Ex Libris Joh. Henr. Hirz
1726.
Dk

LIBRARY OF PRINCETON
JAN 15 1910
THEOLOGICAL SEMINARY.

Division SCF
Section 1914

Library of the Theological Seminary,
PRINCETON, N. J.
Presented by Mr. Chas. B. Alexander.
Rare Books
Folio
Division BS65
.5. E65
Section 1519
1.15.10.

My dear Mr. North

After a careful examination of the notes written in the Greek-Latin New Testament Basel, Frobenius, 1519, I find that they are at least by two hands. What part Melanchton may have had in writing some of these notes is indeed very difficult to tell, for he has written at least in seven or eight different styles.

I can tell that several of the notes are very like to his handwriting, but I would not state that they were surely written by him; there is only a strong resemblance.

With my best regards
yours J. Martini

Cmp. 17. B. 11
PAF
16 Feb. 60.

Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
Princeton Theological Seminary Library

17,003.16.

http://www.archive.org/details/novumtestamentum00eras

Bible. N.T. Greek. 1519. Erasmus.

NOVVM TESTAMENTVM OMNE, MVLTO QVÀM ANTEHAC DIligentius ab ERASMO ROTERODAMO recognitũ, emẽdatum ac translatum, nõ solum ad Græcam ueritatẽ, uerum etiam ad multorũ utriusq; linguæ codicum, eorúmq; ueterũ simul & emẽdatorum fidem, postremo ad probatissimorũ autorum citationem, emẽdationem & interpretationẽ, præcipue Origenis, Athanasij, Nazianzeni, Chrysostomi, Cyrilli, Theophylacti, Hieronymi, Cypriani, Ambrosij, Hilarij, Augustini, uná cũ Annotationibus recognitis, ac magna accessione locupletatis, quæ lectorem doceant, quid qua ratione mutatũ sit. Quisquis igitur amas uerã Theologiam, lege, cognosce, ac deinde iudica. Neq; statim offendere, si quid mutatum offenderis, sed expende, num in melius mutatum sit. Nam morbus est non iudicium, damnare quod non inspexeris.

SALVO VBIQVE ET ILLABEFACTO ECCLESIAE IVDICIO.

Addita sunt in singulas Apostolorum epistolas Argumenta per ERASMVM ROT.

LIBRARY OF PRINCETON
JAN 15 1910
THEOLOGICAL SEMINARY.

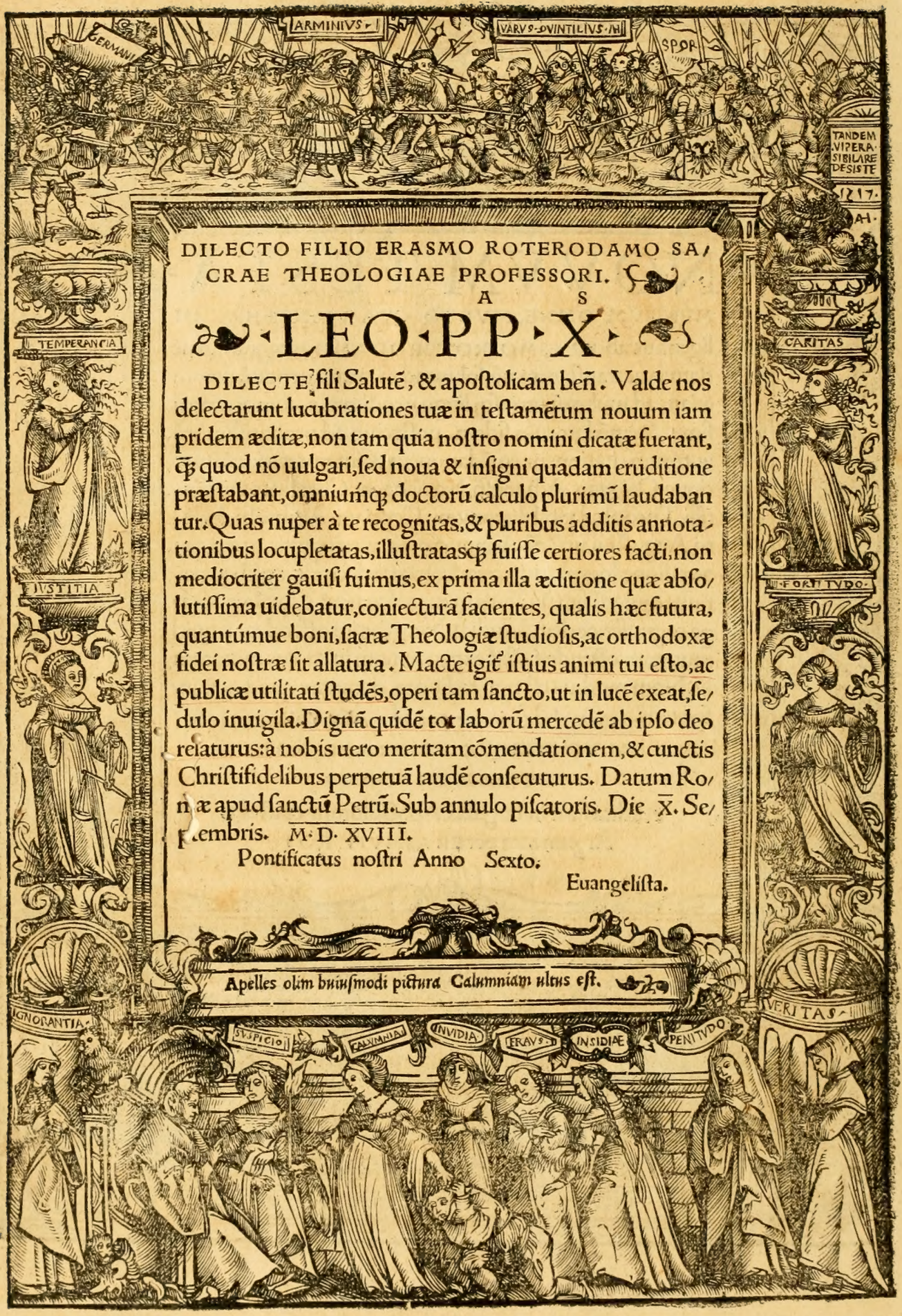

DILECTO FILIO ERASMO ROTERODAMO SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORI.

A S

LEO PP X

DILECTE fili Salutē, & apostolicam beñ. Valde nos delectarunt lucubrationes tuæ in testamētum nouum iam pridem æditæ, non tam quia nostro nomini dicatæ fuerant, q̄ quod nō uulgari, sed noua & insigni quadam eruditione præstabant, omniúmq; doctorū calculo plurimū laudabantur. Quas nuper à te recognitas, & pluribus additis annotationibus locupletatas, illustratasq; fuisse certiores facti, non mediocriter gauisi fuimus, ex prima illa æditione quæ absolutissima uidebatur, coniecturā facientes, qualis hæc futura, quantúmue boni, sacræ Theologiæ studiosis, ac orthodoxæ fidei nostræ sit allatura. Macte igit̄ istius animi tui esto, ac publicæ utilitati studēs, operi tam sancto, ut in lucē exeat, sedulo inuigila. Dignā quidē tot laborū mercedē ab ipso deo relaturus: à nobis uero meritam cōmendationem, & cunctis Christifidelibus perpetuā laudē consecuturus. Datum Romæ apud sanctū Petrū. Sub annulo piscatoris. Die X. Septembris. M. D. XVIII.

Pontificatus nostri Anno Sexto.

Euangelista.

Apelles olim huiusmodi pictura Calumniam ultus est.

LEONI DECIMO

PONTIFICI MODIS OMNIBVS SVMMO, ERASMVS ROTERODAMVS THEOLOGORVM INFIMVS. S. D.

INTER tot egregia decora, Leo decime, pontifex maxime, quibus undiq; clarus & suspiciendus, ad pontificiæ dignitatis culmen adisti, hinc infinitis Mediceæ domus ornamẽtis, nõ minus eruditorũ hominuũ monumentis, quàm maiorum tuorum imaginibus & honoribus inclytæ, hinc innumeris corporis animiq; dotibus, quas partim diuini numinis indulsit benignitas, partim eadem aspirante, tua parauit industria, non alia res te uerius, aut magnificẽtius illustrauit, q̃ quod ad istum honorem, quo maior inter homines, homini non potest contingere, parẽ morum attuleris innocentiã, neq; uero uitam modo ab omni dedecore longe, latéq; semotam, uerumetiam famam, nulla unq̃ sinistri rumoris labe aspersam. Id quod cum ubiq; difficillimum est, tum præcipue Rhomæ, cuius urbis tanta est libertas, ne dicã petulantia, ut illic à conuicijs parum tuta sit & integritas, ac ne ij quidem absint à crimine, qui plurimum absunt à uitijs. Quibus rebus factum est, ut Leoni nõ paulo plus ueræ laudis pepererit, quod summum pontificium promeruisset, q̃ quod accepisset. Iam in ipsa pulcherrimi simul & sanctissimi muneris functione, cum tot præclaris factis, tot eximijs uirtutibus susceptum honorem uicissim cohonestes, nihil tamen est, quod te superis pariter & mortalibus commendet efficacius, q̃ quod summo studio, pariq; sapientia, illud potissimum agis ac moliris, ut indies in melius pouehatur Christiana pietas, hactenus temporum maximéq; bellorũ uitio, nonnihil labefacta collapsáq;, ut est cæterarum item omnium rerum humanarum natura, ni manibus pedibusq; obnitamur, paulatim in deterius relabi, uelutiq; degenerare. At res egregias aliquoties ut difficilius, ita & pulchrius est restituisse, q̃ condidisse. Proinde quando tu nobis uelut alterum præstas Esdram, & sedatis, quod in te fuit, bellorum procellis, sarciẽdæ religionis prouinciam strenue capessis, par est nimirum, ut omnes ubiq; gẽtium ac terrarum Christiani, rem omnium pulcherrimam ac saluberrimam conantem, pro sua quisq; facultate adiuuent. Iam uideo passim, excellentes ingenio uiros, ceu magnos & opulentos reges, Solomoni nostro in templi structuram mittere marmora, ebur, aurum, gemmas. Nos tenues reguli

seu potius homunculi, qualescunque materias, aut certe caprarum pelles, ne nihil conferremus, mittere studemus, uile quidem munusculum, quod ad nostram attinet operam, sed unde (nisi me fallit animus) CHRISTI templo, si nō multum splendoris, certe non parum utilitatis sit accessurum, præsertim si eius calculo comprobetur, de cuius unius nutu ac renutu summa rerum humanarum pendet uniuersa. Etenim cum illud haberem perspectissimum, præcipuam spem, planéque sacram, ut aiunt, ancoram, restituendæ sarciendæq; Christianæ religionis in hoc esse sitam, si quotquot ubiq; terrarum Christianam philosophiam profitentur, in primis autoris sui decreta, ex Euangelicis Apostolicisque literis imbibant, in quibus sermo ille cœlestis, quondam è corde patris ad nos profectus, adhuc nobis uiuit, adhuc spirat, adhuc agit & loquitur, sic ut mea quidem sententia nusquā aliâs efficacius aut præsentius: ad hæc, cum uiderem salutarem illam doctrinam longe purius ac uiuidius ex ipsis peti uenis, ex ipsis hauriri fontibus, quàm ex lacunis, aut riuulis, nouum ut uocant testamentum, uniuersum ad Græcæ originis fidem recognouimus, idq; non temere, neque leui opera, sed adhibitis in consilium complurib⁹ utriusque linguæ codicibus, nec ijs sanè quibuslibet, sed uetustissimis simul & emendatissimis. Et quoniam nouimus in rebus sacris, religiose quoque uersandum esse, nec hac contenti diligentia, per omnia ueterum Theologorum scripta circūuolantes, ex horum citationibus aut expositionibus subodorati sumus, quid quisque legisset, aut mutasset. Adiecimus annotationes nostras, quæ primum lectorem doceant, quid qua ratione fuerit immutatū, deinde si quid alioqui perplexum, ambiguum, aut obscurum, id explicent, atque enodent. Postremo quæ obsistant, quo minus prodiue sit in posterum deprauare, quod nos uix credendis uigilijs, restituissemus. Quanquam ut ingenue dicam, quicquid hoc est operis uideri poterat humilius, quàm ut ei dicandum esset, quo nihil maius habet hic orbis, nisi conueniret, ut quicquid ad religionem instaurandam pertinet, haud alij consecretur, quàm summo religionis principi, & eidem assertori. Neque metus est, ne munus hoc nostrum qualecunque, sis aspernaturus, qui non loco tantum refers illum, qui donaria non pretijs sed animis solitus sit æstimare, qui duo minutula pauperculæ uiduæ, splendidis & opimis diuitum donarijs prætulerit. Iam an non cottidie uidemus inter auro gemmisq; radiantia regum donaria pratensibus floscul⁹, aut hortensibus herbulis concinnatas corollas suspendi diuis, quas, re tenuis, pietate dives offert plæbecula? Alioqui quicquid illud est seu magnum, seu pusillum, seu ludicrum, seu serium, quod huius ingenioli fundus produxerit, id omne, ut nullus dedicem, suopte iure sibi potest uindicare, summus ille apud suos, uirtutum ac literarū omniū Mecœnas & antistes, Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis, totius Angliæ, non tituli tantum honore primas, ac tuæ sanctitatis legatus, ut uocant, natus, cui meipsum quoque quantus quantus sum debeo, non modo uniuersum studij mei prouentum. Siquidem is (ut ne dicam interim, cuiusmodi tum publice, tum priuatim in me fuerit) id præstat suæ Britanniæ, quod Leo præstat orbi terrarum, quódq; Medicea domus iam olim est Italiæ, uel hoc nomine

Decreta Christi.

Annotationū utilitas.

Archiepiscopus Cantuariensis.

nomine terrarum omnium felicissimæ, hoc is suis est Anglis, ceu salutare quoddam sydus, ab ipsis fatis in hoc datus, ut eo præside, quicquid est bonarum rerum repullulet ac suboleſcat. Nam perinde, quasi uno in homine plures sint heroes, & unicum pectus, non simplex inhabitet numen: ita miris modis Archiepiscopum gerit ecclesiæ, legatum sedi Rhomanæ, consiliarium regiæ, cancellarium iusticiæ, Mecœnatem studijs. cuius opera potissimum factum est, ut insula iam olim uiris, armis, opibusque pollens, nunc optimis item legibus, religione, moribus, ad extremum ingenijs omni literarum genere perpolitis, adeo floreat, ut cum quauis cæterarum regionum possit ex æquo contendere. Verum quo latius huius laboris nostri manaret utilitas, uisum est, tui nominis apud omnes sacrosancti, ceu lenocinio quodam ad publicam orbis abuti commoditatem, præsertim cum huc uocet ipsa quoque rei ratio, quod pulchre congruebat, ut illius auspicijs hæc Christiana philosophia diriuaretur ad omneis mortales, qui Christianæ religionis teneret arcem, ac per eum proficiſceretur doctrina cœlestis ad uniuersos homines, per quem CHRISTVS nos uoluit accipere, quicquid homines è terris euehit in cœlum. Quanquam adeo, quid tandem uetat, quo minus hic liber gemina commendatione fultus, hoc etiam felicius & auspicatius exeat in manus hominum, si duobus totius orbis summatibus uiris communiter fuerit cõsecratus? Quandoquidem aris templisq; uidemus hoc plus accedere maiestatis ac uenerationis, quod pluribus simul diuis sint dedicata. Iam hoc quantumlibet nouum uideatur, modo publicæ conducat utilitati. Et ea est Leonis modestia facilitásq;, ut hac parte non minus sit maximus, quàm ea qua maximos omnes longo superat interuallo. Et ea est Archiepiscopi in omni decorum genere præstantia, ut Leonem omnibus numeris summum, non alius magis deceat collega. Postremo si fas est apud tantum principem nonnihil Thrasonis è comœdia referre, quantumuis in speciem humilis uideatur hic meus labor, tamen confido futurum, ut attentus lector aliquanto plus deprehendat in secessu, quàm prima statim fronte præse ferat opus. Sed ne celsitudinem tuam iugi solicitudine terrarum orbi consulentem, longiore sermone remorans, in publica peccem commoda, quod reliquum est, cum plebeio lectore transigam, sed prius illud apprecatus, ut cuius prouidentia Leo decimus contigit subleuandis rebus mortalium, idem eum nobis & quàm maxime longæuum esse uelit, & felicissimum.

Basileæ Anno restitutæ salutis M. D. XVI. Calendis Februarijs.

ERASMI ROTERO-
DAMI PARACLESIS AD LECTOREM PIVM.

Lactantius.

LACTANTIVS ille Firmianus, optime lector, cuius linguam unice miratur Hieronymus, Christianæ religioni patrocinaturus aduersus ethnicos, cum primis optat sibi dari eloquẽtiam, Tullianæ proximã, improbum ratus, opinor, optasse parẽ. At ego sanè, si quid huiusmodi uotis proficitur, tãtisper dũ mortales omneis ad sanctissimum ac saluberrimum Christianæ philosophiæ studiũ adhortor, ac ueluti classicum canẽs euoco, uehemẽter optarim eloquẽtiã mihi dari, lõge aliam q̃ꝑ fuerit Ciceroni: si minus picturatã quàm fuit illius, certe multo magis efficacẽ. Imò si cui unq̃ꝑ talis cõtigit dicendi uis, qualem nõ omnino sine causa, ueterũ poëtarũ fabulæ subnotarunt in Mercurio, qui ceu magica uirga, diuinâq; cithara somnũ immittit cũ libet, & idẽ adimit, quos uult ad inferos impellẽs, ac rursus ab inferis euocans, Aut qualẽ signarunt in Amphione Orpheóq;, quorũ alter rigida mouisse saxa, alter quercus & ornos traxisse cithara, fingitur. Aut qualẽ Ogmio suo tribuebant Galli, mortaleis omneis catenulis à lingua in aures infixis, quò uellet circũducenti. Aut qualẽ Marsyæ fabulosa tribuit antiquitas, Aut certe, ne nimiũ diu fabulis immoremur, qualẽ Socrati tribuit Alcibiades, Pericli uetus comœdia, quæ non aures tantũ mox peritura uoluptate deliniat, sed quæ tenaces aculeos relinquat in animis auditorũ, quæ rapiat, quæ trasformet, quæ multo aliũ dimittat auditorem q̃ꝑ acceperit. Timotheus musicus ille nobilis Dorios occinens modos, Alexandrũ Magnũ ad belli studiũ inflãmare solitus legitur. Neq; defuerunt olim, qui precaminibus, quas Græci uocant ἐπῳδὰς, nihil ducerent efficacius. Quod si quod usq̃ꝑ esset huiusmodi genus incantamenti, si qua uis harmoniæ, quæ uerũ habeat ἐνθουσιασμὸν, si qua Pithò uere flexanima, eã mihi cupiã in præsentia suppetere, quo rẽ omniũ saluberrimã omnibus persuadeã. Quanq̃ꝑ illud potius optandũ, ut CHRISTVS ipse cuius negociũ agitur, ita citharæ nostræ chordas temperet, ut hæc cantilena penitus afficiat ac moueat animos omniũ. Ad quod quidem efficiendũ, nihil opus rhetorũ epicherematis, aut epiphonematis. Hoc quod optamus, non alia res certius præstet, q̃ꝑ ipsa ueritas, cuius quo simplicior, hoc efficacior est oratio. Ac primũ quidẽ nõ libet in præsentia refricare querelã illam, non omnino nouã, sed heu nimiũ iustã, & haud scio an unq̃ꝑ iustiorẽ q̃ꝑ hisce temporibus, cũ tam ardentibus animis in sua quisq; studia, mortales incumbãt, hanc unã CHRISTI philosophiã

Optat eloquẽtiã efficacem.

Mercurius.

Hercules Celticus.

Marsyas.

Socrates.

Alcibiades.

Pericles.

Timotheus.

Veritatis oratio quo simplicior hoc efficacior.

Philosophia Christi neglecta.

à nõnullis

à nonnullis etiam Christianis rideri, à plerisq; negligi, à paucis tractari, sed frigide: non enim dicam insyncere. At in cæteris disciplinis omnibus, quas humana prodidit industria, nihil est tam abditum ac retrusum, quod non peruestigarit ingenij sagacitas: nihil tam difficile, quod non expugnarit labor improbus. Qui fit autem, ut hanc unam philosophiam, non his quibus par est, animis amplectamur, quotquot ipso etiam cognomine CHRISTI nomen profitemur? Platonici, Pythagorici, Academici, Stoici, Cynici, Peripatetici, Epicurei, suæ quisq; sectæ dogmata, tum penitus habent cognita, tum memoriter tenent, pro his digladiantur illi, uel emorituri citius, quàm autoris sui patrocinium deserant. At cur non multo magis tales animos præstamus autori nostro principiq; CHRISTO? Quis non uehementer fœdum censeat, Aristotelicam profitenti philosophiam, nescire quid uir ille senserit de causis fulminum, de prima materia, de infinito? quæ nec cognita felicem, nec ignorata reddunt infelicem. Et nos tot modis initiati, tot sacramẽtis adacti CHRISTO, nõ fœdum ac turpe putamus illius nescire dogmata, quæ certissimam omnibus præstent felicitatem? Nam quorsum attinet hic contentione rẽm exaggerare, cum hoc ipsum impiæ cuiusdam dementiæ sit, CHRISTVM cum Zenone aut Aristotele, & huius doctrinam cum illorum, ut modestissime dicam, præceptiunculis conferre uelle? Affingant illi suæ sectæ principibus, quantum possunt, aut quantũ libet. Certe solus hic è cœlo profectus est doctor, solus certa docere potuit, cum sit æterna sapientia: solus salutaria docuit unicus humanæ salutis autor, solus absolute præstitit, quicquid unquàm docuit, solus exhibere potest, quicquid promisit. Si quid à Chaldæis aut Aegyptijs adfert, id ob hoc ipsum acrius auemus cognoscere, quod è peregrino sit orbe deportatum, & pretij pars est è longinquo uenisse, & sæpenumero in somnijs homunculi, ne dicam impostoris, tam anxie distorquemur, non solum nullo fructu, sed magno temporis dispendio, ut ne quid addam grauius: tametsi iam hoc ipsum ut nihil accedat, grauissimum est. At qui fit, ut huiusmodi cupiditas non item Christianos titillet animos, quibus persuasum est, id quod res est, hanc doctrinam non ex Aegypto Syriáue, sed ex ipso uenisse cœlo? Cur non ita nobiscum cogitamus omnes? nouum & admirabile philosophiæ genus sit, oportet, quod ut traderet mortalibus: is qui deus erat, factus est homo: qui immortalis, factus est mortalis: qui in corde patris erat, sese demisit in terras. Magnum quiddam & haudquaquàm triuiale sit, oportet: quicquid illud est, quod ille tam admirandus autor, post tot excellentium philosophorum familias, post tot insignes prophetas, docturus aduenerit. Cur non hic pia curiositate singula cognoscimus, disquirimus, excutimus? Præsertim cum hoc sapientiæ genus, tam eximium, ut semel stultam reddiderit uniuersam huius mundi sapientiam, ex paucis hisce libris, uelut è limpidissimis fontibus, haurire liceat longe minore negocio, quàm ex tot uoluminibus spinosis, ex tam immensis, ijsque inter se pugnantibus interpretum commẽtarijs, Aristotelicam doctrinam, ut ne addam, quanto maiore cum fructu. Nihil enim hic necesse est, ut tot anxijs disciplinis instructus accedas. Simplex & cuiuis paratũ est uiaticum. Tantũ fac adferas pium ac promptum

Philosophorũ gentilium peritia.

Christianorũ socordia.

Christus.

Peregrina placent. In somnijs homunculorũ distorquemur

E cœlo uenit.

Præstantia philosophiæ Christianæ.

Quib⁹ instrutum oporteat esse, qui Christianam philosophiam discere cupiat.

animum, & in primis simplici puraq; præditum fide. Tantum esto docilis, & multum in hac philosophia promouisti. Ipsa suppeditat doctorem spiritum, qui nulli sese lubentius impartit, quam simplicibus animis. Illorũ disciplinæ, præterq; quod falsam promittunt felicitatẽ, multorũ ingenia submouent, ipsa uidelicet præceptorum difficultate. Hæc omnibus ex æquo sese accõmodat, submittit se paruulis, ad

Facilitas.

illorum modulum sese attemperat, lacte illos alens, ferens, confouens, sustinens, omnia faciens, donec grandescamus in CHRISTO. At rursum ita non deest infimis, ut summis etiam sit admirabilis. Imò quo longius in huius opes progressus fueris, hoc longius illius maiestate submoueris. Paruis pusilla est, magnis plusq; maxima. Nullam hæc ætatẽ, nullum sexum, nullam fortunam, nullam reiicit conditionem. Sol hic non perinde cõmunis, & expositus est omnibus, atque CHRISTI doctrina. Non arcet omnino quenq;, nisi quis semet arceat, ipse sibi inuidens. Ve-

Ab idiotis etiã legi debẽt diuinæ literæ.

hementer enim ab istis dissentio, qui nolint ab idiotis legi diuinas literas, in uulgi linguam transfusas, siue quasi CHRISTVS tam inuoluta docuerit, ut uix à paucu-lis theologis possint intelligi, siue quasi religionis Christianæ præsidium in hoc situm sit, si nesciatur. Regum mysteria cœlare fortasse satius est, at CHRISTVS sua mysteria q; maxime cupit euulgari. Optarim ut omnes mulierculæ legant euangelium, legant Paulinas epistolas. Atq; utinam hæc in omnes omniũ linguas essent transfusa, ut nõ solum à Scothis & Hybernis, sed à Turcis quoq; & Saracenis legi

Cognitio.

cognosciq; possint. Primus certe gradus est, utcunq; cognoscere. Esto riderẽt multi, at caperentur aliquot. Vtinã hinc ad stiuam aliquid decantet agricola, hinc non nihil ad radios suos modulet textor, huiusmodi fabulis itineris tædium leuet uiator. Ex his sint omnia Christianorũ omnium colloquia. Tales enim fermè sumus, quales sunt cotidianæ nostræ cõfabulationes. Assequat quisq; quod potest, exprimat quisq; quod potest. Qui posterior est, non inuideat præcedenti: qui prior est, inuitet sequentẽ, nõ desperet. Cur professionẽ omniũ cõmunẽ ad paucos cõtrahimus? Neq; enim consentaneum est, cum baptismus ex æquo communis sit Christianorum omnium, in quo prima Christianæ philosophiæ professio est, cum sacramenta cætera, denique cum præmium illud immortalitatis ad omnes ex æquo pertineat, sola dogmata, in pauculos istos esse relegandã, quos hodie uulgus

Theologi. Monachi.

theologos aut monachos uocat: quos ipsos tamen, tametsi minima quæpiam portio sunt ad populum Christiani nominis: tamen hos inquã ipsos optarim maiorẽ in modum esse quod audiunt. Vereor enim ne inter theologos reperire liceat, qui multum absint à suo titulo, hoc est, qui terrena loquantur non diuina, & inter monachos, qui CHRISTI paupertatẽ, & mundi cõtemptum profitentur, plusq; mun-

Vere Theologus.

dum reperias. Is mihi uere Theologus est, qui nõ syllogismis, arte cõtortis, sed affectu, sed ipso uultu atq; oculis, sed ipsa uita doceat aspernandas opes, Christiano non esse fidendum huius mundi præsidijs, sed totum oportere pendere de cœlo, nõ esse retaliandam iniuriam, bene precandum male precantibus, bene merẽdum de male merentibus: bonos omnes uelut eiusdem corporis membra diligendos ac fouendos ex æquo, malos tolerandos, si corrigi nequeant: qui suis exuunt bonis,

qui

qui depellunt̃ possessionibus,qui lugent hos beatos esse,non deplorandos,mortẽ optandam etiã pijs:ut quæ nihil sit aliud q̃ traiectus ad immortalitatẽ: hæc inquã & huiusmodi,si quis afflatus spiritu CHRISTI prædicet,inculcet,ad hæc hortetur, inuitet,animet,is demũ uere Theologus est,etiamsi fossor fuerit aut textor. Hæc si quis & ipsis præstet moribus, is denicq; magnus est doctor. Qua ratione intelligant angeli,fortasse subtilius differat alius,uel nõ Christianus,at illud persuadere, ut hic puri ab omnibus inquinamẽtis uitam exigamus angelicam,id demũ Christiani theologi munus est. Q d' si quis obstrepet, hæc esse crassula, & idiotica, nihil aliud huic respõderim,nisi quod hæc crassa CHRISTVS præcipuè docuit, hæc inculcant apostoli, hæc quantũuis idiotica, tot germane Christianos, tot insignium martyrũ examina nobis prodiderũt. Hæc inquã illiterata,ut ipsis uidetur,philosophia,summos orbis principes,tot regna,tot gentes,in suas pertraxit leges,id quod nulla Tyrannorũ uis, nulla philosophorũ poterat eruditio. Neq; uero repugno, quo minus sapientiam istam,si uidetur,loquantur inter perfectos. At hoc certe nomine consoletur sese humile Christianorũ uulgus,quod istas subtilitates,an sciuerint apostoli,uiderint alij,certe non docuerunt. Hæc inquã plebeia,si præstarẽt pro sua sorte principes,si in concionibus inculcarẽt sacerdotes, si pueris instillarẽt ludimagistri potius q̃ erudita illa,ex Aristotelis & Auerrois deprompta fontibus, nõ sic perpetuis penè bellis tumultuaretur undiq; res Christiana, nõ tam insano studio,per phas nephasq; congerendi diuitias feruerent omnia, nõ tot litibus ubiq; perstreperent sacra pariter ac prophana. Deniq; non titulo tantum & ceremonijs differremus ab ijs qui CHRISTI philosophiam non profitentur. Siquidem in his tribus hominum ordinibus præcipue situm est Christianæ religionis uel instaurandæ uel augendæ negocium, in principibus, & qui horum gerunt uices magistratibus: in episcopis, & horum uicarijs, sacerdotibus:& in ijs qui primam illam ætatem ad omnia sequacem instituunt. Quos si omisso suo negocio contingat ex animo conspirare in CHRISTVM, nimirum uideremus haud ita multis annis, uerum quoddam,ut & Paulus inquit γνήσιον Christianorum genus passim emergere,quod CHRISTI philosophiam,non ceremonijs tantum,& propositionibus, sed ipso pectore,totaq; uita referret. His armis longe citius pellicerentur ad CHRISTI fidem,Christiani nominis hostes, q̃ minis,aut armis. Vt omnia iungamus præsidia,nihil ipsa ueritate potentius. Platonicus non est qui Platonis libros non legerit,& theologus est, nõ modo Christianus qui CHRISTI literas non legerit? Qui diligit,inquit,me,sermones meos seruat. hanc ipse notam præscripsit. Proinde si uere ex animo sumus Christiani,si uere credimus illum è cœlo missum, ut ea nos doceret,quæ philosophorũ sapientia nõ poterat,si uere exepectamus ab eo, quod nulli principes, quantumuis opulenti donare queunt, cur est nobis quicq; huius literis antiquius? Cur omnino quicq; uidetur eruditum, quod ab huius decretis dissidet? Cur in his adorandis literis, idem, ac penè dixerim plus,nobis permittimus quàm in Cæsareis legibus, aut medicorum libris sibi permittunt interpretes prophani? ut perinde quasi in re ludicra uersemur: ita quicquid in buccam uenerit, cõmentemur,

Magnus doctor.

Munus Theologi Christiani.

Christi doctrinam crassam uocant & idioticam.

Apostoli subtilitates non docuerunt.

Principes?

Episcopi.

Ludimagistri

γνήσιον

Veritas.

Temeritas quorundã. commentemur,detorqueamus,inuoluamus. Cœleſtia dogmata, ceu Lydiam regulam,ad noſtram pertrahimus uitam: & dum omnibus modis fugimus, ne parum multa ſciſſe uideamur, quicquid uſquàm eſt prophanarum literarũ huc conuehentes,id quod eſt in Chriſtiana philoſophia præcipuum, non dicam corrumpimus: ſed quod negari non poteſt, ad paucos homines contrahimus, rem qua

Philoſophia Chriſtiana quibus in rebus, & quid CHRISTVS nihil uoluit eſſe communius. Hoc philoſophiæ genus in affectibus ſitum uerius,quàm in ſyllogiſmis, uita magis eſt q̃ diſputatio, afflatus potius q̃ eruditio, tranſformatio magis q̃ ratio. Doctos eſſe,uix paucis contingit: at nulli non licet eſſe Chriſtianum, nulli non licet eſſe pium, addam audacter illud, nulli

Philoſophia Chriſti,inſtauratio bene cõditæ naturæ. nõ licet eſſe Theologum. Iam facile deſcendit in animos omnium, quod maxime ſecundum naturam eſt. Quid autem aliud eſt CHRISTI philoſophia, quam ipſe renaſcentiam uocat, q̃ inſtauratio bene conditæ naturæ? Proinde quanq̃ nemo tradidit hæc abſolutius,nemo efficacius q̃ CHRISTVS,tamen permulta reperire

Ethnici. licet in ethnicorum libris,quæ cum huius doctrina cõſentiant. Nulla fuit unq̃ tam craſſa factio philoſophiæ,quæ docuerit pecuniam, hominẽ reddere felicem: nulla tam impudens, quæ in uulgaribus iſtis honoribus aut uoluptatibus, finem boni

Stoici. cõſtituerit. Viderunt Stoici neminẽ eſſe ſapientẽ,niſi bonum uirum: uiderunt nihil eſſe uere bonum aut honeſtum,præter ueram uirtutem,nihil horrendum aut malum,præter unam turpitudinẽ. Iniuriam nõ eſſe penſandam iniuria, multis modis

Socrates. apud Platonem docet Socrates: item cum immortalis ſit anima,non eſſe deplorandos, qui cum fiducia bene actæ uitæ hinc demigrant in uitam feliciorem: præterea animam omnibus modis abducendam ab affectibus corporis,& ad ea traducendam,quæ uere ſunt,cum nõ uideantur. Nullam rem nobis ſuauem eſſe poſſe,quæ

Ariſtoteles. non aliquo modo cõtemnatur,in politicis ſcripſit Ariſtoteles, una uirtute excepta. Nihil in uita homini ſuaue eſſe poſſe, niſi adſit animus nullius mali ſibi conſcius,

Epicurus. unde ceu fonte ſcatet uera uoluptas,fatetur & Epicurus. Quid quod magnã huius doctrinæ partẽ præſtitere nõ pauci,præcipue Socrates,Diogenes,& Epictetus? At

Chriſtus. eadem cum tanto plenius & docuerit & præſtiterit CHRISTVS, an non prodigij ſimile, hæc à Chriſtianis uel ignorari uel negligi,uel etiam rideri? Si ſunt quæ propius pertinent ad Chriſtianiſmum,his antiquatis,illa ſequamur: ſin hæc ſola ſunt,

Decreta Chriſti pro obſoletis habemus. quæ uere Chriſtianum poſſint efficere,cur hæc propemodum magis pro obſoletis & abrogatis habemus,q̃ libros Moſaicos? Primum autem eſt ſcire quid docuerit, proximum eſt præſtare. Neq; enim ob id opinor,quiſquàm ſibi Chriſtianus eſſe

Hæc argutum faciunt,at nõ Chriſtianum. uideatur,ſi ſpinoſa,moleſtaq̃ uerborum perplexitate,de inſtantibus,de relationibus, de quidditatibus ac formalitatibus diſputet: ſed ſi quod CHRISTVS docuit & exhibuit,id teneat exprimatq̃. Non quod horum ſtudium damnem,qui in ar-

Ex euãgelicis & apoſtolicis literis, germana Chriſti philoſophia feliciſſime hauriẽ gutijs huiuſmodi non ſine laude,exercuerunt ingenij ſui uires: nolim enim offendi quenq̃,ſed quod exiſtimem,& uere,ni fallor,exiſtimo,puram ac germanam illam CHRISTI philoſophiam,non aliunde felicius hauriri, quàm ex euangelicis libris, quàm ex apoſtolicis literis,in quibus ſi quis pie philoſophetur,orans magis quàm argumentans,& tranſformari ſtudens potius q̃ armari, is nimirũ comperiet nihil

eſſe

esse quod ad hominis felicitatem, nihil quod ad ullam huius uitæ functionẽ pertineat, quod in his non sit traditum, discussum, & absolutum. Siue quid discere cupimus, cur alius autor magis placet q̃ ipse CHRISTVS? Siue uiuendi formam requirimus, cur aliud nobis prius est exemplum, q̃ Archetypus ipse CHRISTVS? Siue pharmacum aliquod aduersus molestas animi cupiditates desyderamus, cur alibi putamus remedium esse præsentius? Siue cupimus residem ac languescentẽ animum expergefacere lectione, quæso ubi reperias igniculos æque uiuos & efficaces? Siue uisum est animũ ab huius uitæ molestijs auocare, cur aliæ magis placent deliciæ? Cur statim malumus ex hominũ literis, CHRISTI sapiẽtiam discere q̃ ex ipso CHRISTO? qui quod pollicitus est se semper nobiscum fore usq; ad consummationem seculi, in his literis præcipue præstat, in quibus nobis etiamnum uiuit, spirat, loquitur, penè dixerim efficacius, quam cum inter homines uersaretur. Minus uidebant, minus audiebant Iudæi, quam tu uides & audis in euangelicis literis, tantũ ut oculos & aures adferas, quibus ille cerni & audiri possit. Quid tandem hoc rei est? Literas ab amiculo scriptas, seruamus, exosculamur, circumferimus, iterum atq; iterum relegimus: & tot sunt milia Christianorũ, qui cum alioqui docti sint, euangelicos & apostolicos libros, ne legerint quidem unquàm in omni uita. Mahumetæi sua tenent dogmata. Iudæi & hodie ab ipsis cunabulis suũ ediscunt Mosen. Cur nos non idem præstamus CHRISTO? Qui Benedicti profitentur institutũ, regulam ab homine, eoq; penè idiota, & idiotis scriptam, tenẽt, ediscunt, imbibunt. Qui Augustiniani sunt ordinis, autoris sui regulam callent. Franciscani Francisci sui traditiunculas adorant, amplectuntur, & quôquo terrarum se contulerint, secum circumferunt, tutos se non credunt, nisi libellus adsit in sinu. Cur illi plus tribuunt regulæ ab homine scriptæ, quam uniuersi Christiani suæ regulæ, quam omnibus tradidit CHRISTVS, quam omnes ex æquo professi sunt in baptismo? Denique qua (ut sexcentas etiam addas) nulla possit esse sanctior? Atque utinam fiat, ut quemadmodum Paulus scripsit, Mosi legem non fuisse gloriosam præ gloria succedentis euangelij, ita Christianis omnibus euangelia & apostolorum literæ ita sanctæ habeantur, ut hæc præ illis non uideantur esse sancta. Quid Alberto magno, quid Alexandro, quid Thomæ, quid Aegidio, quid Ricardo, quid Occam alij uelint tribuere, per me sanè cuiq; liberum erit: nolim enim cuiusquàm imminuere gloriam, aut cum inueteratis iam hominum studijs dimicare. Sint illa quantumuis erudita, quantumuis subtilia, quantumuis si uelint seraphica, hæc tamen certissima fateantur oportet. Paulus dijudicari uult spiritus prophetarum, num ex deo sint. Augustinus omnes omnium libros cum iudicio legens, nihilo plus iuris postulat & suis. In his solis literis, & quod non assequor, tamen adoro. Hunc autorem nobis non schola Theologorum, sed ipse pater cœlestis, diuinæ uocis testimonio comprobauit, idq; bis, primum ad Iordanẽ in baptismo, deinde in monte Thabor in transfiguratione: HIC (inquit) EST FILIVS MEVS DILECTVS, IN QVO MIHI COMPLACITVM EST, IPSVM AVDITE. O solidam autoritatem, ueréque (ut isti uocant) irrefragabilem.

Vtilitas.

Literæ hoim.

Christus non minus nobis præsens est in euangelicis literis, q̃ cum uiueret.

Homines.

Deus.

Pium uotum.

Theologia recens.

Ab autore.

Quid

Quid eſt ipſum audite? Nimirum, hic unicus eſt doctor, huius unius diſcipuli ſi-
tis. Attollat ſtudijs ſuum quiſq; quantum uolet autorem, hoc de uno citra exce-
ptionem dictum eſt CHRISTO. In hunc primũ deſcendit columba, paterni teſti-
Petrus. monij cõprobatrix. Huius ſpiritum proxime refert Petrus: cui ſummus ille paſtor
oues ſuas ſemel iterum ac tertio paſcendas cõmiſit, paſcendas autẽ haud dubium
Paulus. quin Chriſtianæ doctrinæ pabulo. Hic in Paulo ueluti renatus eſt, quẽ ipſe uoca-
Ioannes. uit organum electum, & inſignem ſui nominis præconẽ. Ioannes qd̃ è ſacroſancto
Scotus. illo pectoris fonte hauſerat, id ſuis expreſſit literis. Quid quæſo ſimile in Scoto
Thomas. (nolim id contumeliæ cauſa dictum uideri) quid ſimile in Thoma? Quanq; illius
ingenium admiror, huius etiã ueneror ſanctimoniam. Cur non in his tantis auto-
ribus philoſophamur omes? Quin hos ſinu circumferimus, hos ſemper habemus
in manibus, quin in his uenamur, ſcrutamur, diſquirimus aſſidue? Cur maior uitæ
portio datur Auerroi, cq; Euangelijs? Cur tota penè ætas in hominum decretis, &
inter ſe pugnantibus opinionibus conteritur? Iam uero ſint illa ſanè, ſi libet, ſubli-
mium Theologorũ. At in his certe ſit futuri quondam magni theologi tyrociniũ.
Quotquot in baptiſmo iurauimus in uerba CHRISTI: ſi tamen ex animo iurauimus,
Chriſti dogmatis imbuendi pueri mox inter ipſos parentũ cõplexus, & nutricũ blandicias, CHRISTI dogmatis imbuamur. Nam & altiſſime inſidet, & tenaciſſime hæret, quod primum rudis illa animi teſtula cõbiberit. CHRISTVM prima ſonet balbuties, ex huius euangelijs prima formet̃ infantia: quẽ ita cum primis tradi cupiam, ut & à pueris ametur.
In his deinde uerſent̃ ſtudijs, donec tacitis auctibus adoleſcant in uirum robuſtũ
Literæ humanæ. in CHRISTO. Aliorũ literæ ſunt eiuſmodi, ut nõ parũ multos pœnituerit inſumptæ in illis operæ: ac ſæpenumero fit, ut qui per omnẽ uitam, pro tuendis illarũ decretis aũ mortẽ uſq; depugnarũt, in ipſa morte, ab autoris ſui factione deſciſcant.
Diuinæ. At felix ille quẽ in hiſce literis meditantẽ mors occupat. Has igitur toto pectore ſitiamus omnes, has amplectamur, in his iugiter uerſemur, has exoſculemur, his demum immoriamur, in has tranſformemur, quando quidẽ abeunt ſtudia in mores.
In has tranſformemur. Qui cõſequi nõ poteſt (quis autẽ id nõ poteſt, ſi modo uelit) is ſaltem adoret, haſce literas, ceu thecam illius diuini pectoris. Si quis oſtendat CHRISTI pedibus impreſſum ueſtigium, cq; procumbimus Chriſtiani, cq; adoramus? At cur non potius
In euangelicis & apoſtolicis literis ſpirans eſt & uiua Chriſti imago. uiuam illius & ſpirantẽ imaginẽ in hiſce ueneramur libris? Si quis CHRISTI tunicam exhibeat, quo non terrarũ prouolaturi ſimus, ut eam oſculari liceat? Atqui ut totam illius ſupellectilem proferas, nihil erit, quod CHRISTVM expreſſius ac uerius repræſentet, cq; euangelicæ literæ. Ligneam aut ſaxeam ſtatuam, amore CHRISTI, gemmis auroq; decoramus. Quin hæc potius auro gemmisq;, & ſi quid his pretioſius, inſigniunt̃, quæ tanto præſentius CHRISTVM nobis referunt, cq; ullæ imaguncula? Siquidem illa, quid aliud cq; corporis figuram exprimit? ſi tamẽ illius
Euangelicæ literæ. quicquàm exprimit: at hæ tibi ſacroſanctæ mentis illius uiuam referunt imaginẽ, ipſumq; CHRISTVM loquentem, ſanantẽ, morientẽ, reſurgentẽ, denicq; totum ita præſentem reddunt, ut minus uiſurus ſis, ſi coràm oculis conſpicias.

PARACLESEOS FINIS.

Ratio

RATIO SEV COM-

PENDIVM VERAE THEOLOGIAE, PER ERASMVM ROTERODAMVM.

VM primum nouum testamentum, à nobis recognitum, essem æditurus, flagitantibus id amicis quibusdam, methodum quandam ac rationem Theologici studij curaueram adijciendam, breuem quidem illam, sed quæ tum mihi uisa est satis copiosa in operis præfatione: ueritus, ne non præfatio, sed aliud opus operi additum uideretur. Quod si hæc ratio me nihil mouisset, tamen operis celeritas, iam ad metam decurrentis, breuitatem flagitabat. Nunc idem agemus aliquanto copiosius, & ita rem temperabimus, ut si libeat, præfationis uice possit addi: sin minus, seperatim legi: nimirum conuiuatores frugaliter splendidos, & magnifice sordidos imitati, qui pridianorũ obsoniorũ frustula recentibus admixta, cõmuni tegunt conditura. Atq; utinam præstare queam, quod flagitor. Magnũ quidem, ad Theologiæ studium animos hominum inflammare: sed absolutioris artificis est, huiusce cœlestis studij uiam ac methodum tradere, nõ dicam ut dignum est (quid enim potest humana industria, quod rebus diuinis ulla ex parte respondeat?) sed sic, ut labor hic noster mediocrẽ adferat utilitatẽ, sacrosanctæ Theologiæ candidatis. Non minima negocij pars est, adeundi negocij uiam nosse: & satis festinat, qui nusquàm aberrat à uia. Sæpe & sumptum duplicat & laborẽ, qui crebris erroribus & longis ambagibus tandem eò peruenit, quò destinarat, si tamen peruenire contingat. Porrò qui compendiariam quoq; uiam indicat, is gemino beneficio iuuat studiosum: primum, ut maturius quò tendit, pertingat: deinde ut minore labore sumptuq; quod sequitur, assequatur. Sed subuereor, ne, cui mea tenuitas nota sit, protinus hic reclamet: Tũne uiam indicabis, quã ipse nunq; ingressus es? aut certe infeliciter ingressus es? non minus ridicule facturus, q; si cæcus cæco dux esse postulet, iuxta prouerbium Euangelicum. Equidem maiorẽ in modum optarim, ut istuc uere queam inficiari. Sed tamen quid uetat, imitari nautas quosdam: qui cum ipsi, naui ad scopulum elisa, nudi uix enatarint, nihilo secius alijs soluentibus solent recte cõsulere, cõmonstratis periculis: aut certe Mercuriales illas statuas πολυκεφάλας, quæ quondã in cõpitis poni solitæ, suo nõnunq; indicio uiatorẽ eò ,puehunt, quò nunq; ipsæ sint peruẽturæ: & ut nõnihil ex Poëtis attingam, fungi uice cotis, acutũ

Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi: Postremo, cæcus uti si monstret iter, tamen aspice. Tametsi diuus Aurelius Augustinus accurate simul & copiose

Opus retextũ

Exhortatio.

Methodus.

γνώμη.

Cõpendium.

Prouerbium.

Simile.

Simile.

Simile ex Horatio.

quator libris,quibus titulum fecit De doctrina Christiana,super hoc propemodũ argumẽto differit:& ante hunc,opinor,Dionysius quidã in opere, quod inscribit De diuinis nominibus:quo magis nos idem agemus,nõ modo cõtractius,uerum etiam crassius,& pinguiore,quod aiunt,Minerua: quippe qui nequaq; excellentibus uiris ista paramus, sed rudibus ac plebeis, uenæq; inferioris ingenijs nostra qualicunq; industria nitimur subuenire. Itaq; quod primo loco præcipiẽdum erat, id sanè perq; facile,& ut isti loquuntur,numero dici potest. Cæterũ quod ad usum attinet,omniũ est longe primũ ac maximũ. Et ut in præcipiendo minimũ est negocij,ita est in præstando plurimũ:nimirũ ut ad hanc philosophiam, nõ Platonicam,aut Stoicam,aut Peripateticam,sed planè cœlestem:animũ adferamus ea dignum,nõ tantum purum ab omnibus,quoad fieri potest, uitiorũ inquinamentis, uerumetiam ab omni cupiditatũ tumultu tranquillum ac requietũ:quo expressius in nobis,uelut in amne placido,aut speculo leui & extorso,reluceat æternæ illius ueritatis imago. Nam si Hippocrates à suis discipulis exigit mores sanctos & integros:si Iulius Firmicus in arte superstitiosa nõ admittit ingeniũ lucri gloriæue morbo corruptum: si prisci dæmonũ cultores nõ recipiebant quenq; ad sua prophana mysteria, nisi prius multis obseruationibus repurgatum: quanto magis æquum est,nos ad huius diuinæ sapientiæ scholam,seu templum uerius, purgatissimis animis accedere? Paulus enarrationem arcanæ scripturæ,non philosophiam,sed prophetiam uocat:Prophetia uero,spiritus illius æterni donum est.

Primum præceptum.

Animus theologia dignus.

Hippocrates.

Iulius Firmicus.

βέβηλοι.

Theologia. prophetia.

Huic igitur pectus tuũ præpares oportet,ut tu quoq; uerbo,pphetico θεοδίδακτος uocari merearis. Adsit oculus fidei simplex & columbinus,qui non cernit nisi cœlestia. Accedat summus ardor discendi. Non dignatur hoc incõparabile margaritũ, uel amari uulgariter,uel cum alijs diligi:sitientẽ requirit animũ,& nihil aliud sitientem. Iam hoc sacrũ limen adituris procul absit omnis fastus,procul absit omne supercilium:ab huiusmodi protinus resilit ille spiritus,qui mansuetis minimeq; ferocibus gaudet animis. Augustum est huius reginæ palatiũ,si penetraris in penetralia,sed uehemẽter humili ostio patet aditus. Ceruicẽ submittas oportet,si uelis admitti. Procul absit illa ueri nocentissima pestis,gloriæ fames,quæ ferocia solet ingenia comitari:absit rixarum parens pertinacia,multo magis cæca temeritas. Quod Pythagoræ numeros quosdam magicos docenti,præstiterunt auditores,tu multo magis præstes spiritui doctori:tuo iudicio diffisus, illi te fingẽdum formandumq; permittas. Cum loca subis religione ueneranda,exoscularis omnia,adoras omnia: & quasi nusq; nõ adsit numen aliqd',ita nihil nõ reuereris:id tibi multo religiosius faciendũ memineris,cum hæc diuini spiritus adyta subiturus es. Quod datur uidere,pronus exoscularе:qd' non datur,tamẽ opertũ quicquid est,adora simplici fide, proculq; uenerare. absit impia curiositas. Quædã mysteria uel ob hoc ipsum uidere mereberis,quod temetipsum ab illorũ conspectu reuerẽter submoueris. Cæteras disciplinas cautim ac sobrie uult Augustinus attingi,libros humanos uult cum iudicio delectuq; legi. Hic si quid occurrit,qd' parum congruat in naturã diuinã, aut qd' cum CHRISTI doctrina pugnare uideat: caue calumnieris, quod scriptũ est:

Fides.

Ardor.

Mansuetudo.

κενοδοξία.

Contentio.

Quomodo legendi sacri libri.

sed te

ſed te potius crede non aſſequi quod legis, aut ſubeſſe tropum in uerbis, aut codicē eſſe deprauatū: ueluti cū legis deum iraſci, aut pœnitētia tangi: cum id habeat certū Chriſtiana fides, deum ab affectibus huiuſmodi prorſus immunē eſſe: aut cū legis à CHRISTO præcipi apoſtolis, ut diuenditis tunicis, emant ſibi gladios: cum idem antea uetuiſſet, ne malo reſiſterēt. Inter humanas diſciplinas aliæ alium habēt ſcopum. Apud rhetorē hoc ſpectas, ut copioſe ſplendideq; dicas: apud dialecticū, ut argute colligas, & aduerſariū illaquees. Hic primus & unicus tibi ſit ſcopus, hoc uotum, hoc unum age, ut muteris, ut rapiaris, ut affleris, ut tranſformeris in ea, quæ diſcis. Animi cibus eſt, ita demū utilis, nō ſi in memoria ceu ſtomacho ſubſidat, ſed ſi in ipſos affectus, & in ipſa mentis uiſcera traijciat. Ita demū tibi uideare profeciſſe: nō ſi diſputes acrius, ſed ſi te ſenſeris, paulatim alterū fieri, minus elatum, minus iracundū, minus pecuniarū aut uoluptatū aut uitæ cupidū, ſi cotidie uitijs decedat aliquid, aliquid accreſcat pietati. In diſputando ſeruanda ſobrietas, ſummaq; animi moderatio, ut collatio, non cōflictatio uideatur. lectionē ſubinde interrumpat precatio, aut gratiarumactio: quorū altera ſacri ſpiritus imploret opem, altera beneficium agnoſcat: ſicubi te ſenſeris profeciſſe.

Tropi.

Scopus ſtudij Theologici.

Profectus argumentum.

Diſputatio & lectio quales.

Quorundā em̄ mores faciūt, ut hoc ſanctiſſimū ſtudiū apud q̊ſdā male audiat: cum apicē & faſtigiū huius profeſſionis aſſecuti, ferociores ſint idiotis, ambitioſiores, magis irritabiles, lingua uirulentiores, ac prorſus ad omnem uitæ cōſuetudinē incōmodiores: non modo quàm ſint imperiti, ſed quàm ipſi ſoleant eſſe, ut tales ab ipſa Theologia redditi quibuſdam uideantur. Sanctus Iacobus admonet, ut qui ueram ſapientiam ſit aſſecutus, eam præſtet ac declaret, non ſupercilio aut diſputandi pertinacia, ſed ꝓbitate morum ac manſuetudine. Porrò ſcientiam, quæ amarulentam habet æmulationem, quæ pertinacem contentionē, negat è ſupernis proficiſci, ſed terrenam, ſed animalem ac dæmoniacam uocat. Nam ſapiētia uere theologica primum, inquit, pudica eſt: deinde, modeſta, pacifica, tractabilis, plena miſericordiæ, & fructibus bonis, neſcia dijudicationis, neſcia ſimulationis.

Theologia moribus exprimenda.

Iacobi. iij.

Iam quod ad eas attinet literas, quarū adminiculo commodius ad hæc pertingimus, citra cōtrouerſiam prima cura dabit perdiſcendis tribus linguis, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ: quod cōſtet, omnē ſcripturā myſticam hiſce proditam eſſe. Quarū cum Auguſtinus Latinā duntaxat calleret, Græcam leuiter attigiſſet, Hebraicā nec ſciret, nec ſperaret: tamē libro De doctrina Chriſtiana ſecundo nō dubitat, harum cognitionē ad ſacros codices, uel intelligēdos, uel reſtituendos neceſſariam pronunciare: qd', quēadmodum incognitis elemētorū figuris nemo legit qd' ſcriptū eſt, ita ſine cognitione linguarū nullus intelligit qd' legit. Neq; uero mihi protinus hic reſilias amice lector, negocij difficultate, ceu claua repulſus. Si nō deſit animus, ſi non deſit præceptor idoneus, minore penè negocio tres hæ linguæ diſcentur, q̄ hodie diſcit unius ſemilinguæ miſeranda balbuties, nimirū ob præceptorū, tum inſcitiā, tum inopiam. Atq; hoc ſanè nomine par eſt, ut clariſſimi uiri Hieronymi Buſlidij, quondā præpoſiti Arienſis, memoria ſacroſancta ſit, cum om̄ibus honeſtarū diſciplinarū ſtudioſis, tum præcipue Theologiæ candidatis: qui fraudatis etiā hæredi-

Diſciplinæ ad Theologiam neceſſariæ.

Tres linguæ.

Auguſtinus.

Hieronymus Buſlidius.

bus,ingentē pecuniarū uim in hunc uſum legato reliquit, ut honeſto ſalario para/
rentur,qui Louanij tres linguas profiterent. Cuius laudis nō minima portio debe
Aegidius Buſlidius tur & huius germano Aegidio Buſlidio,qui ſic fauet fratris teſtamēto,imò ſic lite/
ris ipſe literatiſſim⁹,ut malit eam pecuniam iuuandis ſtudijs omniū,q̄ ſuis ſcrinijs
augendis dicatā. Exēplum hoc pulcherrimū gnauiter æmulat' uir omniū ſeculorū
Stephanus Poncherius. memoria dignus,Stephanus Poncherius epiſcopus Pariſienſis, undique præmijs
ampliſſimis euocans,qui linguas doceant. Neq; flagitat Aurelius Auguſtinus,ut
in Hebræis Græcisq̄ literis uſq; ad eloquētiæ miraculum proueharis, qd' admo/
dum paucis cōtingit & in Rhomano ſermone. Satis eſt,ſi ad mundiciem & elegan
tiam,hoc eſt,mediocritatē aliquā progrediare,qd' ſufficiat ad iudicandū. Nam (ut
omnes cæteras humanas diſciplinas negligamus)nulla ratione fieri poteſt,ut intel/
ligas qd' ſcriptū eſt,ſi ſermonis,quo ſcriptū eſt, fueris ignarus: niſi forte malumus
Obiectio. ocioſi,quicquid hoc eſt muneris,cum apoſtolis è cœlis expectare. Neq; em̄ audien
dos arbitror iſtos quoſdā, qui cū in ſophiſticis tricis,& illiteratis literis uſq; ad de/
crepitam ætatē cōputreſcant,dicere ſolent:Mihi ſatis eſt Hieronymi tranſlatio. Sic
em̄ potiſſimū reſpōdent ij,qui ne Latine quidē ſcire curant,ut his etiā fruſtra uerte
Ratiōes quare neceſſariæ lin guæ. rit Hieronymus. Cæterū ut ne dicam interim,plurimis modis referre,è ſuis haurias
fontibus aliquid,an è qualibuſcūq; lacunis. Quid qd' quædā ob ſermonū idioma/
Idiomata ſer/monum. ta ne poſſunt quidē ita tranſfundi in alienā linguam,ut eandē lucē,ut natiuam gra
tiam,ut parem obtineant emphaſin? Quid qd' quædā minutiora ſunt,q̄ ut omni/
no reddi poſſint? id qd' paſſim queriť, damitatq̄ diuus Hieronymus. Quid qd'
permulta ab Hieronymo reſtituta,tēporū iniuria interciderūt, uelut Euangelia ad
Græcam ueritatē emendata, uelut obelorū & aſteriſcorū notulæ,ueluti Prophetæ
Depraua tio codicum. cōmatis,colis & periodis diſtincti? Quid qd' ſcriptorū uel errore,uel temeritate ſa/
cri codices tum olim uitiati ſunt,tum hodie paſſim uitiant? Quid qd' Hieronym⁹
unus omnia nec reſtituit,nec potuit reſtituere? Quid ſi idem quædam perperā uel
emēdauit,uel tranſtulit? Aufer mihi hic illa tragica,ô cœlum,ô terra:liceat uera lo/
qui. Quālibet uir pius,quālibet eruditus,homo erat, & falli potuit & fallere. Multa
(ut opinor)illum fugerunt,multa fefellerūt. Poſtremo,quid qd' nec ea cōmentaria,
quibus Hieronymus ea reſtituit,ſatis intelligunť,ſi linguas, quarū teſtimonijs niti
tur,prorſus ignores? Quod ſi ſemel ſufficiebat Hieronymiana trāſlatio, quorſum
tandē attinebat,caueri Pontificū decretis,ut ueteris inſtrumēti ueritas ab Hebræis
uoluminibus,noui fides è Græcorū fontibus peteretť? quod ipſum nō uno in loco
præcipit Auguſtinus. Deniq; ſi hæc,qua uulgo utimur,ſatis erat, qui poſtea factū
eſt,ut tot manifeſtarijs ac pudendis erratis lapſi ſint primi nominis Theologi? Id
quod apertius eſt,q̄ ut negari,uel diſſimulari poſſit. In quibus eſt & Auguſtinus
inter antiquos præcipuus:& ipſe neotericorū omniū, mea ſentētia,diligentiſſimus
Tho. Aquinas laudatus. Thomas Aquinas,quē mihi parū propitiū eſſe uelim,ſi aut mētior,aut cōtumeliæ
cauſa hæc dico: ne quid interim loquar de cæteris,cū hoc haudquaq̄ conferendis,
meo quidē iudicio. Quod ſi cuius ætas iam ad hoc præterijt,is,qd' eſt uiri pruden/
tis,ſuam ſortem boni conſulat,& quantū poteſt,aliena fulciat' induſtria, modo ne

bonæ

bonæ ſpei iuuenibus, quibus hæc potiſſimũ ſcribunt, obſtrepat. Quanq̃ ego profecto ne ſenibus quidẽ fuerim autor deſperandi, quandoquidẽ quatuor nominatim recenſere poſſim, mihi familiariter notos, uiros iam libris etiam æditis celebres: quorũ unus duodequinquaginta natus annos, nemo nõ maior quadraginta, prima Græci ſermonis elementa ſit aggreſſus. Porrò quò profecerint, ipſi ſuis teſtant monimẽtis. Quod ſi Catonis exẽplum leuiter nos mouet: ipſe diuus Auguſtinus, iam epiſcopus, iam ſeneſcens, ad Græcas literas puero deguſtatas quidẽ, ſed faſtidi tas, reuerſus eſt. RODOLPHVS AGRICOLA, unicũ Germaniæ noſtræ lumẽ & ornamentũ, annũ egreſſus quadrageſimũ, Hebræas literas diſcere nec erubuit, uir in re literaria tantus, nec deſperauit homo natu tam grandis. nam Græcas adoleſcens imbiberat. Ipſe iam quinquageſimũ tertiũ ingreſſus annũ, ad Hebraicas literas olim utcunq̃ deguſtatas, cũ licet, recurro. Nihil eſt em̃ qd nõ efficiat humanus animus, modo ſibi imperauerit, modo impenſe uelit. Et ad hoc, ut dixi, negocium qualiſcunq̃ mediocritas ſatis eſt, dum ea ſanè abſit à temeritate, quæ ferè ſolet hoc audacius pronunciare, quo minus exacte diiudicat. Felicior quidẽ hac in parte iuuentus: at interim nõ deſperandi ſunt ſenes. Illa plus ſpei de ſe præbet, at huic nonnunq̃ ardor animi præſtat, qd aliis nõ præſtat ætatis uigor. Porrò ſentẽtiam Hilarij & Auguſtini, qui putant in ueteris inſtrumenti libris nihil requirendum ultra Septuaginta tranſlationem, ſatis in epiſtolis ac præfationibus ipſe refellit Hieronymus: & ſi non refelliſſet ille, ſatis refellebat inſignis ille lapſus Hilarij in dictione Oſanna: diuo quoq̃ Ambroſio ad eundem impingente lapidem. Sed more hominum fit, ut tantum quiſq̃ probet, quantum ſe aſſequi poſſe confidat. Ad interpretationem Septuaginta uetus teſtamentum contulit Auguſtinus: multo magis idem facturus ad Hebraicam ueritatem, ſi literas eas tenuiſſet.

Nec ſenibus deſperandæ linguæ.

Cato ſenex Græce diſcit.

Auguſtinus.

Rodolphus Agricola.

Hilarij & Auguſtini opinio

Porrò ſi rara quædã felicitas, & alba, qd dici ſolet, indoles inſignẽ Theologũ polliceri uidebit, haud mihi diſplicet, qd in libris De doctrina Chriſtiana placuit Auguſtino, ut cautim ac moderate deguſtatis elegantioribus diſciplinis per ætatẽ, inſtruat ac præparet, nempe dialectica, rhetorica, arithmetica, muſica: cũ primis autẽ rerum naturaliũ cognitione uelut ſyderũ, animantiũ, arborũ, gemmarũ: ad hæc locorũ, præſertim eorũ, quos diuinæ literæ cõmemorant. Fit em̃ ut agnitis ex coſmographia regionibus, cogitatione ſequamur narrationẽ obambulantẽ, & omnino nõ ſine uoluptate, uelut unà circumferamur, ut rem ſpectare uideamur, nõ legere. Simulq̃ nõ paulo tenacius hærẽt, quæ ſic legeris. Neq̃ uero raro locorũ uocabula ſuis libris, ceu lumina quæpiã, interiiciunt Prophetæ, quorũ allegoriam ſi quis tractare conetur, nec tuto nec feliciter id fecerit, ſi locorũ ſitum ignoret. Iam ſi gẽtium, apud quas res geſta narrat, ſiue ad quas ſcribũt Apoſtoli, nõ ſitum modo, uerum etiã originẽ, mores, inſtituta, cultũ, ingeniũ ex hiſtoricorũ literis didicerimus: dictu mirum, quantũ lucis: & ut ita dicam, uitæ ſit acceſſurũ lectioni, quæ prorſus oſcitabunda mortuaq̃ ſit oportet, quoties nõ hæc tantũ, ſed & omniũ penè rerum ignorantur uocabula: adeo ut nõnunq̃ uel impudẽter addiuinantes, uel ſordidiſſimos cõſulentes dictionarios, ex arbore faciant quadrupedẽ, è gẽma piſcem, è citharœdo

Poſt linguas quæ diſcenda.

Dialectica.
Rhetorica.
Arithmetica.
Muſica.
Phyſica.
Coſmographia.

Hiſtoria.

γελοῖον.

fluuiũ,ex oppido fruticẽ,è ſydere auem,ex braſſica bracam. Abunde doctũ uidẽt iſtis,ſi tantũ adiecerint,eſt nomẽ gemmæ,aut eſt ſpecies arboris,aut eſt genus animantis,aut ſi quid aliud mauis. Atqui nõ raro ex ipſa rei ꝓprietate pendet intellectus myſterij. Quod euidẽtius declarat Auguſtinus libro De doctrina Chriſtiana ſecundo,cap.xvj.exẽplis aliq̃t in eam rem arguendam adductis. Porrò quidã ſola dialectica freti,ſatis inſtructos ſeſe putant,ut quauis de re diſſerant. Et probat quidem Auguſtinꝰ,ſi quis cõnexionũ rationes teneat, modo abſit peculiaris huic arti morbus,pertinax contentio,ac libido rixandi. Sed obſecro te, quid diuides aut finies,aut quid colliges,ſi rerũ,de quibus diſſeritꝰ,uim ac naturã ignores? Quid profuerit tibi cõcinnaſſe ſyllogiſmũ in Celarent, aut Baroco,de crocodilo diſputans,ſi neſcias qđ arboris,aut animãtis genus ſit crocodilus? Neq; uero hæc tam diſcuntꝰ ex octo libris Naturaliũ Ariſtotelis,qui ſoli nũc traduntꝰ in ſcholis,q̃ ex eruditiſſimis eiuſdẽ cõmẽtarijs de animantibꝰ,ex libris meteorologicõn,ex problematis: ex Theophraſti libris de plantis,uentis,ac gẽmis:ex Plinio, ex Macrobio, Athenæo & Dioſcoride,ex Senecæ naturalibus,alijſq; hoc genus ſcriptoribꝰ:etiamſi nõ mediocriter ad hanc eruditionis partẽ conducunt Poëtæ,apud q̃s frequẽs huiuſmodi rerũ deſcriptio,uelut apud Lucanũ,quanta deſcriptio uenenorũ? Oppianus uero etiã ex profeſſo de piſcium ac ferarũ naturis prodidit, Nicander de noxijs beſtijs. Sunt quædã artes,quas Auguſtinus inter ſuperſtitioſas & improbatas recenſet: è quarũ ritibus quædã narrationes ducuntꝰ in ſacris literis. Profuerit igitꝰ & harũ ſuperſtitioſas obſeruationes nõ ignorare,quã ad rem potiſſimũ cõferet lectio Poëtarum,ſubinde magicas ineptias depingentiũ. Conferrẽt & Senecæ libri de ſuperſtitioſo deorũ cultu,ſi modo extarent, q̃s Auguſtinus ſe legiſſe teſtatꝰ. Et ſunt quidã, aut fuere potius, qui ſua induſtria Chriſtianorum ocio conſuluerunt in hac parte, explicatiſ uocabulis,ac naturis earũ rerum duntaxat,quarũ in diuinis libris habetꝰ mẽtio,quorũ de numero fuit Euſebius Cæſariẽſis epiſcopꝰ. Et extant hodie quoq; in hoc genere nõnulla monumẽta,partim Hieronymi titulo,ſed,ut apparet,cõfuſa mutilaq;. Tametſi nec iſta legimus plericq;,ſed ſi qua uox ignotæ ſeu peregrinæ linguæ inciderit,tripodis uice nobis eſt Ebrardus Græciſta,aut cõfuſiſſimus ille libellus de nominibꝰ Hebraicis. Quibuſdã ad oñia ſatis eſt unũ Catholicon, aut hoc eruditior Iſidorus. Nec illud,opinor,inutile fuerit,ſi Theologiæ deſtinatus adoleſcens,diligẽter exerceatꝰ in ſchematis ac tropis grãmaticorũ rhetorũq;,quæ nõ magno negocio ediſcuntꝰ: etiã præludat in fabulis ad allegoriam explicandis,præſertim ijs,quæ ad mores bonos pertinẽt. ueluti ſi Tantali fabulã accõmodes ad diuitẽ incubantẽ & inhiantẽ opibus ſuis,nec tamẽ fruentẽ. ſi Phaetontis, ad periculoſam temeritatẽ ſuſcipiẽtis magiſtratũ,qui magiſtratui gerẽdo nõ ſit idoneus. Idem fiat in Apologis:in Similibus,de quibus à nobis nõnihil eſt proditũ. Tum in his præcipue partibus rhetorices,quæ tractant de ſtatibus,de ꝓpoſitionibus,de probationibus,de amplificationibus,de quibus accuratiſſime tractat Fabius: deq; geminis affectibus,alteris q̃s ἤθη uocant,mitioribus:alteris acrioribus,quos πάθη dicunt,de quibus nemo diligentius ſcripſit Ariſtotele:qđ harũ rerũ peritia maiorẽ in modũ faciat

Dialectica ſola non ſufficit ad diſputandum.

Vnde diſcitur Phyſica.

Poetæ.

Oppianus.

Nicander.

Malas etiam artes conuenit noſſe ignorare.

Euſebius.

Catholicon.

Iſidorus.

Figuræ grammaticæ.

Progymnaſmata Theologi futuri.

faciat ad iudicium, quæ res in omni ſtudiorum genere ualet plurimū. Et quoniam profeſſio theologica magis conſtat affectibus q̄ argutijs, quas in Ethnicis quoq; philoſophis ipſi rident Ethnici, Paulus in Chriſtiano deteſtatur, idq; non uno in loco: conueniet non ſegniter per ætatem in hoc genere exerceri, quo poſtea dexterius in Theologicis allegorijs, locisq; cōmunibus tractandis uerſari poſſit. In illis feliciſſimus eſt Origenes, in his creberrimus eſt Chryſoſtomus. Hoc, ni fallor, uidebat Auguſtinus, quum Licentium ſuum ad ſuas muſas, à quibus iam parabat deſciſcere, reuerti iubet, quod eiuſmodi ſtudia ad cæteras item literas, ſeriasq; diſciplinas reddant ingenium uegetius ac ſucculentius. Alioqui ſi quis tantum infantibus illis & anxijs ieiunisq; præceptiunculis imbuatur, puta dialectices, aut uerius, ut nunc ferè traditur, ſophiſtices: quam ipſam tum cotidie nouis & commentitijs difficultatibus, aliam atq; aliam reddunt: fit, ut ad contentionem quidem inuictus euadat. Cæterum in tractandis diuinis literis, in ſacris concionibus, deum immortalem, quàm uidemus iſtos iacere, frigere, imò quàm nō uiuere, quorum præcipue partes erant, animos inflammare: cuius rei ſi quis exemplum requirat, legat Origenis homiliam de Abraham, iuſſo filium immolare: in quo typus & exemplar ob oculos ponitur, fidei robur omnibus humanis affectibus eſſe potētius. At operæpretium ſit, ſingulis penſitatis, ſpectare, quibus & quot machinis tentatio, patris animum impetat, ac repetat. Tolle, inquit, filium tuum. Cuius parentis animum non labefactaret filij nomen? Sed ut ualidior eſſet hic aries, addit, chariſſimū. Nec hoc cōtentus, adiecit: quem diligis. Satis hæc uideri poterant ad quodlibet humanum pectus expugnandum. Additum dulciſſimum paternis affectibus filij uocabulum, Iſaac, in quo refricatur & promiſſi diuini memoria: à quo audierat: In Iſaac uocabitur tibi ſemen: &, In Iſaac erunt tibi repromiſſiones. Optabat poſteritatem uir optimus, nec erat huius ulla ſpes reliqua occiſo eo, per quē unum uentura erat poſteritas. Et tamen hunc non ſimpliciter iubet occidi, ſed imperat immolari, ut inter apparandum identidem cruciet ſenis animū affectus pietatis. Multa grauiaq; tentationis pondera. Super hæc omnia iubetur, montem excelſum conſcendere, ad quem tertio demum die peruentum eſt, ut diu uarijs cogitationibus parentis animus quateretur, hinc ſollicitante affectu humano, hinc urgente iuſſu diuino. Iam cum inter eundum puer lignis, quibus exurendus putabatur, onuſtus, parentem, ignem geſtantem & gladium, appellans dicit: Pater mi. atque is reſpondet: Quid uis fili? Quanto ariete charitatis arbitramur pulſatum ſenis animū? Cui uero non commoueat miſerationis affectum, pueri patri obſequentis ſimplicitas, cum ait: En ignis & ligna, ſed ubi uictima? Tot modis ſollicitata fides Abrahæ. Iam mihi uide, quo robore, quaq; conſtantia iuſſa peragit. Non reſponſat deo, non expoſtulat de fide promiſſi, non deplorat orbitatem ſuam apud amicos & cognatos: quibus rebus utcunq; leniri ſolet dolor. Loco procul conſpecto iubet reſidere famulos, ne quis iuſſa peragenti obſiſteret: filium onerat lignis, ipſe ſtruem in altari collocat, ipſe filium alligat, & lignis mactandum atq; adolendū imponit, reducto brachio uibrat enſem: filium unicū, omnē poſteritatis adamatæ ſpem, iugulaturus

Licentius Auguſtini.

In præcipuo theologiæ munere frigent.

Abraham tentatus apud Origenē.

ni ſubito uox angelica ſenis dextrã inhibuiſſet. Hæc copioſius & elegantius ab Origene diſſeruntur, haud ſcio maioré ne uoluptate lectoris, an fructu. cum tãtum interim in hiſtorico ſenſu uerſet: nec aliud agat in diuinis libris, quàm Donatus egit in Comœdijs Terentianis, dum Poëtæ conſilium aperit. An eadẽ uiſurus erat, qui politiores literas nunquã attigiſſet? qui uix deguſtatis grammaticæ præceptis, idq; ex autoribus male grãmaticis, mox ad ſpinoſas argutias, & ieiunas quæſtionũ anxietates raptus, in his conſenuit? Poſſem exemplis innumeris declarare, q̃; frigide, ne dicam ridicule, ineptiant quidam, quoties eſt encomio celebrãdus diuus aliquis, aut hymno alióue ſcripti genere utẽdum, quod ſplendorẽ & affectum deſyderat. Huiuſmodi Theologis debemus hymnos quoſdã & cantica, quas uulgus Sequẽtias appellat, quæ nemo doctus uel abſq; riſu, uel abſq; nauſea legat. Verũ in præſentia non hoc nobis agitur, ut cuiuſquã inſcitiam traducamus, ſed ut ad optimam ſtudij rationẽ inuitemus adoleſcentes. Tantum illud dicam in genere, ſi quis huius rei promptũ aliquod argumẽtum requiret: ueteres illos theologos, Origenem, Baſilium, Chryſoſtomum, Hieronymum cũ hiſce recentioribus componat cõferatq;. Videbit illic aureum quoddã ire flumẽ: hic tenues quoſdam riuulos, eósq; nec puros admodum, nec ſuo fonti reſpondentes. Illic uelut in feliciſſimis hortis affatim tũ oblectaberis, tũ expleberis, dũ hic inter ſpineta ſterilia dilaceraris, ac torqueris. Illic maieſtatis plena omnia: hic adeo nihil ſplendidũ, ut pleraq; ſordida, paruṁq; digna dignitate theologica. Quod ſi diutius immorãdũ ſit prophanis literis, equidẽ id fieri malim in ijs, quæ propius affines ſunt arcanis libris. Neq; uero me dàm eſt, quanto ſupercilio quidã cõtemnant poëticen, ceu rẽ pluſcq; puerilẽ, quãto rhetoricen, quanto bonas, ut uocãt, & ſunt, literas oms. Attamẽ hæ quãlibet iſtis faſtidiætæ literæ, inſignes illos dedere Theologos, quos nũc procliuius eſt negligere, q̃; uel intelligeré, uel imitari. Cuius rei ſi quis ſibi fidẽ fieri poſtulet, diſpiciat q̃; multis hoc quicquid eſt poëticæ ſeu grammaticæ, ut aiunt, facultatis æmulari conatis, non ſucceſſerit. À nominibus tempero, ne quem offendam. Poëticis figuris ac tropis ſcatẽt undiq; Prophetarum literæ. Parabolis omnia penè conueſtiuit CHRISTVS, id quod Poëtis eſt peculiare. Neq; puerilis operæ putauit Auguſtinus in Propheticis ac Paulinis literis, ſchemata rhetorum, & orationis cæſuras ac circuitus indicare, in libris De doctrina Chriſtiana: à grammaticis pronunciationis, & ſyntaxeos differentiam petere. Non referam hic, quod immortalitate digni uiri, Gregorius Nazianzenus, Damaſus, Paulinus, Iuuẽcus CHRISTI myſteria poëticis carminibus tractarint. Ipſe Paulus apoſtolus non ſemel abutitur Poëtarum teſtimonijs. Vbi tandem in his literis, quod Ariſtotelem, quamlibet argutum aut eruditum, quod impium Auerroëm referat? Vbi primarũ & ſecundarũ intentionum, ubi formarum ſyllogiſticarum, ubi formalitatum, aut quidditatũ, aut etiam ecceitatum ulla mentio? quibus apud iſtos differta ſunt omnia. An ideo parum argute diſſerunt, quod nõ in concluſiones & corollaria diſſecent oia: quod nõ prius dicant, quid dicturi ſint, q̃; dicãt: ac rurſum admoneãt ſibi dictũ eſſe, quod aliquoties dictum nõ eſt: quod nõ ſermonẽ omnẽ uerbatim penè conciſum cõtruncẽt? Hæc pars diuidiẽ in tres

Veteres theologi cũ recentioribus collati.

Bonæ literæ.

Pauci poeticen aſſequũtẽ.

in tres.prima rursus in quatuor, atq; harum singulæ in ternas. prima ibi. secunda ibi. Hæc demum nobis erudita uidentur,quæ sunt frigidissima: & his à pueris assueti, nihil intelligimus, nisi quod ad eum modum sit frustulatim discerptum. In cæteris professionibus pulcherrimum, ut est, habetur, si suos quisque principes & autores referat. Vergilius expressit Homerum, Theocritum & Hesiodum:Horatius Pindarum & Anacreontem:Auicenna Galenum:Cicero Demosthenem: Platonem Xenophon: Aristoteles, qui nihil non tractauit, pro diuersis argumentis,diuersos:Aristotelem Theophrastus, Themistius & Auerroës.Cur soli nos ausi sumus à nostræ philosophiæ principibus tota differēdi ratione desciscere? Quid enim tam dispar ac discrepans à stilo Prophetarum, CHRISTI & Apostolorum, quàm hoc,quo qui Thomam ac Scotum sequuntur,nunc de rebus diuinis disputant? Augustinus sibi gratulatur,quod cum uarijs erroribus ad huc circunferretur, in Platonem potissimum inciderit, quod huius dogmata propius accedant ad CHRISTI doctrinam.Et à finitimis cognatisq; prodiuior est transitus. Neq; uero hæc eo dixerim,quod damnē ea studia,quæ nunc ferè uidemus in publicis scholis solennia,modo sobrie castéq; tractentur:neq; sola tamen. Cuiusmodi uero,citra philosophiam Aristotelicam non audere Theologum profiteri:sine grammatica,sine rhetorica,sine omnis antiquæ ac politioris eruditionis cognitione,uel antesignanum ordinis theologici profiteri? Proinde complectantur & illa, si uidetur, pauci,quos æquus amauit Iuppiter,ut uerbis utar Vergilianis,& quibus uacat ali quam ætatis partem perdere. Nos plebeium & properantem instituimus theologiæ tyronem: tametsi, ut ingenue quod sentio dicam, mihi parum tutum uidetur, ad theologiam destinato,in prophanis studijs,præsertim alienioribus consenescere.Fit enim,ut qui palatum ac linguam multo absynthio habēt infectam, ijs quicquid deinde biberint aut ederint, absynthium sapiat. Et qui diutius in sole uersati sunt,ijs deinde quicquid uiderint, eo sese offerat colore, quem ipsi secum in oculis glaucomate uitiatis,circunferunt. Ita qui bonam uitæ partem in Bartholis ac Baldis,in Auerroibus & Durandis,in sophisticis cauillationibus posuerunt,ijs diuinæ literæ non sapiunt id quod sunt,sed quod illi secum adferunt. Etenim ut elegās est fortassis, in tractione diuinarum literarum nonnihil uelut ab exoticis illis opibus obiter aspergere:ita uehementer absurdum uidetur, cum rem tractes ab omni sapientia mundana longe diuersissimam,nihil crepare nisi Pythagoram,Platonem, Aristotelem,Auerroëm,& his prophaniores autores:ad horum opiniones, uelut ad oracula obstupescere.An non istud est CHRISTI cœlestem philosophiam, nō condire,sed prorsus aliam reddere? Taxatur Chrysippus,quod totas Tragœdias in eius commentarijs,quos de logicis conscripsit,reperire licuerit. Quo iustius nos taxauerit aliquis,si uideat plusq; totum Aristotelem in Theologorum commentarijs inueniri.Quod si quis clamabit,absq; exacta horum cognitione nō esse Theologum:equidem consolabor meipsum tot insignium uirorum exemplis, Chrysostomi,Cypriani,Hieronymi,Ambrosij, Augustini, Clemētis,cum quibus thetor culus esse malim,q; cum quibusdā,qui sibi plusq; homines uidentur, Theologus.

Imitatio aliorum.

Simile.

Optimis primū assuescendum.

Chrysippus notatus.

Veteres théologi fere rhetores erant.

Deniq;

Deniq; consolabor meipsum exemplo Petri ac Pauli, qui ista nõ solum nõ callue/runt,uerũetiam damnant aliquoties.certe cõstat,nusq; usos esse. Quædã didicisse oportet,nõ discere,ut inquit Seneca.At quale spectaculum est,octogenariũ Theologum nihil aliud q; in scholis dialecticam ac philosophicã uel docere,uel decerta/re palæstrã?hic sine fine garrire, ad prædicandũ CHRISTI euãgelium elinguem? *Exemplum.* & ad extremũ usq; uitæ nihil aliud q; disputare?Qui se rei bellicæ parant,ijs potis/simũ exercentur,quæ ad uictoriã certissime cõducunt.Aliptæ futurũ athletam,iam tum à puero delectum,fingũt ac formãt in futura certamina,& ad scopũ suũ omnia *Præcipuus Theologorum scopus.* destinant. At præcipuus Theologorũ scopus est,sapiẽter enarrare diuinas literas: de fide,nõ de friuolis quæstionibus rationẽ reddere:de pietate grauiter atq; efficaciter differere:lachrymas excutere,ad cœlestia inflãmare animos.Ad hæc iã inde à studiorũ initio præludat futurus Theologus,potius q; in alienis literis cõsenescat.

Illud mea sententia magis ad rem pertinuerit,ut tyrunculo nostro dogmata tradantur,in summã ac compendium redacta.idq; potissimũ ex Euãgelicis fontibus, mox Apostolorum literis,ut ubiq; certos habeat scopos,ad quos ea quæ legit,cõ/ferat:uelut illa,ut exempli causa paucula notem.CHRISTVM cœlestem doctorẽ, *Sũma doctri/næ Christia/næ.* nouum quẽdam populum in terris instituisse, qui totus è cœlo penderet,& omnibus huius mundi præsidijs diffisus,alio quodã modo diues esset,alio sapiens,alio *Ex contemptu felicitas.* nobilis,alio potens,alio felix:quiq; contemptu rerum omnium,quas uulgus admiratur,felicitatem consequeretur:qui nescire liuorem aut inuidẽtiam,nimirum ocu/*Liuor.* lo simplici:qui nescire spurcam libidinem, utpote sponte sua castratus,angelorum *Pudicitia.* uitam in carne meditans:qui nescire diuortium, quippe nihil non malorum uel ferens,uel emendans:qui nescire iusiurandum,ut qui nec diffideret cuiq;,nec falleret *Iusiurandum.* quenq;:nescire pecuniæ studium,ut cuius thesaurus in cœlis esset repositus:non ti/*Auaritia.* tillaretur inani gloria, ut qui ad unius CHRISTI gloriam referret omnia: nescire *Cenodoxia.* ambitionẽ,utpote, qui quo maior esset,hoc magis sese propter CHRISTVM sub/*Ambitio.* mitteret omnibus:qui nescire,ne lacessitus quidem,uel irasci,uel maledicere,nedũ *Vltio.* ulcisci,quippe qui & de male merentibus benemereri studeret: qui ea morum esset *Innocentia.* innocentia,ut uel ab Ethnicis comprobarentur:qui ad infantulorum puritatem ac *Simplicitas.* simplicitatẽ, ueluti renatus esset:qui uolucrum ac liliorum ritu in diem uiueret:in/*Concordia.* ter quos summa esset concordia, nec alia prorsus quàm membrorum corporis in/*Charitas.* ter ipsa:inter quos mutua charitas omnia faceret communia, ut siue quid esset boni,succurreretur cui deesset,siue mali quippiam,aut tolleretur,aut certe leniretur of/*Exemplũ uitæ* ficio:qui doctore spiritu cœlesti sic saperet,qui ad exemplum CHRISTI sic uiueret, ut sal,ut lux esset orbis, ut ciuitas esset in ædito sita, omnibusq; undiq; conspicua: *Mortis con/temptus.* qui quicquid posset,id omnibus iuuandis posset:cui uita hæc uilis esset,mors optãda immortalitatis desyderio: qui nec tyrannidem timeret, nec mortem, nec ipsum denique Satanam,unius CHRISTI præsidio fretus: qui modis omnibus sic ageret,ut ad extremum illum diem semper esset uelut accinctus ac paratus: Hunc esse *Infirmi fouendi,nõ alienãdi* scopum à CHRISTO propositum,quò omnia Christianorum sint referenda,licet interim tolerandi fouendiq; sint imbecilles,donec proficiant.

Hæc

Hæc ſunt autoris noſtri dogmata noua, quæ nulla philoſophorũ familia tradidit. Hoc erat uinũ nouum non cõmittendum niſi nouis utribus. Hæc ſunt per quæ renaſcimur è ſupernis. Vnde & Paulus nouã creaturã appellat, quiſquis in CHRISTO eſt. Peripatetici tenent Ariſtotelis placita: Platonici, Platonis decreta. Epicurei renent Epicuri ſcita: multo magis conuenit nos tanti autoris tenere dogmata. Sed in his pro rerum & hominum uarietate nonnulla differentia eſt.

Quædam planè uetat: quod genus ſunt illa, ne ſint inter nos diuortia, ne ſit liuor, ne ſit ambitio, ne ſtudiũ pecuniæ, ne uindicta, ne ſuſpicio, ne obtrectatio: quos omnes affectus, quanto ſtudio, quãtóq; conſilio eximendos curarit ex animis ſuorum diſcipulorum, mox aliquanto copioſius indicabimus. *Apte uetita à Chriſto.*

Quædã planè præcipit omnibus: quod genus eſt, de mutua charitate, de cõdonandis fratrũ erratis, de tollenda ſua cuiq; cruce: quod ſi recuſes, nõ agnoſcit CHRISTVS diſcipulũ: de mãſuetudine, cum ait Matthæi capite undecimo: Diſcite à me, quod mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris: de fide, quam ubiq; requirit: de beneficentia in omnes, aliiſq; his conſimilibus. *Præcepta.*

Quædam ita commendat, ut tamen non exigat: præmio ſollicitans, qui poſſint aſſequi: non pœnam comminans, ſi nequeant. Siquidem Matthæi cap. decimonono, beatos pronunciat eunuchos, qui ſeipſos execuerunt & euirarunt propter regnum dei. Non dicit infelices, qui legitimum matrimonium caſte puréq; colũt. Fortaſſis huc pertinet, quod iuueni dicit: Si uis perfectus eſſe, uade uende omnia quæ poſſides, & ueni ſequere me. Nam mihi potius uidetur, ad uniuerſos Chriſtianos pertinere, quorum nemo non debet eſſe hoc animo, ut ſi quid eiuſmodi poſtularit CHRISTI gloria, cuncta libenter ſit pro derelictis habiturus: nam perfecti nomine Chriſtianum deſignat. Erat ille probus Iudæus: ſupererat, ut CHRISTI diſcipulus factus, perfecta iam ſequeretur. Nihil in rebus humanis uere perfectum: uerũ in ſuo cuiq; ſtatu perfectionis ſtudium adeſſe debet. *Non exacta.*

Quædam contemnit CHRISTVS, ac uelut indigna ſe reiicit. ueluti cum Lucæ cap. duodecimo, inuitatus ad diuidundam hæreditatẽ: Homo, inquit, quis me cõſtituit iudicẽ aut diuiſorẽ ſuper uos? Quædã ueluti diſſimulat, tanq; ad ſe non pertineant, aut tanq; ad ea ſit indifferens: quod genus, cũ apud Matthæũ cap. decimooctauo, Petrum interrogat, utri deberẽt tributũ regibus, filij an alienigenæ: ueluti illarũ rerũ imperitus ac rudis, ut quæ ad huius mundi ſordes pertinerẽt. Ac perinde locutus, quaſi nõ debeatur: tamẽ dari iubet didrachma, haud pro omnibus tamẽ, ſed pro ſe dũtaxat, ac Petro. Huius generis & illud, quod apud Matthæũ cap. uigeſimoſecundo, inſidioſe rogatus, num oporteat tributũ pendere Cæſari, iubet exhiberi nomiſma uelut ignotum: eo uiſo, rogat, cuius eſſet imago, & cuius inſcriptio, tanq; id quoq; neſciret. Ac de tributo Cæſari red[illegible]dẽdo, reſpondet nõ ſine ambiguitate: Date Cæſari quæ ſunt Cæſaris: ſi quid illi debet, ſoluite. Sed illud ad me magis pertinet admonere, ut detis deo, quæ dei ſunt. Ad conſimilẽ modũ, adulterã in adulterio deprehenſam, apud Ioannem Euangeliſtã, nec damnat, nec tamen palàm abſoluit, ſed admonet, ne iteret cõmiſſum, nolens hominũ neceſſarijs legibus *Contempta. Diſſimulata. De tributis. De cenſu. Supplicia.*

ſuum

ſuum ius adimere,& tamen damnationis autor eſſe nolebat, qui uenerat ſeruandis omnibus:quod quidē in ipſo fuit. Rurſus apud Lucam renunciātibus quibuſdam de Galilæis horrendo nouóq; affectis ſupplicio,quorum ſanguinem Pilatus miſcuerat cum ipſorum ſacrificijs, nec probat, nec improbat legum ſeueritatem, ſed exemplo ad occaſionem admonitionis abutitur.Putatis, inquit, quod hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccauerint,quia talia paſſi ſunt? Non, dico uobis: ſed niſi reſipueritis,omnes ſimiliter peribitis, ſicut illi decem & octo,in quos incidit turris in Siloë, & occidit eos.

Circūſtantiæ faciunt ad intellectum.

Accedit hinc quoq; lucis nonnihil ad intelligendum ſcripturæ ſenſum,ſi perpendamus non modo quid dicatur,uerumetiam à quo dicatur,cui dicatur,quibus uerbis dicatur,quo tempore,qua occaſione,quid præcedat,quid conſequatur.Siquidē alius ſermo decet Ioannem Baptiſtam,alius CHRISTVM. Aliud præcipitur rudi populo,aliud Apoſtolis.Rurſus aliud præcipitur Apoſtolis adhuc rudibus, aliud formatis iam & inſtitutis.Aliter reſpondetur inſidioſe interrogantibus, aliter ſimplici animo ſciſcitantibus.Deniq; ſeries ipſa narrationis altius repetita,ſententiam aperit,aliàs obſcurā. Sæpenumero locorum collatio nodum explicat difficultatis, dum quod alibi dictū eſt tectius, alibi dilucidius refertur. Et quoniā totus fermè CHRISTI ſermo figuris ac ſtrophis obliquus eſt,diligenter odorabitur theologiæ candidatus,quam ſuſtineat perſonam is qui loquitur,capitis an membrorum, paſtoris an gregis.Siquidem CHRISTVS cum,in cruce patrem inclamans,ait:Deus meus,deus meus,quur deſeruiſti me? longe à ſalute mea uerba delictorum meorum:non capitis,ſed membrorum ſuorum uoce loquitur,autore diuo Auguſtino. Item dum mœret,dum angitur,dum poculum deprecatur:uidetur memborum affectum in ſe tranſtuliſſe.Rurſus dum imminētibus ſatellitibus ait: Si me quæritis, ſinite hos abire:paſtoris & epiſcopi perſonam agit,Apoſtoli gregis. Nam paſtoris officium eſt, ſi quando ingruat perſecutionis procella, pro gregis incolumitate ſuum caput obijcere periculis.Porrò diſcipuli,dum metu territi diffugiunt, Petrus dum abiurat dominum,dum percutit gladio:gregis adhuc infirmi,& in ſpem meliorum confouendi,perſonam ſuſtinet. At dum flagellis cōcinnatis negociatorum turbam profligat è templo:ſummi Paſtoris agit partes. Nonnunq; ex alieno loquitur affectu,ueluti cum Cananææ,improbius interpellanti,reſpondet: Non eſt bonum,ſumere panem filiorum,& obijcere canibus: Iudæorum uoce loquitur,qui ſe ſolos hominū ſanctos eſſe ducebant:Cananæos,Samaritanos,ac reliquas prophanas nationes pro impuris & canibus habebant:cum apud CHRISTVM non fuerit ullum gentis diſcrimen,niſi pro temporis diſpenſatione.Nouerat,eius mulieris animum,Iudæorum fidei præferendum eſſe: uerum id uoluit infigere ſuæ gentis animis,regni cœlorum fore participes,qui quacunq; origine per fidem in hoc irrupiſſent.Rurſum cum ſuos interrogat:Vos quem me eſſe dicitis? capitis perſonā agit.Petrus totius populi Chriſtiani uoce & uice reſpondet:Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nullus enim eſt in corpore CHRISTI, à quo non exigatur iſta confeſſio: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Conſimiliter quod Petro dicitur: Tu es

Perſona loquentis.

Membrorū.

Paſtoris.

Gregis infirmi.

Summi pontificis.

Iudæorum.

Capitis.

Corporis totius.

Petrus

Petrus,& ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam. Et tibi dabo claues regni cœlorum: ad uniuerſum populi Chriſtiani corpus pertinet. È diuerſo cũ Petro ter amorẽ profeſſo,dicit:Paſce agnos meos: CHRISTVS ſummi Paſtoris,hoc eſt, capitis uices ſuſtinet:Petrus cuiuſuis epiſcopi typum gerit,cui non committitur grex, pro quo mortuus eſt CHRISTVS,niſi uehementer amanti CHRISTVM,nec uſq; ſpectanti,niſi ad huius gloriam. Neq; uero dictum eſt, rege, aut, ſubige oues, ſed paſce. Neq; dictum eſt,oues tuas ſed,meas. Alieni gregis paſtor es,non dominus. uide ut oues bona fide annumeres,tibi creditas. Itidẽ Paulus in epiſtolæ ad Rhomanos cap. ſeptimo, cum multa queſtus de carne ſua, ſpiritui rebellante, tandem exclamat:Infelix ego homo,quis me liberabit de corpore mortis huius? nõ ſua uoce loquitur,ut opinor,ſed alterius cuiuſpiam adhuc imbecillis,& qui cupiditatibus ſuis etiamnum impar eſſet. Quãq; autem perſonarum obſeruata ratio plurimum habet momenti in ueteris inſtrumenti literis,uelut in Prophetis,in Pſalmis,in Cãtico canticorum,tamen frequenter & in nouo teſtamento locum habet, præſertim in Paulinis epiſtolis. Quædam autem ita proponuntur,ut ad omnes quidem pertineant,at non citra diſcrimen:quod genus eſt,quod cum Apoſtolis loquens dicit: Vos eſtis ſal terræ:uos eſtis lux mundi. ſic ad omnes CHRISTI religionem profitentes pertinet,ut præcipue tamen ad epiſcopos ac magiſtratus. Itẽ cum ait:Eſtote perfecti,ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt: omnibus ſuis oſtendit, quò ſit enitendum,quanq; id maxime præſtãdum iis,qui præſunt eccleſiæ CHRISTI. Vt perſonarum igitur,ſic & temporum obſeruata uarietas,obſcuritatem diſcutit in arcanis literis. Neq; enim quicquid Iudæis uel imperatũ eſt,uel interdictum,uel permiſſum,ad Chriſtianorum uitam eſt accommodandum. Non quod in ueteris inſtrumenti libris quicq; ſit,quod ad nos nõ pertineat, ſed quod pleraq; pro tempore tradita ad typum & adumbrationem futurorum, pernitioſa ſint, niſi tractentur ad allegoriã: ueluti circũciſio, ſabbata,delectus ciborũ uictimæ,odiũ inimici,bella, turba uxorum, aliáq; his conſimilia, quæ tanq; umbræ ad coruſcantẽ Euangelij lucem prorſus euanuerunt. Verum quis in hiſce uel ſimpliciter ad noſtros mores accõmodandis, uel per allegoriam explicandis,habẽdus ſit delectus:quoniã Auguſtinus ſatis copioſe diſſerit in libris De doctrina Chriſtiana, non eſt conſilium hic perſequi. Primum igitur tempus eſto, ſi uidetur, quod CHRISTI præceſſit ætatẽ. Proximum,cum nondum quidem exorta,ſed tamen aduentante iam,& imminẽte Euangelij luce,ſuperioris legis tenebræ rareſcerent:ueluti cum nõdum exorto ſole,ſed ad exortum properãte,cœlum ſenſim albeſcit. Tum ſatis adhuc erat, Ioannis baptiſmo tingi,ad ſuperioris uitæ pœnitentiam inuitari. Satis erat admonitos eſſe publicanos,ne quid exigerent,præter id quod illis conſtitutum eſſet. Satis erat,admonitos eſſe milites,ne cui uim facerent,ne quẽ depredarentur, ſed contenti eſſent ſuis ſtipendijs. Nõ,quod iſta bonos facerent,aut Chriſtianos,ſed quod minus malos redderent,ac mox ſucceſſuræ CHRISTI prædicationi præpararent. Neq; enim uſq; Ioannes docuit,non eſſe iurandum, non eſſe repudiandam uxorem, tollendam crucem, benemerendum de inimico. Iſta quæ proprie Chriſtianos facerent,

Epiſcopi.

Peccatoris.

Gradus.

Temporum ratio.

Tempus primum.

Secundum.

CHRISTO seruabantur. Fortassis ad hoc tempus pertinet, prima discipulorum prædicatio, cum iubentur exemplo Ioannis, ad pœnitentiam prouocare, regni cœlorum uicinitam denunciare, de CHRISTO silere. Et haud scio, an baptismus, quo tum baptizabant, huiusmodi fuerit. Nam tum quoq; baptizabant Apostoli, cum CHRISTVS ipse, teste Ioāne, neminem baptizaret. Nec omnino proditum est canonicis literis, quēq; à CHRISTO baptizatum fuisse. Tertium esto, si libet, CHRISTO iam late miraculis ac doctrina clarescente terrarū orbi, cum sic Euangelica doctrina proferretur, ut tamen legis obseruatio nō interdiceretur: quod tempus complectitur, & post datum spiritum sanctū, rudis adhuc & nascentis ecclesiæ primordia. Videntur autem ad hoc quædam peculiariter attinere: uelut omnes illæ parabolæ, de colonis uineæ, qui domini filium occiderant: de nuptijs & excusantibus inuitatis: item quæ de supplicijs prædicatorū CHRISTVS prædicit: ac fortassis quæ præcipit de tollenda cruce: de excutiendo pedum puluere: de nemine salutando in uia: de fugiendo à ciuitate in ciuitatem: de relinquendo patre ac matre & uxore: de beatitudine castrantium se propter regnum dei: de uendēdis possessionibus, ac renunciando omnibus affectibus: de subinde mutādo loco: postremo quæ de signis dicta sunt, eos qui crederent secuturis: alioqui Christiani nō essemus hodie, quos hæc signa constat non esse secuta: licet ex superioribus illud ad nos pertinet, quod ubicunq; inciderit necessitas, hoc animo iubeamur habere, quicquid habemus charum, ut parati simus ob CHRISTI gloriam relinquere. Ad idem tempus pertinet & illud, quod in Actis apostolorum per Iacobum ac Petrum decernitur: ut qui ex gentibus ad CHRISTVM sese contulissent, abstinerēt à suffocato, à sanguine: quorum neutrum apud nos habetur nepharium: siquidē datum est hoc inuincibili Iudæorum pertinaciæ, quibus conuenire nō poterat cum incircuncisis, si nihil habuissent omnino Iudaismi. Paulus præcipit, ut episcopi suas uxores ac liberos bene gubernent: nunc & hypodiaconis ius habendi uxores, interdicitur. Paulus uult, uxorē fidelem manere cum infideli marito, Augustinus diuersum sentit, & hodie secus iudicat ecclesia. Paulus non uult, seruum Christianū ab hero Ethnico discedere, secus hodie decretum est. Sunt id genus alia permulta, quæ pro temporum illorum usu instituta, post obliterata sunt, aut mutata: ueluti de ceremonijs sacramentorum plerarq;. Complura tum nō obseruata, quæ nunc iubemur obseruare: quod genus sunt dies festi: & fortassis hæc, qua nunc salubriter utimur, secreta admissorum cōfessio.

Tempus tertium.

Tempus quartum.

Nam per uniuersum terrarum orbem propagata iam & constabilita CHRISTI religione, quam imperatores armis suis non persequebantur, ut solebant, sed tuebātur: nec depredabantur opes ecclesiæ, sed accumulabant (sit em̄ hoc, si uidetur quartum tempus) pro mutato rerum statu, nouæ leges sunt inductæ, quorum aliquot uiderentur cum CHRISTI decretis pugnare, nisi distinctione temporum scripturas in concordiā redigamus. Iam quintum tempus facere licebit, ecclesiæ prolabentis ac degenerantis à pristino uigore Christiani spiritus. Ad quod opinor pertinere, quæ dicit dominus in Euangelio: quod abundante iniquitate, refrigescet charitas multorum: ad hæc futuros, qui dicerent: Ecce hic est CHRISTVS, ecce illic.

Quintum.

Sed

Sed ne tanta temporum,perſonarum ac rerum uarietas inuoluat lectorem,non abs re fuerit,uniuerſum CHRISTI populũ in tres circulos diuidere, quorũ omniũ tum unicum ſit centrum,CHRISTVS IESVS, ad cuius ſimpliciſſimam puritatem, pro ſua cuiq; uiríli,enitendum eſt omnibus.Neq; enim oportet ſcopum ſuo moue re loco,quin potius omnes mortalium actiones ad ſcopum dirigendæ. Primũ autem circulum teneant, qui quoniam uelut in uices CHRISTI ſucceſſerunt, CHRISTO proximi ſunt,illi ſemper adhærentes ac ſequentes agnũ,quocunq; ierit:quales ſunt Sacerdotes,Abbates,Epiſcopi,Cardinales,ac ſummi Pontifices: hos oportet quàm maxime puros eſſe à rerum mundanarum contagio:cuiuſmodi ſunt, uoluptatum amor,pecuniæ ſtudium,ambitio,uitæ auiditas. Horum eſt, CHRISTI puritatem ac lucem è proximo hauſtam, in ſecundum circulum tranſfundere, qui principes habet prophanos,quorum tamẽ arma legesq; ſuo quodã modo CHRISTO ſeruiunt:ſiue dum neceſſarijs ac iuſtis bellis profligant hoſtem, publicamq; tuentur tranquillitatem:ſiue dum legitimis ſupplicijs cohercent facinoroſos. Tertium circulum promiſcuo uulgo dare licebit,ceu craſſiſſimæ huius orbis,quem fingimus, parti: ſed ita craſſiſſimæ, ut nihilo ſecius ad CHRISTI corpus pertineat. Quanquam in ſingulis circulis ordinem aliquẽ imaginari licet. Etenim cum ſacerdotes ſacrificijs litant deo:cum pabulo ſermonis Euãgelici paſcunt populum: cum puris precibus cum deo colloquuntur:cúmq; pro ſalute gregis interpellant,nimirũ in puriſſima circuli ſui parte uerſantur. Cæterum dum principum affectibus obſecundant,ne prouocati,grauiores excitent tragœdias:dum infirmorum imbecillitati multa concedunt inuiti,ne ad deteriora prolabãtur:in extrema circuli ſui uerſantur ora,ad quam tamen non aliter ſeſe demittunt,niſi ut alios ad ſe rapiant:non ut ipſi fiant deteriores.Inter elemẽta,quibus infimus hic mundus conſtat, ſuus cuiq; locus eſt. Sed ignis, qui proximum orbi lunari locum obtinet, cum in ſuprema ſui parte puriſſimus ſit ac liquidiſſimus,cœliq; naturæ ſimillimus, in aëris confinio ſe ipſo craſſior eſt.Aër itẽ in ſummo ſui circuli margine ſimillimus igni: in infima parte,qua confinis eſt aquæ,craſſeſcit.Fortaſſis idem de aqua terráq; dici poteſt:& tamen ignis paulatim omnia rapit ad ſe: &,quoad licet, in ſuam tranſformat naturam:terram ſpiritibus attenuatam,uertit in aquam:aquam eliquatam uertit in aërem:aërem extenuatum in ſe tranſformat.confinia ſeruiunt tranſformationi, non in deterius,ſed in melius.ſic & CHRISTVS ad diſcipulorũ imbecillitatem ſeſe frequenter accommodabat.Sic Paulus multa indulgebat Corinthijs:diſtinguens interim,quæ domini nomine proponeret perfectis, & quæ ſuo nomine condonaret infirmis:hac ſpe tamen,ut proficerent. Proinde cum ſummi Pontifices condonationibus & indulgentijs,ut uocant,ſegnes,aut fortaſſe deſperationi proximos, erigunt ac fouent,donec ad meliora proficiant,non uerſantur in ſumma circuli ſui parte.Idem dum legibus cauent, de decimis prædialibus ac perſonalibus extorquendis:de uſu pallij redimendo:de annatis exigendis: de patrimonio Petri,ut uocant, armis uindicando:de ſubigendis bello Turcis: déque alijs innumeris,ut donemus eos tractare rem ad communem uitam neceſſariam,aut certe utilem:nemo tamen

Circuli tres.

Primus circulus.

Secundus circulus.

Tertius circulus.

Gradus in ſingulis circulis.

Ordo in elementis.

Simile.

Functio nõ ſumma.

Leges Pontificiæ. dixerit,eos uersari,in eo quod proprium est philosophiæ cœlestis. Atq; haud scio an summi Pontifices,etiam si maxime uelint,possint ita moderari leges suas,quas ad cõmunem hominum uitã ædunt,ut per omnia CHRISTI decretis respondeãt. CHRISTVS ut purissimus ille fons omnis lucis & innocentiæ,præcepit ea,quæ cœlum sapiant. Pontifices homines & hominibus infirmis, atq; adeo uarie infirmis, pro tempore præscribunt,quod uidetur expedire. Proinde fieri nõ potest, quin in horum quoq; placitis insint quædam,quæ sapiant humanos affectus,& in quibus innocẽtiam CHRISTI desyderes. Porrò quemadmodum ignis infima pars liquidior est aeris summa parte:ita par est,ut quod in Pontificum cõstitutionibus crassissimum est,propius tamen accedat ad CHRISTI simplicitatem, cẽq; quod in Cæsarum,aut magistratuum legibus est maxime diuinum. Nam hi quoniam in hisce rebus uersantur,quæ cum infima fece,quæcq; cum sordidis mundi negocijs coniunctæ sunt,argumento suo respondeant,oportet. Neque enim horum legibus fit,ut boni simus,sed ut minus mali. Proinde si quid geritur aut cõstituitur ab his, quod nonnihil degenerat à CHRISTI decretis,etiam atq; etiam caue,ne Christianæ philosophiæ purissimũ fontem, cum horum qualibuscunq; lacunis commisceas. Debent humanæ leges ab hoc archetypo peti:ab eodem lumine,legum humanarum scintillæ sumuntur. Sed aliter relucet æternæ ueritatis fulgor in leui terscq; speculo, aliter in ferro,aliter in lympidissimo fonte,aliter in lacuna turbida. Hæc ideo dicta sunt,ne cœlestem CHRISTI philosophiam, hominum uel legibus, uel disciplinis uitiemus. Maneat intactus ille scopus:sit illibatus unicus ille fons:seruetur illa uere sacra ancora doctrinæ Euangelicæ:ad quam in tanta rerum humanarum caligine confugere liceat. Neque protinus reijce,quod ab istis præscribitur, sed circunspice, quis præcipiat,quibus præcipiat,quo tempore,qua occasione præcipiatur. Spiritualis omnia dijudicat,inquit Paulus, ipse à nemine dijudicandus. Quod si ad leges humanas CHRISTI dogmata detorqueantur,quæso te,quæ spes iam reliqua est? multo minus etiam, si ad cupiditates hominum deflectatur diuina philosophia, & iuxta Græcorum prouerbium,Lesbia nobis fiat regula.

Leges Cæsareæ.

Concẽtus doctrinæ & uitæ Christi. Super hæc,non mediocrem adferet utilitatem,si diligẽter euoluentes libros utriusq; testamẽti,attente consyderemus mirabilem illum orbem,& consensum totius CHRISTI fabulæ,ut ita loquar,quã nostra causa peregit, factus homo. Sic enim futurum est,ut non solum rectius intelligamus,quod legimus,uerumetiam ut certiore cum fide legamus. Nullum est enim sic arte compositũ mendacium,ut undiq; sibi constet. Ex ueteris testamenti uoluminibus confer typos & Prophetarum oracula:quorum illi CHRISTVM deliniant atq; adumbrant: hæc eundẽ aduentantẽ, uelut oculis fidei demonstrãt. Succedit his angelorum testimonium, Gabrielis uirgini cœlestes nuptias renunciantis: rursum in natiuitate chori angelici concinentis, gloria in excelsis deo:mox accedit pastorum,deinde Magorum testimonium:præterea Symeonis & Annæ:deinde præludit Ioannis Baptistæ prædicatio, digito iã indicantis præsentem,quem Prophetæ uenturum prædixerant. Ac ne nescíremus, quid nobis esset ab eo sperãdum,addit:Ecce qui tollit peccatum mundi. Hic unus est agnus

Prophetiæ ac typi.

Angeli.

Pastores.

Magi.

Baptista.

eſt agnus,omnis maculæ neſcius:nec agnus eſt ſolum,uerumetiã agnos facit. Non promittit ſuis regnum aut opulentiam:innocentiam promittit, ſi modo reſipiſcãt: Nihil autem uerorum bonorum abfuturum eſt,ſi adſit innocẽtia. Poſt hæc omnẽ uitæ ſeriem obſerua,quomodo adoleuerit, uſque proficiens in melius & apud deũ & apud homines. Apud deum laus eſt bonæ conſcientiæ:apud homines decus eſt honeſtæ famæ,quæ non affectata, felicius conſequitur ueram uirtutem. Duodecim natus annos, in templo docens uiciſſim & audiens, primum ſui ſpecimen dedit. Rurſum in nuptijs primo miraculo priuatim ædito,paucis innotuit. Nam non niſi baptizatus, & columbæ ſigno, patriſque uoce commendatus, poſtremo non niſi quadragenario ieiunio,& Satanæ tentatione ſpectatus & exploratus, prædicandi munus aggreſſus eſt. Excute natiuitatem,educationem,prædicationem,mortem, nihil aliud reperies, quàm paupertatis,& humilitatis, imò innocentiæ totius exemplar. Totus doctrinæ circulus ut ſecum conſentit, ita cum ipſius uita conſentit,etiam ipſius naturæ iudicio conſentanea. Præcepit innocentiam:ipſe ſic uixit, ut nec ſubornati teſtes, cum id uarijs modis conarentur,reperirent, quod probabiliter calumniarentur. Docuit manſuetudinem, ipſe tanquam ouis ad mactationem ductus eſt. Docuit paupertatẽ,ipſe nihil unq̃ poſſediſſe legitur. Deterruit ab ambitione & faſtu,ipſe diſcipulis ſuis lauit pedes:docuit hanc eſſe uiam ad ueram gloriam & immortalitatem. Ipſe per crucis ignominiam aſſecutus eſt nomen, quod excellit omne nomen: & dum nullum regnum ambit in terris, meruit cœli pariter ac terræ principatum. Vbi reſurrexit,non alia docuit,q̃ ante docuerat. Docuerat, pijs nõ eſſe metuendam mortem,& ob id exhibuit ſeſe rediuiuum. Suis ijſdem uidentibus,aſcendit in cœlum,ut ſciremus,quò nobis eſſet enitendum,quóq; referẽda omnia. Poſtremo loco delapſus eſt ſpiritus ille cœleſtis,qui tales afflatu ſuo reddidit Apoſtolos,quales CHRISTVS eſſe uoluit. Reperies fortaſſis in Platonis aut Senecæ libris,quæ non abhorreant à decretis CHRISTI: reperies in uita Socratis, quæ utcunq; cum CHRISTI uita conſentiant:at circulum hunc,& omnium rerum inter ſe congruẽtium harmoniam in ſolo CHRISTO reperies. Multa ſunt in Prophetis & dicta diuinitus,& geſta pie:multa in Moſe, cæteriſq; uiris uitæ ſanctimonia daris:orbem hunc in nullo reperies homine. qui quidẽ orbis à Prophetis exorſus,per Apoſtolorũ uitam ac doctrinam,in ſeſe coit. Hi,quicquid CHRITVS docuit,expreſſerunt:quicquid promiſit,præſtiterunt:eundem hauſerant ſpiritum:eadem ſonant ac docent,quæ CHRISTVS. Hactenus adoranda ſunt omnia:cætera cum delectu iudicióq; legenda, aut etiam imitanda. Quanquam & Apoſtoli ſic CHRISTVM referunt,ut tamen ad illius maieſtatem non aſſurgant.

Christus puer.

Christus adoleſcens.

Doctrina. Vita. Natura.

Mors.

Reſurrectio.

Aſcenſio.

Neq; uero confundit hanc harmoniam, CHRISTI uarietas:imò ſicut è diuerſis uocibus apte cõpoſitis, concentus ſuauiſſimus redditur,ita CHRISTI uarietas pleniorem efficit concentum. Sic omnia factus eſt omnibus,ut nuſq; tamẽ ſui diſſimilis eſſet. Nunc diuinæ naturæ profert indicia,cum uentis imperat ac mari,cũ peccata remittit,cum in monte nouam ſpeciem,& humana præſtantiorem,exhibet ſuis. Nunc diuinitatem diſſimulans,hominem agit,cũ eſurit,cũ ſitit,cũ fatigatur labore,

Varietas Chriſti.

Chriſtus deus & homo.

cum eſuriẽs ad ficum accurrit,cum mœret,cum affligitur,cum occiditur.Quoſdam ultro ad ſe uocat,alios à retibus,Matthæũ è telonio.Quoſdã ſequi uolentes,reiicit: cuius exemplũ habes apud Matthæum cap.octauo,de ſcriba,dicente:Magiſter,ſe quar te quocunq; ieris.cui reſpondit IESVS:Vulpes foueas habent,& uolucres cœ li nidos,at filius hominis nõ habet,ubi caput ſuũ reclinet.Rurſus ibidem,alteri po/ ſcenti ueniã abeundi: Sequere, inquit,me: & ſine,mortui ſepeliant mortuos ſuos. huic timuit,ne relaberetur:illũ ſciebat inutilem negocio minime delicato.Zacchæi delectatus ardore,ultro ſeſe ad illius ædes inuitat:quẽadmodũ legis Lucæ cap.deci monono.Herodem ubiq; contemnit,ut impiũ Iudæũ,& ob id Ethnicis deteriorẽ: eũ uulpem uocat Lucæ decimotertio,Ite & dicite uulpi illi:ad quem adductus,nec alloquio dignatur.Nonnunq; ultro,ueluti captata occaſione,miraculũ ædit, ſicuti de ficu,quæ ad execrationẽ illius exaruit:de turba ſatiata paucis panibus:de Laza/ ro:aliâs ceu grauatim & coactus facit:quod genus eſt,cum apud Ioãnem Euange/ liſtam,in nuptijs matri de uini defectu ſubmonenti,reſpondet:Quid mihi tecũ eſt mulier? nõdum uenit hora mea.rurſus cũ apud Matthæũ cap.decimoſeptimo ro gatus ſanare lunaticũ,cui diſcipuli nõ potuerãt opitulari,cõmotus exclamat: O ge neratio incredula & peruerſa,quouſq; ero uobiſcum? quouſq; patiar uos? afferte huc illum ad me.Cananæam grauatim,nec niſi interpellatus,audit,nec ſtatim ob/ ſequitur.Ex aduerſo,leproſo ſe facilem præbet:Volo,inquiens,mundus eſto. Rur ſum phariſæis,ſignũ ab ipſo poſcẽtibus,planè negat: Generatio,inquiens,mala & adultera ſignũ quærit,& ſignum non dabitur ei,niſi ſignum Ionæ prophetæ.Cõſi/ militer cap.decimoſexto,Phariſæis ac Sadducæis tentantibus IESVM,ut è cœlo ſi/ gnũ aliquod æderet,reſpondit:Faciem cœli dijudicare noſtis, ſigna autẽ temporũ non poteſtis? Alicubi ſileri iubet miraculũ æditum,uelut apud Matthæũ cap. no/ no,cæcis ſanatis interminatus,edicit:Videte, ne quis ſciat: haud ignarus futurum, ut tanto magis diuulgarent.Ad cõſimilem modũ apud eundem Euangeliſtã cap. duodecimo,curatis multis,præcepit,ne ſe facerent manifeſtũ uulgo. At Marci cap/ quinto,dæmoniacũ ſanatum non admittit in ſuũ conſortiũ,neq; tamẽ ſilere iubet, ſed apud ſuos prædicare,non IESVM CHRISTVM,ſed,quid ſibi beneficio dei cõ tigiſſet. À ſuis confeſſionem exigit:Vos autem,inquiens,quem me eſſe dicitis? Dæ moni palàm cõfitenti,ipſum eſſe CHRISTVM,ſilentiũ indicit. Rurſus aliâs exigit gratiam ab ijs,qui beneficium acceptũ cœlant:uelut à muliere,quæ à contactu pal/ lij deſierat profluere ſanguine:Quis me tetigit,inquiens:neq; deſtitit donec illa co/ ram omnibus beneficium agnoſceret. Similiter nouem leproſis ingratitudinẽ ex/ probat:qui cum eſſent Iudæi,non redierint tamen,daturi gloriam deo.

Eſt & alia quædam in miraculis ædendis uarietas. Alios ſine negocio ſanat, ut cum uerbo puellam excitat: Puella, tibi dico ſurge. Cæco lutum ſputo macera/ tum illeuit oculis: nec hoc contentus, præcepit, ut ſeſe abluat in piſcina Siloë, at/ que ita demum ſenſit reſtitutæ ſanitatis beneficium. Neque decem illi leproſi pro/ tinus mundati ſunt, ſed iuſſi adire ſacerdotes, inter eundum lepra liberati ſunt. Porrò Lazarum excitaturus, fundit etiam lachrymas, infremit ſpiritu, iubet ſibi

cõmonſtrari

commonſtrari ſepulchrum, tolli ſaxum, atque ita defunctum ualido clamore euocat. Nonnunquam iraſcitur ac minatur morbo. In huiuſmodi uarietatibus conueniet philoſophari, & pia curioſitate, diuini conſilij ſcrutari myſterium. Eſt item uarius in reſponſis: captioſe ſciſcitantibus, oblique reſpondet, & cautim: ueluti phariſæis, de repudianda uxore ſciſcitantibus, de cenſu Cæſari reddendo, de magno præcepto: ex oſtenſo nomiſmate capit occaſionem admonendi, quid illi non facerent, cum id in primis ad rem pertineat: in diuortijs retundit illorum licentiam, non ex iure conceſſam, ſed inuincibili malitiæ datam. De præcepto item declarat eos non facere, quod ſcirent in primis eſſe faciendum: Phariſæis legis ſcientiam tribuens, pietatem adimens: Sadducæos ob ſtolidam interrogationem ſtultitiæ damnat, qui non intelligerent, quod legerent. Eſt ubi nihil reſpondeat, ſed quæſtionem quæſtione, ceu clauum clauo retundit: ueluti cum interrogatus, qua nam autoritate faceret ea, quæ faciebat: uiciſſim rogat, Baptiſmum Ioannis, utrum è cœlo cenſerent eſſe, an ex hominibus. Aliâs reſpondet quidem, ſed interrogationem interrogatione proſequitur. ueluti cum apud Matthæum cap. uigeſimo ſecūdo, rogat Phariſæos, CHRISTVS cuius filius eſt? cumq; reſpōdiſſent, Dauid: quomodo, inquit, Dauid in ſpiritu loquens, uocat eum dominum ſuum, cum ſit ipſius filius? Apud Marcum capite uigeſimo ſexto, nihil reſpondet teſtibus: conſimiliter cap. uigeſimo ſeptimo, apud Herodem prorſus obticet: apud Pilatum perpauca reſpondet, nec ad omnia tamen: apud Caipham tacet: uinctus, cæſus, irriſus, nihil reſponſat. alapa cæſus, reſpondet: ad conuicia Iudæorum in cruce mutus eſt: at idem non ſuſtinet deplorari à ſequentibus mulierculis. Nōnunq; ceu tædio affectus, fugitat turbam: rurſus aliâs miſericordia motus, ultro petit turbas, ac premi ſe patitur: aliquando ſemet abdit in altiſſimum ſeceſſum, ut oret: aliquando ſponte ſeſe in confertiſſimam templi frequentiam ingerit: aliquando furtim elabitur è manibus inſidiantium, uelut in montem ductus, ut præcipitaretur: atq; iterum lapidandus à turba, danculum euaneſcit. Quædam mandat apoſtolis, ut prædicēt: quædam credit ad tempus ſilenda, ueluti uiſionē exhibitam in monte Thabor, & arcanum cū Moſe colloquium de morte ſua: rurſus aliter loquitur diſcipulis, aliter promiſcuæ multitudini: poſtremo à reſurrectione, nunc hac nunc illa ſpecie ſemet exhibet ſuis. Adeo cum noſtro CHRISTO nihil ſit ſimplicius, tamen arcano quodam conſilio Proteum quēdam repræſentat uarietate uitæ ac doctrinæ. Ea fortaſſis nouo theologiæ tyroni futura eſt admirationi, uerum attento & exercitato nō erit difficile ſingulorum cauſas inueſtigare. Sed magis his offendunt, quæ prima ſpecie pugnare etiam inter ſe uidentur: quod genus ſunt illa, quod in Euangelio Ioannis, negat Ioannem Baptiſtam eſſe lucem, cum de eodem poſtea teſtetur: Erat lucerna ardens & lucens: cumq; dicat Apoſtolis adhuc rudibus: Vos eſtis lux mundi: item cum ait, Mea doctrina non eſt mea: ſi quis uerborum ſummam modo cutem attendat, uidentur ſibi non conſtare. Rurſus apud Ioannem cap. ſexto, cum ait: Qui edit meam carnem, & bibit meū ſanguinem, habet uitam æternam: contra paulo poſt: Spiritus eſt, qui uiuificat, caro nō prodeſt quicq;: nonne pugnātia loqui uidetur?

Simillimũ eſt huic,quod proximo cap.cum dixiſſet:Et me ſcitis, & unde ſim, ſcitis: mox ſubiũcit,uelut à ſeipſo diſſentiens:Verus eſt, qui miſit me, quem uos neſcitis. Alicubi negat ſe iudicare quenq̃,alibi teſtatur,dicens:Pater omne iudicium dedit filio.Diſcipulos ſuos uetat iraſci,cum ipſe legatur,ira commotus fuiſſe. Quin & in narrationibus quibuſdam manifeſta in ſpeciem uarietas,impiorum calumniæ patuit: quod genus eſt, quod Matthæus unum cæcum ſanatum prodit, cum Lucas teſtetur duos ſanatos. Item cum aliquoties nomen pro nomine poſitum uidetur, cum aliter narrare uidetur in Actis Stephanus, q̃ in Geneſeos habeatur hiſtoria. Huiuſmodi ſcrupi ſiquando inciderint, non oportebit offendi, aut de fide ſcripti dubitare,ſed penſitatis omnibus circumſtantijs, explicandæ difficultatis rationem quærere:qua quidem in re ſudatum eſt à maioribus noſtris,quorum induſtria iuuabimur,ſi minus à nobis reperietur, quod animo faciat ſatis.

Argumenta utriuſq; naturæ in Chriſto.

Iam & illud obſeruandum erit, quibus argumẽtis CHRISTVS utranq; naturã dei & hominis declararit. Siquidem à puro homine quis ſperaret ueram ſalutem? Rurſum,purum deum quis crederet pati quicq̃? Voluit autẽ, ut illum redamaremus,ut uerum hominẽ,uere pro nobis afflictum:neq; dubitaremus,quin præſtaturus ſit,quicquid promiſerat,cum ſit uere deus,Quid quod ne exẽplum quidẽ ſat efficax futurũ erat,ſi quod in CHRISTO geſtum eſt, non ueris affectibus geſtum ſit,ſed ficta modo fabula quædã obiecta ſit oculis? Humanæ naturæ indicia ſunt, quod cõcipit in utero fœminæ:diuinæ,quod è ſpiritu ſancto.humanæ,quod ſtatis tẽporibus è grauida naſcitur.diuinæ,quod citra uirilem operã.Hominẽ uerum arguunt,quod ſeſe ſubinde uocat filium Adæ,quod adoleſcit ſolitis ætatũ auctibus, quod dormit,quod ueſcitur,quod eſurit,quod ſitit, quod ex itinere laſſeſcit, quod humanis affectibus tangit. Sæpenumero legitur miſertus turbæ, ueluti Matthæi cap.uigeſimo:apud Marcũ cap.tertio,iraſcitur & indoleſcit:apud eundẽ cap.octauo,ingemiſcit ſpiritu:rurſum Ioannis cap.duodecimo,multo ante paſſionẽ turbat animo,in hortulo uſq; ad ſanguineũ ſudorẽ angitur animo:in cruce ſitit, quod ex more ſolet in eo ſupplicij genere accidere:flet, conſpecta ciuitate Hieroſolyma:flet & apud Lazari monumentum, & turbatur animo. È diuerſo tot æditis miraculis, diuina natura prodebatur:nam factis q̃ uerbis hanc maluit declarari. Quanq̃ & uerbis teſtatur ſe filium dei,è cœlo miſſum,& in cœlo fuiſſe, & eſſe, cum uerſaretur in terris, cumq̃ patrem deum ſubinde inculcat. quod & à Iudæis intellectum eſt, cum aiunt:Tu homo cum ſis, facis teipſum deum: denique cum reſurgit à morte, dum fertur in cœlum,dum mittit paracletum,ſubito nouantẽ Apoſtolos.Sed hoc ut paucis admoneri poteſt,ita nimis prolixum fuerit,ſingulatim explanare.

Quare meritò reiecti Iudæi.

Ad diuini conſilij perpenſionẽ & illud pertinere uidetur, annotare quot modis teſtatum eſſe uoluit,Iudæos,quibus olim promiſſus & expectatus fuerat Meſſias, ſuapte culpa fuiſſe reiectos ob incredulitatem, gentes ob fidei ſimplicitatem in horum locum receptas. Nouerat ſuæ gentis duritiem CHRISTVS, quæ hoc longius aberat à uera iuſticia, quod falſa iuſticiæ perſuaſione tumeret: nouerat eſſe genus calumnioſiſſimum.Proinde nihil non ab eo factum eſt,ne quam anſam haberent

expoſtulandi

expoſtulandi cum deo,quod præter meritũ promiſſis eſſent fruſtrati. Prædictum erat à Prophetis fore,ut gentes fide ad Euangelij gratiam irrumperẽt, Iudæi uitio ſuo à promiſſis excideręt.Apud ipſos naſci uoluit,quibus erat promiſſus:decantatus eſt ab angelis,prædicatus à paſtoribus,indicatus à Magis, agnitus à Symeone & Anna,demonſtratus ab Ioanne Baptiſta,patris oraculo cõmendatus,tot miraculis inclaruit,tot beneficijs illos prouocauit,tam ſalubria docuit, & tamẽ his rebus nihil profectum eſt. Inuidia,ſuperbia, & auaritia excæcati, Prophetas occiderant, Ioanni non credebant,miracula calumniabantur Beelzebub præſidio fieri,CHRISTVM ipſum perſequebantur:& tamen interim inani legis titulo,& templo per orbem uenerabili,ſuperbiebant,dicentes: Templum domini,templum domini,templum domini.Magi primũ omniũ adorant: Herodes Iudæus puerũ perſequitur. Hoc conſilio CHRISTVS prohibuit ſuis, primũ ad Euangelij munus emandatis, nẽ ſubirent urbes Samaritanorũ,ne quid hinc cauillarentur Iudæi, uelut à CHRISTO neglecti. Telonem uocat, & relictis omnibus ſequitur: Phariſæi tot modis prouocati,moliuntur in diuerſum. Ingerit eis exemplum fidei ab ijs, quos illi pro ſceleratis habebant, & abominandis: exhibet Cananæam,uix auditam,mox etiã cum conuicio repulſam,inuicta fide peruincentem,& CHRISTVM ad beneficium præſtandum, ueluti cogentem. Quem enim non expugnaret illa mulieris uox? Etiam domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſis dominorum ſuorum. Audis ſuperbe Iudæe, Cananææ fœminæ plenam fiduciæ modeſtiam? Illa ſic reiecta,tamẽ inſtat & urget:tu nullis officijs potes pellici. Proinde illa audit: O mulier,magna eſt fides tua,fiat tibi ſicut uis. Quid audiunt Iudæi? Relinquetur uobis domus ueſtra deſerta.Et apud Matthæum cap.uigeſimoprimo, palam exprobrat illis,quod publicani & meretrices, ob ardorem fidei præcederẽt illos in regnum dei. Ingeritur centurionis exẽplum,Matthæi cap.octauo, in tantũ fidentis CHRISTO,ut putarit ad rem nõ pertinere, uiſere domũ ſuam, cum poſſet uerbo nutuq; cõferre ſanitatẽ.Quid hic ſentis infelix Iudæe? Centurio ,pphanus,& militiæ miniſter,qui Prophetas non legerat, ſic fidit CHRISTO: & tu ſine fine reclamas ſeruatori tuo,tot iam ſeculis expectato? Proinde meretur audire: Amen dico uobis,nõ inueni tantã fidem in Iſrael:tibi uero quid dicit? Nempe quod legimus apud Lucã cap. undecimo:Regina Auſtri ſurget in iudicio aduerſus uiros generationis huius,& cõdemnabit illos, qđ illa ab extremis terræ finibus uenerit Hieroſolymam,ut audiret ſapiẽtiam Solomonis:tibi ultro exhibitus eſt,ad cuius ſapientiã nihil erat Solomon,& audire grauaris.Idem faciẽt Niniuitæ,qui ad prædicationẽ Ionæ ſubmiſerint ſeſe:tu ſpernis eum,ad quem Ionas nõ eſt cõferendus.Ingeritur exẽplum Zacchæi,qui ardore uidendi CHRISTI,cõſcẽderat arborẽ. Audis auare Iudæe,prophanũ hominẽ de ſe teſtantẽ: Dimidium bonorũ meorũ do pauperibus:ut intelligeres,non generi,ſed uitæ fideiq; promiſſum regnum cœlorũ. Audit itaq; te coram: Hodie ſalus contigit huic domui, eo quod & ipſa filia ſit Abrahæ: gens alioqui zelotypa,tot tamẽ exemplis nõ prouocatur ad æmulandum, ne tam multis quidem parabolis flectitur. Apud Lucam cap.decimooctauo, ingerit tibi

publicanum

publicanū peccatorē,ſed humilem,ſed miſericordiam implorantem,ſuperbo iuſto prælatū. Te tibi depingit cap.decimoſeptimo,cum nouem leproſi Iudæi,beneficiū diſſimulant, ſolus Samaritanus rediens, agit gratias. Idem deſignat parabola de uulnerato,quē Iudæis prætereuntibus,ſolus Samaritanus curandum ſuſcipit. Nec aliud agitur apud Matthæum cap. uigeſimoprimo, duabus parabolis, altera de duobus filijs:quorū alter pollicitus,ſe patris iuſſa facturum, nō fecerit:alter primū detrectans, ſed mox reſipiſcens,fecerit, quod ſe facturū negarat. Altera de impijs colonis:qui prius ſeruis male mulctatis, poſtremo filium ipſum & hæredem occiderunt. Sic enim ſubijcit Euangeliſta:Et cum audiſſent principes ſacerdotū & phariſæi parabolas eius,cognouerūt quod de ipſis diceret: & adeo non ſunt tacti pœnitentia,cum ſibi male conſcij forent,ut ſequatur:Et quærentes eum tenere,timuerunt turbas. Eôdem pertinet & inibi ſequens parabola de inuitatis ad nuptias. Iudæi partim excuſant, partim ſeruos inuitantis,contumelijs afficiunt. Iure igitur his præteritis,promiſcua gentium turba implentur tricinia nuptialia.

Quid em̄ facias ijs,qui prouocati ad ſalutē,obſtinate ſæuiunt in amice conſulentem? Nec aliò ſpectat parabola de cōductis mercenarijs ad operam præſtandam in uinea. Murmurant enim Iudæi aduerſus nos,qui ſerius uenerimus, & tamen in Euangelij gratia ſimus illis æquati. Arbitror & parabolam de filio prodigo horſum ſpectare:in qua filius,qui legis iuſticiam obſeruarat,indignat' aduerſus fratrē, poſt longas erroris ambages reſipiſcentē, & ob hæc à clemente patre cum gaudio receptum in familiam. Iudæus ſua benefacta cōmemorat,Ethnico reſipiſcenti non exprobrant' admiſſa uitæ prioris. Conſimilis argumēti ſunt,ut arbitror, parabolæ de drachma perdita & inuenta: de oue erratica, ad gregem reducta: de ficu poſt triennium adhuc ſterili,in proximū annum ſuccidenda, niſi ſtercoratione adhibita,deſineret eſſe ſterilis:de pueris in foro ſedentibus,& alterne inter ſeſe concinentibus: Tibijs cecinimus,& nō ſaltaſtis:lugubria cecinimus uobis,& nō ploraſtis. His tam uarijs rationibus ſeruator optimus,ſimul & Iudæorum pertinaciam exitio dignam,teſtatam eſſe uoluit,& Apoſtolorū animos, nōnihil adhuc Iudaiſmo infectos,inſtruebat,ne ab Ethnicis, in Euangelij conſortium recipiendis, abhorrerent. Quando Petrus poſteaq; audierat à CHRISTO: Ite in orbē uniuerſum, & docete om̄es gētes,baptizantes eos in nomine patris,& filij,& ſpirituſſancti: poſt acceptū ſpiritū cœleſtem,nō audet Cornelium admittere, niſi uiſione admonitus. Proinde apud Ioannem cap.decimo, præmonet eos, dicens:Ego & alias oues habeo,quas oportet me adducere,& fiet unum ouile. Rurſus apud Lucam:Regnū cœlorū uim patitur,& quiuis uim facit in illud. Vi irruperūt Ethnici,qui foris erant:ob diffidentiam excluſi ſunt Iudæi,qui intus erant. Hieroſolyma uerſa eſt in Sodomā: & ubi antea dicebat',nō populus,dicti ſunt filij dei. Hæc quæ dicta ſunt antehac,ita pertinent ad illa tēpora priſca, ut nihilo ſecius ad omne tempus queant accōmodari. Nulli ætati deſunt ſui phariſæi,nulli nō eſt periculum,ſi dei beneficijs abutatur.

Argumenta innocentiæ Chriſti.

Proximū uidetur his animaduertere, quot modis CHRISTVS ſuam innocentiam omnibus teſtatā eſſe uoluerit,ne quid eſſet,quo poſſit aliquis huius doctoris

autoritatem

autoritatem eleuare. Ex parentibus modicis, ſed probis tamen & inculpatis naſci uoluit: non, quod apud deum parentum cõmiſſa liberis imputent, ſed quod uulgo ſoleat atrocius obijci filijs, ſi quid deſignarint parentes, q̃ ipſis ſcelerum autoribus. Quin & uitricum probum habere uoluit, de quo legis apud Matthæum: Ioſeph autem, cum eſſet uir iuſtus. Angeli cœlitus teſtantur de puero. Magi muneribus numen agnoſcunt. Paſtores, quæ uiderant, prædicant. Symeon amplectitur tot ſeculis expectatum infantem. Atteſtatur Anna caſtiſſima uidua. Pater deus ſemel atq; iterum de cœlo clamat: HIC EST FILIVS MEVS DILECTVS, IPSVM AVDITE. Toties de eo teſtatus eſt Ioannes. Agnoſcunt & confitentur dei filium & dæmones, etiamſi grauatur ab his prædicari. Turba toties admiratur in eo diui/nam potentiam. Teſtantur & miniſtri apud Ioannem cap. ſeptimo, in hoc miſſi, ut illum cõprehenſum adducerent: Nunq̃ ſic locutus eſt homo, ut hic loquitur. Con/fitetur Martha: Tu es CHRISTVS filius dei, qui in hunc mundum uenturus erat. Confitetur Samaritana: Propheta es tu. Confitent Apoſtoli: Tu es CHRISTVS filius dei uiui. Nam quiſquis deum agnoſcit, liberat eum ab omni crimine. Teſtat & Pilatus: Purus ego ſum à ſanguine iuſti huius, uos uideritis. Teſtatur & huius uxor: Nihil tibi & iuſto iſti. Atteſtatur afflatus prophetico ſpiritu Caiphas: Expe/dit uobis, ut unus moriatur homo pro populo, & nõ tota gens pereat. Agnoſcunt huius innocẽtiam & inimici iudices, multorũ teſtimonio reiecto. Declarant & ipſi teſtes, ut mentirentur ſubornati: non habent quod obijciant, niſi de templo ſoluen/do, ac denuo erigendo: atque hoc ipſum ſecus obijciunt, q̃ ab eo dictum fuerat: & obijciunt, quod non intellexerant. Confitetur & infelix Iudas: Peccaui, tradens ſan/guinem innoxium. Confitetur ad crucem centurio: Vere filius dei erat iſte. Confi/tentur & ſcelerati phariſæi, qui crucifixo nihil habebant quod exprobrarent, niſi quod templum dei demoliturus fuiſſet, & in triduo excitaturus. Adeo fuit immu/nis ab omni crimine, ut nihil in illum probabiliter uel confingi poſſet.

Conſilium Chriſti in pertrahenda mundum in ſuas leges.

Sub hæc obſeruabit pie curioſus lector, quib9 modis, quóue cõſilio, CHRISTVS mundũ uniuerſum, in tot religiones diſſectum, in ſua decreta pertraxerit. Neq; eñ machinis bellicis ſubegit regna mundi, non philoſophorũ ſyllogiſmis, aut rheto/rum entymematis, non opibus. Nihil ex humanis præſidijs huic negocio uoluit admiſceri, quod totum cœlo deberi uoluit. Primũ, ad fidem faciendam adiuuabat, tot uaticiniorũ conſenſus, quibus aſtipulatur Ioannis teſtimoniũ: neq; eñ ſubito nouauit orbem. Difficillimum eſt, ex hominũ mentibus reuellere, quod à pueritia imbibimus, quod publico conſenſu traditum eſt à maioribus. Diu præluſit Ioan/nes baptiſmo pœnitentiæ: præluſerunt Apoſtoli, nondum Meſſiam annuncian/tes, ſed tantum inſtare regnum cœlorũ. Per homines tenues & idiotas rem aggre/ditur, ne quid hinc ſibi uindicaret mundus: quos ipſos diu rudes ac diffidentes to/lerat, ne uiderentur temere credidiſſe. Thomas pertinaciſſime diffidit, nec niſi con/trectatis clauorum & lanceæ ueſtigijs, dicit: Dominus meus, & deus meus. Quin aſcẽſurus in cœlum, omnibus exprobrat duritiem cordis, ac difficultatẽ in credendis his, quæ uiderant. Exorſus eſt à gẽte ſceleratiſſima Iudæorũ, & pertinaciter rebelli.

Cœpit

Cœpit non à Nazareth,ne autoritatem eleuaret patria:ſed à Capernaum,ciuitate luxu & opibus perdita.Nihil aperte reprehendit,quod eſſet cum autoritate publica receptum. Vix enim eſt quiſquam,qui hoc æquo patiatur animo.Legis teſtimonium ubiq; comprobat,licet aliter interpretans. Accommodauit ſeſe his, quos ad ſeſe trahere ſtudebat. Vt homines ſeruaret,homo factus eſt:ut peccatores ſanaret, cum peccatoribus familiariter uerſatus eſt. Vt Iudæos alliceret, circumciſus eſt,purificatus eſt,obſeruauit ſabbata,baptizatus eſt,ieiunauit,uicit manſuetudine, uicit beneficentia,uicit ipſa ueritate,cuius uis omnibus incantamentis eſt efficacior:uincuntur hiſce rebus & malæ beſtiæ.Nihil aſſeuerat, quod non ſcripturæ teſtimonio confirmet. Quin & conuicio laceſſitus, aut rationibus agit, aut ſcripturis. Etenim apud Matthæum cap.duodecimo,cum atrociſſimo conuicio diceretur, ope Beelzebub exigere dæmonia:Omne,inquit,regnum diuiſum contra ſe,deſolabitur.Et in iudicio cæſus:Si male dixi,inquit,teſtimonium perhibe de malo: ſin bene, cur me cædis? Addidit miracula,ſed hæc ipſa nihil aliud erant,quàm beneficia. Nec ullum ædidit miraculum,cui non certam fidem adiunxerit. Turba teſte ferè geſſit omnia. Leproſos mittit ad ſacerdotes, non ut mundarentur, ſed ut magis conſtaret, eſſe uere mundatos. Cæcus uulgo notus ſanatur, accerſuntur parentes, reuocatur ipſe: nec aliud his omnibus rebus agitur,niſi ut fides aſtrueretur miraculo. Vbiq; declarat,quicquid patitur,præſcium ac uolentem ſeſe pati:& nobis pati,non ſibi. Nec illud mediocrem fidem illius doctrinæ conciliauit,quod ex omnibus ſuis benefactis nihil unquàm præmij captauit,nõ gloriam,nõ opes,non uoluptates,non regnum: ut in eum ulla corrupti officij ſuſpicio competere poſſet. Nec ante miſſum ſpiritum cœleſtem Euangelica tuba per orbem uniuerſum intonuit, ne quid ipſi uiuo quæri uideretur. Porrò nullum eſt efficacius teſtimoniũ inter mortales, quàm ſanguinis. Morte ſua & ſuorum, fidem aſſeruit ſuæ doctrinæ. Nam de concentu totius uitæ iam ante nõnihil attigimus. Cæterũ de genere doctrinæ,qd' ferè conſtat ſimilibus, quæ ex rebus uulgo notiſſimis ducunt, & ob id nõ ſolum efficax eſt,uerumetiã ad imperitæ quoq; multitudinis captũ accõmodũ,aliquanto poſt nõ nihil dicemus.

Chriſti præſidia. His fermè præſidijs CHRISTVS (& poſt hunc Apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauerunt peruicaciam: Græciæ philoſophia tumentis uicit ſupercilium: his tot Barbararum nationum armis inuictam feritatem ſubegit: his totius orbis tyrannos ac ſatrapas,fidei iugo ſubdidit,& in ſuas leges pertraxit:iuxta uaticiniũ Eſaiæ, quo manſuetiſſimus gentium expugnator CHRISTVS ita depingitur: Ecce puer meus,quem elegi:dilectus meus,in quo bene complacitũ eſt animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum,& iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neq; clamabit, neq; audiet aliquis in plateis uocem eius. Harundinem quaſſatam non confringet:& linum fumigans non extinguet,donec eijciat ad uictoriam iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt.Hic non audis arte contortos ſyllogiſmos,non audis minas ac fulmina, non audis ferro armatas copias, non audis ſtrages & incendia. Sed iudicium audis,manſuetudinẽ audis,audis lenitatem erga imbecillos, in quibus ulla ſpes eſſet bonæ frugis. Victoriam audis,nõ machinis extortam, ſed

iudicio

iudicio quæsitam. Victorẽ audis, nõ formidabilem uictis, nõ expilatorẽ & grauem ijs, quos subegit. Quid igitur? Talem audis, ut in eo gentes officijs deuictæ, salutis suæ spem fixerint. Quis autem nõ uidet, quibus rebus respublica Christiana nata, aucta cõstabilitaq; est, ijsdem esse tuendam ac uindicandam, ubi collapsa sit: præsertim ab ijs, qui se in CHRISTI & Apostolorũ uices successisse profitentẽ? Verum hæc aliâs crebro sunt à nobis disserta. Nunc quod institutũ est, prosequemur.

Illud item animaduertendum, quibus rationibus, & quàm diligenter præmunit suos, ad Euangelij negocium ituros, ut intelligant, qui hodie prædicandi CHRISTVM munus suscipiunt, quibus rebus oporteat instructos esse. Regnum cœlorũ uocatur, à quo conuenit procul abesse cupiditates terrenas, quæ regnũ obtinent in ijs, qui mundum diligunt. Eas omnes, quanto studio, suorũ animis exemerit, operæprecium est consyderare. *Quibus rebus oporteat instructũ esse prædicatorẽ.*

Luxum & uoluptatũ affectum exemit parabola de diuite comessatore & Lazaro mendico, quorũ alter à temporarijs delicijs ad æternos cruciatus detractus in Tartara, alter ab huius uitæ malis in æternam quietem translatus, ob oculos ponitur. *Luxus.*

Diuitiarũ studiũ eximit parabola diuitis, horrea sua dilatantis, sibiq; suauem ac mollem uitam in multos annos pollicentis, cum eâdem nocte mors immineret misero, semel ereptura, quicquid ille tot annorũ sudore congessisset. Rursum, dum prohibet nos esse sollicitos de crastino, dum iubet recondi thesauros æternos, nec tineis, nec furibus obnoxios: dum præcipit, ut cœlestis patris bonitate prouidentiaq; freti, liliorũ ac passerculorũ more in diem uiuamus: dum Marci cap. decimo, occasione iuuenis, qui mœrens discesserat, simul atq; iussus est relinquere diuitias, habebat autem opimas: uersus ad suos, ait, esse facilius, ut camelus eat per foramen acus, quàm diues ingrediatur regnum cœlorum. Atq; id ut experimento quoq; persuaderet, discipulos sollicitos de panibus, commonefacit eius, quod paulo ante uiderant, paucis panibus ac piscibus aliquot hominum milia saturata: & ita saturata, ut corbes multi reliquijs onusti, tollerentur à conuiuio. Ad hæc, cum eos nullo instructos uiatico, legat ad primam prædicationem, & reuersi fassi sunt, sibi nihil defuisse. *Auaritia.*

Parentũ & cognationis affectum (quandoquidẽ hic quoq; nõ raro solet auocare nos à studio pietatis) multis modis reuellit: iubens, ut toti pendeant à patre cœlesti, neq; quenq; patrẽ appellent in terris: item negans se agnoscere discipulum, qui non patri ac matri, sororibus ac fratribus: deniq; qui non uxori quoq; renunciarit, ubi poposcerit negocium regni dei. Ipse licet matrẽ habuerit unice piam, tamẽ huic nusq; blandus est. De uino interpellanti: Quid tibi, inquit, mecũ est mulier? In templo obiurgatus: Quid est, inquit, q̃d me quærebatis? An nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Rursum apud Matthæum cap. duodecimo, inter docẽdum multitudinẽ, imperiosius interpellatus, matris & fratrũ nomine cupientiũ eum cõuenire, cq; nõ blande respõdit? Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Rursus, in cruce mulierẽ, nõ matrẽ appellat, sui loco Ioannẽ supponẽs. *Cognatio.*

Cæterũ honoris studiũ & ambitionis morbũ, qui generosis & erectis ingenijs maxime solet innasci, quot modis ex animis discipulorum reuellit? haud ignarus, *Ambitio.*

hanc fore præcipuam peſtem procerũ eccleſiaſticorũ. Et hoc affectu paſſus eſt ſuos tangi, quo efficacius eximeret. Ambitionis erat, quod filij Zebedæi per matrem, in hoc ſubornatam, poſtulant, ut CHRISTO proximi ſedeant in regno cœlorũ. Ambitionis erat, quod inter ſe diſceptant, quis eſſet futurus primas in regno cœlorum. Proinde audiunt à domino: Principes gentium dominant eis: & qui poteſtatẽ habent, exercent in ſuos: non ſic erit inter uos, imò quicunq; uoluerit inter uos maior fieri, ſit ueſter miniſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter ſeruus. Nec hoc cõtentus, obijcit exemplum ſui: Sicut filius hominis nõ uenit, ut ſibi miniſtret, ſed ut miniſtret alijs, & animam ſuam det pro multis. Papæ, quantum hæc oratio diſcrepat ab ambitionis affectu? Exhibet puerum humilem ac puſillum, negans quenquàm ingreſſurũ regnum cœlorũ, niſi qui ſeſe ad eius modulum ſubmitteret. Rurſum Matthæi cap. uigeſimotertio, ſcribarũ ac Phariſæorũ faſtum & ambitionem palàm inſectatus, quod dilatatis phylacterijs, ac fimbrijs ampliatis oſtentantes ſeſe, captarent primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in ſynagogis, atq; in foro gauderent honoris gratia ſalutari rabbini: Vos autem, inquit, nolite uocari rabbi: unus eſt enim magiſter ueſter, omnes autẽ uos fratres eſtis. Et patrem nolite uobis uocare ſuper terrã: unus eſt enim pater ueſter, qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, quia magiſter ueſter unus eſt CHRISTVS. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Porrò qui ſemet extulerit, humiliabitur: qui ſe humiliauerit, exaltabitur. Idem agit Lucæ cap. decimoquarto, parabola de inuitatis: inter quos qui ſibi poſtremũ locum delegerat, iubetur aſcẽdere. Eôdem pertinet, quod inuitat, ut ſubmiſſi blandum ac molle iugum ſuum accipiant: Diſcite, inquit, à me, quod mitis ſim & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Tumultuoſa res eſt ſuperbia, cõtendit de honore, uindex eſt: & dum nulli cedit, nunq; à pugna uacat. Quanq; nulla doctrina efficacior, q; ipſius uita. Quẽ enim homunculum non pudeat erigere ceruicem, cum ille uere ſummus, præcinctus linteo, lauat pedes diſcipulis ſuis? Capitur, cæditur, conuicijs afficitur, ac ueluti flagitioſus in crucem tollitur. Deniq; per ſummam deiectionẽ ſui, promeruit ad ſummam euehi dignitatem.

Generis fiducia. Porrò permulti tument generis nobilitate, qui morbus omnium quidem communis: Iudæis tamen peculiarius adhæſit, qui ſine fine iactabant patrẽ Abraham: Ne cœperitis, inquit, dicere: Filij Abrahæ ſumus. Dico enim uobis: Potẽs eſt deus, de lapidibus his ſuſcitare filios Abrahæ. Et aliàs filios Abrahæ uocat, quicunque Abraham factis referrent: ipſos qui ſe gloriarentur Abrahæ filios, diaboli filios eſſe, qui parentem hunc impijs factis æmularentur. Omnis igitur Chriſtianorum nobilitas recte factis æſtimanda eſt, non ſtemmatis. Is demum pudendæ conditionis eſt, quiſquis ſeruit uitijs. Centurionem alienigenam præfert Iudæis. Samaritanum leproſum anteponit Iudæis. Rurſum Samaritani uulnerati uiatoris curatorem, anteponit ſacerdoti & leuitæ, qui Samaritanos ut extremos homines aſpernabantur, ſeipſos pro ſemideis gerebant.

Sæuitia. Sæuitiæ malum funditus exigit, tot parabolis ad clementiam & ignoſcendi facilitatem prouocans, apud Matthæum cap. decimooctauo, de ſeruo qui noluerit remittere

remittere conſeruo, cum ipſe domini cõmunis lenitatem eſſet expertus: dum inibi iubet errantem fratrem clanculum abſq; arbitris corrigi: dum ſeptuagieſſepties reſipiſcenti, totidem iubet ignoſcere. Rurſum cum Lucæ cap. decimonono, Samaritanis CHRISTVM nõ recipiẽtibus, Iacobus & Ioannes: Vis, inquiunt, ut iubeamus ignem è cœlo deſcendere, qui cõſumat iſtos? Ab hoc affectu protinus eos reuocat ad affectum manſuetudinis: & acriter increpatis illis: Neſcitis, inquit, cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non uenit ad perdendas animas, ſed ad ſeruandas.

Et eſt alius affectus, qui inter ipſa benefacta bonis etiam uiris inſidiatur, ni caue- *Fiducia ſui.*
rint, fiducia noſtri, non tolerat hunc in ſuis CHRISTVS. Parum pius eſt, qui ſibi pius uidetur. Phariſæum ſua merita prædicantẽ è proximo faſtidit: Publicanum è longinquo ſibi diſplicentẽ agnoſcit. Item apud Lucam cap. decimoſeptimo, adhibita ſimilitudine declarat, nihil gratiæ deberi ſeruis, etiamſi per omnia ſuo functi fuerint officio: Sic & uos, inquit, cum feceritis omnia, quæ præcepta ſunt uobis, dicite: ſerui inutiles ſumus. quod debuimus facere, fecimus. Nec aliud agit proximo capite, parabola de talentis ab hero commiſſis. Sors eſt aliena, quantulacunq; eſt: quicquid hinc quæritur induſtria noſtra, domino quæritur, nõ nobis. Diſpenſatio nobis eſt credita. male nobis, ſi ceſſauerimus: nõ eſt quod gloriemur noſtro nomine, ſi cum officio rem geſſerimus. Huc ſpectat, quod legimus apud Matthæum cap. decimonono, cum cuidam interroganti, quid boni ſibi faciendum eſſet, ut haberet uitam æternam: Quid me, inquit, interrogas de bono? unus eſt bonus deus. Senſit morbum hominis, ſibi bonitatis laudem arrogantis: cum omnes noſtræ iuſtitiæ coram oculis dei, nihil aliud ſint, cq; pannus mulieris menſtro profluuio pollutæ. Ad hæc apud eundem cap. uigeſimoquinto, ſolos illos agnoſcit, qui ipſi ſua benefacta neſciunt: Domine, quando te uidimus eſurientẽ, & pauimus: ſitientẽ, & dedimus tibi potum? Quando autem te uidimus hoſpitem, & collegimus te: aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te uidimus ægrotum, aut in carcere, & uenimus ad te? Hoc eſt certiſſimũ ueræ pietatis argumentũ, ſi conatus pro uiribus omnia, tibi uidearis expers pietatis. Iniuſti mirantur, ſi quod officium præteriſſent: adeo ſibi non uidebantur impij. Ne eos quidem agnoſcit, apud Matthæum cap. ſeptimo, qui ſeſe commemorant, & dæmonia per illius nomen eieciſſe, futura prædixiſſe, multaq; ſtupẽda geſſiſſe: Amen, inquit, dico uobis: neſcio uos. Huc alludit, ni fallor, parabola, quã apud Lucam cap. duodecimo proponit, admonẽs, ne quis iuſtitiæ ſuæ fiducia prouocet ad iudicem, iuris rigorem experturus. cõponat magis cum aduerſario litem. Nec aliud agit Ioannis cap. decimoquinto, cum ait: Non uos me elegiſtis, ſed ego uos elegi: & poſui uos ut eatis, & fructum adferatis. Atq; inibi paulo ſuperius, ſe uitem uocat, diſcipulos palmites. Si quid à nobis adfertur bonæ frugis, totum ſtirpi tranſcribendum eſt, ſine qua nihil ſumus niſi ignis alimonia. Ac mox capite proximo, diſcipulos nõnihil ſibi placentes, cum aiunt: Nunc ſcimus, quod ſcis omnia, nec opus eſt, ut quiſquàm te interroget, per hoc credimus, quod à deo ſis profectus: ut mox repellit, nec ſinit in eo manere affectu: Nunc, inquit, creditis. Ecce ueniet hora, & iam uenit, ut me deſerto, diſpergamini alij alió.

Nec Petrum tulit,humana fiducia magnifice de ſe pollicentem: Etiamſi omnes offenſi fuerint,ego certe non labaſcam: Amen, inquiens, dico tibi, quod hac nocte priuſquàm gallus bis canat,ter me negabis: aliâs diſcipulos, iactantius referentes, quàm in primo prædicationis tyrocinio res ſucceſſiſſet,dæmoniſs quoq; ſubiectis: Amen,inquit,dico uobis:uidi Luciferum tanq; fulgur de cœlo cadentẽ. Nolite gloriari ſuper hoc,quod ſpiritus ſubiiciunt uobis:de hoc potius gloriemini,quod nomina ueſtra ſcripta ſunt in cœlis. Nec ſolus Petrus ſe fortem fore prædicarat:uox illius,uox erat omniũ:nec ille ſolus diffiſus eſt,diffugerũt cæteri quoq;, metu territi.

Pudor humanus. Præter hæc,eſt mira uis pudoris humani, quem ſæpenumero non poſſunt contemnere,qui poſſunt opes & uoluptates contemnere: proinde beatos pronunciat, cum illis exprobrarint homines,confictis calumniſs eos traducentes. Addit exemplum ſui:Si patrem,inquit,familias Beelzebub uocauerunt,quanto magis domeſticos eius? Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum. Et in Actis, gloriæ ſibi ducunt Apoſtoli,publicitus flagris cæſi,quos deus dignos habuerit,ut pro CHRISTI nomine contumeliis afficerentur. Atque alibi uices mutuas pollicetur:Quem mei puduerit,inquiens,apud homines,huius me quoq; pudebit apud patrem meum: & qui me profeſſus fuerit apud homines,hunc uiciſſim agnoſcam apud patrẽ. Paulus non aliis de rebus gloriatur, quàm de cruce domini IESV CHRISTI, quam mundus ſummum probrum eſſe ducit. Idem nouit, per infamiam & bonam famam,Euangelij negocium agere,ſic,ut ſi quid gloriæ cõtigiſſet, CHRISTO tranſcriberet:ſi quid ignominiæ,gloriæ loco duceret, ob CHRISTVM male audire.

Perſecutio. Reſtabat extremus affectus,adeo nobis inſitus natura,ut inexpugnabilis uideri poſſet,niſi nihil non poſſet deus. Quis enim humanis præſidiis contemnat metum iudiciorum capitalium,ſæuitiam tyrannorum,crudeliſſima ſupplicia,denique mortem,etiam probroſam apud homines? Hac quoq; in parte, ſuos ſecuros eſſe iubet,præcipiens,ne meditentur apologiam, qua ſe tueantur pro tribunalibus: ſe ſuggeſturum,quod dicto fuerit opus:ſe ſuppeditaturũ facundiam,cui non queant aduerſarij reſiſtere: non formidandos eos, qui corpus ualeant occidere, animam non poſſint,qua incolumi,nihil totius hominis perit: quando pollicitus eſt,ne pilum quidem capitis noſtri periturũ. Ab his igitur affectibus liberos,quid eſt quod uel corrumpere poſſit,uel terrere? rurſus qui his obnoxius eſt,non poteſt conſtanter CHRISTI negocium gerere. Videt epiſcopus, quid expediat gregi, & uult illi conſultum,ſed protinus reclamant affectus:Si hâc pergas,decreſcet cenſus, offendes principem,non aſſequêris galerum Cardinalicium,habeberis delirus. Nec tamen eſt irritandus quiſquam,ſed ſi CHRISTI res ſecus obtineri nõ poteſt,magno animo ferenda ſunt rerum diſpendia, famæ probra, capitis diſcrimina. Apoſtoli nuſquàm prouocant magiſtratus aut principes, non exprobrant populo priſtinæ uitæ dedecora:tantum ad CHRITVM,ad uitæ nouitatem, ad ſalutem inuitant:& omnibus,quantum licet,ſeſe accõmodant, quo plures pelliciant ad CHRISTVM. Quod ſi fluctibus rerum humanarum ſic inuoluemur,ut quò CHRISTVS & animi uotum inuitat, pertendere non poſſimus, tamen huc pro uiribus enitendum erit.

erit. Opibus onerauit te fortuna, fortasse non expedit abijcere: posside cõtemptim: &, ut Pauli uerbis utar, posside tanq̃ nõ habeas. Minus angêris, si quid decurtatũ sit: minus metues, si quid immineat dispendij. Contigerunt tibi parentes clari, contigit uxor insignis: habeto tanq̃ non habeas, & minus auocabit à pietate horum possessio. Contigit principis fauor: ne hinc intumescas, sed abutere potius, quatenus licet, in rem CHRISTI. Inuolutus es aulæ negocijs: explica te pro uirili, nihilo secius interim ex hoc malo decerpẽs, si qua bonæ rei sese obtulerit occasio. Semper interim Martha murmuret aduersus Mariam, inuidens illius ocio. Super omnia adsit innocentia, quã pudeat & malos incessere. Adsit charitas, ad benemerendum de omnibus exposita, & alacris. Adsit animi lenitas, quæ sæuitiam impiorũ uel mitiget, uel toleret. Adsit simplex prudentia, & prudens simplicitas, quæ sic declinet iniuriam, ut ipsa nullum afficiat iniuria. Adsit certissima fides, quæ de CHRISTI promissis nihil addubitet. Hos animos si præstiterint ij, qui in Apostolorum uices succedunt, tum uere mereatur dici regnum cœlorũ, ecclesia CHRISTI. Nunc adeo plerique absunt ab hac imagine, ut sint qui hæc uelut obsoleta rideant: ut sint qui diuersa doceant.

Exempla uitæ è sacris literis.

Quoniam autem huc tendit uniuersa CHRISTI doctrina, ut ipsi pie sanctéq̃ uitam traducamus, cõueniet ad omnes uitæ actiones exemplum ac formã è diuinis libris uenari, præcipue uero ex Euangelijs, è quibus potissimũ nostra ducuntur officia. Obseruandum igitur, ut ipse CHRISTVS se gesserit erga uarios uarie: erga parentes, puer & natu grandis (puer obtẽperat, docens contemnit) erga discipulos, erga pharisæos elatos, erga percontantes insidiose, erga plebem simplicẽ, erga afflictos, apud suos, apud exteros, apud magistratus: quibus etiã rationib⁹ suos ubiq̃ præmunierit, quomodo se gerere debeant erga cognatos & amicos, quos ne salutari quidẽ uult cum Euangelicæ prædicationis dispendio: erga benemerẽtes & excipientes Euangelij gratiã, erga reijcientes, erga persecutores, erga Iudæos, erga gentes, erga fratrẽ imbecillum aut errantẽ, erga fratrẽ incorrigibilem, erga iudices impios, erga gregem sibi cõmissum: cæteraq̃, quæ nobis in cotidiano uitæ usu solent incidere. Horũ, si uidetur, locos aliquot cõmonstrabimus ob imperitiores, quo facilius reliqua per se possint annotare.

Fides & charitas.

Duo quædam peculiariter & perpetuo inculcat CHRISTVS, fidem & charitatẽ. Fides præstat, ut nobis diffisi, fiduciam omnẽ collocemus in deo. Charitas hortat, ut de omnibus bene mereamur. Primũ apud Matthæum cap. nono, alienã etiam fidem imputat paralytico: Videns autẽ IESVS fidem illorum. Ac paulo post, cæcis opem ac misericordiam implorantibus, non prius succurrit, q̃ de fide stipulatus: Creditis, inquit, q̃d hoc possim facere uobis? Cumq̃ respondissent se credere, tum deniq̃ tetigit oculos eorũ, dicens: Secundũ fidem uestrã fiat uobis. Rursus ibidem mulieri, cõtactu uestis sanitatẽ assecutæ: Confide, inquit, filia fides tua te saluã fecit. Apud eundẽ Euangelistam cap. decimoquarto, discipulis expauefactis, ac uociferantibus præ timore: Habete, inquit, fiduciam: ego sum, nolite timere. Ac mox Petrus fide fultus, ad exemplum præceptoris ambulat super aquas. Idem hæsitans,

pessum it,& audit:O parum fidens,quare dubitabas? Ac proximo cap. ueluti coactus per Cananææ fiduciam, ut cui nollet, præstaret hoc beneficij, exclamat: O mulier,magna est fides tua,fiat tibi sicut uis. Apud Lucam cap decimoseptimo,leprosum fidei uult acceptam referre sanitatem: Surge,inquit,uade,quia fides tua te saluum fecit. Rursum Ioannis cap.quarto,reguli fides salutem impetrat filio morienti: Credidit,inquit,homo sermoni,quē dixit ei IESVS,& ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerunt ei, & filij salutē nunciant. Iterū Matthæi cap.decimosexto,discipulis de panibus sollicitis, ὀλιγοπιστίαν exprobrat. Apud eundē cap.decimoseptimo, discipulis admirantibus quid obstiterit, quo minus potuerint sanare lunaticū: Propter incredulitatē,inquit,uestrā nō potuistis. Ac mox,declarans,quanta sit fidei uis: Si habueritis,inquit,fidem,sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc,& transibit,necq; quicq; erit uobis impossibile. Apud eundē cap.uigesimoprimo,discipulis admirantibus, ficum ad execrationē IESV exaruisse: Amen, inquit,dico uobis: si habueritis fidem,nec hæsitaueritis,nō solum quod accidit ficui facietis, sed etsi monti huic dixeritis, tollere & proijce temet in mare,fiet. Et quicquid postulaueritis in precibus uestris,accipietis. Item apud Marcum cap.decimo, cæcus sanatus audit: Fides tua te saluum fecit. Apud Lucam cap.octauo,discipulis ob tēpestatis uim periclitantibus: Vbi,inquit,est fides uestra? Ac mox eodem cap. exanimato archisynagogo ad nunciatam filiæ mortē: dominus IESVS, Noli,ait, timere,crede tantum,& salua erit. Tanta res est fides,ut ex huius uel inopia, uel imbecillitate ferè nascatur,quicquid uitiorum Christianorum mores corrumpit.

Charitas. De charitate uero quid attinet indicare? Quid enim aliud docet,quid aliud tota sua uita inculcat CHRISTVS, nisi summam charitatē? unum hoc erat, quod nos docturus uenerat. Siquidē apud Lucam cap.duodecimo: Ignē,inquit,ueni ut mittam in terrā,& quid uolo,nisi ut accendat? Iam apud Ioannē,totum hoc quod loquitur,quod agit apud discipulos,imminēte mortis tēpore, quid aliud sonat,quid aliud spirat,& igneam ac flagrantissimam charitatem? Quis tam saxeus est,ut illa legat absq; lachrymis? Hæc est charitas illa,morte fortior, quæ amantē ad mortis usque cōtemptum inflammat, quæ efficit, quod nulla humana possunt præsidia.

Ioan.xiij. Huius unius symbolo uoluit suos discipulos à cæteris discerni: Per hoc, inquiens, cognoscent omnes,quod discipuli mei estis,si charitatem habueritis inter uos mutuam. Deus,inquit,charitas est: ab hoc excidit,quisquis excidit à charitate. Proinde Matthæi cap.uigesimoquinto,declarans & ob oculos ponēs, quibus factis debeatur cœlum,uide quid cōmemorat: Num uestem sordidam? num ieiunia? num ciborū delectum? num psalmorū uim demurmuratam? num eruditionē? num miracula? Nihil horū. Quid igitur? Pauistis,inquit,esurientē,potum dedistis sitienti, excepistis hospitē,nudum texistis,ægrotum inuisistis, carcere inclusum subleuastis alloquio. Nihil autē aliud sunt hæc,& officia charitatis. Euolue testamentū omne

Ceremoniæ. nouum,nihil usquam reperies præceptū,quod ad ceremonias pertinet. Vbi de cibis aut ueste uerbum ullum? Vbi de inedia,aut similibus,ulla mentio? Solam charitatem suum uocat præceptum. Ex ceremonijs oriuntur dissidia, è charitate pax.

Apud

Apud Matthæum obmurmurant CHRISTO Phariſæi,quod fame perpulſi,ſabbato uellerẽt ſpicas:quibus Dauid obiicit exẽplum,qui non ueritus ſit ſacroſanctis ueſci panibus:Quod ſi noſſetis,inquit,miſericordiam uolo,& nõ ſacrificiũ, nunq; cõdemnaſſetis innocẽtes.Dñs eſt em̃ filius hominis etiã ſabbati. Atqui hæc erant à deo præcepta,& tamẽ nõ uult obſeruari,quoties charitatis officiũ eſt præſtandũ. Quid igit̃ dicẽt homunculi obſcuri,qui ob interdictũ eſum carniũ,aut his frigidiores conſtitutiunculas poſtulant,ut totus homo ueniat in capitis periculum? Apud Ioannẽ cap.nono,magnas excitant tragœdias,qd̃ cæco reddidiſſet oculos die ſabbati.Apud eundẽ cap.quarto,paralytico ſanato obmurmurant, qui iuſſu CHRISTI grabatũ ſuũ ſabbato ſuſtuliſſet. Apud Matthæum uero cap.nono,taciti ſecũ obganniunt,qd̃ peccata remitteret.Obmurmurant alibi,qd̃ ſabbato ſanaſſet mulierem cõtractã:qui bouem aut aſinũ in puteũ delapſum,nõ uererent̃ educere ſabbato.CHRISTVS damat,nõ hominẽ ob ſabbatũ eſſe cõditũ,ſed ſabbatũ ob hominẽ eſſe repertũ:& tu uis tuas leges tantũ ualere, ut citius pereundum ſit homini Chriſtiano,q; ab ijs latũ digitũ diſcedat? Rurſus obmurmurant apud Matthæũ cap.decimoquinto,qd̃ diſcipuli manibus illotis cibum caperẽt. Hic uero nõ ſolum pius dñs excuſat ſuos,uerũetiã crimẽ in ipſos retorquet,qui ob corban,qd̃ auaritia ſacerdotũ repererat,negligebant dei præceptũ. Nam dei uocat, qd̃ ad naturalem pietatẽ attinet.Succurrere parẽtibus,charitatis eſt:ab hac auocabant, modo nonnihil accreſceret gazophylacio.CHRISTVS damat:Non quod intrat in os,polluit hominẽ:& tu exigis à Chriſtiano,ut ingenti ualetudinis diſpẽdio ueſcat̃ piſcibus? Imò præ te non ducis pro Chriſtiano,qui corporis habitu cõpulſus,quocunq; die, quocũq; cibo ueſcens,gratias agit deo.Adeo placet CHRISTO beneficẽtia, quam eleemoſynã appellat:ut apud Lucã cap.decimoſexto,collaudet iniquũ diſpẽſatorẽ, qui fraudato dño,ſubuenerit debitoribus.Iam quid aliud commendant Apoſtoli ſuis epiſtolis? Et nos ad hæc omia penè ſurdi,pluſq; Iudaicis cõſtitutionib9 onerамus CHRISTI ſanguine liberos? Ob has calumniamur immerentẽ? Verum hæc inſectari,nõ eſt huius inſtituti.Reliqua carptim,ut quicquid occurrerit,attingem9.

Annotandum,quod CHRISTVS ubiq; ferè miſeretur turbæ ſimplicis,in ſolos Phariſæos,Scribas,& diuites,uæ formidabile intonat:uidelicet indicans,in epiſcopis,theologis,ac principibus eſſe ſitum,ut populi uigeat pietas. ab illis omne malum oritur. Miſeret populi, qui dum Phariſæi ſuum agunt negocium, deſtitutus oberrat,in morem gregis à paſtore deſerti diſiectiq;.

CHRISTVS more Iudæorũ ieiunaſſe credit̃,uel hoc argumẽto,quod eo nomine calumniant̃ diſcipulos,non ipſum:ut legis apud Matthæum cap.nono,ſignificans omnẽ occaſionẽ calumniæ uitandam ijs,qui paſtores agunt, aut principes.

CHRISTVS bis duntaxat ſæuiſſe legitur,in primores,Matthæi cap.uigeſimoprimo:& apud eundem cap.uigeſimotertio,in negociantes in templo:ſatis teſtans, his fontibus uniuerſam eccleſiæ peſtem orituram.

Nullos eſſe magis capaces Euangelicæ doctrinæ,quàm ſimplices,mites ac modeſtos,aperit:ubiq; puſillos amplectens, & horum eſſe regnum cœlorũ prædicans.

Non admittendum cuiuſquam hominis conſilium,quod auocet à pietate: docet exemplo ſuo,cum Petrum paulo ante collaudatum, Satanam appellat: & quĩ cõſultor præire uolebat,imitatione mortis ſequi iubet:quemadmodum legis apud Matthæum cap. decimooctauo.

Quædam & præter ius facienda, ne turbetur ordo publicus, ſubmonet eodem cap.iubens ſolui didrachmum:cum teſtatus eſſet,immunes eſſe regni filios.

Nihil inſanabilius eſſe impietate,pietatis imagine perſonata: docet apud eundem Euangeliſtam cap.uigeſimoprimo:Amen,inquiens,dico uobis, quod publicani & meretrices præcedunt uos in regnum dei. Phariſæi nuſquam nõ redamant CHRISTI doctrinæ,ſanctimoniæ falſa ſpecie turgidi.Publicani & meretrices morbum agnoſcentes ſuum, ad medicum accurrunt.

Ac mox ibidem, In factis non uerbis,in affectu non cultu, in obedientia non ceremonijs ſitam eſſe ueram pietatem, docet propoſita parabola de duobus filijs, è quibus laudatur is,qui quod uerbis detrectarat,re præſtitit.

Epiſcopis,& ijs,qui legitimis funguntur honoribus,etiam parum probis, tamẽ obtemperandum eſſe, modo recta doceant, admonet apud eundem cap. uigeſimotertio:Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi &c. Audiendus eſt qui docet Euangelium,etiamſi non uiuat euangelice. Cæterũ eodem in loco taxat eos,quod humanis cõſtitutiunculis onerent populum, ſubindicans in huiuſmodi negligendos:quandoquidem aliâs & Apoſtolos defendit aduerſus Phariſæos,calumniantes quod illotis manibus cibum caperent.

Non temere neque ſubito irrumpendum ad munus Euangelicæ prædicationis, docet ipſe,tot teſtimonijs ante comprobatus,Ioannis,columbæ,patris:à baptiſmo receſſit,ieiunauit,tentatus eſt,uicit:atq; ita demum undiq; ſpectatus atque inſtructus,non ſtatim ſumma docuit,ſed ab Ioannis prædicatione fecit initium, ad reſipiſcentiam & ſuperioris uitæ pœnitudinem prouocans.Nullus enim opem medici deſyderat,cui non diſplicet ſua ualetudo.

Quod autem ultro quoſdam accerſit, uelut Iacobum, Andream, Petrum, ac Matthæum:quoſdam ſequi uolentes,reiecit:nos admonitos uoluit, non quoſlibet eſſe recipiendos ad noſtræ religionis conſortium, ſed eos duntaxat, qui ſyncero ſimplicicq; accedunt animo.Id quidem certo liquebat ei,cui patebant omnia:nobis idem coniecturis perueſtigandum eſt.

CHRISTVS ut omĩbus prædicauit, ita neminẽ uncq; blandimẽtis aut humanis promiſſis ad ſe pellexit,neq; quencq; ui adegit,cũ eſſet omĩpotẽs.benefactis traxit, exẽplo uitæ traxit,idem factũ ab Apoſtolis.Proinde uidendũ,rectẽ ne ſentiant ij, qui Turcas bellicis machinis ſtudent Chriſtianos facere. Imò potius tonet apud illos Theologorũ uox,Aplicæ ſimilis:luceat uitæ candor.ſic fiunt uere Chriſtiani.

Apud Matthæum cap.octauo,Geraſeni,conſpectis miraculis, rogant IESVM, ut excederet ſuis finibus,quod ad ipſorum affectus eſſet inutilis.Ita noſtris quoq; temporibus plerique ſunt,qui taceri uelint doctrinam Euangelicam, ut cum ipſorum uitæ inſtituto pugnantem.

Chriſtus

CHRISTVS adhuc infans fugit in Aegyptum, uir ultro ſeſe offert ſatellitibus: indicans eſſe tempus fugiendi, ac ſubducendi ſeſe, cum imminens periculum non uidetur facturum ad gloriam CHRISTI.

Apoſtolos ſuos diu rudes & incredulos, leniſſimo pertulit animo, donec paulatim proficerent: ita ſacerdotes ſumma manſuetudine ferre debent populum infirmum, donec ſenſim ad meliora prouehatur.

Idem ſe facilem ac popularem & expoſitum omnibus præbuit, ne publicanorũ quidem ac peccatorum fugiens conuiuia, ſed nuſquàm non agens Euangelij negocium. Ita conuenit epiſcopum, aut horum uicarios, omnibus ſeſe accommodare, ſed hoc interim agentes, non ut ipſi ditiores euadant, uerum ut ſuos reddant meliores. Aſciuit te princeps in regiam, ut ſis à confeſſionibus, aut à concionibus: ne id agas, ut epiſcopatum auferas, ſed ut pauciora peccentur inter aulicos.

Carnis neceſſitudines obſtare iſs, qui rem Euangelicam gerunt, teſtatur apud Matthæum cap. decimotertio, inter ſuos pauciora proferens miracula ob illorum incredulitatẽ: Nonne, inquiunt, hic eſt fabri filius? nõne mater eius dicitur Maria: & fratres eius, Iacob & Ioſeph & Simon & Iudas? & ſorores eius oẽs apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Atq; alibi cognati illius parant eum in uincula conijcere, dicentes: In furorẽ uerſus eſt. ut legimus Marci cap. tertio. Proinde qui uirtute uelit prodeſſe multis, maiore cum fructu peregre faciet, quàm domi.

Diſcipulos, non habentes quod pro ſe reſponderent, ubique defendit aduerſus Phariſæorum calumnias: uelut apud Matthæum cap. duodecimo, dum ſabbato uellunt ſpicas: rurſum cap. decimoquinto, dum illotis manibus cibum capiunt: iterum alibi, dum non ieiunant, quemadmodum Ioannis diſcipuli.

Non adnitendum, ut à quibuſuis lauderis, ſed duntaxat à probatis, & ab iſs, qui non laudent niſi honeſta: docet diuerſis locis. Nam Marci cap. primo, in templo uociferanti dæmonio, reſpõdet: Obmuteſce, & exi ab homine. Apud eundem cap. tertio, ſpiritib9 damantib9: Tu es filius dei: additis minis interdicit, ne ſe proderẽt.

Iudam admonuit, nõ reiecit, nec ab oſculo ſolito ſubmouit, neq; prodidit, à quo erat prodendus: tantum tribuit amicitiæ, ac domeſticæ familiaritati: docens nõ temere deſerendam ſemel initam amicitiam. Sic & Martinus tulit Brixium ſuum.

Quod Petrus à negatione reſipiſcit, CHRISTO in illum oculos defigente: Iudas pœnitudine facti ductus, abijt, ac ſuſpẽdit ſe laqueo: duplicẽ indicat pœnitẽtiã, frugiferam & infrugiferã. Felix autẽ peccator, quẽ lapſum aſpicit CHRISTVS: infelix, qui ſemet ab illo auertit, ut uideri nõ poſſit. Eſt aliquid, ſeruatorẽ uel eminus ſequi.

Quid nobis agendum ſit, ſi quando ingruerit extrema malorũ procella, aut mortis neceſſitas, quæ neminẽ nõ manet: docet ipſe, ſub tempus mortis ſecedens, uigilans, inſtanter orans, proſtratus in terram, ueluti ſuis præſidijs deſtitutus, totus à patris auxilio pendeat. Martyr qui ſuas metitur uires, impar erit ſupplicijs.

CHRISTVS raro ædidit miracula, quæ præter admirationẽ nihil haberent utilitatis, qualia ferè ſunt, quæ nunc fingunt de diuis. Sanauit ille, pauit, liberauit à periculis, quæ beneficẽtiæ ſunt. Proinde qui magnus uideri uult in eccleſia, huiuſmodi

factis

factis magnũ ſeſe declaret,quæ iuuent, nõ quæ populi malo uires ipſius teſtent.

Nunquàm ceſſandum à doctrina ſacra,licet non proficiat omnibus: docet parabola ſeminantis.Satis eſt ſi quædam proueniunt.

CHRISTVS cum ſuis diſcipulis,ut ab amicis ultro porrigentibus,quædam acceperit:ita nihil exegiſſe legitur,aut captaſſe,nec niſi pro uitæ uſu præſenti.Ita qui præſunt gregi Chriſtiano,gratis doceant: non deerunt,qui ultro ſuppeditent,ſi modo frugi ſint,& ultra naturæ neceſſitatem nihil requirant.

Nihil accipiendum ab ijs, qui pertinaciter aſpernantur ſalubrem admonitionẽ, ne uideamur illorum fauere peccatis:docent Apoſtoli,qui ex doctrina domini,pedum quoq; puluerem excutiunt in eos, qui non recipiunt Euangelium.

Non eſſe ſtatim ꝓhibendos,qui adminiſtrant eccleſiæ ſacramẽta,aut qui doctrinam CHRISTI prædicant,etiã ſi uita parũ reſpõdeat:ſubindicat Marci cap.nono, uetans ꝓhiberi,qui miracula ædiderat ſub noie CHRISTI, cũ ipſum nõ ſequeret.

Boni paſtoris eſſe,nonnunquàm ſe in altiſſimum ocium abdere ac ſecedere,quo liberius precibus ac ſanctæ lectioni uacet: ut ijs rebus redintegratus, uegetior redeat ad epiſcopi munia:docet Marci cap.ſexto, ſuos abducens in locum deſertum, ut aliquantiſper requieſcerent.

Quales oporteat eſſe ſeceſſus epiſcoporũ, multis docet locis: non ad uoluptates ſecedens,aut uenationes,ſed ad orandum, ad familiarius colloquendum cum ſuis. tales erant ſeceſſus olim præſulum,quos ob infrequẽtiam monaſteria uocabant.

Solam ficum execratus eſt CHRISTVS, quæ folijs uelut impoſuit eſurienti: ſignificans nullum hominũ genus ſibi eſſe inuiſius,quàm hos,qui ſub pietatis prætextu ſunt impij,& religionem titulo,cultuq; profitentes,uiuunt irreligioſe.

Quicquid ad ſalutẽ noſtrã pertinet,id crebris precibus à deo flagitandum:docet ipſe,ſubit de orans.Quicquid obtigerit boni,id deo ferendũ acceptũ:docet ipſe,frequenter gratias agẽs patri:idem inculcat parabolis aliquot,uelut illius,qui cogit improbitate ſua,nocturnũ amicũ ſurgere:item uiduæ, iudicẽ inexorabilẽ aſſidua interpellatione defatigãtis:idẽ nõ uno loco præcipit diſcipulis ſuis:Petite & accipietis.

Indolem egregij paſtoris etiam in puero ſubmicare,ac ſcintillulis quibuſdam ſeſe prodere:docet ipſe,puer duodecim annos natus, in templo ſapiẽtiæ ſuæ ſpecimen ac guſtum præbens:item in nuptijs præludens miraculo, & ante baptiſmum iam ceu meditans Euangelicum munus, ac prægeſtiens ad futuram prædicationem.

Qui uelit prædicationis Euangelicæ negocium ſuſcipere,eum oportet ab omnibus carnis affectibus eſſe repurgatũ, neq; quicq; niſi cœleſtia ſapere. CHRISTVS in baptiſmo ſpiritu impletus eſt,huius impetu raptus eſt in deſertum. Hinc à tentatione uictor, ſpiritus impetu raptus eſt in Galilæam: quemadmodũ legis apud Lucam cap.quarto. Hinc ingreſſus Nazarenam ſynagogam, explicato uolumine Eſaiæ, locum nactus eſt de ſpiritu: Spiritus domini ſuper me,eo quod unxit me: ad euangelizandum pauperibus miſit me.Nicodemum iubet renaſci, non ex carne,ſed ex ſpiritu.Apoſtolis,poſt reſurrectionem ad prædicandum ire iuſſis, afflat ſpiritum ſanctum.Rurſum ab aſcenſione mittit ſpiritum igneum.

Quidam

Quidam ob hoc ipſum ſancti uolunt haberi, quod ſemet abdunt à uulgi conſpectibus. At exemplo CHRISTI, qui uere Chriſtianus eſt, non horret conſortium imbecillium, modo ſpes ſit ulla reſipiſcētiæ: in conuiuio contrectatur à muliere peccatrice: colloquitur priuatim cum muliercula Samaritana, quæ cum ſexto uiuebat adultero: conuiuatur cum publicanis. Cur enim horreat fidus & amicus medicus homines morbidos, modo ſpes ſit ſanitatis?

Beneficium gratis, & abſq; ſpe redituri fœnoris eſſe collocandum, nec ullam benefactorum expectandam mercedem, niſi in reſurrectione iuſtorum: docet apud Lucam capite decimoquarto, parabola propoſita, monens, non eſſe inuitandos cognatos, aut uicinos, aut diuites, ſed pauperes, debiles, cœcos, & claudos.

Cum uulgus horum, qui ſibi pñ uidentur, in preculis, aut ſuperſtitioſis ceremoniolis ſummam pietatis collocet, CHRISTVS apud Lucam capite decimoquinto, præcipuum pietatis officium, deóq; gratiſſimum declarat eſſe, ſi quis peccatorē ad reſipiſcentiam adducat: eandem ſententiam tribus parabolis inculcans, ouis centenariæ receptæ, drachmæ decimæ repertæ, & filñ prodigi reſipiſcentis.

Atq; inibi ſummus ille paſtor, qui ſolus omniū prorſus ab omni uitiorū labe fuit immunis, docet peccatorē ex animo reſipiſcentē, cū gaudio recipiendū: cū uulgo his inſultem⁹, & cū æterna nota recipiamus, pinde quaſi nos uacemus oñi crimine.

Vbiq; facta dictáq; ſua refert ad autorem patrem, exemplo dato, ne quid nos homunculi nobis arrogemus, néue noſtræ innitamur prudentiæ.

Quicquid uita communis obtulit, hoc ferè uertit in occaſionem docendæ pietatis. Oſtenſo Cæſaris nomiſmate & imagine, detorquet huc, ut ex imagine mentis meminerimus, quid debeamus deo. Turbas frequentius affluentes ob conuiuium exhibitum, hortatur ad cibum, qui non perit. Rurſus apud eundem Ioannem, efflagitātibus ſignum aliquod, quod cum manna cœlitus olim delapſo, conferri poſſit, ad ſui corporis epulas uocat, longe quouis manna ſacratiores. De inſigni ſceleratorum quorundam ſupplicio renunciantes, per occaſionem inuitat ad pœnitentiam. Pueros oblatos uertit in exemplum manſuetudinis. Templi ſtructurā oſtentantibus, meminit de morte & reſurrectione ſua. Mulieris elogium, clamātis beatum uterum, qui talem geſtaſſet infantem, beata ubera, quæ tali puero lac porrexiſſent: huc deflectit, ut potius beatos oſtendat, qui concipiunt ſermonem diuinum, & hinc fructum ædunt nunquam periturum. Quāquam hæc ratio latius patet, quàm ut ſit omnibus exemplis explananda.

Quod apud Ioannem capite duodecimo, phariſæi deſtinant & Lazarum interficere: typum habet, quod improbi non ſolum oderunt CHRISTVM ipſum, ſed eos quoque per quos CHRISTI nomen illuſtratur.

Annotandus eſt apud eundem circulus, in quo ferè ſe uoluit, ubiq; & ſocietatem & fœdus Chriſtianum commendans: præſertim cap. duodecimo, & decimotertio, ſe declarat idē eſſe cum patre: adeo ut qui filiū norit, norit & patrem: qui filiū ſpernat, ſpernat & patrem: nec ſeparatur ab hac cōmunione ſpiritus ſanctus. Sic em̄ legis in epiſtola: Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, pater, ſermo, & ſpiritus,

atq;

atq; hi tres unum ſunt. In idem conſortium trahit ſuos, quos palmites ſuos appellat: obſecrans, ut quemadmodum ipſe idem erat cum patre, ita & illi idem eſſent ſecum. Impertit ijſdem communem patris ſuumq; ſpiritum, omnia conciliantem.

Non credit Petro ſuas oues paſcendas, niſi ter amorem CHRISTI profeſſo: ſubindicans, epiſcopo nihil ſpectandum præter ſalutem gregis, & CHRISTI gloriam. Ac mox oſtendit, quo debeat ſe præparare fidus ac uerus paſtor, ſubijciens: Amen dico uobis, cum eſſes iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cum autem ſenueris, porriges manus tuas, & alius cinget te, ducetq; quò non uis.

Ad hunc modum conueniet in ſingulis myſticorum uoluminum locis philoſophari, præſertim in Euangelijs: nam hæc exempli gratia duntaxat in medium adduximus, quo uiam indicaremus alijs, forſitan his meliora reperturis.

Sed bona difficultatis pars ſita eſt in ipſo ſermonis habitu, quo traditæ ſunt nobis ſacræ literæ. Nã tropis & allegorijs, ac ſimilibus, ſeu parabolis ferè opertus eſt, & obliquus, nonnunq; uſq; ad ænigmatis obſcuritatem: ſiue id CHRISTO uiſum eſt, quo Prophetarum ſermonem, cui Iudæorum aures aſſueuerant, referret: ſiue hac difficultate ſegniciem noſtram exercere uoluit, ut poſtea gratior eſſet fructus, non ſine negocio quæſitus: ſiue hoc conſilio ſua myſteria prophanis & impijs operta cælatáq; eſſe uoluit, at ſic, ut interim pijs ſcrutatoribus non intercluderetur aſſequẽdi ſpes: ſiue genus hoc dictionis potiſſimum placuit, quod ut ad perſuadendũ cum primis efficax eſt, ita doctis pariter & indoctis expoſitum & familiare, maximéq; ſecundum naturam: præſertim ſi ſimilitudines ducãtur ab ijs rebus, quæ uulgo notiſſimæ ſunt. quod genus fuiſſe ferme leguntur Socraticæ. Neq; uero tãtum ad docendum ac perſuadendum efficax eſt parabola, uerumetiam ad commouendos affectus, ad delectandum, ad perſpicuitatem, ad eandem ſententiam, ne poſſit elabi, penitus infigendam animo. Nam uehementius afficit animum adhibita parabola de filio prodigo reſipiſcente, in qua narratur adoleſcens à patre poſtulare portionem ſubſtantiæ, quæ ad ſe rediret: deinde ſibi fiſus, committere ſe regioni longinquæ: mox oblitus indulgentiſſimi patris, cum turpiſſimis ſcortis ac nepotibus prodigere rem, parentis benignitate datam: deinde coactus extrema rerum omnium penuria, tandem amentiam ſuam agnoſcere, & relictæ uitæ tangi deſyderio. Reuertitur filius, agnoſcit erratum. Occurrit pater, in amplexus filij effundit ſe ſe. Profertur noua ueſtis, profertur anulus, occiditur uitulus ſaginatus, tota domus lætitia perſtrepit. Nec aliter gaudet ſenex recepto iuuene, quàm ſi reuixiſſet. Non exprobratur temeritas poſcentis, non luxus ac nequitia profundentis. Non meminit iam horum paterna pietas, cui ſatis eſt, quod reſipuerit, quod ſibi redditus ſit filius. Hæc inquam, acrius feriunt animum, quàm ſi quis citra parabolam dicat, deũ libenter recipere peccatorem, modo ex animo pœniteat ſuperioris uitæ: nec exprobrari peccatum ei, qui ipſe uehementer oderit ſua commiſſa.

Parabola.

Rurſus adhibita ex Geneſi parabola myſtica, cum Abraham paſſim fodit puteos, Philiſtæi, iniecta terra, obturant foſſos: refodit eoſdem Iſaac, ac plures inſuper addit, qui uenas habeant uiui laticis: Nón ne iucundius audieris, quàm ſi ſimpliciter

pliciter dicas, ex diuinis libris petenda præcepta recte uiuendi: ab his abhorrere, qui terrenis bonis addicti sint? Item qui nude declaret, quibus uirtutibus oporteat episcopum esse præditum, frigidius audietur, q̃ si totum Aaron apparatũ, à Mose diligentissime descriptum, ad allegoriam accõmodet. Sunt quæ gratius per crystallum aut succinum pelluceant, q̃ si nuda conspiciantur. Et nescio quo pacto, quæ sacra sunt, plus habent maiestatis, si sub inuolucro proferantur oculis, q̃ si prorsus retecta uisantur. Iam qui dicat, quicquid in nobis boni sit, id à CHRISTO nobis autore proficisci, intelligetur quidem: uerum si huc accommodet similitudinem de stirpe uitis & palmitibus, de capite & membris, de radice & ramis: mox uelut imagine depicta, res oculis subiicitur. Quin aliquoties fallit CHRISTVS suos ad tempus allegoriarum ænigmatibus, quo post altius inhæreat, quod uolebat intelligi: ueluti cũ Matthæi cap. decimosexto, monet cauendum à fermẽto Pharisæorũ: illis de panibus omissis succurrit, cum ille de uitanda Pharisæorũ hypocrisi loqueret.

Rursum cum apud Lucam, diuendita tunica, iubet emi gladium: cumq; respondentibus duos adesse gladios, ait, sufficit: per occasionem animum addit Petro, ut gladio rem aggrederet: cum hoc ageret CHRISTVS, ut hunc affectum, ui tuendi sese aduersus persecutiones, penitus ac radicitus ex animis suorum euelleret.

Item cum apud Ioannẽ, admirantibus ingentem templi structuram, ait: Soluite templum hoc, & in triduo excitabo illud: nec Apostoli senserunt, illum de corpore suo loqui, occidendo, & intra triduum reuicturo. Ad hæc cum ait apud eundem: Modicũ & nõ uidetis, & iterũ modicũ & uidebitis me: ueluti per ænigma significauit, se breui moriturũ, sed mox à resurrectione semet illis exhibiturũ usq; ad diem ascensionis. Apud Matthæum uero quot parabolis regnum cœlorũ nobis adumbrat? seminantis uarie, rursum seminantis bonũ semẽ, grani sinapis: fermẽti exigui, in ingentẽ farinæ massam abditi: thesauri in agro defossi, insignis margaritæ.

His finitima cognataq; sunt prouerbia, quod genus est: Cecinimus uobis tibijs, & non saltastis: cecinimus lugubria, & non ploraſtis: quo significatũ est, Pharisæos nec Ioannis austeritate, nec CHRISTI ciuilitate fuisse prouocatos ad pœnitẽtiam. *Prouerbia.*

Sunt autem tropi, qui nõ pertineant ad grammaticos aut rhetores, sed pertinent ad idioma sermonis: quod si ignoretur, frequẽter aut fallit, aut moratur lectorem. Ac Græca quidem lingua complures habet cum Latina communes, quosdam habet sibi peculiares. Cæterum Hebræa plurimas habet loquendi formas, ab utraq; dissonantes. Commune est nobis cum Græcis, quod dicimus, benefacere eum qui bene meretur de quopiam: at non item commune, quod illi dicunt εὖ πάσχειν, id est, bene pati, pro beneficio affici. Commune est cum illis, quod pro ἔχω χάριν dicimus, habeo gratiam. Non est commune quod illi pro eodem dicunt, οἶδα χάριν, id est, noui gratiam. Iam Apostoli, tametsi Græce scripserint, tamẽ non parum referunt ex proprietate sermonis Hebraici. Porrò Septuaginta, qui ueteris instrumenti libros nobis Græce tradiderunt, permulta referunt ex Hebraici sermonis proprietatibus, quæ ferè sunt ab Hieronymo mutata, qui ueterẽ sustulit translationẽ, quam in opere De locutionibus adducit Augustinus (si quis uelit illius gustum capere) *Tropi.*

adeo, ut qui ſit eius ſermonis rudis, etiamſi probe Græce calleat, non aſſequatur aliquoties ſententiam loquentis. Cuius generis ſunt, ut unum aut alterum exemplum docendi gratia producam: iurat in cœlo, pro eo quod erat, iurat per cœlum: & credit in eo, pro eo quod erat, fiduciam habet in illo: & confitetur in eo, cõfitetur illum: in hoc cognoſcent, in gladio percuſſit, per hoc cognoſcent, gladio percuſſit: ero illi in patrem, erit mihi in filium: ero illi pater, erit mihi filius: duos & duos, pro binos: magis fortior eſt nobis, fortior eſt nobis: mulier ſi fuerit uiro alienigenæ, pro eo quod erat, ſi nupſerit uiro alienigenæ: homo homo, pro quiſquis: uiri uiri, cuiuſcunq; uiri: quæ fecit uirtutem eorum, pro, quæ fecit exercitibus illorum. Nam hoc arbitratus eſt Auguſtinus ad Hebraicum idioma pertinere, cum mihi uideatur idiomatis Græcanici. Hebraicum eſt, pronomen ex ſuperuacuo addere: Beatus populus, cuius dominus deus eius: oſtendit, pro fecit: bonas bonas, pro ualde bonas: Maria Cleophæ, pro Maria uxor Cleophæ: Iacobus Alphæi, Iacobus Alphæi filius. Eclipſis eſt familiaris Hebræis: omnis caro, pro omnes homines: centum animæ, pro centum hominibus: uerbum, pro, facto: Quid uerbum hoc feciſti nobis? honor, pro ſubſidio: miſericordia, pro beneficentia. Porrò quod uſu uenit in his, quæ uerſa ſunt ex ſermone Hebraico, idem accidit in ijs, quæ tranſlata ſunt ex ſermone Græco, quoties interpres illius linguæ reddit idioma. Verum huius generis formas aliquot indicauimus in Annotationibus, quas ſcripſimus in nouum teſtamentum. Et Aurelius Auguſtinus libris aliquot idem egit, quibus titulus eſt, De locutionibus. Quanquàm in hoc argumento felicius uerſari poterat, ſi, quod annotauit, ex Hebræorũ potius quàm Græcorum fontibus hauſiſſet. Extant & annotationes Titanij Græci, ſcriptoris, ut apparet, neoterici in hoc ipſo genere.

In, pro per.

Honor, pro ſubſidio.

Græci ſermonis idiomata.

Iam alijs quoq; tropis frequenter explicatur difficultas. Nam quod Matthæus & Marcus prodiderunt latrones, qui cum CHRISTO erant crucifixi, conuiciatos ei fuiſſe: cum Lucas tradat alterum duntaxat id feciſſe, ſic explicat nodum Auguſtinus, ut dicat eſſe ἑτέρωσιν numeri, latrones dictum pro latro.

Heteroſis numeri.

Rurſum, CHRISTVM triduo fuiſſe in ſepulchro, per ſynecdochen explicant: quemadmodum & illud, quod apud Marcum poſt tres dies reſurrecturus ſcribitur, cum diluculo tertij diei ſurrexerit.

Synecdoche.

Quoties autem explicato hyperbati anfractu, ſenſus obſcuritatem diſcutiunt & Origenes, & Chryſoſtomus, & Hieronymus, & Auguſtinus?

Hyperbaton.

Quin & hyperbole non raro ſuccurrit, uelut illuc: Aſcendunt uſque ad cœlos, & deſcendunt uſq; ad abyſſos: cum uehementẽ tempeſtatẽ undarum intelligi uellet Pſalmiſta. Neq; cõtinuo mendacium eſt, quod ultra ueri fidem dicitur. ſed in hoc adhibetur tropus, ut acrior & ardentior ſit oratio. Ac ne quis abſurdum putet, in diuinis libris hyperboles meminiſſe, facit hoc non raro Origenes, facit Chryſoſtomus, facit Auguſtinus & Hieronymus. Huius generis ſunt illa: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorũ: cum nihil aliud intelligi uellet, cq; eſſe difficillimũ, ut diues obtemperet Euangelicæ doctrinæ. Item apud Lucam: ubi parabola iubet ad conuiuium adhiberi debiles cæcos, & claudos:

Hyperbole.

daudos:nihil aliud ſignificatur, cꝫ abiectos & calamitoſos eſſe ſubleuandos beneficio gratuito. Rurſum ubi prohibet,ne quẽ inter uiam ſalutent Apoſtoli:cum hoc uoluerit intelligi,non cõmittendum eis, ut ob humanos affectus, ullis diſpendijs Euangelij negocium remorent. Vbi uetat,ne peram aut baculum tollant in uiam, ſenſit,eos his præſidijs liberos eſſe oportere,quibus uulgus ſe munit,iter initurum. Neqꝫ enim dubium,quin Apoſtoli peras & baculos habuerint: cum Paulus & lacernam & bibliothecam reliquerit Troade. Vbi ſuos iubet liliorũ exemplo uiuere, ſentire uoluit, abijciendam anxiam ſollicitudinẽ reponendi in poſterũ cõmeatus. Vbi iubet præberi maxillam leuam percutienti dextram:quid aliud uult,quàm nõ referendam illatam iniuriam? Idem ſentiendum,opinor, de relinquenda tunica ei, qui pallium abſtulerit: & ultro ambulando bis mille paſſus cum eo, qui ad ſemel mille compuliſſet. Vbi negat eſſe ſuum diſcipulum,qui nõ oderit patrẽ & matrem, plus dixit quàm intelligi uoluit. Vbi iubet ungi faciem oleo,ne uideamur ieiunare: nihil aliud ſentit,quàm in benefactis nõ captandam oſtentationẽ. Nam arbitror, Apoſtolos nõ ſolitos ungere faciem,cum ieiunarẽt. Origenes indicat hyperbolen eſſe,quod in Geneſi ſcriptum legimus: Lauit in uino ſtolam ſuam, & in ſanguine uuæ pallium ſuum. Quis enim abluit ueſtes ſuas in uino? Verum his uerbis nihil aliud intelligi uoluit,quàm inſignem & exuberantẽ agri fertilitatẽ. Idem hyperbolen eſſe putat,quod Paulus ſcripſit, Rhomanorum fidem prædicatam in uniuerſo mundo,cum multis eſſet ignota regionibus. Diuus Auguſtinus in epiſtola ad Publicolam,quæ inter cæteras numero cenſetur centeſima quinquageſimaquarta,putat in illis uerbis CHRISTI,quibus prohibet,in totum ne iuremus, neque per cœlum,neqꝫ per terram,neqꝫ per aliud quicqꝫ,hyperbolen eſſe:plus enim dixit quàm ſentit,quo uehemẽtius deterreret à periurio. Auguſtini uerba,ſi quis requiret,ſubſcribam: Si tamen illud nos adhuc mouet,quod in nouo teſtamẽto dictum eſt,ne omnino iuremus. Quod quidem mihi propterea dictum uidetur:non, quia uerum iurare,peccatũ eſt:ſed,quia peierare,immane peccatũ, à quo nos longe eſſe uoluit, qui,omnino ne iuremus,admonuit. hactenus ille. Veluti cum interminamur pueris,ne natent,dicimus:ſi uel aſpexeris lacum, occidam te. Quam interpretationẽ ſi recipimus,conſimili ratione explicabuntur & illa: ne diuertas ab uxore, ne reſiſtas malo,ne iraſcaris. Iam quod Ioannes in Euangelij ſui calce ſcripſit, totũ mundum nõ fore capacẽ librorũ, qui de CHRISTO ſcribendi forent:Cyrillus & Chryſoſtomus ingenue fatentur,hyperbolen eſſe. Opinor & cum prohibet,ne quẽ uocemus patrem in terris. Præterea cum ait:nec iota nec apiculum unum legis omittendum, qui non impleatur: intelligens,nihil omnino prætereundum ex promiſſis diuinis: quæ conſtare poſſunt,etiamſi apices aliquot ſublati fuerint. Sed huius quoqꝫ generis aliquot exempla cõmonſtrauimus in Annotamentis, quibus nouum teſtamentum explanauimus. His cognata ſunt illa,quæ an tropis conſtent,neſcio, certe ad uulgarem ſenſum accõmodanda ſunt potius, cꝫ ad uiuum,ut aiunt,exigenda: uelut cum prohibet omnino iurare,ſentit non eſſe iurandum, ut uulgus deierabat ob quaſlibet cauſas. Cum prohibet ſollicitum eſſe de craſtino, ſentit iuxta uulgi

Ad uulgarem ſenſum accommodanda.

morem,qui ceu deo diffisus,anxie torquebatur cura futuri temporis. Cum prohibet resistere malo,sentit,malum non esse propulsandum malo, ut uulgus hominũ solet:alioqui licet reprehendere peccantes,licet & cohercere. Cum prohibet,ne uocentur rabbi,sentit,ne Pharisæorum more, qui supercilio turgebant ob hunc titulum. Cum prohibet in precibus multiloquium, sentit, non esse precandum iuxta quorundam exemplum,qui existimabant,deum multitudine uocum capi, magis quàm affectu mentium:alioqui legimus & CHRISTVM orasse prolixe. Sic iubet non irasci,sentiens iram uulgarem, quæ tendit ad iniuriam. Sic damnat eum, qui fratri suo dixerit,fatue:sentiens,qui,quod uulgo solet, contumeliæ gratia id fecerit: alioqui CHRISTVS ipse suos discipulos, & Paulus Galatas stultos appellat, sed arguens,non incessens.Huiusmodi fermè sunt,cum apud Matthæum ait: Misericordiam uolo,& non sacrificium:omnino sacrificium uolebat, quod ipse indixerat: sed prius est præstare misericordiam, quàm offerre sacrificium. Rursum cum ait: doctrina mea non est mea, suam negat esse, quam patri ut homo ferebat acceptam.Rursum cum ait:nondum fuisse spiritum, quod IESVS nondum esset glorificatus:non sentit simpliciter, non fuisse spiritum, sed in Apostolis nondum apparuisse spiritum illum Euangelicum.

Latini sermonis idiomata.

Quin & ipse sermo Latinus habet sua quædam idiomata, quæ parum attentis, aut minus eruditis imponunt aliquoties:quod genus est illud apud Marcum cap. quinto,cum ab archisynagogo uenire dicuntur,qui ab illius ædibus ad illum uenirent:quem locum habemus iam olim deprauatum ab ijs,qui nõ agnoscebant Latinæ linguæ proprietatẽ,qua dicimus,ad me ibimus,pro eo quod erat,ad domum meam.Cæterum addubites forsitan,an in Apostolicis & Euangelicis literis reperire liceat ironiam:cum dubium esse non possit, quin in uetere testamento reperiatur,nimirũ libri Regum tertij,cap.decimooctauo,Helias irridens prophetas Baal: Clamate,inquit,uoce maiore:deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est,aut in itinere, aut certe dormit, ut excitetur. Potest & in his uerbis CHRISTI accipi ironia:Dormite iam & requiescite: iuxta Theophylacti Vulgarienſis episcopi sententiam. Rursum apud Paulum epistolæ prioris ad Corinthios cap. sexto: Contemptiores qui sunt,hos ad iudicandum cõstituite:per ironiam dictum uideri potest,præsertim cum sequatur:Ad pudorẽ uestrum dico.Fortassis & illa CHRISTI uerba non multum absunt ab ironia:Non est bonum,sumere panem filiorũ, & proijcere canibus.Nec illa:Non ueni ad uocandum iustos,sed peccatores:neque enim uere sensit eos esse iustos,sed exprobrat, quod sibi iusti uiderentur.

Sunt & aliæ figuræ complures uerborũ ac sententiarũ, quæ ad cõpositionẽ, aut grauitatẽ,aut iucunditatẽ orationis faciunt,quas diuus Augustinus non grauatus est multis uerbis indicare in libris sacris,in opere,cui titulus,De doctrina Christiana.De omnibus diligenter tradiderunt Donatus ac Diomedes,sed his diligentius Quintilianus libro Rhetoricarũ institutionũ nono.At ne quis hanc literaturæ partem fastidiat,ut grammaticã ac triualem,Augustinus in opere De doctrina Christiana iubet nõ indiligẽter addisci,uelut utilem ad intelligẽdos libros canonicos.

Iam

Iam amphibologia uitium quidē eſt orationis, ſed quod ſæpenumero uitari nō poteſt, etiamſi Fabius, quoad fieri poteſt, uitandum eſſe monet. Auguſtinus adeo uitari uult, ut exiſtimet manifeſtariū ſolœciſmū citius admittēdum, q̄ ambiguam dictionē: & oſſum dici mauult, q̄ os, ſi unum aliquod ſignificamus, quæ multa dicuntur oſſa, nō ora: qua quidem in re nō illi prorſus aſſentior. Verum hæc incommoditas frequētius accidit in lingua Græca, q̄ Latina. Proinde nos cōpluribus locis & indicauimus, & ubi licuit, ſubmouimus. Tollitur autem ferè uel cōpoſitione, ſiue ordine ſermonis cōmutato, ſi ex cōtextu naſcatur, uel dictione ancipiti, per periphraſin explicata: quod ipſum Auguſtinus exemplis aliquot proſequit. Verum abuſus uocis nōnunq̄ ancipitē reddit orationē: ſed qui nō tam linguæ ſit peculiaris, q̄ ſcriptori, ut ſunt & inter autores ſua cuiq; propria. Nam frequēter hærebit in Quintiliani ſermone, qui præter Ciceronē nihil legerit. Sic Paulus aliâs carnē uocat cognatos, aut ſanguinis affinitatē, aliâs totum hominē carnem appellat: nonnunq̄ craſſior hominis, aut alterius cuiuſpiam rei pars, caro dicitur: interdum affectum hominis ad uitia ſollicitantē, carnē appellat: item corpus ſæpe uocat, quod ex membris cōſtat: aliquādo corpus idem illi ualet, quod caro. Spiritū alicubi uocant ſummū illum ac cœleſtem: alibi mentis impetum, ſpiritū dicunt. Rurſus aliâs dona ſpiritus ſancti dicuntur ſpiritus: nōnunq̄ aër hic motus, ſpiritus dicitur, ut ibi: Spiritus ubi uult, ſpirat. cui penè idem eſt, quod ait Paulus: Spiritus quidē meus orat, mens uero mea ſine fructu eſt. Huius generis ſunt & illa, cum fidem dicunt pro fiducia: cum Latinis fides ſit uel pollicētis, ut dare fidem: uel præſtantis, aut nō præſtantis, pmiſſum, ut ſoluere fidem, præſtare fidem: fidentis aut credentis nō eſt, niſi cum ſic loquimur, habeo tibi fidem, abrogat illi fidem. item cū Paulo dicit ædificare, qui prodeſt: & deſtruere, qui nocet. rurſus cum benedictionē uocat, beneficium ſponte collatū. Sed de his plura ſparſim dicta ſunt nobis in Annotationibus: & in argumentis, quæ ſcripſimus in epiſtolas Apoſtolorū, nonnihil attigimus. Amphibologia.

Verum in allegoriis, ut huc redeamus, quoniam his omnis ferè conſtat diuina ſcriptura, per quam æterna ſapientia nobiſcum ueluti balbutit, præcipua cura ponenda eſt: quæ niſi ſuccurrunt, præſertim in ueteris teſtamenti uoluminibus, maxima pars fructus perierit lectori. Aliquoties pernicioſus eſt uerborū ſenſus, niſi adhibeas allegoriæ remedium: quod genus illud: Beati, qui ſe caſtrauerūt propter regnum dei. & illud Petri: Hoc enim faciens, carbones igneos congeres ſuper caput eius. Auguſtinus & illud huius eſſe generis opinatur: Niſi quis ederit carnē meam, & biberit ſanguinem &c. Hic igitur, ut dictum eſt, conducet rerum naturalium cognitio: tum in poëticis allegoriis per ætatem præluſiſſe, aut etiam ab omni genere rerum ducendis aut tractandis ſimilibus: qua de re & nobis olim libellus æditus eſt. Sunt qui noui quoq; teſtamenti hiſtoriam ad allegoriam trahunt, quod ego ſanè uehementer approbo, cum aliquoties ſit neceſſarium, ſæpiſſime feſtiuum & elegans, ſi quis modo ſcite rem tractet. Nam mihi uidetur Ambroſius in hanc partem, ut illius pace dixerim, immodicus eſſe nonnunq̄, ueluti cum Petrum ad prunas calefacientem ſe, negat corporis frigus ſenſiſſe: cum id temporis frigus eſſe non Allegoriæ. Ambroſius.

posset, sed mentis hoc fuisse frigus. Eleganter hoc, quod ait in allegoria uersans: Sed frigus erat, ubi IESVS non agnoscebatur, ubi non erat, qui lucem uideret, ubi negabatur ignis consumens. cæteraq; in hanc sententiam. uerum nihil uetat, quo minus & narrationis constet fides. Addit autem: si tempus consyderemus, frigus esse non poterat. ac paulo post: frigus ergo mentis, non corporis. Etenim licet in ea regione satis tepeat cœlum illis mensibus, tamen nox in æstuantissimis etiam plagis suum frigus habet. Huic simillimum est, quod subiicit de negatione Petri, magis argute, quàm uere patrocinans ei, quem CHRISTVS ob hoc ipsum labi passus est, ut ipse resipiscens, miserante CHRISTO, confirmaret fratres suos: & tamen adeo nouum uideri uult, potuisse peccare Petrum, ut peccatum illius nec ab Euangelistis comprehendi potuerit: perinde quasi satis idoneum sit argumentum, illos nõ assecutos, de quo uarie narrarint, cum idem plurimis accidat locis. Deinde cum apud Matthæum ac Marcum prodenti puellæ, respondet: Nescio quid dicas: huc detorquet, quasi non negarit dominum, sed à muliebri proditione se separarit. Quod si maxime quis urgeat, illum abnegasse, quod esset de numero eorum, qui fuerant cum IESV Galilæo, aut, ut à Marco scriptum est, Nazareno, tamen huc uerba deflectit, quasi negasset se nosse Galilæum, aut Nazarenum, quem dei filium nouerat. Rursum quod apud Matthæum habetur: Non noui hominem: eôdem torquet, quasi discipulus hominis non esset, qui discipulus dei uellet haberi. Nam quod confirmandæ rei gratia adducit ex Paulo: Paulus apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per IESVM CHRISTVM, & deum patrem (etiamsi non nesciam, secus ab aliis explicari) mihi uidetur, non naturam significasse Paulus, quam CHRISTO non ademit: sed infirmius quiddam & humilius intelligi uoluisse hominis uocabulo: uelut cum ait: An secundum hominem hæc loquor? Atque hæc quidem licet plausibiliter & argute dicerentur in schola declamatoria, tamen in rebus sacris neque ludendum est, neque decet argutari, neque expedit torquere quicquàm: ne dum falsa defendimus, fidem ueris abrogemus. Simplex est, iuxta Tragici sententiam, ueritatis oratio: nihil autem CHRISTO neque simplicius, neque uerius. Fortassis huius generis est, quod Augustinus in homilia quadam de muliere in adulterio deprehensa, quinq; uiros, & sextum uirum non uirum ad allegoriam accommodat, meo iudicio coactius. Iam in numeris passim philosophantur de numero trigesimo, sexagesimo, & centesimo, rem Hebraicam ad Græcos aut Latinos numeros accommodantes. Item de quinq; milibus hominum satiatis, de quinq; panibus, de duobus piscibus: de talentis decem, quinq;, & uno: de farinæ satis tribus. non quod negem alicubi in numeris latere mysterium, sed quod in quibusdam ascita, detortaq; uideantur adferri. Simpliciss imũ est, quod idem uerissimum esse puto, decem, quinq;, & unum posita esse, pro plurimo, mediocri, & minimo. Est ubi summam parabolæ satis sit attigisse, etiam in ijs, in quibus allegoria uitari non potest: uelut in parabola patrisfamilias, aduersus nocturnum furem uigilantis, quæ nihil aliud deliniat, quàm eius diei subitum & inopinatum aduentum. Sunt qui fastidiant omnes allegorias,

tanquàm

tanquàm rem arbitrariam,ſomnióq; ſimillimam. A quibus ut uehemẽter diſſentio, cum uideam abſq; his pleroſq; ſenſus,aut abſurdos eſſe,aut pernicioſos, aut futiles,leues ac frigidos:cumq; conſtet CHRISTVM allegorijs uſum, & Paulum aliquot ueteris inſtrumenti locos per allegoriam interpretari:ita non poſſum non improbare quorundam ineptum allegoriſmum,qui fingunt, quod explicent allegoria. Viator feſſus inſedit tergo ingentis draconis.arboris truncum eſſe ratus: is excitatus deuorauit miſerum. Viator eſt homo: draco, mundus, qui ſibi innitentes perdit. Satis eſt ea,quæ reperiuntur in ſacris libris,ad allegoriam accommodare, ſi res ita poſtulet, ut ipſi nihil affingamus. Audiui quendam theologum Pariſienſem,qui de filio prodigo parabolam,in quadraginta dies protraxit: effingens iter abeuntis ac redeuntis, quaſi nunc in diuerſorio ueſceretur artocrea, è linguis confecta,nunc præteriret molam aquatilem,nunc aliud atque aliud ageret: & ad eiuſmodi confictas nænias,Prophetarum & Euangeliorum uerba detorquebat. Atq; interim imperitæ multitudini,& craſſulis magnatibus deus eſſe uidebatur. Nec ſine cauſa ridet Hieronymus eos, qui Poëtarum fabulas ad CHRISTVM detorquent: niſi ſi quid ad mores commode deflectetur: ueluti fabula Protei in inconſtantes, Phaëtontis in temerarios, Tantali in auaros & parcos, Midæ in diuites ſtolidos, Danaës in ius pecunia corruptum, Ixionis & Danaidum in fruſtra laborantes. Quandoquidem dubium non eſt,quin ueteres in hunc uſum pleraq; commenti ſint. Nullum autem familiarius docendi genus, nec efficacius, quàm per ſimilium collationem.ea CHRISTVS à rebus uulgariſſimis ſumit,qui ſuam doctrinam quàm maxime popularem eſſe uoluit. Quis enim non uidit iaci ſemen in terram? quis non conſpexit piſcatores,iacientes retia? quis neſcit palmites amputatos exareſcere? Atq; hæc uulgata mire nouat, ad ſuam philoſophiam accommodans. De Scotidarum ſubtilitatibus, paucorum eſt differere, in his promptum eſt quibuſlibet philoſophari. Vides exorientem ſolem,exhilararis: quid uoluptatis ſenſurus, ſi cordis oculis exoriatur ſol ille iuſticiæ? Moleſta res eſt morbus corporis, quanto moleſtior animi morbus? Horres contagium peſtis corporalis,multo magis uitanda morum peſtilentium contagio. Res elegans tibi uidetur, hortus omni florum & arborum genere uernans:quale ſpectaculum animus innocentia uirens, ac uirtutum omni genere exuberans? Vides ſerpentem, habes exemplum Chriſtianæ prudentiæ. uides columbam, habes imaginem Chriſtianæ ſimplicitatis. uides ceruum,habes ſymbolum,admonens auide ſectandas diuinas literas. uides agnum,habes typum innoxiæ manſuetudinis. urget hyems, admoneris ut in rebus aduerſis,fortunæ melioris expectatione te ſuſtineas. blanditur æſtas, admoneris ut te præpares ad uenturas erumnas. grauis eſt ſenectus,aſpiras ad immortalitatem. grata eſt iuuentus, admoneris ut uenturæ ſenectuti,uirtutũ & eruditionis pares præſidia. Ita quicquid hic uiſibilis mũdus offert oculis corporeis,eius ideam reperies in rebus animi. Cæterum quibus ex fontibus petendæ ſint allegoriæ, partim explicat Dionyſius in opere, cui titulum fecit, De diuinis nominibus: partim Auguſtinus libro De doctrina Chriſtiana tertio: propoſitis & explicatis ſeptem

Ticonij regulis,aliquanto plus honoris habens,primũ infanti,deinde hæretico,q̃ nos habeamus ſcriptoribus quibuſdam orthodoxis.Fortaſſis & à nobis nonnihil conferetur,ſi quando uacabit abſolui libellum,olim cœptum, de Theologicis allegorijs. Interim unum illud addam,non ſatis eſſe circunſpicere,quomodo iuxta ſenſum hiſtoricũ,ſimplex eſt: quomodo iuxta tropologicum, qui ad mores & uitam cõmunem pertinet,quomodo iuxta allegoricum,qui capitis ac totius corporis myſtici tractat arcana, quomodo iuxta anagogicum, qui cœleſtem attingit hierarchiam,diuerſis in rebus uarie reluceat æterna ueritas(nam ad hunc modum uideo quoſdam diuidere)uerumetiam cõſyderandum erit in ſingulis horum,qui gradus ſint, quæ differentiæ, quæ tractandi ratio: quot modis tractet Origenes Abraham à deo tentatũ,& in hiſtoria uerſans, quos tamen locos inuenerit. ut ne dicam interim,quod typus pro uarietate rerum,ad quas accommodatur, pro diuerſitate temporũ uelut aliam accipit figuram: ſicut porcorum ſiliquæ, quibus perditus ille filius cupit explere uentrẽ famelicum:ad opes,ad uoluptates,ad honores,ad mundanam eruditionem poſſunt accõmodari: & tamẽ adhuc uerſaris in Tropologia. Quin tota parabola poteſt ad Iudæorũ populum,ac gentes illius temporis applicari. Gentes reſipiſcunt & recipiuntur, obmurmurant Iudæi: placat utroſq; pater cõmunis. Iam ex perſonarũ,quibus accõmodatur parabola,temporumq; uarietate,noua penè facies ſermonis naſcitur.qua de re nõnihil attigimus in ſuperioribus. Porrò in tractandis allegorijs, feliciſſimus artifex eſt Origenes, ſedulus magis q̃ felix Ambroſius,ſi quis forſitan requirit exemplum, quod imitetur.

Allegoriæ Theologicæ.

Citatio. Quin & illud in primis admonendus eſt theologiæ candidatus, ut appoſite citare condiſcat ſacræ ſcripturæ teſtimonia,nõ è ſummulis,aut elenchis, aut ſordidis conciunculis,aut alijs id genus collectaneis, iam ſexcenties aliunde aliò confuſis ac refuſis: ſed ex ipſis fontibus. Nec imitetur quoſdam, quos non pudet oracula diuinæ ſapientiæ uiolente detorquere ad alienos ſenſus, aliquoties & ad contrarios. id ne fiat, prima ſit cura, librorum omnium ueteris nouiq; teſtamenti ſententiam ex priſcis illis interpretibus perdiſcere. Audiui quoſdam in palæſtris Sorbonicis non uulgariter exercitatos,qui in frequentiſſima concione multa philoſophabantur,non intellecto themate,quod ex more propoſuerant,ne ad literam quidem,ut uocant: magnoq; pudore doctorum hominum tumultuabantur, extra oleas, ut eſt in prouerbijs,currentes.Sunt qui ſecum adferunt ſua decreta,& uulgaribus opinionibus infecti,his ſeruire cogunt arcanam ſcripturam,cum ex hac potius petenda ſint animi decreta. Quod eleganter admonet Hilarius libro De trinitate primo,cui optimus diuinorum uoluminũ lector eſt,qui dictorũ intelligentiam expectet ex dictis potius q̃ imponat,& retulerit magis q̃ attulerit:neq; cogat id uideri dictis contineri,quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum. Sunt qui eam ad publicos affectus ac mores pertrahunt: & cum huius regulæ ſeruire conueniat, quicquid oporteat fieri:huius patrocinio tuentur id,quod uulgo fit. Iam eſt occultius quidem,ſed hoc ipſo nocentius deprauandi genus,cum abutentes diuinæ ſcripturæ uocabulis, eccleſiam, quæ CHRISTI corpus eſt, interpretamur ſacerdotes: mundum,

Eccleſia.

mundum, quo uocabulo mali affectus designantur, interpretamur laicos Christianos, perinde quasi hi ad ecclesiam non pertineant: interim quod de Christianis omnibus est dictum, proprie monachis accõmodantes: cum quod de cultu diuino dictum est, ad solas ceremonias deflectimus: quod de sacerdotis officio, ad solas preculas utcunque dictas trahimus. Proinde qui recte uolet uti scripturis, non sat habeat, quatuor aut quinq; decerpsisse uerbula: quin potius circunspiciat, unde natum sit, quod dicitur. Frequenter enim huius aut illius loci sensus ex superioribus pendet. Perpendat, à quo dicatur, cui dicatur, quo tempore, qua occasione, quibus uerbis, quo animo, quid præcesserit, quid consequatur. Quandoquidem ex hisce rebus expensis collectisq; deprehenditur, quid sibi uelit, quod dictum est. Mundus.

In his hæc quoq; seruanda regula, ut sensus, quẽ ex obscuris uerbis elicimus, respondeat ad orbẽ illum doctrinæ Christianæ, respõdeat ad illius uitam, deniq; respondeat ad æquitatẽ naturalem. Quidam impudẽter scripturam diuinã trahunt ad sensum alienissimum, uelut is, qui quod dictum est de tentoriis hostium, apud Abacuc: Turbabuntur pelles terræ Madian: detorsit ad Bartholomæum excoriatum, quod habet historia, licet ea, fide careat. aut is quod habetur in libro Iudith: Gyrantes uallem, uenerunt ad portam: stultissime deflexit ad argumẽta quatuor librorum Petri Lombardi, qui scripsit sententias theologicas. Sunt qui ludant uerbis scripturæ diuinæ, ac ueluti fit in centonibus Poëtarum, ad alienum sensum, ceu per iocum abutuntur. Quod aliquoties facit diuus Bernardus, uenuste magis, q̃ grauiter, meo quidem iudicio. Sic enim imbiberat uir ille præclarus sacras literas, ut nusquam non occurrarent. Nam quod hodie quidam, siquando festiui studeant uideri, uerba mystica deprauant ad iocos scurriles, nõ solum indoctum est, uerum etiam impium, & supplicio dignum. Impingit hoc Hieronymus Origeni, quod aliquoties uim faciat scripturis, opinor, ut nos prorsus abducat à litera, plerunq; sterili. Quin potius nemo fermè ueterum non alicubi torquet, quoties cum aduersario dimicat: atq; ipse etiam Hieronymus: quod non uno in loco propemodum fatetur. In his igitur cautius obseruandum, num qua uis facta sit uerbis sacris: nisi si quis fas esse putat id facere, quoties capiendus est hostis, aut à uitijs deterrendus infirmorũ animus. Mihi uidetur rectissimum, ut caste, ut opportune sacris uerbis utamur. Si primum curaris, ut id facias q̃optime, postea fiet, ut & facile facias. Id cum ubiq; præstari uelim, maxime tamen præstare conuenit, ubi res est cum aduersarijs nostræ religionis: aut ubi refellitur falsitas, & asseritur ueritas, aut ubi mystica scripturæ sensus enarratur. Fit enim alioqui, ut non solum non euincamus, quod astruimus, uerumetiam risui simus aduersario. & tamen mea sententia nusquam magis peccatum est à ueteribus. Huius generis arbitror, quod Ambrosius libro De spiritu sancto secundo, capite sexto, ex loco qui est apud Paulum in epistola ad Philippenses capite tertio: Qui spiritu seruimus deo: ratiocinatur aduersus Arrianos, spiritum sanctum aperte deum dici, connectens has duas uoces πνεύματι & θεῷ, cum Græco sermone magis exprimatur sensus diuersus, uidelicet nos colere deum non corporeis uictimis ac ceremonijs, sed spiritu: præsertim Bernardus.

cum

cum ſpiritui non addatur ſuus articulus. Præterea quod Beda ex mulierculæ Cananææ uerbis: Miſerere mei domine fili Dauid: colligit, illam perfecta fide & deum credidiſſe CHRISTVM & hominem. quod id temporis, opinor, nec ipſos Apoſtolos credidiſſe. quaſi deum agnoſcat, quiſquis domini nomine compellet, aut quaſi ſubſidium huiuſmodi nõ ſoleat & à ſanctis uiris peti. Rurſum quod Auguſtinus uerba Baptiſtæ, quæ legunt apud Ioannẽ cap. primo: Et ego neſciebam eum: abunde efficax telum arbitratur ad fundendas uniuerſas Donatiſtarũ phalanges, interpretans, unum hoc eatenus latuiſſe Ioannẽ, quod CHRISTVS autoritatem baptiſmi ſibi ꝓprie ſeruaſſet, cum cætera noſſet oẽia: neq; eẽ CHRISTVS magis autor eſt baptiſmi, cꝫ ordinis: & tamẽ ab hæretico cõſecratus epiſcopus, reconſecratur: ut interim donemus uerum eſſe ſenſum, quem inducit Auguſtinus.

Loci theologici.

Quod nunc dicturus ſum, haud ſcio an uel præcipuam allaturum ſit utilitatem, ſi quis dextre præſtiterit: id eſt, huiuſmodi, ut locos aliquot theologicos aut tibi pares ipſe, aut ab alio quopiam traditos, accipias: ad quos oẽia quæ legeris, uelut in nidulos quoſdam digeras, quo promptius ſit, ubi uidebitur, quod uoles uel promere, uel recondere: uelut (ut exempli cauſa rem notem) de fide, de ieiunio, de ferendis malis, de ſubleuandis infirmis, de ferendis impijs magiſtratibus, de uitando ſimplicium offendiculo, de ſtudio ſacrarum literarum, de pietate erga parentes, aut liberos, de Chriſtiana charitate, de honorandis primatibus, de liuore, de obtrectatione, de caſtimonia, atque alijs id genus: nam innumerabiles fingi poſſunt. His in ordinem compoſitis, iuxta rerum pugnantiam, aut affinitatem (ut in Copia quoq; noſtra quondam indicauimus) quicquid uſquam inſigne eſt, in omnibus ueteris inſtrumenti libris, in Euangelijs, in Actis, in literis Apoſtolorum, quod uel conueniat, uel diſſonet, ad hos erit redigendum. Quod ſi cui uiſum erit, poterit ex antiquis interpretibus: poſtremo uel ex Ethnicorum libris huc conferre, quod uſui futurum exiſtimarit. Hac uſum fuiſſe ratione diuum Hieronymum, ex ipſius ſcriptis mihi propemodum uideor animaduertere. Siue quid erit differendum, aderit ad manum parata ſupellex: ſiue quid explicandum, facilis erit locorum collatio. Quan doquidem hæc non Origeni tantum, ſed & Auguſtino optima ratio eſt interpretandi diuinas literas, ſi locum obſcurum ex aliorum locorum collatione reddamus illuſtrem: & myſticam ſcripturam myſtica, ſacra ſacram exponat. Atque hiſce iam rebus inſtructus, iugi meditatione uerſetur in diuinis literis, has nocturna curet uerſare manu, uerſare diurna, has ſemper in manibus, ſemper habeat in ſinu, ex his ſemper aliquid aut auribus inſtrepat, aut oculis occurrat, aut animo obuerſetur. In naturam ibit, quod uſu perpetuo fuerit infixum.

De ediſcendo.

Nec mea ſententia fuerit inconſultum, diuinos libros ad uerbum ediſcere, uel nõ intellectos, autore Auguſtino: quod equidem ſic interpretor, etiam ſi ſenſum myſticum nondum percipias. Nam facere, quod apud monachos aliquot fieri uidemus, nec aliter ediſcere pſalmos, quàm pſitacus ediſcit uoces humanas, plus habet tædij quàm fructus. Neq; enim facilius tantum ac tenacius inhæreſcunt memoriæ, quæ intelligimus, uerumetiam maiore cum utilitate. Id primum fieri uelim in noui

teſtamenti

teſtamenti uoluminibus,quæ tanto præſentius faciunt ad noſtram profeſſionem, ut hodie uel ſola ſufficere poſſint,nimirum uulgata iam,& animis omnium infixa CHRISTI doctrina.Nam olim Iudæis ad fidem adducendis, neceſſario erat adhibenda ueteris autoritas inſtrumenti: nunc nobis cum Iudæis minimum eſt negocij,& apud alios non eſt eadem autoritas libris Hebræorũ.Etiamſi non negem, plurimam ex illis utilitatem capi: ſi quis adhibitis allegorijs, uel ad CHRISTVM, in illis adumbratum,uel ad mores accommodet: atq; id ſi non immodice,ſed carptim fiat.Sunt enim,quæ uerbatim ad allegoriam trahere,frigidum ſit, quod admixta ſint multa: non ut ſignificent aliquid, ſed ut tenor ac ſeries hiſtoriæ conſtet. Sit igitur apud nos primus honos nouo teſtamento,per quod Chriſtiani ſumus, & ubi CHRISTVS nobis multo expreſſius quàm in uetere depingitur:proximus ueteri,& in hoc his libris,qui cum nouo maxime conſentiunt, quales ſunt Eſaiæ libri.Quanquàm ſi diſpoſitis,ut dixi,locis,frequenter Paulinas epiſtolas cum Euangelijs,& cum utriſque conferas Eſaiam,reliquaq; ueteris teſtamenti loca: futurum eſt,ut hæc ſuapte ſponte inhæreſcant & inſideant memoriæ.Quod ſi quos deterret hic labor,illud quæſo ſecum cogitet,qui conueniat, ut theologus futurus ſophiſticas præceptiunculas ediſcat, ediſcat qualeſcũq; in Ariſtotelem cõmẽtarios,aut etiã paraphraſim,ediſcat Scoti concluſiones,quas uocant,& argumẽta: & idem operæ grauetur dare libris diuinis, ex quorum fontibus uniuerſa ſcatet theologia, quæ modo uere ſit theologia.At quanto ſatius eſt,ſemel hoc laboris(nec enim dixerim tædij)deuorare,quàm ſemper recurrentibus in orbem laboribus,quoties tractandum aut citandum erit aliquid,ad dictionarios, ſummulas, & indices confugere? ueluti faciunt mei ſimiles quidam, qui cum domi nihil habeant ſupellectilis,quoties opus eſt cantaro aut patella,à uicino petunt utendam. At recte monet ſapiens ille, ut aquam de tua bibas ciſterna, & adeo non ſit neceſſe aliunde rogare, ut tu potius de tuo fonte deriues in alios. Quin igitur omiſſis confuſis iſtis formularijs, & impuris ſummulariorũ lacunis, tuum ipſius pectus bibliothecam facito CHRISTI,ex eo uelut è penuario depromito prouidus paterfamilias ſeu noua,ſeu uetera,utcunq; poſtulabit res.Longe uiuidius penetrant in animos auditorum, quæ è tuo pectore ceu uiua prodeunt,quàm quæ ex aliorum farragine ſubleguntur.

Nouum teſtamentum.

Atq; inter hæc roget aliquis,quid tu,num adeo facilem & expoſitam iudicas ſcripturam diuinam,ut abſq; cõmentarijs poſſit intelligi? Quid ni poſſit,aliquò uſq;, prius cognitis dogmatibus,& hac qua dixi collatione locorum adhibita? Alioqui quid aliud ſecuti ſunt,qui principes in hanc commentarios ædiderunt? inter quos præcipuus eſt Origenes,ſic hanc Venerem exorſus, ut nemo poſt illum auſit manus apponere? Quid autem uetet alios eôdem peruenire, quò peruenerunt illi, ſi eadem ingrediantur uia? Non hæc dico,quod cuiq; autor eſſe uelim, ut præteritis ueterum cõmentarijs,diuinæ ſcripturæ ſciẽtiam ſibi uindicet,aut etiã uenetur. Imò partem laboris adimat nobis ueterũ labor,adiuuemur illorũ commentarijs,dummodo primum ex his deligamus optimos,uelut Origenem, qui ſic eſt primus, ut nemo cum illo conferri poſſit: poſt hunc,Baſilium, Nazianzenum,Athanaſium, Cyrillum,

De commentarijs.

Origenes. Baſilius. Nazianzenus Athanaſius.

Cyrillus. Chryſoſtomꝰ Hieronymus. Ambroſius. Hilarius. Auguſtinus.

Cyrillum, Chryſoſtomum, Hieronymum, Ambroſium, Hilarium, Auguſtinum: deinde ut hos ipſos cum iudicio delectuq; legamus, etiamſi reuerenter legi uolo. Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunq; uincendis hæreticis, quorum contentionibus tunc feruebant omnia. Præterea uix quiſquàm eſt horum, cuius falſo titulo non permulta circumferantur: atq; adeo quod eſt impudentius, cuius libris non multa permixta ſint aliena, id quod in Hieronymo certe palàm arguimus, & in Auguſtino forſitan arguemus. Nec ita multum negocij fuerit idem facere in cæteris, hoc eſt, in Origine, in Ambroſio, in Chryſoſtomo. Quod ni hic quoq; fuerit oculatus lector, periculum eſt, ne impoſtoris aut nebulonis ſomnium, pro Hieronymi aut Ambroſij oraculo amplectatur. Sic enim hodie quidam τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες, περαίνονται: Sic ait Hieronymus in quodam ſermone, ſic Auguſtinus in quadam homilia ad fratres heremitas: perinde quaſi de tripode pronunciarent oraculum.

Delectus autorum & operum.

Sit igitur delectus non ſolum autorum, uerumetiam operum. Et in autoribus nõ hoc modo diſcrimẽ eſt, quod Græci præcellunt Latinos, quod ueteres recentiores: uerumetiam quod in ſingulis etiam generibus alius ſit alio præſtantior. In operibus cauendum, ne nothum & ſuppoſititium pro germano ueróque amplectaris. Proinde quandoquidem in tanta librorum multitudine, & in tanta ætatis fugacitate, non uacat euoluere omnia, ſupereſt, ut primum legamus optima. Quorſum

Coacerua/tores.

attinet in hiſce neotericis coaceruatoribus uerius, q; interpretibus, bonas horas haud bene collocare? in quibus primum q; multa ſunt, quæ tibi poſtea ſint maiore negocio dediſcenda? Deinde ſi quid ineſt recti, id ex ueteribus hauſtum comperies, ſed mutilum ferè ac decurtatum: quod ob linguarũ & rerum inſcitiam multa, & haud ſcio an optima, quoniam nõ aſſequebantur, coacti ſunt prætermittere. Quid, quod bona pars iſtorum, ne decerpit quidem ab illis, ſed à ſæpius collectis ac tranſfuſis collectaneis, uelut è decima lacuna, ſuffuratur, ut penè nihil reſipiant ſui fontis? Deinde ne nihil de ſuo addidiſſe uideat, aſpergit aliquid ſuorũ ſomniorum, aut è ſordido quopiam, & pridie nato autore admiſcet, quaſi cum multa iura confundit cocus: ut inquit Plautus. Poſtremo, ut eadem doceant cum priſcis, q; frigent apud hos ſordéntque omnia, ob ſermonis infantiſſimam balbutiem? At Hieronymus ita delicijs omnia condit ac locupletat, ut cum aberrat à uero, aut à re digreditur, tamen plus bonæ rei doceat, quàm iſti, cum uere rem tradunt. Vt ne dicam interim, quod omnino tales ipſi reddimur, cuiuſmodi ſunt autores, in quibus aſſidue uerſamur. Neq; enim perinde ciborum qualitas tranſit in corporis habitum, ut lectio in animum ac mores legentis. Si in ieiunis & frigidis, in fucatis, in ſpinoſis ac rixoſis ſcriptoribus aſſidui ſimus, tales euadamus oportet: ſin in his, qui uere ſapiunt CHRISTVM, qui ardent, qui uiuunt aguntq;, qui ueram pietatem & docent & præſtant: hos ſaltem aliqua ex parte referemus. At dices, ſi nihil acceſſerit, parum inſtructus fuero ad palæſtram ſcholaſticam. Neque uero nos pugilem inſtituimus, ſed theologum, & eum theologum, qui quod profitetur, malit exprimere uita quàm ſyllogiſmis. Nec eſt quod tibi tantopere diſpliceas, ſi inter iſtos

parum

parum theologus habearis: cum inter eosdem ne Hieronymus quidē ipse sit habi turus quod respōdeat, ac fortasse nec ipse Paulus. In culpa est nō ipsa Theologia, quæ non sic nata est: sed quorundam tractatio, qui totam illam ad dialecticorum argutias, & Aristotelicam philosophiam detraxerunt: ut illic non paulo plus sit philosophiæ quàm theologiæ. Atqui fieri potest, ut rhetor aliquis, aut arithmeticus, aut musicus sic eandem tractet, ut nemo iam sit intellecturus, nisi qui prius artium illarum uim omnem cognitam habeat. Quid autem necesse est, ad omnes omnium quæstiunculas certa respondere Thelogum? quarum neque numerus est ullus, neque modus, neque finis: dum hydræ in morem, pro una recisa, sexcentæ repullulant? Sunt quæ parum pium sit inuestigare, sunt quæ citra salutis dispendium possunt nesciri: sunt de quibus eruditius sit ambigere, & cum Academicis ἐπέχειν, quàm pronunciare. Quis enim fructus si me torqueam, an deus creare possit hominem ἀναμάρτητον? an deus aliquo ab ipso distincto sit unus? An possit respectum producere sine fundamento & termino? an anima CHRISTI potuerit falli aut mentiri? an hæc propositio, deus est scarabeus, æque possibilis sit, atque hæc, deus est homo? Dictum est, scrutamini scripturas, non ut semper dubitemus, sed ut dubitare desinamus. Non quod hoc exercitationis genus in totū damnem: sunt & in neotericorum libris multa digna cognitu: sed ea per ætatem modice degustentur, sobrie castéque tractentur. Nam hoc studiorum genus olim apud Theologos prorsus incognitum fuit: deinde posteaquam irrepsit, ut ferè fit in rebus humanis, paulatim in immensum increuit. Vnde cœpit in aliquot iam Academijs parcius ac moderatius adhiberi, uelut apud Anglos in Cantabrigiensi, apud Brabantos in Louaniensi. Nec ideo minus florent hæc studia, sed uerius florent. Quale uero spectaculum est, theologum octogenarium nihil aliud sapere, quàm mera sophismata? Nam huiusmodi non paucos uidimus olim Lutetiæ, quibus si quid depromendum fuisset ex Paulo, uidebantur sibi prorsus in alium mundum translati. Proinde si cui contigit tanta ingenij uis, ut utrunque studiorum genus complecti possit, eat sanè per nos, eat quò illum sua uirtus uocat, eat pede fausto. Sed ab ijs tamen, quæ nos prætulimus, incipiendum: his maiorem ac meliorem uitæ partem impertiendam, censeo. Quod si alterutrum sit deserendum, non possum non fateri, quod uerissimum est: malim in hoc latus defiectere. Præstat, paulo minus esse sophistam, quàm minus sapere in Euangelicis & Apostolicis literis. Satius est, ignorare quædam Aristotelis dogmata, quàm nescire CHRISTI decreta. Denique malim cum Chrysostomo pius esse Theologus, quàm cum Scoto esse inuictus. Illud certe negari non potest, per ueteres illos illustratam ac defensam CHRISTI doctrinam, quos ita demum patiar antiquari, si constet, horū argutissimis argutijs & subtilissimis subtilitatibus uel unum Ethnicum conuersum ad CHRISTI fidem, uel unum reuictum ac mutatum hæreticum. Nam quod hodie pauciores sunt, aut certe extant hæreses: id, si uerum fateri uolumus, fasciculis debemus uerius, quàm syllogismis. Quis enim omnino nodus dialectica subtilitate necti potest, qui non eadē subtilitate dissoluatur, si liberū

sit utrisq;,quod uoluerint,assumere? Quis uero fructus,si nectas, quod explicare non potest,qui tamen non assentitur,imò aliquoties ne is quidem qui nectit? Sed simplices illæ literæ,ueritate non arguta efficaces,totius orbis populos,pauculis annis innouare potuerunt. Verum missam faciamus studiorũ collationem. sit in his suum cuiq; pulchrum,& ut Paulinis uerbis utar:in suo quisq; sensu abundet. Cui placẽt scholasticæ conflictationes,sequatur suo quidem arbitratu, quod in scholis receptum:modo ne solum hoc agat,modo ne nimium diu. Nam uidi complures, qui iam semicani, cum prisca illa theologia conati sunt redire in gratiam, sed parũ feliciter successit conatus,nimium serus. At si quis magis cupit instructus esse ad pietatem quàm ad disputationem,statim ac potissimum uersetur in his scriptoribus, qui proxime biberunt de fontibus. Si quid extiterit dubitationis, in his quæ pertinent ad pietatem,non deerit integro prudentiq; uiro, quod è diuinis oraculis saluberiter respondeat. Habet Paulus fidele consilium,ubi domini præceptum non habet. Quod diminutum erit in syllogismis, id pensabit sancta ad deum precatio. Deniq; satis inuictus fueris Theologus,si nulli succumbas uitio,nullis cedas cupiditatibus,etiamsi à contentiosa disputatione discesseris inferior. Abunde magnus doctor est,qui pure docet CHRISTVM. Si turpe ducunt,nescire quid definiat Scotus,turpius est,nescire quid decernat CHRISTVS. Si parum theologicum est,non assequi quæ scripsit Durandus,minus theologicũ est, nõ assequi quæ scripsit Paulus. A diuinis oraculis nomen habet Theologus,non ab humanis opinionibus. Et bona theologiæ pars afflatus est,qui non contingit, nisi moribus purgatissimis.

RATIONIS SEV COMPENDII VERAE THEOLOGIAE, PER DES. ERASMVM ROTERODAMVM, FINIS.

DES. ERASMI ROTERODAMI APOLOGIA.

IAM ut paucis occurram Apologia,reclamaturis, Paulus apostolus, referente Luca, fortunatum sese prædicat, quod apud Agrippam pro se causam dicturus esset, cui propter diutinam cum Iudæis consuetudinem, res omnes in quibus uertebatur quæstio, maxime cognitæ compertæq; essent. Atq; utinam eodem nomine mihi quoque gratulari possim, cui planè diuersum quiddam usu uenit atque Paulo. Nam ne opus quidem est nobis Apologia, nisi apud istos, qui totum hoc negocium,de quo controuersia est,non intelligunt:nec prorsum aliam ob causam

Apud indoctos tantum Apologia est opus.

ſam calumniantur,niſi quod nõ intelligant.Siquidem apud eos qui Latinas, Græcas, & Hebraicas literas uel ad mediocritatem deguſtarunt, qui ſerio in ueſtigandis diuinæ ſcripturæ myſteriis,qui feliciter ac diligenter in uetuſtis illis, ac non minus ueris quàm uetuſtis Theologis uerſati ſunt, nihil addubito, quin magnam initurus ſim gratiam,etiam ſi quod conatus ſum,parum aſſecutus fuero. Proinde mire fiet,ut quibus hac opera noſtra non magnopere ſit opus,quiq; ſoli damnare quædam poſſint,quod ob bonoram peritiam literarum poſſint iudicare,ij non ſolum comprobent ſuo ſuffragio noſtram induſtriam, uerumetiam gratiam haud uulgarem habeant. Contra qui hiſce de rebus nullo modo poſſunt ferre ſententiam, & hoc magis egent huius laboris ſubſidio, quo longius abſunt à bonis literis,ij non ſolum non amplectentur opus ipſorum paratum uſui,uerum etiam obſtrepent, calumniabuntur,damnabunt: quorum alterum extremæ cuiuſdam ingratitudinis eſſe uidetur,alterum inſignis impudentiæ. Quid enim fingi poteſt impudentius, quàm damnare librum quem ne legeris quidem, tum eiuſmodi, ut ſi maxime legas, tamen abſque linguarum peritia pronunciare de eo non poſſis? Qnid autem ingratius, quàm pro tam immenſis ſudoribus uigiliisq; quas tantum iuuandi animo ſuſceperis,& quibus nulla par gratia referri queat, rependi calumniam, idq; potiſſimum ab iis, ad quos potiſſimum operis utilitas ſit reditura? Cum ubique fœda eſt ingratitudo,tum in nullos æque par eſt gratos eſſe, atque in eos qui diſpendio rei pecuniariæ, iactura uoluptatum,nonnullo etiam ualetudinis ac uitæ ſuæ detrimento,in hoc totis uiribus incumbunt,ut ingenij ſui monumentis orbi conſulant. Verum haud ſcio an uſquam ingratius reperias mortalium ingenium,nec aliâs eſſe uerius arbitror,quod non minus eleganter quàm grauiter dictum eſt à Seneca, Tutius eſſe, quoſdam offendiſſe quàm demeruiſſe. Nihil æque perit,atque id quod confertur in ingratos. At magis perit officium, mea quidem ſententia, quod in eos collocatur, qui non intelligunt officium, & minus redit ab iis qui non cognoſcunt meritum,quàm qui non agnoſcunt. Nam ij tametſi diſſimulant,tamen apud ſe ſunt obnoxij, nonnunq; pudore coguntur agnoſcere. Denique ſpes eſt fore, ut aliquando reſipiſcant. Illi quod eſt beneficium,iniuriam interpretantur & officio adiuti in ius uocant benemerẽtem. Theologorum in primis eſt,non ſolum gratitudinem præſtare, uerum etiam candorem & manſuetudinem. Et Theologis potiſſimum hic meus deſudauit labor,atque his Theologis, quibus aut nõ uacauit, aut nõ contigit,eas diſcere literas,ſine quibus diuina ſcriptura penitus intelligi non poſſit. Horum adiuuandis ſtudiis,noſtrum impendimus ſtudium, ut quod illis ſua fortuna negauit, id noſtra ſuppeditaret induſtria. Et tamen ſi qui reclamaturi ſunt,ex hoc grege prodituros auguror. Amplectuntur medici, non aſpernantur iureconſulti, recipiunt philoſophi, ſi quid ad illorum profeſſionem inſtaurandam conducit. Soli Theologi pertinaciter reclamamus, & ipſi noſtris inuidemus bonis. Sanè permoleſtum eſt, pro benigne collato beneficio nullam recipere gratiam. Moleſtius ab iis de quibus benemereri ſtudeas,calumniam præmij loco reportare,& à quibus tuo iure poteris exigere debitã

Docti,qui poſſent ob peritiam carpere, probant.

Indocti,qui iudicio carent, damnant.

Impudentia.

Ingratitudo.

Quibus potiſſimum debeatur gratitudo.

γνώμη.

Non cognoſcẽtes meritũ, nõ agnoſcẽtibus ingratiores.

Theologi quales.

Eraſmi labor Theologis deſudauit

gratiam,his actoribus iniuriæ cauſam dicere. Seneca ſummum liberalitatis genus eſſe putat, ac diuinæ beneficentiæ proximum, ſi quis non tantum gratuito profit, uerum etiam ſciens perdat beneficium. At mihi uideor hoc quoq; ſuperaturus, ſi de his quoque pergam benemereri,qui beneficium iniuria retaliant. Et quemadmodum fidi medici, reclamantibus etiam & conuiciantibus ægrotis,tamen pergunt ſubuenire, ita nos hoc quoq; uelut auctario beneficium noſtrum cumulabimus,ut beneficium quod accipiunt intelligant. Primum igitur etiam atque etiam adhortor omnes Theologos,ut quibus per ætatem aut occupationes uacat,Græcas deguſtent literas, & item Hebræas,ſi liceat, In ipſis arcanæ ſcripturæ fontibus diligenter philoſophentur,ueteres Theologos,quos & eruditio commendat & uitæ ſanctimonia,iugiter euoluant. Deinde noſtra ſi uolent conferant & expẽdant, atq; ita probent ſi quid recte monuimus,emẽdent amice,ſi quid ut homines aberrauimus à uero, & minus aſſecuti ſumus, quod ſedulo ſumus ſecuti. Quod ſi impetro cauſam,uici,pro accuſatoribus habiturus patronos. Cæterum à quibus hoc non impetro,ſaltem illud mihi uel precario donent, ut credant, me ſimplici pióq; iuuandi ſtudio quicquid hoc laboris eſt ſuſcepiſſe. Quod ſi parum alicubi ſucceſſit,error eſt,non ſcelus:& corrigi mereor,inceſſi non mereor. Nihil eñ magis agnoſco,quàm me nihil ſcire. Profiteantur alij quantumlibet ingentia, Ego pro mea tenuitate nihil profitens,præſto tamẽ quod licet,paratiſſimus ad palinodiam,ſicubi more hominum lapſus ſim,ipſe quoque mihi cenſor futurus,ſimul atq; deprehendero. Cæterum diuus Hieronymus non fert reprehenſorem, qui damnare poſſit, docere non poſſit. Quorum illud tyrannicum eſt,hoc amicum & eruditum. Iam illud quemadmodum extra controuerſiam eſt apud eruditos, ita indoctis etiam, multorum libris perſuaſum eſſe reor, hanc noui teſtamenti æditionem Hieronymi non eſſe. Tametſi nos,nec hanc,qualiſcunq; eſt, aut cuiuſcunq; eſt,neq; conuellimus ullo modo,neque calumniamur. Tantum reſtituimus,quæ temporum ac librariorum uitio fuerant deprauata,obiter indicatis & his,quæ uel ambigue,uel parum attente reddidit interpres (nam non recte, mihi religio eſt dicere, etiamſi id non ueritus eſt aliquot locis Hieronymus) idq; fecimus,neque leui quod dici ſolet brachio,neq; temere,ſed primum ex canonum conſilio, ad Græcæ originis fidem, examinatis exemplaribus Latinis, neque tamen fidentes paucis, aut quibuſlibet. Laurentius Valla ſeptem bonæ fidei codices ſe ſecutum fuiſſe teſtatur. Nos in prima recognitione quatuor Græcis adiuti ſumus,in poſteriore quinq;. Deinde conſultis tum peruetuſtis tum emendatis aliquot Latinæ linguæ uoluminibus: nec hoc contenti,diſcuſſis & exploratis probatiſſimis autoribus, non oſcitanter obſeruauimus quid citarint,quid legerint,quid emendarint,quid interpretentur. Atque hiſce rebus omnibus qua licuit uigilantia, certe, ſumma fide, collatis ac penſitatis, quod optimum iudicauimus,ſecuti ſumus, & hac lege in medium contulimus, ut nihilo ſecius ſuo quiſq; iudicio frueretur. Iam uero ſi qui uerentur, ne ſacrarum literarum autoritas uocetur in dubium, ſi quid uſquam uariauerit: hi ſciant oportet, iam annos plus mille,neque Latinorum neque Græcorum exemplaria per omnia conſenſiſſe

Adhortatur theologos. Linguæ. Fontes arcanæ ſcripturæ. Veteres theologi.

Eraſmi ſimpler puerq; ſtudium.

Damnare poſſe,docere non poſſe.

Vulgata noui teſtamẽti æditio, Hieronymi non eſt.

Quid erit Eraſmus.

Quid ſecutus.

Exemplariũ diuerſitas tã apud Latinos q̃ Græcos.

consensisse. Id quod ne fieri quidem possit, nimirum in tanta librariorum, non solum turba, sed insciția, oscitantia, temeritate. Vt ne cõmemorem quàm multa mutata sint ab eruditulis, aut certe à parum attentis. Comperio quædam erasa aut inducta à factionibus, quarum tumultu quondam sursum ac deorsum miscebantur omnia, præsertim Oriens, dum quisq; pro suarum partium patrocinio scripturam uariat. Id certe factum non obscure compluribus in locis declarat Hieronymus. Quid autem accidit religioni Christianæ, quod tot iã seculis, aliud legit Hieronymus, aliud Cyprianus, aliud Hilarius, aliud Ambrosius, aliud Augustinus? Apud hos alicubi non modo diuersa comperies, sed & pugnantia, cum in summa Christianæ fidei cõsentiant. Quid facias, posteaquàm nec ipsa horum temporum æditio per omnia sibi consentit? Qua de re si quis dubitet, huic fidem fecerint codices typis etiam excusi, cum annotamentis marginalibus, & si id parum est, ex commentarijs diui Thomæ, ex commentarijs Lyrani, ex commẽtarijs Hugonis Carrensis intelliget. Quæso quid periculi consecutum est, quod sanctus Hieronymus uetus & nouum instrumẽtum mundo iam senescenti, ad Hebræam & Græcam ueritatem instaurauit? Reclamatum est tum à nonnullis, quibus ipse suis libris abunde satisfacit, nec ob aliud opinor reclamatum, nisi quod nescirent eas literas. At num hinc uel tantulum incommodi natum est Christianæ religioni? Augustinus fatetur ipsa codicum discordia, se non mediocriter adiutum fuisse, dum quod hic parum apte dixerat, alter clarius ac rectius efferret, id quod uel fortuito fieri necesse est. Quid decessit euangeliorum maiestati, quod ea Iuuencus heroicis uersibus incluserit? Quid accepit incommodi scriptura diuina, quod eam ferè totam Aegidius Delphus noster, insignis Theologus elegiaco carmine nuper complexus est? Nos locos aliquot innouauimus, non tam ut elegantius redderemus, quàm ut dilucidius ac fidelius. Quid autem erat periculi, si paraphrasi totam orationem nouassemus? Quibus hæc placet æditio, quam ego nec damno, nec muto, huic sua manet æditio. Siquidem ea nostra castigatione non læditur, sed redditur illustrior, purior, emendatior. Illa legatur in scholis, canatur in templis, citetur in concionibus. Illud ausim polliceri, quisquis hanc nostram domi legerit, suam rectius intellecturus est. Proinde si nihil offendit nisi nouitas, & illa iam uetus olim noua fuit, & hæc noua, si patiamur, olim uetus fuerit. Nimis imperiti est hominis, libros annorum æstimare numero, ac nõ potius ipsarum rerum iudicio. Optarim & ipse in sacris literis, nihil esse deprauatum, nihil dissidere. Atque id ut optare est in proclui, ita nec fuit unquam, nec futurum est unquam. Iam quid attinet istos refellere, qui non minus indocte quàm impudenter solent uociferari, facinus esse non ferendum, ut quisq; corrigat Euangelia? ¡O uocem uix auriga dignam, nedum Theologo? Fas est nebuloni cuiuis, Euangelij codices deprauare, & nefas erit quod deprauatum est restituere? præsertim homini, ne quid dicam insolentius, in hoc genere literarum, nec indiligenti, nec inexercitato, idq; tot Græcis ac Latinis uoluminibus, tot clarissimis autoribus in consilium ascitis? Mihi plurimis argumentis uehementer probabile est, uniuersum instrumentum nouum Græce scriptum fuisse

Varia uariorũ lectio.

Nouũ instrumentũ à Hieronymo olim instauratum.

Vtilitas è codicũ discordia

Iuuencus.

Aegidius Delphus.

Nouitas.

In eos qui negant esse fas ut quisq; euangelia corrigat

Instrumentũ nouũ Græce scriptum.

non Latine. Certe si quis excipiat Euangelium iuxta Matthæum, & unam ad Hebræos epistolam, de reliquo nulla controuersia est. Proinde qui mutare paret, quod scriptum fuit ab Apostolis & Euangelistis, in hunc iure damitent, quod corrigat Euangelia, non in eum qui iuxta Pontificum decreta ex Græcorum fontibus, ex sacrorum interpretum sententia syncera fide reponat, quod uel à scribis erat uitiatum, uel ab interprete parum apte redditum in Latinis codicibus, cum Græce scripserint Apostoli. Sed cur hæc pluribus ago? cum diuus Hieronymus compluribus epistolis huius causæ patronum agat, qui nec ipse, cum in re non ita dissimili laborasset, calumnia caruit. Cuius emendatio si extaret, aut non fuisset nobis hoc laboris capiundum, aut fuisset quod sequeremur. Itaque te quæso lector optime, cum occurret nouatum aliquid à nobis, ne protinus ad solitæ lectionis gustum ac saliuam reijcias, ac damnes, quasi necesse sit malum esse, quicquid diuersum est, simul & me fraudans mea laude, & te operis utilitate. Sed primum nostra conferto cum Græcis, quod quo promptius esset, illa è regione adiecimus: Expende num fidelius, num apertius, num significantius expressérim, quàm uetus interpres. Nec hic rursum protinus in ius trahant, si minus uerbum uerbo respondeat, id quod ut maxime coneris, ne fieri quidem potest. Si nefas esse ducunt, usquam à literis ac syllabis discedere, cur hic interpres passim id ausus est, aliquoties nulla nec adactus necessitate, nec inuitatus utilitate, sed uelut in re ludicra lasciuiens & oscitans? Quod si licet, ut certe licet, si me comperies sententias, maiori fide reddidisse quàm ille reddiderit, ne damna quod nouum est, sed amplectere quod est rectius. Iam si collatio tibi non satisfacit, ne continuo pronuncies. Consule nostras Annotationes, quæ fortasse tibi uel autoritate testium, uel rationibus adductis satisfacient. Fit interim, ut diuersa sit lectio, fit, ut ijsdem ex uerbis cõplures sensus accipi possint. Nos primum unicam duntaxat lectionem proponimus. Nec enim aliter poteramus. Cæterum in annotamentis uaria referimus, aut indicantes quid nobis optimum uideatur, aut tuo relinquentes arbitrio, quid sequi malis. Sunt in quibus nostra uulgata magis probatur ædi tio, aut Ambrosiana lectio, quàm Græci codices. Et tamen consentientibus omnibus Græcis exemplaribus, quoniam illa mutare non licuit, Latina accommodauimus, ne non responderent, cum in hoc ipsum adderentur. Cæterum id in schoijs discutimus. Comperio quædam apud illos addita ex more solenni, ueluti coronidem illam sic additam precationi dominicæ, quemadmodum apud nos in calce psalmorum adijcitur Gloria patri. Ea non resecuimus à contextu, sed tamen in commentariolis admonemus addita. Nam is error minus habet periculi, cũ quod frequenter comperio factum, ex alijs locis asscribit lector, quod in simili sententia deerat alibi. Attamen id quoq; curauimus admonere. Proinde non ita tradimus hanc lectionem, quasi certa indubitatâq; sint omnia, sed quod ex nostra emendatione, accedentibus annotamentis, non mediocriter adiuuandus sit lector uigilans & attentus. Inerunt permulta quæ ceu minutula friuolâq; contemnenda uidebuntur alicui. Verum qui conferet, qui expendet, qui tractabit & interpretabitur sacras

Lector confe-rat & expen-dat singula.

Interpres nul-gatæ ædiciõis

Annotatiões.

Addita.

Minutula nõ cõtemnẽda sa-cras tractanti literas.

literas

literas, is ipſe comperiet, in his minutulis non minimum eſſe utilitatis. Ad hæc facile mihi ueniam dabit, huiuſmodi minuta perſequuto, qui cogitarit ad huiuſmodi ſcrupos primi nominis autores impegiſſe, nonnunquam & pudendo errore lapſos eſſe, nimirum ipſum Hilarium, Auguſtinum, & inter recentiores doctiſſimum Thomam Aquinatem, ne iam cæteros commemorem. À quibus in hoc uerſanti negocio, nonnunquam diſſentire fuit neceſſe, quod quidem ut ſemper ingenue feci, ita nuſq; contumelioſe, ne in iſtos quidem procacior, quorum impudens temeritas, & inſolens inſcitia parum merebatur hanc ciuilitatem, in quos etiam ſi liberius inuectus fuiſſem, tamen apud eruditos omneis excuſaret me Plautinum illud, Quod dignis maledicitur, bene dictum eſt, non maledictum. Verum malui rationem habere quid me dignum eſſet, quàm quid iſti mererentur. Erat animus, iſtorum ineptias omnino diſſimulare, niſi libri paſſim manibus omnium tererentur, & oraculorum inſtar legerentur ac citarentur. Nec rurſus id à me factum eſt affectate, ſed obiter locis aliquot, quo poſthac minus illis fidant, qui quicquid apud huiuſmodi ſcriptores utcunque poſitum aut additum repererint, id alba, quod aiunt, amuſſi in ſuos conuerrerent cõmentarios: aut certe quibus autores iſti magni ſunt, intelligerent, ob harum rerum quas indicauimus ignorãtiam, magnos etiam autores turpiter ac pluſquã pueriliter hallucinatos eſſe. Alioqui ſi quicquid in horum uoluminibus uel rideri, uel improbari poterat, perſequi uoluiſſem, tum uere mihi inter manus nata fuiſſet ἰλιὰς κακῶν, ut eſt in Græcorum prouerbio, nec ad ea refellenda una ſuffecerat ilias. Cæteros autem, quos præter eruditionis commendationem ornat & uitæ ſanctimonia, tantum abeſt, ut inceſſam petulantius, ut ſæpenumero captatis etiam prætextibus, aut eleuem errorem, aut excuſem, aut tegam. Nec mihi ſuccenſere debent, ſi quid lapſus eſt Auguſtinus aut Thomas, cum res ipſa clarior eſt, quàm ut diſſimulari poſſit. Imputent inſcitiæ linguarum, aut ſi malint, imputent illorum ſeculis. E re ſtudioſorum erat, illa non omnino diſſimulare. Nõ quod me putem oculatiorem ſummis illis uiris, ſed quod alicubi fortaſſe fuerim attentior, & fortaſſe linguarum opibus inſtructior, certe quàm Aquinas, qui Latine tantum nouit. Quos omnes, ut ſemper ueri fuere ſtudioſiſſimi, magis propicios eſſe mihi confido, uel hoc nomine, quod illorum libros aliquanto reddiderim purgatiores. Quid minutius hypoſtigma? At tantula res hæreticum gignit ſenſum, quemadmodum docet Aurelius Auguſtinus libro de doctrina Chriſtiana tertio, exempli cauſa citans illud Ioannis: In principio erat uerbum apud deum, & deus erat. Et interpoſita diaſtola, ſequitur: Verbum hoc erat in principio apud deum. Hanc lectionem hæreticam appellat, uidelicet eorum, qui negabant uerbum dei, deum eſſe. Item illud quod eſt apud Paulum in epiſtola ad Rhomanos: Quis accuſabit aduerſus electos dei? Ab hoc loco quæ ſequuntur, niſi per interrogationem legantur, ſenſum non hæreticum modo, ſed prorſus blaſphemum efficiunt. Quaſi reſpondeas ad ſuperiora, Deus qui iuſtificat. Deinde, quis eſt qui condemnet? Ad id rurſum reſpondeas, CHRISTVS IESVS, qui mortuus eſt. Idem offenſus amphibologia Paulini ſermonis,

Thomas, laudatus.

Eraſmi modeſtia.

Auguſtinus. Thomas.

Auguſtini in minutiſſimis aptiſſimis q; diligentia.

cum ait: Quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt hominibus, mauult ita reddi, quod ſtultum eſt dei, ſapientius eſt quàm hominis, quod alioqui uideri potuerit incertum, dandi ne caſu dictum eſſet hominibus, an auferendi. Atque hæc & alia his ferè conſimilia multis uerbis illic annotauit uir tantus, quæ nihil negocij ſit animad uertere, etiam ſi nullus moneat. Quid ſi is legiſſet tot portenta mendarum à nobis prodita, ſublatáque? tot craſſiſſimas diſcuſſas tenebras? tot ſenſus præpoſtere non ſolum ambigue redditos, ſuæ reſtitutos integritati? an non hunc laborem noſtrum utriſq; manibus complexus fuiſſet? Quædam autem tanta breuitate ſunt annotata, ut ni noſtram annotatiunculam ad locum ipſum conferas, non ſis animaduerſurus quid uoluerim. Nam quod compluſculis locis occurrent eadem, id data opera factum eſt, quo conſuleremus lectori uel parum memori, uel inquirendi laborem fugitanti. Et ſanè nonnihil uereor, ne quemadmodum multos ſit offenſura nouitas, ita è diuerſo exiſtāt, quibus hoc ipſum diſpliceat, quicquàm eſſe quod conueniat cum ueteri interprete. Alijs nihil probatur, quod ſit diuerſum: alijs ineruditum uidetur, quod non tota ratione pugnet ac diſſideat. Rurſus alios offendit ſermo paulo purior ac Latinior, nempe hos qui nihil acutum iudicant, niſi quod prodigioſis ſcateat ſolœciſmis. Alij contra faſtidiunt, quicquid non referat Ciceronianum illum nitorem. Nos in hoc opere ut non affectauimus eloquentiam, ita mūdiciem, ſi qua in promptu fuit, non reſpuimus. Non offenditur deus ſolœciſmis, at idem non delectatur. Odit ſuperbam eloquentiam, fateor, at multo magis ſupercilioſam & arrogantem infantiam. Nos toleramus iſtorum balbutiē, ferant ipſi uiciſſim noſtram qualemcunq; dicendi mediocritatem. Verum ut aliquando finiam, quemadmodum ingenue fateor eſſe permulta, quæ doctius tractari potuiſſent: ut non inficias eo, locis aliquot me dormitaſſe laſſum: ſta res ipſa, ni fallor, indicabit, me, poſt Laurentium Vallam, cui non hac tantum in parte debent bonæ literæ, poſt Iacobum Fabrum, uirtutis omnis & literarum antiſtitem: nec ſine cauſa uerſatum in hoc negocio, nec ſine fructu. Bene Valeto lector amice, & ſi quid adhuc deſyderas, à præfatione quam Annotationibus præfixi, petito.

Portenta mēdarū ab Eraſmo ſublata.

Breuitas autoris.

Eadem.

In lectoribus naria palata.

Supcilioſam & arrogantē infantiā odit deus.

Laurentius Valla. Iacobus Faber Stapulenſis.

APOLOGIAE FINIS.

De hac

DE HAC POSTERI ORI AEDITIONE,

ERASMVS ROTERODAMVS PIO LECTORI. S. D.

OMNIBVS omnium cauillationibus reſpondere, lector optime, præterq́ quod infiniti ſit negocij, nec admodum ex huius operis dignitate fore uideo, nec operæpretium ullum intelligo: propterea quod qui ſtudium hoc noſtrum ſuggillãt ac traducunt, ferè non legunt, aut certe non intelligunt noſtras apologias. Et iam ſatis illis reſponſum eſt duabus apologijs, quas primæ quoq; æditioni, ceu clypeos, aduerſus iſtorum tela præfiximus: præterea in epiſtola, qua Martino Dorpio reſpondemus: poſtremo in epiſtola ad inſignem Theologum Henricum Bouillum. Proinde hic capitaduntaxat argumentorum annotabimus lectori, uel occupato, uel craſſiori.

1 Primum illud teſtamur, & ubiq; teſtatum eſſe uolumus, nos nuſq́ à iudicio eccleſiæ catholicæ, uel unguem aut digitum latum uelle diſcedere: Quod ſi quid uſquàm eiuſmodi deprehendatur, nõ data opera dictum, ſed elapſum: ut ſumus homines: id iam nunc pro recantato uolumus haberi.

2 Nec præimus eruditorum iudicio, nec publicarũ ſcholarum autoritati præiudicamus. Manet incolume ſuum cuiq; iudicium. Annotationes ſcribimus, non leges: Et expendenda proponimus, non protinus habenda pro compertis.

3 Nec ideo hanc poſteriorem æditionẽ immenſis ſudoribus parauimus, quod priori diffideremus, ſed opus quod tum pro uirili, próq; temporis ſpacio q́ fieri potuit optimum dedimus: nunc emendatius multo, multóq; locupletius damus. Atq; id ſanè facturos nos, prima ſtatim æditione ſumus polliciti.

4 Quod in æditione prima parcius fecimus, ueriti, ne tantam nouitatem non ferrent quidam: nunc hortantibus amicis magnis & eruditis, animumq; addentibus, uberius præſtitimus, ut totus noui teſtamẽti ſermo ſimplex quidem, ſed tamẽ latinus eſſet, exceptis uerbis aliquot, & idiomatibus, quæ receptiora uidebã, quàm ut mutari poſſent: Sicut fides pro fiducia, fidelis pro fidenti, benedictus pro laudatis aut laudandus.

5 Neq; parum adiecimus prioribus annotationibus, & priores illas autorum nomenclatura cõmuniuimus, ob quoſdam, auidiores calumniandi q́ diſcendi.

6 Sed offenduntur, qui latine neſciunt: & ueteres ſolœciſmos, quibus aſſueue-

tunt

runt,requirunt.Habent iſti ueterem æditionem,per me quidem integram & intactam. Scio, plurimos ob ſermonis imperitiam,ne dicam ſpurciciem, à ſacris uoluminibus abhorrere.Boni conſulent iſti, ſi his quoq; conſultum eſſe uoluimus,præſertim cum ipſi nihil perdant.

7 Non offenditur,inquiũt, deus ſolœciſmis.Verum fortaſſis. at idem non delectatur.Excuſat Auguſtinus ſermonis uitium,non præfert.& excuſat in idiotis,nõ in Theologis.poſtremo tolerat inuitus. nã in totum mutari malit,ſi liceat. Quod ſi ſenſum reddit ambiguum,aut etiã peruerſum,quod locis aliquot indicauimus factũ,deteſtat. Quin & deus odit ſupbos Solœciſtas,qui recte loquẽtes inſectant, nec ipſi uolũt meliora diſcere:nec alios ſinũt,ceu canes in præſepi,iuxta prouerbiũ.

8 Alioquin illud ab iſtis requiram:utrum omnes ſolœciſmos amplectãtur,an eos tantũ quibus aſſueuerint.ſi quoſuis amplectuntur,cur ab iſtis quoq; uapulant pueri,cũ dicunt,fuit in domo tuo:aut,friget corpus meus. Imò uel in templis exibilarent omnes,ſi diaconus pro filio legat,pilio:aut pro Philippo,pilippum.Et tamẽ abſurdiora ſunt ſæpenumero quæ cõmittunt ipſi. Quod ſi nulli placẽt Solœciſmi, niſi quibus aſſueuerint,iã palàm eſt,eos nõ duci iudicio recto, ſed ſuis blandiri neuis,& eos imitari,qui cũ ab aliorum hulceribus abhorreant,ſua tamẽ familiari ſcabie nõ offenduntur.Porrò quid interea fiet ijs,qui Solœciſmis nõ aſſueuerunt?

9 Auguſtinus patitur barbare dici,Iuſtus ut palma floriet,pro florebit:ſed patitur in plebe imperita.patitur,ut eruditi ,p,os, cuius paternus caſus ſit,oſſis, oſſum dicant,ſed quoties imperitis loquuntur,aliter non intellecturis.Iam uero cum uulgo nemo latine loqutaur, quod Auguſtinus ſcribit de Solœciſmis, non magis ad nos pertinet,quàm ſi moneret,ut apud Gallos Gallice loquens cõcionator, uerbis Gallicis uulgo notis uteretur. Alioqui cur Auguſtinus ipſe in ſuis libris non ſolœciſſat,cum ſæpenumero nec ab eruditulis intelligatur?

10 Auguſtinꝰ nõ admittit ſolœciſmos,niſi apud imperitos,ut dictũ eſt,& in hoc dũtaxat,ut ſententiã reddãt dilucidã.At docuimus,locis aliquot interpretis ſolœciſmis totã ſubuerti ſentẽtiã,& hac occaſiõe magni nominis interpretes fuiſſe lapſos.

11 Porrò quod obijciunt,indignũ eſſe, diuinã ſcripturã ſubijci regulis Donati: ut à uiro ſancto dictũ eſt,ita nõ perinde circunſpecte.Primũ em̃,interpretis ſermo nõ eſt ſcriptura ſancta, ſed quod Moſes aut Apoſtoli ſcripſerunt. Nos interpretis ſermonẽ emendamus,& ſanctæ ſcripturæ ſuã lucẽ reſtituimus.Deinde ſi contumelioſum eſt de rebus diuinis emendate loqui, in ius uocãdi ſunt ueteres penè om̃es, qui non eleganter modo,uerumetiam eloquenter tractarunt res myſticas.

12 Mihi uidetur ad propagandũ CHRISTI Euangeliũ pertinere,ut caſto puróq; ſermone tradatur,quatenus licet.Recte loquendi ratio omnium eſt cõmunis: at uaria res eſt barbaries,& intellectu difficilis,quippe recedens à ſermone naturali.ut nihil eſt dilucidius ſermone recto,ita nihil facilius.

13 Quod ſi quis neget in hac interpretatione ineſſe Solœciſmos,non illos quidem hauſtos ex Apoſtolico ſermone, ſed ex uulgi fece: conſulat indicem meum: & mox,opinor,mutabit ſententiam.

Ibidem

14 Ibidem uidebit,quot locis hallucinati ſint interpretes etiã magni nominis, tantum ob ſermonis uitium. ne quis putet nullum aliud eſſe incommodum, niſi quod parum munda ſit oratio.

15 Porrò quanq; haud inficiamur, in Apoſtolorum & Euangeliſtarum Græco ſermone nonnulla eſſe præter rationem grammaticam, tamen non erat cauſa, cur nos tantum Solœciſmorum prodigioſorum adderemus.

16 Et fortaſſis, quod illis temporibus conducebat, ut Apoſtolorũ oratio eſſet inconditior,nunc expediat mutari.quando nec Apoſtolico cultu nunc utũtur Epiſcopi,ſed in omnibus ſplendor acceſſit eccleſiæ.Olim expediebat Apoſtolos eo ſermone uti,qui latiſſime patebat,& à literatis pariter ac illiteratis intelligebatur (quã doquidẽ & CHRISTVM Syriace locutũ apparet) nunc ea ratio adeo locũ non habet,ut ijs qui latine didicerint, noua balbutiendi ratio ſit diſcẽda ob interpretis nõ Apoſtolorũ ſolœciſmos.Proinde,ut olim abuſi ſunt Apoſtoli ea lingua,quã reperirunt uulgo maxime cõmunẽ:ita nunc cõducibile fuerit, ſacras literas eo ſermone tradi,qui ſit omnibus latine doctis communis.Conuenit em̃ id eſſe cõmuniſſimũ, quod eſt rectiſſimũ.quod dictũ eſt de ſermone Apoſtolico,idẽ ualet in oratiõe uerũ interpretũ,cũ ſermo Rhomanus adhuc eſſet promiſcue multitudini cõmunis.

17 Si ob eã cauſam diuinos libros expedit inerudite uerti, quo poſſint à pluribus intelligi,potiſſimũ uertendi eſſent in linguam Gallicam,aut Germanicam.

18 Si non licet Chriſtianis recte loqui,cur Auguſtinus grãmaticã recte loquẽdi magiſtram,ponit inter artes neceſſarias ad ſacrorum uoluminum intelligentiã? cur tot grammaticorum ſcholis plena ſunt omnia? cur tot laboribus excruciatur ætas illa rudis? an ut diſcat mendoſe loqui?

19 Vt nihil aliud ſit commodi,certe hoc boni habet ſermonis elegantia,quod ſimplex ſit & naturalis,cum inemendate loquendi ſexcentæ ſint ſpecies.

20 Etiamſi nos in ſermone Apoſtolorũ,ne ſyllabam quidẽ mutamus.imò ſermonẽ illorũ,uitio librariorum aut alioqui deprauatũ,reſtituimus.Proinde ne quis clamet:hic corrigit Euangelium, hic emendat precationẽ dominicã:ſed,hic codices Euangeliorũ à mẽdis repurgat. nec magis obiurgãdus ſum,quàm qui ſcopis euerrit ſordes è templo.Non enim quicquid in templo eſt,continuo ſanctum eſt.

21 Iam ſi, quicquid hic uertit interpres, ſpiritui ſancto libet aſſcribere, & ob id nefas eſſe,quicq; hinc demutare:cur audet reprehẽdere Hieronym⁹,q̃d apud hũc legitur? cur audent diuerſum legere,Cyprianus,Ambroſius, & Auguſtinus?

22 Hieronymus in præfatione ad Deſyderiũ,plurimũ intereſſe putat inter uatem & interpretẽ:ibi,inquit,ſpiritus uentura prædicit,hic eruditio & uerborum copia,ea quæ intelligit,tranſfert.& tamẽ hic Hieronymus agit de Septuaginta, quorum autoritas penè fuit ſacroſancta.At nemo nouit,quis hic fuerit interpres, nam innumeros fuiſſe teſtatur Auguſtinus,atq; eos admodum tenuiter eruditos.

23 Arbitror non plus honoris huic interpreti deberi q̃ Septuaginta,quorum æditionem non raro ſequuntur & apoſtoli,ſed horum tranſlationem mutauit eccleſia,ſimul atq; nacta eſt meliorem.

Vtrum

24 Vtrum autem uolunt huic uni hoc honoris haberi,an interpretibus omnibus? ſi huic uni,cauſam adferant, cur huic potius q̄ cæteris,ſi debetur omnibus,cæteris nimirum antiquatis facta eſt iniuria.

25 Non idem honoris debetur interpreti & Euangeliſtæ,alioqui quiſquis concinnat aut deſcribit codicem Euangelicum, hoc honoris ſibi poſtulabit. Verſantur omnes in re Euangelica,ſed diſpari functione. Imò diuus Hieronymus interpretum operam,qua nobis ſacros libros in aliam linguam tranſfuderunt, confert cum ſtudio M. Tullij,quo quædam Xenophontis,Platonis ac Demoſthenis opuſcula latinis dedit.

26 Quod ſi iuxta Hieronymū optimus interpres eſt,qui linguas & rem optime teneat:opinor me neutra in re hoc certe interprete uideri inferiorem.

27 Porrò ſi prorſus in Interprete requirunt afflatum ſpiritus ſancti: quid obſtat, quo minus & nobis adſit cōmunis omnium Chriſtianorum ſpiritus, qui ſolet uberius opitulari ijs,qui ſuam quoq; induſtriam adiunxerint.

28 Audio quoſdam adeo ſuperſtitioſos,ut nihil patiantur immutari à uerbis Euangeliſtarum in uertendo.Quaſi uero iſtuc uertere ſit,ac non potius peruertere. Duabus rebus conſtat oratio,uerbis ceu corpore,& ſentētia uelut anima.Si utrūq; reddi poteſt,non obſto,quo minus fiat.ſi non poteſt,præpoſterum fuerit interpretem uerborum tenacem,à ſententia recedere.

29 Si prorſus contendunt uerbum eſſe uerbo reddendum, cur toties à uerbis recedit interpres,aliquoties nulla inuitatus commoditate? Si licet,utiq; ſemper hoc ſpectandum erit interpreti, ut ſententiam bona fide uerbis q̄ aptiſſimis efferat.

30 Nec conſtat nec probabile eſt, hanc, qua uulgo utimur,æditionem, ullius Synodi autoritate fuiſſe comprobatam. Neq; probabile eſt, in Synodis hac ſola patres uſos fuiſſe, quæ ex Græcis, Latinis ac Barbaris conſtabant: quorum alius Græce citabat,alius Ambroſium ſequebatur,alius Cyprianū,aut alium quempiā.

31 De Septuaginta non ueretur pronunciare Hieronymus,illos uertiſſe uerbis ambiguis, quod non intelligebant:& alibi conuerſionem illorum mendacium appellat.Cur igitur putemus ſacrilegium eſſe, ſi quis ab hoc ignoto diſſentiat?

32 Sed utitur iam annis aliquot eccleſia Rhomana.utitur ſed non ſola.nam & Hieronymum legit, & Ambroſium,& cantus eccleſiaſticus ſæpenumero diſcrepat ab hac æditione.nec ſic utitur,ut decernat,nihil illic eſſe,quod poſſit reddi melius.

33 Diu uſa eſt eccleſia ueteri conuerſione ueteris teſtamenti,quæ quod ſeptuaginta Græce uerterant,ad uerbum reddit ſermone prorſus abſurdo: quod palàm fuerit,ſi quis legat Auguſtinum De locutionibus. nec ideo reſpuit commodiorem interpretationem,quæ priori ſubſtituta eſt per Hieronymum,ut arbitrantur.

34 Quod ſi quis omnino contendat,nuſq̄ ab interprete diſſentiendum eſſe: Primum excuſet ea loca,in quibus oſtendimus illum palàm uel dormitaſſe,uel lapſum eſſe,uel ita inſcite reddidiſſe Græca,ut ob illius ineptam interpretationē ſummates Theologi, qui tantum latine ſciebāt, turpiter lapſi ſint. Hæc ſi notiora ſunt, q̄ ut negari poſſint,fateamur,interpretē hominem fuiſſe,ne quid dicam acerbius.

Etiamſi

35 Etiamsi pleraq; sunt eiusmodi, ut probabile sit, uitio librariorum inducta fuisse: ut interpretationē approbet ecclesia, certe deprauationē non approbat.

36 Neque quicquid receptum est in usum ecclesiasticum, continuo receptum est iudicio. Quædam casu irrepunt, ad quæ conniuet ecclesia, præsertim si non uideantur ad fidei morumq; periculum pertinere. Imò fieri potest, ut in hoc genere quædam ad tempus ignoret ecclesia.

37 Cum Damasus hoc negocij daret Hieronymo, ut nouum testamentū ex Græcorū fontibus emendaret, habebat nimirū iam tum ecclesia, quod legebat: & fortasse seculis aliquot legerat: Id si syncerum erat, quid opus erat emendatione Hieronymi? Sin corruptum, palam est ecclesiam ad tempus uti, quod sit in melius uertendum. Idem dico, de uetere testamento.

38 Non ideo uacillat autoritas scripturæ sacræ, si mendæ tollantur è codicibus, imò potius uacillaret, si constet, nos uti deprauatis exemplaribus: atq; id certe negari non potest.

39 Optandum, ut nullum mendum insit sacris libris, & id quoad fieri potest, enitendum est: Verum id nō contigit post annos mille trecentos, nec fortassis unq; continget ad plenum. Bene nobiscum agetur, si q̄minimū insit mendarum.

40 Proinde ne nos quidē profitemur, omneis mendas à nobis sublatas: plurimas certe sublatas audebimus profiteri: & nos rem eò deduxisse, ut posthac codicibus quàm minime mendosis uti liceat, si quis hoc filum secutus, emēdare uelit, cum autoritate Pontificis Rhomani.

41 Nos enim non sic proponimus hanc æditionem, ut uelimus per omnia haberi emendatam: sed quod apud Græcos frequentissimū habetur, maximeq; constans, id uertimus: indicantes, ubi nostra cum Græcis consentiant, aut dissentiant, & quid nobis rectissimum esse uideatur.

42 Scio res sacras reuerenter ac religiose tractandas: Et idcirco, licet in infima functione uersantes, tamē omni qua licuit circunspectione sumus usi. Contulimus utriusq; linguæ uetustissimos ac probatissimos codices, nec eos sanè paucos. Excussimus ueterum ac recentiorū cōmentarios, tum Græcos tum Latinos. Obseruauimus, quid diuersi legant. Pensitauimus ipsius loci sententiam: atque ita demum pronunciauimus, quid sentiremus: Imò ne pronunciauimus quidem, sed lectorem admonuimus, suum cuiq; iudicium liberum relinquentes.

43 Thomas, Lyrensis, & Carrensis, alijq; his obscuriores, satis habent annotasse: alia litera sic habet: quod sic in codice quopiam scriptū, aut fortasse depraua/tum offenderint, & uidentur rem utilem præstare. Et nobis obstrepitur, qui tot argumentis, ac summorum uirorum autoritate ueram lectionem restituimus?

44 Si uarietas abrogat fidem libris, iam olim uariabant codices, & tamen adhuc sacris libris sua constat autoritas.

45 Si loca quædam deprauata fidem eleuant arcanis uoluminibus, iam olim id usu uenisset temporibus Origenis, qui Homilia in Matthæum octaua quæritur hac de re his uerbis: Multam enim differentiam inter exemplaria inuenimus,

ſiue per negligentiam ſcribentium, ſiue ex temeritate quorundam, ſiue propter eos, qui negligunt emendare ſcripturas, uel propter eos, qui quod ipſis uidetur, in emendationibus uel adijciunt, uel ſubducunt. Audis lector, iam tum uariaſſe libros? audis fuiſſe deprauatos? audis quædam adiecta, aut ſubtracta?

46 Atque ut ille non eſt auſus, in nouo præſertim teſtamento, pronunciare per obelos & aſteriſcos, ſed tantum admonere lectorem: ita nos, quid nobis uideretur, & quamobrem uideretur, oſtendimus.

47 Hoc fortaſſe uincimus Origenem, quod illi nihil erat, quod ſequeretur in nouo teſtamento, præter codices græcos. Nos Græcos contulimus cum Latinis, & ab utriuſq; linguæ probatiſſimis interpretibus adiuti ſumus: cum is penè primus ſcripſerit in libros diuinos.

48 Si quis contendit, nullum omnino mendum eſſe in libris ſacris, quid fiet his locis, quæ tam palàm deprauata ſunt, ut nulla ſit tergiuerſatio? Sin fatentur alíquot locos uitiatos, cur non ſinunt corrigi, quicquid corrigendum eſſe uidetur?

49 Sed audio quoſdam ita loqui: Rem amplectimur, ſed offendiculum datur multitudini, ſi ſenſerit in libris, quos hactenus ſecuti ſumus, ineſſe quicquàm uel uiciatum uel non intellectum. Primum non iſta ſcribuntur multitudini, ſed eruditis, & præcipue Theologiæ candidatis: Hos offendi non oportet. Neque nos correctionem appellamus laborem noſtrum, ſed annotationes. Neque cuiquàm moleſti ſumus, aliter citanti, & ueterem, aut etiam deprauatam æditionem ſequenti: Ab ipſis potius naſcitur offendiculum, qui in publicis concionibus, qui in compotationibus, qui in uehiculis ac nauibus apud idiotas ac mulierculas uociferantur eſſe, qui ſacros libros & precationem dominicam emendet.

50 Miſera uero conditio ſacrorum uoluminum, ſi horum autoritas pendet ab indoctis, ut ferè ſunt, librarijs, aut temulentis Typographis.

51 Non uociferantur in eos, à quibus palàm eſt ſacros codices uitiari quotidie, cum ſint illiteratiſſimi, qui hoc audent. In me clamitant, hominem in hoc certe genere ſtudij, quod à linguarum peritia pendet, nec omnino indoctum, opinor, nec inexercitatum. Illis temere licet pro ſuo arbitratu deprauare. Mihi non licebit ex fide ueterum codicum, ex probatiſſimorum interpretum autoritate reſtituere.

52 In illis non requirunt autoritatem, ſatis eſt illitum eſſe chartas. In me requirunt. Cur, inquiunt, credamus Eraſmo? Imò ſi Eraſmo diffidunt, fidant Theologo. Nam ſi mihi tradita eſt autoritas interpretandi ſacras literas, mirantur ſi auſim de lectione quicquàm hiſcere.

53 Quanquàm non poſtulo, ut mihi credant. Credant uetuſtis & emendatis exemplaribus, credant græcæ ueritati, præſertim ubi horũ lectio cum orthodoxorum interpretatione congruit. Poſtremo nec his credant, ſed rem ſecum expendant, non mordeant admonitorem.

54 Hieronymo mandauit Damaſus. Mandauit, ſed ut amicus, non ut ſummus Pontifex. Mandaſſe legimus, approbaſſe non legimus. Poſtremo extra controuerſiam eſt, non extare caſtigationem Hieronymi. Et conſtat, hanc rurſus uitiatam,

tiatam,ut maxime demus,fuisse Hieronymo castigatam.

55 Nihil,inquiunt,tentandum absque Synodi autoritate. Quid magis ridiculum dici possit. Vt mihi liceat admonere, quid uel à scriba uideatur corruptum, uel ab interprete melius reddi potuerit,præsertim ex ueterum sententia:tota Synodus erit conuocanda? Cotidie noui scribuntur commentarij in sacras literas, proponuntur oracula de rebus grauissimis,nec ulla Synodus requiritur.

56 Quid si nouum testamentum uertissem carmine, quod fecit Iuuencus,aut paraphrasi dilucidius explicuissem, an ob eam rem putant indicendam fuisse Synodum? Nunc tantum quod est in Græcis uerto, aliquoties non probans, quod apud illos legitur.

57 Quod si nefas iudicant quicquam extare diuersum ab hac æditione,abolendi essent Ambrosiani commentarij, supprimendus Cyprianus, Hieronymus & Augustinus,nihil attingendum Græcorum interpretum.Atque eadem ratione nefas habebitur,nouum ac uetus testamẽtum ædidisse græce, quod nuper ex Aldi mei prodijt officina.

58 Nos opus hoc dedimus,non,unde nõ liceat dissentire,sed quod ad emendandos pariter & intelligendos sacros libros magnopere conducit. Et ut nos proponimus,ita probat suo scripto LEO.X.Pontifex uere maximus: hac quoq; parte consultum esse cupiens religioni Christianæ.

59 Tot mendas sustulimus,tot loca male reddita explicuimus, tot prodigiosos solœcismos amouimus, tot nodos, in quibus hæserunt & ueteres, extricauimus:tot insignes lapsus autorum indicauimus,tot amphibologias resecuimus,tot hyperbata digessimus,ut finiam,tot sensus antehac obscuros ac nubilos illustrauimus,tantam utilitatem gratis detulimus, & uociferantur quidam aduersus benemerentem.

60 Iam non me clam̃ est, hoc male habet quosdam, quod à magni nominis scriptoribus dissentiam.Qui fauent Augustino,frendent, me non per omnia cum illo sentire. Qui Thomæ addicti sunt,dolent illum attingi. Minoritæ nollent refelli Lyranum,aut Scotum.Atqui si hanc accipimus legem, à nemine prorsus licebit dissentire, cum ipsi tamen inter se dissentiant. In hoc opere, ueritatis maior q̃p autoritatis erat habenda ratio.

61 Non est contumelioſum à quamlibet probatis autoribus dissentire, si rationibus adductis id facias. Hoc interest: sunt, à quibus par est reuerenter dissentire,uelut ab Hieronymo, ab Ambrosio, ab Augustino. Sunt,quibus hoc reuerentiæ non debetur, Thomæ fortasse debetur, Lyrensi aut Carrensi non debetur, neque doctrinæ,neque sanctimoniæ nomine.Et referebat, hos aliquot locis taxari,quod uiderem solos mira fiducia,sed nullo iudicio passim legi.

62 Sed cauillor in hos fortassis uno aut altero loco:Primum ipsis imputetur, qui tam ridicula scripserint,non mihi.Deinde si stomachantur, quod hos aliquoties attingo, cur non magis agnoscunt ciuilitatem meam, cum ad tam multa conniueo? quæ nequaquam præteriturus eram, si animi causa taxassem illos. Quod

aliquoties attigi coëgit ſtudiorum utilitas, quod rarius id facio, datum eſt Chriſtianæ modeſtiæ.

63 Verum hoc ipſum, ni fallor, offendit pleroſq; , quod admonentur, quaſi hactenus aliquid ignorarint in his literis, quarum ſcientiam profitentur: & pudet quæ imberbes didicere, ſenes perdenda fateri. Primum nimium arrogans ſit, qui profiteatur ſe nihil neſcire, deinde taciti hæc quoq; diſcant, & deſinent ignorare. Hac uia probrum hoc optime effugerint.

64 Quod ſi uſque adeo inuiſa eſt nouitas, ut ferri non poſſit, fuit & hæc æditio, qua nunc utimur, olim noua. Et ſtultiſſimum eſt, rerum æſtimationem ab annis ſumere. Hac æſtimatione res præclara fuerit ebrietas, quæ eſt uetuſtiſſima: & ex priſcis uſque ſeculis in hanc ætatem deducta. Quin rem ipſam potius quàm annales expandimus?

65 Si nouitas offendit, nos uetera inſtauramus, & nouitatem excludimus. Nam poſterior eſt æditione, deprauatio. Si qui ſunt, qui non poſſunt mutare ſaliuam, quam à pueris imbiberunt, manet iſtis ſua uetus æditio, ſi uolunt, tum dilucidior, tum emendatior: ſi nolunt, eadem & ſui ſimilis. Si glandes iſtos obſtinate delectant, ſaltem ne inuideant iſs, qui tritico ueſci malunt.

66 Vtrum quæſo fas eſt, poſt ueteres aliquid inquirere, an non? Si fas non eſt, cur auſi ſunt Alexander ac Thomas, & poſt hos alij complures, totam Theologiæ faciem immutare? Si fas, cur noſtris obſtrepunt ſtudijs, præſertim cum & nullius iudicio præſcribant, & ueterum autoritate nitantur? Etenim ſi fas eſt inducere noua, multo magis fas eſt reuocare uetera.

67 Si nihil aliud quàm codices noſtros emendaſſem ex Græcis exemplaribus, comprobanda erat induſtria, qui id conatus eſſem, quod Auguſtinus nõ uno in loco fieri iubet. Nunc nõ hoc cõtentus, ex orthodoxorũ cõmentarijs rem peto.

68 Vt donemus, nihil eſſe mendi in libris noſtris, tamẽ multis de cauſis oportebat ad fontes confugere, ob amphibologias, ob quædam obſcure reddita: ob Emphaſim Græcanicæ phraſeos, quæ ſæpenumero reddi non poteſt: ob gratiam idiomatis, quæ in uertendo non reſpondet.

69 Vt donemus Græcorũ libros æque deprauatos eſſe ac Latinos, tamen ex collatis exemplaribus æque deprauatis ſæpe deprehendit uera lectio: quod ſæpenumero fit, ut quod hic caſu deprauatum eſt, in alio codice reperiatur integrum.

70 Auguſtinus in epiſtola LIX. non audet reſpondere, rogatus de ſententia uerſiculi cuiuſdam ex pſalmis, niſi conſultis libris Græcis. Idem ueteris teſtamenti nouiq; libros cum Græcis contulit, nimirum diffuſus uulgatæ interpretationi. id quantum habeat utilitatis in ueteri teſtamento uiderint alij, certe in nouo neceſſarium eſt. Et nos nõ dubitamus de omnibus pronunciare, freti uulgatis codicibus?

71 Hieronymus laudat ſtudium mulierum Germanarũ, quæ Latinum pſalterium cum Græco contulerint, cum id ab Hebræorum fontibus manarit: & nos abſurdum putamus idem fieri in nouo teſtamento, quod totum, aut penè totum fluxit à Græcis.

Sed

72 Sed audio quosdam in totum abrogare fidem Græcorum libris, posteaq; se semouerunt ab ecclesia Rhomana. Atqui eadem de causa, nō est fidendum Hebræorum libris, quod illi sint infensissimi, nō solum Rhomano Pontifici, sed Christo, & Christianis omnibus. Et tamen Hieronymus illis fisus est id temporis, cum maxime fuisset tempestiuum deprauare, si quid deprauare uoluissent.

73 Si Græcis in animo fuisset deprauare codices suos, his potissimum locis deprauassent, in quibus à nobis dissentiunt, ueluti de processione spiritus, aut si quid aliud est eiusmodi, at in his nobis consentiunt. Nec ullus locus proferri potest, qui hoc nomine suspectus haberi possit.

74 Aristoteles apud nos habet autoritatē suam, cum plus sit q; schismaticus, uidelicet à Christo alienissimus. Et Græcor; uoluminib9 nulla erit apud nos fides?

75 Si olim deprauati sunt Græcorum codices, iam adhuc erant orthodoxi: Sin nuper à schismate, qui fit, ut horum codices cum ueterum libris consentiant? Nisi forte tam impudens erit aliquis, ut dicat, uniuersos codices, & interpretū commentarios simul esse uitiatos à schismaticis.

76 Ego magis suspicor, si quid deprauatū est in Græcorū libris, id à Latinis exēplarib9 fuisse ꝓfectū: posteaq; Rhomana ecclesia cœpit absorbere Græciam.

77 Nec tota diuulsa est à nobis Græcia, Creta Christum agnoscit, agnoscit Rhomanum Pontificem, cur horum libris diffidimus? Et ab his potissimum nobis ueniunt exemplaria.

78 Risit olim Heluidiū Hieronymus, qui sibi stultissime persuaserit, Græcos codices esse corruptos: ac dictum hominis stultius esse putat, q; ut sit argumētis refellendum. Et tamē iam tum Oriens fermè om̄is hæresibus feruebat Arrianorū & Origenistarum: ab his magis timendum erat exemplaribus, q; à schismaticis.

79 Damnauit ecclesia quasdam Græcorum opiniones, codices Græcorum nunquam damnauit. Et cur nos damnamus, quod non damnauit ecclesia? Imò cur non habemus fidem his, quibus fidem haberi uoluit ecclesia?

80 Iam quod à quibusdam studium hoc nostrum contemnitur, ut humile ac puerile, qui circa syllabas ac uoculas laborem, non ita ualde me mouet. Ego magnum arbitror, quicquid ad rem theologicam pertinet. Et cum non ignorarem, quantum reuerentiæ sacris libris debebatur, mihi conscius sumpsi, quod in eo munere uideretur infimum.

81 Sit hoc grammaticum, sit puerile, sit triuiale, modo fateantur esse necessarium. Vt nihil aliud doceam q; rectam lectionē, nimirū turpe est hoc ipsum nescire magnos Theologos. Et tamen hoc manifestius est, q; ut negari possit: posteaq; hic lapsus deprehenditur Augustinus, lapsus Thomas, lapsus Lyrensis, & Carrensis: posteaq; frequenter audiamus hos, qui concionantur in templis, etiam thema, quod proponunt, perperam intellectum adducere.

82 Scrupi sunt quàmlibet minuti, sed ad hos impingunt frequēter οἱ τὸν ἥλιον ὑπερφρονοῦντες. Si iuxta Chrysostomū & Augustinum, articulus ὁ, hoc est minutissimum elementū, additum aut omissum, sensum facit orthodoxum, aut hæreticū:

si idem efficit hypostigme, non suo posita loco: quid est, cur hæc ut minuta negligamus, quæ tantum habent momenti?

83 Quanq̃ hæc minus negligenda uidebunt, si quis periculum fecerit, quantis hæc minuta constent sudoribus: Aut si quis aggrediat tractare scripturam diuinam, & in ea, sicut oportet, rimari curiose singula. usu sentitur utilitas, nõ tumultuaria lectione. Postremo desinet contemnere, qui non unam aut alteram annotationem, sed uniuersum opus expenderit. Tu mihi ociosus ac supinus hunc aut illum locum expendis, & uideris tibi copiosius ac doctius tractare potuisse. Poteram & ipse, si decem modo fuissent excutiendi. In tot milibus hanc præstare diligentiam difficillimum est.

84 Augustinũ non pœnitebat operæ suæ, cum huiusmodi quædã annotaret in libros Pentateuchi, non ex fontibus Hebræorum, sed ex græcis uoluminibus. Is rem annotatu dignam duxit, quod in sacris literis reperiat uerbum multitudinis numero additum nomini, rem significanti, quæ cõstet ex multis. Quod genus est: Dimitte populũ meũ, ut seruiant mihi. Itẽ: Omnis terra adorẽt te. Præterea quod in hac oratione: Si interrogauerit te Esau, dicens: Cuius es tu, & quo uadis, & cuius hæc, quæ antecedunt te? Et dices, pueri tui Iacob: postremo loco redundet, coniunctio, &. Rursus quod in hoc sermone: Tu autẽ testamentũ meum cõseruabis. Conseruabis, positum sit pro conserua. Rursum, quod hæc uerba, quæ sunt in Leitico: Ακάθαρτος ὢν, ἀκάθαρτος ἔσαι: putat ad hunc modũ uerti posse, immũdus existens, immundus erit. Et tamẽ participiũ existens, nõ esse ab existere, sed ab esse, cũ græce sit ὢν, quasi dicas, essens. Præterea quod docet, mulierẽ dici, quæ uirgo sit, cũ hebræam uocem nesciat, unde pendebat quæstio. Item quod ὄψιμον græcũ, parũ latine dicat serotinũ. Ad hæc tam puerilia nõ grauatus est descendere tantus episcopus. Quid ipse Hieronymus, nónne quædam annotauit, quæ friuola uideri possent, si quicq̃ omnino friuolum esset in sacris libris? In epistolam ad Ephesios cap. 5. in Pauli uerbis: Propter hoc relinquet patrẽ & matrẽ &c. annotauit, ἀντὶ τοῦτου dictũ, pro ἕνεκεν τούτου, cum utraq; dictio probe quadret, & eundẽ efficiat sensum: uice uxoris relinques patrẽ & matrẽ: Et, causa uxoris relinques patrẽ ac matrẽ. Idem in epistolam ad Philemonẽ indicauit, ἀγαπητὸν magis sonare diligibilem q̃ dilectũ, qui græce dicatur ἠγαπημένος. iterũ in epistolam ad Rhomanos: παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, omni dictum esse pro omnibus, cum utroq; modo dicatur idem: quisquis est inter uos, &, omnibus qui sunt inter uos. Iam uero quid cõmemorem, qualia sint pleraq;, quæ Hieronymus annotauit in libello, quem de castigatione psalterij scripsit ad Suniam & Fretelam.

85 Nullus igitur reprehendat, si argumẽto susceptο respondeo. Mihi abunde satis est, si nullus ante me plus præstitit in hoc scripti genere. Quid alij possint, aut præstituri sint, nescio. Certe optarim existere permultos, qui me prorsus obscurarent. Imò uel reprehendi gaudebo, si quis industria sua rem tam sacram, à nobis utcunq; tentatam, adiuuerit. Absit modo procacitas, quam fœdam & indecoram sibi ducunt & Ethnici.

Meminerit

86 Meminerit is,qui reprehenſionẽ parat,ſe quoq; hominem eſſe,neque minus labi poſſe reprehendendo,quàm potuerit autor operis ſcribendo. Quanquàm longè plus ueniæ debetur ei,qui prodeſſe ſtudens,in ingenti opere dormitauit alicubi, non aſſecutus, quod uoluit,quàm ei, qui in alieno libro cupiens ingenioſus uideri,uenatur quod carpat,& tamen hoc ipſum perperam facit.

87 Sic oportet ad librũ legendum accedere lectorẽ,ut ſolet ad cõuiuiũ cõuiua ciuilis. Cõuiuator annitit omnibus ſatisfacere: & tamẽ ſi quid apponit,quod huius aut illius palato non reſpõdeat,urbane uel diſſimulant,uel probant etiam,ne quid cõtriſtent cõuiuatorẽ. Quis em eum cõuiuam ferat,qui tantũ hoc animo ueniat ad menſam,ut carpens quæ apponuntur,nec ueſcatur ipſe,nec alios ueſci ſinat.

88 Et tamen his quoq; reperias inciuiliores,qui palàm, qui ſine fine damnent ac lacerent opus,quod nunquàm legerint. Atq; hoc ſanè faciunt,qui ſe Chriſtianæ pietatis doctores profitentur, & religionis antiſtites:cum ſit pluſquàm ſycophanticum, damnare quod neſcias.

89 Nec intelligunt,quantũ abeſſe oporteat linguã pphetici canis,quæ lingendo medet hulcerib9:à lingua uiperæ aut aſpidis,cuius uenenũ immedicabile. Nec cogitant, quantũ diſcriminis ſit inter hierophantam, & ſycophantam.

90 Cum Theologorũ ſcholæ,nec Scotũ,nec Petrũ Lombardum,nec Occam, nec Thomam,nec Auguſtinũ,nec Ambroſium, nec Hieronymũ, nec Hilariũ, nec Cyprianũ,nec Chryſoſtomũ, nec Ioannẽ Damaſcenũ, nec Origenẽ, imò nec Petrum apoſtolum prorſus ab errore liberent,& ab eo quidem errore, quem ſi tueaꝛis,hæreticus ſis:cur noſtra tam iniquo legunt iudicio?

91 At ſummis illis, inquiunt, hoc ciuilitatis debetur, tibi non item: imò quo magis præcelluerunt illi uel dignitate uel eruditione, hoc minus ueniæ debebatur. Neque enim,opinor,iſti me inter uſque adeo indoctos numerant,quos non oporteat quicquam omnino ſcribere.

92 Nomen hæreſeos quo grauius eſt,& inuiſius Chriſtianis auribus,hoc turpius eſt,id temere cuiquam impingere. At iſti nihil magis habent in promptu,nec dubitant hæreſim indamare, priuſquam circunſpiciant, qua de re loquantur. Et quemadmodum uno ſue grunniente grunniunt omnes,ita ad huius aut illius clamorem omnes eiuſdem factionis ſodales uociferantur hæreſim.

93 Ita ualde Chriſtiani uideri uolunt,ſi in Chriſtianum ſint fortiter contumelioſi. Idq; quo poſſint impune,principum tyrannidi fauent, & Rhomano Pontifici ſemper adulantur, peſſime interim de illo ſentientes, cui putant quicquam eſſe charius,quàm quod ad Chriſti gloriam & gregis ſalutem pertinet?

94 Qui ſimpliciter errat,fraterne monendus eſt. Qui nihil aliud q; prodeſſe ſtuduit,cum fauore & candore legendus eſt. At mirum q; iſti ſæuiunt, quo faſtu, quo ſupercilio cenſuram agunt, frequenter ubi rem non intelligunt. Nam id accidiſſe,docere ſi libeat poſſim:qua re quid poteſt eſſe turpius?

95 Origenes aduerſus Celſum pluſq; hæreticũ, qui totã Chriſti uitam indigniſſimis cõuicijs lacerarat,argumẽtis egit,nõ cõuicijs. Auguſtinus cũ Paſcẽtio di-

ſputans, ſemper clariſſimũ uirũ appellat, cũ is iuxta Arrianorũ dogma negaret homuſion patri filiũ. Cum Pollẽtio, de diuortio ſic diſputat, ut nulla ſit uſq; hæreſeos mẽtio. Ad Madaurẽſes idololatras honorifice reſcribit, fratres dilectiſſimos, & dominos p̃dicabiles eos appellans: nec grauat̃ cauſam illorũ ſibi cõmẽdatã adiuuare.

96 Inquiſitoribus hoc datum eſt negocij, ut indices ſint, non iudices: doctores, non ſycophantæ: monitores, non calumniatores: fidei cuſtodes, non ſub fidei defendendæ prætextu tyrannidem affectantes.

97 Hæreſis non eſt, ubi non eſt ambitio, ubi non eſt malicia, ubi non eſt arrogantiæ comes pertinacia. Nec in quouis errore hæreſis eſt, ſed in ijs duntaxat, quæ proprie ad catholicam fidem pertinent.

98 Quàm iniquum eſt, impune impingere tantam contumeliam: nec uictori ullum præmium aut talio, niſi quod elapſus uidetur?

99 Chriſtus ipſe nõ extinguit linũ fumigans, nõ cõminuit baculum fractum: & nos ob humanũ lapſum, imò ob faſtũ noſtrũ alienam⁹ erecta feliciaq; ingenia.

100 An non turpiſſimum eſt, à magnis olim Theologis damnatas fuiſſe Pici Mirandulani concluſiones, ut impias & hæreticas: quæ nunc ut Chriſtianæ piæq; leguntur ab omnibus, non ſine applauſu Theologorum?

101 Iam ſentio quoſdã eſſe, qui carpẽdis aliorũ ſcriptis famã aucupant̃, cõpendiaria quidẽ, ſed ſceleratiſſima uia. Olim tibicen ille meliorẽ parandi ſubito nominis uiam monſtrauit, ut doctis ac uulgo celebribus ſe probaret: qd̃ horũ ſuffragijs futurũ eſſet, ut à populo quoq; probaret̃. Quis autem genius malus hanc rationẽ cõmõſtrauit? Ingerũt ſe trãſuerſim in opus alienũ, & unũ aut alterũ locũ uellicant, moxq; famam, quã alius cõpluriũ annorũ uigilijs ſibi parauit, uno æquant die, nec æquant modo, uerũetiã ſuperant: nam doctior habet̃ qui reprehẽſor accenſor eſt.

102 Quod hoc eſt ingratitudinis genus, totius operis laudem ſibi uindicare, ob unum aut alterum locum caſtigatum? cum diſſimulet interim, ſe tot locis fuiſſe adiutum? Perinde quaſi, ſi quis donatus ſexcentis aureis, unum alterum ue ex his ὑπόχαλκον ἠὲ κίβδηλον fuiſſe clamitet.

103 Si deteſtandæ ingratitudinis eſt, bñficiũ acceptũ inficiari: quale uidebit̃, p gratis collato officio cõtumeliam reponere? Et ſi inciuilis habet̃, qui donaticij equi dẽtes inſpiciat: q̃lis habebit̃, q in ope neceſſario nihil aliud quærit, niſi qd̃ arrodat?

104 Si quis exiſtat prorſus ἀναλφάβητος, & indoctus, qui pio quodam animi ſtudio gratis concinnet, aut farciat codices Euangelicos: nónne futurum eſſet, ut omnes huius pietatem exoſcularentur? Nonne huius hominis memoriam ſuis faſtis inſcriberent? Et in hoc officio, quod longe plus adfert utilitatis, & nobis non paulo pluris conſtat, tam ſunt ingrati quidam.

105 Si quis donet iſtos nouo pallio, ſi quis accipiat cœna lautiore, ſi quis nummis aliquot donet: tantum non adorant, pietatem hominis ubique prædicant: ſuæ merita, quibus abundant ſcilicet, illis impertiuntur. At hoc meo beneficio magis egebant, & oblatrant benemerenti.

106 Porrò quod obiter admonuimus quædam, quæ uidentur diſſonare cum

his,

his,quæ publicitus recepta sunt in scholis,nec sine causa fecimus,nec odiose tamen. Fortassis expediret reipublicæ Christianæ plura conuelli, quæ nunc uelut oracula publice docentur: cum priuatim fateantur se diuersum sentire.

107 Alius hoc agit,ut orbis sit Thomista:alius,ut Scotista: quin illud potius agimus omnes, ut orbis sit Christianus?

108 Iam audio iactare quosdam,à me permulta prætcrita,quæ forent annotatu digna. Primum illud lectorem admonitum esse uolo,me nō persecutum esse, quicquid in nouo testamento uideretur annotandum,sed ea duntaxat,quæ ad lectionis synceritatem pertinent. Etiamsi hic quoq; multa prudentes omisimus,ne lectorem oneraremus. Quod si quis adijciat nostris,gratulabor etiam utilitati publicæ. Imò si à nobis alicubi dissentiet, modo id agat argumentis non conuicijs, ut erudito dignum est:non offendar. Argumenta possunt honeste refelli argumentis:conuicia conuicijs retaliare,turpe est:cum interim ferre sit molestum. Qui rationibus agit,simplex negocium & sibi sumit,& exhibet respōsuro. At qui contumeliose dissentit,duplex sumit ac facessit negocium,geminumq; malum accersit,dum & famam lædit alienam, & sibi ipsi maledicentiæ suspicionem conciliat.

109 Prodesse ut pulcherrimum est, ita difficillimum. Lædere ut facillimū est, ita fœdissimum. Cur hæc posterior pars pleriscq; magis placet? In altera se magnos declarent,qui famam affectant apud posteros,homine Christiano dignam.

110 Si qua mihi foret incantatio,qua possem nouum hoc aspidum genus sopire,non grauarer uti. Nunc quando id non datur:aduersus istorum uenenata sibila,bonorū fauore,uelut antidoto,me consolor. Oblatrant,sed inter eruditos ferè nulli:complures ex eo hominum genere,qui se deuouisse uidentur dijs manibus,si queant bonas literas, hoc est, omneis, quas ipsi non didicererunt, funditus extinguere. Nam negligendos,opinor,idiotas ex media uulgi fece,unà cum superstitiosis mulierculis:quos isti uel redemerunt ad uociferandum,uel subornarunt. Aduersus horum maliciam,primū omnium me consolatur recta conscientia,& Christus agonotheta noster: deinde tot hominum iudicia, quorū alios uitæ sanctimonia, alios insignis eruditio, alios fortunæ splendor, alios ecclesiastici muneris dignitas, quosdam hæc omnia simul à contemptu uindicant. Quorum suffragium hoc ponderis plus habere debet, quod horū nemo sit, cuius fauorē aut emeruerim officio, aut precibus sim eblanditus. Literis ex omni terrarū plaga missis,mihi cotidie gratias agunt,quod meis lucubrationibus, qualibuscunq;, sint inflammati ad bonæ mentis,ad sacrarum literarum studium:& qui nunq; Erasmum uiderunt, tamē ex libris cognitum amant. Nullus est in his à me prouocatus,ut modo dixi,nec est cur mihi blandiantur,aut uenentur aliquid ex me. Experta utilitas,& gratus animus hæc mihi parauit suffragia. Vt omnibus in commune laboraui, ita gratias agunt omnes,cuiuscunque gentis,cuiuscunque ordinis. Hoc ego præmium pulchrius esse duco,q; si contigisset episcopatus. Agnoscit officium meum Italia,præcipue Rhoma & Venetia. Tot Cardinales fauent nostris laboribus:sed præcipue uir in literis grauioribus absolutissimus,Reuerendissimus Cardinalis Dominicus Grymanus

Titulo

Titulo diui Marci, & omni ornamentorum genere cumulatissimus D.R. Cardinalis Titulo Sanctorum quatuor. Quin ipse totius reipublicæ Christianæ princeps LEO decimus, ut ad priorem æditionem literis humanissime scriptis adhortabatur, ita nunc ad hanc posteriorem rursus adhortatur, ut interim non commemorem episcopos, & eruditorum hominum centurias. Agnoscit Hispania, uel hoc argumento, quod Reuerendissimus Archiepiscopus Toletanus, qui hunc præcessit, bis me sollicitauit præmijs haud aspernandis, ut Hispanias adirem. Porrò qui huic successit, adhuc agens Louanij, & studijs honestissimis adnitens, ut omni uirtutum genere fortunæ magnitudini respondeat, quo me animo prosequatur, in præsentia non referam, ne uidear glorioſulus. Agnoscit Germania omnis, summorum præsulum ac principum literis me prouocans ad ampliſſima præmia. Agnoscit Hungaria, agnoscit Bohemia, episcoporum ac summatium uirorum literis mihi gratias agens. Quid enim dicam de Britannia, ubi tot mihi sunt Mecœnates, inter quos primus Clariſs. Baro, Guilhelmus Monteiouius: proximus Guilhelmus Archiepiscopus Cantuarien. totius Angliæ primas: tertius Reuerendissimus Cardinalis Eboracensis, uir acerrimi iudicij: summus rex ipse, non minus animi quàm fortunæ bonis florentissimus, quorum uterq; & benignitate sua ultro fouent ocium nostrum, & si libeat, inuitant ad ampliora. A Gallis, præcipue ab incomparabili uiro Stephano Poncherio, episcopo Parisiensi, & à rege Christianissimo iam toties inuitor non uulgaribus promissis. Postremo, quanquam nusquam gentium plus ualeant Sycophantæ, quàm apud nostros, nec unquam minor sit honos bonis literis: tamen sunt hic quoq; qui faueant pro commodo publico laboranti: quorum præcipui sunt, uir cordatissimus simul & oculatissimus D. Erardus à Marca, episcopus ac princeps Leodiensis: & clarissimus D. Philippus à Burgundia, episcopus ac princeps Traiectensis, quorum uterq; ultro defert amplam fortunam, si quid expeterem huiusmodi. E summis præcipuos duntaxat attigi, cum cotidie literis obruar, quibus mihi celebres Academiæ, quibus uiri doctrina præstantes, quibus religione commendabiles, & gratulantur & gratias agunt. Horum animis fretus, moderatius fero Sycophantarum ingratissimorũ grunnitus. Felicissimum est placuisse omnibus. Verum id quoniam nulli adhuc contigit, proximum est, placuisse optimis.

III Hæc, opinor, abunde satisfacient, qui sibi fieri satis ullo modo patietur. Cæterum qui sibi obturant aures, ne cognoscant, qui occludunt oculos, ne cernant, frustra canitur hæc fabula. Proinde sit hactenus huic negocio datum satis.

FINIS.

SOLOECISMI PER IN-

TERPRETEM ADMISSI MANIFESTARII ET INEX-CVSABILES, È PLVRIMIS PAVCI DECERPTI.

Matthæi,cap.5.pag.26.p.Quicũq; te angariauerit mille passus,uade cũ illo & alia duo. pro eo qđ dicẽdũ erat,miliariũ unũ,& alia duo.

Matthæi,cap.6.pag.31.m.Magis pluris estis uos. Cũ huiusmodi cõduplicationes cõparatiuorũ,quas Augustinus in libris De locutionibus ueteris testamenti docet ex hebræi sermonis proprietate, Rhomanus sermo non recipiat.

Cap.7.pag.32.m.Videbis eĩcere,pro,dispicies ut eĩcias, græcam figurã reliquit. Nam Latinis,Videt eĩcere,qui uidet eĩcientem.

Cap.8.pag.35.f.Quid nobis & tibi,pro eo quod erat:Quid tibi nobiscũ? Rursus græci sermonis proprietatẽ reliquit. Neq; enim dicimus,quid mihi & longis tibĩs, sed,quid mihi cum longis tibĩs? τίμοι καὶ μακροῖς ἀυλοῖς;

Cap.11.pag.40.f. Cum consummasset præcipiens, græce dixit interpres, pro eo quod erat,finem fecisset præcipiendi.

Eodem cap.pag.41.p.Pauperes euangelizantur, græce dixit. Neq; enim minus solœcon est,pauperes euãgelizant̃,cq̃ pauperes annũciant̃,cũ illis quippiã nũciat̃.

Cap.15.pag.53.p.Tunc accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ,pro, Scribæ Hierosolymitani.cum græce sit, οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων γραμματεῖς.

Cap.20.pag.66.p. Principes gentium dominantur eorum. primum eorũ dixit, pro,earum,græco genere relicto.Deinde dominantur eorũ, pro, dominantur eis, græco casu per incuriam relicto.

Ibidem.Filius hominis non uenit ministrari.græce dixit,sed male latine, pro eo quod erat, Non uenit ut sibi ministraretur. Quanquàm hoc ipsum uenit ministrare,pro,ad ministrandum, non est latinum.

Cap.22.pag.69.f.Impletæ sunt nuptiæ discumbentium.genitiuum græcum reliquit oscitans interpres,pro,impletæ sunt discumbentibus.

Eodem.pag.70.m.Neq; nubent,neq; nubentur.Quis unq̃ audiuit nubentur?

Cap.24.pag.74.m. Opiniones bellorum dixit,pro,rumores bellorum.

Iam in hac cõiunctione,quia,siue cũ,pro qđ abutit̃,siue cũ iuxta græci sermonis pprietatẽ addita,latinis superuacua est.Velut Ioannis,cap.1.pag.167.f. Confessus est,quia nõ sum ego Christus.Nam ut donemus quia idem pollere cũ,qđ. Quid aliud dictũ est,nisi Baptistam fuisse cõfessum,qđ Euangelista non esset Christus? Rursum apud eundẽ,cap.4.pag.174.p.Recte dixisti,quia uirum nõ habeo.Quid aliud expressit,cq̃ Samaritanã dixisse,qđ Christus uirum nõ haberet? Item apud Marcum,cap.12.pag.107.f.Dicẽtes quia ego sum. Rursum Lucæ.4.pag.120.p. Quia nemo est in cognatione tua &c. Quia plane redundat.

Lucæ

Lucæ.cap.1.pag.119.f. Memorare dixit,pro meminiſſe.

Cap.4.pag.131.p. Quanta audiuimus,uertit,quæ ſiue quæcunq; audiuimus.Similiter apud Ioannẽ cap.22.pag.187.f. Tanta ſigna dixit,pro tot,ſiue tam multa.

Lucæ.19.pag.152.m. De pecunia locutus, ſubiunxit, exegiſſem illud,ſomnians ſe græce loqui,nam ἀργύριον,quod hic uertit pecuniam,Græcis neutri generis eſt.

Item cap.23.pag.159.m.Et uentres quæ non genuerunt.quæ dixit pro qui,putans ſe græce loqui,quod κοιλία fœminini generis ſit.

Ioannis cap.1.pag.166.p.Gloriam quaſi unigeniti à patre. periculoſo ſolœciſmo dixit quaſi, pro tanquàm. Nam quaſi ſimulationem declarat non ueritatem. At Chriſtus erat uere unigenitus patris.

Cap.3.pag.173.f. Non coutuntur Iudæi Samaritanis. Vt demus recte dici,utuntur Samaritanis pro,habent commercium cum illis,quis unquàm dixit couti, pro mutuum inter ſe habere commercium?

Cap.6.pag.178.p.Fuit ad terram,pro,appulit ad terram.

Cap.7.pag.179.f. Feſto mediante dixit, græcam uocem imitatus, ſed audacter magis q̃ feliciter, cum paraphraſi licuit uti.cum dimidium feſti peractum eſſet.

Cap.14.pag.189.f.Et maiora horum facient,pro,maiora his,dixit,oblitus ſe Latine loqui.

Cap.15.pag.191.f.Vt fructum plus adferat,p, plus fructus adferat,ſiue, fructum uberiorem adferat. Nam Græcis eſt πλείονα καρπὸν.

Eodem.pag.192.p.Cum præceſſiſſet palmites, ſubiunxit: Et colligent ea, græco genere ſeruato,quod κλῆμα neutri generis ſit:Nam numerus ideo tolerabiliter mutatus eſt apud Græcos,quod antea collectiue dixerit,omnem palmitem. Vt diſſimulem interim quod paulo ſuperius bis addidit eum, ex idiomate ſermonis Hebraici: Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum,purgabit eum. Etiamſi idem uitium ſermonis eſt in Græcis.

Actorũ,cap.2.pag.203.p.Ad inuicẽ dicentes,pro,inter ſe dicentes.Quis unquam Latinus dixit ad inuicem? Non magis profecto quàm ad mutuo.Et tamen hic ſermo apud interpretem creberrimus eſt.

Cap.3.pag.205.m.Pœnitemini igitur,uerbo inaudito dixit,pro, μετανοήσατε,cum latine dicere potuiſſet,reſipiſcite.

Cap.5.pag.207.f.Cum præmiſiſſet agrum,oblitus ſe latine loqui, uertit uenundatum, quod κτῆμα & χωρίον Græcis neutri generis ſit.

Cap.7.pag.210.f. Multi eorũ qui habebant ſpiritus immundos, clamantes uoce magna,exibant.Quid potuit abſurdius dici? cum ſenſus ſit: Spiritus cum ingenti uociferatione exiſſe,ab iis qui ab illis tenebantur.

Cap.10.pag.214.p.Per ter dixit,pro,ter,ſiue tribus uicibus.

Cap.16.pag.221.m.Foras portam,pro,è porta.

Cap.17.pag.223.p.Q̃ celeriter dixit,pro,c̃ celerrime,cum Græce ſit ὡς τάχιστα.

Cap.20.pag.230.f.Cum præceſſerit uerbum,ſubiicit,qui potens eſt,pro, quod potens,quod Græcis λόγος ſit maſculini generis.

Cap.

Cap.20.pag.230.f. Nec facio animam meam pretioſiorem quàm me. Neq; uerba græca reddidit interpres,neque ſenſum, cum ſit Græcis, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ.

Cap.21.pag.231.m.Et cum ſuadere ei non poſſemus, inquit, cum antea narraſſet illos ſuaſiſſe. Videlicet hic abuſus ſuadere,pro, perſuadere.cum plurimum interſit.

Cap.26.pag.237.m.De omnibus quibus accuſor à Iudæis rex Agrippa, æſtimo me beatum apud te, cum ſim defenſurus me hodie,maxime te ſciente omnia,quæ apud Iudæos ſunt conſuetudines & quæſtiones. Primum, ut diſſimulemus,quibus accuſor dictum,pro,de quibus accuſor: æſtimo, pro, exiſtimo, quod beatum apud te dixerit,pro, qui defenſurus me ſim apud te, quàm craſſus ſolœciſmus eſt, quod cum præceſſerit omnia,mox ſubiicit,conſuetudines & quæſtiones, non animaduertens græcum genus,quod reliquit in omnia,fuiſſe mutandum.Quis enim audiuit unquam omnia conſuetudines? Eamus nunc & contendamus nuſquam dormitaſſe interpretem.

In epiſtola Pauli ad Rhomanos, cap.2. pag.258.p. Teſtimonium illis reddente conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium aut defendentium. cum genitiuum græcum abſolute poſitum, uerterit in ablatiuum, reddente cõſcientia,quæ ſupinitas erat alterũ genitiuũ relinquere, iratis grãmaticis omnibus?

Cap.10.pag.283.m.Quis credidit auditui noſtro? Quis unquam latine loquens, auditum, dixit ſermonem loquentis?

Cap.12.pag.289.p.Odientes malum,pro, odio habentes.

In epiſtola ad Corinthios .2.cap.8.pag.377.m. Non minorauit, dixit pro, non minus habuit.

In epiſtola ad Philippenſes cap.4.pag.439.f.Refloruiſtis pro me ſentire.pro eo quod erat,reuiguit ueſter in me affectus.

In epiſtola ad Hebræos cap.3.pag.501.p. Quanto ampliorem habet honorem domus,qui fabricauit eam.cum ſenſus ſit, quanto maiorem honorẽ habet qui condidit domum, q̃ ipſa domus. Et interim negamus referre quomodo loquamur, cum ob hunc ſolœciſmũ Thomas & hunc ſecuti recentiores,fœdiſſime lapſi ſint.

Cap.6.pag.505.m.Per maiorem ſui,dixit pro, maiorem ſe, nõ cogitans ſe Latinis loqui, non Græcis.

In epiſtola Iacobi cap.1.pag.519.p.cum ait:Deus intentator eſt malorum,nónne de deo irreligioſe locutus eſt? cum intentator dicatur,qui impingit mali quippiam. Sentit autem deum neq; tentare quenquam malis,neq; tentari.

In Apocalypſi cap.1.pag.543. Mirus & inſignis eſt ſolœciſmus in ſermone græco, ἀπὸ τοῦ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. Nam qui cohæret, ὁ ὢν cum iis quæ præcedunt ἀπό? Deinde quid ſonat ullis ὁ ἦν? Rurſus,qui quadrat ὁ ἐρχόμενος cum ἀπὸ τοῦ? Qui putant Apocalypſim ab Ioanne conſcriptam,negent ſi uolent,uſq; apoſtolos male græce locutos. Nam id quidã cõtendunt,uidelicet apoſtolorũ patroni.

Luc.21.pag.154.m.Et ois populus manicabat ad eũ.qđ apud Græcos eſt ὠρθρίζε, latina uoce eſt imitatus,ſed impudenter. Quis emꝫ ferat manicare, p, mane uenire?

LOCA OBSCVRA

ET IN QVIBVS LAPSI SINT MAGNI NOMINIS INTERPRETES, EX INNVMERIS PAVCA DECERPTA, VT SIT AD manũ quod obijciatur eis, qui dicunt ſuperfuiſſe, quod noſtris annotationib⁹ foret explicandũ.

MAtthæi cap.1.pag.6.&.7. Traducere perperã intellectum à Magiſtro ſententiarum.

Cap.11.pag.41.m. Regnũ cœlorũ uim patitur, pleriq; interpretantẽ de ui cohibendis affectibus, cum Chriſtus ſentiat gẽtes & peccatores uiolentia fidei irrumpere, cum Iudæi inuitati nollent ingredi.

Lucæ cap.1.pag.112.f. Rerum quæ in nobis cõpletæ ſunt, quis Latina intellexiſſet, niſi cõſultis Græcis, cũ Euangeliſta ſentiat, res quas narraturus ſit certas eſſe, cõpertæq; fidei. Interpres nihil putauit intereſſe, inter πεπληροφορημένων & πεπληροφορημένων.

Eodem.pag.119.f. Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Vulgus interpretum putat eſſe ſenſum, quod deus cogitatione ſui cordis diſperſerit ſuperbos, cum ſenſus ſit, ſuperbos à deo diſſipatos, ſuis ipſorum conſilijs & cogitationibus: qua de re nulla eſt apud Græcos tergiuerſatio, cum illi legant, καρδίας αὐτῶν.

Eodem.pag.120.m. Iuſiurandum quod iura.ad Ahraham pa.no.daturũ ſe nobis. Solennis diſtinctio qua chorus eccleſiaſticus uerſus hos diducit, ob prolixiorẽ, ut opinor, ſententiam, effecit ut complures non animaduertant uerum ſenſum, ut illic indicauimus. Ac mox in remiſſionẽ, cum ſit in remiſſione, pro, per remiſſionẽ. Ac mox: Oriens, nomen eſt ſubſtantiuũ, cum uulgus putet eſſe participiũ. Sunt & alia in hoc cantico, quod cotidie canitur in templis, & à paucis intelligitur.

Cap.2.pag.123.f. Tuam ipſius animã pertranſibit gladius. In tuam ipſius, lapſus eſt Hugo Carrenſis, & Lyranus. In pertranſibit, lapſus Auguſtinus, exiſtimans pertranſire dictum p, præterire, ut aliquoties inuenitur. cum Græce ſit διελεύσεται, per medium ibit, ſiue perfodiet.

Cap.19.pag.152.f. Si cognouiſſes & tu. Locus obſcurus, & hactenus à paucis intellectus.

Cap.22.pag.155.m. De emendo gladio, reiecta Lyrenſis & recentium interpretatio, uelut à Chriſti mente alieniſſima.

Ioannis cap.12.pag.187.f. Adhuc modicum lumen in uobis. Vulgus interpretatur, pauxillum lucis eſſe in apoſtolis, cum ſenſus ſit, Chriſtum lucem exiguo tempore apud illos uerſaturum.

In Actis.

In Actis cap.20.pag.230.m.Nec facio animã meam pretioſiorẽ q̃ꝫ me.Quis intel ligat ſenſum,cum male reddiderit interpres? Sed de hoc dictum eſt in ſolœciſmis.

In epiſtola ad Rhomanos, cap.2.pag.257.m. Quærentibus uitam &c. Sic reddidit interpres,ut ſenſus percipi non poſſit.

Cap.3. pag.259.f. Credita ſunt illis eloquia. Lyranus interpretatur, quod Iudæi fidem habuerint eloquijs, cum ſenſus ſit, illis eſſe commiſſa, ſiue concredita eloquia dei.

Cap.5.pag.267.m. Nam iudicium quidẽ ex uno. Vulgus accipit ex uno Adam, cum ſenſus ſit ex uno peccato.

Cap.11.pag.285.m. Vt illos æmulentur. Thomas quadruplicem ſenſum induxit, nec tamẽ attigit uerum,cum hæc ſit ſententia:ut deus illos ad æmulandum prouocaret.

Cap.12.pag.287.m.Rationabile obſequium. Vulgo interpretantur, moderatam macerationem carnis, cum ſenſus ſit, deo immolandam uictimam non brutam, ſed rationis participem, hoc eſt, ipſum hominem.

Cap.14.pag.294.p.Alius iudicat diem ad diem: alius iudicat omnem diem. Sic interpretatus eſt Auguſtinus,ut uideatur procul abeſſe à ſenſu Pauli.Etiamſi non nihil torquet hunc locum Ambroſius: nam Paulus agit de ſuperſtitioſa obſeruatione dierum ad exemplum Iudæorum, cum Chriſtianis olim omnes dies æque ſacri fuerint.

Eodem.pag.293.m.Qui infirmus eſt,holus manducet.Sic uulgo interpretantur, quaſi iubeat ſuperſtitioſos holeribus ueſci.Imò Paulus mallet nullum eſſe ſuperſtitioſum.Sed oſtendit,quid faciat firmus, fretus ſua fide, quid infirmus obſequens ſuæ ſuperſtitioni.

Eodem.pag.294.m. In ſuo ſenſu abundet. Abundare ſuo ſenſu, pertinacis eſt. Paulus ſentit,ut in his quæ citra uitium uel fieri, uel non fieri poſſunt, unicuiq; ſua mens ſatiſfaciat.

In epiſtola prima ad Corinthios. pag.309.m. Spiritualibus ſpiritualia comparantes. Vulgo ſic accipiunt,quaſi uiris ſacris ſacra conueniant, cum Paulus ſentiat, genus ſermonis adhiberi deberi rebus ſpiritualibus aptum.

Cap.3.pag.311.m.Lignum,fœnum, ſtipulam, interpretantur de uitioſis actibus, & gradibus peccatorum. cum Paulus ſentiat de doctrina quorundam apoſtolorum inſyncera,quæ ad exactum iudicium improbaretur, periretq; opera tum eorum qui didicerunt, tum eorum qui docuerunt dediſcenda.

Cap.10.pag.340.m.An æmulamur dñm,p eo quod eſt,ad iram prouocamus?

In epiſtola.2. ad Corinthios, cap.1.pag.360.f. Ex multarum perſonis facierum. Locus eſt obſcuriſſimus, & à nobis uarie explanatus.

Ioan. cap.18.pag.193.f.Ad Caipham. Vbi ob locum deprauatum tota uia aberrat Auguſtinus.

Cap.4.pag.367.p.Vt ſublimitas ſit uirtutis dei.cum ſit ſenſus,ut ſublimitas uirtutis per nos æditæ,ſit dei, & non ex nobis.

Cap.5.pag.370.m.Si qua in Christo noua creatura,sensus est,si quis est in Christo,is est noua creatura.

Cap.8.pag.378.p. Destinatam uoluntatem, Thomas interpretatur, ab æterno prædestinatam, multum aberrans à sensu Pauli, cum is dixerit προθυμίαν, id est, animi promptitudinem,siue propensionem.

Ibidem.f.Gloriæ Christi.Locus est obscurus, sed paucis hic indicari non potest.

Cap.10.pag.383.p.Sed ipsi in nobis. Locus obscurus & uulgo parum intellectus. Ne is quidem paucis potest annotari.

In epistola ad Galatas,cap.1.pag.394.m.Non acquieui carni & sanguini. Thomas ac uulgus recentiorũ interpretantur, Non acquieui uitijs carnalibus,cum Paulus neget se contulisse Euangelium suum cum Petro & cæteris apostolis hominibus,quos carnem & sanguinem uocat.

In epistola ad Ephesios, cap.1.pag.414.p. Vulgus legit: Super omnẽ ecclesiam, cum sensus sit,Christum esse summum caput ecclesiæ suæ,præfectum omnibus,ut cui data sit omnis potestas.

Ibidem.cap.2.m.Potestatis aëris.Locus hactenus à paucis intellectus.

In epistola ad Philippenses,cap.1.pag.431.f. Dum omni modo siue per occasionem.Quanquam id paucis annotari non potest.

Cap.2.pag.433.&.434.Formam serui accipiens &c. Secus explanata, q̃ uulgus explanat.

Ibidem.f.Et perficere.Putant esse consummare.cum sit ἐνεργεῖν,hoc est,agere.

Eodem.pag.435.m. Supra sacrificium. Locus longe secus intelligendus, quàm uulgo exponant.

In epistola ad Colos. cap.2. pag.444.m. Diuitias plenitudinis. cum Græce sit πληροφορίας.non potest esse alius sensus, quàm ut optet illis Paulus certissimam fidem & persuasionem mysterij.

Ibidẽ.Ne quis uos decipiat,dixit,p depredet. quod certe interpretis est uitium.

Cap.2.pag.445.p.Chirographum decreti.Locus uulgo paucis intellectus.

Ibidem mox. Traduxit, expensa Augustini interpretatio. Quo loco Thomas miserabiliter lapsus est.

Ibidẽ.f.Nemo uos seducat.p eo quod erat,nemo uobis præmium interuertat.

Eodem.pag.446.f.Ambulans in his quæ non uidit. Locus non à quibusuis intellectus,in quo lapsus uidetur & Augustinus.

Ibidem.f.Quid adhuc decernitis, ut male uertit interpres, ita uulgus perperam intelligit.Nam Paulus sentit,eos nõ amplius debere teneri decretis humanis.

Cap.3.pag.448.f.Exultat, uertit, βραβευέτω. Et interpretem secuti recentiores interpretes, tota aberrant uia.

In epistola ad Hebræos,cap.2.pag.493.m.Minuisti eum paulo minus ab angelis. Secus expositus locus, quàm uulgus accipit.

Ibidem mox.pag.500. Decebat em̃. Quod de patre dictum est,uulgo ad filium referunt,perperam legentes consummari,pro consummare.

Ibidem.

Ibidem.f.Et tentatus.Locus noue & uere expoſitus,& reſtituta lectio.

Cap.3.pag.501.p.Ampliorem honorem domus.& lectionem palàm uitiatam,& ſenſum hactenus non intellectum oſtendimus.

Cap.5.pag.503.m.Interpretabilis ad dicẽdum.Thomas anxie torquetur,ob culpam interpretis,qui debuerat uertere,difficilis enarratu,ſiue ad interpretandum.

Ibidem.p.Et quidem cum eſſet.Locus uehementer obſcurus,ſed explanatus.

Cap.11.pag.513.p.Caſtra uerterunt. Quidam interpretantur pro,euerterunt,cum ſentiat eſſe uerſa in fugam.

Ibidem.m. In melotis. Thomas hoc loco inſigniter allucinatus eſt.

Cap.13.pag.516.p.Placuerunt quidam angelis ho.re. Vt deprauate legimus uulgo,ita perperam intelligimus, cum ſit ſenſus, quoſdam inſcientes excepiſſe angelos hoſpitio,quos homines eſſe putabant.

In epiſtola Petri.1.cap.2.pag.526.f. Quaſi modo geniti infantes rationabiles, lac &c.Ex deprauata lectione ſequitur ſenſus deprauatus.cum Petrus non uocet pueros rationabiles, ſed lac animi non corporis rationale uocat.

Cap.2.pag.528.m. Tradebat autem iudicanti ſe iniuſte. Vt uulgo deprauate legimus,ita perperam exponimus, cum Petrus ſentiat Chriſtum non ſumpſiſſe ſibi uindictam,ſed eam tradidiſſe patri,qui iuſte iudicat.

Cap.3.pag.529.p.Pertimentes ullam perturbationem.cum ſenſus ſit, non expauẽſcentes ullo pauore.

Ibidem mox.Honorẽ impartientes. cum Petrus loquatur de abſtinentia coitus, recentiores exponunt de cultu & uictu proſpiciendo uxori,iuxta illius dignitatem. Item quod ſequitur de non interrumpendis precibus, interpretatur, non exaudiri preces,niſi concordet uir & mulier.

Ibidẽ.m.In fide legimus,p,in fine,ſiue in ſumma,& hinc mirus error interpretũ.

Ibidem.f.Mortificatos quidem carne.ob deprauatam lectionem, toto cœlo errant interpretes neoterici.

Cap.4.pag.530.f.Eſtote itaq; prudentes.cum Petrus iubeat illic non eſſe ſobrios.

In epiſtola Petri.2.pag.535.m.Et habemus firmiorem.Locus antehac parum intellectus.

Ibidem in fine.Aſpectu enim & auditu.Locus longe ſecus enarratus, quàm antehac intellectus eſt.

Pag.536.p.Sectas non metuunt &c.Locus noue expoſitus.

In epiſtola Ioannis.1.cap.5.pag.539.f. Non pro illo dico ut roget quis &c. Locus difficillimus noue explanatus.

Ioannis in Euange. cap.5. pag.175.m. Probatica piſcina putant cohærere, cum probatica,ſit nomen loci,in quo erat piſcina.

Cap.12.pag.185.Duodecim horæ diei. ſecus expoſiti q̃ uulgus accipit.

Act.cap.24.pag.236.f.Patri & deo, pro, patrio deo. Et hinc mirus interpretum tumultus.

LOCA MANIFESTE

DEPRAVATA, SED EX INFINITIS, VT OCCVRREBANT, PAVCA DECERPTA.

MAtthæi cap.3.pag.16.f.Appropinquabit,pro,appropinquauit:sed potius appropinquat, in quo perpetuo penè peccatum est à scribis.

Cap.4.pag.19.f.Angelis suis mandauit,pro,mandabit: errorem errore pensante scriba.

Cap.8.pag.35.p.Imperauit uentis,pro,increpauit.Ad eundem lapidem impegerunt Luc.cap.4.pag.131.m.Imperauit febri,pro,increpauit.

Cap.12.pag.46.m.Spiritus autem blasphemiæ, pro, spiritus blasphemia. Quo loco mendum lectionis turpiter imponit interpretibus neotericis.

Cap.22.pag.70.m.Nubent & nubentur,pro,nubunt & nubuntur.

Cap.23.pag.73.m.Qui mundatis &c.pleni estis,mendose legimus ,p,plena sunt.

Lucæ cap.5.pag.96.f.Ad Archisynagogum, pro,ab Archisynagogo.

Actorum,cap.1.pag.201.m.Erant autem hominum,pro, nominum.

Actorum,cap.14.pag.219.f.Italiam,pro, Attaliam.

Marci,cap.8.pag.103.p.Qui me confessus fuerit. Confessus,deprauatum est,pro confusus.

Lucæ cap.1.pag.120.f.In remissionem,pro,in remissione,hoc est,per remissionẽ.

Cap.8.pag.136.m.Et non poterat audire.Audire,deprauate legimus pro adire.

Ibidem mox.Compellebantur,pro,complebantur.

Cap.9.pag.137.f.Et inde ne exeatis,pro,& inde exeatis.

Cap.10.pag.139.m.Pro septuaginta legimus, septuagintaduo.

Eodem.pag.140.m.Suspiciens autem Iesus,pro,susciens,ὑπολαβὼν.

Cap.12.pag.145.f.Et duo in tres diuidentur. Vitiosa distinctione sensum corrupimus.

Cap.14.pag.147.m.Neq; uicinos,neq; diuites. legendum, neq; uicinos diuites. Nam à pauperibus uicinis nihil erat periculi, ne uicissim non uocent ad cõuiuium.

Cap.15.pag.148.p.Euertit,pro,euerrit,siue uerrit,cum græce sit σαροῖ. Id mendi & in uetustissimis exemplaribus inoleuit.

Ibidem mox.Consummasset,scriptum est pro,consumpsisset.

Ibidem.f.Deuorauit substantiam suam,pro,substantiam tuam.

Cap.16.pag.150.p. Et sepultus est in inferno. Vitiosa distinctio uitiauit sensum. Nam post,sepultus est, apud Græcos colon est.

Cap.

Cap.23.pag.160.p.Qui in eadem damnatione es.Qui,deprauatum est pro,quia siue,quod.

Ioannis,cap.1.pag.168.m.Hæc in Bethania facta sunt.Bethania,pro,Bethabara corrupte scriptum est.

Ibidem.f.Qui tollit peccata mundi, cum sit,peccatum mundi.

Cap.5.pag.175.m.Bethsaida,pro,Bethseda.

Cap.7.pag.179.m.Non uolebat,pro,non ualebat, hoc est,non poterat.

Cap.10.pag.185.f. Vt glorificetur filius dei per eum. cum legendum sit, per eam, uidelicet infirmitatem.

Ioannis, cap.18.pag.193.f. Ad Caipham, pro, à Caiapha. Quo loco lapsus est Augustinus.

Cap.21.pag.197.p. Sic eum uolo manere,pro,si eum uolo manere.

Actorum,cap.15.pag.220.m.Dirupta,pro,diruta scriptum est.

Ibidem mox.Suffusa,pro suffossa.

Cap.16.pag.221.p.Vidua,scriptum est pro,Iudæa.

Cap.19.pag.227.m.Virtutesq; non modicas quaslibet.Duplicem lectionẽ commiscuit scriba.

Cap.24.pag.236.m.Patri & deo meo,pro,patrio deo meo.

Cap.27.pag.239.p. Ciuitas Thalassa,pro,ciuitas Lassea.

Eodem.pag.240.f.In locum bithalassum,pro,dithalassum,hoc est,bimarem.

Ibidem mox. Insigne Castrorum, pro, insigne Castorum, hoc est, Castoris & Pollucis.

Epistо.ad Rhomanos,cap.3.pag.260.p.Est,pro,esto.

Cap.8.pag.272.f.Sapientia carnis inimica est,pro, inimicitia est.

Cap.9.pag.279.m.Ex uno concubitu,pro,ex uno concubitum habeas. Vbi deprauatam lectionem sequitur & sensus deprauatus.

Cap.10.pag.281.p.Moses enim scripsit.Locus deprauatus, qui tamen paucis indicari non potest.

Cap.12.pag.290.f.Mihi uindictam,pro,mihi uindicta,siue,mea est uindicta.

Cap.13.pag.292.f.Nox præcessit,pro,processit,hoc est,progressa est.

Cap.14.pag.296.f.Tu fidem quam habes, in teipso habes,pro, tu fidem habes, in teipso habe.

Cap.16.pag.301.m.Asiæ scriptum est,pro,Achaiæ.

Ibidem.Asineretum,pro, Asyncritum.

Epistol.ad Corinthios.1.cap.1.pag.304.f. In eadem scientia, pro, in eadem sententia.

Cap.2.pag.308.m.Nunquam,pro, nequaquam.

Cap.8.pag.336.p.Idolotica,pro, Idolothyta.

Cap.11.pag.342.f.Quod pro uobis tradetur,pro,quod pro uobis frangitur.

Cap.12.pag.343.f. Dicit anathema Iesu,pro,dicit anathema Iesum.

Eodem.pag.345.p.Gloriatur,pro,glorificatur, δοξάζεται.

Cap.14.pag.347.f.Spiritus loquitur,pro, ſpiritu loquitur.

Eodem.pag.349.m. Quis ſupplet locum idiotæ, pro, qui ſupplet &c. Vna litera addita,& diſtinctionem & ſenſum corrupit.

Eodem.pag.351.p.Quid inſanitis,pro,quod inſanitis.

Eodem.pag.353.m.Nouiſſime autē inimica,pro,nouiſſima autē inimica.

Ibidem mox.Propter ueſtram gloriam,pro,per noſtram gloriam, ut ſit iurantis.Et hic lectio mendoſa totam ſubuertit ſententiam.

Epi.ad Corint.2.cap.1.pag.361.p. Legiſtis & cognouiſtis,p,legitis & cognoſcitis.

Cap.5.pag.369.f.Excedimus,pro,excidimus, cum græce ſit ἐξέσημεν.

Cap.8.pag.376.m.Ingenium,pro,ingenuum, hoc eſt,ingenuitas.

Cap.12.pag.390.Sed eſto,ego uos grauaui,pro,eſto, ego uos non grauaui.

Ad Galatas,cap.2.pag.400.m.Quoniā reprehenſibilis erat,p,reprehenſus erat.

Cap.4.pag.407.m.Bonum autem æmulamini,pro,bonum autem æmulari.

Ad Epheſios, cap.2.pag.419.p. Decretis euacuans, pro, in decretis. Hic omiſſa præpoſitio, totum ſenſum ſubuertit.

Cap.6.pag.429.f.Et in omnibus perfecti ſtare,pro, perfecte ſtare.

Ad Theſſalonicenſes,cap.2.pag.452.m. Vt crederetur à nobis. A, redundat, & ſenſum uitiat.

In ſecundam,cap.1.pag.459.f.Retribuere retributionē, ,p, retribuere afflictionē.

In epiſtol. ad Timothæum.1.cap.4.pag.472.p. Aſſecutus,pro,aſſectatus.

In epiſt.ad Theſ.cap.3.pag.462. Per epiſtolam hanc.hunc,legendum, nō hanc.

In epiſtol. ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.f. Si manſerit,pro,ſi manſerint. Vbi deprauata lectio,& ſenſum totum corrumpit.

Ad Tímoth.2.cap.4.pag.484.m.Et fratres eius,pro, & fratres omnes.

Ad Heb.cap.2.Decebat enim.cōſummari mendoſe ſcriptū eſt, pro,cōſummare.

Cap.13.pag.516.p.Placuerūt angelis hoſpitio acceptis. de q̄ & ante meminimus.

Epiſtol. Iacobi,cap.3.pag.521.m. Cæterorum,pro,cæterum.

Cap.5.pag.522.f.Adduxiſtis,pro,addixiſtis.

Epiſtol. Petri.1.cap.2.pag.527.p. Domos ſpirituales,pro,domus ſpiritualis.

Cap.3.pag.529.In fine autem,pro,in finem, aut in ſumma.

Eodem.pag.530.p.Mortificatos carne,pro,mortificatus carne.

Cap.5.pag.533.f.In Babylone collecta,pro, in Babylone coëlecta.

Epiſtol. Iudæ, pag.541.m.Imperet tibi deus, pro increpet te deus.

Matthæi.1.pag.4.f.Mater Ieſu Maria,pro, mater eius Maria.

Rurſus pag.10.m.Et uocabitur nomen eius,pro,uocabunt nomen eius.

Cap.5.pag.23.f.Reconciliari fratri tuo,pro, reconciliare.

Cap.26.pag.82.p.Quod dixerat,pro,qui dixerat.

Marci.11.pag.106.m.Timemus populum,pro, timebant populum.

Lucæ.1.pag.116.m.Sorte exĳt,pro, ſors exĳt.

Ad

AD PLACANDOS

EOS, QVI PVTANT IN SACRIS LIBRIS NIHIL NEQVE SVPERESSE, NEQVE DEESSE, QVAEDAM EXCERPSIMVS, QVAE MANIFESTIVS DEPRAVATA SVNT IN HOC GENERE, QVÀM VT NEGARI POSSIT.

MAtthæi cap.2.pag.15.f. Ploratus & ululatus. cum græci codices habeant, lamentatio, ploratus, ac fletus. Et ita recitet Hieronymus, pariter & iuxta Septuaginta, & iuxta Hebraicam ueritatem.

Cap.3.pag.18.p. Iam enim ſecuris. legẽdum iuxta Græcos: Iam enim & ſecuris.

Cap.12.pag.45.f. Indicat Hieronymus omiſſum quiddam in uaticinio Eſaiæ.

Cap.15.pag.56. Quem dicunt homines eſſe filium hominis? cum & in græcis & in uetuſtis codicibus habeatur, quem me dicunt eſſe &c.

Cap.27.pag.85.p. Liberet eum ſi uult. legendum, ſi uult eum.

Marci cap.1.pag.91.p. Quia in poteſtate ſpiritibus imperat. legendum, & ſpiritibus imperat.

Lucæ cap.4.pag.131.p. Impleta eſt ſcriptura. legendum, ſcriptura hæc.

Cap.7.pag.135.p. A filijs ſuis. legendum: Ab omnibus filijs ſuis: iuxta Græcos & Ambroſium, ſic etiam interpretantem.

Ioannis.1.pag.167.p. Et gratiam pro gratia. Et, redundat.

Cap.3.pag.173.p. Qui de terra eſt, de terra loquitur. legendum: Qui de terra eſt, de terra eſt, & de terra loquitur.

Cap.6.pag.178.m. Nónne hic eſt filius Ioſeph? cum iuxta Græcos & Auguſtinum legendum ſit: Nónne hic eſt Ieſus, filius Ioſeph?

Epiſtola ad Rhomanos, cap.12.pag.288.f. Habentes donationes. legendum: Habentes autem donationes. Omiſſa coniunctio ſenſum ſubuertit.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.324.m. Quod honeſtum eſt, & facultatem præbeat dominum ſine impedimento obſecrandi.

Cap.9.pag.337.p. Et qui triturat. Deſunt quædam apud nos.

Epiſtola ad Galatas, cap.3.pag.404.f. Teſtamentum confirmatum à deo &c. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt, in Chriſtum.

Epiſtola ad Theſſalo.1.cap.3.pag.456.m. Miniſtrum dei. Iuxta Græcos & Ambroſium deeſt, & cooperarium noſtrum.

Epiſtola ad Philemonem. pag.490.f. In Chriſto Ieſu &c. Ante hæc uerba deeſt, qđ eſt in nobis: iuxta græcos codices, Chryſoſtomũ, Ambroſium, & Hieronymũ.

Epiſtola Petri.1.cap.4.pag.532.p. Deſunt quædam apud nos iuxta Græcos.

Quæ

QVAE SINT ADDITA IN NOSTRIS EXEMPLARIBVS.

EPistolæ ad Ephesios,cap.2.pag.417.m.Et cõuiuificauit. Cõuiuificauit, nec est apud Græcos,nec apud Hieronymum, nec Ambrosium,nec in uetustissimis codicibus.

Epist.Ioannis.1.cap.2.pag.538.m. Quæ nõ est ex pa.Quæ,redundat.

Epist.ad Timotheum.1.cap.2.pag.468.p.Cuius testimonium &c.Cuius,& confirmatum est,non sunt apud Græcos.

Epist.ad Timotheum.2.cap.2.pag.481.f.Fidem,spem.Spem,nec est apud Græcos,nec apud Ambrosium, nec in uetustis exemplaribus.

Cap.2. pag.482.p. Qui resistunt ueritati. Veritati, redundat, iuxta Græcos & Ambrosium.

Cap.3.ibidẽ.Cæci,redundat,nec est in Græcis, nec in Latinis antiquis, nec apud Chrysostomum,nec apud Ambrosium.

Epist.ad Colossenses,cap.1.pag.443.p.Omnem plenitudinẽ diuinitatis.Diuinitatis,redundat:nec apud Græcos additur, nec apud Ambrosium.

Epist.ad Hebræos,cap.4.pag.502.m.Confessionẽ spei nostræ. Spei nostræ, nec est apud Græcos, nec apud Chrysostomũ additꝰ,nec in exẽplaribus uetustissimis.

Cap.5.pag.503.m.Cum esset filius dei.Dei,redundat iuxta græcos codices. Item iuxta Chrysostomum & Vulgarium interpretes.

Epist.ad Rhomanos,cap.8.pag.277.f.Neque futura, neque fortitudo &c. Fortitudo,non est apud Græcos.

Cap.11.pag.284.p.Saluæ factæ sunt &c.Duæ dictiones redundant,dei,& saluæ.

Epist.ad Corinthios.1.cap.6.pag.319.f.Empti enim estis pretio magno. Magno, redundat iuxta Græcos,Chrysostomum, & Ambrosium.

Matthæi cap.5. pag.23.m. Sine causa. ἐικῆ iuxta Hieronymum eradendum est, etiamsi sic interpretetur & legat Chrysostomus.

Lucæ cap.11.pag.141.f.Lucerna corporis tui. Tui,additum est.

Cap.13.pag.156.f.Sata tria,in Luca sunt addita,ex Matthæo.

Mat.cap.5.pag.26.m.Diligite inimicos uest.apud Græcos plus est c̃ꝫ in nostris.

Epist.ad Rhomanos,pag.287.p.Honor & gloria. Honor,redundat.

Epist.ad Ephesios,cap.2.pag.419.m.In spiritu sancto. Sancto, redundat iuxta græcos codices,Hieronymum,& Ambrosium.

Matthæi cap.6.pag.29.m.Quia tuum est regnũ.Hæc coronis,apud Matthæum addita est apud Græcos duntaxat.

Epist.ad Rho.cap.12.pag.290.m.Prouidẽtes bona.Apud Græcos tantũ est,corã oibꝰ hoibꝰ.nõ solũ corã deo,additũ ẽ.nec addit hæc Origenes aut Theophylactꝰ.

Epist.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.7.pag.322.m.Per mulierem fidelem,nonnihil uerborum additum eſt apud nos.

Matthæi cap.6.pag.30.m.Lucerna corporis tui.Tui,redundat.

Epiſtola ad Corinthios.1.cap.4.pag.313.m. Hæc particula, ſicut & ego Chriſti, nec apud Græcos aſſcribitur,nec in exemplari Paulino,nec apud Ambroſium.

Epiſt.ad Philip.cap.2.pag.435.m.Tam unanimem.Tam,redundat apud nos.

Matthæi cap.6.pag.31.p.Animæ ueſtræ.De potu nec apud Chryſoſtomum additur,nec apud Hilarium,nec apud Græcos,paucis exceptis.

Corinth.1.cap.5.pag.352.m.Adhuc enim eſtis.Enim,redundat & officit ſenſui.

Matthæi.9.pag.37.p.Et dixit puella ſurge.Hæc quatuor uerba nec habent apud Græcos,nec adduntur ab Hieronymo, nec extant in antiquis exemplaribus.

Ad Corinth.2.cap.2.pag.362.f.Triſticiam ſuper triſticiã.Super triſticiã,apud nos additũ eſt ex alio quopiã loco,cũ nec Ambroſius addat,nec Vulgarius interpres.

Ibidem mox.Me, redundat apud nos.

Mat.cap.10.pag.38.f.Dicẽtes,pax huic domui.Hæc uerba ſunt adiecta apud nos, cũ nec apud Græcos ſint,nec apud Hieronymũ interp̃tẽ,nec apud Theophylactũ.

Corinth.2.cap.2.pag.363.f. Et ad hæc quis tam idoneus. Tam,planiſſime redundat, cum nec Origenes addat.

Matthæi cap.14.pag.52.p.Diſcipuli dederunt turbis.Dederunt,additum eſt.

Ad Galatas cap.3.pag.402.p.Non credere ueritati. Hanc particulam Hieronymus putat adiecticiam,nec addebatur in uetuſtiſſimis exemplaribus Latinis.

Ibidem.f.Et in uobis crucifixus.Et,additum eſt,& officit ſenſui.

Matthæi cap.15.pag.54.m.Labijs me honorat.Hic redundat aliquid apud Græcos,aut certe nobis deeſt.

Ibidem mox.Doctrinas & præcepta.Et,redundat,cum ſit appoſitiue dictum.

Cap.16.pag.57.m.Quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus.Ieſus,redundat.

Corinth.2.cap.6.pag.372.m.Eandem autem retributionem habentes. Habentes,ſupereſt apud nos.

Ad Epheſios cap.5.pag.427.f.Implemini ſpiritu ſancto. Sancto,ſupereſt.

Ibidem mox.In uerbo uitæ. Vitæ, ſupereſt.

Matthæi cap.21.pag.68.f.Verebuntur forte filium meum. Forte,additum ab interprete, non ſine incommodo ſententiæ.

Corinth.2.cap.11.pag.384.f.Excidant, additum eſt apud nos,

Matthæi.27.pag.84.f. Vt impleretur quod. Totum teſtimonium prophetæ, adiectum eſt.

Ad Galatas cap.5.pag.409.p.Nemini cõſenſeritis. Hanc particulam ut adiecticiam præterit Hieronymus.

Ibidem paulo ante.Non credere ueritati.

Ibidem.f.In occaſionem detis carni.Detis,adiectum eſt.

Ibidẽ ſuperius.Perſuaſio hæc ueſtra.Hæc ueſtra,ſuperſunt.Tantũ eſt perſuaſio.

Marci.5,pag.97.p.Etiam Euangeliſta nonnihil adiecit de ſuo.

Ioannis

Ioannis cap.6.pag.178.p. Duodecim cophinos, & duobus piſcibus. tria uerba ſunt adiecta, quæ nec in Latinorum uetuſtis exemplaribus reperiuntur.

Marci cap.8.pag.102.p. Tu es Chriſtus. Additū apparet aliunde, filius dei uiui.

Lucæ cap.4.pag.130.f. Et diem retributionis. Hæc uerba nec ſunt apud Græcos, nec adduntur ab Hieronymo.

Ad Epheſios cap.1.pag.414.m. In remiſſionem peccatorū. In, redundat, nec eſt apud Ambroſium aut Hieronymum.

Lucæ cap.11.pag.141.f. Lucerna corporis tui. Tui, additum eſt.

Act.cap.1.pag.220.m. Quam audiſtis, inquit. Inquit, additum eſt per interpretē.

Lucæ cap.11.pag.141.p. Si perſeuerauerit pulſans. adiectum ex alio Euangeliſta.

Lucæ cap.17.pag.150.f. Aut paſcentem boues. Græce non eſt boues.

Ioannis cap.6.pag.178.m. Quia dixi. Hic additum eſt, uiuus.

Ioannis cap.7. pag.180.p. Ego ſcio eum &c. Hic aliquot uerba ſunt addita ex alio loco.

Ibidem mox. Nondum erat ſpiritus datus. Datus, redundat.

Cap.8.pag.183.f. Et exiuit de templo. In Græcorū codicibus quædā redundant.

Cap.12.pag.187.p. Ecce totus mundus abit poſt eum. Totus, haud dubie redundat apud nos.

Ad Rhomanos cap.1.pag.244.p. Qui factus eſt ei. Ei, additū eſt ab interprete.

Eodem.pag.252.m. Veritatem dei. Dei, adiectum eſt.

Eodem.pag.255.f. Qui cum iuſticiam dei. Hoc loco hæc uerba ſunt addita, Non intellexerunt.

Cap.5.pag.264.m. In ſpe filiorū dei. Filiorū, apud nos redundat, & gloriæ, deeſt.

Cap.6.pag.268.p. An ignoratis. Fratres, additum.

Cap.8.pag.273.m. Spiritum adoptionis. Hic redundat, dei.

Cap.9. pag.281. p. Et non miſericordiam conſecutam &c. Hieronymus fatetur aliquid ſupereſſe.

Cap.10.pag.283.f. Et contradicentem mihi. Mihi, adiectum eſt.

QVAE PER INTERPRETEM COMMISSA.

EX his quæ hactenus annotauimus quædam incuria librariorū, nonnulla ſtudio ſemidoctorum commiſſa ſunt, per multa & interpretis, quiſquis is fuit uel inſcitia, uel negligentia. Cæterum quæ ſequuntur, non poſſunt, niſi interpreti imputari.

Lucæ cap.3.pag.126.m. Nihil amplius, quàm quod cōſtitutum eſt uobis, faciatis.

Cum

Cum Græce ſit πράσειν, non animaduertit uertendum fuiſſe, exigatis, præſertim cũ alibi πράκτορες uerterit exactores, & ἔπραξα exegiſſem.

Luc. 16. pag. 150. p. In his omĩbus, quod arbitror uertendũ fuiſſe, ſuper hæc omĩa.

Actorum cap. 18. pag. 226. m. Et nemo apponetur tibi, pro, inuadet, ſiue inĳciet tibi manum. Cum ſit ἐπιθήσεταί σοι.

Actorum cap. 24. pag. 236. m. An non manifeſte dormitauit, cum uocem latinam interpretatur per Græcam, ſed idem ſignificantem? Secundum ſectam quam dicunt hæreſim.

Epiſt. ad Timothe. 1. cap. 4. pag. 472. p. παρηκολούθηκας, pro aſſectatus uertit aſſecutus. Idem fecit in præfatione Euangelĳ Lucæ.

Epiſt. ad Timoth. 1. cap. 1. pag. 463. p. γνησίῳ uertit dilecto, pro germano.

Corin. 1. cap. ultimo. pag. 358. p. ἕως δὲ τῆς πεντηκοστῆς uſque ad quinquageſimum, ſubaudi, diem, uertit, uſq; ad pentecoſten.

Ibidem. m. De Apollo autẽ fratre, interpres addidit de ſuo, notum uobis facio: quo ſermo foret explanatior.

VBI INTERPRES AVSVS SIT ALIQVID IMMVTARE, DE VERBIS APOSTOLORVM AVT EVANGELISTARVM.

MAtth. cap. 16. pag. 57. f. Cũ Græce ſit ἵλεώς σοι κύριε, id eſt, propicius tibi domine, interpres non dubitauit uertere, abſit à te domine. Quemadmodum illud, μὴ γένοιτο, id eſt, ne fiat, uertit conſtanter abſit, ſenſum exprimens, à uerbis recedens.

Luc. 1. pag. 119. m. pro μακαριοῦσι, id eſt, beabunt, non dubitauit uertere, beatã dicent, periphraſi rem explicans.

Actorum cap. 1. pag. 200. m. Quam audiſtis inquit, uerbum inquit, interpres addidit de ſuo.

Ad Rhom. cap. 8. pag. 274. m. Qui ſubiecit eam, eam addidit, explanandæ rei gratia.

Cap. 10. pag. 282. m. καταγαγεῖν deducere, quod interpres uertit reuocare.

Ibidem, de ſuo addidit ſcriptura, quo ſermo eſſet dilucidior.

Ad Corin. 1. cap. 10. pag. 339. m. Cõſequẽte eos petra, eos interpres addidit de ſuo.

Cap. 12. pag. 342. ὃ κλώμενον quod frangitur, uertit tradetur, opinor, quod alterũ uerbum eſſet durius futurum auribus: quod de Chriſto ſcriptum ſit, Os non comminuetis ex eo.

FINIS.

ΟΡΟΙ Α Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΠΙΣΤΙΣ ΗΜΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, ΗΓΟΥΝ

Η ΘΕΟΤΗΣ.

Πατὴρ	ἡ	Πνεῦμα ἅγιον.
Θεὸς εἷς		Πρόσωπα τρία.
Οὐσία μία		Υποστάσεις τρεῖς.
Φύσις μία		Ιδιότητες τρεῖς.
Μορφὴ μία		Χαρακτῆρες τρεῖς.
Βασιλεία μία		Αρχαὶ τρεῖς.
Δόξα μία		Λαμπρότητες τρεῖς.
Δύναμις μία		Κυριότητες τρεῖς.
Βούλησις μία		Ενέργειαι τρεῖς.
Χάρις μία		Επιγνώσεις τρεῖς.
Πίστις μία		Ομολογίαι τρεῖς.

ΠΙΣΤΕΥΩ εἰς ἕνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς ὁρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τόν τε δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ μαρίας τῆς παρθένου, καὶ ἐνανθρωπήσαντα, σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ ποντίου πιλάτου, καὶ παθόντα καὶ ταφέντα, καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός, καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ κύριον, τὸ ζωοποιὸν, τὸ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον, καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν. εἰς μίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν. ὁμολογῶ ἓν βάπτισμα, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ἀμήν.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΚΑΝΟΝΩΝ

ΤΗΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ,

ΕΥΣΕΒΙΟΣ ΚΑΡΠΙΑΝΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛΦΩ ΕΝ ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

ΑΜΜΩΝΙΟΣ μὲν ὁ ἀλεξανδρεύς, πολλὴν ὡς εἰκὸς φιλοπονίαν καὶ σπουδὴν εἰσαγηοχὼς, τὸ διὰ τεσσάρων ἡμῖν καταλέλοιπεν εὐαγγέλιον, τοῦ κατὰ ματθαῖον τὰς ὁμοφώνους τῶν λοιπῶν εὐαγγελιστῶν περικοπὰς παραθεὶς, ὡς ἐξ ἀνάγκης συμμῆναι τὸν τῆς ἀκολουθίας εἱρμὸν τῶν τριῶν διαφθαρῆναι, ὅσον ἐπὶ τοῦ ὕφει τῆς ἀναγνώσεως. ἵνα δὲ σωζομένου καὶ τοῦ τῶν λοιπῶν δι' ὅλου σώματός τε καὶ εἱρμοῦ, εἰδέναι ἔχοις τοὺς οἰκείους ἑκάστου εὐαγγελιστοῦ τόπους ἐν οἷς κατὰ τῶν αὐτῶν ἠνέχθησαν φιλαλήθως εἰπεῖν, ἐκ τοῦ πονήματος τοῦ προειρημένου ἀνδρὸς εἰληφὼς ἀφορμᾶς, καθ' ἑτέραν μέθοδον, κανόνας δέκα τῶν ἀριθμὸν διεχάραξά σοι τοὺς ὑποτεταγμένους. ὧν ὁ μὲν πρῶτος περιέχει ἀριθμοὺς ἐν οἷς τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν οἱ τέσσαρες, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δεύτερος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, λουκᾶς. ὁ τρίτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ τέταρτος, ἐν ᾧ οἱ τρεῖς, ματθαῖος, μάρκος, ἰωάννης. ὁ πέμπτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, λουκᾶς. ὁ ἕκτος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, μάρκος. ὁ ἕβδομος, ἐν ᾧ οἱ δύο, ματθαῖος, ἰωάννης. ὁ ὄγδος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, μάρκος. ὁ ἔννατος, ἐν ᾧ οἱ δύο, λουκᾶς, ἰωάννης. ὁ δέκατος, ἐν ᾧ ἕκαστος αὐτῶν ἰδίως ἀνέγραψεν.

Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῶν ὑποτεταγμένων κανόνων ὑπόθεσις ἡδὲ σαφὴς αὐτῶν διήγησις, ἔστιν ἥδε. ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ἀριθμός τις πρόκειται κατὰ μέρος ἀρχόμενος ἀπὸ πρώτου, εἶτα δευτέρου, καὶ τρίτου καὶ καθ' ἑξῆς προϊὼν δι' ὅλου μέχρι τοῦ τέλους τοῦ βιβλίου. καθ' ἕκαστον δὲ ἀριθμὸν, ὑποσημείωσις διὰ τοῦ μέλανος ἔγκειται, δηλοῦσα ἐν ποίῳ τῶν δέκα κανόνων κείμενος ὁ ἀριθμὸς τυγχάνει, οἷον εἰ μὲν ἄλφα, δῆλον ὡς ἐν τοῦ πρώτῳ, εἰ δὲ βῆτα ἐν τοῦ δευτέρῳ, καὶ οὕτως μέχρι τῶν δέκα. Εἰ οὖν ἀναπτύξας ἕν τι τῶν τεσσάρων εὐαγγελίων ὁποῖον δήποτε βουληθείης ἐπιστῆναί τι ᾧ βούλει κεφαλαίῳ, καὶ γνῶναι τίνες τὰ παραπλήσια εἰρήκασι, καὶ τοὺς οἰκείους ἐν ἑκάστῳ τόπους εὑρεῖν, ἐν οἷς κατὰ τὸ αὐτὸ ἠνέχθησαν, ἧς ἐπέχεις περικοπῆς ἀναλαβὼν τὸν προκείμενον ἀριθμὸν ἐπιζητήσας τε αὐτὸν ἔνδον τοῦ κανόνι, ὃν ἡ διὰ τοῦ μέλανος ὑποσημείωσις ὑποβέβληκεν, ἴση μὲν οὖν εὐθὺς ἐκ τῶν ἐπὶ μετώπου τοῦ κανόνος προγραφῶν, ὁπόσοι καὶ τίνες, τὰ παραπλήσια εἰρήκασιν. Επιστήσας δὲ καὶ τοῖς τῶν λοιπῶν εὐαγγελίων ἀριθμοῖς τοῖς ἐν τοῦ κανόνι ᾧ ἐπέχεις, ἀριθμὸς παρακείμενος ἐπιζητήσας δὲ αὐτοὺς ἔνδον, ἐν τοῖς οἰκείοις ἑκάστου εὐαγγελίου τόποις, τὰ παραπλήσια λέγοντας εὑρήσεις. ἔρρωσο ἐν κυρίῳ.

Κανὼν

Ματ. Μαρ. Λυκ. Ιωαν.
ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ α ΚΑΝ.

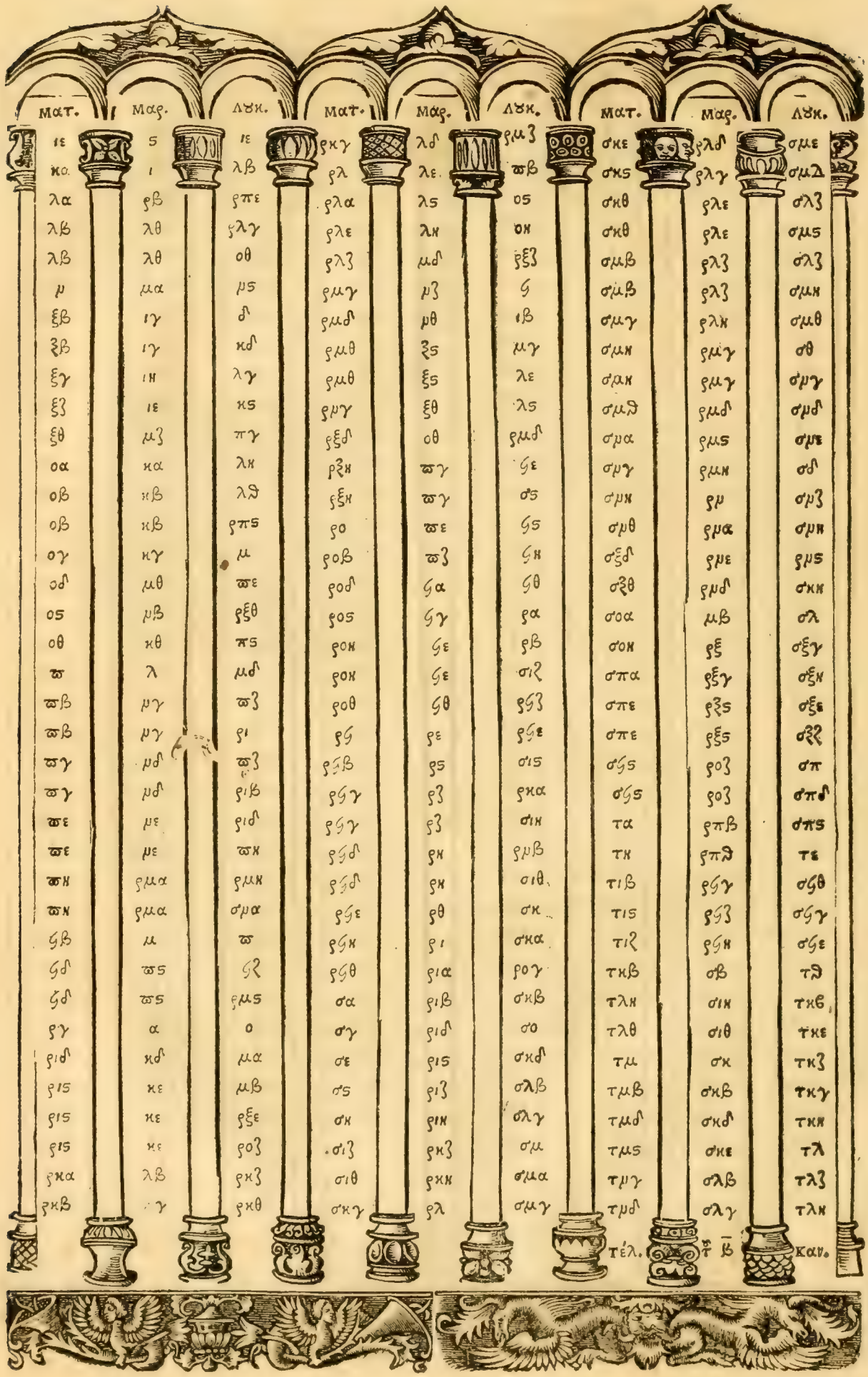

Ματ.	Μαρ.	Δυκ.	Ματ.	Μαρ.	Δυκ.	Ματ.	Μαρ.	Δυκ.
ιε	ς	ιε	ρκγ	λϛ	ρμζ	σκε	ρλϛ	σμε
κα	ι	λβ	ρλ	λε	ϖβ	σκς	ρλγ	σμζ
λα	ϛβ	ϛπε	ρλα	λς	ος	σκθ	ρλε	σλζ
λβ	λθ	ϛλγ	ρλε	λη	ον	σκθ	ρλε	σμς
λβ	λθ	οθ	ρλζ	μϛ	ϛξζ	σμβ	ρλζ	σλζ
μ	μα	μς	ρμγ	μζ	ϛ	σμβ	ρλζ	σμη
ξβ	ιγ	ϛ	ρμϛ	μθ	ιβ	σμγ	ρλη	σμθ
ξβ	ιγ	κϛ	ρμθ	ξς	μγ	σμη	ρμγ	σθ
ξγ	ιη	λγ	ρμθ	ξς	λε	σμκ	ρμγ	σμγ
ξζ	ιε	κς	ρμγ	ξθ	λς	σμϑ	ρμϛ	σμϛ
ξθ	μζ	πγ	ρξϛ	ο	ϖγ	σμα	ρμς	σμε
οα	κα	λκ	ρξη	ϖγ	ϛε	σμγ	ρμη	σϛ
οβ	κβ	λϑ	ρξη	ϖγ	ϛς	σμη	ρμ	σμζ
οβ	κβ	ϛπς	ρο	ϖε	ϛς	σμθ	ρμα	σμη
ογ	κγ	μ	ροβ	ϖζ	ϛη	σξϛ	ρμε	ϛμς
οϛ	μθ	ϖε	ροϛ	ϛα	ϛθ	σξθ	ρμϛ	σκη
ος	μβ	ϛξθ	ροϛ	ϛγ	ϛα	σοα	μβ	σλ
οθ	κθ	πς	ροη	ϛε	ϛβ	σοη	ϛξ	σξγ
ϖ	λ	μϛ	ροη	ϛε	σιζ	σπα	ϛξγ	σξη
ϖβ	μγ	ϖζ	ροθ	ϛθ	ϛϛζ	σπε	ϛξς	σξε
ϖβ	μγ	ρι	ϛϛ	ϛε	ϛϛε	σπε	ϛξς	σξζ
ϖγ	μϛ	ϖζ	ϛϛβ	ϛς	σις	σϛς	ροζ	σπ
ϖγ	μϛ	ριβ	ϛϛγ	ϛζ	ϛκα	σϛς	ροζ	σπϛ
ϖε	με	ριϛ	ϛϛγ	ϛζ	σιη	τα	ϛπβ	σπς
ϖε	με	ϖη	ϛϛϛ	ϛη	ϛμβ	τκ	ϛπϑ	τε
ϖη	ϛμα	ϛμη	ϛϛϛ	ϛη	σιθ	τιβ	ϛϛγ	σϛθ
ϖη	ϛμα	σμα	ϛϛε	ϛθ	σκ	τις	ϛϛζ	σϛγ
ϛβ	μ	ϖ	ϛϛη	ϛι	σκα	τιζ	ϛϛη	σϛε
ϛϛ	ϛς	ϛζ	ϛϛθ	ριϛ	ρογ	τκβ	σβ	τϑ
ζϛ	ϛς	ϛμς	σα	ριβ	σκβ	τλη	σιη	τκϑ
ϛγ	α	ο	σγ	ριϛ	σο	τλθ	σιθ	τκε
ριϛ	κϛ	μα	σε	ρις	σκϛ	τμ	σκ	τκζ
ρις	κε	μβ	σς	ριζ	σλβ	τμβ	σκβ	τκγ
ρις	κε	ϛξε	σκ	ριη	σλγ	τμϛ	σκϛ	τκη
ρις	κε	ροζ	σιζ	ρκζ	σμ	τμς	σκε	τλ
ρκα	λβ	ρκζ	σιθ	ρκη	σμα	τμγ	σλβ	τλζ
ρκβ	λγ	ρκθ	σκγ	ρλ	σμγ	τμϛ	σλγ	τλη
						τέλ.	τ̄ β̄	Καν.

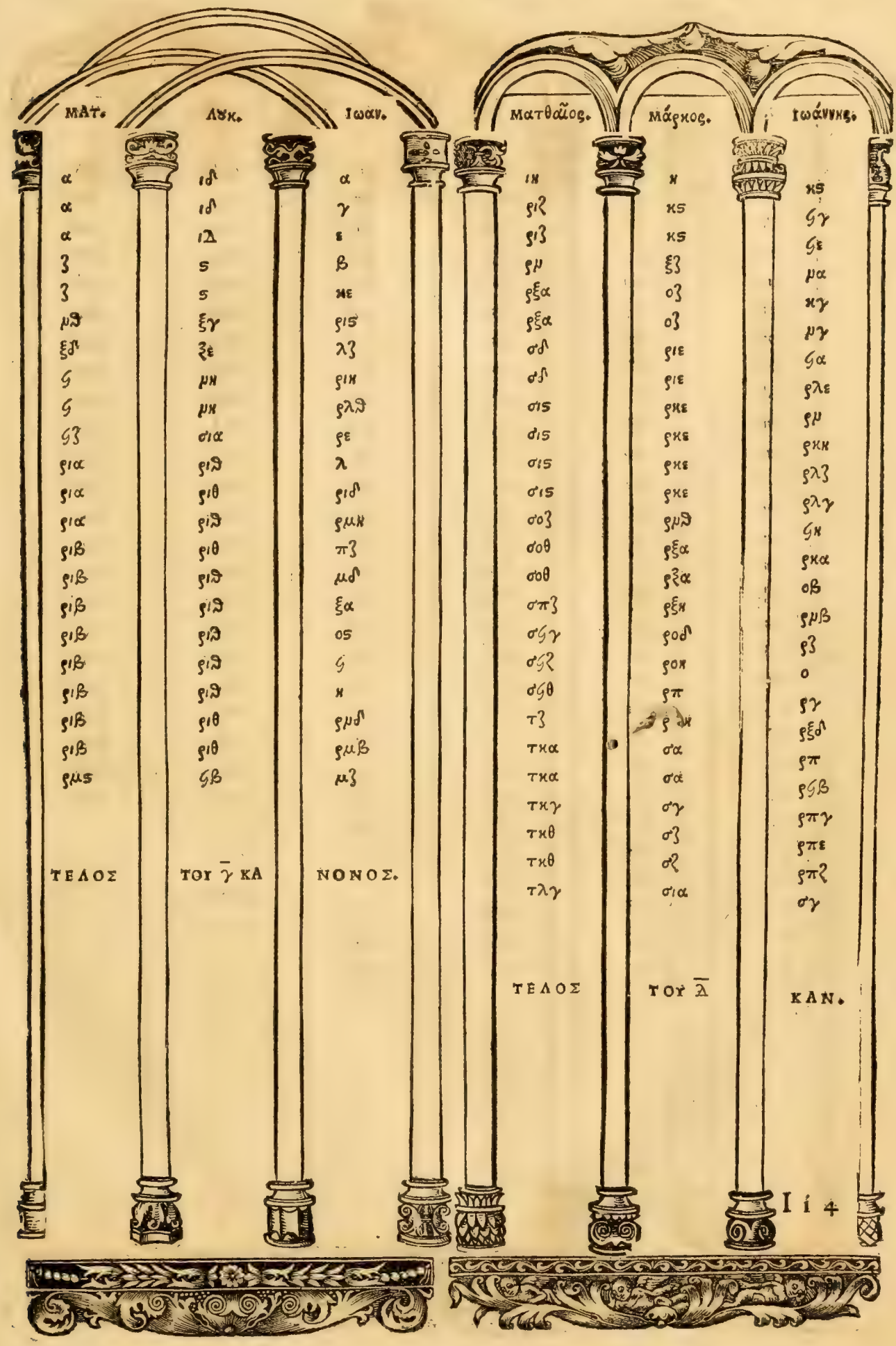

ΜΑΤ.	ΛΥΚ.	Ιωαν.
α	ιδ	α
α	ιδ	γ
α	ιλ	ε
ζ	ς	β
ζ	ς	με
μθ	ξγ	ρις
ξδ	ξε	λζ
ϛ	μη	ριη
ϛ	μη	ρλθ
ϛζ	σια	ρε
ρια	ριθ	λ
ρια	ριθ	ριδ
ρια	ριθ	ρμη
ριβ	ριθ	πζ
ριβ	ριθ	μδ
ριβ	ριθ	ξα
ριβ	ριθ	ος
ριβ	ριθ	ϛ
ριβ	ριθ	η
ριβ	ριθ	ρμδ
ριβ	ριθ	ρμβ
ρμς	ϛβ	μζ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\gamma}$ ΚΑ ΝΟΝΟΣ.

Ματθαῖος.	Μάρκος.	Ιωάννης.
ιη	κ	κς
ριζ	κς	ϛγ
ριζ	κς	ϛε
ρμ	ξζ	μα
ρξα	οζ	κγ
ρξα	οζ	μγ
σδ	ριε	ϛα
σδ	ριε	ρλε
σις	ρκε	ρμ
σις	ρκε	ρκκ
σις	ρκε	ρλζ
σις	ρκε	ρλγ
σοζ	ρμθ	ϛκ
σοθ	ρξα	ρκα
σοθ	ρξα	οβ
σπζ	ρξκ	ρμβ
σϛγ	ροδ	ρζ
σϛζ	ροκ	ο
σϛθ	ρπ	ργ
τζ	ρ κ	ρξδ
τκα	σα	ρπ
τκα	σα	ρϛβ
τκγ	σγ	ρπγ
τκθ	σζ	ρπε
τκθ	σζ	ρπζ
τλγ	σια	σγ

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ $\overline{\delta}$ ΚΑΝ.

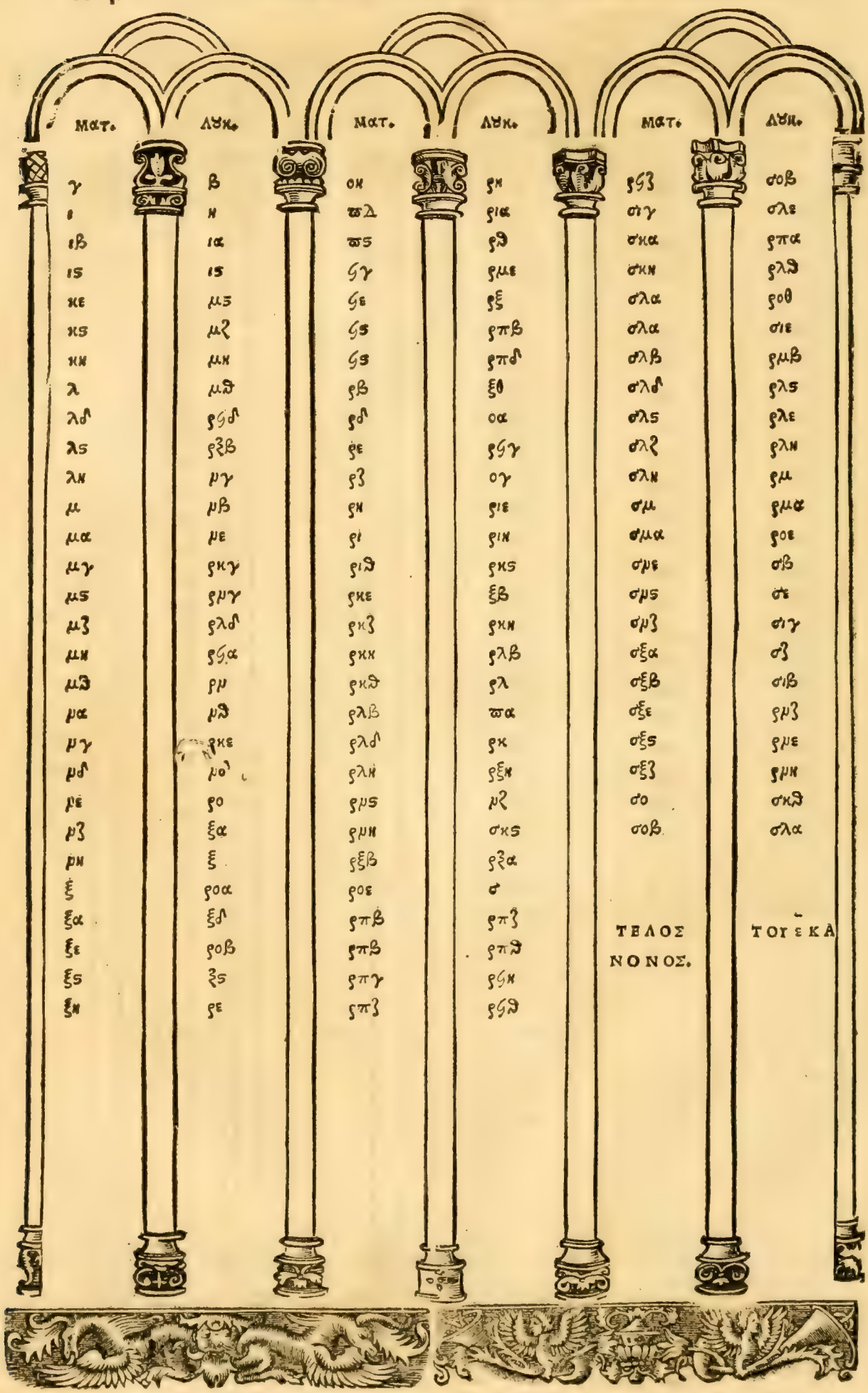

Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.	Ματ.	Λυκ.
γ	β	οκ	ϱκ	ϱϛζ	σοβ
ι	κ	ϖλ	ϱια	σιγ	σλε
ιβ	ια	ϖϛ	ϱϑ	σκα	ϱπα
ις	ις	ϛγ	ϱμε	σκκ	ϱλϑ
κε	με	ϛε	ϱξ	σλα	ϱοθ
κς	μζ	ϛϛ	ϱπβ	σλα	σιε
κκ	μκ	ϛϛ	ϱπϡ	σλβ	ϱμβ
λ	μϑ	ϱβ	ξθ	σλϡ	ϱλϛ
λϡ	ϱϛϡ	ϱϡ	οα	σλϛ	ϱλε
λϛ	ϱξβ	ϱε	ϱϛγ	σλζ	ϱλκ
λκ	μγ	ϱζ	ογ	σλκ	ϱμ
μ	μβ	ϱκ	ϱιε	σμ	ϱμα
μα	με	ϱι	ϱικ	σμα	ϱοε
μγ	ϱκγ	ϱιϑ	ϱκϛ	σμε	σβ
μϛ	ϱμγ	ϱκε	ξβ	σμϛ	σε
μζ	ϱλϡ	ϱκζ	ϱκκ	σμζ	σιγ
μκ	ϱϛα	ϱκκ	ϱλβ	σξα	σζ
μϑ	ϱμ	ϱκϑ	ϱλ	σξβ	σιβ
μα	μϑ	ϱλβ	ϖα	σξε	ϱμζ
μγ	ϱκε	ϱλϡ	ϱκ	σξϛ	ϱμε
μϡ	μο	ϱλκ	ϱξκ	σξζ	ϱμκ
με	ϱο	ϱμϛ	μζ	σο	σκϑ
μζ	ξα	ϱμκ	σκϛ	σοβ	σλα
μκ	ξ	ϱξβ	ϱξα		
ξ	ϱοα	ϱοε	σ		
ξα	ξϡ	ϱπβ	ϱπζ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ΕΚΑ
ξε	ϱοβ	ϱπβ	ϱπϑ	ΝΟΝΟΣ.	
ξϛ	ξϛ	ϱπγ	ϱϛκ		
ξκ	ϱε	ϱπζ	ϱϛϑ		

Ματ.	Μαρ.	Ματ.	Μαρ.
ϑ	γ	σμζ	ρμβ
ιζ	ζ	σμ	ρμε
κ	ϑ	σμβ	ρμζ
κβ	ια	σμδ	ρμθ
μδ	ρκϛ	σξ	ρμβ
οζ	ξγ	σξγ	ρμγ
ρ	ϛη	σρε	ρμζ
ρλϑ	με	σπβ	ρξδ
ρμε	ξ	σπϛ	ρξζ
ρμη	ξε	σπη	ρξθ
ρμβ	ξη	σϛ	ροα
ρμδ	οα	σϛβ	ρογ
ρμζ	οβ	σϛη	ροθ
ρμθ	ογ	τε	ρπε
ρξ	οϛ	τθ	ρϛ
ρξγ	οη	τια	ρϛβ
ρξε	π	τλ	ση
ρξθ	ϖδ	τλζ	σιζ
ρογ	ϖθ	τμα	σκα
ρπ	ρ	τμζ	σκϛ
ρπθ	ργ	τμ	σκϑ
σβ	ριγ		
σιδ	ρκ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ ϛ̄
σιε	ρκΔ	ΚΑΝΟ/	ΝΟΣ.
σκΔ	ρλα		
σμϛ	ρμ		

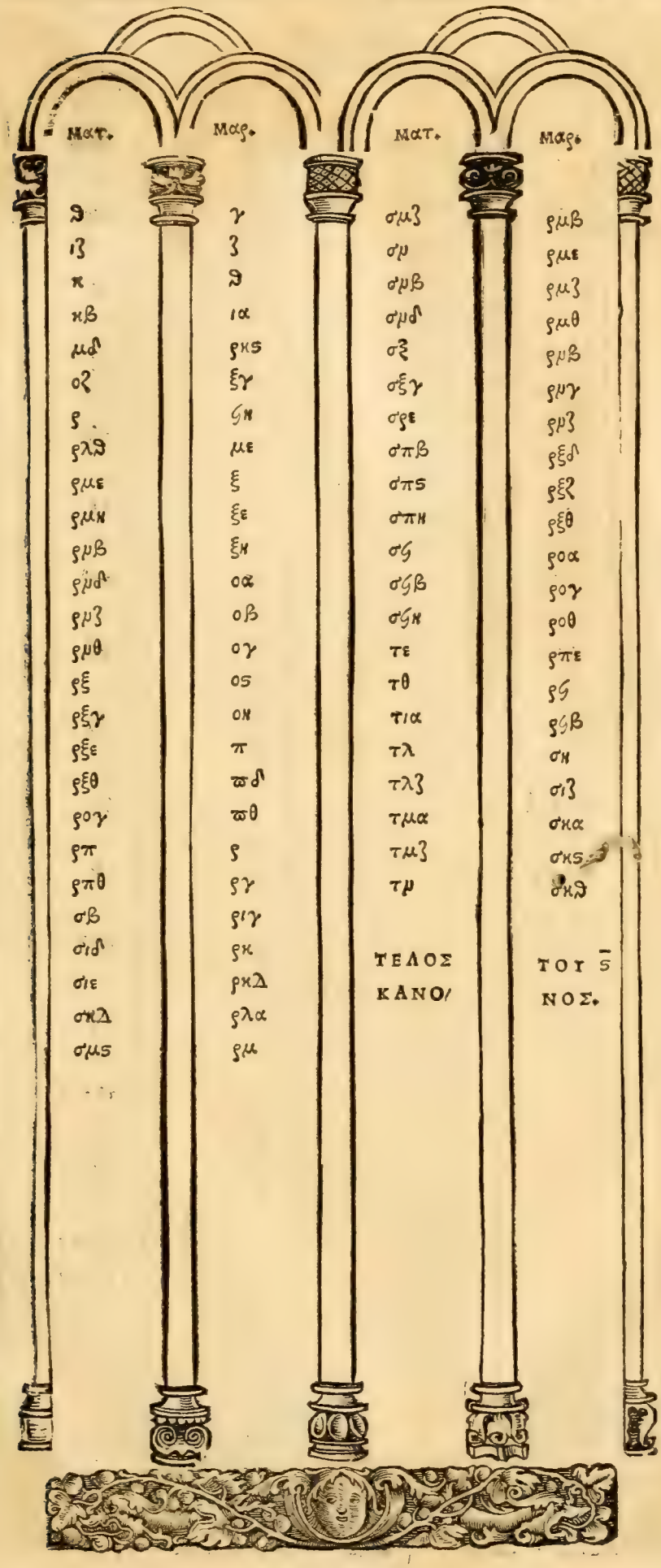

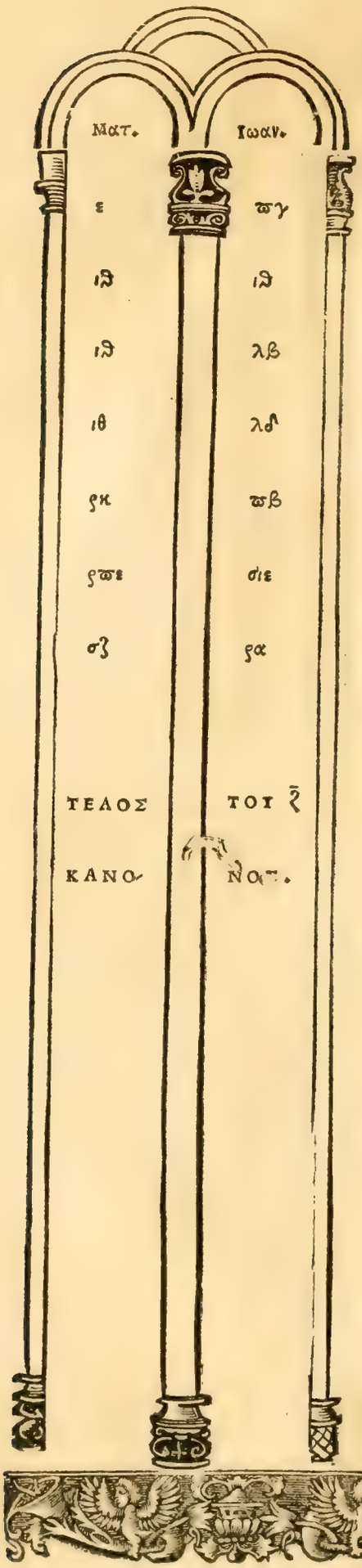
Ματ.
Ιωαν.
ε
ϖγ
ιϑ
ιϑ
ιϑ
λβ
ιθ
λδ
ϛκ
ϖβ
ϛϖε
σιε
σζ
ϛα
ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ϛ̄
ΚΑΝΟ-
ΝΟΣ.

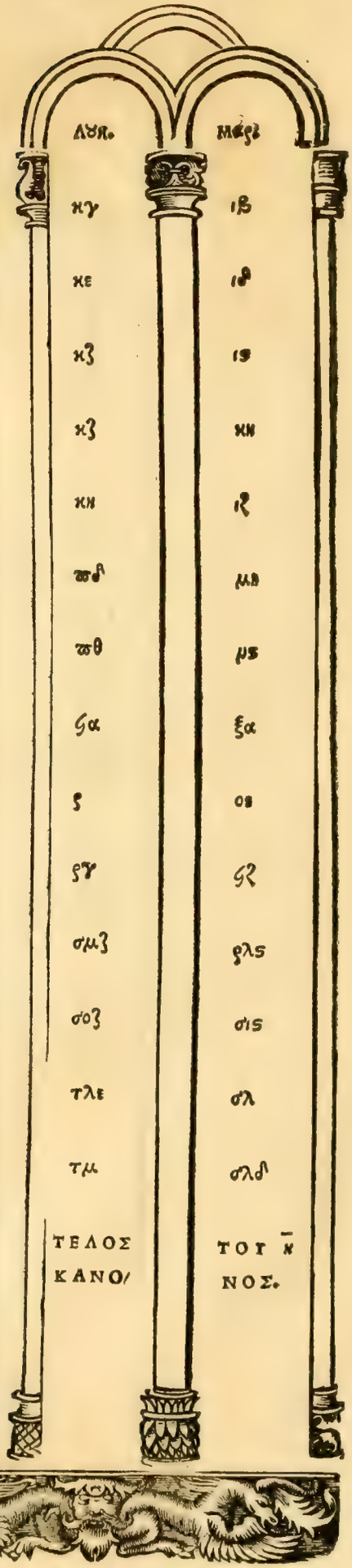
Λυκ.
Μάρκ.
κγ
ιβ
κε
ιδ
κζ
ιϑ
κζ
κϑ
κϑ
ιζ
ϖδ
μϑ
ϖθ
μϵ
ϛα
ξα
ϛ
οϑ
ϛγ
ϛζ
σμζ
ϛλϵ
σοζ
σιϵ
τλε
σλ
τμ
σλδ
ΤΕΛΟΣ
ΤΟΥ ῑ
ΚΑΝΟ-
ΝΟΣ.

Λȣκ.	Ιωαν.	Λȣκ.	Ιωαν.
λ	σιϑ	τιβ	ρπϛ
λ	σκβ	τγ	ρπβ
σξβ	ριγ	τζ	ρπβ
σξβ	ρκδ	τιβ	ρπβ
σοδ	σκθ	τμ	σιγ
σοδ	σκζ	τμα	σιζ
σοδ	σλα	τμα	σκα
τγ	ρϛ	τμβ	σκγ
τζ	ρϛ	τμβ	σκε
τιβ	ρϛ		
τγ	ρπϛ	ΤΕΛΟΣ	ΤΟΥ θ̄
τζ	ρπϛ	ΚΑΝΟ-	ΝΟΣ.

Ματ.	ΜΑΤ.	Μαρ.	Λȣκ.	Λȣκ.	Ιωαν.	Ιωαν.
β	ροα	ιθ	α	ρϛ	δ	ριϑ
δ	ροζ	λα	γ	ρϛβ	ζ	ρκγ
ς	ρπα	μγ	ε	ρϛς	ϑ	ρκε
ιγ	ρπδ	μς	ϑ	σα	ια	ρκζ
κδ	ρπς	μη	ιη	σγ	ιγ	ρλ
κζ	ρπη	ξβ	κ	ση	ις	ρλβ
κθ	ρϛα	ο	κβ	σι	ιη	ρλδ
λγ	ρϛς	οδ	κϑ	σιδ	κβ	ρλς
λε	σ	ϖα	λα	σκγ	κδ	ρλη
λζ	σι	πη	μ	σκε	κζ	ρμ
λθ	σιβ	ϛ	μα	σκζ	κϑ	ρμγ
μβ	σιη	ϛβ	ξζ	σλς	λα	ρμε
με	σκβ	ϛδ	ξη	σμβ	λγ	ρμζ
μβ	σκζ	ρα	οβ	σμς	λς	ρμϑ
μς	σλ	ρδ	οε	σμθ	λϑ	ρμα
οε	σλγ	ρκγ	ρδ	σξδ	μα	ρμγ
ϖα	σλε	ρλβ	ρς	σοα	μγ	ρμε
ϖθ	σλθ	ρπς	ρζ	σογ	με	ρμζ
ϛα	σμε	σιγ	ριγ	σος	μ	ρμϑ
ϛϑ	σξη	σλε	ριζ	σοη	μβ	ρξγ
ρα	σογ		ρκβ	σπγ	μδ	ρξε
ρς	σιγ		ρκδ	σπη	μς	ρξζ
ρϑ	τγ	Τέλος τȣ̃	ρλα	σϛς	μη	ρξϑ
ριγ	τιθ	Μάρκȣ.	ρμγ	σϛη	ξ	ροα
ριε	τκδ		ρμθ	τα	ξβ	ρογ
ριη	τκζ		ρμα	τδ	ξδ	ροζ
ρκδ	τμε		ρμδ	τς	ξς	ροϑ
ρκς	τμα		ρμϑ	τη	ξη	ρπα
ρλς	τμε		ρξγ	τις	οα	ρπϑ
ρμ			ρξδ	τκ	ογ	ρϛα
ρμα	Τέλος τȣ̃		ρξς	τκς	οε	ρϛγ
ρμε	Ματθαίου.		ροδ	τλα	οη	ρϛε
ρξζ			ρος	τλδ	π	σ
			ροη	τλθ	ϖα	σβ
			ρπ	τμγ	ϖδ	σε
			ρπγ	Τέλος τȣ̃	ϖς	σζ
			ρπη	λȣκᾶ.	ϖϑ	σι
					ϛβ	σιβ
					ϛδ	σιδ
					ϛζ	σις
					ϛϑ	σιη
					ρβ	σκ
					ρδ	σκδ
					ρς	σκς
					ρη	σκη
					ρι	σλ
					ριβ	σλβ
					ριε	Τέλος τȣ̃
					ριζ	Ιωάννȣ ἰδίως.

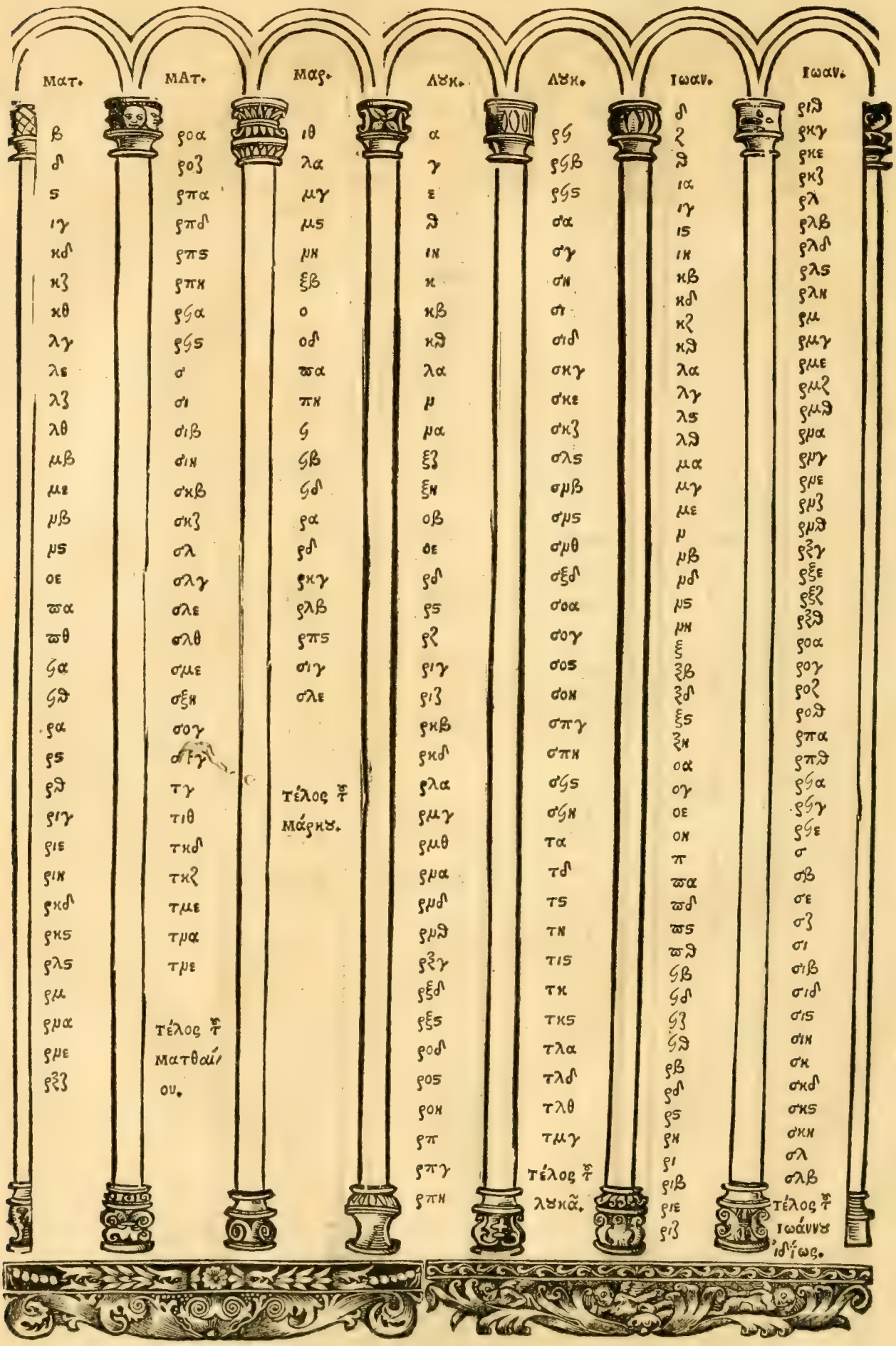

ORDO SEV NVMERVS
LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Ευαγγέλϊον κατὰ ματθαῖον.	EVangeliũ ſecundũ Matthæum.
Ευαγγέλϊον κατὰ μάρκον.	Euangeliũ ſecundum Marcum.
Ευαγγέλϊον κατὰ λουκᾶν.	Euangelium ſecundum Lucam.
Ευαγγέλϊον κατὰ ἰωάννην.	Euangelium ſecundum Ioannem.
Πράξεις τῶν ἀποστόλων.	Acta apoſtolorum.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ιδ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ.	INDEX QVATVORDECIM EPISTOLARVM PAVLI.
α πρὸς ῥωμαίους.	1 Ad Rhomanos.
β πρὸς κορινθίους. α.	2 Ad Corinthios .1.
γ πρὸς κορινθίους. β.	3 Ad Corinthios .2.
δ πρὸς γαλάτας.	4 Ad Galatas.
ε πρὸς εφεσίους.	5 Ad Epheſios.
ϛ πρὸς φιλιππησίους.	6 Ad Philippenſes.
ζ πρὸς κολασσεῖς.	7 Ad Coloſſenſes.
η πρὸς θεσσαλονικεῖς. α.	8 Ad Theſſalonicenſes .1.
θ πρὸς θεσσαλονικεῖς. β.	9 Ad Theſſalonicenſes .2.
ι πρὸς τιμόθεον. α.	10 Ad Timotheum .1.
ια πρὸς τιμόθεον. β.	11 Ad Timotheum .2.
ιβ πρὸς τίτον.	12 Ad Titum.
ιγ πρὸς φιλήμονα.	13 Ad Philemonem.
ιδ πρὸς ἑβραίους.	14 Ad Hebræos.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΚΑΘΟΛΙΚΩΝ.	INDEX EPISTOLARVM CANONICARVM.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἰακώβου.	Epiſtola beati Iacobi.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. α.	Epiſtola beati Petri apoſtoli .1.
Επιστολὴ τοῦ ἁγίου ἀποστόλου πέτρου. β.	Epiſtola beati apoſtoli Petri .2.
τοῦ ἁγίου ἰωάννου ἀποστόλου ἐπιστολὴ. α.	Beati Ioannis apoſtoli epiſtola .1.
τοῦ ἁγίου ἰωάννου. β.	Beati Ioannis epiſtola .2.
τοῦ ἁγίου ἰωάννου. γ.	Beati Ioannis epiſtola .3.
ἰούδα ἀποστόλου ἐπιστολή.	Iudæ apoſtoli epiſtola.
Αποκάλυψις τοῦ ἁγίου ἰωάννου τοῦ θεολόγου.	Apocalypſis beati Ioannis Theologi.

VITA SANCTI MATTHAEI PER DIVVM HIERONYMVM.

MAtthæus qui & Leui, ex publicano Apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circunciſione crediderant, euangelium CHRISTI Hebraicis literis uerbiſque compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porrò ipſum Hebraicum habetur uſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime cõ fecit. Mihi quoq; à Nazaræis, qui in Berœa urbe Syriæ hoc uolumine utuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod ubicunque euangeliſta, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, ueteris ſcripturæ teſtimoniſs utitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum autoritatem, ſed Hebraicam, è quibus illa duo ſunt. Ex Aegypto uocaui filium meum. Et, quoniam Nazaræus uocabitur.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ᾱ Περὶ τῶν μάγων. 3.
β̄ Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων παιδίων. 4.
γ̄ πρῶτος Ἰωάννης ἐκήρυξε βασιλείαν οὐρανῶν. 4.
δ̄ Περὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ χριστοῦ. 6.
ε̄ Περὶ τῶν μακαρισμῶν. 7.
ϛ̄ Περὶ τοῦ λεπροῦ. 14.
ζ̄ Περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 14.
η̄ Περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 15.
θ̄ Περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 15.
ῑ Περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρεπομένου ἀκολουθεῖν. 15.
ιᾱ Περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 16.
ιβ̄ Περὶ τῶν δύο δαιμονιζομένων. 16.
ιγ̄ Περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 16.
ιδ̄ Περὶ ματθαίου. 17.
ιε̄ Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 18.
ις̄ Περὶ τῆς αἱμορροούσης. 18.
ιζ̄ Περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 18.
ιη̄ Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου τοῦ κωφοῦ. 18.
ιθ̄ Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων διατάξεως. 19.
κ̄ Περὶ τῶν ἀποσταλέντων παρὰ ἰωάννου. 22.

κᾱ

CAPITA EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM.

DE Magis. cap. 1.
De pueris interfectis. cap. 2.
Primus Ioannes prædicauit regnum cœlorum. cap. 3.
De doctrina Chriſti. cap. 4.
De beatitudinibus. cap. 5.
De leproſo. cap. 6.
De Centurione. cap. 7.
De ſocru Petri. cap. 8.
De iis q curati ſunt à uariis morbis. 9.
De eo cui nõ permiſit ut ſequeret. 10.
De increpatione aquarum. cap. 11.
De duobus dæmoniacis. cap. 12.
De paralytico. cap. 13.
De Matthæo. cap. 14.
De filia archiſynagogi. cap. 15.
De muliere ſang. profluuio labo. 16.
De duobus cæcis. cap. 17.
De dæmoniaco muto. cap. 18.
De apoſtolorũ ordinatione. cap. 19.
De diſcipulis à Ioanne miſſis. cap. 20.

De

κα̅ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 24.
κβ̅ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου κωφοῦ καὶ τυφλοῦ. 25.
κγ̅ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον. 26.
κδ̅ περὶ τῶν παραβολῶν. 27.
κε̅ περὶ ἰωάννου καὶ ἡρώδου. 31.
κϛ̅ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 32.
κζ̅ περὶ τοῦ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 33.
κη̅ περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ. 33.
κθ̅ περὶ τῆς χαναναίας. 34.
λ̅ περὶ τῶν θεραπευθέντων ὄχλων. 35.
λα̅ περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 35.
λβ̅ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 36.
λγ̅ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 36.
λδ̅ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ χριστοῦ. 37.
λε̅ περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 38.
λϛ̅ περὶ τῶν αἰτούντων τὰ δίδραχμα. 39.
λζ̅ περὶ τῶν λεγόντων, τίς μείζων. 39.
λη̅ περὶ τῶν ἑκατὸν προβάτων παραβολή. 40.
λθ̅ περὶ τοῦ ὀφείλοντος μύρια τάλαντα. 41.
μ̅ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων, εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 42.
μα̅ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν ιησοῦν. 43.
μβ̅ περὶ τῶν μισθουμένων ἐργατῶν. 44.
μγ̅ περὶ τῶν ὑῶν ζεβεδαίου. 45.
μδ̅ περὶ τῶν δύο τυφλῶν. 45.
με̅ περὶ τῆς ὄνου καὶ τοῦ πώλου. 46.
μϛ̅ περὶ τῶν τυφλῶν καὶ χολῶν. 47.
μζ̅ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 47.
μη̅ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 47.
μθ̅ περὶ τῶν δύο ὑῶν παραβολή. 48,
ν̅ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 48.
να̅ περὶ τῶν καλουμένων εἰς τὸν γάμον. 49.
νβ̅ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὴν κῆνσον. 50.
νγ̅ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 50.
νδ̅ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος νομικοῦ. 51.
νε̅ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 51.
νϛ̅ περὶ τοῦ ταλανισμοῦ γραμματέων καὶ φαρισαίων

De eo qui manũ habebat aridam. 21.
De dæmoniaco cæco & muto. 22.
De requirentibus signum. 23.
De parabolis. 24.
De Ioanne & Herode. 25.
De quinque panibus & duobus piscibus. 26.
De ambulatiõe Christi sup mare. 27.
De transgressione præcepti dei. 28.
De Chananæa. 29.
De turbis sanatis. 30.
De septem panibus. 31.
De fermento pharisæorum. 32.
De interrogatione apud Cæsareã. 33.
De transformatione Christi. 34.
De lunatico. 35.
De exigentibus didrachma. 36.
De dicentibus, quis maior. 37.
De centum ouibus parabola. 38.
De eo q debebat decẽ milia talẽta. 39.
De interrogantibus, an liceret diuortium facere cum uxore. 40.
De diuite interrogante Iesum. 41.
De mercede conductis operarijs. 42.
De filijs Zebedæi. 43.
De duobus cæcis. 44.
De asina & pullo. 45.
De cæcis & claudis. 46.
De ficu quæ exaruit. 47.
De principibus sacerdotum & senioribus dominum interrogantibus. 48.
De duobus filijs parabola. 49.
De uinea. 50.
De ijs qui uocati fuerũt ad nuptias. 51.
De quærẽtibus occasione census. 52.
De Sadducæis. 53.
De legisdoc. Christũ interrogante. 54.
De quæstione domini. 55.
De deploratione scribarum & pharisæorũ.

φαρισαίων. 51.
μγ περὶ τῆς σωτελείας. 54.
μδ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 56.
με περὶ τῶν δέκα παρθένων. 57.
ξ περὶ τῶν τάλαντα λαβόντων. 57.
ξα περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ. 58.
ξβ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 60.
ξγ περὶ τοῦ πάσχα. 60.
ξδ περὶ τύπου μυστικοῦ. 61.
ξε περὶ τῆς παραδόσεως τοῦ ἰούδα. 62.
ξς ἄρνησις πέτρου. 64.
ξζ περὶ τοῦ ἰούδα μεταμελείας. 64.
ξη περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 67.

Pharisæorum. 56.
De consummatione. 57.
De die & hora. 58.
De decem uirginibus. 59.
De his qui talenta acceperunt. 60.
De aduentu Christi. 61.
De ea quæ unxit dominum unguento. 62.
De Paschate. 63.
De typo mystico. 64.
De proditione Iudæ. 65.
Negatio Petri. 66.
De pœnitentia Iudæ. 67.
De petitione corporis domini. 68.

VITA SANCTI MARCI PER DIVVM HIERONYMVM.

MArcus discipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Rhomæ à fratribus, breue scripsit euangelium. Quod cum Petrus audisset, probauit, & ecclesiæ legendum sua auctoritate ædidit, sicut Clemens in sexto ὑποτυπώσεων libro scribit. Et Papias Hierosolymitanus episcopus, meminit huius Marci, & Petrus in epistola prima, sub nomine Babylonis, figuraliter Rhomã significans. Salutat uos quæ in Babylone cum electa, & Marcus filius meus. Assumpto itaq; euangelio quod ipse confecerat, perrexit Aegyptũ, & primus Alexandriæ Christum annuncians, constituit ecclesiam, tantæ doctrinæ & uitæ continentia, ut omnes sectatores Christi ad exemplum sui cogeret. Denique Philo disertissimus Iudæorum, uidens Alexandriæ primam ecclesiam adhuc iudaizantem, quasi in laudem gentis suæ librum super eorum conuersatione scripsit, & quomodo Lucas narrat Hierosolymæ credentes omnia habuisse communia, sic ille quod Alexandriæ sub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus est autem octauo Neronis anno, & sepultus Alexandriæ, succedente sibi Aniano.

Capita

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕ-
ΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

ᾱ περὶ τοῦ δαιμονιζομένου. 72.
β̄ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 73.
γ̄ περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νό-
σων. 73.
δ̄ περὶ τοῦ λεπροῦ. 73.
ε̄ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 74.
ϛ̄ περὶ τοῦ τελώνου. 75.
ζ̄ περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 76.
η̄ περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς. 76.
θ̄ περὶ τοῦ σπόρου παραβολή. 78.
ῑ περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 80.
ιᾱ περὶ τοῦ λεγεῶνος. 80.
ιβ̄ περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώ-
γου. 81.
ιγ̄ περὶ τῆς αἱμορροούσης. 81.
ιδ̄ περὶ τῶν ἀποστόλων διαταγῆς. 83.
ιε̄ περὶ ἰωάννου καὶ ἡρῴδου. 83.
ις̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύ-
ων. 85.
ιζ̄ περὶ τοῦ περιπάτου. 86.
ιη̄ περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ
θεοῦ. 86.
ιθ̄ περὶ τῆς συροφοινίσσης. 88.
κ̄ περὶ τοῦ μογιλάλου. 88.
κᾱ περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων. 89.
κβ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 89.
κγ̄ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 90.
κδ̄ περὶ τῆς ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως. 90.
κε̄ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 91.
κς̄ περὶ τοῦ σελληνιαζομένου. 92.
κζ̄ περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων. 93.
κη̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον εἰ ἔξε-
στιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα. 94.
κθ̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τὸν
κύριον. 95.
λ̄ περὶ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου. 96.
λᾱ περὶ βαρτιμαίου. 97.
λβ̄ περὶ τοῦ πώλου. 97.

λγ

CAPITA EVANGELII SE-
CVNDVM MARCVM.

De dæmoniaco. cap. 1.
De ſocru Petri. 2.
De curatis à uariis mor-
bis. 3.
De leproſo. 4.
De paralytico. 5.
De publicano. 6.
De habente manum aridam. 7.
De apoſtorum electione. 8.
De ſemine parabola. 9.
De increpatione aquarum. 10.
De legione. 11.
De filia archiſynago-
gi. 12.
De muliere ſang. pfluuio laborãte. 13.
De apoſtolorum ordinatione. 14.
De Ioanne & Herode. 15.
De quinq; panibus, & duobus piſci-
bus. 16.
De ambulatione in mari. 17.
De tranſgreſſione præcepti
dei. 18.
De Syrophœniſſa. 19.
De balbo. 20.
De ſeptem panibus. 21.
De fermento phariſæorum. 22.
De cæco. 23.
De interrogatione in Cæſarea. 24.
De tranſformatione domini. 25.
De lunatico. 26.
De diſputantib9, quis eſſet maior. 27.
De his qui interrogabant dñm, an lice
ret cum uxore diuortium facere. 28.
De diuite qui dominum interroga-
bat. 29.
De filiis Zebedæi. 30.
De Bartimæo. 31.
De pullo. 32.

λγ̄ περὶ τῆς ξηρανθείσης συκῆς. 98.
λδ̄ περὶ ἀμνησικακίας. 99.
λε̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 99.
λς̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 99.
λζ̄ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων διὰ τὴν κῆνσον. 100.
λη̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 101.
λθ̄ περὶ τοῦ γραμματέως. 101.
μ̄ περὶ τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 102.
μᾱ περὶ τῶν δύο λεπτῶν. 102.
μβ̄ περὶ συντελείας. 103.
μγ̄ περὶ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας. 104.
μδ̄ περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 105.
με̄ περὶ τοῦ πάσχα. 105.
μς̄ περὶ παραδόσεως προφητείας. 106.
μζ̄ ἀρνήσεις πέτρου. 109.
μη̄ περὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ σώματος τοῦ κυρίου. 111.

De ficu quæ exaruit. 33.
De obliuione iniuriarum. 34.
De principibus ſacerdotum & ſenioribus, qui dominũ interrogabant. 35.
De uinea. 36.
De his qui interrogabant occaſione cenſus. 37.
De Sadducæis. 38.
De ſcriba. 39.
De interrogatione domini. 40.
De uidua q̃ duo minuta obtulit. 41.
De conſummatione. 42.
De die & hora. 43.
De ea quæ unxit dñm unguẽto. 44.
De paſchate. 45.
De proditione prophetia. 46.
Negatio Petri. 47.
De petitione corporis domini. 48.

VITA SANCTI LVCAE PER DIVVM HIERONYMVM.

LVcas medicus Antiochenſis, ut eius ſcripta indicant, Græci ſermonis ita ignarus fuit, ſectator apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, ſcripſit euangelium, de quo idem Paulus: Miſimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias. Et ad Coloſſenſes: Salutat uos Lucas medicus chariſſimus. Et ad Timotheum, Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoq; ædidit uolumen egregium, quod titulo πράξεις ἀποστόλων prænotatur, cuius hiſtoria uſque ad biennium Rhomæ commorantis Pauli peruenit, id eſt, uſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem urbe librum eſſe compoſitum. Igitur περίοδους Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas computamus. Quale enim eſt, ut individuus comes apoſtoli, inter cæteras eius res, hoc ſolum ignorauerit? Sed & Tertulianus uicinus eorum temporum, refert preſbyterum quendam in Aſia σουσίαν apoſtoli Pauli, conuictum apud Ioannem, quod autor eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe quidam ſuſpicantur, quotieſcunq; in epiſtolis ſuis Paulus dicit iuxta euangelium meum, de Lucæ ſignificare uolumine. Et Lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, ſed à cæteris apoſtolis, quod ipſe quoq; in principio ſui uoluminis declarat, dicens: Sicut tradiderũt nobis, qui à principio ipſi uiderunt, & miniſtri fuerunt

fuerunt ſermonis. Igitur euangelium, ſicut audierat, ſcripſit. Acta uero apoſtolorum, ſicut uiderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, uxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam urbem uicesimo Conſtantij anno, oſſa eius cum reliquijs Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM LVCAM.

ᾱ περὶ τῆς ἀπογραφῆς. 119.
β περὶ τῶν ἀγραυλούντων ποιμένων. 120.
γ περὶ συμεών. 121.
δ περὶ ἄννης προφήτιδος. 121.
ε περὶ τοῦ γενομένου ῥήματος πρὸς ἰωάννην. 123.
ϛ περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν ἰωάννην. 123.
ζ περὶ τοῦ πειρασμοῦ τοῦ χριστοῦ. 125.
η περὶ τοῦ ἔχοντος πνεῦμα δαιμονίου. 127.
θ περὶ τῆς πενθερᾶς πέτρου. 127.
ι περὶ τῶν ἰαθέντων ἀπὸ ποικίλων νόσων. 127.
ια περὶ τῆς ἄγρας τῶν ἰχθύων. 128.
ιβ περὶ τοῦ λεπροῦ. 128.
ιγ περὶ τοῦ παραλυτικοῦ. 129.
ιδ περὶ λευὶ τοῦ τελώνου. 129.
ιε περὶ τοῦ ξηρὰν ἔχοντος τὴν χεῖρα. 131.
ιϛ περὶ τῶν τοῦ ἀποστόλων ἐκλογῆς. 131.
ιζ περὶ τῶν μακαρισμῶν. 132.
ιη περὶ τοῦ ἑκατοντάρχου. 134.
ιθ περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας. 135.
κ περὶ τῶν ἀποσταλέντων πρὸς ἰωάννην. 135.
κα περὶ τῆς ἁλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 136.
κβ περὶ τῆς παραβολῆς τοῦ σπείροντος. 137.
κγ περὶ τῆς ἐπιτιμήσεως τῶν ὑδάτων. 139.
κδ περὶ τοῦ λεγεῶνος. 139.
κε περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγώγου. 140.
κϛ περὶ τῆς αἱμορῥοούσης. 140.
κζ περὶ τῆς ἀποστολῆς τῶν δώδεκα. 141.
κη περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ τῶν δύο ἰχθύων. 142.
κθ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως. 142.
λ περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ κυρίου. 143.
λα περὶ τοῦ σεληνιαζομένου. 144.
λβ περὶ τοῦ διαλογιζομένου τίς μείζων. 144.

De cenſu. cap. 1.
De paſtoribus in agro agentibus. 2.
De Simeone. 3.
De Anna prophetiſſa. 4.
De uerbo quod factum eſt ad Ioannem. 5.
De his qui Ioannē interrogabant. 6.
De tentatione Chriſti. 7.
De eo qui habebat ſpm̄ dæmonis. 8.
De ſocru Petri. 9.
De curatis à uarijs morbis. 10.
De captura piſcium. 11.
De leproſo. 12.
De paralytico. 13.
De Leui publicano. 14.
De habente manum aridam. 15.
De apoſtolorum electione. 16.
De beatitudinibus. 17.
De Centurione. 18.
De filio uiduæ. 19.
De diſcipulis miſſis à Ioanne. 20.
De ea quæ unxit dn̄m unguento. 21.
De eo q ſementē faciebat parabola. 22.
De increpatione aquarum. 23.
De legione. 24.
De filia archiſynagogi. 25.
De muliere ſang. profluuio labo. 26.
De duodecim apoſtolis. 27.
De quinq; panib⁹ & duob⁹ piſcib⁹. 28.
De interrogatione domini. 29.
De tranſformatione. 30.
De lunatico. 31.
De diſputantibus, quis eſſet maior. 32.

λγ περὶ

λγ̄ περὶ τ̃ μὴ ἐπιτρεπομένων ἀκολουθεῖν. 145.
λδ̄ περὶ τ̃ ἀναδεχθέντων ἑβδομήκοντα. 146.
λε̄ περὶ τ̃ ἐπερωτήσαντ῾ος νομικοῦ. 147.
λς̄ περὶ τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστὰς. 147.
λζ̄ περὶ μάρθας καὶ μαρίας. 148.
λη̄ περὶ προσευχῆς. 148.
λθ̄ περὶ τ̃ ἔχοντος δαιμόνιον κωφόν. 148.
μ̄ περὶ τ̃ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπαράσας φωνῶ. 150.
μᾱ περὶ τῶν αἰτούντων σημεῖον. 150.
μβ̄ περὶ τοῦ φαρισαίου τοῦ καλέσαντ῾ος τὸν κύριον. 151.
μγ̄ περὶ τ̃ ταλαντισμοῦ τῶν νομικῶν. 151.
μδ̄ περὶ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων. 152.
με̄ περὶ τοῦ θέλοντ῾ος μερίσασθαι τὸν κληρονομίαν. 153.
μς̄ περὶ οὗ εὐφόρησεν ἡ χώρα. 153.
μζ̄ περὶ τῶν γαλιλαίων, καὶ τῶν ἐν τῷ σιλωάμ. 156.
μη̄ περὶ τῆς ἐχούσης πνεῦμα ἀσθενείας. 156.
μθ̄ περὶ τῶν παραβολῶν. 157.
ν̄ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντ῾ος, εἰ ὀλίγοι οἱ σῳζόμενοι. 157.
νᾱ περὶ τ̃ εἰπόντος τῷ ἰησοῦ δῦα ἠρώδην. 158.
νβ̄ περὶ τ̃ ὑδρωπικοῦ. 158.
νγ̄ περὶ τοῦ μὴ ἀγαπᾶν τὰς πρωτοκλισίας. 159.
νδ̄ περὶ τῶν καλουμένων ἐπὶ δεῖπνον. 159.
νε̄ παραβολὴ περὶ οἰκοδομῆς πύργου. 160.
νς̄ παραβολὴ περὶ ἑκατὸν προβάτων. 160.
νζ̄ περὶ τοῦ ἀποδημήσαντος εἰς χώραν μακράν. 161.
νη̄ περὶ τ̃ οἰκονόμου τ̃ ἀδικίας. 162.
νθ̄ περὶ τ̃ πλουσίου καὶ τ̃ λαζάρου. 164.
ξ̄ περὶ τῶν δέκα λεπρῶν. 165.
ξᾱ περὶ τ̃ κριτοῦ τῆς ἀδικίας. 167.
ξβ̄ περὶ τ̃ φαρισαίου & τ̃ τελώνου. 167.
ξγ̄ περὶ τ̃ ἐπερωτήσαντος πλουσίου τ̃ ἰησοῦν. 168.
ξδ̄ περὶ τοῦ τυφλοῦ. 169.
ξε̄ περὶ ζακχαίου. 169.
ξς̄ περὶ τοῦ ποροῦθέντ῾ος λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν. 170.

De eo cui nõ permisit ut sequeret. 33.
De designatis Septuaginta. 34.
De quæstione legisperiti. 35.
De eo qui inciderat in latrones. 36.
De Martha & Maria. 37.
De oratione. 38.
De habente dæmonium mutum. 39.
De muliere q̃ de turba uocẽ extulit. 40.
De his qui signũ petebant. 41.
De pharisæo qui dominum inuitauerat. 42.
De deploratione scribarũ. 43.
De fermento pharisæorum. 44.
De eo qui uolebat diuidere hæreditatem. 45.
De eo cuius ager ferax fuit. 46.
De Galilæis & ijs qui in Siloë &c. 47.
De muliere quæ habebat spiritum infirmitatis. 48.
De parabolis. 49.
De eo qui quærebat, an pauci essent qui salutem consequerentur. 50.
De eo q̃ dicebat Iesu de insidijs Hero- (dis. 51.
De hydropico. 52.
Non amandos primos accubitus. 53.
De inuitatis ad cœnam. 54.
De ædificatione turris parabola. 55.
De centum ouibus parabola. 56.
De eo qui peregre profectus est in regionem longinquam. 57.
De dispensatore iniquo. 58.
De diuite & Lazaro. 59.
De decem leprosis. 60.
De iudice iniquo. 61.
De pharisæo & publicano. 62.
De diuite qui interrogauit Iesum. 63.
De cæco. 64.
De Zacchæo. 65.
De homine qui in regionẽ longinquã profectus est, ut accipet sibi regnũ. 66.

ξϛ περὶ τῶν λαβόντων τὰς μνᾶς. 170. De his qui minas acceperunt. 67.

ξζ περὶ τοῦ πώλου. 171. De pullo. 68.

ξη περὶ τῶν ἐπερωτησάντων τὸν κύριον ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων. 172. De principibus sacerdotum & seniorib⁹ qui dñm interrogabant. 69.

ο̄ περὶ τοῦ ἀμπελῶνος. 172. De uinea. 70.

οᾱ περὶ τ̄ ἐγκαθέντων διὰ τὸ κῆνσον. 173. De his q̄ Christo insidiabant̄ occasio/ ne census. 71.

οβ̄ περὶ τῶν σαδδουκαίων. 173. De Sadducæis. 72.

ογ̄ περὶ τῆς τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως πρὸς τοὺς φαρισαίους. 174. De interrogatione domini aduersus phariſæos. 73.

οδ̄ περὶ τῆς τὰ δύο λεπτά. 174. De uidua q̄ duo minuta obtulit. 74.

οε̄ περὶ τῆς συντελείας. 175. De consummatione. 75.

ος̄ περὶ τοῦ πάσχα. 177 De paschate. 76.

οζ̄ περὶ τ̄ φιλονεικησάντων, τίς μείζων. 178. De cōtendentib⁹ quis maior esset. 77.

οη̄ περὶ τ̄ πειρατηρίου τοῦ σατανᾶ. 178. De expetione satanæ. 78.

οθ̄ πειρασθέντος Ἡρῴδου. 181. Contemptus Herodis. 79.

π̄ περὶ τῶν κοπτομένων γυναικῶν. 182. De mulieribus dñm plangētibus. 80.

πᾱ περὶ τ̄ μετανοήσαντος λῃστοῦ. 183. De latrone qui respuit. 81.

πβ̄ περὶ τ̄ αἰτήσεως τ̄ σώματος τ̄ κυρίου. 183. De petitione corporis domini. 82.

πγ̄ περὶ Κλεόπα. 184. De Cleopa. 83.

VITA SANCTI IOANNIS PER DIVVM HIERONYMVM.

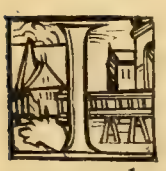

Ioannes apostolus, quem Iesus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apostoli, quem Herodes post passionem domini decollauerat, nouissimus omnium scripsit euangelium, rogatus ab Asiæ episcopis aduersus Cerinthum, aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitarum dogma consurgens, qui asserunt Christum ante Mariam non fuisse. Vnde & compulsus est diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam causam huius scripturæ ferunt, quod cum legisset Matthæi, Marci & Lucæ uolumina, probauerit quidem textum historiæ, & uera eos dixisse firmauerit, sed unius tantum anni, in quo & passus est post carcerē Ioannis historiam texuisse. Prætermisso itaq; anno, cuius acta à tribus exposita fuerant, superioris temporis anteq; Ioannes clauderet̄ in carcerem, gesta narrauit, sicut manifestum esse poterit his qui diligēter quatuor euangeliorū uolumina legerint. Quæ res etiā διαφωνίαν, quæ uidet̄ Ioannis esse cū cæteris, tollit. Scripsit autē & unā epistolam, cuius exordiū est: Quod fuit ab initio, quod audiuimus & uidimus oculis nostris, qd̄ perspeximus & manus nostræ contrectauerūt de uerbo uitæ: quæ ab uniuersis ecclesiasticis & eruditis uiris probatur. Reliquæ autem duæ, quarum principium est: Senior electæ dominæ & natis eius, & sequentis, Senior Caio charissimo, quem ego diligo in ueritate: Ioannis presbyteri asseruntur, cuius & hodie alterum sepulchrum apud Ephesum ostenditur, & nonnulli putant duas memorias eiusdem Ioannis euangelistæ esse, super qua re

cum

cum per ordinem ad Papiam auditorem eius uentum fuerit, differemus. Quarto decimo igitur anno, secundam post Neronem persecutionem mouente Domitiano, in Patmos insulam relegatus, scripsit Apocalypsim, quam interpretantur Iustinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiam crudelitatem à senatu rescissis, sub Pertinace principe redit Ephesum, ibique usque ad Traianum principem perseuerans, totas Asiæ fundauit, rexitq; ecclesias, & confectus senio, sexagesimooctauo post passionem domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ.

CAPITA EVANGELII SECVNDVM IOANNEM.

ᾱ περὶ τ῀ ἐν κανᾷ γάμου. 192.
β̄ περὶ τῶν ἐκβληθέντων ἐκ τ῀ ἱεροῦ. 193.
γ̄ περὶ νικοδήμου. 193.
δ̄ ζήτησις περὶ καθαρισμοῦ. 195.
ε̄ περὶ τ῀ς σαμαρείτιδ῀. 196.
ϛ̄ περὶ τ῀ βασιλικοῦ. 198.
ζ̄ περὶ τ῀ τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχοντ῀ ἐν τ῀ῌ ἀσθενείᾳ. 199.
η̄ περὶ τῶν πέντε ἄρτων καὶ δύο ἰχθύων. 202.
θ̄ περὶ τ῀ ἐν θαλάσσῃ περιπάτου. 203.
ῑ περὶ τ῀ ἐκ γεννητ῀ς τυφλοῦ. 212.
ιᾱ περὶ λαζάρου. 217.
ιβ̄ περὶ τ῀ς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ. 221.
ιγ̄ περὶ ὧν εἶπεν ἰούδας. 221.
ιδ̄ περὶ τ῀ ὄνου. 221.
ιε̄ περὶ τ῀ν προσελθόντων ἑλλήνων. 222.
ις̄ περὶ τ῀ νιπτ῀ῆρ῀. 224.
ιζ̄ περὶ τ῀ παρακλήτου. 229.
ιη̄ περὶ τ῀ς ἀναστάσεως τοῦ κυριακοῦ σώματ῀. 238.

De nuptijs in Cana. cap. 1.
De eiectis è templo. 2.
De Nicodemo. 3.
Quæstio de purificatione. 4.
De muliere Samaritana. 5.
De regulo. 6.
De eo qui triginta & octo annos tenebatur morbo. 7.
De quinq; panibus & duobus piscibus. 8.
De ambulatione in mari. 9.
De cæco à natiuitate. 10.
De Lazaro. 11.
De muliere q̃ unxit dn̄m unguẽto. 12.
De uerbis Iudæ. 13.
De asina. 14.
De Græcorum aduentu. 15.
De lauatione. 16.
De paradeto. 17.
De petitione corporis dominici. 18.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

ΜΑΤΘΑΙΟΣ ὁ καὶ λευὶς, ἀπόστολος ἀπὸ τελωνῶν, ἐν τῇ ἰουδαίᾳ πρῶτος δϊὰ τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύσαντας εὐαγγέλϊον τοῦ Χριστοῦ γράμμασιν, καὶ ῥήμασιν ἑβραϊκοῖς συνέταξεν, ἀγνοουμένου τοῦ μετὰ ταῦτα εἰς ἑλληνικὸν τοῦτο μεταφράσαντος. Τὸ δὲ ἑβραϊκὸν ἄχρι τήμερόν ἐστιν ἐν τῇ βιβλϊοθήκῃ καὶ σαρείας καὶ παρὰ παμφίλου μάρτυρος περιπουδάστως κατασκευασθείσης. Εμοὶ δὲ παρὰ τῶν ναζωραίων τῶν ἐν βεροίᾳ καὶ συρίας τούτῳ κεχρημένων, ἄδεια παρεσχέθη καὶ τούτου μεταγραφῆς, δι' οὗ ἐστὶν ἀκριβῶς πεισθῆναι, ὡς ἔνθα ἂν ὁ εὐαγγελιστὴς εἴ τε ἐκ προσώπου οἰκείου, εἴ τε ἐκ προσώπου τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ καὶ σωτῆρος ταῖς μαρτυρίαις κατακέχρηται τῶν παλαιῶν γραφῶν, μὴ ἀκολουθεῖν τῇ αὐθεντίᾳ τῶν ἑβδομήκοντα ἑρμηνευτῶν, ἀλλὰ τῇ ἑβραϊκῇ, ἀφ' ὧν τὰ δύο ἐστὶν ἐκεῖνα. ἐξ αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν ἡόν μου, καὶ, ὅτι ναζωραῖος κληθήσεται.

ΤΟΥ ΘΕΟΦΙΛΕΣΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

ΟΙ μὲν οὖν πρὸ τοῦ νόμου ἐκεῖνοι θεῖοι ἄνδρες οὐ δϊὰ γραμμάτων καὶ βιβλίων ἐδιδάσκοντο, ἀλλὰ καθαρὰν ἔχοντες τὴν δϊάνοιαν, τῇ τοῦ πνεύματος ἐλλάμψει ἐφωτίζοντο, καὶ οὕτω τὰ τοῦ θεοῦ ἐγίνωσκον θελήματα, αὐτοῦ ἐκείνου ὁμιλοῦντος αὐτοῖς στόμα κατὰ στόμα. τοιοῦτος ἦν ὁ Νῶε, ὁ ἀβραὰμ, ὁ Ιὼβ, ὁ μωϋσῆς. ἐπεὶ δὲ ἠσθένησαν οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀνάξϊοι ἦσαν φωτίζεσθαι καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ πνεύματος, δέδωκεν ὁ φιλάνθρωπος θεὸς τὰς γραφὰς ἵνα κἂν δϊὰ τούτων ὑπομιμνήσκωνται, τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς τοῖς μὲν ἀποστόλοις, αὐτοπροσώπως ὡμίλησε, καὶ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν διδάσκαλον αὐτοῖς ἔπεμψεν. ἐπὶ δὲ μετὰ ταῦτ' ἔμελλον αἱρέσεις ἀναβλαστῆσαι καὶ τὰ ἤθη ἡμῶν δϊαφθαρῆναι, εὐδόκησε γραφῆναι τὰ εὐαγγέλϊα, ἵνα ἐκ τούτων διδασκόμενοι τὴν ἀλήθειαν, μὴ παρασυρῶμεν ὑπὸ τοῦ ψεύδους τῶν αἱρέσεων, μὴ δὲ παντελῶς δϊαφθαρῶσι τὰ ἤθη ἡμῶν. τέσσαρα δὲ δέδωκεν ἡμῖν εὐαγγέλϊα, τυχὸν δϊότι τὰς καθολικὰς τέσσαρας ἀρετὰς ἐκ τούτων μανθάνομεν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην. τὴν μὲν ἀνδρείαν, ὅταν λέγῃ ὁ κύρϊος, μὴ φοβεῖσθε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. τὴν δὲ φρόνησιν, ὅταν

παραινῇ

παραινῇ, γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. τὴν δὲ Δικαιοσύνην, ὅταν διδάσκῃ, καθὼς θέλει ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, ἢ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. τὴν δὲ σωφροσύνην, ὅταν ἀποφαίνηται, πᾶς ὁ ἐμβλέψας γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἄλλως δὲ τέσσαρά εἰσιν τὰ εὐαγγέλια.

Εὐαγγέλιον λέγεται, διότι ἀγγέλλει ἡμῖν πράγματα εὖ καὶ καλῶς ἔχοντα, τουτέστιν ἀγαθά, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανούς, καὶ προθεσίαν θεοῦ. ἀγγέλλει, ὅτι εὐκόλως ταῦτα ἐλάβομεν. μὴ γὰρ ἐκοπιάσαμεν ἡμεῖς ἐπὶ τῇ κτήσει τούτων ἡμῶν ἀγαθῶν, ἢ ἐξ ἰδίων καλῶν θωμάτων ταῦτα ἐλάβομεν, ἀλλὰ χάριτι καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ θεοῦ τηλικούτων ἀγαθῶν ἠξιώθημεν.

ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ. τέσσαρες εἰσὶν οἱ εὐαγγελισταί. τούτων δὲ οἱ μὲν δύο ματθαῖος καὶ ἰωάννης ἦσαν ἐκ τῶν χορῶν ἡμῶν δώδεκα. οἱ δὲ δύο μάρκος καὶ λουκᾶς, ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα. ἦν δὲ ὁ μὲν μάρκος ἀκόλουθος καὶ μαθητὴς πέτρου, ὁ δὲ λουκᾶς παύλου. ὁ τοίνυν ματθαῖος πρῶτον πάντων ἔγραψε τὸ εὐαγγέλιον ἑβραΐδι φωνῇ πρὸς τοὺς ἐξ ἑβραίων πιστεύσαντας, μετὰ ὀκτὼ ἔτη τῆς χριστοῦ ἀναλήψεως. μετέφρασε δὲ τοῦτο ἰωάννης ἀπὸ τῆς ἑβραΐδος γλώττης εἰς τὴν ἑλληνίδα, ὡς λέγουσι. μάρκος δὲ μετὰ δέκα ἔτη τῆς ἀναλήψεως ἔγραψεν, ὑπὸ τοῦ πέτρου διδαχθείς. λουκᾶς δὲ μετὰ πεντεκαίδεκα. ἰωάννης δὲ ὁ θεολογικώτατος μετὰ τριάκοντα δύο ἔτη. λέγουσι γάρ, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνων ἐπιζήσαντι αὐτῷ προσηνέχθησαν τὰ τρία εὐαγγέλια, ἵνα ἴδῃ αὐτὰ καὶ κρίνῃ, εἰ ἀληθῶς συνεγράφησαν. ὁ δὲ ἰδὼν ταῦτα καὶ τῆς ἀληθείας χάριν ὑπεραποδεξάμενος, ὅσα ἐκεῖνοι παρέλαβαν, αὐτὸς ἀνεπλήρωσεν, ὅσα σωτόμως εἶπον, αὐτὸς ἐπλάτυνεν ἐν τῷ οἰκείῳ εὐαγγελίῳ, διὸ καὶ ἀπὸ θεολογίας ἤρξατο. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄλλοι οὐκ ἐμνήθησαν τῆς πρὸ αἰώνων ὑπάρξεως τοῦ θεοῦ λόγου, αὐτὸς ἐθεολόγησε περὶ ταύτης, ἵνα μὴ νομισθείη ὁ τοῦ θεοῦ λόγος φιλὸς ἄνθρωπος εἶναι, τουτέστι δίχα θεότητος. ματθαῖος δὲ περὶ τῆς κατὰ σάρκα μόνης ὑπάρξεως τοῦ χριστοῦ διαλέγεται. πρὸς γὰρ τοὺς ἑβραίους ἔγραφεν, οἷς ἀρκετὸν ἦν δ' μαθεῖν, ὅτι ἀπὸ ἀβραὰμ καὶ δαβὶδ ἐγεννήθη ὁ χριστός, ἀναπαύεται γὰρ ὁ ἐξ ἑβραίων πιστεύσας, ὅταν πληροφορηθῇ, ὅτι ἀπὸ δαβὶδ ἔστιν ὁ χριστός. Ἀλλὰ λέγεις μοι, ὅτι οὐκ ἤρκει εἰς εὐαγγελιστής; ἄκουε τοίνυν ὅτι ἤρκει μὲν, ἀλλ' ἵνα θεολογῇ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια, διὰ τοῦτο τέσσαρες συνεχωρήθησαν γράψαι. ὅταν γὰρ ἴδῃς τούτους τοὺς τέσσαρας μὴ συνελθόντας, μὴ δὲ συγκαθίσαντας ἀλλήλοις, ἀλλὰ ἄλλον ἀλλαχοῦ ὄντας, εἶτα γράψαντας περὶ τῶν αὐτῶν ὥσπερ ἀφ' ἑνὸς σώματος, οὐκ ἂν θαυμάσαις τὸν τοῦ εὐαγγελίου ἀληθεσμόν, καὶ εἴποις ὡς ἐκ πνεύματος ἁγίου ἐλάλησαν; καὶ μή μοι λέγε, ὅτι οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἐν πᾶσιν. ἴδε γὰρ ἐν τίσιν οὐχ ὁμοφωνοῦσιν. ἆρα ὁ μὲν εἶπεν, ὅτι ἐγεννήθη χριστός, ὁ δὲ, οὔ; ἢ ὁ μὲν, ὅτι ἀνέστη, ὁ δὲ, ὅτι οὔ; μὴ γένοιτο. ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιοτέροις καὶ κυριωτέροις ὁμοφωνοῦσιν. εἰ τοίνυν ἐν τοῖς κυριωτέροις οὐ διϊστέχθησαν, τί θαυμάζεις ἐὰν ἐν τοῖς ἐλαχίστοις δοκοῦσι διαλάττειν. διὰ αὐτὸ γὰρ τοῦτο μᾶλλον ἀληθεύουσιν, ὅτι μὴ κατὰ πάντα ὡμοφώνησαν. ἐνομίσθησαν γὰρ ἄν, ὅτι συγκαθίσαντες ἀλλήλοις καὶ συμβουλευσάμενοι, ἔγραψαν· νῦν δὲ ὁ παρέλαβεν οὗτος, ἔγραψεν ἐκεῖνος. καὶ διὰ τοῦτο δοκοῦσιν ἔν τισι διαλάττειν. καὶ ταῦτα μὲν οὕτως.

Nouum teſt.

NOVVM TESTAMENTVM, AD GRAECAM VERITATEM, AC VETVSTISSIMORVM SIMVL ET EMENDATISSIMORVM EXEMPLARIVM LATINORVM FIDEM, TVM AD ORTHODOXORVM INTERPRETATIONEM AC CITATIONEM DENVO DILIGENTISSIME RECOGNITVM, AB ERASMO ROTERODAMO, SACRAE THEOLOGIAE PROFESSORE.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

Βιβλος γενέσεως Ιησοῦ χριστοῦ. ὑοῦ Δαβίδ ὑοῦ ἀβραάμ, ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαὰκ. ἰσαάκ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰούδαν, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ, ἐγέννησε τὸν φαρὲς, καὶ τὸν ζαρὰ, ἐκ τῆς θάμαρ. φαρὲς δὲ, ἐγέννησε τὸν ἐσρώμ. ἐσρὼμ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἀράμ. ἀρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμϊναδάβ. ἀμϊναδὰβ δὲ, ἐγέννησε τὸν ναασσόν. ναασσὸν δὲ, ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ, ἐγέννησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ, ἐγέννησε τὸν ὠβὴδ, ἐκ τῆς ῥούθ. ὠβὴδ δὲ, ἐγέννησε τὸν ἰεσσαί, ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHAEVM.

Liber generationis Iesu Christi filij Dauid, filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem, genuit Iacob. Iacob aũt, genuit Iudã, & fratres eius. Iudas aũt, genuit Phares, & Zarã è Thamar. Phares aũt, genuit Esrom. Esrom aũt, genuit Arã. Aram autem, genuit Aminadab. Aminadab autẽ, genuit Naasson. Naasson autẽ, genuit Salmon. Salmon aũt, genuit Booz, è Rhachab. Booz autẽ, genuit Obed, è Ruth. Obed aũt, genuit Iesse. Iesse aũt genuit

IO. FROB. TYPIS EXCVDEBAT.
ΜΩΜΗΣΕΤΑΙ ΤΙΣ ΘΑΣΣΟΝ Η ΜΙΜΗΣΕΤΑΙ.

νησε τ̃ δαβὶδ τ̃ βασιλέα. δαβὶδ δ ὁ βασιλεὺς
ἐγέννησε τὸμ σολομῶνα ἐκ τ̃ τ̃ οὐρίου. σολο
μὼμ δὲ ἐγέννησε τὸμ ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ δ, ἐγέν
νησε τὸμ ἀβιᾶ. ἀβιᾶ δὲ ἐγέννησε τὸμ ἀσά. ἀσὰ
δὲ ἐγέννησε τὸμ ἰωσαφάτ. ἰωσαφάτ δὲ ἐγέν
νησε τὸμ ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ, ἐγέννησε τὸμ ὀζί-
αμ. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸμ ἰωάθαμ. ἰωάθαμ δ
ἐγέννησε τὸμ ἄχαζ. ἄχαζ δὲ ἐγέννησε τ̃ ἐζεκί
αμ. ἐζεκίας δ, ἐγέννησε τὸμ μάνασσῆ. μανασσῆς
δ, ἐγέννησε τὸμ ἀμὼμ. ἀμὼμ δ, ἐγέννησε τὸμ ἰω
σίαμ. ἰωσίας δ, ἐγέννησε τὸμ ἰεχονίαμ, κὴ τ̃ ἀ-
δελφ̃ αὐτ̃, ἐπὶ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος, με
τὰ δ τ̃ μετοικεσίαν βαβυλῶνος, ἰεχονίας ἐγέν
νησε τὸμ σαλαθιὴλ. σαλαθιὴλ δ, ἐγέννησε τ̃ ζο
ροβάβελ. ζοροβάβελ δ, ἐγέννησε τὸμ ἀβιούδ. ἀβι
οὺδ δὲ ἐγέννησε τὸμ ἐλιακίμ. ἐλιακὶμ δὲ, ἐγέν
νησε τὸμ ἀζώρ. ἀζὼρ δὲ, ἐγέννησε τὸμ σαδώκ. σα
δὼκ δὲ, ἐγέννησε τ̃ ἀχεὶμ. ἀχεὶμ δ, ἐγέννησε τὸμ
ἐλιούδ. ἐλιοὺδ δ, ἐγέννησε τὸμ ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ
δὲ, ἐγέννησε τὸμ ματθάμ. ματθὰμ δὲ, ἐγέννησε
τ̃ ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸμ ἰωσὴφ, τὸμ ἄν-
* δρα μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ΙΗΣΟΥΣ, ὁ λεγό
μενος χριστός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ, ἀπ̃ ἀβρα-
ὰμ ἕως δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. κὴ ἀπ̃
δαβὶδ ἕως τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ
δεκατέσσαρες, κὴ ἀπ̃ τ̃ μετοικεσίας βαβυλῶ
νος ἕως τ̃ χριστ̃ γενεαὶ δεκατέσσαρες.

* τ̃ δὲ ἰησ̃ χριστ̃ ἡ γέννησις οὕτως ἦν, μνη
στευθείσης γὰρ τ̃ μητρὸς αὐτ̃ μαρίας τ̃ ἰω
σὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γα-
στρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου.* ἰωσὴφ δὲ ὁ
ἀνὴρ αὐτῆς, δίκαιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐ
τ̃ δειγματίσαι, ἐβουλήθη λάθρα ἀπολύ
σαι αὐτήν. ταῦτα δ αὐτ̃ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου κατ̃ ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ λέγων.
ἰωσὴφ υἱὸς δαβὶδ μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν
μαρὶαμ τὴν γυναῖκά σου. τ̃ γὰρ ἐν αὐτῇ γεν
νηθὲν, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ
υἱὸν, καὶ καλέσεις τ̃ ὄνομα αὐτ̃ ἰησοῦν. αὐ-
τὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν
αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ
τ̃ ῥηθὲν

nuit Dauid regem. Dauid autē rex, ge-
nuit Solomonē, ex ea quæ fuerat uxor
Uriæ. Solomon autem genuit Roboam.
Roboam autē, genuit Abia. Abia autem,
genuit Asa. Asa autē, genuit Iosaphat.
Iosaphat aūt, genuit Ioram. Iorā aūt, ge-
nuit Hoziā. Hozias aūt, genuit Ioatham.
Ioathā aūt, genuit Achaz. Achaz aūt, ge
nuit Ezeciam. Ezecias aūt genuit Manas-
se. Manasses autē, genuit Amon. Amon
aūt genuit Iosiā. Iosias autem, genuit Ie-
chonian, & fratres eius in exilio Babylo-
nico. Porrò post exiliū Babylonicum, Ie-
chonias genuit Salathiel. Salathiel autē,
genuit Zorobabel. Zorobabel autē, ge
nuit Abiud. Abiud aūt, genuit Eliacim. E-
liacim aūt, genuit Azor. Azor aūt, genuit
Sadoc. Sadoc aūt, genuit Achin. Achin
aūt, genuit Eliud. Eliud aūt, genuit Elea-
zar. Eleazar autē, genuit Matthan. Mat-
than aūt, genuit Iacob. Iacob aūt, genuit
Ioseph, maritū Mariæ, ex qua genit⁹ fuit
Iesus, ille q dicit̃ Christus. Vniuersæ itaq;
generatiōes ab Abrahā usq; ad Dauid, ge
neratiōes quatuordecim, & à Dauid usq;
ad demigrationē Babylonicā generatiōes
quatuordecim, & à demigratiōe Babylo-
nica usq; ad Christū generatiōes quatuor
decī. Christi uero natiuitas sic habet, Cū
mater ei⁹ Maria despōsa esset Ioseph, pri
usq; cōgressi fuissēt, deprehēsa est grauida
è spū sctō. Porrò Ioseph marit⁹ eius, qm
erat iust⁹, & nolebat illā infamare, uoluit
clāculū ab ea diuertere. Hæc aūt cū is i aio
uersaret, ecce angelus dñi in sōnis uisus est
illi dicēs, Ioseph fili Dauid, ne metuas ad-
iūgere tibi Mariā uxorē tuā. Nā qd̃ in il
la conceptū est, à spū sctō profectū est. Pa
riet aūt filiū, & uocabis nomē eius Iesum.
Is em̃ saluū faciet populū suū à pctis suis.
Porrò totū hoc factū est, ut perficeretur
id qd̃ dictū

τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος.
ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ
καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι με
θερμηνευόμενον, μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ
ὁ ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν
αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου. καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖ
κα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτε
κε τὸν υἱὸν αὐτῆς, τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΝ. * τοῦ δὲ ΙΗΣΟΥ γεν- ā
νηθέντος ἐν βηθλεὲμ τῆς ἰουδαίας ἐν ἡμέραις
ἡρῴδου τοῦ βασιλέως. ἰδοὺ μάγοι ἀπὸ ἀνατο
λῶν παρεγένοντο εἰς ἱεροσόλυμα λέγοντες. ποῦ
ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; εἴδο-
μεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλ
θομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ἡρῴδης
ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα ἱεροσόλυ-
μα μετ' αὐτοῦ, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρ
χιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο
παρ' αὐτῶν, ποῦ ὁ χριστὸς γεννᾶται. * οἱ δὲ εἶ
3 πον αὐτῷ ἐν βηθλεὲμ τῆ ἰουδαίας. οὕτως
γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ βη
θλεὲμ γῆ ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς
ἡγεμόσιν ἰούδα, ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται
ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν
ἰσραήλ. * τότε ἡρῴδης λάθρα καλέσας τοὺς
μάγους, ἠκρίβωσε παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ
φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς
βηθλεὲμ εἶπεν. πορευθέντες, ἀκριβῶς ἐξετά
σατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγ
γείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνή
σω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως, ἐπο
ρεύθησαν, καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατο
λῇ προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν, ἔστη ἐπάνω οὗ
ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐχάρη-
σαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες
εἰς τὴν οἰκίαν εὗρον τὸ παιδίον μετὰ μαρίας
τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν
αὐτῷ καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν,
προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα. χρυσὸν καὶ λίβα-
νον καὶ σμύρναν, καὶ χρηματισθέντες κατ' ὄ-
ναρ, μὴ ἀνακάμψαι πρὸς ἡρῴδην, δι' ἄλλης
ὁδοῦ

id quod dictum fuerat à domino per pro
phetã ita loquentem. Ecce uirgo erit præ-
gnans, & pariet filium, & uocabunt nomẽ
ei Emmanuel, quod si quis interpretet,
ſonat, nobiſcũ deus. Excitatus aũt Ioſeph
à ſomno, fecit ut iniunxerat ſibi angelus
domini, & adiunxit ſibi uxorem ſuam, &
nõ cognouit eam, donec peperiſſet filium
ſuum primogenitum, & appellauit nomẽ
eius Ieſum. Cum autẽ natus eſſet Ieſus
in Bethleem uico Iudææ tẽporibus Hero
dis regis, Ecce magi ab oriente acceſſerũt
Hieroſolyma, dicentes, Vbi eſt ille, qui na
tus fuit rex Iudæorum? uidimus enim il-
lius ſtellã in oriente, & acceſſimus, ut ado-
remus eum. Auditis autem his Herodes
rex, turbatus eſt, & tota Hieroſolymorum
urbs cum illo, & conuocatis omnibus pon
tificibus, & ſcribis populi, percontatus eſt
eos, ubi Chriſtus naſceret. At illi dixerũt
ei, In Bethleem Iudææ. Sic enim ſcriptum
eſt per prophetã, Et tu Bethleem terra Iu
da, nequaq̃ minima es inter principes Iu
da. Ex te em̃ mihi proditurus eſt dux, qui
gubernaturus eſt populũ meũ Iſrael. Tũ
Herodes clam accerſitis magis, accurate
perquiſiuit ab illis, quo tempore ſtella ap-
paruiſſet. Et iuſſis ire in Bethleẽ, dixit, pro
fecti illuc, accurate inqrite de puero. Vbi
uero reperitis, renũciate mihi, ut & ego ue
niã & adorẽ illũ. At illi audito rege, profe
cti ſunt, & ecce ſtella quã uiderãt in oriẽte,
præcedebat illos, donec progreſſa, ſtaret
ſupra locũ in quo erat puer. Cũ aũt uidiſ-
ſent ſtellã, gauiſi ſunt gaudio magno ual-
de. Et ingreſſi domũ, repererũt puerum,
cum Maria matre eius, & proſtrati adora
uerunt illum, & apertis theſauris ſuis,
obtulerunt illi munera, aurum, & thus,
& myrrham, & oraculo admoniti, in ſo-
mnis, ne reflecterẽt ſe ad Herodẽ, per aliã

ὁδοῦ ἀνεχώρησαν, εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ ἄγγελ῀ κυρίου φαίνεται κατ᾽ ὄναρ τῷ ἰωσὴφ, λέγων. ἐγερθείς, παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ, ἕως ἂν εἴπω σοι, μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ, ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρῴδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ τοῦ κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε β Ἡρῴδης ἰδὼν, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διετοῦς, καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν, ὑπὸ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ ἐν Ῥαμᾷ ἠκούσθη. θρῆνος καὶ κλαυθμὸς, καὶ ὀδυρμὸς πολύς. Ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσίν. τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ᾽ ὄναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων. ἐγερθείς, παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραήλ. τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες, τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου, ὁ δὲ ἐγερθείς. παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ, ὅτι Ἀρχέλαος βασιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρῴδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματισθεὶς δὲ κατ᾽ ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν, κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέθ. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται.

γ * Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, παραγίνετ῀ Ἰω γ
ς ἄννης ὁ βαπτιστὴς κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς
Ἰουδαίας, καὶ λέγων. μετανοεῖτε. ἤγγικε γὰρ
ν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥη
α θεὶς ὑπὸ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. φωνὴ
βοῶντ῀

uiam reuerſi ſunt in regionem ſuam. Digreſſis aũt illis, ecce angelus dñi apparet in ſomnis Ioſeph dicẽs, Surge & aſſume puerum ac matrem illius, & fuge in Aegyptum, & eſto illic, donec dixero tibi. Futurum eſt enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Ille uero excitatus, aſſumpſit puerum & matrẽ eius noctu, & receſſit in Aegyptum, & fuit illic uſq; ad obitũ Herodis, ut perficeret᷑ quod dictũ fuerat à dño per prophetã dicentẽ. Ex Aegypto uocaui filiũ meũ. Tũ Herodes ubi uidit ſibi illuſum fuiſſe à magis, indignatus eſt uehementer, ac miſſis ſatellitibus, interfecit omẽs pueros qui erãt Bethleem, & in omnibus confiniꝭ Bethleemiticis, quotquot eſſent bimuli aut minores, iuxta tẽpus, quod exacte cognouerat ex magis. Tũc perfectũ eſt, quod dictum fuerat ab Hieremia propheta, cũ ait, Vox in Rhama audita eſt, lamẽtatio, plorat⁹, & fletus multus. Rhachel plorãs filios ſuos, & noluit conſolationẽ admittere, propterea, quod nõ ſint. Cæterũ defuncto Herode, ecce angelus dñi in ſõnis apparet Ioſeph in Aegypto, dicens, Surge & aſſume puerũ & matrẽ ei⁹, & uade in terrã Iſrael. Defũcti ſunt eĩ, qui quærebãt aĩam pueri. At ille ſurgẽs aſſũpſit puerũ & matrẽ illius, & uenit in terrã Iſrael. Verũ cũ audiſſet Archelaũ regnare in Iudæa, loco Herodis patris ſui, timuit illuc abire, ſed oraculo admonitus in ſomnis, receſſit in partes Galilææ, ac profect⁹ habitauit in ciuitate quæ uocatur Nazareth, ut impleretur, q᷑ dictum fuerat per prophetas, Nazareus uocabitur. In diebus illis, accedit Ioannes Baptiſta, prædicans in deſerto Iudææ dicenſque, Reſipiſcite, in propinquo eſt enim regnum cœlorum. Nam hic eſt ille, de quo dixit Propheta, qui ait, Vox

III

damantis

βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν
κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.* αὐ
τὸς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ, ἀπὸ
τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην, περὶ
τὴν ὀσφῦν αὐτοῦ, ἡ δὲ τροφὴ αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες,
καὶ μέλι ἄγριον, τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐ-
τὸν Ἱεροσόλυμα καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶ-
σα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν
τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς
ἁμαρτίας αὐτῶν.* Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν φαρι
σαίων καὶ σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ
βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. γεννήματα
ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν, ἀπὸ τῆς
μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξί-
ους τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τού-
των ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ
ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται.
πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν,
ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται.* Ἐγὼ μὲν
βαπτίζω ὑμᾶς ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀ-
πίσω μου ἐρχόμενος, ἰσχυρότερός μου ἐστὶν,
οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι,
αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ
πυρί,* οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακα-
θαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνάξει τὸν σῖ
τον αὐτοῦ, εἰς τὴν ἀποθήκην, τὸ δὲ ἄχυρον,
κατακαύσει πυρὶ ἀσβέστῳ.* Τότε παραγί-
νεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν
Ἰορδάνην πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆ-
ναι ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἰωάννης, διεκώλυεν αὐτὸν, λέ
γων. ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι,
καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
σοῦς, εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ
πρέπον ἐστὶν ἡμῖν, πληρῶσαι πᾶσαν δικαιο
σύνην.* τότε ἀφίησιν αὐτὸν. Καὶ βαπτισθεὶς
ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ
ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοὶ, καὶ εἶδεν
τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περι-
στερὰν, καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὸν καὶ ἰδοὺ
φωνὴ ἐκ

damantis in deserto, parate uiam dñi, rectas facite semitas eius. Ipse uero Ioannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & zonam pelliceā circum lumbos suos. Porrò cibus illius erant locustæ, & mel syluestre. Tunc egressa est ad illum Hierosolyma, & tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, & baptizabantur in Iordane ab illo, confitentes peccata sua. Cum uidisset autem multos ex pharisæis & sadducæis, uenientes ad baptismum suum, dixit illis. Progenies uiperarum, quis uobis submonstrauit, ut fugeretis à uentura ira? Facite igitur fructus, qui deceant pœnitentiam. Et ne sitis hac mente, ut dicatis intra uosipsos, patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quod possit deus facere, ut ex lapidibus his, filij surgant ipsi abrahæ. Iam uero & securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor quæ non facit fructū bonū, excidítur, & in ignē mittitur. Ego quidē baptizo uos aqua ad pœnitentiam. At ille qui post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum idoneus ut calciamenta portem. Ipse uos baptizabit spiritu sancto & igni, cuius uentilabrū in manu ipsius, & repurgabit areā suā, & cōgregabit triticū suū in horreū, paleam aūt exuret igni inextinguibili. Tunc accedit Iesus à Galilæa ad Iordanē ad Ioānē, ut baptizaretur ab illo. At Ioānes prohibebat illum dicens, Mihi opus est, ut abs te baptizer, & tu uenis ad me? Respondens autem Iesus dixit ad illum, omitte nunc. Sic enim decet nos, ut compleamus omnē iustitiam. Tunc omittit illum. Et baptizatus Iesus, ascendit protinus ab aqua, & ecce aperti sunt illi cœli, & uidit spiritum dei descendentem tanq̄ columbam, & uenientem super ipsum. Et ecce

φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. * τότε ὁ Ιησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου, καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασεν. * καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν. Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ, ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. γέγραπται. οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἵστησιν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ λέγει αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ; βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, πάλιν γέγραπται. οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. πάλιν παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ. ταῦτά σοι πάντα δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ὕπαγε σατανᾶ. γέγραπται γάρ. κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. * τότε ἀφίησιν αὐτὸν ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκόνουν αὐτῷ. * Ακούσας δὲ ὁ Ιησοῦς, ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, * καὶ καταλιπὼν τὴν Ναζαρὲθ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς Καπερναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβουλὼν, καὶ Νεφθαλίμ, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος. γῆ Ζαβουλὼν καὶ Νεφθαλὶμ ὁδὸν θαλάσσης, πέραν τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν, ὁ λαὸς ὁ καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα, καὶ τοῖς καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέτειλεν αὐτοῖς. * ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ιησοῦς κηρύσσειν καὶ

uox de cœlis dicens, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est. Tũc Iesus subductus fuit in desertũ IIII à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cum ieiunasset dies quadraginta, ac noctes quadraginta, tandem esurijt. Et cum ac cessisset ad eum ille qui tentat, dixit, Si filius es dei, iube ut lapides hi panes fiant. At ille respondens, dixit, Scriptum est, Non solo pane uicturus est homo, sed omni uerbo quod egreditur per os dei. Tunc assumit illum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi, dicitque illi, Si filius es dei, præcipita te deorsum. Nam scriptum est, Angelis suis mandaturus est de te, ac manibus tollent te, ne quãdo impingas in lapidem pedem tuum. Dixit illi Iesus, rursum scriptum est, Non tentabis dominum deum tuum. Rursum assumit illum diabolus in montem excelsum ualde, & commonstrat ei omnia regna mundi, & gloriã illorũ, & dicit illi, Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Tunc dicit illi Iesus, Abi satana. Scriptum est enim, Dominum deum tuum adorabis, & illum solum coles. Tunc omittit illum diabolus. Et ecce angeli accedebant, ac ministrabant ei. Cum audisset autem Iesus, quod Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam, & relicta Nazareth, profectus habitauit in Capernaum, quæ est ciuitas maritima, in finibus Zabulon & Neptalim, ut implere tur quod dictũ fuerat per Esaiã ꝓphetã dicentẽ, Terra Zabulon & Neptalim iuxta uiam maris, ultra Iordanẽ, Galilæa gẽtiũ. populus qui sedebat in tenebris & umbra mortis, uidit lucẽ magnã, & qui sedebãt in regiõe & umbra mortis, lux orta est eis. Ex eo tempore cœpit Iesus prædicare, & dicere,

καὶ λέγει μετάνοεῖτε, ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. περιπατῶν δὲ ὁ ἰησοῦς παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, εἶδεν δύο ἀδελφούς, σίμωνα τὸν λεγόμενον πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦτε ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἀφέντες εὐθέως τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ, πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις καὶ βασάνοις συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελληνιαζομένους, καὶ παραλυτικούς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσολύμων, καὶ ἰουδαίας, καὶ πέραν τοῦ ἰορδάνου. ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτούς, λέγων. μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται. μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακάριοι οἱ

& dicere, Resipiscite, instat enim regnum cœlorum. Ambulans autem Iesus iuxta mare Galilææ, uidit duos fratres, Simonem qui uocabatur Petrus, & Andream fratrem eius, iacientes rete in mare (Nam erant piscatores) & dicit illis, Sequamini me, & faciam uos piscatores hominum. At illi relictis illico retibus, secuti sunt illum. Et progressus illinc, uidit alios duos fratres, Iacobum filium Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cum Zebedæo patre suo, sarcientes retia sua, & uocauit eos. At illi protinus relicta naui & patre suo, secuti sunt eum. Et circumibat totam Galilæam Iesus, docens in synagogis illorum ac prædicans euangelium regni, & curans omnem morbum, & omnem languorem in populo. Et dimanauit fama illius in totam Syriam. Et adduxerunt ad illum omnes male affectos, uarijs morbis ac torminibus contractos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanauitque illos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ, à Galilæa ac Decapoli, & Hierosolymis, & Iudæa, & à regionibus trans Iordanem sitis.

V. Cum uidisset autem turbas, ascendit in montem, & cum consedisset, accesserunt ad illum discipuli eius, & postquam aperuisset os suum, docebat illos, dicens, Beati pauperes spiritu, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati qui lugent, quoniã ipsi consolationẽ accipiẽt. Beati mites, quoniam ipsi hæreditatem accipient terræ. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo corde, qm̃ ipsi deum uidebunt. Beati pacifici, quoniam ij filij dei uocabuntur. Beati

γιοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.* μακάριοι ἐστέ, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς & διώξωσιν, καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν ἐμοῦ. χαίρετε & ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας, τοὺς πρὸ ὑμῶν.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ ἅλας τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω, καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.* ὑμεῖς ἐστὲ τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη, οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, & λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτως λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, & δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν, τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλύσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι· ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν.* ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς & ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν, ἢ μία κεραία, οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, & διδάξῃ οὕτως τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ ὑμῖν. ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ὑμῶν ἡ δικαιοσύνη, πλεῖον τῶν γραμματέων & φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις, ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὃς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει

λ ε
λα ε
λβ β
λγ ι
λδ ε

ti qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam illorum est regnum cœlorum. Beati estis, cum probra iecerint in uos homines, & insectati fuerint, & dixerint omne malum uerbum aduersus uos mentientes, propter me. Gaudete & exultate, quoniam merces uestra multa est in cœlis. Sic enim persecuti fuerunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos estis sal terræ. Quod si sal infatuatus fuerit, quo salietur? Ad nihil ualet ultra, nisi ut proiiciatur foras, & conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest oppidum abscondi supra montem situm, neque accendunt lucernam, & ponunt illam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus, qui sunt in domo. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant uestra bona opera, glorificentq; patrem uestrū, qui est in cœlis. Ne existimetis, quod uenerim ad destruendā legē aut prophetas, imo nō ueni ut destruā, sed ut compleā. Amē quippe dico uobis, donec prætereat cœlū & terra, iota unū, aut apex non prætierit ex lege, quoad oia facta fuerint. Quisquis igit̄ soluerit unū ex mādatis hisce minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorū. Quisqs aūt fecerit & docuerit, hic magn⁹ uocabit̄ in regno cœlorū. Dico em̄ uobis, Nisi abūdauerit uestra iustitia, pl⁹ q̄ scribarū & pharisæorū, nō possitis ingredi in regnū cœlorū. Audistis quod dictū sit ueteribus, Nō occides. Quisqs aūt occiderit, obnoxius erit iudicio. At ego dico uobis, quod quisquis irascitur fratri suo temere, obnoxius erit iudicio. Quicūq; uero dixerit fratri suo rhaca, obnoxius erit concilio. Quisqs aūt dixerit fatue, obnoxius erit gehēnæ incēdio. Itaq; si obtuleris mun⁹ tuū ad arā, & illic recordat⁹ fueris, q̄d frater tu⁹ habet

ἔχα τί κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμ-
προσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὕπαγε πρῶτον,
διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου. καὶ τότε ἐλ-
θὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. *ἴσθι εὐνοῶν τῷ
ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ
μήποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπη-
ρέτῃ καὶ εἰς φυλακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω
σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν. ἕως ἂν ἀποδῷς
τὸν ἔσχατον κοδράντην. *ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέ-
θη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ
ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν
τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ ὀφθαλμός σου ὁ δεξι-
ὸς σκανδαλίζῃ σε, ἔξελε αὐτὸν καὶ βάλε ἀπὸ
σοῦ. συμφέρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν με-
λῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς
γέενναν, καὶ εἰ ἡ δεξιά σου χεὶρ σκανδαλίζει
σε, ἔκκοψον αὐτὴν καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέ-
ρει γάρ σοι, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου,
καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῇ εἰς γέενναν. ἐρ-
ρέθη δέ, ὅς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δό-
τω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι
πᾶς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς
λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι. καὶ
ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ
τοὺς ὅρκους σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀ-
μόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρό-
νος ἐστὶ τοῦ θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑπο-
πόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς Ἱερο-
σόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασι-
λέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ
δύνασαι, μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν
ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναί, οὒ
οὔ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν.
ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλ-
μοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω
ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ. *ἀλλός τις
σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέ-
ψον αὐτῷ

habet aliqd aduersũ te, relinque illic munꝰ
tuũ corã altari, & abi, prius recõcilieris fra
tri tuo, & tũ ueniẽs offer munus tuũ. Ha-
beto beneuolentiã cũ aduersario tuo cito,
dũ es in uia cũ illo, ne qñ te tradat aduersa
rius iudici, & iudex te tradat miniſtro, &
in carcerẽ cõiȷciaris. Amẽ dico tibi, nõ exi
bis illinc, donec perſolueris extremũ qua-
drantẽ. Audiſtis quod dictum fuerit anti
quis, nõ cõmittes adulterium. At ego dico
uobis, quod quicũq; aſpexerit uxorẽ alte
rius, ad concupiſcendũ eã, iã adulteriũ cũ
ea cõmiſit in corde ſuo. Quod ſi oculus tu
us dexter obſtaculo tibi fuerit, erue illum,
& abȷce abs te. Expedit emꝫ tibi, ut pereat
unũ membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus
tuũ conȷciatur in gehennã. Et ſi dextera
tua manꝰ obſtiterit tibi, amputa eã, & ꝓȷ
ce abs te. Expedit emꝫ tibi, ut pereat unum
membrorũ tuorũ, ac nõ totũ corpus tuũ
conȷciat in gehẽnã. Dictũ eſt autẽ, Qui-
cũq; repudiauerit uxorẽ ſuã, det illi libellũ
diuortȷ. At ego dico uobis, qd' qſquis re-
pudiauerit uxorẽ ſuã, niſi cauſa ſtupri, effi
cit ut illa ſit adultera, & quicunq; repudia
tã duxerit, adulterium cõmittit. Rurſum
audiſtis, quod dictũ fuerit antiquis, non
peierabis, ſed perſolues dño ea quæ iura
ueris. At ego dico uobis, ne iuretis omni-
no, neq; per cœlũ, quia thronus dei eſt, ne
que per terrã, quia ſubſellium eſt pedũ il-
lius, neq; per Hieroſolyma, quoniã ciuitas
eſt magni regis, neq; ꝑ caput tuũ iurabis,
propterea quod nõ potes unum pilum al
bum, aut nigrum facere. Sed erit ſermo
ueſter eſt eſt, non non. Porrò quod ultra
hæc adiungitur, ex malo proficiſcitur. Au-
diſtis quod dictũ fuerit, oculum pro ocu-
lo, & dentẽ pro dente. At ego dico uobis,
ne reſiſtatis malo, ſed quiſquis impegerit
alapam in dexterã tuam maxillã, obuer-
te illi

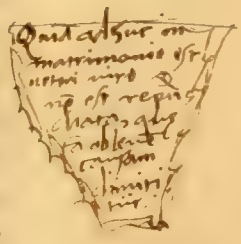

ψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην, Ⲥ τῷ θέλοντί σοι
κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες
λθ̄ αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον,* Ⲥ ὅς τις σε ἀγγαρεύ-
ι σει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰ-
τοῦντί σε δίδου, καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δα-
νείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς. Ηκούσατε ὅτι ἐῤῥέ-
θη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις
μ̄ τὸν ἐχθρόν σου.* Εγὼ δὲ λέγω ὑμῖν. ἀγαπᾶ-
ε τε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κατα-
ρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦν-
τας ὑμᾶς, Ⲥ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεα-
ζόντων ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γέ-
νησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι
τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ
ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.
μᾱ * Εὰν δὲ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς,
ε τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ Ⲥ οἱ τελῶναι τὸ αὐ-
τὸ ποιοῦσιν; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς
ὑμῶν μόνον, τί πρισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ
τελῶναι οὕτως ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέ-
λειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
μβ̄ τέλειός ἐστιν.* Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑ-
ι μῶν, μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων,
πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς, εἰδεμήγε, μισθὸν
οὐκ ἔχετε πρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν οὐρα-
νοῖς. ὅτ' ἂν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλ-
πίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ τοι-
οῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, Ⲥ ἐν ταῖς ῥύμαις,
ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ
δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ γνώτω ἡ ἀριστε-
ρά σου, τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεη-
μοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατὴρ σου ὁ βλέπων
ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανε-
ρῷ. Ⲥ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑπο-
κριταὶ, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύ-
χεσθαι ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέ-
γω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅτ'
ἂν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλεί-
σας τὴν θύραν σου, πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ
ἐν τῷ

te illi & alteram, & ei qui te uelit in ius tra-
here, ac tunicam tuam tollere, permitte il-
li & pallium, & qui te adegerit ad miliari-
um unum, abito cum illo duo. Petenti abs
te dato. & cupientem mutuum accipere,
ne auerseris. Audistis quod dictum sit,
Diliges proximum tuum, & odio habe-
bis inimicum tuum. At ego dico uobis,
Diligite inimicos uestros, bene precemi-
ni deuouentibus uos, benefacite ijs, qui
uos odio prosequuntur, orate pro ijs, qui
lædunt & insectantur uos, ut sitis filij pa-
tris uestri, qui est in cœlis, quia solem su-
um exoriri sinit, super malos ac bonos, &
pluuiam mittit super iustos & iniustos.
Nam si dilexeritis eos, qui diligunt uos
quod præmium habetis? Nonne & pu-
blicani idem faciũt? Et si complexi fueritis
fratres uestros tantum, quid eximium fa-
citis? Nonne & publicani sic faciunt? Eri-
tis igitur uos perfecti, quẽadmodũ pater
uester qui est in cœlis, perfectus est. At- VI
tendite ne eleemosynam uestram præste-
tis coram hominibus, quo spectemini ab
illis. Alioqui præmiũ nõ habetis apud pa-
trem uestrũ, qui est in cœlis. Itaq; cũ præ-
stas eleemosynã, ne tubis canatur ante te,
quemadmodũ hypocritæ faciũt in cõcilia-
bulis, & in uicis, ut glorificentur ab homi-
nibus. Amẽ dico uobis habent mercedẽ
suã. Ceterũ tu cũ præstabis eleemosynã, ne
sciat sinistra tua, quod facit dextera tua, ut
sit tua eleemosyna in occulto, & pater tuꝰ
q uidet in occulto, ipse reddet tibi in pro-
patulo. Et cum oraueris, non eris quẽad-
modum hypocritæ. Nã illi solent in cõci-
liabulis & in angulis platearum, stantes
orare, quo cõspicui sint hominibus. Amẽ
dico uobis, quod habent mercedẽ suã. Tu
uero cum oras, introito in condaue tuum,
& occluso ostio tuo, ora patrẽ tuũ qui est
in

ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν
τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* προ
μγ σευχόμενοι δὲ, μὴ βαττολογήσητε, ὥσπερ οἱ ἐθνι
ε κοί. δοκοῦσι γὰρ, ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσ
ακουσθήσονται. μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς, οἶδεν
γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὧν χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑ-
μᾶς αἰτῆσαι αὐτόν. οὕτως οὖν προσεύχεσθε
ὑμεῖς. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθή
τω τὸ ὄνομά σου. ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γε-
νηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς
γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον, δὸς ἡμῖν
σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν,
ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν.
καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ
ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βα
μδ σιλεία καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶ
ς νας ἀμήν.* ἐὰν δὲ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πα-
τὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀν-
θρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πα-
με τὴρ ὑμῶν ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.* ὅταν
ι δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ
σκυθρωποί. ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐ-
τῶν, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύον-
τες. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν
μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου
τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι,
ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλ
λὰ τῷ πατρί σου, τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ
πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀπο-
μς δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.* μὴ θησαυρίζετε ὑ-
ε μῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶ
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι,
καὶ κλέπτουσιν. θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θη-
σαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου, οὔτε σὴς, οὔτε βρῶ
σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσου-
σιν, οὐδὲ κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυ-
ρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν.
μζ * ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός.
ε ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ
σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός

σου πονηρὸς

in occulto, & pater tuus qui uidet in occulto, perſoluet tibi in propatulo. Verum orantes, ne ſitis multiloqui, ſicut ethnici. Putant enim fore, ut ob multiloquium ſuum exaudiantur. Ne igitur efficiamini ſimiles iſtorum. Nouit enim pater ueſter quibus rebus opus ſit uobis, priuſquam petatis ab illo. Ad hunc ergo modum orate uos, Pater noſter, qui es in cœlis, ſanctificetur nomen tuum. Veniat regnum tuum, fiat uoluntas tua, quemadmodum in cœlo, ſic etiam in terra. Panem noſtrũ quotidianum da nobis hodie, & remitto nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris. Et ne inducas nos in tentationem. Sed libera nos à malo. quia tuum eſt regnum, & potentia & gloria, in ſæcula ſæculorum. Amen. Proinde, ſi remiſeritis hominibus errata ſua, remittet & uobis pater ueſter cœleſtis. Quod ſi non remiſeritis hominibus errata ſua, nec pater remittet errata ueſtra. Porrò cum ieiunaueritis, ne ſitis ueluti hypocritæ tetrici. Obſcurant enim facies ſuas, quo perſpicuum ſit hominibus ipſos ieiunare. Amen dico uobis, habent mercedem ſuam. Tu uero cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne conſpicuum ſit hominibus te ieiunare, ſed patri tuo, qui eſt in occulto, & pater tuus qui uidet in abdito, reddet tibi in propatulo. Ne reponatis uobis theſauros in terra, ubi erugo & tinea corrumpit, & ubi fures perfodiunt ac furantur. Sed recondite uobis theſauros in cœlo, ubi neq; erugo, neq; tinea corrũpit, & ubi fures non perfodiũt, neq; furantur. Nam ubi fuerit theſaurus ueſter, illic erit & cor ueſtrum. Lucerna corporis eſt oculus. Si igitur oculus tuus ſimplex fuerit, totum corpus tuum lucidũ erit. Quod ſi oculus

tuus malus

σε πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σε σκοτεινὸν
ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστίν, τὸ
μη σκότος πόσον; *οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις
ε δουλεύειν. ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτε
ρον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τὸν ἕτέ
ρον καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν
μθ καὶ μαμωνᾷ. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ με
ε ριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, καὶ τί πίη
τε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε.
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τροφῆς; καὶ τὸ
σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πε
τεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερί
ζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. οὐχὶ
ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ
ὑμῶν μεριμνῶν, δύναται προσθεῖναι ἐπὶ
τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐν
δύματος τί μεριμνᾶτε, καταμάθετε τὰ κρί
να τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει. οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νή
θει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πά
σῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἓν τού
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄν
τα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον
ὑμᾶς ὀλιγόπιστοι, μὴ οὖν μεριμνήσητε λέ
γοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περι
βαλώμεθα. πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη
ἐπιζητεῖ. οἶδεν γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνι
ος, ὅτι χρῄζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε
δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν
δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστε
θήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν
αὔριον, ἡ γὰρ αὔριον, μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς, ἀρ
μβ κετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. *μὴ κρίνετε,
ἵνα μὴ κριθῆτε, ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε,
κριθήσεσθε, καὶ ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, με
Να τρηθήσεται ὑμῖν. *τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ
ε ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ
ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς;
ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβα
λῶ τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ

ἰδοὺ

tuus malus fuerit, totũ corpus tuum tene-
brosum erit. Ergo si lumẽ quod est in uo-
bis, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quãtæ? Ne
mo potest duobus dñis seruire. Aut em̃
hunc habebit odio, & alterũ illũ diliget,
aut huic adhærebit, & alterũ illum negli-
get. Nõ potestis deo seruire & mãmonæ.
Propterea dico uobis, ne sitis solliciti uitæ
uestræ, qd esuri sitis, aut bibituri, neq; cor-
pori uestro, qbus indumẽtis usuri. Nõne
anima pluris est, cꝫ cibus, & corpus pluris
cꝫ indumentũ? Vertite oculos ad uolatili-
lia cœli, quia nõ serunt neq; metunt, neq;
conuehunt in horrea, & pater uester cœle-
stis alit illa. Nonne uos longe præcellitis
illa? Quis autem ex uobis sollicite cogi-
tando, potest addere ad staturam suam
cubitum unum? ac de indumento quid
solliciti estis? Cognoscite lilia agri, quomo
do crescant. Non laborant, neq; nent. At
tamen (dico uobis) ne Solomonem qui
dem in uniuersa gloria sua, sic amictum
fuisse, ut unũ ex his. Quod si gramẽ agri,
qd hodie cũ sit, cras in clibanũ mittit̃, de-
us sic uestit, an nõ multomagis uobis id fa
ciet, o parũ fidẽtes? Ne sitis igit̃ solliciti di
centes, Quid edemus aut quid bibemus,
aut qbus operiemur? Nã omĩa ista gẽtes
exquirũt. Nouit em̃ pater uester cœlestis
quod opus habeatis his omnibus. Quin
potius quærite primum regnũ dei, & iusti
tiam eius, & hæc omnia adijciẽtur uobis.
Ne sitis igit̃ solliciti in crastinũ. nã crasti-
nus dies curã habebit sui ipsi9. Sufficit sua
diei afflictio. Nolite cõdẽnare, ne conde/ VII
mnemini. Quo em̃ iudicio iudicatis, eo iu
dicabit̃ de uobis. & qua mẽsura metimini,
ea metiẽt̃ uobis alij. Cur aũt uides festucã
quæ est in oc̃lo fratris tui, trabẽ aũt quæ est
in oculo tuo, nõ aĩaduertis? Aut quõ dicis
fratri tuo, sine eximã festucã ex oc̃lo tuo, &

δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. * μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν, καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν, λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; * πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε, ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται. * εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης. ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. ὅτι στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες, ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. * μή τι συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν; ἢ ἀπὸ τριβόλων σῦκα; * οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρποὺς καλοὺς ποιεῖ. τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε

ecce trabes in oculo tuo? Hypocrita, eiice prius trabem ex oculo tuo, & tum perspicies, ut eximas festucam ex oculo fratris tui. Ne detis quod sanctum est canibus, ne proieceritis margaritas uestras ante porcos, ne quando hi conculcēt eas pedibus suis, & illi uersi in uos lacerent uos. Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate, & aperietur uobis. Quisquis enim petit, accipit, & quicunque quærit inuenit, & pulsanti aperietur. An quisquam est uestrū homo, qui si filius eius petierit panem, lapidē daturus sit illi? Aut si piscem petierit, num serpentem addet illi? Si uos igitur cum sitis mali, nostis dona bona dare filijs uestris, quanto magis pater uester, qui est in cœlis dabit bona, si postuletis ab ipso? Omnia igitur quæcunque uolueritis, ut faciant uobis homines, sic & uos facite illis. Hæc enim est lex & prophetæ. Introite per arctam portam, quoniam lata est porta, & spaciosa uia, quæ abducit in exitium, multique sunt, qui ingrediuntur per illam. Quoniam angusta est porta, & stricta uia, quæ abducit ad uitam, & pauci sunt, qui inueniunt illam. Cauete uero uobis à pseudoprophetis, qui ueniunt ad uos, in uestitu ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus ipsorum agnoscetis eos. Num qui colligūt de spinis uuam? aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona, fructus bonos facit. Putris autem arbor, fructus malos facit. Non potest arbor bona, fructus malos facere, neque arbor putris, fructus bonos facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem conijcitur. Igitur ex fructibus ipsorum

b agnoscetis

ιθ ἐπιγνώσεσθε αὐτούς.* οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι κύ
γ ριε κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα
νῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ
ἐν οὐρανοῖς. πολλοί ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡ
μέρᾳ, κύριε κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύ
σαμεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβά
λομεν; καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολ
λὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐ
τοῖς, ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς. ἀποχω
ρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ, οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομί
ξα αν.* πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους
ε τούτους, καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν
ἀνδρὶ φρονίμῳ. ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκί
αν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ κατέβη ἡ βρο
χή, καὶ ἦλθον οἱ ποταμοί, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνε
μοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔ
πεσεν· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους, καὶ μὴ ποι
ῶν αὐτούς, ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ. ὅστις
ᾠκοδόμησεν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον,
καὶ κατέβη ἡ βροχή. καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ
ἐπνεύσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ
ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσεν, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς με
ξβ γάλη.* καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰη
β σοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ
ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσ
κων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς
ξγ οἱ γραμματεῖς.* καταβάντι δὲ αὐτῷ ε
β ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι
πολλοί, καὶ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλθών, προσε
κύνει αὐτῷ λέγων· κύριε ἐὰν θέλῃς δύνα
σαί με καθαρίσαι· καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα,
ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς λέγων· θέλω, κα
θαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέ
πρα. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅρα μηδε
νὶ εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε σεαυτὸν δεῖξον τῷ
ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε
ξδ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.* εἰσελθόν- ζ
γ τι δὲ τοῦ Ἰησοῦ εἰς Καπερναούμ, προσῆλ
θεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος παρακαλῶν αὐ
τὸν καὶ λέγων· κύριε ὁ παῖς μου βέβληται
ἐν τῇ οἰκίᾳ

agnoſcetis eos. Non quiſquis dicit mihi domine, domine, introibit in regnum cœlorum, ſed qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis eſt. Multi dicent mihi in illo die, Domine, domine, nonne per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus? & per nomen tuum multas uirtutes præſtitimus? Ac tum confitebor illis, nunq̃ noui uos. Diſcedite à me, qui operamini iniquitatem. Omnis enim qui audit ex me ſermones hos, & facit eos, adſimilabo illum uiro prudenti, qui ædificauit domum ſuam ſuper petram, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non eſt proſtrata. Fundata eñ fuerat ſuper petram. Et omnis qui audit à me ſermones hos, & non facit eos, adſimilabitur uiro fatuo, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam, & deſcendit hymber, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & impegerunt in domum illam, & deiecta eſt, & fuit ruina illius magna. Et factum eſt, ut, cum finiſſet Ieſus ſermones hos, obſtupuerint turbæ ſuper doctrina illius. Docebat enim eos uelut habens autoritatem, & non ſicuti ſcribæ. Cum deſcendiſſet autem VIII de monte, ſecutæ ſunt eũ turbæ multæ, & ecce leproſus accedẽs, adorauit eum dicens, Domine, ſi uelis, potes me mundare. protenſaq̃ manu, tetigit illum, dicens, Volo, mundus eſto, ac protinus mundata fuit illius lepra. Et dicit illi Ieſus. Vide, ne cui dixeris, ſed abi oſtende teipſum ſacerdoti, & offer munus, quod iuſſit offerri Moſes in teſtimoniũ ipſis. Porrò cum ingreſſus fuiſſet Ieſus Capernaum, adijt eũ centurio, obſecrans eũ & dicens, Domine, famulus meus decũbit

domi

ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανιζόμενος· λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν, καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος, ἔφη, κύριε, οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς, ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς, ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγον, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑποτεταγμένους στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμασε, καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον.* λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.* καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ. ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γενηθήτω σοι, καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ.* καὶ ἐλθὼν ὁ ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν πέτρου, εἶδεν τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς. καὶ ἠγέρθη καὶ διηκόνει αὐτοῖς.* ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνεγκαν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς καὶ ἐξέβαλε τὰ πνεύματα λόγῳ. καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσεν. ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος· αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν.* καὶ προσελθὼν εἷς γραμματεὺς εἶπεν αὐτῷ· διδάσκαλε, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς· αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσιν, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ, κύριε ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν καὶ θάψαι τὸν πατέρα

domi paralyticus, ac grauiter diſcruciat. Et dicit illi Ieſus, Ego cum uenero medebor illi. Et reſpondens centurio dixit, Dñe, non ſum idoneus, ut tectū meum ſubeas, imò tantum dic uerbum, & ſanabitur famulus meus. Nā & ego ſum homo alterius poteſtati ſubditus, & habeo ſub me milites, & dico huic, uade, & uadit. & alteri, ueni, & uenit. & ſeruo meo, fac hoc, & facit. Hæc autem cum audiſſet Ieſus, admiratus eſt, & ait ſequentibus ſe, Amen dico uobis, ne in Iſrael quidē tantum fidei reperi. Dico autem uobis, quod multi ab oriente & occidente uenturi ſunt, & accumbēt cum Abraham & Iſaac, & Iacob, in regno cœlorum, filij uero regni eiicientur in tenebras extremas, illic erit ploratus & ſtridor dentium. Et dixit Ieſus centurioni, Abi, & quemadmodū credis, ita fiat tibi. & ſanatus eſt famulus eius in hora illa. Et cū ueniſſet Ieſus in domum Petri, uidit ſocrū illius in lecto decumbentem, & febricitantē, tetigitq; manum illius, & reliquit illam febris, & ſurrexit, ac miniſtrauit illis. Cum autem appetiſſet ueſpera, adduxerunt illi dæmoniacos multos, & eiecit ſpiritus uerbo, omneſq; male habentes ſanauit, ut impleretur quod dictum erat per Eſaiam prophetam cum ait, Hic infirmitates noſtras ſuſcepit, & morbos portauit. Cum uidiſſet autem Ieſus turbas multas, circum ſeſe, iuſſit, ut abirent in ulteriorem ripam, & cum adiſſet, unus ſcriba dixit ei, Præceptor, ſequar te quocunque abieris. Et dicit illi Ieſus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, at filius hominis non habet, ubi caput reclinet. Alius de numero diſcipulorum ſuorum dixit ei, Domine permitte mihi prius, ut abeam, & ſepeliam patrem meū.

τέρα μᾶς, ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. * καὶ ἐμβάντι αὐτῷ εἰς τὸ πλοῖον ιᾶ α ὁμ, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσσῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμάτων. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδεν. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ, ἤγειραν αὐτὸν λέγοντες. κύριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς, ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν λέγοντες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι, καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ πέραν. * εἰς χώραν τῶν γεργεσηνῶν, ὑπῆν ιβ τησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν μνημείων ἐξερχόμενοι χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης. καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν λέγοντες· τί ἡμῖν καὶ σοὶ ΙΗΣΟΥ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμονες παρεκάλουν αὐτὸν λέγοντες. Εἰ ἐκβάλλεις ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑπάγετε. οἱ δὲ ἐξελθόντες, ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων, καὶ ἰδοὺ ὥρμησεν πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον. καὶ ἀπελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ πόλις ἐξῆλθεν εἰς συάντησιν τῷ ΙΗΣΟΥ καὶ ἰδόντες αὐτὸν, παρεκάλεσαν, ὅπως μεταβῇ ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον διεπέρασεν καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. * καὶ ἰδοὺ προσέ ιγ ο φερον αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βε α βλημένον. καὶ ἰδὼν ὁ ΙΗΣΟΥΣ τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν τῷ παραλυτικῷ. θάρσει τέκνον.

ἀφέωνταί

trem meum. At Iesus dixit illi, Sequere me, & sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Et cum esset ingressus nauim, secuti sunt eum discipuli sui, & ecce motus magnus factus est in mari, adeo ut nauis operiretur à fluctibus, ipse uero dormiebat. Et accedentes discipuli, excitauerunt illum dicentes, Domine, serua nos, perimus. Et dicit illis, Quid timidi estis exigua prædíti fiducia? Tunc excitatus, increpauit uentos & mare, & facta est tranquillitas magna. Homines uero admirabantur dicentes, Qualis est hic, quia uenti quoque & mare obediunt illi? Et cum ueniisset ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis egressi, erant autem sæui supra modum, adeo ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce uociferabantur dicentes, Quid rei nobis tecum est Iesu fili dei? ue nisti huc ad cruciandum nos ante tempus? Erat autem procul ab illis grex porcorum multorum pascẽs. Dæmones uero rogabant eum dicentes, Si eiicis nos, permitte nobis, ut demigremus in gregem porcorum. Et ait illis, Abite. Illi uero egressi abierunt in gregem porcorum. Et ecce ferebatur totus grex porcorum, per præceps in mare, & perierunt in aquis. Porrò qui pascebant, aufugerunt, & digressi in ciuitatem, renunciauerunt omnia, & quid accidisset dæmoniacis. Et ecce tota ciuitas exiuit, in occursum Iesu. Et cũ uidissent illũ rogabant, ut decederet à finibus suis.

Et ingressus nauem, traiecit ac ue- IX
nit in suam ciuitatem. Et ecce adduxerunt illi paralyticum in lecto decumbentẽ. Cunq; uidisset Iesus, fidẽ illorũ, dixit paralytico, Bono animo esto fili,

remittuntẽ

ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἰδοὺ τινὲς τῶν γραμματέων εἶπον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ Ιησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν. ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυμεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ ἐστιν εὐκολώτερον, εἰπεῖν ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, τότε λέγει τῷ παραλυτικῷ. ἐγερθεὶς, ἄρον σου τὸν κλίνην, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκον σου. καὶ ἐγερθεὶς, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐθαύμασαν καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, τὸν δόντα ἐξουσίαν τοιαύτην τοῖς ἀνθρώποις. * Καὶ παράγων ιδ̄
οᾱ β ὁ Ιησοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ τοῦ τελώνιον ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐτῷ ἀκολούθει μοι. καὶ ἀναστὰς,
οβ̄ β ἠκολούθησεν αὐτῷ, * καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλθόντες, συνανέκειντο τῷ Ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδόντες οἱ φαρισαῖοι, εἶπον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. διὰ τί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
ογ̄ β ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; * ὁ δὲ Ιησοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευθέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεος θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. τότε προσέρχονται αὐτῷ οἱ μαθηταὶ ἰωάννου λέγοντες. διὰ τί ἡμεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλὰ, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ νηστεύουσιν; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς: μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν ἐστιν ὁ νυμφίος; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅτ' ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. οὐδεὶς δὲ ἐπιβάλλει ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ. ἄιρει γὰρ τὸ πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυν

ται οἱ

remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam è scribis dicebant intra sese, Hic blasphemat. Et cum uidisset Iesus cogitationes illorum, dixit, ad quid uos cogitatis mala in cordibus uestris? Vtrum enim est facilius dicere, remittunt' tibi peccata, an dicere, surge & ambula? Vt aũt sciatis, qd' potestatẽ habeat filius hominis in terra remittendi peccata, tunc dicit paralytico, Surge, tolle tuũ stratum, & abi in domũ tuam. & ille surrexit, abijtq; domum suã. Turbæ uero quæ uiderãt, admiratæ sunt & glorificauerunt deũ, qui dedisset potestatẽ talem hominibus. Et præteriẽs Iesus illinc, uidit hominem desidentem ad teloniũ Matthæum nomine, dicitq; ei, Sequere me. Atq; is surgẽs secutus est eũ. Et factũ est, ut Iesus accũberet in illius ædib⁹. Et ecce multi publicani & peccatores, q uenerãt, simul accubuerũt cũ Iesu, & discipulis illi⁹. Cũq; id id uidissent pharisæi, dixerunt discipulis eius, cur cũ publicanis & peccatoribus sumit cibũ præceptor uester? At Iesus ubi audiuit, dixit illis, Non opus habent, ij qui ualidi sunt medico, sed qui male habẽt. Quin potius ite & discite, quid sit illud, misericordiã uolo, & non sacrificiũ. Nõ em̃ ueni ad uocandũ iustos, sed peccatores ad pœnitentiã. Tunc adeunt eũ discipuli Ioannis dicẽtes, Quam ob causam, nos & pharisæi ieiunamus plerũq;, discipuli uero tui non ieiunant? Et dixit illis Iesus, Num possunt filij sponsi lugere, quamdiu cũ illis est sponsus? Veniẽt aũt dies, cum tolletur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nullus immittit assumentum panni rudis in ueste ueteri. Aufert em̃ supplementum illius à uestimento, & peior ruptura fit. Neq; mittunt uinũ nouũ, in utres ueteres, alioqui rũpun

ται οἱ ἀσκοί, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ βάλλουσι οἶνον νέον, εἰς ἀσκοὺς καινοὺς, καὶ ἀμφότερα συντηροῦνται. * ταῦτα αὐτῆς λαλοῦντος αὐτοῖς, ἰδοὺ εἷς ἄρχων ἐλθὼν προσεκύνει αὐτῷ λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτησεν. ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱμοῤῥοοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὄπισθεν ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὴν, εἶπεν. θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμενον, λέγει αὐτοῖς. ἀναχωρεῖτε, οὐ γὰρ ἀπέθανε τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἠγέρθη τὸ κοράσιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη, εἰς ὅλην τὴν γῆν ἐκείνην. * καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφλοί. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε. τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων, κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ ἀνεῴχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί. καὶ ἐνεβριμήσατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων, ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω. οἱ δὲ ἐξελθόντες, διεφήμησαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, * ἰδοὺ προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμονιζόμενον, καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου ἐλάλησεν ὁ κωφός. καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι λέγοντες, ὅτι οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ. οἱ δὲ

tur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt. Sed mittunt uinum nouum in utres nouos, & utraq; simul seruantur. Hæc cum illis loqueretur, ecce primas quidam uenit, & adorauit eum, dicens, Filia mea modo defuncta est, sed ueni, & impone manum tuam super illã, ac uiuet. Et surgens Iesus secutus est eum, ac discipuli illius. Et ecce mulier quæ sanguinis profluuio laborauerat duodecim annos, accedens à tergo, tetigit fimbriam uestimenti illius. Dixerat enim intra se se. Si tantum tetigero uestimentum illius, ero salua. At Iesus conuersus, ut uidit illam, dixit, Confide filia, fides tua saluam te fecit. Et salua facta fuit mulier à tempore illo. Et cum uenisset Iesus in ædes primatis, uidisseteq; tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis, Secedite, non enim mortua est adolescentula, sed dormit. Et deridebant illum. Cum autẽ fuisset eiecta turba, introgressus tenuit manum illius, & surrexit adolescentula. Et emanauit rumor hic in totam terram illam. Et cum discederet illinc Iesus, secuti sunt illum duo cæci, damantes, ac dicentes, Miserere nostri fili Dauid. At cum uenisset in ædes, adierunt illum cæci, & dicit illis Iesus, Creditis me hoc posse facere? Dicunt illi, Credimus domine. Tunc tetigit oculos illorum dicens, Iuxta fidem uestram fiat uobis. & aperti sunt illorum oculi. Et interminatus est illis Iesus, dicens, Videte ne quis sciat. At illi cum abissent, diuulgarunt famam illius in tota terra illa. Illis autem egredientibus, ecce adduxerunt illi hominem mutum dæmoniacum, & eiecto dæmonio, locutus est mutus. Et admiratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israel.

At

οι δὲ φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * καὶ περιῆγεν ὁ ιησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. * ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἐσπλαγχνίσθη περὶ αὐτῶν. ὅτι ἦσαν ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, * τότε λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ, * καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν. τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα. * πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, φίλιππος καὶ βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος, ὁ τελώνης. ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου. καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς θαδδαῖος. σίμων ὁ καναναίτης. καὶ ἰούδας ἰσκαριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. * τούτους τοὺς δώδεκα ἀπέστειλεν ὁ ιησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς λέγων. εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαριτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε λέγοντες, ὅτι ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε, νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε, δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυσὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν, μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας, μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον, ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε, τίς ἐν

At pharisæi dicebant, Per principem dæmoniorum eiicit dæmonia. Et circumibat Iesus ciuitates omneis ac uicos, docens in synagogis illorum, & prædicans euangelium regni, & sanans omnē morbum & omnē languorem in populo. Cum uidisset autem turbas, affectu misericordiæ tactus est erga illas, quod essent destituti, ac dispersi uelut oues, nō habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis, Ipsa quidē messis copiosa, cæterū operarij pauci. Rogate igitᵉ dñm messis, ut extrudat operarios in messē suā. Et x
accersitis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem aduersus spiritus immundos, ut eiicerent eos, & sanarent quēuis morbū, & quēuis languorē. Porrò duodecim apostolorū nomina sunt hæc. Primus Simon qui uocatur Petrus. Et Andreas frater eius. Iacobus filius Zebedæi. Et Ioannes frater eius. Philippus, & Bartholomæus, Thomas, & Matthæus, qui fuerat publicanus. Iacobus filius Alphæi. Et Lebbæus, cognomento Thaddæus, Simon Cananeus, & Iudas Iscarioteus, qui & prodidit illum. Hos numero duodecim, emisit Iesus, quibus præceperat dicens, In uiam gentiū ne abieritis, & in ciuitatem Samaritanorum ne ingrediamini, sed ite potius ad oues perditas domus Israel. Profecti autem prædicate dicentes. Appropinquauit regnū cœlorum. Infirmos sanate, leprosos mūdate, mortuos suscitate, dæmonia eiicite. gratuito accepistis, gratuito date. Ne possideatis aurū, neq; argentum, neque æs in crumenis uestris, neq; peram ad iter, neq; duas tunicas, neq; calciamēta, neq; uirgam, Nam dignus est operarius cibo suo. Sed in quancunq; ciuitatem, aut uicum fueritis ingressi, exquirite

τίς ἐν αὐτῇ ἄξιός ἐστιν. κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν
πδ ἐξέλθητε. * εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν,
ε ἀσπάσασθε αὐτήν. καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία
ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη ὑμῶν ἐπ' αὐτήν, ἐὰν
δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑμῶν, πρὸς ὑμᾶς
πε ἐπιστραφήτω. * καὶ ὃς ἐὰν μὴ δέξηται ὑμᾶς
ϛ μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν, ἐξερχόμενοι
ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, ἐκτινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. Ἀμὴν
λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων
καὶ Γομόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πό-
πς λει ἐκείνῃ. * Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς
ε πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ ἀκέραιοι ὡς αἱ περι-
πζ στεραί. * προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων.
α παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς,
καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, καὶ
πη τοῖς ἔθνεσιν. * ὅταν δὲ παραδίδωσιν ὑμᾶς,
β μὴ μεριμνήσητε, πῶς ἢ τί λαλήσητε. δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσητε.
οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν.
παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον,
καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ
ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος
πθ σωθήσεται. * ὅταν δὲ διώκωσιν ὑμᾶς ἐν
ι τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. οὐ μὴ τελέσητε τὰς
πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
ζ θρώπου. * οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσ-
γ καλον, οὐδὲ δοῦλος ὑπὲρ τὸν κύριον αὐτοῦ.
ἀρκετὸν τῷ μαθητῇ, ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. καὶ ὁ δοῦλος ὡς ὁ κύ-
ζα ριος αὐτοῦ. * εἰ τὸν οἰκοδεσπότην Βεελζεβ
β βούλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰκιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. * οὐ-
ζβ δὲν γάρ ἐστι κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀπο-
β καλυφθήσεται

quis in ea sit dignus, atq; illic manete donec exeatis. Cū aūt intrabitis domū, salutate illā, & siquidē fuerit domus digna, ueniat pax uestra sup illā. Sin minus fuerit digna, pax uestra ad uos reuertatur. Et quicūq; nō exceperit uos, neq; audierit sermones uestros, exeūtes ex ædibus, aut ciuitate illa, excutite puluerē pedum uestrorū. Amē dico uobis, Tolerabilius erit terræ Sodomorū, & Gomorrhorum in die iudicij, cū ciuitati illi. Ecce ego emitto uos, uelut oues in medio luporum. Estote igit' prudētes, ueluti serpentes, & simplices sicut columbæ. Cauete autē ab illis hominibus, tradent em̄ uos in concilia, & in conciliabulis suis flagris cædent uos. quin & ad principes ac reges ducemini, propter me, in testimonium ipsis ac gētibus. At cum tradiderint uos, ne sitis solliciti, quomodo, aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Nō em̄ uos estis illi loquentes, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filiū, & insurgent filij aduersus parentes, & morte afficient eos, & eritis odio habiti ab oīibus, propter nomē meum. Verū qui sustinuerit usq; ad finem, hic saluus fiet. Cum autem persecuti uos fuerint in ciuitate hac, fugite in aliā. Amen dico uobis, Non perambulaueritis omnes ciuitates Israheliticas, quin iā uenerit filius hominis. Non est discipulus supra præceptorem, neq; seruus supra dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut præceptor ipsius. & ut seruus sit sicut dominus ipsius. Si ipsum patremfamilias uocauerunt Beelzebul, quanto magis domesticos illius? Ne igitur metuatis eos. Nihil enim est tectum, quod non sit re-

tegendum

καλυφθήσεται. ☩ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. * ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ φωτί. ☩ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων. ☩ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι. φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ τὴν ψυχὴν, ☩ καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ. οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν, ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι, ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων, διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ, ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * ὅστις δ' ἂν ἀρνήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι αὐτὸν, κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. * μὴ νομίσητε, ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην ἐπὶ τὴν γῆν, οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον, κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς, ☩ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς, καὶ ἐχθροὶ τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. * ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, καὶ ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμὲ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ☩ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. * ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν, ☩ ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. * ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται, ☩ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. * ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφήτου, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου λήψεται. * καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων ποτήριον ψυχροῦ μόνον εἰς ὄνομα μαθητοῦ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ἐγένετο ὅτε

tegendum, & nihil occultum, quin futurū sit ut sciatur. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce. Et quod in aurem auditis, prædicate in tectis. & ne metuatis uobis ab his qui occidūt corpus, animā autem non possunt occidere. Sed metuite magis illū, qui potest & animā, & corpus perdere in gehenna. Nōne duo passerculi minuto asse uenēunt? & unus ex illis nō cadet in terram, sine patre uestro. Vestri uero etiā pili capitis omēs numerati sunt. Ne igitur metuatis. uos pluris estis, cē multi passerculi. Omis igit' qui cōfitebitur me corā hominibus, confitebor & ego illū corā patre meo, qui est in cœlis. Porrō quisquis negauerit me corā hominibus, negabo eum & ego corā patre meo, qui est in cœlis. Ne arbitremini, quod uenerim ad mittendū pacē in terram. Non ueni ut mitterē pacem, sed gladium. Nā ueni ut dissidere faciā hominē aduersus patrem suū, & filiā aduersus matrē suā, & sponsam aduersus socrum suā, & inimici hominis erunt, ij qui sunt domestici ipsius. Qui amauerit patrem, aut matrem ultra me, nō est me dignus, & qui amauerit filiū, aut filiam supra me, nō est me dignus. Et qui nō accipit crucem suam ac sequitur me, non est me dignus. Qui inuenerit animam suā, perditurus est eam, & qui perdiderit animā suam mea causa, inueniet eā. Qui recipit uos, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui misit me. Qui recipit prophetā in nomine ꝓphetæ, mercedē prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et qcūq; ad bibendū dederit uni ex pusillis his poculū aquæ frigidæ tantū nomine discipuli, Amen dico uobis, nō perditurus est mercedē suam. Et factū est XI

cum

ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν. * ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ ἀκούετε καὶ βλέπετε. τυφλοὶ ἀναβλέπουσιν, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσιν, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσιν, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. τούτων δὲ πορευομένων, ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου. τί ἐξήλθετε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φοροῦντες, ἐν τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν, ἀλλὰ τί ἐξήλθετε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφήτου. οὗτος γάρ ἐστι περὶ οὗ γέγραπται. * ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν, μείζων Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων αὐτοῦ ἐστιν. * ἀπὸ δὲ τῶν ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπάζουσιν αὐτήν. * πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος, ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν. καὶ εἰ θέλετε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

* τίνι δὲ ὁμοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδαρίοις ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταίροις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε.

cũ finẽ feciſſet Ieſus mandandi duodecim diſcipulis ſuis, progreſſus eſt illinc, ut doceret & prædicaret in ciuitatibus illorum. Ioannes autem cum audiſſet in carcere facta Chriſti, miſſis duobus diſcipulis ſuis dixit illi. Tu es ille, qui uenturus eſt, an alterum expectamus? Et reſpondens Ieſus dixit illis, Ite & renunciate Ioanni ea quæ auditis & uidetis. Cæci uiſum recipiunt, & claudi ambulant, leproſi mundantur, & ſurdi audiunt, mortui excitantur, & pauperes lætum accipiunt euangelij nuncium. Et beatus eſt quiſquis nõ fuerit offenſus per me. Euntibus autẽ illis, cœpit Ieſus dicere turbis de Ioanne. Quid exiſtis in deſertum ut uideretis? Num arundinem quæ agitatur à uento? Age, quid exiſtis ut uideretis? Num hominẽ mollibus ueſtibus amictũ? Ecce qui mollia geſtant, in domibus regũ ſunt. At quid exiſtis uidere? Num prophetam? Certe dico uobis, & excellentiorem propheta. Hic eſt enim de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto nuncium meum ante faciẽ tuã, qui præparaturus eſt uiã tuam ante te. Amen dico uobis, non exortus fuit inter eos, qui naſcuntur è mulieribus maior Ioanne Baptiſta. Attamen is qui minor eſt in regno cœlorum, maior illo eſt. Porro à diebus Ioannis Baptiſtæ, uſque ad hunc diẽ, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Nam omnes prophetæ, & ipſa lex, uſq; ad Ioannem prophetauerunt. Et ſi uultis recipere, ipſe eſt Helias ille, qui uenturus erat. Qui habet aures ad audiendum audiat. Sed cui aſſimilabo generationẽ hanc? Similis eſt pueris, qui ſedent in foris, & acclamant ſodalibus ſuis, ac dicunt, Tibia cecinimus uobis, & nõ ſaltaſtis.

σασθε. ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκόψασθε.
ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων μήτε πίνων,
καὶ λέγουσιν, ὅτι δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ
λέγουσιν. ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπό-
της, τελωνῶν φίλος, καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία, ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς.
ρη ε *τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις ἐν αἷς ἐ-
γένοντο αἱ πλεῖσαι δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι οὐ
ρθ ι μετενόησαν. *οὐαὶ σοι χοραζεὶν, οὐαὶ σοι βηθ
σαϊδάν, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ-
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν
ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέ-
γω ὑμῖν, τύρῳ καὶ σιδῶνι, ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ,
ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ᾅδου κατα
βιβασθήσῃ, ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ-
δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν σοὶ, ἔμειναν ἂν μέ-
χρι τοῦ σήμερον. πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῇ σο
δόμων ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,
ρι ε ἢ σοί. *ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ Ιη-
σοῦς, εἶπεν. ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ κύριε
τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα
ἀπὸ σοφῶν, καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας
αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγέ-
ρια γ νετο εὐδοκία ἔμπροσθέν σου. *πάντα μοι
παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρός μου, *καὶ οὐδεὶς
ριβ γ ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ, οὐδὲ τὸν
πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ
ριγ ι ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς, ἀποκαλύψαι. *δεῦτε
πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες, καὶ πεφορ-
τισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν
ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ
ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ,
καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν.
ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου
ριδ β ἐλαφρόν ἐστιν. *Εν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπο-
ρεύθη ὁ Ιησοῦς τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορί-
μων. οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο
τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν. οἱ δὲ φαρισαῖοι ἰδόν-
τες εἶπον αὐτῷ. ἰδοὺ οἱ μαθηταί σου ποιοῦσιν,
ὃ οὐκ

stis. lugubria cecinimus uobis, & non planxistis. Venit em̃ Ioannes, nec edens nec bibẽs, & aiũt, Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicũt, En hominẽ comedonẽ, & uini potorẽ, publicanis amicũ, ac peccatoribus, & iustificata est sapiẽtia à filijs suis. Tũc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quib⁹ æditæ fuerãt plurimæ uirtutes ipsius, quod non pœnituissent. Væ tibi Chorazin. Væ tibi Bethsaidan, quoniã si in urbe Tyri, aut Sidonis factæ fuissent uirtutes quæ factæ sunt in uobis, olim in sacco & cinere, pœnituissent. Attamẽ dico uobis, Tyro & Sidoni, tolerabilius erit in die iudicij q̃ uobis. & tu Capernaũ, quæ es usq; ad cœlũ exaltata, usq; ad inferos detraheris, qm̃ si in Sodomis æditæ fuissent uirtutes, quæ æditæ sunt in te, mãsissent usq; ad hodiernũ diẽ. Verũtamẽ dico uobis, qd' Sodomis tolerabilius erit in die iudicij, q̃ tibi. In illo tempore respondens Iesus dixit, Gratias ago tibi pater domine cœli & terræ, quod absconderis hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelaris ea paruulis. Certe pater, sic fuit bona uoluntas apud te. Om̃ia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo nouit filium, nisi pater, neq; patrẽ quisquam nouit, nisi filius, & cuicunq; uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego refocillabo uos. Tollite iugũ meũ super uos, & discite à me, quod mitis sim, & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugũ enim meũ commodũ est, & onus meũ leue est. In illo tempore, XII
ibat Iesus sabbatis per segetes. Discipuli uero illius esuriebant, & cœperũt uellere spicas, & comedere. At pharisæi cũ uidissent, dixerũt illi, Ecce discipuli tui faciũt, quod nõ

ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ εἶπεν
γιε αὐτοῖς, *οὐκ ἀνέγνωτε, τί ἐποίησεν Δαβὶδ,
ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἐξὸν ἦν αὐ-
τῷ φαγεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς
ἱερεῦσι μόνοις. ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ
ὅτι τοῖς σάββασιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάβ
βατον βεβηλοῦσι, καὶ ἀναίτιοί εἰσιν; λέ-
γω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείζων ὧδέ ἐστιν.
εἰ δὲ ἐγνώκατε, τί ἐστιν Ἔλεος θέλω, καὶ οὐ
θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους.
κύριος γάρ ἐστι καὶ τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ ἀν-
θρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ἦλθεν εἰς τὴν συ
γιε ναγωγὴν αὐτῶν. * καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος ἦν, καὶ
β τὴν χεῖρα ἔχων ξηρὰν. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν
λέγοντες. εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασιν θεραπεύειν;
ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς.
τίς ἔσται ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἕξει πρόβα
τον ἕν, καὶ ἐὰν ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν
εἰς βόθυνον οὐχὶ κρατήσει αὐτὸ καὶ ἐγερεῖ; πό-
σῳ οὖν διαφέρει ἄνθρωπος προβάτου. ὥστε
ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς ποιεῖν, τότε λέ-
γει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου,
καὶ ἐξέτεινε καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ
γιζ ἄλλη. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἐξελθόντες συμβού-
δ λιον ἔλαβον κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπο-
γιν λέσωσιν. * ὁ δὲ ἰησοῦς σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ
α ἀνεχώρησεν ἐπὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πολὺ πλῆθος
ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν αὐτῷ καὶ ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἰερουσαλὴμ καὶ ἀπὸ τῆς
Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ περὶ
Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολὺ ἀκούσαντες ὅσα
ἐποίει ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπε τοῖς μαθη-
ταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερήσῃ αὐ-
τῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολ-
λοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ
ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται ὅσοι εἶχον μάστιγας. καὶ τὰ
πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν,
προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντες ὅτι
σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐ-
τοῖς ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅπως
πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ Ἡσαΐου τοῦ
προφήτου λέγοντος. ἰδοὺ ὁ παῖς μου ὃν
ᾑρέτισα, ὁ ἀγαπητός μου εἰς ὃν εὐδόκησεν
ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν, καὶ
κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ
δὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλα-
τείαις τὴν φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμ
μένον οὐ κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον, οὐ
σβέσει, ἕως ἂν ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν,
καὶ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσιν,

τότε

quod non licet facere in ſabbato. Ille uero dixit eis, Nõ legiſtis quid fecerit Dauid, cũ eſuriret ipſe, & ij qui erãt cũ illo? Quomodo ingreſſus ſit in domũ dei, & panes propoſitionis ederit, quos ipſi nõ licebat edere, neq; ijs qui cum illo erant, niſi ſacerdotibus ſolis. Aut non legiſtis in lege, quod ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatũ prophanant, & crimine uacant? Dico aũt uobis, quod tẽplo maior eſt hoc in loco. Quod ſi ſciretis, quid ſit, miſericordiam uolo, & non ſacrificium, nequaq; condẽnaſſetis inſontes. Nam dñs eſt & ſabbati, filius hominis. At progreſſus illinc, uenit in ſynagogã illorũ, & ecce homo erat, manũ habens aridã, & interrogabant illũ, dicentes, Licet ne ſabbatis curare? ut accuſarent eũ. At ille dixit eis, Quis erit ex uobis homo, qui habebit ouem unam, & ſi ea inciderit ſabbatis in foueã, nõne apprehendet illã & eriget? Quanto igit̃ præſtantior eſt homo oue? Licet igit̃ ſabbatis beneficio afficere. Tũc dicit homini, Extende manũ tuã, & is extẽdit, ac reſtituta eſt ſanitati, ſicut altera. Porrò phariſæi egreſſi, cœperũt conſiliũ aduerſus eũ, quõ illũ perderẽt. At Ieſus ubi nouiſſet, ſeceſſit illinc, ſecutæq; ſunt eũ turbæ multæ, & ſanauit eos oẽs, & interminatus eſt illis, ne ſe facerent manifeſtũ, ut compleret̃ quod dictũ erat per Eſaiam prophetã, qui ait, Ecce filius meus, quẽ elegi, dilectus meus, in quo ſibi bene cõplacuit anima mea. Ponam ſpiritũ meum ſuper illũ, & iudiciũ gentibus annũciabit. Nõ contendet, neq; damabit, neq; audiet quiſq; in plateis uocẽ eius. arundinẽ comminutã, nõ confringet, & linum fumigans nõ extinguet, donec eijciat ad uictoriam iudiciũ, & in nomine illius gentes ſperabunt.

Tunc

ιβ *Τότε προσηνέχθη αὐτῷ δαιμονιζόμενος κβ
τυφλὸς καὶ κωφός, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτόν, ὥστε
τὸν τυφλὸν καὶ κωφὸν, καὶ λαλεῖν καὶ βλέπειν.
ιγ *Καὶ ἐξίσαντο πάντες οἱ ὄχλοι, καὶ ἔλεγον. μήτι
οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Δαβίδ; *οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκού-
σαντες εἶπον. οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαι-
μόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν
δαιμονίων. *εἰδὼς δὲ ὁ ιησοῦς τὰς ἐνθυμήσεις
αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία μερι-
σθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πό-
λις, ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, οὐ σταθήσε
ται. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει,
ἐφ' ἑαυτὸν ἐμερίσθη. πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βα-
σιλεία αὐτου; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλ
λω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν, ἐν τίνι ἐκβάλ
λουσιν; διὰ τοῦτο αὐτοὶ ὑμῶν ἐσόνται κριταί.
εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαι-
μόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ
θεοῦ. ἢ πῶς δύναταί τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰ
κίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι,
ἐὰν μὴ πρῶτον δήσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τότε τὴν
οἰκίαν αὐτου διαρπάσει; ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ,
κατ' ἐμοῦ ἐστιν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ,
σκορπίζει. *διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πᾶσα ἁ-
μαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς
ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφη-
μία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ
ὃς ἐὰν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀ-
φεθήσεται αὐτῷ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύ
ματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ,
οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλον-
τι. *ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον καλὸν, καὶ τὸν
καρπὸν αὐτου καλὸν, ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον
σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτου σαπρόν. ἐκ
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται.
γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγα-
θὰ λαλεῖν πονηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ πε-
ρισσεύματος τῆς καρδίας τὸ στόμα λαλεῖ.
*ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυ
ροῦ τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, καὶ ὁ πονη-
ρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ, ἐκβάλ-
λει πονηρὰ

Tunc adductus est ad eum, qui dæmo-
nio agitabatur cæcus ac mutus, & sana-
uit illum, ita ut cæcus ac mutus, & loque-
retur & cerneret. Et obstupuerũt omnes
turbæ, dicebantq́, Num hic est ille filius
Dauid? At pharisæi cum audissent, dice
bant, Hic non eijcit dæmonia, nisi præsi-
dio Beelzebul principis dæmoniorũ. Ie-
sus autem cum sciret cogitationes illorũ,
dixit illis, Omne regnũ diuisum aduer-
sus sese desolatur, & omnis ciuitas, aut
domus diuisa aduersus seipsam, non sta
bit. Et si satanas satanam eijcit, aduersus
seipsum diuisus est. Quomodo igitur sta-
bit regnum illius? Et si ego præsidio Be-
elzebul eijcio dæmonia, filij uestri cuius
præsidio eijciunt? Propterea ipsi iudica-
bunt de uobis. Quod si spiritu dei ego
eijcio dæmonia, ergo peruenit ad uos re
gnum dei. Alioqui quomodo potest ali
quis intrare domum potentis, & uasa il-
lius diripere, nisi prius uinxerit potentẽ,
& tunc domũ illius diripiet? Qui nõ est
mecum, aduersum me est, & qui non cõ-
gregat mecum, spargit. Propterea dico
uobis, Omne peccatum & conuicium re
mittetur hominibus, at conuicium in spi
ritum, nõ remittetur hominibus. Et qui
cunque dixerit uerbum aduersus filium
hominis, remittetur illi. Qui autem dixe
rit aduersus spiritum sanctum, non re-
mittetur ei, neque in præsenti sæculo, ne-
que in futuro. Aut facite arborem bonã,
& fructum eius bonum, aut facite arbo-
rem uiciosam, & fructũ illius uiciosum.
Nam è fructu arbor agnoscitur. Proge-
nies uiperarum, quomodo potestis bo-
na loqui, cum sitis mali? Siquidẽ ex abũ
dantia cordis os loquitur. Bonus homo
è bono thesauro cordis, expromit bona:
& malus homo ex malo thesauro depro

c mit mala.

κγ̄ περὶ τῶν αὐτούντων σημεῖον.

ρκϛ̄ λει πονηρὰ. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα
ι ἀργὸν ὃ ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀπο-
δώσουσι περὶ αὐτοῦ λόγον, ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
Εκ γὰρ τῶν λόγων σου δικαιωθήσῃ, καὶ ἐκ τῶν
ρκζ̄ λόγων σου καταδικασθήσῃ. * Τότε ἀπεκρίθη-
ε σάν τινες τῶν γραμματέων καὶ φαρισαίων λέ-
γοντες. * διδάσκαλε, θέλομεν ἀπό σου ση-
ρκη̄ μεῖον ἰδεῖν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
ε Γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς, σημεῖον ἐπιζη-
τεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ
σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. ὥσπερ γὰρ ἦν ἰω-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας, καὶ
τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ γῆς, τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς
νύκτας. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ
κρίσει μετὰ τοῦ γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-
νοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα
ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. βασίλισσα
νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τοῦ γε-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτὴν, ὅτι ἦλθεν
ἐκ τῶν περάτων τοῦ γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφί-
αν σολομῶντος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολομῶν-
ρκθ̄ τος ὧδε. * Ὁτὰν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα
ε ἐξέλθη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύ-
δρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑ-
ρίσκει. τότε λέγει, ἐπιστρέψω εἰς τὸν οἶκόν
μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὼν εὑρίσκει σχο-
λάζοντα, σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον.
Τότε πορεύεται καὶ παραλαμβάνει μεθ' ἑαυ-
τοῦ ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-
τοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνε-
ται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, χείρο-
να τῶν πρώτων, οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύ-
ρλ̄ τῃ τῇ πονηρᾷ. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς
β ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μητὴρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἱ-
στήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶ-
πε δέ τις αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μητήρ σου, καὶ οἱ
ἀδελφοί σου, ἔξω ἑστήκασιν, ζητοῦντές σοι
λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν τῷ εἰπόντι
αὐτῷ. τίς ἐστιν ἡ μητήρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν
οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ
ἐπὶ τοὺς

mit mala. Sed dico uobis, quod de quocunq; uerbo ocioso, quod locuti fuerint homines, reddituri sunt rationem in die iudicij. Nam ex dictis tuis iustificaberis, & ex dictis tuis condemnaberis. Tunc interrogauerunt eum quidam è scribis
κγ̄ ac pharisæis dicentes, Præceptor, uolumus ex te signum uidere. At ille respondens dixit illis, Generatio praua & adultera signũ quærit, & signum non dabitur illi, nisi signum Ionæ prophetæ. Quẽ admodũ em̃ fuit Ionas in uẽtre ceti tribus diebus, ac tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ, tribus diebus & tribus noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generatione hac, & condemnabũt eam, quod ipsi resipuerint ad prædicationẽ Ionæ. Et ecce plusquam Ionas est hoc loco. Regina Austri surget in iudicio cum generatione hac, & condemnabit eam, quod uenerit à finibus terræ, ad audiendam sapientiã Solomonis. Et ecce plusq̃ Solomon est in hoc loco. Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, perambulat per arentia loca, quærens requiem, & nõ inuenit. Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui, & cum uenerit, reperit eam uacantem, & scopis purgatam, atq; ornatam. Tunc abit, & adiungit sibi septem alios spiritus sceleratiores se, & ingressus inhabitat illic, & fiunt postrema hominis illius, peiora primis. sic erit & generationi huic peruersæ. Cum autem adhuc loqueret̃ turbis, ecce mater & fratres eius stabant foris, quærẽtes ei loqui. Dixit aũt illi quidam, Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes tibi loqui. At ille respondens dixit ei, qui sibi renunciauerat, Quæ est mater mea, aut qui sũt fratres mei? Et ꝓtenta manu sua in

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅς τις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ καὶ μήτηρ ἐστίν. * ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβάντα καθῆσθαι, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἱκήκει, καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς λέγων. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι, καὶ ἐν τῷ σπείραι αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράνθη. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ. διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἐκείνοις δὲ οὐ δέδοται. * ὅς τις γὰρ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ, καὶ περισσευθήσεται, ὅς τις δὲ οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * διὰ τοῦτο ἐν παραβολαῖς αὐτοῖς λαλῶ, ὅτι βλέποντες οὐ βλέπουσιν, καὶ ἀκούοντες οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ συνίουσιν. καὶ ἀναπληροῦται ἐπ' αὐτοῖς ἡ προφητεία Ἡσαΐου ἡ λέγουσα. ἀκοῇ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς

in diſcipulos ſuos, dixit, Ecce mater mea, & fratres mei. Quiſquis enim fecerit uoluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ipſe meus frater & ſoror & mater eſt.

In die uero illo, egreſſus Ieſus è domo, ſedit iuxta mare, & congregatæ ſunt ad illum turbæ multæ, adeo ut ipſe nauim ingreſſus ſederet, & uniuerſa turba in littore ſtabat. Ac dicebat illis multa per ſimilitudines, dicens: Ecce exijt qui ſeminabat ad ſeminandum, & cum ſeminaret, alia quidem ciderunt iuxta uiam, & uenerunt uolucres, ac deuorauerunt ea. Alia uero ciderũt in loca ſaxoſa, ubi non habebãt multũ terræ, & protinus exorta ſunt, propterea quod non haberent profunditatem terræ. cum autem exortus eſſet ſol, exuſta ſunt, & quia non habebãt radicem, exaruerunt. Alia rurſus ciderunt in ſpinas, & inſurrexerunt ſpinæ, & ſuffocauerũt ea. Alia uero ciderunt in terrã bonã, & dederunt fructum, aliud quidẽ cẽtuplũ, aliud uero ſexagecuplũ, aliud uero trigecuplum. Qui habet aures ad audiendũ, audiat. Et adeuntes diſcipuli dixerũt illi, Quare per parabolas loqueris illis? At ille reſpondens dixit, Vobis datũ eſt noſſe myſteria regni cœlorũ, illis autẽ nõ eſt datum. Quiſquis enim habet dabitur illi, & reddetur abundantior. Quiſquis autem non habet, etiam illud quod habet, tolletur ab eo. Propterea per parabolas loquor illis, quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, nec intelligunt. & completur in illis prophetia Eſaiæ, quæ dicit, Auribus audietis, & non intelligetis, & uidentes uidebitis, & non cernetis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos occluſerunt, ne quando uiderent

XIII

ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, & τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς.* ὑμῶν δὲ μακάριοι οἱ ὀφθαλμοί, ὅτι βλέπουσι, καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν, ὅτι ἀκούει. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, & οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, & οὐκ ἤκουσαν.* ὑμεῖς οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν τοῦ σπείροντος. παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας, καὶ μὴ συνιέντος, ἔρχεται ὁ πονηρὸς, καὶ ἁρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρείς. ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν, οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστιν· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζεται. ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων, & ἡ μέριμνα τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου συμπνίγει τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρείς, οὗτός ἐστιν, ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιών, ὃς δὴ καρποφορεῖ καὶ ποιεῖ, ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα.

* ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ σπείροντι καλὸν σπέρμα ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ἐν δὲ τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους ἦλθεν αὐτοῦ ὁ ἐχθρός, & ἐπέσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος, & καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη & τὰ ζιζάνια. προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶπον αὐτῷ· κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦλοι εἶπον αὐτῷ. θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν αὐτά

oculis, & auribus audirent, & corde intelligerent, & conuertantur, & sanem illos. Vestri uero beati sunt oculi, quia uidet, & aures uestræ, quia audiunt. Amen dico uobis, quod multi prophetæ & iusti desyderauerunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt. Vos igitur audite parabolam seminantis. Cum quiuis audit sermonem regni, & non intelligit, uenit ille malus, & rapit id quod seminatum est in corde illius. hic est qui iuxta uiam seminatus fuit. At qui in petricosa semen iactum exceperat, hic est, qui uerbum audit, ac protinus cum gaudio accipit illud. uerum non habet radicem in semetipso, sed temporarius est. Porrò cum inciderit afflictio, aut persecutio propter sermonem, cōtinuo offenditur. At qui in spinas semen exceperat, hic est, qui uerbum audit, & cura seculi huius, deceptioq; diuitiarum suffocat sermonem, & infrugifer redditur. Cæterum qui in terram bonam excepit semen, hic est, qui sermonem audit & intelligit, qui deniq; fructum quoq; reddit ac facit, alius quidem cētuplum, alius uero sexagecuplum, alius uero trigecuplum. Aliam parabolā proposuit eis, dicens, Assimilatum est regnum cœlorum homini semināti bonum semen in agro suo, sed dormientibus hominibus uenit illius inimicus, & seminauit zizania inter triticum, abiitq;. Cum autē germinasset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autē serui patrisfamilias, dixerunt illi, Domine, nōne bonū semen seminabas in tuo agro? unde igitur habet zizania? Ille uero dixit illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autē dixerunt illi, Vis igit' abeamus & colligamus

μεν αὐτά; ὁ δὲ ἔφη. οὔ, μή ποτε συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον, ἄφετε συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ, καὶ ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ, ἐρῶ τοῖς θερισταῖς. συλλέξατε πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά, τὸν δὲ σῖτον συναγάγετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. * ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ, ὃ μικρότερόν μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων. ὅταν δὲ αὐξηθῇ μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστί, καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατασκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * ἄλλην παραβολὴν ἐλάλησεν αὐτοῖς. ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου, ἐρεύξομαι ἀπεκεκρυμμένα ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. * τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. τὸ δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας. τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρων αὐτά ἐστιν ὁ διάβολος. ὁ δὲ θερισμὸς συντέλεια τοῦ αἰῶνός ἐστιν. οἱ δὲ θερισταὶ ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζιζάνια, καὶ πυρὶ κατακαίεται, οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος τούτου. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ

mus ea? At ille dixit. Non, ne dum colligitis zizania, eradicetis simul cum illis & triticum, sinite pariter crescere utraque usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, & colligate in fasciculos ad comburendum ea: triticum uero congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicens. Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod acceptum homo seminauit in agro suo, quod minimum est omnium seminum. Cæterum ubi excreuerit maximum est inter holera, & fit arbor, adeo ut ueniant uolucres cœli, & nidulentur in ramis illius. Aliam parabolam dixit illis: Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondidit in farinæ satis tribus, donec fermentaretur totum. Hæc omnia locutus est Iesus per parabolas ad turbas, & sine parabola nihil locutus est illis, ut compleretur quod dictum fuerat per prophetam qui ait: Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus, & accesserunt ad illum discipuli eius, dicentes, Dissere nobis parabolam zizaniorum agri. At ille respondens, dixit illis, Qui seminat bonum semen, est filius hominis. ager autem est mundus. Porrò bonum semen, ij sunt filij regni. zizania uero sunt, filij illius mali. inimicus autem qui seminat ea, est diabolus. messis uero consummatio sæculi est. messores autem angeli sunt. Sicut igitur colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione sæculi huius. Mittet filius hominis angelos suos,

καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ
πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦν-
τας τὴν ἀνομίαν, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός. ἐκεῖ ἔσται ὁ
κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμψουσιν ὡς ὁ ἥλιος
ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς αὐτῶν. ὁ ἔχων
ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κε-
κρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρω-
πος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ
ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ, καὶ ἀ-
γοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμ-
πόρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας. ὃς εὑ-
ρὼν ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελ-
θὼν πέπρακε πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἠγό-
ρασεν αὐτόν. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βληθείσῃ εἰς τὴν θά-
λασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους συναγαγού-
σῃ, ἣν ὅτε ἐπληρώθη ἀναβιβάσαντες ἐπὶ
τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες συνέλεξαν
τὰ καλὰ εἰς ἀγγεῖα, τὰ δὲ σαπρὰ ἔξω ἔβα-
λον. οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶ-
νος. ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφο-
ριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων,
καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυ-
ρός, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς
τῶν ὀδόντων. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. συνή-
κατε ταῦτα πάντα; λέγουσιν αὐτῷ, Ναὶ κύ-
ριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τοῦτο πᾶς γραμ-
ματεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐ-
ρανῶν, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅς
τις ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ
ρμᾱ παλαιά. * Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν
α ὁ Ἰησοῦς τὰς παραβολὰς ταύτας, μετῆρεν
ἐκεῖθεν. καὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε
ἐκπλήττεσθαι αὐτοὺς καὶ λέγειν. πόθεν τούτῳ ἡ
σοφία αὕτη καὶ αἱ δυνάμεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ
τέκτονος υἱός; οὐχὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ,
καὶ

& colligent è regno illius omnia offendicula, & eos qui patrant iniquitatem, ac mittent illos in caminum ignis. ibi erit ploratus stridorq; dentium. Tunc iusti fulgebunt ut sol in regno patris sui. Qui habet aures ad audiendum, audiat. Rursum, simile est regnum cœlorum thesauro absconso in agro, quē repertum homo abscondidit: & præ gaudio quod habet super eo abit, & omnia quæcūq; habet uendit, ac mercatur agrum illum. Rursum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærenti pulchras margaritas: qui cum inuenerit unam preciosam margaritam, abiens uendidit omnia quæ possidebat, & mercatus est illam. Rursum, simile est regnum cœlorum uerriculo iacto in mare, & ex omni genere contrahenti: quod cum impletum fuisset subduxerunt in littus, & sedentes collegerunt quæ bona sunt in uasa, quæ uero mala foras abiecerunt. Sic futurum est in consummatione sæculi. uenient angeli, & segregabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. illic erit ploratus & stridor dentium. Dicit illis Iesus: Intellexistis hæc omnia? Dicunt illi: Etiam domine. At ille dixit illis: Propterea omnis scriba doctus ad regnum cœlorum, similis est homini patrifamilias, qui depromit è thesauro suo noua & uetera. Et factum est, ut cum finisset Iesus sermones hos, digrederetur illinc. Et cum uenisset in patriam suam, docuit in synagoga illorū, ita ut stuperent ac dicerent: Vnde huic sapiētia hæc & uirtutes? Nonne hic est ille fabri filius? Nonne mater eius uocatur Mariam, & fratres

καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἰάκωβος καὶ ἰωσὴς καὶ σίμων καὶ ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσιν; πόθεν οὖν τούτῳ ταῦτα πάντα; γμβ α καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * ἐν ἐκείνῳ τῷ κε γμγ β καιρῷ ἤκουσεν ἡρῴδης ὁ τετράρχης τὴν ἀκοὴν ἰησοῦ, καὶ εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ, οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής, αὐτὸς ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν ἐν αὐτῷ. * ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τὸν ἰωάννην γμδ β ἔδησεν αὐτόν, καὶ ἔθετο εἰς φυλακὴν διὰ ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης. οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη τὸν ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * γενεσίων δὲ ἀγομένων τῆς ἡρῳ- γμε δ, ὠρχήσατο ἡ θυγάτηρ τῆς ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ ἤρεσε τῷ ἡρῴδῃ. ὅθεν μετ' ὅρκου ὡμολόγησεν, αὐτῇ δοῦναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ προβιβασθεῖσα ὑπὸ τῆς μητρὸς αὐτῆς, δός μοι φησὶν ὧδε ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς. διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῇ. καὶ πέμψας ἀπεκεφάλισεν τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐδόθη τῷ κοριτσίῳ, καὶ ἤνεγκεν τῇ μητρὶ αὐτῆς. καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦραν τὸ σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό, καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ ἰησοῦ. * καὶ ἀκού- γμς γ σας ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ ἰησοῦς εἶδεν πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθεράπευσε τοὺς γμζ α ἀῤῥώστους αὐτῶν. * ὀψίας δὲ γενομένης, προσῆλθον

& fratres eius Iacobus & Ioſes & Simon & Iudas? & ſorores illius nonne omnes apud nos ſunt? Vnde igit̃ huic hæc omnia? Et offendebantur ſup eo. Ieſus autẽ dixit illis: Non eſt propheta ex pers honoris niſi in patria ſua, & domo ſua. Et non ædidit illic uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

In illo tẽpore audiuit Herodes tetrar- XIIII
cha famã Ieſu, & dixit famulis ſuis: Hic eſt Ioannes baptiſta, is ſurrexit à mortuis, & ideo uirtutes agunt in illo. Nam Herodes cœperat Ioannem & uinxerat, ac poſuerat in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam. Et cũ uellet eum occidere, metuebat multitudinem, propterea quod illum ceu prophetam habebant. Cum autem celebraretur natalis Herodis, ſaltabat filia Herodiadis inter illos, & placuit Herodi. Vnde cum iureiurando pollicitus eſt, ſe daturum illi quicquid peteret. At illa prius inſtructa a matre ſua: Da mihi, inquit, hic in patina caput Ioannis baptiſtæ. Et indoluit rex: attamẽ propter iuſiurandum, & eos qui ſimul accumbebant iuſſit dari: & miſſis carnificibus, amputauit caput Ioannis in carcere: & allatum eſt caput eius in patina, datumq; eſt puellæ, atq; illa obtulit matri ſuæ. Et acceſſerunt diſcipuli eius, & ſuſtulerũt corpus, ac ſepelierũt illud: abieruntq; & renunciarunt Ieſu. Id cũ audiſſet Ieſus, receſſit illinc in naui ad deſertũ locum ſeorſim. Et cum audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt illum itinere pedeſtri relictis urbibus. Et egreſſus Ieſus uidit multam turbam: & tactus eſt affectu miſericordiæ erga illos, ſanauitq; ex illis qui male ualebant. Porrò cum appetiſſet ueſpera,

adierunt

προσῆλθεν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν, ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν, οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ. οὐκ κε ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας. ὁ δὲ εἶπεν. φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν, καὶ κλάσας, ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, & ἐχορτάσθησαν. καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν ἄνδρες ὡς πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. * & εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ιησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς ὄχλους. * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. * ὀψίας δὲ γενομένης, μόνος ἦν ἐκεῖ. τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέσον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ιησοῦς, περιπατῶν ἐπὶ κζ τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδόντες αὐτὸν οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα, ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν. καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. * ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπεν. κύριε, εἰ σύ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕδατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλθεῖν πρὸς τὸν Ιησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον ἰσχυρόν, ἐφοβήθη, καὶ ἀρξάμενος καταποντίζεσθαι ἔκραξε

adierunt eum discipuli ipsius, dicentes, Desertus est locus, & hora iam praeteriit, Dimitte turbas, ut abeant in uicos, & emant sibi cibaria. At Iesus dixit illis, Non est illis necesse ut abeant, date illis uos quod edant. At illi dicunt ei, Non habemus hic nisi quinq; panes, & duos pisces. Ille uero dixit, Afferte mihi illos huc. Et iussis turbis discumbere super gramina, sumptisq; quinque panibus, ac duobus piscibus, sublatis in cœlum oculis, benedixit, & cum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli uero turbis. Et comederunt omnes, & saturati sunt, & sustulerunt quod superfuerat de fragmentis, duodecim cophinos plenos. Porrò qui comederant fuere uiri fermè quinquies mille praeter mulieres ac pueros. Et statim compulit Iesus discipulos suos, ut conscenderent nauim, & praecederent se in ripam ulteriorem, donec dimisisset turbas. Ac dimissis turbis, ascendit in montem solus ad orandum. Cum autem aduenisset uespera, solus erat illic. Cæterum nauis iam in medio maris erat, & afflictabatur ab undis, nam uentus erat aduersus. Quarta autem noctis uigilia abiit ad illos Iesus, ambulans super mare, & ubi uidissent eum discipuli super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, Spectrum est, ac præ metu exclamauerunt, sed statim locutus est illis Iesus, dicens. Bono animo este, Ego sum, ne terreamini. Respondens autem illi Petrus, dixit, Domine, si tu es, iubeto me ad te uenire super aquas. At ille dixit, ueni. Et cum descendisset è naui Petrus, ambulabat super aquas, ut iret ad Iesum. Cæterum cum uideret uentum ualidum, territus est, & cum cœpisset demergi,

ἔκραξε damauit

ἔκραξε λέγων. κύριε σῶσόν με. εὐθέως δὲ
ὁ ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο
αὐτου, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδί
σασας; * Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖ
ον, ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, οἱ δὲ ἐν τῷ πλοί-
ῳ, ἐλθόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, λέγον-
τες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ. * Καὶ διαπεράσαν-
τες, ἦλθον εἰς τὴν γῆν γεννησαρέθ. καὶ ἐπι
γνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου,
ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην,
καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς
ἔχοντας, Καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μό-
νον ἅψωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐ-
του, Καὶ ὅσοι ἥψαντο, διεσώθησαν. * τότε
προσέρχονται τῷ ἰησοῦ οἱ ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων γραμματεῖς Καὶ φαρισαῖοι, λέγοντες.
διὰ τί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν
παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νί-
πτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθί
ωσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. διὰ τί
Καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ
διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν; ὁ γὰρ θεὸς ἐνε-
τείλατο, λέγων. τίμα τὸν πατέρα Καὶ τὴν
μητέρα. καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέ-
ρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε.
ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον ὃ
ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς, καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν
πατέρα αὐτου ἢ τὴν μητέρα αὐτου. Καὶ ἠκυρώ-
σατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδο-
σιν ὑμῶν. ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευ
σεν περὶ ὑμῶν ἡσαΐας, λέγων. ἐγγίζει μοι ὁ λα
ὸς οὗτος τῷ στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί
με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει
ἀπ' ἐμοῦ, μάτην δέ σέβονταί με, διδάσκον-
τες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.
καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον, εἶπεν αὐ
τοῖς. ἀκούετε καὶ συνίετε. οὐ τὸ εἰσερχόμενον
εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκ-
πορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν
ἄνθρωπον. * τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ
αὐτου, εἶπον αὐτῷ. οἶδας ὅτι οἱ φαρισαῖοι,
ἀκούσαντες

damauit, dicés, Domine ſerua me. Continuo autem extenta manu, apprehendit eum, & dixit illi, Exigua fiducia prædite, cur hæſitabas? Et cum eſſent ingreſſi nauim, conquieuit uentus. Porrò qui erant in naui, acceſſerunt & adorauerũt eum, dicentes, Vere dei filius es. Et cũ tranſiecíſſent, uenerunt in terrã Genneſareth. Et cũ agnouiſſent illũ uiri loci illius, emiſerunt nuncios in totã undiq; finitimam regionẽ illã, & obtulerunt illi omnes male habentes, & obſecrabant eũ, ut tantũ tangerent fimbriam ueſtimẽti ipſius, & quotquot tetigiſſent, ſalui facti ſunt.

Tunc accedunt ad Ieſum, qui ab Hie- XV
roſolymis uenerant ſcribæ & phariſæi, dicentes, Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? Nõ enim abluunt manus ſuas, cum edũt panẽ. At ille reſpondens, dixit eis, Quare & uos tranſgredimini præceptum dei propter traditionem ueſtram? Nam deus præcepit, dicens, Honora patrẽ & matrem. & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri aut matri: quicquid doni à me profecturum erat, id in tuum uertitur commodum, & non honorabit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis præceptum dei propter traditionem ueſtram. Hypocritæ, recte de uobis prædixit Eſaias, dicens, Appropinquat mihi populus hic ore ſuo, & labijs me honorat, cæterum cor eorum procul abeſt à me, ſed fruſtra me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Et aduocatis ad ſe turbis, dixit eis, Audite & intelligite. Non quod ingreditur in os, inquinat hominẽ, ſed quod egreditur ex ore, hoc inquinũ reddit hominẽ. Tunc accedẽtes diſcipuli, dixerunt illi. Noſti phariſæos, audito

κθ̄ πρὶ τοῦ χαναναίας.

ἀκούσαντες τὸν λόγον ἐσκανδαλήσθησαν;
ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν. πᾶσα φυτεία,
ἣν οὐκ ἐφύτευσε πατήρ μου ὁ οὐράνιος,
ρμϛ̄ ε ἐκριζωθήσεται. * ἄφετε αὐτοὺς, ὁδηγοί
εἰσι, τυφλοὶ τυφλῶν. τυφλὸς δὲ τυφ-
λὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
ρμζ̄ ϛ πεσοῦνται. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶ-
πεν αὐτῷ, φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύ-
την. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν, ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς
ἀσύνετοί ἐστε, οὔπω νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ εἰς-
πορευόμενον εἰς τὸ στόμα, εἰς τὴν κοιλίαν
χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλλεται; τὰ δὲ ἐκ
πορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ τοῦ καρδίας
ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
ἐκ γὰρ τοῦ καρδίας ἐξέρχονται διαλογισ-
μοὶ πονηροὶ, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλο-
παὶ, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι, ταῦτά
ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνί-
πτοις χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.
καὶ ἐξελθὼν ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς, ἀνεχώρησεν,
εἰς τὰ μέρη τύρου καὶ σιδῶνος, * καὶ ἰδοὺ γυ κθ̄
νὴ καναναῖα ἀπὸ τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦ-
σα, ἔκρασεν αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύ-
ριε υἱὲ δαβὶδ, θυγάτηρ μου κακῶς δαιμο-
νίζεται, ὁ δὲ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ
προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἠρώτων αὐ-
τὸν λέγοντες, ἀπόλυσον αὐτὴν, ὅτι κράζει
ρμη̄ ε ὄπισθεν ἡμῶν. * ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ
ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολω-
ρμθ̄ ϛ λότα οἴκου ἰσραὴλ. * ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύ-
νησεν αὐτῷ λέγουσα. κύριε βοήθει μοι. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν, λαβεῖν
τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυνα-
ρίοις. ἡ δὲ εἶπεν, ναὶ κύριε, καὶ γὰρ τὰ κυνά-
ρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων
ἀπὸ τοῦ τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε
ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι
μεγάλη σου ἡ πίστις, γενηθήτω σοι ὡς θέ-
λεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ὥρας
ρξ̄ ϛ ἐκείνης. * καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ιησοῦς ἦλθε
παρὰ τὴν θάλασσαν τοῦ γαλιλαίας καὶ
ἀναβὰς

audito sermone isto offensos fuisse? At ille respondens, ait, Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœlestis, eradicabitur. Omittite illos, duces sunt cæci cæcorum. Porrò, si cæcus cæco dux fuerit, ambo in foueam cadent. Respondens autem Petrus, dixit ei, Dissere nobis parabolā istam. Iesus autem dixit, Adhuc & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod quicquid ingreditur in os, in aluum abit, & in secessum eijcitur? At ea quæ proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa impurum reddunt hominem. Nam ex corde exeunt cogitationes malæ, cædes, adulteria, stupra, furta, falsa testimonia, conuicia. Hæc sunt quæ impurant hominem. Cæterum illotis manibus capere cibum, non inquinat hominem. Et digressus illinc Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Cananæa, quæ à finibus illis uenerat, clamabat ad illum, dicens, Miserere mei domine fili Dauid. Filia mea misere à dæmonio agitatur. Ille uero non respondit ei uerbum. Et accedentes discipuli eius, rogabant illum, dicentes, Amitte illam, nam clamat post nos. At ille respondens, dixit, Non sum missus, nisi ad oues perditas domus Israëliticæ. Illa uero uenit & adorauit eū dicens, Domine succurre mihi. At ille respondens dixit, Non est honestum, sumere panē filiorum, & obijcere catellis. Hæc autē respondit, Certe domine, Etenim catelli edūt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respōdēs Iesus dixit illi. O mulier magna est fides tua, fiat tibi, sicut uis. Et sanata fuit filia eius ex eo tēpore. Et progressus illinc Iesus, uenit iuxta mare Galilææ, & conscenso

ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ, καὶ προσῆλ- λ̄
θον πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ'
ἑαυτῶν, χωλούς, τυφλοὺς, κωφούς, κυλλούς,
καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς πα-
ρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ιησοῦ, καὶ ἐθεράπευσεν
αὐτοὺς, ὥστε τοὺς ὄχλους θαυμᾶσαι βλέ-
ποντας κωφοὺς λαλοῦντας, κυλλοὺς ὑγι-
εῖς, χωλοὺς περιπατοῦντας, τυφλοὺς βλέ-
ποντας, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ.
ρξ̄ ς *Ο δὲ Ιησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθη-
τὰς αὐτοῦ, εἶπεν. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν λᾱ
ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί
μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν, καὶ ἀπολύ-
σαι αὐτοὺς νήστεις, οὐ θέλω, μήποτε ἐκλυθῶ-
σιν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι το-
σοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ
λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχε-
τε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτὰ, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ
ἐκέλευσε τοῖς ὄχλοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν
γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς
ἰχθύας, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς
μαθηταῖς αὐτοῦ. οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ ὄχλῳ,
καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ
ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων ἑπτὰ σπυ-
ρίδας πλήρεις, οἱ δὲ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισ-
χίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδί-
ρξᾱ ων, * καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς
δ τὸ πλοῖον. καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.
Καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδου-
καῖοι, πειράζοντες ἐπηρώτησαν αὐτὸν, ση-
ρξβ̄ μεῖον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ δεῖξαι αὐτοῖς, *ὁ δὲ ἀπο-
ε κρισθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης λέγε-
τε, εὐδία, πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς, καὶ πρωΐ,
σήμερον χειμών. πυῤῥάζει γὰρ ὁ οὐρανὸς στυ-
γνάζων. ὑποκριταὶ, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐ-
ρανοῦ γινώσκετε διακρίνειν, τὰ δὲ σημεῖα τῶν
ρξγ̄ καιρῶν οὐ δύνασθε; *γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχα-
ς λὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσετε
ρξδ̄ αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον ἰωνᾶ τοῦ προφήτου, *καὶ
β καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθεν, καὶ ἐλθόντες
οἱ μαθηταὶ

conscenso monte, sedebat illic. Et accesse-
runt ad eum turbæ multæ, ducentes se-
cum claudos, cæcos, surdos, mutilos, &
alios multos, & abiecerũt eos ad pedes Ie-
su. & sanauit eos, adeo ut turbæ miratæ
sint, cum uiderent mutos loqui, muti-
los esse sanos, claudos ambulare, cæcos
uidere, & glorificabant deũ Israel. Iesus
autem uocatis ad se discipulis suis dixit,
Miseret me turbæ, propterea quod iam
triduum perseuerant apud me, & nõ ha-
bent, quod edant, & dimittere eos ieiu-
nos nolo, ne deficiant in uia. Et dicunt
ei discipuli eius, Vnde nobis in solitu-
dine panes tam multi, ut saturemus
turbã tantam? Et dicit illis Iesus, Quot
panes habetis? At illi dicunt, Septem
& paucos pisciculos. Et iussit turbas dis-
cumbere in terra. Et sumpsit septem pa-
nes, ac pisces, & postquam gratias
egisset, fregit, deditque discipulis suis.
discipuli uero turbæ, comederuntque
omnes & saturati sunt, & sustulerunt,
quod supererat fragmentorum se-
ptem sportulas plenas. At ij qui come-
derant, erant quater mille uiri, præter
mulieres & pueros. Et dimissis turbis,
conscendit nauim, uenitque in fines Ma-
gdala.

Et aggressi pharisæi unà cum Sad- XVI
ducæis tentantes rogabant eum, ut si-
gnum è cœlo ostenderet sibi. At ille re-
spondens dixit eis, Cum cœperit esse
uespera, dicitis, serenitas erit, nam rubet
cœlum, & mane, hodie tempestas, rubet
enim cœlum tristæ. Hypocritæ, faciem
cœli scitis dijudicare, signa uero tempo-
rum non potestis? Natio praua, & adul-
tera, signum requirit, & signum non da-
bitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.
Et relictis illis abijt. Et cum uenissent
discipuli

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπελάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ εἶπεν αὐτοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * οἱ δὲ διελογίζοντο ἐν ἑαυτοῖς λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν. γνοὺς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἶπεν αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε ἐν ἑαυτοῖς ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔλάβετε; οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρτους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλάβετε. οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, καὶ πόσας σπυρίδας ἐλάβετε; πῶς οὐ νοεῖτε, ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; τότε συνῆκαν, ὅτι οὐκ εἶπεν προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης τοῦ ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων. * ἐλθὼν δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἰς τὰ μέρη καισαρείας τῆς φιλίππου, ἠρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγων. τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον. οἱ μὲν, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἠλίαν, ἕτεροι δὲ ἱερεμίαν, ἢ ἕνα τῶν προφητῶν. λέγει αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος εἶπεν. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἶπεν αὐτῷ. * μακάριος εἶ σίμων βὰρ ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν. καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. καὶ ὃ ἐὰν δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὃ ἂν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * τότε διεστείλατο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν, ὅτι αὐτός ἐστιν ΙΗΣΟΥΣ ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ΙΗΣΟΥΣ δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς ἱεροσόλυμα

discipuli eius, in ulteriorē ripā, p obliuionē nō sūpserāt panes. Iesus aūt dixit illis, Videte & cauete à fermēto pharisæorū, ac sadducæorū. At illi reputabāt intra se se, dicētes, Panes nō sumpsimus. Quod ubi cognouit Iesus, dixit illis, Quid cogitatis intra uosipsos, o parū fidentes, qđ panes nō sumpseritis? Nondū intelligitis, neq; memoria tenetis, quinq; illos panes, cū homines essēt quinquies mille, & quot cophinos sustuleritis? Neq; septē illos panes, cū homines essēt quater mille, & quot sportas acceperitis? Qui fit, ut nō intelligatis, me nō de pane dixisse uobis illud, ut caueretis à fermēto pharisæorū & sadducæorū? Tūc intellexerūt, qđ nō iussisset cauere à fermēto panis, sed à doctrina pharisæorum, & sadducæorū. Cū ueniisset aūt Iesus in partes Cesareæ eius quæ cognominat Philippi, interrogauit discipulos suos dicēs, Quē me dicūt homines esse filiū illū hois? Illi uero dicebāt, Alij quidē Ioannē Baptistā, alij uero Heliā, alij uero Hieremiā, aut unū de numero prophetarū. Dicit illis, At uos, quē me dicitis esse? Respondens aūt Simon Petrus, dixit, Tu es Christus ille filius dei uiuētis. Et respondēs Iesus dixit illi, Beatus es Simon Bar Iona, quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis. At ego uicissim tibi dico, quod tu es Petrus, & super hāc petrā ædificabo meā ecclesiā, & portæ inferorū non ualebūt aduersus illā. Et dabo tibi claues regni cœlorū, & quicquid solueris in terra, erit solutum in cœlis, & quicquid alligaueris in terra, erit alligatū in cœlis. Tūc edixit discipulis suis, ne cui dicerēt quod ipse esset Iesus Christus. Ex eo tēpore, cœpit Iesus indicare discipulis suis, quod oporteret ipsum abire Hierosolymam,

σόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν, ἀπὸ τῶν πρεσβυ
τέρων, καὶ ἀρχϊερέων, καὶ γραμματέων,
ϛ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερ
ρξθ̄ β θῆναι. * ϛ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέ-
τρος, ἤρξατο ἐπϊτϊμᾶν αὐτῷ λέγων. ἵλε-
ώς σοι κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς,
εἶπεν τῷ πέτρῳ. ὕπαγε ὀπίσω μου σατα-
νᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τῆ
ρο β θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. * τότε ὁ ιη-
σοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. εἴτις θέ-
λει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν,
καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολου-
θείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐ
τοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπο-
λήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει
αὐτήν. τί γὰρ ὠφεληθήσετε ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν
κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ
ζημϊωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα
ροᾱ ι τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * Μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ
που ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐ-
τοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. καὶ τότε ἀπο-
ροβ̄ β δώσει ἑκάστῳ, κατὰ τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. * Αμὴν
λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες ὧδε ἑστώτων, οἵτινες
οὐ μὴ γεύσωνται θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν
υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν τῇ βασϊλείᾳ
αὐτοῦ. * Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ, παραλαμβά- λ̅ δ̅
νει ὁ ιησοῦς τὸν πέτρον καὶ ἰάκωβον ϛ ἰω-
άννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ϛ ἀναφέρει αὐ-
τοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν, καὶ μετε-
μορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ ἔλαμψε τὸ
πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱμά-
τια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ
ὤφθησαν αὐτοῖς μωσῆς καὶ ἡλίας, μετ' αὐ-
τοῦ συλλαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος,
εἶπεν τῷ ιησοῦ. κύριε καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧ-
δε εἶναι. εἰ θέλεις, ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκη
νὰς, σοὶ μίαν, καὶ μωσῇ μίαν, ϛ ἡλίᾳ μίαν. ἔτι
αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ
ἐπεσκίασεν αὐτοὺς. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῆς
νεφέλης λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου ὁ ἀ-
γαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα, αὐτοῦ ἀκούετε.
καὶ

solymam, ac multa pati à senioribus & principibus sacerdotum, & scribis, & occidi, & tertio die resuscitari. Et cum abduxisset eum Petrus, cœpit illum increpare dicens, Propitius tibi sis domine, nequaquam erit tibi hoc. At ille conuersus dixit Petro, Abi post me satana, obstaculo es mihi, quia non sapis ea quæ sunt dei, sed ea quæ sunt hominum. Tunc Iesus dixit discipulis suis, Si quis uult post me uenire abneget semetipsum, & tollat crucem suam ac sequatur me. Qui enim uoluerit animam suã seruare, perdet eam. Rursus qui perdiderit animam suam mea causa, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si totum mundũ lucratus fuerit, animæ uero suæ iacturã fecerit? Aut quid dabit homo cuius permutatione redimat animam suam? Futurum est enim, ut filius hominis ueniat in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet unicuiq; iuxta facta ipsius. Amen dico uobis, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uiderint filium hominis uenientem in regno suo. Et post dies sex, assumit XVII
Iesus Petrum ac Iacobum & Ioannem fratrem eius, & subducit illos in montẽ excelsum seorsum, transformatusq; est corã illis, & splenduit facies eius sicut sol. Vestimenta autem illius facta sunt alba, sicut lumen. Et ecce conspecti sunt illis Moses & Helias cum illo colloquẽtes. Respondens autem Petrus, dixit Iesu. Domine bonum est nos hic esse. Si uis faciamus hic tria tabernacula, tibi unũ, & Mosi unum, & Heliæ unum. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit illos. Et ecce uox è nube quæ diceret, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacitum est, ipsum audite.

d Et

καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Ἐγέρθητε καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν ἰησοῦν μόνον. καταβαινόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ ὄρους, ἐνετείλατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς λέγων. Μηδενὶ εἴπητε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ.

Et cum hæc audiſſent diſcipuli, procidérunt in faciē ſuā, & territi ſunt uehementer. Et accedens Ieſus tetigit illos dixitq; Surgite & ne timeatis. Vbi uero ſuſtuliſſent oculos ſuos, neminem uidebant, niſi Ieſum ſolum. Et cum deſcenderent de monte, præcepit illis Ieſus dicens, Nec cui dixeritis uiſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat.

καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες. τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς. ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ἠλίας ἤδη ἦλθεν, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐποίησαν ἐν αὐτῷ, ὅσα ἠθέλησαν. οὕτως καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς.

Et interrogauerunt eum diſcipuli ſui, dicentes, Cur igitur ſcribæ dicunt, quod Heliam oportet uenire priuſ? Ieſus autem reſpondens dixit illis, Helias quidem ueniet priuſ, & reſtituet omnia. Verum dico uobis, Heliam iam uenifſe, & non agnouerunt eum. ſed fecerunt in eo quæcunque uoluerunt. Sic & filius hominis paſſurus eſt ab illis. Tunc intellexerunt diſcipuli, quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet ipſis.

καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπός τις γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων. κύριε ἐλέησόν μου τὸν υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει, πολλάκις γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶπεν. ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ ἐθεραπεύθη ὁ παῖς, ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.

Et cum uenifſent ad turbam, acceſſit ad eum homo quidam flectens genua illi, dicēsq;, Domine miſerere filij mei, quoniam lunaticus eſt, & miſere affligitur. Nam ſæpe cadit in ignem, & ſæpe in aquam, & obtuli eum diſcipulis tuis, nec potuerunt eum ſanare. Reſpondens autem Ieſus dixit, O natio incredula, & diſtorta, quouſque tandem ero uobiſcum? uſquequo patiar uos? Adducite illum huc. Et increpauit illud Ieſus, & exijt ab eo dæmonium, & ſanatus eſt puer à tempore illo.

τότε προσελθόντες οἱ μαθηταὶ τῷ ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον. διὰ τί ἡμεῖς, οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν. τοῦτο δὲ τὸ γένος οὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

Accedentes diſcipuli ad Ieſum ſeorſum, dixerunt, Quare nos non potuimus eijcere illud? Ieſus autem dixit illis, propter incredulitatem ueſtram. Amen quippe dico uobis, ſi habeatis fidē ſicut granū ſinapis, dicetis monti huic, demigra hinc illuc, & demigrabit, neq; quicq; impoſſibile erit uobis. Sed hoc genus nō egrediť, niſi per deprecationē & ieiuniū.

Cum

ρος β * Ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μέλλει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται, καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα. ρος γ * Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς λε Καπερναούμ, προσῆλθον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, καὶ εἶπον. Ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχμα; Λέγει, Ναί. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. Τί σοι δοκεῖ σίμων; Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι τὰ τέλη ἢ κῆνσον, ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων; Λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων. Ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀρά γε ἐλεύθεροί εἰσιν οἱ υἱοί. Ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευθεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ τὸν ἀναβάντα πρῶτον ἰχθὺν ἆρον, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ, εὑρήσεις στατῆρα, ἐκεῖνον λαβὼν δὸς αὐτοῖς ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ. ροη β * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ λζ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες. Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν; καὶ προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅς τις οὖν ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, καὶ ὃς ἐὰν δέξηται παιδίον τοιοῦτο ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. ροθ β * Ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ, ἵνα κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. Ἀνάγκη γὰρ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται. ρα * Εἰ δὲ ἡ χείρ σου ἢ ὁ πούς σου

Cum autem uerſarentur in Galilæa, dixit illis Ieſus: Futurum eſt ut filius hominis tradatur in manus hominum, & occident eum, ac tertio die reſurget. & mœrore affecti ſunt uehementer. Cum autem ueniſſent in oppidum Capernaum, acceſſerunt qui didrachma ſolent accipere ad Petrum, dixeruntque: præceptor ueſter num ſoluit didrachma? Dicit, etiam. Et cum ingreſſus fuiſſet in domum, præuenit illum Ieſus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributa aut cenſum? à filijs ſuis, an ab alienis? Dicit illi Petrus: Ab alienis. Ait illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Verum ne ſimus illis offendiculo, profectus ad mare mitte hamum, & eum piſcem qui prodierit primus, tolle: & aperto ore illius inuenies ſtaterem: acceptum eum da illis pro me & te.

In illo tempore acceſſerunt diſci- XVIII
puli ad Ieſum, dicentes: Quis maximus eſt in regno cœlorum? Et accerſitum ad ſe puellum Ieſus, ſtatuit in medio illorū, & dixit: Amen dico uobis, niſi conuerſi fueritis, & efficiamini ſicut pueri, non ingrediemini in regnum cœlorum. Quiſquis igitur humiliauerit ſemetipſum, ſicut eſt puellus iſte, hic eſt ille maximus in regno cœlorum. Et qui receperit unum puellum talem in nomine meo, me recipit. Qui autem offenderit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collum eius, ac demergatur in profundum maris. Væ mundo ab offendiculis. Neceſſe eſt enim ut ueniant offendicula. uerumtamen ue homini, per quem offendiculum uenit. Quod ſi manus tua, uel pes

Non ꝓpter apposto
his, ut statem habeāt
parvulorū. Sed ēnotāt
et quæ illi possidem
F antēq; hi possideam
F industriā. ut mali
cia non sapientia
parvuli sint. Quisq;
ergo humiliauerit
se sicut puer iste,
hic est maior in
regno cęlorū sicut
iste parvulꝰ cui uobis
exemplū tribuo, non
persenerat in malicia.
nō legens meminit.
nō uidens pulchra mul
ierem, delectatus, non
aliud cogitat aliud
loquitur. —

σε σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σου. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, χωλὸν ἢ κυλλόν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. καὶ εἰ ὀφθαλμός σε σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπό σοῦ. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν του πυρός. * ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον του πατρός μου του ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός. * τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφεὶς τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, πορευθεὶς ζητεῖ τὸ πλανώμενον; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενηκονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ ἔστιν θέλημα ἔμπροσθεν του πατρὸς ὑμῶν του ἐν οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν μικρῶν τούτων. * ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε καὶ ἔλεγξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. ἐάν σου ἀκούσῃ, ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. * ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετά σου ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα. ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ. ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔσω σοι ὥσπερ ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν οὐρανῷ. καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν οὐρανῷ. * πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς παρὰ του πατρός μου του ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν

tuus obstaculo est tibi, abcide eum, & proijce abs te. Bonum est tibi ad uitam ingredi claudum, aut mutilum, potius quam duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus offendit te, erue eum, & proijce abs te. Bonum est tibi, ut luscus intres in uitam, potius quam ut duos oculos habens mittaris in gehennam ignis. Videte ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis: quod angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare quod perierat. Quid uobis uidetur? si fuerint alicui homini centum oues, & errauerit una ex eis, nonne relictis nonagintanouem in montibus, uadit & quærit eam quæ errauerat? Et si contigerit ut inueniat eam, amen dico uobis, gaudet super ea magis quam super nonagintanouem quæ non errauerunt. Sic non est uoluntas coram patre uestro qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Porrò si peccauerit in te frater tuus, uade & argue eum inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus es fratrem tuum: sin uero te nō audierit, adhibe tecum adhuc unum aut duos, ut in ore duorum aut trium testium consistat omne uerbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiæ. Quod si ecclesiam non audierit, sit tibi uelut ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata in cœlo. & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta in cœlo. Rursum dico uobis, quod si duo ex uobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint, fiet illis à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine

ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
ρπζ ε * Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπεν· κύριε ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἑπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.
ρπη ι * διὰ τοῦτο ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συναραι λόγον μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσηνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. μὴ ἐχόντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχεν, καὶ ἀποδοθῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ λέγων· κύριε μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια. καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέγων· ἀπόδος μοι ὅ, τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτόν, λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάντα ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ· Δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς κἀγώ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν

nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? Num usque septies? Dicit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usq; septuagies septies. Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit conferre rationem cum seruis suis. Et cum cœpisset conferre, oblatus est ei unus qui debebat ei decem millia talentorum. Cæterum cum is non esset soluendo, iussit eum dominus uenundari, & uxorem eius, & liberos, & omnia quæ habebat, ac fieri solutionē. Procidens autē seruus ille adorabat eum, dicens: Dñe, esto patiens erga me, & omnia tibi reddam. Misertus autem dominus serui illius, absoluit eum, & æs alienum remisit ei. Egressus uero seruus ille, inuenit unum de conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios, & iniecta in eum manu, obtorto collo trahebat, dicens: Solue quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum, dicens: Esto patiens erga me, & omnia reddam tibi. At ille nolebat, sed abijt & coniecit eum in carcerem, donec redderet debitum. Porrò cum uidissent conserui eius, quæ fiebant, indoluerunt ualde, & uenerunt, aperueruntque domino suo omnia quæ facta fuerant. Tunc accersiuit illum dominus suus, & ait illi: Serue scelestе, totum debitum illud remisi tibi, cum obsecrasses me. Nonne oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus eram? Et iratus dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet totum quod debebatur sibi. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri de

μ̄ πρὶ τῶν ἐπερωτησάντων εἰ ἔξεστιν ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα.

τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα ἀυ-
σπθ̄ ς τῶν. * Καὶ ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ιη-
σοῦς τοὺς λόγους τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς
γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὅρια τῆς ἰουδαί-
ας πέραν τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἠκολούθησαν ἀυ-
τῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν ἀυτοὺς
ἐκεῖ. Καὶ προσῆλθον ἀυτῷ οἱ φαρισαῖοι
πειράζοντες ἀυτὸν, καὶ λέγοντες ἀυτῷ. εἰ
ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα ἀυ μ̄
τοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
πεν ἀυτοῖς, οὐκ ἀνέγνωτε, ὅτι ὁ ποιήσας ἀ-
πάρχης, ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ἀυτούς;
καὶ εἶπεν, ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρω-
πος τὸν πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ
προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ ἀυτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥς τε οὐκ ἔτι εἰ-
σὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέ-
ζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. Λέγουσιν
ἀυτῷ. τί οὖν μωσῆς ἐνετείλατο δοῦναι βι-
βλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι ἀυτήν; Λέγει
ἀυτοῖς, ὅτι μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν
ὑμῶν ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυ-
ναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕ-
ρϛ α τως. * Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν
γυναῖκα ἀυτοῦ, εἰ μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ
ἄλλην, μοιχᾶται. καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμή-
ρϛᾱ ι σας, μοιχᾶται. * Λέγουσιν ἀυτῷ οἱ μαθηταὶ
ἀυτοῦ. Εἰ οὕτως ἔστιν ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου με-
τὰ τῆς γυναικὸς, οὐ συμφέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ
εἶπεν ἀυτοῖς, οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον
τοῦτον, ἀλλοῖς δέδοται. εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι,
οἵ τινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγενήθησαν οὕ-
τως. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵ τινες εὐνουχίσθη-
σαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. καὶ εἰσὶν εὐνοῦχι, οἵ
τινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλεί-
αν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος χωρεῖν, χω-
ρϛβ̄ β ρείτω. * τότε προσηνέχθη ἀυτῷ παιδία, ἵνα
τὰς χεῖρας ἐπιθῇ ἀυτοῖς, καὶ προσεύξηται. οἱ
δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν ἀυτοῖς. ὁ δὲ Ιησοῦς
εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε ἀυ-
τὰ ἐλθεῖν πρός με, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βα-
σιλεία

cordibus uestris delicta illorum.

Et factum est, cum consummasset XIX
Iesus sermones hos, demigrauit à Ga-
lilæa, & uenit in fines Iudææ trans Ior-
danem, & secutæ sunt eum turbæ mul-
tæ, & sanauit eos ibi. Et accesserunt ad
eum pharisæi tentantes eum, & dicen-
tes ei: Licet ne homini diuortium facere
cum uxore sua qualibet ex causa? Qui
respondens, ait eis: An non legistis,
quod is qui fecit ab initio, masculum &
fœminam fecit eos? Et dixit: Propterea,
deseret homo patrem & matrem, & ad-
glutinabitur uxori suæ, & erunt duo in
carnem unam. Itaque iam non sunt
duo, sed una caro. Quod ergo deus co-
pulauit, homo ne separet. Dicunt illi:
Cur ergo Moyses iussit dare libellum
repudij, & amittere eam? Ait illis: Mo-
ses ad duritiam cordis uestri permisit
uobis repudiare uxores uestras, cæte-
rum ab initio non fuit sic. Dico autem
uobis, quod quicunque repudiauerit
uxorem suam, nisi ob stuprum, & aliam
duxerit, is committit adulterium. Et qui
repudiatam duxerit, is adulterium com-
mittit. Dicunt ei discipuli eius: Si ad
istum modum habet causa hominis
cum uxore, non expedit contrahere ma-
trimonium. Qui dixit illis: Non omnes
capaces sunt huius dicti, sed ij quibus
datum est. Sunt enim eunuchi, qui de
matris utero sic nati sunt. & sunt eunu-
chi, qui facti sunt eunuchi ab homini-
bus. & sunt eunuchi, qui seipsos castraue
runt propter regnum cœlorum. Qui po-
test capere, capiat. Tunc oblati sunt ei
puelli, ut manus eis imponeret & oraret.
Discipuli autem increpabant eos. Iesus
uero ait eis: Sinite puellos, & ne prohi-
beatis eos ad me uenire, taliũ est em̃ re-
gnum

σιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς
ρϛγ̅ β χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν.* Καὶ ἰδοὺ εἷς προσ
ελθὼν, εἶπεν αὐτῷ. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί μα̅
ἀγαθὸν ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθὸν; Ου-
δεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις
εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντο-
λάς. Λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν.
τὸ, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις,
οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα, καὶ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον
σου ὡς σεαυτόν. Λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος.
πάντα ταῦτα ἐφύλαξα ἐκ νεότητός μου.
ρϛδ̅ β τί ἔτι ὑστερῷ;* ἔφη αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. εἰ θέλεις
τέλειος εἶναι, ὕπαγε πώλησόν σου τὰ ὑ-
πάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θη-
σαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
ρϛε̅ β *ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος τὸν λόγον, ἀπῆλ-
θε λυπούμενος, ἦν γὰρ ἔχων κτήματα
πολλά. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐ-
τοῦ. Αμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πλούσιος δυσ-
κόλως εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν
οὐρανῶν. καὶ πάλιν λέγω ὑμῖν, εὐκοπώ-
τερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυπήματος ῥαφί-
δος διελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκούσαντες δὲ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο σφόδρα, λέγοντες, τίς
ἄρα δύναται σωθῆναι; ἐμβλέψας δὲ ὁ Ιησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς. παρὰ ἀνθρώποις τοῦτο ἀδύ-
νατό ἐστιν, παρὰ δὲ θεῷ πάντα δύνατά
ρϛϛ̅ ι ἐστι.* Τότε ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος, εἶπεν αὐ
τῷ. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκο-
λουθήσαμέν σοι, τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; Ο δὲ Ιη
ρϛζ̅ ε σοῦς εἶπεν αὐτοῖς.* Αμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι
ὑμεῖς οἱ ἀκολουθήσαντές μοι ἐν τῇ παλιγ-
γενεσίᾳ, ὅτ' ἂν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθήσεσθε καὶ ὑ-
μεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς δώ
ρϛη̅ β δεκα φυλὰς τοῦ ἰσραήλ.* καὶ πᾶς ὃς ἀφῆκεν
οἰκίας, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ πατέρα, ἢ
μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν
τοῦ ὀνομα-

gnum cœlorum. Et cum imposuisset eis manus, abijt illinc. Et ecce unus accedēs, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternā? Qui dixit ei: Cur me uocas bonū? Nullus est bonus, nisi unus, nempe deus. Q d' si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non facies homicidium. Non committes adulterium. Non facies furtum. Non falsum dices testimonium. Honora patrem & matrem. & diliges proximum tuum, ut te ipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hæc seruaui à iuuētute mea, quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade uende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. Cum audisset autem adolescens eum sermonem, abijt tristis. Erat enim habens possessiones multas. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen dico uobis: diues difficile intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem in regnum dei ingredi. Auditis autem his discipuli expauerunt ualde, dicentes: Quis ergo potest saluus fieri? Intuitus autem illos Iesus, dixit illis: Apud homines hoc impossibile est, apud deum autē omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autē dixit illis: Amen dico uobis, quod uos, qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter

του ὀνόματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι. ὁμοία γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωὶ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. οἱ δὲ ἀπῆλθον. πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐνάτην ὥραν, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἐξελθών, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς, τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα. καὶ ὃ ἂν ᾖ δίκαιον, λήψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ. κάλεσον τοὺς ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. καὶ ἐλθόντες, οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι, ἐνόμισαν ὅτι πλεῖον λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες. ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας, τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ τὸν καύσωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν. ἑταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε, οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται οἱ ἔσχατοι πρῶτοι, καὶ οἱ πρῶτοι ἔσχατοι. πολλοὶ γάρ εἰσιν κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.

nomen meum, centupla accipiet, & uitæ æternæ sortiet hæreditatē. Multi aūt primi, erunt nouissimi: & nouissimi, primi.

Nam simile est regnum cœlorū homi xx
ni patrifamilias, qui exijt primo statim
diluculo ad conducendos operarios in uineam suam. Conuentione autē facta cum operarijs in singulos dies denario, misit eos in uineam suam. Et egressus circiter horam tertiam, uidit alios stantes in foro ociosos, & illis dixit: Ite & uos in uineam, & quodcunq; iustum fuerit, dabo uobis. Illi autem abierunt. Rursum autē exijt circiter sextam & nonam horam, & fecit similiter. Circa undecimā uero exijt, & inuenit alios stantes, ac dicit illis: Cur hic statis tota die ociosi? Dicunt ei, quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Abite & uos in uineam, & quicquid fuerit iustum, accipietis. Cum autem uespera facta esset, dicit dominus uineæ, procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à postremis usq; ad primos. Et cum uenissent qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt singuli denarium. Veniētes autē & primi, arbitrati sunt, qđ plus essent accepturi, & acceperūt ipsi quoq; singuli denarium. Et cū accepissent, murmurabant aduersus patrēfamilias, dicentes: Hi nouissimi unā horā fuerūt in opere, & illos pares nobis fecisti, qui portauimus pondus diei & æstum. At ille respondens uni eorū, dixit: Amice, non facio tibi iniuriā. Nōne denario pactus es mecum? Tolle qđ tuū est, & abi. Volo autē huic nouissimo dare sicut & tibi. An non licet mihi qđ uolo facere in rebus meis? Si oculus tuus malus est, q; ego bonus sim? Sic nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Multi em̄ sunt uocati, pauci uero electi.

καὶ

Et

σα̅ β * Καὶ ἀναβαίνων ὁ Ιησοῦς εἰς ἱεροσόλυ-
μα, παρέλαβε τοὺς δώδεκα μαθητὰς κα-
τ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ
ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦ-
σι, καὶ γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦ-
σιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐ-
τὸν τοῖς ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστι-
γῶσαι, καὶ σταυρῶσαι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
σβ̅ ς ἀναστήσεται. * τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μη-
τὴρ τῶν υἱῶν ζεβεδαίου μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς,
προσκυνοῦσα καὶ αἰτοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ
δὲ εἶπεν αὐτῇ. τί θέλεις; λέγει αὐτῷ. εἰπὲ
ἵνα καθίσωσιν οὗτοι οἱ δύο υἱοί μου, εἷς
ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν
τῇ βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς,
εἶπεν. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πι-
εῖν τὸ ποτήριον, ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; * Καὶ
τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι;
λέγουσιν αὐτῷ, δυνάμεθα. καὶ λέγει αὐ-
τοῖς. τὸ μὲν ποτήριόν μου πίεσθε, καὶ τὸ βά-
πτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε,
τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων,
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλοῖς ἡτοίμασται
σγ̅ β ὑπὸ τοῦ πατρός μου. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν. ὁ δὲ
Ιησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, εἶπεν.
οἴδατε ὅτι ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυ-
ριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιά-
ζουσιν αὐτῶν. οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ'
ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑ-
μῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι
σδ̅ δ πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. * ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ δια-
κονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον
σε̅ β ἀντὶ πολλῶν. * Καὶ ἐκπορευομένων αὐτῶν
ἀπὸ ἱερϊχῶ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πο-
λύς. Καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι πα- μ̅α̅
ρὰ τὴν ὁδὸν, ἀκούσαντες, ὅτι Ιησοῦς παρά-
γει, ἔκραξαν λέγοντες. Ελέησον ἡμᾶς κύριε
υἱὲ δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ἐπετίμησεν αὐτοῖς,
ἵνα

Et conſcendens Ieſus Hieroſolyma, aſ-
ſumpſit duodecim diſcipulos ſuos ſo-
los in uia, & ait illis: Ecce conſcendi-
mus Hieroſolyma, & filius hominis
tradetur principibus ſacerdotum ac ſcri-
bis, & condemnabunt eum morte, &
tradent eum gentibus ad illudendum,
& flagellandum, & crucifigendum: &
tertia die reſurget. Tunc acceſſit ad eum
mater filiorum Zebedæi cum filijs ſuis,
adorans & petens aliquid ab eo. At il-
le dicit ei: Quid uis? Ait illi: Dic ut ſe-
deant hi duo filij mei, unus ad dexte-
ram tuam, & alter ad ſiniſtram in regno
tuo. Reſpondens autem Ieſus, dixit:
Neſcitis quid petitis. Poteſtis bibere
poculum, quod ego bibiturus ſum? &
baptiſmate quo ego baptizor, baptiza-
ri? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis: Cali-
cem quidem meum bibetis, & baptiſma
te quo ego baptizor, baptizabimini. ſe-
dere autem ad dexteram meam & ſini-
ſtram, non eſt meum dare, ſed ijs contin
get quibus paratum eſt à patre meo. Et
cum audiſſent decem, indignati ſunt de
duobus fratribus. Ieſus autem uocauit
eos ad ſe, & ait: Scitis, quod principes
gentium dominentur illis, & qui magni
ſunt, poteſtatem exerceant in eas. Non
ita erit inter uos, ſed quicunq; uoluerit
inter uos magnus fieri, ſit ueſter mini-
ſter: & qui uoluerit inter uos primus eſſe,
ſit ueſter ſeruus. Sicut filius hominis nõ
uenit ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe mi
niſtraret: utq; daret animã ſuam redem-
ptionem pro multis. Et egrediẽtibus illis
ab Hiericho, ſecuta eſt eum turba mul-
ta. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam,
cum audiſſent, qd' Ieſus tranſiret, clama
uerunt dicẽtes: Domine miſerere noſtri
fili Dauid. Turba autẽ increpabat eos,
ut

ἵνα σιωπήσωσιν, οἱ δὲ μεῖζον ἔκραξαν, λέγοντες. ἐλέησον ἡμᾶς κύριε ὑὲ δαβίδ. καὶ στὰς ὁ ιησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπεν. τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ. κύριε, ἵνα ἀνοιχθῶσιν ὑμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ ιησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς βηθφαγῆ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ιησοῦς ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς. πορεύθητε εἰς τὴν κώμην τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' αὐτοῦ, λύσαντες ἀγαγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔχει. εὐθέως δὲ ἀποστέλλει αὐτούς. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος. εἴπατε τῇ θυγατρὶ σιών, ἰδοὺ ὁ βασιλεύς σου ἔρχεταί σοι πρᾷος, καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὄνον καὶ πῶλον ὑὸν ὑποζυγίου. * πορευθέντες δὲ οἱ μαθηταὶ καὶ ποιήσαντες καθὼς προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ τὸν πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖστος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ ὁδῷ. ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον ἐν τῇ ὁδῷ. * οἱ δὲ ὄχλοι οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες. ὡς ἀννὰ τῷ ὑῷ δαβίδ. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡς ἀννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. * καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις, λέγουσα. τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ιησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας. * καὶ εἰσῆλθεν ὁ ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πολοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν κατέστρεψεν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστεράς, καὶ λέγει αὐτοῖς. γέγραπτε. ὁ οἶ/

ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miserere nostri domine fili Dauid. Et stetit Iesus & uocauit eos, & ait: Quid uultis ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. & cōfestim uisum receperunt oculi illorum, & secuti sunt eum.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, & uenissent Betphage ad montem oliuarum, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra uos est; & statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea, soluite & adducite mihi. Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite: Dominus his opus habet, & confestim emittit eos. Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam, dicentem: Dicite filiæ sion: Ecce rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam & pullum filium subiugalis. Euntes autē discipuli, fecerunt sicut præceperat illis Iesus. Et adduxerunt asinam & pullum, & imposuerunt super eos uestimenta sua, & eum super illa collocarunt. Plurima autē turba strauerunt uestimenta sua in uia. Alij uero cedebant ramos de arboribus, & sternebant in uia. Porrò turbæ quæ præcedebant & quæ sequebantur clamabant, dicentes: Hos anna filio Dauid. benedictus qui uenit in nomine domini, hos anna in altissimis. Et cum intrasset Hierosolyma, commota est uniuersa ciuitas, dicens: Quis est hic? Turbæ autē dicebant: Hic est Iesus ille ꝓpheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Iesus in templum dei, & eijciebat omnes uendentes & ementes in templo, mensasq; nummulariorū, & cathedras uendentium columbas euertit. Et dixit eis: Scriptū est, domus

ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν.
σιβ * Καὶ προσῆλθον αὐτῷ τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ μς̄
σιγ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἰδόντες δὲ οἱ ἀρ-
s χιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ θαυμάσια ἃ ἐποί
ησεν, καὶ τοὺς παῖδας κράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ,
καὶ λέγοντας. ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, ἠγανάκ-
τησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ἀκούεις τί οὗτοι λέγουσιν; ὁ
δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς. ναί, οὐδέποτε ἀνέγνω
τε ὅτι ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κα
σιδ τηρτίσω αἶνον; * Καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς ἐξῆλ
s θεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν καὶ ηὐλίσθη
ἐκεῖ. * πρωΐας δὲ ἐπανάγων εἰς τὴν πόλιν, μζ̄
ἐπείνασεν, καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ
ἦλθεν ἐπ' αὐτὴν· καὶ οὐδὲν εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ
μὴ φύλλα μόνον, καὶ λέγει αὐτῇ. μηκέτι ἐκ
σοῦ καρπὸς γένηται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἐξη-
ράνθη παραχρῆμα ἡ συκῆ, καὶ ἰδόντες οἱ μα
θηταὶ ἐθαύμασαν λέγοντες. πῶς παραχρῆ-
σιε μα ἐξηράνθη ἡ συκῆ; * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς
s εἶπεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ἐὰν ἔχη-
τε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆ
συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ ἐὰν τῷ ὄρει τούτῳ
εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
σισ α σαν, γενήσεται. * καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήση-
τε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. * καὶ μη̄
ἐλθόντι αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐ-
τῷ διδάσκοντι οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τοῦ λαοῦ λέγοντες, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν ἐξου-
σίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἰησοῦς εἶ-
πεν αὐτοῖς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα,
ὃν ἐὰν εἴπητε μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου
πόθεν ἦν; ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συ
λογίζοντο παρ' ἑαυτοῖς λέγοντες. ἐὰν εἴπω-
μεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ ἡμῖν. διὰ τί οὖν οὐκ ἐπι
στεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων,
φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάντες γὰρ εἶχον τὸν
Ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀποκριθέντες
τῷ Ἰησοῦ εἶπον. οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
καὶ αὐτὸς

domus mea, domus deprecationis uocabitur. At uos feciſtis illam ſpeluncam latronum. Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos. Cum uidiſſent principes ſacerdotũ, & ſcribæ, mirabilia quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hos anna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerũt ei, Audis quid iſti dicũt? Ieſus autem dicit eis, Quid ni? Nunq̃ legiſtis, Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, exijt è ciuitate in Bethaniã, & diuerſatus eſt illic. Mane aũt reuertẽs in ciuitatẽ, eſurijt. Et cũ uidiſſet fici arborẽ unã in uia, uenit ad eã, & nihil inuenit in ea, niſi folia tm̃. Et ait illi, Ne poſt hac ex te fructus naſcat in æternũ, & arefacta eſt cõtinuo ficus. Et eo uiſo diſcipuli mirati ſunt, dicẽtes, Quomodo continuo exaruit ficus? Reſpondẽs aũt Ieſus, ait eis, Amen dico uobis, ſi habueritis fidẽ, & nõ hæſitaueritis, nõ ſolũ hoc quod accidit ficui facietis, uerum etiam ſi monti huic dixeritis, tollere & proijce te in mare, fiet. Et om̃ia quæcunq; petieritis in deprecatione credentes, accipietis. Et cum ueniſſet in templũ, acceſſerũt ad eũ docentẽ principes ſacerdotum & ſeniores populi, dicentes, Qua autoritate hæc facis? & quis tibi dedit iſtã autoritatẽ? Reſpondens aũt Ieſus, dixit eis, Interrogabo uos & ego quiddã, quod ſi dixeritis mihi, & ego uobis dicam qua autoritate hæc faciam. Baptiſmus Ioannis unde erat? è cœlo an ex hominibus? At illi cogitabant apud ſe, dicentes, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidiſtis illi? Sin autẽ dixerimus ex hominibus, timemus turbã. Om̃es em̃ habebant Ioannẽ ut prophetam. Et reſpondentes Ieſu dixerũt, Neſcimus. Ait illis

& ipſe

ἢ αὐτός. οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξου-
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. * τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρω- μθ
πος εἶχε τέκνα δύο, καὶ προσελθὼν τῷ πρώ-
τῳ εἶπεν, τέκνον ὕπαγε, σήμερον ἐργάζου ἐν
τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν,
οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπῆλθεν. καὶ
προσελθὼν τῷ δευτέρῳ εἶπεν ὡσαύτως. ὁ δὲ
ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἐγώ κύριε, καὶ οὐκ ἀπῆλ-
θεν. τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πα-
τρός; λέγουσιν αὐτῷ. ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς
ὁ Ἰησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ
αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλεί-
αν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ
δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ, οἱ δὲ τε-
λῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ
ἰδόντες, οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι
αὐτῷ. * Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἄνθρωπός μ
τις ἦν οἰκοδεσπότης ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπε-
λῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέθηκεν, καὶ ὤρυξεν
ἐν αὐτῷ ληνόν, καὶ ᾠκοδόμησεν πύργον, καὶ ἐξέ
δοτο αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. ὅτε δὲ
ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν, ἀπέστειλε τοὺς δού
λους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς, λαβεῖν τοὺς
καρποὺς αὐτοῦ, καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς
δούλους αὐτοῦ. ὃν μὲν ἔδειραν. ὃν δὲ ἀπέ-
κτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέ-
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώ-
των, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον
δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέ-
γων. ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γε-
ωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱόν, εἶπον ἐν ἑαυτοῖς.
οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀποκτείνω
μεν αὐτόν, καὶ καταχώμεν τὴν κληρονομίαν
αὐτοῦ. καὶ λαβόντες αὐτόν, ἐξέβαλον ἔξω τοῦ
ἀμπελῶνος καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν ἔλθῃ
ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς γεω-
γοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κακῶς ἀ-
πολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδόσεται ἄλ-
λοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρ
πούς, ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-
σοῦς. οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς; λίθον
ὃν ἀπεδο-

& ipſe, Nec ego dico uobis qua autorita
te hæc faciã. Quid aũt uobis uidet? Ho
mo habebat duos filios, & accedens ad
priorẽ dixit, Fili, uade hodie operare in
uinea mea. Ille aũt reſpondens ait, No-
lo, poſtea uero pœnitentia motus, abiit.
Accedens aũt ad alterum, dixit ſimiliter.
At ille reſpondens ait, Ego dñe, & non
abiit. Vter è duobus fecit qđ uoluit pa-
ter? Et dicunt ei, prior. Dicit illis Ieſus,
Amen dico uobis, quod publicani & me
retrices præcedunt uos in regnum dei.
Venit enim ad uos Ioannes per uiam
iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani
autem & meretrices crediderunt ei. uos
autem cum uidiſſetis non fuiſtis cõmoti
pœnitentia poſtea, ut crederetis ei. Aliã
parabolã audite. Homo quidã erat pa-
terfamilias, qui plantauit uineã, & ſepẽ
circumdedit ei, & fodit in ea torcular, &
ædificauit turrim, & locauit eam agrico-
lis, ac peregre profectus eſt. Cum au-
tem tempus fructuum appropinquaſ-
ſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut ac-
ciperent fructus ipſius. Et agricolæ ap-
prehenſis ſeruis eius, alium ceciderunt,
alium occiderunt, alium uero lapidaue-
runt. Iterũ miſit alios ſeruos plures prio
ribus, & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſi-
me aũt miſit ad eos filiũ ſuũ, dicens reue
rebuntur filiũ meum. Agricolæ aũt uiſo
filio, dixerunt intra ſe. Hic eſt hæres, ueni
te occidamus eum, & occupemus hære-
ditatem eius. Et apprehenſum eum, eie
cerunt ex uinea, & occiderunt. Cum er-
go uenerit dominus uineæ, quid faciet
agricolis illis? Aiunt illi. Mali cum ſint,
male perdet illos, & uineam ſuam loca-
bit aliis agricolis, qui reddent ei fructum
temporibus ſuis. Dicit illis Ieſus, Nun-
quam legiſtis in ſcripturis, Lapidem
quem

ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένε
το αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν;
διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ
βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσεται ἔθνει ποιοῦντι
τοὺς καρποὺς αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λί
θον τοῦτον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ,
σκ λικμήσει αὐτόν. * καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς
α καὶ οἱ φαρισαῖοι τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνω
σαν, ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει. καὶ ζητοῦντες αὐ
τὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς ὄχλους, ἐπει
σκα ε δὴ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. * καὶ ἀποκρι
θεὶς ὁ ΙΗΣ, πάλιν εἶπεν ἐν παραβο
λαῖς, λέγων. ΟΜΟΙΩΘΗ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑ
ΝΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩ ΒΑΣΙΛΕΙ, ὅς τις ἐποίησε γά
μους τῷ ΥΙῷ ΑΥΤΟΥ, καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐ
τοῦ, καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γά
μους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστει
λεν ἄλλους δούλους, λέγων. εἴπατε τοῖς κε
κλημένοις. ἰδοὺ τὸ ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ
ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ πεφυμένα, καὶ πάν
τα ἕτοιμα, δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. οἱ δὲ ἀμε
λήσαντες, ἀπῆλθον, ὃς μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀ
γρόν, ὃς δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ, οἱ δὲ λοι
ποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὕβρισαν
καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ βασιλεὺς, ὠργί
σθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ, ἀπώ
λεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, καὶ τὴν πόλιν αὐ
τῶν ἐνέπρησεν. τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐ
τοῦ. ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλη
μένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ τὰς
διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἐὰν εὕρητε, κα
λέσατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦ
λοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδούς, συνήγαγον πάν
τας ὅσους εὗρον πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς, καὶ
σκβ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων. * εἰσελ
α θὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμέ
νους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον
ἔνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ. ἑταῖρε, πῶς
εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; ὁ δὲ
ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακό

νοις

quẽ reprobauerũt ædificantes, hic factus
est in caput anguli. à domino factũ est
hoc, & est mirabile ĩ oculis nostris? Ideo
dico uobis, auferetur à uobis regnũ dei, &
dabitur genti faciẽti fructus eius. Et qui
ceciderit super lapidem istum, confringe
tur: super quẽ uero ceciderit, cõteret eum.
Et cum audissent principes sacerdotũ ac
pharisæi parabolas eius, cognouerunt,
q̃ de se diceret. Et quærentes illi manus
iniicere, timuerunt turbas, quoniam tan
quam prophetam eum habebant. Et re-
spondens Iesus, iterum dixit eis per para
bolas, & ait:

Simile factum est regnum cœlorum XXII
homini regi, qui fecit nuptias filio suo, &
emisit seruos suos, ut uocarent inuitatos
ad nuptias, & nolebant uenire. Rursus
emisit alios seruos, dicens: Dicite inuita-
tis: Ecce prandium meum paraui, tauri
mei & altilia mactata sunt, & omnia pa-
rata, uenite ad nuptias. Illi autẽ neglexe-
runt, & abierunt, alius in uillam suam,
alius uero ad negociationem suam. Re-
liqui uero tenuerũt seruos eius, & contu-
melijs affectos occiderũt. Rex autẽ cum
audisset, iratus est, & missis exercitibus
suis, perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ
illorũ succendit. Tunc ait seruis suis: Nu-
ptiæ quidẽ paratæ sunt, sed qui inuitati
erant non fuerunt digni. Ite ergo ad exi-
tus uiarũ, & quotcũq̃ inueneritis, uocate
ad nuptias. Et egressi serui eius in uias,
congregauerunt omnes quotquot inue
nerunt, malos pariter ac bonos, & im-
pletæ sunt nuptiæ discumbentibus. In-
gressus autem rex ut uideret discumben
tes, ubi uidit illic hominem nõ uestitum
ueste nuptiali, ait illi: Amice, quomodo
huc intrasti, nõ habẽs uestem nuptialẽ?
At ille obmutuit. Tunc dixit rex mini-

e stris:

νοις. δήσαντες αὐτοῦ πόδας καὶ χεῖρας, ἐκ/
βάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔ/
σται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.
πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί.
σκγ β * Τότε πορευθέντες οἱ φαρισαῖοι συμβού- κβ
λιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγιδεύσωσιν
ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς μα
θητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν, λέγον/
τες· Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις,
καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέ
πεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων. εἰπὲ οὖν ἡ/
μῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον
καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πονη/
ρίαν αὐτῶν, εἶπεν· τί με πειράζετε ὑποκρι
ταί; ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου.
οἱ δὲ προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. Καὶ λέ/
γει αὐτοῖς· τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγρα
φή; λέγουσιν αὐτῷ· καίσαρος. τότε λέγει
αὐτοῖς· ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσα/
ρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαν/
τες ἐθαύμασαν, καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλ
θον. * Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσῆλθον αὐτῷ κγ
σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες, μὴ εἶναι ἀνάστα/
σιν, καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες· διδάσ
καλε, μωσῆς εἶπεν· ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ/
χων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσει ὁ ἀδελφὸς αὐ/
τοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσει σπέρμα
τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ
ἀδελφοί, καὶ ὁ πρῶτος γαμήσας ἐτελεύ/
τησεν, καὶ μὴ ἔχων σπέρμα, ἀφῆκε τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ὁμοίως
καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος ἕως τῶν ἑπτά.
ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν
τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται γυ/
νή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς
δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πλανᾶσθε, μὴ εἰ/
δότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
θεοῦ. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν,
οὔτε ἐκγαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ
θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσίν. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως
τῶν

stris: Ligatis pedibus & manibus eius,
mittite eum in tenebras exteriores: ibi
erit fletus, & stridor dentium. Multi enim
sunt uocati, pauci uero electi. Tunc ab-
euntes pharisæi consilium cœperunt, ut
illaquearent eum in sermone. Et ad il-
lum emittunt discipulos suos cum He-
rodianis, dicentes: Magister, scimus
quod uerax sis, & uiam dei in ueritate
doceas, neque cures quenquam, Non
enim respicis personam hominum. Dic
ergo nobis, quid tibi uidetur? Licet cen-
sum dari Cæsari, an non? Cognita au-
tem Iesus malicia eorum, ait: Quid me
tentatis hypocritæ? Ostendite mihi
numisma census. At illi obtulerunt ei
denarium. Et ait illis: Cuius est imago
hæc, & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris.
Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt dei, deo.
Et his auditis, mirati sunt, & omisso eo
abierunt. In illo die accesserunt ad eum
Sadducæi, qui dicunt non esse resurrec- κγ
tionem, & interrogauerunt eum, dicen-
tes: Magister, Moses dixit, si quis mor-
tuus fuerit, non habens filium, ut ducat
frater eius uxorem illius, & suscitet se-
men fratri suo. Erant autem apud nos
septem fratres, & primus uxore ducta
defunctus est: ac non habens semen, re-
liquit uxorem suam fratri suo, similiter
secundus & tertius usque ad septimum.
Nouissime autem omnium defuncta
est & mulier. In resurrectione ergo cuius
è septem illis erit uxor? Omnes enim
habuerunt eam. Respondens autem
Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scriptu-
ras neque uirtutem dei. In resurrectio-
ne enim neque matrimonium contra-
hunt, neque elocantur, sed sunt sicut an-
geli dei in cœlo. De resurrectione uero

mor-

σκδ̄ ε

σκε̄ β

σκ̄ς ι

σκ̄ζ ι

σκ̄η ε

σκθ̄ β

σ̄ κ̄ε̄ β

θῦ νεκρῶν, οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ἀπὸ τ̃ θεοῦ λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ. οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζώντων. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τ̃ῇ διδαχ̃ῇ αὐτ̃ο. * οἱ δὲ φαρισαῖοι ἀκούσαντες, ὅτι ἐφίμωσε τοὺς σαδδουκαίους, συνήχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ αὐτῶν νομικός τις, πειράζων αὐτὸν καὶ λέγων. διδάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τ̃ῷ νόμῳ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτ̃ῷ. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐν ὅλῃ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ ψυχ̃ῇ σου, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶν πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτ̃ῇ. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς, ὅλος ὁ νόμος, καὶ οἱ προφ̃ῆται κρέμανται. * συνηγμένων δὲ τ̃ῶν φαρισαίων, ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, λέγων, με τί ὑμῖν δοκεῖ περὶ τ̃οῦ χριστ̃οῦ; τίνος υἱός ἐστιν; λέγουσιν αὐτ̃ῷ, τ̃οῦ δαβίδ. λέγει αὐτοῖς. πῶς οὖν δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων; εἶπεν ὁ κύριος τ̃ῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θ̃ῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τ̃ῶν ποδ̃ῶν σου. * εἰ οὖν δαβὶδ κύριον αὐτὸν καλεῖ, πῶς υἱός αὐτ̃ου ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἀποκριθῆναι λόγον. οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ̃ ἐκείνης τ̃ῆς ἡμέρας ἐπερωτ̃ῆσαι αὐτὸν οὐκέτι.

* τότε ὁ ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτ̃ου, λέγων. ἐπὶ τ̃ῆς μω- μ̄ε σέως καθέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς & οἱ φαρισαῖοι, πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τηρεῖτε καὶ ποιεῖτε, κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτ̃ῶν μὴ ποιεῖτε. λέγουσι γὰρ καὶ οὐ ποιοῦσι. * δεσμεύουσι γὰρ φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τ̃ῶν ἀνθρώπων, τ̃ῷ δὲ δακτύλῳ αὐτ̃ῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. * πάντα δὲ τὰ ἔργα αὐτ̃ῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθ̃ῆναι τοῖς ἀνθρώποις. πλατύνουσι δὲ τὰ φυλακτήρια ἑαυτ̃ῶν, καὶ μεγαλύνουσι

mortuorum, non legiſtis quod uobis dictum eſt à deo, qui ait: Ego ſum deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Deus non eſt deus mortuorũ, ſed uiuentium. Et cum audiſſent turbæ, ſtupuerunt de doctrina eius. Phariſæi autem cum audiſſent, qđ ſilentiũ impoſuiſſet Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis legis doctor quiſpiam, tentans eum & dicens: Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Ieſus: Diliges dominũ deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua: Hoc eſt primũ & magnum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis, uniuerſa lex & prophetæ pendent. Congregatis autem phariſæis, interrogauit eos Ieſus, dicens: Quid uobis uidetur de Chriſto? cuius filius eſt? Dicunt ei: Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in ſpiritu uocat eum dominũ, dicẽs? Dixit dñs dño meo, ſede à dextris meis: Donec ponã inimicos tuos ſubſelliũ pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum dñm, quõ filiꝰ eius eſt? Et nemo poterat ei reſpõdere quicq̃, neq; auſus fuit q̃ſq̃ ex eo die eum amplius interrogare.

Tunc Ieſus locutus eſt ad turbas, & XXIII
ad diſcipulos ſuos, dicens: In cathedra Moyſi ſedent ſcribæ & phariſæi: Omnia ergo quæcunq; iuſſerint uos ſeruare, ſeruate, & facite: ſecundum opera uero eorum nolite facere: Dicunt enim, & non faciunt. Colligant enim onera grauia difficiliaq̃ portatu, & imponunt in humeros hominum, cæterum digito ſuo nolunt ea mouere. Omnia uero opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus. Dilatant autem phylacteria ſua, &

magnificant

μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν. φιλοῦσι τε τὰς πρωτοκλισίας ἐν τοῖς δείπνοις, καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ῥαββεί. σλ ι * ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββεί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε. καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῖν ἐπὶ τῆς γῆς. εἷς γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ κληθῆτε καθηγηταί, εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθηγητὴς, ὁ χριστός. σλα ε * ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσῃ ἑαυτόν, ταπεινωθήσεται. καὶ ὅς τις ταπεινώσῃ ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. σλβ ε * οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. σλγ ι * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχεσθε, διὰ τοῦτο λήψεσθε περισσότερον κρῖμα. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα προσήλυτον, καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τίς γὰρ μείζων ἐστὶν, ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν. καὶ ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν. ὃς δὲ ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοὶ, τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ καὶ ἐν τῷ κατοικοῦντι αὐτόν. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ, καὶ ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω

magnificant fimbrias palliorũ ſuorum. Amantq; primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite uocari rabbi. unus eſt enim magiſter ueſter, nempe Chriſtus: omẽs autẽ uos fratres eſtis. Et patrẽ nolite uocare uobis ſuper terram, unus eſt enim pater ueſter qui in cœlis eſt. Nec uocemini magiſtri, unus em̃ ueſter eſt magiſter, nempe Chriſtus. Qui maior eſt ueſtrum, erit miniſter ueſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabit̃: & qui ſe humiliauerit, exaltabit̃. Væ autẽ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia clauditis regnum cœlorũ ante homines: uos em̃ nõ intratis, nec aduenientes ſinitis intrare. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia comeditis domos uiduarum, dum ſub prætextu precib⁹ prolixis precamini, propter hoc plus accipietis damnationis. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia circũitis mare & aridam, ut faciatis unum proſelytũ: & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis q̃ uos eſtis. Væ uobis duces cæci, quia dicitis: quicunq; iurauerit per templum, nihil eſt: qui autẽ iurauerit per aurum templi, reus eſt. Stulti & cæci. utrum enim maius eſt: aurum, an templum quod ſanctificat aurum? Et quicunq; iurauerit per altare, nihil eſt: quicunq; autem iurauerit per donum quod eſt ſuper illud, reus eſt. Stulti ac cæci. utrũ em̃ maius eſt, donũ, an altare qđ ſanctificat donũ? Qui ergo iurauerit p altare, iurat per eum & per omnia quæ ſuper illud ſunt. Et qui iurauerit per templum, iurat per illum & per eum qui habitat in ipſo. Et qui iurauerit per cœlum, iurat per thronum dei, & per eum qui ſedet

ſuper

σλδ ἐπάνω αὐτῶ. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ
ε φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ
ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον, καὶ
ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρίσιν
καὶ τὸν ἔλεον & τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποι
σλε ῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * ὁδηγοὶ τυφλοί,
ι οἱ διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον
σλς καταπίνοντες. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς
ς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε
τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τῆς παροψίδος,
ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρπαγῆς καὶ ἀκρα-
σίας. φαρισαῖε τυφλέ, καθάρισον πρῶτον
τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ ἡ παροψὶς γ,
ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.
σλζ * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑπο
ε κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιασ-
μένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖ-
οι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν & πά-
σης ἀκαθαρσίας. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἔξωθεν
μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔ-
σωθεν δὲ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνο-
σλη μίας. * οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς & φαρι-
ε σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τά-
φους τῶν προφητῶν, & κοσμεῖτε τὰ μνη-
μεῖα τῶν δικαίων, & λέγετε. εἰ ἤμεθα ἐν
ταῖς ἡμέραις τῶν πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμε
θα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τῶν προφη
τῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυτοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν
σλθ φονευσάντων τοὺς προφήτας, * καὶ ὑμεῖς πλη
ι ρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέρων ὑμῶν. ὄφεις,
γεννήματα ἐχιδνῶν πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρί-
σμ σεως τῆς γεέννης; * διὰ τοῦτο ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
ς στέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας καὶ σοφοὺς καὶ
γραμματεῖς, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενεῖτε καὶ σταυ
ρώσετε, & ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν ταῖς συ
ναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως εἰς
πόλιν, ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα δί-
καιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵ-
ματος Ἅβελ τοῦ δικαίου ἕως τοῦ αἵματος Ζα-
χαρίου υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ
τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν
ἥξει

super illum. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentham & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium & miſericordiam ac fidem: Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia purgatis exteriorē poculi patinæq; partem: cæterum intus plena ſunt rapina & intemperantia. Phariſæe cæce, purga prius quod eſt intra poculum & patinam, ut & exteriores horum partes puræ reddantur. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris quidem apparent ſpecioſa, intus uero plena ſunt oſſibus mortuorum omniq; ſpurcitia. Sic & uos, foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis fictione & iniquitate. Væ uobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra prophetarum, & ornatis monumēta iuſtorum, & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non fuiſſemus ſocij eorum in ſanguine prophetarum. Itaq; teſtimonio eſtis uobiſmetipſis, quod filij eſtis eorum, qui prophetas occiderunt. Vos quoq; implete menſuram patrum ueſtrorū. Serpentes, progenies uiperarū quomodo effugietis iudicium gehēnæ? Ideo ecce ego mitto ad uos prophetas & ſapientes & ſcribas, & illorum aliquot occidetis crucifigetisq;, & illorum nonnullos flagellabitis in ſynagogis ueſtris, & perſequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti uſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter tēplum & altare. Amē dico uobis:

ἥξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην.
σμα ε *Ἰερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι, ἕως ἂν εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

σμβ β *Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐπιδεῖξαι αὐτῷ τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Οὐ βλέπετε πάντα ταῦτα; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται. σμγ β *Καὶ μζ καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες. Εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι ὁ χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, ὁρᾶτε μὴ θροεῖσθε. δεῖ γὰρ τὰ πάντα γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσονται λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα ἀρχὴ ὠδίνων. σμδ α *Τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν διὰ τὸ ὄνομά μου. σμε ι *καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ ἀλλήλους παραδώσουσιν, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους, καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ πλανήσουσι πολλούς, καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. σμς * καὶ κηρυχθήσεται

uenient hæc omnia ſuper generationem iſtam. Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te miſſi ſunt: quoties uolui cõgregare filios tuos: quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſtis? Ecce relinquitur uobis domus ueſtra deſerta. Dico enim uobis, haud quaquam me uidebitis poſt hac, donec dicatis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et egreſſus Ieſus diſcedebat à templo: Et acceſſerunt diſcipuli eius, ut oſtenderent ei ſtructuras templi. IESVS autem, dixit illis: Nonne uidetis hæc omnia? Amen dico uobis: non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruetur. Sedente autem eo in monte oliuarũ, acceſſerũt ad eum diſcipuli ſecreto, dicentes: Dic nobis, quando hæc erunt? & quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? Et reſpondens Ieſus, dixit eis: Videte, ne quis uos ſeducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes: Ego ſum Chriſtus, multosq; ſeducent. Auditurí autem eſtis bella, & rumores bellorum, uidete ne turbemini: Oportet enim omnia fieri, ſed nondum eſt finis. Conſurget enim gens cõtra gentem, & regnum contra regnum: & erunt peſtilẽtiæ, & fames, & terræmotus ſingulis locis. Hæc autem omnia initia ſunt dolorum. Tunc tradent uos in afflictionem, & occident uos, & eritis inuiſi cunctis gentibus propter nomen meum. Et tunc offendiculum patientur multi, & alius alium inuicem tradent, ſeq; odio habebunt inuicem. & multi pſeudoprophetæ ſurgent, ac ſeducẽt multos. & quoniam abundabit iniquitas, refrigeſcet charitas multorũ. Qui autem perſeuerauerit uſq; in finẽ, hic ſaluus erit. Et prædicabit

XXIIII

σμζ s

σμκ β

σμθ β

σν s

σμα β

σμβ s

σμγ β

σμδ s

σμε ε

σμς ε

σμκ β

σμθ β

ϛυχθήσεται τοτε τὸ εὐαγγέλιον τ βασιλείας ϕν ὅλη τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. * Οταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τ ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβαινέτω ἆραί τι ἐκ τ οἰκίας αὐτου. ϕ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ, μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπίσω ἆραι τὰ ἱμάτια αὐτ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ. * ἔσται γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κόσμου ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ, διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. * τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε, μὴ πιστεύσητε. * ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέρατα, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν. * ἐὰν οὖν εἴπωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστίν, μὴ ἐξέλθητε, ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. * ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται οἱ ἀετοί. * εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, ϕ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, ϕ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται, καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ, * καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, ϕ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς, καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτου μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς

dicabitur hoc euangelium regni in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet consummatio. Cum ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto: qui legit, intelligat. tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: qui in tecto, non descendat ut tollat quicquam de domo sua. & qui in agro, non reuertatur ut tollat uestes suas. Væ autem prægnantibus & lactantibus in illis diebus. Orate autem, ut non fiat fuga uestra hyeme, neq; sabbato. Erit enim tunc afflictio magna, qualis non fuit ab initio mundi ad hoc usque tempus, neque fiet. Et nisi decurtati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos decurtabuntur dies illi. Tunc si quis uobis dixerit: ecce hic Christus, aut illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri possit, etiam electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem: ita erit aduentus filij hominis. Vbicunq; enim fuerit cadauer, illic congregabuntur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur: & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum commouebuntur. & tunc apparebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ, & uidebunt filium hominis, uenientem in nubibus cœli cum uirtute & gloria multa. Et mittet angelos suos cum tubæ uoce magna, & congregabunt

τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τ̄ω̄ν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ̓ ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτ̄ω̄ν. ἀπὸ δὲ τ̄ῆ̄ς συκ̄ῆ̄ς μάθετε τ̀ὴν π̄αραβολήν. ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτ̄ῆ̄ς γένηται ἁπαλός, ηϗ̀ τὰ φύλλα ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω ϗ̀ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε π̄άντα ταῦτα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ π̄αρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν π̄άντα ταῦτα γένηται. ὁ οὐρανὸς ϗ̀ ἡ γῆ π̄αρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ π̄αρέλθωσι. * π̄ερὶ μ̄η̄ δὲ τ̄ῆ̄ς ἡμέρας ἐκείνης ϗ̀ τ̄ῆ̄ς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τ̄ω̄ν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ π̄ατήρ μου μόνος. * ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται ϗ̀ ἡ π̄αρουσία τοῦ ῡἱ̄ο̄ῦ τ̄ο̄ῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις, ταῖς π̄ρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ, τρώγοντες ϗ̀ π̄ίνοντες, γαμοῦντες, ϗ̀ ἐκγαμίζοντες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τ̀ὴν κιβωτόν. ϗ̀ οὐκ ἔγνωσαν, ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, ϗ̀ ἦρεν ἅπαντας, οὕτως ἔσται ϗ̀ ἡ π̄αρουσία τοῦ ῡἱ̄ο̄ῦ τ̄ο̄ῦ ἀνθρώπου. * τότε δύο ἔσονται ἐν τ̄ῷ̄ ἀγρῷ, ὁ εἷς π̄αραλαμβάνεται, ϗ̀ ὁ εἷς ἀφίεται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τ̄ῷ̄ μύλωνι, μία π̄αραλαμβάνεται, ϗ̀ μία ἀφίεται. * γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε π̄οίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρχεται. * ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ἤδει ὁ οἰκοδεσπότης, π̄οίᾳ φυλακ̄ῇ̄ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, ϗ̀ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τ̀ὸν οἶκον αὐτοῦ. διὰ τοῦτο ϗ̀ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ ῡἱ̄ὸ̄ς τ̄ο̄ῦ̄ ἀνθρώπου ἔρχεται. * τίς ἄρα ἐστὶν ὁ π̄ιστὸς δοῦλος ϗ̀ φρόνιμος, ὃν κατέστησεν ὁ κύριος ἐπὶ τ̀ῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ δοῦναι αὐτοῖς τ̀ὴν τροφ̀ὴν ἐν καιρῷ; * μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ π̄ᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τ̄ῇ̄ καρδίᾳ αὐτ̄ῆ̄ς, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν, ϗ̀ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίειν δ̀ὲ ϗ̀ πίνειν μετὰ τ̄ω̄ν μεθυόντων,

ἥξει

σξ̄ε s

σξ̄α ε

σξ̄β ε

σξ̄γ s

σξ̄δ β

σξ̄ε ε

σξ̄ϛ ε

σξ̄ζ ε

electos eius à quatuor uentis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici diſcite ſimilitudinem: cum iam ramus eius tener fuerit, & folia fuerint enata, ſcitis quod prope ſit æſtas. Ita & uos, cum uideritis hæc omnia, ſcitote quod prope ſit in foribus. Amen dico uobis, non præteribit ætas hæc, donec omnia iſta fiant. Cœlum & terra præteribunt, uerba autem mea non præteribunt. Cæterum de die illo & hora nemo ſcit, ne angeli quidem cœlorum, niſi pater meus ſolus. Sed ſicut erant dies Noë, ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus, qui præceſſerunt diluuium, edentes & bibentes, contrahentes matrimonium, & nuptum dantes, uſq; ad eum diem quo intrauit Noë in arcam: & non cognouerunt, donec ueniſſet diluuium, & ſuſtuliſſet uniuerſos: ita erit & aduentus filij hominis. Tunc duo erunt in agro, unus aſſumitur, & alter relinquitur. Duæ molentes in mola, una aſſumitur, & altera relinquitur. Vigilate ergo, quia neſcitis qua hora dominus ueſter uenturus ſit. Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciſſet paterfamilias, qua hora fur uenturus fuiſſet: uigilaſſet utiq;, & nō ſiuiſſet perfodi domum ſuam. Ideo & uos eſtote parati, quia qua hora non putatis, ea filius hominis uenturus eſt. Quiſnam eſt fidelis ſeruus & prudens, quē præfecit dominus famulitio ſuo, ut det illis cibum in tempore? Beatus ſeruus ille, quem cum uenerit dominus eius, inuenerit ſic facientem: Amen dico uobis, quoniā ſuper omnia bona ſua cōſtituet eum. Quod ſi dixerit ſeruus ille malus in corde ſuo, cunctatur dñs meus uenire, ceperitq; percutere conſeruos, imò edere & bibere cum ebrijs,

ueniet

ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν μωραί, καὶ αἱ πέντε φρόνιμοι. αἱ γὰρ μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας αὐτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον, αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων. χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς κραυγὴ γέγονεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν. αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε οὐκ ἀρκέσῃ ἡμῖν καὶ ὑμῖν, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς. ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν· Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπός τις ἀποδημῶν, * ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν, ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λαβὼν, ἀπελθὼν ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ

ueniet dñs serui illius in die, quo non expectat, & hora qua ignorat, & dissecabit eum, partēq; eius ponet cum hypocritis, illic erit ploratus & stridor dentium.

Tunc simile fiet regnū cœlorū decem uirginibus: quæ sumptis lampadibus suis, exierūt in occursum sponso. Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinq; prudentes. Quæ erant fatuæ acceptis lampadibus suis, nō sumpserant oleum secū. Prudentes uero sumpserant oleum in uasis suis unà cum lampadibus. Tardante uero sponso, dormitauerunt omnes ac dormierunt. Porrò medio noctis clamor factus est: ecce sponsus uenit, exite obuiam ei. Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ, & apparauerunt lampades suas. Fatuæ autē prudentibus dixerunt: Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguuntur. At respondérunt prudentes, dicētes: Nequaq̄, ne nō sufficiat nobis & uobis: sed ite potius ad eos qui uendunt, & emite uobisipsis. Porrò dum irent emptū, uenit sponsus: & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, dausaq; est ianua. Postea uero ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, domine, aperi nobis. At ille respōdens, ait: Amen dico uobis: nō noui uos. Vigilate itaq;, quia nescitis diem neq; horā, in qua filius hominis ueniet.

Sicut enim homo quidam peregre proficiscens, uocauit seruos suos, & tradidit illis bona sua. & huic quidē dedit quinq; talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuiq; secundum ꝓpriam facultatē, & ꝓfectus est statim. Abijt autē qui quinq; talenta acceperat, & operatꝰ est in eis, & confecit altera quinq;. Similiter & q duo acceperat, lucratus est & ipse altera duo. Qui autē unum acceperat, abiēs fodit in

terram,

ξα πρὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ χριστοῦ.

τῇ γῇ, καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβών, προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐν αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβών, εἶπεν, κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας, ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ. εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω. εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον λαβών, εἶπεν. κύριε, ἔγνων σε ὅτι αὐστηρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας, καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ, ἴδε ἔχεις τὸ σόν. Αποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ. πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα, ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ, ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ
σοα ε δέκα τάλαντα. * τῷ δὲ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ
σοβ ε ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ
σογ ι κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. * ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια

ἐξ

terram, & abscondit pecuniam domini sui. Post multũ uero temporis uenit dominus seruorũ illorum, & ponit rationẽ cum eis. Et accedens is, qui quinq; talenta acceperat, attulit altera quinq; talenta, dicẽs: Domine, quinq; talenta tradidisti mihi, ecce altera quinq; lucratus sum per ea. Ait illi domin⁹ eius: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam. intra in gaudiũ domini tui. Accedẽs autẽ & qui duo talenta acceperat, ait: Dñe, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum per ea. Ait illi dñs eius: Euge serue bone & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam. intra in gaudiũ dñi tui. Accedẽs autẽ & qui unũ talentũ acceperat, ait: Dñe, noueram te ꝙ homo durus sis, metens ubi nõ seminasti, & inde congregans ubi nõ sparsisti: ac territus abij, abscondiq; talentũ tuũ in terra: Ecce habes qd' tuum est. Respõdens autẽ dñs eius, dixit ei: Serue male & piger, sciebas qd' metam ubi nõ seminaui, & cõgregem illinc ubi nõ sparsi: Oportuit ergo te committere pecuniam meam mẽsarijs, & ueniens ego recepissem utiq; quod meum est cum usura. Tollite itaq; ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Qui uero non habet, etiam id quod habet, auferet' ab eo. Et inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. illic erit fletus & stridor dentium. Cum autem uenerit filius hominis in gloria sua, & omnes sancti angeli cum eo, tunc sedebit super sedem gloriæ suæ, & congregabuntur ante eum omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, sicut pastor segregat oues ab hædis: & statuet oues quidem à dextris suis, hædos autem

ξα

à

ἦξ ἐυωνύμων. τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δε
ξιῶν αὐτου. δεῦτε οἱ εὐλογημένοι του πατρός
μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑ-
μῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. ἐπεί
νασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. ἐδίψησα, καὶ
ἐποτίσατέ με. ξένος ἤμην, καὶ συνηγάγετέ
με. γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με. ἠσθένησα, &
ἐπεσκέψασθέ με. ἐν φυλακῇ ἤμην, & ἤλθετε
πρός με. τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαι
οι, λέγοντες. κύριε, πότε σε εἴδομεν πεινῶν
τα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποτίσαμεν;
πότε δέ σε εἴδομεν ξένον, καὶ συνηγάγομεν;
ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἴδο/
μεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, & ἤλθομεν πρός σε;
& ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς. Αμὴν λέ
γω ὑμῖν. ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀ-
δελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε.
τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἐυωνύμων. πορεύεσθε ἀπ' ἐ
μοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ
ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέ/
λοις αὐτου. ἐπείνασα γὰρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ
μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με.
ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με. γυμνός,
& οὐ περιεβάλετέ με. ἀσθενὴς καὶ ἐν φυλακῇ,
καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσον/
ται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες. κύριε, πότε σε
εἴδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμ
νόν, ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσα
μέν σοι; τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑ-
νὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσα-
τε. καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰ-
ώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. * καὶ
ἐγένετο, ὅτε ἐτέλεσεν ὁ ἰησοῦς πάντας τοὺς
λόγους τούτους, εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτου.
οἴδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γί-
νεται, καὶ ὁ υἱὸς του ἀνθρώπου παραδίδο-
ται εἰς τὸ σταυρωθῆναι. * τότε συνήχθησαν
οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ
πρεσβύτεροι του λαοῦ εἰς τὴν αὐλὴν του ἀρ-
χιερέως, τοῦ λεγομένου καϊάφα, καὶ συνεβου-
λεύσαντο

à siniſtris. Tunc dicet rex his qui à dex/
tris ſibi erunt: Venite benedicti patris
mei, poſſidete regnum paratum uobis
ab exordio mundi. Eſuriui enim, & dedi
ſtis mihi edere. Sitiui, & dediſtis mihi bi
bere. Hoſpes eram, & collegiſtis me. Nu
dus, & operuiſtis me. Infirmus, & uiſi-
taſtis me. In carcere eram, & ueniſtis ad
me. Tunc reſpõdebunt ei iuſti, dicentes:
Domine, quando te uidimus eſurientẽ,
& pauimus: aut ſitientẽ, & dedimus tibi
potum? Quando autẽ te uidimus hoſpi
tem, & collegimus te: aut nudum, & co-
operuimus te: aut quãdo te uidimus in/
firmũ aut in carcere, & uenimus ad te? Et
reſpõdens rex, dicet illis: Amen dico uo-
bis, quatenus feciſtis uni de his fratribus
meis minimis, mihi feciſtis. Tunc dicet &
his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me
maledicti in ignẽ æternũ, qui paratus eſt
diabolo & angelis eius. Eſuriui enim, & nõ
dediſtis mihi cibum. Sitiui, & non dedi-
ſtis mihi potũ. Hoſpes eram, & nõ colle-
giſtis me. Nudus, & non operuiſtis me.
Infirmus & in carcere eram, & nõ uiſita/
ſtis me. Tunc reſpõdebũt ei & ipſi dicen
tes: Domine, quando te uidimus eſurien
tem, aut ſitientẽ, aut hoſpitẽ, aut nudum,
aut infirmum, aut in carcere, & nõ mini-
ſtrauimus tibi? Tunc reſpõdebit illis, di-
cens: Amẽ dico uobis: quatenus nõ feci/
ſtis uni de minimis his, nec mihi feciſtis.
Et ibunt hi in ſupplicĩ æternũ, iuſti ue-
ro in uitam æternam.

Et factum eſt, cũ cõſummaſſet Ieſus XXVI
ſermones hos omẽs, dixit diſcipulis ſuis:
Scitis qd̃ poſt biduũ paſcha fit, & filius
hois tradit̃ ut crucifigat̃. Tunc cõgrega/
ti ſunt principes ſacerdotũ & ſcribæ & ſe-
niores populi in atrium principis ſacer-
dotũ, qui dicebat̃ Caipha: & cõſiliũ ini/
erunt,

λεύσαντο, ἵνα τὸν ΙΗΣΟΥ̃Ν κρατήσωσι δόλῳ, καὶ ἀποκτείνωσιν. ελεγον δέ, μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.* σοε α τοῦ δὲ ΙΗΣΟΥ̃ γενομένου ἐν βηθανίᾳ ἐν οἰκίᾳ σίμωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ ἀλάβαστρον μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, καὶ κατέχεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες δέ τινες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες. εἰς τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο τὸ μύρον πραθῆναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι πτωχοῖς. γνοὺς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥ̃Σ, εἶπεν αὐτοῖς. τί κόπους παρέχετε τῇ γυναικί; ἔργον γὰρ καλὸν εἰργάσατο εἰς ἐμέ. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε.* σοζ δ βαλοῦσα γὰρ αὕτη τὸ μύρον τοῦτο ἐπὶ τὸ σώματός μου, πρὸς τὸ ἐνταφιάσαί με ἐποίησεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ, λαληθήσεται καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη εἰς μνημόσυνον αὐτῆς.* σοη β τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος ἰούδας ὁ ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν. τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. τῇ δὲ πρώτῃ ξγ τῶν ἀζύμων προσῆλθον οἱ μαθηταὶ τῷ ΙΗΣΟΥ̃, λέγοντες αὐτῷ. ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ πάσχα; ὁ δὲ εἶπεν. ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρός τινα, καὶ εἴπατε αὐτῷ. ὁ διδάσκαλος λέγει. ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρός σε ποιῶ τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥ̃Σ, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.* σοθ δ ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με.* σπα καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν. μή τι ἐγώ εἰμι κύριε;* σπᾱ β ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς

erunt, ut Iesum dolo caperent, & occiderent. Dicebant autē: Non in die festo, ne tumultus fiat in populo. Cū autē Iesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi, accessit ad eū mulier, habens alabastrum unguēti pretiosi, & effudit sup caput ipsius recumbētis. Vidētes autē discipuli, indignati sunt, dicētes: Ad quid perditio hæc? Potuit enim istud unguentū uenundari magno, & dari pauperib⁹. Eo autē cognito, Iesus ait illis: Quid molesti estis mulieri? Op⁹ em̄ bonū operata est erga me. Nā semp pauperes habetis uobiscū, me uero nō semp habetis. Q̄d' em̄ hæc unguentū hoc misit sup corp⁹ meū, ad sepeliendū me fecit. Amē dico uobis, ubicūq; p̄dicatū fuerit hoc euangeliū in toto mūdo, hoc quoq; q̄d' hæc fecit narrabit' in memoriā ipsius. Tūc abiit unus de duodecim, qui dicebat' Iudas iscariotes, ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid uultis mihi dare, & ego uobis tradam illū? At illi cōstituerūt ei triginta argēteos. Et ex eo tpe quærebat opportunitatē ut eū traderet. Cæterū primo die azymorū accesserunt discipuli ad Iesum, dicētes ei: Vbi uis paremus tibi ad edendum pascha? At ille dixit: Ite in ciuitatē ad quendam, & dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Iesus, & parauerunt pascha. Vespere autem facto, discumbebat cum duodecim, & edentibus illis, dixit: Amen dico uobis, quod unus uestrum me proditurus est. & mœsti redditi uehementer, cœperunt singuli dicere ei: Num ego sum domine? At ipse respondens, ait: Qui intinxit mecum manum in catino, hic me proditurus est. Filius quidem hominis uadit,

sicut

σπβ̄ καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ τῷ
ς ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πα
ραδίδοται, καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννή-
σπγ̄ θη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. * ἀποκριθεὶς δὲ ἰού-
ι δας, ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, εἶπεν. μή τι ἐγώ
σπδ̄ εἰμι ῥαββεί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας. * Ἐσθιόν
α των δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ιησοῦς τὸν ἄρτον, καὶ
εὐχαριστήσας, ἔκλασεν καὶ ἐδίδου τοῖς μαθη ξδ̄
ταῖς, καὶ εἶπεν. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι
σπε̄ τὸ σῶμά μου. * καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ
β εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς λέγων. πίετε
ἐξ αὐτοῦ πάντες. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου
τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
σπϛ̄ χυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. * λέγω δὲ
ς ὑμῖν, οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννή
ματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης,
ὅταν αὐτὸ πινῶ μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βα
σιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ ὑμνήσαντες, ἐξῆλ
σπζ̄ θον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. * τότε λέγει αὐ
δ τοῖς ὁ Ιησοῦς. πάντες ὑμεῖς σκανδαλισθήσε-
σπη̄ σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, * γέγραπται ἡ.
ς πατάξω τὸν ποιμένα. καὶ διασκορπισθήσε
ται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ
ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλι-
σπθ̄ λαίαν. * ἀποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος εἶπεν αὐ-
α τῷ. εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσοντες ἔν σοι,
ἐγὼ δὲ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι. ἔφη αὐ
τῷ ὁ Ιησοῦς. Αμὴν λέγω σοι, ὅτι ἐν ταύτῃ
τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρ
σϛ νήσῃ με. * λέγει αὐτῷ ὁ πέτρος. κἂν δέῃ με
ς σύν σοι ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁ
σϛᾱ μοίως καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον. * τότε
α ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ιησοῦς εἰς χωρίον λε-
γόμενον γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς,
σϛβ̄ * καθίσατε αὐτοῦ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξω-
ς μαι ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ τοὺς
δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ
σϛγ̄ ἀδημονεῖν. * τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. περί
δ λυπός ἐστιν ἡ ψυχήμου ἕως θανάτου, μείνατε
σϛδ̄ ὧδε καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. * καὶ προελ-
α θὼν μικρὸν ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ
προσευχό-

sicut scriptum est de illo: Væ autem homini illi per quem filius hominis proditur: Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Respōdens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Num ego sum rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Vescentibus autem eis, accepit Iesus panem, & cum egisset gratias, fregit deditq; discipulis, & ait: Accipite, comedite, hoc est corpus meum. Et accepto poculo, gratijs actis, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim sanguis meus qui est noui testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Dico autem uobis: non bibam posthac ex hoc fructu uitis usque in diem illum, cum illud bibam uobiscum nouum in regno patris mei. Et cum hymnū cecinissent, exierunt in montem oliuarū. Tunc dicit illis Iesus: Omnes uos scandalum patiemini per me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam. Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalum passi fuerint in te, ego tamen nunquam scandalum patiar. Ait illi Iesus: Amen dico tibi, quod in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt. Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemane, & dixit discipulis: Sedete hic donec uadam & orem illic. Et assumpto Petro & duobus filijs Zebedæi, cœpit affici dolore ac mœstitudine. Tunc ait illis Iesus: Tristis est anima mea usque ad mortem: Manete hic & uigilate mecum. Et progressus pusillum, procidit in faciem suam,

f orans

προσευχόμενος, καὶ λέγων. πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, * πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. * καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας, & λέγει τῷ Πέτρῳ. οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων. πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν, εὑρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας, ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. * τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε, ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν, ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με. * καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα ἦλθεν, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς ξὶ μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. * ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν, κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπεν. χαῖρε ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ἑταῖρε, ἐφ' ὃ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν & ἐκράτησαν αὐτόν. * καὶ ἰδοὺ εἷς τῶν μετὰ Ἰησοῦ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, & πατάξας τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἀπόστρεψόν σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαμβάνοντες μάχαιραν, ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται. ἢ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ γρα-

orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. ueruntamẽ non sicut ego uolo, sed sicut tu. Et uenit ad discipulos, & reperit eos dormientes, & dicit Petro: adeo non potuistis una hora uigilare mecum? Vigilate & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, at caro infirma. Rursus altera uice abijt, & orauit, dicens: Pater mi, si non potest hoc poculum transire à me, nisi bibam illud, fiat uoluntas tua. Et uenit, & reperit eos iterum dormiẽtes. Erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abijt, & orauit tertio, eundem sermonem dicens. Tunc uenit ad discipulos suos, & dicit illis: Dormite iam & requiescite, ecce appropinquauit hora, & filius hominis traditur in manus peccatorum. Surgite eamus, ecce appropinquauit qui me tradit. Adhuc eo loquente, ecce Iudas unus de numero duodecim uenit, & cum eo turba multa cum gladijs & fustibus, missi à principibus sacerdotum & senioribus populi. Is uero qui tradebat eum, dedit illis signum, dicens: Quẽcunq; osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Iesum, dixit: Aue rabbi. Et osculatꝰ est eum. Dixitq; illi Iesus: Amice, ad quid ades? Tunc accesserũt, & manus iniecerunt in Iesum, & ceperũt eum. Et ecce unus ex his qui erant cum Iesu, extẽdens manũ, exemit gladium suũ, & percutiens seruum principis sacerdotũ, amputauit auriculam eius. Tunc ait illi Iesus: Conuerte gladiũ tuũ in locũ suũ. Omẽs enim qui acceperint gladiũ, gladio peribunt. An putas qd' nó possum nunc rogare patrem meum, & exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scriptu-

τλ α αἱ γραφαί, ὅτι οὕτως δεῖ γενέσθαι. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν, καὶ ξύλων συλλαβεῖν με, καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς ἐκαθεζόμην, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν. * τότε οἱ μαθηταὶ πάντες, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον. * οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. * ὁ δὲ πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, * καὶ εἰσελθὼν ἔσω, ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὸ συνέδριον ὅλον ἐζήτουν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώσωσιν, καὶ οὐχ εὗρον, καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. * ὕστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον. οὗτος ἔφη. δύναμαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ. ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σύ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, σὺ εἶπας. * πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ὅτι ἐβλασφήμησε. * τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ. τί ὑμῖν δοκεῖ; οἱ δὲ ἀποκριθέντες, εἶπον. ἔνοχος θανάτου ἐστί. * τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐρράπισαν λέγοντες. προφήτευσον ἡμῖν χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; * ὁ δὲ πέτρος ἔξω ἐκάθητο ἐν τῇ αὐλῇ. καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παιδίσκη, λέγουσα

scripturæ, quia sic oportet fieri. In illa hora dixit Iesus turbis: Tanq̃ ad latronem existis cum gladijs & fustibus ad cõprehendendũ me: quotidie apud uos sedebam docẽs in templo, & nõ me cœpistis. Hoc autẽ totũ factum est ut cõplerentur scripturæ ꝓphetarũ. Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt. At illi cõprehensum Iesum duxerũt ad Caiphã principẽ sacerdotũ, ubi scribæ & seniores cõuenerant. Petrus autẽ sequebatur eum procul usq; ad atrium principis sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris ut uideret finem. Principes autẽ sacerdotũ, & seniores, & totũ concilium quærebant falsum testimoniũ cõtra Iesum, ut morti eum traderẽt, & nõ inueniebant. etiã cũ multi falsi testes accessissent, nõ inueniebant. Nouissime autẽ uenerũt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit: Possum destruere tẽplum dei, & in triduo ædificare illud. Et surgens princeps sacerdotũ, ait illi: Nihil respondes? Cur isti aduersum te testimoniũ dicunt? Iesus autẽ tacebat. Et rñdens princeps sacerdotũ, ait illi: Adiuro te per deũ uiuũ, ut dicas nobis, an tu sis Christus filius dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Veruntamen dico uobis, amodo uidebitis filiũ hominis sedentẽ à dextris uirtutis, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps sacerdotũ dissidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit: quid insuper egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiã eius: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt: Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciẽ eius, & colaphis eum cæciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicẽtes: Vaticinare nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uero sedebat foris in atrio, & accessit ad eum una ancillula,

λέγουσα. καὶ σὺ ἦσθα μετὰ ἰησοῦ τοῦ γαλι-
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάν- ξδ
τιε των, λέγων. οὐκ οἶδα τί λέγεις. * ἐξελθόν
α τα δὲ αὐτὸν εἰς τὸν πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλ
λη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ, καὶ οὗτος ἦν μετὰ
ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου, & πάλιν ἠρνήσατο μετ'
ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. μετὰ μι
κρὸν δὲ οἱ προστελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ πέ
τρῳ. ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ, & γὰρ ἡ λα
λιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταναθε-
ματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρω
τιϛ πον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * καὶ ἐμ-
β νήσθη ὁ πέτρος τοῦ ῥήματος ἰησοῦ, εἰρηκότος
αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἐξ ἀπαρνή
σῃ με. καὶ ἐξελθὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.
τιζ * πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
β πάντες οἱ ἀρχιερεῖς & οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὥστε θανατῶσαι αὐτόν. * καὶ δή
τιη σαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτὸ
α ποντίῳ πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. * τότε ἰδὼν ξε
τιθ ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, με
ι ταμεληθεὶς, ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύ-
ρια τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις λέ
γων. ἥμαρτον, παραδοὺς αἷμα ἀθῶον. οἱ δὲ εἶ-
πον, τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει. καὶ ῥίψας τὰ ἀρ-
γύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησε, καὶ ἀπελ-
θὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ
ἀργύρια, εἶπον. οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν
κορβονᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστι, συμβού
λιον δὲ λαβόντες ἠγόρασαν ἐξ αὐτῶν τὸν ἀ-
γρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις, διὸ
ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος, ἀγρὸς αἵματος, ἕως τῆς
σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν διὰ ἱερεμίου
του προφήτου λέγοντος. καὶ ἔλαβον τὰ τριάκοντα Hie.
τα ἀργύρια τὴν τιμὴν τοῦ τετιμημένου, ὃν 11
ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἔδωκαν αὐτὰ
εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, καθὼς συνέταξέ
τκ μοι κύριος. * ὁ δὲ ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ
α ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγεμὼν λέ
τκα γων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; * ὁ δὲ
δ ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ. σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγο-
ρεῖσθαι

dicens: Et tu cũ Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicas. Cum autẽ exisset in uestibulum, uidit eum altera ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cũ Iesu Nazaræno. & iterum negauit cum iureiurando: Non noui hominem. Et post pusillum accesserũt qui stabant, & dixerũt Petro: Vere & tu ex illis es, nam & loquela tua te manifestũ facit. Tunc cœpit detestari & iurare, qd' nõ nosset hominẽ. Et continuo gallus cãtauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, qui dixerat ei: Priusq; gallus cantet, ter me negabis. & egressus foras, fleuit amare. Mane autẽ facto, xxvii cõsiliũ inierũt omẽs principes sacerdotũ & seniores populi aduersus Iesum, ut eũ morti traderẽt. Et uinctũ eũ adduxerũt & tradiderũt põtio Pilato præsidi. Tunc uidẽs Iudas, q eũ tradiderat, qd' dãnat⁹ esset, pœnitẽtia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotũ & senioribus, dicẽs: Peccaui, tradens sanguinẽ innoxium. At illi dixerũt: Quid ad nos? tu uidebis. Et proiectis argẽteis in templo, recessit, & abiens laqueo se suspẽdit. Principes autem sacerdotũ acceptis argẽteis, dixerũt: Non licet eos mittere in corbonam, quia precium sanguinis est. cõsilio autẽ inito, emerũt ex illis agrum figuli in sepulturã peregrinorũ, quapropter uocatus est ager ille, ager sanguinis, usq; in hodiernũ diem. Tunc impletũ est, quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentẽ: Et acceperũt triginta argenteos precium æstimati, quem æstimatũ emerunt à filijs Israël: & dederũt eos in agrũ figuli, sicut cõstituit mihi dñs. Iesus autẽ stetit ante præsidẽ, & interrogauit eum præses, dicens: Tu es rex Iudæorum? Dicit illi Iesus: Tu dicis. Et cum accusaretur

ρᾶσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι; Καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. * κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ἤθελον. * εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον, λεγόμενον Βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν, Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾔδει γάρ, ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν. * καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα. μηδὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ, πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμών, εἶπεν αὐτοῖς. τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον, Βαραββᾶν. λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. * τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; Λέγουσιν αὐτῷ πάντες. Σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη, τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον, λέγοντες, Σταυρωθήτω. * ἰδὼν δὲ ὁ Πιλᾶτος, ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου, λέγων. ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου, ὑμεῖς ὄψεσθε. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπεν. τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. * τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας, παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. * τότε οἱ στρατιῶται τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραιτώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖραν. Καὶ ἐκδύσαντες αὐτόν, περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην, καὶ πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ γονυπετήσαντες

retur à principibus ſacerdotũ & ſenioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis q̃ multa aduerſum te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum uerbum. ita ut miraretur præſes uehemẽter. In feſto autem conſueuerat præſes turbæ dimittere unum uinctum quem uoluiſſent. Habebat autem tunc uinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Vtrum uultis dimittam uobis, Barabbam, an Ieſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat em̃, qd̃ propter inuidiam tradidiſſent eum. Sedente autẽ illo pro tribunali, miſit ad eum uxor eius, dicens: nihil tibi cum iuſto illo, multa em̃ paſſa ſum hodie in ſomnis propter eum. Principes autem ſacerdotũ & ſeniores perſuaſerũt turbis, ut peterẽt Barabbam, Ieſum uero perderẽt. Reſpõdens autẽ præſes ait illis: Vtrũ uultis uobis è duobus dimittã? At illi dixerunt, Barabbam. Dixit illis Pilatus: Quid igitur faciam Ieſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt ei omnes, crucifigat̃. Præſes autẽ ait: Quid em̃ mali fecit? At illi magis damabant, dicẽtes. crucifigat̃. Videns autem Pilatus quod nihil proficeret, ſed magis tumultus fieret, acceptа aqua, abluit manus corã populo, dicens: Innocẽs ego ſum à ſanguine huius iuſti, uos uidebitis. Et reſpõdens uniuerſus populus, dixit: Sanguis eiꝰ ſuper nos & ſuper filios noſtros. Tunc dimiſit illis Barabbam, Ieſum autem flagellatũ tradidit ut crucifigeretur, tunc milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in prætorio, congregauerũt ad eum uniuerſam cohortẽ. & cum exuiſſent eum, circundederunt ei chlamydem coccinam, & coronã de ſpinis cõtextã impoſuerũt ſuper caput eiꝰ, & harundinẽ in dexteram eius, & genu

σαντες ἐμπροσθεν αὐτου, ἐνέπαιζον αὐτῷ λέ
τλ̄ γοντες. χαῖρε ὁ βασιλευς τῶν ἰουδαίων. * καὶ
ς ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κάλαμον,
καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτου. καὶ ὅτε
ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλα
μύδα, & ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτου,
τλ̄α καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. * ἐξερ-
α χόμενοι δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνό-
ματι σίμωνα. τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ
τλ̄β τὸν σταυρὸν αὐτου. * καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λε
α γόμενον γολγοθᾶ, ὅ ἐστι λεγόμενος κρανίου
τλ̄γ τόπος, * ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χο
δ̄ λῆς μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος, οὐκ ἤθε
λε πιεῖν. * σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, διεμερίσαν
τλ̄δ̄ το τὰ ἱμάτια αὐτου, βάλλοντες κλῆρον, ἵνα
α πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ του προφήτου. διεμερί-
σαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱμα
τισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. & καθήμενοι ἐ-
τλ̄ε τήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. * καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τ̄
α κεφαλῆς αὐτ̄ τ̄ αἰτίαν αὐτ̄ γεγραμμένην,
τλ̄ς οὗτός ἐστιν ΙΗΣΟΥΣ ὁ βασιλευς τ̄ ἰουδαίων. * τό
α τε σταυροῦσθαι σὺν αὐτῷ δύο λῃσαὶ, εἷς ἐκ δε
τλ̄ζ ξιῶν, καὶ εἷς ἐξ ευωνύμων. * οἱ δὲ παραπορευό
ς μενοι, ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε
φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. ὁ καταλύων τ̄
ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶ-
σον σεαυτόν. εἰ υἱὸς εἶ του θεου, κατάβηθι ἀ-
τλ̄η πὸ του σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμ-
β παίζοντες μετὰ τῶν γραμματέων & πρεσ-
βυτέρων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ
δύναται σῶσαι. εἰ βασιλευς ἰσραὴλ ἐστι, κα
ταβάτω νῦν ἀπὸ του σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν
αὐτῷ. πέποιθεν ἐπὶ τὸν θεὸν, ῥυσάσθω νῦν
αὐτὸν, εἰ θέλει αὐτόν. εἶπε γὰρ, ὅτι θεου εἰμὶ
τλ̄θ̄ υἱός. * τοδ' αὐτὸ καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συνσταυρωθέν
β τες αὐτῷ, ὠνείδιζον αὐτόν. * Ἀπὸ δὲ ἕκτης
τμ̄ ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν
θ ἕως ὥρας ἐννάτης. * περὶ δὲ τὴν ἐννάτην ὥραν
τμ̄α ἀνεβόησεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων.
ς ΗΛΕΙ ΗΛΕΙ, ΛΑΜΑ ΣΑΒΑΧΘΑΝΙ, ΤΟΥΤΕΣΤΙΝ, θεέ μου,
θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; τίνες δὲ

flexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Aue rex Iudæorũ. Et cum expuiſſent in eum, acceperunt harundinẽ, & percutiebant caput eius. Et poſtq̃ illuſiſſent ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum ueſtimẽtis ſuis, & abduxerunt eum ut crucifigerent. Exeuntes autem inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem. hunc adegerũt, ut tolleret crucẽ eius. Et uenerutn in locum, qui dicit̃ golgotha, quod eſt caluarie locus. Et dederunt ei acetum bibere cum felle mixtum. & cum guſtaſſet, noluit bibere. Poſtq̃ autem crucifixerũt eum, diuiſerũt ueſtimenta eius, ſortẽ mittentes. ut impleret̃ quod dictum eſt per prophetã: Diuiſerunt ſibi ueſtimẽta mea, & ſuper ueſtem meam miſerunt ſortem. Et ſedentes ſeruabant eum ibi. & impoſuerũt ſuper caput eius cauſam ipſius ſcriptam: Hic eſt Ieſus rex Iudæorũ. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones, unus à dextris, & alter à ſiniſtris. Prætereuntes autem conuicia iaciebant in eum, mouentes capita ſua, & dicẽtes: Tu ille qui deſtruebas templum, & in triduo ædificabas: ſerua temetipſum. ſi filius dei es, deſcẽde de cruce. Similiter & principes ſacerdotum, illudentes cum ſcribis & ſeniorib⁹, dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum nõ poteſt ſeruare. Si rex Iſraël eſt, deſcẽdat nunc de cruce & credemus ei. Confidit in deo, liberet eum nunc ſi uult eum. Dixit enim, filius dei ſum. Idipſum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei. À ſexta autem hora tenebræ factæ ſunt ſuper uniuerſam terram uſq; ad horam nonam, & circa horam nonam damauit Ieſus uoce magna, dicens: Eli eli lama ſabachthani: Hoc eſt, Deus meus, deus meus, cur deſeruiſti me? Quidam autem

illic

τοῖς ἐκεῖ ἑστῶσιν ἀκούσαντες, ἔλεγον, ὅτι Ἡλίαν φωνεῖ οὗτος. * καὶ εὐθέως δραμὼν εἷς ἐξ τμβ β αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους, καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται τμγ α Ἡλίας σώσων αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. τμα * καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη β εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, * καὶ ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνη τμε μεῖα ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κε ι κοιμημένων ἁγίων ἠγέρθησαν, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ, εἰ σῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανίσθη σαν πολλοῖς. * ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ με τμς β τ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸ σεισ μὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, τμζ ς λέγοντες. ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. * ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαί, ἀπὸ μακρόθεν θεω ροῦσαι, αἵτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνή, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώ τμη βου, καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν α Ζεβεδαίου. * ὀψίας δὲ γενομένης, ἦλθεν ἄν ξθ θρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας, τὸ ὄνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσε τῷ Ἰησοῦ. οὗ τος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶ μα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν ἀπο τμθ α δοθῆναι τὸ σῶμα. * καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ, ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθη κεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατό μησεν ἐν τῇ πέτρᾳ, καὶ προσκυλίσας λίθον τν μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. * ἦν s δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μα τμα ρία, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. * τῇ δὲ ι ἐπαύριον ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνή χθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλᾶτον, λέγοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆ ναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες

illic ſtantiũ, cũ audiſſent, dicebant: Heliã uocat iſte. Et cõtinuo currẽs unus ex eis, cũ acceptã ſpongiam impleſſet aceto, im poſuit harundini, dabatq; ei ut biberet. Cæteri uero dicebant: ſine, uideam⁹ an ueniat Helias liberaturus eũ. Ieſus autẽ cum iterũ damaſſet uoce magna, emiſit ſpiritũ. Et ecce uelum tẽpli ſciſſum eſt in duas partes à ſummo uſq; ad imum. & terra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & mo numenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorũ, qui dormierant, ſurrexerũt. & egreſſi è monumẽtis poſt reſurrectionẽ eius uenerũt in ſanctã ciuitatẽ, & appa ruerunt multis. Centurio, uero & qui cũ eo erant cuſtodientes Ieſum, uiſo terræ motu, & his quæ facta fuerant, timuerũt ualde, dicentes: Vere filius dei erat iſte. Erant autẽ ibi mulieres multæ, è longin quo ſpectantes, quæ ſecutæ fuerãt Ieſum à Galilæa, miniſtrãtes ei: inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſe mater, & mater filiorum Zebedæi. Cũ autẽ ueſpera facta eſſet, uenit homo diues ab Arimathæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus fuerat Ieſu. hic ac ceſſit ad Pilatũ, ac poſtulauit corp⁹ Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et cum accepiſſet corpus Ioſeph, inuoluit illud ſindone munda: poſuitq; illud in monu mento ſuo nouo, quod exciderat in pe tra: & aduoluto ſaxo ingenti ad oſtium monumenti, abijt. Erat autem ibi Maria magdalene & altera Maria, ſedẽtes con tra ſepulchrum. Poſtero autem die quæ ſequit᷑ paraſceuen, conuenerũt principes ſacerdotũ & phariſæi ad Pilatum, dicen tes: Domine, recordati ſumus, quod im poſtor ille dixit adhuc uiuens: poſt tres dies reſurgam, iube ergo muniri ſepul chrum uſq; in diem tertium, ne quando

ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ κλέψωσιν αὐτὸν,
καὶ εἴπωσιν τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν,
καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χείρων τῆς πρώτης.
ἔφη αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. ἔχετε κουστωδίαν. ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ
δὲ πορευθέντες, ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον,
σφραγίσαντες τὸν λίθον, μετὰ τῆς κουστωδίας.

τμβ α *Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ, εἰς μίαν σαββάτων, ἦλθεν μαρία ἡ μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον.
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν
ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκά
θητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τη
ροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀποκρι
θεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπεν ταῖς γυναιξί,
μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς, οἶδα γὰρ ὅτι ἰησοῦν, τὸν
ἐσταυρωμένον ζητεῖτε, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἠγέρ
θη γὰρ καθὼς εἶπεν. δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον
ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος, καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι
εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ
τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν
γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε. ἰδοὺ εἶπον
ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνη
μείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδρα
μον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ
ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,
καὶ ἰδοὺ ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων.
χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐ
τοῦ τοὺς πόδας, καὶ προσεκύνησαν αὐτῷ. τότε
λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς. μὴ φοβεῖσθε. ὑπάγε
τε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλ
θωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀκεῖ με ὄψονται.
πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τινες τῆς κου
στωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν τοῖς
ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα. καὶ συνα
χθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβούλιόν τε
λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρατι
ώταις, λέγοντες. εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
νυκτὸς

ueniant discipuli eius, & furentur eum: dicantq; plebi, surrexit à mortuis: & erit nouissimus error peior illo priore. Ait illis Pilatus: Habetis custodiam: Ite, munite sicut scitis. Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, obsignato lapide, adhibitis custodibus.

Vespera autē sabbatorū, quæ lucescit in unā sabbatorū, uenit Maria magdalene & altera Maria, ut uiderent sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus em̄ dn̄i descēdit de cœlo: & accedens, deuoluit lapidē ab ostio, sedebatq; super eum. Erat autē aspectus eius sicut fulgur, & uestimentū eius candidum sicut nix. Præ timore autem eius concussi sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respōdens autem angelus, dixit mulieribus: Nolite timere uos. scio enim quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis, non est hic. surrexit em̄ sicut dixit. Venite, uidete locū ubi positus erat dn̄s. Et cito euntes dicite discipulis ei⁹, qd' surrexit à mortuis, & ecce præcedit uos in Galilæam, ibi eum uidebitis, ecce dixi uobis. Et digressæ celeriter à monumento cum timore & gaudio magno, currebant ut renunciarent discipulis eius. Cum autem issent ad renunciandum discipulis eius, & ecce Iesus occurrit illis, dicens: Auete. Illæ autem accesserunt & tenuerūt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: Ite renunciate fratribus meis, ut eant in Galilæam, & ibi me uidebunt. Quæ cum abissent, ecce quidam è custodibus uenerunt in ciuitatem, ac renunciauerunt principibus sacerdotum omnia quæ acciderant. & congregati cum senioribus, consilio habito, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicētes: Dicite quod discipuli eius

XXVIII

nocte

νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων. καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτὸν, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν. καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις μέχρι τῆς σήμερον. οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐπορεύθησαν εἰς τὸ γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν προσεκύνησαν αὐτῷ, οἱ δὲ ἐδίσασαν. καὶ προσελθὼν ὁ ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς λέγων, Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμὶ πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος.

nocte uenerint, & furati ſint eum nobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit ſub præſide, nos perſuadebimus ei, & ſecuros uos faciemus. At illi accepta pecunia fecerunt ſicut erant edocti. & diuulgatus eſt hic ſermo apud Iudæos uſq; in hodiernum diem. Vndecim autem diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Ieſus. Et cum uidiſſent illum adorauerunt eum, quidam autẽ dubitauerunt. Et accedens Ieſus, locutus eſt eis dicẽs: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: docentes eos ſeruare omnia quæcunq; præcepi uobis. Et ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſæculi.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ.

EVANGELII SECVNDVM MATTHAEVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΚΟΥ ΚΑΤΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΝ.

Μαρκος μαθητὴς καὶ ἑρμηνευτὴς πέτρου, καθὼς τοῦ πέτρου ἐξηγουμένου ἀκήκοε, παρακληθεὶς ἐν τῇ ῥώμῃ πρὰ τῶν ἀδελφῶν, βραχὺ συνέταξεν εὐαγγέλιον. ᾧ πρὸς ἐν τυχὼν πέτρος ἐδοκίμασε, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθησόμενον αὐθεντίσας ἐξέδωκε, καθὰ συνεγράψατο κλήμης ἐν τῷ ἕκτῳ τῶν ὑποτυπώσεων λόγῳ. Καὶ παπίας ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος μέμνηται τούτου τῶν Μάρκου. καὶ πέτρος ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ, ἐπονόματι βαβυλῶνος, εἰκονικῶς ῥώμην σημαίνων. Ἀσπάζεται ὑμᾶς φησὶν ἡ ἐν βαβυλῶνι σὺν τῇ ἐκλεκτῇ, καὶ Μάρκος ὁ ἐμὸς υἱός. παραλαβὼν τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον ὅπερ αὐτὸς συνέταξε, καταλαμβάνει τὴν αἴγυπτον, καὶ πρῶτος ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἰησοῦν Χριστὸν κηρύττων, κατεστήσατο ἐκκλησίαν. τοσαύτῃ παιδεύσει καὶ βίου καρτερίᾳ διέπρεψεν, ὥστε πάντας τοὺς ἀκολουθοῦντας τῷ Χριστῷ ἕπεσθαι τῇ τούτου διαγωγῇ. Οθεν καὶ φίλων ὁ τῶν ἰουδαίων ἑλλογιμώτατος, ὁρῶν ἐν ἀλεξανδρείᾳ πρώτην ἐκκλησίαν ἔτι ἰουδαΐζουσαν, ὡσανεὶ εἰς ἔπαινον τοῦ οἰκείου ἔθνους, βίβλον περὶ τῆς τούτων διαγωγῆς συνεγράψατο. καὶ ὥσπερ Λουκᾶς διϊηγεῖται τοὺς ἐν ἱεροσολύμοις πιστεύσαντας πάντα ἐσχηκέναι κοινὰ, οὕτως κἀκεῖνος ὅπερ ἐν ἀλεξανδρείᾳ ἐπὶ Μάρκου τῶν διδασκάλου ἑώρα γινόμενον, τῇ μνήμῃ πρέδωκε. τελευτήσας δὲ τῷ ὀγδόῳ τοῦ νέρονος ἔτει, ἀπετέθη ἐν ἀλεξανδρείᾳ. διαδεξαμένου αὐτὸν ἀνανίου.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Το κατὰ Μάρκον εὐαγγέλιον μετὰ δέκα ἔτη τῆς Χριστοῦ ἀναλήψεως συνεγράφη ἐν ῥώμῃ. ἦν μὲν δὲ οὗτος ὁ Μάρκος πέτρου μαθητὴς, ὃν υἱὸν αὐτοῦ ὁ πέτρος ὀνομάζει πνευματικὸν πάντως. ἐκαλεῖτο δὲ καὶ ἰωάννης. ἀνεψιὸς δὲ βαρνάβα. ἀλλὰ καὶ παύλου συνέκδημος. τέως μέντοι πέτρῳ συνῆν τὰ πλεῖστα, καὶ ἐν ῥώμῃ συνῆν. ἠτήσαντο οὖν αὐτὸν οἱ ἐν ῥώμῃ πιστοί, μὴ μόνον ἀγράφως κηρύσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐγγράφως ἐκθέσθαι τὴν κατὰ Χριστὸν πραγματείαν. μόλις οὖν πεισθεὶς συνεγράψατο. τῷ δὲ πέτρῳ ἀπεκαλύφθη πρὰ θεοῦ, ὅτι Μάρκος συνέγραψεν εὐαγγέλιον. ἰδὼν οὖν καὶ ἐπιβεβαιώσας ὡς ἀληθές, εἶτα καὶ ἐπίσκοπον αὐτὸν ἀπέστειλεν εἰς αἴγυπτον. ἔνθα δὴ καὶ κηρύξας ἐν ἀλεξανδρείᾳ τε ἐκκλησίαν συστησάμενος, τοὺς πρὸς τῷ μεσημβρινῷ κλίματι πάντας ἐφώτισεν. Εστιν οὖν ὁ χαρακτὴρ τῶν εὐαγγελίου σαφὴς, καὶ οὐδὲν ἔχων πρινενοημένον. σχεδόν τε κατὰ πάντα τῷ Ματθαίῳ συντρέχων ὁ πρὼν εὐαγγελιστής, πλὴν ὅσον ὁ ματθαῖος πλατύτερος, καὶ ὅτι ὁ μὲν ματθαῖος τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως τοῦ κυρίου ἐν ἀρχῇ μνημονεύει, οὗτος δὲ ἀπὸ τοῦ προφήτου ἤρξατο ἰωάννου. Οθεν τινὲς εἰ καὶ πρὶ ζυγότερον δοκεῖ, τοιοῦτόν τι νόημα εἶπον ἐπὶ τοῖς εὐαγγελιστοῖς, ὁ ἐπὶ τῶν χερουβὶμ καθήμενος θεὸς, ἃ τετραπρόσωπα ἡ γραφὴ λέγει, πρέδωκεν ἡμῖν τετράμορφον τὸ εὐαγγέλιον ἑνὶ πνεύματι συνεχόμενον. ὥσπερ οὖν τὰ χερουβὶμ ἕκαστον, ἓν μὲν πρόσωπον εἶχεν ὅμοιον λέοντι, ἕτερον δὲ ἀνθρώπῳ, καὶ ἕτερον ἀετῷ, καὶ ἕτερον μόσχῳ, οὕτως καὶ ἡ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος πραγματεία. Τὸ μὲν κατὰ ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἔχει λεοντοπρόσωπον, βασιλικὸν δὲ ὁ λέων, καὶ ἡγεμονικόν ἐστιν. ὁμοίως οὖν καὶ ὁ ἰωάννης ἀπὸ τοῦ βασιλικοῦ καὶ δεσποτικοῦ ἀξιώματος τῆς θεότητος τοῦ λόγου ἤρξατο, εἰπὼν, ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν. Τὸ δὲ κατὰ ματθαῖον, ἀνθρωποπρόσωπον, ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα γεννήσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ λόγου ἤρξατο. Τὸ δὲ κατὰ Μάρκον, ἀετῷ πρεικαζόμενον, ἀπὸ δὲ προφήτου ἤρξατο τῶν ἰωάννου. ἡ δὲ προφητικὴ χάρις προορατικὴ οὖσα καὶ ὀξέως τὰ πόρρω βλέπουσα, ἀετός ἐστι. φασὶ γὰρ τὸν ἀετὸν ὀξυδερκέστατον εἶναι, ὥστε καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄλλων ζώων πρὸς τὸν ἥλιον δύνασθαι ἀτενίζειν μὴ καμύοντα. Μόσχῳ δὲ ὅμοιον τὸ κατὰ Λουκᾶν, διότι ἀπὸ τῆς ἱερατείας τοῦ ζαχαρίου ἤρξατο, ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ λαοῦ θυμιῶντος, μόσχος δὲ ἦν ὁ θυόμενος τότε. Αρχεται οὖν ὁ Μάρκος τοῦ εὐαγγελίου ἀπὸ τῆς τοῦ προδρόμου διαγωγῆς καὶ ἐνδείξεως, ἄκουε οὖν τί φησίν.

εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM MARCVM.

ΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ θεοῦ, ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις. *ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. *φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. * ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύοντο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ, καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον, καὶ ἐκήρυσσε λέγων. *ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι, αὐτὸς δὲ βαπτίσει

α β β α γ ε δ α

Nitium euangelij Iesu Christi filij dei, sicut scriptum est in prophetis: Ecce ego mitto nuncium meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismũ pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebantur ad eum tota Iudæa regio, ac Hierosolymitæ, & baptizabantur omnes ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. Erat autem Ioannes uestitus pilis cameli & zona pellicea circa lumbos suos, uescebaturq; locustis ac melle syluestri, & prædicabat, dicens: Venit is qui fortior est me post me, cuius non sum idoneus ut procumbens soluam corrigiam calciamentorum. Ego quidem baptizaui uos aqua, ille uero baptizabit

βαπτίσῃ ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένε
το ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν ιησοῦς
ιε ἀπὸ ναζαρὲθ τῆς γαλιλαίας, * καὶ ἐβαπτίσθη
α ὑπὸ ἰωάννου εἰς τὸν ἰορδάνην· καὶ εὐθέως ἀνα
βαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους
τοὺς οὐρανούς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν
καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ
τῶν οὐρανῶν· σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν
ῳ εὐδόκησα. * καὶ εὐθέως τὸ πνεῦμα αὐτὸν
ιβ ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ
ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζόμενος
ζ ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, * καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ
οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. * μετὰ δὲ τὸ
παραδοθῆναι ἰωάννην, ἦλθεν ιησοῦς εἰς τὴν
ιδ γαλιλαίαν, * κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα
σιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων. ὅτι πεπλήρωται
ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, με
τανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. πε
ριπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς γαλιλαί
ας, εἶδεν σίμωνα καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν
αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θα-
ιε λάσσῃ, ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς, * καὶ εἶπεν αὐτοῖς
β ὁ ιησοῦς. δεῦτε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς
γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώπων. καὶ εὐθέως ἀφέντες
ιζ τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. * καὶ
ϛ προβὰς ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν ἰάκωβον τὸν
τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ,
καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ
δίκτυα, καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς. καὶ ἀφέν
τες τὸν πατέρα αὐτῶν ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ
μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
ιβ * καὶ εἰσπορεύονται εἰς καπερναούμ. καὶ εὐθέ
κ ως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγω
ιγ γὴν, ἐδίδασκεν. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ
β διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς
ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχὼς οἱ γραμματεῖς.
ιδ * καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἀνθρωπῳ ἐν
κ ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξε λέ-
γων. ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ ιησοῦ ναζαρηνέ; ἦλ-
θες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος
τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ ιησοῦς, λέγων·

φιμώθητι

baptizabit uos ſpiritu ſancto. Et factum
eſt in diebus illis, uenit Ieſus à Naza-
reth Galilææ, & baptizatus eſt à Ioan-
ne in Iordane. Et ſtatim cum aſcende-
ret ex aqua, uidit diffindi cœlos, & ſpi-
ritum quaſi columbam deſcendentem
ſuper illum. Et uox facta eſt de cœlis:
Tu es ille filius meus dilectus, in quo
mihi bene complacitum eſt. Et conti-
nuo ſpiritus illum expellit in deſertum,
& erat illic in deſerto dies quadraginta,
& tentabatur à ſatana, eratq; cum feris,
& angeli miniſtrabant illi. Poſtquam
autem comprehenſus eſſet Ioannes, ue-
nit Ieſus in Galilæam, prædicans euan-
gelium regni dei, & dicens: Impletum
eſt tempus, inſtatque regnum dei, reſi-
piſcite & credite euangelio. Cum am-
bularet autem iuxta mare Galilææ, ui-
dit Simonem & Andream fratrem eius,
iacientes retia in mare, erant enim piſca-
tores. Et dixit eis Ieſus: Sequamini me,
& faciam ut efficiamini piſcatores ho-
minum. Ac protinus relictis retibus
ſuis, ſecuti ſunt eum. Et progreſſus illinc
puſillum, uidit Iacobum filium Zebe-
dæi, & Ioannem fratrem eius, qui & ipſi
in naui reconcinnabant retia, ſtatimque
uocauit illos. Et illi relicto patre ſuo Ze-
bedæo in naui cum mercenarijs, ſecuti
ſunt eum. Et ingrediuntur Capernaum,
& ſtatim ſabbatis ingreſſus in ſynago-
gam docebat. Et ſtupebant ſuper do-
ctrina eius. Erat enim docens eos tan-
quam autoritate præditus, & non ſicut
ſcribæ. Et erat in ſynagoga eorum homo
obnoxius ſpiritui immundo, & exclama
uit, dicens: Ah, Quid rei nobis tecum eſt
Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdendum
nos? Noui te qui ſis, nimirum ille ſan-
ctus dei. Et increpauit illum Ieſus, dicēs:

Obmutesce

φιμώθητι καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτου· καὶ σπαράξαν
αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, φωνήσαν φω
νῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτου. καὶ ἐθαμβήθη
σαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, λέ
γοντες. τί ἐστι τουτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ
αὕτη; ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐ
τῷ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτου εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν
περίχωρον τῆς γαλιλαίας. * καὶ εὐθέως ἐκ τῆς β
συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκί
αν σίμωνος καὶ ἀνδρέου μετὰ ἰακώβου καὶ
ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος κατέκειτο πυρέσ
σουσα, καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐ
τῆς. καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν, κρατή
σας τῆς χειρὸς αὐτῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυ
ρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς· ὀψίας δὲ γε γ
νομένης, ὅτε ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐ
τὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας, καὶ τοὺς δαι
μονιζομένους. καὶ ἦν πόλις ὅλη ἐπισυνηγμέ
νη ἦν πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐθεράπευσε πολ
λοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις, * καὶ
δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλε, καὶ οὐκ ἤφιε
λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεσαν αὐτόν.
* καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, καὶ
ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀ
κεῖ προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σί
μων, καὶ οἱ μετ' αὐτου, καὶ εὑρόντες αὐτὸν,
λέγουσιν αὐτῷ. ὅτι πάντες ζητοῦσί σε.
καὶ λέγει αὐτοῖς. ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας
κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω, εἰς τοῦ
το γὰρ ἐξελήλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς
συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαί
αν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. * καὶ ἔρχε δ
ται πρὸς αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ
γονυπετῶν αὐτῷ, καὶ λέγων αὐτῷ. ὅτι ἐὰν
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς
σπλαγχνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἥψατο
αὐτου, καὶ λέγει αὐτῷ. θέλω, καθαρίσθητι. καὶ εἰ
πόντος αὐτ, εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτου ἡ λέ
πρα, καὶ ἐκαθαρίσθη. καὶ ἐμβριμησάμενος αὐ
τῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν. καὶ λέγει αὐτῷ. ὅρα
μηδενὶ

Obmutesce & exi ab homine. Et cum discerpsisset eum spiritus immundus, exclamassetq; uoce magna, exijt ab eo. Et obstupuerunt omnes, ita ut conquirerent inter se, dicētes: Quid est hoc? Quæ doctrina noua hæc? quia cum autoritate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei? Emanauit autem fama eius statim in totam undiq; regionem Galilææ finitimam. Et protinus è synagoga egressi, uenerunt in domum Simonis & Andreæ cum Iacobo & Ioanne. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans, & continuo dicunt ei de illa. Et accedens erexit eam, apprehensa manu eius, & reliquit eam febris ilico, ac ministrabat eis. Vesperi uero, cum occidisset sol, afferebant ad eum omnes male habentes, & qui à dæmonijs agitabantur. Et ciuitas tota congregata erat ad hostium, & sanauit multos qui ægrotabant uarijs morbis, & dæmonia multa eijciebat: & non sinebat loqui dæmonia, quod ipsum nossent. Et mane multa adhuc nocte cum surrexisset egressus est, & abijt Iesus in desertū locum, ibiq; orabat. & prosecutus est eum Simon, & qui cum illo erant. & cum inuenissent eum, dicunt ei: Omnes te quærunt. Et ait illis: Eamus in proximos uicos, ut & ibi prædicem: In hoc enim egressus sum. Et prædicabat in synagogis eorum, in tota Galilæa, & dæmonia eijciebat: Et uenit ad eum leprosus deprecans eum, eiq; ad genua accidens, ac dicens illi: Si uis potes me mundare. Iesus autem misertus, protensa manu, tetigit illum, & dicit ei: Volo, mundus esto. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: Et comminatus ei, statim emisit illum, dicitq; ei: Vide

g ne cui

μηδενὶ μηδὲν εἴπῃς, ἀλλὰ ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ πρόσενεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * ὁ δὲ ἐξελθὼν, ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν. * καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς καπερναούμ δι' ἡμερῶν, καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστί, καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν, μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν παραλυτικὸν φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσάρων. καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ διορύξαντες χαλῶσι τὸν κράββατον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτου, ὅτι οὕτως διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς. τί ταῦτα διαλογίζεσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, ἔγειρε καὶ ἆρον σου τὸν κράββατον, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω, ἔγειρε καὶ ἆρον τὸν κράββατον σου, καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων. ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεὸν, λέγοντας. ὅτι οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. * καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν, καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς

ne cui quicquam dicas, sed abi teipsum ostende principi sacerdotũ, & offer pro emundatione tui, quæ præcepit Moses in testimoniũ illis. At ille egressus cœpit prædicare multa, & diuulgare sermonẽ, ita ut iam nõ posset Iesus manifeste introire in ciuitatẽ, sed foris in desertis locis erat, & ueniebant ad eum undiq;.

Et iterum intrauit Capernaum post 11
dies aliquot, & auditum est quod in domo esset, & protinus cõgregati sunt multi, adeo ut iam non caperent eos, nec illa loca quæ erant circa ianuam, & loquebatur eis sermonẽ. Et uenient ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent appropinquare illi præ turba, nudauerũt tectum ædium in quibus erat, perfossoq; tecto funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat. Cum autem uidisset Iesus fidem illorũ, ait paralytico: Fili, remittantur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus deus? Et protinus ubi cognouisset Iesus spiritu suo, quod sic cogitarẽt intra sese, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus uestris? Vtrũ est facilius dicere paralytico, remittantur tibi peccata, an dicere, surge & tolle grabatum tuum & ambula? Vt autem sciatis quod filius hominis habet potestatẽ in terra remittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, surge ac tolle grabatum tuum, & abi in domũ tuam. Et statim surrexit, sublatoq; grabato egressus est in conspectu omnium, adeo ut stupescerent omnes, & glorificarent deum, dicentes: Nunquam sic uidimus. Et egressus est rursus ad mare, omnisq; turba ueniebat ad eum, ac docebat

eos.

αὐτός. * Καὶ παράγων ὁ Ιησοῦς, εἶδεν Λευὶν τὸν τοῦ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ λέγει αὐτῷ. Ἀκολούθει μοι, καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο τῷ Ιησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Τί, ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; * καὶ ἀκούσας ὁ Ιησοῦς, λέγει αὐτοῖς. Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύοντες, καὶ ἔρχονται, καὶ λέγουσιν αὐτῷ. Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ τῶν φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστί, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιῤῥάπτει ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ, εἰ δὲ μή ἄρει τὸ πλήρωμα αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς. εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσκούς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται, ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. * καὶ ἐγένετο, πάλιν παρεύεσθαι αὐτὸν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν, τίλλοντες τοὺς στάχυας, καὶ οἱ φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ. Ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν, ὃ οὐκ ἔξεστιν; καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς. Οὐδέποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔσχεν, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ

eos. Et cum præteriret Ieſus, uidit Leui Alphæi filium, ſedẽtem ad teloneum, & ait illi: Sequere me. Isq; ſurgens ſecutus eſt eum. Et factum eſt, cum accumberet in domo illius, multi etiam publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Ieſu & diſcipulis eiꝰ. erant enim multi qui ſecuti fuerant eum. Et ſcribæ ac phariſæi cum uidiſſent eum capientẽ cibum cum publicanis & peccatoribus, dicebant diſcipulis eius: Quid eſt, quod cum publicanis & peccatoribus edit ac bibit? Hoc audito Ieſus, ait illis: Non opus habent qui ualent, medico, ſed qui male habent. Non ueni ad uocandum iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Et diſcipuli Ioannis ac phariſæorum ieiunabant, ueniuntq; & dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis & phariſæorum ieiunant, tui autẽ diſcipuli non ieiunant? Et ait illis Ieſus: Num poſſunt filij thalami nuptialis, in quo cũ illis ſponſus eſt, ieiunare? Quamdiu habent ſecum ſponſum, nõ poſſunt ieiunare. Venient autem dies, cum auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Et nemo aſſumentũ panni rudis aſſuit ueſtimẽto ueteri, alioquin aufert ſupplementum eius nouum à ueteri, & peior ſciſſura fit. Et nemo mittit uinum muſtum in utres ueteres, alioqui diſrumpit uinum muſtum utres, & uinum effundit, & utres pereunt. ſed uinum muſtum in utres nouos mitti debet. Et accidit, ut tranſiret ſabbatis per ſegetes, & cœperunt diſcipuli eius iter uiam uellere ſpicas, & phariſæi dicebant ei: ecce cur faciunt ſabbatis, quod non licet? Et ipſe ait illis: Nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, cum opus haberet, & eſuriret ipſe & qui cum eo erant? quomodo ingreſſus ſit in domũ

θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. κε β * τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχὸ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ξ ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα. καὶ παρετήρουν αὐτὸν, εἰ τοῖς σάββασι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ ἐξηραμμένην ἔχοντι τὴν χεῖρα. ἔγειρε εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει αὐτοῖς. ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος ἐπὶ τῇ πωρώσει τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ. ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ ἐξέτεινε. καὶ ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς, ὡς ἡ ἄλλη. κς δ * καὶ ἐξελθόντες οἱ φαρισαῖοι, εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσι. κζ α * καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου, καὶ οἱ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολύ, ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρτερῇ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν. πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας. κθ κ * καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς, ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσι. λ * καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός. καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν

dei ſub Abiathar principe ſacerdotũ, & panes propoſitionis comederit, quos nõ licet edere niſi ſacerdotib⁹: & dederit etiã ijs qui ſecum erant? Et dicebat illis: Sabbatum propter hominẽ factum eſt, non homo propter ſabbatũ. Itaq; dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.

Et introiuit iterum in ſynagogam, & III erat ibi homo arefactam habens manũ: & obſeruabant eum, an ſabbatis ſanaturus eſſet eum, ut accuſarent illum. Et ait homini, habenti manũ arefactam: Surge in medium. Et dicit illis: Vtrum licet ſabbatis benefacere, an malefacere? animam ſeruare, an occidere? At illi tacebant. Et cum circumſpexiſſet eos cum ira cundia, condoleſcens ſuper cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manũ tuam. Et extendit: & reſtituta eſt manus illius ſana, ut altera. Egreſſi uero pharisæi, ſtatim unà cum Herodianis cõſilium inibant aduerſus eum, ut illum perderẽt. Ieſus autẽ cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & ingens multitudo à Galilæa ſecuta eſt eum, & ab Iudæa & ab Hieroſolymis, & ab Idumæa, & trans Iordanẽ: & qui circa Tyrum habitabant ac Sidonẽ, hominũ multitudo magna: qui cum audiſſent quæ faciebat, uenerũt ad eum. Et iuſſit Ieſus diſcipulis ſuis, ut nauicula ſibi deſeruiret ꝓpter turbam, ne ipſum premerent. Multos enim ſanauerat, ita ut irruerẽt in eum, quo illum tangerẽt, quotquot affligebant. Et ſpiritus immundi cũ illum uidiſſent, ꝓcidebant ei, & clamabant dicẽtes: Tu es filius dei: & uehementer interminabat eis, ne ſe manifeſtum facerẽt. Et aſcẽdit in montẽ, ac uocat ad ſe quos uoluit ipſe: & uenerũt ad eum. Et fecit duodecim ut eſſent ſecũ, & ut emitteret eos ad prædicandũ, utcꝫ haberẽt poteſtatem

σίαν θεραπεύειν τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ
λ δαιμόνια. * καὶ ἐπέθηκε τῷ σίμωνι ὄνομα Πέ
β τρον. καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάν-
νην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου, καὶ ἐπέθηκεν
αὐτοῖς ὀνόματα Βοανηργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ βροντῆς,
καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖ
ον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ
Ἁλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Κανα-
νίτην, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην ὃς καὶ παρέδωκεν
αὐτόν. καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον. * καὶ συνέρχεται
πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε
λα ἄρτους φαγεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλ
λβ θον κρατῆσαι αὐτόν. ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. * καὶ οἱ
β γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες,
ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρ
χοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
λγ * καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς
β ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς δύναται σατανᾶς σατα-
νᾶν ἐκβάλλειν; καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν
μερισθῇ, οὐ δύναται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκεί-
νη. καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δύνα
ται σταθῆναι ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέ
στη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται, οὐ δύναται σταθῆναι,
ἀλλὰ τέλος ἔχει. οὐ δύναται δυνατοῦ τὰ σκεύη
εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρ-
πάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ, καὶ τότε
λδ τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει. * ἀμὴν λέγω ὑ-
β μῖν, ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα
τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι, ὅσας
ἂν βλασφημήσωσιν. ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ
εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς
τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός ἐστιν αἰωνίου κρίσεως. ὅτι
λε ἔλεγον, πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. * καὶ ἔρ
β χονται ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ ἔξω ἑ-
στηκότες, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν φωνοῦντες αὐ
τόν, καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν, εἶπον δὲ
αὐτῷ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ζη
τοῦσί σε. καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. τίς ἐστιν
ἡ μήτηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψά
μενος τοὺς κύκλῳ περὶ αὐτὸν μαθητὰς καθημένους,
λέγει. ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου.
ὃς γὰρ

testatẽ sanandi morbos, eiiciendiq; dæ-
monia. Et imposuit Simoni nomen Pe-
trus: & Iacobum filium Zebedæi, & Io-
annem fratrẽ Iacobi, & imposuit eis no-
mina Boanerges, quod est, filij tonitrui:
& Andream, & Philippum, & Bartholo
mæum, & Matthæum, & Thomam, &
Iacobũ Alphæi filiũ, & Thaddæum, &
Simonẽ Cananæum, & Iudam Iscario-
tem qui & prodidit illum. Et ueniunt in
domũ, & cõuenit iterũ turba, sic ut non li
ceret illis uel panes edere: & cũ audissent
qui ad illum attinebant, exierũt ut man⁹
iniicerẽt in eum. Dicebant em̃, in furorẽ
uersus est. Et scribæ qui ab Hierosoly-
mis descẽderant, dicebant: Beelzebul ha
bet, & per principẽ dæmoniorũ eiicit dæ
monia. Et ad se uocatis eis, in parabolis
dicebat illis: Quomõ potest satanas sata
nam eiicere? Et si regnũ aduersus sese di-
uisum fuerit, nõ potest stare regnũ illud.
Et si domus cõtra semetipsam diuisa fue
rit, non potest stare domus illa: & si sata-
nas insurrexit aduersus semetipsum ac
diuisus est, nõ potest stare, sed finem ha-
bet. Nõ potest quisq; uasa fortis, ingres-
sus in domũ illi⁹, diripere, nisi prius fortẽ
alligarit, & tunc domũ ei⁹ diripiet. Amẽ
dico uobis: Om̃ia remittent̃ filijs homi-
num peccata. & cõuicia, quibuscunq; con
uiciati fuerint. At qui conuiciũ dixerit in
spiritũ sanctum, nõ habet remissionẽ in
æternũ, sed obnoxi⁹ est æterno iudicio.
Dicebãt em̃, spm̃ immũdũ habet. Et ue-
niunt mater ei⁹ & fratres, & foris stantes,
miserunt ad eũ q euocarẽt eũ, & sedebat
turba circa eũ, dicũtq; ei: Ecce mater tua
& frẽs tui foris q̃rũt te. Et rn̄dit eis, dicẽs:
Quæ ẽ mater mea, & frẽs mei? Et cũ cir-
cũspexisset, in circuitu circũ se discipulos
sedentes, ait: Ecce mater mea, & frẽs mei.

ὃς δ' ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός
λ̄ς μου, καὶ ἀδελφή μου, καὶ μήτηρ ὅστι.* καὶ πάλιν
β ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. καὶ
συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς, ὥστε αὐτὸν
ἐμβάντα εἰς πλοῖον, καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσσῃ,
καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς
γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς
πολλά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐ
τοῦ. ἀκούετε. ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ
ραι, καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε
παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ ου
ρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν
ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολ
λήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν
βάθος γῆς, ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυ
ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, ἐξηράν
θη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέ
βησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ συνέπνιξαν αὐτό, καὶ
καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν
γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαί
νοντα καὶ αὐξάνοντα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκον
τα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε
δὲ ἐγένετο καταμόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ
περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν.
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ
λ̄ᾱ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.* ἐκείνοις δὲ τοῖς
α ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται, ἵνα βλέ
ποντες βλέπωσι, καὶ μὴ ἴδωσι, καὶ ἀκούοντες
ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι, μήποτε ἐπιστρέ
ψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα. καὶ λέ
γει αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύ
την; καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσε
λ̄η σθε;* ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. οὗτοι δέ εἰ
β σιν οἱ παρὰ τὴν ὁδὸν ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ
ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ
ἄρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρ
δίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως, οἱ ἐπὶ τὰ
πετρώδη σπειρόμενοι, οἳ ὅταν ἀκούσωσι τὸν
λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐ
τόν, καὶ οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ

πρόσκαιροί

Qui enim fecerit uoluntatē dei, hic frater meus, & soror mea, & mater est.

Et iterum cœpit docere iuxta mare, & IIII
cōgregata est ad eum turba multa, ita ut nauim ingressus, sederet in mari, & tota turba iuxta mare in terra erat, & docebat eos per parabolas multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite, Ecce exibat seminator ad seminandū. & accidit inter seminandum, aliud quidem cecidit secus uiam, ueneruntq; uolucres cœli & comederunt illud. Aliud uero cecidit super petrosa, ubi nō habuit terram multā: & statim exortū est, quod nō haberet altitudinem terræ: sole autē exorto, æstu affectū est: & eo quod nō haberet radicem, exaruit. Et aliud cecidit in spinas, & succreuerunt spinæ ac suffocauerūt illud, & fructum nō dedit. Et aliud cecidit in terram bonā, & dabat fructum emergentē atq; crescentē: & afferebat unum triginta, & unum sexaginta, & unum centū. ac dicebat illis: Qui habet aures ad audiendū, audiat. Cum autē cœpisset esse solus, interrogauerūt eum hi, qui circū illū erant cum duodecim, de parabola, & dicebat eis: Vobis datū est nosse mysteriū regni dei, illis autē qui foris sunt per parabolas oīa fiunt: ut uidētes uideant, & nō cernant: & audientes audiant, & non intelligant: neqñ cōuertant, & remittantur eis peccata. Et ait illis: Nescitis parabolam hanc? & quō oīes parabolas cognoscetis? Seminator ille sermonē seminat. Isti uero sunt, qrū alij iuxta uiam dicunt ubi seminat sermo, & cū audierint, cōfestim uenit satanas, & aufert sermonē q seminatus est in cordib⁹eorū. Et alij sunt similiter, qui in petrosa semē excipiūt: qui cū audierint sermonē, statim cū gaudio accipiunt illud, & nō habent radicē in se, sed

temporarij

πρόσκαιροί εἰσιν, εἶτα γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν, οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούσασι τὸν λόγον καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριάκοντα, καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. * μήτι ὁ λύχνος καίεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν ἐπιτεθῇ; * οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ, οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φανερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. * ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * καὶ ἔλεγεν. οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν. καὶ ὁ σπόρος βλαστάνῃ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός. * καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ἢ ἐν τίνι παραβολῇ παραβαλῶμεν αὐτήν; ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ὄντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν. * καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον

temporarij ſunt: deinde coorta afflictione aut perſecutione propter ſermonem, cõfeſtim offenduntur. Et alij ſunt qui in ſpinas ſemen excipiunt. hi ſunt qui ſermonem audiunt, & ſolicitudines ſæculi huius ac deceptio diuitiarũ, cæterarũq; rerum cupiditates introëuntes, ſuffocant ſermonem, ac redditur infructifer. Et alij ſunt qui in terram bonam ſemen excepe runt, qui audiunt uerbum & ſuſcipiunt, & fructificant, ita ut aliud granũ adferat triginta, aliud ſexaginta, aliud centũ. Et dicebat illis: Num lucerna incenditur, ut ſubter modium ponatur, aut ſubter lectum? Nonne ut ſuper candelabrũ ponatur? Non eſt enim quicq; occultũ, qd' non manifeſtetur: neq; fuit ſecretum, ſed ut in propatulum ueniat. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et dicebat illis: Videte quid audiatis: Qua menſura metimini, alij metientur uobis, & adijcietur uobis qui auditis: Qui enim habet, dabitur illi: & qui nõ habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. & dicebat: Sic eſt regnũ dei, quẽadmodum ſi homo iaciat ſementem in terram, ac dormiat, atq; ille exurgat nocte ac die: ſegeſq; germinet, ac ſurgat in altum dum neſcit ille. Vltro enim terra fructificat, primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenũ frumẽtum in ſpica. cum autẽ productus fuerit fructus, ſtatim mittit falcem, quoniã adeſt meſſis. Et dicebat: Cui aſſimilabimus regnum dei? aut qua collatione cõferemus illud? Eſt ſicut granũ ſinapis, qd' cum ſeminatũ fuerit in terra, minus eſt omnibus ſeminib⁹ quæ ſunt in terra: & cũ ſeminatum fuerit, exurgit, & fit maius omnibus olerib⁹: & facit ramos magnos, ita ut poſſint ſub umbra eius aues cœli nidificare. Et talibus multis parabolis loquebat eis

μ̄ε τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν.* χωρὶς
ι δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς, κατ' ἰδίαν
δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα.
μ̄ζ *καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὀψίας
β γενομένης, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέν
τες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν
ἐν τῷ πλοίῳ, καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια ἦν μετ'
αὐτοῦ. καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη, καὶ τὰ
κύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη
γεμίζεσθαι, καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ
τὸ προσκεφάλαιον καθεύδων. καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διδάσκαλε,
οὐ μέλει σοι, ὅτι ἀπολύμεθα; καὶ διεγερθεὶς
ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσ-
σῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνε-
μος, καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη, καὶ εἶπεν
αὐτοῖς. τί δειλοί ἐστε οὕτως; πῶς οὐκ ἔχετε
πίστιν; καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλε
γον πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ
ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν αὐτῷ;

* καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης εἰς τὴν ια
χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐ-
τῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ
τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκα-
θάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνη
μείοις. καὶ οὔτε ἁλύσεσιν οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν
δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁ-
λύσεσι δεδέσθαι, καὶ διεσπάσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁ-
λύσεις, καὶ τὰς πέδας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς
αὐτὸν ἴσχυε δαμάσαι. καὶ διὰ παντὸς νυκτὸς
καὶ ἡμέρας ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν
ἦν κράζων, καὶ κατακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰ-
δὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ
προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράξας φωνῇ μεγά-
λῃ εἶπεν· τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ
ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν, μή με βασανίσῃς.
ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρ
τον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα αὐτὸν. τί
σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων, λεγεὼν
ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει
αὐτὸν πολλὰ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω
τῆς χώρας

sermonẽ, prout poterant audire. sine parabola uero non loquebatur eis. seorsim autem discipulis suis exponebat omnia. Et ait illis in die illo cum facta esset uespera: Transeamus in ulteriorem ripam. Et dimissa turba, assumunt eum ita ut erat in naui, sed & aliæ nauiculæ erant cum illo. Et oritur procella uenti magna, & fluctus irruebant in nauim, ita ut illa iam impleretur. Et erat ipse in puppi super ceruical dormiens, & excitant eum, dicuntq; illi: Præceptor, nõ est tibi curæ, quod perimus? Et excitatus increpauit uentum, dixitq; mari: Tace, obmutesce. & conquieuit uentus, factaq; est tranquillitas magna, & ait illis: Quid timidi estis adeo? Qui fit ut non habeatis fiduciam? Et timuerunt timore magno, dicebantq; inter sese: Quisnam hic est, quia & uentus & mare obediunt ei?

Et uenerunt traiecto mari in regionẽ v
Gadarenorum. Egressoq; ei de naui, statim occurrit è monumẽtis homo spiritui obnoxius immũdo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neq; cathenis quisq; poterat eum ligare, ꝓpterea qđ, cum sæpe cõpedibus & cathenis uinctus fuisset, discerptæ essent ab illo cathenæ, & cõpedes essent cõminutæ, neq; quisq; ualuisset eum domare. Et semper die ac nocte in montibus & in monumentis erat clamans, & cõcidens seipsum lapidibus. Cũ uidisset autẽ Iesum eminus, cucurrit, & adorauit eum, & clamans uoce magna dixit: Quid mihi tecũ est Iesu fili dei altissimi? adiuro te ꝑ deũ, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spũs immũde ab homine. & interrogabat eũ: Qđ tibi nomẽ est? Et respondit, dicens ei: Legio mihi nomẽ est, quia multi sumus. Et deprecabat eũ multũ, ne se emitteret extra

regionẽ.

τῆ χώρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τοῖς ὄρεσι ἀγέλη χοίρων μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες. πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους. καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι, καὶ ἐπνίγοντο ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους, ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγροὺς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός, καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφοβήθησαν. καὶ διηγήσαντο αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων. καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. * καὶ ἐμβάντος αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ. ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σούς, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς, ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκε καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ δεκαπόλει, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ πάντες ἐθαύμαζον. * καὶ διαπεράσαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν πρὸς τὴν θάλασσαν. καὶ ἰδοὺ ἔρχεται εἷς τῶν ἀρχισυναγώγων, ὀνόματι ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ. καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων. ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἐσχάτως ἔχει, ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ. καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ συνέθλιβον αὐτόν. καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἰατρῶν, καὶ δαπανήσασα τὰ ἑαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν

regionē. Erat autē ibi iuxta montes grex porcorū magnus pascēs, & deprecabant eum omnes dæmones, dicētes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus. Et permisit eis statim Iesus. Et egressi spiritus immundi ingressi sunt in porcos. Et ferebatur grex per præceps in mare, erant autem fermè bis mille, & suffocati sunt in mari. Porrò qui pascebant porcos, fugerunt, & renunciauerūt in ciuitatem, & in agros. Et egressi sunt ad uidendum quid esset qđ acciderat, & ueniunt ad Iesum, & uident illum qui à dæmonio uexabat sedentē ac uestitū: & sanæ mentis, qui habuerat legionē, & timuerunt. Et narrauerunt illis, qui uiderant, qualiter accidisset ei qui dæmoniū habuerat, & de porcis. Et rogare cœperūt eum, ut discederet de finibus ipsorū. Et cum ingressus esset nauim, rogabat illum qui fuerat à dæmonio correptus, ut esset cum illo: Iesus autē non permisit eum, sed ait illi: Abi in domum tuā ad tuos, & annuncia illis quanta tibi dominus fecerit, & misertus sit tui. Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & omnes mirabantur. Et cum traiecisset Iesus naui rursus in ulteriorē ripam, cōuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et ecce uenit quidam principū synagogæ, nomine Iairus: & cū uidisset eū, procidit ad pedes eius, & deprecabatur eū multū, dicēs: Filiola mea in extremis est, oro ut uenias & imponas illi manus, ut salua sit, & uiuet. Et abiit cū illo, & sequebatur eū turba multa, & cōprimebāt eū. Et mulier quædā, quæ fuerat obnoxia profluuio sanguinis annos duodecim, fueratq; multa perpessa à cōplurib⁹ medicis, & insumpserat oia sua, neq; quicq; adiumēti sensserat, sed magis in deteriꝰ uenerat, cum audisset de Iesu, uenit in

ἐλθοῦσα ὄχλῳ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε γάρ, κἂν τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἅψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ, τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε. τίς μου ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε, καὶ λέγεις, τίς μου ἥψατο; καὶ περιἐβλέπετο ἰδεῖν τὴν τοῦτο πεποιηκυῖαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγοντες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ. μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν ἰακώβου. καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ θόρυβον καὶ κλαίοντας, καὶ ἀλαλάζοντας πολλά, καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς. τί θορυβεῖσθε καὶ κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν ἅπαντας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ. ταλιθά, κοῦμι, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, τό, κοράσιον, σοὶ λέγω, ἔγερσε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα, καὶ ἐξέστησαν ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα μηδεὶς γνῷ τοῦτο, καὶ εἶπε δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.* καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ

μ α

uenit in turba à tergo, & tetigit ueſtimentum eius. Dicebat enim: ſi uel ueſtimẽta eius tetigero, ſalua ero. Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius, & ſenſit corpore, quod ſanata eſſet à flagello. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens uirtutem ex ſeſe prodiſſe, conuerſus in turba, aiebat: Quis tetigit ueſtimenta mea? Et dicebant ei diſcipuli ipſi?: Vides turbam undiq; prementẽ te, & dicis: quis me tetigit? Et circumſpiciebat, ut uideret eam quæ hoc fecerat. Mulier uero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe, uenit & accidit ei, dixitq; ei omnem ueritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſeruauit, uade cum pace, & eſto ſana à flagello tuo. Adhuc eo loquẽte ueniunt à principe ſynagogæ, qui dicerent: Filia tua mortua eſt, quid ultra uexas magiſtrum? Ieſus autem protinus audito ſermone qui dicebatur, ait principi ſynagogæ: Ne metuas, tantummodo crede. Et non permiſit, ut quiſquam ſe ſequeretur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem Iacobi. Et uenit in domum principis ſynagogæ, uidetq; tumultum ac flentes & eiulantes multum, & ingreſſus ait illis: Quid tumultuamini & ploratis? Puella non eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe uero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrẽ puellæ, & eos qui cum ipſo erant, & ingreditur eò ubi puella erat iacens, & apprehenſa manu puellæ, ait illi: Tabitha, cumi, qd' eſt, ſi quis interpretet': Puella, tibi dico, ſurge. Et cõfeſtim ſurrexit puella, & ambulabat. erat em̃ annorũ duodecim. & obſtupuerũt ſtupore magno. Et præcepit illis uehementer, ne quiſq; id ſciret, & iuſſit ut daretur illi quod ederet.

Et egreſſus eſt illinc, uenitq; in patriã VI
ſuam,

αὐτου, καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτου. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν, καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξεπλήσσοντο λέγοντες. πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ; καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτου γίνονται; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων, ὁ υἱὸς μαρίας, ἀδελφὸς δὲ ἰακώβου καὶ ἰωσῆ καὶ ἰούδα, καὶ σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ αὐτου ὧδε πρὸς ἡμᾶς; * καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτου, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτου. καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδὲ μίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας ἐθεράπευσε. καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. * καὶ περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ, διδάσκων. * καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ιΔ
ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον, μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια, καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, * ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν, * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξονται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται σοδόμοις ἢ γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. * καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον, ἵνα μετανοῶσιν. καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἤλειφον ἐλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους καὶ ἐθεράπευον. * καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς ἡρῴδης, φανερὸν γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτου, καὶ ἔλεγεν, ὅτι ἰωάννης ὁ βαπτίζων, ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τουτο ἐνεργοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι ἠλίας ἐστίν. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ὡς εἷς τῶν προφητῶν

μα α
μβ β
μγ β
μδ β
με β
μς κ
μζ β
ιε

suam, & sequuntur eum discipuli sui. Cumq; adesset sabbatum, cœpit in synagoga docere, multiq; audientes obstupuerunt, dicētes: Vnde huic hæc? & quæ est sapientia, quæ data est illi? & uirtutes tales per manus eius efficiuntur? Nonne hic est faber ille, filius Mariæ, frater Iacobi, & Iose, & Iuda, & Simonis? Nōne & sorores eius hic nobiscum sunt? Et offendebantur per eum. Dicebat autem illis Iesus: Non est propheta cōtemptus nisi in patria sua, & inter cognatos, & in familia sua. Et non poterat ibi uirtutem ullam ædere, nisi quod paucos infirmos, impositis manibus sanauit. ac mirabatur propter incredulitatem eorum. & obambulabat per uicos undiq; circumiacentes, docens. Et accersit duodecim, cœpitq; eos emittere binos, ac dabat illis potestatē aduersus spiritus immundos. Et præcepit illis, ne quid tollerēt in uiam, nisi uirgam tantum: non peram, non panem, non in zona æs: sed calciarentur sandaliis, & ne induerentur binis tunicis. Et dicebat eis: Vbicunq; introieritis in domum, illic manete donec exeatis illinc. Et quicunq; non receperint uos, neq; audierint uos, exeuntes illinc, excutite puluerem qui est sub pedibus uestris in testimonium illis. Amen dico uobis: tolerabilius erit Sodomis aut Gomorris in die iudicij, quam ciuitati illi. Et egressi prædicabant, ut resipiscerent, & dæmonia multa eijciebant, & ungebant oleo multos ægros & sanabant. Et audiuit rex Herodes (innotuerat enim nomen eius) dicebatq;: Ioannes ille, qui baptizabat, resurrexit à mortuis, & propterea uirtutes agunt in illo. Alij dicebant, Helias est: alij uero dicebant, propheta est, uel tanquam unus ex

μη προφητῶν. * Ακούσας δὲ ὁ ἡρώδης, εἶπεν, ὃν
ι ἐγὼ ἀπεκεφάλισα ἰωάννην, οὗτός ἐστιν, αὐ-
μθ τὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. * Αὐτὸς γὰρ ὁ ἡρώδης
β ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν ἰωάννην, καὶ ἔδη-
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ ἡρωδιάδα τὴν
γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι
αὐτὴν ἐγάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ ἰωάννης τῷ
ἡρώδῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα
τοῦ ἀδελφοῦ σου. ἡ δὲ ἡρωδιὰς ἐνεῖχεν αὐτῷ
καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδύνα-
το. ὁ γὰρ ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν ἰωάννην, εἰ-
δὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ
συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ πολλὰ ἐ-
ξ ποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουεν. * Καὶ γενομέ-
ς νης ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε ἡρώδης τοῖς γενεσίοις
αὐτοῦ δεῖπνον ἐποίει τοῖς μεγιστάσι, καὶ τοῖς
χιλιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαί-
ας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ τῆς
ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσά-
σης τῷ ἡρώδῃ, καὶ τοῖς συνανακειμένοις, εἶ-
πεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ. αἴτησόν με ὃ ἐὰν
θέλεις, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤμοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ
ἐάν με αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμίσους τῆς
βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶπεν τῇ μη-
τρὶ αὐτῆς. τί αἰτήσομαι; ἡ δὲ εἶπεν. τὴν κε-
φαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦσα
εὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσα-
το λέγουσα, θέλω ἵνα μοι δῶς ἐξαυτῆς ἐπὶ πίνα-
κι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ περίλυπος
γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους καὶ τοὺς
συνανακειμένους οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆ-
σαι. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκου-
λάτωρα, ἐκέλευσεν ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν
αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν
ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκε τὴν κεφαλὴν αὐ-
τοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορα-
σίῳ, καὶ τὸ κοράσιον ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ
αὐτῆς. καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἦλ-
θον καὶ ἦραν τὸ πτῶμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ
ξα ἐν μνημείῳ. * Καὶ συνάγοντες οἱ ἀπόστολοι
η πρὸς τὸν ιησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα,
καὶ

prophetis. Cum audisset autem Herodes, ait: Cui ego præcidi caput, Ioannes iste est, ipse surrexit à mortuis. Nam ipse Herodes, missis satellitibus manus iniecerat in Ioannem, & uinxerat eum in carcere propter Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, quia duxerat eam uxorem. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Herodias autem insidiabatur illi, uolebatq́ occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum uirum iustum ac sanctum, & obseruabat eum: auditóq́ eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Et cum dies opportunus accidisset, cum Herodes in natalicijs cœnam faceret primatibus ac tribunis, & primoribus Galilææ, cumq́ introisset filia ipsius Herodiadis ac saltasset, placuissetque Herodi ac simul accumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod uis, & dabo tibi. Et iurauit illi, quicquid à me petieris, dabo tibi usque ad dimidium regni mei. At illa egressa dixit matri suæ: Quid petam? Illa uero dixit: Caput Ioannis baptistæ. Et ingressa statim cum festinatione ad regem, petiuit dicens: Volo, ut protinus des mihi in lance caput Ioannis baptistæ. Et dolore affectus rex, propter iusiurandum eosque qui simul accumbebant noluit eam reijcere. Et confestim rex misso spiculatore iussit inferri caput eius. At ille abijt ac decollauit eum in carcere, & attulit caput eius in lance, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ. Quo audito, discipuli eius uenerunt, & sustulerunt cadauer eius, posueruntq́ illud in monumento. Et congregantur apostoli ad Iesum, ac renunciauerunt ei omnia,

&

καὶ ὅσα ἐποίησαν, & ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. * Δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, & ἀναπαύσασθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν. * καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας οἱ ὄχλοι, & ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ προῆλθον αὐτοὺς, καὶ συνῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. * καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς, & κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους, τί γὰρ φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. & λέγουσιν αὐτῷ. ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν διακοσίων δηναρίων ἄρτους, καὶ δώσωμεν αὐτοῖς φαγεῖν; ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε ιε & ἴδετε. καὶ γνόντες, λέγουσι, πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλιθῆναι πάντας, συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσαν πρασιαὶ πρασιαὶ ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέκλασε τοὺς ἄρτους, & ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρισε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες & ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι ἄνδρες. * καὶ εὐθέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. * καὶ ἀποταξά-

μενος

& quæ egissent, quæcp docuissent. Et ait illis: Venite uos soli seorsim in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant em̃ qui uenirent & abirent multi. ac ne cibum quidem capere uacabat. Et abijt in desertũ locum nauigio seorsim. Et uiderunt eos abeuntes, turbæ: & agnouerũt eum multi, & itinere pedestri ex om̃ibus ciuitatib⁹ cõcurrerũt illuc, & præuenerũt eos, conueneruntcp ad illum. Et egressus uidit turbam multã Iesus, & affectu misericordiæ tactus est erga eos, quia erant uelut oues nõ habentes pastorem. Et cœpit illos docere multa. & cum iam multũ temporis præteriisset, accesserũt ad illum discipuli eius, dicẽtes: Desertus est locus, & iam multũ tẽporis est, dimitte illos, ut abeant in circumiacentes uillas ac uicos, emantcp sibi panes: nam quod edant, nõ habent. At ille respondens ait illis: Date illis uos quod edant. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & demus illis quod edant? At ille dicit eis: Quot panes habetis? Ite & uidete. Et cũ cognouissent, dicunt, quinq; & duos pisces. Et præcepit illis ut accumbere facerent omnes, distributis conuiuijs in uiridi gramine. Et discubuerunt diuisi in uiridaria centeni & quinquageni. Et cum accepisset quinq; panes ac duos pisces, sublatis in cœlum oculis benedixit, ac fregit panes, deditcp discipulis suis ut apponerent illis, & duos pisces diuisit omnibus. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autẽ qui comederãt circiter quinq; millia uirorum. Et statim coëgit discipulos suos conscendere nauim, ut præcederent transmisso mari Bethsaidam, dum ipse dimitteret turbam. Et cum dimisis-

μένους αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξα-
ξζ δ σθαι,* καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέ-
σῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς,
καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαύ-
νειν, ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς. καὶ
περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται ιζ
πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης,
καὶ ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐ-
τὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν
φάντασμα εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ
αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν, καὶ εὐθέως ἐλά
λησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. θαρσεῖτε,
ξκ ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε,* καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς
ς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος, καὶ
λίαν ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσαντο, καὶ ἐθαύ
μαζον. οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις. ἦν γὰρ
αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσ
αντες, ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν γεννησαρέθ, καὶ
προσωρμίσθησαν.* καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ
ξθ β τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδρα
μόντες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο
ἐπὶ τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας πε
ριφέρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί, καὶ ὅπου
ἂν εἰσεπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀ-
γροὺς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦν-
τας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα κἂν τοῦ κρα-
σπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται, καὶ ὅσοι ἂν
ο ἥπτοντο αὐτοῦ, ἐσώζοντο.* καὶ συνάγονται VII
πρὸς αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι, καί τινες τῶν γραμμα
τέων ἐλθόντες ἀπ' ἰεροσολύμων, καὶ ἰδόντες τι ιθ
νὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς χερσὶ, τοῦτ' ἔ-
στιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ἐμέμφαντο,
οἱ γὰρ φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ ἰουδαῖοι, ἐὰν
μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίου-
σι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβύ
τέρων, καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσωνται,
οὐκ ἐσθίουσι. καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέ-
λαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξε
σῶν καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν.* ἐπειτα ἐπε- κα
ς ρωτῶσιν αὐτὸν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμμα-
τεῖς. διατί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι

set eos, abijt in montem ad orandum. Et cum uespera aduenisset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra, uiditq; eos laborantes in remigando, erat enim uentus cõtrarius eis. Ac circa quartã uigiliam noctis uenit ad eos, ambulans sup mare, & uolebat præterire eos. At illi ut uiderũt eum ambulantẽ super mare, putauerunt spectrũ esse, & exclamauerunt: Omnes eñ uidebant eum, & cõturbati sunt. & statim locutus est cũ eis, dixitq; eis: Confidite, ego sum, ne terreamini. Et ascendit ad illos in nauim, & conquieuit uentus, & ueheméter supra modũ intra sese stupebant, & admirabant̃. Non eñ intellexerant de panib⁹, erat eñ cor eorũ obcæcatũ. Et cum traiecissent, uenerũt in terrã Genezareth, & applicuerũt in portum. Cũq; egressi essent de naui, cõtinuo agnouerunt eum, ac percurrẽtes totã undiq; regionẽ illam, cœperunt in grabatis eos qui male habebant circũferre, cũ audissent eũ illic esse, & quocũq; introisset in uicos, aut in ciuitates, aut in uillas, in plateis ponebãt infirmos, & deprecabant̃ eum, ut uel fimbriã uestimẽti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, salui fiebant. Et conueniunt ad eum pharisæi, & quidam de scribis qui uenerant Hierosolymis. & cum uidissent quosdã ex discipulis eius cõmunibus manibus (id est, illotis) edere panes, incusabant. nam pharisæi, & omnes Iudæi, nisi crebro lauerint manus, non capiunt cibum, tenentes instituta maiorum. & à foro uenientes, nisi loti fuerint non comedunt. Et alia multa sunt, quæ susceperunt seruanda, nempe lotiones poculorum & urceorum & æramẽtorũ & lectorum. Deinde interrogant eum pharisæi & scribæ. Quare discipuli tui non ambulant

νῦν τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται. οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτηρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. καλῶς, ἀθετεῖτε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε. μωσῆς γὰρ εἶπεν. τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μητέρα σου. Ὁ δὲ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ κορβᾶν, ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκ ἔτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει ὑμῶν ᾗ παρεδώκατε, καὶ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκαλεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς. ἀκούετέ μου πάντες καὶ συνίετε. οὐδέν ἐστιν ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. * καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν παραβολήν. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι, ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπορεύεται, ἐκκαθαρίζων πάντα τὰ βρώματα; ἔλεγε δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ

iuxta ritum traditum à maioribus, ſed illotis manibus edunt panem? At ille reſpondens, dixit eis: Bene uaticinatus eſt Eſaias de uobis hypocritis, ſicut ſcriptū eſt: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt à me: in uanum autē me colunt, docentes doctrinas, præcepta hominum. Nam omiſſo præcepto dei, tenetis conſtitutiones hominū, ablutiones urceorū & poculorū, aliáq; ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis: Bene, reijcitis præceptum dei, ut conſtitutionē ueſtram ſeruetis. Moſes enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuam: & qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri uel matri corban, quod eſt, donum quodcūq; ex me, in tuum cedet commodum. & præterea nō ſinitis eum quicq; facere patri ſuo aut matri ſuæ, & irritum facitis uerbum dei per conſtitutionem ueſtram quam tradidiſtis. Et ſimilia huiuſmodi multa facitis. Et cum aduocaſſet ad ſe totam turbam, dicebat illis: Audite me omēs & intelligite: Nihil eſt extra hominē introiens in eum, quod poſſit eum inquinare, ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ inquinant hominem. Si quis habet aures ad audiendum, audiat. Et cum introiſſet in domum ſemotus à turba, interrogabant eum diſcipuli eius de ſimilitudine. Et ait illis: Adeo & uos intelligentia caretis? Nondum intelligitis, quod omne foris introiens in hominem, non poteſt eum inquinare, quia non intrat in eius cor, ſed in uentrem: & in ſeceſſum exit, repurgans omnes eſcas? Dicebat autem, quod ab homine exit, illud inquinat hominem. Ab interioribus enim de corde hominum malæ co-

λογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύοντες, μοιχεῖαι, πορ
νεῖαι, φόνοι, κλοπαὶ, πλεονεξίαι, πονηρίαι,
δόλος, ἀσέλγεια, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασ
φημίαι, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη. πάντα ταῦ
τα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν ἐκπορεύετες, καὶ κοινοῖ τὸν
ἄνθρωπον. καὶ ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς
τὰ μεθόρια τύρου καὶ σιδῶνος. καὶ εἰσελθὼν εἰς
οἰκίαν, οὐδένα ἤθελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνή
θη λαθεῖν. Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶ ιθ̄
χεν τὸ θυγάτριον αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον,
ἐλθοῦσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.
ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνίς, συροφοίνισσα τῷ γέ
ογ̄ νει, * καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα τὸν δαιμόνιον ἐκβάλ
ς λῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ
τῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα. οὐ
γὰρ καλόν ἐστι, λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων,
καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέ
γει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ὑπὸ κά
τω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν παιδί
ων. καὶ εἶπεν αὐτῇ. διὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὕπα
γε, ἐξελήλυθε τὸν δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου.
καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸν δαι
μόνιον ἐξεληλυθὸς, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλη
οδ̄ μένην ἐπὶ τῆς κλίνης. * καὶ πάλιν ἐξελθὼν
ι ἐκ τῶν ὁρίων τύρου καὶ σιδῶνος, ἦλθεν πρὸς τὴν
θάλασσαν τῆς γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρί
ων δεκαπόλεως, καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν κ̄
μογιλάλον. καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα ἐπι
θῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. καὶ ἀπολαβόμενος αὐτὸν
ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατιδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύ
λους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο
τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐ
ρανὸν, ἐστέναξε, καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθά. ὅ
ἐστι, διανοίχθητι, καὶ εὐθέως διηνοίχθησαν αὐ
τοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης
αὐτῆς, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα
οε̄ μηδενὶ εἴπωσιν. * ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλ
κ λετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκήρυσσον. καὶ ὑπερ
οϛ̄ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγοντες, * καλῶς
ς πάντα πεποίηκε, καὶ τοὺς κωφοὺς ποιεῖ ἀ
κούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους λαλεῖν.

Εν

gitationes procedunt, adulteria, ſtupra, homicidia, furta, auariciæ, fraudes, dolus, impudicitia, malus oculus, conuicia, ſuperbia, ſtulticia. omnia hæc mala ab internis procedunt, & inquinant hominem. Et inde ſurgens, abijt in confinia Tyri ac Sidonis, & ingreſſus domum, neminem uoluit ſcire, nec potuit latere. Mulier enim ſtatim ut audiuit de eo, cuius filiola habebat ſpiritum immundum, uenit & accidit ad pedes eius. Erat enim mulier Græca Syrophœniſſa genere, & rogabat eum, ut dæmonium eijceret de filia ſua. Ieſus autem dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Non eſt enim honeſtum, ſumere panem filiorum, & proijcere catellis. At illa reſpondit & dicit illi: Etiam domine: Nam catelli quoq; comedunt ſub menſa de micis filiorum. Et ait illi: Propter iſtum ſermonē uade, exijt dæmonium à filia tua. Et cum abiſſet domum ſuam, reperit dæmonium exiſſe, & filiam iacentem ſuper lectum. Et rurſum egreſſus de finibus Tyri ac Sidonis, uenit ad mare Galilææ per medios fines decapolis, & adducunt ei ſurdum, impeditæq; linguæ, & deprecantur eum, ut imponat illi manum. & cum apprehendiſſet eum de turba ſeorſim, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & ſputo emiſſo tetigit linguam eius, ac ſuſpiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephphatha, quod eſt, aperire. Et ſtatim apertæ ſunt eius aures, & ſolutum eſt uinculum linguæ eius, ac loquebatur recte, Ac præcepit illis, ne cui dicerent. Sed quo magis ille eis præceperat, hoc potius amplius prædicabant. & ſupra modum ſtupebant, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos facit audire, & mutos loqui.

In

Εν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος ὁ ιησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς. σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι. καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ. τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν ἥκασιν. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς. πόσους ἔχετε ἄρτους; κᾱ οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγγειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ ἄρτους εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παραθῶσι, καὶ παρέθηκαν τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλογήσας εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες, ὡσὶ τετρακισχίλιοι, καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.
* καὶ ἐξῆλθον οἱ φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει. τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; * ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς ἐμβὰς πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰμὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. * καὶ διε κᾱ
στέλλετο αὐτοῖς λέγων. ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρῴδου.
* καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ γνοὺς ὁ ιησοῦς λέγει αὐτοῖς. τί διαλογίζεσθε, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε. οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε; ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους

In dieb⁹ illis cū turba admodū multa VIII
eſſet, nec haberēt qd̄ manducarēt, accerſitis ad ſe Ieſus diſcipulis, ait illis: Miſericordia tangor erga turbam, quia iam tri duo manent apud me, nec habent quod edant: & ſi dimiſero eos ieiunos in domum ſuam, deficiēt in uia. Quidā em̄ ex eis è longinquo uenerūt. Et reſpōderunt ei diſcipuli ſui: Vnde iſtos quis poterit hic ſatiare panib⁹ in ſolitudine? Et interrogauit eos: Quot panes habetis? Illi uero dixerūt: ſeptē. Et præcepit turbæ diſcumbere ſuper terrā. Et acceptis ſeptē panibus, cū gratias egiſſet, fregit, deditq; diſcipulis ſuis, ut apponerent. & appoſuerunt turbæ. & habebant piſciculos paucos: & cū bn̄dixiſſet, iuſſit apponi & hos. Comederūt autē & ſaturati ſunt, ac ſuſtulerūt quæ ſuperfuerāt, fragmētorū ſeptē ſportas. Erāt autē qui comederant fermè q̄ter mille, & dimiſit illos. Et mox ingreſſus in nauim cum diſcipulis ſuis, uenit in partes Dalmanutha. Et egreſſi ſunt phariſæi, cœperūtq; diſputare cū illo quærētes ab eo ſignū è cœlo tentantes eū, & cū ingemuiſſet ſpū ſuo dicit, cur generatio hæc ſignū quærit? amē dico uobis, ſi dabitur generatiōi huic ſignū. Et relictis illis ingreſſus rurſus nauim, abijt traiecto lacu. Et obliti fuerant ſumere panes, nec præter unū panē habebant ſecū in naui. Ac præcepit illis dicens: Videte, cauete à fermēto phariſæorū, & à fermēto Herodis, & diſputabant inter ſeſe dicētes: Panes nō habem⁹, & eo cognito Ieſus dicit illis: Quid diſputatis, qd̄ panes nō habetis? Nondū aiaduertitis nec intelligitis? adhuc obcæcatū habetis cor ueſtrū? oculos habētes, nō cernitis, & aures habētes, nō auditis? & nō meminiſtis? Cū quinq; panes fregiſſem in hominū quinq; milia,

κγ̄. περὶ τοῦ τυφλοῦ. κδ̄. περὶ φόρου ἐν καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.

λίους, πόσους κοφίνους πλήρεις κλασμάτων
ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα· ὅτε δὲ τοὺς
ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους, πόσων σπυρίδων
πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον,
πᾱ ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. πῶς οὐ νοεῖτε; * καὶ
ι ἔρχεται εἰς βηθσαϊδάν, καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυ κγ̄
φλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν, ἵνα αὐτοῦ ἅψη-
ται. καὶ ἐπιλαβόμενος τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξή-
γαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης. καὶ πτύσας εἰς
τὰ ὄμματα αὐτοῦ, καὶ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ,
ἐπηρώτα αὐτὸν, εἴ τι βλέπει, καὶ ἀναβλέψας
ἔλεγε. βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δέν-
δρα ὁρῶ περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθη-
κε τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ
ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι, καὶ ἀποκατεστά-
θη, καὶ διέβλεψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ
ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων.
μηδὲ εἰς τὴν κώμην εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς
πβ̄ τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. * καὶ ἐξῆλθεν ὁ ιησοῦς καὶ
α οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας καισαρίας κδ̄
τῆς φιλίππου. καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς· τίνα με λέ-
γουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν,
ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι ἡλίαν, ἄλ-
λοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει
αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀπο-
κριθεὶς δὲ ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χρι-
στός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέ-
γωσι περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐ-
τοὺς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα-
θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυ-
τέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,
καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας
ἀναστῆναι, καὶ παῤῥησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει.
πδ̄ * καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ πέτρος, ἤρ-
ς ξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς καὶ ἰ-
δὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ πέ-
τρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι
οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων,
πε̄ * καὶ προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς
ϛ μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. ὅς τις θέλει
ὀπίσω

lia, quot cophinos fragmentis plenos su-
stulistis? Dicunt ei, duodecim. Cum au-
tem septem in quatuor milia, quot spor-
tas ex reliquijs fragmentorũ tulistis? Illi
uero dixerunt, septem. Et dixit illis: Qui
fit ut non intelligatis? Et uenit Bethsai-
dam, & adducũt illi cæcum & obsecrant
eum, ut illum tangeret. Et apprehẽsa ma
nu cæci, eduxit illum extra uicum. & cum
expuisset in oculos illius, imposuissetq́;
illi manus, interrogauit eum, si quid uide
ret, & recepto uisu, dicebat: Video homi-
nes, quoniam uelut arbores cerno ambu
lantes. Deinde rursum imposuit manus
super oculos illius, & fecit ut uisum reci-
peret: & restitutus est, ac denuo uidebat
dilucide om̃es, & dimisit illum in domũ
suam, dicens: Neq; in uicum ingrediaris,
neq; dixeris cuiq̃; in uico. Et egressus est
Iesus & discipuli illius in uicos Cæsariæ,
quæ cognominat' Philippi, & in uia in-
terrogauit discipulos suos dicens: Quem
me dicunt homines esse? Illi uero respon
derunt: Ioannem baptistam, & alij He-
liam, alij rursus unum de numero pro-
phetarũ. Et ipse dicit illis. at uos quẽ me
dicitis esse? Respondens autem Petrus,
dicit illi: Tu es ille Christus. Et intermi-
natus est eis, ne cui dicerent de se. Et cœ-
pit docere eos, quod oporteret filium ho
minis multa pati, & reprobari à seniori-
bus summisq́; sacerdotibus ac scribis, &
occidi, & post tres dies resurgere. & aper-
te sermonem loquebatur. Et apprehen-
dit illum Petrus, cœpitq́; increpare eum.
At ille conuersus, & intuitus discipulos
suos, increpauit Petrum, dicens: Abi
post me satana. quoniam non sapis
quæ dei sunt, sed quæ sunt hominum.
Et cum ad se uocasset turbam unà cum
discipulis suis, dixit illis: Quicunq; uult
sequi

ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπος ἐὰν κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; * ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων. * καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται θανάτου ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμβάνει ὁ ἰησοῦς τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ τὸν ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιὼν, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι, καὶ ὤφθη αὐτοῖς ἠλίας σὺν μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ ἰησοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ πέτρος λέγει τῷ ἰησοῦ. ῥαββεί, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσῃ, ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς. καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψάμενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. * καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμματεῖς, ὅτι

sequi me, abneget semetipsum & tollat crucē suam, ac sequatur me. Nam quisquis uoluerit animā suā seruare, perdet eam. Quisquis autē perdiderit animā suā causa mea & euāgelij, hic seruabit eā. Quid enim profuerit homini, si lucratus fuerit mundū totū, & animæ suæ iacturā fecerit? Aut quid daturus est homo, q̄ repenset animā suam? Quēcunq; eñ puduerit mei ac meorū sermonū in generatione hac adultera & peccatrice, pudebit illi⁹ & filiū hominis, ubi uenerit in gloria patris sui cū angelis sanctis. Et dicebat illis: IX
Amē dico uobis: Sunt quidam inter eos qui hic stant, qui nō gustabūt mortē, donec uiderint regnū dei uenisse cū uirtute. Ac post dies sex assumit Iesus Petrū & Iacobum ac Ioannem, & subducit eos in montē excelsum seorsim solos, & transformatus fuit corā illis, & uestimēta illi⁹ facta sunt splendida, & candida ualde ueluti nix, q̄s candida facere non potest fullo super terrā. & cōspectus est illis Helias cū Mose, colloquebanturq; cū Iesu. Et respondens Petrus, dicit Iesu, Rabbi, Bonū est nos hic esse, & faciamus tabernacula tria, tibi unum, & Mosi unum, & Heliæ unum. Non enim nouerat quid loqueretur. erant enim expauefacti. Et facta est nubes, quæ obumbrauit illos. Et uenit uox è nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Et repente, cum circūspexissent, nō amplius uiderūt quenq̄, sed solū Iesum esse secū. Porrò cum descenderēt de monte, præcepit illis, ne cui dicerēt ea quæ uiderāt, nisi cū filio hominis à mortuis resurrexisset. Ac uerbum hoc tenuerūt apud sese, inter se disputantes, quid esset hoc quod dixerat, è mortuis resurgere. & interrogabāt illum dicentes: Quid est quod scribæ dicunt,

κϛ. περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.

ὅτι ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον. ὁ δὲ ἀποκρι-
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον,
ἀποκαθιστᾷ πάντα. καὶ πῶς γέγραπται ἐ-
πὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθη
καὶ ἐξουδενωθῇ. ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡλί-
ας ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέ-
ζ λησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.* Ϛ ἐλ-
ι θὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πο-
λὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς συζητοῦν-
τας αὐτοῖς. Ϛ ἐυθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν
αὐτὸν ἐξεθαμβήθη, Ϛ προστρέχοντες, ἠσπά-
ζοντο αὐτόν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμμα-
ζα τεῖς. τί συζητεῖτε πρὸς αὐτούς; * καὶ ἀποκρι-
β θεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν. Διδάσκαλε ἤνεγ-
κα τὸν υἱόν μου πρός σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄ- κϛ
λαλον. καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει
αὐτὸν, καὶ ἀφρίζει, καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐ-
τοῦ, Ϛ ξηραίνεται. καὶ εἶπον τοῖς μαθη-
ταῖς σου, ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυ-
σαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, ὦ γενεὰ ἄ-
πιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως
πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός
με. καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰ-
δὼν αὐτὸν ἐυθέως τὸ πνεῦμα, ἐσπάραξεν αὐ-
τὸν, καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς ἐκυλίετο ἀφρίζων.
Ϛ ἐπηρώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ. πόσος χρό-
νος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπεν.
παιδιόθεν, καὶ πολλάκις αὐτὸν Ϛ εἰς πῦρ
ἔβαλε, καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν.
ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν σπλαγ-
χνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ιησοῦς εἶπεν αὐτῷ.
τό εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ
πιστεύοντι. καὶ ἐυθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ
παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε. πιστεύω
κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ Ιη-
σοῦς, ὅτι ἐπισυντρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε
τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ.
τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κωφὸν, ἐγώ σοι
ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, Ϛ μηκέτι εἰσέλ-
θης εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπαρά-
ξαν αὐτόν, ἐξῆλθε, Ϛ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρὸς,
ὥστε

Heliam oportere uenire prius? Ille uero respondens, dixit illis: Helias quidem ubi uenerit prius, restituit omnia: & quemadmodum scriptũ est de filio hominis, ut multa patiatur, & cõtemnatur. Verum dico uobis: Heliam uenisse, & fecerunt illi quæcunq; uoluerunt, sicut scriptum erat de illo. Et cum uenisset ad discipulos suos, uidit turbam multam circum illos, & pharisæos disceptantes cum illis. Et protinus uniuersa turba cum uidisset eum obstupuit, & accurrentes salutauerunt eum. Et interrogauit scribas: Quid disceptatis cũ illis? Et respondens unus è turba dixit: Præceptor, adduxi filium meum ad te, habentẽ spiritũ mutũ, & qñcunq; eum corripuerit, lacerat eum: atq; ille spumat, ac stridit dentib⁹ suis, & arescit. Et dixi discipulis tuis ut eijcerẽt, & nõ potuerũt. At ille respõdens ei, dicit: O natio incredula, quousq; apud uos ero? quousq; patiar uos? Adducite illum ad me. Et adduxerũt illum ad eum. At uiso illo, cõtinuo spiritus discerpebat eum. Et prolapsus in terra uoluebatur spumans. Et interrogauit patrem illius: Quantum temporis est, quod hoc accidit ei? At ille dixit, à puero. Et frequẽter illũ & in ignẽ abiecit, & in aquas, q̃ perderet eum. Age si quid potes, subueni nobis misertus nostri. Iesus autẽ dixit illi: Illud si potes, credere, om̃ia possibilia credẽti. Et cõfestim exclamans pater pueri cum lachrymis dixit: Credo domine, succurre incredulitati meæ. Cum uidisset autẽ Iesus, quod turba simul accurreret, increpauit spiritũ immundum, dicens illi: Spiritus mute, & surde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne posthac ingrediaris in illum. Et cum clamasset spiritus, multumq; discerpsisset eum, exiuit: & factus est tanq̃ mortuus, adeo ut

ὥστε πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ ιησοῦς κρατήσας τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου ἤγειρεν αὐτόν, καὶ ἀνέστη. * καὶ εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο τὸ γένος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. * καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, παρεπορεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις γνῷ, ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἦλθεν εἰς καπερναούμ. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; * οἱ δὲ ἐσιώπων, πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. καὶ καθίσας, ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς, ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. * καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀπόστειλάντά με. * ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ἰωάννης, λέγων. διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. * ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς γάρ ἐστιν, ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν, ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. * καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ

adeo ut multi dicerent, mortuus eſt. At Ieſus correpta manu illius, erexit eum, & ille ſurrexit. Et cum eſſet ingreſſus domum, diſcipuli illius interrogabant eum ſeorſim: Cur nos non quiuimus eijcere illum? Et dixit illis: Hoc genus nulla re poteſt exire, niſi per orationẽ & ieiuniũ. Et illinc digreſſi, iter fecerunt per Galilæam, nec uolebat, ut quiſquam ſciret: docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat illis: Filius hominis traditꝰ in manus hominũ, & occident eum, & occiſus, tertio die reſurget. At illi ignorabant quod dixerat, & timebant eum interrogare. Et uenit Capernaũ. Et cũ ueniſſet in domũ, interrogauit illos, qd in itinere inter uos diſputabatis? At illi ſiluerũt. Nam inter ſe diſputauerant inter uiam, quis eſſet maior. Et cũ cõſediſſet, accerſiuit duodecim, & dicit illis: Si quis uult primus eſſe, is erit omniũ poſtremus, & omniũ miniſter. Atq; arreptum puerũ ſtatuit in medio illorũ, & cum cepiſſet illum in ulnas ſuas, dixit illis: Quiſquis unum ex talibꝰ pueris receperit nomine meo, me recipit: & quicunq; me recipit, nõ me recipit, ſed eum qui miſit me. Reſpõdit autẽ ei Ioannes, dicẽs: Præceptor, uidimus quendam nomine tuo eijcere dæmonia, nec ſequitꝰ nos, & phibuimꝰ illum, ꝓpterea qdꝰ nõ ſequitꝰ nos. At Ieſus ait, ne ꝓhibeatis illum. Nullus emꝫ eſt, qui ſi fecerit uirtutẽ per nomẽ meũ, poſſit cito male loqui de me. Qui enim non eſt aduerſus nos, pro nobis eſt. Quiſquis enim ad bibendum dederit uobis calicẽ aquæ nomine meo, quod ſitis Chriſti, amen dico uobis, neq; quaq; perditurus eſt mercedẽ ſuam. Et quiſquis offenderit unum ex puſillis, qui confidunt in me, melius foret illi, ſi circundaretur ſaxum molare circa ceruicem

eius,

ις ἀυτοῦ μὴ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν.* καὶ ἐὰν
σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν.
καλόν σοι ἐστί, κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα, ἀπελθεῖν εἰς τὴν
ρα γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.* ὅπου ὁ σκώ-
ι ληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυ-
ται. καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκο
ψον αὐτὸν, καλόν ἐστί σε εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζω
ὴν χωλὸν, ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βλη-
θῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον.
ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ
οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκαν-
δαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν. καλόν σοι ἐστί, μο
νόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς
τὴν γέενναν τοῦ πυρός. ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν
οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. πᾶς γὰρ πυρὶ
ἁλισθήσεται, καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται.
ρβ* καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένη-
β ται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς
ργ ἅλας, καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις.* κακεῖθεν
ς ἀναστὰς, ἔρχεται εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας διὰ
τοῦ πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ συμπορεύονται πά-
λιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει πά-
λιν ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες φα
ρισαῖοι, ἐπηρώτησαν αὐτόν, εἰ ἔξεσιν ἀνδρὶ γυ- κη
ναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκρι
θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο Μωσῆς;
οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψε βιβλίον ἀποστασίου
γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς,
εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν
ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην. ἀπὸ δὲ ἀρ
χῆς κτίσεως ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐ-
τοὺς ὁ θεός. ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος
τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολ
ληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσον-
ται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, ὥστε οὐκ ἔτι εἰσὶ
δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. ὃ οὖν ὁ θεὸς συνέζευ-
ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.* καὶ ἐν τῇ οἰ
ρκ κίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐ-
ι πηρώτησαν αὐτόν.* καὶ λέγει αὐτοῖς. ὃς ἐὰν
ρι ἀπολύσῃ

eius, & abiiceret in mare. Et si tibi fuerit
obstaculo manꝰ tua, amputa illā. Bonū
est tibi, mutilū ad uitā ingredi, potius q̄ꝫ
duas manꝰ habentē abire in gehennā, in
ignē inextinguibilē, ubi uermis illorū nō
moritur, & ignis non extinguit. Et si pes
tuus fuerit tibi obstaculo, amputa illū.
Bonum est ut ingrediaris ad uitam dau
dus, potius q̄ꝫ duos pedes habens mit-
taris in gehennā, in ignē inextinguibilē.
ubi uermis illorū nō moritur, & ignis nō
extinguit. Et si oculus tuus tibi obstacu-
lo est, erue illū. Bonū est tibi, ut luscus in-
troeas in regnū dei, potiꝰ q̄ꝫ ut duos ocu
los habēs mittaris in gehennā ignis. ubi
uermis eorū nō morit, & ignis nō extin-
guitur. Nam omnis homo igne salietur, &
omnis uictima sale salietur. Bona res est
sal. cæterum si sal insulsus fuerit, per quid
ipsum cōdietis? Habete in uobisipsis sa-
lem, & pacem habete inter uos inuicem.

Et cum inde surrexisset, uenit in fines x
Iudææ per regionē quæ est ultra Iorda-
nem. & cōueniūt rursum turbæ ad illum,
& sicut cōsueuerat rursum docebat eas.
Et adeuntes pharisæi interrogabant illū:
Licet ne uiro uxorē repudiare? tentantes
illum. At ille respōdens, dixit illis: Quid
uobis præcepit Moses? At illi dixerunt:
Moses permisit libellum repudij scribe-
re, ac dimittere. Et respondens Iesus, di-
xit illis: Ad duriciam cordis uestri scri-
psit uobis præceptum istud. cæterum ab
initio creationis masculum & fœminam
fecit illos deus. Propter hoc relinquet ho
mo patrē suum & matrem, & adhærebit
uxori suæ, & fient duo caro una. Itaq;
non iam sunt duo, sed una caro. Quod
igit deus copulauit, homo ne separet. Et
in domo rursum discipuli illiꝰ eadē de re
interrogauerūt illū. & dicit illis: Quicūq;
repudiauerit

ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν. καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται. * καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδία, ἵνα ἅψηται αὐτῶν. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησεν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, μὴ κωλύετε αὐτά, τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν. ὃς ἐὰν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, ηὐλόγει αὐτά. * καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδὸν προσδραμών τις, καὶ γονυπετήσας αὐτὸν, ἐπηρώτα αὐτόν. κϑ διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύσῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς, μὴ ἀποστερήσῃς. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ, ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἓν σοι ὑστερεῖ. ὕπαγε ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. * ὁ δὲ συνγνάσας ἐπὶ τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος. ἦν γὰρ ἔχων κτήματα πολλά. Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς. τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο,

λέγοντες

repudiauerit uxorem ſuam, & duxerit aliam, adulteriũ cõmittit aduerſus illam. Et ſi mulier repudiauerit uirum ſuum, & nupſerit alteri, adulteriũ cõmittit. Et attulerunt ad illum puellos ut tangeret illos: Diſcipuli uero increpabant eos qui adducebant. Cum uidiſſet autẽ Ieſus indignatus eſt, & dixit illis: Sinite puellos uenire ad me, ne prohibete illos. talium enim eſt regnũ dei. Amẽ dico uobis: Quicunq; nõ acceperit regnũ dei tanq; puellus, haud quaq; ingredietur in illud. Et cũ cepiſſet illos in ulnas, impoſitis manib⁹ ſup illos, bñdixit eis. Et cũ exiret in uiã, accurrit quidã ac genua flexit illi, & interrogabat eũ: Præceptor bone, quid faciã, ut uitã æternã poſſideam? Ieſus autẽ dixit illi: Cur me dicis bonũ? Nemo bon⁹, niſi un⁹, nempe de⁹. Præcepta noſti. Ne cõmittas adulteriũ, ne occidas, ne fureris, ne falſum teſtimoniũ dicas, ne fraudes, honora patrẽ tuũ & matrẽ. At ille reſpõdens dixit illi: Præceptor, hæc omnia ſeruaui ab adoleſcẽtia mea. Ieſus autẽ intuitus illum, dilexit eum, & dixit illi: Vnum tibi deeſt: Abi, quæcunq; habes uende, & da pauperib⁹, & habebis theſaurũ in cœlo, & ueni ſequere me, ſublata in humeros cruce. At ille moleſtia affectus propter ſermonem, diſcedebat mœrens. habebat enim poſſeſſiones multas. Et cum circumſpexiſſet Ieſus, dicit diſcipulis ſuis: Quam difficulter ij qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Diſcipuli uero obſtupuerunt ſuper uerbis illius. At Ieſus rurſum reſpondens, dicit illis: Filij, quam difficile eſt eos, qui fiduciã habent in pecunijs, regnum dei ingredi. Facilius eſt camelum per foramen acus ingredi, q̃ diuitem in regnũ dei ingredi. Illi uero ſupra modum admirati ſunt,

dicentes

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς. Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ΙΣ, λέγει. Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλὰ οὐ παρὰ τῷ θεῷ, πάντα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. Ἤρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ. Ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι.

ρι β * Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ΙΣ, εἶπεν. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν. Οὐδείς ἐστιν, ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγροὺς μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. *

ριᾱ β πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. *

ριβ̄ β Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ ΙΣ, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν ὁ ΙΣ πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμματεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαίξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ

ριγ̄ s τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. * Καὶ προσπορεύονται λ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ ζεβεδαίου, λέγοντες. Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ. Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ ΙΣ εἶπεν αὐτοῖς. οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε, δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δυνάμεθα. ὁ δὲ ΙΣ εἶπεν αὐτοῖς. τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε.

dicentes intra ſeſe: Et quis poteſt eſſe ſaluus? Intuitus autem Ieſus illos, dicit: Apud homines impoſſibile, non apud deum: nam omnia poſſibilia ſunt apud deum. Et cœpit Petrus dicere illi: Ecce reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te. Reſpondens autem Ieſus dixit: Amen dico uobis: Nullus eſt qui reliquit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mea cauſa & euangelij, quin recipiat centupla nunc in tempore hoc, domus, & fratres, & ſorores, & matres, & liberos, & agros cum perſecutionibus, ac in ſæculo uenturo uitam æternam. Multi autem primi, erunt poſtremi. & poſtremi, primi. Erant autem in uia aſcendentes Hieroſolyma. & præcedebat illos Ieſus, erantq; pauefacti, & ſequentes timebant. Et aſſumptis Ieſus rurſum duodecim, cœpit illis dicere, quæ ſibi euentura eſſent. Ecce aſcendimus Hieroſolyma, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotum & ſcribis, & condemnabunt eum ad mortem, & tradent illum gentibus, & illudent illi, & flagellabunt eum, & inſpuent in illũ, & occident eum, & tertia die reſurget. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Præceptor, uolumus ut quicquid petierimus, facias nobis. Ille uero dixit eis: Quid me uultis facere uobis? Illi uero dixerunt ei: Da nobis, ut unus tibi à dextris, & alter tibi à ſiniſtris ſedeamus in gloria tua. Ieſus autem dixit illis: Neſcitis quid petatis. poteſtis bibere poculum, quod ego bibo? & baptiſmate quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: poſſumus. Ieſus autem dixit illis: Poculum quidem quod ego bibo, bibetis: & baptiſmate quo ego baptizor, baptizabimini.

πτισθήσεσθε. τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ
ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλ
ρι λ̄ β λ̄ λοῖς ἡτοίμασται. * καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα
ἤρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ ἰακώβου καὶ ἰωάννου.
ὁ δὲ ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, λέγει
αὐτοῖς. οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν
ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγά
λοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν, οὐχ οὕτω
δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν, ἀλλ' ὃς ἐὰν ὑμῶν θέλῃ γενέ
σθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται διάκονος ὑμῶν.
καὶ ὃς ἂν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται
ρι ε̄ δ πάντων δοῦλος. * καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
οὐκ ἦλθε διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι,
καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ
ρι ϛ̄ β πολλῶν. καὶ ἔρχονται εἰς ἱεριχώ, * καὶ ἐκ
πορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ἱεριχὼ, καὶ τῶν μα
θητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς τιμαίου βαρ λᾱ
τιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν
προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι ἰησοῦς ὁ ναζα
ραῖός ἐστιν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν. ὁ υἱὸς
δαβὶδ ἰησοῦ ἐλέησόν με. καὶ ἐπετίμων αὐ
τῷ πολλοὶ, ἵνα σιωπήσῃ. ὁ δὲ πολλῷ μᾶλ
λον ἔκραζεν, υἱὲ δαβὶδ ἐλέησόν με. καὶ στὰς
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦ
σιν τὸν τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ. θάρσει, ἔγει
ραι, φωνεῖ σε. ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐ
τοῦ, ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀπο
κριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς. τί θέλεις ποιή
σω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ. ῥαββονὶ,
ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ. ὕπα
γε, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. καὶ εὐθέως ἀνέ
βλεψε, καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.
ρι κ̄ β * καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱεροῦσαλὴμ, εἰς
βηθφαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐ
λαιῶν, ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
καὶ λέγει αὐτοῖς. ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην
τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐθέως εἰσπορευό
μενοι εἰς αὐτὴν, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον, λβ̄
ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν. λύσαν
τες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
χρείαν

ptizabimini. Cæterũ sedere mihi à dex-
tris ac sinistris, nõ est meũ dare, sed ijs cõ-
tinget quibus paratũ est. Et cũ audissent
decẽ cœperũt indignari de Iacobo & Io-
anne. Iesus autẽ cũ uocasset eos ad se di-
cit illis: Scitis, quod qui uidentꝰ imperare
gẽtibus, dominiũ exercẽt aduersus illas.
Et qui magnates sunt inter eas potesta-
tem exercẽt in illas. Verũ nõ sic erit inter
uos, sed quicunq; uoluerit ex uobis fieri
magnus inter uos, erit minister uester. Et
quicũq; uoluerit ex uobis esse primꝰ, erit
omniũ seruus. Nam & filiꝰ hominis nõ
uenit ut sibi ministraretꝰ, sed ut ipse mini
straret, ac daret animã suã redẽptionẽ ꝓ
multis. Et ueniunt Hiericho, cumq; egre
deretꝰ ab urbe Hiericho, ac discipuli illiꝰ
& turba copiosa: filiꝰ Timæi Bartimæus
cæcus sedebat iuxta uiam mendicans. Et
cum audisset qdꝰ Iesus Nazarenus esset,
cœpit clamare, & dicere: Fili Dauid Iesu,
miserere mei. Et increpabant illum mul-
ti, ut taceret. At ille multo magis clama-
bat: Fili Dauid, miserere mei. Et stetit Ie-
sus, ac iussit illum uocari, & uocant cæcũ,
dicentes illi: Bono animo esto, surge, uo-
cat te. Ille uero abiecto pallio suo, surre-
xit & uenit ad Iesum. Et respõdens dicit
illi Iesus: Quid uis faciam tibi? Cæcus au
tem dixit ei: Raboni, ut uisum recipiam.
Iesus autẽ dixit illi: Abi, fides tua saluum
te reddidit, ac protinus recepit uisum, &
sequebatꝰ Iesum in uia. Et cum appro XI
pinquant Hierosolymis ad Bethphage
& Bethaniã iuxta montẽ oliuarũ, emit-
tit duos è discipulis suis, & dicit illis: Abi-
te in uicũ q cõtra uos est, & statim ingre-
dientes in illũ, inuenietis pullũ alligatũ,
supra quẽ nullus hominũ sedit: Soluite
eum & adducite. Et si quis uobis dixerit:
Cur facitis hoc? Dicite, qdꝰ dominus eo
i opus

χρείαν ἔχει, καὶ εὐθέως ἀυτὸν ἀποστελεῖ ὧδε.
ριη β * Απῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ λύουσιν αὐτόν, καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔλεγον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ιησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ιησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτόν. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν. ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν.
ριθ α * καὶ οἱ προάγοντες, καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, ἔκραζον, λέγοντες, ὡς ἄννα, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαβίδ, ὡς ἄννα ἐν τοῖς ὑψίστοις.
ρκ ς * καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ιερουσόλυμα ὁ κύριος καὶ εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας ἐπείνασε. λγ
καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τί ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῇ, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα. οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτῇ. μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι, καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
ρκα α * καὶ ἔρχονται εἰς Ιερουσόλυμα, καὶ εἰσελθὼν ὁ Ιησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τραπέζας τῶν κολυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ ἤφιεν, ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς. οὐ γέγραπται, ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσουσιν, ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς
ρκβ α

opus habet, & cõtinuo illum mittet huc. Abierunt autẽ, & inuenerunt pullum alligatum iuxta ianuam foris in biuio, & soluunt illum. Et nõnulli eorum qui illic stabant, dicebãt illis: Quid facitis soluentes pullũ? At illi dixerũt eis, quẽadmodũ præceperat Iesus, & sinebant illos. Et adduxerunt pullũ ad Iesum, & iniecerũt illi uestimẽta sua, sedítq; super illum. Multi uero uestimẽta sua sternebant in uiam. Alĳ uero frondes incidebant ex arboribus, & sternebant in uiam. Et qui præcedebant, quíq; sequebant, clamabant, dicentes: Hos anna: bñdictus qui uenit in nomine dñi. Benedictũ qd uenit regnũ in nomine dñi patris nostri Dauid, hos anna in altissimis. Et ingressus est Hierosolyma dñs & in tẽplum. Et cum circumspexisset omĩa, iamq; tẽpus esset uespertinum, egressus est Bethaniam cum duodecim, & postero die cũ exissent Bethania, esurĳt: cumq; uidisset arborẽ fici procul, habentem folia, ueniebat si uidelicet inuẽturus esset aliquid in illa: & cum uenisset ad illã, nihil inuenit nisi folia. Non enim erat tempus ficorũ. Et respondens Iesus dixit ficui: Ne posthac ex te in æternum quisquam fructum edat. Et audiebant discipuli illius, ueniuntq; Hierosolyma. Et ingressus Iesus in tẽplum, cœpit eĳcere eos, qui uendebant & emebant in templo. & mensas argentariorũ, & sellas uendentium columbas subuertit, & non permisit, ut quisquam deportaret uas per tẽplum, & docebat, dicens illis: Nonne scriptũ est: Domus mea domus precationis uocabitur omnibus gentibus? Vos autẽ fecistis eam speluncam latronum. Et audierunt scribæ principesq; sacerdotũ, & quærebant quomodo illum essent perdituri. Timebant em̃ eum qd

tota

πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο ἐπὶ τῇ διδαχῇ
γκγ αὐτοῦ. * καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω
ι τῆς πόλεως. καὶ πρωὶ παραπορευόμενοι, εἶ
δον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥιζῶν, καὶ ἀ
ναμνησθεὶς ὁ πέτρος, λέγει αὐτῷ. ῥαββεί,
γκδ ἴδε ἡ συκῆ ἣν κατηράσω ἐξήρανται. * καὶ ἀπο
ς κριθεὶς ὁ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς. ἔχετε πίστιν
θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ
ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά
λασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐ
τοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ, ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσαι
γκε αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. * διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν. πάν
δ τα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύε
γκς τι, ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσαι ὑμῖν. * καὶ ὅταν λδ
ς στήκητε προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κα
τά τινος, ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα ὑμῶν.
* καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἐν
γκζ τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, ἔρχονται λε
πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς,
καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι δῶ
κεν τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἵνα ταῦτα ποι
ῇς; ὁ δὲ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. ἐπε
ρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀπο
κρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξου
σίᾳ ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα ἰωάννου ἐξ ου
ρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθητέ μοι.
καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντες. ἐὰν
εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ. ἀλλ' ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ ἀν
θρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν. ἅπαντες γὰρ
εἶχον τὸν ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφήτης ἦν.
καὶ ἀποκριθέντες λέγουσι τῷ ἰησοῦ. οὐκ οἴ
δαμεν. καὶ ὁ ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτοῖς.
οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦ
γκη τα ποιῶ. * καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παβο
β λαῖς λαλεῖν. ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρω λϛ
πος, καὶ περιέθηκε φραγμόν, καὶ ὤρυξεν ὑπολή
νιον, καὶ ᾠκοδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐ
τὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε, καὶ ἀπέστειλε
πρὸς

tota turba admirabatur doctrinā illius. Et cum uespera iam esset, egressus est Iesus è ciuitate, & mane prætereuntes, uiderunt ficum exaruisse radicitus, & recordatus Petrus, dicit illi: Rabbi, ecce ficus illa quam execratus es, exaruit. Et respondens Iesus, dicit illis: Cōfidite deo. Amē dico uobis, quod quicunq; dixerit monti huic: Tollaris ac mittaris in mare, & non hæsitauerit in corde suo, sed crediderit, fore quæ dixerit, erit illi quicquid dixerit. Propterea dico uobis, quæcunq; orantes petitis, credite, quod accipitis, & erunt uobis. Et cum steteritis orantes, remittite si quid habetis aduersus aliquē, ut & pater uester, qui in cœlis est, remittat uobis delicta uestra. Et ueniunt rursum Hierosolymam, & cum ambularet in templo, ueniunt ad illum principes sacerdotum & scribæ & seniores, & dicunt illi: Qua autoritate hæc facis, & quis tibi dedit autoritatem istam, ut ista facias? Iesus autem respondens, dixit illis: Quæram à uobis & ipse quiddam, & respondete mihi, & dicam uobis qua autoritate hæc faciam. Baptismus Ioannis utrū è cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi. Et cogitabant apud se, dicentes: Si dixerimus, è cœlo, dicet: Cur igitur non credidistis illi? At si dixissent, ex hominibus, timebant populum. Omnes enim habebant Ioannē, quod uere propheta fuisset. Et respondentes, dicunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respondens dicit illis: Nec ego dicam uobis, qua autoritate hæc faciam.

Et cœpit illis per parabolas loqui. XII
Vineam plantauit homo, & circunderat sepem, & foderat lacum, & ædificauerat turrim, & elocauerat eam agricolis, & peregre profectus est, & misit

πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος. οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον, κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκεφαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον. καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλε, κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπήσονται τὸν υἱόν μου. ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ εἶπον πρὸς ἑαυτούς. ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία. καὶ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας, παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. * καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπε. καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. * καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν φαρισαίων καὶ τῶν ἡρωδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ. οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστι κῆνσον καίσαρι δοῦναι ἢ οὔ; δῶμεν, μὴ δῶμεν; ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐτοῖς. τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς. τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ'

ad agricolas cum opportunũ esset seruũ, ut ab agricolis acciperet de fructu uineæ. At illi arreptum illum ceciderũt, ac remiserunt uacuum. Et rursum misit ad illos alium seruum, & illi coniectis in eum saxis comminuerunt caput, & remiserunt contumelijs affectum. Et rursum alium misit, & illum occiderunt: multosq; alios, hos quidem cedentes, illos uero occidentes. Itaque cum unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ad illos postremũ, dicens: Reuerebunt filium meum. Illi uero agricolæ dicebant inter sese: Hic est hæres, uenite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Et arreptum illum occiderũt, & eiecerunt è uinea. Quid igitur facturus est dominus uineæ? ueniet & perdet agricolas, & dabit uineam alijs. An ne hanc quidem scripturam legistis? Lapidem quem reprobauerunt ij qui ædificabant, hic factus est caput anguli, à domino factum est hoc, & est admirabile in oculis nostris. Et quærebant eum comprehendere, & metuebant turbam. sciebant enim, quod aduersus ipsos parabolam dixisset. Et relicto illo abierunt, ac mittunt ad illum quosdam è pharisæis & Herodianis, ut eum captarẽt sermone. Illi uero cum uenissent, dicunt ei: Præceptor, scimus qd uerax es, & non curas quenq;: non enim respicis personã hominũ, sed cum ueritate uiam dei doces, Licet censum Cæsari dare an non? demus an non demus? Ille uero sciens illorũ simulationẽ, dixit illis: Quid me tẽtatis? Afferte mihi denariũ, ut uideam. Illi uero attulerũt. Et dicit eis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Illi uero dixerũt ei: Cæsaris. Et respõdẽs Iesus, dixit illis: Reddite quæ sunt cæsaris cæsari, & quæ dei sunt deo. Et admirati sunt

de

ἐπ' αὐτῷ. καὶ ἔρχονται σαδδουκαῖοι πρὸς λη̄
αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν, ἀνάστασιν μὴ εἶναι,
καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. Διδάσκα
λε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τινος
ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλείπῃ γυναῖ-
κα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς
αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ
σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Επτὰ ἀδελφοὶ ἦ-
σαν, καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβε γυναῖκα, καὶ
ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύ-
τερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανε, καὶ οὐ-
δὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύ-
τως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀ-
φῆκαν σπέρμα. ἐσχάτη δὲ πάντων ἀπέθα-
νε καὶ ἡ γυνή. Εν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀνα
στῶσι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑ-
πτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς
ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. οὐ διὰ τοῦτο πλα-
νᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν
δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀ-
ναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκον-
ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς. περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ
ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ μωσέως, ἐπὶ τοῦ βά-
του ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς, λέγων; ἐγὼ ὁ θεὸς
ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ ὁ θεὸς ἰακώβ, οὐκ
ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς
ρλᾱ οὖν πολὺ πλανᾶσθε. * Καὶ προσελθὼν εἷς λθ̄
ς τῶν γραμματέων ἀκούσας αὐτῶν συζητούν-
των, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπη
ρώτησεν αὐτόν. ποίᾳ ἔστιν πρώτη πάντων
ἐντολή; ὁ δὲ Ιησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι πρώ
τη πασῶν τῶν ἐντολῶν. ἄκουε ἰσραὴλ, κύ-
ριος ὁ θεὸς ἡμῶν κύριος εἷς ἐστι. καὶ ἀγαπή
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης καὶ καρδίας
σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
καὶ διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης καὶ ἰσχύος σου.
αὕτη πρώτη ἐντολή. καὶ δευτέρα ὁμοία αὕ
τη. ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
τόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ οὐκ ἔστι.
ρλβ̄ ι * καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς. καλῶς δι-
δάσκαλε

de eo. Et ueniunt Sadducæi ad illum, qui dicunt, non esse resurrectionē: interrogauerunt q̃ eum, dicentes: Præceptor, Moses scripsit nobis, si cuius frater moriatur, ac relinquat uxorem, & liberos non relinquat, ut accipiat frater eius uxorē illius, & suscitet semē fratri suo. Septē fratres fuerunt, ac primus accepit uxorem, isq̃ moriens nō reliquit semen. & secundus accepit illam, ac mortuus est: & nec ipse reliquit semen, & tertius similiter. & acceperunt eam septem, nec reliquerunt semen. Postrema uero omnium mortua est & uxor. In resurrectione igitur, cum resurrexerint, cui⁹ illorū erit uxor? Nam septē habuerunt eam uxorem. Et respondens Iesus, dixit eis: An nō propterea erratis, quod nesciatis scripturas, neq̃ uirtutem dei? Cum enim à mortuis resurrexerint, neq̃ cōtrahunt matrimonium, neq̃ nuptum dantur, sed sunt uelut angeli qui in cœlis sunt. Cæterū de mortuis, quod resuscitantur, non legistis in libro Mosi, quomodo in rubo locutus sit illi deus, dicens: Ego ille deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Non est deus mortuorum, sed deus uiuentium. Vos igitur multū erratis. Et cum accessisset quidam è scribis, & audisset eos simul disputantes, uideretq̃ quod bene respōdisset eis, interrogauit illum: Quod est primū omnium præceptorū? Iesus autē respondit illi: Primū omniū præceptum est: Audi Israel, Dominus deus noster, dominus unus est. Et diliges dominū deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex totis uiribus tuis. Hoc est primū præceptum. Et secundum simile hoc est: Diliges proximum tuum, ut teipsum. Maius his aliud præceptum non est. Et dixit illi scriba: Bñ præ-

διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος. καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ τῶν θυσιῶν. καὶ ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἰδὼν, ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ. οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * καὶ οὐδεὶς οὐκ ἔτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερωτῆσαι. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ΙΗ ΜΣ ΧΣ ΒΑΣ ΔΑΒ ΒΑΣ ΔΑΒ ΒΑΣ ΔΑΒ

δομαί. καὶ ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ. * καθημένου δὲ αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης, καὶ Ἀνδρέας, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι; ὁ δὲ ΙΗΣΟΥΣ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρξατο λέγειν. βλέπετε, μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροεῖσθε, δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὔπω τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων ταῦτα. * βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς, παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια καὶ εἰς συναγωγάς. δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων ἀχθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. * ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε. οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανατώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, * ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ὅπου οὐ δεῖ, ὁ ἀναγινώσκων, νοείτω, * τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἆραί τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ ὁ

nes. Et Iesus respõdens, ait illi: Vides has magnas substructiones? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non diruat. Et cũ sederet in monte oliuarũ è regione templi, interrogabant illum secreto Petrus & Iacobus, & Ioannes, & Andreas. Dic nobis quãdo hæc erunt? & quod signum est, quando hæc omnia sint consumanda? At Iesus respondens illis, cœpit dicere: Videte, ne quis uos fallat. Multi enim uenient in nomine meo dicẽtes: ego sum Christus, multosq; decipient. Cum autem audieritis bella & rumores bellorũ, ne turbemini. oportet eĩ fieri: at nondum finis. Insurget eĩ gens aduersus gentẽ, & regnũ aduersus regnũ: Et erunt terræmotus in singulis locis, & erunt fames ac turbatiões. Initia dolorũ hæc. Sed cauete uos uobis. Tradent eĩ uos in cõcilia & in synagogas. cædemini, & sub præsidibus ac regibus ducemini propter me in testimoniũ illis. Et apud oĩes gẽtes oportet prius prædicari euangelium. Cũ autẽ duxerint uos tradentes, ne præcogitetis quid dicturi sitis, neque meditemini, sed quicquid datũ fuerit uobis in illa hora, hoc loquamini. Non eĩ estis uos qui loquimini, sed spiritus sanctus. Traditurus est autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium, & insurgent filij aduersus parẽtes, ac morte afficient eos. Et eritis odio habiti ab omnibus ꝓpter nomen meum. Sed qui perseuerauerit usq; ad finem, hic saluus erit. Porrò cum uideritis abominationem desolationis, de qua dictum est à Daniele propheta, stantem ubi non oportet, qui legerit, intelligat. tunc qui fuerint in Iudæa, fugiant ad montes. Qui uero fuerit in tecto, ne descendat in domum: nec ingrediatur, ut quicquam tollat è domo sua.

καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν, μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀ
ρμδ̄ πίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. * οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν
β γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκεί
ρμε̄ ναις ταῖς ἡμέραις. * προσεύχεσθε δὲ, ἵνα μὴ
ς γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. * ἔσονται γὰρ
ρμϛ̄ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, οἵα οὐ γέγονε τοι-
β αύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς ἕ-
ρμζ̄ ως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. * καὶ εἰ μὴ κύ-
ς ριος ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη
πᾶσα σάρξ. ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξε
ρμη̄ λέξατο, ἐκολόβωσε τὰς ἡμέρας. * καὶ τότε ἐάν
β τις ὑμῖν εἴπῃ· Ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστὸς, ἰδοὺ ἐκεῖ,
ρμθ̄ μὴ πιστεύετε. * Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι,
ς καὶ ψευδοπροφῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέ
ρατα, πρὸς δὲ ἀποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς· ὑμεῖς δὲ βλέπετε, ἰδοὺ προείρη-
ρμ̄ κα ὑμῖν πάντα. * ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέ
β ραις μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην ὁ ἥλιος σκοτι-
σθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐ-
τοῦ, καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτον
τες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, σαλευ μγ̄
ρμᾱ θήσονται. * καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου
β ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολ
λῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέ-
λους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐ
τοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου γῆς ἕως
ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθετε τὴν
παραβολήν. ὅταν αὐτοῦ ἤδη ὁ κλάδος ἁπα-
λὸς γένηται, καὶ ἐκφυῇ τὰ φύλλα, γινώσκετε,
ὅτι ἐγγὺς δὲ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς ὅτ'
ἂν ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι
ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάν
τα ταῦτα γένητε. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον
ρμβ̄ ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. * περὶ δὲ
ς τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐ δὲ
οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐ δὲ ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πα-
ρμγ̄ τὴρ. * βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, οὐκ
ς οἴδατε δὲ, πότε ὁ καιρός ἐστιν. * ὡς ἄνθρωπος ἀ-
ρμδ̄ πόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δού
β λοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἑκάστῳ τὸ ἔργον αὐτοῦ.

καὶ τῷ

Et qui fuerit in agro, ne reuertatur ad ea quæ reliquit à tergo, ad tollendum pallium suum. Væ autem pregnantibus & lactantibus in illis diebus. Sed orate, ne fiat fuga uestra hyeme. Erunt enim dies illi talis afflictio, qualis nõ fuit à primordio rerum conditarum, quas condidit deus, usq; ad hoc tempus, nec futura est. Et nisi dominus abbreuiasset dies, haud quaq̃ salua fuisset uniuersa caro. Sed propter electos quos elegit, abbreuiauit dies. Ac tum, si quis uobis dixerit: Ecce hic Christus, ecce illic, ne credatis. Exorientur pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa ac prodigia, ad decipiendum, si fieri possit, etiam electos. Vos autem cauete, ecce prædixi uobis omnia. Cæterum in illis diebus post afflictionẽ illam sol obtenebrabitur, & luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli decident, & uirtutes quæ in cœlis sunt, concutientur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nubibus, cum potestate multa & gloria. Et tunc mittet angelos suos, & aggregabit electos suos à quatuor uentis, à summo terræ usq; ad summum cœli. À ficu uero discite similitudinem. Cum ramus eius iam tener fuerit, produxeritq; folia, scitis, quod prope sit æstas. Sic & uos cum hæc uideritis fieri, scitote, quod prope sit in foribus. Amen dico uobis, quod non præteribit generatio hæc, donec omnia hæc facta fuerint. Cœlum & terra præteribunt, sed uerba mea non præteribunt. Cæterũ de die illo ac tempore, nemo nouit, ne angeli quidẽ qui in cœlo sunt, nec ipse filius, sed solus pater. Cauete, uigilate, & orate, nescitis em̃ quãdo tẽpus sit. Sicut homo qui peregre agit relicta domo sua, deditq; seruis suis substantiã suã, ac suũ cuiq; opus,

&

γμε β ☩ ὧδε θεωρῶ ὑμᾶς ὑπερῷῳ ἐστρωμένον ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. * καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς· καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς κατὰ εἷς· μήτι ἐγώ; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· εἷς τῶν δώδεκα ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρύβλιον. ὅτι ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ἄρτον εὐλογήσας ἔκλασεν καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς καὶ εἶπεν· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν ποτήριον εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυννόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται· πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ τὰ πρόβατα διασκορπισθήσονται. μετὰ δὲ τὸ ἐγερθῆναί με προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ· εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα φωνῆσαι τρίς με ἀπαρνήσῃ. ὁ δὲ ἐκπερισσῶς ἔλεγεν· ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Erat autem paſcha, & azymorũ dies futuri poſt biduum. Et quærebant ſummi ſacerdotes & ſcribæ, quomodo eum per dolum cõprehenſum occiderent. Dicebant autẽ: Non in die feſto, ne tumultus fiat populi. Et cum eſſet Bethaniæ in domo Simonis leproſi, accumbente eo uenit mulier habens alabaſtrũ unguenti nardi piſticæ precioſæ, & comminuto alabaſtro effudit illi in caput. Erant autẽ quidam, qui indignarentur apud ſeſe, ac dicerent: Ad quid perditio hæc unguenti? nam poterat hoc uendi pluris quam trecentis denarijs, ac dari pauperibus. Et infremuerunt aduerſus illam. At Ieſus dixit: ſinite illam. cur illi moleſti eſtis? bonum opus operata eſt erga me. Semper enim pauperes habetis uobiſcum: & quandocunq; uolueritis, poteſtis illis benefacere, me uero non ſemper habetis. quod potuit, hæc fecit: præuenit, ut ungeret meum corpus ad ſepulturã. Amen dico uobis: Vbicunq; prædicatum fuerit euangelium hoc in totum mundum, etiam hoc quod fecit hæc, dicetur in memoriam iſtius. Et Iudas Iſcariotes, unus è duodecim, abijt ad ſummos ſacerdotes, ut traderet eum illis. Quo audito, illi gauiſi ſunt, & polliciti ſunt ei pecuniã ſe daturos. Et quærebat, quõ opportune illum traderet. Ac primo die azymorũ, cũ paſcha immolarẽt, dicũt illi diſcipuli ſui: Vbi uis ut abeamus & parem9, ut edas paſcha. Et emittit duos è diſcipulis ſuis, & dicit illis: Ite in ciuitatẽ, & occurret uobis

XIIII

homo

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκο
λουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἴπα
τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέ-
γει. ποῦ ἐστι ὁ κατάλυμα, ὅπου ὁ πάσχα με
τὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; καὶ αὐτὸς ὑμῖν
δείξει ἀνώγεον μέγα, ἐστρωμένον, ἕτοιμον,
ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν. καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν. καὶ εὗρον
καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα.
ρξα δ *καὶ ὀψίας γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώ
δεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων εἶ-
πεν ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑ- μϛ
ρξβ μῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. *οἱ δὲ
α ἤρξαντο λυπεῖσθαι. καὶ λέγειν αὐτῷ, εἷς καθ'
ρξγ εἷς. μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ; *ὁ δὲ
β ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς. εἷς ἐκ τῶν δώδε-
κα, ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλί-
ον. ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέ
ρξδ γραπται περὶ αὐτοῦ. *ουαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ
ς ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται.
καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος
ρξε ἐκεῖνος. *καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν λαβὼν ὁ Ιη-
α σοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν
αὐτοῖς, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι
ρξϛ ὁ σῶμά μου. *καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐ-
β χαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς. καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ
πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά
μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκ-
χυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔτι οὐ
μὴ πίω ἐκ τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως
τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν
ρξζ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. *καὶ ὑμνήσαντες
ς ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐ
ρξη τοῖς ὁ Ιησοῦς, *ὅτι πάντες σκανδαλισθήσε-
δ σθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. ὅτι γέγραπται.
ρξθ *πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθήσεται
ς τὰ πρόβατα. ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με προά
ρο ξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν. *ὁ δὲ πέτρος ἔφη
α αὐτῷ. καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ'
οὐκ ἐγώ. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ἀμὴν λέγω
σοι, ὅτι σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς
ἀλέκτορα

homo hydriam aquæ baiulans, sequimi
ni illum: & quocunq; ingressus fuerit, di-
cite patrifamilias, magister dicit: Vbi est
diuersorium, ubi pascha cum discipulis
meis edam? Et ille uobis ostendet tridi-
nium magnum, stratum, paratum, illic
parate nobis. Et exierunt discipuli eius,
& uenerunt in ciuitatem, & repererunt
quemadmodum dixerat illis, paraue-
runtq; pascha. Et cum uespera iam esset,
uenit cum duodecim. Et cum accumbe-
rent ederentq;, dixit Iesus: Amen di-
co uobis: Vnus ex uobis proditurus est
me, qui edit mecum. At illi cœperunt esse
mœsti, ac dicere illi singulatim: Num
ego? Et alius, num ego? Ille uero respon
dens, dixit illis: Vnus è duodecim qui in-
tingit mecum in catinum. Filius quidem
hominis uadit, sicut scriptum est de illo:
Sed uæ homini illi, per quem filius ho-
minis proditur. Bonum erat illi, si natus
non fuisset homo ille. Et edentibus illis,
sumpto Iesus pane, cum gratias egisset,
fregit & dedit illis, ac dixit: Sumite, come
dite, hoc est corpus meum. Et accepto po
culo, cum gratias egisset, dedit illis, & bi-
berunt ex eo omnes, & dixit illis: Hic est
sanguis meus noui testamenti, qui pro
multis effunditur. Amen dico uobis, post-
hac non bibam de fructu uitis, usque ad
diem illum, cum illud bibero nouum in
regno dei. Et cum hymnum dixissent,
exierunt in montem oliuarũ. Et dicit illis
Iesus: Omnes offendiculum patiemini
per me in nocte hac, quia scriptum est:
Percutiam pastorẽ, & dispergentur oues.
Sed posteaquam resurrexero præcedam
uos in Galilæam. Petrus autem dixit illi:
Etiã si omnes offendiculum passi fuerint,
at non ego. Et dicit illi Iesus: Amen dico
tibi, quod hodie in nocte hac, priusq; bis
gallus

ροᾶ s ἀλέκτορα φονῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. * ὁ δὲ ἐκ περισσοῦ ἔλεγε, μᾶλλον ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ καὶ πάντες ἔλεγον. * καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα γεθσημανεί, * καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. καθίσατε ὧδε ἕως ἀπελθὼν προσεύξωμαι. καὶ παραλαμβάνει τὸν πέτρον καὶ τὸν ἰάκωβον καὶ ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. * καὶ λέγει αὐτοῖς. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε. * καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ προσηύχετο, ἵνα εἰ δυνατόν ἐστι παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο. * ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. * καὶ ἔρχεται καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ πέτρῳ. σίμων καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. * καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας. ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι, καὶ οὐκ ἤδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς. καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε. * ἀπέχει. ἦλθεν ἡ ὥρα. ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. ἐγείρεσθε ἄγωμεν. ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγγικε. * καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παραγίνεται ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. * δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς, λέγων. ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι, κρατήσατε αὐτὸν καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ, λέγει αὐτῷ, ῥαββεὶ ῥαββεί, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. εἷς δὲ

gallus cecinerit, ter abnegabis me. At ille uehemẽtius dicebat: Immò si me oportuerit cõmori tibi, nõ te abnegabo. Similiter autem & omnes dicebant. Et ueniunt in locum cuius nomen Gethsemani, & dicit discipulis suis: Sedete hic, donec digressus orauero. Et assumit Petrũ, & Iacobum, & Ioannem secum, cœpitq; expauescere & angi. Et dicit illis: Dolore afficitur anima mea usque ad mortem, manete hic & uigilate. Et progressus paululum prostratus est in terram & orauit, ut si possibile esset, transiret à se hora, & dicebat: Abba pater, omnia possibilia sunt tibi, aufer poculum à me hoc. Veruntamen non quid ego uelim, sed quid tu. Et uenit, & offendit eos dormientes, dicitq; Petro: Simon dormis? non potuisti unam horam uigilare? Vigilate, & orate, ne ueniatis in tentationẽ. Spiritus quidem promptus, at caro infirma. Et rursum digressus orabat, & eundem dixit sermonem. Et reuersus offendit illos rursum dormientes, erant enim oculi eorum grauati: neq; sciebant quid illi responderent. Et uenit tertio, dicitq; illis: Dormite posthac & requiescite. Sufficit. Venit hora, ecce traditur filius hominis in manus peccatorũ. Surgite eamus. Ecce qui prodit me, appropinquat. Et continuo adhuc eo loquẽte accedit Iudas, qui erat unus è duodecim, & cum illo turba multa cum gladijs & fustibus à summis sacerdotib⁹ & scribis & seniorib⁹. Dederat autẽ is qui prodebat eum, cõmune signum illis, dicẽs: Quẽcũq; osculatus fuero, is est, cõprehendite illum, & abducite caute. Et cũ uenisset, protinus accedit ad illum, dicitq; ei: Rabbi rabbi, ac deosculatus est eum. Illi uero iniecerunt in illum manus suas, & comprehenderunt eum.

Vnus autẽ

ρπγ α *Εἷς δὲ τῶν παρεστηκότων ἀσασάμενος τὸν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, ρπδ α καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς. ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλλαβεῖν με, καθημέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. * ἀλλ' ρπε ε ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. * καὶ εἷς τις νεανίσκος ρπς ι ἠκολούθει αὐτῷ περιβεβλημένος σινδόνα ἐπὶ γυμνοῦ, καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ρπζ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν. * καὶ ἀπήγαγον τὸν ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα. καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. * Καὶ ὁ πέτρος ἀπὸ ρπη δ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ, ἕως ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκαθήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν καὶ θερμαινόμενος πρὸς τὸ φῶς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ ρπθ β συνέδριον ἐζήτουν κατὰ τοῦ ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶσαι αὐτόν, καὶ οὐχ ηὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. * καί τινες ἀναρ σ σάντες ἐψευδομαρτύρουν κατ' αὐτοῦ λέγοντες. ὅτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴσαι ἦν ἡ μαρτυρίαι αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ μέσον ἐπηρώτησε τὸν ἰησοῦν λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπερώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ. σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐ ρπα α λογητοῦ; ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν, ἐγώ εἰμι. * καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ ρπβ ς τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. * ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαῤῥήξας τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει. * τί ρπγ ζ ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασφημίας

Vnus autẽ quiſpiã aſtantiũ educto gladio percuſſit ſeruũ ſummi ſacerdotis, & amputauit eius auriculã. Et rñdens Ieſus dixit illis: Tanq̃ ad latronẽ exiſtis cum gladijs ac fuſtib⁹ ad cõprehẽdendũ me, q̃tidie eram apud uos in tẽplo docens, & nõ cõprehendiſtis me, ſed iſta fiunt ut impleant̃ ſcripturæ. Et relicto illo oẽs fugerunt. Et unuſquiſpiã adoleſcẽtulus ſequebat̃ illũ circũamictus ſindone ſuper nudũ, & cõprehendunt illũ adoleſcẽtuli. Ille uero relicta ſindone nudus effugit ab illis. Et abduxerũt Ieſum ad ſummũ ſacerdotẽ. Et cõueniũt cũ illo oẽs ſummi ſacerdotes & ſeniores & ſcribæ. Et Petrus eminus ſequebat̃ illũ donec ueniſſet in atriũ ſummi ſacerdotis, & erat ſedẽs unà cũ miniſtris, & calefiebat, ad lumẽ. Summi uero ſacerdotes & totũ cõciliũ quærebant aduerſus Ieſum teſtimoniũ, ut morti traderent eum, nec inueniebant. Nam multi falſum teſtimoniũ dixerant aduerſus illum, nec erant ſatis idonea teſtimonia. Et quidam aſſurgebant & falſum teſtimoniũ ferebant aduerſus illum, dicentes: Nos audiuim⁹ eum dicentẽ: Ego diruam tẽplũ hoc qd̃ eſt manib⁹ factũ, & tribus diebus aliud ſine manibus factũ extruã. Et ne ſic quidẽ ſatis idonea erant teſtimonia illorũ. Et ſurgẽs ſumm⁹ ſacerdos in mediũ, interrogabat Ieſum dicẽs: Nõ rñdes quicq̃? Quid iſti aduerſum te dicunt teſtimonia? At ille tacebat, neq; quicq̃ reſpõdebat. Rurſum ſummus ſacerdos interrogauit, & dicit illi: Tu es ille Chriſtus filius bñdicti? Ieſus autẽ dixit: Ego ſum, & uidebitis filium hominis ſedentem à dextris uirtutis, & uenientẽ in nubibus cœli. Summus autem ſacerdos dilaceratis ueſtib⁹ ſuis dixit: Quid præterea opus habemus teſtibus? Audiſtis blaſphemiam,

βλασφημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν εἶναι ἔνοχον θανάτου.
ϛζ̄δ̄ α * καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. * καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδίσκων τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει. καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ ἦσθα τοῦ Ἰησοῦ; ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων. οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί λέγεις. * καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον. καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν, πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν. ὅτι οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. ὁ δὲ πάλιν ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ. ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ, καὶ γὰρ Γαλιλαῖος εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε. * Καὶ ἀνεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος οὗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δὶς, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε. * καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωὶ συμβούλιον ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, * δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. * καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος. σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ. σὺ λέγεις. * Καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά. ὁ δὲ Πιλᾶτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. οὐκ ἀποκρίνῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλᾶτον. * κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα δέσμιον, ὃν παρῃτοῦντο. * ἦν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς, μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκασι. καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι

blasphemiam. Quid uobis uidetur? Illi uero omnes condemnauerunt eum esse reum mortis. Et cœperunt quidam conspuere in eum, & obuelare faciem illius, & colaphis eum cædere, & dicere illi: Diuina. Ac ministri alapas illi impingebãt. μζ
Et cũ esset Petrus in atrio inferius, uenit una ancillarum summi sacerdotis, cumq; uidisset Petrum calefacientem se, intuita illum, dicit: Et tu cum Nazareno Iesu fuisti? At ille negauit, dicẽs: Non noui, neq; scio quid dicas. Et exiuit foras in uestibulum, & gallus cecinit. Et ancilla cum uidisset eum, rursum cœpit dicere his qui astabant, hic ex illis est. At ille rursum negabat, ac paulo post iterum, qui astabant, dicebant Petro: Vere ex illis es, nam & Galilæus es, & loquela tua conuenit. At ille cœpit execrari ac deierare, non noui hominẽ istum de quo dicitis. Et iterum gallus cecinit. Recordatusq; est Petrus uerbi quod dixerat illi Iesus: Priusquam gallus cecinerit bis, abnegabis me ter, cœpitq; flere. Et confestim diluculo XV
concilio inito summi sacerdotes cum senioribus & scribis ac toto consessu uinctum Iesum abduxerunt, tradideruntq; Pilato. Et interrogauit eum Pilatus: Tu es ille rex Iudæorum? At ille respõdens, dixit illi: Tu dicis. Et accusabant eum summi sacerdotes de multis. Pilatus autem rursus interrogauit illum, dicens: Non respondes quicquam? ecce quam multa aduersus te testantur? Iesus autẽ deinde nihil respondit, adeo ut admiraretur Pilatus. Cæterum in festo dimittebat illis unum uinctum: quẽcunq; postulassent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditionis autoribus fuerat uinctus, qui per seditionem cædem patrauerant. Et cũ acclamasset turba, cœpit

αὐτῆσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐτοῖς. ὁ δὲ πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων. Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐγίνωσκε γὰρ, ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεσαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. * οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύσῃ αὐτοῖς. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν, ἔιπεν αὐτοῖς. τί οὖν θέλετε ποιήσω, ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν. σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, καὶ παρέδωκε τὸν ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα σταυρωθῇ. * οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔσω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν ὅλην τὴν σπεῖραν, καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν. χαῖρε βασιλεῦ τῶν Ἰουδαίων. * καὶ ἔτυπτον αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ. καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, * καὶ ἐξάγουσιν αὐτὸν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ ἀγγαρεύσι παράγοντά τινα σίμωνα κυρηναῖον, ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, τὸν πατέρα ἀλεξάνδρου καὶ ῥόφου, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. * καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, κρανίου τόπος. * καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον οἶνον. ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. * καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον ἐπ᾽ αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. * ἦν δὲ ὥρα τρίτη καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. * καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη. ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. * καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. * καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ, ἡ λέγουσα

σδ α
σε α
σς α
σζ α
ση α
σθ α
σι α
σια α
σιβ α
σιγ α
σιδ α
σιε α
σις α

flagitare, ut faceret quemadmodum semper fecerat ipsis. Pilatus autem respondit eis, dicens: Vultis dimittam uobis regem illum Iudæorũ? Sciebat enim quod ꝓpter inuidiam tradidissent illum summi sacerdotes. Summi uero sacerdotes concitauerunt turbam, ut potius Barabbam dimitteret ipsis. Pilatus autem respondens rursum, ait illis: Quid igitur uultis faciam ei, quem dicitis regem Iudæorũ? At illi rursum clamauerunt: Crucifige istum. Pilatus autem dicebat illis: Quid enim mali fecit? At illi uehementius clamauerũt: Crucifige eum. Pilatus uero uolens turbæ facere satis, dimisit illis Barabbam, & tradidit Iesum flagellatũ, ut crucifigeretur. Milites autem abduxerũt eum intro in atrium, quod est prætoriũ, & conuocant totam cohortẽ, & induunt illum purpura, & circumponunt ei contextam spinis coronam, & cœperũt salutare illum: Aue rex Iudæorũ. & uerberabant illi⁹ caput arundine, & inspuebant in illum, & positis genibus adorabant illum. Et cum illusissent ei, exuerunt eum purpura, & induerũt illum uestib⁹ propꝛijs, & educũt eum, ut crucifigerẽt eum. Et coëgerũt prætereuntẽ quendã Simonem Cyrenẽsem, qui ueniebat ex agro, patrẽ Alexandri & Rufi, ut tolleret crucẽ eius. Et ducunt eum in Golgotha locũ, qd̃ est, si interpreteris, caluariæ locus, & dederũt illi bibere myrrhatũ uinum, sed ille nõ sumpsit. Cũq; crucifixissent eum, partiti sunt uestimẽta eius, mittentes sortem super illa, quis quid tolleret. Erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat inscriptio causæ illius inscripta. Rex Iudæorũ. Et cum eo crucifigunt duos latrones: unum à dextris, & alterum à sinistris eius. Et impleta est scriptura, quæ dicit:

γουσα

σιζ s γουσα. ☪ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. * καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες. οὐαὶ ὁ καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. * ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων, ἔλεγον. ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. * καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. * γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. * καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ελωΐ. ἐλωΐ, λαμὰ σαβαχθανί. ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες. καὶ τινὲς τῶν παρεστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον. ἰδοὺ ἠλίαν φωνεῖ. * δραμὼν δὲ εἷς, καὶ γεμίσας σπόγγον ὄξους περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτὸν, λέγων. * ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. * καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. * ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων, ὁ παρεστηκὼς ἐξεναντίας αὐτοῦ. ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν, εἶπεν. ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. * ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες, ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία μαγδαληνή, ☪ μαρία ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ μήτηρ, καὶ σαλώμη, αἱ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, ☪ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβάσαι αὐτῷ εἰς ἱεροσόλυμα. * καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ μή ἦν παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἀριμαθαίας εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς πιλᾶτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλᾶτος ἐθαύμασεν, εἰ ἤδη τέθνηκε.

cit: Et cũ iniquis deputatꝰ eſt, & qui præteribant, cõuiciabantꝫ illi: mouẽtes capita ſua, ac dicẽtes: Væ qui demoliris tẽplum, & in tribus diebꝰ extruis. ſerua teipſum, & deſcẽde de cruce. Similiter & ſummi ſacerdotes illudentes inter ſeſe cum ſcribis, dicebant: Alios ſeruauit, ſeipſum ſeruare nõ poteſt. Chriſtus ille rex Iſraël deſcendat nunc de cruce, ut uideamus & credamus. Et qui crucifixi fuerant cũ illo, probra iaciebant in eum. Cũ uero facta eſſet hora ſexta, tenebræ ortæ ſunt ſuper totã terrã, uſqꝫ ad horam nonã. Et hora nona damauit Ieſus uoce magna, dicens: Eloi, eloi, lama ſabachthani, qđ eſt, ſi quis interpretetꝫ, deus meus, deus meus, cur me deſeruiſti? & quidã aſtantiũ cum audiſſent, dicebant: Ecce Heliã uocat. Accurrit autẽ quidã, & impleta ſpongia aceto, impoſitaq; harundini, porrexit illi potũ, dicens: Sinite, uideamꝰ an uenturus ſit Helias, ad deponendũ eum. Ieſus autẽ emiſſa uoce magna, expirauit. Et uelum tẽpli ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſqꝫ ad imũ. Cum uidiſſet autẽ Centurio, qui aſtabat ex aduerſo illi, qđ ſic emiſſo clamore expiraſſet, dixit: Vere homo hic filius erat dei. Erant autẽ & mulieres è longinquo ſpectantes, inter quas erat Maria magdalene, & Maria Iacobi paruí, & Ioſe mater, & Salome, quæ etiã cũ eſſet in Galilæa, ſecutæ fuerãt illũ, & miniſtrauerant ei, aliæq; cõplures quæ ſimul aſcẽderant cũ eo Hieroſolyma. Et cum iam ueniſſet ueſpera, qm̃ erat paraſceue, quæ præcedit ſabbatũ, uenit Ioſeph ortus ex ciuitate Arimathæa, honeſtus ſenator, qui & ipſe erat expectans regnũ dei, & ſumpta audacia, ingreſſus eſt ad Pilatum, & petijt ab eo corpus Ieſu. Pilatus autem admiratus eſt, ſi iam mortuus eſſet,

καὶ προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, εἰ πάλαι ἀπέθανε. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. * καὶ ἀγοράσας σινδόνα καὶ καθελὼν αὐτὸν ἐνείλησε τῇ σινδόνι. καὶ κατέθηκεν αὐτὸν ἐν μνημείῳ. ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ προσεκύλισε λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. * ἦν δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

* καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν αὐτόν. * λίαν πρωῒ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς. τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι, θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος, ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ ἐξεθαμβήθησαν. * ὁ δὲ λέγει αὐταῖς. μὴ ἐκθαμβεῖσθε, Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν ναζαρηνὸν τὸν ἐσταυρωμένον, ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. * καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ. Ἀναστὰς δὲ πρωῒ πρώτῃ σαββάτου, ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια: ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις πενθοῦσι καὶ κλαίουσι, κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη ὑπ' αὐτῆς, ἠπίστησαν. * μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν, ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς. οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν. * ὕστερον ἀνακειμένοις

& accersito ad se centurione, interrogauit illum, an iam dudum mortuus fuisset. Et re cognita ex centurione, donauit corpus ipsi Ioseph. Et is mercatus sindonem, de/positũ eum inuoluit sindoni, deposuitq; in monumento, quod erat excisum è petra. Et aduoluit lapidem ad ostium monumenti. At Maria Magdalene & Maria Iose spectabant ubi poneretur.

Et cum præteriisset sabbatum, Maria XVI
Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome emerunt aromata, ut uenirẽt & ungerẽt eum. Et summo diluculo diei primi sabbatorum ueniunt ad monumentum, exorto sole, dicebantq; inter sese: Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et cum respexissent, uident lapidem esse reuolutum. nam erat magnus ualde. Et ingressæ in monumentũ, uiderunt adolescentẽ sedentẽ à dextris, amictum stola candida, & expauerunt. At ille dicit eis: Ne expauescatis, Iesum quæritis Nazarenum, qui fuit crucifixus. surrexit nõ est hic. ecce locus, ubi posuerant illum. Sed abite, dicite discipulis eius & Petro, quod ille præcedit uos in Galilæam, illic eum uidebitis, sicut dixit uobis. Et abeuntes cito fugerunt à monumento. Habebat enim illas tremor, & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant. timebant enim. Cum surrexisset autem Iesus mane primo die sabbati, apparuit primũ Mariæ magdalenæ, de qua eiecerat septẽ dæmonia. Illa profecta, renunciauit ijs, qui cum illo fuerant lugentibus ac flentibus. Et illi cum audissent, quod uiueret, ac uisus esset ab illa, non crediderunt. Post hæc autẽ duobus ex ipsis ambulantibus, apparuit in alia forma, euntibus rus. Et illi abierũt, ac renunciarũt reliquis. nec his illi crediderũt. Postea discũbentibus

μλύοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδεκα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν ἐγηγερμένον, οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται. σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολουθήσει. ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, ὄφεις ἀροῦσι, κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει. ἐπὶ ἀῤῥώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσιν. ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

bentibus illis undecim apparuit: & exprobrauit illis incredulitatem suam, & cordis duriciem: quod ijs qui se uidissent resurrexisse, non credidissent. Et dicebat eis: Ite in mundum uniuersum, & prædicate euangelium omni creaturæ: Qui crediderit, & baptizatꝰ fuerit, saluus erit: qui uero non crediderit, condemnabitur. Porrò signa eos qui crediderint, hæc subsequentur: Per nomen meum dæmonia eijcient: linguis loquent̃ nouis: serpentes tollent. Et si quid letale biberint, non nocebit eis. Super ægrotos manus imponent, & bene habebunt. Itaq; dominus quidem postquam̃ locutus fuisset eis, receptus est in cœlum, & consedit à dextris dei. Illi uero egressi, prædicauerunt ubiq;, domino cooperante, & sermonem confirmante per signa subsequentia.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΤΕΛΟΣ.

EVANGELII SECVNDVM MARCVM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΛΟΥΚΑ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

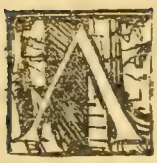

Λουκᾶς ἰατρὸς ἀντϊοχεύς, καθὼς τὰ συγγράμματα αὐτοῦ δηλοῖ, τοῦ ἑλληνϊκοῦ οὐκ ἄπειρος, σπουδαστὴς παύλου ἀποστόλου, καὶ πάσης αὐτοῦ καὶ ἀλλοδαπῆς ἀκόλουθος, συνέταξεν εὐαγγέλιον, περὶ οὗ αὐτὸς παῦλος, ἀπεστείλαμεν φησὶ σὺν αὐτῷ τὸν ἀδελφὸν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ πάσας τὰς ἐκκλησίας. καὶ πρὸς τοὺς κολασσεῖς, ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός. καὶ πρὸς τιμόθεον, Λουκᾶς ἐστὶ μετ' ἐμοῦ μόνος. Καὶ ἕτερον δὲ ἐξέδωκε τεῦχος ἐξαίρετον, ἐπιγράφην πράξεις ἀποστόλων, οὗ ἡ ἱστορία ἕως διετείας διάγοντος ἐν τῇ ῥώμῃ παύλου ἐκτείνεται, τουτέστιν, ἕως τετάρτου νέρωνος ἐνϊαυτοῦ. ἀφῶν πεπείσμεθα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει, τὴν βίβλον συντετάχθαι. Ἡ γὰρ πρίσδος παύλου καὶ θέκλας, καὶ πᾶς ὁ μῦθος ὡσανεὶ λέοντος βαπτισθέντος, εἰς τὰς ἀποκρύφους γραφὰς ψηφισθήσεται. οὐ δὲ γὰρ ἐνεχώρει τὸν ἀχώριστον τοῦ ἀποστόλου, μεταξὺ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ πράξεων τοῦτο ἠγνοηκέναι. Ἀλλὰ καὶ τερτυλλϊανὸς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, ἀναφέρει πρεσβύτερόν τινα ἐν τῇ ἀσίᾳ, σπουδαστὴν παύλου ἀποστόλου, ἐλεγχθέντα ἐπὶ ἰωάννου, οἷα παραὐτοῦ συνταγείσης βίβλου, ὡμολογηκέναι φίλτρῳ κατεχόμενον παύλου, τοῦτο πεποιηκέναι, διὸ καὶ ἐκβεβλῆσθαι τοῦτον τινὲς ὑπολαμβάνουσιν. Ὁσάκις δὲ παῦλος ἐν ταῖς οἰκείαις ἐπιστολαῖς λέγει, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, δῆλον ὡς περὶ τοῦ τεύχους τοῦ κατὰ Λουκᾶν σημαίνει. καὶ Λουκᾶν οὐ μόνον πρὸς τοῦ ἀποστόλου παύλου μεμαθηκέναι τὸ εὐαγγέλιον, οἷα μετὰ τοῦ κυρίου τηνϊκαῦτα ἐν τῷ σώματι μὴ γενομένου, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν λοιπῶν ἀποστόλων, ὅπερ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ ἰδίου συντάγματος περιφανῶς λέγει. Καθὼς πρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται. τοιγαροῦν τὸ εὐαγγέλιον καθὼς ἀκήκοεν ἔγραψε. τὰς δὲ πράξεις τῶν ἀποστόλων, καθὰ ἱστόρησεν αὐτὸς, καὶ συνέταξεν. Ἠνέχθη τὰ λείψανα αὐτοῦ, καὶ ἀπετέθη ἐν κωνσταντινουπόλει, εἰς ἣν πόλιν τῷ εἰκοστῷ κωνσταντίνου ἐνϊαυτῷ, τὸ τούτου σῶμα μετὰ τῶν λειψανῶν ἀνδρέου τοῦ ἀποστόλου μετηνέχθη.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Λουκᾶς ὁ θεῖος, ἀντϊοχεὺς μὲν ἦν, ἰατρὸς δὲ, καὶ τὴν ἔξω σοφίαν πολύς, οὐμὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἑβραϊκὴν παιδείαν ἐξησκήσατο, τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπιφοιτήσας, ὅτε δὴ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐδίδασκεν. ὥστε φασί τινες, ἕνα καὶ αὐτὸν γενέσθαι τῶν ἑβδομήκοντα ἀποστόλων. καὶ ἐκ νεκρῶν δὲ ἀναστάντι τῷ Χριστῷ συναντῆσαι μετὰ κλεόπᾳ. ἀναληφθέντος δὲ τοῦ κυρίου, καὶ τοῦ παύλου πιστεύσαντος, γενέσθαι συνέκδημον αὐτοῦ. φημὶ δὲ τοῦ παύλου, καὶ δὴ συγγράψασθαι τὸ εὐαγγέλιον μετὰ πάσης ἀκριβείας. ὡς καὶ αὐτὸ δὲ προοίμιον αὐτοῦ ἐμφαίνει, μετὰ πεντεκαίδεκα ἔτη καὶ τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως. γράφει δὲ πρὸς θεόφιλον συγκλητικὸν ὄντα, καὶ ἄρχοντα ἴσως. τὸ γὰρ κράτιστος ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων ἐλέγετο. ὡς καὶ ὁ παῦλος φησὶ πρὸς τὸν ἡγεμόνα φῆστον. κράτιστε φῆστε. καὶ πᾶς δὲ ἄνθρωπος θεοφιλὴς, καὶ κράτος κατὰ παθῶν ἀναδεξάμενος, θεόφιλος ἐστὶ κράτιστος, ὃς καὶ ἄξιος τῷ ὄντι ἐστὶν ἀκούειν τοῦ εὐαγγελίου.

Εὐαγγέλιον

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

EVANGELIVM SECVNDVM LVCAM.

ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέδοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολουθηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς καθεξῆς σοι γράψαι κράτιστε θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά. καὶ ἡ γυνὴ αὐτῷ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμφότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἄμεμπτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισάβετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δέ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυρίου, καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω

QVONIAM cõplures aggressi sunt cõtexere narrationẽ earũ, q̃ inter nos certissimæ fidei sunt, rerũ, sicuti tradiderunt nobis ij qui ab initio suis oculis uiderant, ac pars aliqua fuerant eorũ quæ narrabãt: uisum est & mihi, ut, cunctis ab initio exacta diligẽtia peruestigatis, deinceps tibi scribere optime Theophile, q̃ agnoscas eorũ de quib⁹ edoctus fueras, certitudinẽ. Erat in diebus Herodis regis Iudææ, sacerdos quidam nomine Zacharias de uice Abia, & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen eius Elizabet. Erant autẽ iusti ambo corã deo, uersantes in omnibus præceptis & iustificationibus dñi irreprehensibiles. nec erat illis proles, eo qd' esset Elizabet sterilis, & ambo prouectæ iam essent ætatis. Factum est autẽ, cum sacerdotio fungeretur Zacharias in ordine uicis suæ coram deo, secundum cõsuetudinem functionis sacerdotalis, sors illi obuenit: ut odores incenderet, ingressus in templum domini, & omnis multitudo populi precabatur

ἔξω τῆ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος. μὴ φοβοῦ Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἰωάννην, καὶ ἔσται χαρά σοι, καὶ ἀγαλλίασις, καὶ πολλοὶ ἐπὶ τῆ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ μέγας ἐνώπιον κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα οὐ μὴ πίῃ. καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐπιστρέψει πρὸς κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν. καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δικαίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον. καὶ εἶπε Ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον. κατὰ τί γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῷ. ἐγώ εἰμι Γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ ἀπεστάλην λαλῆσαι πρός σε, εὐαγγελίσασθαί σοι ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνάμενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα, ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς. καὶ ἐπέγνωσαν, ὅτι ὀπτασίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο, ὡς ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας συνέλαβεν ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυβεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα, ὅτι οὕτως μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις, αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος

foris tẽpore thymiamatis. Apparuit autem illi angelus dñi, ſtans à dextris altaris, in quo thymiamata ſolent adoleri. Et Zacharias turbatus eſt eo uiſo, ac timor irruit ſuper eum. Ait autẽ ad illum angelus: Ne timeas Zacharia, quoniam exaudita eſt deprecatio tua. Vxorq; tua Elizabet pariet tibi filium, & uocabis nomẽ eius Ioannẽ, & erit gaudium tibi, & exultatio, & multi ſuper eius natiuitate gaudebunt. Erit enim magnus coram domino, & uinum ſiceramq; non bibet. Et ſpiritu ſancto replebitur iam inde ab utero matris ſuæ, multosq; filiorũ Iſraël conuertet ad dominũ deum ipſorũ. Et ipſe præcedet ante illum cum ſpiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrũ in filios, & inobediẽtes ad prudentiam iuſtorum, ut paret dño plebem perfectam. Et dixit Zacharias ad angelum: Quo argumento iſtuc cognoſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea prouectæ ætatis eſt. Ac reſpõdens angelus dixit ei: Ego ſum Gabriel qui aſtiti in conſpectu dei, miſſuſq; ſum ut loq̃r ad te, & hæc tibi læta nunciem. Et ecce futurũ eſt, ut ſis tacitus, nec fari poſſis ad eum uſq; diẽ quo hæc fiant, eo quod nõ credidiſti uerbis meis, quæ implebunt̃ in tempore ſuo. Et erat populus expectans Zachariam, & mirabantur qđ moraret̃ in templo. Egreſſus autẽ non poterat loqui illis. Et cognouerunt, quod uiſionẽ uidiſſet in templo. Et ipſe innuebat illis, permanſitq; mutus. Et accidit, ut impleti ſunt dies officij eius, abijt in domum ſuam. Poſt hos autem dies concepit Elizabet uxor eius, & occultabat ſe mẽſibus quinq;, dicens: Sic fecit mihi dominus in diebus, quibus me reſpexit, ut auferret probrũ meũ inter homines. In menſe autem ſexto miſſus eſt

angelus

ὁ ἄγγελος γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν
τῆς γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα ναζαρὲθ, πρὸς πρ-
θένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα ἰω-
σὴφ, ἐξ οἴκου δαβὶδ, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πρθέ-
νου μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγγελος πρὸς
αὐτὴν, εἶπεν. χαῖρε κεχαριτωμένη, ὁ κύρι-
ος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν. ἡ
δὲ ἰδοῦσα, διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ.
καὶ διελογίζετο, ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗ-
τος. καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ. μὴ φοβοῦ μα-
ριὰμ, εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. ἰδοὺ συλ-
λήψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ τέξῃ υἱὸν, καὶ καλέσεις τὸ
ὄνομα αὐτοῦ ιησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ
υἱὸς ὑψίστου κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ
θεὸς τὸν θρόνον δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ
βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶ-
νας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος.
εἶπεν δὲ μαριὰμ πρὸς τὸν ἄγγελον. πῶς
ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; καὶ ἀ-
ποκριθεὶς ὁ ἄγγελος, εἶπεν αὐτῇ. πνεῦμα
ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου
ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον,
κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ ἐλιζάβετ ἡ συγ-
γενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρει
αὐτῆς. καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ κα-
λουμένῃ στείρᾳ, ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ
θεῷ πᾶν ῥῆμα. εἶπεν δὲ μαριάμ. ἰδοὺ ἡ δού-
λη κυρίου, γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀ-
πῆλθεν ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. Ἀναστᾶσα δὲ μα-
ριὰμ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς
τὴν ὀρεινὴν μετὰ σπουδῆς εἰς πόλιν ἰούδα, καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσα-
το τὴν ἐλιζάβετ. καὶ ἐγένετο, ὡς ἤκουσεν ἐλι-
ζάβετ τὸν ἀσπασμὸν τῆς μαρίας, ἐσκίρτησε τὸ
βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ αὐτῆς. καὶ ἐπλήσθη πνεύ-
ματος ἁγίου ἡ ἐλισάβετ, καὶ ἀνεφώνησε φω-
νῇ μεγάλῃ, καὶ εἶπεν. εὐλογημένη σὺ ἐν γυ-
ναιξὶ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας
σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ ἡ μητὴρ τοῦ
κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ
τῆς ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦτά μου, ἐσκίρτησεν
ἐν

angelus Gabriel à deo in ciuitatem Ga-
lilææ, cui nomen Nazareth, ad uirginem
desponsatã uiro, cui nomen erat Ioseph,
de domo Dauid, ac nomen uirginis Ma-
ria. Et ingressus angelus ad eam, dixit:
Aue gratiosa, dominus tecum, benedi-
cta tu inter mulieres. Illa uero cum uidis-
set, turbata est super oratione eius, & co-
gitabat, qualis esset illa salutatio. Et ait
angelus ei: Ne timeas Maria, nacta es
enim gratiam apud deum. Ecce cõcipies
in utero, & paries filium, ac uocabis no-
men eius Iesum. Is erit magnus, & filius
altissimi uocabitur. Et dabit illi dñs deus
sedem Dauid patris ipsius, regnabitq;
super domum Iacob in æternũ, & regni
eius nõ erit finis. Dixit autẽ Maria ad an-
gelum: Quomõ erit istud, quandoquidẽ
uirum nõ cognosco? Et respõdens ange-
lus, dixit ei: Spiritus sanctus superueniet
in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi.
Quapropter & qd' nascet' sanctum, uo-
cabitur filius dei. Atq; ecce Elizabet co-
gnata tua, & ipsa concepit filium in sene-
ctute sua. & hic mẽsis est sextus illi, quæ
dicebat' sterilis, quia nõ erit impossibile
apud deum omne uerbum. Dixit autẽ
Maria: Ecce ancilla dñi, fiat mihi secũdũ
uerbũ tuum. ac discessit ab illa angelus.
Exurgẽs autẽ Maria in diebus his, abijt
in montana cum festinatione in ciuitatẽ
Iuda, & intrauit in domũ Zachariæ, ac
salutauit Elizabet. & factum est, ut audi-
uit salutationẽ Mariæ Elizabet, salijt in-
fans in utero eius. Et repleta est spiritu
sancto Elizabet, exclamauitq; uoce ma-
gna, & dixit: Benedicta tu inter mulie-
res, & benedictus fructus uentris tui. Et
unde hoc mihi, ut ueniat mater domini
mei ad me? Ecce em̃ ut facta est uox sa-
lutationis tuæ in auribus meis, exultauit
præ

ἐν ἀγαλλιάσει τὸ βρέφος ἐν τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ. Μεγαλύνει ἡ ψυχή μου τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεὰν τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι αὐτοῦ, διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν. καθεῖλεν δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς. Ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆναι ἐλέους. καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆνας τρεῖς, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. τῇ δὲ Ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν αὐτόν, καὶ ἐγέννησεν υἱόν. καὶ ἤκουσαν οἱ περίοικοι καὶ οἱ συγγενεῖς αὐτῆς, ὅτι ἐμεγάλωσε κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ, ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης. καὶ εἶπον πρὸς αὐτήν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ. ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό. καὶ αἰτήσας πινακίδιον ἔγραψε, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν πάντες. ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα, καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα. Καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν,

λέγοντες

præ gaudio infans in utero meo. Et beata quæ credidit, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt ei à domino. Et ait Maria: Magnificat anima mea dominũ. Et exultauit spiritus meus in deo seruatore meo, Quia respexit ad humilitatẽ ancillæ suæ. ecce eim̃ ex hoc beatam me dicẽt omẽs generationes. Quia fecit mihi magnifica qui potens est, & sanctum nomẽ eius: Et misericordia eius in progeniem & progeniem, timentibus ipsum. Præstitit robur per brachium suum, dispersit superbos cogitatione cordis ipsorum. Detraxit potentes de sedibus, & euexit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Suscepit Israël puerũ suũ, ut memor esset misericordiæ. Sicut locutus est ad patres nostros, ipsi Abraham & semini eius in æuum. Mansit autem Maria cum illa circiter mensibus tribus, & reuersa est in domũ suam. Elizabetæ uero impletũ est tempus pariendi, & peperit filium. Et audierũt uicini & cognati eius, qd̃ magnifice dominus misericordia sua usus esset erga illam, & gratulabant̃ ei. Et factum est in die octauo, uenerunt ad circũcidendum puerũ, & uocabant eum nomine patris sui Zacharíam. Et respõdens mater eius dixit: Nequaquam, sed uocabit̃ Ioannes. Et dixerunt ad illam: Nemo est in cognatione tua, qui uocetur isto nomine. Innuebant autem patri eius, quid uellet uocari eum. Isq; postulatis tabellis scripsit, dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt uniuersi. Apertũ est autẽ os eius ilico, & lingua eius, & loquebat̃ laudans deum. Et peruasit timor p omẽs uicinos eorũ, & per omnẽ montanam regionẽ Iudææ diuulgabant̃ omĩa uerba hæc, & posuerunt omnes qui audierant, in corde suo,

dicentes:

λέγοντες. τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται; καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ζαχαρίας ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προεφήτευσε, λέγων. Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ ἰσραὴλ, ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν τῷ οἴκῳ δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ. καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπαιῶνος προφητῶν αὐτοῦ, σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. καὶ σὺ παιδίον προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ, προπορεύσῃ τὰ πρὸ προσώπου κυρίου ἑτοιμάσαι ὁδοὺς αὐτοῦ. τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν, διὰ σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους, ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῆναι τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ἠύξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι, καὶ ἦν ἐν ταῖς ἐρήμοις, ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν ἰσραήλ. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ καίσαρος αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς συρίας κυρηνίου. καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, ἐκ πόλεως ναζαρὲθ, εἰς τὴν ἰουδαίαν, εἰς πόλιν δαβὶδ, ἥτις καλεῖται βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς δαβὶδ, ἀπογράφεσθαι σὺν μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ, οὔσῃ ἐγκύῳ. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι

dicẽtes: Quis nam puer hic erit? Et man⁹ dñi erat cũ illo. Et Zacharias pater eius repletus est spiritu sancto, ꝓphetauitq́; dicens: Laudandus dñs deus Israël, quia uisitauit & fecit redemptionem populo suo. Et erexit cornu salutis nobis, in domo Dauid pueri sui. Sicut locut⁹ est per os sanctorũ qui à sæculo fuerũt prophetarum suorũ, Fore ut seruaremur ab inimicis nostris, & de manu omniũ qui oderunt nos: Vt uteret̃ misericordia erga patres nostros, ac memor esset testamenti sui sancti. præstaretq́ Iusiurandũ qd' iurauit ad Abrahã patrẽ nostrũ, ac daret nobis: Vt sine timore, de manu inimicorũ nostrorũ liberati, seruirem⁹ ipsi: Cũ sanctitate & iustitia corã ipso, cunctis dieb⁹ uitæ nostræ. Et tu puer, ꝓpheta altissimi uocaberis, præibis em̃ ante faciẽ dñi, ad parandũ uias eius: Ad dandam sciẽtiam salutis populo ipsius, per remissionẽ peccatorũ eius: Per uiscera misericordiæ dei nostri, quib⁹ uisitauit nos oriens ex alto: Vt illucesceret his qui in tenebris & umbra mortis sedebant, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Puer autẽ crescebat & corroborabatur spiritu, & erat in desertis, donec ueniret dies, quo ostendendus erat apud Israëlitas.

Factum est autem in diebus illis: Exijt decretũ à cæsare Augusto, ut censeretur totus orbis. Hæc descriptio prima facta est præside Syriæ Cyrenio. Et ibant omnes ut profiterentur in suã quisq́; ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à Galilæa, de ciuitate Nazareth, in Iudæam: in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethleem, eo quod esset de domo & familia Dauid, ut profiteret̃ cum Maria desponsa sibi uxore, quæ erat prægnans. Accidit autem cum essent ibi, completi sunt dies

ἀι ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτόν. Ἔτεκε δὲ τὸν υἱὸν
αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐ-
γ τόν, * καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διό-
τι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύμα-
τι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ β
ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς
τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸν ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ
ἄγγελος κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυ-
ρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φό-
βον μέγαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ
φοβεῖσθε. ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν
χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ,
ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς ἐστι χρι-
στὸς κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο ὑ-
μῖν τὸ σημεῖον. εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργα-
νωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης
ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς
οὐρανίου, αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων.
δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν
ἀνθρώποις εὐδοκία. καὶ ἐγένετο, ὡς ἀπῆλθον
ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ
ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους.
Διέλθωμεν δὴ ἕως Βηθλεέμ, καὶ ἴδωμεν τὸ
ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐγνώρι-
σεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον
τήν τε Μαρίαμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος
κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ, διεγνώ-
ρισαν περὶ τοῦ ῥήματος, τοῦ λαληθέντος αὐ-
τοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου. καὶ πάντες οἱ
ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ ὧν λαληθέντων
ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. ἡ δὲ Μαρία
πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμ-
βάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. καὶ ὑπέστρε-
ψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰνοῦντες
τὸν θεὸν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον,
καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλή-
σθησαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν τὸ παι-
δίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ
κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου πρὸ τοῦ συλληφθῆ-
ναι αὐτὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθη-
σαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν κατὰ τὸν
νόμον

dies pariendi. Et peperit filium suum primogenitum, ac fasciis eum inuoluit, reclinauitq; eum in præsepi, quod non esset eis locus in diuersorio. Et pastores erant in regione eadem uigilantes, & excubantes excubias nocte super gregem suum. Et ecce angelus domini astitit illis, & claritas dñi circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Et dixit illis angelus: Ne timeatis. Ecce enim annuncio uobis gaudium magnum, quod futurum est toti populo, quia natus est uobis hodie seruator, qui est Christus dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc uobis signum: Inuenietis infantem fasciis inuolutum, positum in præsepi. Et subito facta est cum angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium deum & dicentium: Gloria in altissimis deo, ac in terra pax, hominib⁹ bona uoluntas. Et factum est, ut discesserunt ab eis angeli in cœlum, & homines pastores loquebant̃ inter sese: Transeamus iam Bethleem usque, & uideam⁹ hoc quod accidit, quod dominus aperuit nobis. Et uenerunt festinantes, & inuenerunt Mariam & Ioseph, & infantẽ positum in præsepi. Cum uidissent autẽ, diuulgauerunt de uerbo, quod dictum erat ipsis de puero hoc. Et omnes qui audierunt mirati sunt, de his quæ dicta erant à pastoribus ad ipsos. Porrò Maria conseruabat omnia uerba hæc, conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores, glorificantes ac laudantes deum super oñibus, quæ audierant & uiderant, ita ut dictum fuerat ipsis. Et postq̃ consumati sunt dies octo ut circumcideretur puer, uocatũ est nomen eius Iesus, quod uocatum erat ab angelo priusquam in utero cõciperetur. Et posteaq̃ completi fuissent dies purgationis eorũ secundum

legem

νόμον μωσέως, ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς ἱεροσό-
λυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ, καθὼς γέγρα-
πται ἐν νόμῳ κυρίου. ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖον
μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. καὶ τοῦ
δοῦναι θυσίαν κατὰ τὸ εἰρημένον ἐν νόμῳ κυρίου,
ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς περιστερῶν. καὶ γ
ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν ἱερουσαλήμ, ᾧ ὄνομα σι-
μεών. καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος καὶ εὐ-
λαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ι-
σραήλ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἦν
αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
ἁγίου, μὴ ἰδεῖν θάνατον, πρὶν ἴδῃ τὸν χριστὸν
κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν.
καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
Ιησοῦν, τοῦ ποιῆσαι αὐτοὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον
τοῦ νόμου, περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ
εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεόν,
καὶ εἶπεν. Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέ-
σποτα κατὰ τὸ ῥῆμά σου ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ
ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, ὃ ἡτοίμα-
σας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν, φῶς
εἰς ἀποκάλυψιν ἐθνῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου
Ισραήλ. καὶ ἦν ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ
θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις περὶ αὐτοῦ.
καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεών, καὶ εἶπε
πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ. ἰδοὺ οὗτος
κεῖται εἰς πτῶσιν, καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν
τῷ Ισραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον.
καί σου δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομ-
φαία, ὅπως ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν
καρδιῶν διαλογισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆ- δ
τις θυγάτηρ φανουήλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ, αὕτη
προβεβηκυῖα ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη
μετὰ ἀνδρὸς ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς. καὶ
αὕτη χήρα ὡς ἐτῶν ὀγδοήκοντα τεσσάρων, ἣ
οὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσε-
σι λατρεύουσα νυκτὸς καὶ ἡμέρας. καὶ αὕτη
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐπιστᾶσα, ἀνθωμολογεῖτο τῷ
κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσ-
δεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὡς
ἐτέλεσαν ἅπαντα κατὰ τὸν νόμον κυρίου, ὑπέ-

σχεφαν

legem Moſi, adduxerũt eum Hieroſoly
mam, ut ſiſterẽt eum dño, ſicut ſcriptum
eſt in lege dñi: Omne maſculinũ adape-
riens uuluam, ſanctum dño uocabit. & ut darẽt hoſtiam ſecundũ quod dictum
eſt in lege dñi, par turturũ aut duos pul-
los columbarũ. Et ecce homo erat Hiero
ſolymis, cui nomẽ Simeon. & homo iſte
iuſtus ac pius, expectans conſolationem
Iſraël, & ſpiritus ſanctus erat ſuper eum.
Et reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto,
non uiſurũ ſe mortem, niſi prius uideret
Chriſtũ dñi. Et uenit per ſpiritũ in tẽplũ.
Et cum inducerẽt puerũ Ieſum parentes,
ut facerẽt ſecundũ cõſuetudinẽ legis, pro
eo, ipſe quoq; accepit eum in ulnas ſuas
& laudauit deũ, ac dixit: Nunc dimittis
ſeruũ tuũ dñe ſecundũ uerbũ tuũ in pa-
ce: quia uiderũt oculi mei ſalutare tuum,
qd̃ paraſti ante faciẽ omniũ populorũ,
lumen ad reuelationẽ gentium, & gloriã
plebis tuæ Iſraël. Et erat pater & mater
eius mirantes ſuper his, quæ dicebant̃ de
illo: Et benedixit illis Simeon. & dixit ad
Mariã matrẽ eius: Ecce poſitus eſt hic in
ruinam, & in reſurrectionẽ multorum in
Iſraël, & in ſignũ cui cõtradicit̃. Quin &
tuam ipſius animã penetrabit gladius,
ut retegantur ex multis cordibus cogita-
tiones. Et erat Anna ꝓphetiſſa filia Pha
nuel de tribu Aſer. Hæc proceſſerat in
multam ætatẽ, & uixerat cum uiro annis
ſeptẽ à uirginitate ſua. Et hæc uidua an-
norum fermè octogintaquatuor, quæ
nõ diſcedebat de templo, ieiuniis ac de-
precationibus ſeruiens nocte ac die. Et
hæc, eadem hora ſuperueniens, uiciſſim
confitebatur domino, & loquebatur de
illo omnibus qui expectabant redem-
ptionem Hieroſolymis. Et ut perfece-
runt omnia ſecũdum legem domini, re-

uerſi

στρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς πόλιν αὐτῶν
ναζαρέθ. τὸ δὲ παιδίον ἤυξανε καὶ ἐκραταιοῦ
το πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χά
ρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γο-
νεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ
τοῦ πάσχα· καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα,
ἀναβάντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔ-
θος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέ
ρας ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμεινεν Ιη
σοῦς ὁ παῖς ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω-
σαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ. νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν
τῇ συνοδίᾳ εἶναι, ἦλθον ἡμέρας ὁδόν, καὶ
ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσιν, καὶ ἐν
τοῖς γνωστοῖς, καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέ-
στρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν.
καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν
ἐν τῷ ἱερῷ καθιζόμενον ἐν μέσῳ τῶν δι-
δασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτῶν, καὶ ἐπε-
δ ρωτῶντα αὐτούς. * ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ
ς ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀ-
ποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξε-
ε πλάγησαν. * καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μητὴρ αὐτοῦ εἶ
ι πε. τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰ-
δοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ ὀδυνώμενοι ἐζητοῦ-
μέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. τί ὅ, τι ἐζη-
τεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ κατρός
μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν τὸ
ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη μετ'
αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς ναζαρέθ, καὶ ἦν ὑπο
τασσόμενος αὐτοῖς. ἡ δὲ μητὴρ αὐτοῦ διε-
τήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρ-
δίᾳ αὐτῆς. καὶ Ιησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλι-
κίᾳ καὶ χάριτι πρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
ϛ * Εν ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμο-
γ νίας τιβερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος πον
τίου πιλάτου τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦν-
τος τῆς γαλιλαίας ἡρώδου, φιλίππου δὲ τοῦ
ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος τῆς ἰτουραίας
καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου τῆς ἀβι-
λανῆς τετραρχοῦντος, ἐπ' ἀρχιερέων ἄννα καὶ
καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην τὸν
τοῦ

uersi sunt in Galilæam in ciuitatē suam Nazareth. Puer autē succrescebat corroborabaturq; spiritu, & implebat' sapientia, & gratia dei erat super illum. Et ibant parētes eius quotannis Hierosolymam in die festo paschæ. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum cōsuetudinē diei festi, consummatisq; diebus cum redirent illi, remansit puer Iesus Hierosolymis, & nō cognouerūt parentes eius. Cæterum rati illum esse in comitatu, uenerunt itinere diei, & requirebant eum inter cognatos & inter notos. Et cum non inuenissent eum, reuersi sunt Hierosolymam, quærentes eum. Et accidit post triduum, inuenerūt illum in templo sedentem in medio doctorū, audientem illos, & interrogantem eos. Stupebant autem omnes qui eum audiebant super intelligentia & responsis eius. & uiso eo admirati sunt. Et dixit mater eius ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te. Et ait ad illos: Quid est qd' quærebatis me? An nesciebatis, quod in his quæ patris mei sunt, oportet me esse? Et illi nō intellexerunt sermonē quem locutus est ipsis. Et descēdit cū eis, uenitq; Nazareth, eratq; subditus illis. Mater autem eius cōseruabat omnia uerba hæc in corde suo. Et Iesus proficiebat sapiētia & ætate, & gratia apud deum atq; homines.

Anno autem decimoquinto imperij III
Tiberij cæsaris, Pontio Pilato præside Iudææ, tetrarcha uero Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilenes tetrarcha, sub pontificibus Anna & Caiapha, factum est uerbum domini super Ioannem Zachariæ

τοῦ ζαχαρίου ἐν τῇ ἐρήμῳ. * Καὶ ἦλθεν εἰς πᾶ ε
σαν τὴν περίχωρον τοῦ Ἰορδάνου, κηρύσσων βά
πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, ὡς
γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων Ἡσαΐου τοῦ προ
φήτου, λέγοντος. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐ-
ρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας
ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ
πληρωθήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς
ταπεινωθήσεται. καὶ ἔσαι τὰ σκολιὰ εἰς εὐ
θείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς ὁδοὺς λείας, καὶ
ὄψεται πᾶσα σάρξ τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ. * ἔ
λεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄχλοις βα
πτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. γεννήματα ἐχιδνῶν,
τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλού
σης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυ
τοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω
γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων
τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ
καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖ
ται. πᾶν οὖν δένδρον, μὴ ποιοῦν καρπὸν
καλὸν, ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλε
ται. * καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέ ς
γοντες. τί οὖν ποιήσομεν; ἀποκριθεὶς δὲ
λέγει αὐτοῖς. ὁ ἔχων δύο χιτῶνας, μετα
δότω τῷ μὴ ἔχοντι, καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελῶναι
βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν. διδάσκαλε, τί ποιήσομεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ
τούς. μηδὲν πλέον παρὰ τὸ διατεταγμένον
ὑμῖν πράσσετε. ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν καὶ στρα
τευόμενοι, λέγοντες. καὶ ἡμεῖς τί ποιήσο
μεν; καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. μηδένα διασείσητε, μὴ δὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖ
σθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. προσδοκῶντος δὲ
τοῦ λαοῦ, καὶ διαλογιζομένων πάντων ἐν
ταῖς καρδίαις αὐτῶν περὶ τοῦ ἰωάννου, μήπο
τε αὐτὸς εἴη ὁ χριστός, ἀπεκρίνατο ὁ ἰωάννης,
ἅπασι λέγων. * ἐγὼ μὲν ὕδατι βαπτίζω
ὑμᾶς, ἔρχεται δὲ ὁ ἰσχυρότερός μου, οὗ οὐκ
εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδη
μάτων

Zachariæ filium in deserto. Et uenit in omnẽ regionẽ finitimam Iordani, prædicans baptismũ pœnitẽtiæ in remissionẽ peccatorũ, sicut scriptum est in libro sermonum Hesaiæ prophetæ, dicẽtis: Vox damantis in deserto, parate uiam domini, rectas facite semitas eius. Omnis uallis implebit᷑, & omnis mons & collis humiliabitur. Et fient quæ obliqua sunt, directa, & asperæ uertentur in uias planas, & uidebit omnis caro salutare dei. Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant ut baptizarent᷑ ab ipso. Progenies uiperarũ, quis submonstrauit uobis ut fugeretis à uentura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere intra uosipsos, patrẽ habem⁹ Abraham. Dico enim uobis, potens est deus de lapidib⁹ istis suscitare filios ipsi Abrahæ. Iam uero & securis ad radicẽ arborũ posita est. Omnis ergo arbor, non faciens fructum bonũ, excidítur, & in ignem conijcit᷑. Et interrogabant eum turbæ, dicẽtes: Quid ergo faciem⁹? Respõdens autẽ dicit illis: Qui habet duas tunicas, impertiat non habẽti: & qui habet escas, similiter faciat. Venerunt autẽ & publicani ut baptizarentur, & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Ne quid amplius quam quod constitutum est uobis, exigatis. Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait illis: Ne quem concutiatis, ne quem calumniemini, & contenti estote stipendijs uestris. Expectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, num ipse esset ille Christus? Respondit Ioannes, dicens uniuersis: Ego quidẽ aqua baptizo uos: sed ueniet fortior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam calciamen

μάτων αὐτου, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ
ιᾱ ματι ἁγίῳ καὶ πυρί, * οὗ τὸ πτύον ἐν χειρὶ
ε αὐτου, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτου,
καὶ συνάξει τὸν σῖτον εἰς τὴν ἀποθήκην αὐ
του, τὸ δὲ ἄχυρον κατακαύσει πυρὶ ἀσβέ
στῳ. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἕτερα παρακαλῶν,
ιβ εὐηγγελίζετο τὸν λαόν. * ὁ δὲ Ἡρῴδης ὁ τε
ϛ τράρχης, ἐλεγχόμενος ὑπ' αὐτου περὶ Ἡρω
διάδος τῆς γυναικὸς του ἀδελφοῦ αὐτου,
καὶ περὶ πάντων, ὧν ἐποίει πονηρῶν ὁ Ἡρῴ
δης, προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ
κατέκλεισε τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. * ἐ
ιγ γένετο δὲ ἐν τῷ βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν
α λαὸν, καὶ Ἰησοῦ βαπτισθέντος καὶ προσευ
χομένου, ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐρανόν, καὶ κα
ταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῷ εἴ
δει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν, καὶ φωνὴν ἐξ
οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν. σὺ εἶ ὁ υἱός μου
ιδ ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ ηὐδόκησα. * καὶ αὐτὸς ἦν
γ ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν,
ὡς ἐνομίζετο υἱὸς Ἰωσὴφ του Ἡλεὶ, του Ματθὰτ,
του Λευὶ, του Μελχὶ, του Ἰαννὰ, του
Ἰωσὴφ, του Ματατθίου, του Ἀμὼς,
του Ναοὺμ, του Ἐσλὶ, του
Ναγγὲ, του Μααθ, του Ματα
θίου, του Σεμεῒ, του Ἰωσὴχ, του
Ἰούδα, του Ἰωαννᾶ, του Ῥη
σία, του Ζοροβάβελ, του Σαλα
θιὴλ, του Νηρὶ, του Μελχὶ, του
Ἀδδὶ, του Κοσὰμ, του Ἐλ
μαδὰμ, του Ἢρ, του Ἰησοῦ, του
Ἐλιέζερ, του Ἰωρὶμ, του Ματ
θὰτ, του Λευὶ, του Συμεών,
του Ἰούδα, του Ἰωσὴφ, του
Ἰωνὰμ, του Ἐλιακὶμ, του Με
λεᾶ, του Μεννὰ, του Ματθα
θὰ, του Ναθὰμ, του Δαβὶδ,
του Ἰεσσαὶ, του Ὠβὴδ, του
Βοὸς, του Σαλμὼν, του Ναασ
σὼν, του Ἀμιναδὰβ, του Ἀρνὶ,
του Ἐσρὼμ, του Φαρὲς, του

Ἰούδα

torum, ipſe uos baptizabit ſpiritu ſancto & igni, cuius uentilabrum in manu ipſius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo. Herodes autem tetrarcha, cum corriperetur ab illo de Herodiade uxore fratris ſui, deq; omnibus malis, quæ faciebat Herodes, adiecit & hoc ſuper omnia, & incluſit Ioannem in carcerem. Factum eſt autem cum baptizaretur omnis populus, ut & Ieſu baptizato & orante apertum ſit cœlum, ac deſcendit ſpiritus ſanctus corporali ſpecie quaſi columba in ipſum, & uox de cœlo facta eſt, quæ diceret: Tu es filius meus dilectus, in te cõplacitũ eſt mihi. Et ipſe Ieſus incipiebat eſſe fermè annorum triginta, ut putabat filius Ioſeph, qui fuit filius Heli, qui fuit Mathat, qui fuit Leui, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioſeph, q fuit Matatthiæ, q fuit Amos, qui fuit Naum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge, qui fuit Maath, qui fuit Matathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioſech, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Rheſa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Helmadam, q fuit Her, qui fuit Ieſo, qui fuit Heliezer, qui fuit Ioram, qui fuit Matha, qui fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioſeph, qui fuit Ionam, q fuit Heliachim, qui fuit Melea, qui fuit Menam, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſæ, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſrom, qui fuit Phares, qui

fuit

ἰούδα, τοῦ ἰακωβ, τοῦ ἰσαὰκ, τοῦ ἀβραὰμ, τοῦ θαρρᾶ, τοῦ ναχὼρ, τοῦ σαρούχ, τοῦ ῥαγαῦ, τοῦ φάλεκ, τοῦ ἔβερ, τοῦ σαλὰ, τοῦ καϊνὰμ, τοῦ ἀρφαξὰτ, τοῦ σήμ, τοῦ νῶε, τοῦ λάμεχ, τοῦ μαθουσάλα, τοῦ ἐνὼχ, τοῦ ἰαρὲθ, τοῦ μαλελεὴλ, τοῦ καϊνᾶμ, τοῦ ἐνὼς, τοῦ σὴθ, τοῦ ἀδὰμ, τοῦ θεοῦ.

ιε β * Ιησοῦς ὁ πνεύματος ἁγίου πλήρης, ὑπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἰορδάνου, καὶ ἤγετο ἐν τῷ πνεύματι ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἡμέρας τεσσαράκοντα πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ διαβόλου,* καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον ἐπείνασεν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ διάβολος, εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος. καὶ ἀπεκρίθη ιησοῦς πρὸς αὐτὸν λέγων. γέγραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀναγαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλόν, ἔδειξεν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στιγμῇ χρόνου, καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος. σοὶ δώσω τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν, σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται σου πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ ιησοῦς. ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ. προσκυνήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἰερουσαλήμ, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, τοῦ διαφυλάξαί σε, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ιησοῦς, ὅτι εἰρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διάβολος ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ

fuit Iudæ, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Tharræ, qui fuit Nachor, qui fuit Saruch, qui fuit Ragau, qui fuit Phalec, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxat, qui fuit Sem, qui fuit Noë, qui fuit Lamech, qui fuit Mathusala, qui fuit Enoch, qui fuit Iareth, qui fuit Malalehel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos, qui fuit Seth, qui fuit Adam qui fuit dei.

IIII Iesus autem plenus spiritu sancto, regressus est à iordane, & actus est per spiritum in desertum, ac diebus quadraginta tentabatur à diabolo. nihilq; comedit in diebus illis, & consumatis illis, deinde esurijt. Dixit autem illi diabolus: Si filius es dei, dic lapidi huic ut panis fiat. Et respondit ad illum Iesus dicens: Scriptum est: Non pane solo uiuet homo, sed omni uerbo dei. Et subduxit illum diabolus in montem excelsum, & ostendit illi omnia regna orbis terræ in puncto temporis, & ait illi diabolus: Tibi dabo potestatem hãc uniuersam & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cuicunq; uolo, do illam. tu ergo si adoraueris prouolutus coram me, erunt tua omnia. Et respondẽs Iesus dixit illi: Abi post me satana. Scriptum est enim. Adorabis dominũ deum tuum, & illum solũ coles. Et duxit illum Hierosolymam, statuitq; eũ super pinnam templi, & dixit illi: Si filius dei es, mitte teipsũ hinc deorsum. Scriptũ est enim, quod angelis suis mandabit de te, ut seruent te, & in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Iesus ait illi: Dictum est, Non tentabis dominum deum tuum. Et consumata omni tentatione diabolus recessit ab illo usq; ad

ιζ καιροῦ.* Ὁ ὑπέστρεψεν ὁ Ιησοῦς ἐν τῇ δυνά
α μει τοῦ πνεύματος εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ φήμη
ἐξῆλθε καθ᾽ ὅλης τῆς περιχώρου περὶ αὐτοῦ· καὶ
αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐ-
ιη τῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.* Ὁ ἦλθεν εἰς
ι τὴν ναζαρὲθ, οὗ ἦν τεθραμμένος, καὶ εἰσῆλ-
θε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαβ-
βάτων εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀνα-
γνῶναι. Ὁ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τοῦ
προφήτου. καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τὸν
τόπον, οὗ ἦν γεγραμμένον. Πνεῦμα κυρίου ἐπ᾽
ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτω
χοῖς ἀπέσταλκέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμ
μένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις
ἄφεσιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι
τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν
κυρίου δεκτόν. καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀπο
δοὺς τῷ ὑπηρέτῃ, ἐκάθισε. Καὶ πάντων
ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἀτενί-
ζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν πρὸς αὐτούς,
ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ αὕτη ἐν
ιθ τοῖς ὠσὶν ὑμῶν.* καὶ πάντες ἐμαρτύρουν
α αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς
χάριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στό-
ματος αὐτοῦ, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν
κ ὁ υἱὸς ἰωσήφ;* καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. πάν
ι τως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν ταύτην.
ἰατρὲ θεράπευσον σεαυτόν, ὅσα ἠκούσα-
μεν γενόμενα ἐν τῇ καπερναοὺμ, ποίησον
κα καὶ ὧδε ἐν τῇ πατρίδι σου.* εἶπε δέ, ἀμὴν
α λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν
κβ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ.* ἐπ᾽ ἀληθείας δὲ λέγω
ι ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις
ἡλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς
ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ, ὡς ἐγένετο λι-
μὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ πρὸς
οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἡλίας, εἰμὴ εἰς σά
ρεφθα τῆς σιδῶνος πρὸς γυναῖκα χήραν. καὶ
πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισσαίου τοῦ προφή
του ἐν τῷ ἰσραὴλ, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἐκαθαρί
σθη, εἰμὴ νεεμὰν ὁ σύρος. Καὶ ἐπλήσθησαν
πάντες

tempus. Et reuersus est Iesus uirtute spiritus in Galilæam, & fama exijt per uniuersam regionem de illo. Et ipse docebat in synagogis eorum, & glorificabatur ab omnibus. Et uenit Nazareth ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam, & surrexit ut legeret. Et traditus est illi liber Hesaiæ prophetæ. & ut explicuit librum, inuenit locum, ubi scriptum erat. Spiritus domini super me, propterea quod unxit me, ad euangelizandum pauperibus misit me, ut sanem contritos corde, ut prædicem captiuis remissionem, & cæcis uisum, ut emittam confractos per remissionem, ut prædicem annum domini acceptum. Et complicato libro, reddidit ministro, ac resedit. Et omnium in synagoga oculi erant defixi in eum. Cœpit autem dicere ad illos: Hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Et omnes testimonium illi dabant, & mirabantur super gratia sermonum, qui procedebant ex ore ipsius, dicebātq; Nōne hic est filius Ioseph? Et ait illis: Omnino dicetis mihi hanc similitudinem. Medice, cura teipsum. Quæcunq; audiuimus facta in Capernaum, fac & hic in patria tua. Ait autem: Amen dico uobis: Nemo propheta acceptus est in patria sua. Sed in ueritate dico uobis, multæ uiduæ erant in diebus Heliæ in Israël, quando clausum est cœlum annis tribus & mensibus sex, cum facta esset fames magna per omnem terram, & ad nullam illarum missus est Helias, nisi in Sarephtha Sidonis ad mulierem uiduā. Et multi leprosi erāt in Israël sub Helisæo propheta, & nemo eorū mundat⁹ est nisi Naaman Syr⁹. Et repleti sūt omnes

πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα. καὶ ἀναστάντες, ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως ὀφρύος τοῦ ὄρους, ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρημνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν ἐπορεύετο. * Καὶ κατῆλθεν εἰς Καπερναοὺμ πόλιν τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς σάββασι. * καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. * καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος, ἔχων πνεῦμα δαιμονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων. φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον εἰς μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν βλάψαν αὐτόν. * ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάντας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τίς ὁ λόγος οὗτος; ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπιτάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται; καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον τῆς περιχώρου. * ἀναστὰς δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς, εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν σίμωνος. ἡ πενθερὰ δὲ τοῦ σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν. παραχρῆμα ἀναστᾶσα, διηκόνει αὐτοῖς. Δύοντος δὲ τοῦ ἡλίου, ἅπαντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθείς, ἐθεράπευσεν αὐτούς. * ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολλῶν, κράζοντα καὶ λέγοντα. ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν, οὐκ εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι ᾔδεισαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. * γενομένης δὲ ἡμέρας διελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον, καὶ οἱ ὄχλοι ἐζήτουν αὐτόν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐτοῦ τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ὅτι καὶ

omnes in ſynagoga ira, hæc audientes. Et inſurrexerunt, eiecerúntque illum è ciuitate, & duxerũt illum uſq; ad ſupercilium montis, ſuper quem ciuitas illorũ erat ædificata, ut præcipitarent eũ. Ipſe autem trãſiens per medium illorũ ibat. Et deſcendit Capernaum ciuitatem Galileæ, ibiq; docebat illos ſabbatis. Et ſtupebant ſuper doctrina eius, quia cũ poteſtate cõiunctus erat ſermo ipſius. Et in ſynagoga erat homo, habens ſpiritum dæmonis immundi, & exclamauit uoce magna, dicens: Eia, quid tibi nobiſcũ eſt Ieſu Nazarene? Veniſti ad perdendum nos? Scio te qui ſis, ſanctus ille dei. Et increpauit illum Ieſus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo. Et cum proieciſſet illum dæmonium in mediũ, exijt ab illo, nihilq; illi nocuit. Et factus eſt pauor ſuper omnes, & colloquebantur inter ſeſe, dicẽtes: Quis ſermo hic eſt? quia cum autoritate ac poteſtate imperat immũdis ſpiritibus, & exeunt? Et diuulgabatur fama de illo in omnem locum undiq; finitimæ regionis. Cum ſurrexiſſet autem Ieſus de ſynagoga, introiuit in domũ Simonis. ſocrus autem Simonis tenebatur febri magna, & rogauerũt illum pro ea. Et aſtans ſupra illam, increpauit febrẽ, & febris dimiſit illam, ſtatimq; ſurgens, miniſtrabat illis. Cũ aũt ſol occideret, oẽs qui habebãt infirmos morbis uariis, ducebãt illos ad eum, at ille ſingulis manꝰ imponẽs, ſanabat eos. Exibãt autem & dæmonia à multis, clamãtia ac dicentia: Tu es Chriſtus filius dei. Et increpans, nõ ſinebat ea loqui, quia ſciebant ipm eſſe Chriſtũ. Facto aũt die egreſſus ibat in deſertũ locũ, & turbæ quærebant eũ, & uenerũt uſq; ad ipm, & detinebãt illũ ne diſcederet ab eis. Quibus ille ait:

καὶ

καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί με
δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ὅτι εἰς τοῦτο ἀπέ
σταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς
κδ τῆς γαλιλαίας. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν ὄχλον
ι ἐπικεῖσθαι αὐτῷ, τὸν ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν λίμνην γενησα-
ρέθ. Καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα παρὰ τὴν λί-
μνην, οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ' αὐτῶν, ἀπέ
πλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς ἓν τῶν πλοί
ων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν, ἀπὸ τῆς
γῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδί
λ δασκεν ἐκ τοῦ πλοίου τοὺς ὄχλους. * ὡς δὲ ἐπαύ ια
θ σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα· ἐπανά-
γαγε εἰς τὸ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα
ὑμῶν εἰς ἄγραν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων, εἶ-
πεν αὐτῷ, ἐπιστάτα, δι' ὅλης τῆς νυκτὸς κοπιά
σαντες οὐδὲν ἐλάβομεν, ἐπὶ δὲ τῷ ῥήματί σου
χαλάσω τὸ δίκτυον. καὶ τοῦτο ποιήσαντες, συνέ
κλεισαν πλῆθος ἰχθύων πολύ. διερήγνυτο
δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν, καὶ κατένευσαν τοῖς μετό
χοις, τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλ
λαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλθον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα
λα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθίζεσθαι αὐτά. * Ἰδὼν δὲ σί-
ι μων πέτρος, προσέπεσε τοῖς γόνασι τοῦ Ιησου,
λέγων. ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι ἀνὴρ ἁμαρτωλός
εἰμι κύριε. θάμβος δὲ περιέσχεν αὐτὸν, καὶ πάν
τας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄγρᾳ τῶν ἰχθύων,
ἣ συνέλαβον, ὁμοίως δὲ καὶ ἰάκωβον καὶ
ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἳ ἦσαν κοινωνοὶ τῷ
λβ σίμωνι. * καὶ εἶπε πρὸς τὸν σίμωνα, ὁ Ιη-
β σοῦς· μὴ φοβοῦ, ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ
ζωγρῶν. καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ
τὴν γῆν, ἀφέντες ἅπαντα, ἠκολούθησαν αὐ
λγ τῷ. * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ ιβ
β τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ πλήρης λέπρας,
καὶ ἰδὼν τὸν Ιησοῦν, πεσὼν ἐπὶ πρόσω-
πον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων. κύριε, ἐὰν θέ-
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών. θέλω,
καθαρίσθητι. καὶ εὐθέως ἡ λέπρα ἀπῆλθεν
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ,
μηδενὶ

Et alijs ciuitatibus oportet me euange-
lizare regnũ dei, nam in hoc missus sum.
Et prædicabat in synagogis Galilææ.

Factum est autem cum turba im- V
mineret ei, ut audiret uerbum dei, & ipse
stabat iuxta stagnum Genezareth. &
uidit duas naues stantes ad stagnum,
piscatores autem descenderant ex illis,
& abluebant retia. Ingressus autem in
unam nauim, quæ erat Simonis, roga-
uit eum, ut à terra abduceret pusillum.
& sedens docebat de naui turbas. Vt
cessauit autem loqui, dixit ad Simonẽ:
Duc in altum, & laxate retia uestra in
capturam. Et respondens Simon, dixit
illi: Præceptor, per totam noctem labo-
rantes nihil cœpimus. tamen tuo iussu
laxabo rete. Et cum hoc fecissent, con-
cluserunt piscium multitudinem copio-
sam. Rumpebatur autem rete eorum.
Et annuerunt socijs, qui erant in altera
naui, ut uenirent & adiuuarent ipsos.
& uenerunt, atque impleuerunt ambas
naues, ita ut mergerentur. Quod cum
uideret Simon Petrus, accidit ad genua
Iesu, dicens: Discede à me domine, quia
homo peccator sum. Stupor enim circun
dederat eum, & omnes qui cum illo fue-
rant, super captu piscium, quẽ ceperant,
similiter autem Iacobum & Ioannem fi-
lios Zebedæi, qui erant socij Simoni. Et
ait ad Simonem Iesus: Ne metuas, post-
hac homines capies. Et subductis in ter-
ram nauibus, relictis omnibus, secuti sunt
eum. Et accidit cum esset in quadam ciui
tate, & ecce uir plenus lepra, cumq; uidis
set Iesum, prostratus in faciem, rogauit
eum, dicẽs: Domine, si uis potes me mun
dare. Et protẽsa manu tetigit eum, dicẽs:
Volo, mundus esto. Et confestim le-
pra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi,
ne cuiq;

μηδενὶ εἰπεῖν, ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν
τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ
σου, καθὼς προσέταξε μωσῆς εἰς μαρτύριον
λθ ἀυτοῖς. * διήρχετο δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ ἀυ
α τοῦ, καὶ συνήρχοντο ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ
θεραπεύεσθαι ὑπ' αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν.
λε * αὐτὸς δὲ ἦν ὑποχωρῶν ἐν ταῖς ἐρήμοις, καὶ
β προσευχόμενος. * Καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμε
λϛ ρῶν, καὶ αὐτὸς ἦν διδάσκων, καὶ ἦσαν καθήμενοι
β φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι, οἳ ἦσαν ἐλη-
λυθότες ἐκ πάσης κώμης τῆς γαλιλαίας καὶ ἰου
δαίας καὶ ἱερουσαλήμ, καὶ δύναμις κυρίου ἦν
λζ εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. * καὶ ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες
α ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον, ὃς ἦν παραλελυμένος, ιγ
καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν, καὶ θεῖναι ἐνώπι
ον αὐτῶν, καὶ μὴ εὑρόντες διὰ ποίας εἰσενέγκωσιν
αὐτὸν διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβάντες ἐπὶ τὸ δῶμα,
διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν σὺν τῷ κλινι-
δίῳ εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἰδὼν
τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, ἀφέωνταί
σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλογίζεσθαι
οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, λέγοντες. τίς
ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός; ἐπιγνὼν
δὲ ὁ ἰησοῦς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ἀποκρι
θεὶς, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί διαλογίζεσθε ἐν
ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰ-
πεῖν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν,
ἔγειραι καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε, ὅτι ἐξουσί
αν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι
ἁμαρτίας, εἶπε τῷ παραλυτικῷ. σοὶ λέγω,
ἔγειραι. καὶ ἄρας δὲ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς
τὸν οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον
αὐτῶν, ἄρας ἐφ' ὃ κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν
οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔ-
λαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεόν, καὶ
ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι εἴδομεν
λη παράδοξα σήμερον. * καὶ μετὰ ταῦτα ἐξῆλ ιδ
β θε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην, ὀνόματι λευεὶν,
καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐ-
τῷ. ἀκολούθει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα,
ἀναστὰς

ne cuiquam diceret, sed uade inquit osten
de teipsum sacerdoti, & offer pro emun-
datione tui, quæ præcepit Moses in testi
monium illis. Peruagabatur autem ma-
gis rumor de illo, & conueniebant turbæ
multæ ut audirent & sanarentur ab infir
mitatibus suis. Ipse autem agebat in se-
cessu in desertis & orabat. Et factum est
quodam die, & ipse docebat, erantq́ꝫ
pharisæi sedentes ac legis doctores, qui
uenerant ex omni castello Galilææ & Iu
dææ & Hierusalem, & uirtus dñi aderat
ad sanandum eos. Et ecce uiri portantes
in lecto hominē, qui erat paralyticus, &
quærebant eum inferre, & ponere ante il
lum. Et non inuenientes qua parte illum
inferrent præ turba, ascenderūt supra te-
ctum, ac per tegulas demiserūt eum cum
lectulo in medium ante Iesum. Quorū
fidē ut uidit, dixit illi: Homo, remittātur
tibi peccata tua. Et cœperūt cogitare scri-
bæ & pharisæi, dicentes: Quis est is qui
loquitur blasphemias? Quis potest re-
mittere peccata, nisi solus deus? Vt co-
gnouit autem Iesus cogitationes eorum,
respondens, dixit ad illos: Quid cogita-
tis in cordib⁹ uestris? Vtrum est facilius
dicere, remittant̃ tibi peccata, an dicere,
surge & ambula? Vt autem sciatis quod
filius hominis habet potestatem in ter-
ra remittendi peccata, ait paralytico: Ti-
bi dico, surge, tolle lectulum tuum, & ua
de in domum tuam. Isq́ꝫ confestim sur-
gens coram illis, tollebat in quo iacuerat,
abijtque in domum suam, glorificans
deum. Et stupor corripuit omnes, & glo-
rificabant deum. & repleti sunt timore,
dicentes: Vidimus incredibilia hodie. Et
post hæc exijt, ac uidit publicanum, no-
mine Leui, sedentem ad telonium, & ait
illi: Sequere me. Atq́ꝫ is relictis om̄ibus,
surgens,

λϐ β ἀναστὰς, ἠκολούθησεν αὐτῷ. * καὶ ἐποίησε δο
χὴν μεγάλην λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ
τοῦ. Καὶ ἦν ὄχλος πολυς τελωνῶν καὶ ἄλλων,
οἱ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατακείμενοι. καὶ ἐγό
γγυζον οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγοντες. διὰ τί μετὰ
τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε καὶ πίνετε;
μ̄ β * καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιησοῦς, εἶπε πρὸς αὐ
τούς. οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ,
ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. οὐκ ἐλήλυθα καλέ
σαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοι
αν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. διὰ τί οἱ μα
θηταὶ ἰωάννου νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποι
οῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν φαρισαίων, οἱ δὲ
σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐ
τούς. μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶνος, ἐν
ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νηστεύ
ειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκεί
ναις ταῖς ἡμέραις. ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν
πρὸς αὐτούς. ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἱματίου
καινοῦ ἐπιβάλλει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν, εἰ δὲ
μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχίζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ
συμφωνεῖ τὸ ἐπίβλημα ἀπὸ τοῦ καινοῦ. καὶ οὐ
δεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς παλαιούς,
εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκούς, καὶ
αὐτὸς ἐκχυθήσεται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον,
καὶ ἀμφότεροι σωτηροῦνται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
παλαιόν, εὐθέως θέλει νέον, λέγει γάρ, ὁ
παλαιὸς χρηστός ἐστιν.

μ̄α β * Ἐγένετο δὲ, ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διὰ
πορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἔτιλλον
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώ
χοντες ταῖς χερσί. τινὲς δὲ τῶν φαρισαίων εἶ
πον αὐτοῖς. τί ποιεῖτε, ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν
τοῖς σάββασι; καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶ
πεν ὁ ιησοῦς. οὐδὲ τοῦτο ἀνέγνωτε, ὃ ἐποίησε
δαβὶδ, ὅτε πότε ἐπείνασεν αὐτὸς, καὶ οἱ μετὰ αὐ
τοῦ ὄντες, ὡς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ
τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε καὶ ἔφαγε,

καὶ

surgens, secutus est eum. Et fecit ei conuiuium magnũ Leui in domo sua, & erat turba multa publicanorum, & aliorum, qui cum illis accumbebant. Et murmurabant scribæ, & pharisæi, aduersus discipulos eius, dicentes: Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Et respondens Iesus, dixit ad illos: Non egent qui sani sunt medico, sed qui male habent. Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis ieiunant frequẽter, & obsecrationes faciunt, similiter & pharisæorum, tui uero edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Num potestis facere, ut filij thalami, dum cum illis est sponsus, ieiunent? Venient autem dies, & cum ablatus fuerit ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis diebus. Dicebat autem & similitudinem ad illos: Nemo immissuram noui uestimenti immittit in uestimentum uetus, alioquin, & nouum rumpit, & ueteri non conuenit immissura ex nouo. Et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres, alioqui rumpet uinum nouum utres, & ipsum effundet, & utres peribunt. Sed uinum mustum in utres nouos mittendum est, & utraq; conseruantur. Et nemo qui biberit uetus, statim uult nouum: dicit enim, uetus melius est. Accidit autem, ut VI in sabbato secundoprimo transiret per sata, ac uellebant discipuli eius spicas, edebantq;, confricantes manibus. Quidam autem pharisæorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet facere in sabbatis? Et respondens Iesus ad eos dixit: Ne hoc quidem legistis, quod fecit Dauid, cum esuriisset ipse, & qui cum illo erant, quomodo intrauit in domum dei, & panes propositionis sumpsit, editque,

ac

καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ ἔξεστι φα
γεῖν, εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ
μβ τοῦ σαββάτου. * Ἐγένετο δὲ καὶ ἐν ἑτέρῳ σαβ
β βάτῳ, εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ
διδάσκειν. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ ιε
αὐτοῦ ἡ δεξιὰ ἦν ξηρά. Παρετήρουν δὲ αὐτὸν οἱ
γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι, εἰ ἐν τῷ σαβ
βάτῳ θεραπεύσῃ, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐ
τοῦ. αὐτὸς δὲ ᾔδει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν,
καὶ εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν
χεῖρα. ἔγειραι, καὶ στῆθι εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀνα
στὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς πρὸς αὐτούς. ἐπε
ρωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς σάββασιν, ἀγα
θοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀ
πολέσαι; καὶ περιβλεψάμενος πάντας αὐτοὺς,
εἶπεν τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. ὁ
δὲ ἐποίησε, καὶ ἀποκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑ
γιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν ἀνοίας,
καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἂν ποιή
μγ σειαν τῷ Ιησοῦ. * Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις
β ταύταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ
μδ ἦν διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τοῦ θεοῦ. * καὶ
β ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθη ιϛ
τὰς αὐτοῦ. καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδε
κα, οὓς καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε, σίμωνα, ὃν
καὶ ὠνόμασε πέτρον, καὶ ἀνδρέαν τὸν ἀδελ
φὸν αὐτοῦ, ἰάκωβον καὶ ἰωάννην, φίλιππον
καὶ βαρθολομαῖον, ματθαῖον καὶ θωμᾶν, ἰά
κωβον τὸν τοῦ ἀλφαίου καὶ σίμωνα τὸν κα
λούμενον ζηλωτὴν, ἰούδαν ἰακώβου καὶ ἰού
δαν ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης.
με * Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου πε
α δινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ πλῆθος πο
λὺ τοῦ λαοῦ ἀπὸ πάσης τῆς ἰουδαίας καὶ ἱερουσα
λὴμ, καὶ τῆς παραλίου τύρου καὶ σιδῶνος, οἳ ἦλ
θον ἀκοῦσαι αὐτοῦ, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων αὐ
τῶν, καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκα
θάρτων, καὶ ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζή
τει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρ
μϛ χετο καὶ ἰᾶτο πάντας. * Καὶ αὐτὸς ἐπάρας
ε τοὺς

ac dedit etiam his qui secum erant, quos nō licet edere, nisi tantū sacerdotibus? Et dicebat illis, dn̄s est filius hominis etiam sabbati. Factum est autē & in alio sabbato, ut intraret in synagogam ac doceret. Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida. Obseruabāt autē eum scribæ ac pharisæi, an in sabbato sanatur⁹ esset, ut inuenirent unde accusarent eum. Ipse uero sciebat cogitationes eorū, & ait homini qui habebat manū aridam: Surge, & sta in medio. et surgens stetit. Ait igitur ad illos Iesus: Interrogabo uos, utrū licet sabbatis, benefacere an malefacere, animam seruare an perdere? Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam. Ille autem fecit, & restituta est manus eius sana sicut altera. Ipsi autem repleti sunt amentia, & colloquebantur inter sese, quid nam facerēt Iesu. Factum est autem in illis diebus, exijt in montē ad orandū, eratq; pernoctans in deprecatione dei. Et cū dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & apostolos nominauit, Simonē, quē & nominauit Petrū, & Andream fratrē eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum. Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi filium & Simonē qui uocatur Zelotes, & Iudam Iacobi & Iudam Iscariotem, qui idem fuit proditor: Et descendens cum illis stetit in loco campestri turbaq; discipulorum eius, & multitudo copiosa plebis ex omni Iudæa & Hierusalem, & à maritima Tyro & Sidone, qui uenerant ut audirent eum, & sanarent à morbis suis, & qui uexabant à spiritibus immundis, & sanabant. Et omnis turba quærebat eū tangere, quia uirtus ab illo exibat, & sanabat om̄es. Et ipse attollens oculos

τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς, ἔλεγε.* μακάριοι οἱ πτωχοί, ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.* μακάριοι οἱ πεινῶντες νῦν, ὅτι χορτασθήσεσθε.* μακάριοι οἱ κλαίοντες νῦν, ὅτι γελάσετε.* μακάριοί ἐστε, ὅταν μισήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἀφορίζωσιν ὑμᾶς, καὶ ὀνειδίσωσι, & ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑμῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. χαίρετε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε, ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν.* οὐαὶ ὑμῖν, οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν, οἱ γελῶντες νῦν, ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε.* οὐαὶ ὑμῖν, ὅταν καλῶς ὑμᾶς εἴπωσι πάντες οἱ ἄνθρωποι. κατὰ ταῦτα γὰρ ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.* Ἀλλ' ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς. εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς.* τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, μὴ τὸν χιτῶνα μὴ κωλύσῃς. παντὶ δὲ τῷ αἰτοῦντί σε δίδου. καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει.* καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι. καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε ἀπολαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστίν; καὶ γὰρ ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσι τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ ἀγαθοποιεῖτε & δανείζετε μηδὲν ἀπελπίζοντες, καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν

oculos ſuos in diſcipulos, dicebat: Beati pauperes, quia ueſtrum eſt regnum dei. Beati qui eſuritis nunc, quia ſaturabimini. Beati qui fletis nunc, quia ridebitis. Beati eritis cum uos oderint homines, & ſeparauerint uos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ueſtrum tanquam malum propter filium hominis. Gaudete in illo die & exultate, ecce enim merces ueſtra multa eſt in cœlis. Secũdum hæc enim faciebant prophetis patres eorum. Veruntamen uæ uobis diuitibus, qui habetis conſolationem ueſtram. Væ uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis. Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Væ cum laudauerint uos oẽs homines. Secundum hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum. Sed uobis dico qui auditis: Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui uos oderunt. Benedicite maledicentibus uobis, & orate pro calumniantibus uos. Percutienti te in maxillam, præbe & alteram, & ab eo qui aufert tibi pallium, etiam tunicam noli prohibere. Omni autem exigenti abs te, tribue, & ab eo qui aufert quæ tua ſunt, ne repoſcas. & prout uultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos qui uos diligunt, quæ uobis eſt gratia? Nam & peccatores eos à quibus diliguntur, diligunt. Et ſi benefeceritis his qui uobis benefaciunt, quæ uobis eſt gratia? Siquidem & peccatores hoc faciunt. Et ſi mutuum dederitis his à quibus ſperatis uos recepturos, quæ gratia eſt uobis? Nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria. Quin immò diligite inimicos ueſtros, & benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes, & erit merces

ueſtra

ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ ὑψίστου, ὅτι
αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πο-
νηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ
μ̄ε̄ β ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. * μὴ κρίνετε,
καὶ οὐ μὴ κριθῆτε. Μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ
μὴ καταδικασθῆτε. Ἀπολύετε, καὶ ἀπολυ-
θήσεσθε. Δίδοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν. μέ-
τρον καλὸν πεπιεσμένον, καὶ σεσαλευμένον,
καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσουσιν εἰς τὸν κόλ-
πον ὑμῶν. ᾧ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ μετρεῖ
μ̄ζ̄ ε τε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. * Εἶπε δὲ παρα-
βολὴν αὐτοῖς. Μήτι δύναται τυφλὸς τυ-
φλὸν ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον
πεσοῦνται. * Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδά-
μ̄κ̄ γ σκαλον αὐτοῦ, κατηρτισμένος δὲ πᾶς
μ̄θ̄ ε ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ. * Τί δὲ βλέ-
πεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ ἀδελφοῦ
σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ ὀφθαλμῷ,
οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέγειν τῷ ἀ-
δελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβαλῶ τὸ κάρ-
φος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν
τῷ ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπο-
κριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ
ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις, ἐκβαλεῖν
τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ
σου. * οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν, ποιοῦν καρ
ξ̄ ε πὸν σαπρόν. οὐδὲ δένδρον σαπρὸν, ποιοῦν
ξ̄α ε καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον ἐκ τοῦ
ἰδίου καρποῦ γινώσκεται. * οὐ γὰρ ἐξ ἀκαν-
ξ̄β ε θῶν συλλέγουσι σῦκα. οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶ-
σι σταφυλήν. * ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀ-
γαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
ἀγαθόν. καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πο
νηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ
πονηρόν. ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρ
ξ̄γ̄ γ δίας λαλεῖ τὸ στόμα αὐτοῦ. * Τί δέ με καλεῖ-
ξ̄δ̄ ε τε κύριε, κύριε καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω. * πᾶς ὁ ἐρ
χόμενος πρός με, καὶ ἀκούων μου τῶν λό
γων, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω ὑμῖν τίνι
ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδο-
μοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ ἔθηκε
θεμέ

uestra multa, & eritis filij altissimi, quia ipse benignus est erga ingratos ac malos. Estote ergo misericordes, sicut & pater uester misericors est. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Nolite condemnare, & non condemnabimini. Remittite, & remittetur uobis. Date, & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & concussam atq; exundantem dabunt in sinum uestrum. Eadem quippe mensura qua metimini, metientur alij uobis. Dicebat autem illis similitudinem: Nunquid potest cæcus cæcum ducere? nonne ambo in foueam cadunt? Non est discipulus supra magistrum suum: perfectus autem omnis erit, sicut magister ipsius. Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ in oculo proprio est, non animaduertis? Aut quomodo potes dicere fratri tuo: frater, sine eijciam festucam quæ in oculo tuo est, ipse in oculo tuo trabem non uides? Hypocrita, eijce primum trabem ex oculo tuo, & tunc perspicies, ut eijcias festucam, quæ est in oculo fratris tui. Non est enim arbor bona, quæ facit fructum malum: neq; arbor mala, faciens fructum bonum. Vnaquæq; enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus, neque è rubo uindemiant uuam. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum, & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum. Ex abundantia enim cordis loquitur os eius. Quid autem uocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Quisquis uenit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam uobis, cui similis sit. Similis est homini, ædificanti domum: qui fodit in altum, & posuit

m funda

θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δὲ γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν, τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας, καὶ μὴ ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰκίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς οἰκίας ἐκείνης μέγα.

ξε γ * Ἐπεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ. ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων, ἤμελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτόν, ὅπως ἐλθὼν διασώσῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγοντες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξει τοῦτο· ἀγαπᾷ γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδόμησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη δὲ αὐτοῦ οὐ μακρὰν ἀπέχοντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατόνταρχος φίλους, λέγων αὐτῷ· κύριε, μὴ σκύλλου, οὐ γάρ εἰμι ἱκανός, ἵνα ὑπὸ τὴν στέγην μου εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυτὸν ἠξίωσα πρός σε ἐλθεῖν, ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται. καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται. καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, ἐθαύμασεν αὐτόν. καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολουθοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε. λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. ξς ε * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν δοῦλον ὑγιαίνοντα. ξζ ς * καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἑξῆς ἐπορεύετο εἰς πόλιν, καλουμένην Ναείν, καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοί, καὶ ὄχλος πολύς,

fundamentum ſuper petram. Inundatione autem facta, illiſum eſt flumen domui illi, & non potuit eam mouere. Fundata enim erat ſuper petram. Qui autem audiuit & nō fecit, ſimilis eſt homini, qui ædificauit domum ſuam ſuper terrā, abſq; fundamento, in quam illiſus eſt fluuius, & continuo cecidit, & facta eſt ruina domus illius magna.

Cum autem conſumaſſet omnia VII
uerba ſua audiente populo, intrauit Capernaum. Centurionis autem cuiuſdam ſeruus male habens, agebat animam, ιη
qui illi erat charus: Cum audiſſet autem de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum, ut ueniret & ſeruaret ſeruum ſuum. At illi cum ueniſſent ad Ieſum, rogabant eum ſtudioſe, dicentes: Dignus eſt, ut hoc illi præſtes. diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autem ibat cum illis. Et cum iam non longe abeſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, dicens ei: Domine, noli uexari. Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres. Quapropter nec meipſum ſum dignum arbitratus, ut uenirem ad te, ſed dic uerbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homō ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic, uade, ac uadit: & alteri, ueni, ac uenit: & ſeruo meo, fac hoc, ac facit. Auditis autem his Ieſus, miratus eſt eum, & conuerſus, ſequenti ſe turbæ dixit: Dico uobis, ne in Iſraël quidem tantam fidem inueni. Et reuerſi, qui miſſi fuerant, in domum, inuenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. Et factum eſt deinceps ibat in ciuitatem, quæ uocatur Nain, & ibant cum eo diſcipuli eius multi, turbáque copioſa.

πολύς, ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνακὼς υἱὸς μονογενὴς τῇ μητρὶ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ. Μὴ κλαῖε. καὶ προσελθὼν, ἥψατο τῆς σοροῦ. οἱ δὲ βαστάζοντες ἔστησαν, καὶ εἶπε. Νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι, καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φόβος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες. ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ.* καὶ ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ περίχωρῳ.* καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκαλεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ὁ Ἰωάννης, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων. σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; παραγενόμενοι δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον. Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων. Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων, καὶ μαστίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολλοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ, ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε, ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται, καὶ μακάριός ἐστιν, ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. Ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέλων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάννου. Τί ἐξῆλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι; κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; Ἀλλὰ τί ἐξῆλθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἠμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ ἐνδόξῳ, καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασιλείοις εἰσίν. Ἀλλὰ τί ἐξῆλθατε ἰδεῖν; προφήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον

copiosa. Cum aũt appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebat filius unicus matri suæ. & hæc uidua erat, & turba ciuitatis multa cũ illa. Quam cũ uidisset dominus, misericordia motus super eã, dixit illi: Noli flere. Et accessit, tetigitq; loculũ. Porrò qui portabãt substiterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico surge. Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Accepit aũt omnes timor, & glorificabãt deũ, dicentes. Propheta magn⁹ surrexit inter nos, & deus uisitauit plebem suã. Et exĳt hic rumor in uniuersam Iudæam de eo, & omnem finitimã regionem. Et nunciauerunt Ioanni discipuli ipsius de his omnibus. Et conuocauit duos de discipulis suis Ioannes, misitque ad Iesum, dicẽs: Tu es qui uẽturus es, an aliũ expectamus? Cum autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes baptista misit nos ad te, dicẽs: Tu es ille qui uenturus erat, an alium expectamus? In eadem autẽ hora multos curauit à morbis ac plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donauit uisum. Et respondens dixit illis: Euntes renũciate Ioanni, quæ uidistis & audistis, quod cæci uident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperibus annunciatur euangelium, & beatus est quicunq; non fuerit offensus per me. Et cum discessissent nunciĳ Ioannis, cœpit de Ioanne dicere ad turbas. Quid existis in desertum ut uideretis? arundinem uento agitari? Sed quid existis uisuri? hominem mollibus uestimentis indutum? Ecce qui uestitu splendido uestiuntur, & in delitĳs agunt, in aulis Regum sunt. Sed quid existis ad uidendum? prophetam? Vtiq; dico uobis, & plus-

κα. περὶ τῆς ἀλειψάσης τὸν κύριον μύρῳ.

ο̄ τερον προφήτου. * οὗτός ἐστι περὶ οὗ γέγρα-
β πται. Ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν
οᾱ σου ἔμπροσθέν σου. * Λέγω δὲ ὑμῖν. Μείζων
ε ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφήτης ἰωάννου τοῦ
βαπτιστοῦ οὐδείς ἐστιν. Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ
οβ̄ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι. * Καὶ πᾶς
ι ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίωσαν
τὸν θεὸν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα ἰωάννου.
Οἱ δὲ φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ
θεοῦ ἠθέτησαν εἰς ἑαυτοὺς, μὴ βαπτισθέντες
ογ̄ ὑπ' αὐτοῦ. Εἶπε δὲ ὁ κύριος. * Τίνι οὖν ὁ-
ε μοιώσω τοὺς ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης,
καὶ τίνι εἰσὶν ὅμοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις
τοῖς ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦ-
σιν ἀλλήλοις, καὶ λέγουσιν. Ηὐλήσαμεν ὑ-
μῖν, καὶ οὐκ ὠρχήσασθε, ἐθρηνήσαμεν ὑ-
μῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. Ελήλυθε γὰρ ἰω-
άννης ὁ βαπτιστὴς, μή τε ἄρτον ἐσθίων, μή τε
οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει. Ἐ-
λήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων,
καὶ λέγετε, Ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπό-
της, τελωνῶν φίλος καὶ ἁμαρτωλῶν, καὶ ἐδι-
καιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάν-
οδ̄ των. * Ἠρώτα δὲ τίς αὐτὸν τῶν φαρισαίων, ἵνα
α φάγῃ μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
τοῦ φαρισαίου ἀνεκλίθη. Καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ κᾱ
πόλει, ἥτις ἦν ἁμαρτωλὸς, ἐπιγνοῦσα, ὅτι
ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ φαρισαίου, κομί-
σασα ἀλάβαστρον μύρου, καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πό-
δας αὐτοῦ ὀπίσω κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν
τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δάκρυσι, καὶ ταῖς θριξὶ
τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε, καὶ κατεφίλει
τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἤλειφε τῷ μύρῳ. Ἰδὼν
δὲ ὁ φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, εἶπεν ἐν
ἑαυτῷ, λέγων. Οὗτος εἰ ἦν προφήτης, ἐγί-
νωσκεν ἂν, τίς καὶ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅ-
πτεται αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. Καὶ ἀπο-
κριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σίμων,
ἔχω σοι τί εἰπεῖν. Ὁ δέ φησι, διδάσκαλε, εἰ-
πέ. Δύο χρεωφειλέται ἦσαν δανειστῇ τινὶ, ὁ
εἷς

quàm prophetam. Hic est de quo scriptum est: Ecce mitto angelum meũ ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Dico enim uobis: Maior inter natos mulierũ propheta Ioanne baptista nemo est. Attamẽ q minor est in regno dei, maior est illo. Et omnis populus audiens & publicani iustificauerunt deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & legisperiti consilium dei spreuerunt aduersus semetipsos, non baptizati ab eo. Ait autem dominus. Cui ergo similes dicam homines generationis huius, & cui similes sunt? Similes sũt pueris sedentibus in foro, & acclamantibus inter se ac dicentibus. Cantauimus uobis tibijs, & nõ saltastis, Cecinim⁹ uobis lugubria, & non plorastis. Venit em̃ Ioannes baptista neq; edens panẽ, neq; bibens uinum, & dicitis: Dæmoniũ habet. Venit filius hominis edens ac bibẽs, & dicitis: Ecce homo edax, & uinipotor, amicus publicanorum ac peccatorum. Et iustificata est sapientia à filijs suis omnibus. Rogabat autem illum quidam è pharisæis, ut caperet cibum cum ipso. Et ingressus domum pharisæi, accubuit. Et ecce mulier quæ fuerat in ciuitate peccatrix, ut cognouit, quod Iesus accubuisset in domo pharisæi, attulit alabastrum unguenti, stãsq; ad pedes eius à tergo flẽs, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis sui extergebat, & deosculabatur pedes eius, & unguento ungebat. Vidẽs autem pharisæus, qui uocauerat eum, ait intra se, dicẽs: Hic si esset ꝓpheta, sciret utiq;, quæ & qualis est mulier, quæ tãgit ipsum, quia peccatrix est. Et respondẽs Iesus dixit ad illũ: Simõ, habeo quiddã qd' tibi dicã. At ille ait: magister dic. Duo debitores erãt cuidã creditori, unus de

ἷς ὤφειλε δηνάρια πεντακόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα, μὴ ἐχόντων δὲ αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις ἐχαρίσατο. τίς οὖν αὐτῶν εἰπὲ πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ σίμων εἶπεν. ὑπολαμβάνω, ὅτι ᾧ τὸ πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὀρθῶς ἔκρινας, καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ σίμωνι ἔφη. βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πόδας. καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμαξε, φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσῆλθον, οὐ διέλειπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας. ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας, οὗ χάριν λέγω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί, ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλίγον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ. ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, τίς οὗτός ἐστιν, ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν; εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα. ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην.

* καὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε κατὰ πόλιν καὶ κώμην κηρύσσων, καὶ εὐαγγελιζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ οἱ δώδεκα σὺν αὐτῷ, καί γυναῖκες τινὲς αἳ ἦσαν τεθεραπευμέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν καὶ ἀσθενειῶν, Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαιμόνια ἑπτὰ ἐξεληλύθει, καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χουζᾶ, ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι πολλαί, αἵτινες διηκόνουν αὐτοῖς ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς. * Συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε διὰ παραβολῆς. Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι τὸν σπόρον αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ κατεπατήθη, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν καὶ

unus debebat denarios quingentos, & alter quinquaginta. Cum autem illi non essent soluendo, condonauit utrisq; horum igitur, dic uter eum plus diliget? Respondens Simon, dixit: Existimo, quod is cui plus cõdonauit. At ille dixit ei: Recte iudicasti. Et conuersus ad mulierem, dixit Simoni: Vides hãc mulierem? Intraui in domum tuã, aquã pedibus meis non dedisti, hæc autem lachrymis rigauit pedes meos, & capillis capitis sui extersit. Osculum mihi nõ dedisti, hæc autem ex quo intraui, non cessauit deosculari pedes meos. Oleo caput meum non unxisti, hæc autem unguento unxit pedes meos. Propter quod dico tibi: Remittantur peccata eius multa, quoniam dilexit multum. Cui autem minus remittitur, is minus diligit. Dixit autem ad illam: Remittant tibi peccata. Et cœperũt qui simul accumbebant dicere intra se. Quis est hic, qui etiam peccata remittit? Dixit autem ad mulierem: Fides tua te saluam fecit. uade cum pace.

Et factum est deinceps, & ipse iter VIII
faciebat per singulas ciuitates & castella, prædicans & annũcians regnum dei, & duodecim cũ illo. simulq; mulieres aliquæ, quæ erãt sanatæ à spiritibus malis, & infirmitatibus: Maria quæ uocat' Magdalene, de qua septem dæmonia exierant, & Ioanna uxor Chuzæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ multæ, quæ ministrabãt eis de facultatib9 suis. Cum autem turba plurima conueniret, & è singulis ciuitatibus properarent ad
κβ eum, dixit per similitudinẽ: Exijt qui sementẽ faciebat ad seminandũ semẽ suũ. Et inter seminãdũ, aliud cecidit circa uiã, & cõculcatum est, & uolucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit sup petrã, &

φυὲν ἐξηράνθη διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν, καὶ συμφυεῖσαι αἱ ἄκανθαι ἀπέπνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ φυὲν, ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. ταῦτα λέγων ἐφώνει, ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. Ἐπηρώτων δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη. ὁ δὲ εἶπεν. ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. * τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ συνιῶσιν. * ἔστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή. ὁ σπόρος ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. οἱ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν εἰσιν, οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει τὸν λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύσαντες σωθῶσιν. οἱ δὲ ἐπὶ τῆς πέτρας, οἱ ὅταν ἀκούσωσι μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἱ πρὸς καιρὸν πιστεύουσι, καὶ ἐν καιρῷ πειρασμοῦ ἀφίστανται. τὸ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι. τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν, οἵτινες ἐν καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ ἀκούσαντες τὸν λόγον κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. * οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅψας καλύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑποκάτω κλίνης τίθησιν, ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται. * οὐ δὲ ἀπόκρυφον, ὃ οὐ γνωσθήσεται, καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. * βλέπετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἐὰν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ. καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδύναντο συντυχεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ λεγόντων. ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν ἔξω

enatum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas, & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocauerũt illud. Et aliud cecidit in terram bonam, & enatum fecit fructum centuplum. Hæc dicens clamabat: Qui habet aures ad audiendum audiat. Interrogabant autem eum diſcipuli eius, dicentes: quæ eſſet iſta parabola. At ille dixit: Vobis datum eſt noſſe myſteria regni dei, cæteris aũt per parabolas, ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant. Eſt autem hæc parabola. Semen eſt ſermo dei. Qui autem iuxta uiam, hi ſunt qui audiunt, deinde uenit diabolus, & tollit ſermonẽ de corde eorum, ne credentes ſeruentur. Nam qui ſuper petram, ĩ ſunt qui cum audierint, cum gaudio ſuſcipiunt ſermonem. & hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt. Quod autem in ſpinas cecidit, hi ſunt qui audierunt, & à ſolicitudinibus & diuitijs ac uoluptatibus uitæ euntes ſuffocantur, nec referũt fructum. Quod autem in bonam terram, hi ſunt qui in corde honeſto ac bono audiẽtes ſermonem retinent, & fructum afferũt per patientiam. Nemo uero cum lucernam accenderit, operit eam uaſe, aut ſubter lectum ponit, ſed ſuper candelabrum ponit, ut intrantes uideant lumen. Non eſt enim occultum, quod non manifeſtum ſit futurum, nec abſconditum, quod nõ ſit cognoſcendum, & in propatulũ uenturum. uidete ergo quomodo audiatis. Quiſquis eĩ habet, dabitur illi, & quicunq; nõ habet, etiã quod putat ſe habere, auferetur ab illo. Venerunt autem ad illum mater & fratres eius, & non poterant adire eũ præ turba, & nunciatũ eſt illi dictũq; : Mater tua & fratres tui ſtant foris,

ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες, ὁ δὲ ἀποκριθεὶς λέγει πρὸς αὐτούς. μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες καὶ ποιοῦντες αὐτόν. * καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης, καὶ ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε, καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ συνεπληροῦντο καὶ ἐκινδύνευον. προσελθόντες δὲ διήγειραν αὐτόν, λέγοντες. Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος. καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγένετο γαλήνη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ποῦ ἐστιν ἡ πίστις ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους. τίς ἄρα οὗτός ἐστιν; ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ; καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδαρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντίπερα τῆς Γαλιλαίας. ἐξελθόντι δὲ τῷ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια ἐκ χρόνων ἱκανῶν. καὶ ἱμάτιον οὐκ ἐνεδύσκετο. καὶ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμασιν. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀνακράξας προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε. τί ἐμοὶ καί σοι Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ ὑψίστου; δέομαί σου μή με βασανίσῃς. παρήγγελλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου. πολλοῖς γὰρ χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο ἁλύσεσι, καὶ πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ, ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων. τί σοι ἐστὶν ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, λεγεών, ὅτι δαιμόνια πολλὰ εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτόν, ἵνα μὴ ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. ἦν δὲ ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, ἵνα ἐπιτρέψῃ

foris, uolentes te uidere. Qui respondēs, dixit ad eos: Mater mea & fratres mei hi sunt, qui sermonem dei audiunt, ac faciunt illum. Factum est autem quodam die, & ipse ascendit in nauim, ac discipuli eius, & ait ad illos: Traijciamus in ulteriorem ripam stagni. ac soluerunt. Cæterum nauigantibus illis, obdormiuit, & ingruit procella uenti in stagnū, & complebantur ac periclitabantur. Accedentes autem suscitauerunt eum, dicētes: Præceptor, præceptor, perimus. At ille experrectus, increpauit uentum ac tēpestatē aquæ, & cessauerūt, factaq; est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides uestra? Timētes autem mirati sunt, inter se dicētes: Quisputas hic est? Quia uentis quoq; & aquæ imperat, & obēdiunt ei? Et nauigauerunt ad regionē Gadarenorum, quæ est cōtra Galilæam. Et cum de naui egressus esset ad terram, occurrit illi uir quidam è ciuitate, qui habebat dæmonium iam temporibus multis, & uestimento non induebatur, neq; in domo manebat, sed in monumentis. Is ut uidit Iesum, & exclamasset, procidit ante illum, ac uoce magna dixit: Quid mihi rei tecum est Iesu fili dei altissimi? Obsecro te, ne me torqueas. Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine. Frequenter enim corripuerat illum, & uinciebatur catenis, & compedibus custodiebatur, & ruptis uinculis agebatur à dæmonio in deserta. Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio. Quia intrauerunt dæmonia multa in eum. Et rogauerunt illum, ne imperaret ipsis, ut in abyssum irent. Erat autem ibi grex porcorum multorū pascentium in monte, & rogabant eum, ut

ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς, εἰς ἐκείνους εἰσελθεῖν, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελθόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλθεν εἰς τοὺς χοίρους, καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγενημένον, ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονός, καὶ ἦλθον πρὸς τὸν ΙΗΣΟΝ, καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρωπον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξεληλύθει, ἱματισμένον καὶ σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ΙΗΣΟΥ, καὶ ἐφοβήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς, καὶ οἱ ἰδόντες πῶς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆ περιχώρῳ τῶν Γαδαρηνῶν, ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν, ὅτι φόβῳ μεγάλῳ συνείχοντο. * Αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον ὑπέστρεφεν. ἐδέετο γὰρ αὐτοῦ ὁ ἀνήρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύθει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ. ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν ὁ ΙΗΣΟΥΣ, λέγων. ὑπόστρεφον εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅλην τὴν πόλιν κηρύσσων, ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ ΙΗΣΟΥΣ. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέφειν τὸν ΙΗΣΟΥΝ, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος, ἦσαν γὰρ πάντες προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ κε ἰδοὺ ἦλθεν ἀνήρ, ᾧ ὄνομα ἰάειρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων ἦν συναγωγῆς ὑπῆρχε, καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ΙΗΣΟΥ παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐτῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ ὑπάγειν αὐτὸν οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν, καὶ γυνὴ κς οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώδεκα, ἥτις εἰς ἰατροὺς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον, οὐκ ἴσχυσεν ὑπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι, προσελθοῦσα δὲ ὄπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ. τίς ὁ ἁψάμενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ πέτρος

permitteret ipsis in illos ingredi. Et permisit illis: Exierũt ergo dæmonia ab homine, & intrauerunt in porcos, & impetu abijt grex per præceps in stagnum, & suffocatus est. Porrò ut uiderunt quod acciderat ij qui pascebãt, fugerunt, rumorẽq; nũciauerũt in ciuitatẽ ac uillas. Exierũt aũt ut uiderent quod factum erat, & uenerunt ad Iesum, & inuenerunt hominem sedentem à quo dæmonia exierant, uestitum, ac sana mente, ad pedes Iesu, & timuerunt. Nunciauerunt autem illis etiam qui uiderant quomodo sanus factus esset is, qui agitabatur à dæmonio. Et rogauerunt illum omnis multitudo Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur. Ipse autem conscensa naui reuersus est. Rogauerat enim illum uir à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset, sed ablegauit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quæcũq; tibi fecerit deus. Et abijt per totam ciuitatem, prædicans quæcunq; sibi fecisset Iesus. Factum est autem cum rediret Iesus, excepit illum turba. nam omnes expectabant eum. Et ecce uenit uir, cui nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ erat. accidítq; ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum suam, quoniam unica filia erat ei ferè annorũ duodecim, & hæc moriebatur. Verum inter eundum, turbæ coarctabant eum. Et mulier quæ erat obnoxia profluuio sanguinis ab annis duodecim, quæ in medicos impenderat omnem substantiam, nec ab ullo potuerat curari, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius, & confestim sistebatur fluxus sanguinis eius. Et ait Iesus. Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus,

καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, τίς ὁ ἁψάμενός μου; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν. Ἥψατό μου τις. ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελθοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. Ἰδοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, ὅτι οὐκ ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσπεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ, ἀπήγγειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰάθη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ. Θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, πορεύου εἰς εἰρήνην. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν ἡ θυγάτηρ σου, μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ, μόνον πίστευε καὶ σωθήσεται. ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα, εἰ μὴ πέτρον καὶ ἰάκωβον καὶ ἰωάννην καὶ τὸν πατέρα τῆς παιδὸς καὶ τὴν μητέρα, ἔκλαιον δὲ πάντες καὶ ἐκόπτοντο αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε. μὴ κλαίετε, οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεύδει, καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες, ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας, καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε λέγων. ἡ παῖς ἐγείρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐτῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα. καὶ διέταξεν αὐτῇ δοθῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

πε β *Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα, κζ ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν. καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας, κθ καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. * μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε ῥάβδον, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρχεσθε, * καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχόμενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀποτινάξατε εἰς

& qui cum illo erāt: Præceptor, turbæ te constringunt & afflictant, & dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis. Nam ego noui uirtutem à me exisse. Videns autem mulier, quod nō latuisset, tremens uenit ac procidit ante pedes eius, & ob quā causam tetigisset eū indicauit ei coram toto populo, & quem admodum confestim sanata fuisset. At ipse dixit ei: Confide filia, fides tua te seruauit, uade cum pace. Adhuc illo loquente, uenit quidam à domo principis synagogæ, dicēs ei: Mortua est filia tua, noli uexare magistrum. Iesus autem audito hoc uerbo, respondit patri puellæ: Noli timere, crede tantū, & salua erit. Et cum uenisset in domum, non permisit intrare secum quenq;, nisi Petrum & Iacobum & Ioannem, & patrem ac matrem puellæ. Flebant aūt omnes & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere. Nō est mortua puella, sed dormit. Et deridebāt eum, sciētes, quod mortua esset. Ipse autem eiectis foras omnibus, apprehensa manu eius clamauit, dicens: Puella surge. Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuo. Ac iussit illi dari cibū. Et stupuerunt parentes eius. At ille præcepit eis, ne cui dicerēt quod factū erat.

IX Conuocatis autem Iesus duodecim, dedit illis potestatem & autoritatē super omnia dæmonia, & ut morbos sanarent. Et misit illos ut prædicarent regnum dei, & sanarēt infirmos. Et ait ad illos: Ne quid tuleritis in uiam, neq; uirgam, neq; peram, neq; panem, neq; pecuniam, neq; binas tunicas habeatis. Et in quācunq; domū intraueritis illic manete, atq; illinc exeatis. Et quicunq; non receperint uos, exeuntes de ciuitate illa, etiam puluerē è pedibus uestris excutite

in testi-

κη̄. περὶ τῶν πέντε ἄρτων. κθ̄. περὶ τῶν τοῦ κυρίου ἐπερωτήσεως.

πθ̄ εἰς μαρτύριον ἐπ' αὐτούς. * Ἐξερχόμενοι δὲ
κ διήρχοντο κατὰ τὰς κώμας, εὐαγγελιζόμενοι
ϛ καὶ θεραπεύοντες πανταχοῦ. * Ἤκουσε δὲ ἡρώδης
β ὁ τετράρχης τὰ γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ διη-
πόρει, διὰ τὸ λέγεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάν-
νης ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ὑπό τινων δὲ, ὅτι
ἡλίας ἐφάνη, ἄλλων δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν
ἀρχαίων ἀνέστη; καὶ εἶπεν ἡρώδης. Ἰωάννην
ἐγὼ ἀπεκεφάλησα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ
ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα. καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν.
ϛᾱ * καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀπόστολοι διηγήσαντο
κ αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν. * καὶ παραλαβὼν αὐ-
ϛβ̄ τοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἔρη-
γ μον πόλεως, καλουμένης βηθσαϊδά. οἱ δὲ
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ δε-
ξάμενος αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασι-
λείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς χρείαν ἔχοντας θερα-
ϛγ̄ πείας, ἰᾶτο. * ἡ δὲ ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν, προ-
α σελθόντες δὲ οἱ δώδεκα, εἶπον αὐτῷ. ἀπό-
λυσον τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς
κύκλω κώμας καὶ τοὺς ἀγροὺς καταλύσωσι
καὶ εὕρωσιν ἐπισιτισμὸν, ὅτι ὧδε ἐν ἐρήμῳ
τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. δότε αὐ-
τοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ εἶπον. οὐκ εἰσὶν ἡ-
μῖν πλείω ἢ πέντε ἄρτοι, καὶ δύο ἰχθύες.
εἰμή τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς κη̄
πάντα τὸν λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ
ὡσεὶ ἄνδρες πεντακισχίλιοι. εἶπε δὲ πρὸς
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. κατακλίνατε αὐτοὺς
κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα, καὶ ἐποίησαν οὕ-
τως, καὶ κατέκλιναν ἅπαντας. λαβὼν δὲ
τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀνα-
βλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς,
καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς
παρατιθέναι τῷ ὄχλῳ. καὶ ἔφαγον, καὶ
ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ ἤρθη τὸ περισσεῦσαν
ϛδ̄ αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. * καὶ
α ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον
καταμόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ,
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς, λέγων. τίνα με λέ κθ̄
γουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; οἱ δὲ ἀποκριθέντες
εἶπον

in testimonium aduersus illos. Egressi autem circũibant per castella, euangelizantes & curantes ubiq;. Audiuit autem Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quod diceretur à quibusdam, quod Ioãnes surrexisset à mortuis: à quibusdam uero, quod Helias apparuisset, ab alijs autem, quod propheta quispiam ex antiquis surrexisset. Et ait Herodes: Ioannem ego decollaui: quis est autem iste, de quo ego talia audio? & quærebat uidere eum. Et reuersi apostoli narrauerunt illi quæcunq; fecerant. Et assumptis illis secessit seorsum in locum desertũ ciuitatis, quæ uocatur Bethsaida. Quod cum cognouissent turbæ, secutæ sũt illũ. & excepit eos, & loquebat' illis de regno dei, & eos qui curatione indigebant, sanabat. Dies aũt cœperat declinare, & accedentes duodecim, dixerunt illi. Dimitte turbas, ut euntes in castella uillasq; uicinas, diuertant & inueniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis quod edant. At illi dixerunt: Non sunt nobis plusq̃ quinq; panes, & duo pisces, nisi nos eamus, & emamus in omnem hunc populũ escas. Erant autem ferè uiri quinquies mille. Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere in singulo discubitu quinquagenos, atq; ita fecerũt, & fecerũt oẽs discũbere. Acceptis aũt quinq; panibus & duobus piscibus, sublatis in cœlũ oculis benedixit illis, & fregit distribuitq́ue discipulis, ut apponerẽt turbæ. Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et sublatũ est quod supfuit illis, fragmẽtorũ cophini duodecim. Et factũ est cũ solus esset orãs, erãt cũ illo & discipuli, interrogauitq́ illos, dicẽs: quẽme dicũt esse turbæ? At illi rñderũt & dixerunt

εἶπον, ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ἄλλοι δὲ ἡλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τίς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς δὲ πέτρος, εἶπε, τὸν
ϛε β χριστὸν τοῦ θεοῦ. *ὁ δὲ ἐπιτιμήσας αὐτοῖς, παρήγγειλε, μηδενὶ εἰπεῖν τοῦτο, εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
ϛϛ β *ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς δὲ ἐὰν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν. ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, οὗτος σώσει αὐτήν. τί γὰρ ὠφελεῖτο ἄνθρωπος, κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ ζημιωθείς;
ϛζ β *ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με, καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσετο, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ
ϛη β τοῦ πατρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. *λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἳ οὐ μὴ γεύσοντο θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν πέτρον καὶ ἰωάννην καὶ ἰάκωβον, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ λ̄
ἐγένετο ἐν τῷ προσεύξασθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ λευκὸς ἐξαστράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐτῷ, οἵ τινες ἦσαν μωσῆς καὶ ἡλίας. οἳ ὀφθέντες ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτοῦ, ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ. διαγρηγορήσαντες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχωρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτοῦ, εἶπεν ὁ πέτρος πρὸς τὸν Ιησοῦν. ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι, καὶ ποιήσωμεν

σκηνὰς

& dixerunt, Ioannem baptistam, alij autem Heliam, alij uero, quod unus propheta de antiquis surrexit. Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum dei. At ille comminatus illis, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: quia oportet filium hominis multa pati & reprobari à senioribus & principibus sacerdotum & scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Dicebat autem ad omnes: Si quis uult post me uenire, abneget semetip̄m, & tollat crucem suam cottidie, & sequatur me. Qui enim uoluerit animā suam saluam facere, perdet illam. Qui uero perdiderit animā suam propter me, is saluam faciet illam. Quid enim proficit homo, si lucretur uniuersum mundum, se autē ipsum perdat, aut iacturā suijpsius faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum uenerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum. Dico autem uobis uere, sunt quidam hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec uideant regnum dei. Factum est autem post hæc uerba ferè diebus octo, & assumpsit Petrum & Ioannem & Iacobum, & ascendit in montem ut oraret. Et facta est dum oraret, species uultus eius, & uestitus eius albus & refulgens. Et ecce duo uiri loquebant cum illo, qui erant Moses & Helias, qui uisi in maiestate, dicebant excessum eius, quem completurus erat Hierosolymis. Petrus uero, & qui cum illo erant, grauati erant somno. Experrecti autem uiderunt maiestatem eius, & duos uiros qui stabant cum illo. Et factum, est cum discederent ab illo, ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse, & faciamus

tria

σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μωσεῖ μίαν, καὶ μίαν ἡλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ αὐτοῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν αὐτούς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νεφέλης, λέγουσα. οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φωνὴν, εὑρέθη ὁ ιησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐδέν, ὧν ἑωράκασιν.

ζθ β * Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήντησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ ὄχλου ἀνεβόησε λᾱ
σε, λέγων. διδάσκαλε, δέομαί σου, ἐπίβλεψαι ἐπὶ τὸν υἱόν μου, ὅτι μονογενής ἐστί μοι, καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἐξαίφνης κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετὰ ἀφροῦ, καὶ μόγις ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ συντρίβον αὐτόν. καὶ ἐδεήθην τῶν μαθητῶν σου, ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ιησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; προσάγαγε ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ, ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν. ἐπετίμησε δὲ ὁ ιησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, καὶ ἰάσατο τὸν παῖδα, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν τῷ πατρὶ αὐτοῦ. * ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ. * πάντων δὲ θαυμαζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν, εἶπε πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦτα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρακεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό. καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος τούτου. * Εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν λβ̄
ρβ̄ β αὐτοῖς, τὸ, τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. ὁ δὲ ιησοῦς ἰδὼν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παιδίου, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο

tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi, & unum Heliæ, neſciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta eſt nubes & obumbrauit eos, timuerunt autem intrantibus illis in nubem. Et uox facta eſt de nube, dicens: Hic eſt filius meus dilectus, ipſum audite. Et dum fieret uox, inuentus eſt Ieſus ſolus, & ipſi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis diebus quicquam ex his, quæ uiderant. Factum eſt autem in ſequenti die deſcendentibus illis de monte, occurrit illi turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, dicens: Magiſter, obſecro te, reſpice ad filium meum, quia unicus eſt mihi: & ecce ſpiritus apprehendit eum, & ſubito clamat, & diſcerpit eum cum ſpuma, & uix diſcedit ab eo dilanians eum, & rogaui diſcipulos tuos ut eijcerent illum, & non potuerunt. Reſpondens autem Ieſus, dixit: O natio infidelis & peruerſa, uſquequo ero apud uos, ac patiar uos? Adduc huc filium tuum. Cum adhuc autem accederet, lanianit illũ dæmonium & diſſipauit. Increpauit autem Ieſus ſpiritum immundum & ſanauit puerum, & reddidit illum patri ſuo. Stupebant autem omnes ſuper magnificentia dei. Sed omnibus mirantibus ſuper omnibus quæ faciebat, dixit ad diſcipulos ſuos: Ponite uos in auribus ueſtris ſermones iſtos. Filius enim hominis, futurum eſt ut tradatur in manus hominũ. At illi ignorabant uerbum iſtud, & erat abſconditum ab illis, ut non intelligerent illud. Et timebant eum interroga-
re de hoc uerbo. Intrauit autem cogitatio inter eos, quis eorum maior eſſet. At Ieſus uidens cogitationem cordis illorum, apprehendit puerum, & ſtatuit illum iuxta ſe, & ait illis: Quicũq; receperit

τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται. καὶ ὃς ἂν ἐμὲ δέξηται, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. *ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰωάννης, εἶπεν. ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ σῷ ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. μὴ κωλύετε, ὃς γὰρ οὐκ ἔστι καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. *ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες, εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαριτῶν, ὡς ἑτοιμάσαι αὐτῷ, καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἦν πορευόμενον εἰς Ἱερουσαλήμ. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον. κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε; στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς, ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέσαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώμην. *ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, εἶπε τις πρὸς αὐτόν. ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν λγ ἀπέρχῃ. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον, ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίστρεψόν μοι ἀπελθόντι πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου, εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς, σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. *εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίστρεψόν μοι ἀποτάξασθαι τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον

puerum hunc nomine meo, me recipit. Et quicũq; me receperit, recipit eum qui me misit. Nam qui minor est inter oẽs uos, hic erit magnus. Respondens autẽ Ioannes, dixit: Præceptor, uidimus quẽdam sub nomine tuo eiicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait ad illum Iesus: Nolite prohibere. Qui enim non est aduersum nos, pro nobis est. Factum est autem dum complerentur dies assumptionis eius, & ipse faciem suã obfirmauerat, ut iret Hierosolymã, & misit nuncios ante cõspectum suum, & euntes intrauerunt in ciuitatem Samaritanorũ, ut pararent illi. Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis Hierosolymam. Cum uidissent autẽ discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, uis dicamus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos, quemadmodũ & Helias fecit? Conuersus autem Iesus, increpauit illos, dicens: Nescitis cuius spiritus estis uos. Filius enim hominis non uenit ad perdẽdum animas hominum, sed ad seruandum. Et abierunt in aliud castellum. Factum est autem, ambulantibus illis in uia, dixit quidam ad illum: Sequar te quocunq; ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis nõ habet, ubi caput suum reclinet. Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi primũ abire, & sepelire patrem meum. Dixit autem ei Iesus: Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu uero uade & annuncia regnũ dei. Et ait alius: Sequar te domine, sed permitte mihi prius ut dicam uale ijs, qui sunt domi meæ. Ait ad illum Iesus: Nemo qui manu sua admota:

Sequar te quocũ

ἐπ' ἄροτρον, καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω εὔθε-
ιβ τός ἐστιν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. * μετὰ δὲ λβ
ταῦτα ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑτέρους ἑβδομή-
κοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο πρὸ
προσώπου αὐτοῦ εἰς πᾶσαν πόλιν, καὶ τόπον
ιδ οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. * ἔλεγεν οὖν πρὸς
ε αὐτούς. ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργά-
ται ὀλίγοι, δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερι-
σμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν
ιθ αὐτοῦ. * ὑπάγετε, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς,
ε ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λύκων. * μὴ βαστάζετε βα-
κ λάντιον, μὴ πήραν, μὴ ὑποδήματα, καὶ
μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπάσησθε. * εἰς ἣν
κα δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶτον λέγετε, εἰρή-
ε νη τῷ οἴκῳ τούτῳ, καὶ ἐὰν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης,
ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν, εἰ
κβ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀνακάμψει. * ἐν αὐτῇ δὲ
β τῇ οἰκίᾳ μένετε ἐσθίοντες καὶ πίνοντες τὰ
παρ' αὐτῶν. ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ
κγ αὐτοῦ ἐστι, * μὴ μεταβαίνετε ἐξ οἰκίας εἰς οἰ-
ι κίαν. καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ δέ-
χωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρατιθέμενα ὑμῖν,
κδ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθενεῖς, καὶ λέγετε
αὐτοῖς. ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ.
κε * εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ μὴ δέχων
ς ται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας αὐτῆς,
εἴπατε. καὶ τὸν κονιορτὸν, τὸν κολληθέντα ἡμῖν
ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν, ἀπομασσόμεθα ὑμῖν.
πλὴν τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς
ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. λέγω ὑμῖν, ὅτι σοδόμοις
ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται, ἢ τῇ πό
κε λει ἐκείνῃ. * οὐαί σοι χοραζείν, οὐαί σοι βη-
ε θσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ
δυνάμεις, αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι
ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθήμεναι, μετενόη-
σαν. πλὴν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται
ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καπερναοὺμ, μὴ ἕως
τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθήσῃ, ἕως ἅδου καταβιβα-
κς σθήσῃ. * ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει. καὶ ὁ ἀθε
α τῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθε
κζ τεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. * ὑπέστρεψαν δὲ οἱ
ε ἑβδομήκοντα

aratro, respexerit à tergo aptus est regno
dei.

Post hæc autem designauit domi- x
nus & alios septuaginta, misitq; illos bi-
nos ante faciē suam in omnē ciuitatē &
locū quo erat ipse uēturus. Dicebat ergo
illis: Messis quidem multa, sed operarij
pauci. Rogate ergo dominum messis, ut
extrudat operarios in messem suā. Ite, ec
ce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos.
Nolite portare sacculū, neq; perā, neq;
calciamenta, & neminē per uiam saluta-
ueritis. In quancūq; domū intraueritis,
primum dicite, pax huic domui, & si ibi
fuerit filius pacis, requiescet super illum
pax uestra, sin minus, ad uos reuertetur,
in eadem aūt domo manete, edentes &
bibentes quæ dant ab illis. Dignus em
est operarius mercede sua. Nolite tran-
sire de domo in domum. Et in quācūq;
ciuitatem intraueritis & susceperint uos,
edite quæ apponuntur uobis, & sanate
infirmos, qui in illa sunt, & dicite illis: Ap
propinquauit in uos regnū dei. In quan
cunq; autem ciuitatem intraueritis, & nō
susceperint uos, exeuntes in plateas eius,
dicite: Etiam puluerem, qui adhæsit no-
bis de ciuitate uestra, extergimus in uos,
tamen hoc scitote, quod appropinqua-
uit in uos regnum dei. Dico uobis, quod
Sodomis in die illo remissius erit quàm
illi ciuitati. Væ tibi Chorozain, uæ tibi
Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone fa-
ctæ fuissent uirtutes, quæ factæ sūt in uo
bis, olim in cilicio & cinere sedētes, pœni-
tuissent, uerūtn Tyro & Sidoni remissius
erit in iudicio, q̄ uobis. Et tu Capernaū,
q̄ usq; ad cœlū elata es, usq; ad infernū
deprimeris. Qui uos audit, me audit, &
q uos spernit, me spernit, q aūt me sper-
nit, spernit eū q misit me. Reuersi sūt aūt

septuaginta

ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς, λέγοντες. κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων, καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσει. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται. χαίρετε δὲ, ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς. * ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ, ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐμπροσθέν σου. * πάντα παρεδόθη μοι ὑπὸ τοῦ πατρός μου, καὶ οὐδεὶς γινώσκει, τίς ἐστιν ὁ υἱὸς, εἰ μὴ ὁ πατήρ, καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱὸς, καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. * καὶ στραφεὶς πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε. μακάριοι οἱ ὀφθαλμοὶ, οἱ βλέποντες, ἃ ὑμεῖς βλέπετε. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέλησαν ἰδεῖν, ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι, ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. * καὶ ἰδοὺ νομικός τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν. ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ. ὀρθῶς ἀπεκρίθης, τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. * ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ τίς ἐστί μου πλησίον; ὑπολαβὼν δὲ ὁ ἰησοῦς, εἶπεν. ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἰερουσαλὴμ εἰς ἰε λϛ ριχὼ, καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν, οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, καὶ πληγὰς ἐπιθέντες, ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. καὶ συγκυρίαν δὲ ἱερεύς τις

septuaginta cum gaudio, dicentes: Domine etiam dæmonia subijciuntur nobis per nomen tuū. Ait autem illis: Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentē. Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quod spiritus uobis subijciunt, sed gaudete, quod nomina uestra scripta sūt in cœlis. In eadem hora exultauit spiritu Iesus, & dixit: Cōfiteor tibi pater, domine cœli & terræ, quod abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. etiam pater, quoniam sic cō placitum est coram te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo, & nemo scit, quis sit filius, nisi pater: & quis sit pater, nisi filius, & cui uoluerit filius aperire. Et conuersus ad discipulos, seorsim dixit: Beati oculi, qui uidēt quæ uos uidetis. Dico ēm uobis, quod multi ꝓphetæ & reges uoluerunt uidere, quæ uos uidetis, & nō uiderunt: & audire, quæ auditis, & nō audierūt. Et ecce quidā legisperit⁹ surrexit, tentās illū, & dicens: Magister, quid faciendo uitam æternā possidebo? At ille dixit ad eū: In lege quid scriptū est? quō legis? Ille rndēs dixit: Diliges dnm deū tuū ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis uiribus tuis, & ex tota mēte tua, & proximū tuū sicut teipsum. Dixitq; illi: Recte rndisti. hoc fac & uiues. Ille autem uolens iustificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus ꝓximus? Respondens autem Iesus, dixit: Homo quidā descendebat ab Hierosolymis in Hiericho, & incidit in latrones, qui etiā despoliauerunt eum uestibus, ac uulneribus inflictis, abierunt semimortuo relicto. Accidit autem, ut sacerdos

Homo

τις κατέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἀντιπαῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος κατὰ τὸν τόπον ἐλθὼν, καὶ ἰδὼν, ἀντιπαρῆλθε. σαμαρίτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη, καὶ προσελθὼν κατέδησε τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον, ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ τὴν ἄυριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐπιμελήθητι αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ, ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τούτων τῶν δύο δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν. ὁ ποιήσας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ιησοῦς. πορεύου, καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά, γυνὴ δέ τις, ὀνόματι μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ, καλουμένη μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα παρὰ τοὺς πόδας τοῦ ιησοῦ, ἤκουε τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ μάρθα περιεσπᾶτο περὶ πολλὴν διακονίαν, ἐπισᾶσα δὲ εἶπε. κύριε, οὐ μέλει σοι, ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέλιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ, ἵνα μοι συναντιλάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ ιησοῦς. μάρθα, μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολλά, ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. μαρία γὰρ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς. * καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν. κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσεύχεσθαι, καθὼς καὶ ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς. ὅταν προσεύχησθε, λέγετε. πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου, ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν, καὶ

quidam descenderet eadem uia, uisoq; illo prætertit. Similiter & leuita, cum iret iuxta locū, cum accessisset ac uidisset eū, prætertit. Samaritanus autē quidā iter faciens, uenit ad eum, & uiso eo misericordia motus est, & accedens obligauit uulnera eius, infundens oleum ac uinū, & imponens illum in suum iumentū, duxit in diuersorium, & curam eius egit. Et postero die egrediens, depromptos duos denarios dedit hospiti, & ait ei: Curā illi habe, & quodcunq; præterea insumpseris, ego, cū rediero, reddam tibi. Quis ergo horū triū uidet tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui exercuit misericordiam in illū. Ait igitur illi Iesus: Vade & tu fac similiter. Factum est autem dum irent, ut ipse intraret in quoddam oppidulū. Ac mulier quædā Martha nomine, excepit illum in domū suam, & huic erat soror nomine Maria, quæ etiam assidens ad pedes Iesu, audiebat sermonem illius. Martha autem distrahebatur circa frequens ministerium, quæ assistens ait: Domine, nō est tibi curæ, quod soror mea reliquit me ut sola ministrē? dic ergo illi, ut me adiuuet. Et respondens dixit illi Iesus: Martha, Martha, solicita es, & tumultuaris circa multa. Atqui unum est necessariū. Maria bonam partem delegit, quæ non auferetur ab ea.

κγ ε

Et factum est cum oraret quodam in loco, ut cessauit: dixit quidam ex discipulis eius ad eum: Domine, doce nos orare, sicut & Ioannes docuit discipulos suos, Et ait illis: Cum oratis, dicite: Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuū, fiat uoluntas tua quemadmodū in cœlo sic etiam in terra, panē nostrū cotidianū da nobis hodie, & remitte

XI

λη

καὶ

καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ γὰρ αὐτοὶ ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν, καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. * καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτούς. τίς ἐξ ὑμῶν ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου, καὶ εἴπῃ αὐτῷ. φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους, ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ. κἀκεῖνος ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ· μή μοι κόπους πάρεχε, ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ εἰς τὴν κοίτην εἰσίν, οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀναστὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διά γε τὴν ἀναίδειαν αὐτοῦ ἐγερθεὶς, δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. κἀγὼ ὑμῖν λέγω. * αἰτεῖτε καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε καὶ εὑρήσετε, κρούετε καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ καὶ ἐὰν αἰτήσει ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν. * καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμόνιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο δὲ, τοῦ δαιμονίου ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός, καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι. * τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. * ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. * αὐτὸς δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὰ διανοήματα, εἶπεν αὐτοῖς. πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυτὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια,

& remitte nobis peccata noſtra, ſiquidē & nos remittimus omni debenti nobis, & ne nos inducas in tentationē, ſed libera nos a malo. Et ait ad illos: Quis ueſtrū habebit amicū, & ibit ad illū media nocte, & dicet illi: Amice da mihi mutuo tres panes, quoniā amicus meus uenit de uia ad me, & nō habeo quod apponā illi. & ille intus reſpōdens dicat: Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtiū clauſum eſt, & pueri mei mecū ſunt in cubili, nō poſſum ſurgere & dare tibi. Dico uobis, etiā ſi non daturus ſit illi ſurgēs, eo qđ amicus eius ſit, ppter improbitatē tamē eius ſurget, ac dabit illi quotquot habet opꝰ. Et ego dico uobis: Petite: & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulſate, & aperietur uobis. Omnis em̄ qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietᵉ. Quis autē ex uobis pater, à quo ſi filius petierit panē, nū lapidē dabit illi? Aut ſi piſcē, nū pro piſce ſerpentē dabit illi? Aut ſi petierit ouum, num porriget illi ſcorpium? Si ergo uos cū ſitis mali, noſtis bona dona dare filijs ueſtris, quanto magis pater ueſter cœleſtis dabit ſpiritum ſanctum poſcentibus ſe. Et erat eijciens dæmonium, & illud erat mutum, cumq; eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus. & ammiratæ ſunt turbæ. Quidā autē ex eis dixerūt: per Beelzebul principē dæmoniorū eijcit dæmonia. Et alij tētātes, ſignum de cœlo quærebant ab eo. Ipſe autem cum ſciret cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum aduerſus ſeipſum diuiſum deſolatur, & domus ſuper domum cadit. Quod ſi ſatanas quoque aduerſus ſeipſum diuiſus eſt, quomodo ſtabit regnum eius? quia dicitis, per Beelzebul eijcere me dæmonia. Quod ſi ego Beelzebul præſidio eijcio dæmonia,

νία, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλὴν, ἐν εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ ὁ ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτὸν, τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστίν. καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. * ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει. ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν, εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ. καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων. * ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ. μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστάσασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶπε, μενοῦνγε, μακάριοι οἱ ἀκούοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. * τῶν δὲ ὄχλων ἐπαθροιζομένων, ἤρξατο λέγειν· ἡ γενεὰ αὕτη πονηρά ἐστι, σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς νινευίταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτούς, ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν Σολομῶνος, καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὴν, ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ. καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ ὧδε. * οὐδεὶς λύχνον ἅψας εἰς κρυπτὸν τιθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μ

nia, filij uestri cuius præsidio eijciunt? Ideo ipsi iudices uestri erunt. Porrò si digito dei eijcio dæmonia, profecto peruenit ad uos regnum dei. Cum fortis armatus custodit atrium suũ, in pace sunt ea quæ possidet. Vbi uero fortior eo superueniens uicerit eum, uniuersa arma eius aufert, in quibus confidebat, & spolia eius distribuit. Qui non est mecum, contra me est, & qui non colligit mecũ, dispergit. Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arentia, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domum meam unde exiui. Et cum uenerit, inuenit eam scopis mundatam atq; ornatam, tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores ipso, & ingressi habitant ibi, & fiunt extrema hominis illius peiora primis. Factum est autem cum hæc diceret, extollens uocem quædam mulier de turba dixit illi: Beatus uenter qui te portauit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit: Quinimmo, beati qui audiunt sermonem dei, & custodiunt illum. Turbis autem condensantibus se, cœpit dicere: Natio hæc, mala est. Signum quærit, & signum non dabitur ei nisi signum Ionæ prophetæ. Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis nationi isti. Regina Austri surget in iudicio cum uiris nationis huius, & condẽnabit illos, quia uenit à finibus terræ, ut audiret sapientiam Solomonis, et ecce plusquàm Solomon hoc in loco. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cum natione hac, & condemnabũt illam, quia ad pœnitẽtiam adducti sunt prædicatione Ionæ. & ecce plusquàm Iona hoc in loco. Nemo lucernam accendit, & in abscõdito ponit, neq; subter modiũ,

τὴν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι, τὸ φῶς βλέπωσιν. * ὁ λύ-
γλα ε χνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός. ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, καὶ ὅλον
τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται, ἐὰν δὲ πονηρὸς
ᾖ, καὶ τὸ σῶμά σου σκοτεινόν ἐστι. σκόπει
οὖν, μὴ τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. εἰ
οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον φωτεινὸν, μὴ ἔχον
τι μέρος σκοτεινὸν, ἔσται φωτεινὸν ὅλον,
ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτίζῃ σε.
γλε ε * Ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρισαῖος μβ
ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν
δὲ ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμα-
σεν, ὅτι οὐ πρῶτον ἐβαπτίσθη πρὸ τοῦ ἀρί-
στου. Εἶπε δὲ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. Νῦν ὑ-
μεῖς οἱ φαρισαῖοι τὸ ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου,
καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε, τὸ δὲ ἔσωθεν
ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας. ἄφρο-
νες, οὐχὶ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσω-
θεν ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα, δότε ἐλεη-
γλς ε μοσύνην, καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐ-
στιν. * Ἀλλὰ οὐαὶ ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι
ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ πήγα-
νον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε
τὴν κρίσιν, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ταῦ-
τα ἔδει ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. * οὐαὶ
γλζ β ὑμῖν τοῖς φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν
γλη ε πρωτοκαθεδρίαν ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ
τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς. * οὐαὶ ὑ-
μῖν γραμματεῖς καὶ φαρισαῖοι ὑποκριταί,
ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἄδηλα, καὶ οἱ
ἄνθρωποι περιπατοῦντες ἐπ' ἄνω οὐκ οἴδα-
γλθ ε σιν. * Ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει
αὐτῷ. διδάσκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡ-
μᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ εἶπε. καὶ ὑμῖν τοῖς νο-
μικοῖς οὐαὶ, ὅτι φορτίζετε τοὺς ἀνθρώπους
φορτία δυσβάσακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ τῶν δακτύ- μγ
λων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορτίοις. * οὐαὶ
ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν προφη-
τῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐτούς,
ἄρα μαρτυρεῖτε καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς ἔργοις
τῶν

modium, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumẽ uideãt. Lucerna corporis est oculus. Cum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoq; corpus tuũ lucidum erit. Quod si malus fuerit, etiã corpus tuum tenebrosum erit. Vide ergo ne lumen quod in te est, tenebræ sint. Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquã partẽ tenebrosam, sic erit lucidum totũ, ut cum lucerna fulgore illuminat te. Et cum loqueretur, rogauit illum quidam pharisæus, ut prãderet apud se. Iesus autem ingressus accubuit. Pharisæus aũt cum uidisset admiratus est, quod nõ prius lauisset antè prandium. Et ait dominus ad illũ. Nunc uos pharisæi exteriora poculi, catinici; mundatis, & quod intus est uestri, plenũ est rapina & malicia, stulti, nonne qui fecit quod foris est, etiã id quod intus est, fecit? Veruntamen quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia mũda sunt uobis. Sed uæ uobis pharisæis, quia decimatis mentã & rutã & quoduis olus, & præteritis iudicium & charitatem dei. Imò hæc oportuit facere, & illa nõ omittere. Væ uobis pharisæis, quia diligitis primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro. Væ uobis scribæ & pharisæi hypocritæ, quia estis ut monumenta quæ non apparent, & homines ambulantes super nesciunt. Respondẽs autem quidam ex legisperitis, ait illi: Magister, hæc dicens etiam nos afficis contumelia. At ille ait: Et uobis legisperitis uæ, quia oneratis homines onerib⁹, quæ portare non possunt, & ipsi uno digito uestro non attingitis sarcinas. Væ uobis, quia ædificatis monumẽta pphetarũ, patres aũt uestri occiderũt illos, profecto testamini, quod comprobatis facta

τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκειναν αὐτοὺς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε αὐτῶν τὰ μνημεῖα.
ρμ̅α̅ ε * διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν. ἀποστελῶ εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους, καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καὶ διώξουσιν, ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκχυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης, ἀπὸ τοῦ αἵματος ἄβελ ἕως τοῦ αἵματος ζαχαρίου, τοῦ ἀπωλομένου μεταξὺ τοῦ θυσιαστηρίου καὶ τοῦ οἴκου. Ναὶ λέγω ὑμῖν, ἐκ-
ρμ̅β̅ ε ζητηθήσεται ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς, ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως, αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε, καὶ τοὺς εἰσερ-
ρμ̅γ̅ ι χομένους ἐκωλύσατε. * Λέγοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ νομικοὶ καὶ οἱ φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομίζειν αὐτὸν περὶ πλειόνων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα καταγορήσωσιν αὐτοῦ.

Εν οἷς ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ ὄχλου, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέ-
ρμ̅λ̅ β γειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, πρῶτον, * προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν φαρισαίων μ̅λ̅
ρμ̅ε̅ ε ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. * οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται καὶ κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται, καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτενόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερον τι ποιῆσαι. ἀποδείξω δὲ ὑμῖν τίνα φοβηθῆτε. φοβηθεῖτε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμβαλεῖν εἰς τὴν γέενναν, ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον φοβηθεῖτε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσσαρίων δύο. καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν ἐπιλελησμένον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠρίθμηνται. μὴ οὖν φοβεῖσθε, πολλῶν στρουθίων διαφέρετε, λέγω δὲ ὑμῖν, πᾶς ὃς ἂν, ὁμολογήσῃ ἐν

patrum uestrorum, quoniam illi quidē eos occiderunt, uos autem ædificatis eorum sepulchra. Propterea & sapiētia dei dixit: Mittam ad illos prophetas & apostolos, & ex illis occident & persequent̄, ut requiratur sanguis omnium prophetarum, qui effunditur à cōstitutione mūdi, à natione ista, à sanguine Abel usq; ad sanguinem Zachariæ, qui perijt inter altare & ædem. profecto dico uobis, requiretur ab hac natione. Væ uobis legisperitis, quia tulistis clauem sciētiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant, uetuistis. Cum autem hæc ad illos diceret, cœperunt legisperiti & pharisæi grauiter insistere, & captiose interrogare eū de multis, insidiantes ei, & quærentes aliquid uenari ex ore eius, quo accusarēt eū.

Cum autem conuenisset innumera turbæ multitudo adeo ut se inuicem conculcarent, cœpit dicere ad discipulos suos, primum, cauete uobisipsis à fermēto pharisæorum quod est hypocrisis. Nihil enim opertum est, quod non reuelabitur: neq; absconditum, quod non scietur. Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine audientur, & quod in aurem locuti estis in cōclauibus, prædicabitur in tectis. Dico autē uobis amicis meis. Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & post hæc non habent quod amplius faciant. Ostendam autem uobis quē timeatis. Timete eum, qui postq̄ occiderit, habet potestatē conijciendi in gehēnā. certe dico uobis, hunc timete. Nōne quinq; passerculi ueneūt minutis assib⁹ duobus, & unus ex illis nō est in obliuione corā deo. Quin & capilli capitis uestri oēs numerati sunt. nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis. Dico aūt uobis, omnis quicūq; cōfessus fuerit me

ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ⁊ ὁ υἱὸς τοῦ
ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν
ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* ὁ δὲ ἀρνησάμενός με ἐ-
νώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπᾳρνηθήσεται ἐνώπιον
τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ.* καὶ πᾶς ὃς ἐρεῖ λόγον
εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ. ⁊
δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι, οὐκ
ἀφεθήσεται.* ὅταν δὲ προσφέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ
τὰς συναγωγὰς ⁊ τὰς ἀρχὰς, καὶ τὰς ἐξου-
σίας, μὴ μεριμνᾶτε, πῶς ἢ τί ἀπολογηθῆ-
σθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδά-
ξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν.* εἶπε
δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε, εἰπὲ με
⁊ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν
κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπε, τίς
με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς. εἶ-
πε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε ἀ-
πὸ τῆς πλεονεξίας, ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν
τινὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστιν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐ
τοῦ. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων.
Ἀνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώ- μ̄ζ
ρα, καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ, λέγων. τί ποι
ήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρ-
πούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω. καθελῶ μου
τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδομήσω.
καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα γενήματά μου, καὶ
τὰ ἀγαθά μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου. ψυχὴ
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολ-
λά, ἀναπάυου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. εἶπε
δὲ αὐτῷ ὁ θεός. ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν
ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ, ἃ δὲ ἡτοί-
μασας, τίνι ἔσται; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυ-
τῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν. Εἶπε δὲ
πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ.* Διὰ τοῦτο ὑ-
μῖν λέγω. μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν
τί φάγητε, μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσ-
ησθε. ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τροφῆς,
καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος. κατανοήσα
τε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερί
ζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον, οὐδὲ ἀποθή-
κη, καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς. πόσῳ μᾶλλον
ὑμεῖς

me coram hominibus, & filius hominis confitebitur illũ coram angelis dei. Qui autem negauerit me coram hominibus, negabitur coram angelis dei. Et quisquis loquit᷑ dictũ in filiũ hominis, remittetur illi, ei uero qui in spiritum sanctum cõui cium dixerit, non remittetur. Cum autẽ adduxerint uos ad synagogas, & ad magistrat9 ac potestates, nolite soliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis. spiritus em̃ sanctus docebit uos in eadem hora, quid oporteat uos dicere. Ait autem ei quidam de turba: Magister, dic fratri meo, ut diuidat mecum hæreditatem. At ille dixit ei: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super uos? Dixitq̃ ad illos, uidete & caue te ab auaritia, quia non in abundantia cuiusq̃ uita eius est ex his quæ possidet. Dixit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis cuiusdam diuitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quod non habeam quo congregem fructus meos? Et dixit: Hoc faciã: Destruam horrea mea, & maiora extruã, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi bona mea, & dicam animæ meæ. Anima habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, bibe, gaude. Dixit autem illi deus: Stulte hac nocte animam tuam repetunt abs te. Quæ uero parasti, cui cedẽt? Sic qui recondit sibi, nec est erga deum diues. Dixitq̃ ad discipulos suos: Ideo dico uobis: Nolite soliciti esse animæ uestræ, quid edatis, neq; corpori quid induamini. Anima plus est quàm esca, & corpus plus q̃ indumentum. Consyderate coruos, quia non seminant, neq; metunt, quibus non est penuariũ, neq; horreum, & deus pascit illos. Quãto magis

uos præ-

ὑμεῖς δϊαφέρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑ-
μῶν μεριμνῶν δύνατι προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡ-
λικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; εἰ οὖν οὔτε ἐλάχι-
στον δύνασθε, τί περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε;
κατανοήσατε τὰ κρίνα πῶς αὐξάνει, οὐ κο-
πιᾷ, οὐ δὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν. οὐ δὲ σολομῶν
ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περϊεβάλλετο ὡς ἓν τού-
των. εἰ δὲ τὸν χόρτον ἐν τῷ ἀγρῷ σήμερον
ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ
θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς
ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητῆτε τί φάγη-
τε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα
γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν
δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρήζετε τούτων. πλὴν ζη-
τεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάν-
ρμα ι τα προστεθήσεται ὑμῖν. * Μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν
ποίμνιον, ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦ-
ρμβ β ναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. * πωλήσατε τὰ ὑ-
πάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. * ποι-
ρμγ ε ήσατε ἑαυτοῖς βαλάντια μὴ παλαιούμενα,
θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου
κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐ δὲ σὴς δϊαφθείρει.
ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θυσαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ
ρμδ ι καρδία ὑμῶν ἔσται. * ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύ-
ες περϊεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι,
καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομέ-
νοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ
τῶν γάμων, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος,
ρμε ε εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ. * Μακάριοι οἱ δοῦ-
λοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος εὑρήσει γρη-
γοροῦντας. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περϊζώσε-
ται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτούς, καὶ παρελθὼν
δϊακονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευ-
τέρᾳ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ,
καὶ εὑρῇ οὕτως, μακάριοί εἰσιν οἱ δοῦλοι
ρμϛ ϛ ἐκεῖνοι. * τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ
οἰκοδεσπότης, ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔχεται,
ἐγρηγόρησεν ἂν, καὶ οὐκ ἂν ἀφῆκε δϊορυ-
γῶναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ ὑμεῖς οὖν γίνε-
σθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς
ρμζ ε τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. * Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ πέ-
τρος

uos præstatis uolucribus? Quis autem uestrum solicitudine sua potest adijcere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo ne id quidē quod minimū est potestis, quid de cæteris soliciti estis? Consyderate lilia quomodo crescunt, non laborāt, neq; nent. dico autem uobis, nec Salomon in omni gloria sua uestiebat sicut unum ex istis. Si autē gramē quod hodie est in agro, & cras in clibanū mittitur, deus sic uestit, quāto magis uos uestiet ô parū fidentes? Et uos nolite quærere quid esuri sitis, aut quid bibituri, & nolite in sublime tolli. hæc enim omnia gentes mundi quærūt. pater aūt uester scit quod istis indigeatis. Quin potius quærite regnū dei, & hæc omnia adijciētur uobis. Noli timere pusille grex, quia complacitū est patri uestro dare uobis regnum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynā. Parate uobis sacculos q non ueterascunt, thesaurū non deficientem in cœlis, quò fur non accedit, neq; tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus uester est, ibi & cor uestrū erit. Sint lumbi uestri præcincti, & lucernæ accēsæ, & uos similes hominibus, expectātibus dominum suū quādo reuertat à nuptijs: ut cū uenerit ac pulsauerit, cōfestim aperiāt ei. Beati serui illi, quos cū uenerit domin⁹, inuenerit uigilātes: amē dico uobis, qd' præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis. Et si uenerit in secunda uigilia, & si in tertia uigilia uenerit, atq; ita inuenerit, beati sunt serui illi. Hoc autem scitote, quod si scisset paterfamilias qua hora fur uenturus fuisset, uigilasset utiq;, nec passus fuisset perfodi domum suam. Et uos igitur estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis ueniet. Ait autem ei Petrus: Do-

πρ⊖. κύριε, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπε δὲ ὁ κύριος. τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν, ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσει ποιοῦντα οὕτως, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν. * ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει μου ὁ κύριος ἔρχεσθαι, καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. * ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας, μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ, καὶ ᾧ παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτισθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ; δοκεῖτε, ὅτι εἰρήνην παρεγενόμην δοῦναι ἐν τῇ γῇ; οὐχί λέγω ὑμῖν, ἀλλὰ διαμερισμόν. ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν ἑνὶ διαμεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσίν, καὶ δύο ἐπὶ τρισίν. διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πατρί, μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μητρί, πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. * ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν, εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται, καὶ γίνεται οὕτως, καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔσται, καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν

trus: Domine, ad nos dicis istam parabolam, an etiam ad omnes? Dixit autē dominus: Quisnam est fidelis dispensator ac prudens, quem constituet dominus super familitiū suum, ut det illis in tempore demensum cibum? Beatus ille seruus, quem cum uenerit dominus, inuenerit ita facientem, uere dico uobis, quod omnibus quæ possidet, præficiet illum. Quod si dixerit seruus ille in corde suo, differt dominus meus reditum, cœperitq; pcutere seruos & ancillas, & edere bibereq; & inebriari, ueniet dominus serui illius in die quo non sperat, & hora qua nescit, & dissecabit eum, partemq; eius cum infidis ponet. Ille autem seruus qui cognouit uoluntatem domini sui, & nō se præparauit, nec fecit secundum uoluntatem eius, plagis uapulabit multis. qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, uapulabit paucis. Porrò cuicū q; multum datum est, multū quæretur ab eo, & cui cōmendauerunt multum, plus petent ab eo. Ignem ueni missurus in terram, & quid uolo, si iam accēsus est? Sed baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, donec perficiatur? Putatis quod pacem uenerim missurus in terrā? Non dico uobis, immò separationem. Erunt enim ex hoc quinq; in domo una diuisi, tres aduersus duos, & duo contra tres. diuidetur pater aduersus filium, & filius aduersus patrem, mater aduersus filiā, & filia aduersus matrē, socrus aduersus nurū suā, & nurus aduersus socrū suā. Dicebat aūt & ad turbas. Cū uideritis nubē orientē ab occasu, statim dicitis, hymber uenit, & ita fit, & cū austrū flantē, dicitis, qd' æstus erit, & fit. Hypocritæ, faciē cœli & terræ nostis, pbare, hoc aūt tps q fit ut nō, pbetis? cur aūt & ex uobisipis non iudicatis

ρξβ ε ὃν κρίνετε τὸ δίκαιον; *ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ τοῦ ἀντιδίκου σοῦ ἐπ' ἄρχοντα ἐν τῇ ὁδῷ, δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι, καὶ ὁ πράκτωρ σε βάλλῃ εἰς φυλακὴν. λέγω σοι οὐ μὴ ἐξέλθῃς, ἐκεῖθεν, ἕως οὗ καὶ τὸ ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῶς.

ρξγ ι *Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγγέλλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα πιλᾶτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ιησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς. Δοκεῖτε, ὅτι οἱ γαλιλαῖοι οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα πεπόνθασιν; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες ὡσαύτως ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτούς, Δοκεῖτε, ὅτι οὗτοι ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερουσαλήμ; οὐχὶ λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε πάντες

ρξδ ι ὁμοίως ἀπολεῖσθε. *ἔλεγε δὲ ταύτην τὴν παραβολὴν. συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ πεφυτευμένην, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν ἀμπελουργὸν. ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω, ἔκκοψον αὐτὴν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, λέγει αὐτῷ. Κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο τὸ ἔτος ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω κοπρίαν. κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν, εἰ δὲ μήγε, εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδάσκων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι. καὶ ἰδοὺ, γυνὴ ἦν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔτη δέκα μη καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν ὁ Ιησοῦς προσεφώνησε καὶ εἶπεν αὐτῇ. γύναι ἀπολέλυσαι ἀπὸ τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα ἀνωρθώθη καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. Αποκριθεὶς δὲ ὁ

non iudicatis quod iustum est? Cũ em̃ uadis cum aduersario tuo ad magistratum in uia, da operam ut libereris ab illo, ne forte pertrahat te ad iudicẽ, & iudex tradat te exactori, & exactor conijciat te in carcerẽ. Dico tibi, nõ exibis inde, donec ultimũ etiã minutũ reddas.

Aderant aũt quidã eodẽ in tempore XIII
nunciantes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificijs ipsorũ. Et respõdens Iesus, dixit illis: Putatis quod hi Galilæi præ cũctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sũt? Non dico uobis, immò nisi resipueritis om̃es similiter peribitis, Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloë, & occidit eos: putatis, quod debitores fuerint ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico uobis, immò nisi resipueritis oẽs similiter peribitis. Dicebat & hanc similitudinẽ: Arborem fici habebat quidam plantatam in uinea sua, & uenit quærens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem uineæ: Ecce anni tres sunt ex quo uenio quærens fructum in ficu hac, & non inuenio. succide illã, ad quid uel terram occupat? At ille respondens, dixit illi: Domine, Sine illam & hoc anno, donec fodero circum illam & misero stercus, & siquidem fecerit fructum, sin minus, in posterum succides eam. Docebat autem in una synagogarum sabbatis. Et ecce, mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decẽ & octo, eratq; contracta, nec omnino poterat erigere caput, quam cum uideret Iesus, uocauit eam ad se, & ait illi: Mulier, liberata es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat deum. Respondens autem

δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἀγανακτῶν, ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευσεν ὁ ΙΣ̄Σ̄, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ. ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι, ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου. * ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν. ὑποκριτά, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν αὐτοῦ ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ἔδει λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; * καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ κατῃσχύνοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἔχαιρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' αὐτοῦ. * Ἔλεγε δέ. τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον ἑαυτοῦ, καὶ ηὐξήσε, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. * καὶ πάλιν εἶπε. τίνι ὁμοιώσω τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; ὁμοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη ὅλον. * καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ κώμας, διδάσκων καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱεροσόλυμα. * εἶπε δέ τις αὐτῷ. κύριε, εἰ ὀλίγοι οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς. ἀγωνίζεσθε εἰσελθεῖν διὰ τῆς στενῆς πύλης, ὅτι πολλοί λέγω ὑμῖν, ζητήσουσιν εἰσελθεῖν, καὶ οὐκ ἰσχύσουσιν. * ἀφ' οὗ ἂν ἐγερθῇ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι καὶ κρούειν τὴν θύραν, λέγοντες, κύριε, κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν. καὶ ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ. τότε ἄρξεσθε λέγειν. ἐφάγομεν ἐνώπιόν σου, καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας. καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ, ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες ἐργάται ἀδικίας. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ὅταν ὄψησθε

aũt princeps ſynagogæ, indignãs quod ſabbato ſanaſſet Ieſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt in quibus oportet operari. in his ergo uenite, ut ſanemini, & non in die ſabbati. Reſpondens autem ad illum dominus, dixit: Hypocrita, unuſquiſque ueſtrum ſabbato nonne ſoluit bouem ſuum aut aſinum à præſepi, & ducit aquatum? Hanc autem filiam Abrahæ, quàm alligauit ſatanas ecce decem & octo annis, non oportuit ſolui à uinculo iſto die ſabbati? Et cum hæc diceret, erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat ſuper uniuerſis quæ glorioſe fiebant ab eo. Dicebat ergo: Cui ſimile eſt regnum dei, & cui ſimile faciam illud? Simile eſt grano ſinapis, quod acceptum homo miſit in hortum ſuum, & creuit, & euaſit in arborem magnam, & uolucres cœli nidulabantur in ramis eius. Et iterum dixit: Cui ſimile faciam regnum dei? Simile eſt fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſata tria, donec fermentatũ totum. Et ibat per ciuitates & caſtella docens: & iter faciẽs Hieroſolymã. Ait aũt illi quidã: Domine, an pauci ſunt qui ſalutẽ conſequuntur? Ille uero dixit ad illos: Contendite intrare per anguſtam portã, quia multi, dico uobis, quærent intrare, & non poterunt. Cum autem ſurrexerit paterfamilias & dauſerit oſtium, & cœperitis foris ſtare, & pulſare oſtium, dicentes: Domine, domine, aperi nobis: Et reſpondens dicet uobis: Neſcio uos unde ſitis. Tunc incipietis dicere: Edimus coram te & bibimus, & in plateis noſtris docuiſti. Et dicet: dico uobis: neſcio uos unde ſitis. Diſcedite à me oẽs, qui patratis iniquitatẽ. Ibi erit fletus & ſtridor dentium, cum uideritis

ἀβραὰμ καὶ ἰσαὰκ καὶ ἰακὼβ, καὶ πάντας τοὺς
προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, ὑμᾶς δὲ
ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν ἀπὸ ἀνατο
λῶν καὶ δυσμῶν καὶ βορρᾶ καὶ νότου, καὶ ἀνα
ρογ̅ κλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. * καὶ
β ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἳ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰ
σὶν πρῶτοι οἳ ἔσονται ἔσχατοι. Ἐν αὐτῇ τῇ
ἡμέρᾳ προσῆλθόν τινες φαρισαῖοι, λέγοντες
αὐτῷ, ἔξελθε καὶ πορεύου ἐντεύθεν, ὅτι ἡ
ρώδης θέλει σε ἀποκτεῖναι. καὶ εἶπεν αὐτοῖς. μα̅
πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώπεκι ταύτῃ. ἰ
δοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις ἐπιτελῶ
σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦ
μαι, πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ
τῇ ἐχομένῃ πορεύεσθαι, ὅτι οὐκ ἐνδέχεται,
ροε̅ προφήτην ἀπολέσθαι ἔξω ἱερουσαλήμ. * Ιε
ε ρουσαλὴμ ἱερουσαλὴμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς
προφήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλ
μένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπι
συνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὴν
ἑαυτοῦ νοσσιὰν ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠ
θελήσατε. ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν
ἔρημος. Λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδη
τε ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, εὐλογημένος ὁ ἐρ
χόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου.
ροϛ̅ * Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν
ι τινος τῶν ἀρχόντων τῶν φαρισαίων σαββά
τῳ φαγεῖν ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρού
μενοι αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρω μβ̅
πικὸς ἔμπροσθεν αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ιη
σοῦς, εἶπε πρὸς τοὺς νομικοὺς καὶ φαρισαίους,
λέγων. εἰ ἔξεστιν ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύ
ειν; οἱ δὲ ἡσύχασαν, καὶ ἐπιλαβόμενος ἰά
ροζ̅ σατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. * Καὶ ἀποκριθεὶς
ε πρὸς αὐτοὺς εἶπε, τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ βοῦς εἰς
φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως ἀνασπάσει
αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτου; καὶ οὐκ ἴσχυ
ροκ̅ σαν ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα. * ἔ
ι λεγε δὲ πρὸς τοὺς κεκλημένους παραβολὴν
ἐπέχων, πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγον
το, λέγων πρὸς αὐτούς, ὅταν κληθῇς ὑπό
τινος

Abraham & Isaac & Iacob, & omnes prophetas in regno dei, uos autem expelli foras. Et uenient ab oriente & occidente & aquilone & austro, & accumbēt in regno dei. Et ecce sunt postremi qui erunt primi, & sunt primi qui erunt postremi. Eodem die accesserunt quidam pharisæorum, dicentes illi: Exi, & uade hinc, quia Herodes uult te occidere. Et ait illis: Ite & dicite uulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die cōsummor. Veruntamē oportet me hodie & cras & proximo die ambulare, quia fieri non potest, ut propheta pereat alibi quàm hierosolymis. Hierusalem Hierusalem, quæ occidit prophetas, & lapidat eos qui mittuntur ad se: quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum auis nidum suum sub pennas, & noluistis. Ecce relinquitur uobis domus uestra deserta. Dico autem uobis, quod non uidebitis me, donec uenerit tempus cum dicetis: Benedictus qui uenit in nomine domini.

Et accidit ut introierit in domum XIIII
cuiusdam principis phariseorum sabbato ad capiendum cibum, & ipsi obseruabant eum. Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. Et respondens Iesus, dixit ad legisperitos & pharisæos, dicens: Num licet sabbato sanare? At illi tacuerunt. Ipse uero apprehensum sanauit eum, ac dimisit. Et respondēs ad illos, dixit: Cuius uestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non cōtinuo extrahet illum die sabbati? Et non poterant ad hæc respondere illi. Dicebat autem & ad inuitatos parabolam intendens, quomodo primos accubitus eligerēt, dicēs ad illos: Cū inuitatus fueris ab aliquo

τινος εἰς γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρω
τοκλισίαν, μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλη
μένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέ
σας, ἐρεῖ σοι, δὸς τούτῳ τόπον, καὶ τότε ἄρξῃ
μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον τόπον κατέχειν.
ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορευθεὶς ἀνάπεσον εἰς
τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ὁ κεκλη
κώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, προσανάβηθι ἀνώτερον,
τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων συνανακει-
μένων σοι, ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπει-
νωθήσεται. καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται.
ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν
ποιῇς ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους
σου, μηδὲ τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγ-
γενεῖς σου, μηδὲ γείτονας πλουσίους, μήπο
τε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέσωσι, καὶ γένηταί
σοι ἀνταπόδομα, ἀλλ' ὅταν ποιῇς δοχὴν,
κάλει πτωχοὺς, ἀναπήρους, χωλοὺς, τυφλούς.
καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν ἀντα-
ποδοῦναί σοι. ἀνταποδοθήσεται γάρ σοι
ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις
τῶν συνανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ. μα
κάριος ὃς φάγεται ἄρτον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
θεοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. ἄνθρωπός τις ἐ-
ποίησε δεῖπνον μέγα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς.
καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δεί
πνου, εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις, ἔρχεσθε, ὅτι
ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα, καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς
πάντες παραιτεῖσθαι. ὁ πρῶτος εἶπεν
αὐτῷ. ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην
ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν, ἐρωτῶ σε, ἔχε με
παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βο-
ῶν ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκι-
μάσαι αὐτά, ἐρωτῶ σε ἔχε με παρῃτημέ-
νον. καὶ ἕτερος εἶπε. γυναῖκα ἔγημα,
καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι ἐλθεῖν. καὶ πα-
ραγενόμενος ὁ δοῦλος, ἀπήγγειλε τῷ κυ-
ρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς ὁ οἰκοδεσπό-
της, εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ. ἔξελθε ταχέως εἰς τὰς
πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως, καὶ τοὺς πτωχοὺς
καὶ ἀναπήρους καὶ χωλοὺς καὶ τυφλοὺς εἰσάγαγε

ὧδε

μγ aliquo ad nuptias, ne accumbas in pri-
mo loco, ne forte honoratior te sit inui-
tatus ab illo, & ueniens, is qui te & illum
uocauit, dicat tibi: da huic locum, & tunc
incipias cum rubore extremum locum
tenere. Quin potius cum uocatus fueris,
uade accumbe in nouissimo loco, ut cum
uenerit qui te inuitauit, dicat tibi: Ami-
ce, ascende superius. tunc erit tibi gloria
coram simul discumbentibus: quia omnis
qui se extollit, humiliabitur: & qui se hu-
miliat, extolletur. Dicebat autem & ei,
qui se inuitauerat: Cum facis prandium,
aut cœnam, noli uocare amicos tuos,
neq; fratres tuos, neque cognatos tuos,
neque uicinos diuites, ne quando & ipsi
te uicissim inuitent, ac rependatur tibi
beneficium. Imò cum facis conuiuium,
uoca pauperes, debiles, claudos, cæcos,
& beatus eris: quia non possunt repen-
dere tibi. rependetur enim tibi in resur-
rectione iustorum. Hæc cum audisset
quidam de simul accumbentibus, dixit
illi: Beatus qui comedit panem in regno
dei. At ipse dixit ei: Homo quidam ap-
μδ parauerat cœnam magnam, & uoca-
uit multos, misitque seruum suum horæ
cœnæ, ut diceret inuitatis: Venite, quia
iam parata sunt omnia. Et cœperunt si-
mul omnes excusare. Primus dixit ei:
Villam emi, & necesse mihi est exire, &
uidere illam. rogo te, habe me excusa-
tum. Et alter dixit: Iuga boum emi quin-
que, & eo ad probandum illa. rogo
te, habe me excusatum. Et alius dixit:
Vxorem duxi, & ideo non possum ue-
nire. Ac reuersus seruus, renunciauit hæc
domino suo. Tunc iratus paterfami-
lias, dixit seruo suo: Exi cito in pla-
teas & uicos ciuitatis, & pauperes, ac
debiles, claudosque & cæcos introduc

ὦδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, κύριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. Καὶ εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου τοῦ δείπνου.* Συνεπορεύοντο δὲ αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς. εἴ τις ἔρχεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχήν, οὐ δύναταί μου μαθητὴς εἶναι. καὶ ὅστις οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἔρχεται ὀπίσω μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον καθίσας ψηφίζει τὴν δαπάνην, εἰ ἔχει τὰ πρὸς ἀπαρτισμόν, ἵνα μήποτε θέντος αὐτοῦ θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύοντος ἐκτελέσαι, πάντες οἱ θεωροῦντες ἄρξωνται ἐμπαίζειν αὐτῷ, λέγοντες, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι; Ἢ τίς βασιλεὺς πορευόμενος συμβαλεῖν ἑτέρῳ βασιλεῖ εἰς πόλεμον, οὐχὶ καθίσας πρῶτον βουλεύεται, εἰ δυνατός ἐστιν ἐν δέκα χιλιάσιν ἀπαντῆσαι τῷ μετὰ εἴκοσι χιλιάδων ἐρχομένῳ ἐπ' αὐτόν; εἰ δὲ μήγε, ἔτι αὐτοῦ πόρρω ὄντος, πρεσβείαν ἀποστείλας ἐρωτᾷ τὰ πρὸς εἰρήνην.* οὕτως οὖν πᾶς ἐξ ὑμῶν, ὃς οὐκ ἀποτάσσεται πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχουσιν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής.* καλὸν τὸ ἅλας, ἐὰν δὲ τὸ ἅλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀρτυθήσεται; οὔτε εἰς γῆν, οὔτε εἰς κοπρίαν εὔθετόν ἐστιν, ἔξω βάλλουσιν αὐτό. ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.* Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυζον οἵ φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες, ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται, καὶ συνεσθίει αὐτοῖς.* Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην, λέγων. τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν

huc. Et ait seruus: Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait dominus seruo: Exi in uias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea. Dico enim uobis, quod nemo uirorum illorum qui uocati sunt, gustabit cœnam meam. Ibant autem turbæ multæ cum eo, & cõuersus dixit ad illos: Si quis uenit ad me, nec odit patrem suum, ac matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores: præterea autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Et quisquis non baiulat crucem suam, & uenit post me, non potest meus esse discipulus. Quis enim est ex uobis, qui uelit turrim ædificare, quin prius sedens computet sumptus, an habeat quibus opus est ad perficiendum, ne postq; posuerit fundamentũ, nec potuerit perficere, omnes qui uiderint, incipiant illudere ei, dicẽtes: Hic homo cœpit ædificare, nec potuit cõ summare? Aut quis rex proficiscens ut committat prælium aduersus alterum regem, nonne sedens prius cogitat, an possit cum decem milibus occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit cõtra se? alioquin adhuc illo longe agente, legatione missa, petit ea quæ pacis sunt. Sic ergo omnis ex uobis, qui nõ renunciat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Bonum est sal, si uero sal infatuatum fuerit, per quod cõdietur? Neq; in terram, neq; in sterquilinium utile est: Foras proiiciunt illud. Qui habet aures ad audiendum audiat.

Accedebant autem ad eum omnes XV
publicani & peccatores, ut audirent illum. Et murmurabant pharisæi ac scribæ, dicentes: Hic peccatores recipit, ac cibum capit cum illis. Dicebat autem ad illos parabolam hanc, dicens: Quis ex uobis

ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἐξ
ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ
ἐρήμῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως
εὕρῃ αὐτό; καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους
ἑαυτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγ/
καλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας, λέγων
αὐτοῖς. συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὸ πρόβα-
τόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω ὑμῖν, ὅτι οὕτ-
ως χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ-
τωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετάνοι
ας.* Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν
ἀπολέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύ-
χνον, καὶ σαροῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμε/
λῶς, ἕως οὗ εὕρῃ, καὶ εὑροῦσα συγκαλεῖται
τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας, λέγουσα. συγ
χάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν δραχμὴν, ἣν ἀ-
πώλεσα.* οὕτως λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται
ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁμαρ
τωλῷ μετανοοῦντι.* Εἶπε δέ. Ἄνθρωπός τις
εἶχε δύο υἱούς, καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ
πατρί. πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς
οὐσίας. καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ
πολλὰς ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώ
τερος υἱὸς, ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ
ἐκεῖ διεσκόρπισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώ
τως. δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγέ/
νετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην,
καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. καὶ πορευθεὶς
ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκεί
νης. καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς
αὐτοῦ βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμί-
σαι τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατίων, ὧν
ἤσθιον οἱ χοῖροι. καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς
ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶπε. πόσοι μίσθιοι τοῦ πα
τρός μου περισσεύονται ἄρτου, ἐγὼ δὲ λιμῷ
ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν
πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ. πάτερ, ἥμαρτον
εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκ ἔτι
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου, ποίησόν με
ὡς ἕνα τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς, ἦλθε
πρὸς

uobis est homo qui habet centũ oues, & si perdiderit unam ex illis, nõne relinquit nonagintanouẽ in deserto, & uadit ad illam quæ perierat, donec inueniat eam? Et cum inuenerit eam, imponit in humeros suos gaudẽs, ueniensq; domũ conuocat amicos & uicinos, dicens illis: Gaudete mecũ, quia inueni ouem meã quæ perierat. Dico uobis: quod ita gaudium erit in cœlo super uno peccatore resipiscẽte, magis q̃ super nonagintanouẽ iustis, qui non indigent pœnitentia. Aut quæ mulier habẽs drachmas decẽ, si perdiderit drachmã unam, nõ accẽdit lucernam, & uerrit domũ, quæritq; diligẽter, donec inueniat? Et cum inuenerit, conuocat amicas ac uicinas, dicens: Gaudete mecũ, quia inueni drachmã, quã perdideram. Ita dico uobis, gaudiũ erit corã angelis dei super uno peccatore resipiscẽte. Ait autẽ: Homo quidam habuit duos filios, & dixit adolescẽtior illorũ patri: Pater, da mihi portionẽ substantiæ quæ ad me redit. Et diuisit illis substantiam. Ac post dies non multos, cũ oñia cõtraxisset adolescẽtior filius, peregre ꝓfectus est in regionẽ longinquam, & ibi dissipauit substantiã suam uiuendo luxuriosẽ. Et postq; omnia cõsumpsisset, facta est fames ualida in regione illa. Et ipse cœpit egere. & abijt, & adhæsit uni ciuiũ regionis illius. atq; is misit illũ in uillam suã ut pasceret porcos. Et cupiebat implere uentrẽ suũ de siliquis, quibus porci uescebantur, neq; quisq; illi dabat. In se autẽ reuersus dixit: Q̃ multi mercenarij patris mei abundant panibus, ego uero fame pereo. Surgam & ibo ad patrẽ meũ, & dicã ei: Pater, peccaui in cœlũ & corã te, iam non sum dignus uocari filius tuus, fac me sicut unũ de mercenarijs tuis. Et surgẽs uenit

πρὸς τὸν πατέρα ἑαυτοῦ. ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμὼν ἐπέσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός. πάτερ, ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ. ἐξενέγκατε τὴν στολὴν τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη. καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ. καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ἐπυνθάνετο τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἥκει, καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργίσθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ πατρί. ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ οὐδέ ποτε ἐντολήν σου παρῆλθον, καὶ ἐμοὶ οὐδέ ποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ, ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ. τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν. εὐφρανθῆναι δὲ, καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν, καὶ εὑρέθη.

ad patrem ſuum. Cum autem adhuc longe abeſſet, uidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & accurrens ruit in collum eius, & oſculatus eſt eum. Dixitq; ei filius: Pater, peccaui in cœlum & coram te, neq; poſthac ſum dignus uocari filius tuus. Dixit autem pater ad ſeruos ſuos: Proferte ſtolam primã, & induite illum: & date annulum in manum eius, & calciamenta in pedes. Et adducite uitulum illum ſaginatũ, atq; mactate, ſumptiſq; epulis lætemur. quia hic filius meus mortuus erat, & reuixit, perierat & inuentus eſt. Et cœperunt lætari. Erat autem filius eius ſenior in agro. & cum ueniret, & appropinquaſſet domui, audiuit concentum & choros, & uocauit unum de ſeruis ſuis, & interrogauit quid eſſent illa. At is dixit illi: Frater tuus uenit, & occidit pater tuus uitulum illũ ſaginatũ, qđ incolumem illum receperit. Indignatus eſt autem, nec uolebat introire. Pater ergo illius egreſſus rogabat illum. At ille reſpõdens, dixit patri: Ecce tot annis ſeruio tibi, nec unquam præceptũ tuum tranſgreſſus ſum, nec unquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis lætarer: ſed poſtquam filius tuus hic, qui deuorauit ſubſtantiam tuam cum meretricibus, uenit, occidiſti illi uitulum illũ ſaginatũ. At ille dixit ei: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt. Lætari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, ac reuixit: & perierat & inuentus eſt.

ελεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄνθρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ. τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου. οὐ γὰρ δυνήσῃ

Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos: Homo quidam erat diues, qui habebat diſpenſatorẽ, & hic delatus eſt apud illũ, ut qui diſſiparet bona ipſius. Et uocauit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationẽ diſpẽſatiõis tuæ. Nõ em poteris XVI

δύνῃ ἔτι οἰκονομεῖν. εἶπε δὲ πρὸς ἑαυτόν· ὁ οἰκονόμος, τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαιρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ, σκάπτειν οὐκ ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι, ἔγνων τί ποιήσω, ἵνα ὅταν μετασταθῶ ἐκ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλεγε τῷ πρώτῳ· πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν βάτους ἐλαίου. καὶ εἶπεν αὐτῷ· δέξαι σου τὸ γράμμα· καὶ καθίσας ταχέως γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε· σὺ δὲ πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν· ἑκατὸν κόρους σίτου. καὶ λέγει αὐτῷ· δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοήκοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν. ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσί. κἀγὼ ὑμῖν λέγω· ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ, καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι, καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; *οὐδεὶς οἰκέτης δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν, ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. *ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ οἱ φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς· ὑμεῖς ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὃ ἐν ἀνθρώποις ὑψηλόν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἐστιν. *ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου, ἀπὸ τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς εἰς αὐτὴν βιάζεται. *εὐκοπώτερον δέ ἐστι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ

poteris posthac dispẽsare. Ait aũt dispẽsator intra se: Quid faciã, quia dñs meus aufert à me dispẽsationẽ? Fodere nõ ualeo, mendicare erubesco. Scio quid faciã, ut cum amotus fuero à dispẽsatione, recipiant me in domos suas. Cõuocatis itaq; singulis debitoribus domini sui, dicebat primo: Quantũ debes dño meo? At ille dixit: Centũ batos olei. Dixitq; illi: Accipe cautionem tuam, & sede cito & scribe quinquaginta. Deinde alteri dixit: Tu uero quantũ debes? Qui ait, centum coros tritici. Ait illi: Accipe cautionẽ tuam, & scribe octoginta. Et laudauit dominꝰ dispensatorem iniquum, quod prudenter fecisset. Quia filij huiꝰ sæculi prudentiores sunt filijs lucis in natione sua. Et ego uobis dico: Facite uobis amicos ex mammona iniusto, ut cum defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Qui fidelis est in minimo, & in multo fidelis est. & qui in minimo iniquus est, is & in multo iniquus est. Si ergo in iniquo mammona fideles nõ fuistis, quod uerum est, quis credet uobis? Et si in alieno fideles non fuistis, quod uestrum est, quis dabit uobis? Nemo seruus potest duobus dominis seruire. aut enim hunc odio habebit, & alterum illum diliget, aut huic adhærebit, & alterum illum contemnet. Nõ potestis deo seruire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia & pharisæi qui erant auari & deridebãt illum. Et ait illis: Vos estis qui iustificatis uosipsos coram hominibus, deus autem nouit corda uestra. Quia quod hominibus excelsum est, abominandũ est coram deo. Lex & prophetæ usq; ad Ioannem, ab eo tempore regnum dei annunciatur, & quiuis in illud uim facit. Facilius est autẽ cœlum & terram præterire,

ρϛε ἢ τὸν νόμου μίαν κεραίαν πεσεῖν. * πᾶς ὁ ἀπο
6 λύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν,
μοιχεύει. καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀν
ρϛϛ δρὸς γαμῶν, μοιχεύει. * Ανθρωπος δὲ τὶς μθ
1 ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν
καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθημέραν λαμ
πρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λάζαρος,
ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ ἡλκω-
μένος, καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν
ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ
πλουσίου. ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέ-
λειχον τὰ ἕλκη αὐτοῦ. Εγένετο δὲ ἀποθανεῖν
τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ
τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον ἀβραάμ.
Απέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτάφη,
καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐ
τοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν ἀβραάμ
ἀπὸ μακρόθεν, καὶ λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις
αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς φωνήσας, εἶπε. πάτερ ἀβρα
άμ, ἐλέησόν με, καὶ πέμψον λάζαρον, ἵνα
βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος,
καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶ
μαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ. Εἶπε δὲ ἀβραάμ.
Τέκνον, μνήσθητι, ὅτι ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά
σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ λάζαρος ὁμοίως τὰ
κακά. νῦν δὲ ὅδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶ
σαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ
ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέ-
λοντες διαβῆναι ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς, μὴ
δύνωνται, μὴ δὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς δια-
περῶσιν. Εἶπε δὲ, ἐρωτῶ οὖν σε πάτερ, ἵνα
πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου.
ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς, ὅπως διαμαρτύ-
ρηται αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν
τόπον τοῦτον τῆς βασάνου. Λέγει αὐτῷ ἀβρα
άμ. ἔχουσι μωσέα καὶ τοὺς προφήτας,
ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ο δὲ εἶπεν. οὐχὶ
πάτερ ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν
πορευθῇ πρὸς αὐτοὺς, μετανοήσουσιν. Εἶπε
δὲ αὐτῷ. Εἰ μωσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούου
σιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ, πεισθήσονται.
Εἶπε

quam legis unum apicem cadere. Quis-
quis dimittit uxorem suam, & alteram
ducit, adulterium committit: & qui di-
missam à uiro ducit, adulterium com-
mittit. Homo quidam erat diues, qui
induebatur purpura & bysso, & epu-
labatur quotidie splendide. Erat autem
quidam mendicus nomine Lazarus,
qui iacebat ad ianuam eius hulcerosus,
cupiens saturari de micis quæ cade-
bant de mensa diuitis. Sed & canes ue-
niebant, ac lingebant hulcera eius. Ac-
cidit autem ut moreretur mendicus, &
deportaretur ab angelis in sinum Abra-
hæ. Mortuus est autem & diues, ac se-
pultus est. Atq; in Tartaro sublatis ocu-
lis suis, cum esset in tormentis, uidet
Abraham eminus, & Lazarum in sinu
eius, & ipse clamans dixit: Pater Abra-
ham, miserere mei, & mitte Lazarum,
ut intinguat extremũ digiti sui in aquã,
ac refrigeret linguam meam, quia cru-
cior in flamma hac. Dixit autem Abra-
ham: Fili, recordare, quod receperis bo-
na tua in uita tua, & Lazarus similiter
mala. Nunc autem hic solatio fruitur,
tu uero cruciaris. Et super hæc omnia in-
ter nos & uos hiatus ingens firmatus
est, ut hi qui uolunt hinc transire ad uos,
non possint, neque inde huc transcen-
dere. Ait autem: Rogo ergo te pater, ut
mittas eum in domum patris mei. Ha-
beo enim quinq; fratres, ut testetur illis,
ne & ipsi ueniant in hunc locum crucia-
tus. Ait illi Abraham: Habent Mosen
ac prophetas, audiant illos. At ille dixit:
Non pater Abraham, sed si quis ex
mortuis ierit ad eos, resipiscent. Ait au-
tem illi: Si Mosen & prophetas non au-
diunt, neque si quis ex mortuis resurrexe
rit, credent.

Ait

ρϛζ β *Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς. ἀνένδεκτόν
ἐστι, μὴ ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα, οὐαὶ δὲ δι' οὗ
ἔρχεται, λυσιτελεῖ αὐτῷ, εἰ μύλος ὀνικὸς
περίκειται περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ἔρρι-
πται εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ ἵνα σκανδαλίσῃ
ρϛη ε ἕνα τῶν μικρῶν τούτων. *προσέχετε ἑαυτοῖς.
ἐὰν δὲ ἁμάρτῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ἐπιτί-
μησον αὐτῷ, καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες αὐτῷ.
ρϛθ ε *Καὶ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμάρτῃ εἰς σὲ,
καὶ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἐπιστρέψῃ ἐπί σε, λέγων,
σ ε μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. *καὶ εἶπον οἱ ἀπόστο-
λοι τῷ κυρίῳ, Πρόσθες ἡμῖν πίστιν. Εἶπε δὲ ὁ
κύριος, Εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως,
ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι
καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ, καὶ ὑπήκου-
σα ι σεν ἂν ὑμῖν. *τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων
ἀροτριῶντα ἢ ποιμαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι
ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ, εὐθέως παρελθὼν ἀνάπεσαι,
ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοίμασον, τί δειπνή-
σω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει μοι ἕως φά-
γω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ
πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ,
ὅτι ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δο-
κῶ. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα
τὰ διαταχθέντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δοῦλοι
ἀχρεῖοί ἐσμεν, ὅτι ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πε-
ποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πορεύεσθαι
αὐτὸν εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ
μέσου σαμαρίας καὶ γαλιλαίας. καὶ εἰσερχο-
μένου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, ἀπήντησαν αὐ- ξ
τῷ δέκα λεπροὶ ἄνδρες, οἳ ἔστησαν πόρρω-
θεν. καὶ αὐτοὶ ἦραν φωνὴν, λέγοντες. Ιησοῦ ἐπι-
στάτα, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν, εἶπεν αὐ-
τοῖς, πορευθέντες ἐπιδείξατε ἑαυτοὺς τοῖς
ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο, ἐν τῷ ὑπάγειν αὐτοὺς
ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν ἰδὼν, ὅτι ἰά-
θη, ὑπέστρεψε, μετὰ φωνῆς μεγάλης δοξάζων
τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον παρὰ
τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ. καὶ αὐ-
τὸς ἦν σαμαρίτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ιησοῦς, εἶπεν.
οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ;
οὐχὶ

Ait autē ad discipulos: Fieri nō potest, XVII
quin ueniant offendicula. Væ tamen illi
per quē ueniunt. Expedit illi, si mola asi-
naria ponatur circa collum eius, & proie-
ctus fuerit in mare, potius q̄ ut offendi-
culo sit uni de pusillis istis. Cauete uobis.
Si peccauerit in te frater tuus, increpa il-
lum: & si pœnituerit, remitte illi. Et si se-
pties in die peccauerit in te, & septies in
die cōuersus fuerit ad te, dicens: Pœnitet
me: remittes illi. Et dixerūt apostoli dño:
Adauge nobis fidem. Dixit autē dñs: Si
haberetis fidem sicut habet granum sina-
pis, dixissetis huic arbori sycamino, eradi-
care & transplantare in mare, & obedis-
set uobis. Quis autem uestrum, habens
seruum arantē aut pascentē: qui regresso
ab agro dicat, statim transi & accumbe:
Ac non potius dicit illi: para qd' cœnem,
& præcinge te, ac ministra mihi donec
edero & bibero, & post hæc edito & bi-
bito tu? Num gratiam habet seruo illi,
quia fecit quæ ei imperata fuerant? Non
puto. Sic & uos, cum feceritis om̄ia quæ
præcepta sunt uobis, dicite: Serui iutiles
sumus. quod debuimus facere, fecimus.
Et factum est dum iret Hierosolymā, &
ipse transibat per mediam Samariam &
Galilæam. Et cum ingrederet quendam
uicum, occurrerunt ei decem uiri leprosi,
qui steterunt procul, intentaq; uoce, di-
xerunt: Iesu præceptor, miserere nostri.
Quos ut uidit, dixit illis: Ite ostendite
uos sacerdotibus. Et factum est, ut inter
eundum mundati sint. Vnus autem ex
illis ut uidit, quod mūdatus esset, regres-
sus est, cū uoce magna glorificans deum,
& procidit in faciē ad pedes eius, gratias
agens ei: Et hic erat Samaritanus. Re-
spondens autē Iesus, dixit: Nōne decem
mundati sunt? Nouem autem illi ubi?
Non

οὐχὶ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀναστὰς πορεύου, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. * ἐπερωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν φαρισαίων, πότε ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀπεκρίθη αὐτοῖς καὶ εἶπεν, οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ. ἰδοὺ γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. * εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι, ὅτε ἐπιθυμήσετε μίαν τῶν ἡμερῶν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. * καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν. ἰδοὺ ὧδε, ἰδοὺ ἐκεῖ. μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώξητε. * ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἀστράπτουσα ἐκ τῆς ὑπ' οὐρανὸν, εἰς τὴν ὑπ' οὐρανὸν λάμπει, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτοῦ. * πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. * καὶ καθὼς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον, ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθεν Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας. * ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Λώτ. ἤσθιον, ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν, ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν, ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἐξῆλθε Λὼτ ἀπὸ Σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ ἀπώλεσεν ἅπαντας, κατὰ ταῦτα ἔσται, ᾗ ἡμέρᾳ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. * ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω. * μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. * ὃς ἐὰν ζητήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτὴν, ζωογονήσει αὐτήν. * λέγω ὑμῖν, ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ κλίνης μιᾶς, ὁ εἷς παραλημφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ αὐτό, ἡ μία παραλημφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθήσεται.

Non sunt reperti qui redierint, ut darent gloriam deo, nisi hic alienigena. Et ait illi: Surge, uade, fides tua te seruauit. Interrogatus autem à phariſæis, quando uenturum esset regnum dei, respondit eis, & dixit: Non ueniet regnum dei cum obseruatione, neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnum dei intra uos est. Et ait ad discipulos: Venient dies, quando desyderabitis uidere unum dierum filij hominis, nec uidebitis. Et dicent uobis: Ecce hic, ecce illic. Nolite ire, neque sectemini. Nam sicut fulgur coruscans è regione quæ sub cœlo est, in alteram quæ sub cœlo est fulget, ita erit filius hominis in die suo. Sed primus oportet illum multa pati, & reprobari à natione hac. Et sicut accidit in diebus Noë, ita erit & in diebus filij hominis. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo intrauit Noë in arcam, & uenit diluuium, & perdidit omnes. Consimiliter etiam sicut accidit in diebus Lot. Edebant, bibebant, emebant, uendebant, plantabant, ædificabant: Cæterum quo die exijt Lot è Sodomis, pluit igni & sulphure de cœlo, & omnes perdidit: Secundum hæc erit dies, quo filius hominis reuelatur. In illo die qui fuerit in tecto, & uasa eius in domo, ne descendat ad tollendum illa, & qui in agro similiter non redeat ad relicta. Memores estote uxoris Lot. Quicunque quæsierit animam suam seruare, perdet illam: Et quicunque perdiderit illam, uitam illi parabit. Dico uobis, in illa nocte erunt duo in lecto uno, unus assumetur & alter relinquetur. Duæ erunt molentes simul, una assumetur, & altera relinquetur.

Et

σιγ ε σιδ ι

* καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. Ὅπου τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί. * Ελεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέγων. Κριτής τις ἦν ξα ἔν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβούμενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. Χήρα δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν, λέγουσα. Ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου. καὶ οὐκ ἤθελεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶπεν ἐν ἑαυτῷ. Εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι καὶ ἄνθρωπον οὐκ ἐντρέπομαι, διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς τέλος ἐρχομένη ὑποπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος. Ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ θεὸς οὐ μὴ ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; λέγω ὑμῖν, ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς; Εἶπε δὲ καὶ πρός τινας τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν ξβ εἰς τὸ ἱερὸν προσεύξασθαι, ὁ εἷς φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. ὁ φαρισαῖος σταθεὶς, πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσηύχετο, ὁ θεὸς εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἅρπαγες, ἄδικοι, μοιχοὶ, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ σαββάτου, ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι. καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς, οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων. Ὁ θεὸς ἱλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ ἐκεῖνος. * ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν, ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν, ὑψωθήσεται. * Προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέφη, ἵνα αὐτῶν ἅπτηται. Ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ, ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλε-

σιε ε σις β

Et respondentes dicunt illi: Vbi domine? Qui dixit illis: Vbicunq; fuerit corpus, illuc cõgregabunt & aquilæ.

Dicebat autem & parabolam ad illos, huc spectantẽ, quod oporteret semper orare, nec defatigari, dicẽs: Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, nec hominẽ reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa, & ueniebat ad eum, dicens: Vindica me de aduersario meo. Et nolebat aliquandiu. post hæc autem dixit intra se: Quanq; deum non timeo, nec hominẽ reuereor, tamen quia molesta est mihi hæc uidua, uindicabo illam, ne tandem ueniẽs sugillet me. Ait aũt dominꝰ: Audite quid iudex iniquus dicat: Deus aũt nõ faciet uindictã electorũ suorũ, clamãtium ad se die ac nocte, etiã cum patiens fuerit super illis? Dico uobis, quod faciet uindictã illorũ cito. Verũtamẽ filius hominis cũ uenerit, an repturus est fidẽ in terra? Dixit aũt & ad quosdã, qui in se cõfidebant, quod essent iusti, & aspernabant cæteros, parabolã istã: Duo hoies ascendebant in templũ, ut precarentur, unus pharisæus, & alter publicanꝰ. Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus gratias ago tibi, quod nõ sim sicut cæteri homines, raptores, iniusti, adulteri, uelut etiã hic publicanus. ieiuno bis in sabbato. decimas do omniũ quæ possideo. Et publicanus procul stãs, nec oculos uolebat ad cœlũ attollere, sed percutiebat pectus suũ, dicẽs: Deus propitius esto mihi peccatori. Dico uobis: descẽdit hic iustificatus in domũ suã magis q̃ ille: quia oĩs qui se extollit, humiliabit: & qui se humiliat, extolletur. Afferebant aũt ad eũ & infantes, ut eos tangeret. Quod cũ uiderẽt discipuli, increpabãt illos. Iesus aũt

XVIII

Duo hoies

cum

προσκαλεσάμενος αὐτὰ, εἶπεν. ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με, καὶ μὴ κωλύετε
αὐτά. τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
σιζ β θεοῦ. * Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰ-
σιν β σέλθῃ εἰς αὐτήν. * Καὶ ἐπηρώτησέ τις ἄρχων ξγ
αὐτὸν, λέγων. Διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ποιή-
σας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐ-
τῷ ὁ Ἰησοῦς. τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς
ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός. τὰς ἐντολὰς οἶδας,
μὴ μοιχεύσεις, μὴ φονεύσεις, μὴ κλέψεις,
μὴ ψευδομαρτυρήσεις, τίμα τὸν πατέρα σου
καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε. ταῦτα πάν-
σιθ β τα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. * Ἀκούσας
δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ. ἔτι ἕν σοι λεί-
πει. πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς
πτωχοῖς, καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρα-
σικ β νῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι. * ὁ δὲ ἀκούσας
ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο, ἦν γὰρ πλού-
σιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περί-
λυπον γενόμενον, εἶπε. πῶς δυσκόλως οἱ
τὰ χρήματα ἔχοντες, εἰσελεύσονται εἰς τὴν βα
σιλείαν τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμη
λον διὰ τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ
πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελ-
θεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκούσαντες. καὶ τίς δύνα-
ται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀδύνατα παρὰ
ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. Εἶπε δὲ
ὁ πέτρος. ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, καὶ
σκα β ἠκολουθήσαμέν σοι. * ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἀ-
μὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν
οἰκίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ
τέκνα ἕνεκεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ
ἀπολάβῃ πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τού-
τῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώ-
σκβ νιον. * παραλαβὼν δὲ τοὺς δώδεκα εἶπε πρὸς
β αὐτούς. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ
πληρωθήσεται πάντα τὰ γεγραμμένα διὰ
τῶν προφητῶν, τῷ υἱῷ τοῦ ἀνθρώπου. παρα-
δοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ ἐμπαιχθήσε
ται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,
καὶ

cum illos ad se uocasset dixit, Sinite pueros uenire ad me, & nolite uetare eos. talium est enim regnum dei. Amen dico uobis: quicunq; non acceperit regnū dei ueluti puer, non intrabit in illud. Et interrogauit eum quidam princeps, dicens: Magister bone, quid faciendū mihi, ut consequar uitam æternam? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, nisi solus deus. Præcepta nosti: Non cōmittes adulterium, non occides, non facies furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem tuum & matrem tuam. At ille ait: Hæc omnia seruaui à iuuentute mea. Quo audito Iesus, ait ei: Adhuc unum tibi deest. Omnia quæcunq; habes, uende, & distribue pauperib9, & habebis thesaurū in cœlo, & ueni sequere me. His ille auditis mœrore affectus est, quia diues erat ualde. Videns autem Iesus illum mœrore affectum, dixit: Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Facilius est enim camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnū dei. Et dixerunt qui audierāt: Et quis potest saluus fieri? At ille ait: Quæ impossibilia sunt apud homines: possibilia sunt apud deum. Ait autem Petrus: Ecce nos reliquimus omnia ac secuti sumus te. Qui dixit eis: Amen dico uobis, nemo est, qui reliquit domum, aut parētes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos propter regnum dei, qui non recepturus sit multo plura in hoc tempore, & in sæculo uēturo uitam æternam. Assumpsit autem Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymā, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, filio hominis. Tradet enim gentibus, & illudet, & cōtumelijs afficiet, & cōspuet,

&

σκγ
ι

σκδ
β

καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστήσεται. * καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. * Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς Ἰεριχὼ, τυφλός τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν, προσαιτῶν. ἀκούσας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο, τί εἴη τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε, λέγων. Ἰησοῦ υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετίμων αὐτῷ, ἵνα σιωπήσῃ. αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγίσαντι δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. τί σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον, ἡ πίστις σου σέσωκέ σε, καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἰδὼν, ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

σκε
ι

* Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν Ἰεριχώ. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτει ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν, καὶ προδραμὼν ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα ἴδῃ αὐτὸν, ὅτι δι' ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν. Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι, σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσῆλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν κύριον, ἰδοὺ τὰ ἡμίσιά μου τῶν ὑπαρχόντων μου, κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴτινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς

& poſtq; flagellauerint, occident eum, ac die tertia reſurget. Et ipſi nihil horũ intellexerunt. Et erat uerbum iſtud abſconditum ab eis, nec intelligebant quæ dicebantur. Accidit autẽ cum appropinquaret Hiericho, cæcus quidã ſedebat iuxta uiam, mẽdicans. & cum audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc eſſet. Dixerunt autẽ ei, quod Ieſus nazarenus tranſiret. Et clamauit, dicens: Ieſu fili Dauid, miſerere mei. Et qui præibant increpabant eũ ut taceret. Ipſe uero multo magis damabat, fili Dauid, miſerere mei. Stans autẽ Ieſus, iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet, interrogauit illum, dicens: Quid tibi uis faciam? At ille dixit: Domine, ut uiſum recipiam. Et Ieſus dixit ei: Recipito uiſum. Fides tua te ſaluũ reddidit. Et cõfeſtim uiſum recepit, ac ſequebat illum, glorificãs deũ. Et omis plebs ut uidit, dedit laudẽ deo.

Et ingreſſus perambulabat Hiericho. XIX
Et ecce uir nomine Zacchæus, atque is princeps erat publicanorũ, & idem erat diues. & quærebat uidere Ieſum quis eſſet, nec poterat præ turba, quod ſtatura puſillus eſſet. Et præcurrẽs aſcendit in arborem caprificum, ut uideret eum, nam illac erat tranſiturus. Et cum ueniſſet ad locũ, ſuſpiciens Ieſus, uidit illum, dixitq; ad eum: Zacchæe, feſtinans deſcende, quia hodie domi tuæ oportet me manere. Et feſtinans deſcendit, & excepit illum gaudens. Cumq; uiderent omnes, murmurabant dicẽtes, quod ingreſſus eſſet, apud hominem peccatorẽ diuerſaturus. Stans autem Zacchæus, dixit ad dñm: Ecce dimidiũ bonorũ meorũ, domine, do pauperibus: & ſi quid aliquẽ defraudaui, reddo quadruplũ. Ait Ieſus ad eũ: Hodie ſalus domui huic cõtigit, eo qd &

σκε αὐτὸς γὰρ ὁ υἱὸς ἀβραάμ ἐστιν. * ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολω/
σκζ λός. * ἀκουόντων δὲ αὐτῶν ταῦτα, προ/
ι θεὶς εἶπε παραβολήν, διὰ τὸ ἐγγὺς αὐτὸν εἶναι Ἰερουσαλήμ, καὶ δοκεῖν αὐτοὺς, ὅτι παραχρῆμα μέλλει ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἀναφαίνεσθαι.
σκη ξε εἶπεν οὖν. * ἄνθρωπός τις εὐγενὴς ἐπορεύθη
β εἰς χώραν μακρὰν λαβεῖν ἑαυτῷ βασιλείαν,
σκθ καὶ ὑποστρέψαι. * καλέσας δὲ δέκα δούλους
ε ἑαυτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δέκα μνᾶς, καὶ εἶπε ξζ
πρὸς αὐτούς, πραγματεύσασθε ἕως ἔρχομαι.
οἱ δὲ πολῖται αὐτοῦ ἐμίσουν αὐτὸν, καὶ ἀπέ
στειλαν πρεσβείαν ὀπίσω αὐτοῦ, λέγοντες, οὐ
θέλομεν τοῦτον βασιλεῦσαι ἐφ' ἡμᾶς. ☩ ἐγέ
νετο δὲν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν λαβόντα τὴν βασιλείαν, καὶ εἶπε φωνηθῆναι αὐτῷ τοὺς δού
λους τούτους, οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ, τίς τί διεπραγματεύσατο. παρεγένε
το δὲ ὁ πρῶτος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου προσειργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε, ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πιστὸς ἐγέ/
νου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλε/
ων. καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλ
θε, λέγων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀ/
ποκειμένην ἐν σουδαρίῳ, ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος αὐστηρός εἶ, αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, ☩ θερίζεις ὃ οὐκ ἔσπειρας. λέγει αὐτῷ, ἐκ τοῦ σό
ματός σου κρινῶ σε πονηρὲ δοῦλε, ἤδεις, ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐστηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ οὐκ ἔσπειρα, καὶ διὰ τί οὐκ ἔδω
κας τὸ ἀργύριόν μου ἐπὶ τράπεζαν, καὶ ἐγὼ ἐλ
θὼν σὺν τόκῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρε
σὼσιν εἶπεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, ☩ δότε
σλ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ,
β κύριε, ἔχει δέκα μνᾶς. * λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι παν
τὶ τῷ ἔχοντι δοθήσεται, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος,
σλα καὶ ὃ ἔχει, ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ. * πλὴν τοὺς
ε ἐχθρούς μου ἐκείνους, τοὺς μὴ θελήσαντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς, ἀγάγετε ὧδε, καὶ
κατασφά-

ipsa filia sit Abrahæ. Venit enim filius ho/
minis quærere & seruare quod perierat.
Hæc illis audientibus, adijciens dixit pa/
rabolam, eo quòd esset ppe Hierosolymã,
quodq; existimarẽt fore, ut cõfestim re/
gnum dei manifestaretur. Dixit ergo:
Homo quidam clarus profectus est in
regionem longinquam, ut acciperet sibi
regnum, ac reuerteret. Vocatis autẽ de/
cem seruis suis, dedit eis decem minas, &
ait ad illos: Negociemini donec ueniam.
Ciues autẽ eius oderant eum, miserũtq;
legationẽ post illum, dicentes: Nolumus
hunc regnare super nos. Et factum est ut
rediret accepto regno, iussitq; uocari il/
los seruos ad se, quibus dederat pecuniã,
ut sciret, quantũ quisq; negociatus esset.
Venit autẽ primus, dicẽs: Domine, mina
tua decẽ minas acquisiuit. Et ait illi: Euge
bone serue, quia in minimo fuisti fidelis,
habeto potestatẽ super decem ciuitates.
Et alter uenit, dicens: Domine, mina tua
confecit quinq; minas, & huic ait: Et tu
præfectus esto quinq; ciuitatib9. Et alius
uenit, dicẽs: Domine, ecce mina tua, quã
habui repositam in sudario, timui enim te,
quod homo austerus sis, tollis quod nõ
posuisti, & metis qd' nõ seminasti. Dicit
ei: De ore tuo te iudicabo serue male. scie
bas, qd' ego homo austerus sim, tollens
quod nõ posui, & metens quod nõ semi
naui: Et quare nõ dedisti pecuniã meam
ad mensam, & ego ueniens, cum usuris
utiq; exegissem illam? & astantibus di/
xit: Auferte ab illo minam, & date illi qui
decem minas habet. Et dixerunt ei: Do/
mine, habet decẽ minas. Dico enim uo/
bis, quod omni habenti dabitur, ab eo
autẽ qui nõ habet, etiã qd' habet, aufere
tur. Quin inimicos meos illos, qui nolue
runt me regnare sup se, adducite huc, &
interficite

σλβ καταφάξατε ἔμπροσθέν μου. * καὶ εἰπὼν
β ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν ἀναβαίνων εἰς
Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγισεν εἰς
Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
λούμενον ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθη-
τῶν αὐτοῦ, εἰπών, ὑπάγετε εἰς τὴν κατέ-
ναντι κώμην. ἐν ᾗ εἰσπορευόμενοι, εὑρήσε- ξκ
τε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε
ἀνθρώπων ἐκάθισε, λύσαντες αὐτὸν ἀγάγε
τε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρωτᾷ, διὰ τί λύετε,
οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος αὐτοῦ
σλγ χρείαν ἔχει. * ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλμένοι,
β εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐ-
τῶν τὸν πῶλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ
πρὸς αὐτούς, τί λύετε τὸν πῶλον; οἱ δὲ εἶ-
πον, ὁ κύριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει. καὶ ἤγα
γον αὐτὸν πρὸς τὸν ΙΗΣΟΥΝ. καὶ ἐπιῤῥί-
ψαντες ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια, ἐπὶ τὸν πῶ-
λον, ἐπεβίβασαν τὸν ΙΗΣΟΥΝ. πορευομέ-
σλα νου δὲ αὐτοῦ ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐ-
α τῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ
ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει τοῦ ὄρους τῶν ἐλαι-
ῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν μαθη-
τῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ με-
γάλῃ περὶ πασῶν, ὧν εἶδον δυνάμεων,
λέγοντες. εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βα-
σιλεὺς ἐν ὀνόματι κυρίου, εἰρήνη ἐν οὐρα-
σλε νῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις. * καί τινες τῶν
ε φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον πρὸς αὐ-
τόν. διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μαθη-
ταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς.
λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,
σλς οἱ λίθοι κεκράξονται. * καὶ ὡς ἤγγισεν,
ι ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ, λέ-
γων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σύ, καί γε ἐν τῇ
ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σου,
νῦν δὲ ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι
ἥξουσιν ἡμέραι ἐπί σε, καὶ περιβαλοῦσιν
οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι, καὶ περικυ-
κλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντο-
θεν, καὶ ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν
σοί

interficite ante me. Et his dictis, ibat per-
gens ascendere Hierosolymam. Et fa-
ctum est cum appropinquasset ad Beth
phage & Bethaniam iuxta montem,
qui uocatur oliuarum, misit duos di-
scipulos suos, dicens: Ite in castellum,
quod è regione est. In quod introeun-
tes, inuenietis pullum asinæ alligatum,
in quo nemo unquam hominum sedit:
Soluite illum & adducite. Et si quis uos
interrogauerit, quare soluitis, sic dice-
tis ei: Quia dominus eo opus habet.
Abierunt autem qui missi erant, & in-
uenerunt sicut dixerat illis. Soluentibus
autem illis pullum, dixerunt domini
eius ad illos: Quare soluitis pullum? At
illi dixerunt: Quia dominus eo habet
opus. Et duxerunt illum ad Iesum. Et
iectis uestimentis suis super pullum,
imposuerunt Iesum. Eunte autem illo,
substernebant uestimenta sua in uia. Et
cum appropinquaret iam ad descen-
sum montis oliuarum, cœperunt omnis
multitudo discipulorum gaudentes lau-
dare deum uoce magna super omni-
bus, quas uiderant, uirtutibus, dicen-
tes: Benedictus qui uenit rex in nomine
domini, pax in cœlo, & gloria in altis-
simis. Et quidam pharisæorum è turba
dixerunt ad illum: Magister, increpa di-
scipulos tuos. Quibus ipse ait: Dico uo-
bis, quod si hi tacuerint, mox lapides da-
mabunt. Et ut appropinquauit, uidens
ciuitatem, fleuit super illa, dicens: Si
cognouisses & tu, & quidem in isto die
tuo, quæ ad pacem tuam pertinent, cu-
rares. Nunc autem abscondita sunt ab
oculis tuis. Quia uenient dies in te, &
circundabunt te inimici tui uallo, & cin-
gent te, & coangustabunt te undiq;, &
solo æquabunt te, & filios tuos qui in

σλζ β σλη α σλθ α σμ β σμα β

σοί. * καὶ οὐκ ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔγνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. * καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας ἐν αὐτῷ καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς. γέγραπται, ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς ἐστιν, ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. * καὶ ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ, καὶ οὐχ ηὕρισκον, τὸ, τί ποιήσωσιν, ὁ λαὸς γὰρ ἅπας ἐξεκρέματο αὐτοῦ ἀκούων.

σμ β

* καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδάσκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζομένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτὸν, λέγοντες. εἰπὲ ἡμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; ἢ, τίς ἐστιν ὁ δούς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην; Ἀποκριθεὶς δὲ, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογίσαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ εἴπωμεν ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλιθάσει ἡμᾶς. πεπεισμένοι γάρ εἰσιν Ἰωάννην προφήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

σμα β

* ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην. Ἄνθρωπός τις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν καιρῷ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ. οἱ δὲ γεωργοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο ἔτι πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον. οἱ δὲ καὶ τοῦτον τραυματίσαντες, ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος

te sunt. Et non relinquent in te lapidem super lapidem, eo quod non cognoueris tempus uisitationis tuæ. Et ingressus in templum, cœpit eijcere uendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est, domus mea domus precationis est: uos autem fecistis illam speluncam latronum. Et docebat quotidie in templo. Principes autem sacerdotum, & scribæ quærebant illum perdere, & primores plebis. nec inueniebant, quid facerent. totus enim populus pendebat ab ore eius, cum audiret illum. Et factum est in uno die- xx
rum illorũ, docente illo populum in tem
plo, & euangelizante, cõuenerunt princi- ξδ
pes sacerdotũ, & scribæ cum senioribus, & aiunt illi, dicẽtes: Dic nobis, qua autoritate ista facis? Aut, quis est qui dedit tibi istam autoritatẽ? Respondens autem Iesus, dixit ad illos: Interrogabo uos & ego unum quiddam, & respõdete mihi: Baptismus Ioannis è cœlo erat, an ex hominibus? At illi cogitabant intra se dicẽtes: Si dixerimus è cœlo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Sin dixerimus ex hominib9, plebs uniuersa lapidabit nos. Persuasum enim habet Ioannẽ prophetam esse. Et respondẽrũt se nescire unde esset. Et Iesus ait illis: Neq; ego dico uobis, qua autoritate hæc faciam. Cœpit autẽ dicere ad plebem parabolam hanc: Homo quidã plantauit uineam, & locauit eam colonis, & ipse peregre egit mul- ο
to tẽpore. Cumq; esset opportunũ, misit ad colonos seruũ, ut de fructu uineæ darent ipsi. Qui cæsum emiserũt eum inanem. Et rursus, adhuc alterum seruum misit. Illi uero hunc quoq; cæsum, & contumelijs affectum, emiserunt inanem. Rursus misit & tertiũ. At illi hunc quoq; uulneribus inflictis, eiecerũt. Dixit autẽ

dñs

ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου τὸν ἀγαπητόν, ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται. ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοί, διελογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία, καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος, ἀπέκτειναν. τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. ἀκούσαντες δέ, εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέψας αὐτοῖς, εἶπε. τί οὖν ἐστι τὸ γεγραμμένον τοῦτο. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας; πᾶς ὁ πεσὼν ἐπ' ἐκεῖνον τὸν λίθον, συνθλασθήσεται, ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.
συμβ α *καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν. ἔγνωσαν γὰρ, ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην εἶπε.*
συμγ β καὶ παρατηρήσαντες, ἀπέστειλαν ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, εἰς τὸ παραδοῦναι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, οἴδαμεν, ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις, ἔξεστιν ἡμῖν καίσαρι φόρον δοῦναι, οα ἢ οὔ; κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε πρὸς αὐτούς. τί με πειράζετε; ἐπιδείξατέ μοι δηνάριον, τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν; ἀποκριθέντες εἶπον, καίσαρος. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἀπόδοτε τοίνυν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ, καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. προσελθόντες δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνάστασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες. διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀποθάνῃ, ἵνα οβ λάβῃ

dominus uineæ: Quid faciam? Mittam filium meũ dilectum. Forsitan cum hunc uiderint reuerebuntur. Quẽ cum uidissent coloni, cogitauerũt intra se, dicentes: Hic est hæres, uenite occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et eiectũ illum extra uineam, occiderũt. Quid ergo faciet illis dominus uineæ? Veniet & perdet colonos istos, & dabit uineam alijs. Quod cum audissent, dixerunt: Absit. Ille uero intuitus eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, is factus est caput anguli? Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quẽ autem ceciderit, cõminuet illum. Et quærebant principes sacerdotũ & scribæ inijcere in illum manus eadẽ hora, & timuerũt populum. Cognouerũt enim, quod in ipsos dixisset similitudinẽ hanc. Et obseruantes emiserunt insidiatores, qui se iustos simularent, ut caperẽt eum ex sermone, traderẽtq; illum principatui & potestati præsidis. Et interrogauerũt eum, dicẽtes: Magister, scimus qd̃ recte dicis ac doces, nec respicis personam, sed uiam dei cum ueritate doces: Licet nobis tributũ dare cæsari, an non? Intellecta autem illorum uersutia, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cuius habet imaginẽ & inscriptionẽ? Respondentes dixerũt: cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo quæ sunt cæsaris, cæsari: & quæ sunt dei, deo. Et non potuerunt uerbum eius reprehendere corã populo, & mirati super responso eius, tacuerunt. Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem, & interrogauerunt eum, dicẽtes: Magister, Moses scripsit nobis, si cuius frater mortuus fuerit, habens uxorẽ, isq; sine liberis mortuus fuerit, ut

λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ ἐξανα-
στήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ οὖν ἀδελ-
φοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα, ἀπέ-
θανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν γυναῖ-
κα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρίτος
ἔλαβεν αὐτὴν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐ
κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον πάν-
των ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή, ἐν τῇ οὖν ἀναστά-
σει τίνος αὐτῶν γίνετε γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
αὐτὴν γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς
ὁ Ιησοῦς. οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ
ἐκγαμίσκοντε, οἱ δὲ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶ-
νος ἐκείνου τυχεῖν, καὶ τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νε-
κρῶν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται,
οὔτε δὲ ἀποθανεῖν ἔτι δύναντε. ἰσάγγελοι γάρ
εἰσι, καὶ οἱ υἱοί εἰσι τοῦ θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως
υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείροντε οἱ νεκροὶ, καὶ μωσῆς
ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς λέγει κύριον τὸν
θεὸν ἀβραὰμ καὶ τὸν θεὸν ἰσαὰκ καὶ τὸν θε-
ὸν ἰακώβ. Θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-
των, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες
δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον. διδάσκα-
σμδ̅ β λε, καλῶς εἶπας. * οὐκ ἔτι δὲ ἐτόλμων ἐπε-
ρωτᾶν αὐτὸν οὐδέν. * εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς,
σμε̅ β πῶς λέγουσι, τὸν Χιστὸν υἱὸν δαβὶδ εἶναι, ο γ̅
καὶ αὐτὸς δαβὶδ λέγει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν.
εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δε-
ξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑπο-
πόδιον τῶν ποδῶν σου; δαβὶδ οὖν κύριον
σμσ̅ β αὐτὸν καλεῖ, καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; * ἀκούον-
τος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ. προσέχετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θε-
λόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλούντων
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθε-
δρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισί-
σμζ̅ η ας ἐν τοῖς δείπνοις. * οἳ κατεσθίουσι τὰς οἰκί-
ας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρᾷ προσεύ-
χοντε, οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.
Αναβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶ- ο δ̅
ρα αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶ-
δε δέ τινα καὶ χήραν πενιχρὰν βάλλουσαν
ἐκεῖ

accipiat frater eius uxorẽ, & suscitet semẽ fratri suo. Septẽ ergo fratres erant, & primus accepit uxorem, ac mortuus est sine liberis. Et accepit secundus illam, & ipse mortuus est sine liberis. Et tertius accepit illam, similiter & cæteri septẽ, nec reliquerunt liberos, & mortui sunt. Nouissimé omniũ mortua est & mulier: In resurrectione ergo cui⁹ eorũ erit uxor? Siquidẽ septẽ habuerũt eam uxorẽ. Et respõdẽs ait illis Iesus: Filij hui⁹ sæculi ducũt uxores & nuptũ dant, illi uero qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque ducunt uxores, neq; nuptum dant, neq; em̃ ultra mori possunt. Aequales enim angelis sunt, & filij sunt dei, cũ sint filij resurrectionis. Qd' uero resurgant mortui, & Moses ostendit iuxta rubum, cũ dicit dñm deũ Abraham & deum Isaac & deum Iacob. Deus autẽ nõ est mortuorũ, sed uiuorũ, omnes em̃ illi uiuunt. Respõdentes autẽ quidã scribarum, dixerunt: Magister, bene dixisti: Et amplius nõ audebant eum quicq̃ interrogare. Dixit autem ad illos: Quomõ dicunt, Christum filiũ esse Dauid, & ipse Dauid dicit in libro psalmorum: Dixit dñs dño meo, sede à dextris meis, donec posuero inimicos tuos scabellũ pedum tuorũ? Dauid ergo dñm illum uocat, & quomõ filius eius est? Audiẽte uero cuncto populo dixit discipulis suis: Cauete à scribis qui uolunt ambulare in stolis, & amant salutationes in foris, ac primas cathedras in synagogis, & primos discubitus in conuiuijs. Qui deuorant domos uiduarũ, simulantes longã orationẽ: Hi accipient damnationẽ maiorẽ. Respiciens autẽ uidit eos q mittebant munera sua in gazophylaciũ diuites. Vidit autẽ & quandã uiduã pauperculam mittentẽ illuc XXI

ἐκεῖ δύο λεπτά. ☩ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν· ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ, αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήματος αὐτῆς ἅπαντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε. * καί τινων λεγόντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθήσεται λίθος ἐπὶ λίθῳ ὃς οὐ καταλυθήσεται. * ἐπηρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες· διδάσκαλε, πότε οὖν ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆτε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέλος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, σεισμοί τε μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται, φόβητρά τε, καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται. * πρὸ δὲ τούτων πάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι παραδιδόντες εἰς συναγωγὰς καὶ φυλακὰς, ἀγομένους ἐπὶ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου. ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. * θέσθε οὖν εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, μὴ προμελετᾶν ἀπολογεῖσθαι, ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σοφίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν, οὐδὲ ἀντιστῆναι πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε δὲ καὶ ὑπὸ γονέων καὶ ἀδελφῶν καὶ συγγενῶν καὶ φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. * ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων τὴν Ἱερουσαλὴμ, τότε γνῶτε· ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρήμωσις αὐτῆς.

illuc æra minuta duo. Et dixit: Vere dico uobis, quod uidua hæc pauper plusq̃ omnes misit. Nam oẽs hi ex eo quod ipsis exuberat, miserunt in munera dei: hæc autẽ ex penuria sua uniuersam substantiã quã habebat, misit. Et quibusdã dicẽtibus de tẽplo, qd' pulchris lapidib⁹ ac donis ornatũ esset, dixit: Ex his quæ uidetis, uenient dies in quibus non relinquetur lapis super lapidẽ qui nõ diruat'. Interrogauerũt autẽ illum, dicẽtes: Præceptor, qñ hæc erunt, & qd' signũ qñ ista futura sint? At ille dixit: Videte ne seducamini. Multi enim uenient sub nomine meo, dicẽtes, se esse Christum, & tempus instat. ne igitur sequamini illos. Cæterũ cum audieritis bella & seditiones, nolite terreri. oportet eñ prius hæc fieri, sed nõ statim finis. Tunc dicebat illis: Insurget gens contra gentẽ, & regnũ aduersus regnum, & terræmotus magni erunt in singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, terriculaméta q̃, & signa de cœlo magna erunt. Sed ante hæc omnia iniicient uobis manus suas, & persequent', tradẽtes in concilíabula & carceres, trahentes ad reges ac præsides propter nomẽ meum. Continget autẽ uobis in testimonium. Habete igitur fixum in cordibus uestris, non esse præmeditandã defensionẽ, nam ipse dabo uobis os & sapientiã, cui nõ poterunt cõtradicere, neq; resistere omnes qui aduersabunt' uobis. Trademini autẽ etiã à parẽtibus & fratribus & cognatis & amicis, & morte afficient quosdam ex uobis. Et eritis inuisi omnibus propter nomen meum. Et pilus de capite uestro non perit. Per patientiam uestrã possidete animas uestras. Cum autẽ uideritis circundari ab exercitibus Hierosolymam, tunc scitote, quod immineat desolatio eius.

σμγ β *τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη, καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν, καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν, ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσι, τοῦ πλησθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. *οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. *ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὀργὴ ἐν τῷ λαῷ τούτῳ. *καὶ πεσοῦνται στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς πάντα τὰ ἔθνη. καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη ὑπὸ ἐθνῶν ἄχρι πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν. *καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἄστροις, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν, ἐν ἀπορίᾳ, ἤχους θαλάσσης καὶ σάλου, ἀποψυχόντων ἀνθρώπων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων τῇ οἰκουμένῃ. αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθήσονται. *καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. Ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι, ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν, διότι ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παραβολὴν αὐτοῖς, ἴδετε τὴν συκῆν καὶ πάντα τὰ δένδρα, ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀφ' ἑαυτῶν γινώσκετε, ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν. οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γινώσκετε, ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. *προσέχετε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρωθῶσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιωτικαῖς, καὶ αἰφνίδιος ἐφ' ὑμᾶς ἐπιστῇ ἡ ἡμέρα ἐκείνη. ὡς παγὶς γὰρ ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς καθημένους ἐπὶ προσώπου πάσης τῆς γῆς. ἀγρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ, δεόμενοι, ἵνα καταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλοντα γινέσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, τὰς δὲ νύκτας ἐξερχόμενος ηὐλίζετο εἰς τὸ

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio eius, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam: quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt. Væ autem prægnantibus & mamma nutrientibus in illis diebus. Erit enim afflictio magna super terrā, & ira in populo hoc. Et cadent acie gladij, & captiui ducentur in omnes gentes. Et Hierusalem calcabitur à gentibus donec impleantur tempora gentium. Et erunt signa in sole & luna & stellis, & in terris anxietas gentium per desperationem, resonante mari & fluctu, extabescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorū quæ superuenient orbi terrarum. Nam uirtutes cœlorū mouebuntur. Et tunc uidebunt filium hominis uenientem in nube cum potestate & gloria magna. His autē fieri incipientibus, suspicite & attollite capita uestra, qm̄ appropinquat redemptio uestra. Et dixit illis similitudinem: Videte ficum & omnes arbores, cū protrudunt iam gemmas, cernētes ex uobisipsis scitis, qd̄ iam instet æstas. Ita & uos cum uideritis hæc fieri, scitote quod instet regnū dei. Amē dico uobis, non præteribit ætas hæc, anteqū omnia facta fuerint. Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea nō transibunt. Cauete autem uobis, ne quando grauentur corda uestra crapula & ebrietate, & curis huius uitæ, subitusque uobis ingruat dies ille. Tanquam laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem totius terræ. Vigilate itaque omni tempore, deprecantes, ut liceat uobis effugere ista omnia quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Docebat autem interdiu in templo, noctu uero exiens diuersabatur

in monte

εἰς τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς ὤρθριζε πρὸς αὐτὸν, ἀκούειν αὐτοῦ. * Ἤγγιζε δὲ ἡ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη πάσχα. * καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς, πῶς ἀνέλωσιν αὐτὸν, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν. * εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπικαλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα, * καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ στρατηγοῖς, πῶς αὐτὸν παραδῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει εὐκαιρίαν τοῦ παραδοῦναι αὐτὸν αὐτοῖς ἄτερ ὄχλου. ΗΛΘΕ δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔδει θύεσθαι τὸ πάσχα, καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ Ἰωάννην, εἰπών. πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ πάσχα, ἵνα φάγωμεν. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἰδοὺ εἰσελθόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων, ἀκολουθήσατε αὐτῷ εἰς τὴν οἰκίαν οὗ εἰσπορεύεται, καὶ ἐρεῖτε τῷ οἰκοδεσπότῃ τῆς οἰκίας. λέγει σοι ὁ διδάσκαλος, ποῦ ἐστὶ τὸ κατάλυμα, ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνώγεον μέγα ἐστρωμένον, ἐκεῖ ἑτοιμάσατε. Ἀπελθόντες δὲ, εὗρον καθὼς εἰρήκει αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἡ ὥρα, ἀνέπεσε, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι σὺν αὐτῷ. * καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησα τοῦτο τὸ πάσχα φαγεῖν μεθ' ὑμῶν πρὸ τοῦ με παθεῖν. * λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ φάγω αὐτὸ, ἕως ὅτου πληρωθῇ ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ δεξάμενος ποτήριον, εὐχαριστήσας εἶπε. Λάβετε τοῦτο, καὶ διαμερίσατε εἰς ἑαυτούς. Λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπὸ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως ὅτου ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἔλθῃ. * καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων. τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον, τοῦτο ποιεῖτε

in monte qui uocatur oliuarũ. Et omnis populus diluculo uentitabat ad eũm, ut in templo audiret eum. Instabat autẽ XXII dies festus azymorũ, qui dicit pascha. Et quærebãt principes sacerdotũ & scribæ, quomodo Iesum interficerent, timebant enim plebem. Intrauit autem satanas in Iudam, cui cognomẽ erat Iscariotes, qui erat è numero duodecim, abijtque & locutus est cum principibus sacerdotum ac magistratibus, quẽadmodũ illum traderet eis. Et gauisi sunt, ac pacti sunt pecuniam illi se daturos. Et ille spopondit, quærebatq; opportunitatẽ, ut traderet illum illis sine turba. Venit autẽ dies azymorum, in qua necesse erat immolari pascha. Et misit Petrum ac Ioannẽ, dicens: Euntes parate nobis pascha, ut edamus. At illi dixerunt ei: Vbi uis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus uobis in ciuitatẽ occurret homo quidã, uas aquæ testaceum portans, sequimini eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamilias ædium: Dicit tibi magister: Vbi est diuersorium, ubi pascha cum discipulis meis edam? Et ipse ostendet uobis cœnaculum magnum stratum, ibi parate. Euntes autem inuenerũt sicut dixerat illis, & parauerũt pascha. Et cũ iam esset tempestiuũ, accubuit: ac duodecim apostoli cum eo. Et ait illis: Desyderio desyderaui hoc pascha comedere uobiscum anteq; patiar. Dico enim uobis, posthac nõ edam ultra ex eo, donec compleatur in regno dei. Et accepto poculo, gratias egit, ac dixit: Accipite hoc & diuidite inter uos. Dico enim uobis, quod non bibam de fructu uitis, donec regnum dei ueniat. Et accepto pane, cum gratias egisset, fregit, ac dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum, quod pro uobis datur, hoc

facite

σξζ β ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν.* ὡσαύτως
καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων. τοῦ
το τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί
σξη β μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον.* πλὴν ἰδοὺ
ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τρα
πέζης. καὶ ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου πορεύεται
κατὰ τὸ ὡρισμένον. πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐ-
σξθ α κείνῳ δι' οὗ παραδίδοται.* καὶ αὐτοὶ ἤρξαντο
συζητεῖν πρὸς ἑαυτούς, τὸ, τίς ἄρα εἴη ἐξ αὐ/
σο ς τῶν, ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν.* ἐγένετο δὲ καὶ
φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ οζ
ναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν
ἐθνῶν κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζον
τες αὐτῶν, εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ
οὐχ οὕτως, ἀλλ' ὁ μείζων ἐν ὑμῖν, γενέσθω
ὡς ὁ νεώτερος, καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διά-
σοα α κονῶν.* τίς γὰρ μείζων ὁ ἀνακείμενος, ἢ
ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ἐγὼ δέ εἰ
μι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς δέ
ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
ρασμοῖς μου. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, κα-
θὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν, ἵνα
ἐσθίητε καὶ πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου ἐν
σοβ ε τῇ βασιλείᾳ μου, * καθίσησθε ἐπὶ θρόνων
σογ α κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.* Εἶ
πε δὲ ὁ κύριος, Σίμων Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς οκ
ἐξῃτήσατο ὑμᾶς, τοῦ σωϊάσαι ὡς τὸν σῖτον.
ἐγὼ δὲ ἐδεήθην περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πί
σοδ β στις σου.* καὶ σύ ποτε ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς
ἀδελφούς σου.* ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, με-
σοε α τὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυλακὴν καὶ εἰς θά
νατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, Λέγω σοι πέτρε,
σος α οὐ μὴ φωνήσει σήμερον ἀλέκτωρ, πρίν ἢ τρὶς
ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με.* καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἄτερ βαλαντίου καὶ πή
ρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε;
οἱ δὲ εἶπον, οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, Αλ
λὰ νῦν ὁ ἔχων βαλάντιον ἀράτω, ὁμοί-
ως καὶ πήραν, καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ μά
τιον αὐτου, καὶ ἀγορασάτω μάχαιραν.* λέγω
σοζ κ γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο τὸ γεγραμμένον,

δεῖ

facite in mei recordationem. Similiter & poculum postquam cœnauit, dicēs: Hoc poculum, nouum testamentum per sanguinem meum, qui pro uobis effundit. Veruntamen ecce manus prodentis me, mecum est in mensa. Et filius quidem hominis secundum quod definitum est, uadit. ueruntamē uæ homini illi per quem proditur. Et ipsi cœperunt quærere inter sese, quis nam esset ex ipsis, qui hoc facturus esset. Facta est autem & cōtentio inter eos, quis eorū uideretur esse maior. Dixit autem eis: Reges gentium dominantur eis, & qui potestatem habent super eas, benefici uocantur. Vos autē non sic, sed qui maior est in uobis, fiat sicut iunior: & qui princeps est, sicut qui ministrat. Nam uter maior est, qui accumbit, an qui ministrat? Nonne qui accumbit? At ego in medio uestrū sum ut qui ministrat: Vos autem estis qui permansistis mecū in tentationibus meis. Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mēsam meam in regno meo, & sedeatis super thronos, iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autē dñs: Simon Simon, ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. sed ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua. & tu aliqñ cōuersus confirma fratres tuos. At ille dixit ei: Dñe, tecū paratus sum & in carcerē, & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi Petre, nō canet hodie gallus, priusquam ter abneges te nosse me. Et dixit eis: Quando misi uos sine sacculo & pera & calciamentis, num quid defuit uobis? At illi dixerūt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc, q habet sacculū tollat, similiter & peram. & qui nō habet, uendat tunicā suā, & emat gladiū. Dico em̄ uobis: qm̄ adhuc hoc qd̄ scriptū est,

oportet

σοη ι σοθ α σπ β σπα α σωβ α σωγ ι σωδ β σωε α σπς β σωζ α σωη ι σωθ α σηα σηα α

δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ, τέλος ἔχει. * οἱ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι. * καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ἠκολούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταί. * γενόμενος δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε, μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. * καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λίθου βολήν. καὶ θεὶς τὰ γόνατα προσηύχετο, λέγων. * πάτερ, εἰ βούλει, παρένεγκε τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ. πλὴν μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. * ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο. ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. * καὶ ἀναστὰς ἀπὸ τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εὗρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. * ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. * ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; * ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶπον αὐτῷ. κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ; καὶ ἐπάταξέν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου. * καὶ ἅψάμενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. * εἶπε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους ἐπ' αὐτόν, ἀρχιερεῖς καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ καὶ πρεσβυτέρους, ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξεληλύθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου μεθ' ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ' αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους. * συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως. * ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει μακρόθεν

oportet perfici in me: & cum iniquis deputatus est. Etenim ea quæ sunt de me, finē habent. At illi dixerūt: Domine, ecce duo gladij hic. At ille dixit eis: Satis est. Et egressus ibat, ut erat solitus, in montē oliuarū. secuti sunt autē illum & discipuli. Et cum peruenissent ad locū, dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem. Et ipse auulsus est ab eis fermè ad iactum lapidis, positisq; genibus orabat, dicens: Pater, si uis, transfer poculum hoc à me. Verumtamē non mea uoluntas, sed tua fiat. Apparuit autē illi angelus de cœlo confortans eum. Et correptus labore, prolixius orabat. Et erat sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrētes in terrā. Et cum surrexisset à deprecatiōe, uenissetq; ad discipulos suos, reperit eos dormientes præ mœstitudine. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite & orate, ne intretis in tentationem. Adhuc autē eo loquēte, ecce turba, & qui uocabat Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Iesu, ut oscularetur eum. Iesus autem dixit illi: Iuda, osculo filium hominis prodis? Vidētes autem hi qui circa ipsum erant, quod futurū erat, dixerunt ei: Domine, percutiem⁹ ne gladio? Et percussit unus ex illis seruum principis sacerdotū, & amputauit auriculam eius dextrā. Respondens autem Iesus, ait: Sinite huc usq;. Et cū tetigisset auriculam eius, sanauit eum. Dixit autē Iesus ad eos qui uenerant ad se, principes sacerdotum ac magistratus templi & seniores: Quasi ad latronē existis cum gladijs ac fustibus? cū quotidie uobiscū fuerim in templo, nō extēdistis manus in me. Sed hæc est hora illa uestra, & potestas tenebrarū. Cōprehēsum aūt eum duxerūt, & induxerūt in domū principis sacerdotū. Petr⁹ uero sequebat eminus.

μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐ-
λῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ
πέτρος ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παι-
δίσκη τις καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτε-
νίσασα αὐτῷ εἶπε. καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν.
ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸν, λέγων, γύναι, οὐκ οἶ-
σϛβ δα αὐτόν. * καὶ μετὰ βραχὺ ἕτερος ἰδὼν
α αὐτὸν, ἔφη. Ⓒ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ πέτρος
εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης ὡσεὶ
ὥρας μιᾶς ἄλλός τις διϊσχυρίζετο, λέγων,
ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν, καὶ γὰρ
γαλιλαῖός ἐστιν. Εἶπε δὲ ὁ πέτρος. ἄνθρω-
πε, οὐκ οἶδα ὃ λέγεις. Ⓒ παραχρῆμα ἔτι λα-
λοῦντος αὐτοῦ, ἐφώνησεν ἀλέκτωρ. καὶ στρα-
σϛγ φεὶς ὁ κύριος ἐνέβλεψε τῷ πέτρῳ. * Ⓒ ὑπε-
β μνήσθη ὁ πέτρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶ-
πεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀ-
παρνήσῃ με τρίς. καὶ ἐξελθὼν ἔξω ὁ πέτρος,
σϛδ ἔκλαυσε πικρῶς. * καὶ οἱ ἄνδρες οἱ συνέ-
α χοντες τὸν Ιησοῦν, ἐνέπαιζον αὐτῷ, δέροντες.
Ⓒ περικαλύψαντες αὐτὸν, ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ
πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες.
Προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; Ⓒ ἕτε-
ρα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς αὐ-
σϛε τὸν. * καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσ-
β βυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς Ⓒ γραμματεῖς,
καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
σϛϛ λέγοντες. Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός; εἰπὲ ἡμῖν. * εἶ-
ι πε δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύση-
τε. ἐὰν δὲ καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ
σϛζ μοι ἢ ἀπολύσητε. * ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ
α ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνά-
σϛη μεως τοῦ θεοῦ. * εἶπον δὲ πάντες, σὺ οὖν εἶ
ι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη. ὑμεῖς λέ-
σϛθ γετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. οἱ δὲ εἶπον. * τί ἔτι χρεί-
β αν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσα-
μεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

τ * καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἤ-
α γαγεν αὐτὸν ἐπὶ τὸν πιλᾶτον. * ἤρξαντο δὲ
τα κατηγορεῖν αὐτοῦ, λέγοντες. τοῦτον εὑρομεν
ι διαστρέφοντα τὸ ἔθνος, Ⓒ κωλύοντα καίσαρι
φόρους

eminus. Cum autem accēdissent ignem in medio aulæ, atq; unà consedissent, sedit & Petrus inter illos. Quem cum uidisset ancilla quædam sedentē ad lumē, defixis in illum oculis, dixit: Et hic cū illo erat. At ille abnegauit eum, dicens: Mulier, nō noui illum. Et post pusillum alius uidens eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus uero ait: Homo, non sum. Et interuallo interiecto ferè horæ unius alius quidam affirmabat, dicens: Vere & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicas. Et continuo adhuc illo loquente cecinit gallus. Et conuersus dominus, intuitus est Petrum. Et recordatus est Petrus uerbi dñi, quomō dixerat ipsi: priusq̄ gallus cecinerit, ter me negabis. Et egressus foras Petrus fleuit amare. Et uiri qui tenebant Iesum, illudebant ei, cædentes. & cū circumtexissent eum, percutiebant faciem eius, & interrogauerunt eum, dicētes: Vaticinare: Quis est ille qui te percussit? Et alia multa conuiciantes dicebant in eum. Et ut factus est dies, cōuenerunt seniores plebis & principes sacerdotū & scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Num tu es ille Christus? dic nobis. Et ait illis: Si uobis dixero, non credetis. qd' si etiam interrogauero, nō respondebitis mihi, neq; dimittetis. Ex hoc tēpore erit filius hominis sedens à dextris uirtutis dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es filius dei? Qui ait: Vos dicitis me esse. At illi dixerunt: Quid adhuc desyderamus testimoniū? Ipsi enim audiuimus ex ore ipsius. Et surgens uniuersa mul XXIII
titudo eorum, duxit illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc deprehendim⁹ euertentē gentem, ac uetantem tributa dare Cæsari, dicentē

φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. * ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη. Σὺ λέγεις. * ὁ δὲ πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς ὄχλους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. * οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν, διδάσκων καθόλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας γαλιλαίας, ἐπηρώτησεν, εἰ ὁ ἄνθρωπος, γαλιλαῖός ἐστι. καὶ ἐπιγνοὺς, ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡρώδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρώδην, ὄντα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις. ὁ δὲ ἡρώδης ἰδὼν τὸν ιησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκοὴν πολλὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ' αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις ἱκανοῖς. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. * εἰστήκεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως κατηγοροῦντες αὐτοῦ. * ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ ἡρώδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαίξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπράν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν τῷ πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι ὅ, τε πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων, προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς ἑαυτούς. * πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε πρὸς αὐτούς. προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον τοῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τὸν λαὸν, καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἐνώπιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ. * ἀλλ' οὐδὲ ἡρώδης, ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγμένον αὐτῷ. * παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν ἕνα. * ἀνέκραξαν δὲ παμπληθεὶ, λέγοντες, αἶρε τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν βαραββᾶν. ὅς τις ἦν διὰ στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει, καὶ φόνον βεβλημένος

dicentẽ se Christum regem esse. Pilatus autẽ interrogauit eum, dicens: Tu es ille rex Iudæorũ? At ille respondens illi, ait: Tu dicis. Ait autẽ Pilatus ad principes sacerdotũ & turbas: Nihil inuenio noxiæ in hoc homine. At illi inualescebant, dicentes: Commouet populum, docẽs per uniuersam Iudæam, exorsus à Galilæa usq; ad hũc locũ. Pilatus autẽ audita mẽtione Galilææ, iterrogauit, num homo, Galilæus esset. Et ut cognouit, quod ad Herodis ditionẽ pertineret, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per id tẽpus. Herodes aũt uiso Iesu, gauisus est ualde. Tenebat enim multo iam tẽpore cupiditate uidendi illum, eo quod audiret multa de eo, & sperabat se signũ aliquod uisurũ ab eo fieri. Interrogabat autẽ eum multis sermonibus. At ipse nihil illi respondebat. Stabant autẽ principes sacerdotũ & scribæ acriter accusantes eum. Spreuit autẽ illum Herodes cum exercitibus suis, cumq; illusisset indutum uestẽ splendida remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes in eodem die, nam antea simultas inter eos intercesserat. Pilatus autem conuocatis principibus sacerdotũ, & magistratib⁹, ac plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem, quasi auertentem populum: & ecce ego corã uobis interrogans, nullũ crimen inuenio in homine isto ex his de quib⁹ accusatis eum: sed ne Herodes quidem, nam remisi uos ad illũ, & ecce nihil dignũ morte actum est ei. Emẽdatũ ergo illũ dimittam. Necesse autẽ habebat dimittere eis in festo unum. Exclamauit autẽ simul uniuersa turba, dicens: Tolle hunc, & dimitte nobis Barabban: qui erat propter seditionẽ quandã factam in ciuitate & homicidiũ

τια βεβλημένος εἰς φυλακήν. * πάλιν οὖν ὁ πι-
α λᾶτος προσεφώνησε, θέλων ἀπολῦσαι τὸν ιν-
σοῦν. οἱ δὲ ἐφώνουν, λέγοντες. Σταύρωσον,
τιβ σταύρωσον αὐτόν. * ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐ-
θ τούς. τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον
θανάτου εὗρον ἐν αὐτῷ, παιδεύσας οὖν αὐ-
τιγ τὸν ἀπολύσω. * οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγά-
α λαις, αἰτούμενοι αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατί-
τιδ σχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν καὶ τῶν ἀρχιερέων. * ὁ
α δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέσθαι τὸ αἴτημα αὐτῶν.
Ἀπέλυσε δὲ τὸν διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλη-
μένον εἰς τὴν φυλακήν, ὃν ᾐτοῦντο, τὸν δὲ ιν-
τιε σοῦν παρέδωκε τῷ θελήματι αὐτῶν. * καὶ ὡς
α ἀπήγαγον αὐτόν, ἐπιλαβόμενοι σίμωνός τι-
νος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ, ἐπέθηκαν
τις αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὄπισθεν τοῦ ιησοῦ. * ἠκο-
ι λούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ γυ-
ναικῶν, αἱ καὶ ἐκόπτοντο καὶ ἐθρήνουν αὐτόν. π
Στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ιησοῦς, εἶπε. Θυ-
γατέρες ἱερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν
ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι
ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακάριαι
αἱ στεῖραι καὶ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μα-
στοὶ οἱ οὐκ ἐθήλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς
ὄρεσι, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ τοῖς βουνοῖς, κα-
τιζ λύψατε ἡμᾶς, ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα
α ποιοῦσιν, ἐν τῷ ξηρῷ τί γένηται; * ἤγοντο δὲ
τιη καὶ ἕτεροι δύο κακοῦργοι σὺν αὐτῷ ἀναιρεθῆ-
α ναι. * καὶ ὅτε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸν τόπον τὸν καλού-
τιθ μενον κρανίον, ἐκεῖ ἐσταύρωσαν αὐτόν, * καὶ τοὺς
α κακούργους, ὃν μὲν ἐκ δεξιῶν, ὃν δὲ ἐξ ἀριστε-
τκ ρῶν. * ὁ δὲ ιησοῦς ἔλεγε. πάτερ, ἄφες αὐτοῖς,
ι οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι. * Διαμεριζόμενοι δὲ
τκα τὰ ἱμάτια αὐτου, ἔβαλλον κλῆρον. μὴ εἰσήκει
α ὁ λαὸς θεωρῶν. * ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρ-
τκβ χοντες σὺν αὐτοῖς, λέγοντες. ἄλλους ἔσωσε,
β σωσάτω ἑαυτόν, εἰ οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς, ὁ τοῦ θεοῦ
τκγ ἐκλεκτός. * ἐνέπαιζον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ στρατιῶ-
β ται προσερχόμενοι, καὶ ὄξος προσφέροντες αὐ-
τῷ, καὶ λέγοντες. εἰ σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ιου-
τκδ δαίων, σῶσον σεαυτόν. * ἦν δὲ καὶ ἐπιγραφὴ
α γεγραμ-

cõiectus in carcerẽ. Iterũ autẽ Pilatus locutus est ad eos, uolens dimittere Iesum. At illi clamabãt, dicẽtes: Crucifige, crucifige eũ. Ille autẽ tertio dixit ad illos: Quid eñ mali fecit hic? Nullum crimẽ capitale comperio in eo. castigatũ ergo dimittam illũ. At illi instabant uocib⁹ magnis, postulantes ut crucifigeret, & inualescebant uoces eorũ, ac summorũ sacerdotũ. Et Pilatus adiudicauit ut fieret qd̃ illi postulabant. Dimisit autẽ illis eũ, qui ꝓpter seditionẽ & homicidiũ cõiectus fuerat in carcerẽ, quẽ poposcerant, Iesum uero tradidit arbitrio eorũ. Et cũ abducerent eũ, apprehẽderũt Simonẽ quendã Cyrenẽsem uenientẽ è rure, & impoſuerũt illi crucem ut portaret post Iesum. Sequebatur autẽ illũ multa turba populi ac mulierũ, quæ plangebant & lamẽtabant eũ. Conuersus autẽ ad illas Iesus, dixit: Filiæ Hierusalẽ, nolite flere sup me, sed sup uobisipsis flete, & super filijs uestris. Qm̃ ecce ueniẽt dies in quib⁹ dicẽt: Beatæ steriles, & uẽtres qui nõ genuerũt, & ubera quæ nõ lactauerũt. Tunc incipiẽt dicere montibus: Cadite sup nos: & collib⁹, operite nos. Quia si in humido ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Ducebant autẽ & alij duo facinorosi cũ eo ut interficerent. Et postq̃ uenerũt in locũ, qui uocat Caluaria, ibi crucifixerunt eum, & facinorosos, unũ à dextris, alterũ à sinistris. Iesus autẽ dicebat: Pater, remitte illis, nesciunt eñ quid faciãt. Diuidentes uero uestimẽta eius, miserũt sortẽ. Et stabat populus spectans, & deridebant eum principes cum eis, dicẽtes: Alios seruauit, seruet seipsum, si hic est ille Christus, ille dei electus. Illudebãt aũt ei & milites accedẽtes, & acetũ offerẽtes ei, dicẽtesq̃: Si tu es ille rex Iudæorũ, saluũ te fac. Erat aũt & inscriptio

scripta

γεγραμμένη ἐπ' αὐτῷ γράμμασιν ἑλληνικοῖς,
ϛ ῥωμαϊκοῖς, καὶ ἑβραϊκοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ βα
τκε̅ β σιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * εἷς δὲ τῶν κρεμασθέντων ϖα̅
κακούργων ἐβλασφήμει αὐτὸν, λέγων. εἰ σὺ
τκϛ̅ ι εἶ ὁ χριστὸς, σῶσον σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς. * Αποκρι
θεὶς δὲ ὁ ἕτερος, ἐπετίμα αὐτῷ, λέγων. οὐδὲ
φοβῇ σὺ τὸν θεὸν, ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι εἶ;
καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως, ἄξια δὲ ὧν ἐπράξαμεν
ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν ἄτοπον ἔ-
πραξε. καὶ ἔλεγε τῷ Ιησοῦ, Μνήσθητί μου κύ-
ριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. Καὶ εἶ-
πεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, Αμὴν λέγω σοι, σήμερον
τκζ̅ β μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ. * ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα
ἕκτη, καὶ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως
τκη̅ β ὥρας ἐννάτης. καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, * Καὶ ἐσχί-
τκθ̅ α σθη τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ μέσον. * Καὶ φω
νήσας φωνῇ μεγάλῃ ὁ Ιησοῦς, εἶπε. Πάτερ εἰς
χεῖράς σου παραθήσομαι τὸ πνεῦμά μου. καὶ ταῦ
τλ̅ β τα εἰπὼν, ἐξέπνευσεν. * Ιδὼν δὲ ὁ ἑκατόνταρ
χος τὸ γενόμενον, ἐδόξασε τὸν θεὸν, λέγων.
τλα̅ ι ὄντως ὁ ἄνθρωπος οὗτος δίκαιος ἦν. * Καὶ πάν
τες οἱ συμπαραγενόμενοι ὄχλοι ἐπὶ τὴν θεω-
ρίαν ταύτην, θεωροῦντες τὰ γενόμενα, τύ-
πτοντες ἑαυτῶν τὰ στήθη, ὑπέστρεφον. εἱστήκει-
σαν δὲ πάντες οἱ γνοστοὶ αὐτοῦ μακρόθεν, καὶ γυ
ναῖκες αἱ συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς γα
τλβ̅ α λιλαίας ὁρῶσαι ταῦτα. * Καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνό-
ματι ἰωσὴφ, βουλευτὴς, ὑπάρχων ἀνὴρ ἀγα
θὸς καὶ δίκαιος, οὗτος οὐκ ἦν συγκατατεθημέ-
νος τῇ βουλῇ καὶ τῇ πράξει αὐτῶν, ἀπὸ ἀριμα-
θαίας πόλεως τῶν ἰουδαίων, ὃς ϛ προσεδέχε-
το καὶ αὐτὸς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οὗτος προσελ
θὼν τῷ πιλάτῳ, ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ιησοῦ,
τλγ̅ α * Καὶ καθελὼν αὐτὸ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σίνδονι, καὶ
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνήματι λαξευτῷ. οὗ οὐκ ἦν
τλδ̅ ι οὐδέπω οὐδεὶς κείμενος. * καὶ ἡμέρα ἦν παρα-
σκευὴ, καὶ σάββατον ἐπέφωσκε. κατακολουθή
σασαι δὲ γυναῖκες αἵτινες ἦσαν συνεληλυ-
θυῖαι αὐτῷ ἐκ τῆς γαλιλαίας, ἐθεάσαντο δὲ μνη
τλε̅ η μεῖον, καὶ ὡς ἐτέθη τὸ σῶμα αὐτοῦ. * ὑποστρέψα
σαι δὲ, ἡτοίμασαν ἀρώματα καὶ μύρα, καὶ τὸ
μὲν

scripta sup eum literis Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est rex Iudæorũ. Vnus autẽ de his qui pẽdebant facinorosorũ, conuicia dicebat in eum, dicens: Si tu es Christus, serua teipsum & nos. Respondens autẽ alter, increpabat eum, dicens: Ne times quidẽ tu deum, quod in eadẽ damnatione es? Et nos quidẽ iuste, nam digna factis recipim⁹, hic uero nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum: Dñe, memento mei, cum ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Erat autẽ ferè hora sexta, & tenebræ factæ sunt super totam terram usq; ad horam nonam. Et obscuratus est sol, & uelum templi scissum est medium. Et cum clamasset uoce magna Iesus, ait: Pater, in manus tuas cõmendabo spiritũ meũ. Et hæc cum dixisset, expirauit. Cum uidisset autem centurio, qd' accidit, glorificauit deum, dicẽs: Vere hic homo iustus erat. Et omnes turbæ eorũ qui simul accesserãt ad spectaculũ istud, & uiderant quæ contingebant, percutientes pectora sua, reuertebantur. Stabant autẽ omnes noti eius procul, & mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa hæc uidentes. Et ecce uir nomine Ioseph, decurio, qui erat uir bon⁹ ac iustus, hic nõ consenserat consilio ac facto eorũ, oriundus ab Arimathæa ciuitate Iudæorum, qui expectabat & ipse regnũ dei: Hic accessit ad Pilatũ & postulauit corp⁹ Iesu, & depositũ inuoluit sindoni, & posuit illud in monumẽto qd' erat in lapide excisum, in quo nondũ quisq̃ positus fuerat. Et dies erat parasceue, & sabbatum illucescebat. Subsecutæ aũt mulieres q̃ cũ eo uenerãt de Galilæa, uiderũt monumentũ, & quẽ admodũ positũ erat corp⁹ ei⁹. Reuersæ uero, parauerũt aromata & unguẽta, ac

q 2 sabbato

μὲν σάββατον ἡσύχασαν κατὰ τὴν ἐντολήν.
τλϛ̄ α *Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέος,
ἦλθον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν
ἀρώματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. εὗρον δὲ τὸν
λίθον ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ
εἰσελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ιησοῦ.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ Διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν
τλζ̄ β ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις. *Εκφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ κλινουσῶν τὸ πρόσωπον εἰς
τὴν γῆν, εἶπον πρὸς αὐτάς. τί ζητεῖτε, τὸν ζῶντα
μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλ' ἠγέρθη.
Μνήσθητε ὡς ἐλάλησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ, λέγων. ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνα
τλη̄ β στῆναι. Καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημάτων αὐτοῦ. *καὶ
ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου, ἀπήγγειλαν
πάντα ταῦτα τοῖς ἕνδεκα, καὶ πᾶσι τοῖς λοι-
τλθ̄ ι ποῖς. *Ἦν δὲ ἡ μαγδαληνὴ μαρία, καὶ ἰωάννα,
καὶ μαρία ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ σὺν αὐταῖς, αἳ
ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους ταῦτα. Καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς. Ὁ δὲ πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας, βλέπει τὰ ὀθόνια κείμενα μόνα, καὶ ἀ-
τμ̄ η πῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. *Καὶ
ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευόμενοι ἐν αὐ ϖγ̄
τῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην, ἀπέχουσαν σταδίους
ἑξήκοντα ἀπὸ ἱερουσαλὴμ, ᾗ ὄνομα ἐμμαούς,
καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους περὶ πάντων
τῶν συμβεβηκότων τούτων. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ αὐτὸς ὁ Ιησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπιγνῶναι αὐτόν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς. Τίνες οἱ λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περιπατοῦντες, καὶ ἐστὲ σκυθρωποί; Αποκριθεὶς δὲ εἷς, ᾧ ὄνομα κλεόπας, εἶπε πρὸς αὐτόν. Σὺ μόνος παροικεῖς ἱερουσαλὴμ, καὶ οὐκ ἔγνως τὰ γενόμενα ἐν αὐτῇ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις; καὶ
εἶπεν

sabbato quidem quieuerunt secundum præceptum. Vno autem sabbatorũ XXIIII
profundo crepusculo, uenerũt ad monumentum, portantes quæ parauerant aromata, & nonnullæ cum illis. Repererunt autẽ lapidem reuolutũ à monumẽto, & ingressæ nõ inuenerunt corpus dñi Iesu. Et factũ est dum mẽte cõsternatæ essent de hoc, ecce duo uiri steterunt iuxta illas in uestib⁹ fulgurãtibus. Cũ expauissent autẽ, & declinarẽt uultũ in terrã, dixerũt ad illas: Quid quæritis, uiuentẽ cũ mortuis? Nõ est hic, sed surrexit. Recordamini ut dixerit uobis, cũ adhuc in Galilæa esset, dicẽs, qd' oportuerit filiũ hominis tradi in man⁹ hominũ peccatorũ, & crucifigi, & die tertio resurgere. Et recordatæ sunt uerborum eius, & regressæ à monumento nunciauerũt hæc om̃ia illis undecim, & cæteris om̃ibus. Erat autẽ Maria Magdalene & Ioanna & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cũ eis erant, quæ dicebant ad apostolos hæc. Et uisa sunt apud illos ceu deliramentũ uerba illarũ, neq; crediderũt illis. Petrus autẽ surgẽs cucurrit ad monumentũ, & ꝓspiciẽs uidit linteamina sola posita, & abijt, apud semetipsum mirans qd' acciderat. Et ecce duo ex illis ibant eodẽ die in castellum, quod aberat spatio stadiorũ sexaginta ab Hierosolymis, nomine Emaus, & ipsi cõfabulabantur inter se de his om̃ib⁹ quæ acciderant. Et factũ est dum cõfabularent', ac disputarent, & ipse Iesus appropinquans ibat unà cũ illis. Cæterũ oculi illorũ tenebantur, ne eum agnoscerent. Et ait ad illos: Qui sunt hi sermones q̃s confertis inter uos ambulantes, & estis tristes? Ac respõdẽs unus, cui nomẽ Cleopas, dixit ei: Tu sol⁹ peregrin⁹ es Hierosolymis, neq; cognouisti quæ facta sunt illic his dieb⁹?

Quibus

εἶπεν αὐτοῖς, ποῖα; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, τὰ περὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃς ἐγένετο ἀνὴρ προφήτης, δυνατὸς ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ ἐναντίον τοῦ θεοῦ, καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ, ὅπως τε παρέδωκαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ ἄρχοντες ἡμῶν εἰς κρίμα θανάτου, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. ἡμεῖς δὲ ἠλπίζομεν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ μέλλων λυτροῦσθαι τὸν Ἰσραήλ. Ἀλλά γε σὺν πᾶσι τούτοις τρίτην ταύτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο. Ἀλλὰ καὶ γυναῖκές τινες ἐξ ἡμῶν ἐξέστησαν ἡμᾶς, γενόμεναι ὄρθριαι ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ μὴ εὑρούσαι τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἦλθον, λέγουσαι, καὶ ὀπτασίαν ἀγγέλων ἑωρακέναι, οἳ λέγουσιν αὐτὸν ζῆν. καὶ ἀπῆλθόν τινες τῶν σὺν ἡμῖν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτως, καθὼς καὶ αἱ γυναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶπε πρὸς αὐτούς, Ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν, οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ μωσέως καὶ ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν, διηρμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπορεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρώτερον πορεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες, μεῖνον μεθ' ἡμῶν, ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶν, καὶ κέκλικεν ἡ ἡμέρα. καὶ εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, κλάσας, ἐπεδίδου αὐτοῖς. διανοιχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ ἐπέγνωσαν αὐτόν, καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους. οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ εὗρον συνηθροισμένους τοὺς ἕνδεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη ὁ κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξηγοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου. * ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων, αὐτὸς

Quib⁹ ille dixit: Quæ? Et dixerũt ei: De Iesu Nazareno, qui fuit uir propheta, potens opere & sermone corã deo & toto populo: & quõ eum tradiderunt ſummi ſacerdotes, & principes noſtri in condemnationem mortis, & crucifixerũt eum. Nos autẽ ſperabamus, eum eſſe illũ qui redẽpturus eſſet Iſraël. Atqui ſuper hæc omĩa tertiꝰ dies eſt hodie, qd hæc facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex nobis attonitos reddidere nos, quæ diluculo peruenerũt ad monumentũ, & nõ inuento corpore eiꝰ, uenerũt, dicẽtes, ſe etiã uiſionẽ angelorũ uidiſſe, q dicerẽt eũ uiuere. Et abierũt quidã eorũ q erãt nobiſcũ ad monumẽtũ, & ita repererũt, ſicut mulieres dixerãt, ipm vero nõ uiderũt. Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendũ in omĩbꝰ, quæ locuti ſunt pphetæ: Nonne hæc oportuit pati Chriſtũ, & intrare in gloriã ſuã? Et exorſus à Moſe & omĩbus pphetis, interpretabat illis in omĩbꝰ ſcripturis quæ de ipſo erãt. Et appropinquauerũt caſtello q̃ ibant, & ipſe præſeferebat ſe longius ire. Et coẽgerunt illũ, dicẽtes: Mane nobiſcũ, qm̃ uergit ad ueſperã, & inclinatus eſt dies. Et intrauit ut maneret cũ illis. Et factũ eſt dũ accumberet cũ eis, accepit panẽ & benedixit ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti ſunt oculi eorũ, & agnouerunt eũ, & ipſe euanuit à cõſpectu eorũ. Et dixerũt inter ſe: Nõne cor noſtrũ ardebat in nobis, dum loqueret nobis in uia, & aperiret nobis ſcripturas? Et ſurgẽtes eadẽ hora regreſſi ſunt Hieroſolymã, & inuenerũt cõgregatos undecim, & eos qui cũ illis erãt, dicentes: Surrexit dñs uere, & apparuit Simoni. Et ipſi narrabant quæ geſta erant in uia, & quomõ fuiſſet agnitus ſibi ex fractione panis. Dum autẽ hæc loquuntur,

αὐτὸς ὁ ΙΗΣΟΥΣ ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς. Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφοβοι γενόμενοι, ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλογισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; ἴδετε τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας μου, ὅτι αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐπέδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας.

τμβ δ * ἔτι δὲ ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν αὐτοῖς. ἔχετέ τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίου. καὶ

τμγ ι λαβὼν, ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν. *εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησα πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρωθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ μωσέως, καὶ προφήταις, καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτως γέγραπται, καὶ οὕτως ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. ὑμεῖς δὲ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ' ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. ἐξήγαγε δὲ αὐτοὺς ἔξω ἕως εἰς βηθανίαν, καὶ ἐπάρας τὰς χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυνήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ ἦσαν διὰπαντὸς ἐν τῷ ἱερῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. Ἀμήν.

stetit Iesus ipse in medio eorum, & dicit eis: Pax uobis. Expauefacti uero & conterriti, existimabant se spiritū uidere. Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes ascēdunt in cordibus uestris? Videte manꝰ meas & pedes meos, quia ego ipse sum. Cōtrectate me & uidete, quia spiritus carnē & ossa nō habet, sicut me uidetis habere. Et cū hæc dixisset, ostendit eis manus ac pedes. Adhuc autē illis nō credentibus præ gaudio & mirantibus, dixit eis: Habetis hic aliquid edulij? At illi obtulerunt ei partē piscis assi, & aliquid de fauo apiario. Et accepit, & in conspectu illorū comedit. Et dixit ad eos: Hæc sunt uerba, quæ locutus sum ad uos, cum adhuc essem uobiscum: quod necesse foret impleri omnia quæ scripta sunt in lege Mosi, & prophetis, & psalmis de me. Tunc aperuit illorum mentem, ut intelligerent scripturas, & dixit eis: Sic scriptū est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertio die, & prædicari sub nomine eius pœnitentiam ac remissionem peccatorū in omnes gentes, initio facto ab Hierosolymis. Vos autem estis testes horū. Et ecce ego mitto promissum patris mei super uos. Vos autē sedete in ciuitate Hierusalem, quoadusq; induamini uirtute ex alto. Eduxit autem eos foras usq; in Bethaniam, & sublatis in altum manibus suis, benedixit eis. Et factum est dum benediceret illis, recessit ab eis, ac ferebat' in cœlū. Et ipsi adorato eo, regressi sunt Hierosolymā cum gaudio magno, & erant semper in templo, laudantes & benedicētes deum. Amen.

ΤΕΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

EVANGELII SECVNDVM LVCAM, FINIS.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΚ ΤΟΥ ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ.

Ιωάννης ὃν Ιησοῦς πάνυ ἠγάπησεν, ἡ ὃς ζεβεδαίου, ἀδελφὸς ἰακώβου τοῦ ὑπὸ ἡρώδου μετὰ τὸ πάθος τοῦ κυρίου ἀποκεφαλισθέντος, ἔσχατος πάντων ἔγραψεν εὐαγγέλιον, παρακληθεὶς παρὰ τῶν τῆς ἀσίας ἐπισκόπων, καὶ κατὰ κηρίνθου καὶ ἄλλων αἱρετικῶν, καὶ μάλιστα τῆς νικαῦτα τοῦ τῶν ἐμβιωνιτῶν δόγματος ἀνακύψαντος, τῶν φασκόντων τὸν χριστὸν πρὸ μαρίας μὴ γεγεννῆσθαι. ὅθεν ἠναγκάσθη τὴν θείαν γενέσιν αὐτοῦ εἰπεῖν. καὶ ἄλλην δὲ αἰτίαν τούτου τοῦ συγγράμματος φέρουσιν· ἀναγνοὺς δὲ Ματθαίου, Μάρκου, καὶ Λουκᾶ τὰ τεύχη, ἐδοκίμασε μὲν τὸ ὕφος τῶν ἱστορίων. καὶ ἀληθῆ αὐτοὺς εἰρηκέναι ἐβεβαίωσεν. ἑνὸς δὲ ἐνιαυτοῦ μόνον, ἐν ᾧ καὶ ἔπαθε, μετὰ τὴν φυλακὴν ἰωάννου τὴν ἱστορίαν συντάξαι. ἐάσας τοίνυν τὸν ἐνιαυτὸν οὗ τὰ πεπραγμένα παρὰ τῶν τριῶν ἐζετέθη, τοῦ ἀνωτέρου χρόνου, πρὶν ἢ τὸν ἰωάννην ἐμβληθῆναι εἰς τὴν εἱρκτὴν, τὰς πράξεις ἐζέθετο. καθὰ σαφηνισθῆναι δυνήσεται τοῖς ἐπιμελῶς τοῖς τέταρσιν εὐαγγελίοις ἐντυγχάνουσιν. ὅπερ καὶ τὴν διαφωνίαν τὴν δοκοῦσαν εἶναι ἰωάννου μετὰ τῶν λοιπῶν εἴργει. ἔγραψε δὲ μίαν ἐπιστολὴν, ἧς ἡ ἀρχή ἐστι. ὃ ἦν ἀπαρχῆς, ἥ τις παρὰ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πεπαιδευμένων ἀνδρῶν ἐγκρίνεται. αἱ δὲ λοιπαὶ δύο, ὧν ἡ ἀρχή ἐστι πρώτης μὲν, ὁ πρεσβύτερος ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, δευτέρας δὲ, ὁ πρεσβύτερος γαΐῳ τοῦ ἀγαπητῷ, ἰωάννου πρεσβυτέρου λέγοντες. οὗ ἔτι καὶ νῦν, ἕτερον μνῆμα ἐν τῇ ἐφέσῳ τυγχάνει. καί τινες νομίζουσι, τὰ δύο μνημεῖα ἰωάννου εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ, πρὶ οὗ ἡνίκα κατὰ τάξιν εἰς παπίαν τὸν τούτου ἀκροατῶν ἔλθωμεν ἐξηγησόμεθα. τοιγαροῦν τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει, δεύτερον μετὰ νέρωνα διωγμὸν κινοῦντος δομετιανοῦ, εἰς πάτμον νῆσον πρῖορισθεὶς, συνέταξεν ἀποκάλυψιν, ἣν μετέφρασεν. ἰουστῖνος μάρτυς καὶ ἡρηναῖος, σφαγεύτος δὲ δομετιανοῦ, καὶ τῶν πράξεων αὐτοῦ διὰ τὴν πολλὴν ὠμότητα, παρὰ συγκλήτου ἀκυρωθεισῶν, ἐπὶ πρτίνακος εἰς ἔφεσον ἀναζεύξας, ἕως τραϊανοῦ τοῦ βασιλέως ἐκεῖσε διατελέσας, πάσας τὰς τῆς ἀσίας ἐθεμελίωσε καὶ ὠκοδόμηκεν ἐκκλησίας, καὶ λίαν γηράσας ἑξηκοσῷ ὀγδόῳ ἐνιαυτῷ, μετὰ τὸ πάθος κυρίου τελευτήσας πλησίον τῆς προειρημένης πόλεως ἠξιώθη καὶ κοιμήσεως.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ.

Ἡ τοῦ πνεύματος δύναμις ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, καθὰ καὶ γέγραπται καὶ πιστεύομεν, ἐν ἀσθενείᾳ δὲ οὐ σώματος μόνον, ἀλλὰ δὴ καὶ λόγου καὶ σοφίας ἐν γλώττῃ κειμένης. καὶ τοῦτο δῆλον ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων, μάλιστα δὲ ἐκ τοῦ πρὶ τὸν μέγαν θεολόγον καὶ ἀδελφὸν χριστοῦ ἐν χάριτι ὁρωμένου. οὗτος γὰρ ἁλιέως μὲν πατρὸς ἦν, τὴν αὐτὴν δὲ τέχνην τοῦ πατρὶ μεταχειριζόμενος. οὐ μόνον ἀμαθὴς ἦν καὶ ἑλληνικῆς καὶ ἰουδαϊκῆς παιδεύσεως, ἀλλὰ καὶ πάντῃ ἀγράμματος, καθὰ δὴ καὶ ὁ θειότατος λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ πατρὶ σαυτῷ εὐτελεστάτη καὶ ἄσημος, ὡς χωρίον εἶναι, οὐ λογικῆς ἀλλαλιευτικῆς τέχνης. βηθσαϊδὰ γὰρ τοῦτον ἐζήνεγκεν. Αλλόμως ὁ τοιοῦτος ὁ ἀγράμματος, ὁ ἄσημος, ὁ μηδὲν ἔχων περίβλεπτον, ἴδε ποίου τετύχηκε πνεύματος. ὥστε ἃ μηδεὶς τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἡμᾶς ἐδίδαξε, ταῦτα αὐτὸς βροντῆσαι. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνων καταγενομένων πρὶ τὸ σωματικὸν τοῦ χριστοῦ. μηδὲν δὲ πρὶ καὶ πρὸ αἰώνων αὐτοῦ ὑπάρξεως τρανότερον καὶ σαφέστερον εἰπόντων. Δέος ἦν μήποτε τινὲς χαμαιπετεῖς καὶ μηδὲν ὑψηλὸν νοῆσαι δυνάμενοι, νομίσωσι τὸν χριστὸν τότε πρῶτον εἰς ὕπαρξιν ἐλθεῖν ὅτε ἀπὸ μαρίας ἐγεννήθη, καὶ οὐχὶ προαιώνιον ἐκ τοῦ πα-

τρὸς γεννηθῆναι. ὃ πάντως ἔπαθε, καὶ παῦλος ὁ σαμοσατεύς. τούτου ἕνεκεν ὁ μέγας ἰωάννης πρὶ τοῦ ἄνω γεννήσεως δϊαλαμβάνει. καί τοι οὐ δὲ τὴν σάρκωσιν τοῦ λόγου ἀμνημόνευτον καταλείψας, φησὶ γάρ. ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. ὡς δέ τινες φασὶν, ὅτι καὶ ἠξίωσαν αὐτὸν οἱ ὀρθόδοξοι συγγράψαι πρὶ ἄνω γεννήσεως, οἷα ἀναφανέντων τινῶν αἱρετικῶν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, τῆς τῶν δογματιζόντων ἄνθρωπον ψιλὸν ὑπάρξαι τὸν Ιησοῦν. ὅτε δὴ λέγεται ὁ ἅγιος τὰ τῶν ἄλλων εὐαγγελιστῶν ἀνεγνοὺς, θαυμάσαι μὲν ἐκείνους τοῦ πρὶ πάντων ἀληθοῦς ἀφηγήσεως, ἐπικρίναι δὲ, ὡς ὑγιῶς ἔχοντα, καὶ μηδὲν πρὸς χάριν εἰπόντων τῶν ἀποστόλων. ἃ μεύτοι οὐ σαφῶς εἶπον ἐκεῖνοι. ἢ τελέως παρέλειψαν, ταῦτα αὐτὸς ἐξαπλῶσαι καὶ τρανῶσαι δϊέγνω καὶ προσθεῖναι δϊὰ τῆς οἰκίου εὐαγγελίου, ὃ καὶ συγγέγραφεν ἐν πάτμῳ τῇ νήσῳ, ἐξόριστος δϊατελῶν μετὰ τριακονταδύο ἔτη τοῦ χριστοῦ ἀναλείψεως. ἠγαπᾶτο δὲ πάντων μάλιστα μαθητῶν ἰωάννης τῷ κυρίῳ, ὡς ἁπλοῦς τε καὶ πρᾳότατος καὶ χρηστοηθέστατος καὶ καθαρὸς τὴν καρδίαν, ἠγοῦν παρθένος. ἐξ οὗ δὴ χαρίσματος καὶ τὴν θεολογίαν ἐπιστεύθη, τῶν ἀθεάτων τοῖς πολλοῖς μυστηρίων κατατρυφήσας, μακάριοι γάρ φησιν οἱ καθαροὶ τὴν καρδίαν, ὅτι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. ἦν δὲ ἄρα καὶ συγγενὴς τοῦ κυρίου, καὶ πῶς, ἄκουε ἰωσὴφ ὁ τοῦ πανέγνου θεοτόκου μνηστήρ. ἔσχεν ἐκ προτέρας γυναικὸς παῖδας ἑπτὰ, τέσσαρας ἄρρενας καὶ τρεῖς θηλείας, τὴν μάρθαν, τὴν ἐσθὴρ, καὶ τὴν σαλώμην. ἧς λέγω δὴ τοῦ σαλώμης υἱὸς ἦν ἰωάννης οὗτος. εὑρίσκεται τοίνυν ὁ κύριος, θεῖος αὐτοῦ ὤν. ἐπεὶ γὰρ πατὴρ τοῦ κυρίου ὁ ἰωσὴφ. τούτου δὲ τοῦ ἰωσὴφ θυγάτηρ ἡ σαλώμη, ἀδελφὴ ἄρα τοῦ κυρίου αὕτη λογίζεται. ὥστε καὶ ὁ ταύτης υἱὸς ὁ ἰωάννης ἀνεψιὸς τοῦ κυρίου. οὐκ ἄτοπον δὲ ἴσως καὶ τὰ ὀνόματα τοῦ τε μητρὸς αὐτοῦ καὶ αὐτοῦ τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀναπτύξαι. ἡ μὲν γὰρ μητὴρ σαλώμη καλουμένη, ἑρμηνεύεται εἰρηνική, ἰωάννης δὲ, χάρις αὐτοῦ. γινωσκέτω οὖν πᾶσα ψυχὴ, ὡς ἡ εἰρήνη, ἡ πρός τε τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἡ κατὰ ψυχὴν ἀπὸ τῶν παθῶν, μητὴρ γίνεται τοῦ θείας χάριτος, καὶ γεννᾷ ταύτην ἐν ἡμῖν. τὴν γὰρ ταραττομένην ψυχὴν καὶ ἔτι μάχας ἔχουσαν πρός τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς ἑαυτὴν, οὐκ εἰκὸς τοῦ θείας ἀξιωθῆναι τοῦ θείας χάριτος. ἐπεσκεψάμεθα δὲ καί τι θαυμασιότερον συμβὰν, πρὶ τοῦτον δὴ τὸν ἅγιον εὐαγγελιστήν. μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν θεοτόκον, τὴν σαλώμην, τὴν βροντήν. υἱὸς γὰρ βροντὴς δϊὰ τὴν τοῦ εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν, καὶ τὴν θεοτόκον. ἰδοὺ γάρ φησιν, ἡ μητήρ σου. ἀλλ' ἐπεὶ ταῦτα ἡμῖν πρὸ τοῦ ἐξηγήσεως εἴρηται, ἀρκτέον ἤδη καὶ τοῦ τοῦ ῥητοῦ ἀναπτύξεως.

Ευαγ-

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο. καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγονεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.* Ἐγένετο ἄνθρωπος ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ. οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός.* Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω.* Εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οἳ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.* καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρὸς, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας

α γ

ε γ

EVANGELIVM SECVNDVM IOANNEM.

N principio erat sermo, & sermo erat apud deum, & deꝰ erat ille sermo. Hic erat in principio apud deū. Omnia per ipsum facta sunt: & sine eo factum est nihil, quod factum est. In ipso uita erat, & uita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nō apprehenderunt. Erat homo missus à deo, cui nomen Ioannes. Hic uenit ad testificandum, ut testaretꝰ de luce, ut omnes crederent per ipsum. Non erat ille lux illa, sed missus erat, ut testaretur de luce. Erat lux illa, lux uera: quæ illuminat omnē hominem uenientē in mundū. In mūdo erat, & mundus p ipsum factus est, & mūdus eū nō cognouit. In sua uenit, & sui eum nō receperūt. Quotq̄t autē receperūt eū, dedit eis ut liceret filios dei fieri, uidelicet his q̄ credidissent in nomē ipsiꝰ: Qui nō ex sanguinibꝰ, neq; ex uoluntate carnis, neq; ex uolūtate uiri, sed ex deo nati sūt. Et sermo ille caro factus est, & habitauit in nobis, & cōspeximꝰ gloriā eius, gloriā uelut unigeniti à patre, plenus gratia & ueritate.

ς α ἀληθείας. * Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, καὶ
κέκραγε, λέγων. οὗτος ἦν ὃν εἶπον, ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι
ζ πρῶτός μου ἦν. * καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος αὐ
ι τοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ
χάριτος, ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη, ἡ
η χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ ιησοῦ χριστοῦ ἐγένετο.
γ * θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. ὁ μονογενὴς
θ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖνος
ι ἐξηγήσατο. * καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ ἰω
άννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσολύ
μων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐ
τόν, σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνή
σατο. καὶ ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ
χριστός. καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, τί οὖν; ἠλίας
εἶ σύ; καὶ λέγει, οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ;
καὶ ἀπεκρίθη, οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, τίς εἶ,
ἵνα ἀπόκρισιν δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς;
ι τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ; ἔφη. * ἐγὼ φωνὴ βο
α ῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε τὴν ὁδὸν κυ
ια ρίου, καθὼς εἶπεν ἡσαΐας ὁ προφήτης. * καὶ
ι οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν φαρισαίων, καὶ
ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ. τί οὖν βαπτί
ζεις εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε ἠλίας, οὔτε προ
ιβ φήτης; * ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ἰωάννης, λέγων.
α ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι, μέσος δὲ ὑμῶν ἕστη-
κεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε, αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω
μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,
οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος, ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν
ιγ ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. * ταῦτα ἐν βη-
ι θαβαρᾷ ἐγένετο πέραν τοῦ ἰορδάνου, ὅπου
ἦν ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύριον βλέπει
ὁ ἰωάννης τὸν ιησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐ-
τόν, καὶ λέγει. ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ, ὁ αἴ-
ιδ ρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. * οὗτός
α ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον. ὀπίσω μου ἔρχεται
ἀνὴρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός
μου ἦν, κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ἵνα φανε
ρωθῇ τῷ ἰσραὴλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ
ιε ὕδατι βαπτίζων. * καὶ ἐμαρτύρησεν ἰωάννης,
α λέγων, ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ

ueritate. Ioannes teſtatur de ipſo, & clamat, dicens: Hic erat de quo dicebam, qui cum me ſequeretur, anteceſſit me, quia prior me erat. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moſen data eſt, gratia & ueritas per Ieſum Chriſtum exorta eſt. Deum nemo uidit unquam: Vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris, ipſe enarrauit. Et hoc eſt teſtimonium Ioannis, quando miſerant Iudæi ab Hieroſolymis ſacerdotes & leuitas, ut interrogarent eum: Tu quis es? Et confeſſus eſt, & non negauit. Et confeſſus eſt, inquiens, non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum: Quid ergo? Helias es tu? Et dicit: Non ſum. Es tu propheta ille? Et reſpondit: Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, ut reſponſum demus his qui miſerunt nos? Quid dicis de teipſo? Ait: Ego uox clamantis in deſerto, dirigite uiam domini, ſicut dixit Eſaias propheta. Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæis. Et interrogauerunt eum, ac dixerunt ei: Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Helias, neq; propheta? Reſpõdit eis Ioannes, dicens: Ego baptizo aqua, ſed medius ueſtrum ſtat quem uos neſcitis. Ipſe eſt qui cum me ſequeret, anteceſſit me, cuius ego nõ ſum dignus ut ſoluam corrigiam calciamẽti. Hæc in Bethabara facta ſunt trans Iordanem, ubi Ioannes baptizabat. Poſtero die uidet Ioannes Ieſum uenientẽ ad ſe, & ait: Ecce agnus ille dei, qui tollit peccatũ mundi. Hic eſt de quo dicebam: Poſt me uenit uir, qui me anteceſſit, quia prior me erat, & ego neſciebam eum. ſed ut manifeſtus fiat Iſraëli, propterea ueni ego aqua baptizans. Et teſtatus eſt Ioannes, dicens: Vidi ſpiritũ deſcendentẽ ſpecie

ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἁγίῳ. κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. *τῇ ἐπαύριον πάλιν εἱστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο, καὶ ἐμβλέψας τῷ Ἰησοῦ περιπατοῦντι, λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ. καὶ ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. στραφεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ θεασάμενος αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς· τί ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ῥαββεί, ὃ λέγεται ἑρμηνευόμενον, διδάσκαλε, ποῦ μένεις; λέγει αὐτοῖς, ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ μένει, καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὥρα δὲ ἦν ὡς δεκάτη. ἦν ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου, εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. *εὑρίσκει οὗτος πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ, εὑρήκαμεν τὸν μεσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, χριστός. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν ἰησοῦν. ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, εἶπε, σὺ εἶ σίμων ὁ υἱὸς ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ κηφᾶς, ὃ ἑρμηνεύεται πέτρος. *τῇ ἐπαύριον ἠθέλησεν ὁ ἰησοῦς ἐξελθεῖν εἰς τὴν γαλιλαίαν, καὶ εὑρίσκει φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι. ἦν δὲ ὁ φίλιππος ἀπὸ βηθσαϊδὰ ἐκ τῆς πόλεως ἀνδρέου καὶ πέτρου. εὑρίσκει φίλιππος τὸν ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ, ὃν ἔγραψε μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ, καὶ οἱ προφῆται, εὑρήκαμεν ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ ἰωσὴφ τὸν ἀπὸ ναζαρέθ, καὶ εἶπεν αὐτῷ ναθαναὴλ, ἐκ ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι; λέγει αὐτῷ φίλιππος, ἔρχου καὶ ἴδε. εἶδεν ὁ ἰησοῦς τὸν ναθαναὴλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, ἴδε ἀληθῶς ἰσραηλίτης, ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι. λέγει αὐτῷ ναθαναήλ, πόθεν με γινώσκεις; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς

specie columbæ de cœlo, & manſit ſuper eum, & ego nō nouerā eum, ſed qui miſit me ut baptizarem aqua, is mihi dixit: Super quem uideris ſpiritū deſcendentē ac manentē ſuper eum, hic eſt qui baptizat ſpiritu ſancto. Et ego uidi & teſtatus ſum, hunc eſſe filium dei. Poſtero die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis eius duo, & intuitus Ieſum ambulantē, dicit: Ecce agnus ille dei. Et audierūt eum duo diſcipuli loquentē, & ſecuti ſunt Ieſum. Conuerſus autem Ieſus, & conſpicatus eos ſequētes ſe, dicit eis: Quid quæritis? Qui dixerunt ei: Rabbi, quod dicitur, ſi interpreteris, magiſter, ubi habitas? Dicit eis: Venite & uidete. Venerunt, uideruntq; ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo: Hora autem erat fermè decima. Erat Andreas frater Simonis Petri, unus ex duobus qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Reperit hic prior fratrem ſuum Simonem, & dicit ei: Inuenimus Meſſiam, quod eſt, ſi interpreteris, unctus. Et adduxit eum ad Ieſum. Intuitus eum Ieſus, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu uocaberis Cephas, quod ſonat, ſi interpreteris, lapis. Poſtero die uoluit Ieſus exire in Galilæam, & reperit Philippum, & dicit ei: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethſaida ciuitate Andreæ & Petri. Reperit Philippus Nathanaël, & dicit ei: De quo ſcripſit Moſes in lege & prophetæ, inuenimus Ieſum filium Ioſeph Nazarenum. Et dixit ei Nathanaël: À Nazareth poteſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philippus: Veni & uide. Vidit Ieſus Nathanaël uenientem ad ſe, & dicit de eo: Ecce uere Iſraëlita, in quo dolus non eſt. Dicit ei Nathanaël: Vnde me noſti? Reſpondit Ieſus,

ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. πρὸ τοῦ σε φίλιπ-
πον φωνῆσαι ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν, εἶδόν σε.
ἀπεκρίθη ναθαναὴλ, καὶ λέγει αὐτῷ. ῥαβ-
βεὶ, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ
ἰσραήλ. ἀπεκρίθη Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
εἶπόν σοι, εἶδόν σε ὑπὸ κάτω τῆς συκῆς, πι-
στεύεις, μείζω τούτων ὄψει. καὶ λέγει αὐτῷ,
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν
οὐρανὸν ἀνεῳγότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ
θεοῦ ἀναβαίνοντας, καὶ καταβαίνοντας ἐ-
πὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.

*καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένε- ᾱ
το ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας. καὶ ἦν ἡ μητὴρ τοῦ
Ιησοῦ ἐκεῖ. ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ιησοῦς καὶ οἱ μαθη-
ταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος
οἴνου, λέγει ἡ μητὴρ τοῦ Ιησοῦ πρὸς αὐτόν. οἶ-
νον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς, τί ἐμοὶ
καὶ σοὶ γύναι, οὔπω ἥκει ἡ ὥρα μου. λέγει ἡ
μητὴρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅτι ἂν λέγει ὑ-
μῖν, ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λίθιναι ἓξ
κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν ἰουδαίων,
χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο, ἢ τρεῖς. λέγει
αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, γεμήσατε τὰς ὑδρίας ὕδα-
τος. καὶ ἐγέμησαν αὐτὰς ἕως ἄνω, καὶ λέ-
γει αὐτοῖς, ἀντλήσατε νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρ-
χιτρικλίνῳ, καὶ ἤνεγκαν. ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ
ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγενημένον,
καὶ οὐκ ἤδει πόθεν ἐστίν, οἱ δὲ διάκονοι ἤδει-
σαν οἱ ἠντληκότες τὸ ὕδωρ, φωνεῖ τὸν νυμ-
φίον ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ. πᾶς
ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι,
καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω. σύ
τετήρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. ταύ-
την ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων ὁ Ιησοῦς
ἐν κανᾷ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἐφανέρωσε τὴν
δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μα-
ιθ̄ θηταὶ αὐτοῦ. *μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς καπερ-
ζ ναοὺμ αὐτὸς καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν
κ̄ οὐ πολλὰς ἡμέρας. *καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πά-
α χα τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα
ὁ Ιησοῦς

Iesus, & dixit ei: Priusq̃ te Philippus uo-
caret cum esses sub ficu, uidebam te. Re-
spondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi, tu
es ille filius dei, tu es ille rex Israël. Re-
spondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi,
uidebam te sub ficu, credis: maiora his
uidebis. Et dicit ei: Amen amen dico uo-
bis: posthac uidebitis cœlum apertum,
& angelos dei ascendentes ac descenden-
tes super filium hominis.

Et die tertia nuptiæ fiebant in Cana II
Galilææ, & erat mater Iesu ibi. Vocatus
est autem & Iesus ac discipuli eius ad nu-
ptias. Et ubi defecisset uinum, dicit ma-
ter Iesu ad eum: Vinum non habent.
Dicit ei Iesus: Quid mihi tecum est mu-
lier? Nondum uenit hora mea. Dicit
mater eius ministris: Quodcunq; dixe-
rit uobis, facite. Erant autem ibi lapideæ
hydriæ sex positæ secundum purificatio-
nem Iudæorum, capientes singulæ me-
tretas binas aut ternas. Dicit eis Iesus:
Implete hydrias aqua. Et impleuerunt
eas usque ad summum. Et dicit eis:
Infundite nunc, & ferte architriclino: &
tulerunt. Postquam autem gustasset
architriclinus aquam in uinum uer-
sam, neque sciret unde esset, sed mini-
stri sciebant qui hauserant aquam, uo-
cat sponsum, & dicit ei: Omnis homo
primo loco bonum uinum ponit, & cum
inebriati fuerint, tunc id quod deterius
est. Tu seruasti bonum uinum usque ad
hoc tempus. Hoc ædidit initium signo-
rum Iesus in Cana Galilææ, & manife-
stauit gloriam suam, & crediderunt in
eum discipuli eius. Post hæc descendit
Capernaum ipse & mater eius, & fra-
tres eius, & discipuli eius, & ibi man-
serunt non multis diebus. Et in propin-
quo erat pascha Iudæorum, & ascendit
Iesus

καὶ α ὁ ΙΗΣΟΥΣ.* καὶ εὗρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας καὶ πρόβατα καὶ περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας, καὶ τῶν κολυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τραπέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πωλοῦσιν, εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου, οἶκον ἐμπορίου.* ἐμνήσθησαν δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου κατέφαγέ με.* ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς; κδ * ἀπεκρίθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, τεσσαράκοντα καὶ ἓξ ἔτεσιν ᾠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ὅτι τοῦτο ἔλεγε, καὶ ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ὡς δὲ ἦν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχᾳ ἐν τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ ὁ ΙΗΣΟΥΣ οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνά τις μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε, τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

γ Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδημος ὄνομα, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων. οὗτος ἦλθε πρὸς τὸν ΙΗΣΟΥΝ νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ῥαββεί, οἴδαμεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος. οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νικόδημος, πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων ὤν; μὴ

Ieſus Hieroſolymam, & reperit in templo eos qui uendebant boues & oues & columbas, & numularios ſedentes. Et cum feciſſet flagellum è funiculis, omnes eiecit è templo, oues ſimul ac boues, & numulariorum effudit æs, menſasq; ſubuertit. Et his qui columbas uendebant, dixit: Auferte iſta hinc, nec facite domum patris mei, domum mercatus. Recordati uero ſunt diſcipuli eius, qđ ſcriptũ eſt: Zelus domus tuæ exedit me. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod ſignũ oſtendis nobis, qđ iſta facias? Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Deſtruite templum hoc, & in tribus diebus erigam illud. Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & ſex annis extructum eſt templum hoc, & tu in tribus diebus eriges illud? At ille dicebat de templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet è mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius qđ hoc dixiſſet, & crediderunt ſcripturæ, & ſermoni quem dixerat Ieſus. Cum autem eſſet Hieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomen eius, uidentes ſigna eius quæ ædebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes, nec opus haberet, ut quiſq; teſtaret de homine. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.

Erat autem homo ex phariſæis, III
Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic uenit ad Ieſum nocte, & dixit ei: Rabbi, ſcimus quod à deo ueneris magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Amen amẽ dico tibi: niſi quis natus fuerit è ſupernis, non poteſt uidere regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus: Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex?

μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς, ὅτι εἶπόν σοι, ὅτι δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν. τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλὰ οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπάγει. οὕτως ἐστὶ πᾶς, ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματος. ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ καθὼς μωσῆς ὕψωσε τὸν ὄφιν ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον, ἵνα κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται. ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς, ἦν γὰρ πονηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσσων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα. ὁ δὲ ποιῶν τὴν

Num potest in uentrem matris suæ iterum introire, ac nasci? Respondit Iesus: Amen amen dico tibi: nisi quis natus fuerit ex aqua & spiritu, non potest introire in regnum dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est. Ne mireris, quod dixi tibi, oportet uos nasci è supernis. Spiritus ubi uult spirat, & uocem eius audis, sed nescis unde ueniat, & quò uadat. Sic est omnis qui natus est è spiritu. Respõdit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri? Respondit Iesus, & dixit ei: Tu es ille magister Israëlis, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi: quod scimus, loquimur: & quod uidimus, testamur: & testimonium nostrum non accipitis. Si terrena dixi uobis, & non creditis, quomodo si dixero uobis cœlestia, credituri sitis? Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, filius hominis, qui est in cœlo. Et sicut Moses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternã. Sic enim deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit deus filium suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uero non credit, iam condemnatus est, quia non credidit in nomẽ unigeniti filij dei. Hæc est autẽ cõdemnatio, quod lux uenit in mundũ, & dilexerunt homines magis tenebras q̃ lucem. Erant eñ eorũ mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: nec uenit ad lucem, ne arguant opera ipsius. Qui autẽ operat veritatẽ,

πλὴν ἀληθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτου τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ιησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτου εἰς τὴν Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ ἐβάπτιζεν. * ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνὼν ἐγγὺς του Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ. καὶ παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. * οὔπω γὰρ ἦν βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. * Ἐγένετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Δ τὰ Ἰουδαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, ὃς ἦν μετά σου πέραν του Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη Ἰωάννης, καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδὲν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ του οὐρανου. * αὐτοὶ ὑμεῖς μαρτυρεῖτε, ὅτι εἶπον, οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστὸς, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. * ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν. ὁ δὲ φίλος του νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτου, χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν του νυμφίου. αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστι, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ του οὐρανου ἐρχόμενος, ἐπάνω πάντων ἐστί, καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε, τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτου οὐδεὶς λαμβάνει. ὁ λαβὼν αὐτου τὴν μαρτυρίαν, ἐσφράγισεν, ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς, τὰ ῥήματα του θεου λαλεῖ. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. * ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτου. * ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ του θεου μένει ἐπ' αὐτόν.

ueritatem, uenit ad lucem: ut conſpicua fiant facta ipſius, quod per deum ſint facta. Poſt hæc uenit Ieſus & diſcipuli eius in terram Iudæam, & illic morabat cum eis, ac baptizabat. Baptizabat autē & Ioannes in Aenon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic, & ueniebant ac baptizabantur. Nondum enim coniectus fuerat Ioannes in carcerem. Orta eſt autem quæſtio ex diſcipulis Ioannis cū Iudæis de purificatione. Et uenerunt ad Ioannem, & dixerūt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanē, cui tu teſtimonium perhibuiſti, ecce is baptizat, & omnes ueniunt ad eum. Reſpondit Ioannes, & dixit: Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cœlo. Ipſi uos teſtes eſtis, quod dixerim: non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum ante illum. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi qui ſtat & audit eum, gaudio gaudet ꝓpter uocem ſponſi. hoc ergo gaudium meum impletum eſt. illum oportet creſcere, me uero minui. Qui è ſupernis uenit, ſupra omnes eſt. Qui è terra ꝓfectus eſt, terrenꝰ eſt, & è terra loquit. Qui è cœlo uenit, ſupra omnes eſt: & qd uidit & audiuit, hoc teſtatur, & teſtimonium eius nemo accipit. Qui accepit eius teſtimonium, is obſignauit, quod deus uerax ſit. Nam is quē miſit deus, uerba dei loquitur: Non enim huic ad menſuram dat deus ſpiritū. Pater diligit filium, & omnia dedit illi in manum. Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autem incredulus eſt filio, non uidebit uitam, ſed ira dei manet ſuper eum.

κε γ κς δ κζ ι κη α κθ ι λ γ λα ι

Ως οὖν ἔγνω ὁ κύριος, ὅτι ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι, ὅτι Ιησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ, καὶ βαπτίζει, ἢ Ἰωάννης, καίτοιγε Ιησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτου, ΑΦΗΚΕ

Vt ergo cognouit dominus, audiſſe phariſæos, qd Ieſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret, cꝫ Ioannes: quancꝫ Ieſus ipſe nō baptizaret, ſed diſcipuli eiꝰ: IIII

λβ ζ λγ * Ἀφῆκε τὴν ἰουδαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν γαλιλαίαν. * Ἐδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς σαμαρείας. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, λεγομένην συχὰρ, πλησίον τοῦ χωρίου, ὃ ἔδωκεν ἰακὼβ ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ ἰακώβ. ὁ οὖν ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ. ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη. ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕδωρ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα τροφὰς ἀγοράσωσι, λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ σαμαρῖτις. πῶς σὺ ἰουδαῖος ὢν, παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰτεῖς οὔσης γυναικὸς σαμαρείτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶνται ἰουδαῖοι σαμαρείταις. ἀπεκρίθη ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς ἐστιν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτὸν, καὶ ἔδωκεν ἄν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, οὔτε ἄντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ βαθύ, πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῇ. πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου, διψήσει πάλιν. ὃς δὲ ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ γυνή. κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ὧδε ἀντλεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ ἐλθὲ ὧδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. οὐκ ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. καλῶς εἶπας, ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω, πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ὁ ἀνήρ. τοῦτο ἀληθὲς εἴρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε,

reliquit Iudæam, & abijt iterum in Galilæam. Oportebat autem eum transire per Samariam. Venit ergo in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sychar, iuxta prædium, quod dedit Iacob Ioseph filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic super fontem: Hora erat fermè sexta: Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi quod bibam. Nam discipuli eius abierant in ciuitatẽ, ut cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu Iudæus cum sis, potum à me poscis quæ sum mulier Samaritana? Non enim commercium habent Iudæi cum Samaritanis. Respondit Iesus, & dixit ei: Si scires donum dei, & quis sit qui dicit tibi: Da mihi quod bibam: tu petisses ab eo, & dedisset tibi aquam uiuam. Dicit ei mulier: Dñe, neq; quo haurias, habes: & puteus profundus est, unde ergo habes aquam illam uiuam? Num tu maior es patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius, & pecora eius? Respondit Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterũ. Quisquis autẽ biberit ex aqua quã ego dabo ei, non sitierit in æternũ: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternã. Dicit illi mulier: Domine, da mihi istam aquã ut non sitiam, neq; ueniam huc ad hauriendum. Dicit ei Iesus: Vade, uoca uirum tuum, & ueni huc. Respondit mulier, & dixit ei: Non habeo uirum. Dicit ei Iesus: Bene dixisti, nõ habeo uirum. Quinq; enim uiros habuisti, & nunc quẽ habes, nõ est tuus uir. Hoc uere dixisti. Dicit ei mulier: Domine, uideo qđ ꝓpheta es tu. Patres nostri in monte hoc adorauerũt, & uos dicitis:

γεπ, ὅτι ἐν ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε, ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν, ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν ἰουδαίων ἐστίν. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή. οἶδα ὅτι μεσσίας ἔρχεται, ὁ λεγόμενος χριστός, ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν ἅπαντα. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει. οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζητεῖς, ἢ τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις. δεῦτε ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μή τι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ μεταξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταί, λέγοντες. ῥαββεί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐγὼ βρῶσιν ἔχω φαγεῖν, ἣν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους. μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμόν βρῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ, καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων

citis: quod Hierosolymis est locus, ubi oporteat adorare. Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, uenit hora quando neq; in monte hoc, neq; Hierosolymis adorabitis patrem. Vos adoratis quod nescitis, nos adoramus quod scimus. quia salus ex Iudæis est. Sed uenit hora & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt patrem spiritu ac ueritate. Nam & pater tales quærit qui adorēt ipsum. Spiritus est deus, & eos qui adorant eum, spiritu ac ueritate oportet adorare. Dicit ei mulier: Scio quod Messias uenturus est, qui dicitur Christus. cum ergo uenerit ille, nobis nunciabit omnia. Dicit ei Iesus: Ego sum qui loquor tibi. Et continuo uenerunt discipuli eius, & mirabantur, quod cum muliere loqueretur. Nemo tamen dixit: quid quæris, aut cur loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abijt in ciuitatem, & dicit illis hominibus: Venite, uidete hominē, qui dixit mihi omnia quæcunq; feci. num hic est ille Christus? Exierunt ergo è ciuitate, & ueniebant ad eum. Interea rogabant eum discipuli, dicentes: Rabbi, comede. Ille autem dixit eis: Ego cibum habeo comedendum, quem uos nescitis. Dicebāt ergo discipuli inter se: Nunquis attulit ei quod ederet? Dicit eis Iesus: Meus cibus est, ut faciam quod uult is qui misit me, & perficiam opus eius. Nonne uos dicitis: adhuc quatuor menses sunt, & messis ueniet? Ecce dico uobis, attollite oculos uestros, & uidete regiones, quoniam albæ sunt iam ad messem. Et qui metit, mercedem accipit: & congregat fructum in uitam æternam: ut & qui seminat simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est sermo uerus, qd' alius est qui seminat, & alius est qui

θερίζω. ἐγὼ ἀπέσταλα ὑμᾶς θερίζειν, ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε. ἄλλοι κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσεληλύθατε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν σαμαρειτῶν διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικός, μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάντα, ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ σαμαρεῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας, καὶ πολλῷ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν πιστεύομεν, αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός.* μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν.* αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει.* ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ γαλιλαῖοι, πάντα ἑωρακότες, ὅσα ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ. καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλθεν οὖν πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλιλαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον.* καὶ ἦν τις βασιλικός, οὗ ὁ υἱὸς ἠσθένει ἐν καπερναούμ. οὗτος ἀκούσας, ὅτι Ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν γαλιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν, ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν, ἤμελλε γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικός. κύριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. πορεύου, ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀπήγγελαν λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπύθετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν, ἐν ᾗ κομψότερον ἔσχεν. εἶπον οὖν αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ, ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ὁ υἱός

λδ̄ ϛ λε̄ α λϛ̄ ι

λζ̄ γ

ϛ̄

metit. Ego misi uos ad metendum, quod uos non laborastis. Alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eum Samaritanorū propter sermonē mulieris, testificantis, quod dixisset sibi omnia, quæcunq; fecisset. Cum uenissent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eum ut apud se maneret. & mansit ibi duos dies. Ac multo plures crediderūt propter sermonē ipsius. & mulieri dicebant: Iam non propter tuam orationem credimus. ipsi enim audiuimus, & scimus, quod hic est uere seruator mundi Christus. Post duos autē dies exijt inde, & abijt in Galilæam. Ipse enim Iesus testatus est, qđ propheta in sua patria honorem nō haberet. Cum ergo uenisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, cum omnia uidissent, quæ fecerat Hierosolymis in die festo. & ipsi enim uenerant ad diem festum. Venit ergo Iesus iterum in Cana Galilææ, ubi fecerat ex aqua uinum. Et erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum. Hic cum audisset, quod Iesus aduenisset à Iudæa in Galilæam, abijt ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, ac sanaret ipsius filium: Siquidem is agebat animam. Dixit ergo Iesus ad eum: Nisi signa & prodigia uideritis, non creditis. Dicit ad eum regulus: Domine, descende priusq; moriatur filius meus. Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus uiuit. Credidit homo sermoni quē dixerat ei Iesus, & ibat. Iam autē eo descendente, serui occurrerūt ei, & nunciauerunt, dicētes: Filius tuus uiuit. Scisciatus est ergo horā ab eis, in qua melius habuisset. Et dixerunt ei: heri hora septima reliquit eū febris. Cognouit ergo pater, qđ illa hora erat, in qua dixisset sibi Iesus,

filius

ὑός σου ζῇ, καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς, καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον ἐ/ποίησεν ὁ Ιησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς
λη̄ α τὴν γαλιλαίαν. * Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ζ ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ Ιησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα, ἡ ἐπιλεγομένη ἑβραϊστὶ βηθσεδά, πέντε στοὰς ἔχουσα, ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν, ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ καὶ ἐτάρασσε τὸ ὕδωρ, ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν τοῦ ὕδατος ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ, τριάκοντα καὶ ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενίᾳ. τοῦτον ἰδὼν ὁ Ιησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς, ὅτι πολὺν ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ. Θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; Απεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν. κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλλῃ με εἰς τὴν κολυμβήθραν, ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. ἔγειραι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως ἐγίνετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράββατον αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ. σάββατόν ἐστιν, οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν
λθ̄ ι κράββατον, * Απεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον τὸν κράββατόν σου καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, τίς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον τὸν κράββατόν σου, καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν, ὁ γὰρ Ιησοῦς ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ Ιησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρον τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς ἰουδαίοις. ὅτι Ιησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον

filius tuus uiuit. & credidit ipse & domus eius tota. Hoc iterũ secũdũ signũ ædidit Iesus cũ uenisset à Iudæa in Galilæam.

Post hæc erat dies festus Iudæorũ, & ascendit Iesus Hierosolymam. Est autẽ Hierosolymis ad probaticã piscina, quæ nominatur Hebraice bethseda, quinq; porticus habẽs, in his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorũ, expectantiũ aquæ motũ. Angelus enim descendebat certo tẽpore in piscinam, & turbabat aquã. Itaq; qui primus descendisset post turbationem aquæ, sanus fiebat, à quocunq; detinebatur morbo. Erat autem quidam homo illic, qui triginta & octo annos morbo tenebatur. Hunc cum uidisset Iesus decumbentem, & cognouisset, quod iam multũ temporis morbo teneret, dicit ei: Vis sanus fieri? Respondit ei languidus: Domine, hominẽ nõ habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam. Sed interim dum ego uenio, iam alius ante me descendit. Dicit ei Iesus: Surge, tolle grabatũ tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille, & sustulit grabatum suũ, & ambulabat. Erat autẽ sabbatũ in die illo. Dicebant ergo Iudæi ei, qui sanatus fuerat: Sabbatũ est, nõ licet tibi tollere grabatũ. Respondit eis: Qui me sanũ fecit, is mihi dixit: tolle grabatũ tuum, & ambula. Interrogauerunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, tolle grabatũ tuũ, & ambula? Is aũt qui san⁹ fuerat effectus, nesciebat quis esset. Iesus em̃ subduxit se qd' turba esset eo in loco. Postea reperit eũ Iesus in tẽplo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, ne post hac pecces, ne quid deteri⁹ tibi cõtingat. Abijt ille homo, & nunciauit Iudæis, qd' Iesus esset à q̃ sanat⁹ fuisset. Ac ꝓpterea

V

Ecce sanus factus es post hac ne pecces etc.

ἐδίωκον τὸν Ιησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ Ιησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς. ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀγὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον ἔλυε τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν, ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ιησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ, ἃ αὐτὸς ποιεῖ. καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱὸς, οὓς θέλει ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. * ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν. * ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, καὶ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν. ὅτι

μ α

μα ι

persequebantur Iudæi Iesum, & quærebant illum occidere, quod ista fecisset in sabbato. Iesus autem respondit eis: Pater meus ad hoc usq; temporis operatur, & ego operor. Propterea ergo magis quærebant eum Iudæi interficere, quia non solum soluisset sabbatum, sed & patrem suum dixisset deum, æqualem se faciens deo. Respondit itaq; Iesus, & dixit eis: Amen amen dico uobis, non potest filius à se facere quicquam, nisi quid uiderit patrem facientem. Quæcunque enim ille fecerit, hæc itidem & filius facit. Pater enim diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse facit: & maiora his demonstrabit ei opera, ut uos miremini. Sicut enim pater suscitat mortuos & uiuificat, sic & filius quos uult, uiuificat. Neque enim pater iudicat quenquam, sed omne iudicium dedit filio, ut omnes honorẽt filium, sicut honorant patrem. Qui non honorat filium, non honorat patrem qui misit illum. Amen amen dico uobis, qui sermonem meum audit, & credit ei qui misit me, habet uitam æternam, & in cõdemnationem non ueniet, sed transiuit à morte in uitam. Amen amen dico uobis, quod ueniet hora, & nunc est, quando mortui audient uocem filij dei: & qui audierint, uiuent. Sicut enim pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio habere uitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicandi quoq;, quia filius hominis est. Nolite mirari hoc, quia ueniet hora, in qua omnes qui in monumẽtis sunt, audient uocem eius, & prodibunt, qui bona fecerunt, in resurrectionẽ uitæ: qui uero mala egerunt, in resurrectionẽ cõdemnationis. Non possum ego ex meipso facere quicq;. Sicut audio, iudico, & iudiciũ meũ iustum est,

quia

μβ α μγ ι

* ὅτι οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός. * Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία, ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ καιόμενος καὶ φαίνων, ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου. * τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατήρ, ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ὅτι ὁ πατήρ με ἀπέσταλκε. καὶ ὁ πέμψας με πατήρ, αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ, οὔτε φωνὴν αὐτοῦ ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε, * καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ, καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμβάνετέ με. ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; μὴ δοκεῖτε, ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα, ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί, περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε; * Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν

μβ α μγ ι

quia non quæro uoluntatem meam, sed uoluntatem eius qui misit me, patris. Si ego testimoniū perhiberem de meipso, testimonium meum non esset uerum. Alius est qui testimonium perhibet de me, & scio uerum esse testimoniū, quod testatur de me. Vos misistis ad Ioannē, & is testimonium reddidit ueritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio, sed hæc dico, ut uos salui sitis. Ille erat lucerna ardens & lucens, uos autem uoluistis ad tempꝰ exultare in luce eius. At ego testimonium habeo maius testimonio Ioannis. Opera enim quæ dedit mihi pater ut perficiam ea, ipsa inquam opera quæ ego facio, testantur de me, quod pater miserit me. Et qui misit me pater, ipse testatus est de me. Neq; uocem eius unquam audistis, neq; speciem eius uidistis. & sermonem eius non habetis, in uobis manentē: quia quem misit ille, huic uos nō creditis. Scrutamini scripturas, quia uos uidemini uobis in ipsis uitam æternam habere: & illæ sunt, quæ testantur de me, nec uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Gloriam ab hominibus non accipio, sed cognoui uos, quod dilectionem dei non habeatis in uobis. Ego ueni nomine patris mei, nec recipitis me. Si alius uenerit nomine suo, illum recipietis. Quomodo uos potestis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam quæ à solo deo proficiscitur, non quæritis? Nolite putare, quod ego accusaturus sim uos apud patrem. Est qui accusat uos Moses, in quo uos speratis. Si enim credidissetis Mosi, credidissetis utiq; mihi, de me enim ille scripsit. Si autem illius scriptis non creditis, quomodo uerbis meis credetis?

μδ γ

με ι

μς α

Post hæc abijt Iesus trans VI

φλ mare

τ θαλάσσης τ γαλιλαίας τ τιβεριάδος, καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐώρων αὐτ τὰ σημεῖα, ἃ ἐποίει ἐπὶ τ ἀσθενούντων. * Ἀνῆλθε δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τ μαθητῶν αὐτ. * Ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ τ ἰουδαίων. * Ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ θεασάμενος, ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγοράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλεγε πειράζων αὐτόν, αὐτὸς γὰρ ᾔδει τί ἔμελλε ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος. Διακοσίων δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτου, ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέτρου. ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε ὃ ἔχει πέντε ἄρτους κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια, ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν εἰς τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς. ποιήσατε τοὺς ἀνθρώπους ν ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ τόπῳ. ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας δέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις, ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψαρίων ὅσον ἤθελεν. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτου. συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνήγαγον οὖν καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασμάτων ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐπερίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. * οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς, ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι, καὶ ἁρπάζειν αὐτόν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, * ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς δὲ ὀψία ἐγένετο κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτ ἐπὶ τ θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο πέραν τ θαλάσσης εἰς καπερναούμ, καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἥτε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος διήγει-

mare Galilææ quod eſt Tiberiadis, & ſequebat eum turba multa, quia uidebant eius ſigna, quæ faciebat ſup his qui infirmabant. Subijt autē in montē Ieſus, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. Inſtabat autē paſcha dies feſtus Iudæorū. Cum ſuſtuliſſet ergo oculos Ieſus, & uidiſſet, quod multa turba ueniret ad ſe, dicit ad Philippū: Vnde emem⁹ panes, ut edant iſti? Hoc autē dicebat tentans eum, ipſe em̄ ſciebat quid eſſet facturus. Reſpōdit ei Philippus: Ducentorū denariorū panes nō ſufficiūt eis, ut unuſquiſq; puſillū quippiā accipiat. Dicit ei unus ex diſcipulis ipſius, Andreas frater Simonis Petri: Eſt puer unus hic qui habet quinq; panes ordeaceos & duos piſces. ſed hæc qd ſunt inter tam multos? Dixit autē Ieſus: Facite ut homines diſcumbant. Erat aūt gramē multū in eo loco. Diſcubuerūt ergo uiri numero fermè quinquies mille. Accepit autē panes Ieſus, cumq; gratias egiſſet, diſtribuit diſcipulis, diſcipuli uero diſcumbentibus. Similiter & ex piſcibus q̄tū uolebat. Vt autē impleti ſunt, dicit diſcipulis ſuis: Colligite quæ ſuperfuerūt fragmēta ne qd pereat. Collegerunt ergo, & impleuerūt duodecim cophinos fragmētorū ex quinq; panib⁹ ordeaceis, quæ ſuperfuerāt his q comederant. Illi ergo homines cum uidiſſent qd Ieſus fecerat ſignū, dicebant: Hic eſt uere ꝓpheta ille qui uēturus eſt in mundū. Ieſus ergo cum cognouiſſet qd uenturi eſſent, ac rapturi ipſum ut facerent ipſum regē, ſeceſſit iterū in montē ipſe ſolus. At ubi iam ueſpera eſſet, deſcenderunt diſcipuli eius ad mare. & conſcenſa naui, uenerunt traiecto mari ad oppidum Capernaum. Iamq; tenebræ erant, nec uenerat ad eos Ieſus. Mare autem uento magno flante intumeſcebat.

διηγείρετο. ἐληλακότες οὖν ὡς σταδίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ΙΗΣΟΥΝ περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς. ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον.

κβ * τῇ ἐπαύριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, εἶδον ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰμὴ ἓν ἐκεῖνο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνεισῆλθε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ ΙΗΣΟΥΣ εἰς τὸ πλοιάριον, ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον. ἄλλα δὲ ἦλθε πλοιάρια ἐκ τιβεριάδος ἐγγὺς τοῦ τόπου, ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ κυρίου. ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ οὐκ ἔστιν ἐκεῖ, οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν καὶ αὐτοὶ εἰς τὰ πλοιάρια, καὶ ἦλθον εἰς καπερναούμ, ζητοῦντες τὸν ΙΗΣΟΥΝ. καὶ εὑρόντες αὐτὸν πέραν τῆς θαλάσσης, εἶπον αὐτῷ. ῥαββεί, πότε ὧδε γέγονας; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε. ἐργάζεσθε μὴ τὴν βρῶσιν τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑμῖν δώσει, τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν ὁ θεός. εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ καὶ εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτό ἐστι τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύητε εἰς ὃν ἀπέσταλεν ἐκεῖνος. * εἶπον οὖν αὐτῷ. τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; * οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμμένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ

intumescebat. Cum remigassent ergo fermè stadia uiginti quinq; aut triginta, uident Iesum ambulantem super mare, & appropinquantem naui, ac timuerũt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere. Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & illico nauis appulerat terræ ad quam ibant. Postero die turba quæ stabat trans mare, ut uidit, quod nauicula alia nõ esset ibi, nisi una illa in quam ingressi fuerant discipuli eius, & qđ nõ introisset cũ discipulis suis Iesus in nauiculam, sed soli discipuli eius abissent: Aliæ uero superuenerũt nauiculæ à Tiberiade iuxta locum ubi comederant panem, posteaquam gratias egisset dominus: Cum ergo uidisset turba, quod Iesus nõ esset ibi neq; discipuli eius, ascenderunt & ipsi in nauiculas & uenerunt Capernaum, quærentes Iesum, & cum inuenissent eum trans mare, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ueneisti? Respõdit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico uobis, quæritis me, non quia uidistis signa, sed quia comedistis de panibus, & saturati estis. Operemini non cibum qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. hunc enim pater consignauit deus. Dixerũt ergo ad eum: Quid facimus, ut operemur opera dei? Respõdit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum quem misit ille. Dixerunt ergo ei: Quod ergo tu facis signum, ut uideamus & credamus tibi? quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptum est: Panem de cœlo dedit eis ad edendum. Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico uobis, nõ Moses dedit uobis illum panẽ de cœlo, sed pater meus dat uobis panem de cœlo uerum. Panis enim dei

est

ὄχλῳ ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν δι-
δοὺς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν. Κύ-
με ριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον.* Εἶ-
α πεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς
ζωῆς, ὁ ἐρχόμενος πρός με οὐ μὴ πεινάσῃ,
καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ πώπο-
τε. Ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ με καὶ
μς οὐ πιστεύετε.* Πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατὴρ,
ι πρός ἐμὲ ἥξει. καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με, οὐ
μζ μὴ ἐκβάλω ἔξω,* ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ
α οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλ-
λὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με. τοῦτο δέ
ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με πατρός,
ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ μοι μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐ-
τοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
μη *Τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με,
ι ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐ-
τὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν
μθ ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.* Ἐγόγγυζον οὖν οἱ
α Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ
ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἔλε-
γον. Οὐχ οὗτός ἐστιν Ιησοῦς, ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡ-
μεῖς οἴδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος, ὅτι ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
ξβ βέβηκα.* Ἀπεκρίθη οὖν ὁ Ιησοῦς, καὶ εἶπεν αὐ-
ι τοῖς. Μὴ γογγύζετε μετ' ἀλλήλων. οὐδεὶς δύ-
ναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμ-
ψας με ἑλκύσῃ αὐτόν. καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐ-
τὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἐστι γεγραμμένον ἐν
τοῖς προφήταις, καὶ ἔσονται πάντες διδα-
κτοὶ τοῦ θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούσας παρὰ τοῦ πα
ξα τρὸς καὶ μαθὼν, ἔρχεται πρός με.* οὐχ ὅτι τὸν
γ πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ.
ξβ οὗτος ἑώρακε τὸν πατέρα.* Ἀμὴν ἀμὴν λέ-
ι γω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώνι-
ξγ ον.* Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς.* οἱ πατέ-
α ρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ
ξδ ἀπέθανον, οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρα-
ι νοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ
ξε μὴ ἀποθάνῃ.* Ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ
α τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου
τοῦ

est qui de cœlo descendit, & dat uitam mundo. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper da nobis panem istum. Dixit autem eis Iesus: Ego sum panis uitæ. Qui uenit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam. Sed dixi uobis, quod etiam uidistis me, nec creditis. Omne quod dat mihi pater, ad me ueniet: & eum qui uenerit ad me, nō eiicio foras. Quia descendi de cœlo: ut faciam non quod ego uolo, sed quod uult is qui misit me. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me patris, ne quid perdam ex omnibus quæ dedit mihi, sed resuscitem illa in nouissimo die. Hæc est autem uoluntas eius qui misit me: ut omnis qui uidet filium & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego suscitabo eum in nouissimo die. Murmurabant ergo Iudæi de illo, qđ dixisset, ego sum panis ille, qui de cœlo descendi. Et dicebant: Nonne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic, de cœlo descendi? Respondit ergo Iesus, & dixit eis: Nolite murmurare inter uos. Nemo potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum, & ego suscitabo eum in nouissimo die. Est scriptum in prophetis, & erunt omnes docti à deo. Omnis ergo qui audiuit à patre & didicit, uenit ad me, non quod patrem uiderit quisquam, nisi is qui est à deo, hic uidit patrem. Amen amen dico uobis, qui confidit mihi, habet uitam æternam. Ego sum panis ille uitæ. Patres uestri comederunt manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut ex ipso edat aliquis, & non moriatur. Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. Si quis ederit ex hoc

pane,

του ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. * Ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * Ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθῶς ἐστι πόσις. * Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα καὶ ἀπέθανον. ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν Καπερναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον. σκληρός ἐστιν οὗτος ὁ λόγος, τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς. τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλίζει; * ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; * τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν, ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ οὐδέν. * τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λελάλημκα ὑμῖν, πνεῦμά ἐστι καὶ ζωή ἐστιν, ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν, * ἤδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ πιστεύοντες. καὶ τίς ἐστιν ὁ παραδώσων αὐτόν, * καὶ ἔλεγε. Διὰ τοῦτο εἰρηκα ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ πατρός μου. ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ οὐκ ἔτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα. Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν.

Ἀπεκρίθη

pane, uiuet in æternũ. Et panis quẽ ego dabo, caro mea eſt, quam ego dabo pro mundi uita. Decertabant ergo Iudæi inter ſe, dicentes: Quomodo poteſt hic nobis carnem dare ad edendum? Dixit ergo eis Ieſus: Amen amen dico uobis, niſi ederitis carnem filij hominis, & bibe ritis eius ſanguinem, non habetis uitam in uobis. Qui edit meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet uitam æternam: & ego ſuſcitabo eum in nouiſſimo die. Caro enim mea uere eſt cibus, & ſanguis meus uere eſt potus. Qui edit meã carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet & ego in illo. Sicut miſit me uiuẽs pater, ita & ego uiuo propter patrem: & qui ederit me, & ipſe uiuet propter me. Hic eſt panis qui de cœlo deſcendit: non ſicut comederunt patres ueſtri manna, & mortui ſunt: Qui ederit hunc panem, uiuet in æternum. Hæc dixit in ſynagoga docens in Capernaum. Multi ergo his auditis ex diſcipulis eius dixerunt: Durus eſt hic ſermo. Quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſemetipſum, quod murmurarent de hoc diſcipuli ipſius, dixit eis: Hoc uos offendit? Quid igitur ſi uideritis filium hominis aſcendentem eò ubi erat prius? Spiritus eſt qui uiuificat, caro nõ prodeſt quicq̃. Verba quæ ego loquor uobis, ſpiritus & uita ſunt. Sed ſunt quidam ex uobis qui nõ credunt. Nouerat enim ab initio Ieſus, qui eſſent non credentes, & quis proditurus eſſet ipſum. Et dicebat: Propterea dixi uobis, quod nemo poteſt uenire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex eo tempore multi diſcipulorum eius deſciuerunt eo relicto, nec amplius cum illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ad duodecim: Num & uos uultis abire?

s Reſpondit

οδ΄ ι΄ *Απεκρίθη οὖν αὐτῷ σίμων πέτρος. κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις, καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. οε΄ ι΄ * Απεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην, καὶ ἐξ ὑμῶν εἷς διάβολός ἐστιν; ἔλεγε δὲ τὸν ἰούδαν σίμωνος ἰσκαριώτου, οὗτος γὰρ ἤμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα. καὶ περιεπάτει ὁ ιησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν ἰουδαίαν, ἵνα, καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παῤῥησίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πάρεστιν, ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς. ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτήν ταύτην, ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὔπω πεπλήρωται. ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ γαλιλαίᾳ. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτήν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ. οἱ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον. ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις, οἱ μὲν ἔλεγον, ὅτι ἀγαθός ἐστιν, ἄλλοι δὲ ἔλεγον, οὔ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι παῤῥησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς μεσούσης, ἀνέβη ὁ ιησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν καὶ ἐδίδασκε, καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. πῶς οὗτος γράμματα οἶδεν μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη

Respondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? uerba uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quod tu es Christus filius dei uiui. Respondit eis Iesus: Nonne ego uos duodecim elegi, & ex uobis unus diabolus est? Dicebat autem de Iuda Simonis Iscariota. Hic enim erat proditurus eum, cum esset unus ex duodecim.

VII Versabat᷑ Iesus post hæc in Galilæa, non enim uolebat in Iudæa uersari, quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autē in propinquo dies festus Iudæorū scenopegia. Dixerunt igitur ad eum fratres ei⁹: Transi hinc, & uade in Iudæam, ut & discipuli tui uideant opera tua quæ facis. Nemo quippe in occulto facit aliquid, & quærit ipse palam esse. Si hæc facis, declara teipsum mundo. Nam ne fratres quidē eius credebant in eum. Dicit ergo eis Iesus: Temp⁹ meū nōdū adest, tēpus autē uestrū semp est paratū. Non potest mūdus odisse uos, me autē odit: quia ego testimoniū fero de illo, qđ opera eius mala sint. Vos ascendite ad diem festum hunc. Ego nōdum ascendo ad festum hoc, quia meum tempus nondum impletū est. Hæc autē cum dixisset illis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderūt fratres eius, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifeste, sed uelut in occulto. Iudæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant: Vbi est ille? Et murmur multum erat in turbis de eo. Quidam em̄ dicebant, bonus est: alij autē dicebant, nō, sed seducit turbam. Nemo tamē palam loquebat᷑ de illo ꝓpter metū Iudæorū. Cum autē iam dimidiū festi peractum esset, ascendit Iesus in templum ac docebat. Et mirabant᷑ Iudæi, dicentes: Quomodo hic literas scit, cū nō didicerit? Respondit

κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔιπεν. Ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστὶν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰδίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν, οὗτος ἀληθής ἐστι, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε. Δαιμόνιον ἔχεις, τίς σε ζητεῖ ἀποκτεῖναι; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων, καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον. εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινὲς ἐκ τῶν ἱεροσολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; καὶ ἴδε παῤῥησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι. μήποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ χρισός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ χρισὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. * ἔκραξεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ λέγων, καί με οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί. καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτὸν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμί, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. * ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ* πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χρισὸς ὅταν ἔλθῃ, μή τι πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκουσαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ ταῦτα. * καὶ ἀπέστειλαν οἱ φα

spondit eis Ieſus, & dixit: Mea doctrina nō eſt mea, ſed eius qui miſit me. Si quis uoluerit uoluntati eius obtemperare, cognoſcet de doctrina, utrum ex deo ſit, an ego à meipſo loquar. Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit. Qui autē quærit gloriā eius qui miſit ipſum, hic uerax eſt, & iniuſtitia in illo non eſt. Nonne Moſes dedit uobis legem, & tamen nemo ex uobis factis præſtat legē? Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit: Dæmonium habes, Quis te quærit interficere? Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnū opus feci, & omēs miramini. Propterea Moſes dedit uobis circumciſionem: nō quia ex Moſe ſit, ſed ex patribus. Et tamē in ſabbato circumciditis hominem. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut nō ſoluatur lex Moſi, mihi indignamini, quod totum hominē ſanum fecerim in ſabbato? Nolite iudicare ſecundū aſpectum, ſed iuſto iudicio iudicate. Dicebant ergo quidam ex Hieroſolymitanis: Nonne hic eſt quē quærunt interficere? Atqui ecce palam loquitur, & nihil ei dicunt. Num uere cognouerūt principes, hunc eſſe uere Chriſtum? Sed hunc nouimus unde ſit, Chriſtus autē cum uenerit, nemo ſcit unde ſit. Clamabat ergo Ieſus in templo docens, ac dicēs: Et me noſtis, & unde ſim noſtis, & à meipſo non ueni, ſed eſt uerax qui miſit me, quē uos nō nouiſtis. Ego uero noui eū, quia ab ipō ſum, & ille me miſit. Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo miſit in illum manus, quia nondū uenerat hora eius. De turba autē multi crediderūt in eum, ac dicebant: Chriſtus cum uenerit, num ſigna plura ædet ijs quæ hic ædidit? Audierūt phariſæi turbam murmurantē de illo hæc, & miſerūt

οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. * Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. * ζητήσετέ με καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ ἰουδαῖοι πρὸς ἑαυτούς. ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι, ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς ἕλληνας; τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὑρήσετε, καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς, εἱστήκει ὁ ἰησοῦς καὶ ἔκραξε, λέγων. ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι ὁ ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη, * πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ἀληθῶς προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. * ἄλλοι δὲ ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος δαβὶδ, καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν δαβὶδ, ὁ χριστὸς ἔρχεται; * σχίσμα οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν, * τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτὸν, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβαλεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. * ἦλθον οἱ ὑπηρέται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι. διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται. οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ φαρισαῖοι. μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνησθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπικατάρατοί εἰσι. Λέγει νικόδημος πρὸς αὐτούς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς

pharisæi ac principes sacerdotum ministros ut apprehenderēt eum. Dixit ergo eis Iesus: Adhuc pusillum temporis uobiscū sum, & abeo ad eum qui me misit. Quæretis me, nec inuenietis: & ubi ego sum, eò uos non potestis uenire. Dixerunt ergo Iudæi inter sese: Quò hic iturus est, quia nō inueniemus eum? Num in dispersionē gentium iturus est, & docturus gentes? Quis est hic sermo quem dixit, quæretis me, & non inuenietis: & ubi ego sum, eò uos nō potestis uenire? In nouissimo autem die magno festi stabat Iesus & clamabat, dicens: Si quis sitit, ueniat ad me & bibat. Qui credit in me sicut dicit scriptura, Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in ipsum. Nondum enim erat spiritus sanctus, quia Iesus nondum erat glorificatus. Multi ergo de turba cum audissent hunc sermonem, dicebant: Hic est uere propheta. Alij dicebant: Hic est Christus. Quidam autē dicebant: Num à Galilæa ueniet Christus? Nonne scriptura dicit, quod ex semine Dauid, & de Bethleem castello, ubi erat Dauid, ueniet Christus? Dissensio itaque orta est in turba propter eum. Quidam autem ex ipsis uolebant apprehendere eum, sed nemo coniecit in eum manus. Venerunt ergo ministri ad pontifices & pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Nunquam sic locutus est homo, sicut hic homo. Responderunt ergo eis pharisæi: Num & uos seducti estis? Nunquis ex principib⁹ credidit in eum, aut ex pharisæis? Sed turba hæc quæ nō nouit legē, execrabiles sunt. Dicit Nicodemus ad eos, is qui uenerat ad eum no-

cte,

κτὸς πρὸς αὐτὸν, εἰς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γνῷ τί ποιεῖ; Απεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ερεύνησον καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται. καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

Ιησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. φέρουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐν μοιχείᾳ κατα λειφθεῖσαν, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ. Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατειλήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη. ἐν δὲ τῷ νόμῳ μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι. σὺ οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτὸν, ἵνα ἔχωσι κατηγορεῖν αὐτοῦ. Ο δὲ Ιησοῦς κατακύψας, τῷ δακτύλῳ κατέγραφεν εἰς τὴν γῆν. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας, εἶπε πρὸς αὐτούς. Ο ἀναμάρτητος ὑμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. καὶ πάλιν κατακύψας ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐξήρχοντο εἷς καθεὶς, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ κατελείφθη μόνος ὁ Ιησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ ἑστῶσα. Ανακύψας δὲ ὁ Ιησοῦς, καὶ μηδένα θεασάμενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ. Ἡ γυνὴ, ποῦ εἰσὶν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί σου; οὐδείς σε κατέκρινεν; Ἡ δὲ εἶπεν. οὐδείς κύριε. εἶπε δὲ ὁ Ιησοῦς. οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν ὁ Ιησοῦς αὐτοῖς ἐλάλησε, λέγων. Εγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φαρισαῖοι. σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς, ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής. Απεκρίθη Ιησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς. κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθὴς ἔστιν ἡ μαρτυρία μου, ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς δὲ οὐκ οἴδατε

cte, qui unus erat de numero eorū? Num lex noſtra iudicat hominē, niſi prius audierit ab ipſo, & cognouerit quid faciat? Reſponderūt, & dixerunt ei: Num & tu Galilæus es? Scrutare & uide, qđ à Galilæa propheta nō ſurrexerit. Et profectus eſt unuſquiſq; in domū ſuam.

Ieſus autē perrexit in montē oliuarū, VIII & diluculo iterū uenit in templum, cunctuſq; populus uenit ad eum, & ſedens docebat eos. Adducunt autem ad eum ſcribæ & phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & cū ſtatuiſſent eā in medio, dicunt ei: Magiſter, hæc mulier deprehenſa eſt in ipſo adulterio. In lege autem Moſes præcepit nobis ut huiuſmodi lapidarentur. Tu ergo quid dicis? Hoc autē dicebant tentantes eum, ut poſſent accuſare eum. Ieſus autē inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Cum ergo perſeuerarent interrogare, erexit ſe, & dixit eis: Qui ueſtrū immunis eſt à peccato, primus in illam lapidē iaciat. Et iterū ſe inclinans ſcribebat in terra. Audientes autē hæc ſingulatim alius poſt aliū exibant, initio facto à ſenioribus, & relictus eſt ſolus Ieſus, ac mulier in medio ſtans. Cū autē erexiſſet ſe Ieſus, & neminē uideret præter mulierē, dixit ei: Mulier, ubi ſunt illi tui accuſatores? Nemo te cōdēnauit? Quæ dixit: Nemo dñe. Dixit autē Ieſus: Nec ego te cōdēno. Vade, & poſthac ne peccaueris. Iterū ergo Ieſus locutus eſt eis, dicēs: Ego ſum lux mūdi. Qui ſequitur me, nō ambulabit in tenebris, ſed habebit lumē uitæ. Dixerūt ergo ei phariſæi: Tu de teipſo teſtaris, teſtimonium tuū non eſt uerū. Reſpōdit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeam de meipſo, uerū eſt teſtimoniū meum, quia ſcio unde ueni, & quò uado. uos autem

οἶδατε πόθεν ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. ὑμεῖς κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε, ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. καὶ ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής ἐστιν. ὅτι μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. καὶ ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ γέγραπται, ὅτι δύο ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής ἐστιν. Ἐγώ εἰμι ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ πέμψας με πατήρ. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστιν ὁ πατήρ σου; * Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. οὔτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε τὸν πατέρα μου· εἰ ἐμὲ ἤδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἤδειτε ἄν. * ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ γαζοφυλακείῳ, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ οὐδεὶς ἐπίασεν αὐτόν, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. * Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἐγὼ ὑπάγω καὶ ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε. ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, μήτι ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω εἰμί. ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν, ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. Σὺ τίς εἶ; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν, ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστιν. κἀγὼ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε γνώσεσθε, ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστιν. οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ, ποιῶ πάντοτε. ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς

nescitis unde uenio, & quò uado. Vos secundum carnem iudicatis, ego non iudico quenq̃: porrò & si iudicem ego, iudicium meum uerum est, quia solus non sum, sed ego & qui misit me pater. Quin & in lege uestra scriptum est, quod duorum hominum testimonium uerum est. Ego sum qui testimonium fero de me ipso, & testimonium fert de me qui misit me pater. Dicebant ergo ei: Vbi est pater tuus? Respondit Iesus: Neq; me nostis, neq; patrẽ meum. Si me nouissetis, & patrẽ meum nouissetis. Hæc uerba locutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo. Et nemo apprehendit eum, quia nondum uenerat hora eius. Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego uado & quæretis me, & in peccato uestro moriemini. quò ego uado, uos non potestis uenire. Dicebant ergo Iudæi: Num interficiet semetipsum, quia dicit: quò ego uado, uos non potestis uenire? Et dicebat eis: Vos ab infernis estis, ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis, ego non sum de hoc mundo. Dixi ergo uobis, quod moriemini in peccatis uestris. Si enim nõ credideritis, quod ego sum, moriemini in peccatis uestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et dicit eis Iesus: In primis qd' & loquor uobis. Multa habeo quæ de uobis loquar ac iudicẽ, sed qui me misit, uerax est: & ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mũdo. Non cognouerũt, qd' de patre eis locutus esset. Dixit ergo eis Iesus: Cum exaltaueritis filium hominis, tunc cognoscetis qd' ego sim, & à me ipso faciam nihil: sed ita ut docuit me pater, hæc loquar. Et qui me misit, mecũ est. Nõ reliquit me solũ pater, quia ego quæ placita sunt ei, facio semp. Hæc illo loquẽte multi crediderunt in eũ. Dicebat ergo

Iesus

Ιησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ Ἰουδαίους. Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστε, καὶ γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ. σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε, πῶς σὺ λέγεις, ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. Ἐγὼ ὃ ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ, καὶ ὑμεῖς οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ. ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ. τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ. ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα, ἕνα πατέρα ἔχομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ. Ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον καὶ ἥκω. οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλὰ ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. Διὰ τί τὴν λαλιὰν τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ. καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ, ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν ἰδίων λαλεῖ, ὅτι ψεύστης ἐστὶν, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ

Iesus ad eos qui crediderant ipsi Iudæos: Si uos manseritis in sermone meo, uere discipuli mei estis: & cognoscetis ueritatem, & ueritas liberos reddet uos. Responderunt ei: Semen Abrahæ sumus, neque cuiq; seruiuimus unquam. quomodo tu dicis, liberi reddemini? Respondit eis Iesus: Amen amen dico uobis, quod omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Seruus autem non manet in domo in æternum, filius manet in æternum. Si ergo uos filius liberos reddiderit, uere liberi estis. Scio qd semen Abrahæ sitis. Sed quæritis me interficere, quia sermo meus non habet locum in uobis. Ego quod uidi apud patrem meum, loquor: & uos quod uidistis apud patrem uestrum, facitis. Responderunt & dixerunt ei: Pater noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis. Nunc autem quæritis me interficere hominem, qui ueritatem uobis locutus sum, quam audiui à deo. hoc Abraham nõ fecit. Vos facitis opera patris uestri. Dixerunt itaq; ei: Nos è stupro non sumus nati. Vnum patrem habemus deum. Dixit eis Iesus: Si deus pater uester esset, diligeretis utique me. Ego enim ex deo processi & ueni. Neq; enim à meipso ueni, sed ille me misit. Quare loquelam meam non agnoscitis? quia non potestis audire sermonem meum. Vos ex patre diabolo estis, & desyderijs patris uestri uultis obsequi. Ille homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est, atq; eius rei pater. Ego autem quia ueritatẽ dico, non creditis mihi. Quis ex uobis arguit me de peccato? Si ueritatem dico, quare uos

οὐ πιστεύετέ μοι; ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει, διὰ τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ. οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι σαμαρείτης εἶ σὺ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἠτιμάσατέ με; ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου. ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς αἰῶνα. Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. Νῦν ἐγνώκαμεν, ὅτι δαιμόνιον ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανε, καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ λέγεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσηται θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅς τις ἀπέθανε; καὶ οἱ προφῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς. ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτὸν, ἡ δόξα μου οὐδέν ἐστιν. ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι, καὶ οὐκ ἐγνώκατε αὐτόν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω, ὅτι οὐκ οἶδα αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν ψεύστης, ἀλλ' οἶδα αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμὴν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. ἦραν οὖν λίθους, ἵνα βάλωσιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ.

Καὶ παράγων ὁ Ἰησοῦς, εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς, καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες. ῥαββεί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὔτε οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν.

non creditis mihi? Qui ex deo est, uerba dei audit. Propterea uos non auditis, quia ex deo nō estis. Responderūt ergo Iudæi, & dixerūt ei: Nōne bene dicimus nos, qđ Samaritanus es tu, & dæmoniū habes? Respondit Iesus: Ego dæmoniū non habeo, sed cohonesto patrē meū, & uos ignominia affeciſtis me. Ego autem non quæro gloriā meam: est qui quærat & iudicet. Amen amē dico uobis, si quis sermonē meū seruauerit, mortē nō uidebit in æternum. Dixerūt ergo illi Iudæi: Nunc cognouimus quod dæmoniū habeas. Abrahā mortuus est & pphetæ, & tu dicis: si quis sermonē meū seruauerit, nō gustabit mortē in æternū. Nunquid tu maior es patre nostro Abraham, qui mortuus est? Et prophetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Respōdit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est. Est pater meus qui glorificat me, quē uos dicitis deum uestrū esse, & tamē nō cognouiſtis eum, ego autē noui eum. Et si dixero, qđ nō nouerim eum, ero similis uestri mēdax. Sed noui eum, & sermonem eius seruo. Abrahā pater uester exultauit ut uideret diē meū, & uidit atq; gauisus est. Dixerūt ergo Iudæi ad eum: Quinquaginta annos nōdum habes, & Abraham uidiſti? Dixit eis Iesus: Amen amē dico uobis, anteqū Abraham esset ego sum. Tollebant ergo lapides, ut iacerent in eū. Iesus autē absc̄ōdit se, & exiuit è templo. IX Et præteriēs Iesus uidit hominē cæcum à natiuitate, & interrogauerunt eum discipuli eius, dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic an parētes eius, ut cæcus nasceret? Respondit Iesus: Neq; hic peccauit, neq; parentes eius, sed ut manifestentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui misit me donec dies est.

ἐσίμ. ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμὶ τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύσματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπεσταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων. οἱ οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον, ὅτι πρωχὸς ἦν, ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος, καὶ προσαιτῶν; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι οὗτός ἐστιν. ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτῷ ἐστιν. ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ. πῶς ἠνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. ἄνθρωπος λεγόμενος ΙΗΣΟΥΣ, πηλὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ εἶπέ μοι. ὕπαγε εἰς τὸν κολυμβήθραν τοῦ σιλωὰμ, καὶ νίψαι. ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. εἶπον οὖν αὐτῷ. ποῦ ἐστὶν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς φαρισαίους τόν ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν ἐποίησεν ὁ ΙΗΣΟΥΣ, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. πηλὸν ἐπέθηκέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐνιψάμην καὶ βλέπω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν φαρισαίων τινές. οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον. πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσι τῷ τυφλῷ πάλιν. σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος. καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς, λέγοντες. οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε, ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; ἀπεκρίθησαν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ

est. Venit nox quando nemo potest operari. Quamdiu fuero in mundo, lux sum mundi. Hoc cum dixisset, expuit in terram: & fecit lutum ex sputo, & illeuit lutum super oculos cæci, & dixit ei: Vade, laua in piscina Siloæ, quod si interpreteris, sonat missus. Abijt ergo & lauit, & uenit uidens. Itaque uicini & qui uiderant eum prius, quod mendicus esset, dicebant: Nonne hic est qui sedebat, & mendicabat? Alij dicebant, hic est: alij rursus, similis est ei. Ille dicebat, ego sum. Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit ille, & dixit: Ille homo qui dicitur Iesus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad piscinam Siloæ, & laua. Vt autem abij ac lauí, uisum recepi. Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait, nescio. Adducunt ad pharisæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem sabbatum cum lutum faceret Iesus, & aperiret oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum & pharisæi, quomodo uisum recepisset. Ille autem dixit eis: Lutum mihi imposuit super oculos, & laui & uideo. Dicebant ergo ex pharisæis quidam: Non est hic homo à deo, quia sabbatum non obseruat. Alij autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa ædere? Et dissensio erat inter eos. Dicunt cæco iterum: Tu quid dicis de illo, quia aperuit tibi oculos tuos? Ille autem dixit: Propheta est. Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quod cæcus fuisset & uisum recepisset, donec uocauerunt parentes eius qui uisum receperat. & interrogauerunt eos, dicentes: Hic est filius uester, quē uos dicitis cæcum natum esse? Quomodo ergo nunc uidet? Respōderūt eis parētes ei⁹,

καὶ

καὶ εἶπον. οἴδαμεν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη, πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδαμεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἴδαμεν, αὐτὸν ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ αὑτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους. ἤδη γὰρ συνετέθειντο οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ Χριστόν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον, ὃς ἦν τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ. δὸς δόξαν τῷ θεῷ, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν. εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν οὐκ οἶδα. ἓν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον οὖν αὐτῷ πάλιν, τί ἐποίησέ σοι, πῶς ἤνοιξέ σου τοὺς ὀφθαλμούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ ἠκούσατε, τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; ἐλοιδόρησαν οὖν αὐτὸν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί, ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι Μωσῇ ἐλάλησεν ὁ θεός, τοῦτον δὲ οὐκ οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ τὸ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστὶ, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει. ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη, ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου. εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω, καὶ εὑρὼν αὐτὸν εἶπεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑώρακας αὐτὸν, καὶ ὁ λαλῶν μετά

& dixerũt: Scimus quod hic eſt filius noſter, & quod cæcus natus eſt, quomodo autẽ nunc uideat, neſcimus: aut quis eius aperuerit oculos, nos neſcimus. Ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur. Hæc dixerunt parẽtes eius, qđ timerent Iudæos. Iam enim conſpirauerant Iudæi: ut ſi quis eum confiteret eſſe Chriſtum, è ſynagoga eiiceretur. Propterea parentes eius dixerunt, ætatẽ habet, ipſum interrogate. Vocauerũt ergo rurſum hominem, qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam deo. Nos ſcimus, quod hic homo peccator eſt. Reſpondit ergo ille, & dixit: An peccator ſit neſcio, unũ ſcio, quod cæcus cum eſſem, nunc uideam. Dixerunt ergo illi iterum: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos? Reſpondit eis: Dixi uobis iam, nec audiſtis: Cur iterum uultis audire? Num & uos uultis diſcipuli eius fieri? Conuitiati ſunt ergo ei, & dixerunt: Tu diſcipulus illius eſto, nos autem Moſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus, quod Moſi locutus eſt deus, hunc autem neſcimus unde ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile quiddam eſt, quod uos neſciatis unde ſit, & tamẽ aperuit meos oculos. Scimus autẽ, quod peccatores deus nõ audit, ſed ſi quis dei cultor eſt, & uoluntati ipſius obtemperat, hunc audit: À ſæculo non eſt auditũ, qđ quis aperuerit oculos cæci nati. Niſi eſſet hic à deo, nõ potuiſſet facere quiq̃. Reſpõderũt & dixerũt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et eiecerũt eum foras. Audiuit Ieſus quod eieciſſent eum foras, cumq̃ inueniſſet eum, dixit ei: Tu credis in filiũ dei? Reſpondit ille & dixit: Quis eſt domine, ut credam in eum? Et dixit ei Ieſus: Et uidiſti eũ, & qui loquit̃ tecum

μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν. ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. καὶ εἶπεν ὁ Ιησοῦς. Εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα, οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ. Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχετε ἁμαρτίαν. Νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν, ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶν καὶ λῃστής. ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμήν ἐστι τῶν προβάτων. τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀνοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά. καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. ἀλλοτρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται ἀπ' αὐτοῦ, ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φωνήν. ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς, ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν, τίνα ἦν ἃ ἐλάλει αὐτοῖς. εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων, πάντες ὅσοι πρὸ ἐμοῦ ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ λῃσταί, ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγώ εἰμι ἡ θύρα, δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται, εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ καὶ θύσῃ, καὶ ἀπολέσῃ. ἐγὼ ἦλθον, ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ οὐκ ὢν ποιμήν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα καὶ φεύγει, καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ, καὶ σκορπίζει τὰ πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων

tecum, ipse est. At ille ait: Credo domine. & adorauit eum. Et dixit ei Iesus: In iudicium ego in hunc mundum ueni: ut qui non uident, uideant: & qui uident, cæci fiant. Et audierunt quidam ex phariſæis hæc, qui cum ipso erant, & dixerũt ei: Num & nos cæci ſumus? Dixit eis Iesus: Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum. Nunc uero dicitis, uidemus, idcirco peccatum ueſtrum manet.

Amen amen dico uobis: qui non intrat per oſtium in ſtabulum ouium, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro. Qui autem intrat per oſtium, paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit, & oues uocem eius audiunt. Et proprias oues uocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiſerit, ante eas uadit, & oues illum ſequuntur, quia nouerunt uocem eius. Alienum autem non ſequent, ſed effugient ab eo, quia non nouerunt uocem alienorũ. Hoc prouerbium dixit eis Iesus, illi autẽ non cognouerunt, quæ eſſent quæ loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Iesus: Amen amen dico uobis, ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot ante me uenerunt, fures ſunt & latrones, ſed non audierunt eos oues. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſeruabitur, & ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet. Fur non uenit, niſi ut furetur & mactet, ac perdat. Ego ueni ut uitam habeant, & abundantius habeant. Ego ſum paſtor ille bonus. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus. Mercenarius autem, & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, uidet lupum uenientem, ac deſerit oues, fugitq; , & lupus rapit ac diſpergit oues. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt, & oues non ſunt illi curæ

x

προβάτων

προβάτων. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. * καθὼς γινώσκει με ὁ πατήρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα, * καὶ τὴν ψυχήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. * καὶ ἄλλα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης. κἀκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. Διὰ τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν. Δαιμόνιον ἔχει, καὶ μαίνεται, τί αὐτοῦ ἀκούετε; Ἄλλοι ἔλεγον. ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου. μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; Ἐγένετο δὲ τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν ἦν, καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶντος. Ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἔλεγον αὐτῷ. ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε. τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ, ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσί μοι, κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. Ἐβάσασαν οὖν πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. πολλὰ καλὰ ἔργα

ζ γ ζα δ ζβ ι

curæ. Ego ſum paſtor ille bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcor à meis. Sicut nouit me pater, ita & ego noui patrẽ, & animam meam pono pro ouibus. Et alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili. Illas quoque oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, unus paſtor. Propterea me pater diligit, quia ego pono animam meam, ut iterum ſumam eam. Nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo. Poteſtatem habeo ponendi eam: & poteſtatem habeo rurſus ſumendi eam. hoc mandatum accepi à patre meo. Diſſenſio igitur iterum facta eſt inter Iudæos, propter ſermones hos. Dicebant autem multi ex ipſis: Dæmoniũ habet, & inſanit: quid eum auditis? Alij dicebant: Hæc uerba non ſunt dæmonium habentis. Num dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire? Facta ſunt autem encænia Hieroſolymis, & hyems erat. & ambulabat Ieſus in templo in porticu Salomonis. Circumderunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſq; animam noſtram ſuſpendis? Si tu es Chriſtus, dic nobis ingenue. Reſpondit eis Ieſus: Dixi uobis, nec creditis. Opera quæ ego facio nomine patris mei, hæc teſtimonium reddunt de me. Sed uos nõ creditis, quia nõ eſtis ex ouibus meis, quẽadmodũ dicebam uobis: Oues meæ uocẽ meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequunt̃ me, & ego uitã æternã do eis, nec peribunt in æternum, neq; rapiet eas q̃ſq̃ de manu mea. Pater me⁹ qui dedit mihi, maior oñib⁹ eſt, & nemo poteſt rapere de manu patris mei. Ego & pater unum ſumus. Suſtulerunt ergo rurſum lapides Iudæi, ut lapidarẽt eum. Reſpondit eis Ieſus: Multa bona

opera

ἔργα ἔδειξα ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρός μου. διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργων λιθάζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες. περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν, ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶπα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, υἱός τοῦ θεοῦ εἰμί; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι. εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε, καὶ πιστεύσητε, ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. * ἐζήτουν πάλιν αὐτὸν πιάσαι. καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ ἰορδάνου εἰς τὸν τόπον, ὅπου ἦν ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ, * καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν, πάντα δὲ ὅσα εἶπεν ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

ζγ̄ δ

ζγ̄ ζ

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν λάζαρος ἀπὸ βηθανίας ἐκ τῆς κώμης μαρίας καὶ μάρθας τῆς ἀδελφῆς αὐτῆς. Ἦν δὲ μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύρῳ, καὶ ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς λάζαρος ἀσθένει. ἀπέστειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, λέγουσαι. κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς, ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ιησοῦς, εἶπεν. αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ ιησοῦς τὴν μάρθαν καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν λάζαρον. ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα, μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν εἰς τὴν ἰουδαίαν πάλιν. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί. ῥαββεί, νῦν ἐζήτουν σε λιθάσαι οἱ ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν

opera oſtendi uobis ex patre meo, propter quod eorũ operũ me lapidatis? Reſponderunt ei Iudæi, dicentes: Ob bonũ opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam: & quia tu homo cum ſis, facis teipſum deum. Reſpõdit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege ueſtra, ego dixi, dij eſtis? Si illos dixit deos, ad quos ſermo dei factus eſt, & nõ poteſt ſolui ſcriptura de eo, quem pater ſanctificauit & miſit in mundum, Vos dicitis me blaſphemare, quia dixerim, filius dei ſum? Si nõ facio opera patris mei, nolite credere mihi. Sin uero facio, & ſi mihi nõ credatis, operibꝰ credite, ut cognoſcatis & credatis, quod pater in me eſt, & ego in eo. Quærebant iterũ eum apprehendere, & exiuit de manu eorũ, & abijt iterum trans Iordanem in eum locum, ubi fuerat Ioannes baptizans primum, manſitq; illic. Et multi uenerũt ad eum, ac dicebant: Ioannes quidẽ ſignũ ædidit nullum. Omnia autẽ quæcũq; dixit Ioannes de hoc, uera erant, & crediderũt multi illic in eum.

Aegrotabat autẽ quidam nomine Lazarus Bethanienſis à caſtello Mariæ & Marthæ huius ſororis. Maria autẽ erat ea quæ unxit dñm unguento, & exterſit pedes eius capillis ſuis, cuius frater Lazarus ægrotabat. Miſerũt ergo ſorores eiꝰ ad eum, dicentes: Dñe, ecce quem amas, ægrotat. Audiens autem Ieſus, dixit: Infirmitas hæc non eſt ad mortem, ſed pro gloria dei, ut glorificetur filius dei per eam. Diligebat autẽ Ieſus Martham & ſororẽ eius & Lazarũ. Vt ergo audiuit quod ægrotaret, tum quidẽ tẽporis manſit in eodẽ loco duobus diebus. Deinde poſt hoc dicit diſcipulis: Eamus in Iudæam iterũ. Dicunt ei diſcipuli: Rabbi, modo quærebant te Iudæi lapidare, &

XI

ια

t iterũ

πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ; Απεκρίθη ὁ Ιησοῦς. οὐχὶ δώδεκα εἰσὶν ὧραι τῆς ἡμέρας; ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτὶ, προσκόπτει, ὅτι τὸ φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπε, καὶ μετὰ τοῦτο λέγει αὐτοῖς. Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται, ἀλλὰ πορεύομαι, ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται. Εἰρήκει δὲ ὁ Ιησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν, ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου λέγει. Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ιησοῦς παρρησίᾳ. Λάζαρος ἀπέθανε, καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, ἀλλ' ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, τοῖς μαθηταῖς. ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. Ελθὼν οὖν ὁ Ιησοῦς, εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ην δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν Ἱερουσολύμων ὡς ἀπὸ σταδίων Δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα, ὡς ἤκουσεν, ὅτι ὁ Ιησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. Εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ιησοῦν. Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα. οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ιησοῦς. Εγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται. καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε. Εγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ ταῦτα εἰποῦσα, ἀπῆλθε καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρα εἰποῦσα

iterum uadis illuc? Respondit Iesus: Nonne duodecim sunt horæ diei? Si quis ambulauerit in die, non offendit: quia lucem huius mundi uidet. Si quis autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo. Hæc ait, & post hæc dicit eis: Lazarus amicus noster dormit, sed uado ut à somno excitem eum. Dixerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, saluus erit. Dixerat autem Iesus de morte eius, at illi putauerunt, quod de dormitione somni diceret. Tunc ergo Iesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est, & gaudeo propter uos, ut credatis, quod non fuerim ibi. Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas qui dicitur didymus, ad discipulos: Eamus & nos ut moriamur cum eo. Venit itaq; Iesus, & inuenit eum quatuor dies iam in monumento habentem. Erat autem Bethania iuxta Hierosolymam ferè stadijs quindecim. Multiq; ex Iudæis uenerant ad Martham ac Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo. Martha ergo ut audiuit quod Iesus uenisset, occurrit illi: Maria uero domi desidebat. Dixit ergo Martha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio, quod quæcunq; poposceris à deo, daturus tibi sit deus. Dicit illi Iesus: Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quod resurget in resurrectione in nouissimo die. Dicit ei Iesus: Ego sum resurrectio & uita, Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet: & omnis qui uiuit & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc? Ait illi: Etiã domine. Ego credo, qd' tu sis Christus ille filius dei, qui in mundum uenturus erat. Et cũ hæc dixisset, abijt & uocauit Mariam sororẽ suam danculum dicens:

πουσα, ὁ διδάσκαλος πάρεστι, καὶ φωνεῖ σε. Ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὔπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαμ, ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγοντες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ. Ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ πρὸς τοὺς πόδας, λέγουσα αὐτῷ. Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτόν, καὶ εἶπε. Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ. Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν Ἰουδαῖοι. Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον. Οὐκ ἠδύνατο οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι, ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς. Ἄρατε τὸν λίθον. Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα. Κύριε, ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γάρ ἐστι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Οὐκ εἶπόν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε. Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ἤδειν, ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασε. Λάζαρε, δεῦρο ἔξω. Καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκὼς δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. Λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. Πολλοὶ οὖν

cens: Magister adest, & uocat te. Illa ut audiuit, surgit cito, & uenit ad eum. Non dum autem uenerat Iesus in castellum, sed erat in eo loco, ubi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo & consolabantur eam: cum uidissent Mariam, quod cito surrexisset & exisset, secuti sunt eam, dicentes: Vadit ad monumẽtum, ut ploret ibi. Maria ergo cum uenisset eò, ubi erat Iesus, uidens eum, accidit ad pedes eius, & dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus. Iesus ergo ut uidit eam plorantem, & Iudæos qui uenerant cum ea plorantes, infremuit spiritu & turbauit seipsum, & dixit: Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, ueni & uide. Lachryma tus est Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomõ amabat eum. Quidam autẽ ex ipsis dixerũt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci, facere, ut & hic non moreretur? Iesus ergo rursum fremens in semetipso, uenit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis impositus erat ei. Ait Iesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha soror eius qui mortuus fuerat. Domine, iam olet, quatriduanus est eñ. Dicit ei Iesus: Nonne dixi tibi, quod si credideris, uisura esses gloriã dei? Sustulerunt ergo lapidẽ à loco, ubi is qui mortuus fuerat, erat positus. Iesus autẽ attollens sursum oculos, dixit: Pater, gratias ago tibi, qm̃ audisti me. Ego autẽ sciebã, qd̃ semper me audis, sed ꝓpter turbam quæ circũstat dixi, ut credant, qd̃ tu me miseris. Atq; hæc cum dixisset, uoce magna damauit: Lazare, ueni foras. Et prodijt qui fuerat mortuus, manus & pedes habẽs reuinctos fascijs sepulchralib⁹, & facies illi⁹ sudario erat obuincta. Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abire. Multi

οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν Μαριάμ, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον πρὸς τοὺς φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς, ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον. τί ποιοῦμεν, ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα ποιεῖ; ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτως, πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν. καὶ ἐλεύσονται οἱ ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον, καὶ τὸ ἔθνος. εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε, ὅτι συμφέρει ἡμῖν, ἵνα εἷς ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευσεν, ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα, συναγάγῃ εἰς ἕν. * ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. ιησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν, κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. * ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν ἰουδαίων, * καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν ιησοῦν, καὶ ἔλεγον μετ' ἀλλήλων, ἐν τῷ ἱερῷ ἑστηκότες. τί δοκεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; ἐδεδώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως πιάσωσιν αὐτόν.

ο οὖν ιησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα, ἦλθεν εἰς βηθανίαν, ὅπου ἦν λάζαρος ὁ τεθνηκὼς, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. * ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖπνον ἐκεῖ, καὶ ἡ μάρθα διηκόνει. ο δὲ λάζαρος εἷς ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ.

η οὖν

ergo ex Iudæis qui uenerãt ad Mariam, & uiderant quæ feciſſet Ieſus, crediderunt in eum. Quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos, & dixerunt eis, quæ feciſſet Ieſus. Congregauerunt ergo pontifices & phariſæi concilium, ac dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna ædit? Si permiſerimus eum ſic, omnes credent in eum. Venientque Rhomani, & tollent tum locum noſtrũ, tum gentem. Vnus autem ex ipſis Caiaphas nomine, cum eſſet pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quicquam, nec perpenditis, quod expedit nobis, ut unus homo moriatur pro populo, ac nõ tota gens pereat. Hoc autẽ à ſemetipſo non dixit, ſed cum eſſet pontifex anni illius, uaticinatus eſt, quod Ieſus moriturus eſſet pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios dei qui erant diſperſi, congregaret in unum. Ab illo ergo die conſultabant inuicẽ, ut interficerent eum. Ieſus ergo iam non propalam ambulabat inter Iudæos, ſed abijt in regionem iuxta deſertum, in ciuitatem quæ dicitur Ephraim, & ibi uerſabatur cum diſcipulis ſuis. Inſtabat autem paſcha Iudæorum, & aſcenderunt multi Hieroſolymam è regione ante paſcha, ut purificarent ſe. Quærebant ergo Ieſum, & colloquebantur inter ſe in templo ſtantes. Quid uidetur uobis, quod non uenerit ad diem feſtum? Dederant autem pontifices & phariſæi præceptum: ut ſi quis cognouiſſet ubi eſſet indicaret, ut comprehenderent eum. Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quẽ ſuſcitauit à mortuis. Fecerunt autẽ ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat. Lazarus uero unꝰ erat de numero diſcumbentium cum eo.

XII

Maria

Ἡ οὖν μαρία λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτίμου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ ιβ
Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη ἐκ τῆς
ὀσμῆς τοῦ μύρου. Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν μαθη- ιγ
τῶν αὐτοῦ, Ἰούδας σίμωνος Ἰσκαριώτης, ὁ μέλ
λων αὐτὸν παραδιδόναι· Διὰ τί τοῦτο τὸ μύ
ρον οὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ
ἐδόθη πτωχοῖς; Εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης
ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλ
λόμενα ἐβάσταζεν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς. Ἄφες
αὐτὴν, εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου
τετήρηκεν αὐτό· τοὺς πτωχοὺς γὰρ πάντοτε
ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχε
τε. * Ἔγνω οὖν ὄχλος πολὺς ἐκ τῶν Ἰουδαίων, ιδ
ὅτι ἐκεῖ ἐστί· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μό
νον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤγει
ρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιερεῖς,
ἵνα καὶ τὸν λάζαρον ἀποκτείνωσιν, ὅτι πολ
λοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπί
στευον εἰς τὸν Ἰησοῦν. * Τῇ ἐπαύριον ὄχλος πο ιε
λὺς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀκούσαντες, ὅτι
ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔλαβον
τὰ βαΐα τῶν φοινίκων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑ
πάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον. Ὡσαννά, εὐλο
γημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου ὁ
βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. * Εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὀνά ιζ
ριον ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμ
μένον. Μὴ φοβοῦ θύγατερ σιών, ἰδοὺ ὁ βα
σιλεύς σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πώλου
ὄνου. * Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ τὸ πρῶτον, ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη Ἰησοῦς,
τότε ἐμνήσθησαν, ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γε
γραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐ
μαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ, ὅτε
τὸν λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ
ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήν
τησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσαν τοῦτο αὐ
τὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν φαρι
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς. Θεωρεῖτε, ὅτι οὐκ
ὀφελεῖτε

Maria ergo accepit libram unguẽti nar
di pistícæ pretiosæ, & unxit pedes Iesu,
& extersit pedes eius capillis suis, domus
autẽ impleta est ex odore unguenti. Di
cit ergo unus ex discípulis eius, Iudas Si
monis Iscariotes, qui erat eũ prodituru:
Quare hoc unguentũ nõ uenit trecentis
denarijs & datum est egenis? Dixit au
tem hoc, non quod pauperes illi curæ
essent, sed quia fur erat, ac marsupium
habebat, eaq; quæ mittebantur, porta
bat. Dixit ergo Iesus: Sine illam, in diem
sepulturæ meæ seruauit istud. Pauperes
enim semper habetis uobiscũ, me uero
non semper habetis. Cognouit ergo tur
ba multa ex Iudæis quod illic esset. & ue
nerunt nõ propter Iesum tantum, sed ut
Lazarum quoq; uiderent, quem suscita
uerat à mortuis. Consultabant autem
principes sacerdotum, ut & Lazarum in
terficerent: quia multi propter illum abi
bant ex Iudæis, & credebant in Iesum.
Postero die turba multa quæ uenerat
ad diem festum, cum audissent qđ ueni
ret Iesus Hierosolymam, acceperunt ra
mos palmarũ, & processerũt obuiam ei,
& clamabant: Hos anna, benedictus qui
uenit in nomine domini rex Israël. Na
ctus autẽ Iesus asellam sedit super eam,
sicut scriptum est: Noli timere filia Sion,
ecce rex tuus uenit sedens super pullum
asinæ. Hæc autẽ non cognouerunt disci
puli eius primũ, sed quando glorificatus
est Iesus, tunc recordati sunt, quod hæc
essent scripta de eo, & qđ hæc fecissent
ei. Testabať igitur turba, quæ erat cum
eo, quando Lazarum uocauit de monu
mento, & suscitauit eum à mortuis: Pro
pterea & obuiã uenit ei turba, qđ audie
rant eum ædidisse hoc signum. Pharisæi
ergo dixerũt inter se: Videtis quod nihil

ὠφελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν. ἦσαν δέ τινες ἕλληνες ἐκ τῶν ἀνα- ιε
βαινόντων, ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν προσῆλθον φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε, θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ. καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φίλιππος λέγουσι τῷ ιησοῦ. ὁ δὲ ιησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, λέγων. ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν. καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. ἐὰν ἐμοὶ διάκονῆ τίς, ἐμοὶ ἀκολουθείτω. καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται. καὶ ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ. νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται. καὶ τί εἴπω; πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι. ἄλλοι ἔλεγον, ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ ιησοῦς, καὶ εἶπεν. οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου. νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυτόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος. ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ χριστὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς. ἔτι μικρὸν χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε ἕως τὸ φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία

proficitis? Ecce mundus poſt eum abiit. Erant autem quidam Græci ex his qui aſcenderant, ut adorarent in feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat à Bethſaida Galilææ, & rogabant eum, dicentes: Domine, uolumus Ieſum uidere. Venit Philippus & dicit Andreæ. Andreas rurſum & Philippus dicunt Ieſu. Ieſus autem reſpondit eis, dicens: Venit hora ut glorificetur filius hominis. Amen amen dico uobis, niſi granum frumenti delectum in terrā mortuū fuerit, ipſum ſolum manet. Si uero mortuum fuerit, multū fructum affert. Qui amat animā ſuam, perdet eam. Et qui odit animam ſuam in hoc mundo, in uitam æternā cuſtodiet eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur. Et ubi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Si quis mihi miniſtrauerit, cohoneſtabit eum pater. Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſeruato me ex hora hac. Sed propterea ueni in horam hanc. Pater, illuſtra nomē tuum. Venit ergo uox de cœlo, dicens: Et illuſtraui, & rurſus illuſtrabo. Turba ergo quæ ſtabat & audierat, dicebat tonitruum eſſe factum. Alij dicebant: Angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit: Non propter me hæc uox uenit, ſed ꝓpter uos. Nunc iudiciū eſt mundi huius. Nunc princeps mundi huiꝰ eiicietur foras. Et ego ſi exaltatus fuero à terra, oēs traham ad meipſum. Hoc autē dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba: Nos audiuimus ex lege, quod Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? Quis eſt iſte filius hominis? Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc ad breue tempus lumē uobiſcū eſt. Ambulate donec lucem habetis, ne uos tenebræ

σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ. ☩ ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπε. κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ☩ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη; * Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν ἡσαΐας, πεπώρωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, ☩ ἐπιστραφῶσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. * ταῦτα εἶπεν ἡσαΐας, ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται. ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. * ἰησοῦς δὲ ἔκραξε καὶ εἶπεν. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. * ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. ☩ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ γὰρ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, ☩ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα. ἀλλ' ὁ πέμψας με πατὴρ, αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκε, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἴρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτως λαλῶ. πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα εἰδὼς ὁ ἰησοῦς, ὅτι ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς

tenebræ occupent. Et qui ambulat in tenebris, nescit quò uadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filij lucis sitis. Hæc locutus est Iesus, ac digressus abscondit se ab eis. Cum autem tam multa signa fecisset coram eis, non credebant in eum: ut sermo Esaiæ ꝓphetæ impleretur quē dixit: Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium domini cui reuelatum est? Propterea non poterant credere, quia iterū dixit Esaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ne uideant oculis, & ne intelligant corde, & conuertantur & sanem eos. Hæc dixit Esaias, quando uidit gloriam eius, & locutus est de eo. Veruntamen etiam ex principibus multi crediderūt in eum, sed propter pharisæos non confitebantur, ne è synagoga eijcerentur. Dilexerunt enim gloriam hominū magis quam gloriam dei. Iesus autem clamauit, & dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Et qui uidet me, uidet eum qui misit me. Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris nō maneat. Et si quis audierit uerba mea, & non crediderit, ego nō iudico eum. Non enim ueni ut iudicem mundum, sed ut seruem mundum. Qui reijcit me, nec accipit uerba mea, habet qui iudicet ipsum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in extremo die: quia ego ex meipso non sum locutus. sed qui misit me pater, ipse mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quod mandatū eius uita æterna est. Quæ ergo ego loquor, sicut dixit mihi pater, sic loquor.

XIII Ante festum autē paschæ sciens Iesus, quod ueniſſet hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad patrē, cum dilexisset suos qui erant in mūdo, usq; ad finem dilexit

ριγ αὐτός. * Καὶ δείπνου γενομένου, τοῦ διαβόλου
ἤδη βεβληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἵνα
ριδ σίμωνος ἰσκαριώτου, ἵνα αὐτὸν παραδῷ, * εἰ-
γ δὼς ὁ Ιησοῦς, ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ
πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλ
ριε θε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, * ἐγείρεται
ι ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ λα
βὼν λέντιον, διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλλει
ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς
πόδας μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ,
ᾧ ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς σίμωνα
πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος. κύριε, σύ
μου νίπτεις τοὺς πόδας; Απεκρίθη Ιησοῦς καὶ
εἶπεν αὐτῷ. ὃ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,
γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ πέτρος.
οὐ μὴ νίψῃς τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Α-
πεκρίθη αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. Ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ
ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέγει αὐτῷ σίμων πέ
τρος. κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν κεφαλήν. λέγει αὐτῷ ὁ
Ιησοῦς. Ο λελουμένος οὐ χρείαν ἔχει ἢ τοὺς
πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος. καὶ
ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. ᾔδει γὰρ
τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν,
οὐχὶ πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς
πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβε τὰ ἱμάτια αὐ-
τοῦ ἀναπεσών, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς. γινώσκε-
ριϛ τέ τί πεποίηκα ὑμῖν; * ὑμεῖς φωνεῖτέ με ὁ δι
α δάσκαλος καὶ κύριος, καὶ καλῶς λέγετε,
ριζ εἰμὶ γάρ. * Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πό
δας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς
ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας. ὑπό
δειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐγὼ ἐποίη
ριη σα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. * Αμὴν ἀμὴν λέγω
γ ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ,
οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐ
τόν. εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοι ἐστὲ ἐὰν ποι
ριθ ῆτε αὐτά. * οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω,
ι ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην. ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ
πληρωθῇ, ὁ τρώγων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον,
ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι
λέγω

eos. Et cœna facta, cum diabolus iam im-
misisset in cor Iudæ Simonis Iscariotæ,
ut proderet eum, sciens Iesus qđ omnia
dedisset sibi pater in manus, & qđ à deo
exisset, & ad deum iret, surgit à cœna, &
ponit uestimenta: & cum accepisset lin-
teum, præcinxit se. Deinde misit aquam
in peluim, & cœpit lauare pedes discipu-
lorum, & extergere linteo, quo erat præ-
cinctus. Venit ergo ad Simonẽ Petrum.
Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lauas
pedes? Respõdit Iesus, & dixit ei: Quod
ego facio, tu nescis nunc, scies autem po-
stea. Dicit ei Petrus: Non lauabis meos
pedes in æternum. Respondit ei Iesus:
Si non lauero te, non habes partem
mecum. Dicit ei Simon Petrus: Domi-
ne, non tantum pedes meos, sed & ma-
nus & caput. Dicit ei Iesus: Qui lotus est,
non opus habet nisi ut pedes lauet, sed
est mundus totus. Et uos mundi estis,
sed non omnes. Sciebat enim, quis nam
esset qui proderet se, propterea dixit: nõ
estis mundi omnes. Postquam ergo la-
uisset pedes eorum, receptisq; uestibus
suis accubuisset, iterum dixit eis: Sci-
tis quid fecerim uobis? Vos uocatis me
magistrum ac dominum, & bene dicitis,
sum etenim. Si ergo ego laui pedes ue-
stros dominus & magister, uos quoque
debetis inuicem alij aliorum lauare pe-
des. Exemplum enim præbui uobis, ut
quemadmodum ego feci uobis, ita &
uos faciatis. Amen amen dico uobis, nõ
est seruus maior domino suo, neque le-
gatus maior est eo qui legauit ipsum. Si
hæc nouistis, beati estis si feceritis ea.
Non de omnibus uobis loquor, ego
scio quos elegerim. Sed ut adimpleatur
scriptura: Qui edit mecum panem, sustu
lit aduersum me calcaneum suum. Nunc

dico

λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε, ὅτι ἐγώ εἰμι. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει. ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, λαμβάνει τὸν ἀποστείλαντά με. * Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε, καὶ εἶπεν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, * Εβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ μαθηταί, ἀπορούμενοι περὶ τίνος λέγει. * Ἦν δὲ ἀνακείμενος εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς. Νεύει οὖν τούτῳ σίμων πέτρος πυθέσθαι, τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. ἐπιπεσὼν δὲ ἐκεῖνος ἐπὶ τὸ στῆθος τοῦ Ἰησοῦ, λέγει αὐτῷ. Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς. ἐκεῖνός ἐστιν, ᾧ ἐγὼ βάψας τὸ ψωμίον ἐπιδώσω. * καὶ ἐμβάψας τὸ ψωμίον, δίδωσιν Ἰούδα σίμωνος Ἰσκαριώτῃ. καὶ μετὰ τὸ ψωμίον τότε εἰσῆλθεν εἰς ἐκεῖνον ὁ σατανᾶς. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ὃ ποιεῖς, ποίησον τάχιον. τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων, πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀγόρασον, ὧν χρείαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῷ. Λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν. ἦν δὲ νύξ. ὅτε οὖν ἐξῆλθε, λέγει ὁ Ἰησοῦς. Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. εἰ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ, καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. τεκνία, ἔτι μικρὸν μεθ' ὑμῶν εἰμί. ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι ὅπου ὑπάγω ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις. Λέγει αὐτῷ σίμων πέτρος. Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς.

ὅπου

dico uobis priusq; fiat: ut cū factum fuerit, credatis, qđ ego sim. Amen amē dico uobis, qui recipit quēcunq; misero, me recipit. Qui autē me recipit, recipit eum qui me misit. Cū hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitq; : Amen amen dico uobis, qđ unus ex uobis proditurus est me. Aspiciebāt ergo se inuicē discipuli, hæsitantes de quo diceret. Erat autē unus ex discipulis Iesu recumbēs in sinu ipsius, nimirū is quē diligebat Iesus. Innuit ergo huic Simon Petrus, ut sciscitaretur, quis esset de quo loqueret. Itaq; cum recubuisset ille super pectus Iesu, dicit ei: Domine, quis est? Respōdet Iesus: Ille est, cui ego intinctum panē porrexero. Et cum intinxisset panē, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post offulam ingressus est in eum satanas. Dicit igitur ei Iesus: Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo intelligebat discumbētiū ad quid dixisset ei. Quidam em̄ putabant, quia loculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus, eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festū, aut egenis ut aliquid daret. Cum ergo accepisset ille offulam, exiuit continuo. Erat autē nox. Cum ergo exisset, dixit Iesus: Nunc glorificatus est filiꝰ hominis, & deus glorificatꝰ est per eum. Si deus glorificatus est per eum, & deus glorificabit eum per se, & continuo glorificabit eum. Filioli, adhuc pauliſper uobiscum sum. Quæretis me, & sicut dixi Iudæis, quò ego uado, uos non potestis uenire: ita & uobis dico nunc. Præceptū nouum do uobis, ut diligatis inuicem, sicut dilexi uos, ut & uos diligatis inuicē. In hoc cognoscent omnes, quod discipuli mei sitis, si charitatem habueritis inter uos mutuam. Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò uadis? Respōdit ei Iesus:

Quò

ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαί μοι νῦν ἀκολου-
ρκϛ θῆσαι, ὕστερον δὲ ἀκολουθήσεις μοι. * Λέγει αὐ-
α τῷ ὁ πέτρος. Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
ἀκολουθῆσαι ἄρτι; τὴν ψυχήν μου ὑπὲρ σοῦ
θήσω. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τὴν ψυχήν
σου ὑπὲρ ἐμοῦ θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ
μὴ ἀλέκτωρ φωνήσει, ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ με τρίς.
ρκζ * Καὶ εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Μὴ τα-
ι ρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. Πιστεύετε εἰς τὸν θε-
όν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πα-
τρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. Εἰ δὲ μή, εἶπον
ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν.
καὶ ἐὰν πορευθῶ ἑτοιμάσαι ὑμῖν τόπον,
πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς
ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγώ, καὶ ὑμεῖς ἦτε.
Καὶ ὅπου ὑπάγω, οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴ-
δατε. Λέγει αὐτῷ θωμᾶς. Κύριε, οὐκ οἴδα-
μεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν
ὁδὸν εἰδέναι; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγώ εἰ-
μι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωή. Οὐδεὶς ἔρ-
χεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Εἰ ἐ-
γνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε
ἄν. καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωρά-
κατε αὐτόν. Λέγει αὐτῷ φίλιππος. Κύριε,
δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ὑμῖν.
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. τοσοῦτον χρόνον με-
θ' ὑμῶν εἰμὶ, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με; Φίλιπ-
πε, ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.
καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέ-
ρα; οὐ πιστεύεις, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ
ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ
λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ. ὁ δὲ πα-
τὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα.
πιστεύετέ μοι, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ
πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν. Εἰ δὲ μὴ διὰ τὰ ἔργα
αὐτὰ πιστεύετέ μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀ-
κεῖνος ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει, ὅτι
ρκη ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύομαι. * Καὶ
δ ὅτι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου τοῦτο
ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὑῷ.
Ἐὰν

Quò ego uado, non potes me nunc se-
qui, sequêris autem postea. Dicit ei Pe-
trus: Domine, quare nõ possum te sequi
nunc? Animam meam pro te ponam.
Respondit ei Iesus: Animam tuam pro
me pones? Amen amen dico tibi, non ca
net gallus, donec ter me negaueris.

Et ait discipulis suis: Ne turbetur XIIII
cor uestrum. Creditis in deum, & in me
credite. In domo patris mei mansiones
multæ sunt. Quod si secus esset, dixissem
uobis, uado paraturus uobis locum. Et
si abiero ad parandum uobis locum, ite-
rum ueniam & assumam uos ad me-
ipsum: ut ubi sum ego, & uos sitis: Et
quò ego uado, scitis, & uiam scitis. Dicit
ei Thomas: Domine, nescimus quò ua-
dis. Et quomodo possumus uiam scire?
Dicit ei Iesus: Ego sum uia, & ueritas,
& uita. Nemo uenit ad patrem, nisi
per me. Si cognouissetis me, & patrem
meum utique cognouissetis. Et nunc
cognoscitis eum, & uidistis eum. Di-
cit ei Philippus: Domine, ostende no-
bis patrem, & sufficit nobis. Dicit ei
Iesus: Tanto tempore uobiscum sum,
& non cognouisti me? Philippe, qui
uidit me, uidit patrem. Et quomodo
tu dicis, ostende nobis patrem? Non
credis, quod ego in patre sim, & pa-
ter in me? Verba quæ ego loquor
uobis, à meipso non loquor. Pater
autem in me manens, ipse facit ope-
ra. Credite mihi, quod ego in patre
sim, & pater in me. Alioqui propter
ipsa facta credite mihi. Amen amen
dico uobis, qui credit in me, opera
quæ ego facio, & ipse faciet: & maiora
his faciet, quia ego ad patrem uado.
Et quicquid petieritis nomine meo, hoc
faciam, ut glorificetur pater per filium.
Si

Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς, ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι μικρόν, καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν. ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. * ὁ δὲ ἀγαπῶν με, ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω αὐτὸν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. * Λέγει αὐτῷ Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης. κύριε, τί γέγονεν, ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτὸν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ. ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ, * καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν ἐμὸς, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. * ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ὅσα εἶπον ὑμῖν. εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μηδὲ δειλιάτω. ἠκούσατε, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με, ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα, ὅτι ὁ πατήρ μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἰρηκα ὑμῖν

Si quid petieritis per nomen meum, ego faciam. Si diligitis me, præcepta mea seruate. Et ego rogabo patrem, & alium consolatorem dabit uobis, ut maneat uobiscum in æternum, spiritum ueritatis quem mundus non potest accipere: quia non uidet eum, nec nouit eum. Vos autem cognoscitis eum, quia apud uos manet, & in uobis erit. Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos. Adhuc pusillum, & mundus me iam non uidet: uos autem uidetis me. Quia ego uiuo, & uos uiuetis. In illo die uos cognoscetis, quod ego sim in patre meo, & uos in me, & ego in uobis. Qui habet præcepta mea & seruat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & apériam ei meipsum. Dicit ei Iudas, non ille Iscariotes: Domine, quid factum est, quod manifestaturus es nobis teipsum, & non mundo? Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum: & ad eum ueniemus, & mansionē apud eum faciemus. Qui non diligit me, sermones meos non seruat: & sermo quem auditis, non est meus, sed eius qui misit me patris. Hæc locutus sum uobis apud uos manens. Paradetus autem ille qui est spiritus sanctus, quem spiritum mittet pater nomine meo, ille uos docebit omnia, & suggeret uobis omnia quæcunque dixi uobis. Pacem relinquo uobis, pacem meam do uobis. non quomodo mundus dat, ego do uobis. Ne turbetur cor uestrum, neque formidet. Audistis quod ego dixi uobis, uado, & uenio ad uos. Si diligeretis me, gauderetis utiq; qđ dixerim, uado ad patrē, quia pater maior me est. Et nunc dixi uobis

ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πι-
στεύσητε. οὐκ ἔτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν.
ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου τούτου ἄρχων, καὶ
ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν. ἀλλ' ἵνα γνῶ ὁ κόσ-
μος, ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, καὶ καθὼς
ἐνετείλατό μοι ὁ πατὴρ, οὕτως ποιῶ. ἐγεί-
ρεσθε ἄγωμεν ἐντεῦθεν.

Εγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινὴ, ὁ πα-
τήρ μου ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐ-
μοὶ μὴ φέρον καρπὸν αἴρει αὐτό, καὶ πᾶν τὸ
καρπὸν φέρον, καθαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα
καρπὸν φέρῃ, ἤδη ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν
λόγον, ὃν λελάληκα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ,
κἀγὼ ἐν ὑμῖν. καθὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται
καρπὸν φέρειν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ
ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ ὑμεῖς ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ
μείνητε. Εγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κλή-
ματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗ-
τος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ
οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν, ἐὰν μή τις μείνῃ
ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ ἐξη-
ράνθη, καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς πῦρ βάλ-
ρλγ̄ λουσι, καὶ καίεται. * Εὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ,
δ καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέ-
ρλδ̄ λητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται ὑμῖν. * Εν τού-
ι τῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν πο-
λὺν φέρητε, καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Κα-
θὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα
ὑμεῖς. Μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. ἐὰν τὰς
ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ
μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου
τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Ταῦ-
τα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑ-
μῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ, αὕτη
ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμὴ, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους,
ρλε̄ καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. * Μείζονα ταύτης ἀ-
δ γάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τίς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ρλϛ̄ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. * Υμεῖς φίλοι μου
ι ἐστέ, ἐὰν ποιῆτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
οὐκ ἔτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ
οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ κύριος. ὑμᾶς δὲ εἴρηκα
φίλους

uobis priusq̃ fiat, ut cum factum fuerit, credatis. Posthac non multa loquar uobiscum. Venit em̃ princeps mũdi huius, & in me nõ habet quicquam. Sed ut cognoscat mundus, quod diligo patrem, & sicut mandatũ dedit mihi pater, sic facio. Surgite eamus hinc.

Ego sum uitis uera, & pater meus agricola est. Omnẽ palmitẽ in me nõ ferentẽ fructum tollit, & omnẽ qui fert fructum purgat, ut fructum copiosiorem afferat. Iam uos mundi estis propter sermonẽ, quẽ locutus sum uobis. Manete in me, & ego in uobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in uite, sic nec uos, nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me & ego in eo, hic fert fructũ multũ: quia sine me nihil potestis facere. Si quis in me nõ manserit, eiectus est foras sicut palmes & exaruit: & colligunt eos, & in ignem cõijciunt & ardent. Si manseritis in me, & uerba mea in uobis manserint, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. In hoc glorificatus est pater meus, ut fructum copiosum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Sicut dilexit me pater, ita & ego dilexi uos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea, sicut & ego patris mei præcepta seruaui, & maneo in eius dilectione. Hæc locutus sum uobis, ut gaudiũ meũ in uobis maneat, & gaudium uestrũ impleat. Hoc est præceptũ meũ, ut diligatis uos inuicem sicut dilexi uos. Maiorem hac dilectionẽ nemo habet, ut quis animã suam ponat pro amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæcunq; ego præcipio uobis. Nõ posthac uos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autẽ dixi amicos,

φίλοις, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε, καὶ καρπὸν φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ. * ἵνα ὅτι ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῷ ὑμῖν. * ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν μεμίσηκεν. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. * μνημονεύετε τοῦ λόγου, οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. * εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον τηρήσουσιν. * ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, * ὅτι οὐκ οἴδασι τὸν πέμψαντά με. * εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. * ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. * εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν. νῦν δὲ καὶ ἑωράκασι καὶ μεμισήκασι, καὶ ἐμὲ καὶ τὸν πατέρα μου. ἀλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος, ὁ γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν, ὅτι ἐμίσησάν με δωρεάν. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστέ.

* ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε. ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς. ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς, δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ θεῷ. καὶ ταῦτα ποιήσουσιν ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε αὐτῶν, ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. * ταῦτα δὲ

amicos: quia omnia quæ audiui à patre meo, nota feci uobis. Non uos me elegistis, sed ego elegi uos: & constitui uos, ut eatis & fructum afferatis, & fructus uester maneat, ut quicquid petieritis patrem sub nomine meo, det uobis. Hæc mando uobis, ut diligatis inuicem. Si mũdus uos odit, scitis quod me prius cp̃s uos odio habuerit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum est, diligeret. Quia uero de mundo non estis, sed ego selegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Mementote sermonis mei, quẽ ego dixi uobis: Non est seruus maior domino suo. Si me persecuti sunt, & uos persequentur. Si sermonem meum seruauerunt, & uestrũ seruabunt. Sed hæc omnia faciẽt uobis ꝓpter nomẽ meum, quia nõ nouerunt eum qui misit me. Si non uenissem & locutus fuissem eis, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ nõ habẽt qd̃ prætexãt peccato suo. Qui me odit, is & patrẽ meum odit. Si opera nõ fecissem inter eos quæ nemo alius fecit, peccatum nõ haberẽt. Nunc autẽ & uiderũt & oderũt, nõ solũ me, uerũetiã patrẽ meũ. Sed hoc accidit ut compleat̃ sermo, qui in lege eorũ scriptus est: Odio habuerunt me gratis. Cum autẽ uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, spiritus ueritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et uos testes estis, quia ab initio mecum estis.

Hæc locutus sum uobis, ut ne quid offendamini. Alienos à synagogis facient uos. Sed ueniet tẽpus, ut quisquis interficiãt uos, uideat̃ cultum præstare deo. Et hæc facient uobis, quia non nouerũt patrem neq; me. Sed hæc locutus sum uobis, ut cum uenerit tẽpus illud, reminiscamini eorũ, qd̃ ego dixerim uobis. Hæc autẽ

XVI

u

δὲ ὑμῖν ἀφ' ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις; ἀλλ' ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως. Περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. Περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν πατέρα ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με. Περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. * πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ, ἐμά ἐστι. * διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους. Τί ἐστι τοῦτο, ὃ λέγει ἡμῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με. καὶ ὅτι ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν, ὃ λέγει, τὸ μικρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτῆσαι, καὶ εἶπεν αὐτοῖς. Περὶ τούτου ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε ὑμεῖς, ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται. ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ, λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν

γμη γ γμθ ι

autem uobis ab initio non dixi, quia uobiscum eram. Nunc autē uado ad eum, qui misit me, & nemo ex uobis interrogat me quò uadam. Sed quia hæc locutus sum uobis, mœstitudo impleuit cor uestrū. Sed ego ueritatē dico uobis, expedit uobis, ut ego uadam. Si em̄ nō abiero, consolator ille non ueniet ad uos. Sin autē abiero, mittam eum ad uos. Et cum uenerit ille, arguet mundū de peccato, & de iustitia, & de iudicio. De peccato quidem, quia non credunt in me. De iustitia uero, quia ad patrē uado, & posthac nō uidetis me. De iudicio autem, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Ad hæc, multa habeo quæ uobis dicam, sed nō potestis portare nunc. Cū autē uenerit ille, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnē ueritatē. Non em̄ loquet' à semetipso, sed quæcū q; audierit, loquet', & quæ futura sunt, annunciabit uobis. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit uobis. Omnia quæcū q; habet pater, mea sunt. Propterea dixi, qđ de meo accipiet & annūciabit uobis. Pusillum, & non uidetis me, & iterū pusillū, & uidebitis me, quia uado ad patrē. Dixerūt ergo quidā ex discipulis eius inter se: Quid est hoc, qđ dicit nobis, pusillū & nō uidetis me, & rursus pusillū & uidebitis me, & quia uado ad patrē? Dicebāt ergo: Quid est hoc, qđ dicit, pusillū? Nescimus qd loquat'. Cognouit autē Iesus, qđ uellent se interrogare, & dixit eis: De hoc quæritis inter uos, qđ dixi, pusillū & nō uidetis me, & iterū pusillum & uidebitis me. Amen amē dico uobis, plorabitis & lamētabimini uos, mundus cōtra gaudebit. Vos autem mœrore afficiemini, sed mœror uester uertetur in gaudium. Mulier cum parit, dolorem habet, quia

uenit

ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς, ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκ ἔτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν λύπην μὲν νῦν ἔχετε. πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. * Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου. αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. * ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν. ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παῤῥησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε, καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν, αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε, ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. ἴδε νῦν παῤῥησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν, ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις, ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ, ἐν τούτῳ πιστεύομεν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. * Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἄρτι πιστεύετε. ἰδοὺ ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε. καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστί. * ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον.

ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε. πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, ἵνα πᾶν ὃ ἔδωκας

uenit hora eius. Cum autem pepererit puerum, iam non meminit anxietatis: propterea quod gaudeat hominem esse natum in mundo. Et uos igitur nunc quidem mœrorem habetis. sed iterum uidebo uos, & gaudebit cor uestrum, & gaudium uestrum nemo tollit à uobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amē dico uobis, quæcunq; petieritis patrē sub nomine meo, dabit uobis. Hactenus non petistis quicquam sub nomine meo. Petite, & accipietis: ut gaudium uestrum sit perfectum. Hæc per prouerbia locutus sum uobis. Veniet tempus, cum iam non per prouerbia loquar uobis, sed palam de patre meo annunciabo uobis. In illo die sub nomine meo petetis. Et non dico uobis, quod ego rogaturus sim patrem pro uobis, Ipse enim pater amat uos, quia uos me amastis. & credidistis, quod à deo exiuerim. Exiui à patre, & ueni in mundum: iterum relinquo mundum, & uado ad patrem. Dicunt ei discipuli eius: Ecce nunc aperte loqueris, nec prouerbium ullum dicis. Nunc scimus, quod scis omnia, nec opus est tibi, ut quis te interroget, Per hoc credimus, quod à deo existi. Respondit eis Iesus: Nunc creditis. Ecce instat tempus, & iam uenit, ut dispergamini unusquisq; in sua, mecq; solum relinquatis. & tamen non sum solus, quia pater mecum est. Hæc locutus sum uobis, ut in me pacem habeatis. In mundo afflictionem habetis, sed bono animo sitis, ego uici mundum.

Hæc locutus est Iesus, & XVII
sublatis oculis in cœlum, dixit: Pater, uenit hora, glorifica filium tuum, ut & filius tuus glorificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut quotquot de-

κας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον, αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἵνα γινώσκωσί σὲ τὸν μόνον, ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν. Ἐγώ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον ἐτελείωσα, ὃ δέδωκάς μοι, ἵνα ποιήσω. καὶ νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ, ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις, οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ κόσμου. Σοὶ ἦσαν, κἀμοὶ αὐτοὺς δέδωκας, καὶ τὸν λόγον σου τετηρήκασι. Νῦν ἔγνωκαν, ὅτι πάντα ὅσα δέδωκάς μοι, παρά σού εἰσιν. ὅτι τὰ ῥήματα ἃ δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ ἔγνωσαν ἀληθῶς, ὅτι παρά σου ἐξῆλθον. καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. ἐγὼ περὶ αὐτῶν ἐρωτῶ. οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν δέδωκάς μοι, ὅτι σοί εἰσι. καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά ἐστι, καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. καὶ οὐκ ἔτι εἰμὶ ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσί, καὶ ἐγὼ πρὸς σὲ ἔρχομαι. πάτερ ἅγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, οὓς δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς. ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ πρός σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα ἔχωσι τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου. οὐκ ἐρωτῶ, ἵνα ἄρῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ τοῦ πονηροῦ. ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσὶ, καθὼς ἐγὼ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. ὁ λόγος ὁ σὸς ἀλήθειά ἐστι. καθὼς ἐμὲ ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, ἵνα καὶ αὐτοὶ ὦσιν ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ.

disti ei, det eis uitam æternam. Hæc est autem uita æterna, ut cognoscant te solum, deum uerum, & quē misisti, Iesum Christum. Ego te glorificaui super terram, opus consummaui, quod dedisti mihi ut facerem. Et nunc glorifica me tu pater apud temetipsum gloria, quā habui, priusquam hic mundus esset apud te. Manifestaui nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum seruauerunt. Nunc cognouerunt, quod omnia quæcūq; dedisti mihi, abs te sunt. Quia uerba quæ dedisti mihi, dedi eis: & ipsi acceperūt, & cognouerūt uere, quod à te exiui: & crediderūt, quod tu me misisti. Ego pro eis rogo. Non p mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi: quia tui sunt. Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt, & glorificatus sum in eis. Et iam non sum in mundo, & hi in mundo sunt, & ego ad te uenio. Pater sancte, serua eos per nomen tuum, quos dedisti mihi: ut sint unum, sicut & nos. Cum essem cum eis in mundo, ego seruabam eos nomine tuo. Quos dedisti mihi, ego custodiui, & nemo ex eis periit nisi filius ille perditus, ut scriptura compleretur. Nunc autē ad te uenio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit: quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo. Non rogo ut tollas eos è mūdo, sed ut serues eos à malo. De mundo non sunt, sicut & ego nō sum de mūdo. Sanctifica eos per ueritatē tuā. Sermo tuus ueritas est. Sicut tu me misisti in mundum, ita & ego misi eos in mūdū, & p eis ego sanctifico me ipsum, ut sint & ipsi sanctificati per ueritatem.

θείᾳ. οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ
περὶ τῶν πιστευσόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς
ἐμέ, ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν
ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν
ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ, ὅτι σύ με ἀπέ-
στειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι,
δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν, καθὼς ἡμεῖς ἓν
ἐσμεν. Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα
ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἓν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ
κόσμος, ὅτι σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας
αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, οὓς δέ-
δωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖ-
νοι ὦσι μετ' ἐμοῦ, ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν
ἐμὴν, ἣν ἔδωκάς μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ
ρμδ καταβολῆς κόσμου.* Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κό-
γ σμός σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε ἔγνων, * Καὶ
ρμε οὗτοι ἔγνωσαν, ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγνώ-
ι ρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου. Καὶ γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγά-
πη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐ-
ρμϛ τοῖς.* Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ιησοῦς, ἐξῆλθε σὺν
α τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάῤῥου τῶν
κέδρων, ὅπου ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐ-
ρμζ τὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.* Ἤδει δὲ καὶ ἰούδας
ι ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλά-
ρμη κις συνήχθη ὁ Ιησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθη-
α τῶν αὐτοῦ.* Ὁ οὖν ἰούδας λαβὼν τὴν σπεί-
ραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ φαρισαίων
ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ
λαμπάδων καὶ ὅπλων.* Ιησοῦς οὖν εἰδὼς
ρμθ πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξελθὼν, εἶ-
ι πεν αὐτοῖς. τίνα ζητεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐ-
τῷ. Ιησοῦν τὸν ναζωραῖον. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ιη-
σοῦς. ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ καὶ ἰούδας, ὁ παρα-
διδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν εἶπεν αὐ-
τοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω,
καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπηρώ-
τησε. τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον. Ιησοῦν τὸν
ναζωραῖον. ἀπεκρίθη ὁ Ιησοῦς. εἶπον ὑμῖν,
ὅτι ἐγώ εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τού-
τους ὑπάγειν. ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶ-
πεν, ὅτι οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ
αὐτῶν

tatem. Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro ijs, qui credituri sunt per sermonem eorum in me: ut omnes unum sint, sicut tu pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus qd' tu me miseris, & ego gloriã quã dedisti mihi, dedi eis: ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint cõsummati in unum, & ut cognoscat mundus, quod tu me misisti, & dilexisti eos, sicut & me dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, uolo: ut ubi sum ego, & illi sint mecũ: ut uideant gloriã meam, quã dedisti mihi, quia dilexisti me ante cõditũ mundũ. Pater iuste, & mũdus te non cognouit: ego autẽ te cognoui, & hi cognouerũt, qd' tu me miseris. Et notum feci eis nomẽ tuũ, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis. Hæc cũ dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentẽ cedron, ubi erat hortus, in quem introiuit ipse & discipuli eius. Nouerat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum: quia frequenter Iesus conuenerat illuc cum discipulis suis. Iudas ergo cum accepisset cohortem, & à pontificibus ac pharisæis ministros, uenit illuc cum laternis ac facibus & armis. Iesus itaque sciens omnia quæ uentura erant super se, processit ac dixit eis: Quem quæritis? Respõderunt ei: Iesum Nazarenũ. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Iudas, qui prodebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis, ego sum, abierunt retrorsum & ceciderunt in terrã. Iterum ergo interrogauit eos: Quẽ quæritis? Illi autẽ dixerunt: Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi uobis, qd' ego sim: Si ergo me quæritis, sinite hos abire. Vt compleret sermo quem dixerat: Ex ijs quos dedisti mihi, non perdidi

XVIII

ρξ̄ α ἀυτῶν οὐδένα. * Σίμων οὖν πέτρος ἔχων
μάχαιραν, ἥλκυσεν ἀυτὴν, καὶ ἔπαισε τὸν τῶν
ἀρχϊερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν ἀυτοῦ τὸ ὠτί-
ον τὸ δεξϊόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ μάλχος.
ρξᾱ α * Εἶπεν οὖν ὁ Ιησοῦς τῷ πέτρῳ. βάλε τὴν μά-
χαιράν σου εἰς τὴν θήκην. τὸ ποτήρϊον ὃ δέ-
ρξβ̄ α δωκέ μοι ὁ πατὴρ, οὐ μὴ πίω ἀυτό; * Η οὖν
σπείρα καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν
ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ιησοῦν, καὶ ἔδησαν
ρξγ̄ ι ἀυτὸν, * Καὶ ἀπήγαγον ἀυτὸν πρὸς ἄνναν πρῶ-
τον. ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχϊε-
ρεὺς τῶν ἐνϊαυτοῦ ἐκείνου. ἦν δὲ καϊάφας ὁ συμ-
βουλεύσας τοῖς ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει ἕνα ἄν-
ρξδ̄ δ θρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. * Ηκολού-
θει δὲ τῷ Ιησοῦ σίμων πέτρος, καὶ ἄλλος
ρξε̄ ι μαθητής. * Ο δὲ μαθητὴς ἐκεῖνος ἦν γνω-
στὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ιησοῦ εἰς
ρξϛ̄ α τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχϊερέως. * ὁ δὲ πέτρος ἐστή-
κει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. * Εξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς
ρξζ̄ ι ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχϊερεῖ, καὶ εἶπε τῇ
ρξη̄ α θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν πέτρον. * Λέγει
οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ πέτρῳ, μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου;
ρξθ̄ ι Λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί. * Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δοῦ-
λοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακϊὰν πεποιηκότες,
ὅτι ψύχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. Ην δὲ μετ' αὐ-
τῶν ὁ πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ο οὖν
ἀρχϊερεὺς ἠρώτησε τὸν Ιησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
ρο̄ α ἀυτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς ἀυτοῦ. * Απεκρίθη
ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εγὼ παῤῥησίᾳ ἐλάλησα τῷ
κόσμῳ. ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγω-
γῇ, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ, ὅπου πάντες οἱ ἰουδαῖοι συ-
ροᾱ ι νέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. * Τί
με ἐπερωτᾷς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοότας
τί ἐλάλησα ἀυτοῖς, ἴδε οὗτοι οἴδασιν ἃ εἶπον
ροβ̄ α ἐγώ. * Ταῦτα δὲ ἀυτοῦ εἰπόντος, εἷς τῶν ὑπη-
ρετῶν πρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισμα τῷ Ιησοῦ,
ρογ̄ ι εἰπών. οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχϊερεῖ; * Απε-
κρίθη ἀυτῷ ὁ Ιησοῦς. Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρ-
τύρησον περὶ τοῦ κακοῦ, εἰ δὲ καλῶς, τί με δέ-
ροδ̄ α ρεις; * Απέστειλεν ἀυτὸν ὁ ἄννας δεδεμένον
πρὸς

quenq̃. Simon ergo Petrus cũ haberet gladiũ, eduxit eum, & percussit põtificis seruũ, & abscidit auriculam eius dextrã. Erat autem nomẽ seruo Malchus. Dicit ergo Iesus Petro: Immitte gladiũ tuum in uaginã. An nõ bibam poculum quod dedit mihi pater? Cohors igitur & tribunus ac ministri Iudæorũ cõprehenderũt Iesum, & ligauerunt eum, & abduxerunt eum ad Annam primũ, Erat enim socer Caiaphæ, qui erat pontifex anni illius. Erat autẽ Caiaphas is qui cõsilium dederat Iudæis, qd' expediret unum hominẽ mori pro populo. Sequebat' autẽ Iesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus autem ille erat notus pontifici, & introiuit cum Iesu in atrium pontificis. Petrus autẽ stabat ad ostium foris. Exiuit ergo discipulus ille alter, qui erat notus pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Num & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum. Stabant autem serui & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & calefaciebant se. Erat autem cum eis & Petrus stans & calefaciens se. Pontifex ergo interrogauit Iesum de discipulis suis & de doctrina ipsius. Respondit ei Iesus: Ego palam locutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga, & in templo, quò omnes Iudæi conueniunt, & in occulto locutus sum nihil. Quid me interrogas? Interroga eos qui audierũt quid locutus sim ipsis. Ecce hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Iesu, dicens: Siccine respondes pontifici? Respondit ei Iesus: Si male locutus sum, testare de malo: sin bene, cur me cædis? Et misit eum Annas uinctum ad

πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. * Ἦν δὲ σίμων πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος, εἶπον οὖν αὐτῷ. Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνήσατο ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν. οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως συγγενὴς ὢν, οὗ ἀπέκοψε πέτρος τὸ ὠτίον. οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνήσατο ὁ πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν. * Ἄγουσιν οὖν τὸν ἸΗΣΟΝ ἀπὸ τοῦ καϊάφα εἰς τὸ πραιτώριον. ἦν δὲ πρωΐα, * καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ πιλᾶτος πρὸς αὐτοὺς ἔξω, καὶ εἶπε. τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ. Εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιὸς, οὐκ ἄν σοι παρεδώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι. ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ ἸΗΣΟΥ πληρωθῇ, ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀποθνήσκειν. * Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν ὁ πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν ἸΗΣΟΝ, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον περὶ ἐμοῦ; * Ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. Μή τι ἐγὼ ἰουδαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί, τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται ἂν οἱ ἐμοὶ, ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς ἰουδαίοις. Νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. * εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. οὐκοῦν βασιλεύς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη ὁ ἸΗΣΟΥΣ. Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. * Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ πιλᾶτος. τί ἔστιν ἀλήθεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς

ad Caiapham pontificẽ. Stabat autẽ Simon Petrus & calefaciebat se. Dixerunt ergo ei: Num & tu ex discipulis eius es? Negauit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex seruis pontificis cognatus eius, cui⁹ abscíderat Petrus auriculam: Nõne ego te uidi in horto cum illo? Iterũ ergo negauit Petrus, & statim gallus cecinit. Ducunt ergo Iesum à Caiapha in prætorium. Erat autem mane, & ipsi non introierunt in prætoriũ, ne cõtaminarentur, sed ut ederẽt pascha. Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & dixit: Quam accusationẽ affertis aduersus hominẽ hunc? Respondérunt, & dixerunt ei: Si non esset hic nocens, haudquaq; tibi tradidissem⁹ eum. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum uos, & secundum legem uestrã iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet interficere quenquam. Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus. Introiuit ergo iterum in prætorium Pilatus, & uocauit Iesum, & dixit ei: Tu es ille rex Iudæorum? Respondit Iesus: À temetipso tu hoc dicis, an alij dixerunt tibi de me? Respondit Pilatus: Num ego Iudæus sum? Gens tua & pontifices tradiderunt te mihi. Quid feciſti? Respondit Iesus: Regnum meum non est ex hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent, ne traderer Iudæis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quod rex sim ego. Ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium feram ueritati. Omnis qui est ex ueritate, audit uocem meam. Dicit ei Pilatus: Quid est ueritas? Et cum hoc dixisset, iterum prodijt

ρϖβ δ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, * καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω ἐν αὐτῷ. * Ἐστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα, βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; * Ἐκραύγασαν οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαρραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαρραββᾶς λῃστής. * Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐμαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον ἐξ ἀκανθῶν ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, καὶ ἔλεγον. Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἐδίδου αὐτῷ ῥαπίσματα. * Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλᾶτος, καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε, ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. * Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον, καὶ τὸν πορφυροῦν ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος. * Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται ἐκραύγασαν, λέγοντες. Σταύρωσον, σταύρωσον. * Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος. Λάβετε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. * Ἐγὼ γὰρ οὐχ εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. * Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι. ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. * Ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ Πιλᾶτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ Ἰησοῦ. πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. * Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος. ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς. οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰμὴ ἦν σοι δεδομένον ἄνωθεν. Διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοι μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπολύσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες. Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ καίσαρος. πᾶς ὁ βασιλέα αὐτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ καίσαρι. Ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας

ad Iudæos, & dicit eis: Ego nullam inuenio in eo cauſam. Eſt autem conſuetudo uobis, ut unum dimittam uobis in paſcha. Vultis ne ergo dimittam uobis illum regem Iudæorum? Clamauerunt rurſum omnes, dicentes: Non hunc, ſed Barabbam. Erat autem Barabbas latro.

Tunc ergo apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit. Et milites plectentes coronam de ſpinis impoſuerunt capiti eius, & ueſte purpurea circundederunt eum, ac dicebant: Aue rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Exiuit iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco uobis eum foras, ut cognoſcatis, quod nullam in eo cauſam inuenio. Exiuit ergo Ieſus foras, geſtans ſpineam coronam, & purpureum pallium. & dicit eis: Ecce homo. Cum ergo uidiſſent eum pontifices & miniſtri clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum uos, & crucifigite. ego enim non inuenio in eo cauſam. Reſponderunt ei Iudæi: Nos legem habemus, & ſecundum legem noſtram debet mori: quia filium dei ſe fecit. Cum ergo audiſſet Pilatus hunc ſermonē, magis timuit. Et ingreſſus eſt prætorium iterum, & dicit ad Ieſum: Vnde es tu? Ieſus autem reſponſum non dedit ei. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi nō loqueris? neſcis quod poteſtatem habeam crucifigendi te, & poteſtatem habeam abſoluēdi te? Reſpondit Ieſus: Non haberes poteſtatē aduerſum me ullam, niſi tibi datum eſſet è ſupernis. Propterea qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Et ex eo quærebat Pilatus abſoluere eum. Iudæi autem damabāt dicētes: Si hunc abſolueris, nō es amicus Cæſaris. Quiſquis ſe regem facit, contradicit Cæſari. Pilatus autem cum audiſſet

XIX

ἀκόσας τοτον τὸν λόγον, ἤγαγεν ἔξω τὸν ΙΗΣΟΥΝ, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος εἰς τόπον, λεγόμενον λιθόστρωτον, ἑβραϊστὶ δὲ γαββαθᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ ἕκτη, καὶ λέγει τοῖς ἰουδαίοις. ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν. * οἱ δὲ ἐκραύγασαν. ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. * λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος. τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώσω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς. οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ καίσαρα. * τότε οὖν παρέδωκεν αὐτὸν αὐτοῖς, ἵνα σταυρωθῇ. * παρέλαβον δὲ τὸν ΙΗΣΟΥΝ, καὶ ἀπήγαγον, καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, ἐξῆλθεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον. ὃς λέγεται ἑβραϊστὶ γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, * καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον δὲ τὸν ΙΗΣΟΥΝ. * ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ πιλᾶτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. ἦν δὲ γεγραμμένον. ΙΗΣΟΥΣ ὁ ναζωραῖος ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. * τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τῆς πόλεως ὁ τόπος, ὅπου ἐσταυρώθη ὁ ΙΗΣΟΥΣ. ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ἑλληνιστί, ῥωμαϊστί. ἔλεγον οὖν τῷ πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν ἰουδαίων. μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ πιλᾶτος. ὃ γέγραφα, γέγραφα. * οἱ οὖν στρατιῶται ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν ΙΗΣΟΥΝ, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου. εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους. μὴ σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ τίνος ἔσται. ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα. διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα ἐποίησαν. * εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ ΙΗΣΟΥ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρία ἡ τοῦ κλωπᾶ, καὶ μαρία ἡ μαγδαληνή. ΙΗΣΟΥΣ οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα

cum audisset hunc sermonē, produxit foras Iesum, sedítq; pro tribunali in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autē Gabbatha. Erat autē parasceue paschæ, hora fermè sexta, & dicit Iudæis: Ecce rex uester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem uestrum crucifigam? Respondērūt pontifices: Non habemus regem, nisi Cæsarem. Tunc ergo tradidit eum illis, ut crucifigeretur. Acceperunt autem Iesum, & abduxerunt, atq; is baiulans crucem suam, exiuit in eum (qui dicitur Caluaria) locum, Hebraice autem Golgotha, ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autē Iesum. Scripsit autem & titulum Pilatus, & posuit super crucem. Erat autem scriptum: Iesus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia prope ciuitatem erat locus, ubi crucifixus est Iesus. Et erat scriptum Hebraice, & Græce, & Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Iudæorum: Noli scribere, rex Iudæorum, sed quod ille dixerit, rex sum Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Milites ergo cum crucifixissent Iesum, acceperūt uestimenta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, & tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, à summo contexta per totum. Dixerunt ergo inter se: Ne scindamus eam, sed sortiamur de illa cuius sit. Vt scriptura implerētur, dicens: Partiti sunt uestimenta mea sibi, & in uestem meam miserunt sortem. Et milites quidem hæc fecerūt. Stabant autē iuxta crucem Iesu mater eius, & soror matris eius Maria uxor Cleopæ, & Maria Magdalene. Cum uidisset ergo Iesus matrem ac discipulum

astantem

πρεσβῦτα, ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ. γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ. ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.* μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ ιησοῦς, ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσαι, ἵνα πληρωθῇ ἡ γραφή, λέγει. διψῶ. σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους μεστόν. οἱ δὲ πλήσαντες σπόγγον ὄξους καὶ ὑσσώπῳ, περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.* ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ ιησοῦς, εἶπε. τετέλεσται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.* οἱ οὖν ἰουδαῖοι, ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἦν γὰρ μεγάλη ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, ἠρώτησαν τὸν πιλᾶτον, ἵνα κατεαγῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρθῶσιν. ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ. ἐπὶ δὲ τὸν ιησοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν ἔνυξε, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς μεμαρτύρηκε, καὶ ἀληθινὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ μαρτυρία. κἀκεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα καὶ ὑμεῖς πιστεύσητε. ἐγένετο γὰρ ταῦτα, ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται αὐτοῦ. καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ λέγει. ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.* μετὰ δὲ ταῦτα ἠρώτησε τὸν πιλᾶτον ὁ ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ ἁριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ ιησοῦ, κεκρυμμένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ ιησοῦ, καὶ ἐπέτρεψεν ὁ πιλᾶτος.* ἦλθε δὲ καὶ νικόδημος, ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν ιησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡσεὶ λίτρας ἑκατόν.* ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ ιησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν,

ἐν

astantem,quẽ diligebat, dicit matri suæ: Mulier,ecce filius tuus. Deinde dicit discipulo:Ecce mater tua.Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua.Postea sciens Iesus,quod omnia iam consummata essent, ut consummaretur scriptura, dicit: Sitio.Vas igitur erat positum aceto plenum. Illi uero impleuerunt spongiam aceto & hysopo,& impositam admouerunt ori eius. Cum ergo accepisset Iesus acetum,dixit:Consummatum est. & inclinato capite tradidit spiritum. Iudæi ergo,quoniam parasceue erat,ut non remanerent in cruce corpora sabbato(erat enim magnus dies ille sabbati) rogauerunt Pilatum,ut frangerent eorum crura,ac tollerentur. Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura,& alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Iesum autem cum uenissent, ut uiderunt eum iam mortuum,non fregerunt eius crura. sed unus militum lancea latus eius fodit, & cõtinuo exiuit sanguis & aqua. Et qui uidit, testimonium perhibuit: & uerum est testimoniũ eius. Et ille scit quod uera dicit,ut & uos credatis. Facta sunt enim hæc,ut scriptura impleretur:Os nõ comminuetis ex eo. Et rursus alia scriptura dicit: Videbunt in quem pupugerunt. Post hæc autẽ rogauit Pilatum Ioseph Arimathiensis: qui erat discipulus Iesu, sed occultus propter metum Iudæorum: ut tolleret corpus Iesu, idcꝙ permisit Pilatus. Venit autem & Nicodemus, qui uenerat ad Iesum nocte primum,ferens mixturam myrrhæ & aloes ad libras fermè centum.Acceperũt ergo corpus Iesu, & obuinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Iudæis sepelire. Erat autem in eo loco ubi crucifixus est, hortus, & in horto monumentum nouum,

in

ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν ἰησοῦν. * τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων μαρία ἡ μαγδαληνὴ ἔρχεται πρωΐ, σκοτείας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. * τρέχει οὖν, καὶ ἔρχεται πρὸς σίμωνα πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἐφίλει ὁ ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς. ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. ἐξῆλθεν οὖν ὁ πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ πέτρου, καὶ ἦλθε πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μὴν εἰσῆλθεν. ἔρχεται οὖν σίμων πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον, ὃ ἦν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδε καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. * μαρία δὲ εἱστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς, καθεζομένους ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. * καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι. γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς, ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω. καὶ θεωρεῖ τὸν ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι ὁ ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι, λέγει αὐτῷ. κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ αὐτὸν ἔθηκας, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς. μαρία

in quo nondum quiſq; poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorũ, quod in propinquo eſſet monumentũ, poſuerunt Ieſum. Primo uero die ſabbatorum Maria Magdalene uenit mane, cũ adhuc tenebræ eſſent, ad monumẽtum, uidetq; lapidem ſublatũ à monumẽto. Currit ergo, & uenit ad Simonẽ Petrũ, & ad alterũ illum diſcipulũ, quẽ amabat Ieſus, & dicit illis: Suſtulerũt dñm è monumẽto, & neſcimus ubi poſuerint eum. Exĳt ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & uenerũt ad monumentũ. Currebant autem duo ſimul, & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, uenitq; prior ad monumentũ. Et cum ſe inclinaſſet, uidit poſita linteamina, nõ tñ introiuit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumẽtũ. Et uidet linteamina poſita, & ſudariũ qd̃ fuerat ſuper caput eius nõ cum linteaminib⁹ poſitũ, ſed ſeparatim inuolutũ in unũ locũ. Tũc ergo introiuit & ille ali⁹ diſcipulus, q uenerat prior ad monumentũ, uiditq; & credidit. Nondũ em̃ nouerãt ſcripturã, qd̃ oportuiſſet eũ à mortuis reſurgere. Abierunt ergo rurſus diſcipuli ad ſemetipſos. Maria autẽ ſtabat ad monumentũ foris plorans. Dum ergo fleret, inclinauit ſe in monumentum, & uidet duos angelos amictos albis, ſedentes unum ad caput, & alterũ ad pedes illic, ubi poſuerãt corp⁹ Ieſu. Dicũt ei illi: Mulier quid ploras? Dicit eis: Suſtulerũt dñm meũ, nec ſcio ubi poſuerũt eũ. Hæc cũ dixiſſet, conuerſa eſt retrorſum, & uidet Ieſum ſtantem, nec ſciebat qd̃ Ieſus eſſet. Dicit ei Ieſus: Mulier qd ploras? Quẽ q̃ris? Illa exiſtimans qd̃ hortulan⁹ eſſet, dicit ei: Dñe ſi tu aſportaſti eũ, dicito mihi ubi poſueris eũ, & ego eum tollam. Dicit ei Ieſus:

Maria.

μαρία, σγαφεῖσα ἐκείνη, λέγει αὐτῷ. ῥαββουνοί, ὃ λέγεται διδάσκαλε. λέγει αὐτῇ ὁ ιησοῦς. μή μου ἅπτου. οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου καὶ εἰπὲ αὐτοῖς. ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν. ἔρχεται μαρία ἡ μαγδαληνὴ, ἀναγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. * οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸ φόβον τῶν ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ ιησοῦς, καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς. εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. * ἐχάρησαν οὖν οἱ μαθηταὶ, ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ιησοῦς πάλιν. εἰρήνη ὑμῖν. καθὼς ἀπέσταλκέ με ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς. λάβετε πνεῦμα ἅγιον. * ἀντινῶν ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφέωνται αὐτοῖς, ἀντινῶν κρατῆτε, κεκράτηνται. * θωμᾶς ὁ εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος δίδυμος, οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ ιησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. * καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πάλιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ θωμᾶς μετ' αὐτῶν, ἔρχεται ὁ ιησοῦς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, καὶ ἔστη εἰς μέσον, καὶ εἶπεν. εἰρήνη ὑμῖν. εἶτα λέγει τῷ θωμᾷ, φέρε τὸν δάκτυλόν σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. * ἀπεκρίθη ὁ θωμᾶς, καὶ εἶπεν αὐτῷ. ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέγει αὐτῷ ὁ ιησοῦς. ὅτι ἑώρακάς με θωμᾶ, πεπίστευκας, μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ ιησοῦς ἐνώπιον

Maria. Conuersa illa, dicit ei: Rabboni, quod dicit magister. Dicit ei Iesus: Noli me tangere. Nondum enim ascendi ad patrē meum. Sed uade ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad patrem meum & patrē uestrum, & deum meum & deum uestrum. Venit Maria Magdalene, annuncians discipulis, quod uidisset dominum, & ea dixisset sibi. Cum ergo uespera esset die illo qui erat unus sabbatorū, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, uenit Iesus, stetitq; in medio, & dicit eis: Pax uobis. Et cum hæc dixisset, ostendit eis manus ac latus suum. Gauisi sunt ergo discipuli, uiso domino. Dixit ergo eis iterū: Pax uobis. Sicut misit me pater, ita & ego mitto uos. Hæc cū dixisset, flauit in eos, & dicit eis: Accipite spiritum sanctum. Quorūcunq; remiseritis peccata, remittunt eis: q̄rūcunq; retinueritis, retenta sunt. Thomas autē unus ex duodecim, qui dicitur didymus, nō erat cum eis quando uenit Iesus. Dixerūt ergo ei alij discipuli: Vidimus dominum. Ille autem dixit eis: Nisi uidero in manib⁹ eius uestigium clauorum, & mittam digitum meum in uestigium clauorū, & mittam manum meam in latus eius, nō credam. Et post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus ianuis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax uobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & uide manus meas, & admoue manum tuam, & immitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed credens. Respondit Thomas, & dixit ei: Domin⁹ meus & deus meus. Dicit ei Iesus: Quia uidisti me Thoma, credidisti: beati qui nō uiderūt & crediderunt. Multa quidē & alia signa fecit Iesus in conspectu

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. * Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος. ἐφανέρωσε δὲ οὕτως. ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος καὶ Θωμᾶς, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος. ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ. ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. πρωΐας δὲ ἤδη γινομένης, ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι Ἰησοῦς ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, οὔ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς. βάλλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἑλκύσαι ἴσχυσαν ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων. * λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ. ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέτρος ἀκούσας, ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διεζώσατο, ἦν γὰρ γυμνὸς, καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ ἦλθον. οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν ἰχθύων. * Ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν βλέπουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμενον καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. * Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τὴν γῆν, μεστὸν ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν. καὶ τοσούτων ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. * λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦτε ἀριστήσατε. * οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες, ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, * ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ λαμβάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον ὁμοίως. * τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς

in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis, quod Ieſus eſt Chriſtus filius dei, & ut credentes uitam habeatis per nomen eius. Poſtea ma XXI
nifeſtauit ſe iterum Ieſus ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autē ſic. Erant ſimul Simon Petrus & Thomas, qui dicitur didymus: & Nathanaël qui erat à Cana Galilææ, & filij Zebedæi, alijſq; ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simon Petrus: Vado piſcatum. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Exierunt & aſcenderunt in nauim ſtatim, & illa nocte nihil ceperunt. Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore, non tamen cognouerunt diſcipuli, qd' Ieſus eſſet. Dicit eis Ieſus: Pueri, num quid opſonij habetis? Reſpōderūt ei: Non. At ille dicit eis: Mittite in dextrā nauigij partem rete, & inuenietis. Miſerunt ergo, & iam non ualebant illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille, quē diligebat Ieſus, Petro: Dñs eſt. Simon ergo Petrus cum audiſſet, quod dñs eſſet, tunica ſuccinxit ſe (erat em̄ nudus) & miſit ſe in mare. Alij autē diſcipuli nauigiolo uenerunt: nō em̄ longe aberant à terra, ſed circiter cubitis ducētis, trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcēderunt in terrā uiderūt prunas poſitas, & piſcē ſuperpoſitū, & panē. Dicit eis Ieſus: Afferte de piſcib⁹ quos prendidiſtis nunc. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenū magnis piſcibus centum quinquagintatribus. Et cum tot eſſent, nō eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus: Venite prandete. Et nemo diſcipulorū audebat interrogare eū, dicēs: tu quis es? cū ſcirent, qd' dñs eſſet. Venit itaq; Ieſus, & accipit panē, & dat eis, & piſcē ſimiliter. Hac iam tertia uice manifeſtat⁹ eſt Ieſus

τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκῶν, ὅτε οὖν ἠρίστησαν, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ Ιησοῦς. Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ. * Βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον. * Σίμων ἰωαννᾶ, ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ. Ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ. * Ποίμενε τὰ πρόβατά μου. Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον. * Σίμων ἰωαννᾶ, φιλεῖς με; Ελυπήθη ὁ πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, φιλεῖς με, καὶ εἶπεν αὐτῷ. Κύριε, σὺ πάντα οἶδας, σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. * Βόσκε τὰ πρόβατά μου. * Αμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες, ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτενεῖς τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ οἴσει ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ. Ακολούθει μοι. Επιστραφεὶς δὲ ὁ πέτρος, βλέπει τὸν μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ιησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ καὶ εἶπε, Κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς; Τοῦτον ἰδὼν ὁ πέτρος, λέγει τῷ Ιησοῦ. Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ιησοῦς. Εὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. Εξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ιησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ' ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρός σε; Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς, ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα. καὶ οἴδαμεν, ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ιησοῦς, ἅτινα ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐ δὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι τὰ γραφόμενα βιβλία.

σκζ̄ θ
κση̄ ι
σκθ̄ θ
σλ̄ ι
σλᾱ θ
σλβ̄ ι

discipulis suis cũ resurrexisset à mortuis. Cum ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Simon Ioannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce agnos meos. Dicit ei rursus iterũ: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam domine, tu scis quod amem te. Dicit ei: Pasce oues meas. Dicit ei tertio: Simon Ioannis, amas me? Indoluit Petrus, quod dixisset sibi tertio, amas me, dixitq; ei: Domine, tu omnia nosti, tu scis qd' amem te. Dicit ei Iesus: Pasce oues meas. Amen amen dico tibi, cum esses iunior, cingebas te, & ambulabas quò uolebas: cũ autẽ senueris, extendes man⁹ tuas, & alius te cinget, & ducet quò nõ uis. Hoc autem dixit, significans qua morte glorificaturus esset deum. Et cũ hoc dixisset, dicit ei: Sequere me. Conuersus Petrus, uidet illum discipulũ, quẽ diligebat Iesus, sequentẽ: qui & recubuit in cœna super pectus eius, & dixit: dñe, quis est ille qui tradit? hunc ergo cum uidisset Petrus, dicit Iesu: Dñe, hic autẽ quid? Dicit ei Iesus: Si eum uelim manere donec ueniã, quid ad te? tu me sequere. Exijt ergo sermo iste inter fratres, qd' discipulus ille nõ moreret'. Et nõ dixerat ei Iesus, nõ moritur: sed si eum uelim manere donec ueniam, quid ad te? Hic est discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc. Et scimus, qd' uerũ est testimoniũ eius. Sunt autem & alia multa quæ fecit Iesus: quæ si scribant' per singula, nec ipse, opinor, mũdus caperet eos qui scriberentur libros.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ.

EVANGELII SECVNDVM IOANNEM, FINIS.

Αποδημία

ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Ἀπὸ δαμασκοῦ ἤρξατο, καὶ ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐκεῖθεν εἰς ταρσόν, κἀκεῖθεν εἰς ἀντιόχειαν. καὶ πάλιν εἰς ἰλῆμ, καὶ πάλιν εἰς ἀντιόχειαν, κἀκεῖθεν ἀφορισθεὶς μετὰ βαρνάβα εἰς τὴν ἀπεστολὴν, κατῆλθεν εἰς σελεύκειαν, εἶτα εἰς κύπρον, ἔνθα καὶ παῦλος ἤρξατο καλεῖσθαι. εἶτα εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς ἰκόνιον, εἶτα εἰς λύστραν καὶ δέρβην τῆς λυκαονίας, εἶτα εἰς παμφυλίαν, εἶτα πάλιν εἰς πέργην, εἶτα εἰς ἀτάλειαν, εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἀντιόχειαν τῆς συρίας. εἶτα πάλιν τρίτον εἰς ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πρίτομην. εἶτα πάλιν τέταρτον εἰς ἀντιόχειαν. εἶτα διῆλθε τὴν συρίαν καὶ τὴν κιλικίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς δέρβην καὶ λύστραν, ἔνθα τὸν τιμόθεον πρίετεμεν, εἶτα εἰς τὴν φρυγίαν καὶ γαλατικὴν χῶραν, εἶτα εἰς μυσίαν, εἶτα εἰς τρωάδα. κἀκεῖθεν εἰς νεάπολιν, εἶτα εἰς φιλίππους τῆς μακεδονίας. εἶτα διελθὼν τὴν ἀμφίπολιν καὶ τὴν ἀπολλωνίαν, ἦλθεν εἰς θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς βέροιαν, εἶτα εἰς ἀθήνας, εἶτα εἰς κόρινθον, εἶτα εἰς ἔφεσον, εἶτα εἰς καισάρειαν, εἶτα δεύτερον εἰς ἀντιόχειαν τῆς πισιδίας, εἶτα εἰς τὴν γαλατικὴν χῶραν καὶ φρυγίαν. εἶτα πάλιν δεύτερον εἰς ἔφεσον. εἶτα διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθεν εἰς ἑλλάδα. κἀκεῖθεν διελθὼν τὴν μακεδονίαν, ἦλθε πάλιν δεύτερον εἰς φιλίππους, καὶ ἀπὸ φιλίππων πάλιν εἰς τρωάδα, ἔνθα τὸν ἔυτυχον ἤγειρε πεσόντα. εἶτα εἰς τὴν ἄσσον, εἶτα εἰς μιτυλήνην, εἶτα εἰς τὰ ἀντικρὺ χίου, εἶτα εἰς σάμον, κἀκεῖθεν εἰς μίλητον. ἐκεῖθεν μεταπεμψάμενος τοὺς ἐν ἐφέσῳ ὡμίλησεν αὐτοῖς. εἶτα εἰς κῶ, εἶτα εἰς ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πάταρα, κἀκεῖθεν εἰς τύρον, εἶτα εἰς πτολεμαΐδα, κἀκεῖθεν εἰς καισάρειαν, κἀκεῖθεν πάλιν τέταρτον ἀνῆλθεν εἰς ἱερουσαλήμ. κἀκεῖθεν πρεπέμφθη εἰς καισάρειαν, καὶ λοιπὸν δέσμιος ἐπὶ ῥώμην. οὕτως ἀπὸ καισαρείας ἦλθεν εἰς σιδῶνα, κἀκεῖθεν εἰς μύραν τῆς λυκίας, εἶτα εἰς κνίδον. κἀκεῖθεν πολλὰ παθὼν, ἦλθεν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα ἡ ἔχιδνα καθήψατο τῆς χειρὸς αὐτοῦ, καὶ ἔμεινεν ἀβλαβής. εἶτα εἰς συρακούσας. εἶτα εἰς ῥήγιον τῆς καλαβρίας, . εἶτα εἰς ποτιόλους. κἀκεῖθεν πεζὸς ἀνῆλθεν εἰς ῥώμην, ἀπαντησάντων αὐτῷ τῶν ἀδελφῶν εἰς ἀππίου φόρον καὶ τρεῖς ταβερνάς. καὶ λοιπὸν εἰσελθὼν εἰς ῥώμην, καὶ διδάξας χρόνον ἱκανὸν, ὕστερον ἐν αὐτῇ τῇ ῥώμῃ ἐμαρτύρησεν, αὐτόθι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος. ῥωμαῖοι δὲ πρικαλλέσιν οἴκοις καὶ βασιλείοις τὰ λείψανα τούτου καθείρξαντες, ἐπέτειον αὐτῷ μνήμης ἡμέραν πανηγυρίζουσι τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων, ἕκτῳ τῶν ὅλων μηνὶ τοῦτο μαρτύριον ἑορτάζοντες. πολλὰς δὲ καὶ πρὸ τούτου ἤδη πραινέσεις ὑπέρ τε βίου καὶ ἀρετοῦς ὁ μακάριος ἐποιήσατο, καὶ πολλὰ πρὶ τῶν πρακτέων τοῖς ἀνθρώποις εἰσηγήσατο. ἔτι δὲ ὅλως καὶ διὰ τῆς ὑφῆς τῶν δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν τούτων τὴν ὅλην ἀνθρώποις διέγραψε πολιτείαν. Αναγκαῖον δὲ ἡ γυσάμην ἐν βραχεῖ καὶ τὸν χρόνον ἐπισημειώσασθαι τῆς κηρύγματος παύλου, ἐκ τῶν χρονικῶν κανόνων εὐσεβίου τοῦ παμφίλου τὴν ἀνακεφαλαίωσιν ποιούμενος. Ενθα δὴ τὴν βίβλον μετὰ χεῖρας εἰληφὼς, καὶ ταύτην ἀναπτύξας, εὑρίσκω δὲ πάθος τῆς σωτῆρος ἡμῶν καὶ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ ἐν ὀκτωκαιδεκάτῳ ἔτει τιβερίου καίσαρος γεγενημένον, καὶ τὴν τριήμερον δὲ εὐθὺς ἀνάστασιν, καὶ πάλιν τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ. καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ὀλίγας εἶδον ἐκεῖ τοὺς ἀποστόλους προχειριζομένους εἰς διακονίαν, τὸν αὐτοφερώνυμον στέφανον, καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτόν. καὶ μετέπειτα στάσιν ἰουδαίων πάλιν καταλαμβάνω, καθὼς ἤδη προείπομεν. καὶ τὸν στέφανον ἀγωνιζόμενον ἐκεῖσε, καὶ τὸν παῦλον συνευδοκοῦντα πάνυ τῷ φόνῳ. ὃς μικρὸν ὕστερον τοῖς ἄρχουσι τῶν ἰουδαίων πραστὰς, ἐπιστολὰς ἐκομίζετο πρὸς τοὺς ἐν δαμασκῷ ἰουδαίους κατὰ τῶν μαθητῶν. κατὰ μέσην δὲ τὴν ὁδὸν ἡ κλῆσις αὐτῷ γεγένητο πρὰ τοῦ θεοῦ, ὡς μικρῷ προσαναλωθῆναι δὲ ἔτος ἐκεῖνο. Επιλαβομένου δῆτα τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος, κατάρξασθαι τὸν παῦλον τῆς κηρύγματος φησὶ ἡ ἱστορία, καὶ τὴν ἅπασαν οἰκουμένην διαδραμεῖν εὐαγγελιζόμενον τὴν εἰς Χριστὸν εὐσέβειαν μέχρις τρισκαιδεκάτου ἔτους κλαυδίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος τότε τῆς ἰουδαίας φήλικος.

ἐφοῦ κατηγορηθεὶς ὑπὸ ἰουδαίων, τὴν ἀπολογίαν ἐποιήσατο παῦλος. ὃς δὴ τὸν ἀπόστολον εἰς τὸ κατὰ καισάρειαν δεσμωτήριον κατεῖρξεν ἐπὶ δυσὶν ἔτεσι. μεθὸν διαδεξάμενος τὴν ἀρχὴν πόρκιος φῆστος, εὐθὺς ἀνακρίνειν ὥρμησε τὸν ἀπόστολον, τοῖς ἰουδαίοις ἐν τούτῳ μεγίστην χάριν κατατιθέμενος. τότε οὖν ὁ μακάριος νομίσας οὐκ ἄλλως ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἐπιβουλῆς, ἢ καίσαρα ἐπικαλεσάμενος, ἑστὼς ἐπὶ τοῦ βήματος ἐπεκαλεῖτο καίσαρα. καὶ εἰς ῥώμην ἐκπέμπεται πρὸς νέρωνα καίσαρα. συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ἀρίσταρχος, ὃν καὶ εἰκότως συναιχμάλωτόν που τῶν ἐπιστολῶν ἀποκαλεῖ. καὶ λουκᾶς, ὁ τὰς πράξεις τῶν ἀποστόλων γραφῇ παραδούς. κἀκεῖσε οὖν ἐπὶ τῆς ῥωμαίων ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐφυλάττετο. ταῦτα γὰρ καὶ μέχρι τούτων ἱστορεῖ λουκᾶς ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων, κατ' ἐκείνου καιροῦ τὸ βιβλίον συγγραψάμενος. καὶ τὰ καθεξῆς ἥκιστα τότε γινώσκων, οὐδὲ τὸ μαρτύριον αὐτοῦ ἐγκατέθετο τῇ βίβλῳ. καταλιπόντες δὲ αὐτὸν ἐκεῖσε λουκᾶς τε καὶ ἀρίσταρχος ἦλθον. Ευσέβιος δὲ τοὺς μετέπειτα χρόνους ἀκριβῶς πρῖεργασάμενος, ἱστόρησεν ἡμῖν καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας τούτου καὶ τὸ μαρτύριον. καὶ φησὶ τὸν παῦλον ἄνετον διατρίψαι, καὶ τὸν τῆς θεοῦ λόγον ἀκωλύτως κηρύξαι, ἐπισημηνάμενος. τότε μὲν οὖν ἐπὶ νέρωνος ἀπολογησάμενον τὸν παῦλον. αὖθις ἐπὶ τὴν τῆς κηρύγματος διακονίαν λόγος ἔχει στείλασθαι ὑπὸ καίσαρος ἀπολυθέντα, καὶ εὐαγγελίσασθαι ἐφετέροις δέκα ἔτεσιν. Εἰς ἄκρον δὲ μανίας ὁ νέρων ἀφικόμενος, ἀνεῖλε μὲν ἀγριππίναν πρῶτα τὴν ἰδίαν μητέρα, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἀδελφὴν τοῦ πατρός, καὶ ὀκταουίαν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ ἄλλους μυρίους τῷ γένει προσήκοντας. Μετέπειτα δὲ καθολικὸν ἐκίνησε διωγμὸν κατὰ τῶν χριστιανῶν, καὶ οὕτως ἐπὶ τὰς κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐπῄρθη σφαγάς. Μεταστειλάμενος γὰρ τὸν παῦλον αὖθις, τῷ βήματι παρίστα. συνῆλθε δὲ πάλιν ὁ λουκᾶς αὐτῷ. ἔνθα δὴ συνέβη τὸν παῦλον τριακοστῷ ἕκτῳ ἔτει τῆς σωτηρίου πάθους, τρισκαιδεκάτῳ δὲ νέρωνος μαρτυρῆσαι, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθέντα. ἔστι τοίνυν ἀπὸ τοῦ ἐννεακαιδεκάτου ἔτους τιβερίου καίσαρος ἐξ οὗ κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον ἤρξατο, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ δευτέρου ἔτη $\overline{\Delta}$, καὶ τὰ γαίου δὲ ὡσαύτως ἔτη $\overline{\Delta}$. αὖθις δὲ καὶ τὰ κλαυδίου ἔτη μικρὸν ἐλάττω ι$\overline{\Delta}$. ὃν διαδεξάμενος νέρων τρισκαιδεκάτῳ ἔτει τῆς ἑαυτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἀπόστολον ἀνεῖλε. γράφει οὖν ὁ αὐτὸς ἀπόστολος παῦλος τιμοθέῳ, περὶ μὲν τῆς πρώτης αὐτοῦ ἀπολογίας, φάσκων, τάδε ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ, οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον, μὴ αὐτὸς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι πάρεστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσωσι πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, τοῦτον λέγων εἶναι τὸν νέρωνα. περὶ δὲ τῆς δευτέρας ἐν ᾗ καὶ τελειοῦται τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, φησί. τὴν καλὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναλύσεώς μου ἐφέστηκε. καὶ ὅτι λουκᾶς ἦν πάλιν σὺν αὐτῷ, μετ' ὀλίγα τῆς ἐπιστολῆς, ἀσπάσεταί σε γράφει, λουκᾶς ὁ σὺν ἐμοί. Εστιν οὖν ὁ πᾶς χρόνος τοῦ κηρύγματος παῦλου, εἴκοσι καὶ ἕν ἔτος. καὶ δύο ἕτερα ἔτη, ἃ διετέλεσεν ἐπὶ τῷ κατὰ καισάρειαν δεσμωτηρίῳ. πρὸς δὲ τούτοις πάλιν τὰ ἐν ῥώμῃ πρότερα δύο ἔτη, καὶ τὰ τελευταῖα δὲ ἔτη δέκα, ὥστε εἶναι τὰ πάντα ἔτη ἀπὸ τῆς γενήσεως αὐτοῦ μέχρι τῆς τελειώσεως, τριάκοντα καὶ πέντε.

ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ.

Επὶ νέρωνος τοῦ καίσαρος ῥωμαίων ἐμαρτύρησεν αὐτόθι παῦλος ὁ ἀπόστολος, ξίφει τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεὶς ἐν τῷ τριακοστῷ καὶ ἕκτῳ ἔτει τοῦ σωτηρίου πάθους, τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενος ἐν ῥώμῃ, πέμπτῃ ἡμέρᾳ πανέμου μηνός, ἥ τις λέγοιτ' ἂν παρὰ ῥωμαίοις τῇ πρὸ τριῶν καλανδῶν ἰουλίων. καθ' ἣν ἐτελειώθη ὁ ἅγιος ἀπόστολος τῷ κατ' αὐτὸν μαρτυρίῳ, ἑξηκοστῷ καὶ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ παρουσίας.

Πράξεις

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΩΝ.

ΤΟΝ μὲν πρῶ-
τον λόγον
ἐποιησάμην
περὶ πάν-
των ὦ θεό-
φιλε, ὧν ἤρ-
ξατο ὁ ΙΗ-
ΣΟΥΣ ποιεῖν
τε καὶ διδά-
σκειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας, ἐντειλάμενος τοῖς
ἀποστόλοις, διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς
ἐξελέξατο, ἀνελήφθη, οἷς καὶ παρέστησεν
ἑαυτὸν ζῶντα μετὰ τὸ παθεῖν αὐτὸν, ἐν
πολλοῖς τεκμηρίοις, δι' ἡμερῶν τεσσαράκον-
τα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ λέγων τὰ πε
ρὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ συναλιζόμε-
νος παρήγγειλεν αὐτοῖς ἀπὸ ἱεροσολύ-
μων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν
ἐπαγγελίαν τοῦ πατρὸς, ἣν ἠκούσατέ μου,
ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ
βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ
πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελ
θόντες ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες. κύριε,
εἰ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν
βασιλείαν τῷ Ἰσραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς.
οὐχ ὑμῶν ἐστὶ γνῶναι χρόνους ἢ καιρούς,
οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλ-
λὰ λήψεσθε δύναμιν ἐπελθόντος τοῦ ἁ-
γίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔσεσθέ μοι
μάρτυρες ἔν τε Ἰερουσαλήμ, καὶ ἐν πάσῃ τῇ
Ἰουδαίᾳ

ACTA APOSTO-
LORVM.

VPeriore qui
dem uolumi
ne diximus
Theophile,
de omnibus
quæ cœpit Ie
sus tũ facere,
tũ docere, ad
eũ usq; diẽ,
quo postq; impartit⁹ in hoc ipsum spm̃
sanctũ, mãdata dedisset apostolis, quos
delegerat, sursum assumptus est, quibus
etiã seipsum exhibuerat uiuẽtẽ, posteaq;
supplicio fuisset affectus, idq; cõplurib⁹
argumẽtis, dũ p̃ dies q̃draginta cõspicit᷑
ab illis, ac loquit᷑ eis de regno dei, & con-
gregãs illos in idẽ loci, p̃cepit eis ne dise-
derent Hierosolymis, sed ut expectarẽt
p̃missum patris, de quo (inquit) audistis
ex me: qm̃ Ioannes baptizauit quidem
aqua, uos autẽ baptizabimini spiritu san
cto post dies hosce nõ multos. Illi igitur
ubi cõuenissent, percõtabant᷑ illũ, dicẽtes:
Dñe, num in tẽpore hoc restituis regnũ
Israëli? Dixit autẽ ad illos: Nõ est uestrũ
nosse tẽpora & articulos tẽporũ, q̃s pa-
ter in sua ipsi⁹ cõstituit potestate: sed acci
pietis uirtutẽ, posteaq; spũs sanctus ad-
uenerit sup̃ uos, & eritis mihi testes, non
solũ Hierosolymis, uerũetiã in uniuersa

Ἰουδαίας, καὶ Σαμαρείας, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐπήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρεστήκασιν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ, οἱ καὶ εἶπον. ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς Ἰερουσαλὴμ σαββάτου ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον ἀνέβησαν εἰς τὸ ὑπερῷον οὗ ἦσαν καταμένοντες, ὅ, τε Πέτρος καὶ Ἰάκωβος, καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας, Φίλιππος καὶ Θωμᾶς, Βαρθολομαῖος καὶ Ματθαῖος, Ἰάκωβος Ἀλφαίου καὶ Σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ Ἰούδας Ἰακώβου. οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει σὺν γυναιξὶ καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀναστὰς Πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν, εἶπεν, ἦν τε ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτὸ ὡς ἑκατὸν εἰκοσιν. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γραφὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ στόματος Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδηγοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηριθμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης. οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο χωρίον ἐκ τοῦ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γενόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ, καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν Ἀκελδαμά, τοῦτέστι χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βίβλῳ ψαλμῶν. γενηθήτω ἡ ἔπαυλις αὐτοῦ ἔρημος, καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν ἐπισκοπὴν αὐτοῦ

Iudæa, Samariaq; deniq; usq; ad extrema terræ. Atq; hæc locutus, uidentibus ijsdem, in altum sublatus est: & nubes subduxit illum ab oculis eorum. Cumq; essent defixis in cœlum oculis, eunte illo, ecce uiri duo astiterunt illis amicti uestibus albis, qui & dixerunt: Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? Hic Iesus qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet: quem ad modum uidistis eum euntem in cœlum. Tunc reuersi sunt Hierosolymam à monte, qui uocatur Oliueti, qui abest ab Hierosolymis iter sabbati. Et cum introissent, ascenderunt in cœnaculum ubi manstabant & Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi filius: Hi omnes perseuerabant unanimiter in deprecatione & obsecratione cum mulieribus & Maria matre Iesu, cumq; fratribus illius. Et in diebus his exurgens Petrus in medio discipulorũ, dixit (erat/que turba nominum simul ferè centum uiginti) Viri fratres, oportuit impleri scripturam hanc, quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda, qui fuit dux ijs, qui comprehenderunt Iesum: quia cooptatus erat in numerum nostrum, & sortitus erat partem ministerij huius. Et is quidem parauit agrum ex mercede iniquitatis, suspensusque crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius. Et innotuit omnibus habitantibus Hierosolymæ, ita ut appellaretur ager ille lingua illis uernacula Acel/dama, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est enim in libro psalmorum: Fiat commoratio eius deserta, & non sit qui inhabitet in ea. Et episcopatum

eius

αὐτῷ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν συνελθόν-
των ἡμῖν ἀνδρῶν τῶν συνελθόντων, ἐν ᾧ
εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ὑμᾶς ὁ κύριος
Ἰησοῦς, ἀρξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος
Ἰωάννου ἕως τῆς ἡμέρας, ἧς ἀνελήφθη ἀφ'
ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ γενέ-
σθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ἔστησαν δύο,
Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαββᾶν, ὃς ἐπε-
κλήθη Ἰοῦστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευξά-
μενοι, εἶπον. Σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάν-
των, ἀνάδειξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων δύο,
ἕνα λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύ-
της καὶ ἀποστολῆς, ἀφ' ἧς παρέβη Ἰούδας πορευ-
θῆναι εἰς τὸν τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν
κλήρους αὐτῶν, καὶ ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Μα-
θίαν καὶ συγκατεψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδε-
κα ἀποστόλων.

Καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν
τῆς πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμα-
δὸν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ
οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βι-
αίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον, οὗ
ἦσαν καθήμενοι. καὶ ὤφθησαν αὐτοῖς διαμε-
ριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ
τε ἐφ' ἕνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅ-
παντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξατο λα-
λεῖν ἑτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐ-
δίδου αὐτοῖς ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν
Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, ἄνδρες
εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐ-
ρανόν. γενομένης δὲ τῆς φωνῆς ταύτης, συνῆλ-
θε τὸ πλῆθος, καὶ συνεχύθη, ὅτι ἤκουον εἷς
ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λαλούντων αὐτῶν.
ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ ἐθαύμαζον, λέγοντες
πρὸς ἀλλήλους. οὐκ ἰδοὺ πάντες οὗτοί εἰσιν
οἱ λαλοῦντες Γαλιλαῖοι; καὶ πῶς ἡμεῖς ἀ-
κούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ ἡμῶν ἐν
ᾗ ἐγεννήθημεν; Πάρθοι καὶ Μῆδοι καὶ Ἐλαμῖ-
ται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν Μεσοποταμί-
αν, Ἰουδαίαν τε καὶ Καππαδοκίαν, Πόντον
καὶ τὴν Ἀσίαν, Φρυγίαν τε καὶ Παμφυλίαν,
Αἴγυπτον

eius accipiat alter. Oportet igitur ut ex his uiris, qui nobiscū uersati sunt toto tēpore, quo dñs Iesus perpetuam uitæ cōsuetudinem egit nobiscum, exorsus à baptismo Ioannis ad eum usq; diem, quo receptus est à nobis: unus quispiam constituatur, qui sit unà nobiscum testis resurrectionis eius. Et statuerunt duos, Ioseph qui uocatur Barsabas, qui cognominatus est Iustus, & Mathiam. Et facta precatione, dixerūt: Tu domine, qui corda nosti omniū, ostende utrum elegeris ex his duobus, ut accipiat sortem ministerij huius & apostolatus, unde præuaricatus excidit Iudas, ut abiret in locū suum. Et dederunt sortes eorū, & cecidit sors super Mathiam, & cooptatus est in numerum undecim apostolorum.

Et cum compleretur dies pentecostes, erant omnes unanimiter in eodem loco. Et factus est repente de cœlo sonitus, tanquam impetu uenientis flatus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant sedentes. Et uisæ sunt illis dissectæ linguæ uelut igneæ, seditq; super singulos eorum, ac repleti sunt omnes spiritu sancto, cœperuntq; loqui aliis linguis, prout spiritus dabat eloqui illis. Erant autem Hierosolymis habitantes Iudæi, uiri religiosi ex omni natione eorū, quæ sub cœlo est. Is rumor cum increbruisset, cōuenit multitudo & cōfusa est, quod audiret unusquisq; lingua sua illos loquentes. Stupebant autē omnes, ac mirabantur, dicētes inter sese: Nonne ecce omnes isti qui loquuntur, Galilæi sunt? Et quomodo nos audimus eos sua quisq; lingua in qua nati sumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & habitatores Mesopotamiæ, Iudææq;, & Cappadociæ, Ponti, & Asiæ, Phrygiæ, & Pamphyliæ,

11

ἄιγυπτον, & τὰ μέρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες & ἄραβες, ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες, & διῆν πόρημ, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες. τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες, ἔλεγον. ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί. σταθεὶς δὲ πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, & ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς. ἄνδρες ἰουδαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες ἱερουσαλὴμ ἅπαντες, τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά μου. οὐ γὰρ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι μεθύουσιν. ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ τοῦτό ἐστι, τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου ἰωήλ. καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν, καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ὄψονται, καὶ οἱ πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνύπνια ἐνυπνιασθήσονται. καίτοι ἐπὶ τοὺς δούλους μου, & ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου, & προφητεύσουσι, & δώσω τέρατα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τῆς γῆς κάτω, αἷμα καὶ πῦρ, & ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, & ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἢ ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ. & ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε τοὺς λόγους τούτους. ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνάμεσι & τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε, τοῦτον τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τοῦ θεοῦ ἔκδοτον, λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαντες ἀνείλετε, ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς ὠδῖνας τοῦ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρατεῖσθαι αὐτὸν ὑπ' αὐτοῦ. δαβὶδ γὰρ λέγει εἰς αὐτόν. προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διὰ παντὸς

Aegypti, & partium Libyæ eius quæ est finitima Cyrenæ, & aduenæ Rhomani, Iudæiq; & Proselyti, Cretes & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica dei. Stupebant autē omnes, ac mirabantᵉ, inter se dicētes: Quid nam uult hoc esse? Alij autem irridentes, dicebant: Musto expleti sunt isti. Stans autē Petrus cum undecim, extulit uocē suam, ac locutus est eis: Viri Iudæi, & qui habitatis Hierosolymis uniuersi, hoc uobis notū sit, & auribus percipite uerba mea. Non enim sicut uos existimatis, hi ebrij sunt, cum sit hora diei tertia. Sed hoc est, quod dictum est per prophetam Ioel: Et erit in nouissimis diebus, dicit deus, effundam de spiritu meo super omnē carnem. Et prophetabunt filij uestri, & filiæ uestræ. iuuenes uestri uisiones uidebunt, & seniores uestri somnia somniabunt. Et quidem super seruos meos, & super ancillas meas in diebus illis effundam de spiritu meo, & prophetabunt. & dabo prodigia in cœlo superne, & signa in terra inferne, sanguinem & ignem & uaporem fumi. Sol cōuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam ueniat dies ille domini magnus atq; illustris. Et futurum est: ut omnis quicunq; inuocauerit nomen domini, seruetur. Viri Israëlitæ, audite uerba hæc: Iesum Nazarenum, uirum exhibitum à deo erga uos uirtutibus & prodigijs & signis, quæ fecit per illum deus in medio uestri, sicut & ipsi scitis, hunc definito consilio & præscientia dei traditū, cum accepissetis per manus iniquorum, crucifixum interemistis, quem deus suscitauit solutis doloribus mortis, quatinus impossibile erat teneri illum ab ea. Dauid enim dicit de eo: Prouidebam dominum coram me

semper,

πάντος, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ. διὰ τοῦτο εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλλιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σάρξ μου κατασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι, ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου. Ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παῤῥησίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου Δαβίδ, ὅτι καὶ ἐτελεύτησε, καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφήτης οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς, ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ, τὸ κατὰ σάρκα, ἀναστῆσαι τὸν χριστόν, προϊδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χριστοῦ, ὅτι οὐκ ἐγκατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἐξέχεε τοῦτο ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς, λέγει δὲ αὐτός. Εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. Ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω πᾶς οἶκος ἰσραὴλ, ὅτι κύριον καὶ χριστὸν αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε. Ἀκούσαντες δὲ κατενύγησαν τὴν καρδίαν, εἶπόν τε πρὸς τὸν πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους. Τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί; πέτρος ἔφη πρὸς αὐτούς. Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν, ὅσους ἂν προσκαλέσηται κύριος

semper: quoniam à dextris est mihi, ne cõmouear. Propter hoc lætatum est cor meum, & exultauit lingua mea. insuper & caro mea requiesset in spe. Quoniam nõ derelinques animam meam in inferno, nec sines ut sanctus tuus uideat corruptionem. Notas mihi fecisti uias uitæ, replebis me iucunditate cum facie tua. Viri fratres, quandoquidem licet libere dicere apud uos de patriarcha Dauid, quod & defunctus est, & sepultus est, & sepulchrum eius est apud nos usque in hodiernum diem. Propheta igitur cum esset, & sciret, quod iureiurando iurasset sibi deus, futurum, ut de fructu lumbi ipsius, quantũ ad carnem, Christus exoriretur, ac sederet super sedem eius, præscius locutus est de resurrectione Christi, quod non derelicta sit in inferno anima eius, neq; caro eius uiderit corruptionem. Hunc Iesum suscitauit deus, cuius omnes nos sumus testes. Dextera igitur dei exaltatus, & promissione spiritus sancti accepta à patre, effudit hoc qd̃ nunc uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlos, sed dicit ipse: Dixit dominus domino meo, sede à dextris mihi, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorũ. Certo sciat ergo tota domus Israel, quod dominũ & Christum fecerit deus, hunc Iesum quem uos crucifixistis. His autem auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum ac reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus ait ad illos: Resipiscite, & baptizetur unusquisque uestrum sub nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti. Vobis enim facta est repromissio & filijs uestris, & omnibus qui longe sunt, quoscunque aduocauerit dominus

κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. Ετέροις τε λόγοις πλείοσι δ' ἐμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων. Σώθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. Οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. Ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ κοινωνίᾳ, καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου, καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος, πολλά τε τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. Πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ εἶχον ἅπαντα κοινά, καὶ τὰ κτήματα, καὶ τὰς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καὶ διεμέριζον αὐτὰ πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. Καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς, ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὅλον τὸν λαόν. Ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σωζομένους καθ' ἡμέραν τῇ ἐκκλησίᾳ.

Επὶ τὸ αὐτὸ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐννάτην. καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ἐβασάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, ἠρώτα ἐλεημοσύνην λαβεῖν. ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ, εἶπε. Βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς, προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέτρος. Ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐκ ὑπάρχει μοι, ὃ δὲ ἔχω, τοῦτό σοι δίδωμι. ἐν τῷ ὀνόματι Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου ἔγειραι, καὶ περιπάτει. καὶ κρατήσας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς, ἤγειρε. παραχρῆμα δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυρά. καὶ ἐξαλλόμενος ἔστη καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλθε σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμενος

dominus deus noſter. Alijſque uerbis plurimis teſtificatus eſt & exhortatus eſt eos, dicens: Seruemini à generatione iſta praua. Qui ergo libenter acceperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & acceſſerunt in die illo animæ circiter ter mille. Erant autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & communicatione, & fractione panis, & precationibus. Obortus eſt autem omni animæ timor, multaq; prodigia & ſigna per apoſtolos ædebantur. Omnes autem qui credebant erant coniuncti, & habebant omnia cõmunia. Poſſeſſionesq; & ſubſtantias uẽdebant, ac diuidebant illa omnibus, prout cuiq; opus erat. Et quotidie perdurantes unanimiter in tẽplo, & frangentes per ſingulas domos panẽ, inuicẽ ſumebant cibũ, cũ exultatione & ſimplicitate cordis laudantes deum, & habentes gratiam apud omnẽ plebem. Dominus autẽ addebat qui ſalui fierent quotidie, congregationi.

Simul autẽ Petrus & Ioannes aſcẽdebant in tẽplũ, ad horã precationis nonã. III
Et quidam uir qui erat claudus ex utero matris ſuæ, baiulabat', quem ponebant quotidie ad portã tẽpli, quæ dicit' ſpecioſa' ut peteret eleemoſynã ab introeũtib⁹ in tẽplum. Is cũ uidiſſet Petrũ ac Ioannẽ ingreſſuros in tẽplũ, rogabat ut eleemoſynam acciperet. Defixis aũt in eum oculis Petrus cũ Ioãne, dixit: Aſpice in nos. At ille intẽdebat in eos, ſperãs ſe aliquid accepturũ ab eis. Petrus autẽ dixit: Argentũ & aurum nõ eſt mihi, q̃d' autẽ habeo, hoc tibi do. In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula. Et apprehẽſa manu eius dextra, erexit eum. Protin⁹ autem conſolidatæ ſunt plantæ illius ac tali. Et exiliens ſtetit & ambulabat, intrauitq; cũ illis in tẽplum inambulans & ſaliens

ἀλλόμενον καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. καὶ ἐπέγνωσαν
αὐτὸν πάντες ὁ λαὸς περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦν-
τα τὸν θεόν. ἐπεγίνωσκόν τε αὐτὸν, ὅτι οὗτος
ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην καθήμενος ἐπὶ τῇ
ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ. καὶ ἐπλήσθησαν θάμ
βους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμβεβηκότι αὐ
τῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χωλὸν τὸν
πέτρον καὶ ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς αὐτοὺς
πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ σολο
μῶνος, ἔκθαμβοι. ἰδὼν δὲ πέτρος, ἀπεκρίνα-
το πρὸς τὸν λαόν. ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυ
μάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε, ὡς ἰ
δίᾳ δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περι
πατεῖν αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ
Ἰακὼβ, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε
τὸν παῖδα αὐτοῦ Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς παρεδώκα-
τε καὶ ἠρνήσασθε αὐτὸν κατὰ πρόσωπον πι
λάτου, κρίναντος ἐκείνου ἀπολύειν. ὑμεῖς
δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσασθε, καὶ ᾐτή
σασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑμῖν, τὸν δὲ
ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ θεὸς
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσμεν,
καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ τοῦτον
ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα
αὐτοῦ, καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐ-
τῷ τὴν ὁλοκληρίαν ταύτην ἀπέναντι πάν
των ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοί οἶδα, ὅτι κατὰ
ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.
ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ στόματος
πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν
χριστόν, ἐπλήρωσεν οὕτως. μετανοήσατε οὖν
καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν
τὰς ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀνα
ψύξεως ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπο
στείλῃ τὸν προκεκηρυγμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χρι
στόν, ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρό-
νων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὧν ἐλάλησεν
ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων ἁγίων ἀπ' αἰῶνος
προφητῶν αὐτοῦ. Μωϋσῆς μὲν γὰρ πρὸς
τοὺς πατέρας εἶπεν, ὅτι προφήτην ὑμῖν ἀ-
ναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν
ὑμῶν

saliens ac laudans deum. Et uidit eum to
tus populus ambulantem ac laudantem
deum. Agnoueruntq; illum, quod ipse
esset is qui ad eleemosynam sederat ad
speciosam portam templi. Et impleti sunt
stupore & ecstasi, super eo quod contige
rat illi. Cum teneret autem qui sanatus
fuerat claudus, Petrum & Ioannem, cu-
currit totus populus ad eos in porticu
quæ appellat Solomonis, stupefactus.
Quo uiso Petrus respõdit ad populum:
Viri Israëlitæ, quid miramini super hoc,
aut nos quid intuemini, quasi nostra uir-
tute aut pietate effecerimus ut hic ambu
laret? Deus Abraham, & Isaac, & Iacob,
deus patrum nostrorum glorificauit fi-
lium suum Iesum, quem uos tradidistis
ac negastis in conspectu Pilati, cum ille
iudicasset esse absoluẽdum. Vos autem
sanctum & iustum negastis, & postula-
stis, ut uirũ homicidam donaret uobis:
autorem uero uitæ interfecistis, quem de
us suscitauit à mortuis, cuius nos testes
sumus: & per fiduciã nominis eius hunc
quẽ uidetis ac nostis, cõsolidauit nomen
ipsius, & fides quæ per eum est, dedit ei
integritatem istam in cõspectu omnium
uestrũ. Et nunc fratres scio, qd per igno-
rantiam fecistis, sicut & principes uestri.
Deus autẽ quæ prænunciauerat per os
omniũ pphetarũ suorũ, Christum pas-
surum, impleuit sic. Pœniteat uos igit & cõuertimini ut deleant peccata uestra, ut
cum uenerint tempora refrigerij à cõspe-
ctu dñi, & miserit eum qui ante prædica-
tus est uobis Iesum Christum, quẽ opor
tet quidẽ cœlũ accipere usq; in tẽpora re-
stitutionis oim, quæ locut⁹ est deus p os
oim sanctor suorũ à sæculo pphetarũ.
Moses qdẽ ad patres dixit: Prophetã su
scitabit uobis dñs deus uester de fratrib⁹
uestris,

ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτῷ ἀκούσεσθε κατὰ πάντα ὅσα ἂν λαλήσῃ πρὸς ὑμᾶς. ἔσται δὲ πᾶσα ψυχὴ ἥτις ἂν μὴ ἀκούσῃ τοῦ προφήτου ἐκείνου, ἐξολοθρευθήσεται ἐκ τοῦ λαοῦ. καὶ πάντες δὲ οἱ προφῆται ἀπὸ Σαμουὴλ, καὶ τῶν καθεξῆς ὅσοι ἐλάλησαν, καὶ κατήγγειλαν τὰς ἡμέρας ταύτας. ὑμεῖς ἐστε υἱοὶ τῶν προφητῶν, καὶ τῆς διαθήκης, ἧς διέθετο ὁ θεὸς πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, λέγων πρὸς Ἀβραάμ. καὶ ἐν τῷ σπέρματί σου ἐυλογηθήσονται πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῆς γῆς. ὑμῖν πρῶτον ὁ θεὸς ἀναστήσας τὸν παῖδα αὐτοῦ Ιησοῦν, ἀπέστειλεν αὐτὸν ἐυλογοῦντα ὑμᾶς ἐν τῷ ἀποστρέφειν ἕκαστον ἀπὸ τῶν πονηριῶν ὑμῶν.

Λαλούντων δὲ αὐτῶν πρὸς τὸν λαὸν, ἐπέστησαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς, καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ Σαδδουκαῖοι διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ιησοῦ τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς χεῖρας, καὶ ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον. ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνδρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. Ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν αὔριον συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ Ἄνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρχιερατικοῦ. καὶ στήσαντες αὐτοὺς ἐν τῷ μέσῳ ἐπυνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει, ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, εἶπε πρὸς αὐτούς. ἄρχοντες τοῦ λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σήμερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος σέσωσται, γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραήλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ οὗτος παρέστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν

ueſtris, mei ſimilem, Audietis eum iuxta omnia quæcũq; locutus fuerit uobis. Futurum eſt autẽ, ut omnis anima quæ nõ audierit ꝓphetã illum, exterminet̃ è populo. Quin & omẽs ꝓphetæ à Sámuele, ac deinceps quotq̃t locuti ſunt & annunciauerũt dies iſtos. Vos eſtis filij prophetarum ac teſtamẽti, qd̃ teſtatus eſt deus erga patres noſtros, dicẽs ad Abraham: Et in ſemine tuo bñdictionẽ cõſequent̃ omẽs familiæ terræ. Vobis primũ deus, cũ ſuſcitaſſet filium ſuũ Ieſum, miſit eum benedicentẽ uobis, ita ut unuſquiſq; ueſtrum cõuerteret ſe ab iniquitatib⁹ ſuis.

Loquẽtib⁹ autẽ illis ad populũ, ſuperuenerunt illis ſacerdotes, ac magiſtratus tẽpli, & Sadducæi moleſte ferẽtes, qd̃ docerẽt populũ, & annũciarẽt ſub nomine Ieſu reſurrectionẽ ex mortuis, & iniecerunt eis manus, poſuerũtq; eos in cuſtodiam in poſterũ diẽ. Nã erat iam ueſpera. Multi uero eorũ q audierãt ſermonẽ, crediderũt: & factus eſt numerus uirorũ circiter quinq; milia. Factum eſt autẽ poſtero die ut congregarent̃ principes eorum, & ſeniores, & ſcribæ Hieroſolymis, & Annas princeps ſacerdotum, & Caiaphas, & Ioannes, & Alexãder, & quotq̃t erant de genere pontificio. Et cũ ſtatuiſſent eos in medio interrogabant: Qua uirtute, aut quo nomine feciſtis hoc uos? Tunc Petrus replet⁹ ſpũ ſancto, dixit ad eos: Principes populi & ſeniores Iſraël, ſi nos hodie examinamur, de eo qd̃ bñfecerimus homini infirmo, qua ratione iſte ſaluus factus ſit: notum ſit omnibus uobis, & toti plebi Iſraël, quod per nomen Ieſu Chriſti Nazareni, quẽ uos crucifixiſtis, quem deus ſuſcitauit à mortuis, per hunc iſte aſtat coram uobis ſanus. Hic eſt lapis ille, qui reiectus eſt à uobis

IIII

ædificantib⁹,

τῶ οἰκοδομοῦντων, ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲ γὰρ ὄνομά ἐστιν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. Θεωροῦντες δὲ τὴν τοῦ πέτρου παῤῥησίαν καὶ ἰωάννου, καὶ καταλαβόμενοι, ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιῶται, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτούς, ὅτι σὺν τῷ Ἰησοῦ ἦσαν, τόν τε ἄνθρωπον βλέποντες σὺν αὐτοῖς ἑστῶτα τὸν τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀντειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου ἀπελθεῖν, συνέβαλον πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες. τί ποιήσομεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν γὰρ γνωστὸν σημεῖον γέγονε δι' αὐτῶν, πᾶσι τοῖς κατοικοῦσιν Ἱερουσαλὴμ φανερόν, καὶ οὐ δυνάμεθα ἀρνήσασθαι. ἀλλ' ἵνα μὴ ἐπὶ πλεῖον διανεμηθῇ εἰς τὸν λαόν, ἀπειλῇ ἀπειλησώμεθα αὐτοῖς, μηκέτι λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ μηδενὶ ἀνθρώπων. καὶ καλέσαντες αὐτούς, παρήγγειλαν αὐτοῖς, τὸ καθόλου μὴ φθέγγεσθαι, μηδὲ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. ὁ δὲ πέτρος καὶ ἰωάννης ἀποκριθέντες, πρὸς αὐτοὺς εἶπον. εἰ δίκαιόν ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὑμῶν ἀκούειν μᾶλλον ἢ τοῦ θεοῦ, κρίνατε. οὐ δυνάμεθα γὰρ ἡμεῖς ἃ εἴδομεν καὶ ἠκούσαμεν, μὴ λαλεῖν. οἱ δὲ προσαπειλησάμενοι, ἀπέλυσεν αὐτούς, μηδὲν εὑρίσκοντες, πῶς κολάσωνται αὐτοὺς διὰ τὸν λαόν, ὅτι πάντες ἐδόξαζον τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ γεγονότι. ἐτῶν γὰρ ἦν πλείονων τεσσαράκοντα ὁ ἄνθρωπος, ἐφ' ὃν ἐγεγόνει τὸ σημεῖον τοῦτο τῆς ἰάσεως. ἀπολυθέντες δὲ ἦλθον πρὸς τοὺς ἰδίους, καὶ ἀπήγγειλαν, ὅσα πρὸς αὐτοὺς οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι εἶπον. οἱ δὲ ἀκούσαντες ὁμοθυμαδὸν ἦραν φωνὴν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ εἶπον. Δέσποτα, σὺ ὁ θεὸς, ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὁ διὰ στόματος Δαβὶδ παιδός σου εἰπών. ἵνα τί ἐφρύαξαν ἔθνη, καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; παρέστησαν οἱ βασιλεῖς

ædificantibus, qui factus est caput anguli, nec est in alio quoquam salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum inter homines, in quo oporteat nos saluos fieri. Videntes autem Petri in dicendo libertatem ac Ioannis, compertoq; quod homines essent illiterati & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, quòd cum Iesu fuissent, hominē autem uidentes stantē cum eis qui sanatus fuerat, nihil poterāt contradicere. iussis autem illis è concilio secedere, conferebant inter sese, dicentes: Quid faciemus hominibus istis? Nam cōspicuum signum æditum esse per eos, omnibus habitantib⁹ Hierosolymis manifestum est, nec possumus inficiari. Sed ne amplius diuulgetur in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac loquantur sub nomine hoc ulli hominū. Et accersitis illis præceperunt, ne omnino loquerentur, neq; docerēt in nomine Iesu. At Petrus & Ioannes respōdentes, dixerunt ad eos: An iustum sit in conspectu dei, uos potius audire q̄ deum, iudicate. Non enim possumus quæ uidimus & audiuimus, nō loqui. At illi additis minis, dimiserunt eos: nihil inuenientes, qua ratione punirēt eos, ppter populum, quia omnes glorificabant deum super eo quòd acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo, in quo æditū fuerat signū istud sanationis. Dimissi autē uenerunt ad suos, & annunciauerunt, quæcunq; sibi principes sacerdotū & seniores dixerant. Qui cū audissent, unanimiter attollebant uocem ad deum, dixerūtq;: Domine, tu es deus, qui fecisti cœlum ac terram, mare & omnia quæ in eis sunt, qui per os Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges

Obedire deo magis, q̄ hominibus oportet.

y terræ,

φῆ γῆς, καὶ οἱ ἄρχοντες συνήχθησαν ἐπὶ τὸ
αὐτὸ κατὰ τοῦ κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ.
συνήχθησαν γὰρ ἐπ' ἀληθείας ἐπὶ τὸν ἅγιον
παῖδά σου Ιησοῦν, ὃν ἔχρισας, Ἡρώδης τε καὶ
Πόντιος Πιλᾶτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσ-
ραήλ, ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου, καὶ ἡ βουλή σου
προώρισε γενέσθαι. καὶ τὰ νῦν κύριε ἔπιδε
ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις
σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον
σου, ἐν τῷ τὴν χεῖρά σου ἐκτείνειν σε, εἰς ἴασιν
καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τοῦ ὀνό-
ματος τοῦ ἁγίου παιδός σου Ιησοῦ. καὶ δεη-
θέντων αὐτῶν, ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν
συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύ-
ματος ἁγίου. καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
μετὰ παῤῥησίας. τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευ-
σάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία. καὶ οὐδὲ
εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον
εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. καὶ με- a
γάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν τὸ μαρτύριον οἱ ἀ-
πόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ιησοῦ, χά
ρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. οὐδὲ
γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς, ὅσοι γὰρ
κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, πω-
λοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομέ
νων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποσό-
λων. διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν
εἶχεν. Ἰωσῆς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ
τῶν ἀποστόλων, ὅ ἐστιν υἱὸς παρακλήσεως, λευί-
της, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀ-
γροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα, καὶ ἔθηκε πα
ρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Ἀνὴρ δέ τις
Ἀνανίας ὀνόματι σὺν Σαπφείρῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα, καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς
τιμῆς, συνειδυίας καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ
ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀπο-
στόλων ἔθηκεν. εἶπε δὲ Πέτρος. Ανανία, διὰ
τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου,
ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφί-
σασθαί σε ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου; οὐχὶ μέ-
νον σοι ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ
ὑπῆρχε

terræ, & principes cõuenerũt in unũ ad-
uersus dñm, & aduersus Christum eius.
Conuenerũt em̃ uere aduersus sanctum
filiũ tuum Iesum, quẽ unxeras, Herodes
simul & Pontius Pilatus cum gẽtibus &
populis Israel, ad faciendũ quæcũq; ma-
nus tua, & cõsiliũ tuum prius decreuerat
ut fierẽt. Et nunc dñe aspice in minas eo-
rum: & da seruis tuis, ut cũ omni fiducia
loquant̃ sermonẽ tuũ, manũ tuam por-
rigẽdo in hoc, ut sanatio & signa & pro-
digia ædant̃ p nomẽ sancti filij tui Iesu.
Et cũ orassent illi, motus est locus in quo
erant cõgregati, & repleti sunt omnes spi
ritu sancto, & loquebant̃ sermonẽ dei cũ
fiducia. Multitudinis autẽ credentiũ erat
cor unum & anima una, nec quisq; eorũ
quæ possidebat, aliquid suũ esse dicebat,
sed erant illis omnia cõmunia. Et uirtute
magna reddebant apostoli testimoniũ
resurrectionis dñi Iesu, & gratia magna
erat super omẽs illos. Neq; enim quisq;
egens erat inter illos. Quotq̃t em̃ posses-
sores agrorũ aut ædium erant, uendẽtes
afferebant precia eorũ quæ uendita fue-
rant, & ponebant ad pedes apostolorũ.
Distribuebat̃ autẽ singulis prout cuiq;
opus erat. Ioses uero qui cognominatus
est Barnabas ab apostolis, qd̃ est, filius
cõsolationis, Leuites, Cyprius genere, cũ
haberet agrum, uendidit eum: & attulit
precium & posuit ad pedes apostolorũ.

Vir autẽ quidã nomine Ananias cum V.
Sapphira uxore sua uendiderat posses-
sionẽ, & sepposuerat de precio, cõscia etiã
uxore sua, & allatam partẽ aliquã ad pe-
des apostolorũ posuit. Dixit autem Pe-
trus: Anania, cur impleuit satanas cor
tuũ, ut mentireris spiritui sancto, & frau-
dares de precio agri? Nonne prorsus
tibi manebat, & uenundatus in tua erat
potestate?

Christianorũ
oia erant
cõmunia

ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ. ἀκούων δὲ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέσταλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν. ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ πέτρος. εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶπε. ναὶ, τοσούτου. ὁ δὲ πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν. τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειρᾶσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου, ἐπὶ τῇ θύρᾳ, καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παραχρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἐξέψυξεν. εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα. Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμαδὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ Σολομῶνος. τῶν δὲ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετίθεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὥς τε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραββάτων, ἵνα ἐρχομένου πέτρου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν περὶξ πόλεων εἰς ἰερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. Ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥ ἔστιν αἵρεσις τῶν σαδδουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. Ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ νυκτὸς ἤνοιξε τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, ἐξαγαγών

potestate? Quare posuisti in corde tuo rem istam? Non es mentitus hominib⁹, sed deo. Audiens autē Ananias hæc uerba, collapsus expirauit. Et ortus est timor magnus super omnes qui audierūt hæc. Surgentes autē iuuenes amouerūt eum, elatumq; sepelierunt. Intercessit autem fermè horarum trium interuallum, uxor quoq; ipsius, nesciens q̄d factum fuerat, introiuit. Respondit autē ei Petrus: Dic mihi, num tanti agrum uendidistis? At illa dixit: Etiam, tanti. Petrus autē ait ad eam: Cur conspiratis inter uos ut tentaretis spiritū dñi? Ecce pedes eorū, qui sepelierūt uirum tuū, ad ostium adsunt, & efferent te. Confestim autē cōcidit ad pedes eius, & expirauit. Ingressi autē iuuenes, repererunt illam mortuam, & extulerunt ac sepelierunt iuxta uirum suum. Et ortus est timor magn⁹ super uniuersam cōgregationē, & super omnes qui audiebant hæc. Per manus autem apostolorū ædebant̄ signa ac prodigia multa in populo. Et erant unanimiter omnes in porticu Solomonis. Cæterorū autem nemo audebat se cōiungere illis, sed magnificabat eos populus. Magis autē accrescebat credentium dño multitudo uirorū simul ac mulierum, ita ut in plateas exportarēt infirmos, & ponerēt in lectulis ac grabatis, ut uenientis Petri uel umbra obumbraret aliquē illorū. Cōueniebat autē & multitudo uicinarū ciuitatū Hierosolymam, afferens ægros ac uexatos à spiritibus immūdis, qui sanabant̄ oīes. Exurgens autem princeps sacerdotū & oīes qui cū illo erant, quæ est factio Sadducæorū, repleti sunt æmulatione, & iniecerunt man⁹ in apostolos, & posuerūt eos in custodia publica. Sed angelus domini per noctē aperuit ianuas carceris, eductósq;

γῶμ τε αὐτοὺς εἶπε. πορεύεσθε καὶ σταθέντες λαλεῖτε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς ταύτης. Ακούσαντες δὲ εἰσῆλθον ὑπὸ τὸν ὄρθρον εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐδίδασκον. παραγενόμενος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνέδριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραήλ, καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι, οὐχ εὗρον αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναστρέψαντες ἀπήγγειλαν, λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλεισμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας ἔξω ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν. ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους ὅ, τε ἱερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, διϊκόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο. παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς ἔθεσθε ἐν τῇ φυλακῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς ὑπηρέταις ἤγαγεν αὐτοὺς οὐ μετὰ βίας, ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν λαόν, ἵνα μὴ λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων. οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν, μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν ἱερουσαλὴμ τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ' ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. Αποκριθεὶς δὲ ὁ πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι, εἶπον. πειθαρχεῖν δεῖ θεῷ μᾶλλον, ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἤγειρεν ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς διεχειρίσασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρχηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι μετάνοιαν τῷ ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τούτων, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ.

ctisq; illis, dixit: Ite, & ſtantes loquamini in templo populo omnia uerba uitæ huius. Illi uero cum hæc audiſſent, intrauerunt diluculo in tẽplum, ac docebant. Adueniens autem princeps ſacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & uniuerſum ſeniorum ordinem filiorũ Iſraël, miſerũtq; ad carcerem qui adducerẽt eos. Cum autẽ ueniſſent miniſtri, nec reperiſſent illos in carcere, reuerſi nunciauerunt, dicentes: Carcerẽ quidem inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes foris ſtantes ante ianuas. Cum aperuiſſemus autem, neminem intus reperimus. Vt autem audierunt hos ſermones & ſacerdos & magiſtratus templi principesq; ſacerdotum, ambigebant de illis, quid nam hoc futurũ eſſet. Adueniens autem quidam nunciauit eis. Ecce uiri quos poſueratis in carcere, ſunt in templo ſtantes, ac docentes populum. Tunc abijt magiſtratus cum miniſtris, & adduxit illos ſine ui. Timebant enim populum, ne lapidarentur. Et cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in concilio. Et interrogauit eos princeps ſacerdotũ, dicens: Nonne etiã atq; etiã præcepimus uobis, ne doceretis ſub nomine iſto? Et ecce repleſtis Hieroſolymam doctrina ueſtra, & uultis inducere ſuper nos ſanguinem hominis iſtius. Reſpõdens autẽ Petrus & apoſtoli, dixerunt: Obedire oportet deo magis, quam hominibus. Deus patrum noſtrorũ ſuſcitauit Ieſum, quem uos interemiſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc principem & ſeruatorẽ deus exaltauit dextera ſua, ad dandam pœnitentiam Iſraëli, remiſſionemq; peccatorum. ac nos ſumus ei teſtes horum quæ dicimus: Inſuper autem & ſpiritus ſanctus, quem dedit deus obediẽtibus ipſi.

Obedire.

Hæc

τῶ, οἱ δὲ ἀκούσαντες διεπρίοντο, καὶ ἐβουλεύοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀναστὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ φαρισαῖος ὀνόματι γαμαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, ἐκέλευσε ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. ἄνδρες ἰσραηλῖται, προσέχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις, τί μέλλετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν, ᾧ προσεκολλήθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων, ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διελύθησαν καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη ἰούδας ὁ γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ. κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν. καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι ἐὰν ᾖ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ, ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται. εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε. ἐπείθησαν δὲ αὐτῷ, καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν, μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι, πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκοντες, καὶ εὐαγγελιζόμενοι ἰησοῦν τὸν χριστόν.

Ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν ἑλληνιστῶν πρὸς τοὺς ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλεσάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν, εἶπον. οὐκ ἀρεστόν ἐστιν, ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέψασθε οὖν ἀδελφοὶ ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρουμένους

Hæc autem cum audiſſent, diſſecabantur: & conſultabant ut interficerent illos. Surgens autem quidam in concilio phariſæus nomine Gamaliel, legis doctor in precio habitus apud totum populum, iuſſit ut pauliſper ſecederent foras apoſtoli. Dixitq; ad illos: Viri Iſraëlitæ, attendite uobis ſuper hominib⁹ iſtis, quid acturi ſitis. Ante hos enim dies extitit Theudas, dicẽs ſe eſſe aliquẽ, cui adhæſit numerus uirorum circiter quadringentorum, qui occiſus eſt: & omnes qui credebant ei, diſſipati ſunt, & redacti ad nihilum. Poſt hunc extitit Iudas Galilæus in dieb⁹ pfeſſionis, & auertit populũ multum poſt ſe. & ipſe periit, & omẽs quotq; paruerant ei, diſperſi ſunt. Et nunc dico uobis, abſtinete ab hominibus iſtis, & ſinite illos. Quoniam ſi eſt ex hominib⁹ cõſilium aut opus hoc, diſſolue. Sin ex deo eſt, nõ poteſtis diſſoluere, ne quãdo & deo repugnare reperiamini. In huius autem ſententiam pedibus itum eſt à cæteris: & cum aduocaſſent apoſtolos, cæſis præceperunt, ne loquerentur ſub nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Et illi quidem ibant gaudentes à conſpectu concilij, quod digni habiti eſſent, ut pro nomine eius contumelia afficerentur. Et quotidie in tẽplo & in ſingulis domibus nõ ceſſabant docere & annunciare Ieſum Chriſtum. In diebus autem illis VI creſcente numero diſcipulorum, ortum eſt murmur Græcorum aduerſus Hebræos, eo quod deſpicerentur in miniſterio quotidiano uiduæ ipſorum. Cæterum duodecim illi, cum iuſſiſſent adeſſe multitudinem diſcipulorũ, dixerunt: Nõ eſt placitũ, ut nos derelicto ſermone dei, miniſtrem⁹ menſis. Circumſpicite ergo fratres, uiros ex uobis ſpectatæ pro

μίους ἑπτὰ, πλήρεις πνεύματος ἁγίου, καὶ σοφίας, οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς δὲ τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου προσκαρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παντὸς τοῦ πλήθους. καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον ἄνδρα πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον, καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Παρμενᾶν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα. οὓς ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων, καὶ προσευξάμενοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἐν Ἰερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφανος δὲ πλήρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τινες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς, τῆς λεγομένης Λιβερτίνων, καὶ Κυρηναίων, καὶ Ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ Κιλικίας, καὶ Ἀσίας, συζητοῦντες τῷ Στεφάνῳ, καὶ οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ, καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας, λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα εἰς Μωσῆν καὶ τὸν θεόν. Συνεκίνησάν τε τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς, καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς τὸ συνέδριον, ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς, λέγοντας. ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου τούτου καὶ τοῦ νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον, καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη, ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωϋσῆς. καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθήμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου. Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς. Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει; ὁ δὲ ἔφη. ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατε. Ὁ θεὸς τῆς δόξης ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀβραὰμ, ὄντι

bitatis ſeptem, plenos ſpiritu ſancto & ſapientia, quibus delegabimus hoc negocij. Nos uero deprecationi & adminiſtrando ſermoni incumbemus. Et placuit hic ſermo coram tota multitudine. Et elegerunt Stephanum uirum plenum fide ac ſpiritu ſancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonē, & Parmenam, & Nicolaum proſelytum Antiochenum. Hos ſtatuerunt in conſpectu apoſtolorum: & cum oraſſent impoſuerunt eis manus. Et ſermo dei creſcebat, ac multiplicabatur numerus diſcipulorum Hieroſolymis ualde. multaq; turba ſacerdotum obediebat fidei. Porrò Stephanus plenus gratia ac fortitudine ædebat prodigia & ſigna magna in populo. Exorti ſunt autem quidam è ſynagoga, quæ appellatur Libertinorū, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & Cilicum, & Aſianorū, diſputantes cum Stephano, nec poterant reſiſtere ſapientiæ, & ſpiritui qui loquebatur. Tunc ſubornarunt uiros, qui dicerent: Audiuimus eum dicentem uerba contumelioſa in Moſen ac deum. Commoueruntq; plebem & ſeniores & ſcribas, atq; inuadentes corripuerunt eum, & adduxerunt in concilium, ſtatueruntq; falſos teſtes, qui dicerent: Homo iſte non ceſſat loqui uerba contumelioſa aduerſus locum ſanctum hunc & legē. Audiuimus enī eum dicentem: Ieſus Nazarenus iſte demolietur locum hunc, & mutabit inſtituta, quæ tradidit nobis Moſes. Et intuentes eum omnes qui ſedebant in concilio, uiderunt faciem eius tanquam faciem angeli. Dixit autem princeps VII
ſacerdotum: Num hæc ita ſe habent? At ille ait: Viri fratres & patres, audite: Deꝰ gloriæ apparuit patri noſtro Abrahæ cum

ἀμ, ὄντι ἐν τῇ μεσοποταμίᾳ, πρὶν ἢ κατοι-
κῆσαι αὐτὸν ἐν χαῤῥάν, καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
τόν. ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου, καὶ ἐκ τῆς συγ-
γενείας σου, καὶ δεῦρο εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δεί-
ξω. Τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς χαλδαίων, κατῴ-
κησεν ἐν χαῤῥάν. Κακεῖθεν μετὰ τὸ ἀποθα-
νεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκησεν αὐτὸν εἰς
τὴν γῆν ταύτην, εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κατοικεῖ-
τε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν αὐ-
τῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός. καὶ ἐπηγγείλατο αὐ-
τῷ δοῦναι εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρ-
ματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου.
ἐλάλησε δὲ οὕτως ὁ θεός, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα
αὐτοῦ πάροικον ἐν γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσου-
σιν αὐτὸ, καὶ κακώσουσιν ἔτη τετρακόσια· καὶ
τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δουλεύσωσι, κρινῶ ἐγώ, εἶπεν
ὁ θεός. καὶ μετὰ ταῦτα ἐξελεύσοντες, καὶ λα-
τρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ, καὶ ἔδωκεν
αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς, καὶ οὗτος ἐγέν-
νησε τὸν ἰσαὰκ, καὶ περιέτεμεν αὐτὸν τῇ ἡμέ-
ρᾳ τῇ ὀγδόῃ, καὶ ὁ ἰσαὰκ τὸν ἰακώβ, καὶ ὁ
ἰακὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας, καὶ οἱ πα-
τριάρχαι ζηλώσαντες τὸν ἰοσὴφ ἀπέδοντο
εἰς αἴγυπτον. καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ, καὶ
ἐξείλετο αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ,
καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντί-
ον φαραὼ βασιλέως αἰγύπτου, καὶ κατέστη-
σεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἴγυπτον. καὶ ὅλον
τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅλην
τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλίψις
μεγάλη, καὶ οὐχ ἐύρισκον χορτάσματα οἱ
πατέρες ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα
ἐν αἰγύπτῳ, ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν
πρῶτον, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ ἀνεγνωρίσθη ἰω-
σὴφ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο
τῷ φαραῷ τὸ γένος τοῦ ἰωσήφ. Αποστείλας
δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσατο τὸν πατέρα αὐ-
τοῦ ἰακώβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἐν
ψυχαῖς ἑβδομήκοντα πέντε. Κατέβη δὲ ἰα-
κὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ ἐτελεύτησεν αὐτὸς καὶ οἱ
πατέρες ἡμῶν. καὶ μετετέθησαν εἰς συχέμ,

hæ, cum esset in Mesopotamia, priusq̃ moraretur in Charran, & dixit ad illum: Exi de terra tua, & de cognatione tua, & ueni in terrã quãcunq; mõstrauero tibi. Tunc exijt è terra Chaldæorũ, & habitauit in Charran. Et inde postq̃ mortuus est pater eius, transtulit illum in terram hanc, in qua nunc uos habitatis. Et non dedit illi hæreditatẽ in ea, ne uestigiũ quidem pedis. & repromisit illi eã se daturũ possidendam, & semini eius post ipsum, cum nõ haberet filium. Locutus est autẽ deus sic, qd' futurũ esset semẽ eius inquilinum in terra aliena, quodq; seruituti illud subiecturi essent, & male tractaturi annis quadringẽtis. Et gentem, cuicunq; seruierint, iudicabo ego, dixit de⁹. Et post hæc exibunt & seruient mihi in loco hoc. Et dedit illi testamentũ circũcisionis, atq; hic genuit Isaac, & circũcidit eum in die octauo, & Isaac genuit Iacob, & Iacob genuit duodecim patriarchas. Et patriarchæ inuidia moti, Ioseph uendiderũt in Aegyptũ. Et erat deus cũ eo, & eripuit eum ex omnib⁹ afflictionib⁹ eius, & dedit ei gratiã & sapiẽtiam corã Pharaone rege Aegyptiorũ. Et cõstituit eum præfectum super Aegyptũ, & sup totã domũ suam. Venit autem fames in uniuersam terrã Aegypti & Chanaan, & afflictio magna, nec inueniebant cibos patres nostri. Cũ audisset autẽ Iacob esse frumẽta in Aegypto, misit patres nostros primũ: & cum iterũ misisset eos, agnitus est Ioseph à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Ioseph. Misso autem nuncio Ioseph accersiuit Iacob patrem suum, omnẽq; cognationẽ suam in animabus septuagintaquinq;. Et descẽdit Iacob in Aegyptum, defunctusq; est ipse & patres nostri. Et translati sunt in Sychem,

καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι, ὃ ὠνήσατο Ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν Ἐμμὸρ τοῦ Συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐπαγγελίας, ἧς ὤμοσεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραάμ, ηὐξησεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν Αἰγύπτῳ, ἄχρις οὗ ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ᾔδει τὸν Ἰωσήφ. οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωϋσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρός. ἐκτεθέντα δὲ αὐτὸν ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραώ. καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ ἐπαιδεύθη Μωϋσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων, ἦν δὲ δυνατὸς ἐν ἔργοις καὶ ἐν λόγοις. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσαρακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον. ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν αὐτοῖς σωτηρίαν, οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰπών. ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς, ἵνα τί ἀδικεῖτε ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο αὐτὸν, εἰπών. τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστὴν ἐφ ὑμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν Αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ Μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν γῇ Μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρωθέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους Σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου. ὁ δὲ Μωϋσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅραμα. προσερχομένου δὲ αὐτῷ κατανοῆσαι, ἐγένετο φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν. ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πατέρων σου, ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ

& positi sunt in sepulchro, qđ emit Abrā ham precio argenti à filijs Emor filij Sychem. Cum autē appropinquaret tēpus ꝓmissionis, de qua iurauerat deus Abra hæ, creuit populus & multiplicatus est in Aegypto, donec exortus est alius rex, qui non nouerat Ioseph. Hic circumue niens genus nostrum, afflixit patres no stros, ut exponerēt infantes suos, ne fœ tus essent uitales. Eodē tēpore natus est Moses, & fuit gratus deo, qui nutritus est tribus mensibus in domo patris. Expo si tum autē illum sustulit filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi uice filij. Et eruditus est Moses omni sapiētia Aegyptiorū, & erat potens in factis & in dictis. Vt uero expletum est ei quadraginta annorum tempus, subijt in cor eius, ut inuiseret fra tres suos filios Israel. Et cū uidisset quen dam iniuria affici, defendit eum, & ultus est uicem eius qui affligebatur, percusso Aegyptio. Existimabat autem intellige re fratres suos, quod deus per manum ipsius daret salutem illis. At illi non in tellexerunt. Et sequenti die uisus est illis litigantibus, & redegit eos in cōcordiam, dicens: Viri, fratres estis, cur uos inui cem leditis? Cæterum is qui iniuriam fa ciebat ꝓximo, repulit eum, dicēs: Quis te constituit principem ac iudicem super nos? Nunquid interficere me tu uis, quē admodum interfeciſti heri Aegyptium? Fugit autē Moses ad dictum hoc, & fa ctus est aduena in terra Madian, ubi ge nerauit filios duos. Et expletis annis qua draginta, apparuit illi in deserto montis Sina angelus dñi in flammeo incendio rubi. Moses autē ut cōspexit, admiratus est uisum. Porrò cū accederet ut attende ret, facta est ad eum uox dñi: Ego sum deus patrū tuorū, deus Abraham, deus

Isaac,

Ἰσαὰκ, & ὁ θεὸς Ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος Μωϋσῆς, οὐκ ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος. λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου. ὁ γὰρ τόπος ἐν ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κάκωσιν τοῦ λαοῦ μου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ, καὶ τὸν στεναγμὸν αὐτῶν ἤκουσα, καὶ κατέβην ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ νῦν δεῦρο, καὶ ἀποστελῶ σε εἰς Αἴγυπτον. τοῦτον τὸν Μωϋσῆν, ὃν ἠρνήσαντο εἰπόντες, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δίκαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἄρχοντα καὶ λυτρωτὴν ἀπέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξήγαγεν αὐτούς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ Μωϋσῆς, ὁ εἰπὼν τοῖς υἱοῖς Ἰσραήλ. προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν, ὡς ἐμέ, αὐτοῦ ἀκούσεσθε. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν, ᾧ οὐκ ἠθέλησαν ὑπήκοοι γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλὰ ἀπώσαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς Αἴγυπτον, εἰπόντες τῷ Ἀαρών. ποίησον ἡμῖν θεούς, οἱ προπορεύσονται ἡμῶν. ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὗτος, ὃς ἐξήγαγεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγονεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ εὐφραίνοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προφητῶν. μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ; καὶ ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεμφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε προσκυνεῖν αὐτοῖς. καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα Βαβυλῶνος. ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν τοῖς πατράσιν

Iſaac, & deus Iacob. Tremefactus autē Moſes, non audebat attendere. Dixit autē illi dominus: Solue calciamentū pedum tuorum. Locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Vidi, uidi inquam, afflictionem populi mei qui eſt in Aegypto, & gemitum eorum audiui, & deſcendi ut eruam eos. Nunc uenito, & mittam te in Aegyptum. Hunc Moſen quē negauerunt, dicentes, quis te conſtituit principem & iudicem? hunc inquā deus principem & redemptorem miſerat per manum angeli, qui apparuerat illi in rubo. Hic eduxit illos, ædens prodigia & ſigna in Aegypto, & in rubro mari, & in deſerto annis quadraginta. Hic eſt Moſes qui dixit filijs Iſraël: Prophetam ſuſcitabit uobis deus ueſter è fratribus ueſtris, ſimilem mei, illum audietis. Hic eſt qui fuit in congregatione in ſolitudine cum angelo qui loquebatur ei in monte Sina, & cum patribus noſtris, qui accepit ſermonem uiuum ut daret nobis. Cui noluerunt obedire patres noſtri, ſed repulerunt & auerſi ſunt corde ſuo in Aegyptum, dicētes ad Aaron: Fac nobis deos qui præcedant nos. Moſi enim huic, qui eduxit nos de terra Aegypti, neſcimus quid acciderit. Et uitulum fecerunt in diebus illis, & obtulerunt hoſtiam ſimulacro, & lætabantur ſuper operibus manuum ſuarum. Conuertit ſe autem deus, & tradidit eos, ut colerent militiam cœli, ſicut ſcriptum eſt in libro prophetarum: Num uictimas & hoſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta in deſerto, domus Iſraël? Et ſuſcepiſtis tabernaculum Moloch, & ſydus dei ueſtri Rempham, figuras quas feciſtis ad adorandum eas. Et tranſferam uos ultra Babylonem. Tabernaculum teſtimonij fuit patribus

πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διέτα-
ξατο ὁ λαλῶν τῷ μωσῆ ποιῆσαι αὐτὸν κα-
τὰ τὸν τύπον, ὃν ἑωράκει. ὃν καὶ εἰσήγαγον
διαδεξάμενοι οἱ πατέρες ἡμῶν μετὰ ἰησοῦ
ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν, ὧν ἔξωσεν ὁ θε-
ὸς ἀπὸ προσώπου τῶν πατέρων ἡμῶν ἕως
τῶν ἡμερῶν δαβίδ, ὃς εὗρε χάριν ἐνώπιον
τοῦ θεοῦ, & ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
ἰακώβ. Σολομὼν δὲ ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον.
ἀλλ' οὐχ ὁ ὕψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα-
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει. ὁ οὐρανός
μοι θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν
μου. ποῖον οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι, λέγει
κύριος, ἢ τίς τόπος τῆς καταπαύσεώς μου;
οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίησε ταῦτα πάντα; σκλη
ροτράχηλοι καὶ ἀπερίτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ
τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ
ἀντιπίπτετε, ὡς οἱ πατέρες ὑμῶν, & ὑμεῖς.
τίνα τῶν προφητῶν οὐκ ἐδίωξαν οἱ πατέρες
ὑμῶν; & ἀπέκτειναν τοὺς προκαταγγείλαν-
τας περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ δικαίου, οὗ νῦν ὑμεῖς
προδόται καὶ φονεῖς γεγόνατε, οἵτινες ἐλά
βετε τὸν νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ
οὐκ ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα διεπρί-
οντο ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον
τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐπ' αὐτόν. ὑπάρχων δὲ
πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν
οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ ἰησοῦν ἑστῶτα
ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. καὶ εἶπεν. ἰδοὺ θεωρῶ
τοὺς οὐρανοὺς ἀνεῳγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν,
& ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. & ἐκβα-
λόντες ἔξω τῆς πόλεως ἐλιθοβόλουν, καὶ οἱ
μάρτυρες ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια πρὸς τοὺς πό
δας νεανίου καλουμένου σαύλου, καὶ ἐλιθο-
βόλουν τὸν στέφανον ἐπικαλούμενον, καὶ λέ
γοντα. κύριε ἰησοῦ, δέξαι τὸ πνεῦμά μου.
θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ.
κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τοῦτο ἁμαρτίαν ταύ-
την. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἐκοιμήθη.

patribus noſtris in deſerto, ſicut ordinauerat illis, loquens ad Moſen ut faceret illud ſecundū formā, quā uiderat. Quod & induxerūt, qui ſucceſſerunt, patres noſtri cum Ieſu in poſſeſſionē gentiū, quas expulit deus à facie patrū noſtrorū uſq; ad dies Dauid, qui inuenit gratiā coram deo, & petijt ut inueniret tabernaculum deo Iacob. Solomon autē ædificauit illi domū. Sed nō is eſt excelſiſſimus, qui in manufactis templis habitet, ſicut pphe-ta dicit: Cœlum mihi ſedes eſt, terra autē ſcabellum pedum meorū. Quam domū ædificabitis mihi dicit dñs, aut quis lo-cus requietionis meæ eſt? Nōne manus mea fecit hæc omnia? Duri ceruice & in-circumciſi corde & auribus, uos ſemper ſpiritui ſancto reſiſtitis, ſicut patres ue-ſtri, ita & uos. Quē prophetarū nō ſunt perſecuti patres ueſtri? Et occiderūt eos, qui prænunciabant de aduentu iuſti, cuius uos nunc proditores & occiſores fuiſtis: qui accepiſtis legem per diſpoſi-tiones angelorum, nec ſeruaſtis. Audien-tes autem hæc diſſecabant cordibꝰ ſuis, & ſtridebant dentibus ſuis in eum. Cum autem eſſet plenus ſpiritu ſancto, inten-tis in cœlum oculis, uidit gloriam dei, & Ieſum ſtantem à dextris dei. Et ait: Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis ſtantem à dextris dei. Exclamantes autē uoce magna, cōtinuerūt aures ſuas, & im-petum fecerūt unanimiter in eum. Et eie-ctum eum è ciuitate lapidabant, ac teſtes depoſuerunt ueſtimenta ad pedes ado-leſcentis, qui uocabat Saulus. Et lapida-bant Stephanum inuocantē, ac dicentē: Domine Ieſu, ſuſcipe ſpiritū meum. Po-ſitis autem genibus, clamauit uoce ma-gna: Domine, ne ſtatuas illis peccatum hoc. Et cum hoc dixiſſet, obdormiuit.

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. Saulus

Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν Ἱερουσολύμοις, πάντες τε διεσπάρησαν κατὰ τὰς χώρας τῆς Ἰουδαίας καὶ Σαμαρείας πλὴν τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ τὸν Στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ἐποιήσαντο κοπετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. Σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος, σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυλακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον, εὐαγγελιζόμενοι τὸν λόγον. Φίλιππος δὲ κατελθὼν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν Χριστόν. προσεῖχόν τε οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἀκούειν αὐτοὺς, καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν γὰρ τῶν ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα μεγάλῃ φωνῇ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἀνὴρ δέ τις ὀνόματι Σίμων, προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων, καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων, εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν, ᾧ προσεῖχον ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ τὸ ἱκανῷ χρόνῳ ταῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς. ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ, εὐαγγελιζομένῳ τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες. ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βαπτισθεὶς ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ. θεωρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα γινόμενα ἐξίστατο. Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀπόστολοι, ὅτι δέδεκται Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, οἵτινες καταβάντες, προσηύξαντο περὶ αὐτῶν, ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον.

οὔπω

Saulus autem consentiebat in necem VIII
eius. Facta est autē in illo die persecutio magna aduersus ecclesiam, quæ erat Hierosolymis, & omnes dispersi sunt per regiones Iudææ & Samariæ præter apostolos. Curauerunt autem unà Stephanum uiri religiosi, feceruntq; planctum magnum super eum. Saulus uero deuastabat ecclesiam, per singulas domos intrans, trahensq; uiros ac mulieres tradebat in custodiam. Illi igitur dispersi peragrabant, annunciantes sermonem dei. Philippus autem peruenit in ciuitatem Samariæ, ac prædicabat illis Christum. Intendebant autē turbæ his, quæ à Philippo dicebantur, unanimiter audientes, & uidentes signa quæ ædebat. Spiritus enim immundi, è multis qui ab illis tenebantur: exibant, damantes uoce magna. Multi autem paralytici & claudi sanati sunt. Et factum est gaudium magnum in illa ciuitate. Vir autē quidam nomine Simon, qui ante in ea ciuitate artē exercuerat magicam, ac gentem dementauerat Samariæ, dicens se esse quempiam magnum, cui auscultabant illi à minimo usq; ad maximū, dicentes: Hic est uirtus dei, quæ uocatur magna. Auscultabant autē ei, propterea quod multo tempore magicis artibus dementasset eos. Cum uero credidissent Philippo, euāgelizanti de regno dei, deq; nomine Iesu Christi, baptizabant̄ uiri simul ac mulieres. Tūc Simon & ipse credidit, & cum baptizatus esset adhærebat Philippo. Vidensq; signa & uirtutes fieri stupēs ammirabatur. Cum autem audissent apostoli qui erant Hierosolymis, q̄d recepisset Samaria uerbum dei, miserunt ad eos Petrum ac Ioannē. Qui cū descēdissent, orauerūt pro ipsis: ut acciperēt spiritum sanctum.

Nondum

οὔπω γὰρ ἦν ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν ἐπιπεπτωκός, μόνον δὲ βεβαπτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων, ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δίδοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς χρήματα, λέγων. Δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον. πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν. τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ. ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης, καὶ δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπίνοια τῆς καρδίας σου. εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Σίμων, εἶπε. Δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε. οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ὑπέστρεφαν εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλάς τε κώμας τῶν Σαμαρειτῶν εὐηγγελίσαντο. Ἄγγελος δὲ κυρίου ἐλάλησε πρὸς Φίλιππον, λέγων. Ἀνάστηθι, καὶ πορεύου κατὰ μεσημβρίαν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, τὴν καταβαίνουσαν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Γάζαν. αὕτη ἔστιν ἔρημος. καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ Αἰθίοψ, εὐνοῦχος, δυνάστης Κανδάκης τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων, ὃς ἦν ἐπὶ πάσης τῆς γάζης αὐτῆς, ὃς ἐληλύθει προσκυνήσων εἰς Ἱερουσαλήμ, ἦν τε ὑποστρέφων καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ ἅρματος αὐτοῦ, καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσαΐαν. Εἶπε δὲ τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ. πρόσελθε, καὶ κολλήθητι τῷ ἅρματι τούτῳ. προσδραμὼν δὲ ὁ Φίλιππος, ἤκουσεν αὐτοῦ ἀναγινώσκοντος τὸν προφήτην Ἡσαΐαν, καὶ ἔφη. ἆρά γε γινώσκεις ἃ ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ εἶπε. πῶς γὰρ ἂν δυναίμην, ἐὰν μή τις ὁδηγήσῃ με

Nondum enim in quenquam illorum illapsus fuerat, sed baptizati tantũ erant sub nomine Christi Iesu. Tunc imponebant manus super illos, accipiebantque spiritum sanctum. Cum uidisset autem Simon, quod per impositionẽ manuũ apostolorum daretur spiritus sanctus, obtulit eis pecunias dicens: Date & mihi potestatem istam, ut cuicunque imposuero manus, accipiat spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum dei existimasti pecunijs parari. Nõ est tibi pars neque sors in ratione hac. cor enim tuum non est rectum coram deo. Resipisce igitur ab ista malicia tua, & roga deum, si forte remittatur tibi cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & colligatione iniquitatis uideo te esse. Respondens autem Simon, dixit: Precemini uos pro me apud dominum, ne quid eueniat in me horum quæ dixistis. Et illi quidem testificati & locuti sermonem dei, reuersi sunt Hierosolymam, & multis oppidulis Samaritanorum euangelizabant. Angelus autem domini locutus est ad Philippum, dicens: Surge, & uade meridiem uersus ad uiam quæ descendit ab urbe Hierosolymorum Gazam. hæc est deserta. Et surgens abijt, & ecce uir Aethiops, eunuch⁹, præfectus Candaces reginæ Aethiopũ, quẽ præfecerat uniuersæ gazæ suæ, uenerat adoraturus Hierosolymam, & reuertebatur sedens super currum suum, legebatq; Esaiam prophetã. Dixit autẽ spiritus Philippo: Accede, & adiunge te ad currum istum. Accurrẽs autẽ Philippus, audiuit eum legentẽ Esaiam ꝓphetã, & dixit: Intelligisne quæ legis? At ille ait: Nam qui possim, nisi aliquis dux uiæ mihi

ὁδηγήσῃ με; παρεκάλεσέ τε τὸν φίλιππον ἀναβάντα καθίσαι σὺν αὐτῷ. ἡ δὲ περιοχὴ τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη. ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ εὐνοῦχος τῷ φιλίππῳ, εἶπε. δέομαί σου, περὶ τίνος ὁ προφήτης λέγει τοῦτο, περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τινός; Ἀνοίξας δὲ ὁ φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελίσατο αὐτῷ τὸν ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος. ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ φίλιππος. εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξεστιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶναι τὸν ἰησοῦν χριστόν. καὶ ἐκέλευσε σταθῆναι τὸ ἅρμα. καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ, τε φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος, καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν. ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου ἥρπασε τὸν φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι ὁ εὐνοῦχος. ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων. φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς ἄζωτον, καὶ διερχόμενος, εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας, ἕως τοῦ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς καισάρειαν.

mihi fuerit? Rogauitq; Philippum, ut ascenderet, sederetq; secum. Argumentū autem scripturæ quam legebat, erat hoc: Tanq; ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se mutus, sic nō aperuit os suum. In humilitate ipsius iudicium eius sublatū est. Generationē autē eius quis enarrabit? Quoniam tollitur de terra uita eius. Respondens autē eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo propheta dicit hoc, de se, an de alio quopiam? Aperiens autē Philippus os suum, & incipiens à scriptura ista, prædicauit illi Iesum. Et dum irent per uiam, uenerūt ad quandam aquā. Et ait eunuchus: Ecce aqua. quid uetat quo minus baptizer? Dixit autē Philipp⁹: Si credis ex toto corde, licet. Et respōdens ait: Credo filiū dei esse Iesum Christū: Et iussit sisti currū. Ac descēderūt ambo in aquā Philippus simul & eunuchus, & baptizauit eum. Cum autē ascēdissent ex aqua, spiritus dñi rapuit Philippū, nec ampli⁹ uidit eum eunuchus. Ibat eñ per uiam suā gaudens. Philippus autē repertus est Azoti, & pertransiens euāgelizabat ciuitatib⁹ cunctis, donec ueniret Cæsaream.

IX Σαῦλος δὲ ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρχιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς δαμασκὸν πρὸς τὰς συναγωγὰς, ὅπως ἐάν τινας εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδεμένους ἀγάγῃ εἰς ἰερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πορεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ δαμασκῷ, καὶ ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνὴν, λέγουσαν αὐτῷ, σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε δὲ. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις. σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν

Saulus autem adhuc spirans minas ac cædem aduersus discipulos dñi, accessit ad principem sacerdotum, & petijt ab eo epistolas, quas perferret Damascū ad synagogas: ut si quos inuenisset eius uiæ seu uiros seu mulieres, uinctos duceret Hierosolymā. Et cum iter faceret, cōtigit ut appropinquaret Damasco. Et subito circumfulgurauit eum lux de cœlo, collapsusq; in terram, audiuit uocem, dicentē sibi: Saul Saul, quid me persequeris? Dixit autem: Quis es domine? Dominus autē dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Durum est tibi contra stimulos

λακτίζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε· κύριε, τί με θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀνάστηθι, καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθήσεταί σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνοδεύοντες αὐτῷ εἰστήκεισαν ἐννεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. ἠγέρθη δὲ ὁ σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς, ἀνεῳγμένων τε τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν, εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγεν, οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δέ τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ, ὀνόματι ἀνανίας, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία. ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγὼ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὴν ῥύμην τὴν καλουμένην εὐθείαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα, σαῦλον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν εἰσελθόντα, καὶ ἐπιτιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ. ἀπεκρίθη δὲ ἀνανίας. κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε τοῖς ἁγίοις σου ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ ὧδε ἔχει ἐξουσίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομά σου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος. πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βασιλέων, υἱῶν τε ἰσραήλ. ἐγὼ δὲ ὑποδείξω αὐτῷ, ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν. ἀπῆλθε δὲ ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας, εἶπε. σαοὺλ ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με, ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς, καὶ πλησθῇς πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε. καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ ὁ σαῦλος μετὰ τῶν ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐθέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς

calcitrare. Is tremēs ac ſtupens dixit: Domine, quid me uis facere? Et dominus ad eum: Surge, & ingredere ciuitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere. Viri autem illi qui erant ei comites itineris, ſtabant attoniti, audientes quidem uocem, neminem tamen uidentes. Surrexit autem Saulus è terra, apertisq; oculis, neminē uidebat. Sed manu ducentes illum, introduxerūt Damaſcum. Et erat tribus diebus non uidens, ac non comedit neq; bibit. Erat autem quidam diſcipulus Damaſci, nomine Ananias, Et dixit ad illum per uiſum dominū: Anania. Et ille ait: Ecce ego domine. Et dominus ad eum: Surge, & uade in uicum qui uocatur rectus, & quære in domo Iudæ, Saulum nomine Tarſenſem. Ecce enim orat. Et uidit per uiſum uirum Ananiam nomine introëuntem, & imponentē ſibi manum, ut uiſum reciperet. Reſpondit autē Ananias: Dñe, audiui ex multis de uiro hoc, quanta mala fecerit ſanctis tuis Hieroſolymæ. Et hoc loco habet poteſtatem à principibꝰ ſacerdotū, uinciendi omēs qui inuocant nomē tuū. Dixit aūt ad eum dñs: Vade, qm̄ organū electum eſt mihi iſte, ut portet nomē meum corā gentibꝰ & regibus ac filiis Iſraël. Ego em̄ oſtendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati. Et abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saul frater, dominus miſit me, qui apparuit tibi in uia qua ueniebas, ut uiſum recipias & implearis ſpiritu ſancto. Et cōfeſtim deciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & uiſum recepit. & ſurgens baptizatus eſt. Cumq; cepiſſet cibum, corroboratus eſt. Fuit autem Saulus cū diſcipulis, qui erant Damaſci, per dies aliquot. Et continuo in Synagogis

γωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν Χριστὸν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσαντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες, καὶ ἔλεγον. οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πορθήσας ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ ὄνομα τοῦτο; καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐλήλυθεν, ἵνα δεδεμένους αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; Σαῦλος δὲ μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχυνε τοὺς ἰουδαίους, τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνελεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ αὐτῶν. παρετήρουν τε τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ μαθηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χαλάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ ὁ σαῦλος ἐν ἱερουσαλὴμ, ἐπειρᾶτο κολλᾶσθαι τοῖς μαθηταῖς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες, ὅτι ἐστὶ μαθητής. βαρνάβας δὲ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλάλησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν δαμασκῷ ἐπαρρησιάσατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν εἰσπορευόμενος εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ παρρησιαζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ. ἐλάλει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς ἑλληνιστάς. οἱ δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. ἐπιγνόντες δὲ οἱ ἀδελφοὶ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς καισάρειαν, καὶ ἐξαπέστειλαν αὐτὸν εἰς ταρσόν. αἱ μὲν οὖν ἐκκλησίαι καθόλης τῆς ἰουδαίας καὶ γαλιλαίας καὶ σαμαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομούμεναι καὶ πορευόμεναι τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπληθύνοντο. ἐγένετο δὲ, πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ πρὸς τοὺς ἁγίους, τοὺς κατοικοῦντας λύδδαν. εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα αἰναίαν ὀνόματι, ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβ-

βάτῳ

gogis prædicabat Christũ, quod is esset filius dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, ac dicebant: Nonne hic est qui expugnabat Hierosolymis eos, qui inuocabant nomen istud? Et huc ad hoc uenit, ut uinctos illos duceret ad principes sacerdotum? Saulus autem multo magis conualescebat, & confundebat Iudæos, qui habitabant Damasci, affirmans quod is esset Christus. Expletis autem diebus compluribus, inierunt inter se Iudæi consilium, ut illum occiderent. Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum. Asseruabantq; portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes autem eum discipuli nocte, per murum demiserunt, summittentes in sporta. Cum autẽ Saulus uenisset Hierosolymam, tentabat se iungere discipulis. & omnes timebant eum, non credentes, quod esset discipulus. Barnabas autem apprehensum illum, duxit ad apostolos, ac narrauit illis, quomodo in uia uidisset dominum, & quod locutus esset ei, & quomodo in Damasco fortiter egisset in nomine Iesu. Et erat cum illis uersans Hierosolymis, fiducialiter agens in nomine domini Iesu. Loquebatur & disputabat aduersus Græcos. illi uero quærebant occidere eum. Quod cum cognouissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum. Igitur ecclesiæ quidẽ per totã Iudæam & Galilæam & Samariam habebant pacem, & ædificabant̃ uersantes in timore dñi, & cõsolatione sancti spiritus multiplicabant̃. Factũ est aũt, ut Petrus, dum peragraret per omnes, deueniret etiã ad sanctos, qui habitabãt Lyddæ. Reperit autẽ ibi hominẽ quẽdã nomine Aenæã, annis iam octo decumbentem in grab-

βάτῳ, ὃς ἦν παραλελυμένος, καὶ ἔπεσεν αὐτῷ ὁ πέτρος. ἀναίᾳ, ἰᾶταί σε ὁ Ιησοῦς Χριστός. ἀνάστηθι, καὶ στρῶσον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ τὸν Ἀσσάρωνα, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐν Ἰόππῃ δέ τις μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά. ἣ διερμηνευομένη λέγεται Δορκάς. αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἀσθενήσασαν αὐτὴν ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν, ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ. ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῆς Ἰόππης, οἱ μαθηταὶ ἀκούσαντες, ὅτι πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπέστειλαν πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες, μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ πέτρος, συνῆλθεν αὐτοῖς. ὃν παραγενόμενον ἀνήγαγον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶσαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶνας καὶ ἱμάτια, ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἡ Δορκάς. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ πέτρος, θεὶς τὰ γόνατα προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς τὸ σῶμα, εἶπε. Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν πέτρον, ἀνεκάθισε. δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν. φωνήσας δὲ τοὺς ἁγίους & τὰς χήρας, παρέστησεν αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον. Ἐγένετο δὲ, ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόππῃ παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ.

Ἀνὴρ δέ τις ἦν ἐν καισαρείᾳ, ὀνόματι κορνήλιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης ἰταλικῆς, εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν σὺν παντὶ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολλὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός. εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ ὥραν ἐννάτην τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα πρὸς αὐτὸν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ. κορνήλιε. ὁ δὲ ἀτενίσας αὐτῷ, καὶ ἔμφοβος γενόμενος

bato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Aenæa, sanet te dominꝰ Iesus Christus. Surge, & sterne tibijpsi. Et cõtinuo surrexit. Et uiderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ & Assarone, qui conuersi sunt ad dominũ. Ioppæ autem fuit quædã discipula nomine Tabitha, quæ interpretata dicit᷑ Dorcas. Hæc erat plena operibus bonis & eleemosynis quas præstabat. Factum est autem in diebus illis, ut infirmata moreretur. Quam cum lauissent, posuerunt in cœnaculo. Cum autẽ uicina esset Lydda Ioppæ, ac discipuli audissent; quod Petrus esset in ea, miserunt ad eum, rogantes, ne grauaretur uenire usque ad se. Exurgens autem Petrus, uenit cum illis. Et cum aduenissẽt, duxerunt illum in cœnaculum. & circumsteterunt illum omnes uiduæ flentes, & ostendentes tunicas uestesq; quas faciebat cum esset cum ipsis Dorcas. Eiectis autẽ omnibus foras, Petrus positis genibus orauit. & conuersus ad corpus, dixit: Tabitha, surge. At illa aperuit oculos suos, uisóque Petro, resedit. Data autẽ illi manu, erexit eam. & cũ uocasset sanctos ac uiduas, exhibuit eam uiuam. Id autẽ innotuit per totam Ioppen, & crediderunt multi in dominum. Factum est autem, ut dies multos maneret Ioppæ apud Simonem quendam coriarium.

Vir autem quidam erat Cæsareæ, x
nomine Cornelius, centurio ex cohorte quæ dicitur Italica, religiosus ac timens deum cum tota domo sua, præstans eleemosynas multas plebi, deprecansque deum semper. Is uidit per uisum manifeste fermè hora diei nona angelum dei introëuntem ad se, dicentemq; sibi: Cornelí. At ille intuens eum, ac timore correptus,

νόμου, εἶπε. τί ἐστι κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ. αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν πέμψον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον πέτρον. οὗτος ξενίζεται παρά τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι, τί σε δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ, καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὴν Ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ὁδοιποροῦντων ἐκείνων καὶ τῇ πόλει ἐγγιζόντων, ἀνέβη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν ἕκτην. ἐγένετο δὲ πρόσπεινος, καὶ ἤθελε γεύσασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἔκστασις. καὶ θεωρεῖ τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ καταβαῖνον ἐπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ καθιέμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ πρὸς αὐτόν. ἀναστὰς πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ πέτρος εἶπε. μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφαγον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτόν. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ ἐν ἑαυτῷ διῆπόρει ὁ πέτρος, τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ κορνηλίου, διερωτήσαντες τὴν οἰκίαν σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα. καὶ φωνήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμενος πέτρος ἐνθάδε ξενίζεται. τοῦ δὲ πέτρου ἐνθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦμα. ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσί σε, ἀλλὰ ἀναστὰς κατάβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενος

reptus, dixit: Quid eſt domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram deo. Et nunc mitte uiros Ioppen, & accerſe Simonem qui cognominatur Petrus. Hic diuerſatur apud Simonē quendam coriarium, cui eſt domus iuxta mare. Hic dicet tibi, quid te oporteat facere. Et cum diſceſſiſſet angelus qui loquebat illi, uocauit duos famulos ſuos, & militem religioſum ex his qui ſibi adhærebant. Quibus cum narraſſet omnia, miſit illos Ioppen. Poſtridie uero facientibus illis iter & appropinquantibus ciuitati, aſcendit Petrus in ſuperiora domus, ut oraret, circa horā ſextam. Et cum eſuriret, uoluit guſtare cibum. Parantibus autem illis, irruit ſuper eum mentis exceſſus. Et uidet cœlum apertum, ac deſcēdens ad ſe uas quoddā uelut linteum magnum, quatuor initijs alligatū, ſummitti è cœlo in terrā, in quo erant omnia quadrupedia terræ beſtiæq; & reptilia, & uolatilia cœli. Et facta eſt uox ad eum: Surge Petre, macta & ueſcere. Ait autē Petrus: Nequaq; domine, quia nunq; edi quicquam commune & immundum. Et uox rurſus iterum ad eum: Quæ deus purificauit, tu communia ne dixeris. Hoc autem factum eſt tertio. Et rurſum receptum eſt uas in cœlum. Et dum apud ſeſe hæſitaret Petrus, quæ nam eſſet uiſio quam uidiſſet, ecce uiri qui miſſi erant à Cornelio, percontati de domo Simonis, aſtiterunt ad ianuam. Et euocato quopiam interrogabant an Simon qui cognominaretur Petrus, illic haberet hoſpitium. Petro uero cogitante de uiſione, dixit ſpiritus ei: Ecce uiri quærunt te. Surge itaq; & deſcende, & uade cum eis, nihil hæſi-

Eleemoſyna

μενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. Καταβὰς δὲ πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας, τοὺς ἀπεσταλμένους ἀπὸ τοῦ κορνηλίου πρὸς αὐτὸν, εἶπεν. ἰδοὺ ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε. τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε; οἱ δὲ εἶπον. Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, καὶ μαρτυρούμενός τε ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου, μεταπέμψασθαί σε εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσκαλεσάμενος οὖν αὐτοὺς, ἐξένισε. Τῇ δὲ ἐπαύριον ὁ πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελφῶν τῶν ἀπὸ ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν καισάρειαν. ὁ δὲ κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτοὺς, συγκαλεσάμενος τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους. ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν πέτρον, συναντήσας αὐτῷ ὁ κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας, προσεκύνησεν. ὁ δὲ πέτρος αὐτὸν ἤγειρε, λέγων. Ἀνάστηθι, κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνομιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας πολλούς, ἔφη τε πρὸς αὐτούς. ὑμεῖς ἐπίστασθε, ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ ἰουδαίῳ κολλᾶσθαι ἢ προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ. καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε, μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς. πυνθάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ ὁ κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι ταύτης τῆς ὥρας ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐννάτην ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ φησί. Κορνήλιε, εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχή, καὶ αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. πέμψον οὖν εἰς ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι σίμωνα, ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος, οὗτος ξενίζεται ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὃς παραγενόμενος λαλήσει σοι. ἐξαυτῆς οὖν ἔπεμψα πρός σε, σύ τε καλῶς ἐποίησας παραγενόμενος. Νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον

tans, propterea quod ego misi illos. Descendens autē Petrus ad uiros, qui missi erant à Cornelio ad ipsum, dixit: Ecce ego sum ille quem quæritis. Quæ causa est propter quam uenistis? Qui dixerūt: Cornelius centurio, uir iustus ac timens deum, & testimonium habēs ab uniuersa gente Iudæorum, oraculo admonitus est ab angelo sancto, ut accerseret te in domū suam, & audiret uerba abs te. Intro uocatos igitur eos, recepit hospitio. Sequenti uero die Petrus ꝓfectus est cū illis, & quidā ex fratribus ab Ioppensib⁹ comitati sunt eum. Postridie uero introierunt Cæsaream. Porrò Cornelius expectabat illos, conuocatis cognatis suis ac necessarijs amicis. Vt autē factum est ut introiret Petrus, obuiam progressus ei Cornelius, ac procidens ad pedes, adorauit eum. Petrus uero erexit eum, dicens: Surge, & ego ipse homo sum. Et colloquens cum illo, intrauit, & offendit multos qui cōuenerant, dixitq; ad illos: Vos scitis, nō esse fas uiro Iudæo coniungi aut accedere ad alienigenā. Sed mihi ostendit deus, ne quem cōmunē aut immundum dicerē hominē, quapropter & incunctāter ueni accersitus. Interrogo ergo, quā ob causam accersistis me? Et Cornelius ait: Die abhinc q̄rto usq; ad hanc horā sedebā ieiunus, & hora nona precabar in domo mea, & ecce uir stetit añ me in ueste splendida, & ait: Corneli, exaudita est deprecatio tua, & eleemosynæ tuæ in memoria habitæ sunt corā deo. Mitte ergo qui eant Ioppen, & accerse Simonem qui cognominat' Petrus, hic diuersat' in ædibus Simonis coriarij iuxta mare, qui simulatq; uenerit loquetur tibi. Confestim ergo misi ad te, & tu bene fecisti qui adueneris. Nunc ergo omnes nos, teste deo,

πῖον τοῦ θεοῦ πάρεσμεν, ἀκοῦσαι πάντα τὰ προστεταγμένα σοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. Ανοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶπεν. ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαι, ὅτι οὐκ ἔστι προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστι. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος, ὑμεῖς οἴδατε τὸ γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ ἐκήρυξεν ἰωάννης, Ιησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρὲθ, ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν ἰουδαίων καὶ ἐν ἱεροῦ σαλήμ, ὃν ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι οὐ παντὶ τῷ λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς προκεχειροτονημένοις ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ, μετὰ δ' ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοὶ, ὅσοι συνῆλθον τῷ πέτρῳ, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ πέτρος. μή τι τὸ ὕδωρ κωλύσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βαπτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔλαβον καθὼς καὶ ἡμεῖς; προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι

deo, adsumus, ut audiamus omnia quæcunque tibi præcepta sunt à deo. Aperiens autem Petrus os, dixit: Re ipsa comperio, quod non sit personarum respectus apud deum, sed in quauis gente, qui timet ipsum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Sermonem quem misit deus filijs Israël, annuncians pacem per Iesum Christum (hic est omnium dñs) Ipsi nostis, de quo sermone fama diuulgatum fuit in tota Iudæa, rumore primũ orto à Galilæa, post baptisma qd' prædicabat Ioannes, ut Iesum Nazarenũ unxerit deus spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando om̃es oppressos à diabolo, quoniã deus erat cum illo. Et nos testes sumus omniũ quæ fecit & in regione Iudæorũ & Hierosolymis, quẽ occiderunt suspensum in ligno. Hunc deus suscitauit tertio die, & exhibuit eum, ut manifestus fieret nõ toti populo, sed testibus prius ad hoc delectis à deo nimirũ nobis, qui comedimus & bibim⁹ unà cum illo, posteaq̃ resurrexit à mortuis. Et præcepit nobis ut prædicaremus populo ac testificaremur, quod ipse sit ille qui cõstitutus erat à deo iudex uiuorũ ac mortuorũ. Huic om̃es ꝓphetæ testimoniũ ferunt, qd' remissionẽ peccatorũ accepturus sit per nomẽ eius quisquis crediderit in eum. Adhuc loquente Petro uerba hæc, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant sermonẽ. Et obstupuerũt hi qui ex circũcisorũ genere credebant, quotq̃t uenerant cũ Petro, qd' & in gẽtes donũ spũs sancti effusum esset. Audiebant em̃ illos loquentes linguis ac magnificantes deũ. Tunc respondit Petrus: Num quis prohibere potest, q̃minus aqua baptizent', hi qui spm̃ sanctum acceperũt sicut & nos? Et iussit eos

βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. τότε ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

ΗΚΟΥΣΑΝ δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα, διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέγοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. Ἀρξάμενος δὲ ὁ Πέτρος, ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς, λέγων. ἐγὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶδον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς ὀθόνην μεγάλην, τέσσαρσιν ἀρχαῖς καθιέμενον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς ὃν ἀτενίσας, κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς, λεγούσης μοι. ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς κύριε, ὅτι κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρίς, καὶ πάλιν ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με. εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός. ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν, πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. ἀπόστειλον εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα πρός σε, ἐν οἷς σωθήσῃ σύ, καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου ὡς ἔλεγεν. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ. εἰ οὖν τὴν ἴσην

baptizari in nomine domini. Tunc rogauerũt eum, ut remaneret aliquot dies.

Audierunt autẽ apoſtoli & fratres qui XI
erant in Iudæa, qđ & gentes recepiſſent ſermonẽ dei. Cumq; aſcendiſſet Petrus Hieroſolymam, diſceptabant aduerſus illum qui erant ex circumciſione, dicẽtes: Ad uiros præputiũ habẽtes introiſti, & ediſti cum illis. Petrus autẽ rem ab initio repetẽs, expoſuit illis ordine, dicens: Ego eram in ciuitate Ioppe orans, & uidi raptus extra me uiſionem, deſcendere uas quoddam ceu linteum magnũ, quatuor initijs emiſſum è cœlo, & uenit uſque ad me. In quod cum intẽdiſſem oculos, animaduerti & uidi quadrupedia terræ & beſtias & reptilia, & uolatilia cœli. Audiui autẽ & uocem, dicentẽ mihi: Surge Petre, macta & ueſcere. Dicebam autẽ: Ne quaq; dñe, quia nihil commune aut immundũ unq; introiuit in os meum. Reſpondit autem mihi uox rurſum è cœlo: quæ deus mũdauit, tu ne cõmunia dixeris. Idq; accidit tertio, & rurſum omnia ſubducta ſunt in cœlum. Et ecce extẽplo tres uiri preſto aderant in ædib⁹ in quib⁹ eram, è Cæſarea miſſi ad me. Dixerat autem mihi ſpiritus, ut congrederer cũ illis, nihil hæſitans. Porrò comitati me ſunt & ſex fratres hi. Et ingreſſi ſum⁹ in domũ uiri. iſq; retulit nobis, ut uidiſſet angelũ domi ſuæ, qui aſtitiſſet ac dixiſſet ſibi: Emitte uiros Ioppen, & accerſe Simonẽ, cognomento Petrum, qui tibi ea dicturus eſt, per quæ ſeruetis & tu & uniuerſa domus tua. Cũ autẽ exorſus eſſem ſermonẽ, illapſus eſt ſpũs ſanctus in illos, quẽadmodũ & in nos fuerat illapſus initio. Veniebat autẽ in mentẽ qđ dixerat dñs. Ioãnes qdẽ baptizauit aqua, cæterũ uos baptizabimini ſpũ ſctõ. Proinde ſi

ἴσην par

ἴσην δωρεὰν ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν κύριον ἰησοῦν χριστόν· ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς κωλῦσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσύχασαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν, λέγοντες· ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν. καὶ οἱ μὲν οὖν διασταλέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως τῆς γενομένης ἐπὶ στεφάνῳ, διῆλθον ἕως φοινίκης καὶ κύπρου καὶ ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν λόγον, εἰ μὴ μόνον ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες ἐξ αὐτῶν ἄνδρες κύπριοι καὶ κυρηναῖοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς ἕλληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον ἰησοῦν. καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν, πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ τὸν κύριον. ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκκλησίας, τῆς οὔσης ἐν ἱεροσολύμοις, περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξαπέστειλαν βαρνάβαν διελθεῖν ἕως ἀντιοχείας. ὃς παραγενόμενος, καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη, καὶ παρεκάλει πάντας, τῇ προθέσει τῆς καρδίας προσμένειν τῷ κυρίῳ. ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. καὶ προσετέθη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. ἐξῆλθε δὲ εἰς ταρσὸν ὁ βαρνάβας, ἀναζητῆσαι σαῦλον· καὶ εὑρὼν αὐτὸν, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς ἀντιόχειαν. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς καὶ ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαι τε πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς. ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον ἀπ' ἰεροσολύμων προφῆται εἰς ἀντιόχειαν. ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ἐσήμαινε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλλειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. ὅς τις καὶ ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθητῶν καθὼς ηὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς, ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαντες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, διὰ

par donum dedit illis deus, quemadmodum & nobis, cum credidissemus in dominum Iesum Christum: ego porrò quis eram, qui possem obsistere deo? His autem auditis obticuerunt, & glorificauerunt deum, dicentes: Igitur & gentibus deus pœnitentiam cõcessit ad uitam. Et illi quidem qui dispersi fuerant ex afflictione quæ orta fuerat ob Stephanum, perambulauerunt usq; ad Phœnicen & Cyprum & Antiochiam, nemini loquentes sermonẽ illum, nisi solis Iudæis. Erant autẽ quidam ex eis uiri Cyprij & Cyrenenses, qui cum introissent Antiochiam, loquebantur ad Græcos, prædicantes dominũ Iesum. Et erat manus dñi cum eis, multusq; numerus credentiũ conuersus est ad dñm. Peruenit autẽ rumor ad aures ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis, sup his, & miserũt Barnabam ut iret ad Antiochiam. Qui cum peruenisset, & uidisset gratiam dei, gauisus est, & hortabat omẽs, ut ꝓposito cordis perseuerarẽt adhærere dño. Nam erat uir bonus, ac plenus spiritu sancto & fide. Et addita est multa turba domino. Profectus est autẽ Barnabas Tarsum, ut quæreret Saulũ, quẽ cũ inuenisset, perduxit Antiochiam. Accidit autẽ ut annũ totum cõsuetudinẽ agerẽt cũ ea cõgregatione, docerẽtq; turbam multam, & discipulos cognominarent primũ Antiochiæ Christianos. In his autem diebus superuenerũt ab urbe Hierosolymorũ ꝓphetæ Antiochiam, surgensq; unus ex eis nomine Agabus, significabat per spiritũ, famem magnam futurã in toto terrarũ orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare. Discipuli autẽ, put cuiq; suppetebat, ꝓposuerũt in subsidiũ mittere habitantibus in Iudæa fratribꝰ, quod & fecerunt, mittentes ad seniores

per

διὰ χειρὸς βαρνάβα καὶ σαύλου.

κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας. ἀνεῖλε δὲ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρᾳ. καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς Ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ Πέτρον. ἦσαν δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας, ἔθετο εἰς φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, βουλόμενος μετὰ τὸ πάσχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τῷ λαῷ. ὁ μὲν οὖν Πέτρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκτενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν ὑπὲρ αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἤμελλεν αὐτὸν προάγειν ὁ Ἡρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσὶ, φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλακήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. πατάξας δὲ τὴν πλευρὰν τοῦ πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων. ἀνάστα ἐν τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἁλύσεις ἐκ τῶν χειρῶν. εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτόν. περίζωσαι, καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ οὕτως. καὶ λέγει αὐτῷ· περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολούθει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ᾔδει, ὅτι ἀληθές ἐστι τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου· ἐδόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις αὐτομάτη ἠνοίχθη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προῆλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ, εἶπε. Νῦν οἶδα ἀληθῶς, ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Ἡρῴδου, καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μαρίας, τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου, οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσεύχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ πέτρου τὴν θύραν τοῦ πυλῶνος

per manum Barnabæ ac Sauli.

Eodem autem tempore iniecit Hero- XII
des rex manus, ut afflígeret quosdam de ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio: uidens autem quod gratum esset Iudæis, perrexit cõprehendere & Petrum. Erant autem dies azymorũ. Quẽ cum etiam apprehendísset, posuit in carcerem, tradens quatuor quaternionibus militũ asseruandum, uolens post pascha producere eum populo. Et Petrus quidem seruabatur in carcere. Cæterum precatio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum esset Herodes, in ipsa nocte dormiebat Petrus inter duos milites, uinctus cathenis duabus, & custodes ante ostium custodiebant carcerẽ. Et ecce angelus domini astitit, & lumẽ refulsit in habitaculo. percussoq; latere Petri excitauit eum, dicens: Surge uelociter. Et exciderunt cathenæ de manib⁹ eius. Dixit autem angelus ad eum: Præcingere & subliga soleas tuas. Et fecit sic. Et dicit illi: Circunda tibi uestimentum tuum, & sequere me. Et exiens sequebatur eum, & nesciebat, quod uerum esset quod fiebat per angelũ, sed putabat se uisum uidere. Cum autẽ præterissent primam ac secundam custodiam, uenerũt ad portam ferream, quæ ducit in ciuitatem, quæ ultro aperta est eis. Et exeuntes processerunt uicum unum, & cõtinuo discessit angelus ab eo. Et Petrus ad se reuersus, dixit: Nunc scio uere, quod miserit dñs angelum suum, & eripuerit me è manu Herodis, & ex omni expectatione plebis Iudæorum. recq; perpensa uenit ad domũ Mariæ, matris Ioannis, qui cognominatus est Marcus, ubi erãt multi cõgregati & orantes. Cũ pulsasset aũt Petrus ostiũ

uestibuli,

πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι, ὀνόματι ῥόδη, καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ πέτρου, ἀπὸ δὲ χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσδραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλεν ἑστάναι τὸν πέτρον πρὸ τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν ἔιπον, μαίνῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον. ὁ ἄγγελός αὐτοῦ ἐστίν. ὁ δὲ πέτρος ἐπέμενε κρούων. ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατασείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς, πῶς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. ἔιπε δέ. ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον. γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ πέτρος ἐγένετο. ἡρώδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν, καὶ μὴ εὑρὼν, ἀνακρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, καὶ καταβὰς ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν καισάρειαν διέτριβεν. ἦν δὲ ὁ ἡρώδης θυμομαχῶν τυρίοις καὶ σιδονίοις. ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς αὐτόν, καὶ πείσαντες βλαστὸν τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶνος τοῦ βασιλέως, ἠτοῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέφεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ ἡρώδης ἐνδεδυμένος ἐσθῆτα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐδημηγόρει πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει, θεοῦ φωνὴ, καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔδωκε δόξαν τῷ θεῷ, καὶ γενόμενος σκωληκόβρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε καὶ ἐπληθύνετο. βαρνάβας δὲ καὶ παῦλος ὑπέστρεψαν εἰς ἰερουσαλήμ, πληρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ ἰωάννην, τὸν ἐπικληθέντα μάρκον.

Ἦσαν δέ τινες ἐν ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκκλησίαν προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ, τε βαρνάβας καὶ σίμων καλούμενος νίγερ, καὶ λούκιος ὁ κυρηναῖος, μαναήν τε ἡρώδου τοῦ τετράρχου σύντροφος, καὶ σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ, καὶ

uestibuli, processit puella ut subausculta-ret, nomine Rhode. Et ut agnouit uocē Petri, præ gaudio non aperuit uestibu-lum, sed introcurrēs renunciauit stare Pe trum ante uestibulum. At illi dixerūt ad eam: Insanis. Illa autem affirmabat, sic se habere. At illi dicebāt: Angelus eius est. Petrus autē perseuerabat pulsans. Cum autē aperuissent, uiderunt eum, & obstu puerunt. Cum innuisset autem eis mota manu ut tacerent, narrauit illis, quō dñs eduxisset ipsum de carcere. Dixit autem: Nunciate Iacobo & fratrib⁹ hæc. Et egres sus abijt in aliū locū. Porrò ubi diluxit, erat turbatio nō parua inter milites, quid nam accidisset Petro. Herodes autē cum requisisset eum, nec inuenisset, examina-tis custodib⁹, iussit eos duci, descēdensq; à Iudæa Cæsaream, ibi commoratus est. Erat autem Herodes infensus Tyrijs & Sidonijs. At illi uno animo uenerunt ad eum, & persuaso Blasto qui præerat cu-biculo regis, petebant pacē, eo qđ alere-tur regio ipsorum annona regia. Statuto autem die Herodes uestitus uestē regia, sedit pro tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autē acclamabat: uox dei, & nō hominis. Confestim autē percussit eum angelus domini, eo quod nō dedis-set gloriā deo, & erosus à uermibus, ex-pirauit. Porrò sermo domini crescebat ac multiplicabatur. Barnabas autē & Pau-lus reuersi sunt Hierosolymam, expleto ministerio, assumpto & Ioanne, cui co-gnomen erat Marcus. XIII

Erant autem quidam in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, ꝓphetæ ac doctores, Barnabasq; & Si-mon qui uocabat̄ Niger, & Lucius Cy-renensis, & Manahen qui erat Herodis tetrarchæ à puero familiaris, & Saulus. Cum autem illi sacrificarent domino,

ieiunarētq;

νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀφορίσατε δή μοι τὸν Βαρνάβαν, καὶ τὸν Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. οὗτοι μὲν οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, κατῆλθον εἰς τὴν Σελεύκειαν, κἀκεῖθεν δὲ ἐπέπλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Σαλαμῖνι, κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συναγωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέτην. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗρόν τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα Βαριησοῦ, ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργίῳ παύλῳ ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσάμενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλύμας ὁ μάγος, οὕτως γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς πίστεως. Σαῦλος δὲ ὁ καὶ παῦλος, πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶπεν, ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥαδιουργίας υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύσῃ διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ νῦν ἰδοὺ χεὶρ τοῦ κυρίου ἐπί σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς μὴ βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ διδαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες δὲ ἀπὸ τῆς Πάφου οἱ περὶ τὸν παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυλίας. Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρεψεν εἰς Ἱεροσόλυμα. αὐτοὶ δὲ διελθόντες, ἀπὸ τῆς Πέργης παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας, καὶ εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες. ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λόγος ἐν ὑμῖν

παρακλήσεως

ieiunarentq́, dixit ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam & Saulum in opus ad quod accerſiui eos. Cumq́ ieiunaſſent & oraſſent, impoſuiſſentq́ eis manus, dimiſerunt. Et ipſi quidem emiſſi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, & inde nauigauerunt in Cyprum. Et cum eſſent Salamine, annunciauerunt ſermonem dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant autem & Ioannem miniſtrum. Et peragrata inſula uſque ad Paphum, inuenerunt quendam magum pſeudoprophetam Iudæum, cui nomen erat Bariesu, qui erat cum proconſule Sergio Paulo uiro prudente. Hic accerſitis Barnaba & Paulo, deſiderabat audire ſermonem dei. Reſiſtebat autem illis Elymas magus, ſic enim interpretatur nomen eius, quærens auertere proconſulem à fide. Saulus autem qui idem Paulus, repletus ſpiritu ſancto, intẽtis in eum oculis, dixit: O plene omni dolo & omni uerſutia fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ, non deſinis inuertere uias domini rectas. Et nunc ecce manus domini ſuper te, & eris cæcus non uidens ſolem uſque ad tempus. Et confeſtim cecidit in eum caligo ac tenebræ, & circumiens quærebat, qui ſe manu ducerent. Tunc proconſul cum uidiſſet quod acciderat, credidit, ammirans ſuper doctrina domini. Cum autem à Papho ſoluiſſent ſj, qui cum Paulo erant, uenerunt Pergen Pamphyliæ. Ioannes autem digreſſus ab eis, reuerſus eſt Hieroſolymam. Cæterum ipſi peragratis regionibus, à Perga uenerunt Antiochiam Piſidiæ, & ingreſſi ſynagogam die ſabbatorũ, ſederũt. Poſt lectionem autem legis ac prophetarum miſerunt principes ſynagogæ ad eos, dicentes: Viri fratres, ſi quis eſt in uobis ſermo exhortationis

παρακλήσεως πρὸς τὸν λαόν, λέγετε. Ἀναστὰς δὲ Παῦλος καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ, εἶπεν. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν θεὸν, ἀκούσατε. ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν. καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτῳ. καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκληρονόμησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα, ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα, ἔδωκε κριτὰς, ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτήσαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ υἱὸν Κὶς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμὶν, ἔτη τεσσαράκοντα. καὶ μετασήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας, εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤγαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύξαντος Ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ Ἰσραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου ὁ Ἰωάννης τὸν δρόμον, ἔλεγε. τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγὼ, ἀλλ' ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμὲ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν λύσαι. ἄνδρες ἀδελφοὶ, υἱοὶ γένους Ἀβραὰμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι τὸν θεὸν, ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη. οἱ γὰρ κατοικοῦντες ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προφητῶν, τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας, κρίναντες ἐπλήρωσαν, καὶ μηδὲν αἰτίαν θανάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλᾶτον ἀναιρεθῆναι αὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ περὶ αὐτοῦ γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἔθηκαν εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναναβᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἱερουσαλήμ. οἵτινές

exhortationis ad plebem, dicite. Surgens autem Paulus & manu silentio indicto, ait: Viri Israëlitæ, & qui timetis deum, audite. Deus populi huius delegit patres nostros, & populum in altum extulit, cum essent incolæ in terra Aegypti, & brachio excelso eduxit eos ex ea, & circiter quadraginta annorũ tẽpus mores eorum sustinuit in deserto. Ac deletis gentibus septem in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum. Et post hæc annis circiter quadringẽtis quinquaginta dedit iudices usq; ad Samuelem prophetam. Et exinde postulauerũt regem, dedítq; illis deus Saul filium Cis, uirum de tribu Beniamin, annis quadraginta. Et amoto illo, suscitauit illis Dauid ut esset rex, cui testimonium reddens dixit: Inueni Dauid filium Iessæ, uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uoluntates meas. Huius è semine deus ita, ut promiserat, adduxit Israëli seruatorem Iesum, cũ ante prædicasset Ioannes ante faciem introitus eius baptismũ pœnitentiæ Israëli. Cum autẽ implesset Ioannes cursum, dixit: Quẽ me arbitramini esse? Non is sum ego, sed ecce uenit post me, cuius nõ sum dignus soleam pedum soluere. Viri fratres, filij generis Abrahæ, & qui inter uos timent deũ, uobis sermo salutis hui⁹ missus est. Qui eñ habitabant Hierosolymis, & principes eorũ cũ ignorarent illum, & uoces ꝓphetarũ quæ per oñe sabbatũ leguñ, cõdẽnato eo impleuerunt, nullaq; causa mortis inuenta petierũt à Pilato ut interficeret illũ. Cumq; cõsummassent oñia q̃ de eo scripta erãt, depositũ de ligno posuerũt in monumẽto. Deus autẽ suscitauit eum à mortuis, qui uisus est ꝑ dies multos his, qui simul ascẽderãt cũ eo à Galilæa Hierosolymã,

Λύσαι τὸν ὑπόδημα τῶν ποδῶν.

A qui sunt

οἱ τινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν, καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίαν γενομένην, ὅτι ταύτην ὁ θεὸς ἐκπεπλήρωκε τοῖς τέκνοις αὐτῶν ἡμῖν, ἀναστήσας Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ πρώτῳ γέγραπται. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλλοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴρηκεν. ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά. διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπηρετήσας, τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθοράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται καὶ ἀπὸ πάντων, ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ ὑμᾶς, τὸ εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις. ἴδετε οἱ καταφρονηταί, καὶ θαυμάσατε, καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέραις ὑμῶν, ᾧ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ ἐκ τῆς συναγωγῆς τῶν ἰουδαίων, παρεκάλουν τὰ ἔθνη, εἰς τὸ μεταξὺ σάββατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα. λυθείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησαν πολλοὶ τῶν ἰουδαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ τῷ βαρνάβᾳ. οἵτινες προσλαλοῦντες ἔπειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήχθη ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου καὶ ἀντέλεγον, τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις ἀντιλέγοντες καὶ βλασφημοῦντες. παῤῥησιασάμενοι δὲ ὁ παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον. ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἐπειδὴ ἀπωθεῖσθε

qui sunt testes eius apud plebem. Et nos uobis annunciamus, quod eam repromissionem, quæ ad patres facta est, deus adimpleuerit filijs illorum nimirum nobis, resuscitato Iesu, sicut & in psalmo primo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quod autem suscitauit eum à mortuis, iam non amplius reuersurum in corruptionem, ita dixit: Dabo uobis sancta Dauid fidelia. Ideo & aliàs dicit: Non permittes ut sanctus tuus uideat corruptionē. Nam Dauid quidem cum suæ ætati inseruisset, cōsilio dei dormiuit, & appositus est ad patres suos, uiditq; corruptionē. At is quem deus suscitauit, non uidit corruptionem. Notum igitur sit uobis uiri fratres, qđ per hunc uobis remissio peccatorum annunciatur & ab omnibus, à quibus non potuistis per legē Mosi iustificari: per hunc omnis qui credit, iustificatur. Videte ergo ne superueniat uobis, qđ dictum est in prophetis: Videte contemptores, & ammiramini, & euanescite: quia opus operor ego in diebus uestris, quod non credetis, si quis enarrauerit uobis. Egressis autem è cœtu Iudæis, rogabant gentes, ut sequenti sabbato loqueretur sibi uerba. Soluto autem cœtu, secuti sunt multi Iudæi & religiosi proselyti Paulum ac Barnabam, qui alloquentes suadebant eis ut perseuerarent in gratia dei. Sequenti uero sabbato penè uniuersa ciuitas conuenit ad audiendum sermonem dei. Videntes autem turbas Iudæi, repleti sunt zelo & contradicebant, his quæ à Paulo dicebantur contradicentes & conuiciantes. Tunc sumpta fiducia Paulus ac Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primum loqui sermonem dei, sed quoniam repellitis

ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. τέθεικά σε εἰς φῶς ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρε, καὶ ἐδόξαζον τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο δὲ ὁ λόγος τοῦ κυρίου δι' ὅλης τῆς χώρας. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι παρώτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας καὶ τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τῆς πόλεως. καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν. καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν. οἱ δὲ ἐκτινάξαμενοι τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν αὐτῶν ἐπ' αὐτοὺς, ἦλθον εἰς Ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

Ἐγένετο δὲ ἐν Ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι Ἰουδαίων τε καὶ Ἑλλήνων πολὺ πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, ἐπήγειραν καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν. ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν παῤῥησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ, τῷ μαρτυροῦντι τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τέρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ τὸ πλῆθος τῆς πόλεως, καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς Ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένετο ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ Ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνιδόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς Λυκαονίας Λύστραν καὶ Δέρβην, καὶ τὴν περίχωρον. κἀκεῖ ἦσαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν Λύστροις ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περιπεπατήκει. οὗτος ἤκουε τοῦ Παύλου λαλοῦντος. ὃς ἀτενίσας αὐτῷ καὶ ἰδὼν, ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σωθῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Ἀνάστηθι ἐπὶ τοὺς πόδας

repellitis illum, & indignos uos iudicatis æterna uita, ecce conuertimur ad gentes. sic enim nobis præcepit dñs: Posui te in lucem gentium, ut sis salus usq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes, gauisæ sunt, & glorificabant sermonem domini, & crediderunt quotquot erant ordinati ad uitam æternã. Diuulgabat' autem sermo domini per uniuersam regionem. Iudæi uero extimulauerunt mulieres religiosas & honestas, & primos ciuitatis. & excitauerũt persecutionẽ in Paulum ac Barnabam, & eiecerũt eos de finibus suis. At illi excusso puluere pedum suorũ in eos, uenerũt Iconiũ. Porrò discipuli replebant' gaudio & spiritu sancto.

Factum est autem Iconij ut simul introirent synagogam Iudæorũ, & loquerentur sic, ut crederet Iudæorum simul & Græcorũ copiosa multitudo. Qui uero increduli erant Iudæi, concitauerunt & corruperunt animos gentium aduersus fratres. Multo igitur tempore demorati sunt fortiter agentes præsidio domini, qui testimoniũ perhibebat sermoni gratiæ suæ, dabatq; ut signa & prodigia fierent per manus eorum. Diuisa est autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem stabant à Iudæis, quidam uero ab apostolis. Cum autem factus esset impetus gentium pariter ac Iudæorum unà cum principibus suis, ut uim adferrent ac lapidarent eos, re intellecta, cõfugerunt ad ciuitates Lycaoniæ Lystram & Derben, & finitimã undiq; regionẽ, & ibi prædicabant Euangeliũ. Et quidã uir Lystris debilis pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunq; ambulauerat. Hic audiuit Paulũ loquentẽ. Qui intuitus eũ & uidens, qd' fidẽ haberet fore ut saluus fieret, dixit magna uoce: Surge in pe-

XIIII

δας σου ὀρθός. καὶ ἥλλετο καὶ πρϊεπάτει. οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ, λέγοντες. οἱ θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις κατέβησαν πρὸς ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, δία, τὸν δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς, τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πόλεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυλῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας καὶ παῦλος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, εἰσεπήδησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες καὶ λέγοντες. ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμὲν ὑμῖν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς, ἀπὸ τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν τὸν ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὃς ἐν ταῖς προχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς, καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπιπλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν. καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. Επῆλθον ἀπ' ἀντιοχείας καὶ ἰκονίου ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθάσαντες τὸν παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομίσαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν. καὶ τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ βαρνάβᾳ εἰς δέρβην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν λύστραν καὶ ἰκόνιον καὶ ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, καὶ παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν

des tuos rectus. Et exilijt, ambulabatq́ꝫ. Turbæ uero cum uidissent quod fecerat Paulus, sustulerunt uocem suam Lycaonice, dicentes: Dij in specie hominũ descenderunt ad nos. Et uocabant Barnabam, Iouem: Paulum uero, Mercurium, quod is esset dux uerbi. Sacerdos autem Iouis, qui erat ante ciuitatem illorum, tauros & coronas ad uestibula afferens, cum turbis uolebat sacrificare. Quod ubi audierunt apostoli, Barnabas & Paulus conscissis uestibus suis, insilierunt in turbam, clamantes ac dicentes: Viri, cur ista facitis? Nos quoque ijsdem quibus uos, obnoxij malis sumus homines, annunciantes, ut ab istis uanis cõuertamini ad deum uiuum, qui fecit cœlum & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis ætatibus sinebat omnes gentes ingredi uijs suis. Quanq́ꝫ nõ expertẽ testimonij seipsum esse sinebat, dum beneficia cõferret, de cœlo nobis dans pluuias ac tẽpora fructifera, implens cibo & læticia corda nostra. Et hæc dicentes, uix compescuerũt turbas ne sibi immolarẽt. Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi, persuasisq́ꝫ turbis, ac lapidato Paulo, extraxerũt eum è ciuitate, existimantes illum mortuũ esse. Circundantibus autẽ eum discipulis, surrexit & intrauit ciuitatẽ. Ac postero die ꝓfectus est cũ Barnaba Derben. Cũq́ꝫ euangelizassent ciuitati illi, ac docuissent multos, reuersi sunt Lystram & Iconium & Antiochiam, denuo cõfirmantes animas discipulorũ, exhortantesq́ꝫ ut perseuerarent in fide, & quod per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum dei. Et cũ suffragijs creassent illis ꝑ singulas ecclesias presbyteros, precatiq́ꝫ essent cum ieiunijs, commendauerunt eos dño in quem

εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν. καὶ διελθόντες τὴν
Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λα-
λήσαντες ἐν Περγῇ τὸν λόγον, κατέβησαν
εἰς Ἀτταλείαν. κακεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀν-
τιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάρι-
τι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν. παρα-
γενόμενοι δὲ καὶ συναγόντες τὴν ἐκκλησίαν,
ἀνήγγειλαν ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν.
καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως. διέτρι-
βον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθη-
ταῖς. Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς
Ἰουδαίας ἐδίδασκον τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ἐὰν
μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωσέως, οὐ δύνα-
σθε σωθῆναι. γενομένης οὖν στάσεως καὶ συζη-
τήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρ-
νάβᾳ πρὸς αὐτούς, ἔταξεν ἀναβαίνειν Παῦ-
λον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους ἐξ αὐ-
τῶν, πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους
εἰς Ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλη-
σίας, διήρχοντο τήν τε Φοινίκην καὶ Σαμάρει-
αν, ἐκδιηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν.
καὶ ἐποίουν χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελ
φοῖς. παραγενόμενοι δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπε-
δέχθησαν ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν ἀπο-
στόλων καὶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀνήγγειλάν τε
ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν. ἐξανέστησαν
δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν Φαρισαίων
τῶν πεπιστευκότων, λέγοντες, ὅτι δεῖ περιτέ-
μνειν αὐτούς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον
Μωσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ
πρεσβύτεροι ἰδεῖν περὶ τοῦ λόγου τούτου. πολ
λῆς δὲ συζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος
εἶπε πρὸς αὐτούς. Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπί
στασθε, ὅτι ἀφ' ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν
ἐξελέξατο, διὰ τοῦ στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ
ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου, καὶ πιστεῦσαι.
καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς,
δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς καὶ
ἡμῖν, καὶ οὐδὲν διέκρινε μεταξὺ ἡμῶν τε καὶ
αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐ-
τῶν.

in quẽ crediderant. Peragrataq; Pisidia
uenerunt in Pamphyliam, & cum locuti
essent sermonem Pergæ, descẽderunt in
urbem Attaliam, & inde soluerunt An-
tiochiam, unde erant traditi gratiæ dei
in opus quod compleuerunt. Cum autẽ
uenissent & congregassent ecclesiam, re-
tulerunt quæcunq; fecisset deus secum, &
quod aperuisset gentibus ostium fidei.
Commorati sunt autẽ illic multum tem-
poris cum discipulis. Et quidam qui XV
descenderant à Iudæa, docebant fratres,
nisi circumcidamini secundum morem
Mosi, non potestis esse salui. Cum orta
ergo seditio & disceptatio esset non exi-
gua Paulo ac Barnabæ aduersus illos,
statuerunt, ut ascenderent Paulus & Bar
nabas, & quidam alij ex illis, ad apostо-
los ac presbyteros Hierosolymam, super
hac quæstione. Illi ergo deducti ab eccle
sia, pertransibant Phœnicen & Sama-
riam, narrantes conuersionẽ gentium, &
adferebant gaudium magnum omnib⁹
fratribus. Cum autem uenissent Hiero-
solymam, susceptі sunt ab ecclesia & ab
apostolis ac presbyteris, annũciauerũtq;
quæcunq; deus fecisset cum ipsis. Surre-
xerunt autem quidam de factione Pha-
risæorum, qui crediderant, dicẽtes: quod
oporteret circumcidere eos ac præcipere,
ut seruarẽt legem Mosi. Conueneruntq;
apostoli ac presbyteri, ut dispicerent de
hoc negocio. Cum autẽ magna disceptа
tio fuisset, surgens Petrus dixit ad eos:
Viri fratres, uos scitis, quod ab antiquis
diebus deus inter nos elegit, ut per os
meum audirẽt gentes uerbum euangelij
crederẽtq;. Et qui nouit corda deus, testi-
moniũ præbuit illis, dans illis spiritũ san
ctum sicut & nobis, nihilq; discreuit inter
nos & illos, cũ fide purificauerit corda il-

τῶμ. Νῦμ οὖμ τί πειράζετε τὸμ θεόμ, ἐπιθεῖμαι
ζυγόμ ἐπὶ τὸμ τράχηλομ τῶμ μαθητῶμ, ὃμ
οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶμ, οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεμ
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ι
σοῦ Χριστοῦ πιστεύομεμ σωθῆμαι καθ' ὃμ τρό-
πομ κἀκεῖμοι. ἐσίγησε δὲ πᾶμ τὸ πλῆθος, καὶ
ἤκουομ Βαρνάβα καὶ Παύλου, ἐξηγουμένωμ
ὅσα ἐποίησεμ ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐμ τοῖς
ἔθνεσι διὰ αὐτῶμ. Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς,
ἀπεκρίθη Ἰάκωβος, λέγωμ. ἄνδρες ἀδελφοί,
ἀκούσατέ μου. συμεὼμ ἐξηγήσατο, καθὼς πρῶ
τομ ὁ θεὸς ἐπεσκέψατο λαβεῖμ ἐξ ἐθνῶμ λα-
όμ ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτου, καὶ τούτῳ συμφω
νοῦσιμ οἱ λόγοι τῶν προφητῶμ, καθὼς γέγρα
πται. Μετὰ ταῦτα ἀναστρέψω καὶ ἀνοικοδομή-
σω τὴμ σκηνὴμ Δαβὶδ, τὴμ πεπτωκυῖαμ, καὶ
τὰ κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοικοδομήσω, καὶ
ἀνορθώσω αὐτήμ, ὅπως ἂμ ἐκζητήσωσιμ οἱ κα
τάλοιποι τῶμ ἀνθρώπωμ τὸμ κύριομ, καὶ πάντα τὰ
ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου ἐπ' αὐ-
τούς, λέγει κύριος, ὁ ποιῶμ ταῦτα πάντα.
γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ θεῷ πάντα τὰ ἔρ-
γα αὐτου. Διὸ ἐγὼ κρίνω, μὴ παρενοχλεῖμ τοῖς
ἀπὸ τῶν ἐθνῶμ ἐπιστρέφουσιμ ἐπὶ τὸμ θεόμ, ἀλλὰ
ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς, τοῦ ἀπέχεσθαι τῶμ ἀλισγη-
μάτωμ τῶν εἰδώλωμ, καὶ τῆς πορνείας, καὶ τοῦ
πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς γὰρ ἐκ γενεῶμ
ἀρχαίωμ κατὰ πόλιμ τοὺς κηρύσσοντας αὐτὸμ
ἔχει ἐμ ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶμ σάββα-
τομ ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς ἀπο
στόλοις καὶ τοῖς πρεσβυτέροις σὺμ ὅλῃ τῇ ἐκ-
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶμ πέμ
ψαι εἰς Ἀντιόχειαμ σὺμ Παύλῳ καὶ Βαρνά-
βᾳ. Ἰούδαμ τὸμ ἐπικαλούμενομ Βαρσαβᾶμ,
καὶ Σίλαμ, ἄνδρας ἡγουμένους ἐμ τοῖς ἀδελ
φοῖς, γράψαντες διὰ χειρὸς αὐτῶμ τάδε. Οἱ
ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ ἀδελ-
φοί, τοῖς κατὰ τὴμ Ἀντιόχειαμ καὶ Συρίαμ καὶ
Κιλικίαμ ἀδελφοῖς τοῖς ἐξ ἐθνῶμ, χαίρειμ.
ἐπειδὴ ἠκούσαμεμ, ὅτι τινὲς ἐξ ἡμῶμ ἐξελ-
θόντες, ἐτάραξαμ ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευά-
ζοντες

lorũ. Nunc ergo quid tentatis deum, ut imponat' iugum ſuper ceruices diſcipulorum, qđ neq; patres noſtri neq; nos portare potuimus? Sed per gratiã dñi Ieſu Chriſti credim⁹, nos ſaluos futuros, quẽadmodum & illi. Tacuit autẽ tota multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulũ narrantes, quæ deus ædidiſſet ſigna & prodigia inter gẽtes per ipſos. Et poſtq̃ cõticuiſſent, reſpõdit Iacobus, dicẽs: Viri fratres, audite me. Symeon narrauit quẽadmodum primũ deus uiſitauerit, ut ſumeret ex gentibus populum in nomine ſuo, & huic cõſonant uerba prophetarũ, ſicut ſcriptũ eſt: Poſt hæc reuertar, ac rurſus ædificabo tabernaculum Dauid, qđ collapſum eſt, & diruta eius inſtaurabo: & erigam illud, ut requirant qui reliqui ſunt homines, dñm, & omnes gentes ſuper quos inuocatũ eſt nomen meũ: dicit dñs, qui facit hæc omnia. Nota à ſæculo ſunt deo omnia hæc opera ſua. Propter qđ ego cenſeo, nõ obturbandũ eſſe illis, qui ex gẽtibus cõuertunt' ad deũ, ſed ſcribendum ad eos, ut abſtineãt ſe ab inquinamẽtis ſimulacrorum, & ſcortatione, & ſuffocato, & ſanguine. Moſes em̃ ab ætatibus antiquis in ſingulis ciuitatibus habet, qui ipſum prædicent in ſynagogis, ubi per omne ſabbatũ legitur. Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus cum tota eccleſia, ut delectos ex ſeſe uiros mitterent Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iudam, cognomento Barſaban & Silam, uiros primarios inter fratres, miſſis per manus eorum literis in hanc ſentẽtiam: Apoſtoli & preſbyteri & fratres, his qui ſunt Antiochiæ & in Syria & in Cilicia fratribus qui ſunt ex gentibus, ſalutem. Quoniã audiuim⁹, qđ quidam è nobis egreſſi, turbauerunt uos uerbis, labefactantes

ζοντες τὰς ψυχὰς ὑμῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον, οἷς οὐ διεστειλάμεθα· ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁμοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένους ἄνδρας πέμψαι πρὸς ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύλῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ. Απεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς διὰ λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων ἐπάναγκες τοῦτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας, ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυτοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυθέντες, ἦλθον εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόντες δὲ, ἐχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει, Ἰούδας τε καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολλοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ ἐπεστήριξαν. ποιήσαντες δὲ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους. Εδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸν λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε Παῦλος πρὸς Βαρνάβαν. ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπισκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν, ἐν αἷς κατηγγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔχουσι. Βαρνάβας δὲ ἐβούλευσατο συμπαραλαβεῖν καὶ τὸν Ἰωάννην, τὸν καλούμενον Μάρκον. Παῦλος δὲ ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ Παμφυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυσμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν τε Βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν Μάρκον ἐκπλεῦσαι εἰς Κύπρον. Παῦλος δὲ ἐπιλεξάμενος Σίλαν, ἐξῆλθε παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ

ctantes animas uestras, iubentes uos circumcidi & seruare legem, quib⁹ nō mandaueram⁹. Visum est nobis unanimiter congregatis, delectos uiros mittere ad uos, cū dilectis nostris Barnaba & Paulo, hominibus qui exposuerunt animas suas pro nomine dñi nostri Iesu Christi. Misimus ergo Iudam & Silam, qui & ipsi uobis uerbis referent eadem. Visum est enim spiritui sancto ac nobis, ne quid amplius imponeremus uobis oneris, q̄ hæc necessaria, uidelicet, ut abstineatis ab his quæ sunt immolata simulacris, & sanguine, & suffocato, & scortatione. À quibus si cōseruaueritis uosipsos, benefacietis. Valete. Illi ergo dimissi uenerūt Antiochiam, & congregata multitudine reddiderunt epistolam. Quā cum legissent, gauisi sunt super consolatione. Iudas autem & Silas cum essent & ipsi prophetæ, sermone copioso adhortati sunt fratres, cōfirmaueruntq̄. Commorati autē illic aliquantum temporis, dimissi sunt cum pace à fratribus ad apostolos. Visum est autem Silæ manere ibidem, Paulus uero & Barnabas demorabantur Antiochiæ, docētes, & annunciantes cum alijs etiam cōplurib⁹ sermonē dñi. Post aliquot aūt dies dixit ad Barnabam Paulus. Reuersi iam uisitem⁹ fratres nostros per omēs ciuitates, in quib⁹ annūciauimus sermonem dñi, quomō se habeant. Barnabas autē consulebat ut assumerēt & Ioannē, cognomento Marcum. Paulus autē nolebat, ut is qui defecisset ab ipsis ex Pamphylia, nec isset cum eis in opus, adiungeretur. Tam acris autem fuit inter eos disceptatio, ut alter ab altero seiungeretur, & Barnabas quidē assumpto Marco nauigaret in Cyprum. Paulus uero allecto Sila profectus est, traditus gratiæ

θεῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διῆρχετο δὲ τὴν συρίαν
καὶ κιλικίαν ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλησίας.

κατήντησε δὲ εἰς δέρβην καὶ λύστραν,
καὶ ἰδοὺ μαθητής τις ἦν ἐκεῖ, ὀνόματι τι-
μόθεος, υἱὸς γυναικός τινος ἰουδαίας πι-
στῆς, πατρὸς δὲ ἕλληνος. ὃς ἐμαρτυρεῖτο ὑ-
πὸ τῶν ἐν λύστροις καὶ ἰκονίῳ ἀδελφῶν. τοῦ-
τον ἠθέλησεν ὁ παῦλος σὺν αὐτῷ ἐξελθεῖν,
καὶ λαβὼν περιέτεμεν αὐτὸν διὰ τοὺς ἰου-
δαίους, τοὺς ὄντας ἐν τοῖς τόποις ἐκείνοις. ἤ-
δεισαν γὰρ ἅπαντες τὸν πατέρα αὐτοῦ ὅτι
ἕλλην ὑπῆρχεν. ὡς δὲ διεπορεύοντο τὰς πό-
λεις, παρεδίδοων αὐτοῖς φυλάσσειν τὰ δόγμα-
τα, τὰ κεκριμμένα ὑπὸ τῶν ἀποστόλων καὶ
τῶν πρεσβυτέρων τῶν ἐν ἱερουσαλήμ. αἱ μὲν
οὖν ἐκκλησίαι ἐστερεοῦντο τῇ πίστει, καὶ ἐπε-
ρίσσευον τῷ ἀριθμῷ καθ' ἡμέραν. διελθόν-
τες δὲ τὴν φρυγίαν καὶ τὴν γαλατικὴν χώ
ραν, κωλυθέντες ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος
λαλῆσαι τὸν λόγον ἐν τῇ ἀσίᾳ, ἐλθόντες κα-
τὰ τὴν μυσίαν, ἐπείραζον κατὰ τὴν βιθυνίαν πο
ρευθῆναι, καὶ οὐκ εἴασεν αὐτοὺς τὸ πνεῦμα.
παρελθόντες δὲ τὴν μυσίαν, κατέβησαν εἰς
τρωάδα. καὶ ὅραμα διὰ τῆς νυκτὸς ὤφθη
τῷ παύλῳ. ἀνήρ τις ἦν μακεδὼν ἑστὼς, πα
ρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακε
δονίαν, βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν,
εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν μακεδο
νίαν, συμβιβάζοντες, ὅτι προσκέκλη ται ἡμᾶς
ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες
οὖν ἀπὸ τρωάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς
σαμοθράκην, τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν,
κἀκεῖθεν τε εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη
τῆς μερίδος τῆς μακεδονίας πόλις, κολώ-
νια. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβον-
τες ἡμέρας τινάς, τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββά-
των ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ πο-
ταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι, καὶ
καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθού-
σαις γυναιξί. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία
πορφυρόπωλις πόλεως θυατείρων, σεβομένη

τὸν

dei à fratribus. Perambulabat autẽ Syriam ac Ciliciam confirmans eccleſias.

Peruenit autem Derben & Lyſtram, XVI
& ecce diſcipulus quidam erat ibi, nomine Timotheus, filius mulieris cuiuſdam Iudææ fidelis, cæterũ patre Græco. Huic teſtimonium bonum reddebant qui Lyſtris erant & Iconij fratres. Hunc uoluit Paulus ſecum proficiſci, & aſſumptum circumcidit eum propter Iudæos, qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes quod pater eius erat Græcus. Cum autem pertranſirent ciuitates, tradebant eis ſeruanda decreta, quæ erant ordinata ab apoſtolis & preſbyteris, qui erant Hieroſolymis. Itaque eccleſiæ confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. Cum peragraſſent autẽ Phrygiam & Galaticam regionem, uetitiq; eſſent à ſpiritu ſancto loqui ſermonem in Aſia, profecti in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos ſpiritus. Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderũt Troadem. & uiſio per noctem paulo uiſa eſt. Vir Macedo quidam erat ſtans, & deprecans eum, ac dicens: Profectus in Macedoniam, ſuccurre nobis. Vt autem uiſum uidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, certi facti, quod uocaſſet nos dñs ad euangelizandum eis. Cum ſoluiſſemus igitur à Troade, recto curſu uenimus Samothracen, & poſtero die Neapolim, & inde Philippos, quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas, colonia. Eramus autẽ in eadẽ urbe dieb⁹ aliq̃t cõmorantes, & die ſabbatorũ egreſſi ſumus è ciuitate iuxta flumẽ, ubi ſolebat eſſe precatio, & ſedentes loquebamur mulieribꝰ q̃ cõuenerãt. Et quædã mulier noie Lydia, purpurarũ uenditrix ciuitatis Thyatirorum, colens

deum

τὸν θεὸν, ἤκουσεν, ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα. εἰ κεκρίκατέ με πιστὴν τῷ κυρίῳ εἶναι, εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκόν μου μείνατε, καὶ παρεβιάσατο ἡμᾶς. Ἐγένετο δὲ πορευομένων ἡμῶν εἰς προσευχὴν, παιδίσκην τινὰ ἔχουσαν πνεῦμα πύθωνος, ἀπαντῆσαι ἡμῖν, ἥτις ἐργασίαν πολλὴν παρεῖχε τοῖς κυρίοις αὐτῆς μαντευομένη, αὕτη κατακολουθήσασα τῷ παύλῳ καὶ ἡμῖν, ἐκραύγαζε λέγουσα. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι δοῦλοι τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου εἰσίν, οἵτινες καταγγέλλουσιν ἡμῖν ὁδὸν σωτηρίας. τοῦτο δὲ ἐποίει ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας. διαπονηθεὶς δὲ ὁ παῦλος καὶ ἐπιστρέψας, τῷ πνεύματι εἶπεν. παραγγέλλω σοι ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ ἐξελθεῖν ἀπ' αὐτῆς. καὶ ἐξῆλθεν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ. ἰδόντες δὲ οἱ κύριοι αὐτῆς, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ ἐλπὶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενοι τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν, εἵλκυσαν εἰς τὴν ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ προσαγαγόντες αὐτοὺς τοῖς στρατηγοῖς, εἶπον. οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἐκταράσσουσιν ἡμῶν τὴν πόλιν, ἰουδαῖοι ὑπάρχοντες, καὶ καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέχεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν. καὶ οἱ στρατηγοὶ περιρήξαντες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν. πολλάς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι, ἀσφαλῶς τηρεῖν αὐτούς. ὃς παραγγελίαν τοιαύτην εἰληφὼς, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυλακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ ξύλον. κατὰ δὲ τὸ μεσονύκτιον παῦλος καὶ σίλας προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεὸν. ἐπηκροῶντο δὲ αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου. ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος ὁ δεσμοφύλαξ,

καὶ

deum, audiuit, cuius dominus aperuit cor, ut intenderet his quæ dicebantur à Paulo. Cum autē baptizata esset & domus eius, deprecata est dicens: Si iudicastis me fidelem domino esse, introite in domū meam & manete. & adegit nos. Accidit autem euntibus nobis ad precationem, ut puella quædam habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præstabat dominis suis diuinando. Hæc subsecuta Paulum ac nos, clamabat dicēs: Isti homines serui dei excelsissimi sunt, qui annunciant nobis uiam salutis. Hoc autē faciebat multos dies. Sed ægre ferens Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi per nomen Iesu Christi, ut exeas ab ea. Et exijt eadem hora. Videntes autem domini eius, quod abisset spes questus sui, apprehensum Paulum & Silam traxerunt in forum ad principes, & offerentes eos magistratibus, dixerunt: Hi homines conturbant ciuitatem nostram, cum sint Iudæi, & annunciant instituta, quæ non licet nobis suscipere, neque seruare, cum simus Rhomani. Et concurrit turba aduersus eos. ac magistratus scissis uestibus suis, iusserunt eos uirgis cædi. Cumq; multas plagas eis imposuissent, coniecerunt eos in carcerem, præcipientes custodi carceris, ut diligenter custodiret eos. Qui cum tale præceptum accepisset, coniecit eos in interiorē carcerem, & pedes eorū strinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas orantes laudabant deum. Exaudiebant autem eos, qui uincti erant. Subito uero terræmotus factus est magnus, ita ut concuterentur fundamēta carceris. Et statim aperta sunt omnia ostia, & omniū uincula soluta sunt. Experrectus autem custos carceris,

cum

καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν, ἔμελλεν ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δεσμίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέγων. μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν, ἅπαντες γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσεπήδησε. καὶ ἔντρομος γενόμενος προσέπεσε τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔξω, ἔφη. κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν, ἵνα σωθῶ. οἱ δὲ εἶπον. πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον ΙΗΣΟΥΝ, καὶ σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ τὸν λόγον τοῦ κυρίου. ⁋ σὺν πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τῆς νυκτὸς, ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς, ⁋ οἱ αὐτοῦ πάντες, παραχρῆμα. ἀναγαγών τε αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ ἠγαλλιᾶτο, πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ. ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς ῥαβδούχους, λέγοντες. ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους. Ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους τούτους πρὸς τὸν Παῦλον, ὅτι ἀπεστάλκασιν οἱ στρατηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε, νῦν οὖν ἐξελθόντες, πορεύεσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, δείραντες ἡμᾶς δημοσίᾳ, ἀκατακρίτους, ἀνθρώπους ῥωμαίους ὑπάρχοντας, ἔβαλον εἰς φυλακὴν, καὶ νῦν λάθρα ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γάρ, ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγγειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα ταῦτα. καὶ ἐφοβήθησαν, ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοι εἰσί. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτούς, καὶ ἐξαγαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελθόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον εἰς τὴν Λυδίαν. καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον.

Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ Ἀπολλωνίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν ἡ συναγωγὴ τῶν Ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ Παύλῳ εἰσῆλθε πρὸς αὐτούς, καὶ ἐπὶ σάββατα

cum uideret ianuas apertas carceris, euaginato gladio, erat seipsum interfecturus, existimans aufugisse uinctos. Clamauit autē Paulus uoce magna, dicens: Ne quid feceris tibiipsi mali, uniuersi enim hic sumus. Postulatóque lumine, irrupit. ac tremefactus accidit Paulo & Silæ ad pedes, & productis illis foras, ait: Domini, quid me oportet facere, ut saluus fiam? At illi dixerunt: Crede in dominum Iesum, & saluus eris tu & domus tua. Et locuti sunt ei sermonem domini, & omnibus qui erant in domo eius. Et assumptis illis in illa hora noctis, abluit plagas, & baptizatus est ipse, & omnes familiares illius, continuo. Cumq; perduxisset eos in domū suam, apposuit eis mensam, & exultauit, qđ cum uniuersa domo sua credidisset deo. Et cum dies ortus esset, miserunt magistratus uiatores, dicētes: Dimitte homines illos. Nunciauit autē custos carceris sermones hos Paulo: miserunt magistratus ut dimittamini. Nunc igitur exeuntes, ite in pace. Paulus aūt dixit eis: Cæsos nos publice, indicta causa, cum simus Rhomani, conieccrunt in carcerem, & nunc occulte nos eijciunt? Non certe, sed ueniant ipsi ac nos educant. Nunciauerunt autem magistratibus uiatores uerba hæc. Timueruntq;, audito quod Rhomani essent, & uenientes deprecati sunt eos, & eductos rogabant ut egrederent è ciuitate. Egressi autē è carcere, introierunt ad Lydiam. & uisis fratribus, consolati sunt eos, & profecti sunt.

Cum autem iter fecissent per Amphi- XVII
polim & Apolloniam, uenerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga Iudæorum. Secundum consuetudinem autem suam Paulus introiuit ad eos, & per sabbata

σάββατα τρία διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν, διανοίγων καὶ παρατιθέμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν, καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς Ιησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ προσεκληρώθησαν τῷ παύλῳ καὶ τῷ σίλᾳ, τῶν τε σεβομένων ἑλλήνων πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλίγαι. ζηλώσαντες δὲ οἱ ἀπειθοῦντες Ἰουδαῖοι, καὶ προσλαβόμενοι τῶν ἀγοραίων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν, ἐπιστάντες τε τῇ οἰκίᾳ Ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν Ἰάσονα καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, βοῶντες. ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν, οὓς ὑποδέδεκται Ἰάσων. καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων Καίσαρος πράσσουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον εἶναι, Ιησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ νυκτὸς ἐξέπεμψαν τόν τε παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς Βέρροιαν. οἵτινες παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν ἀπῆσαν τῶν Ἰουδαίων. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πάσης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτως. πολλοὶ μὲν οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς Θεσσαλονίκης Ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ ἐν τῇ Βεῤῥοίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, ἦλθον, κἀκεῖ σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀδελφοὶ, πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέμενον δέ τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ καθιστῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον αὐτὸν

ἕως

sabbata tria differebat eis è scripturis, ad-
aperiens & allegans, q̃d Christum opor
tuisset pati & resurgere à mortuis, & q̃d
hic esset Christus Iesus, quē ego (inquit)
annuncio uobis. Et quidam ex eis credi-
derunt, & adiuncti sunt Paulo & Silæ, &
religiosorum Græcorum multitudo ma
gna, mulieresque primariæ non paucæ.
Zelo autem commoti Iudæi increduli,
& assumptis quibusdam circumforaneis
uiris malis, ac turba coacta, concitaue-
runt ciuitatem, & urgentes domum Ia-
sonis, quærebant eos producere ad po-
pulum. Et cum non inuenissent eos, tra-
hebant Iasonem & quosdam fratres ad
principes ciuitatis, clamantes: Hi qui ter-
rarum orbem cõturbarũt, huc quoq; ue-
nerunt, quos clanculum excepit Iason. &
hi omnes cõtra decreta Cæsaris faciunt,
regē alium dicẽtes esse, Iesum. Cõcitaue-
runt autem turbam, & magistratus ciui-
tatis audientes hæc. Et accepta satisfa-
ctione ab Iasone & à cæteris, dimiserunt
eos. Fratres uero confestim per noctem
emiserunt Paulumque & Silam in Ber-
rhœam. Qui cum aduenissent, abierunt
in synagogam Iudæorum. Hi autem
erant summo genere nati inter eos qui
erant Thessalonicæ, qui receperant ser-
monem cum omni animi promptitudi-
ne, quotidie scrutantes scripturas, an hæc
ita se haberent. Et multi quidem credide
runt ex eis, & Græcæ mulieres honestæ,
& uiri non pauci. Cum autem cognouis-
sent Thessalonicenses Iudæi, quod &
Berrhœæ annunciatus esset à Paulo ser-
mo dei, uenerunt, & illic cõmouentes tur-
bas. Statimq; tunc Paulum emiserunt
fratres, ut iret uelut ad mare. Silas autē
& Timotheus remanserũt ibi. Porrò qui
prosequebant Paulum, deduxerũt eum

Athenas

ἕως ἀθηνῶν. Καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς τὸν
σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι
πρὸς αὐτὸν, ὥρμησαν. Ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκ-
δεχομένου αὐτοὺς τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ
πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, θεωροῦντι κατείδω-
λον οὖσαν τὴν πόλιν. διελέγετο μὲν οὖν
ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις καὶ τοῖς σεβομέ-
νοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας. τινὲς δὲ τῶν ἐ-
πικουρείων καὶ τῶν στωϊκῶν φιλοσόφων, συνέ
βαλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον. τί ἂν θέλοι
ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων
δαιμονίων δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι, ὅτι τὴν
ἀνάστασιν καὶ τὴν ἀνάσασιν αὐτοῖς εὐηγγελίζε-
το. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ, ἐπὶ τὸν ἄρειον
πάγον ἤγαγον, λέγοντες. Δυνάμεθα γνῶ
ναι, τίς ἡ καινὴ αὕτη, ἡ ὑπὸ σοῦ λαλουμένη δι-
δαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς
ἀκοὰς ἡμῶν. βουλόμεθα οὖν γνῶναι, τί ἂν
θέλοι ταῦτα εἶναι. Ἀθηναῖοι δὲ πάντες, καὶ οἱ
ἐπιδημοῦντες ξένοι, εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαί-
ρουν, ἢ λέγειν τί ἢ ἀκούειν καινότερον. Στα
θεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀρείου πάγου,
ἔφη. Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς δεισι-
δαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος
γὰρ καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν,
εὗρον καὶ βωμὸν, ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώ-
στῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον
ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν
κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ, οὗτος οὐ-
ρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ ἐν χει-
ροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ, οὐδὲ ὑπὸ χειρῶν
ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τι-
νος, αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ
πάντα. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν
ἔθνος ἀνθρώπων, κατοικεῖν ἐπὶ παντὸς προ-
σώπου τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιρ-
οὺς, καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν,
ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ ἄραγε ψηλαφήσειεν αὐ-
τὸν καὶ εὕροιεν, καίγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς
ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν
καὶ

Athenas uſque. & accepto mandato ad Silam ac Timotheum, ut q̄ celerrime uenirent ad ſe, profecti ſunt. Paulus autē cum Athenis eos expectaret, incandeſcebat ſpiritus eius in ipſo, cū uideret ſimulacrorū cultui deditam ciuitatē. Diſputabat igitur in ſynagoga cū Iudæis & religioſis, & in foro quotidie cū ijs qui ſe forte adiſſent. Quidā autē Epicurei & Stoici philoſophi cōflictabant cū eo, & quidam dicebant: Quid uult ſpermologus hic dicere? Alij uero, nouorū, inquiebant, dæmoniorū uidet annunciator eſſe, qđ Ieſum & reſurrectionē annunciaret eis. Et apprehenſum eum ad Martiū uicum duxerūt, dicētes: Poſſumus ne ſcire, quæ ſit iſta noua quæ à te refertur, doctrina? Noua em̄ quædā ingeris auribꝰ noſtris. Volumꝰ ergo ſcire, quid nam uelint hæc eſſe. Athenienſes autē omnes, & qui illic uerſabant hoſpites, ad nihil aliud uacabant, niſi ad dicendum aut audiendū ali quid noui. Stans autē Paulus in medio Martij uici, ait: Viri Athenienſes, per omnia ferè ſuperſtitioſiores uos uideo. Præteriens em̄ & cōtemplans culturas ueſtras, inueni & aram in qua inſcriptū erat: Ignoto deo. Quē ergo ignorantes colitis, hunc ego annuncio uobis. Deus qui fecit mundū & oīa quæ in eo ſunt, hic cœli & terræ cum ſit dñs, nō in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus uitam & halitū per omnia, fecitq̄ ex uno ſanguine omne genus hominum, ut inhabitaret ſuper uniuerſam faciē terræ, præfinijtq̄ præſtituta tēpora, præfixitq̄ terminos habitationis eorū. ut quærerent deum, ſi forte palpent eum & inueniant, quamuis nō longe abſit ab uno quoq̄ noſtrū. Per ipſum em̄ uiuimꝰ

&

καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν, ὡς καί τινες τῶν καθ' ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι. τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ, ἢ λίθῳ χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώπου, τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν, ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παράσχων πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκούσαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον, οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου. καὶ οὕτως ὁ Παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν. τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν, ἐν οἷς καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνόματι Δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

Μετὰ δὲ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῶν Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον, καὶ εὑρών τινα Ἰουδαῖον, ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσφάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλλαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαύδιον, χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ῥώμης, προσῆλθεν αὐτοῖς, καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι, ἔμενε παρ' αὐτοῖς καὶ εἰργάζετο. ἦσαν γὰρ σκηνοποιοὶ τὴν τέχνην. Διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας. Ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ, τε Σίλας καὶ ὁ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦλος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν καὶ βλασφημούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς αὐτούς. Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι· καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς, ὀνόματι Ἰούστου, σεβομένου τὸν θεόν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συνομοροῦσα τῇ συναγωγῇ. Κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυνάγωγος ἐπίστευσε τῷ

& mouemur & ſumus, ſicut & quidam ueſtratiũ poëtarũ dixerunt: Nam huius progenies etiã ſumus. Genus ergo cum ſimus dei, nõ debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi arte ſculpto, & inuento hominis, numẽ eſſe ſimile. Et tempora quidẽ hui⁹ ignorantiæ cũ hacten⁹ diſſimularit deus, nunc annunciat hominibus, ut omnes ubiq; reſipiſcant, eo qđ ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbẽ terrarũ cũ iuſticia, per eum uirũ per quẽ decreuerat, fide præſtita omnib⁹, cũ excitarit illũ ex mortuis. Cũ audiſſent autẽ reſurrectionẽ mortuorũ, alij quidẽ irridebant, alij uero dixerunt: Audiemus te de hoc iterũ. Sic Paulus exiuit è medio eorum. Quidã uero uiri adhærẽtes ei credidérunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, alijq; cum eis. Poſt hæc Paulus digreſſus XVIII Athenis, uenit Corinthũ, & nactus quẽdam Iudæum, nomine Aquilã, Ponticũ genere, qui nuper uenerat ab Italia, & Priſcillam uxorẽ eius, eo qđ præcepiſſet Claudius, omnes Iudæos Rhoma decedere, acceſſit ad eos: & quia eiuſdem erat artificij, manebat apud eos & operabat. Erat autẽ ars illorũ texere aulæa. Diſputabat autẽ in ſynagoga per omne ſabbatum, ſuadebatq; Iudæis pariter & Græcis. Cum ueniſſent autem è Macedonia Silas & Timotheus, coartabatur ſpiritu Paulus, teſtificans Iudæis Chriſtum eſſe Ieſum. Contradicentibus autẽ eis & conuiciantibus, excuſſis ueſtimentis, dixit ad eos: Sanguis ueſter ſuper caput ueſtrum. Mundus ego poſthac ad gentes uadam. Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdã, nomine Iuſti, colẽtis deũ, cuius domus erat contigua ſynagogæ. Criſpus autem archiſynagogus credidit

τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούσαντες ἐπίστευον καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος τῷ Παύλῳ. μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ μὴ σιωπήσῃς, διότι ἐγώ εἰμι μετὰ σοῦ. καὶ οὐδεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισέ τε ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων αὐτοὺς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι τῷ Παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα, λέγοντες. ὅτι παρὰ τὸν νόμον οὗτος ἀναπείθει τοὺς ἀνθρώπους σέβεσθαι τὸν θεόν. μέλλοντος δὲ τοῦ Παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ Γαλλίων πρὸς τοὺς ἰουδαίους. εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ ἰουδαῖοι κατὰ λόγον ἂν ἀνεχόμην ὑμῶν, εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου καὶ ὀνομάτων καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐτοί. κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. Επιλαβόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες σωσθένην τὸν ἀρχισυνάγωγον, ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανὰς, τοῖς ἀδελφοῖς ἀποταξάμενος, ἤρετο εἰς τὴν συρίαν, καὶ σὺν αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κειράμενος τὴν κεφαλὴν ἐν κεγχρεαῖς. εἶχε γὰρ εὐχήν. κατῆντησε δὲ εἰς Ἔφεσον, καὶ ἐκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέχθη τοῖς ἰουδαίοις. Ερωτώντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ πλείονα χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν, ἀλλὰ ἀπετάξατο αὐτοῖς, εἰπών. Δεῖ με πάντως τὴν ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς ἱεροσόλυμα, πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλοντος. καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν εἰς καισάρειαν, ἀναβὰς καὶ ἀσπασάμενος τὴν ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς ἀντιόχειαν. καὶ ποιήσας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς τὴν γαλατικὴν χώραν καὶ φρυγίαν, ἐπιστηρίζων πάντας

domino cũ tota domo ſua, multiq; Corinthiorum audientes credebant ac baptizabantur. Dixit autẽ dominus nocte per uiſionem Paulo: Noli timere, ſed loquere & ne taceas, propterea quod ego ſim tecum. & nemo adorietur te ut affligat te, quoniã populus eſt mihi multus in hac ciuitate. Sedit autẽ ibi annũ & ſex menſes, docens eos ſermonẽ dei. Cæterũ cum Gallio ageret procõſulem Achaiæ, inſurrexerunt uno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicentes: contra legem hic ſuadet hominibus colere deum. Cum autẽ Paulus iam pararet aperire os, dixit Gallio ad Iudæos: ſi qua iniuria eſſet aut facinus malum, ò Iudæi merito uos ſuſtinerem. ſi uero quæſtio eſt de ſermone ac nominibus & lege ueſtrate, uoſipſi uideritis. Iudex enim ego horũ nolo eſſe. Et abegit eos à tribunali. Apprehẽſum autẽ omes Græci Soſthenem principem ſynagogæ percutiebant ante tribunal, neq; quicq; eorum Gallioni curæ erat. Paulus uero deinde commoratus dies multos, uale dicto fratribus, abnauigauit in Syriam, comitantibus eum Priſcilla & Aquila, poſteaq; raſerat caput in Cenchreis. habebat eñ uotũ. Deuenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit. Ipſe uero ingreſſus ſynagogam, diſputabat cũ Iudæis. Rogantibus autẽ eis ut tẽpore ampliori maneret apud ſe, non annuit, ſed ualedixit illis, dicens: Oportet oñino me feſtum qd' inſtat, agere Hieroſolymis. ſed iterũ reuertar ad uos, deo uolente. Et ſoluit Epheſo, cũq; peruenisſet Cæſareã, aſcẽdiſſetq; & ſalutaſſet eccleſiam, deſcẽdit Antiochiã. Et cõmoratus illic aliquantũ tẽporis, profectus eſt, perambulans ex ordine Galaticam regionẽ ac Phrygiam, confirmans

omnes

πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις ἀπολλῶς ὀνόματι, ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λόγιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι ἐλάλει, καὶ ἐδίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ. ἀκούσαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσελάβοντο αὐτόν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν τοῦ θεοῦ ὁδόν. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν τοῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς παραγενόμενος, συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς χάριτος· εὐτόνως γὰρ τοῖς Ἰουδαίοις διακατηλέγχετο, δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν, εἶναι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τὸν Ἀπολλὼ εἶναι ἐν Κορίνθῳ, Παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Ἔφεσον, καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς αὐτούς. Εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν. ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτούς. Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον. εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος. Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, τῷ λαῷ λέγων εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν, ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτέστιν, εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. Ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ· καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ἐλάλουν τε γλώσσαις, καὶ προεφήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκαδύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρρησιάζετο ἐπὶ μῆνας τρεῖς, διαλεγόμενος καὶ πείθων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Ὡς δέ τινες ἐσκληρύνοντο καὶ ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν, ἀφώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος

omnes discipulos. Iudæus autē quidam Apollos nomine, Alexandrinus genere, uir eloquēs, deuenit Ephesum, potens in scripturis. Hic erat institutus in uia domini, & feruens spiritu loquebat & docebat diligenter ea quæ sunt domini, sciens tantum baptisma Ioannis. Et hic cœpit libere loqui in synagoga. Quem cum audissent Priscilla & Aquila, assumpserunt eum, atq; exactius exposuerunt ei uiam dei. Cum autem uellet ire Achaiam, exhortati fratres scripserunt discipulis, ut susciperent eum. Qui cum uenisset, contulit multum his qui crediderūt per gratiam. Vehemēter enim Iudæos reuincebat, publice, ostendēs per scripturas, qd Iesus esset Christus. Factum est autē cum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribꝰ partibus, ueniret Ephesum, & repertis quibusdam discipulis, dixit ad eos: Num spiritum sanctum accepistis, posteaq; credidistis? At illi dixerunt ad eum: Imò neq; sit ne spiritus sanctus, audiuimus. Et ait ad illos: Quo ergo baptizati estis? At illi dixerunt: Ioannis baptismate. Dixit autem Paulus: Ioannes quidem baptizauit baptismo pœnitentiæ, populo loquens de eo, qui uenturus esset post ipsum, ut crederent, hoc est, de Christo Iesu. His auditis baptizati sunt sub nomine domini Iesu. Et cum imposuisset illis manus Paulus, uenit spiritus sanctus super eos, & loquebantur linguis, & prophetabant. Erant autem omnes uiri ferè duodecim. Introgressus autē synagogam, libere loquebatur ad tres menses, disputans & suadens de regno dei. Cum autē quidam indurarentur nec crederent, male loquentes de uia dñi corā multitudine, digressus ab illis, segregauit discipulos, quotidie dispu- XIX

μβυος ἐν τῇ χολῇ τυράννυ τινός. τοῦτο δὲ ἐγ
ἐνετο ἐπὶ ἔτη δύο, ὥσε πάντας τοὺς κατοι
κοῦντας τὴν ἀσίαν, ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ
κυρίου ΙΗΣΟΥ, Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας. Δυ
νάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας ἐποίει ὁ θεὸς διὰ
τῶν χειρῶν παύλυ, ὥστε καὶ ἐπὶ τοὺς ἀσθε
νοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ
σουδάρια, ἢ σημικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ
πονηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν
δέ τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων Ἰουδαίων
ἐξορκισῶν, ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἔχοντας τὰ
πνεύματα τὰ πονηρὰ, τὸ ὄνομα τοῦ κυρίυ
ΙΗΣΟΥ, λέγοντες. ὁρκίζομεν ὑμᾶς τὸν ΙΗ
ΣΟΥΝ, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν δέ τινες
υἱοὶ σκευᾶ Ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, οἱ τοῦ
το ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ
πονηρὸν, εἶπε. τὸν ΙΗΣΟΥΝ γινώσκω, καὶ
τὸν παῦλον ἐπίσαμαι, ὑμεῖς δὲ τίνες ἐσέ;
Καὶ ἐφαλόμενος ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ
ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, καὶ κατακυριεύσας
αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε γυμνοὺς
καὶ τετραυματισμένους ἐκφυγεῖν ἐκ τοῦ οἴ
κου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν
Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν
Ἔφεσον, καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας
αὐτούς, καὶ ἐμεγαλύνετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίυ
ΙΗΣΟΥ. πολλοί τε τῶν πεπιστευκότων ἤρχον
το ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς
πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περίεργα
πραξάντων, συνενέγκαντες τὰς βίβλους κα
τέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφι
σαν τὰς τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίυ μυ
ριάδας πέντε. οὕτως κατακράτος ὁ λό
γος τοῦ κυρίου ηὔξανε καὶ ἴσχυεν. Ὡς δὲ ἐπλη
ρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ παῦλος ἐν τῷ πνεύ
ματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν καὶ ἀχαΐ
αν, πορεύεσθαι εἰς ἱερουσαλήμ, εἰπών. ὅτι
μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην
ἰδεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο
τῶν διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον,
αὐτὸς

tans in ſchola Tyranni cuiuſdam. Hoc autem factum eſt per biennium, ita ut omnes qui habitabant in Aſia, audirent ſermonem domini, Iudæi ſimul & Græci. Virtutesque non uulgares ædebat deus per manus Pauli, ita ut etiam ſuper infirmos deferrentur à corpore eius ſudaria & ſemicincta: & recederent ab eis morbi, & ſpiritus mali egrederentur. Tentauerunt autem quidam è circumeuntibus Iudæis exorciſtis inuocare ſuper eos qui habebant ſpiritus malos, nomen domini Ieſu, dicentes: Adiuram9 uos per Ieſum, quē Paulus prædicat. Erant autem quidam filij Sceuæ Iudæi principis ſacerdotum ſeptem, qui hoc faciebant. Reſpondens autem ſpiritus malus, dixit: Ieſum noui, & Paulum ſcio, uos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos homo in quo erat dæmonium malum, & dominatus eis, inualuit contra eos, ita ut nudi & uulnerati effugerent de domo illa. Hoc autem innotuit omnibus Iudæis ſimul & Græcis qui habitabant Epheſi, & incidit timor ſuper omnes illos, & magnificabatur nomen domini Ieſu. Multiq; credentium ueniebant confitentes & annunciantes facta ſua. Multi autem ex eis, qui curioſas artes exercuerant, comportatos libros exuſſerunt coram omnibus, & ſupputatis precijs illorum, repererunt pecuniæ quinquies decem milia. Ita fortiter creſcebat ſermo dei & confirmabatur. His autem expletis, propoſuit Paulus in ſpiritu, tranſita Macedonia & Achaia, ire Hieroſolymam, dicens: poſtquam fuero ibi, oportet me & Rhomam uidere. Miſſis autē in Macedoniam duobus ex ijs, qui miniſtrabant ſibi, uidelicet Timotheo & Eraſto,

ipſe

αὐτὸς ἐπέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τάραχος οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ. Δημήτριός γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος, ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς Ἀρτέμιδος, παρεῖχε τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην, οὓς συναθροίσας καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶπεν. Ἄνδρες ἐπίστασθε, ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας ἡ εὐπορία ἡμῶν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε καὶ ἀκούετε, ὅτι οὐ μόνον Ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς Ἀσίας ὁ Παῦλος οὗτος πείσας, μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων. ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ, οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μόνον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγμὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν τε καὶ καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀσία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες. μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις ὅλη τῆς συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μακεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύλου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν, ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρεκάλουν, μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ἤδεισαν τίνος ἕνεκεν συνεληλύθεσαν. Ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβασαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τὴν χεῖρα, ἤθελεν ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντων δὲ ὅτι Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων, ὡς ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. κατασείλας δὲ ὁ γραμματεὺς τὸν ὄχλον, φησίν. Ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν, νεωκόρον οὖσαν τῆ

ipſe remanſit ad tempus in Aſia. Ortus eſt autem illo tempore tumultus nõ exiguus de illa uia. Nam quidam nomine Demetrius, faber argentarius, qui faciebat delubra argentea Dianæ, præſtabat artificibus non exiguum quæſtum: quibus conuocatis & ijs qui ſimilium rerum erant opifices, dixit: Viri ſcitis, quod ex hoc opificio quæſtus nobis eſt. & uidetis & auditis, quod non ſolum Epheſi, ſed penè totius Aſiæ Paulus hic perſuaſit, & auertit multam turbam, dicens: quod nõ ſint dij, qui manibus fiunt. Non ſolum autẽ hæc pars nobis in periculum uenit, ne reprobetur, uerumetiam ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo habeatur, futurumque ſit ut etiam deſtruatur maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit. His auditis, repleti ſunt ira, & exclamauerunt, dicẽtes: Magna Diana Epheſiorum. Et impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetum fecerũt uno animo in theatrum, correpto Gaio & Ariſtarcho Macedonibus, comitibus Pauli. Paulo autem uolente intrare ad populum, non permiſerũt diſcipuli. Quidam autẽ & ex Aſiæ primoribꝰ, qui erant amici eius, miſerunt ad eum, rogantes, ne ſe daret in theatrum. Alij quidem igitur aliud clamabant. Erat enim concio cõfuſa, & pleriq; neſciebant qua ex cauſa cõueniſſent. De turba autem protraxerunt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, uolebat rationẽ reddere populo. Quem ut cognouerunt Iudæum eſſe, uox orta eſt una omniũ, fermè ad horas duas clamantium: Magna Diana Epheſiorum. Cum autẽ ſedaſſet ſcriba turbam, dixit: Viri Epheſij, quis enim eſt hominũ, qui neſciat Epheſiorũ ciuitatẽ cultricem eſſe

τῆ μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ διοπετοῦς;
ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ὑμᾶς
κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν
προπετὲς πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας
τούτους, οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦν-
τας τὴν θεὰν ὑμῶν. εἰ μὲν οὖν δημήτριος καὶ
οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται πρός τινα λόγον ἔχου-
σιν, ἀγοραῖοι ἄγονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν,
ἐγκαλείτωσαν ἀλλήλοις. εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων
ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐννόμῳ ἐκκλησίᾳ ἐπιλυ-
θήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στά-
σεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρ-
χοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα δοῦναι λόγον τῆς
συστροφῆς ταύτης. καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπέ-
λυσε τὴν ἐκκλησίαν. Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι
τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος
τοὺς μαθητὰς, καὶ ἀσπασάμενος, ἐξῆλθε πο-
ρευθῆναι εἰς τὴν μακεδονίαν. διελθὼν δὲ τὰ
μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ
πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆ-
νας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν συρί-
αν, ἐγένετο γνώμης τοῦ ὑποστρέφειν διὰ μα-
κεδονίας. συνείπετο δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς ἀσίας
σώπατρος βερροιαῖος, θεσσαλονικέων δὲ ἀ-
ρίσταρχος καὶ σεκοῦνδος καὶ γάϊος δερ-
βαῖος καὶ τιμόθεος, Ἀσιανοὶ δὲ τυχικὸς καὶ
τρόφιμος, οὗτοι προελθόντες, ἔμενον ἡμᾶς
ἐν τρωάδι, ἡμεῖς δὲ ἐξεπλεύσαμεν μετὰ τὰς
ἡμέρας τῶν ἀζύμων ἀπὸ φιλίππων, καὶ ἤλ-
θομεν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν τρωάδα ἄχρις ἡ-
μερῶν πέντε. οὗ διετρίψαμεν ἡμέρας ἑπτά.
Ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων, συνηγμένων
τῶν μαθητῶν κλάσαι ἄρτον, ὁ Παῦλος διε-
λέγετο αὐτοῖς, μέλλων ἐξιέναι τῇ ἐπαύριον,
παρέτεινέ τε τὸν λόγον μέχρι μεσονυκτίου, ἦσαν
δὲ λαμπάδες ἱκαναὶ ἐν τῷ ὑπερῴῳ οὗ ἦσαν
συνηγμένοι. καθήμενος δέ τις νεανίας ὀνό-
ματι εὔτυχος ἐπὶ τῆς θυρίδος, καταφερόμε-
νος ὕπνῳ βαθεῖ, διαλεγομένου τοῦ Παύλου,
ἐπὶ πλεῖον κατενεχθεὶς ὑπὸ τοῦ ὕπνου, ἔπε-
σεν

magnæ deæ Dianæ, & à Ioue delapsi si-
mulacri. Cū igitur his nemo cōtradicat,
oportet uos sedatos esse, & nihil præcipi
tanter agere. Adduxistis enī hoīes istos,
neq; sacrilegos, neq; contumelioſos in
deam uestrā. Quod si Demetrius & qui
cum eo sunt artifices habēt aduersus ali-
quē causam, conuentus forenses agunt, &
proconsules sunt, accusent inuicē. Siquid
autē de rebus alijs quæritis, in legitima
cōcione dirimet. Nam periculum est, ne
seditionis hodiernæ, rei fiamus, cū nulla
subsit causa, unde poterimus reddere ra-
tionem cōcursus istius. Et cū hæc dixisset,
dimisit concionē. Postq; autē cessauit xx
tumultus, uocatis ad se Paulus discipu-
lis, cōplexusq; illos profectus est, ut iret
in Macedoniam. Cum autē perambulas
set partes illas, & exhortatus eos fuisset
multo sermone, uenit in Græciam, & ibi
peractis mensibus tribus, cum essent illi
structæ insidiæ à Iudæis soluturo in Sy-
riam, habebat in animo, ut reuerterent
per Macedoniam. Comitatus est autem
eum usq; ad Asiam Sopater Berrhœen
sis, Thessalonicensium uero Aristarchus
& Secūdus & Gaius Derbæus ac Timo
theus, Asiani uero Tychicus & Trophi-
mus. Hi cum præcessissent, expectarunt
nos Troade, nos uero abnauigauimus
post dies azymorū à Philippis, & ueni-
mus ad eos Troadem intra dies quinq;,
ubi demorati sum⁹ dieb⁹ septē. Vno aūt
die sabbatorū, cum cōueniſſent discipuli
ad frangēdū panē, Paulus differebat eis,
ꝓfecturus postridie, ꝓtraxitq; sermonē
usq; in mediā noctē. Erant autē lucernæ
multæ in cœnaculo ubi eram⁹ cōgregati.
Sedēs aūt qdā adolescēs noīe Eutych⁹ in
fenestra, cū degrauaret somno ꝓfundo,
differēte diu Paulo magis deꝓssus sōno,
decidit

στμ

σεν ἀπὸ τοῦ τριστέγου κάτω, καὶ ἤρθη νεκρός. καταβὰς δὲ ὁ παῦλος, ἐπέπεσεν αὐτῷ, καὶ συμπεριλαβὼν, εἶπε. Μὴ θορυβεῖσθε, ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν. ἀναβὰς δὲ κλάσας ἄρτον καὶ γευσάμενος, ἐφ' ἱκανόν τε ὁμιλήσας ἄχρι αὐγῆς, οὕτως ἐξῆλθεν. ἤγαγον δὲ τὸν παῖδα, ζῶντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. Ἡμεῖς δὲ προελθόντες ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν ἆσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν παῦλον. οὕτως γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν ἆσσον, ἀναλαβόντες αὐτὸν, ἤλθομεν εἰς μιτυλήνην. κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ἐπιούσῃ κατηντήσαμεν ἀντίκρυ χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν εἰς σάμον, καὶ μείναντες ἐν τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχομένῃ ἤλθομεν εἰς μίλητον. Ἔκρινε γὰρ ὁ παῦλος παραπλεῦσαι τὴν ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ ἀσίᾳ. ἔσπευδε γὰρ εἰ δυνατὸν ἦν αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς γενέσθαι εἰς ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς μιλήτου πέμψας εἰς ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν αὐτοῖς. ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας, ἄφ' ἧς ἐπέβην εἰς τὴν ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν πάντα χρόνον ἐγενόμην, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων καὶ πειρασμῶν, τῶν συμβάντων μοι ἐν ταῖς ἐπιβουλαῖς τῶν ἰουδαίων, ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμφερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους, διαμαρτυρόμενος ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι, τὴν εἰς τὸν θεὸν μετάνοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ιησοῦν. Καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύομαι εἰς ἱερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσοντά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται, λέγον, ὅτι δεσμά με καὶ θλίψεις μένουσιν, ἀλλ' οὐδενὸς λόγον

decidit ex tertio cœnaculo deorsum, & sublatus est mortuus. Cum descendisset autē Paulus, incubuit super eum, & complexus dixit: Nolite turbari, Anima em̄ eius in ipso est. Cum ascendisset autē, fregissetq; panē ac degustasset, diu collocutus usq; ad diluculū, ita demū profectus est. Adduxerūt autē puerum uiuentē, & refocillati sunt nō mediocriter. Nos autē conscensa naui soluimus Asson, inde excepturi Paulum. Sic enim ordinauerat, ipse per terram iter facturus. Cum autē conuenissemus Asson, recepto eo, uenimus in Mitylenem. Et inde nauigantes, sequēti die uenimus contra Chium. Postridie uero appulimus Samum, & commorati Trogyllij, proximo die uenimus in Miletum: proposuerat enim Paulus præternauigare Ephesum, ne tempus tereret in Asia. Festinabat enim, si possibile sibi esset, ut diem pentecosten ageret Hierosolymis. À Mileto autem missis Ephesum nuncijs, accersiuit presbyteros ecclesiæ, qui cum peruenissent ad ipsum, dixit eis: Vos scitis à primo die quo ingressus sum Asiam, quomō uobiscū per omne tēpus fuerim, seruiēs dn̄o cū omni animi humilitate, cumq; multis lachrymis & tentationibus, quæ mihi acciderūt ex insidijs Iudæorū, ut nihil suffugerim eorum quæ essent in rem uestram, quin annunciarem uobis & docerem uos publice & domestice, testificans Iudæis simul & Græcis, eam quæ erga deum est pœnitētiam, ac fidem quæ est erga dn̄m nostrū Iesum. Et nunc ecce ego alligatus spiritu, proficiscor Hierosolymam, quæ in ea obuentura sint mihi ignorans, nisi quod spiritus sanctus per singulas ciuitates testificatur, dicens: quod uincula & afflictiones me manent. Verum nihil

λόγον ποιοῦμαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ιησοῦ, διαμαρτύρασθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα, ὅτι οὐκ ἔτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν μου, ὑμεῖς πάντες ἐν οἷς διῆλθον, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ μαρτύρομαι ὑμῖν ἐν τῇ σήμερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ. προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ, ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου, καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες, λαλοῦντες διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες, ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον, καὶ τὰ νῦν παρατίθεμαι ὑμᾶς ἀδελφοὶ τῷ θεῷ, καὶ τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πᾶσιν. ἀργυρίου, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐπεθύμησα, αὐτοὶ δὲ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτως κοπιῶντας δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημονεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ιησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε. μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ ταῦτα εἰπών, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ, σὺν πᾶσιν αὐτοῖς προσηύξατο. Ικανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ Παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μάλιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ, ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκ ἔτι μέλλουσι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν

me mouet, neq; uita mea chara eſt mihi ipſi, ut conſummem curſum meum cum gaudio, & miniſterium quod accepi à domino Ieſu, ad teſtificandum euangelium gratiæ dei. Et nunc ecce ego ſcio, quod poſthac non uidebitis faciem meam, uos omnes per quos tranſiui, prædicans regnum dei. Quapropter conteſtor uos hodierno die, quod mundus ego ſum à ſanguine omnium. Non enim ſubterfugi, quo minus annunciarim omne conſilium dei uobis. Attendite igitur uobis & cuncto gregi, in quo uos ſpiritus ſanctus poſuit epiſcopos ad regendum eccleſiam dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego enim noui hoc, quod ingreſſuri ſint poſt diſceſſum meum lupi graues in uos, non parcentes gregi. Et ex uobiſipſis exorientur uiri, loquentes peruerſa, ut abducant diſcipulos poſt ſe. Propter quod uigilate memores, quod per triennium nocte & die non ceſſauerim cum lachrymis monere unumquemque. Et nunc commendo uos fratres deo & ſermoni gratiæ ipſius, qui potens eſt ſuperſtruere & dare uobis hæreditatem inter ſanctificatos omnes. Argentum & aurum, aut ueſtem nullius concupiui, imò ipſi ſcitis, quod neceſſitatibus meis & his qui mecum ſunt, ſuppeditauerunt manus hæ. Omnia oſtendi uobis, quod ſic laborantes oportet ſuſcipere infirmos, ac meminiſſe uerborū domini Ieſu, quod ipſe dixit: Beatum eſt dare potius quam accipere. Et cum hæc dixiſſet, poſitis genibus ſuis, orauit cum omnibus illis. Magnus autem fletus coortus eſt omnium, & ruentes in collum Pauli, oſculabantur eum dolentes, maxime ob ſermonem quem dixerat, quod amplius faciem eius non eſſent uiſuri.

θεωρεῖν. προεπεμπον ἢ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

Ως δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν Κῶν, τῇ δὲ ἐξῆς εἰς τὴν Ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς Πάταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαπερῶν εἰς Φοινίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες δὲ τὴν Κύπρον, καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυμον, ἐπλέομεν εἰς Συρίαν, καὶ κατήχθημεν εἰς Τύρον. ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον τὸν γόμον. καὶ ἀνευρόντες μαθητὰς, ἐπεμείναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά. οἵτινες τῷ Παύλῳ ἔλεγον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις, ἕως ἔξω τῆς πόλεως, καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν προσηυξάμεθα. καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐπέβημεν εἰς τὸ πλοῖον. ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες ἀπὸ Τύρου, κατηντήσαμεν εἰς Πτολεμαΐδα, καὶ ἀσπασάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν παρ' αὐτοῖς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἤλθομεν εἰς Καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτὰ, ἐμείναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρθένοι τέσσαρες, προφητεύουσαι. ἐπιμενόντων δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ Ἰουδαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δήσας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε. τάδε λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη αὕτη, οὕτως δήσουσιν οἱ Ἰουδαῖοι ἐν Ἱερουσαλὴμ, καὶ παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκούσαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντόπιοι, τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπεκρίθη τε ὁ Παῦλος. τί ποιεῖτε, κλαίοντες καὶ συνθρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἑτοίμως ἔχω

uisuri. Et deducebant eum ad nauem.

Cum autem factum esset ut soluissemus auulsi ab eis, recto cursu uenimus Coum, & sequenti die Rhodum, & inde Pataram. Et nacti nauem, quæ trajiceret in Phœnicen, ea conscensa soluimus. Cum autẽ cœpisset nobis apparere Cyprus, relicta ea ad siniſtram, nauigauimus in Syriam, ac uenimus Tyrum. Nam huc nauis exponebat onus. Repertisque discipulis, mansimus ibidem diebus septem. Qui Paulo dicebant per spiritum, ne ascenderet Hierosolymam. Et expletis diebus profecti ibamus, deducentibus nos omnibus unà cum uxoribus & filijs, donec exissemus ciuitatem: & positis genibus in littore, precati sumus. Et consalutatis nobis inuicem, conscendimus nauim, illi autem redierũt ad sua. Nos uero nauigatione explicita, à Tyro descendimus Ptolemaïdam, & salutatis fratribus, mansimus diem unum cum illis. Postridie uero nos qui eramus cum Paulo, uenimus Cæsaream. Et ingressi domum Philippi euangelistæ, qui erat unus è septẽ, mansimus apud eum. Huic autẽ erant quatuor filiæ uirgines, prophetantes. Et cum permanerem⁹ dies cõplures, aduenit quidam à Iudæa propheta, nomine Agabus. Is cum uenisset ad nos, tulit cingulum Pauli, & alligans illius pedes ac manus, dixit: Hæc dicit spíritus sanctus: Virum cuius est cingulum hoc, sic alligabunt Hierosolymæ Iudæi, tradentq; in manus gentium. Cum autẽ audissemus hæc, rogabam⁹ & nos & cæteri qui loci illius erant, ne ascẽderet Hierosolymam. Tunc respondit Paulus, ac dixit: Quid facitis flentes & affligentes cor meum? Ego uero non solum uinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis

XXI

pro

ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόντες· Τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γενέσθω. μετὰ δὲ τὰς ἡμέρας ταύτας ἀποσκευασάμενοι, ἀνεβαίνομεν εἰς Ἱερουσαλήμ. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ Καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ ξενισθῶμεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ. γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀσμένως ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰσήει ὁ Παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς Ἰάκωβον. πάντες τε παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος αὐτοὺς ἤρξατο καθ' ἕκαστον, ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς ἐν τοῖς ἔθνεσι, διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐδόξαζον τὸν κύριον, εἶπόν τε αὐτῷ· Θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων; καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρχουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν διδάσκεις ἀπὸ Μωσέως, τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας Ἰουδαίους, λέγων, μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστι; πάντως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν, ἀκούσονται γάρ ὅτι ἐλήλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον, ὅ σοι λέγομεν. εἰσὶν ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυτοῖς, τούτους παραλαβών, ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς. καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν κεφαλήν. καὶ γνῶσι πάντες, ὅτι ὧν κατήχηνται περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς τὸν νόμον φυλάσσων. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες, μηδὲν τοιοῦτον τηρεῖν αὐτούς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰδωλόθυτον καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν. τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ ἐχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθείς, εἰσήει εἰς τὸ ἱερόν, διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμερῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελλον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ

pro nomine domini Ieſu. Cum uero illi non perſuaderet, acquieuimus, dicentes: Domini uoluntas fiat. Poſt dies autem iſtos ſublatis ſarcinis, cōſcendebam⁹ Hieroſolymam. Conuenerunt autē quidam ex diſcipulis à Cæſarea nobiſcum, adducentes ſecum, apud quem hoſpitaremur, Mnaſonē quendam Cyprium, antiquū diſcipulum. Et cum ueniſſemus Hieroſolymam, libenter exceperunt nos fratres. Poſtero autem die, introibat Paulus nobiſcum ad Iacobū, omnesq; cōuenerunt preſbyteri. Quos cū ſalutaſſet, narrabat per ſingula, quæ deus feciſſet inter gentes per miniſteriū ipſius. At illi cum audiſſent, glorificabant dñm, dixeruntq; ei: Vides frater quot milia ſunt Iudæorū qui crediderūt, & omēs ſtudioſi ſectatores ſunt legis. Audierūt autē de te, quod defectionē doceas à Moſe, omēs qui inter gentes ſunt Iudæos, dicēs, nō debere eos circumcidere filios, neque ſecundum inſtituta uiuere. Quid eſt ergo? omnino oportet cōuenire multitudinē. Audient em̄ te ueniſſe. Hoc ergo fac quod tibi dicimus. Sunt nobis uiri quatuor uotum habentes ſuper ſe. His aſſumptis purifica te cum illis. & impende ſuper illis, ut radant capita: & ſcient omnes quod quæ de te audierūt, nihil ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens legem. De his autem qui crediderunt ex gentibus nos ſcripſimus, decernētes, ne quid huiuſmodi obſeruēt, niſi ut caueant & ab his quæ ſunt immolata ſimulacris, & à ſanguine, & ſuffocato, & ſtupro. Tunc Paulus aſſumptis uiris poſtero die purificatus cū illis intrauit in tēplum, annuncians expletionē dierū purificationis, donec offerretur pro unoquoq; eorum oblatio. Dum autem ſeptem dies iam penè eſſent expleti, hi qui

ἀπὸ

ab

ἀπὸ τῆς ἀσίας Ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον πάντα τὸν ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὸν, κράζοντες. Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, βοηθεῖτε. οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχῇ διδάσκων, ἔτι τε καὶ Ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ ἑωρακότες τρόφιμον τὸν Ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐτῷ, ὃν ἐνόμιζον, ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ Παῦλος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συνδρομὴ τοῦ λαοῦ. καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ Παύλου, εἷλκον αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φάσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται Ἰερουσαλήμ. ὃς παραυτὰ παραλαβὼν στρατιώτας καὶ ἑκατοντάρχας, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐπαύσαντο τύπτοντες τὸν Παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, καὶ ἐκέλευσε δεθῆναι ἁλύσεσι δυσὶ, καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἔστι πεποιηκώς. ἄλλοι δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ. μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θόρυβον, ἐκέλευσεν ἄγεσθαι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμβολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, διὰ τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ, κράζον. Αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ Παῦλος, λέγει τῷ χιλιάρχῳ. Εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν πρός σε; ὁ δὲ ἔφη. Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰγύπτιος, ὁ πρό τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἄνδρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ Παῦλος. Ἐγὼ ἄνθρωπος μέν εἰμι Ἰουδαῖος ταρσεύς, τῆς κιλικίας οὐκ ἀσήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ αὐτοῦ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν,

κατέσεισε

ab Asia erant Iudæi, cum uidissent eum in templo, conturbarunt totũ populum, & iniecerunt ei manus, clamantes: Viri Israëlitæ, succurrite. Hic est ille homo qui aduersus populum & legẽ & locũ hunc omnes ubique docet, insuper & Græcos induxit in templum, & prophanauit sanctum locum hunc. Viderant enim Trophimum Ephesium in ciuitate cum ipso, quem existimauerũt, quod in templum introduxisset Paulus. Commotaq; est ciuitas tota, & factus est concursus populi. Et apprehensum Paulum, protrahebant è templo, statimq; clausæ sunt fores. Quærentibus autẽ illis eum occidere, nunciatum est tribuno cohortis, quod tota conturbata esset Hierosolyma. Qui statim assumptis militibus ac centurionibus, decucurrit ad illos. At illi cum uidissent tribunum ac milites, cessauerũt percutere Paulum. Tunc accedens tribunus apprehendit eum, & iussit alligari catenis duabus, & interrogabat quis nam esset, & quid fecisset. Alij autẽ aliud clamabant in turba. Et cum non posset certum cognoscere præ tumultu, iussit duci eum in castra. Et cũ ueniisset ad gradus, contigit ut portaretur à militibus propter uiolentiam turbæ. Sequebat enim multitudo populi clamans, tolle eum. Et cum cœpisset induci in castra Paulus, dicit tribuno. Licet ne mihi loqui ad te? Qui dixit: Græce nosti? Nonne tu es ille Aegyptius, qui ante hos dies tumultum concitasti, & eduxisti in desertum quatuor milia uirorum sicariorum? Dixit autem Paulus: Ego sum homo quidem Iudæus Tarsensis, Ciliciæ non obscuræ ciuitatis ciuis. Rogo autem te, permitte mihi loqui ad populum. Et cum ille permisisset, Paulus stans in gradib⁹,

annuit

κατέσεισε τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσεφώνει τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων. Ανδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου, φὸς πρὸς ὑμᾶς νῦν ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ, ὅτι ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσφωνεῖ αὐτοῖς, μᾶλλον παρέσχον ἡσυχίαν. καὶ φησιν. ἐγὼ μέν εἰμι ἀνὴρ ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν ταρσῷ φὶ κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ τοὺς πόδας γαμαλιὴλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρίβειαν τοῦ πατρώου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστὲ σήμερον, ὃς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας. ὡς καὶ ὁ ἀρχιερεύς μοι μαρτυρεῖ καὶ πᾶν τὸ πρεσβυτέριον, παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμενος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, εἰς δαμασκὸν ἐπορευόμην, ἄξων καὶ τοὺς ἐκεῖσε ὄντας δεδεμένους εἰς ἱερουσαλήμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ περὶ μεσημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστράψαι φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμὲ, ἔπεσά τε εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς, λεγούσης μοι. σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην. τίς εἶ κύριε; εἶπέ τε πρός με. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις· οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες, τὸ μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φωνὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δὲ, τί ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύριος πρός με. ἀναστὰς πορεύου εἰς δαμασκόν, κἀκεῖ σοί λαληθήσεται περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δ' οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου, χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συόντων μοι, ἦλθον εἰς δαμασκόν. Ανανίας δέ τις, ἀνὴρ εὐσεβὴς, κατὰ τὸν νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούντων ἰουδαίων, ἐλθὼν πρός με καὶ ἐπιστὰς, εἶπέ μοι. σαοὺλ ἀδελφὲ, ἀνάβλεψον. κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχειρίσατό

annuit manu ad plebem. & magno silentio facto, allocutus est lingua Hebræa, dicens. Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud uos utor, excusationem. Cum audissent autē, quod Hebræa lingua loqueretur sibi, magis præstiterunt silentium. Et dicit: Ego quidē sum uir Iudæus, natus in Tarso Ciliciæ, cæterum educatus in hac ciuitate ad pedes Gamalielis, institutus accurate in patria lege, sectator dei, sicut & uos omnes estis hodie, qui hanc uiam pſecutus sum usq; ad mortem, alligans ac tradens in carceres uiros pariter ac mulieres. sicut & princeps sacerdotum mihi testis est, & totus presbyterorū ordo, à quib⁹ etiā epistolis ad fratres acceptis, Damascū pergebam, adducturq; & illos qui illic essent uinctos Hierosolymā, ut punirentur. Accidit autē mihi iter faciēti & appropinquanti Damasco circiter meridiē, ut subito de cœlo circumfulguraret me lux multa, cecidiq; in solum, & audiui uocem, dicentē mihi: Säul Säul, quid me persequeris? Ego uero respōdi: Quis es dñe? Dixitq; ad me: Ego sum Iesus ille Nazarenus, quem tu persequeris. Et qui mecum erant, lumen quidē uiderūt, & exterriti sunt: uocē autē nō audierūt eius qui loquebatur mecū. Dicebam autē: Quid faciā dñe? Dñs autē dixit mihi: Surge, ac uade Damascū, & ibi tibi dicetur de oīnib⁹, q̄ ordinata sunt tibi ut facias. Et cū non uiderē præ gloria luminis illius, ad manum deductus à comitibus qui erant mecū, ueni Damascū. Ananias autē quidā, uir pius, secundum legē, testimonio pbatus omniū illic habitantiū Iudæorū, ueniēs ad me & astans, dixit mihi: Säul frater, recipe uisum. Et ego eadem hora recepto uisu, uidi illum. At ille dixit: Deus patrū nostrorū præ-

XXII

parauit

χαρίσατό σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ὅτι ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀναστὰς βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου, ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. Ἐγένετο δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ προσευχομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι. σπεῦσον καὶ ἔξελθε ἐν τάχει ἐξ Ἰερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. κἀγὼ εἶπον. κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται, ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακίζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύοντας ἐπί σε. καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ μάρτυρός σου, καὶ αὐτὸς ἤμην ἐφεστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, φυλάσσων τὰ ἱμάτια τῶν ἀνελόντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρός με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε. Ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου, καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες. Αἶρε ἀπὸ τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον, οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν. κραζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια, καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἄγεσθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν, εἰπὼν, μάστιξιν ἀνετάζεσθαι αὐτὸν, ἵνα ἐπιγνῶ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. Ὡς δὲ προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος. εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ ὁ ἑκατόνταρχος προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων. ὅρα, τί μέλλεις ποιεῖν; ὁ γὰρ ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ ὁ χιλίαρχος, εἶπεν αὐτῷ. λέγε μοι, εἰ σὺ Ῥωμαῖος εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη δὲ ὁ χιλίαρχος. ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην ἐκτησάμην. ὁ δὲ Παῦλος ἔφη. ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι. εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, οἱ μέλλοντες αὐτὸν ἀνετάζειν

parauit te, ut cognoſceres uoluntatem ſuam, & uideres id quod iuſtum eſt, & audires uocem ex ore eius: quia eris teſtis illi apud omnes homines, eorũ quæ uidiſti & audiſti. Et nunc quid contaris? Exurge & baptizare & ablue peccata tua, inuocato nomine domini. Factum eſt autẽ cum eſſem reuerſus Hieroſolymam & orarem in templo, ut raperer extra me, & uiderem eum dicentẽ mihi: Feſtina & exi uelociter Hieroſolymis, quoniam nõ recipient teſtimoniũ tuum de me. Et ego dixi: Domine, ipſi ſciunt, quod ego pertrahebam in carcerẽ, & cædebam in ſingulis ſynagogis eos qui credebant in te. Et cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego quoq; aſſiſtebam & aſſentiebar morti illius, & cuſtodiebam ueſtimẽta interficientium illum. Et dixit ad me: Vade, quoniã ego ad gentes procul mittam te. Audiebant autẽ eum uſq; ad hoc uerbum, atq; ſublatis uocibus, dicebant: Tolle de terra hominem iſtiuſmodi. nõ eñ phas eſt eum uiuere. Vociferantibus autem eis, & proijciẽtibus ueſtimenta, & puluerem iactantibus in aërem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & imperauit eum flagris examinari, ut ſciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cum aſtrinxiſſet eum loris, dixit aſtanti ſibi centurioni Paulus: Num hominẽ Rhomanum & indemnatũ licet uobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nunciauit ei, dicens: Quid facturus es? Hic enim homo Rhomanus eſt. Accedens autẽ tribunus, dixit illi: Dic mihi, num tu Rhomanꝰ es? At ille dixit: Etiam. Et reſpõdit tribunus: Ego multa ſumma ciuitatem iſtam comparaui. At Paulus ait: Ego uero & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo, qui eum

C fuerant

ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπιγνοὺς, ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, τὸ, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν. καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγαγὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς. Ατενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν. ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πεπολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι ταύτης τῆς ἡμέρας. ο δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦλος πρὸς αὐτὸν εἶπε. τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς τοῖχε κεκονϊαμένε. καὶ σὺ κάθη κρίνων με κατὰ τὸν νόμον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ παρεστῶτες εἶπον. τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς; ἔφη τε ὁ παῦλος. οὐκ ᾔδειν ἀδελφοὶ, ὅτι ἔστιν ἀρχιερεύς. γέγραπται γὰρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ παῦλος, ὅτι τὸ ἓν μέρος ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκραξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ. Ανδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ φαρισαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου, περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λαλήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων, καὶ τῶν σαδδουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι, μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον, μή τε πνεῦμα. φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφότερα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη, καὶ ἀναστάντες γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων, διεμάχοντο, λέγοντες. οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ στράτευμα καταβῆναι καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέσου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε. θάρσει παῦλε,

fuerant examinaturi. Tribunus quoq; timuit postq̃ resciuit, quod Rhomanus esset, & quia uinxisset eum. Postero autẽ die uolens scire certum, qua ex causa accusaretur à Iudæis, soluit eum à uinculis, & iussit principes sacerdotum conuenire totumq; concilium, ac deductum Paulum sistebat corã illis. Intentis autẽ oculis XXIII in concilium, Paulus ait: Viri fratres, ego omni conscientia bona conuersatus sum coram deo usq; in hodiernũ diem. Princeps autem sacerdotũ Ananias præcepit astantib⁹ sibi, ut percuterẽt os eius. Tunc Paulus dixit ad eum: Percussurus est te deus, paries dealbate. Et tu sedes iudicãs me secundũ legem, & cõtra legem iubes me percuti? Et qui astabant, dixerunt: Summo sacerdoti dei maledicis? Dixit autẽ Paulus: Nesciebam fratres, qd' pontifex esset. Scriptũ est enim: Principi populi tui non maledices. Sciens autẽ Paulus, qd' una pars esset Sadducæorum, & altera pharisæorũ, exclamauit in cõcilio: Viri fratres, ego pharisæus sum, fili⁹ pharisæi. de spe & resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cũ hoc dixisset, facta est dissensio inter pharisæos ac Sadducæos, & dissecta est multitudo. Nam Sadducæi quidẽ dicunt, non esse resurrectionẽ, neq; angelũ, neq; spiritũ: pharisæi autẽ utraq; cõfitentur. Factus est autẽ clamor magnus, & cum surrexissent scribæ de factione pharisæorũ, depugnabãt, dicẽtes: Nihil mali inuenim⁹ in hoĩe isto. Qd' si spiritus locut⁹ est ei aut angelus, ne repugnemus deo. Et cũ magna seditio coorta esset, ueritus tribunus, ne discerperetur Paulus ab ipsis, iussit milites descendere & rapere eum de medio eorũ, ac deducere eum in castra. Sequẽti autẽ nocte assistens ei dominus, ait: Bono animo esto Paule.

παῦλε, ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ, οὕτως σε δεῖ καὶ εἰς Ῥώμην μαρτυρῆσαι. γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰουδαίων συνωμοσίαν ἀνεθεμάτισαν ἑαυτούς, λέγοντες, μήτε φαγεῖν, μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνωσι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα, οἱ ταύτην τὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες, οἵτινες προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, εἶπον. ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυτοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι, ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χιλιάρχῳ καὶ τῷ συνεδρίῳ, ὅπως ἄγῃον αὐτὸν καταγάγῃ πρὸς ὑμᾶς, ὡς μέλλοντας διαγινώσκειν ἀκριβέστερον τὰ περὶ αὐτοῦ. ἡμεῖς δὲ πρὸ τοῦ ἐγγίσαι αὐτὸν, ἕτοιμοί ἐσμεν τοῦ ἀνελεῖν αὐτόν. ἀκούσας δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀδελφῆς παύλου τὴν ἔνεδραν, παραγενόμενος καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν παρεμβολὴν, ἀπήγγειλε τῷ παύλῳ. προσκαλεσάμενος δὲ ὁ παῦλος ἕνα τῶν ἑκατοντάρχων, ἔφη. τὸν νεανίαν τοῦτον ἀπάγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον. ἔχει γάρ τι ἀπαγγεῖλαι αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν παραλαβὼν αὐτὸν ἤγαγε πρὸς τὸν χιλίαρχον, καὶ φησίν. ὁ δέσμιος παῦλος προσκαλεσάμενός με, ἠρώτησε τοῦτον τὸν νεανίαν ἀγαγεῖν πρός σε, ἔχοντά τι λαλῆσαί σοι. ἐπιλαβόμενος δὲ τῆς χειρὸς αὐτοῦ ὁ χιλίαρχος, καὶ ἀναχωρήσας κατ' ἰδίαν, ἐπυνθάνετο, τί ἔστιν ὃ ἔχεις ἀπαγγεῖλαί μοι; εἶπε δὲ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι συνέθεντο τοῦ ἐρωτῆσαί σε, ὅπως ἄγῃον εἰς τὸ συνέδριον καταγάγῃς τὸν παῦλον, ὡς μέλλοντές τι ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν μὴ πεισθῇς αὐτοῖς, ἐνεδρεύσουσι γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα. οἵτινες ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνέλωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας, μηδενὶ ἐκλαλῆσαι,

Paule. Vt enim teſtificatus es de me Hieroſolymis, ſic te oportet & Rhomæ teſtificari. Facto autem die, collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes: neque eſuros ſe, neque bibituros, donec occiderent Paulum. Erant autem plus quam quadraginta uiri, qui hanc coniurationem fecerant. Qui acceſſerunt ad principes ſacerdotum ac ſeniores, & dixerunt: Deuotione deuouimus noſipſos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo uos ſignificate tribuno & concilio, ut cras producat illum ad nos, tanquam alíquid certius cognituros de eo. Nos uero priuſquam appropinquet, parati ſumus interficere illum. Cum autem audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, uenit & intrauit in caſtra, nunciauitque Paulo. Accerſito autem Paulus ad ſe uno ex centurionibus ait: Adoleſcentẽ hunc abduc ad tribunum. Habet enim quod renunciet illi. Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunum, & ait: Vinctus Paulus accerſitum me rogauit, ut hunc adoleſcentẽ perducerem ad te, habentẽ aliquid quod loquatur tibi. Apprehenſa autem tribunus manu illius, ſeceſſit cum eo ſeorſum, & percontatus eſt illum: Quid eſt quod habes ſignificandum mihi? Ille autem dixit: Iudæi conſpirarunt ut rogarent te, uti craſtino die educeres Paulum in concilium, quaſi aliquid certius inquiſituri ſint de illo. tu uero ne morem geſſeris illis. Inſidiantur enim ei ex eis uiri plures quadraginta, qui ſeipſos deuouerunt, ne uel edant uel bibant, donec interficiant eum, & nunc parati ſunt expectantes, ut promittas. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentẽ, præcepitq; ei, ne cui effutias,

ἐκλαλῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ προσκαλεσάμενός τινας τῶν ἑκατοντάρχων, εἶπεν, ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκοντα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους, ἀπὸ τρίτης ὥρας τῆς νυκτὸς, κτήνη τε παρασῆσαι, ἵνα ἐπιβιβάσαντες τὸν Παῦλον διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν ἡγεμόνα, γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύπον τοῦτον. Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγεμόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, ἐπιστὰς σὺν τῷ στρατεύματι ἐξειλόμην αὐτὸν, μαθὼν ὅτι Ῥωμαῖός ἐστι, βουλόμενος δὲ γνῶναι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν ἐνεκάλουν αὐτῷ, κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. ὃν εὗρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐτῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου, ἢ δεσμῶν ἔγκλημα ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι ἐπιβουλῆς εἰς τὸν ἄνδρα μέλλειν ἔσεσθαι ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐξαυτῆς ἔπεμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατηγόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ σοῦ, ἔρρωσο. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς, ἀναλαβόντες τὸν Παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς εἰς τὴν Ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαντες τοὺς ἱππεῖς πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς τὴν Καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἐπιστολῇ τῷ ἡγεμόνι, παρέστησάν καὶ τὸν Παῦλον αὐτῷ. ἀναγνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρχίας ἐστὶ, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ Κιλικίας, διακούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου παραγένωνται, ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ Ἡρῴδου φυλάσσεσθαι.

Μετὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς Ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλλου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ Παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ

inquiens, quod hæc indicaueris mihi. Et accersitis duobus quibusdam centurionibus, dixit: Parate milites ducentos, ut eant Cæsaream, & equites septuaginta, & lancearios ducentos, à tertia hora noctis, & iumenta præbete, ut impositum Paulum, saluum perducant ad Felicem præsidem, scriptis literis in hanc formam. Claudius Lysias potentissimo præsidi Felici salutem. Virum hunc comprehensum à Iudæis, cum iam esset interficiendus ab eis, superueniens cum exercitu, eripui, cognito quod Rhomanus esset, uolensque scire causam, ob quam accusarent illum, deduxi eum in concilium eorum. Quem comperi accusari de quæstionibus legis ipsorum, nullum dignum morte aut uinculis habentem crimen. Et cum indicatum esset mihi de insidijs, quas parauerant illi Iudæi, protinus misi eum ad te, præcepto dato etiam accusatoribus: ut quæ habent aduersus eum, dicant apud te: Vale. Milites uero iuxta quod sibi iniunctum erat, receptum Paulum duxerunt per noctem Antipatridem. Postero autem die dimissis equitibus ut cum eo irent, reuersi sunt in castra. Qui cum uenissent Cæsaream, ac tradidissent epistolam præsidi, statuerunt coram eo & Paulum. Cum legisset autem præses, & interrogasset ex qua prouincia esset, & cognouisset quod ex Cilicia, audiam te, inquit, cum accusatores quoque tui aduenerint. Iussitque in prætorio Herodis custodiri eum.

XXIII Post quinq; autẽ dies descendit princeps sacerdotum Ananias cum senioribus & Tertullo quodam oratore, qui significauerant præsidi de Paulo. Et citato

Paulo,

ἄυτῳ, ἤρξατο κατηγορεῖν ὁ τέρτυλλος, λέγων. πολλῆς εἰρήνης τυγχάνοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ ἔθνει τούτῳ διὰ τὴν σὴν πρόνοιαν, πάντῃ τε καὶ πανταχοῦ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγκόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ ἄνδρα τοῦτον λοιμόν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζωραίων αἱρέσεως, ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβηλῶσαι, ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον νόμον ἠθελήσαμεν κρίναι. παρελθὼν δὲ λυσίας ὁ χιλίαρχος, μετὰ πολλῆς βίας ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀπήγαγεν, κελεύσας τοὺς κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι ἐπί σε, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. συνέθεντο δὲ καὶ οἱ ἰουδαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρίθη δὲ ὁ παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέγειν. ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει τούτῳ ἐπίσταμαι, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ ἀπολογοῦμαι, δυναμένου σου γνῶναι, ὅτι οὐ πλείους εἰσίν μοι ἡμέραι ἢ δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνέβην προσκυνήσων ἐν ἱερουσαλήμ. καὶ οὔτε ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον, ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου. οὔτε ἐν ταῖς συναγωγαῖς, οὔτε κατὰ πόλιν, οὔτε παρασῆσαί με δύανται, περὶ ὧν κατηγοροῦσί μου. ὁμολογῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν, ἣν λέγουσιν αἵρεσιν, οὕτως λατρεύω τῷ πατρῴῳ τῷ θεῷ, πιστεύων πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν νόμον καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεὸν ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ, ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν καὶ τοὺς ἀνθρώ-

πους

Paulo, cœpit accusare Tertullus, dicens: Cum in multa pace agamus per te, & multa recte gerantur in populo hoc per tuam prouidentiam, & semper & ubiq; cõprobamus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione. Sed ne diutius te detineam, oro te, ut audias nos paucis pro tua humanitate. Nacti enim sumus uirum hunc pestiferum & concitantem seditionem omnibus Iudæis in uniuerso orbe, & autorem factionis Nazarenorum, qui etiam templum prophanare conatus est, quem & apprehensum uoluimus secundum legem nostram iudicare. Sed superueniẽs tribunus Lysias, cum magna ui eripuit eum è manib⁹ nostris, iubens accusatores eius ad te uenire, ex quo poteris ipse inquisitione facta de omnibus istis cognoscere, de quibus nos accusamus eum. Adiecerunt autem & Iudæi, dicentes hæc ita se habere. Respõdit aũt Paulus, cũ annuisset ipse præses, ut diceret. Aequiore animo pro me ipso causam dico, cum sciam te multis iam annis iudicem fuisse genti huic, qui possis cognoscere, quod non plures sunt mihi dies q̃ duodecim, ex quo ascendi, adoraturus, Hierosolymam. & neque in templo compererunt me cum aliquo disputantem, aut concursum facientẽ turbæ, neque in synagogis, neque in ciuitate. neque probare possunt ea de quibus me accusant. Confiteor autem hoc tibi, quod iuxta uiam, quam uocant hæresim, sic colo patrium deum, credens omnib⁹ quæ in lege & prophetis scripta sunt, spem habens in deũ, fore, quã & hi ipsi expectant, resurrectionẽ mortuorũ iustorũ simul & iniustorũ. Quin in hoc & ipse studeo sine offendiculo conscientiam habere erga deum, & erga homi-

πους δ' ἰαπάντος. δι' ἐτῶν δὲ πλειόνων πα-
ρεγενόμην, ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθνος
μου καὶ προσφοράς. ἐν οἷς εὗρόν με ἡγνι-
σμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ με-
τὰ θορύβου. τινὲς δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι,
οὓς ἔδει ἐπὶ σοῦ παρεῖναι καὶ κατηγορεῖν, εἴ
τι ἔχοιεν πρός με. ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν,
εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ ἀδίκημα, στάντος μου ἐ-
πὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ μιᾶς ταύτης φω-
νῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, ὅτι περὶ ἀ-
ναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον ὑφ'
ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνέβα-
λε αὐτοὺς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁ-
δοῦ, εἰπών. ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος κα-
ταβῇ, διαγνώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διατα-
ξάμενός τε τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν
Παῦλον, ἔχειν τε ἄνεσιν, καὶ μηδένα κωλύ-
ειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ ὑπηρετεῖν, ἢ προσέρχε-
σθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας τινὰς παραγενό-
μενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ γυναικὶ
αὐτοῦ, οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦ
λον. καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν
πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιο-
σύνης καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ
μέλλοντος ἔσεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ
Φῆλιξ, ἀπεκρίθη, τὸ νῦν ἔχον πορεύου, καὶ
τὸν δὲ μεταλαβὼν μετακαλέσομαί σε. ἅμα
δὲ καὶ ἐλπίζων, ὅτι χρήματα δοθήσε-
ται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐ-
τόν. διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετάπεμ-
πόμενος ὡμίλει αὐτῷ. Διετίας δὲ πληρω-
θείσης ἔλαβε διάδοχον ὁ Φῆλιξ Πόρκιον
Φῆστον. θέλων τε χάριτας καταθέσθαι τοῖς
Ἰουδαίοις ὁ Φῆλιξ, κατέλιπε τὸν Παῦλον
δεδεμένον. Φῆστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρ-
χίᾳ, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυ-
μα ἀπὸ Καισαρείας. ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ ὁ
ἀρχιερεὺς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν Ἰουδαίων κα-
τὰ τοῦ Παύλου, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν, αἰτούμενοι
χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως μεταπέμψηται αὐ-
τὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐνέδραν ποιοῦντες ἀνελεῖν
αὐτὸν

nes ſemper. Poſt annos autem plures ac-
ceſſi, eleemoſynas exhibiturus in gentẽ
meam, & oblationes, in quibus compe-
rerunt me purificatum in templo, haud
cum turba, neq; cum tumultu. Quidam
autem ex Aſia Iudæi, quos oportebat
apud te preſto eſſe & accuſare, ſi quid ha
berent aduerſum me. aut hi ipſi dicant, ſi
quid deprehenderunt in me iniquitatis,
cum ſtem in cõcilio, aut de una hac uoce,
qua clamaui inter eos ſtans, de reſurre-
ctione mortuorum ego iudicor hodie à
uobis. Auditis autem his, Felix diſtulit
illos, certo ſciens quæ ad eam uiam atti-
nebant, dicẽs: Cum tribunus Lyſias de-
ſcenderit, pernoſcam cauſam ueſtram.
Iuſſitq; centurioni, ut cuſtodiret Paulũ,
ſineretq; eum relaxari, & ne quẽ ex illius
familiarib⁹ uetaret ſubminiſtrare ei, aut
adire eum. Poſt aliquot autem dies cum
adueniſſet Felix cum Druſilla uxore ſua,
quæ erat Iudæa, accerſiuit Paulum, & au
diuit ab eo fidem, quæ eſt in Chriſtum.
Diſputante autem illo de iuſticia & tem
perantia & de iudicio futuro, tremefa-
ctus Felix reſpondit: In præſentia abi,
cæterũ opportunitatẽ nactus accerſam
te. ſimul & illud ſperans fore, ut pecunia
ſibi daretur à Paulo ut ſolueret ipſum, pro
pter quod & frequenter accerſens eum, lo-
quebatur cum eo. Biennio autem exple-
to, accepit ſucceſſorẽ Felix Porcium Fe-
ſtum. Volens autem gratiam præſtare
Iudæis Felix, reliquit Paulum uinctum.

Feſtus ergo ſuſcepta prouincia, poſt XXV
triduum aſcẽdit Hieroſolymam ab urbe
Cæſarea. Significaruntq; illi princeps ſa
cerdotum ac primores Iudæorũ de Pau-
lo, & rogabant eum poſtulantes fauorẽ
aduerſus eum, ut reiiceret eum Hieroſo-
lymam, inſidias tendentes ut interficerẽt

eum

ἀυτὸμ μὴ πλὼ ὁδόμ. ὁ μὲν οὖν φῆστος ἀπε-
κρίθη, τηρεῖσθαι τὸμ παῦλον ἐν καισαρείᾳ, ἑαυ
τὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι. οἱ οὖν
δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάντες, εἴ τί
ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν αὐ
τοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους
ἢ δέκα, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριο-
ν καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸμ
παῦλον ἀχθῆναι. παραγενομένου δὲ αὐτοῦ,
περιέστησαν οἱ ἀπὸ ἱεροσολύμων καταβεβη
κότες ἰουδαῖοι, πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιάμα-
τα φέροντες κατὰ τοῦ παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀ-
ποδεῖξαι, ἀπολογουμένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε
εἰς τὸν νόμον τῶν ἰουδαίων, οὔτε εἰς τὸ ἱε-
ρὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆ-
στος δὲ τοῖς ἰουδαίοις θέλων χάριν κατα-
θέσθαι, ἀποκριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε. θέ-
λεις εἰς ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων
κρίνεσθαι ἐπ ἐμοῦ; εἶπε δὲ ὁ παῦλος. ἐπὶ
τοῦ βήματος καίσαρος ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ
κρίνεσθαι. ἰουδαίους οὐδὲν ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ
κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ
ἄξιόν θανάτου πέπραχά τι, οὐ παραιτοῦ-
μαι τὸ ἀποθανεῖν. εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν οὗτοι
κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐτοῖς
χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε
ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου,
ἀπεκρίθη. καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καί
σαρα πορεύσῃ. ἡμερῶν δὲ διαγενομένων
τινῶν, ἀγρίππας ὁ βασιλεὺς καὶ βερνίκη
κατέλυσαν εἰς καισάρειαν, ἀσπασόμενοι
τὸν φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας διέτρι-
βον ἐκεῖ, ὁ φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ
κατὰ τὸν παῦλον, λέγων. ἀνήρ τίς ἐστι
καταλελειμμένος ὑπὸ φήλικος δέσμιος,
περὶ οὗ γενομένου μου εἰς ἱεροσόλυμα,
ἐνεφάνισαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύ-
τεροι τῶν ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐ-
τοῦ δίκην, παρ' οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν
ἔθος ῥωμαίοις χαρίζεσθαί τινα ἄνθρω-
πον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν ἢ ὁ κατηγορούμενος
κατὰ

eum in uia. Festus autem respondit, ut
seruaretur quidem Paulus Cæsareæ: se
uero breui aliò profecturum. Qui ergo
inter uos (inquit) potentes sunt unà no-
biscum descēdant, & si qd est in hoc uiro
crimen, accusent eum. Demoratus autē
inter eos diebus amplius quam decem,
descendit Cæsaream: & postero die sedit
pro tribunali, iussitq; Paulum adduci.
Qui cum perductus esset, circumstete-
runt eum qui ab Hierosolyma descende
rant Iudæi, multa & grauia crimina in-
tendentes aduersus Paulum, quæ nō po
terant probare, Paulo pro se respon-
te, quod neq; in legem Iudæorum, neq;
in templum, neq; in Cæsarem quicquam
peccasset. Festus autem uolens gratifica-
ri Iudæis, respondens Paulo, dixit: Vis
Hierosolymam ascendere, & ibi de his
iudicari apud me? Dixit autem Paulus:
Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet
iudicari. Iudæis nullam iniuriam feci, si-
cut & tu melius nosti. Si enim nocui, aut
dignum morte aliquid feci, non recuso
mori. Si uero nihil est eorum, de quibus
hi accusant me, nemo potest me illis do-
nare. Cæsarē appello. Tunc Festus cum
consilio collocutus respondit: Cæsarem
appellasti? ad Cæsarem ibis. Et cum dies
aliquot transacti essent, Agrippa rex &
Bernice descenderunt Cæsaream salutā-
turi Festum. Et cum dies complures ibi
commorarentur, Festus regi retulit cau-
sam Pauli, dicens: Vir quidam est reli-
ctus à Felice uinctus, de quo cum uenis-
sem Hierosolymam, significarunt mihi
principes sacerdotū & seniores Iudæo-
rum, postulantes aduersus illum cognitionē.
Quibus respondi: Non est Rhomanis
consuetudo donare aliquem hominem
ut pereat, priusquam is qui accusatur,

κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κατηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγκλήματος. Συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν ἄνδρα, περὶ οὗ σταθέντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν αἰτίαν ἐπέφερον ὧν ὑπενόουν ἐγώ. ζητήματα δέ τινα περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον πρὸς αὐτόν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἔφασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. Ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλὴμ, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ τούτων. Τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου, τηρεῖσθαι αὐτὸν εἰς τὸν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα τηρεῖσθαι αὐτόν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καίσαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη, Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς τὸν ἄνθρωπον ἀκοῦσαι. Ὁ δέ Ἄγριππον φησίν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξοχὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη ὁ Παῦλος. καὶ φησὶν ὁ Φῆστος, Ἀγρίππα βασιλεῦ, καὶ πάντες οἱ συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες, θεωρεῖτε τοῦτον, περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων ἐνέτυχόν μοι, ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ἐνθάδε, ἐπιβοῶντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. Ἐγὼ δὲ καταλαβόμενος μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπραχέναι, καὶ αὐτοῦ δὲ τούτου ἐπικαλεσαμένου τὸν Σεβαστόν, ἔκρινα πέμπειν αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι γράψαι τῷ κυρίῳ οὐκ ἔχω, διὸ προήγαγον αὐτὸν ἐφ' ὑμῶν, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ βασιλεῦ Ἀγρίππα, ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τί γράψαι. ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ πέμποντα δέσμιον, μὴ καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας σημᾶναι. Ἀγρίππας ὁ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, Ἐπιτρέπεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος

præsentes habeat accusatores, locumq; defendendi accipiat de crimine. Cum ergo huc conuenissent, sine ulla dilatione, sequēti die sedens pro tribunali iussi adduci uirum. De quo cum stetissent accusatores, nullum crimen intēdebant super hisce rebus, de quibus ego suspicabar, sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem affirmabat Paulus uiuere. Hæsitans autem ego de huiusmodi quæstione, dicebam, num uellet ire Hierosolymam, & ibi iudicari super istis. Paulus autem cum appellasset ut seruaretur Augusti cognitioni, iussi seruari eum donec mitterem eum ad Cæsarem. Agrippa autem dixit ad Festum: Volebam & ipse hominem audire. Cras, inquit, audies eum. Postero autem die cum uenisset Agrippa & Bernice cum multo apparatu, & introissent in auditorium cum tribunis & uiris principalibus ciuitatis, iubente Festo adductus est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa rex, & omnes qui simul adestis nobiscū uiri, uidetis hunc hominē, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me, & Hierosolymis & hic, acclamantes non oportere eum uiuere amplius. Ego uero comperi nihil dignum morte eum admisisse. Cæterum cum is ipse appellasset Augustum, statui mittere eum. De quo quid certum scribam domino, non habeo. Quapropter produxi eum ad uos, & maxime ad te rex Agrippa, ut examinatione facta, habeam quod scribam. Iniquum enim mihi uidetur mittere uinctum, & causas eus non significare.

Agrippa uero ad Paulum ait: Permittitur tibi loqui pro temetipso. Tunc XXVI

Paulus

ὁ παῦλος ἀπελογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα. περὶ πάντων ὧν ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ ἰουδαίων βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡγημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι ἐπὶ σοῦ σήμερον, μάλιστα γνώστην ὄντα σε πάντων τῶν κατὰ ἰουδαίους, ἠθῶν τε καὶ ζητημάτων. διὸ δέομαί σου, μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρχῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν ἱεροσολύμοις, ἴσασι πάντες οἱ ἰουδαῖοι, προγινώσκοντές με ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας, ἔζησα φαρισαῖος, καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἕστηκα κρινόμενος, εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον, ἐλπίζει καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἐγκαλοῦμαι βασιλεῦ ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνεται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα ἰησοῦ τοῦ ναζωραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι, ὃ καὶ ἐποίησα ἐν ἱεροσολύμοις. καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιερέων ἐξουσίαν λαβών, ἀναιρουμένων τε αὐτῶν, κατήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφημεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδίωκον ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις. ἐν οἷς καὶ πορευόμενος εἰς τὴν δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ἡμέρας μέσης, βασιλεῦ, κατὰ τὴν ὁδὸν εἶδον οὐρανόθεν ὑπὲρ τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου περιλάμψαν με φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν λαλοῦσαν πρός με, καὶ λέγουσαν τῇ ἑβραΐδι διαλέκτῳ. Σαοὺλ σαοὺλ, τί με διώκεις; σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον. τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν. ἐγώ εἰμι ἰησοῦς,

ὃν

Paulus extenta manu pro ſe dicebat: Super omnibus de quibus accuſor à Iudæis rex Agrippa, exiſtimo me beatũ, qui cauſam dicturus ſim apud te hodie, cum tu maxime ſis gnarus earum, quæ apud Iudæos ſunt, & cõſuetudinum & quæſtionum. Quapropter obſecro te, ut patiẽter me audias. Itaq; uitam quidem meam, quam egi ab adoleſcentia, quæ ab initio fuit in gente mea Hieroſolymis, nouerũt omnes Iudæi, qui prius nouerant me ab initio, ſi uelint teſtimoniũ ferre, quod ſecundum exquiſitiſſimam ſectam noſtræ religiõis, uixerim phariſæus. Et nunc fretus ſpe repromiſſionis, quæ ad patres noſtros facta eſt à deo, ſto iudicio ſubiectus, ad quã duodecim tribus noſtræ inſtanter nocte & die colẽtes deũ, ſperant ſe peruenturas. De qua ſpe accuſor rex Agrippa à Iudæis. Cur incredibile iudicatur apud uos, ſi deus mortuos ſuſcitat? Et ego quidẽ exiſtimabam me aduerſus nomen Ieſu Nazareni multa repugnando facturũ, quod & feci Hieroſolymis. Et multos ſanctorũ ego carceribꝰ induſi, à principibus ſacerdotũ poteſtate acceptа: & cũ occiderent, detuli ſentẽtiam. Et per omẽs ſynagogas frequẽter puniens eos, compellebam blaſphemare, & amplius inſaniẽs in eos, perſequebar etiam in exteras uſq; ciuitates. Quarum rerum ſtudio cum irem Damaſcũ cum autoritate & permiſſu principũ ſacerdotũ, die medio, rex, in uia uidi è cœlo ſupra ſplendorẽ ſolis circũfulſiſſe me lumẽ, & eos q mecũ faciebãt iter. Cũ aũt omẽs nos decidiſſemus in terrã, audiui uocẽ loquentẽ ad me, ac dicentẽ hebraica lingua: Säul Säul, quid me perſequeris? Durũ eſt tibi contra ſtimulos calcitrare. Ego autẽ dixi: Quis es dñe? At ille dixit: Ego ſum Ieſus

quem

ὃν σὺ διώκεις. ἀλλὰ ἀνάστηθι καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς ποδάς σου. εἰς τοῦτο γὰρ ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέτην καὶ μάρτυρα, ὧν τε εἶδές, ὧν τε ὀφθήσομαί σοι, ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν ἐθνῶν, εἰς οὓς ἐγὼ ἀποστέλλω, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, τοῦ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ σατανᾶ ἐπὶ τὸν θεόν, τοῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ. ὅθεν βασιλεῦ ἀγρίππα, οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τῇ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ, ἀλλὰ τοῖς ἐν Δαμασκῷ πρῶτον, καὶ Ἱεροσολύμοις, εἰς πᾶσάν τε τὴν χώραν τῆς Ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγέλλων μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεόν, ἄξια τῆς μετανοίας ἔργα πράσσοντας. ἕνεκα τούτων με οἱ Ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν τῷ ἱερῷ, ἐπειρῶντο διαχειρίσασθαι. ἐπικουρίας οὖν τυχὼν τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ, ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ μεγάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων, ὧν τε οἱ προφῆται ἐλάλησαν μελλόντων γίνεσθαι, καὶ Μωϋσῆς, εἰ παθητὸς ὁ χριστός, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι. ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ Φῆστος μεγάλῃ τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ Παῦλε, τὰ πολλά σε γράμματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δὲ, οὐ μαίνομαι φησὶ κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφροσύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι, ἐπίσταται γὰρ περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παῤῥησιαζόμενος λαλῶ, λανθάνειν γάρ τί τούτων, οὐ πείθομαι οὐδέν, οὐ γάρ ἐστιν ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο. πιστεύεις βασιλεῦ ἀγρίππα τοῖς προφήταις; οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ ἀγρίππας πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη. ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν. εὐξαίμην ἂν τῷ θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σε, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιούτους,

ὁποῖος

quem tu perſequeris. Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi, ut cõſtituam te miniſtrum ac teſtem & eorum quæ uidiſti: & eorũ in quibus apparebo tibi, eripiens te à populo & gentibus, in quas nunc te mitto, ut aperias oculos eorum, ut conuertantur à tenebris ad lucem, & à poteſtate ſatanæ ad deum, ut accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter eos qui ſanctificati ſunt per fidem quæ eſt in me. Vnde rex Agrippa, non fui inobediens cœleſti uiſioni, ſed his qui ſunt Damaſci primũ & Hieroſolymis, & per omnẽ regionem Iudææ, deinde & gentibus annunciabam, ut pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, opera facientes digna ijs qui reſipuiſſent. Hac ex cauſa Iudæi me in templo comprehenſum tentauerunt interficere. Auxilium igitur nactus dei, uſq; in hodiernũ diem ſto, teſtificãs tum paruo tum magno, nihil aliud dicens, q̃ ea quæ prophetæ prædixerant futura eſſe, & Moſes, an paſſurus fuerit Chriſtus, an primus ex reſurrectione mortuorũ lumen annunciaturus ſit populo & gentibus. Hæc autem cum pro ſe diceret, Feſtus magna uoce ait: Inſanis Paule. Multæ te literæ ad inſaniam conuertunt. Et Paulus, non inſanio, inquit, optime Feſte, ſed ueritatis & ſobrietatis uerba eloquor. Scit eñ de his rex apud quem & libere loquor. Latere enim eum nihil horũ arbitror. Neq; eñ hoc in angulo geſtũ eſt. Credis rex Agrippa prophetis? Scio qd̃ credis. Agrippa autẽ ad Paulum ait: Modica ex parte perſuades mihi ut fiam Chriſtian⁹. Et Paul⁹ ait: optarim à deo, ut nõ ſolũ modica ex parte, uerũetiã magna: nõ te modo, ſed omnes etiam, qui me audiunt hodie, eſſe tales,

qualis

ὁ ποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων. καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτου, ἀνέστη ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἡγεμὼν, ἥτε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς. καὶ ἀναχωρήσαντες, ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους λέγοντες. ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσσει ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ἀγρίππας δὲ τῷ φήστῳ ἔφη, ἀπολέλυσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο καίσαρα. Ως δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν ἰταλίαν, παρεδίδουν τόν τε παῦλον καί τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι ἰουλίῳ, σπείρης σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ ἀδραμυττηνῷ μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν ἀριστάρχου μακεδόνος θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ ἰούλιος τῷ παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κύπρον, διὰ τὸ τοὺς ἀνέμους εἶναι ἐναντίους. τό τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν κιλικίαν καὶ παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς μύρα τῆς λυκίας, κἀκεῖ εὑρὼν ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρινὸν, πλέον εἰς τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γενόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σαλμώνην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἤλθομεν εἰς τόπον τινὰ, καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγγὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενομένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοὸς, διὰ τὸ καὶ τὴν νηστείαν ἤδη παρεληλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦλος, λέγων αὐτοῖς. Ανδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕβρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φόρτου καὶ τοῦ πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λεγομένοις.

Ανόνθέτου

qualis ego sum, exceptis uinculis his. Et hæc eo locuto, surrexit rex, ac præses, & Bernice, & qui assidebant eis. Et cum secessissent, loquebantur inter se dicentes: nihil morte aut uinculis dignum facit homo iste. Agrippa autem Festo dixit: Dimitti poterat homo hic, si non appellasset Cæsarem. Postq̃ aũt decretum est, ut nos nauigaremus in Italiam, tradiderunt & Paulũ & quosdã alios uinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Augustæ. Conscẽsa autem naue Adramyttina nauigaturi iuxta loca Asiæ, soluimus, perseuerante nobiscum Aristarcho Macedone Thessalonicensi. Sequẽti autem die appulimus Sidonem. Et Iulius humaniter tractato Paulo, permisit ut ad amicos profectus, ab illis curaret. Et inde cum soluissemus, subnauigauimus iuxta Cyprum, propterea quod essent uenti contrarij. Et pelagus quod est contra Ciliciam & Pamphyliam, emensi, peruenimus Myram, quæ est Lyciæ, & ibi nactus centurio nauem Alexandrinam, nauigantem in Italiam, transposuit nos in eam. Et cum multis diebus tarde nauigaremus, uixq̃ deuenissemus contra Gnidum, prohibẽte nos uento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salmonen. Et uix præterlegentes illam, peruenimus in locum quendam, qui uocat Pulchri portus, cui uicina erat ciuitas Lasæa. Multo autem tẽpore peracto, & cũ esset iam periculosa nauigatio, ob id quoq; quod iam ultra tempus sustinuissent inediam, admonebat eos Paulus, dicẽs eis: Viri, uideo quod cum iniuria multoq; damno, non solum oneris & nauis, sed etiam animarum nostrarum futura sit nauigatio. Centurio autem gubernatori & Naudero magis credebat, q̃ his quæ à Paulo dicebant.

Et cum

XXVII

Ανθυθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρχοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴπως δύναιντο καταντήσαντες εἰς Φοίνικα παραχειμάσαι, λιμένα Κρήτης, βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον. ὑποπνεύσαντος δὲ νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἆσσον, παρελέγοντο τὴν Κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλε κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος εὐροκλύδων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. Νησίον δέ τι ὑποδραμόντες, καλούμενον Κλαύδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης, ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. Σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο, καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἐρρίψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου ἐπικειμένου, λοιπὸν περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς τοῦ σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, τότε σταθεὶς ὁ Παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν. Ἔδει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνάγεσθαι ἀπὸ τῆς Κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ταύτην καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τὰ νῦν παραινῶ ὑμᾶς εὐθυμεῖν. ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμί, ᾧ καὶ λατρεύω, λέγων. μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παρασταθῆναι. καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖτε ἄνδρες. πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται, κατὰ τὸν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσόν δέ τινα δεῖ ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ Ἀδρίᾳ κατὰ μέσον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ

αὐτοῖς

Et cum aptus portus nō eſſet ad hyber-
nandū, cōplures ceperūt cōſiliū ſoluendi
illinc, ſi quo modo poſſent puecti Phœ
nicem illic hybernare. Is eſt portus Cretæ
ſpectans ad Africum & ad Chorū. Aſpi
rante aūt Auſtro, rati ſe ꝓpoſiti cōpotes,
cū ſoluiſſent Aſſon, præterlegebant Cre
tam. Verū haud multo poſt coortus eſt
cōtra ipſam uentus Typhonicus, qui uo
catur Euroaquilo. Cumq; correpta eſſet
nauis, nec poſſet obniti uento, data naue
flatibus, ferebamur. In inſululam autem
quandā deuecti, quæ uocatur Clauda,
uix potuimus obtinere ſcapham. Qua
ſublata adiutoriis utebantur, ſubcingen-
tes nauem, timentes ne in Syrtim incide
rent, demiſſo uaſe, ſic ferebant. Cum au-
tem uehementi tempeſtate iactaremur,
ſequēti die iactum fecerunt, ac tertio die
noſtris manib⁹ armamēta nauis proieci
mus. Porrò neq; ſole neq; ſyderibus ap-
parentibus ad cōplures dies, & tēpeſtate
non exigua imminente, iam ablata erat
ſpes omis ſalutis noſtræ. Cū autē multa
iam eſſet inedia, tunc ſtans Paulus in me
dio eorū, dixit: Oportebat quidē ô uiri
audito me nō ſoluere à Creta, nec acceꝛ-
ſere nobis iniuriā hanc & iacturā. Et nūc
hortor, ut bono animo ſitis. Iactura em̄
animæ nulla erit ex uobis, ſed tantū na-
uis. Aſtitit em̄ mihi hac nocte angelus
dei cuius ſum ego, quē & colo, dicēs: Ne
timeas Paule, Cæſari te oportet ſiſti. Et
ecce donauit tibi deus omnes qui naui-
gant tecum. Propter quod bono animo
eſtote uiri. Credo em̄ deo, qd ſic erit, quē
admodū dictū eſt mihi. In inſulam autē
quandā oportet nos eiici. Sed poſteaq;
quartadecima nox ſuperuenit, nauigan-
tibus nobis in Adria circa medium no-
ctis, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi

aliquam

αὐτοῖς χῶραν, & βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς εἴκοσι, βραχὺ δὲ διαστήσαντες, καὶ πάλιν βολίσαντες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε μή πως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωσιν, ἐκ πρύμνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ πλοίου, καὶ χαλασάντων τὴν σκάφην εἰς τὴν θάλασσαν, προφάσει ὡς ἐκ πρώρας μελλόντων ἀγκύρας ἐκτείνειν. εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατοντάρχῃ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴασαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι δὲ οὗ ἔμελλεν ἡμέρα γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν τροφῆς, λέγων. τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν προσλαβόμενοι, διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσλαβεῖν τροφῆς. τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὑπάρχει, οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἀπολεῖται. εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐχαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων, καὶ κλάσας, ἤρξατο ἐσθίειν. εὐθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐτοὶ προσελάβοντο τροφῆς, ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ αἱ πᾶσαι ψυχαὶ, διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κορεσθέντες δὲ τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλλόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ ἡμέρα ἐγίνετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον δέ τινα κατενόουν ἔχοντα αἰγιαλόν, εἰς ὃν ἐβουλεύσαντο εἰ δύνατον, σῶσαι τὸ πλοῖον, καὶ τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων, καὶ ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθάλασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν, καὶ ἡ μὲν πρῶρα ἐρείσασα, ἔμεινεν ἀσάλευτος. ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας

aliquam regionem. Qui & demiſſa bolide, repererunt paſſus uiginti, ac puſillum inde digreſſi, rurſumq; demiſſa bolide repererunt paſſus quindecim. Timentesq;, ne in aſpera loca inciderẽt, de puppi iactis ancoris quatuor, optabant diem oriri. Nautis uero quærentibus fugere è naui', cum ſubmiſiſſent ſcapham in mare, ſub prætextu uelut è prora ancoras extenſuri, dixit Paulus centurioni & militibus: Niſi hi in naui manſerint, uos ſalui fieri nõ poteſtis. Tunc abſciderunt milites funes ſcaphæ, & paſſi ſunt eam excidere. Et cum dies inciperet apparere, hortabat' Paulus omnes ſumere cibum, dicens: Dies hic decimuſquartus eſt, quod expectantes ieiuni permanetis, nihil accipientes. propter quod hortor uos, ut ſumatis cibum: hoc enim ad ſalutem ueſtram pertinet, quia nullius ueſtrum capillus de capite cadet. Et cum hæc dixiſſet, ſumpto pane gratias egit deo in conſpectu omnium, & cum fregiſſet, cœpit edere. Porrò animis iam recreatis omniũ, ſumpſerunt & ipſi cibum. Eramus uero uniuerſæ animæ in naui ducentæ ſeptuagintaſex. Et ſatiati cibo, alleuabant nauem, eiicientes triticum in mare. Cum autem dies eſſet, terram non agnoſcebant: ſinum uero quendam animaduerterunt, habentem littus in quod cogitabant, ſi poſſent, impingere nauem. Et cum ancoras ſuſtuliſſent, committebant ſe mari, ſimul laxatis iuncturis gubernaculorum, & ſublato artemone ad auræ flatum, tendebant ad littus. Et cum incidiſſent in locum bimarem, impegerunt nauem. Ac prora quidem infixa manebat immobilis: puppis uero ſoluebatur à ui undarum. Militum autem conſilium erat, ut

D uinctos

δεσμώτας ἀποκτείνωσι, μή τις ἐκκολυμβήσας διαφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος βουλόμενος διασῶσαι τὸν Παῦλον, ἐκώλυσεν αὐτοὺς τοῦ βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυναμένους κολυμβᾶν, ἀποῤῥίψαντας πρώτους ἐπὶ τὴν γῆν ἐξιέναι, καὶ τοὺς λοιποὺς, οὓς μὲν ἐπὶ σανίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου. Καὶ οὕτως ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.

Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπέγνωσαν, ὅτι Μελίτη ἡ νῆσος καλεῖται. οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυχοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς, διὰ τὸν ὑετὸν τὸν ἐφεστῶτα, καὶ διὰ τὸ ψῦχος. συσταφέντος δὲ τοῦ Παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος ἐπὶ τὴν πυρὰν, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα, καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτου. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρβαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτου, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους. πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὃν διασωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἡ δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁ μὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ καταπίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδοκώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν γινόμενον, μεταβαλλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶναι. ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον, ὑπῆρχε χωρία τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι Ποπλίῳ, ὃς ἀναδεξάμενος ἡμᾶς τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξένισεν. Ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ Ποπλίου πυρετοῖς καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι. πρὸς ὃν ὁ Παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τότε οὖν γενομένου καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς ἔχοντας ἀσθενείας ἐν τῇ νήσῳ, προσήρχοντο καὶ ἐθεραπεύοντο, οἳ καὶ πολλαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέθεντο τὰ πρὸς τὴν χρείαν. Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας ἀνήχθημεν

ἐν

uinctos occiderent, ne quis cum enatasset, effugeret. At centurio uolens seruare Paulum, compescuit eos à consilio. iussitque, ut qui possent natare, abiicerent se primos, & in terram euaderent, cæteriq; partim in tabulis, partim in quibusdam nauis fragmentis. Et sic factum est, ut omnes incolumes euaderent in terram. Et cum euasissent, tunc cognoXXVIII uerunt, quod Melite insula uocaretur, Barbari uero præstabant non uulgarem humanitatem nobis. Accensa enim pyra, recipiebant nos omnes propter hymbrem qui imminebat, & propter frigus. Cum congregasset autẽ Paulus sarmentorum multitudinem, & imposuisset in ignem, uipera è calore prorepens, inuasit manum eius. Vt uero uiderunt Barbari pendentem bestiam de manu eius, inter sese dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum è mari ultio non sinit uiuere. Et ille quidem excussa uipera in ignem, mali nihil passus est. At illi existimabant futurum ut incenderetur, aut concideret repente mortuus. Diu autem illis expectantibus, & intuentibus nihil mali illi accidere, mutata mente dicebant eum esse deum. In locis autem illis erant prædia primati insulæ, nomine Publio, qui nos exceptos, triduo benigne tractauit hospitio. Contigit autem patrem Publij febribus ac dysenteria uexatum decumbere. Ad quem Paulus intrauit: & cum orasset, imposuissetque ei manus, sanauit eum. Hoc igitur facto, cæteri quoque qui habebant infirmitates in insula, accedebant & sanabantur: qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & soluentibus imposuerunt, quæ necessaria erant. Post menses autem tres nauigauimus

in

ἐν πλοίῳ παρακεχειμακότι ἐν τῇ νήσῳ, Ἀλεξανδρίνῳ, παρασήμῳ διοσκόροις. ἡμᾶς καταχθέντες εἰς συρακοῦσας ἐπεμείναμεν ἡμέρας τρεῖς. ὅθεν περιελθόντες κατηντήσαμεν εἰς ῥήγιον, καὶ μετὰ μίαν ἡμέραν ἐπιγενομένου νότου, δευτεραῖοι ἤλθομεν εἰς ποτίολους, οὗ εὑρόντες ἀδελφοὺς, παρεκλήθημεν ἐπ' αὐτοῖς ἐπιμεῖναι ἡμέρας ἑπτά, καὶ οὕτως εἰς τὴν ῥώμην ἤλθομεν. κἀκεῖθεν οἱ ἀδελφοὶ ἀκούσαντες τὰ περὶ ἡμῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν ἡμῖν, ἄχρις ἀππίου φόρου, καὶ τριῶν ταβερνῶν. οὓς ἰδὼν ὁ παῦλος εὐχαριστήσας τῷ θεῷ, ἔλαβε θάρσος. ὅτε δὲ ἤλθομεν εἰς ῥώμην, ὁ ἑκατόνταρχος παρέδωκε τοὺς δεσμίους τῷ στρατοπεδάρχῃ. τῷ δὲ παύλῳ ἐπετράπη μείναι καθ' ἑαυτὸν, σὺν τῷ φυλάσσοντι αὐτὸν στρατιώτῃ. ἐγένετο δὲ μετὰ ἡμέρας τρεῖς, συγκαλέσασθαι τὸν παῦλον τοὺς ὄντας τῶν ἰουδαίων πρώτους. συνελθόντων δὲ αὐτῶν, ἔλεγε πρὸς αὐτούς. Ανδρες ἀδελφοί, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ λαῷ ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ ἱεροσολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν ῥωμαίων, οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύσαι, διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν ἰουδαίων, ἠναγκάσθην ἐπικαλέσασθαι καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθνους μου ἔχων τί κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἰδεῖν καὶ προσλαλῆσαι, ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ ἰσραὴλ τὴν ἅλυσιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶπον. ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα ἀπὸ τῆς ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελφῶν ἀπήγγειλεν ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονηρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρά σου ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς. περὶ μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστόν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ ἡμέραν, ἦκον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείονες, οἷς ἐξετίθετο διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν

in naui Alexandrina, quæ in insula hyemauerat, cui erat insigne Castor & Pollux. Et cum ueniſſemus Syracusas, mansimus triduo. Inde circumlegentes deuenimus Rhegium, & post unum diem afflante austro, postridie uenimus Puteolos, ubi repertis fratribus rogati sumus manere apud eos dies septem, & sic uenimus Rhomam. Et inde cum audiſſent fratres de nobis prodierunt in occursum nobis usq; ad Appij forum ac tres tabernas. Quos cum uidiſſet Paulus, gratijs actis deo, sumpsit fiduciam. Cum autē ueniſſemus Rhomam, centurio tradidit uinctos principi exercitus. Permiſſum est autem Paulo, ut maneret solus cum custodiente se milite. Post tertium autem diem cōuocauit Paulus Iudæorum primores. Cumq; ueniſſent, dicebat eis: Ego uiri fratres cum nihil fecerim aduersus plebem, aut instituta maiorum, uinctus ab Hierosolymis traditus sum in manus Rhomanorum. qui cum examinaſſent, uoluerūt me dimittere, eo quod nulla esſet causa mortis in me. Sed contradicentibus Iudæis, coactus sum appellare Cæsarem, non quasi habeam de quo gentem meam accuſem. Propter hanc igitur causam aduocaui uos, ut uiderem & alloquerer, propter spem enim Israëlis catena hac circundatus sum. At illi dixerunt ad eum: Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque adueniens aliquis fratrum nunciauit, aut locutus est aliquid de te mali. Volumus autem ex te audire quæ sentias. Nam de secta ista notum est nobis, quod ubique ei contradicitur. Cum constituiſſent autem illi diem, uenerunt ad eum in hospitium complures, quibus exponebat testificans regnum

βασιλείαμ τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τὰ περὶ τοῦ ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ νόμου μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωΐ ἕως ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ ἠπίστουν. ἀσύμφωνι δὲ ὄντες πρὸς ἀλλήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ παύλου ῥῆμα ἕν. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ ἡσαΐου τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγον. πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἰπέ. ἀκοῇ ἀκούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε. καὶ βλέποντες βλέψετε, καὶ οὐ μὴ ἴδητε. ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσαν, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκόσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ, αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος, ἀπῆλθον οἱ ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς συζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν ἰδίῳ μισθώματι. καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσπορευομένους πρὸς αὐτὸν, κηρύσσων τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου ἰησοῦ μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως.

dei, suadensque eis de Iesu ex lege Mosi & prophetis, à mane usque ad uesperam. Et quidam credebant his quæ dicebantur, quidam uero non credebant. Cumque inter se non essent concordes, discedebant, ubi dixisset Paulus unum uerbum: Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres nostros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: Auribus audietis & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non perspicietis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos compresserunt: ne quando uideant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit uobis, quod gentibus missum est hoc salutare dei, & ipsi audient. Et cum hæc dixisset, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter se disceptationem. Mansit autem Paulus biennio toto in suo conducto. & suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad ipsum, prædicans regnum dei, ac docens quæ sunt de domino Iesu, cum omni fiducia, nemine prohibente.

ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΕΥΤΥΧΩΣ ΣΥΝΤΕΤΕΛΕΣΜΕΝΑΙ.

ACTA APOSTOLORVM FELICITER ABSOLVTA.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ κορίνθου, μήπω μὲν ἑωρακὼς ῥωμαίους, ἀκόῃ δὲ περὶ αὐτῶν, καὶ ἐπιποθῶν αὐτοὺς ἰδεῖν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν καταγγελλομένην ὁρῶν πανταχοῦ. ἔπειτα σημαίνει πολλάκις ἑαυτὸν προθέμενον ἐλθεῖν, διὰ τὸν εἰς αὐτοὺς πόθον καὶ τέως μὴ δεδυνῆσθαι. καὶ λοιπὸν διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν ποιεῖται περὶ κλήσεως ἐθνῶν, καὶ ὅτι ἡ περιτομὴ ἕως καιροῦ ἦν, καὶ νῦν πέπαυται, καὶ ὅτι διὰ τοῦ χριστοῦ λέλυται τὸ πρόσπωμα τοῦ ἀδάμ, καὶ ἡ σκιὰ τοῦ νόμου παρῆλθε. τὴν μὲν οὖν κλῆσιν τῶν ἐθνῶν ἀκολούθως γεγενῆσθαι κατασκευάζει, οὕτως ἀποδείκνυσι πᾶσιν ἀνθρώποις ἔμφυτον εἶναι τὸν νόμον, καὶ πάντας ἀδιδάκτῳ τε τῇ φύσει, καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς κτίσεως ἀναθεῖναι γινώσκειν τὸν θεόν. διὸ καὶ εἰκότως αἰτιᾶται πρῶτον ἕλληνας, ὡς τοῦ μὲν θεοῦ φανερώσαντος αὐτοῖς ἐκ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ τοῦ κόσμου, τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν, καὶ τῆς ἀϊδίου δυνάμεως αὐτοῦ, ᾧ ἢ καὶ δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν. αὐτοὺς δὲ ἐγνωκέναι μὲν ἐκ τῶν κτισμάτων, εἶναι θεὸν τὸν τούτων δημιουργόν, τὰ δὲ ποιήματα θεοποιήσαντας, καὶ τῇ κτίσει μᾶλλον, ἢ αὐτῷ λατρεύσαντας. Αἰτιᾶται δὲ καὶ ἰουδαίους, ὡς μὴ φυλάξαντας τὸν νόμον, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάσαντας. καὶ ὅτως ἀμφότερα τὰ μέγιστα, ἰουδαίους τε καὶ ἕλληνας συγκλείει, καὶ ἐλέγχει ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ, ἵνα δείξῃ, ὅτι ἴσοι γενόμενοι πάντες, ἐπίσης οἱ πάντες ὡς ὑπεύθυνοι, τοῦ λυτρωμοῦ δέονται. ἡ δὲ χάρις καὶ λυτρώσεως ἔτυχε τοῖς ἰουδαίοις γενομένης καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη, εἰκότως καὶ ἡ κλῆσις γέγονε τῶν ἐθνῶν, ἡ δὲ κλήσεως τῶν ἐθνῶν γενομένης, ἐξ ἀνάγκης πέπαυται ἡ περιτομή, καὶ ἡ ἐν τῷ νόμῳ σκιά. ὁ γὰρ ἀβραὰμ φησὶν, οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλὰ πρὸ ἡ περιτομῆς δικαιωθείς, μετανομάθη μὲν ἀβραὰμ, ὅτι πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ἤμελλεν εἶναι, καὶ τὴν ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστιν. ἔλαβε δὲ μετὰ τὸ δικαιωθῆναι καὶ τὴν περιτομὴν ἐν σαρκί, ἵνα σημεῖον ᾖ τῆς κατὰ σάρκα γενομένοις ἐξ αὐτοῦ. παύσασθαί ποτε τὴν περιτομὴν, ὅταν τὰ ἔθνη γένηται τέκνα τοῦ ἀβραάμ, ἀξιόμενα πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν πίστιν τοῦ ἀβραάμ. ἐν ᾗ ἐδικαιώθη, ὅτε ἦν ἐν ἀκροβυστίᾳ. τούτων γὰρ χάριν ἐμετανομάθη ἀβραάμ. ἀνάγκη δὲ ἐλθόντων τῶν σημαινομένων, παύσασθαι τὸ σημαῖνον. εἰ μὲν οὖν τὰ ἔθνη ἀναγκάζουσι περιτέμνεσθαι, παυέτω καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀβραὰμ, μὴ καλείσθω ἄβραμ. εἰ δὲ ἀβραὰμ παρὰ θεοῦ μετωνομάθη, οὐδὲ περιτέμνεσθαι τὰ ἔθνη, ἀλλ' οὐδ' αὐτοὺς ἔτι τοὺς κατὰ σάρκα ἰουδαίους, ἵνα ᾖ τὸ ὄνομα βέβαιον, καὶ πατὴρ ἐθνῶν πολλῶν καλῆται. καὶ γὰρ οὐ χρεία ἔχει τίς λοιπὸν περιτέμνεσθαι. ἀρκόμενον τῇ πίστει τοῦ ἀβραάμ, οὐδὲ φιλῶν δὲ φιλῶν ἐν τῷ νόμῳ σκιᾶς. οὐ γὰρ ἐκ τόπων, ἀλλ' ἐκ πίστεως δικαιοῦταί τις, καθάπερ καὶ ἀβραάμ. ταῦτα οὕτως κατασκευάσας, ἀποδείκνυσι πάλιν, ὅτι ἄλλως οὐκ ἂν ἠθέλετο λύτρωσις καὶ χάρις τῷ ἰσραὴλ, καὶ τοῖς ἔθνεσιν, εἰ μὴ διὰ λυθῇ ἡ ἀρχαία ἁμαρτία τοῦ ἀδάμ, ἡ εἰς πάντας γενομένη, δι' ἄλλου δὲ μὴ δύνασθαι αὐτὴν ἐξαλειφθῆναι φησὶν, ἢ διὰ χριστοῦ τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ δυνατὸν ἦν, ἄλλον λῦσαι τὸ πρόσπωμα, δι' αὐτοῦ γὰρ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἡ κατάρα γέγονεν. εἶτα γράφει, ὅτι ἄλλως τοῦτο οὐ μὴ γένηται, εἰ μὴ σῶμα φορέσει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ γένηται ἄνθρωπος, ἵνα τοῦτο προσενέγκας ὑπὲρ πάντων, τοὺς πάντας ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθεν, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ χάρις γέγονεν. καὶ λοιπὸν ὡς καλὸς οἰκονόμος, τοὺς μὴ ἰουδαίους παραμυθεῖται. ὅτι οὐ παραβάται γίνεσθε τοῦ νόμου, ἐὰν εἰς χριστὸν πιστεύσητε. τῆς δὲ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν παρεγγυᾶ μὴ ἐπαίρεσθαι κατὰ τοῦ ἰσραὴλ, ἀλλὰ γινώσκειν ὅτι ὡς κλάδοι ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐπὶ τὴν ῥίζαν ἐνεκεντρίσθησαν. μετὰ δὲ ταῦτα παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη διδάξας, πλεοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD RHOMANOS ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRiuſq; argumentū huius aggrediar epiſtolæ, fortaſſis haud fuerit alienum, de noie Pauli paucis attingere. Nō me fugit Hieronymū in commētarijs, q̄s ſcripſit in epiſtolam ad Philemonē, in hac eſſe ſentētia, ut exiſtimet apoſtolū prius uocatū Saulū, Pauli uero cognomē ceu trophæum uſurpaſſe à Sergio Paulo procōſule, quē Chriſto lucrifecit: quemadmodū legim⁹ in Actis apoſtolorū. ca. xiij. Rurſus alios eſſe, quib⁹ placeat in Iudaiſmo dictum Saulū, mutata religione ſimul & nomen mutaſſe. ſed alterā opinionē minus probabilē facit, qđ Lucas hoc ipſo, qđ modo citauim⁹, capite ſcribit: Saulus qui & Paulus, replet⁹ ſpū ſcto, haud obſcure declarās eū binominē fuiſſe, pri⁹ q̄q; Sergius Paulus eſſet conuerſus. alterā plane refellit, q; cū alijs aliq̄t locis, tum in eodē capite Saulus dicit' iā Chriſti prædicans euāgeliū: Dixit illis ſpūs ſanctus: ſegregate mihi Saulū & Barnabā. Proinde mihi uero ꝓpior uidet' Origenis opinio, quēadmodū in ueteris inſtrumēti libris aliq̄t cōperim⁹ diuerſis nominibus notatos, uelut Idida dictū, qui aliâs uocat⁹ eſt Salomō: & Oziam alicubi dictū, qui alibi ſit Azarias. Itē in euāgelicis literis, Lucæ dictū Leui, qui ſe in ſuo euāgelio Matthæū nominat: ita Paulo geminū fuiſſe uocabulū, quanq̄ ipſe in ſuis epiſtolis ſe nunq̄ Saulū appellat, ſed ubiq; Paulū: fortaſſis ob id, q; Pauli uocabulū Græcorū ac Rhomanorū, ad q̄s ſcribebat, aurib⁹ eſſet familiarius. Saulus em̄ ſic à Säul Hebræa uoce deflexū apparet, ut Græci à Ioſeph Ioſephū deflexerūt. Paulus aūt Hebræis ſonat mirabilem, ſi tñ ferēdū putam⁹ Rhomanæ ſeu Græcanicæ uocis etymologiā è peregrina lingua peti. Qđ tñ Hieronym⁹ cū alicubi in alijs reprehēdat, hic ſibi permittit, opinor, ut in re nō admodū ſeria. Certe Græcis ſonat quietū, Latinis puſillū. Säul Hebræis ſonat poſtulatū: & ſi Ambroſio credim⁹, inquietudinē ſiue tentationē. Atq; hæc quidē de rōne nois, ut in argumēto penè plus ſatis. Cæterū dictauit hanc epiſtolam, excipiēte Tertio, qđ is quoq; in calce epiſtolæ teſtat', adijciens: Saluto uos ego Tertius, qui ſcripſi epiſtolā, in dño. Miſſam apparet è Corintho, per Phœben fœminā Cenchreenſem. Eſt aūt Cenchreæ port⁹ Corinthiorū, haud procul ab urbe diſſitus. Q; ſi tēpus quoq; requirat', ſcriptā apparet poſt utrāq; ad Corinthios epiſtolā (unde putant in hac abſolutæ iā & cōfirmatæ pietatis argumēta potiſſimū elucere) id tēporis, cū peragrata iā Achaia, in q̄ Corinth⁹ eſt, & huic finitima Macedonia uſq; ad Illiricū, ac nō ſolū p̄dicato ubiq; Chriſti euangelio, in his dūtaxat locis, in quib⁹ aliorū ap̄lorū nemo p̄dicauerat, uerūetiā iuxta Petri monita, collecta à ſuis aliquāta pecunia, in ſubſidiū pauperū, adornaret iter Hieroſolymā, ut exhibito qđ acceperat, illinc ꝓficiſceret' in Hiſpaniā, Rhoma iter facturus, atq; illic obiter ſalutaturus Chriſtianos: de q̄rū fide ac religione audierat, cū ipſos nondū uidiſſet. Acciderat em̄ illis diuerſum quiddā atq; Galatis. Siquidē hi primū recte à Paulo inſtituti, poſtea fraude pſeudapoſtolorū circūuenti ſunt, & retracti in Iudaiſmū. Cōtra Rhomani, primū male inſtituti à pſeudapoſtolis, ſimul atq; ꝓ ſua prudētia ſenſerāt fraudē, reſipuerūt, & in eo qđ rectū eſſe cognouerūt, perſeuerabant. Nam

in eccleſiæ

in eccleſiæ naſcentis primordijs erant, qui exiſtimarẽt, cuãgelij gratiã, qm̃ Abrahæ poſteris, & Iudaicæ gẽti peculiariter promiſſa uidebat, nõ eſſe ꝓpagandã in ꝓphanas gẽtes, & ſimulacrorũ ac dæmonũ cultui deditas. In qua ſentẽtia & Petrũ appa-ret fuiſſe, qui uiſo monẽdus erat, ut Corneliũ cẽturionẽ admitteret, q̃ noſe mox illi exhibitũ eſt negotiũ Hieroſolymis, expoſtulantib⁹ ijs, q ex Iudaiſmo cõuerſi fue-rant ad Chriſtũ, quod cũ incircũciſis habuiſſet cõmerciũ, atq; in his ꝓbabile eſt & apoſtolos aliq̃t fuiſſe. Sic em̃ legim⁹ in Actis. ca. xj. Audierũt autẽ apoſtoli & fra-tres qui erant in Iudæa: qm̃ & gẽtes receperũt uerbũ dei. Cũ autẽ aſcẽdiſſet Petrus Hieroſolymã, diſceptabãt aduerſus illũ qui erãt ex circũciſione, dicẽtes: q̃re introiſti ad uiros præpuciũ habẽtes, & manducaſti cũ illis? Erant rurſus, q licet nõ exiſtima-rent gẽtes prorſus arcẽdas ab euãgelij cõſortio, nõ admittẽdas tñ ducebant, niſi cir-cũciderent̃ ritu Iudaico: perinde quaſi Chriſtus egeret adminiculo legis Moſaicæ, ſimul ut euãgelij gloriã in ſuã gentẽ trãſferrẽt. Et in Actis apoſtolo⁊. ca. xj. proditũ eſt, eos qui ob perſecutionẽ, quæ accidit à morte Stephani, ꝓfugerãt in Phœnicen in Cyprũ & in Antiochiã, nemini p̃dicaſſe Chriſtũ, niſi ſolis Iudæis. Rurſus ca. xv. Quidã Iudæi ueniũt Antiochiã, palam̃ aduerſus Paulũ & Barnabam p̃dicãtes, nõ eſſe ſpem ſalutis, niſi iuxta Moyſi p̃ſcriptũ circũciderent̃. tantusq; tumult⁹ per hos cõcitat⁹ eſt, ut coacto cõcilio decretũ ſit, uti Paulus & Barnabas unà cũ aduerſarijs Hieroſolymam irent, & lis apoſtolorũ ac ſeniorũ arbitrio cõponeret̃: Atq; illic rur-ſum acriter obnitẽtibus nõnullis, præſertim factionis phariſaicæ Chriſtianis, cuius fuerat & Paulus, coacta eſt ſynodus apoſtolorũ & ſeniorũ, ac Petri Iacobiq; auto-ritate decretũ eſt, ne gẽtes onerarent̃ lege Moſaica, tantũ tẽperarẽt, ab eſu ſuffocati animantis, à ſanguine, à carnib⁹ ſimulacro immolatis, & à ſtupris: quod tamẽ pro ratione tẽporũ, inuincibili Iudæorũ ſuperſtitioni datũ eſſe, uel illud argumẽto eſt, quod tria illa iam olim uidem⁹ eſſe ſublata, ac prorſus abolita. Ex eodẽ fonte nata eſt illa Pauli cũ Petro cõcertatio Antiochiæ, cum gentiũ apoſtolus cernẽs ſuos ob Petri ſimulationẽ periclitari, palam̃ illũ redarguit, quẽadmodũ refert ipſe in epiſto-la ad Galatas ca. ij. Rurſum Hieroſolymis autore Iacobo, quo purgaret iam inter Iudæos ſparſum rumorẽ, quod retrahere uideret̃ à lege Moſaica, cum cæteris calui-tium induxit capiti, & iuxta ritum Iudaicum purgatus, munus obtulit in templo, ſicuti refert Lucas Actorũ capite uigeſimoprimo. Quo quidẽ ex loco uidetur Iaco-bus, tametſi gentes prius onere legis Moſaicæ propemodum liberaſſet, eſſe tamen in hac ſententia, ut putaret à Iudæis exigendam eſſe legis obſeruationem. Sic enim loquitur Iacobus: Et ſcient omnes, quia quæ de te audierunt, falſa ſunt: ſed ambu-las & ipſe cuſtodiens legem. Nec alia de cauſa, opinor, totondit caput ex uoto Cen-chreis, capite decimooctauo. Conſimili neceſſitate circumcidit Timotheum, capite decimoſexto, cum eſſet matre quidẽ Iudæa natus, ſed patre Ethnico. Tantæ molis erat ex Iudæo facere Chriſtianũ. Eſt em̃ ei genti peculiaris quædam pertinacia, nec ulla fuit unq̃ ſuæ religionis tenacior, ut eleganter docet Ioſeph⁹ in apologia Iudai-carũ antiquitatũ. Ad hæc ut Iudæorũ natio tũ om̃ib⁹ orbis nationib⁹ erat peculia-riter inuiſa, ita uiciſſim oẽs execrabant̃ illi, ceu ipuros, ꝓphanos & impios, adeo ut

nec congressu dignarent, & tẽplũ suũ pollui crederẽt, si qs forte incircũcisus esset ingressus. Tantũ erat p̃cisæ pelliculæ superciliũ. Cum igit spes nõ esset fore, ut Græci Rhomanique legẽ inuisam reciperẽt, & incredibili pertinacia reclamarẽt Iudæi, Paulus intelligẽs periculũ esse, ne tã exitiabili dissidio magna ex parte periret euangelij fructꝰ, & Christi gloria Mosaici nois obscuraret admixtu, hoc in primis agit ubiq;, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, oẽmq; salutis adipiscẽdæ fiduciã, in unũ Christũ trãsferat. Sicut aũt Galatas acriter, sed tñ amãter obiurgat, q; essent in Iudaismũ adducti: ita Rhomanos p̃munit & instruit, ne ab pseudapostolis, q̃s sciebat nusq; cessare, illaqueent incauti, sed in recta doctrina quã amplecti cœpissent, persisterẽt. Erat em̃ Rhomæ ingẽs Iudæorũ numerꝰ, siue illuc à Pompeio trãslatꝰ, siue q; iã Rhomanorũ esset ꝓuincia Iudæa, q̃rũ supstitio crebro & apud Iuuenalẽ atq; Horatiũ & apud Senecã notat. Cũ quibus & Paulo multũ negotij fuisse, posteaq; Rhomã peruenisset, testat extremũ caput actorũ apostolicorũ. Ac miro cõsilio singularis artifex in hac epistola sermonẽ tẽperat, inter Iudæos & gẽtes, dũ studet omneis oñibꝰ modis ad Christũ pellicere, neq; uult, si fieri possit, quẽq; oñino mortaliũ perire suo duci cui militabat: itaq; nũc hos obiurgat, nũc illos: nũc rursus erigit, ac subleuat. Gẽtiũ superciliũ deprimit, ostẽdẽs nihil illis ꝓfuisse neq; naturæ legẽ, neq; philosophiã, cuiꝰ ꝓfessione tumebãt, q̃ minꝰ in oñe scelerũ dedecus proaberent. Rursum Iudæorũ arrogantiã cohercet, q legis fiducia perdidissent, id qd̃ erat totiꝰ legis caput, fidẽ in Christũ Iesum, docẽs legis ceremonias antiquatas esse iã coruscãte Christi euãgelio, quẽ legis umbræ deliniarãt, abrogata iã ocia sabbatorum, circũcisionis iniuriã, Calendarũ recursus, ter q̃tannis redeuntes ferias, delectũ ciborũ, in singulos dies iterũ sordidanda lauacra, pecudũ innoxiarũ lanienã, tẽpli religionẽ assiduis inquinati cædibꝰ, Has rerũ umbras emicãte luce ueritatis euanescere, Veros esse filios Abrahæ, q fidẽ Abrahæ referrẽt, uere Iudæos esse, q Christũ ꝓfiterent, uere circũcisos, qui mentẽ haberẽt à fœdis cupiditatibꝰ repurgatã, Verã iusticiã ac ꝓfectã salutẽ citra legis auxilia, ꝑ euãgeliũ ac solã fidẽ in Christũ cõferri ex æquo oibꝰ, licet ea salus peculiariter olim esset ꝓmissa Iudæis: sed ita his ꝓmissa, ut ꝓphetæ nõ tacuerint, fore ut illis reꝓciẽtibꝰ ad gẽtes p̃dicatio Christi ꝓpagaret. Per legẽ Mosaicã uerã iusticiã nulli cõtingere, sed per fidem: idq; docet tũ exẽplo Abrahæ, tũ uariꝭ ipsiꝰ legis testimoniꝭs. Et ad eũ modũ detracto utriq; supcilio, adempta utriq; fiducia sui, omneis æquat in negocio fidei euãgelicæ, ita gratulans saluti gẽtiũ, ut suæ gẽtis cæcitatẽ paterno deploret affectu, licet illã ubiq; pertinacissime infensam experiret, atq; id ꝑ se durũ, ita mitigat, ut dicat nec oñeis excæcatos & fore ut aliq̃ resipiscat Iudæorũ populus, fide gẽtiũ ꝓuocatꝰ. Atq; hic obiter uaria multiplexq; doctrina de p̃finitis, siue p̃destinatis, de p̃scitis, de uocatis, de gr̃a & merito, de libero arbitrio, de diuino cõsilio nobis inscrutabili, de lege naturæ, de lege Moysi, de lege peccati. Varij itẽ allegoriarũ fontes, dũ duos facit Adã, alterũ, q̃ nascimur iuxta carnẽ mortales: alterũ, q̃ renascimur immortales futuri. Duos homines, internũ & externũ: internũ spiritui & rõni parentẽ, externũ cupiditatibus & affectibꝰ obnoxiũ, quorũ priorẽ aliq̃n spm̃ appellat, posteriorẽ interim corpꝰ siue membra,

mẽbra,interim carnẽ,aliq̃ties legẽ peccati uocat. Duplicẽ mortẽ, corporis & animi: & tertiã qua morimur peccato & peccandi affectib9. Triplicẽ itẽ uitam,qua uiuim9 corpe,qua animo,& qua uiuim9 iusticiæ & peccato. Duplicẽ seruitutẽ aut libertatẽ, qua uicissim uel innocẽtiæ seruim9,emancipati à peccatis,uel peccatis seruim9,liberi à iustícia. Duplicẽ Iudaismũ,duplicẽ circũcisionẽ,geminos posteros Abrahæ,duas parteis legis Mosaicæ: carnalẽ, ueluti corpus: spiritualẽ,uelut animã legis. Duplicẽ baptismũ,q̃ primũ abluimur à peccatis pristinis sacro lauacro,& q̃ Christo cõmorimur, abdicatis mũdi affectib9. Duplicẽ sepulturã,corpalẽ,qua triduo sepult9 est Christus:& spiritualẽ,qua nos semoti à mũdi uitijs,requiescim9 in illo. Duplicẽ resurrectionẽ,alterã quæ p̃cessit in Christo,in nobis secutura:alterã qua nos à peccatis pristinis rediuiui,progredimur à uirtute ad uirtutẽ,hac parte q̃d licet futurã im mortalitatẽ meditantes. Duplicẽ iusticiã,dei & hoim. Duplex iudiciũ,dei & hoim. Duplicẽ gloriã siue laudẽ,apud deũ,& apud hoies. His differtis,transit ad locũ moralem:in primis adhortãs ad mutuã cõcordiã,exẽplo mẽbrorũ corporis. Et qm̃ pax cõstare nõ põt,ubi fastus est aut liuor,obsecrat,ut obsequijs mutuis,mutuũ amorẽ alant foueantq̃: Rhomanos,ut Iudæorũ infirmitatẽ ex diutina legis assuetudine relictã ferant: Cõtra,Iudæos,ne gẽtib9 in euãgelij cõsortiũ ascitis inuideãt,sed illoꝝ fidẽ ac libertatẽ poti9 æmulent:& cũ idẽ sit oim deus,idẽ Christus,eadẽ gratia, idẽ præmiũ,oẽs in unũ corp9 coalescãt,neq; quisq̃ sibi arroget quicq̃: sed si qua dote præcellat aliquis,eã ad fratris opẽ accõmodet. Atq; hunc locũ uarie tractat, docẽs, quales se præstare debeãt erga Iudæos incredulos,quales erga Christianos superstitiosiores,siue,ut ipse uocat,infirmos:quales erga superiores,quales erga inferiores,quales erga pares,quales erga principes ac magistrat9 Ethnicos,sed suo utcũq; fungẽtes officio,quales in ꝓsperis,quales in aduersis. Deinde rursum laude Rhomanorũ,mitigat admonitionis acerbitatẽ. & suam apud illos autoritatẽ cõmẽdat, cõmemorans quãto plus cæteris ꝓmouerit in euangelio Christi. declarat quãta teneatur illos uidendi cupiditate:& spem facit sui aduentus, cur eum differre cogat, aperit,laudans spõtaneam Macedonũ & Corinthiorũ in pauperes sanctos liberalitatem,tacite ac uerecunde Rhomanos ad æmulandũ prouocans. Caput extremũ penè totum occupat salutationib9,nõ frigide cõgestis multorũ nominib9,sed mire suo cuiq; addito elogio. Postremo qm̃ penit9 nouerat & pseudapostolorũ improbam uersutiam,& Rhomanorũ simplicitatẽ,ac facilitatẽ, admonet etiã atq; etiã caueant,ne illorũ blandiloquẽtia fallant. Quanq̃ autẽ horũ pleraq; peculiarius ad eam pertinẽt ætatem,in qua rudis adhuc paulatim suppullubat ecclesia, Iudæis & gentibus admixta,ac principib9 Ethnicis obnoxia,tamẽ nihil est, unde nõ ad hæc quoq; tẽpora salutaris aliquid doctrinæ possit accõmodari,ueluti de fugienda superstitione,quæ dissidiorũ est seminarium: & sic habet speciem pietatis,ut nihil sit ueræ pietati aduersius,de stulta fiducia philosophiæ mũdanæ, de fiducia nostrorũ operũ,de negligendis his, quæ ad ceremonias pertinẽt,quo magis ad ea quæ ueræ sunt pietatis proficiam9,de merito fidei,de uitando fastu,de tolerãda alicubi min9 eruditorũ aut superstitiosiorũ imbecillitate, de mutuis obsequijs alenda cõcordia,

de ferendis

de ferēdis aliquouſq; malis principib⁹ & impijs epiſcopis,ne turbet' ordo ſtat⁹ publici,de malefactis beneficētia ſuperādis,de nō iudicādo qđ' ad te nō pertineat, de cōmode interptando qcqd recto aio fieri pōt,de cauēda inſidioſa blandiloquētia, alijsq; id gen⁹ reb⁹,in quib⁹ hodieq; cōis hoīm uita uerſat'.Sed utilitatē hui⁹ epiſtolæ æquat ac penè ſuperat difficultas,idq; mihi trib⁹ potiſſimū de cauſis accidere uidet',ſiue q; nō alibi ſermonis ordo cōfuſior, nuſq; oro hyperbatis magis hiulca, nuſq; anantapodotis crebri⁹ inabſoluta, qđ' ſubinde querit' interps Origenes,in hmōi difficultatib⁹ paſſim luctans ac laborās. Qđ' utrū interpti aut ſcribæ Tertio ſit tribuēdū,an ipſi Paulo,aliorū eſto iudiciū.Ipſe ſanè agnoſcit ſermonis impitiā, licet rerū inſcitiā depcet'. Rurſus adeo nō affectauit oronē arte humana cōpoſitā, ut eā ſibi fugiēdā etiā duxerit,ne qd hinc decederet gloriæ crucis,atq; ob id Origenes exiſtimat ſuperuacaneū eſſe,ſermonis cōpoſitionē in eo requirere.Hieronym⁹ aliâs illi uindicat oratiōis artificiū,aliâs adimit,ingenue cōfitēs è corrupto Cilicū ſermone nōnihil traxiſſe.Auguſtin⁹ etiā rhetorū ornamēta floſculoſq; ex huius depromit epiſtolis.Quin & in actis dux uerbi ē,& in epiſtola ad Corinthios priore, ſupra cæteros oēs linguis loquit'.Quis em̄,ut teſtat' Hieronym⁹,id tpis tot⁹ oriēs græce loq̄ret':tm̄ ut cōſentaneū eſt,apud Celtas nō eādē fuiſſe Rhomani ſermonis caſtimoniā,q̄ fuit Rhomæ:ita ueriſimile ē,nō parū interfuiſſe inter Cilicē græce loquentē,& Atticū.Ad hæc oronis incōmoda acceſſit hebraiſm⁹,cui⁹ idiomata paſſim refert ita græce loquēs,ut nihilo ſeci⁹ interim Hebræū agnoſcas.Alterā difficultatis cām arbitror,q; ob rerū inexplicabiliū obſcuritatē, nō alia ſit crebriorib⁹ impedita ſalebris,aut altiorib⁹ interrupta uoraginib⁹,adeo ut ipſe relicto qđ' inſtituerat exclamare cogat':O altitudo.Quid q; quædā myſteria prudēs ſic attingit, ut ceu p trāſennā dūtaxat oſtēdat,p tēporū illorū rōne,proq; captu eorū qb⁹ ſcribit,oronē attēperās.Nouerat & uiderat ille q̄dā,q̄ nephas eſſet hoī loqui,& nouit q̄ten⁹ eſſet op⁹ lacte,q̄ten⁹ cibo ſolido.Sciebat ætatū in Chriſto grad⁹,& qd cui foret adhibēdum.Hoc cōſilio Petrus apl'us apud rudē cōcionē uerba facturus de Chriſto,uirū eū noiat,deū tacet.Tertiā,opinor,crebrā ac ſubitā pſonarū mutationē,dū nūc Iudæos,nūc gētes,nūc utrinq;, mō credētes,mō incredulos reſpicit,aliâs infirmi,aliâs firmi,interim pij,interim impij,pſonā ſuſtinet.Quib⁹ rebus fit, ut lector uelut in labyrinthis ac Mæandris qbuſdā inextricabilib⁹ oberrās,nec unde ſit ingreſſus ſatis uideat,nec q̄ ſit exit⁹.Vt mihi nō min⁹ uere q; eleganter Origenes Paulū adſimilē faciat ei,q hoſpitē in opulētiſſimi cuiuſpiā principis palatiū inducat, diuerſis uiarū ambagib⁹ & cōclauiū ſeceſſib⁹ perplexū.Quædā autē procul oſtēdat,ex ditiſſimo opū theſauro,q̄dā ppius admoueat,q̄dā uideri nolit.Sæpe interim p aliud ingreſſus hoſtiū aliunde exeat,ut hoſpes ipſe miret' unde uenerit,ubi ſit,aut q̄ ſit exeundum.Agnouit hoc & Petrus apl'us in epiſtola ſecunda, teſtans eſſe in Paulinis epiſtolis,q̄dā intellectu difficilia,q̄ parū eruditi, parūq; firmi deprauarēt ad ſuā perniciem. Deniq; obſeruanda ſunt uerba quædā Paulinæ linguæ adeo peculiaria,ut aliq̄ties mutari nō queant,uelut hæc,fides,gra,corp⁹,caro,mēbra,ſpūs,mēs,ſenſus, ædificare,aliaq; huius generis. Argumenti finis.

EPISTOLAE PAVLI APOSTOLI, AD GRAECAM VERITATEM ET VETERVM LATINORVM CODICVM FIDEM RECOGNITAE PER ERASMVM ROTERODAMVM SACRAE THEOLOGIAE PROFESSOREM.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Η ΠΡΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

EPISTOLA PAVLI APOSTOLI AD RHOMANOS.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπόστολος, ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ θεοῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν, ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν, εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ.

πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ ΙΗΣΟΥ

PAVLVS seruus Iesu Christi, uocatus ad munus apostolicum, segregatus in euangelium dei, quod ante promiserat per pphetas suos, in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine Dauid, secundum carnē, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo qđ resurrexit è mortuis Iesus Christus dominus noster, per quē accepimus gratiam ac muneris apostolici functionem, ut obediatur fidei inter omnes gētes, super ipsius nomine, quorum de numero estis & uos, uocati Iesu Christi. Omnibus qui Romæ estis dilectis dei, uocatis sanctis, gratia uobis & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo.

Primū quidē grās ago deo meo per Iesum

Ιησοῦ χριστοῦ, ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δέομενος, εἴπως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνά τι μεταδῶ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, εἰς τὸ στηριχθῆναι ὑμᾶς, τοῦτο δέ ἐστι, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθην ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα σχῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις, ὀφειλέτης εἰμί. οὕτως τὸ κατ' ἐμὲ, πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν Ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ. δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται.

Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσέβειαν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ, φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσεν, τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ, ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους, διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς θεὸν ἐδοξάσαμ ἢ ηὐχαρίστησαν, ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀσύνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ, ἐμωράνθησαν,

Iesum Christum, super omnibus uobis, quòd fides uestra annunciatur in toto mundo. Testis enim mihi est deus, quē colo spiritu meo, in euāgelio filij ipsius, quòd indesinenter mentionē uestri faciam, semper in precibus meis orans, si quo modo tandem aliquando prosperū iter contingat, uolente deo, ut ueniam ad uos. Desydero enim uidere uos, ut aliquod impertiar uobis donum spirituale, quo cōfirmemini, hoc est, ut cōmunē capiam consolationē in uobis, per mutuā fidem, uestrā simul & meā. Nolo autē uos ignorare fratres, quòd sæpe ꝓposueram uenire ad uos, licet præpeditus fuerim ad hunc usque diem, quo fructum aliquē haberem inter uos quoq; , quemadmodum & inter reliquas gētes. Græcis simul & barbaris eruditis pariter ac rudibus, debitor sum: ita quantū in me est, paratus sum uobis quoq; qui Rhomæ estis, euangelizare. Non enim me pudet euangelij Christi, Potentia siquidē est dei, ad salutē omni credenti, Iudæo primū simul & Græco. Iusticia enim dei per illud patefit ex fide in fidem. Sicuti scriptum est: Iustus autē ex fide uicturus est. Palam fit enim ira dei de cœlo, aduersus omnē impietatē, & iniusticiam hominum, qui ueritatem in iniusticia detinēt: propterea quòd id quod de deo cognosci potest, manifestū est in illis. Deus enim illis patefecit. Siquidē quæ sunt inuisibilia illius, ex creatione mūdi, dum per opera intelliguntur, peruidentur, ipsaq; æterna eius potentia ac diuinitas, in hoc, ut sint inexcusabiles, ꝓpterea quòd cum deum cognouerint, nō ut deum glorificauerunt, neq; grati fuerunt, sed frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum. Cum se crederēt esse sapientes, stulti facti sunt,

mutauerūtq;

ηλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφθάρτου θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώπου, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

E Διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἵ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν, εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν τῆς θηλείας, ἐξεκαύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες. καὶ καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ, μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας, ψιθυριστάς, καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, ἄξιοι θανάτου εἰσίν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

S Διὸ ἀναπολόγητος εἶ ὦ ἄνθρωπε, πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρίνεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν δὲ ὅτι τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο ὦ ἄνθρωπε, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας, καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρῖμα τοῦ θεοῦ; ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς, καὶ

mutauerũtq; gloriã immortalis dei, per imaginẽ,nõ ſolum ad mortalis hominis ſimilitudinẽ effictam, uerũetiã uolatiliũ & quadrupedũ & reptiliũ. Quapropter tradidit illos deus per cupiditates cordiũ ſuorũ,in immunditiã,ut ignominia affi-ciant corpora ſua,inter ſe mutuo.qui cõ-mutarũt ueritatẽ eius mẽdacio,& uene-rati ſunt coluerũtq; ea quæ condita ſunt, ſupra eũ qui condidit,qui eſt laudandus in ſæcula amen. Quãobrẽ tradidit eos deus in cupiditates ignominioſas.Nam & fœminæ illorũ mutauerũt naturalem uſum,in eum qui eſt præter naturã.Simi-literq; & maſculi,relicto naturali uſu fœ-minæ,exarſerũt per appetẽtiã ſui, aliꝰ in aliũ, maſculi in maſculos fœditatẽ perpe-trantes,& præmiũ, qd̃ oportuit, erroris ſui in ſeſe recipiẽtes.Et quẽadmodũ non ꝓbauerũt,ut deũ agnoſcerẽt:ita tradidit eos deꝰ in reprobã mentẽ,ut facerẽt quæ nõ cõueniebat,repleti omĩ iniuſticia,ſcor-tatione, uerſutia, auaricia, malicia, pleni inuidia,cæde,cõtẽtione,dolo,malis præ-diti moribus, ſuſurrones, obtrectatores, dei oſores,cõtumelioſi,elati,glorioſi, ex-cogitatores malorũ, parẽtibꝰ imorigeri, expertes intelligẽtiæ, pactorũ haud q̃q̃ tenaces, alieni à charitatis affectu, neſcij fœderis,imiſericordes. Qui cũ dei iuſti-ciam nouerint,nẽpe,qꝺ ij q talia faciũt, di gni ſint morte:nõ ſolũ ea faciũt,uerũetiã aſſentiũt ijs,q faciũt. Quapropter inex cuſabilis es ô hõ,quiſq; es q iudicas. Nã hoc ipſo qꝺ iudicas alterũ,teipm cõdẽnas. Eadẽ emĩ facis tu,q iudicas.Scimꝰ aũt,qꝺ iudiciũ dei eſt ſecũdũ ueritatẽ, aduerſus eos q talia agunt.Cogitas aũt hoc ô ho-mo,qui iudicas eos qui talia faciunt,& fa cis eadem,qd̃ tu ſuffugies iudicium dei? Aut diuitias bonitatis illiꝰ,ac tolerantiæ,

E lenitatisq;

φῦ μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θησαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀποκαλύψεως δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, τοῖς μὲν καθ' ὑπομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον· τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειθομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς, καὶ ὀργή, θλῖψις, καὶ στενοχωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ κακὸν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλληνος· δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωποληψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δικαιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐνδείκνυνται τὸ ἔργον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμμαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἰδὲ σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπαύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώσκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου, πέποιθάς τε σεαυτὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει, παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχοντα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις. ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελυσσόμενος τὰ

lenitatis cp̃ cõtemnis, ignorãs, q̃ bonitas dei ad pœnitẽtiam te inuitat? Sed iuxta duritiã tuã, & cor pœnitere neſcium, colligis tibiꝑſi irã in die iræ, q̃ pateſiet iuſtũ iudicium dei, qui redditurus eſt unicuiq; iuxta facta ſua: his quidẽ qui perſeuerantes in bñfaciẽdo, gloriã & honorẽ & immortalitatẽ quærũt, uitã æternã: ijs uero qui ſunt cõtẽtioſi, & qui ueritati quidẽ nõ obtẽperãt, ſed obtẽperant iniuſticiæ, uentura eſt indignatio, & ira, afflictio, & anxietas, aduerſus omnẽ animã hoĩs perpetrantis malũ, Iudæi primũ ſimul & Græci. Gloria uero & honor & pax oĩ operanti bonũ, Iudæo primũ ſimul & Græco. Nõ em̃ eſt perſonarũ reſpectus apud deum. Quicũq; em̃ ſine lege peccauerũt, ſine lege & peribũt: & quicũq; in lege peccauerũt, per legẽ iudicabunt̃. Nõ em̃ qui audiũt legẽ, iuſti ſunt apud deũ: ſed qui legem factis exprimũt, iuſti habebunt̃. Nam cum gentes quæ legẽ non habent, natura quæ legis ſunt, fecerint, eæ legem nõ habentes, ſibiꝑſis ſunt lex, qui oſtendunt opus legis ſcriptũ in cordibus ſuis, ſimul atteſtante illorũ cõſcientia, & cogitationibus inter ſe accuſantibus, aut etiã excuſantibus, in eo die, cum iudicabit dominus occulta hominum, iuxta euangelium meum per Ieſum Chriſtum. Ecce tu Iudæus cognominaris, & acquieſcis in lege, & gloriaris in deo, & noſti uoluntatem, ac probas eximia, inſtitutus ex lege, confidiſque teipſum ducem eſſe cæcorum, lumen in tenebris uerſantium, eruditorem inſipientiũ, doctorẽ imperitorum, habentẽ formã cognitionis ac ueritatis per legem. Qui igitur doces alium, teipſum non doces. qui prædicas non furandum, furaris. qui dicis non adulterandum, adulterium cõmittis. qui execraris ſimulacra,

τὰ

τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς. ὃς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς, ἐὰν δὲ παραβάτης νόμου ᾖς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέγονεν. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυστία τὰ δικαιώματα τοῦ νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυστία αὐτοῦ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελοῦσα, σέ, τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φανερῷ Ἰουδαῖός ἐστιν, οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ ἐν σαρκὶ περιτομή, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαῖος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὗ ὁ ἔπαινος οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ Ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφέλεια τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ πάντα τρόπον. πρῶτον μὲν γάρ, ὅτι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γάρ, εἰ ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐτῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε.

Εἰ δὲ ἡ ἀδικία ἡμῶν θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρίνομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καὶ καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά. ὧν τὸ κρίμα ἔνδικόν ἐστι.

Τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως. προῃτιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι, καθὼς γέγραπται. ὅτι

simulacra, sacrilegiū admittis: qui de lege gloriaris, p legis trāsgressionē deū deho/ nestas. Nā nomē dei ꝓpter uos male au dit inter gentes: quēadmodū scriptū est. Nā circūcisio quidē prodest, si legē serua ris. Q; si transgressor legis fueris, circūci sio tua in præputiū uersa est. Ergo si præ pucium iustificationes legis seruauerit, nōne præputiū illius pro circūcisione im putabit? & iudicabit quod est ex natura præputiū, si legē seruauerit, te qui ꝑ literā & circūcisionē trāsgressor es legis? Nō is qui in manifesto Iudæus sit, Iudæus est: nec ea quæ in manifesto sit carnis circum cisio, circumcisio est: sed qui in occulto Iu dæus fuerit, is Iudæus est: & circumcisio cordis circūcisio est, quæ spiritu constat, nō litera: cuius laus nō ex hominib⁹ est, sed ex deo. Quid igit' habet in q̄ præ- III. cellat Iudæus? aut quæ utilitas circūcisio nis? Multū ꝑ omnē modū. Nam primū quidē illud, q̄d illis cōmissa sunt oracula dei. Quid em̄, si quidā fuerunt increduli? Num incredulitas illorū, fidē dei faciet ir ritam? Absit. Imò sit deus uerax, omnis aūt homo mēdax. Quēadmodū scriptū est: Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cū iudicaris. Q d' si iniusticia no stra, dei iusticiā cōmendat, quid dicem⁹? Num iniustus deus, qui inducat irā? Hu mano more loquor. Absit. Nā quō iudi cabit deus mundū? Etem̄ si ueritas dei, ꝑ meum mendaciū excelluit, in gloriā ipsius, quid posthac & ego ueluti pcōr iudicor? Ac nō poti⁹ (quēadmodū de no bis male loquunt', & sicut q̄dā aiunt nos dicere) faciamus mala, ut ueniant bona. Quor dānatio iusta ē. Quid igit'? ꝓcelli mus eos? Nullo mō. Nā ante causis red ditis ostendimus & Iudæos & Græcos oēs pcō esse obnoxios, sicut scriptū est:

ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδὲ εἷς, οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρεώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν, ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν, ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας γέμει, ὀξεῖς οἱ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα. σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν, καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν. οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή. πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν πάρεσιν τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ.

Ποῦ οὖν ἡ καύχησις; ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεός, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ

Nō est iustus,ne unꝰ qdē,nō est q intelligat,nō est q exqrat deū, oēs deflexerūt: simul inutiles facti sunt,nō est q exerceat bonitatē,nō est usq; ad unū. Sepulchrū apertū guttur eorū, linguis suis ad dolū usi sunt, uenenū aspidū sub labijs eorū. Quorū os execratione & amarulētia plenū est,ueloces pedes illoꝝ ad effundēdū sanguinē. Cōtritio & calamitas in uijs eorum,& uiā pacis nō cognouerūt. Nō est timor dei corā oculis eorū. Scimꝰ autē,qꝛ q̄cūq; lex dicit,his qui in lege sunt,dicat: ut oīe os obturet,& obnoxiꝰ fiat totus mūdus deo,ꝓpterea qꝛ ex operibus legis nō iustificabit oīs caro in cōspectu eiꝰ. Per legē em̄ agnitio peccati. Nunc uero absq; lege iusticia dei manifestata est,dū cōprobat testimonio legis ac ꝓphetarū. Iusticia uero dei per fidē Iesu Christi in oēs,& sup oēs eos qui credunt. Non em̄ est distinctio. Oēs em̄ peccauerūt, ac destituunt gloria dei. Iustificant autē gratis per illius gratiā, per redemptionē quæ est in Christo Iesu, quem ꝓposuit deus recōciliatorē, per fidē interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iusticiæ suæ,propter remissionē præteritorū peccatorū,quæ deus tolerauit,ad ostendendam iusticiam suam, in præsenti tēpore: in hoc,ut ipse sit iustus:& iustificans eum qui est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Excluſa est. Per quam legem? Operum? Non, imò per legem fidei. Arbitramur igitur fide iustificari hominē absq; operibus legis. An Iudæorū deus tantum? An non & gentium? Certe & gentium. Quandoquidem unus deus, qui iustificabit circumcisionē ex fide, & præpuciū per fidem. Legem igitur irritam facimus per fidem? Absit. Imò legem stabilimꝰ.

Quid igitur dicemꝰ inuenisse Abrahā patrem

τὸν πατέρα ἡμῶν εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν. τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δαβὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων. μακάριοι, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ, ᾧ οὐ μὴ λογίσηται κύριος ἁμαρτίαν. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος, ἐπὶ τὴν περιτομὴν, ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομὴν, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην, καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι τοῖς ἴχνεσι τῆς πίστεως, τῆς ἐν ἀκροβυστίᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγγελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κληρονόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης πίστεως. εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονόμοι, κεκένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ γὰρ νόμος ὀργὴν κατεργάζεται. οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πίστεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν. καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, κατέναντι, οὗ ἐπίστευσε

patrē noſtrū ſcd'm carnē? Nā ſi Abrahā ex operib⁹ iuſtificatus fuit, habet qd' glorietur, at nō apud deū. Quid em̄ ſcriptura dicit? Credidit autē Abraham deo, & imputatū eſt ei ad iuſticiam. Ei uero qui operat', merces nō imputat' ſcd'm gratiā, ſed ſcd'm debitū. Porrò ei qui nō operatur, ſed credit in eum qui iuſtificat impiū, imputat' fides ſua ad iuſticiā. Quēadmodum & Dauid explicat beatificationem hominis, cui deus imputat iuſticiā abſq; operibus. Beati, quorū remiſſæ ſunt iniquitates, & quorū obtecta ſunt peccata. Beatus uir, cui nō imputabit dn̄s peccatum. Beatificatio igitur hæc, in præpuciū tantū, an & in circūciſionē deuenit? Dicimus em̄, quod imputata fuerit Abrahæ fides ad iuſticiā. Quomō ergo imputata eſt? cum eſſet in circūciſione, an cum eſſet in præpucio? Non in circūciſione, ſed in præpucio. Et ſignū accepit circūciſionis, ſignaculum iuſticiæ fidei, quæ fuerat in præpucio, ut eſſet pater omnium credentium per præpuciū, ut imputaret' & illis iuſticia, pater inquā circūciſionis, ijs qui nō ſolum genus ducerēt à circūciſis, uerū etiā ingrederent' ueſtigijs fidei, quæ fuit in præpucio patris noſtri Abrahæ. Non em̄ per legē promiſſio contigit Abrahæ, aut ſemini eius, illum hæredē fore mundi, ſed per iuſticiam fidei. Etenim ſi ij qui ad legē pertinent, hæredes ſunt: inanis facta eſt fides, & irrita facta eſt promiſſio. Nam lex iram operatur. Siquidē ubi nō eſt lex, ibi nec tranſgreſſio eſt. Idcirco ex fide datur hæreditas, ut ſecundū gratiā, ut firma ſit pmiſſio uniuerſo ſemini, nō ei, qd' eſt ex lege tantū, uerumetiā ei, qd' eſt ex fide Abrahæ, qui eſt pater omniū noſtrum. Sicut ſcriptum eſt: Patrē multarum gentium cōſtitui te, nimirum ad

ἐπίστευσε

ἐπίσθυσε θεοῦ, τῶ ζωοποιοῦντ☉ τοὺς νε-
κροὺς, καὶ καλοῦντ☉ τὰ μὴ ὄντα, ὡς ὄν-
τα, ὃς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίσθυσεν,
εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐ-
θνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσαι τὸ σπέρ-
μα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίσει, οὐ κα-
τενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρωμένον,
ἑκατονταέτης που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέ-
κρωσιν τῆς μήτρας Σάρρας, εἰς δὲ τὴν ἐπαγ-
γελίαν τοῦ θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλ-
λ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίσει, δοὺς δόξαν τῶ
θεῶ, καὶ πληροφορηθεὶς, ὅτι ὃ ἐπήγγελ-
ται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆσαι. διὸ καὶ ἐλο-
γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. οὐκ ἐγράφη δὲ
δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη αὐτῷ, ἀλλὰ
καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζεσθαι, τοῖς
πισεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα ἰησοῦν τὸν
κύριον ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, ὃς παρεδόθη διὰ
τὰ παραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη διὰ
τὴν δικαιοσύνην ἡμῶν.

Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίσεως, εἰρήνην ἔ-
χομεν πρὸς τὸν θεὸν, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰη-
σοῦ χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐ-
σχήκαμεν τῇ πίσει εἰς τὴν χάριν ταύτην,
ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆ
δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυ-
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες, ὅτι ἡ
θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπο-
μονὴ δοκιμήν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ
ἐλπὶς οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ
ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνεύ-
ματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Ετι γὰρ χριστὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν
κατὰ καιρὸν, ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις
γὰρ ὑπὲρ δικαίου τις ἀποθανεῖται. ὑπὲρ
γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τάχα τις καὶ τολμᾷ ἀ-
ποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην
εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄν-
των ἡμῶν, χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε. πολ-
λῶ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῶ αἱ-
ματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς

ὀργῆς

exemplum dei cui crediderat, qui uitæ re-
stituit mortuos: ac uocat ea quæ nō sunt,
tanq̄ sint: qui præter spem sub spe credi-
dit, se fore patrē multarū gentium, iuxta
id quod dictum est: Sic erit semē tuū. Ac
non infirmatus fide, haud consyderauit
suum ipsius corpus iam emortuum, cum
centū ferè natus esset annos, nec emor-
tuam uuluam Saræ: uerū ad p̄missionē
dei nō hæsitabat ob incredulitatem, sed
robustus factus est fide, tribuens gloriā
deo: certa persuasione cōcepta, qd̄ is qui
promiserat, idem potens esset & præsta-
re. Quapropter etiā imputatū est illi ad
iusticiā. Non scriptū est autē p̄pter illū
tantū, imputatū fuisse illi, sed etiā p̄pter
nos, quib⁹ imputabit̄, credētib⁹ in eum,
qui excitauit Iesum dn̄m nostrū à mor-
tuis, qui traditus fuit propter peccata no
stra, & excitatus est p̄pter iustificationē
nostri. ¶ Iustificati igitur ex fide, pacem V
habemus erga deum, per dn̄m nostrum
Iesum Christū: per quē & cōtigit nobis,
ut fide perduceremur in gratiā hanc, in
qua stamus & gloriamur sub spe gloriæ
dei. Nec id solum, uerumetiā gloriamur
super afflictionibus: scientes, q̄ afflictio
patientiā pariat, patiētia uero probatio-
nem, probatio autē spem. Porrò spes nō
pudefacit, q̄ dilectio dei effusa sit in cor-
dibus nostris, per spiritū sanctū qui da-
tus est nobis. Christus em̄, cū adhuc esse
mus infirmi iuxta temporis rationē, pro
impijs mortuus est. Nam uix pro iusto
quisq̄ morietur. Siquidē pro bono for-
sitan aliquis etiam mori sustinet. Com-
mendat autem suam charitatem erga
nos deus, quod cum adhuc essemus pec-
catores, Christus pro nobis mortuus fu-
it. Multo igitur magis iustificati nunc
sanguine eius, seruabimur per eum ab

ira,

ὀργῆς. Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κατηλλάγημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν ἐλάβομεν. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. Ἄχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

14 Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος.

15 Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρισμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑνὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα. τὸ μὲν γὰρ κρῖμα ἐξ ἑνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτωμάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἑνός, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χάριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες, ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου, ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. Νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα. οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις, ἵνα ὥσπερ ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία

ira. Nam si cum inimici essem⁹, recõciliati fuimus deo per mortẽ filij eius, multo magis reconciliati seruabimur per uitam ipsius. Non solum autẽ hoc, uerũetiã gloriantes in deo per dñm nostrum Iesum Christum, per quem nunc recõciliationẽ assecuti sumus. Propterea, quẽadmodũ ꝑpter unum hominẽ peccatũ in mundũ introijt, ac propter peccatum mors, & sic in omnes homines morꝭ peruasit, quatenus omnes peccauimus. Vsq; ad legẽ enim peccatũ erat in mundo, porrò peccatum non imputatur, cum non est lex. Imò regnauit mors ab Adam usque ad Mosen, in eos quoq; qui nõ peccauerant ad similitudinẽ transgressionis Adam, qui typum gerit illius futuri. At non ut peccatũ, ita & donũ. Nam si unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia dei, & donũ per gratiã, quæ fuit unius hominis Iesu Christi, in multos exuberauit. Et nõ sicut per unum qui peccauerat, uenerat mors, ita donum. Nam condemnatio quidẽ ex uno delicto ad condemnationẽ, donum autẽ ex multis delictis ad iustificationẽ. Etenim si per unius delictum mors regnauit per unũ, multo magis ij, qui exuberantiã gratiæ & doni iusticiæ accipiunt, per uitam regnabunt autore uno Iesu Christo. Itaq; sicut per unius delictũ ꝑpagatũ est malũ in oẽs homines ad cõdẽnationẽ, ita & per uni⁹ iustificationẽ ꝑpagat bonũ in oẽs homines ad iustificationẽ uitæ. Quẽadmodum em̃ per inobedientiam unius hominis, peccatores cõstituti fuimus multi, ita per obedientiam unius, iusti constituentur multi. Cæterũ lex obiter subijt, ut abundaret delictum. Vbi uero exuberauit peccatũ, ibi magis exuberauit gratia: ut quẽadmodũ regnauerat peccatũ

ῳ τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χάρις βασι-
λεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώνιον,
διὰ ιησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

in morte, sic & gratia regnaret per iusti-
ciam ad uitam æternam, per Iesum Chri
stum. Quid igitur dicemus? Manebi VI
mus in peccato, ut gratia abundet? Ab-
sit. Qui mortui sumus peccato, quomo-
do posthac uiuem⁹ in eodē? An igno-
ratis, quod quicunq; baptizati sumus in
Christum Iesum, in mortē eius baptiza-
ti sumus? Sepulti igitur sumus unà cum
illo per baptismū in mortem, ut quem-
admodū excitatus est Christus ex mor-
tuis, per gloriam patris, ita & nos in no-
uitate uitæ ambulemus. Nam si insititi
facti sumus illi per similitudinem mor
tis eius, nimirum & resurrectionis parti-
cipes erimus: illud sciētes, qd uetus ille
noster homo cum illo crucifixus est, ut
aboleretur corpus peccati, ut posthac nō
seruiamus peccato. Etenim qui mortuus
est, iustificatus est à peccato. Q; si mor-
tui sumus cum Christo, credimus, qd &
uiuemus cum illo. Scientes, qd Christus
excitatus à mortuis, non amplius moritᵉ:
mors illi nō amplius dominaᵗ. Nam q⁹
mortu⁹ fuit, peccato mortuus fuit semel:
qd autē uiuit, uiuit deo. Ita & uos existi
mate uosipsos, mortuos quidē esse pctō,
uiuētes aūt deo per Christū Iesum dn̄m
nostrū. Ne regnet igitᵉ peccatū in mor
tali uestro corpore, ut obediatis illi per
cupiditates ei⁹. Neq; accōmodetis mem
bra uestra, arma iniusticiæ peccato, sed
accōmodetis uosmetipsos deo, uelut ex
mortuis uiuentes, & membra uestra ar-
ma iusticiæ deo. Peccatū enim uobis nō
dominabitur. Non enim estis sub lege,
sed sub gratia. Quid igitur? Peccabi-
mus, quod non simus sub lege, sed sub
gratia? Absit. An nescitis, quod cui ac-
cōmodatis uosipsos seruos ad obedien-
dum, eius serui estis, cui obeditis, siue

Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο.
οἵτινες ἀπεθάνομεν τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι
ζήσομεν ἐν αὐτῇ;

ἢ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς
χριστὸν ιησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθημεν; συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ
βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, ἵνα ὥσπερ
ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δόξης τοῦ
πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς
περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγόνα-
μεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκον
τες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνε-
σταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρ-
τίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανών, δεδικαίωται ἀπὸ
τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνομεν σὺν χρι-
στῷ, πιστεύομεν, ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ.
εἰδότες, ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ
ἔτι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκ ἔτι
κυριεύει. ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέ
θανεν ἐφάπαξ. ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτως
καὶ ὑμεῖς λογίζεσθε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν
εἶναι τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ τῷ θεῷ ἐν χρι
στῷ ιησοῦ τῷ κυρίῳ ὑμῶν.

μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ
θνητῷ ὑμῶν σώματι, εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ
ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ. μηδὲ παρίσανε-
τε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῇ ἁμαρ-
τίᾳ, ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς
ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα
δικαιοσύνης τῷ θεῷ. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν
οὐ κυριεύσει. οὐ γάρ ἐστε ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ
χάριν. τί οὖν; ἁμαρτήσομεν, ὅτι οὐκ ἐσμὲν
ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ ὑπὸ χάριν; μὴ γένοιτο. οὐκ
οἴδατε, ὅτι ᾧ παρίστανετε ἑαυτοὺς δούλους
εἰς ὑπακοήν, δοῦλοί ἐστε, ᾧ ὑπακούετε, ἤτοι
ἁμαρτίας

ἁμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακοῆς εἰς δικαιοσύνην; χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας, ὑπηκούσατε δὲ ἐκ καρδίας εἰς ὃν παρεδόθητε τύπον διδαχῆς. ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. ἀνθρώπινον λέγω διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. ὥσπερ γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ, εἰς τὴν ἀνομίαν, οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ, εἰς ἁγιασμόν. ὅτε γὰρ δοῦλοι ἦτε τῆς ἁμαρτίας, ἐλεύθεροι ἦτε τῇ δικαιοσύνῃ. τίνα οὖν καρπὸν εἴχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐπαισχύνεσθε; τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος. νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας, θάνατος. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

peccati ad mortem, siue obediētiæ ad iustitiam? Gratia autem deo, quod fuistis quidē serui peccati, sed obedistis ex animo, in eam in quā traducti estis formā doctrinæ. Cæterū liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ. Humanū quiddam dico, ppter infirmitatē carnis uestræ. Quēadmodū em̄ præbuistis membra uestra serua immundiciæ & iniquitati, ad aliam atq; aliā iniqtatē, sic & nūc præbete membra uestra serua iustitiæ, ad sctificationē. Cum em̄ serui essetis peccati, liberi eratis iustitiæ. Quē igitur fructum habebatis tunc in his, de quibus nunc erubescitis? Nam finis illorū mors. Nunc uero manumissi à peccato, serui autem facti deo, habetis fructum uestrū in sanctificationem, finem autē uitam æternā. Etenim autoramenta peccati, mors: donum autē dei, uita æterna, per Christum Iesum dominum nostrū.

ΙΖ Ἢ ἀγνοεῖτε ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ; ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν;

VII Aut ignoratis fratres (scientib⁹ enim legem loquor) quod lex tantisper dominetur homini, quoad ea uixerit? Nam uiro obnoxia mulier, uiuenti uiro alligata est per legem, quod si mortuus fuerit uir, liberata est à lege uiri. Proinde uiuente uiro, adultera iudicabitur, si se iunxerit alteri uiro. Sin autem mortuus fuerit uir, libera est à iure uiri: ut non sit adultera, si iuncta fuerit alteri uiro. Itaq; fratres mei, uos quoq; mortificati estis legi per corpus Christi, ut iungeremini alteri, nimirum ei qui ex mortuis surrexit, ut fructificemus deo. Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt per legē, uigebant in membris nostris ad fructificandum morti. Nunc autem liberati sumus à lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus, per nouitatem spiritus, & non per uetustatem literæ. Quid ergo dicemus? Lex

ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις. Ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπιθυμίαν. Χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. καὶ εὑρέθη μοι ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς, ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. Ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμοὶ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῇ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς.

Οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν. Ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. Ὃ γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω. Οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός. Νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ, ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοὶ, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. Τὸ γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω ἐγὼ, τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς

Lex peccatū est? Absit. Sed peccatū non cognoui, nisi per legem. Nam & concupiscentiam non nouissem, nisi lex dixisset: nō cōcupisces. Sed occasione accepta, peccatum per præceptum genuit in me omnē cōcupiscentiā. Siquidē absq; lege, peccatū erat mortuū. Ego autē uiuebam sine lege quondam. Porrò ueniēte mandato, peccatū reuixit: ego uero mortuus sum. Et repertū est, mandatū qd' institutum erat ad uitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatū occasione accepta per præceptū, decepit me: & per illud occidit. Itaq; lex ipsa quidē sancta, & præceptū sanctum ac iustum & bonū. Ergo quod bonū erat, mihi factum est mors? Absit. Imò peccatū. Vt appareret peccatū, per id quod erat bonū mihi gignere mortē, ut fieret maiorē in modum peccans peccatū per præceptū. Scimus enī, qd' lex spiritualis est. At ego carnalis sum, uenditus sub peccatū. Quod enim ago, non probo. Non enim quod uolo, hoc facio: sed quod odi, hoc ago. Si uero quod nō uolo, hoc facio, cōsentio legi, quod bona sit. Nunc autem non iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatū. Noui enim, quod nō habitet in me, hoc est, in carne mea bonum. Nam uelle adest mihi, at ut faciam bonum, non reperio. Non enim quod uolo, facio bonum, sed quod non uolo malum, hoc ago. Porrò si quod non uolo ego, hoc facio: nō iam ego perpetro illud, sed inhabitans in me peccatum. Reperio igitur per legem uolenti mihi facere bonum, quod mihi malum adiunctum sit. Delectat enī me lex dei secundum internum hominem. Sed uideo aliam legem in membris meis, rebellantem legi mentis meæ, & captiuum reddentem me legi peccati, quæ est in membris

μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας. οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν, ἐν τῇ σαρκὶ, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος. τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνημα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες, θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν, τὸ δὲ πνεῦμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ ἐγείραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγείρας τὸν χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν.

Ἄρα οὖν ἀδελφοὶ ὀφειλέται ἐσμὲν, οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνεύματι τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε. ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ.

mẽbris meis. Miser ego homo, quis me eripiet ex hoc corpore morti obnoxio? Gratias ago deo per Iesum Christum dñm nostrũ. Itaq; idem ego mẽte quidẽ seruio legi dei, carne uero legi peccati.

Nulla igitur nunc est cõdemnatio, his qui insiti sunt Christo Iesu, qui nõ iuxta carnẽ uersant, sed iuxta spiritũ. Nam lex spiritus uitæ per Christum Iesum, liberũ me reddidit à iure peccati & mortis. Etenim qd lex præstare nõ poterat, ea parte qua imbecillis erat per carnem, hoc deus proprio filio, misso sub specie carnis peccato obnoxiæ, præstitit, ac de peccato cõdemnauit peccatũ per carnẽ, ut iustificatio legis impleret in nobis: qui nõ scd'm carnẽ uersamur, sed scd'm spiritũ. Nam qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant. at qui spirituales, quæ spũs sunt. Nam affectus carnis, mors est. Affectus uero spiritus, uita & pax. Propterea q affectus carnis, inimicitia est aduersus deũ: nam legi dei nõ subdit, siquidẽ ne potest qui dem. Qui uero in carne sunt, deo placere nõ possunt. Vos autẽ non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quod si quis spiritũ Christi nõ habet, hic nõ est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidẽ mortuũ est propter peccatum, spiritus autẽ uita est propter iustificationẽ. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, is qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritũ inhabitantẽ in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nõ carni, ut secundum carnem uiuamus. Nam si secundum carnẽ uixeritis, moriemini. Q d' si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etẽ qui cunq; spiritu dei ducunt, hi sunt filij dei.

VIII Nulla igitur, mea de His aqua, nõ ẽm hẽt, Nel ẽsto absorpsum Spũ Christi, Nam Chs spũs vit. qui spũlis est, & pacis vit. affectionis ac vitalis Libertatio mea a Chsto pdẽ & arma mea nos a Chsto pdẽ & arma hẽ hoc remedio Chs Mors, ẽtiã mãlis nõ est & ob affectus, nõ possit effici nõ subiici Legi dei, Nec Humana sa Chsti ministra nõ possunt. Vos autẽ non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in uobis. Quod si quis spiritũ Christi nõ habet, hic nõ est eius. Porrò si Christus in uobis est, corpus quidẽ mortuũ est propter peccatum, spiritus autẽ uita est propter iustificationẽ. Quod si spiritus eius qui excitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis, is qui excitauit Christum ex mortuis, uiuificabit & mortalia corpora uestra, propter ipsius spiritũ inhabitantẽ in uobis. Proinde fratres, debitores sumus, nõ carni, ut secundum carnem uiuamus. Nam si secundum carnẽ uixeritis, moriemini. Q d' si spiritu facta corporis mortificetis, uiuetis. Etẽ qui cunq; spiritu dei ducunt, hi sunt filij dei. Non enim

οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς
φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ
κράζομεν, ἀββᾶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνεῦμα
συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν
τέκνα θεοῦ. Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. κλη
ρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ,
εἴπερ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν.
λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήμα-
τα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δό-
ξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. ἡ γὰρ ἀπο-
καραδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκάλυ-
ψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ
γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ
ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλ-
πίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσε-
ται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν
ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ.
οἴδαμεν γὰρ, ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συνεν-
δύει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ,
ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύμα-
τος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς
στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν
ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ
γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπο-
μένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς. ὃ γὰρ βλέπει τὶς, τί
καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζο-
μεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. ὡσαύ-
τως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνεται
ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσεύξό-
μεθα καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ
πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, στενα-
γμοῖς ἀλαλήτοις. ὁ δὲ ἐραυνῶν τὰς καρ-
δίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ πνεύματος,
ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁγίων. οἴδα-
μεν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν πάντα
συνεργεῖ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν
κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προ-
ώρισε, συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐ-
τοῦ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολ-
λοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ

Non enim accepistis spiritum seruitutis
iterū ad timorem, sed accepistis spiritum
adoptionis: per quē clamamus, abba pa
ter. Idē spiritus testatur unà cū spiritu no
stro, qd' simus filij dei. Q; si filij, igitur &
hæredes. Hæredes quidē dei, cohæredes
autē Christi. Siquidē simul cum eo pati-
mur, ut & unà cū illo glorificemur. Nam
reputo, nō esse pares afflictiones præsen
tis tēporis ad gloriā, quæ reuelabit' erga
nos. Etenim solicita creaturæ expectatio
expectat ut palàm fiant filij dei. Quippe
uanitati creatura subiacet: nō uolens, sed
propter eum, qui subiecit illam sub spe.
Quoniā & ipsa creatura liberabitur à ser
uitute corruptionis, in libertatē gloriæ fi-
liorum dei. Scimus em̄, qd' omnis creā-
tura congemiscit, simul; nobiscū partu-
rit usq; ad hoc tempus. Non solum autē
illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus ha-
bemus, & nos ipsi in nobisipsis gemim⁹,
adoptionē expectantes, redemptionem
corporis nostri. Siquidem spe seruati su-
mus, porrò spes si uideatur, non est spes.
Quod em̄ quis cernit, cur idem speret? Si
uero qd' nō uidemus, speram⁹, id per pa
tientiam expectam⁹. Cōsimiliter autē &
spiritus auxiliatur infirmitatib⁹ nostris.
Siquidē hoc ipsum, quid oraturi simus,
ut oportet, nō nouim⁹: uerū ipse spiritus
intercedit p nobis, gemitib⁹ inenarrabi-
libus. At ille qui scrutat' corda, nouit quis
sit sensus spiritus: quoniā secundū deum
intercedit pro sanctis. Scimus autē, qd'
his qui diligunt deum, omnia simul adiu
mento sunt in bonum, nimirum his qui
iuxta propositū uocati sunt. Quoniam
quos præsciuerat, eosdem & præfiniuit,
cōformes imaginis filij sui, ut ipse sit pri-
mogenitus inter multos fratres. Porrò
quos prædefinierat, eosdē & uocauit. Et

ὃυς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, ὃυς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. Τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅσγε τοι ἰδίου ὑοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάν-
κγ τα ἡμῖν χαρίσεται; Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαιῶν. Τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς, ὅς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοι θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τοι ἀγάπης τοι θεοῦ; Θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; καθὼς γέγραπται. ὅτι ἕνεκά σου θανατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίσθημεν ὡς πρόβατα σφαγῆς. Ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν, διὰ τοι ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. Πέπεισμαι γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτέ τις κτίσις ἑτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τοι ἀγάπης τοῦ θεοῦ, τοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τοῦ κυρίῳ ἡμῶν.

κδ Ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμμαρτυρούσης μοι τοι συνειδήσεώς μου, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδιάλειπτος ὀδύνη τῇ καρδίᾳ μου. Ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοι Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα, οἵ τινές εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ ὑοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγγελίαι, ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς, τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

κ Οὐχ οἷον δὲ, ὅτι ἐκπέπτωκεν ὁ λόγος τοι θεοῦ. Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι Ἰσραήλ. οὐδ' ὅτι εἰσὶ σπέρμα ἀβραάμ, πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, τουτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τοι σαρκὸς, ταῦτα τέκνα

quos uocauit, eos & iustificauit. Quos autē iustificauit, hos & glorificauit. Quid igitur dicemus ad hæc? Si deus ꝓ nobis, quis cōtra nos? Qui proprio filio nō pepercit, sed ꝓ nobis om̄ib⁹ tradidit illum, qui fieri potest, ut nō & cū eodē om̄ia nobis donet? Quis intentabit crimina aduersus electos dei? Deus est qui iustificat. Quis ille, qui cōdēnet? Christus est, qui mortuus est, imò qui & suscitat⁹ est, qui etiā est ad dexterā dei, qui & intercedit pro nobis. Quis nos separabit à dilectione dei? num afflictio? num angustia? num persecutio? num fames? num nuditas? num periculum? num gladius? Quēadmodū scriptū est: Propter te morti tradimur tota die, habiti sumus uelut oues destinatæ mactationi. Verū in his om̄ib⁹ superam⁹, per eū qui dilexit nos. Nam mihi persuasum habeo, qd' neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; ꝑtātes, neq; instantia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝓfunditas, neq; ulla creatura alia poterit nos separare à dilectione dei, q̄ est in Christo Iesu dn̄o nostro. Veritatē dico in Christo, non mentior, attestante mihi simul cōscientia mea, ꝑ spm̄ sanctū, ꝙ dolor mihi sit magnus, & assiduus cruciat⁹ cordi meo. Optarim em̄ ego ipse, anathema esse à Christo ꝓ fratrib⁹ meis, cognatis meis scd'm carnē, qui sunt Israëlitæ, q̄rū est adoptio, & gloria, & testamēta, & legis cōstitutio, & cult⁹, & ꝓmissiones, q̄rū sunt pr̄es, & ij ex qb⁹ est Christ⁹, q̄tū attinet ad carnē, qui est in om̄ib⁹ de⁹ laudandus in sæcula. amē. Nō autē hæc loq̄r qd' exciderit sermo dei. Non enim om̄es qui sunt ex Israël, sunt Israël, neq; quia sunt semen Abrahæ, statim oēs filij, sed ꝑ Isaac noīabitur tibi semē, hoc ē, nō q filij carnis, hij

IX

E filij

τέκνα τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς σπέρμα. Ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος. Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. Μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ πρόθεσις μένῃ, οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ. Ὅτι ὁ μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι. Καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα.

Τί οὖν ἐροῦμεν; Μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; Μὴ γένοιτο. Τῷ γὰρ Μωσῇ λέγει. Ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτιρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. Ἄρα οὖν, οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραώ. Ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε. Ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.

Ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει. Ἐρεῖς οὖν μοι. Τί ἔτι μέμφεται; Τῷ γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκε; Μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; Μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, Τί με ἐποίησας οὕτως; Ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν; Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγκεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ προητοίμασεν εἰς δόξαν, οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐθνῶν. Ὡς καὶ ἐν τῷ Ὡσηὲ λέγει. Καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου, καὶ τὴν οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. Καὶ ἔσται ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἐρρέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.

filij dei: sed qui sunt filij promissionis, recensentur in semen. Promissionis em̃ sermo hic est. In tẽpore hoc ueniam, & erit Saræ filius. Non solum autẽ hoc, sed & Rebecca ex uno conceperat Isaac patre nostro: nõdum em̃ natis pueris, cũ neq; boni quippiam fecissent neq; mali, ut secundum electionẽ propositũ dei maneret: non ex operibus, sed ex uocante, dictum est illi: Maior seruiet minori. Sicut scriptũ est: Iacob dilexi, Esau uero odio habui. Quid igitur dicemus? Num iniusticia est apud deum? Absit. Nam Mosi dicit: Miserebor, cuiuscunq; miserebor: & commiserabor, quemcunq; commiseror. Itaq; non uolentis est, neq; currentis, sed miserẽtis dei. Dicit em̃ scriptura Pharaoni: In hoc ipsum te excitaui, ut ostendam in te potentiã meam, & ut annunciet nomẽ meũ in tota terra. Itaq; cui uult: miseret: quẽ autẽ uult, indurat. Dices ergo mihi: Quid adhuc conqueritur? Nam uoluntati illius quis restitit? Atqui ò homo, tu quis es, qui ex aduerso respõdes deo? Num dicet figmentũ, ei qui finxit: cur me finxisti ad hunc modum? An nõ habet ptãtem figulus luti, ut ex eadẽ massa, fingat aliud quidẽ uas in honorẽ, aliud uero in ignominiã? Q̃ si deus uolens ostẽdere irã, & notã facere potẽtiã suam, tulit multa animi lenitate uasa iræ, apparata in interitũ, & ut notas faceret diuitias gloriæ suæ, erga uasa misericordiæ, quæ præparauerat in gloriã, Quos & uocauit nimirũ nos, nõ solũ ex Iudæis, uerũetiã ex gentib9. Quẽadmodum & Osee dicit: Vocabo populũ qui meus nõ erat, populũ meũ: & eam quæ dilecta nõ erat, dilectam. Et erit in loco, ubi dictũ fuerat eis: Non populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiuentis.

κθ Ησαΐας δὲ κράζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ. Ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα σωθήσεται. Λόγον γὰρ συντελῶν καὶ συντέμνων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον συντετμημένον ποιήσει κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ καθὼς προείρηκεν Ησαΐας. Εἰ μὴ κύριος σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα, ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡμοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ διώκοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δικαιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ διώκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ ἔφθασε. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου. Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ προσκόμματος. Καθὼς γέγραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται.

λα Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἔστιν εἰς σωτηρίαν. Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν. Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι.

λβ Μωσῆς γὰρ γράφει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ τοῦ νόμου, Ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τοῦτέστι Χριστὸν καταγαγεῖν. Ἢ, Τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τοῦτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Ἀλλὰ τί λέγει; Ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ στόματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τοῦτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. Ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ.

Καρδίᾳ

Esaias autē clamat ſuper Iſraël: Si fuerit numerus filiorum Iſraël, ut arena maris, reliquiæ ſaluæ erunt. Sermonē enim perficiēs & abbreuians cum iuſticia, quoniam ſermonē abbreuiatū faciet dominus in terra. Et quēadmodū prius dixit Esaias: Niſi dñs Sabaoth reliquiſſet nobis ſemē, ut Sodoma facti fuiſſemus, & Gomorræ aſſimilati fuiſſem⁹. Quid igit dicem⁹? Quod gētes quæ nō ſectabant iuſticiā, apprehenderunt iuſticiā, iuſticiā aūt eam quæ eſt ex fide. Cōtra, Iſraël, qui ſectabat legē iuſticiæ, ad legē iuſticiæ nō peruenit. Propter qd? Quia non ex fide, ſed tanq̄ ex opib⁹ legis. Impegerūt em in lapidē offendiculi. Quēadmodū ſcriptum eſt: Ecce pono in Sion lapidē offendiculi, & petram offenſionis: & omis qui credit in eo, nō pudefiet. Fratres, propenſa quidē uoluntas cordis mei, & deprecatio quæ fit ad deum, pro Iſraël eſt ad ſalutē. Teſtimoniū em illis perhibeo, quod ſtudiū dei habent, ſed nō ſecundū ſcientiam. Nam ignorantes dei iuſticiā, & propriam iuſticiam quærentes conſtituere, iuſticiæ dei non fuerunt ſubditi. Nam perfectio legis Chriſtus, ad iuſtificationem omni credenti. Moſes enim ſcribit de iuſticia quæ eſt ex lege, quod qui fecerit ea homo, uiuet per illa. Cæterum quæ ex fide eſt iuſticia, ea ſic loquit: Ne dixeris in corde tuo: Quis aſcendet in cœlum? Hoc eſt Chriſtum ex alto deducere. Aut, quis deſcendet in abyſſum? Hoc eſt Chriſtum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te uerbum eſt, in ore tuo, & in corde tuo. Hoc eſt, uerbum fidei, quod prædicamus. Nempe ſi confeſſus fueris ore tuo dominum Ieſum, & crediderīs in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, ſalu⁹ eris.

καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ γραφή. πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἕλληνος. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

Πῶς οὖν ἐπικαλέσονται, εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ πιστεύσουσιν, οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χωρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξωσιν, ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσι; καθὼς γέγραπται. ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθά. Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει. κύριε τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς. Ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥήματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν; Μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ; πρῶτος Μωσῆς λέγει. Ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς. Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει. Εὑρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν, ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει. ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα.

Λέγω οὖν, μὴ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ; μὴ γένοιτο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμί, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. Οὐκ ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴδατε, ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραήλ, λέγων. κύριε, τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν, κἀγὼ ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακισχιλίους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτως οὖν καὶ

Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis qui fidit illi, non pudefiet. Non enim est distinctio uel Iudæi, uel Græci. Nam idem dns omnium, diues in omnes inuocantes se. Quisquis enim inuocauerit nomen dni, saluus erit. Quo igitur inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Quo autem credent ei de quo non audierunt? Quo autem audient absq; prædicante? Quo autem prædicabunt, nisi missi fuerint? Sicut scriptum est: Quam speciosi pedes annunciantium pacem, annunciantium bona. At non omnes obedierunt euangelio. Esaias enim dicit: Dne, quis credidit sermonibus nostris? Ergo fides ex auditu est: auditus autem per uerbum dei. Sed dico, an non audierunt? Atqui in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terrarum uerba illorum. Sed dico: Nunquid non cognouit Israel? Primus Moses dicit: Ego ad æmulationem prouocabo uos per gentem quæ non est gens, per gentem stultam ad iram cómouebo uos. Esaias autem post hunc audet, ac dicit: Inuentus sui his, qui me non quærebant: cóspicuus factus sum his, qui de me non interrogabant. Aduersus Israel autem dicit: Toto die expandi manus meas ad populum non credentem, & cótradicentem. Dico igitur: Num repulit deus populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum, ex semine Abrahæ, tribus Beniamin. Non repulit deus populum suum, quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia quid dicat scriptura? Quomodo interpellat apud deum aduersus Israel, dicens: Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerunt: & ego relictus sui solus, & insidiantur uitæ meæ. Sed quid dicit ei diuinum responsum? Reliqui mihi ipsi septem milia uirorum, qui non inflexerunt genu imagini Baal. Sic igitur

XI

&

καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων. ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκ ἔτι γίνεται χάρις. εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔτι ἐστὶ χάρις. ἐπεὶ τὸ ἔργον, οὐκ ἔτι ἐστὶν ἔργον.

λ ε Τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τοῦτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καθὼς γέγραπται. ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς πνεῦμα κατανύξεως, ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας. καὶ δαβὶδ λέγει. γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον αὐτῶν διαπαντὸς σύγκαμψον.

λ ϛ Λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, ἵνα πέσωσι; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ παραζηλῶσαι αὐτούς. εἰ δὲ τὸ πάρπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν. ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν διακονίαν μου δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω μου τὴν σάρκα, καὶ σώσω τινὰς ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ ἁγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ ἀγριέλαιος ὤν, ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοινωνὸς τῆς ῥίζης καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένου, μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων. εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥίζα σέ. ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρισθῶ, καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ πίστει ἕστηκας. μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατὰ φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείσατο, μή πως οὐδὲ σοῦ φείσηται. ἴδε οὖν χρηστότητα καὶ ἀποτομίαν θεοῦ. ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόντας, ἀποτομίαν

& in hoc tẽpore, reliquiæ ſcd'm electionẽ gratiæ fuerũt. Q; ſi per gratiam, nõ iam ex operib⁹. Quãdoquidẽ gratia, iam nõ eſt gratia. Sin ex operib⁹, nõ iam eſt gratia. Quãdoquidẽ opus, iam nõ eſt opus.

Quid igit'? Q d' quærit Iſrael, hoc nõ aſſecutus eſt. ſed electio conſecuta eſt. reliqui uero excæcati ſunt. Quẽadmodũ ſcriptum eſt: Dedit eis deus ſpm̃ cõpunctionis: oculos, ut nõ uideant: & aures, ut nõ audiant, uſq; ad hodiernũ diẽ. Et Dauid dicit: Vertat' mẽſa illorũ in laqueũ, & in captionẽ, & in offendiculum, & in retaliationem ipſis. Obtenebrent' oculi eorũ, ut nõ uideant, & tergũ illorũ ſemp incurua.

Dico igit': Num ideo impegerũt, ut cõciderẽt? Abſit. Sed per lapſum illorũ ſalus cõtigit gentib⁹, in hoc ut eos ad æmulandum prouocaret. Q; ſi lapſus illorũ, diuitiæ ſunt mundi: & diminutio illorũ, diuitiæ gentiũ, quanto magis plenitudo illorũ. Vobis em̃ dico gẽtibus: q̃ten⁹ ego quidẽ ſum apſus gentiũ, miniſteriũ meũ illuſtro, ſi q̃ mõ ad æmulandũ prouocẽ, carnẽ meã, & ſaluos reddã nõnullos ex illis. Nam ſi reiectio illorũ, eſt recõciliatio mũdi: q̃ erit aſſumptio, niſi uita ex mortuis? Q; ſi primitiæ ſanctæ, ſancta eſt & maſſa. Et ſi radix ſancta, ſancti erunt & rami. Q; ſi nõnulli rami defracti ſunt, tu uero cũ eſſes oleaſter, inſitus fuiſti illis, & conſors radicis & pinguitudinis oleæ factus es, ne glorieris aduerſus ramos, q; ſi gloriaris, non tu radicẽ portas, ſed radix te. Dices igit', defracti ſunt rami, ut ego inſererer. Bñ dicis. p incredulitatẽ defracti ſunt, tu uero fide cõſtitiſti. Ne efferaris animo, ſed timeas. Nã ſi deus naturalibus ramis nõ pepercit, uide ne q̃ fiat, ut nec tibi parcat. Ecce igit' bonitatẽ ac ſæueritatẽ dei: in eos qdẽ qui ceciderũt, ſæue-

τομίαν. ἐπὶ δὲ σὲ χρηστότητα, ἐὰν ἐπιμείνῃς τῇ χρηστότητι. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ. καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεντρισθήσονται. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ φύσεως τῆς κατὰ φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνεκεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν, ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ;

ritatē: in te uero bonitatē, si permanseris in bonitate. Qm̄ & tu excideris: & illi rursum, si nō permanserint in incredulitate, inserent̄. Potest em̄ deus denuo inserere illos. Etenim si tu ex naturali exectus es oleastro, & præter naturā insitus es in ueram oleam: quāto magis hi, qui naturales sunt, inserent̄ ppriæ oleæ? Non em̄ uolo uos ignorare fratres mysteriū hoc, ut ne sitis apud uosmetipos elati animo, qd̄ excæcatio ex parte Israēli accidit, donec plenitudo gentiū aduenerit, & sic totus Israël salu⁹ erit. Sicut scriptū est: Aduenier ex Sion ille qui liberat, & auertet impietates à Iacob. Et hoc illis à me testamentū, cū abstulero peccata ipsorū. Secundum euangeliū quidē, inimici ppter uos, scd'm electionē autē dilecti propter patres. Nam dona quidē & uocatio dei, eiusmodi sunt, ut eorū illū pœnitere non possit. Quēadmodū em̄ & uos quondā increduli fuistis deo: nunc autē misericordiam estis cōsecuti per illorū incredulitatem, sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo qd̄ uos misericordiam estis adepti, ut & ipsi misericordiam cōsequant̄. Conclusit enim deus omēs sub incredulitatē, ut omniū misereret̄. O profunditatē diuitiarum & sapientiæ & cognitionis dei, cp̄ inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles uiæ eius. Quis enim cognouit mentem dñi? Aut quis illi fuit à cōsiliis? Aut quis prior dedit illi, & reddetur ei? Quoniā ex illo, & per illum, & in illum omnia. Ipsi gloria in sæcula. Amen.

Οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ τὸ μυστήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται. καθὼς γέγραπται. ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμενος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ δι' ὑμᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπειθήσατε τῷ θεῷ, νῦν δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπειθείᾳ, οὕτως καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐλεήσῃ.

Ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέδωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Οb secro igit̄ uos fratres, per miserationes dei, ut præbeatis corpa uestra, hostiā uiuentē, sanctā, acceptā deo, rationalem cultū uestrū. Et ne accōmodetis uos ad figurā sæculi huius, sed transformemini per renouationē mentis uestræ, ut probetis

XII

παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν, θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν

κιμάζειν ὑμᾶς, τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον.

μ α Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσησμοι, παντὶ τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν, παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρονεῖν, εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς ἐμέρισε μέτρον πίστεως.

μ β Καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν, οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, ὁ δὲ καθεὶς, ἀλλήλων μέλη, ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν διάφορα, εἴτε προφητείαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως, εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακονίᾳ, εἴτε ὁ διδάσκων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ μεταδιδοὺς ἐν ἁπλότητι, ὁ προϊστάμενος ἐν σπουδῇ, ὁ ἐλεῶν ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπόκριτος, ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρόν, κολλώμενοι τῷ ἀγαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλόστοργοι, τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῇ σπουδῇ μὴ ὀκνηροί, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ καιρῷ δουλεύοντες, τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει ὑπομένοντες, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, εὐλογεῖτε καὶ μὴ καταρᾶσθε. Χαίρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες, μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ. γέγραπται γὰρ. ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀντὰ ποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν. ἐὰν διψᾷ, πότιζε αὐτόν.

betis quæ sit uoluntas dei, qd' bonũ est, acceptũq; & perfectum. Dico em̃ per gratiã, quæ data est mihi, cuilibet uersanti inter uos, ne quis arroganter de se sentiat, supra q̃ oportet de se sentire: sed ita sentiat, ut modestus sit & sobri⁹, ut cuiq; deus partitus est mẽsurã fidei. Quẽadmodũ em̃ in uno corpore mẽbra multa habem⁹: mẽbra uero om̃ia nõ eundẽ habent actũ, sic multi unũ corpus sumus in Christo: singulatim aũt, alij aliorũ membra: sed tñ habẽtes dona iuxta gratiã datam nobis uaria, siue prophetiam iuxta portionẽ fidei, siue ministeriũ in administratione, siue qui docet in doctrina, siue q exhortat' in exhortatione, qui impertit in simplicitate, qui præest in diligentia, qui miseretur in hilaritate. Dilectio sit nõ simulata, sitis odio ꝓsequẽtes qd' malũ est, adhærẽtes ei, qd' bonũ est, per fraternã charitatẽ, ad mutuo uos diligẽdos propẽsi, honore alius aliũ præcedentes, studio nõ pigri, spũ feruẽtes, tempori seruiẽtes, spe gaudẽtes, in afflictione patiẽtes, precationi instantes, necessitatib⁹ sanctorũ cõmunicantes, hospitalitatẽ sectantes. Bñ loquamini de ijs, qui uos insectant': bene loquamini inquã, & ne male precemini. Gaudete cũ gaudentibus, & flete cũ flentib⁹: eodẽ aĩo alij in alios affecti, nõ arroganter de uobisipsis sentientes, sed humilib⁹ uos accõmodantes. Ne sitis arrogantes apud uosmet ipsos, neq; cuiq̃ malũ ꝓ malo reddatis. Prouide parantes honesta in conspectu oĩm hoĩm: si fieri põt, q̃tũ in uobis est, cũ oĩb⁹ hoĩb⁹ in pace uiuẽtes, nõ uosmet ipsos ulciscẽtes dilecti, quin potius date locũ iræ. Scriptũ est em̃: Mihi ultio, ego repẽdam, dicit dñs. Si igitur esurit inimicus tuus, pasce illum: si sitit, da illi potum.

τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἄνθρακας πυρὸς σωρεύσεις ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω. οὐ γάρ ἐστιν ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ θεοῦ. αἱ δὲ οὖσαι ἐξουσίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρῖμα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἀλλὰ τῶν κακῶν. θέλεις δὲ μὴ φοβεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον ἐξ αὐτῆς. διάκονός σοί ἐστιν εἰς τὸ ἀγαθόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ. οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε. λειτουργοί γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτεροῦντες.

Ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς. τῷ τὸν φόρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φόβον. τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰμὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον πεπλήρωκεν. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο εἰδότες, τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα, ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι. νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις

Hoc em̃ si feceris, carbones ignis coacer-
uabis in caput illius. Ne uincaris à malo,
imò uince bono malum. Omnis ani- XIII
ma potestatib⁹ excellentibus subdita sit.
Nō em̃ est potestas, nisi à deo: quæ uero
sunt potestates, à deo ordinatæ sunt. Ita-
que quisquis resistit potestati, dei ordina
tioni resistit. Qui aũt restiterint, sibiꝑsis
iudiciũ accipiẽt. Nam principes nō terro
ri sunt bn̄ agẽtib⁹, sed male. Vis autẽ nō
timere potestatẽ? Qd̄ bonũ est, facito:
& feres laudem ab illa. Dei em̃ minister
est tibi in bonũ. Qd̄ si feceris, id qd̄ ma-
lum est, time. Non em̃ frustra gladium
gestat. Nam dei minister est, ultor ad
iram, ei qui, qd̄ malũ est, fecerit. Quapro
pter oportet esse subditos, nō solũ ꝓpter
iram, uerũetiã, ꝓpter cōsciẽtiam. Propter
hoc em̃ & uectigalia soluitis. Siquidẽ mi
nistri dei sunt, in hoc ipsum incumben-
tes. Reddite igit̄ oīb⁹, qd̄ debet̄: cui
tributũ, tributũ: cui uectigal, uectigal: cui
timorẽ, timorẽ: cui honorẽ, honorẽ. Ne-
mini quicq̄ debeatis, nisi hoc, ut inuicẽ
diligatis. Nam qui diligit alterũ, legẽ ex-
pleuit. Siquidẽ illa: Non adulteraberis,
nō occides, nō furaberis, nō falsum testi-
moniũ dices, nō cōcupisces: & si qd̄ aliud
præceptum, in hoc sermone summatim
cōprehendit̄: Nempe, diliges proximũ
tuum sicut teipsum. Dilectio proximo
malum nō operat̄. Consummatio itaq;
legis, est dilectio. Præsertim cum sciam⁹
tempus, quod tempestiuum sit, nos iam
à somno expergisci. Nunc enim propius
adest nobis salus, q̄ tum, cum credeba-
mus. Nox progressa est, dies autẽ appro
pinquat. Abiꝛciamus igitur opera tene-
brarum, & induamur arma lucis: tanq̄
in die cōposite ambulemus̃, nō comessa-
tionibus & ebrietatibus, nō cubilibus ac
lasciuiꝭ,

ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

μ s Καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας. Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνεσθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. Ος μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα· ὁ δὲ ἀσθενῶν, λάχανα ἐσθίει. Ο ἐσθίων, τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω· καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω. Ο θεὸς γὰρ αὐτὸν προσελάβετο. Σὺ τίς εἶ, ὁ κρίνων ἀλλότριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει, ἢ πίπτει, σταθήσεται δέ. Δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν. Ος μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν ἡμέραν. Εκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. Ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ. καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. Ὁ ἐσθίων κυρίῳ ἐσθίει, εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ ἀποθνήσκει.

μ Ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκωμεν. Ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου ἐσμέν. Εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσῃ. Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; Ἢ καὶ σύ, τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παραστησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γάρ· Ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. Ἄρα οὖν ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μηκέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον. Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. Εἰ δὲ διὰ βρῶμα ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί

laſciuiſ, nō cōtentione & æmulatiōe, ſed induamini dñm Ieſum Chriſtum. Et carnis curā ne agatis ad cōcupiſcētias. Por XIIII rò eum qui infirmatur fide, aſſumite, nō ad diſiudicationes diſceptationum. Alius quidē credit ueſcēdum eſſe quibuſlibet. Ali⁹ autē qui infirm⁹ eſt, holerib⁹ ueſcit. Qui ueſcitur, nō ueſcentē ne deſpiciat. Et qui non ueſcit, ueſcentē ne iudicet. Deus em illū aſſumpſit. Tu quis es, qui iudicas de alieno famulo? Proprio dño ſtat aut cadit, imò fulcietur ut ſtet. Potens enim eſt deus efficere ut ſtet. Hic quidem iudicat, diem ad diem cōferēs: ille autē idem iudicat de quouis die. Vnicuiq; ſua mens ſatisfaciat. Qui curat diē, dño curat. Et qui nō curat diem, dño nō curat. Qui ueſcit, dño ueſcitur, gratias em agit deo: & qui nō ueſcit, dño non ueſcit, & gratias agit deo. Nullus em noſtrum ſibiipſi uiuit, & nullus ſibiipſi moritur. Nam ſiue uiuimus, dño uiuim⁹: ſiue morimur, dño morimur. Siue igitur uiuamus, ſiue moriamur, dñi ſumus. In hoc em Chriſtus & mortuus eſt, & reſurrexit, & reuixit, ut mortuis ac uiuentib⁹ dominet. Tu uerō cur iudicas fratrē tuū? Aut etiā tu, cur deſpicis fratrē tuum? Omēs em ſtatuemur apud tribunal Chriſti. Scriptū eſt enim: Viuo ego dicit dñs: Mihi ſeſe flectet omne genu, & omnis lingua cōfitebitur deo. Igitur unuſquiſq; noſtrū de ſeipſo rationem reddet deo. Ne poſthac igitur alius alium iudicemus, uerum illud iudicate magis, ne offendiculū ponat fratri, aut lapſus occaſio. Noui ſiquidē, & perſuaſum habeo per dñm Ieſum, nihil eſſe commune per ſe, niſi ei qui exiſtimat aliquid eſſe cōmune, illi cōmune eſt. Verū ſi propter cibum frater tuus cōtriſtat, nō iam ſecundum charitatem ambulas. Ne cibo

βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπόλλυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος ἐσθίοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ σαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

Ὀφείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ, τὰ ἀσθενήματα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν. ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. οἱ ὀνειδισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σε, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ.

μ Ὅσα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκαλίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς προσελάβετο ἡμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέγω δὲ Ἰησοῦν Χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν. καθὼς γέγραπται. Διὰ τοῦτο

cibo tuo illum perdas, pro quo Christus mortuus est. Ne uestrū igitur bonū, hominum maledicētiæ sit obnoxium. Non enim est regnū dei cibus ac potus, sed iustícia & pax & gaudiū, in spiritu sancto. Etem̄ qui per hæc seruit Christo, acceptꝰ est deo, & ꝓbatus hominibꝰ. Itaq; quæ pacis sunt, sectemur: & quæ ædificationis, alius erga alium. Ne cibi causa, destruas opus dei. Omnia quidē pura, sed malum est homini, qui per offendiculū uescit. Bonū est nō edere carnes, neq; bibere uinum, neq; quicq̄, per qd̄ frater tuus impingit, aut offendit, aut infirmatur. Tu fidē habes? Apud temetipsum habe corā deo. Beatus qui nō iudicat seipsum, in eo quod probat. At qui dīubitat, si ederit, cōdemnatus est: quoniā nō edit ex fide. Porrò quicquid ex fide non est, peccatū est. Debemus autē nos qui potētes sumus, infirmitates impotentiū portare, ac non placere nobisipsis. Nam unusquisq; nostrum proximo placeat in bonū ad ædificationē. Etenim Christus non placuit sibiipsi, sed quēadmodū scriptum est: Opprobria opprobrantium tibi, inciderūt in me. Nam quæcunq; præscripta sunt, in nostram doctrinā præscripta sunt: ut per patientiā & consolationē scripturarū spem habeamus. Deus autē patientiæ & cōsolationis det uobis idem mutuo inter uos sentire secundū Iesum Christum, ut unanimiter uno ore glorificetis deū, ac patrē dn̄i nostri Iesu Christi. Quapropter assumite uos inuicem, quēadmodū & Christus assumpsit nos in gloriā dei. Illud autē dico, Iesum Christum minístrū fuisse circūcisionis ꝓ ueritate dei, ad cōfirmandas ꝓmissiones patrum. Cæterū, ut gētes pro misericordia glorificent deū. Sicut scriptū est: Propter

XV

hoc

τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. καὶ πάλιν λέγει. Εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλιν Ησαΐας λέγει, Ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος, πληρώσαι ὑμᾶς πάσης χαρᾶς καὶ εἰρήνης, ἐν τῷ πιστεύειν εἰς τὸ περισσεύειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου. Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πεπληρωμένοι πάσης γνώσεως. δυνάμενοι καὶ ἀλλήλους νουθετεῖν. τολμηρότερον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ιησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, ἡγιασμένη ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χριστῷ Ιησοῦ τὰ πρὸς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι ὧν οὐ κατειργάσατο Χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴν ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ καὶ κύκλῳ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ, πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. οὕτως δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομάσθη Χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται. Οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι, διὸ καὶ ἐνεκοπτόμην τὰ πολλὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν, ὡς ἂν πορεύωμαι εἰς τὴν Σπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος, θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ

hoc confitebor tibi in gentibus, & nomini tuo canam. Et rursum dicit: Gaudete gentes cum populo eius. Et rursum: Laudate dominũ omnes gentes, & collaudate eum omnes populi. Et rursum Esaias dicit: Erit radix Iessæ, & qui exurget ad imperandum gentibus, in eo gentes sperabunt. Deus autẽ spei, impleat uos omni gaudio & pace, in credendo in hoc, ut exuberetis in spe per potẽtiam spiritus sancti. Persuasum eñ habeo fratres mei, & ipse ego de uobis, q; & ipsi pleni estis bonitate, impleti omni sciẽtia, ualentes etiã inuicẽ alius alium admonere. Sed tamẽ audacius scripsi uobis fratres ex parte, ueluti cõmonefaciẽs uos, propter gratiã, quæ data est mihi à deo, in hoc ut sim minister Christi in gentes, administrans euangeliũ dei, ut fiat oblatio gentiũ acceptabilis, sanctificata per spiritũ sanctũ. Habeo igitur qd' glorier per Christum Iesum, in his quæ ad deum pertinẽt. Nõ enim ausim loqui quicq; eorum, quæ nõ effecit Christus per me, in obedientiam gentiũ, uerbo & facto per potentiam signorũ ac prodigiorũ, per potẽtiã spiritꝰ dei, ut ab Hierusalẽ & in circumiacẽtibus regionibus, usq; ad Illyricũ impleuerim euãgeliũ Christi: ita porrò annitẽs prædicare euangeliũ, nõ ubi nominatus erat Christus, ut ne sup alienũ fundamentũ ædificarem, sed quẽadmodũ scriptũ est: Quibꝰ nõ est annũciatũ de eo, uidebũt: & qui nõ audierant, intelligẽt. Quapropter & præpeditus sum sæpe, q̃ minꝰ uenirem ad uos. Nunc uero cũ nõ amplius habeam locũ in regionibꝰ his, desyderiũ aũt habeã ueniẽdi ad uos multis iam annis, qñcunq; iter instituero in Hispaniã, ueniam ad uos. Spero enim fore, ut istac iter faciens, uideã uos, & à uobis ꝓducar illuc,

ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέρους ἐμπλη-
σθῶ. Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς ἱερουσαλὴμ δια-
κονῶν τοῖς ἁγίοις. Εὐδόκησαν γὰρ μακε-
δονία καὶ ἀχαΐα, κοινωνίαν τινὰ ποιήσα-
σθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν ἱε-
ρουσαλήμ. Εὐδόκησαν γὰρ καὶ ὀφειλέται αὐ-
τῶν εἰσίν. Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν
ἐκοινώνησαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς
σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς. τοῦτο οὖν ἐ-
πιτελέσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν
καρπὸν τοῦτον, ἀπελεύσομαι δι' ὑμῶν εἰς
τὴν σπανίαν. οἶδα δέ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς
ὑμᾶς, ἐν πληρώματι εὐλογίας τοῦ εὐαγγε-
λίου τοῦ χριστοῦ ἐλεύσομαι. Παρακαλῶ δὲ
ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ
χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύμα-
τος, συναγωνίσασθαί μοι ἐν ταῖς προσευ-
χαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἵνα ῥυσθῶ ἀ-
πὸ τῶν ἀπειθούντων ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα
ἡ διακονία μου ἡ εἰς ἱερουσαλὴμ εὐπρόσδε-
κτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλ-
θω πρὸς ὑμᾶς, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ
συναναπαύσωμαι ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης,
μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην, τὴν ἀδελφὴν
ἡμῶν, οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν
κεγχρεαῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυ-
ρίῳ, ἀξίως τῶν ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν
ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὕτη
προστάτις πολλῶν ἐγενήθη, καὶ ἐμοῦ.
Ἀσπάσασθε πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, τοὺς συ-
νεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ, οἵτινες ὑπὲρ τῆς
ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν.
οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ-
σαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν κατ'
οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίαν. Ἀσπάσασθε ἐπαινε-
τὸν τὸν ἀγαπητόν μου, ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς
ἀχαΐας εἰς χριστόν. ἀσπάσασθε μαρίαμ, ἥτις
πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. ἀσπάσασθε ἀν-
δρόνικον καὶ ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου,
καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν
ἐπίσημοι

illuc, si tamen uestra consuetudine prius
ex parte fuero expletus. Nunc autē pro-
ficiscor Hierosolymam, ministrans san-
ctis. Visum est enim Macedoniæ &
Achaiæ, communicationem aliquam fa-
cere in pauperes sanctos, qui sunt Hie-
rosolymis. Nam ita uisum est ipsis, &
debitores illorum sunt. Etenim si spiri-
tualia sua communicauerunt gentibus,
debent & hæ in carnalibus ministrare il-
lis. Hoc igitur ubi perfecero, & obsigna-
uero illis fructum hunc, reuertar per uos
in Hispaniam. Scio namq; quod ubi ue
nero ad uos, cum plenitudine benedi-
ctionis euangelij Christi uenturus sim.
Obsecro autem uos fratres, per dominū
nostrū Iesum Christum, & per dilectio-
nem spiritus, ut me laborantē adiuuetis,
precationib⁹ pro me ad deum, ut liberer
ab incredulis in Iudæa, utq; ministeriū
hoc meum, quod exhibebo Hierosoly-
mis, acceptum sit sanctis, ut cum gaudio
ueniam ad uos, per uoluntatē dei, unaq;
uobiscum refocillet. Deus autem pacis,
sit cum omnibus uobis. Amen. Com XVI
mendo autem uobis Phœben, sororem
nostram, quæ est ministra ecclesiæ Cen-
chreensis, ut illam suscipiatis in Christo,
ita ut decet sanctos, & adsitis ei, in quo-
cunq; uobis eguerit negocio. Nam hæc
cum multis adfuit, tum mihi etiam ipsi.
Salutate Priscam & Aquilam, adiutores
meos in Christo Iesu, qui p anima mea
suā ipsorū ceruicē suppossuerūt. Quibus
nō ego solus gratias ago, sed & omēs ec-
clesiæ gētiū, item quæ in domo illorū est
cōgregationē. Salutate Epænetū dilectū
meū, q est primitiæ Achaiæ in Christo.
Salutate Mariā, q̄ multū laborauit erga
nos. Salutate Andronicū, & Iuniam, co-
gnatos meos, & cōcaptiuos meos, q sunt
insignes

ἐπίσημοι ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν Χριστῷ. Ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Οὐρβανόν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. Ἀσπάσασθε Ἀπελλῆν, τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ, Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ἀριστοβούλου. Ἀσπάσασθε Ἡρωδίωνα, τὸν συγγενῆ μου. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ τῶν Ναρκίσσου τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγαπητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάσασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. Ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα, Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελφούς. Ἀσπάσασθε Φιλόλογον, Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς πάντας ἁγίους. Ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τὴν διδαχὴν, ἣν ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ, καὶ διὰ τῆς χρηστολογίας, καὶ εὐλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω οὖν ἐφ' ὑμῖν. Θέλω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους δὲ εἰς τὸ κακόν. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν, ἐν τάχει. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος, οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος ὁ ξένος μου καὶ ὅλης ἐκκλησίας.

Ἀσπάζεται

insignes inter apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in domino. Salutate Vrbanum, adiutorem nostrũ in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellam, probatum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristobuli familiaribus. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi familiaribus, hos qui sunt in domino. Salutate Tryphænam & Tryphosam, quæ laborant in domino. Salutate Persidem dilectam, quæ multum laborauit in domino. Salutate Rufum, electum in domino, & matrem illius ac meam. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Herman, Patrobam, Mercurium, & qui cum his sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum & sororem eius, & Olympam, & qui cum his sunt, omnes sanctos. Salutate uos inuicem cum osculo sancto. Salutant uos ecclesiæ Christi. Obsecro autem uos fratres, ut consyderetis eos, qui dissidia & offendicula contra doctrinam, quam uos didicistis, gignunt, & declinetis ab illis. Nam qui eiusmodi sunt, domino Iesu Christo nó seruiunt, sed suo uentri: & per blandiloquentiam, & assentationem decipiunt corda simpliciũ. Nam uestra obedientia ad omnes permanauit. Gaudeo igitur sanè de uobis. Sed uolo uos sapiẽtes qui dem esse ad bonũ, synceros autẽ ad malum. Deus autem pacis cõteret satanam sub pedes uestros, breui. Gratia domini nostri Iesu Christi sit uobiscum. Salutant uos Timotheus cooperarius meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater, cognati mei. Saluto uos ego Tertius, qui scripsi epistolam in domino. Salutat uos Gaius hospes meus & ecclesiæ totius.

Ασπάζεται ὑμᾶς ἔραστος, ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ κόαρτος ὁ ἀδελφός. Η χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀμήν.

Τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα ιησοῦ χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου, χρόνοις αἰωνίοις σεσιγημένου, φανερωθέντος δὲ νῦν, διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ' ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως, εἰς πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῷ θεῷ, διὰ ιησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Salutat uos Eraſtus, queſtor ærarius ciuitatis,& Quartus frater. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, ſit cum omnibus uobis.Amen.

Ei autem qui potens eſt uos confirmare ſecundum euangelium meum, & prædicationem Ieſu Chriſti,iuxta reuelationem myſterij,temporibus æternis taciti, manifeſtati uero nunc,& per ſcripturas propheticas iuxta delegationē æterni dei, in obedientiam fidei, in omnes gentes patefacti,ſoli ſapienti deo,per Ieſum Chriſtum,cui gloria in ſæcula. Amen.

Πρὸς τοὺς ῥωμαίους.

Εγράφη ἀπὸ κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

Ad Rhomanos.

Miſſa fuit à Corintho per Phœben miniſtram Cenchreenſis eccleſiæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ἐφέσου καὶ ἀσίας, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας, ὑπομιμνήσκων δὲ ὅμως διὰ καὶ ἐπιστολῆς ταύτης. Η δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς αὕτη. Κορίνθιοι ἐκ φιλονεικίας συναγόμενοι, ἐσχίζοντο ταῖς γνώμαις, καὶ λοιπὸν ἦν ἐν αὐτοῖς σχίσματα. καὶ ὄντων σχισμάτων, παρεβλέποντο τὸν λαβόντα τὴν μητρυιάν. ἄλλοι δὲ ἤθελον καταλιμπάνειν τὰς ἰδίας γυναῖκας, προφάσει καὶ ἐγκρατείας. τινὲς δὲ καὶ ἐν εἰδωλείοις ἤσθιον, ὡς ἀδιαφόρων ὄντων τῶν εἰδωλοθύτων. ἄλλοι δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἐξουθένουν, τοὺς δὲ λαλοῦντας γλώσσαις ἐθαύμαζον. καὶ τέλος ἠπάτηντο καὶ εἰς τὸ περὶ ἀναστάσεως μυστήριον, λέγοντες, μὴ ἐγείρεσθαι τὴν σάρκα ταύτην. τούτων πάντων ἐν κορίνθῳ κινουμένων, γράφουσιν οἱ λαοὶ τῷ ἀποστόλῳ. καὶ λοιπὸν πρὸς πάντα ἀντιγράφει, καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς ἐν φρονήσει καὶ γνώσει. οὐκ ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς ποιοῦντας τὰ σχίσματα, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει μὴ ἐν λόγῳ τὴν ἀρετὴν, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ δυνάμει ἡγεῖσθαι. ἔπειτα ἐπιτιμήσας τῷ τὴν μητρυιὰν λαβόντι, καὶ παραινέσας μὴ ἔχειν κρίματα πρὸς ἑαυτούς. λοιπὸν περὶ ὧν ἔγραψαν ἀποκρίνεται, περὶ μὲν τοῦ γάμου διδάσκων ἄῤῥηκτον εἶναι τὴν συζυγίαν, καὶ ἐν καιρῷ μόνῳ σχολάζειν διὰ τὴν εὐχὴν, διὰ δὲ τὸ ἀγαπᾶν αὐτοὺς τὴν ἐγκράτειαν. γράφει περὶ παρθενίας, ὅτι οὐ κατὰ ἀνάγκην, ἀλλὰ πειθοῖ τοῦτο γινέσθω. εἶτα περὶ τῶν εἰδωλοθύτων, ἵνα μὴ καταχρῶνται τῇ γνώσει, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ πολιτεύωνται. κωλύει οὖν τὰ ἐν εἰδωλείῳ συμπόσια, ἵνα μὴ σκανδαλίζονται οἱ μικροί. εἶτα περὶ τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων γράφει, ἵνα μὴ διαφέρωνται ἐν τοῖς χαρίσμασι, μὴ δὲ προκρίνωσι τὸν ἔχοντα χάρισμα τόδε, τοῦ ἔχοντος τόδε. πάντα γὰρ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος εἶναι λέγει. καὶ λοιπὸν περὶ ἀναστάσεως διδάσκει, ὅτι ἡ σὰρξ ἐγείρεται, ἀποθνήσκουσα μὲν σαρκὶ, ἐγειρομένη δὲ ἄφθαρτος κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ χάριν. τὴν δὲ ἀνάστασιν, ἀπὸ τοῦ ἐγηγέρθαι τὸν Χριστὸν, συνίστησι. καὶ τέλος, παραινετικοὺς λόγους εἰς τὰ ἤθη γράφει, καὶ περὶ λογίας καὶ εἰς τοὺς ἁγίους πραγγέλλει, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD CORINTHIOS PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Orinthus Achaiæ metropolis olim erat, ob portuum cõmoditatem (est enim Isthmos) emporium totius Asiæ tum celeberrimũ, tum opulentissimum. Ferè fit autem, ut eiusmodi ciuitatum mores multo sint corruptissimi, quod undiq; ex omni natione, non tam mores q̃ uitia soleant importari: & magnam uitæ licentiam, negociatorum genus sibi uindicet. Proinde Corinthij, tametsi prædicatione Pauli iampridem euangelicam doctrinã accepissent, tamen adhuc ingenij uitæq; prioris uestigia nonnulla ac reliquiæ manebant: adeo ut periculum esset, ne per philosophos, crucis prædicationẽ, ut humilem & indoctam fastidientes, & pseudapostolos ad Iudaismũ inuitantes, à Christi syncerítate alienarent. Vsq; adeo ardua res est, ab ijs in quibus natus sis & quibus diu assueueris, in alium hominem transformari. Quin diuus Hieronymus in præfatione secundi libri cõmentariorũ, quos scripsit in epistolam ad Galatas, testatur, sua etiamnum ætate apud Achaicos, horum quæ Paulus Corinthijs obijcit, extitisse reliquias. Cum hodie satis esse putemus, aquula modo tingi, ut subito fias Christianus. Paulus igitur sciens, non minoris esse uirtutis parta tueri, q̃ parasse: filios suos, quos magno studio Christo genuerat (nam sesquiannum apud illos egerat) pari studio ad Christum reuocat, & in euangelica doctrina cõfirmat: nunc apostolica sæuiens autoritate, corripiens, obiurgans, ac minitans deniq;: nunc paterno affectu blandiens atq; exhortans, & necessariæ reprehensionis acrimoniam laudis admixtu leniens: & sapientum medicorũ exemplo, amarum absinthij pharmacum prælito melle condulcans, ac singulis malis opportuna admouẽs remedia.

Primum, opulentiæ comes solet esse tumor ac ferocitas. Et inter feroces plerunq; factiones oriuntur, dum nullus alteri uult cedere, & se quisq; potiorem ducit. Ad hæc opes comitatur luxus & gulæ studium, luxus libidinẽ comitem trahit. Porrò negociatorum peculiaris est auaritia. Neq; uero solum tumebant opibus, uerum etiam Græcanicæ philosophiæ supercilio, sine qua cæteros ut Barbaros despiciebant. Tumoris erat, quod ex dignitate apostolorum, à quo quisq; fuerat baptizatus, efferrent sese. Hinc illæ dissidiorum uoces: ego Apollo, ego Cephæ, ego Pauli. Præterea quod ne in conuenticulis quidem solennibus satis inter eos conueniret, cum in donis spiritualibus sibi quisq; placeret, & dum in eodem dono sibi nollent inuicem cedere, tumultus & confusio nasceretur, adeo ut in publico conuentu mulieres etiam loquerentur ac docerẽt. Porrò luxus simul & tumoris erat, quod quoties ad sacrosanctam cœnam conuenirent, quam Paulus dominicam uocat, in qua maxime conueniebat præstare Christianam concordiam, diuites non expectatis tenuioribus cibum caperent, & usq; ad temulentiam sese ingurgitarẽt, esurientibus cæteris. ut iam nõ solum dissidium illic esset & intemperantia, uerumetiam indecora quædam inæqualitas, quã dominica cœna nesciebat. Iam partim tumoris, partim philosophiæ uitium erat, quod Paulum quidam illorũ, ut tenuem atq; humilem, deinde ineloquentem, & imperitum, fastidirent. Proprium uero Philosophiæ

fuit,

fuit,quod reſurrectionē mortuorū,fidei noſtræ baſim,in dubium uocarent. Luxus erat, quod promiſcue ueſcerent᷑ ijs,quæ tum ſimulacris dæmonū immolabant᷑,nō uitato offendiculo infirmorū. Libidinis erat, quæ nuſq; gentiū regnabat impunitius q; Corinthi,q᷑ præter alia repertus ſit inter eos,qui patris uxorē, hoc eſt,nouercam ſuam,ſtupro cōtaminarit:nec huius autorē flagitij è ſuo cōtubernio profligarint: q̄dq; cū alijs flagitioſis Chriſtianis cōmerciū habuerint, uelut illorū uitijs fauentes. Huc pertinet,q᷑ præter decorū & uiri eſſent comati,& mulieres nō uererentur nudo capite conſpici in cœtu eccleſiaſtico, uelut ipſo corporis habitu mores effœminatos,ac delitias præ ſe ferētes. Auaritiæ erat,q; nō de fama neq; de capite, ſed de re pecuniaria inter ſeſe lites agitarēt,eò gliſcēte pecuniæ ſtudio,ut Chriſtiani rerum eiuſmodi cōtemptum profeſſi,apud ethnicos & impios iudices litigarēt magno dedecore Chriſtiani nominis. Et adeo nō negligerēt potius pecuniolæ iacturam,ut ipſi ultro alios in huiuſmodi negocijs circumuenirent. Poſtremo de matrimonio inter ſeſe diſſentiebant,iam tum aſſeuerantibus quibuſdam Chriſtianis,in totū à cōiugio tēperandū,cum uiderēt apoſtolos ab uxorib⁹ ſuis abſtinere. Morbos oſtendens Corinthiorū,non omniū,ſed quorundā:qui ne gregem uniuerſum cōtagio inficerēt,Paulus his remedijs occurrit. Primo loco præferēs fiduciam ſuam de futura illorum cōſtantia in euangelio Chriſti,ſæuerius obiurgat ac docet,ne per cōtentionē humanā in hominib⁹ glorient᷑,ſed per cōcordiam ex æquo glorient᷑ in Chriſto,cui uni accepto ferenda ſunt omnia: obiter indicans fontē eiuſmodi diſſidiorum,animi tumorē. Proinde à ſupercilio mundanæ philoſophiæ ad crucis humilitatē reuocat,quæ licet oſtentationē non habeat,uim tamē & energiam habeat. Indicat & autores huius mali pſeudapoſtolos, qui poſt Pauli abitum ſeſe ingerebant,declarans ſe rectum ieciſſe fundamentū,cauendū ne illi ſuperſtruerent, quod paulo poſt eſſet demoliendum,hoc eſt,ne quid diſcerēt Corinthij,quod mox eſſet dediſcendū. Deinde ceu pater cum filijs expoſtulat, q᷑ huc prouecti ſint magnitudinis,ut iam autorē ſuū uelut humilem cōtemnant, nihil nō perpetientē euangelij gratia,cui ob id ipſum magis etiā fauere cōueniebat. Hortat᷑ autē filios,ne degenerent à patre,neu ultro ſe pædagogis in ſeruitutē dedant. Atq; hæc quidē potiſſimū agit capite primo, ſecundo, tertio, & quarto. Porrò quarti finis ad quinti initium mihi uidetur pertinere. De inceſto præcipit,& publico cōſilio decernit,uitandam hominis cōſuetudinē,partim quo pudore correctus reſipiſcat, partim ne huius contactu cæteri inficiant᷑. Admonet autē non hunc modo uitandum,uerūetiā omnes qui falſo titulo Chriſtiani manifeſtis flagitijs eſſent infames. Nam ethnicos flagitioſos non ita oportere uitari,uel quod noſtra non referat,quales illi ſint,uel quod paſſim eſſent flagitioſi,ut omnes uitandi fuerint ei, qui flagitioſos uellet effugere. Hoc agit capite quinto. Tertio de litibus admonet, ſi quid huiuſmodi quæſtionum inter ipſos natū eſſet,quod ipſum tum inter Chriſtianos fœdum uideret᷑,ob pecuniam,quæ nobis debeat eſſe uiliſſima,cōtendere. ne res eò procedat,ut ethnici iudices adeantur,ſed ipſi per arbitros quoſcunq; rem inter ſe tranſigant. Idq; agit capite ſexto,cuius magna pars ad ſeptimū pertinet mea quidem ſententia:nimirū

ab eo loco,quo de matrimonio tractaturus, inter cætera uitia ſcortationem, adulterium,& maſculam Venerem damnat, idq; proſequitur ſub initium proximi capitis: Neſcitis quod membra ueſtra templa ſunt Chriſti? Quarto loco præcipit de matrimonio,de uiduitate,de impari cõnubio,de diuortijs,de uirginitate: obiter admonens,ob ſuſceptum Chriſtianiſmum non eſſe mutandum uitæ ſtatum. Totoq; hoc ſermone ita hortatur ad cœlibatum, & continentiam, ut tamen coniugij remedium non adimat ijs,quibus opus eſt. Hoc agitur capite ſeptimo. Quinto docet,carnes immolatas ſimulacris re nihil differre à cæteris carnibus, & tamen ab his abſtinendum,ſi periculum ſit,ne quis ethnicus,aut Chriſtianus infirmior,ex eo quod ueſceris,exiſtimet te ſimulacrorũ aſſentiri culturæ. Ab his & huiuſmodi uitijs ueterum exemplo deterret. Idq; agit capite octauo,ac rurſus capite nono. Nam in medio expatiatur in cõmendationẽ ſui, tacite ſe præferens cæteris apoſtolis etiam ſummis,qui ſolus omniũ Corinthijs gratis impartierit doctrinam euangelicam.

Sexto docet,quid oporteat obſeruari in conuentu publico Chriſtianorũ, ne uiri ſint comati,ne mulieres nudo capillitio. tum in dominico conuiuio ſeruetur communitas & æqualitas,neq; enim illic agi negocium uentris,quod domi rectius agatur,ſed myſticis epulis repræſentari cœnam dominicam. Præterea monet,ne quis ob dotem ſpiritualem ſibi placeat, ſed ſuam quiſque dotem in commune conferat commodum, exemplo membrorũ corporis, exhortans, ut reliquis quidem donis quæ contigerunt,recte utantur, præcipue tamen enitantur ad charitatem,ſine qua reliqua adeo nihil cõducant,ut officiant etiam. Porrò cum charitati primas tribuerit,proximas tribuit prophetiæ, ſic enim uocat enarrationem arcanæ ſcripturæ. In hac admonet uitandum eſſe tumultum & confuſionem. Id fore,ſi uiciſſim & pauci dicant, mulieribus interim ſilere iuſſis, adeo ut nec diſcendi gratia rogare liceat in cœtu. Hæc agit capite undecimo,duodecimo,decimotertio,& decimoquarto.

Septimo loco uarijs argumentis aſtruit reſurrectionem mortuorum,declarans, qualis & quibus modis ſit ea futura. Atq; id quidẽ capite decimoquinto. Poſtremo capite familiaria quædam ſubijcit, de collatione pecuniæ in ſubſidia pauperũ, de ſuo ad Corinthios reditu. Poſtremo Timotheum & alios aliquot illis commendat. Diuus Ambroſius putat hanc non eſſe primam epiſtolam quã Paulus ſcripſerit Corinthijs,hanc opinor cõiecturã ſecutus,quod capite quinto: ſcripſi, inquit, uobis in epiſtola, quaſi prius alteris literis ſuper hac re ad illos ſcripſerit. Etiamſi Græci interpretes diſſentiunt. Hanc miſſam putant per Timotheum, cuius ſemel atq; iterum facit mentionem,ſimulq; per Stephanam,Fortunatum,& Achaicum, quos illis commendat. Rurſus alij putant ab Epheſo miſſam,quod in calce ſcribat: permanebo autem Epheſi uſq; ad Pentecoſten. Alij è Philippis, nam hanc inſcriptionem habent Græcorum codices. Nec mihi coniectare licet,quid ſecuti ſint, qui ita ſenſerunt,niſi colligunt ex itinere ſcriptam,ob ea quæ ſcribit Paulus: ueniam autem cum Macedoniam pertranſiero, nam Macedoniam pertranſibo. Ac mox: Nolo enim uos modo in tranſitu uidere.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΠΡΩΤΗ.

EPISTOLA PAVLI AD CORINTHIOS PRIMA.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Σωσθένης ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν Κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ, τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι ἐν παντὶ ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πάσῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ βεβαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πιστὸς ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

β Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοΐ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

γ Ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι

PAulus uocatus apostolus Iesu Christi, per uoluntatē dei, & Sosthenes frater, ecclesiæ dei, quæ est Corinthi, sanctificatis per Christum Iesum, uocatis sanctis, unà cum omnibus qui inuocant nomen domini nostri Iesu Christi, in quouis loco, uel suo, uel nostro. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro uobis, de gratia dei, quæ data est uobis per Christum Iesum, quod in omnibus ditati estis per ipsum, in omni sermone, & omni cognitione (quibus rebus testimonium Iesu Christi confirmatum fuit in uobis) adeo, ut non destituamini in ullo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit uos usque ad finem, inculpatos, in die domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem uocati estis in consortium filij ipsius Iesu Christi domini nostri.

Obsecro autem uos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter uos dissidia, sed sitis integrum corpus eadem mente, & eadem sententia.

Significatum est enim mihi de uobis fratres mei, à familiaribus Chloæ, quod contentiones sint inter uos.

εἰσι. Λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει. Ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλῶ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε; Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα, εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον, ἵνα μή τις εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβάπτισα. Ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα, εἴ τινα ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου, ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ λόγος γὰρ ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις, μωρία ἐστί, τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δύναμις Θεοῦ ἐστι.

γέγραπται γάρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω. Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τούτου; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου; Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν Θεόν, εὐδόκησεν ὁ Θεὸς, διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύοντας. Ἐπειδὴ καὶ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν, Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι, Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν, καὶ Θεοῦ σοφίαν.

ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ Θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστί. Βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς, ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά. καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξουθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ.

ὅπως

Dico aũt illud, qd' unuſquiſq; ueſtrũ dícit: Ego quidẽ ſum Pauli, ego uero Apollo, ego ỹo Cephæ, ego ỹo Chriſti. Num diuiſus eſt Chriſtus? num Paulus crucifixus ẽ ꝓ uobis? aut in noĩe Pauli baptizati fuiſtis? Gratias ago deo, ꝙ neminẽ ueſtrum baptizauerim, niſi Criſpum & Gaium, ne quis dicat, ꝙ ſub meo noĩe baptizauerim. Baptizaui aũt & Stephanæ familiam. Præterea haud ſcio, num quẽ alium baptizarim. Non enim miſit me Chriſtus ut baptizarẽ, ſed ut euãgelizarem, nõ erudito ſermone, ne inanis reddatur crux Chriſti. Nam ſermo crucis, ĩs quidẽ qui pereunt, ſtultícia eſt, at nobis q ſalutẽ cõſequimur, potentia dei eſt. Scriptum eſt eñ: Perdam ſapiẽtiã ſapientiũ, & intelligẽtiã intelligẽtium reĩciam. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi diſputator ſæculi huius? Nõne infatuauit deus ſapiẽtiam mũdi huí9? Nam poſtq; in ſapiẽtia dei, nõ cognouit mũdus per ſapiẽtiã deũ, uiſum eſt deo, per ſtulticiã prædicationis ſaluos facere credẽtes. Q ñquidẽ & Iudæi ſignũ poſtulant, & Græci ſapientiã quærunt. Nos aũt prædicam9 Chriſtũ crucifixum, Iudæis quidẽ offendiculum, Græcis uero ſtulticiã. ſed ĩſdem uocatis, Iudæis pariter & Græcis, Chriſtum dei potentiã, ac dei ſapiẽtiã. Q m̃ ſtulticia dei ſapiẽtior eſt hoibus, & imbecillitas dei robuſtior eſt hoib9. Videtis eñ uocationẽ ueſtrã fratres, ꝙ nõ multi ſapiẽtes ſecundum carnẽ, nõ multi potentes, non multi claro genere nati. uerũ quæ ſtulta erant ſcd'm mundum, delegit deus, ut pudefaceret ſapientes. & quæ erant imbecillia in mundo, delegit deus, ut pudefaceret ea, quæ ſunt robuſta. & quæ ignobilia erant in mũdo cõtemptaq;, delegit deus: & ea quæ nõ erant, ut ea quæ ſunt obliteraret,

ut

ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον
αὐτοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστὲ, ἐν Χριστῷ Ιη/
σοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, δι-
καιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς, καὶ ἀπολύτρω/
σις. ἵνα καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος,
ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

κ Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ἦλθον
οὐ καθ' ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγ/
γέλλων ὑμῖν τὸ μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ
γὰρ ἔκρινα τοῦ εἰδέναι τι ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ Ιη-
σοῦν Χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον. καὶ
ἐγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν τρό/
μῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὁ λό-
γος μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου, οὐκ ἐν πει/
θοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀ-
ποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως, ἵνα ἡ
πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ'
ἐν δυνάμει θεοῦ.

θ Σοφίαν δὲ λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις,
σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος τούτου, οὐδὲ τῶν
ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου, τῶν καταρ-
γουμένων. ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώ/
ρισεν ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων, εἰς δόξαν ἡ-
μῶν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος
τούτου ἔγνωκεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν
τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἀλλὰ κα-
θὼς γέγραπται. ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε,
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώ-
που οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγα
πῶσιν αὐτόν.

ι Ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύ-
ματος αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευ
νᾷ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν
ἀνθρώπων, τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ
πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω
καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς ἔγνωκεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ
μα τοῦ θεοῦ.

ια Ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβο/
μεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ/
δῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν,
ἃ καὶ

ut ne gloriaretur ulla caro coram ipso. Ex eodem autem uos estis, in Christo Iesu, qui factus fuit nobis sapientia à deo, iustitiáq; & sanctificatio, & redemptio. Vt quemadmodum scriptum est: Qui gloriatur, in domino glorietur.

Et ego cum uenirem ad uos fratres, II
non ueniebam cum eminentia sermonis aut sapientiæ, annuncians uobis testimonium dei. Non enim me iudicaui quicq̃ scire inter uos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego per infirmitatem, & cum timore, ac in tremore multo apud uos uersatus sum. & sermo meus, & prædicatio mea, non erat in persuasorijs humanæ sapientiæ uerbis, sed in ostensione spiritus ac potentiæ, ut fides uestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia dei. Porrò sapientiam loquimur inter perfectos: sapientiam autem, non sæculi huius, neq; principum sæculi huius, qui abolentur: sed loquimur sapientiam dei in mysterio, quæ est recondita, quã præfinierat deus ante sæcula, in gloriam nostram, quam nemo principum sæculi huius cognouit. Nam si cognouissent, haudquaquam dominum gloriæ crucifixissent. Sed quemadmodum scriptum est: Quæ oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ præparauit deus diligentibus se. Nobis autem deus reuelauit per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates dei. Quis enim hominum nouit ea, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui est in eo? Sic & ea quæ sunt dei, nemo nouit, nisi spiritus dei. Nos uero non spiritum mundi accepimus, sed spiritum, qui est ex deo, ut sciamus, quæ à Christo donata sint nobis, quæ &

ἃ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευματικοῖς πνεύματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβιβάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν χριστοῦ ἔχομεν.

1 β καὶ ἐγὼ ἀδελφοί, οὐκ ἠδυνήθην λαλῆσαι ὑμῖν, ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκικοῖς, ὡς νηπίοις ἐν χριστῷ. γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ βρῶμα. οὐπω γὰρ ἐδύνασθε, ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύνασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε. ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις, καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι παύλου, ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολλώς; ἀλλὰ διάκονοι, δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολλὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός. ὁ φυτεύων δὲ, καὶ ὁ ποτίζων, ἓν εἰσιν. ἕκαστος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.

1 γ θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί. θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰκοδομή ἐστε, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι. ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλλος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι, παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν ἰησοῦς χριστός. εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον, καλάμην, ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσεται. ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται. καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει

quæ & loquimur, non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet ſpūs ſanctus, ſpūalibus ſpiritualia cōparantes. Animalis autē homo non accipit ea quæ ſunt ſpiritus dei: ſtultitia ſiquidē illi ſunt, nec poteſt cognoſcere, qđ ſpiritualiter dijudicant̄. At ſpiritualis dijudicat quidem oīa: ipſe uero à nemine diiudicatur. Quis em̄ cognouit mentē dn̄i, qui cōſilium daturus ſit illi? Nos autem mentē Chriſti tenem⁹. Et ego fratres, III
nō potui loqui uobis, ut ſpiritualib⁹, ſed loquēdū fuit ut carnalib⁹, ut infantib⁹ in Chriſto. Lactis potu uos alui, & nō cibo. Nōdū em̄ poteratis, imò ne nunc quidē adhuc poteſtis. nā adhuc carnales eſtis. Siquidē cū in uobis ſit æmulatio & contentio, & factiones, nōne carnales eſtis, & ſcd'm hominē ambulatis? Etem̄ cū dicat aliquis: ego quidē ſum Pauli, alter uero, ego Apollo, nonne carnales eſtis? Quis igit̄ eſt Paulus? quis autē Apollo? niſi miniſtri, per quos credidiſtis, & ut cuiq; dn̄s dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus dedit incremētū. Itaq; neq; qui plantat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui dat incrementū deus. Cæterū is qui plantat, & is q rigat, unū ſunt. Vnuſquiſq; tm̄ ſuam mercedē accipiet, iuxta ſuū laborē. Etem̄ dei ſumus cooperarij. dei agricolatio, dei ædificatio eſtis, iuxta gratiā dei, quæ data ē mihi. Vt ſapiēs architectus, fundamentū poſui, ali⁹ autē ſuper illud ædificat. Porrò quiſq; uideat quō ſuperſtruat. Nā fundamentū aliud nemo pōt ponere, præter hoc qđ poſitū eſt, qđ eſt Ieſus Chriſt⁹. Q; ſi quis ſuperſtruit ſup fundamentū hoc, aurū, argentū, lapides p̄cioſos, ligna, fœnū, ſtipulā, cuiuſq; op⁹ manifeſtū fiet. Dies em̄ declarabit, qđ in igne reuelat̄. & cuiuſq; opus q̄le ſit, ignis probabit.

δοκιμάσει. εἴ τινος τὸ ἔργον μένει, ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός.

16 Οὐκ οἴδατε, ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός. ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς.

17 Μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω. εἴτις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέγραπται γάρ. Ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τοὺς διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.

21 Ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλώς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν, ὑμεῖς δὲ χριστοῦ, χριστὸς δὲ θεοῦ.

1 3 Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπηρέτας χριστοῦ, καὶ οἰκονόμους μυστηρίων θεοῦ. ὧδε λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιστός τις εὑρεθῇ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιστόν ἐστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας, ἀλλ' οὐδὲ ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. οὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρίνων με, κύριός ἐστιν. ὥστε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρίνετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάστῳ ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

1 4 Ταῦτα δὲ ἀδελφοὶ μετεσχημάτισα εἰς ἐμαυτὸν, καὶ ἀπολλῶ, διὰ ὑμᾶς, ἵνα ἐν ἡμῖν μάθητε, τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα μὴ, εἷς ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς μὴ φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γάρ σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις,

ὃ οὐκ

probabit. Si cuius opus manserit, quod superstruxit, mercedem accipiet: si cuius opus exustum fuerit, damnum patietur: ipse uero saluus fiet, sed sic tanquam per ignem. An nescitis, q templum dei estis, & spiritus dei habitat in uobis? Si quis templum dei prophanat, hunc perdet deus. Nam templum dei sanctum est, quod estis uos. Ne quis seipsum fallat. Si quis sibi uidetur sapiens esse inter uos, in sæculo hoc stultus fiat, ut reddatur sapiens. Etenim sapientia mundi huius, stultitia est apud deum. Scriptū est enim: Qui comprehendit sapientes in astutia ipsorum. Et rursum: Dominus nouit cogitationes sapiētium, q sint uanæ. Itaq; ne quis glorietur in hominibus. Omnia nanq; uestra sunt, siue Paulus, siue Apollos, siue Cephas, siue mundus, siue uita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia inquā uestra sunt, uos autē Christi, Christus uero dei. Sic nos æstimet IIII homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorū dei. Q d' superest autē, illud requiritur in dispensatoribus, ut fidus aliquis reperiatur. Mihi uero pro minimo est, ut à uobis dijudicer, aut ab humano iudicio, imò nec meipsum dijudico. Nullius enim rei mihi conscius sum, sed nō per hoc iustificatus sum. Cæterū qui me iudicat, dominus est. Proinde ne ante tempus quicq; iudicetis, donec uenerit dominus, qui & illustraturus est occulta tenebrarum, & patefaciet consilia cordium, ac tunc laus erit unicuiq; à deo. Hæc autem fratres per figurā transtuli in meipsum, & in Apollo, propter uos, ut in nobis discatis, ne quis supra id quod scriptum est, de se sentiat: ut ne, hic illius, ille huius nomine inflemini, alius aduersus alium. Quis enim te dijudicat? Quid autē habes,

quod nō

ὁ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔλαβες, τί καυχᾶσαι, ὡς μὴ λαβών; ἤδη κεκορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύσατε, καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν.

1 9 Δοκῶ γὰρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς ἐπιθανατίους. ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χριστόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ. ἡμεῖς ἀσθενεῖς, ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι. ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ γυμνιτεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοιδορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα· βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικαθάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψημα, ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ. ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα· παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. Διὰ τοῦτο ἔπεμψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστι τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν ἐν κυρίῳ· ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου, τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν πάσῃ ἐκκλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρός ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες. ἐλεύσομαι δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν. οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύματί τε πραότητος;

5 1 Ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιωμένοι ἐστὲ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον

quod non accepisti? Qd' si etiã accepisti, qd gloriaris, q̃si nõ acceperis? Iam saturati estis, iã ditati estis, absq; nobis regnũ adepti estis: atq; utinã adepti sitis, ut & nos simul uobiscũ regnemus. Arbitror eñ quod deus nos, qui sumus apostoli postremi, ostenderit tanc̃q; morti addictos. Qm̃ spectaculũ facti sumus mũdo & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, uos autẽ prudentes per Christũ. nos imbecilles: uos autẽ ualidi. uos clari, nos cõtempti. Ad hoc usq; tempus & esurim9, & sitim9, & nudi sum9, & colaphis cædimur, & incertis uagamur sedibus, & laboramus operantes ꝓpꝛijs manib9. male audiẽtes, benedicim9. persecutionẽ patiẽtes, sustinem9. cõuicijs affecti, obsecram9. ueluti excremẽta mũdi facti sum9, omniũ reiectamentũ ad hũc usq; diem. Non quo uos pudore suffundam hæc scribo, sed ut filios meos dilectos admoneo. Nam etiãsi innumeros pædagogos habeatis in Christo, nõ multos tñ habetis patres. Siquidẽ in Christo Iesu, per euãgeliũ ego uos genui. Adhortor itaq; uos, ut imitatores mei sitis. Hac de causa misi uobis Timotheũ, qui est filius me9 dilectus, & fidelis in dño, qui uobis in memoriã reducet uias meas, quæ sunt in Christo, quemadmodũ ubiq; in oñi ecclesia doceo. Perinde quasi nõ sim uenturus ad uos, inflati sunt quidã. Sed ueniã breui ad uos, si dñs uoluerit, & cognoscã nõ sermonẽ istorũ q inflati sunt, sed uirtutẽ. Nõ eñ in sermone regnũ est dei, sed in uirtute. Quid uultis? Cũ uirga uenio ad uos, an cũ charitate, & spiritu lenitatis? 5 1 Omnino auditur inter uos V stuprũ, & huiusmodi stuprũ, qd' nec inter gentes nominatur, ut aliquis uxorem patris habeat. Et uos inflati estis, ac non potius

μᾶλλον ἐπενθήσατε, ἵνα ἄρθῃ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὁ τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας.

κ γ Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι, ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτως τοῦτο κατεργασάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ.

κ δ Οὐ καλὸν τὸ καύχημα ὑμῶν. οὐκ οἴδατε, ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ; Ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθὼς ἐστὲ ἄζυμοι. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη χριστός. ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας.

κ ε Ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, καὶ οὐ πάντως τοῖς πόρνοις τοῦ κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέκταις, ἢ ἅρπαξιν, ἢ εἰδωλολάτραις. ἐπεὶ ὠφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑμῖν, μὴ συναναμίγνυσθαι. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, ἢ πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδωλολάτρης, ἢ λοίδορος, ἢ μέθυσος, ἢ ἅρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν, ἐξ ὑμῶν αὐτῶν.

κ ς Τολμᾷ τις ὑμῶν, πρᾶγμα ἔχων πρὸς τὸν ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων; οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον κρινοῦσι; καὶ εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος, ἀνάξιοί ἐστε κριτηρίων ἐλαχίστων; οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέλους κρινοῦμεν, μήτι γε βιωτικά; βιωτικὰ μὲν οὖν κριτήρια ἐὰν ἔχητε, τοὺς ἐξουθενημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τούτους καθίζετε. πρὸς ἐντροπὴν

potius luxistis, ut tolleret de medio uestrũ, qui facin⁹ hoc perpetrasset. Nã ego quidẽ, ut absens corpe, præsens autẽ spũ: iam decreui tanq̃ præsens, ut is q sic hoc patrauit, in noie dñi nostri Iesu Christi, cõgregatis uobis & meo spũ, unà cũ potestate dñi nostri Iesu Christi, tradat satanæ ad interitũ carnis, q̃ spũs saluus sit in die domini Iesu. Non est bona gloriatio uestra. An nescitis, q̃ paululũ fermenti totã cõsperſionẽ fermẽtat? Expurgate itaq; uetus fermentũ, ut sitis noua cõsperſio, sicut estis infermẽtati. Nam & pascha nostrũ p nobis imolat⁹ est Christus. Itaq; festũ celebrem⁹, nõ in fermẽto ueteri, nec in fermẽto maliciæ & uersutiæ, sed in panib⁹ fermẽto carẽtibus, hoc est, synceritate & ueritate. Scripsi uobis p epistolã: Ne cõmisceremini cũ scortatoribꝰ, ac nõ omino cũ scortatoribꝰ mũdi huiꝰ, aut cũ auaris, aut cũ rapacibꝰ, aut simulacrorũ cultoribus: Alioqui utinã uidelicet è mũdo exissetis. Nunc aũt scripsi uobis, ne cõmisceamini. Si qs, cũ frater appellatur, fuerit scortator, aut auarus, aut simulacrorũ cultor, aut cõuiciator, aut ebriosus, aut rapax, cũ eiusmodi ne cibũ quidem capiatis. Quid enim ad me attinet, etiã de his qui foris sunt iudicare? Nõne de his q intus sunt, iudicatis? Eos uero q foris sunt, de⁹ iudicat. Etiã p fligate istũ q malus ẽ, ex uobisipsis. Sustinet aliqs VI uestrũ, negociũ habẽs cũ altero, iudicari sub iniustis, & nõ magis sub sanctis? An nescitis, q̃ sancti mundũ iudicabũt? Et si per uos iudicat mũdus, indigni estis minimis iudiciꝭ? An nescitis, q̃ angelos iudicabim⁹, nõ tantũ ista q̃ ad uictũ pertinent? Proinde iudicia siquidẽ habueritis de iꝭs, quæ ad uitæ usum attinẽt, qui contempti sunt in ecclesia, eos cõstituite. Ad

H erubescentiam

ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν ὑμῖν σοφός; οὐδὲ εἷς; ὃς δυνήσεται διακρίναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;

κ ζ Ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ἐν ὑμῖν ἐστιν, ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. Διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελφούς;

κ η Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ἄδικοι βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. Οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἅρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, ἀλλὰ ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ιησοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν.

κ θ Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ, καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. Ὁ δὲ θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. Τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

λ Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησιν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμα ἐστί.

λ α Φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα, ὃ ἐὰν ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν. ὁ δὲ πορνεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. Ἢ οὐκ οἴδατε, ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματός ἐστιν,

erubescentiam uestram dico. Adeo non est inter uos sapiens? Ne unus quidem? qui possit dijudicare inter fratrem suum & fratrem? Sed frater cum fratre litigat, idq; sub infidelibus? Itaq; iam quidem omnino delictum in uobis est, quod lites habetis inter uos inuicem. Cur non potius iniuriam patimini, cur non potius damnum accipitis? Imò uos iniuriam facitis, & damno afficitis, idq; fratres? An nescitis, quod iniusti regni dei hæreditatem non consequentur? Ne erretis. Neque scortatores, neq; cultores simulacrorum, neq; adulteri, neq; molles, neq; qui concumbunt masculis, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regni dei hæreditatem accipient. Atq; hæc eratis quidam, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis per nomen domini Iesu, & per spiritum dei nostri. Omnia mihi licent, at nō omnia conducunt. Omnium mihi potestas est, at ego non redigar sub ullius potestatem. Escæ uentri destinatæ sunt, & uenter escis: deus autem & hunc & illas abolebit. Corpus uero non stupro, sed domino, & dominus corpori. Deus autem & dominum suscitauit, & nos suscitabit per potentiam suam. An nescitis, quod corpora uestra membra sunt Christi? Num igitur tollens membra Christi, faciam scorti membra? Absit. An nescitis, quod qui adglutinatur scorto, unum corpus est? Redigentur enim, inquit, duo in carnem unam. At qui adglutinatur domino, unus spiritus est. Fugite scortationem. Omne peccatum, quodcunque fecerit homo, extra corpus est. Sed qui scortat', in ꝓpriū corpus peccat. An nescitis, q; corpora uestra sint tēplum eius, qui est in uobis spūssancti,

τός ὄστιν, ὃν ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ὄστι τοῦ θεοῦ.

λ β Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ, γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν, ἵνα σχολάσητε τῇ νηστείᾳ, καὶ τῇ προσευχῇ. καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.

λ γ Τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι, ὡς καὶ ἐμαυτόν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως.

λ δ Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις, καὶ ταῖς χήραις, καλόν ἐστιν αὐτοῖς, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ. εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι, ἢ πυροῦσθαι.

λ ε Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλὰ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι. ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω. καὶ ἄνδρα, γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος.

λ ς Εἴτις ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτήν. καὶ γυνή, ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω ἄνδρα. ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ὄστι, νῦν δὲ ἅγιά

cti, quem habetis à deo, & non eſtis ipſi ueſtri iuris? Nam empti eſtis precio. Glorificate iam deum in corpore ueſtro, & in ſpiritu ueſtro, quæ ſunt dei.

Cæterum de quibus ſcripſiſtis mihi: VII
Bonum eſt homini, uxorem non attingere. Attamen propter ſtupra uitanda, ſuam quiſq; uxorem habeat: & ſuum quæque uirum habeat. Vxori uir debitam beneuolentiam reddat. ſimiliter autem & uxor uiro. Vxor proprij corporis ius non habet, ſed maritus. Similiter & maritus proprij corporis ius non habet, ſed uxor. Ne fraudetis uos inuicem, niſi ſi quid ex conſenſu, pro tempore, ut uacetis ieiunio & precationi. & rurſum in unum conueniatis, ne tentet uos ſatanas propter intemperantiam ueſtram. Hoc autem dico iuxta indulgentiam, non iuxta præceptum. Nam uelim omnes homines eſſe, ut & ipſe ſum. Sed unuſquiſq; proprium donum habet ex deo, alius quidem ſic, alius autem ſic. Dico autem inconiugatis & uiduis, bonum eis eſt, ſi manſerint, ut & ego. Quod ſi ſe non continent, contrahant matrimonium. Nam ſatius eſt matrimonium contrahere, q̄ uri. At coniugatis præcipio, nō ego, imò dominus: Vxor à uiro ne ſeparetur. quod ſi ſeparata fuerit, maneat innupta, aut marito reconcilietur. & maritus uxorem ne dimittat. Reliquis autem ego dico, non dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc aſſentitur ut habitet cum illo, ne dimittat eam: & mulier, quæ habet maritū infidelem, & is aſſentitur ut habitet cum ea, ne dimittat illum. Sanctificatus eſt em̄ maritus incredulus per uxorē, & ſanctificata eſt uxor incredula per maritū. Alioqui filij ueſtri imūdi eſſent, nūc aūt

ἄγιά ἐστιν. εἰ δὲ ὁ ἄπιστος χωρίζεται, χωρι-
ζέσθω. οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελ-
φὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν
ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄν-
δρα σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖ-
κα σώσεις; εἰ μή, ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεός,
ἕκαστον ὡς κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτως περι-
πατείτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς ἐκκλησίαις πά-
σαις διατάσσομαι. περιτετμημένος τις hoc
ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω. ἐν ἀκροβυστίᾳ τις
ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περιτομή οὐ-
δέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ
τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.

λ ζ Ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ
μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης; μή σοι μελέτω, ἀλ-
λ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον
χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος, ἀ-
πελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύ-
θερος κληθείς, δοῦλός ἐστι Χριστοῦ. τιμῆς
ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώ-
πων. Ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τού-
τῳ μενέτω παρὰ θεῷ.

Qe virginib⁹ præcept⁹ nõ habeo. λ η Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου
οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλεημέ-
νος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. νομίζω οὖν
τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν
ἀνάγκην. ὅτι καλόν ἀνθρώπῳ, τὸ οὕ-
τως εἶναι. δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύ-
σιν. λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυ-
ναῖκα. ἐὰν δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες.
καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθένος, οὐχ ἥμαρτε.
θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦτοι. ἐγὼ
δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι ἀδελ-
φοί, ὁ καιρὸς συνεσταλμένος. τὸ λοιπόν
ἐστιν, ἵνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ
ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ κλαίοντες, ὡς μὴ κλαί-
οντες. καὶ οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίροντες.
καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατέχοντες. καὶ
οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς μὴ κα-
ταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ
κόσμου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους
εἶναι

sancti sunt. Quod si incredulus discedit, discedat. Non est seruituti subiectus frater aut soror in huiusmodi, sed in pace uocauit nos deus. Qui nanq; scis mulier, an maritũ sis seruatura? Aut qui scis uir, an uxorẽ sis seruaturus? Vtcunq; fuerit, unusquisq; ut ipsi partit⁹ est deus, unusquisq; ut illũ uocauit dñs, ita ambulet, & sic in ecclesijs oĩbus ordino. Circũcisus aliquis uocat⁹ est? ne accersat præputiũ. In præputio aliquis uocatus est? ne circũcidatur. Circũcisio nihil est, & præputiũ nihil est, sed obseruatio mandatorũ dei. Vnusquisq; in ea uocatione, in qua uocatus fuit, maneat. Seruus uocat⁹ es? ne sit tibi curæ: quinetiam si potes liber fieri, potius utere. Etenim qui in dño uocatus est seruus, libertus domini est. Similiter & qui liber uocatus fuit, seruus est Christi. Pretio empti fuistis. nolite fieri serui hominũ. Vnusquisq; in eo, in quo uocatus fuit, fratres, maneat apud deum. De uirginibus autẽ præceptũ dñi nõ habeo: consilium tamẽ do, tanq; misericordiam cõsecutus à dño, in hoc ut sim fidelis. Arbitror igitur hoc bonũ esse propter præsentem necessitatẽ. Nam bonũ est homini sic esse. Alligat⁹ es uxori? ne quære solutionẽ. Solutus es ab uxore? ne quæras uxorẽ. Q, si duxeris uxorẽ, nõ peccasti. Et si nupserit uirgo, nõ peccauit. Attamẽ afflictionẽ in carne habituri sunt huiusmodi. Ego uero uobis parco. Cæterum illud dico fratres, tempus cõtractum est. superest, ut qui habent uxores, sint tanq; nõ habeant: & qui plorant, tanq; nõ plorent: & qui gaudent, tanq; nõ gaudeant: & qui emunt, tanq; nõ possideant: & qui utuntur mundo hoc, tanquam nõ utantur. Præterit enim habitus huius mundi. Velim autem uos absq; sollicitudine esse.

εἶναι. ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί. μεμέρισται καὶ γυνὴ καὶ παρθένος. ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι. ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπιβάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὔσχημον καὶ εὐπρόσεδρον τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως.

λθ Εἰ δέ τις ἀσχημονεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιείτω. οὐχ ἁμαρτάνει, γαμείτωσαν. ὃς δὲ ἕστηκεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ.

μ Γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριωτέρα δέ ἐστιν, ἐὰν οὕτως μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα θεοῦ ἔχειν.

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι πάντες γνῶσιν ἔχομεν. ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπίστασθαί τι, οὔπω ἔγνω καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. Περὶ οὖν τῆς βρώσεως τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν, ὅτι οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς εἰ μὴ εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ, καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς, ὁ πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος ἰησοῦς χριστός, δι' οὗ

esse. Qui cœlebs est, curat ea q̃ sunt dñi, quó placiturus sit dño. At q duxit uxorẽ, sollicit⁹ est de his q̃ sunt mũdi, quó placiturus sit uxori. Diuisa sunt hæc duo, mulier & uirgo. Innupta curat ea, q̃ sunt dñi, ut sit sancta cũ corpore tũ spũ. Contra, q̃ nupta est, curat ea quæ sunt mundi, quó placitura sit uiro. Hoc autẽ ad id, qd̃ uobis cõducibile est, dico: non uti laqueum uobis iniȷciam: sed ut qd̃ honestum ac decorũ est, sequamini, & adhæreatis domino, absq; ulla distractione. Q̃ si quis indecorũ uirgini suæ putat, si prætereat nubendi temp⁹, & sic oportet fieri: quod uult faciat, nõ peccat, iungant̃ matrimonio. Cæterũ qui stat firmus in corde, nõ habens necessitatẽ, sed potestatẽ habet ꝓpriæ uoluntatis: & hoc decreuit in corde suo, ut seruet suam uirginẽ, bene facit. Itaq; qui elocat nuptum, bene facit. Attamen qui nõ elocat nuptum, melius facit. Vxor alligata est matrimonio, quam diu uiuit maritus eius. Quod si dormierit maritus illius, libera est ad cui uelit nubendum, modo in dño. Attamẽ beatior est, si sic maneat, iuxta meã sentẽtiã. Opinor autẽ q̃ & ipse spiritũ dei habeam.

Cæterũ de ijs quæ simulacris immolantur, scimus, q̃ omẽs sciẽtiam habem⁹. Sciẽtia inflat, charitas uero ædificat. Q̃ si quis sibi uidetur aliquid scire, nõdum quicq̃ nouit, quẽadmodũ oporteat scire. At si quis diligit deũ, hic cognitus est ab illo. De esu igit̃ eorũ quæ simulacris immolant̃, scimus, q̃ nullũ est simulacrũ in mundo: & q̃ nullus sit deus alius, nisi unus. Nam etiãsi sunt qui dicant̃ dij, siue in cœlo, siue in terra, quẽadmodum sunt dij multi, & dñi multi: nobis tñ unus est deus, qui est pater ille, ex quo omnia: & nos in illum, & unus dñs Iesus Christus,

per quem

δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνηθείᾳ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα, μολύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ θεῷ. οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν. οὔτε ἐὰν μὴ φάγωμεν, ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομμα γένηται τοῖς ἀσθενοῦσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σὲ, τὸν ἔχοντα γνῶσιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος, οἰκοδομηθήσεται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελφὸς, ἐπὶ τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν. οὕτως δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διὸ εἰ βρῶμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίζω.

μ α Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐχὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί. ἡ γὰρ σφραγὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑμεῖς ἐστὲ ἐν κυρίῳ. ἐμὴ ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν αὕτη ἐστί. μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν; ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; μὴ κατὰ ἄνθρωπον ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται. οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν

per quē omnia, & nos per illum. sed non in omnibus est scientia. Nonnulli uero cum cōscientia simulacri usq; ad hoc tempus, tanq; simulacris immolatū edunt, & cōscientia illorū infirma cum sit, polluitur. Atqui esca nos nō commendat deo, neq; si comedamus, aliquid nobis superest: neq; si nō comedamus, quicq; nobis deest. Sed uidete, ne quo modo facultas ista uestra offendiculo sit ijs, qui infirmi sunt. Etenim si quis cōspexerit te, qui habes scientiā, in epulo simulacrorū accumbentē, nonne cōsciētia eius qui infirmus est, ædificabit' ad edendum ea, quæ sunt simulacris immolata? Et peribit frater, qui infirmus est, in tua scientia, propter quē Christus fuit mortuus. Sic autē peccantes in fratres, & uulnerātes illorū conscientiam infirmam, in Christū peccatis. Quapropter si esca offendit fratrē meū, haudquaq; uescar carnib⁹ in æternū, ne fratri meo sim offendiculo. An nō sum IX
apostolus? an nō sum liber? an nō Iesum Christum dñm nostrū uidi? an nō opus meū uos estis in dño? Si cæteris nō sum apostolus, at sanè uobis sum. Siquidem sigillū apostolatus mei, uos estis in dño. Mea responsio apud eos qui me interrogant, hæc est: An nō habemus potestatē edendi ac bibendi? An nō habemus potestatem, sororē mulierē circumducendi? quēadmodū & cæteri apostoli, & fratres dñi, & Cephas? Aut solus ego & Barnabas nō habemus potestatē hoc faciēdi? Quis militat suis stipendijs unquám? quis plantat uineam, & de fructu eiꝰ nō edit? Aut quis pascit gregem, & de lacte gregis nō edit? Num secundum hominem hæc dico? An non & lex eadem dicit? Etenim in Mosi lege scriptum est: Non obligabis os boui trituranti. Num

boues

Qui seruit altario, Ab altario,

βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη. ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν, ἀροτριᾶν. καὶ ὁ ἀλοῶν, ἐπ' ἐλπίδος τοῦ μετέχειν. εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα, εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θερίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν δῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ. οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ προσεδρεύοντες, τῷ θυσιαστηρίῳ συμμερίζονται; οὕτως καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ ἐχρησάμην τούτων. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτως γένηται ἐν ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύχημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη γάρ μοι ἐπίκειται. οὐαὶ δέ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω. εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ἵνα εὐαγγελιζόμενος, ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ, μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

μ β Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. τοῖς ὑπὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννομος χριστῷ, ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω. τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.

μ γ Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον

boues curæ sunt deo? An hoc propter nos omnino dicit? Propter nos enim hoc scriptum est: quòd sub spe debeat is, qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse debeat. Si nos uobis spiritualia seminauimꝰ, magnũ est, si nos uestra carnalia messuerimꝰ? Si cæteri potestatis erga uos participes sunt, cur non potius nos? Atqui nõ usi fuimus potestate ista, sed omnia sufferimꝰ, ne quòd offendiculum demus euãgelio Christi. An nescitis, qꝙ ij qui in sacris operantur, ex sacrificio uiuũt? Qui sacrario assistunt, unà cum sacrario partẽ accipiunt? Sic & dñs ordinauit: ut qui euangeliũ annunciant, ex euangelio uiuant. Ego tamẽ nullo horum usus fui. Quanqꝙ non scripsi hæc, ut ita fiat in me. Nam bonũ est mihi mori potius, qꝙ ut gloriationẽ meam aliquis inanẽ reddat. Etenim si euãgelizem, nõ est quòd glorier. Necessitas em̃ mihi incumbit. Væ autẽ mihi est, nisi euãgelizem. Nam si uolens hoc faciã, præmiũ habeo: sin inuitus, dispẽsatio cõmissa est mihi. Quòd igitur mihi est præmiũ? Vt cũ euãgelizem, gratuitũ efficiam euãgeliũ Christi, in hoc, ne abutar potestate mea in euangelio. Etem̃ cũ liber sim ab omnibus, omnibꝰ meipsum seruũ feci, quo plureis lucrifaciam: & factus sum Iudæis, quasi Iudæus, ut Iudæos lucrifaciam: iꝭs qui sub lege sunt, quasi sim sub lege, ut eos qui sub lege sunt, lucrifaciam: his qui sine lege sunt, tanqꝙ sim sine lege: cũ nõ sim sine lege deo, sed obnoxius legi Christi, ut lucrifaciã eos qui sunt sine lege. Factus sum infirmis quasi infirmꝰ, ut infirmos lucrifaciã. Omnibꝰ factus sum oia, ut omnino aliqꝭs seruẽ. Hoc autẽ facio propter euangeliũ, ut particeps illiꝰ fiam. An nescitis, qꝙ qui in stadio currunt, omnes quidẽ currũt, sed unus accipit

H 4 præmium?

βραβεῦον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάβωσιν, ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον.

μδ Ἐγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως. οὕτως πυκτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων. ἀλλὰ ὑπωπιάζω μου τὸ σῶμα, καὶ δουλαγωγῶ, μήπως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

με Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον, καὶ πάντες εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας. ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ χριστός.

μς Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός, κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται. ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν τὸν χριστόν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ.

μζ Ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντησεν. ὥστε ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν, εἰμὴ ἀνθρώπινος.

μη Πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. διόπερ ἀγαπητοί μου

φεύγετε

præmium? Sic currite, ut cõprehendatis. Omnis autẽ qui certat, per omĩa temperans eſt. illi quidẽ igitur, ut perituram coronam accipiant, nos autẽ ut æternã. Ego ita q; ſic curro, ut nõ in incertũ: ſic pugilẽ ago, nõ uelut aërem feriẽs. uerũ ſubijcio corp⁹ meũ, & in ſeruitutẽ redigo, ne quo modo fiat, ut cũ alijs prædicarim, ipſe reprobus efficiar. Nolim autẽ uos ignorare fratres, q̃d patres noſtri omnes ſub nube erant, & omẽs per mare tranſierũt, & omnes in Moſen baptizati ſunt in nube & in mari. & omnes eandẽ eſcam ſpiritualem comedebant: & omnes eundẽ potũ ſpiritualẽ bibebant. Bibebant enĩ de ſpirituali, quæ illos comitabat, petra. petra aũt fuit Chriſtus. Sed plures illorũ non approbauit deus. proſtrati ſunt enĩ in deſerto. Hæc autem figuræ noſtri fuerunt, ne nos ſimus cõcupiſcẽtes rerũ malarum, quẽadmodum & illi cõcupierunt. Neq; ſimulacrorum ſitis cultores, ſicuti quidam illorũ, quẽadmodũ ſcriptũ eſt: Sedit populus ut ederet ac biberet, & ſurrexerũt ad ludendũ. Neq; ſtupris inquinemur, ſicuti quidã illorũ ſtupris polluti ſunt, & conciderunt uno die uiginti tria milia. Neq; tentemus Chriſtum, ſicut & quidam illorum tentauerunt, & à ſerpentibus extincti ſunt. Neque murmuretis ſicut & quidam illorũ murmurauerunt, & interempti ſunt ab extinctore. Hæc autẽ omnia figuræ contigerunt illis. Scripta uero ſunt propter admonitionẽ noſtri, in quos termini ætatum inciderunt. Proinde qui ſibi uidetur ſtare, uideat ne cadat. Tentatio uos non cepit, niſi humana. Sed fidelis eſt deus, qui non ſinet uos tentari, ſupra id quod poteſtis: imò faciet unà cum tentatione euentum, quo poſſitis ſufferre. Quapropter dilecti mei,

fugite

φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρίας, ὡς φρονίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὃ φημι.

μ θ Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

ν Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα. οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; Τί οὖν φημι, ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτόν τί ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γίνεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν, καὶ ποτήριον δαιμονίων. οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου μετέχειν, καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζηλοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν; πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

ν α Πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες, διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Εἴ δέ τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθε, πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν, ἐσθίετε, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν.

ν β Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τοῦτο εἰδωλόθυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε, δι' ἐκεῖνον τὸν μηνύσαντα, καὶ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Συνείδησιν δὲ λέγω, οὐχὶ τὴν ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τὴν τοῦ ἑτέρου. ἵνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως; Εἰ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι, ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;

ν γ Εἴτε οὖν ἐσθίετε, εἴτε πίνετε, εἴτέ τι ποιεῖτε, πάντα εἰς δόξαν θεοῦ ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε, καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι, καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ. καθὼς κἀγὼ πάντα πᾶσιν ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμαυτοῦ συμφέρον

fugite ab ſimulacrorũ cultu, ut prudentibus loquor, iudicate uos q̃d̃ dico. Poculum benedictionis, cui benedicim⁹, nõne cõmunicatio ſanguinis Chriſti eſt? Panis quem frangimus, nõne cõmunicatio corporis Chriſti eſt? Quoniã un⁹ panis, unũ corpus multi ſumus. Nam oẽs ex eodẽ pane participam⁹. Videte Iſraëlem iuxta carnẽ. Nonne qui edunt uictimas, participes altarij ſunt? Quid ergo dico, q̃ ſimulacrũ aliquid ſit? aut q̃ ſimulacris immolatũ aliquid ſit? Nõ, uerũ illud dico, q̃ quæ immolant gẽtes, dæmonijs immolant, & nõ deo. Nolim autẽ uos cõſortes dæmoniorũ eſſe. Nõ poteſtis poculũ dñi bibere, & poculũ dæmoniorũ. Non poteſtis mẽſæ dñi participes eſſe, & mẽſæ dæmoniorũ. An ꝑuocam⁹ dñm? Nũ fortiores illo ſumus? Oẽia mihi licẽt, at nõ oĩa cõducũt. Oẽia mihi licẽt, ſed nõ oẽia ædificant. Nemo q̃d̃ ſuũ eſt, quærat, ſed quiſq; q̃d̃ alteri⁹ eſt. Oẽe q̃d̃ in macello uendit̃, edite: nihil interrogãtes, ꝑpter cõſcientiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Q̃ ſi quis uocat uos infideliũ, & uultis ire, quicquid apponit̃ uobis, edite: nihil interrogantes ꝑpter conſciẽtiam. Q̃ ſi quis uobis dixerit, hoc ſimulacris immolatũ eſt: ne edatis, ꝑpter illũ qui indicauit, & ꝑpter cõſciẽtiã. Dñi ſiquidẽ eſt terra, & plenitudo eius. Porrò cõſciẽtiam dico, nõ tuã, ſed illius alterius. Cur eñ libertas mea iudicat̃ ab alia conſcientia? Q̃ ſi ego cum gratia participo, cur ob id mihi male dicit̃, ꝓ quo ego gratias ago? Siue igitur editis, ſiue bibitis, ſiue quid facitis, oẽia in gloriã dei facite. Tales eſtote, ut nullum præbeatis offendiculum, neq; Iudæis, neq; Græcis, neq; eccleſiæ dei: quẽadmodũ ego per omnia oẽibus placeo, nõ quærẽs meam ipſius utilitatem,

Mulier nō uelata, pī ꝫ rasa fuerat.

συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι.
Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ.
ν δ Ἐπαινῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, ὅτι πάντα μου μέμνησθε. καὶ καθὼς παρέδωκα ὑμῖν, τὰς παραδώσεις κατέχετε.
ν ε Θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ, ὁ Χριστός ἐστι. κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ ἀνήρ. κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ θεός.
ν ς Πᾶς ἀνὴρ προσευχόμενος, ἢ προφητεύων, κατὰ κεφαλῆς ἔχων, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ γυνὴ, προσευχομένη ἢ προφητεύουσα ἀκατακαλύπτῳ τῇ κεφαλῇ, καταισχύνει τὴν κεφαλὴν ἑαυτῆς. ἓν γάρ ἐστι καὶ τὸ αὐτὸ τῇ ἐξυρημένῃ. εἰ γὰρ οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ κειράσθω. εἰ δὲ αἰσχρὸν γυναικὶ τὸ κείρασθαι ἢ ξυρᾶσθαι, κατακαλυπτέσθω. Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑπάρχων. γυνὴ δὲ δόξα ἀνδρός ἐστιν. Οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός. καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, διὰ τοὺς ἀγγέλους, πλὴν οὔτε ἀνὴρ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρὸς, οὕτως καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός, τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστι, γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν; ὅτι ἡ κόμη ἂν τὶ περιβολαίου δέδοται. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. Πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα

utilitatem, sed multorum, ut salui fiant.
Imitatores mei estote, sicut & ego XI
Christi. Collaudo aūt uos fratres, quod omnia mea memoria tenetis: & quemadmodum tradidi uobis, instituta tenetis. Sed uolo uos scire, quod omnis uiri caput, Christus est: caput aūt mulieris, uir: caput uero Christi, deus. Omnis uir orans, aut prophetans, quicq̄ habens in capite, probro afficit caput suum. Om̄is uero mulier, orans aut prophetans non uelato capite, dehonestat caput suum. Nam id perinde est prorsus, ac si rasa esset. Etenim si non uelatur mulier, etiam tondeatur. Quod si fœdum est mulieri tonderi aut radi, ueletur. Vir quidē non debet uelare caput, cum is imago sit & gloria dei. At mulier gloria uiri est. Non em̄ est uir ex muliere, sed mulier ex uiro. Neq; enim conditus est uir propter mulierem, sed mulier ꝓpter uirum. Propter hoc debet mulier potestatatē habere in capite, propter angelos: alioqui neq; uir absq; muliere, neq; mulier absq; uiro in domino. Nam quemadmodum mulier ex uiro est, ita & uir per mulierē, omnia ꝟo ex deo. Inter uosipsos iudicate, num decorū est, mulierem nō uelatam deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet uos, quod uiro quidem si comatus fuerit, probro sit? Contra, mulieri si comata fuerit, gloriæ sit? eo quod coma pro uelamine data sit. Cæterum si quis uidetur contentiosus esse, nos huiusmodi consuetudinem non habemus, neque ecclesiæ dei. Illud tamen præcipiens non laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. Nam primum quidem, cum conuenitis in ecclesia, audio, dissidia in uobis esse, & aliqua ex parte credo. Oportet enim & sectas in uobis esse, quo

ἵνα οἱ δόκιμοι, φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.
Συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό,
οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος
γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ
φαγεῖν· καὶ ὃς μὲν πεινᾷ, ὃς δὲ μεθύει.
μὴ γὰρ οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ
πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ κατα-
φρονεῖτε, καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχον-
τας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω ὑμᾶς; ἐν
τούτῳ οὐκ ἐπαινῶ. Ἐγὼ γὰρ παρέλαβον
ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι
ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδο-
το, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας ἔκλα-
σε, καὶ εἶπε. λάβετε, φάγετε, τοῦτό μού ἐστι
τὸ σῶμα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον. τοῦτο ποιεῖτε
εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ
τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων, τοῦ-
το τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ
ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνη-
τε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἐὰν ἐσθί-
ητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πί-
νητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε,
ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον
τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀναξί-
ως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ αἵματος
τοῦ κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτόν,
καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ
ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων
ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ
διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν
ὑμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄῤῥωστοι, καὶ κοι-
μῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν,
οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυ-
ρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ
κατακριθῶμεν.

Ὥστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φα-
γεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις πεινᾷ, ἐν
οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρχησθε.
τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέ-
λω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔθνη ἦτε πρὸς
τὰ

quo qui probati ſunt, manifeſti fiant inter uos. Igitur cum cóuenitis in eundem locum, nó licet dominicam cœnam edere, quod unuſquiſq; propriã cœnam occupat in edendo. Et hic quidẽ eſurit, ille uero ebrius eſt. Num ſanè domos non habetis ad edendum & bibendum? An eccleſiam dei contemnitis, & pudefacitis eos qui nõ habent? Quid uobis dicam? Laudabo uos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi uobis, quod dominus Ieſus, in ea nocte qua traditus eſt, accepit panẽ: & poſtq; gratias egiſſet, fregit, ac dixit: Accipite, edite, Hoc meum eſt corpus, quod pro uobis frangitur, hoc facite in mei cõmemorationẽ. Ad eundẽ modum & poculum, peracta cœna, dicens: hoc poculum nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. hoc facite, quotieſcunq; biberitis, in mei cõmemorationẽ. Quotieſcunq; eñ comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem domini annuncia te, donec uenerit. Itaque quiſquis ederit panem hunc, aut biberit de poculo domini indigne, reus erit corporis & ſanguinis domini. Probet autem homo ſeipſum, & ſic de pane edat, & de poculo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudiciũ ſibiꝑſi edit & bibit, nõ diꝑiudicans corpus dñi. Propter hoc inter uos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim ſi noſipſos diꝑiudicaſſem⁹, haudquaq; iudicati fuiſſemus. At cum iudicamur, à dño corripimur, ne cũ mũdo condemnemur. Itaq; fratres mei, cũ conuenitis ad comedendũ, alius aliũ expectate. Q; ſi qs eſurit, domi edat, ne ad cõdẽnationẽ cóueniatis. Cætera ꝙo, cũ uenero, diſponã. Porrò de ſpũalib⁹ frẽs, nolo uos ignorare. Scitis q; gẽtes fuiſtis, & ad

XII

ſimulacra

Corpus Vnum. membra multa ut infra.

τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε ἀπαγόμενοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ιησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ιησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ αὐτός ἐστι θεὸς, ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἑκάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος, πρὸς τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδοται λόγος σοφίας. ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι. ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων, ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευμάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἑρμηνεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καθὼς βούλεται. Καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἕν ἐστι, καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ ἑνὸς, πολλὰ ὄντα, ἕν ἐστι σῶμα, οὕτω καὶ ὁ Χριστός. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες, εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι. καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέλος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς, ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμὸς, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος, οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμὸς, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς ἔθετο τὰ μέλη, ἓν ἕκαστον αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἦν τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; Νῦν δὲ πολλὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλμὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν ἡ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ἡμῶν οὐκ ἔχω

simulacra muta, utcũq; ducebamini sequentes. Quapropter notũ uobis facio, quod nullus per spiritũ dei loquens dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dñm Iesum, nisi per spiritũ sanctũ. Diuisiones autẽ donorũ sunt, sed idem spiritus. & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dñs. & diuisiones operationũ sunt, sed idem est deus, efficiẽs om̃ia in omnibus. Vnicuiq; uero datur manifestatio spiritus, ad id quod expedit. Nam huic quidẽ per spiritũ datur sermo sapientiæ. alij uero sermo scientiæ, scd'm eundẽ spiritum. alij uero fides per eundem spiritũ. alij uero dona sanationũ per eundẽ spiritum. alij uero efficaciæ potẽtiarũ, alij uero pphetia, alij uero discretiones spirituũ, alij uero genera linguarũ, alij uero interpretatio linguarũ. sed omnia hæc efficit unus ille & idẽ spũs, diuidẽs peculiariter unicuiq; sicuti uult. Quẽadmodũ em̃ corpus unũ est, & mẽbra habet multa, om̃ia uero mẽbra corporis uni⁹, multa cũ sint, unũ sunt corp⁹, sic & Christus. Etem̃ per unũ spiritũ nos om̃es in unũ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Græci, siue serui, siue liberi. & om̃es unũ spiritũ hausimus. Etem̃ corpus non est unũ mẽbrũ, sed multa. Si dicat pes, nõ sum man⁹, nõ sum de corpore, num idcirco non est de corpore? Et si dicat auris, nõ sum oculus, non sum de corpore, num ideo nõ est de corpore? Si totũ corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi olfactus? Nunc autẽ deus posuit membra, unumquodq; singulatim in corpore, quemadmodũ uoluit. Q d' si essent om̃ia unum mẽbrũ, ubi corp⁹? Nunc autẽ multa quidem mẽbra, unũ uero corpus. At nõ potest oculus dicere manui, nõ est mihi op⁹ te: aut rursum caput pedibus, nõ est mihi opus

ἔχω, ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι. καὶ ἃ δοκοῦμεν ἀτιμότερα εἶναι τοῦ σώματος, τούτοις τιμὴν περισσοτέραν περιτίθεμεν. καὶ τὰ ἀσχήμονα ἡμῶν, εὐσχημοσύνην περισσοτέραν ἔχει. τὰ δὲ εὐσχήμονα ἡμῶν, οὐ χρείαν ἔχει. ἀλλὰ ὁ θεὸς συνεκέρασε τὸ σῶμα, τῷ ὑστερουμένῳ περισσοτέραν δοὺς τιμήν, ἵνα μὴ ᾖ σχίσμα ἐν τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ ἀλλήλων μεριμνῶσι τὰ μέλη. καὶ εἴτε πάσχει ἓν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ μέλη· εἴτε δοξάζεται ἓν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη. ὑμεῖς δέ ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους. καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν. μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; μὴ πάντες διδάσκαλοι; μὴ πάντες δυνάμεις; μὴ πάντες χαρίσματα ἔχουσιν ἰαμάτων; μὴ πάντες γλώσσαις λαλοῦσι; μὴ πάντες διερμηνεύουσι; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα. καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι. ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι. καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα

ἐλπίζει

opus uobis, imò multo potiꝰ, quæ uidentur mẽbra corporis imbecilliora esse, necessaria sunt: & quæ putamus minus honesta esse corporis, his honorẽ uberiorẽ apponimꝰ: & indecora nostri, copiosiorẽ decorẽ habent. Cæterũ quæ decora sunt nostri, nõ indigẽt. sed deus simul temperauit corpus, ei cui deerat, copiosiorẽ addens honorẽ, ne sit dissidium in corpore, sed inuicẽ alia ꝓ alijs eandẽ sollicitudinẽ gerant mẽbra. Et siue patit unũ mẽbrũ, cõpatiunt omnia membra. siue glorificat unũ mẽbrũ, simul gaudẽt omnia mẽbra. Vos autẽ estis corpus Christi, & mẽbra ex parte. Et alios quidẽ posuit deus in ecclesia, primũ apostolos, deinde ꝓphetas, tertio doctores, deinde potestates, deinde dona sanationũ, subsidia, gubernationes, genera linguarũ. Num omnes apostoli? num omnes ꝓphetæ? num omnes doctores? num omnes potestates? num omnes dona habent sanationũ? num oẽs linguis loquunt? num omnes interpretantur? Sectemini uero dona potiora. Et adhuc excellentẽ uiã uobis ostẽdo. Si XIII linguis hominũ loquar & angelorũ, charitatẽ autẽ nõ habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalũ tinniẽs. Et si habeã ꝓphetiam, & nouerim mysteria omnia, omnẽmq; scientiã: & si habeam fidẽ, adeo ut mõtes loco dimoueam, charitatẽ autẽ nõ habeam, nihil sum. Et si insumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpꝰ meũ, ut cõburar: charitatẽ autẽ nõ habeã, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est. charitas nõ inuidet. charitas nõ est procax, nõ inflatur, nõ est fastidiosa, non quærit quæ sua sunt, nõ irritatur, nõ cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congaudet ueritati, omnia suffert, omnia credit, omnia

I sperat,

ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται, εἴτε γλῶσσαι παύσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθήσεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

ξ γ Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ, οὐδεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παράκλησιν, καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ. ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν λάβῃ. νυνὶ δὲ ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω; ἐὰν μὴ ὑμῖν λαλήσω, ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προφητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς γνωσθήσεται τὸ αὐλούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδηλον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται εἰς πόλεμον; οὕτως καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης ἐὰν μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ, καὶ οὐδὲν αὐτῶν

EPISTOLA

sperat, omnia sustinet. Charitas nunq̃ excidit. siue prophetiæ abolebuntur, siue linguæ cessabunt, siue scientia abolebit. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Ast ubi uenerit quod perfectum est: tunc quod ex parte est, abolebitur. Cum essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus sum uir, aboleui puerilia. Cernimus em̃ nunc per speculum in ænigmate, tunc autē facie ad faciē, nunc cognosco ex parte, tunc uero cognoscam quēadmodū & cognitus sum. Nunc aūt manet fides, spes, charitas, tria hæc, sed maxima in his charitas. Sectemini XIIII charitatē, æmulemini spiritualia, magis tñ ut ꝓphetetis. Nam qui loquit̄ lingua, nō hominib⁹ loquit̄, sed deo. nullus em̃ audit. spiritu uero loquit̄ mysteria. Cæterū qui ꝓphetat, hominib⁹ loquit̄ ædificationē, & exhortationē, & cōsolationē. Qui loquit̄ lingua, seipsum ædificat: at qui ꝓphetat, cōgregationē ædificat. Volo autē oīes uos loqui linguis, magis tñ ut ꝓphetetis. Maior em̃ qui ꝓphetat, q̃ qui loquitur linguis, nisi interpretetur, ut ecclesia ædificationē accipiat. Nunc autē fratres, si ueniam ad uos linguis loquēs, quid uobis prodero? nisi uobis loquar, aut per reuelationē, aut per scientiam, aut per ꝓphetiam, aut per doctrinā? Quin & inanima, uocem reddentia, siue tibia, siue cithara, nisi distinctionē sonis dederint: quomodo cognoscet̄, quod tibia canitur, aut cithara? Etenim si incertam uocem tuba dederit, quis apparabit̄ ad bellum? Sic & uos per linguam nisi significantem sermonem dederitis, quomodo intelligetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes. Tam multa, uerbi gratia, genera uocū sunt in mundo, & nihil horum

ἀυτῶν ἄφωνον. Εὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. Οὕτως καὶ ὑμεῖς, ἐπεὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε. Διόπερ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω, ἵνα διερμηνεύῃ. Εὰν δὲ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ πνεῦμά μου προσεύχετε, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπός ἐστι. Τί οὖν ἐστι; Προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ. Ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοΐ. Επεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; Επειδὴ, τί λέγεις, οὐκ οἶδε. Σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς, ἀλλ' ὁ ἕτερος οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. Αλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλῳ πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Αδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσῳ τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου, λέγει κύριος. Ωστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖον εἰσὶν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἡ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Εὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπιτοαυτὸ, καὶ πάντες γλώσσαις λαλῶσιν, εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μαίνεσθε; Εὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτως πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων, ὅτι ὁ θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἑρμηνείαν

horum mutum. Itaq; si nesciero uim uocis, ero ei qui loquitur barbarus, & qui loquitur, apud me barbarus. Itaq; & uos, quandoquidem sectatores estis spirituum, ad ædificationem ecclesiæ quærite, ut excellatis. Quapropter qui loquitur lingua, oret, ut interpretet. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, at mens mea fructu uacat. Quid igitur est? Orabo spiritu, sed orabo & mente. Canam spiritu, sed canam & mente. Alioqui si benedixeris spiritu, is qui implet locum indocti, quomodo dicturus est Amen, ad tuam gratiarũ actionem? Quandoquidem, quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, uerum alius non ædificatur. Gratias ago deo meo, quod magis q̃ omnes uos, linguis loquor. Sed in ecclesia uolo quinque uerba mente mea loqui, ut & alios instituam, potius q̃ decem milia uerborũ lingua. Fratres, ne sitis pueri sensibus, sed malicia pueri sitis: sensibus uero perfecti sitis. In lege scriptum est: Varijs linguis & labijs uarijs loquar populo huic, & ne sic quidem audient me, dicit dñs. Itaq; linguæ signi uice sunt, nõ ijs qui credunt, sed incredulis: contra ꝓphetia, nõ incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota in idem, & omnes linguis loquantur: ingrediantur autẽ indocti aut increduli, nõne dicent uos insanire? Quod si om̃es prophetetis, ingrediat autẽ incredulus aut indoctus, coarguit ab omnibus, dijudicatur ab om̃ib⁹: & sic occulta cordis eius manifesta fiunt, atq; ita procidens in faciem, adorabit deum, renuncians, quod deus reuera in uobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, unusquisq; uestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationẽ habet,

Mulieres in ecclesia sileat

ἑρμηνείαν ἔχει. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσσῃ τίς λαλεῖ, κατὰ δύο, ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερμηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ.

ξ δ Προφῆται δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ ἀποκαλυφθῇ καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύνασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεὸς, ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

ξ ε Αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν. οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλὰ ὑποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἰ δέ τι μαθεῖν θέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπερωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστι γυναικὶ ἐν ἐκκλησίᾳ λαλεῖν. ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξῆλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προφήτης εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινωσκέτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀγνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε ἀδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ κωλύετε. πάντα εὐσχημόνως, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

ξ ς Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ τὸ εὐαγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἑστήκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπιστεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι. τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ

interpretationē habet: oīnia ad ædificationē fiant. Siue lingua qs loquit', fiat p binos aut ad summū ternos, idq; uicissim, & un⁹ interpretet'. Q; si nō sit interpres, taceat in ecclesia, cæterum sibi ipsi loquat' & deo. Prophetæ ỽo duo aut tres loquant', & cæteri dijudicēt. Porrò si alij fuerit reuelatū assidēti, prior taceat. Potestis eī singulatim oēs pphetare, ut oēs discant, & oīnes cōsolationē accipiant, & spūs pphetarū pphetis subijciunt'. Nō eī est confusionis autor deus, sed pacis, ut in oīnib⁹ cōgregationib⁹ sctōrū. Mulieres uestræ in ecclesijs sileant. nec enim permissum ē illis ut loquant', sed ut subditæ sint. quēadmodū & lex dicit. Q; si quid discere uolunt, domi suos uiros interrogēt. Nā turpe est mulierib⁹ in cœtū loqui. An à uobis sermo dei pfect⁹ est? An in uos solos incidit? Si quis uidetur ppheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo uobis, q; dñi sint præcepta. cæterū si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitamini, ut prophetetis, & loqui linguis ne uetueritis. Omnia decenter, & scd'm ordinē fiant. Notū autē uobis facio fratres euangeliū, qd' euangelizaui uobis, qd' & accepistis, in quo & statis, per qd' & salutē cōsequimini, quo pacto annunciarim uobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi eī uobis in primis, quod & acceperam: qd' Christus mortuus fuerit pro peccatis nostris, secundū scripturas: & q; sepultus sit, & q; resurrexerit tertio die, secundū scripturas, & qd' uisus sit Cephæ, deinde duodecim illis, postea uisus est plusq; quingentis fratribus semel. Ex quibus plures manent ad hunc usq; diem. quidam autē & obdormierūt. Deinde uisus ē Iacobo, post apostolis omnibus. Postremo uero omniū, uelut

Linguis loqui

XV

Paulo notius manauit ordine ꝓ̄ scripto a Petro non in primis Magdalē: nec.

ὡσπερεὶ τῷ ἐκτρώματι ὤφθη κἀμοί. Ἐγὼ γάρ
εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ
ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα
τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ. Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι,
ὅ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς ἐμὲ, οὐ κενὴ
ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάντων
ἐκοπίασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλὰ χάρις τοῦ θεοῦ,
ἡ σὺν ἐμοί. Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕ-
τως κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε.
Εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγή-
γερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀ-
νάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; Εἰ δὲ ἀνάστασις νε-
κρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ
Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυ-
γμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. Εὑρι-
σκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ,
ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι ἠγει-
ρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νε-
κροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ ἐγεί
ρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται. Εἰ δὲ Χρι-
στὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν.
ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ
οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ, ἀπώλοντο. Εἰ ἐν
τῇ ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μό-
νον, ἐλεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν.
Νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρ-
χὴ τῶν κεκοιμημένων ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ
δι' ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἀνθρώπου
ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ Ἀδὰμ
πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ ἐν τῷ Χρι
στῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. Ἕκαστος δὲ ἐν
τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπει-
τα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. Εἶτα
τὸ τέλος, ὅταν παραδῷ τὴν βασιλείαν τῷ
θεῷ καὶ πατρί, ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν
ἀρχὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν, καὶ δύναμιν.
Δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν, ἄχρις οὗ ἂν θῇ πάν
τας τοὺς ἐχθροὺς ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ἔ-
σχατος ἐχθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.
Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐ-
τοῦ. Ὅταν δὲ εἴπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δηλονότι

uelut abortiuo uisus est & mihi. Ego enim sum minimus apostolorum: qui nō sum idoneus, ut dicar apostolus, propterea q persecutus sim ecclesiam dei. sed gratia dei sum, id quod sum. Et gratia eius quæ ꝓfecta est in me, nō fuit inanis, sed copiosius cū illi omnes laboraui. non ego tñ, sed gratia dei, quæ mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic prædicamus, & sic credidistis. Q; si Christus p̄dicat' à mortuis resurrexisse, quō dicunt quidā inter uos, nō esse resurrectionē mortuorū? Porrò si resurrectio mortuorū non est, ne Christus quidē resurrexit. Qd' si Christus non resurrexit, inanis uidelicet est p̄dicatio nostra, inanis autem est & fides uestra. Reperimur autē & falsi testes dei, qm̄ testati sumus de deo, qd' excitauerit Christū, quē nō excitauit, si uidelicet mortui non resurgunt. Etenim si mortui nō resurgūt, ne Christus quidē resurrexit. Q; si Christus nō resurrexit, superuacanea est fides uestra. adhuc estis in peccatis uestris. Igit' & q obdormierūt in Christo, perierūt. Si in uita hac spem in Christo tantū fixā habemus, maxime miserabiles omniū hoim sumus. Nunc autē Christus surrexit ex mortuis, primitiæ eorū q dormierant, fuit. Postcꝫ enim ꝑ hominē mors, etiā per hominē resurrectio mortuorū. Quēadmodū enim ꝑ Adam oēs moriunt', ita & ꝑ Christū oēs uiuificabunt'. unusquisq; autē in ꝓprio ordine: primitiæ Christus, deinde ij qui sunt Christi in aduētu ipsius: mox finis, cū tradiderit regnū deo & patri, cū aboleuerit omnē principatū, & omnē potestatē, ac uirtutē. Nā oportet eū regnare, donec posuerit omnes inimicos sub pedes suos. Nouissimus hostis aboletur mors. Nam omnia subiecit sub pedes illius. At qui cum dicat, quod omnia subiecta sint,

Adam omnium, mortis auctor. Christus omnium uitæ auctor.

Donec sit, imperfectam

palam est, excipiēdum eum, qui subiecit illi omnia. Cum autē subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subijciet ei, qui illi subiecit omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Alioqui quid facient ij, qui baptizantur p mortuis? si omnino mortui nō resurgunt? Cur & baptizant p illis? Quid & nos periclitamur omni tēpore? Indies morior, per nostram gloriationē, quā habeo in Christo Iesu dño nostro. Si scd'm hominē, cū bestijs depugnaui Epheſi, quæ mihi utilitas, si mortui non resurgūt? Edam⁹ & bibam⁹, cras em̄ morimur. Ne decipiamini. Mores bonos colloquia corrumpunt mala. Expergiſcimini iuste, & ne peccetis. Nam ignoratio nem dei nōnulli habent. Ad pudorē uobis loquor. At dicet aliquis: Quō resurgent mortui? Quali aūt corpore ueniēt? Stulte. Tu qd' seminas, nō uiuificat', nisi mortuū fuerit. Et hoc qd' seminas, nō corpus, qd' nascet', seminas, sed nudū granū, exēpli causa, tritici, aut alicuius ex cæteris. Sed deus illi dat corpus ut uoluit, & unicuiq; seminū suū corpus. Nō oīs caro, eadē caro: sed alia quidē caro hoīm, alia uero caro pecorū, alia ỿo piſciū, alia ỿo uolucriū. Et sunt corpora cœlestia, & sunt corpa terrestria. Vex alia quidē cœlestiū gloria, alia uero terrestriū, alia gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella siqdē à stella differt in gloria. Sic & resurrectio mortuorū. Seminat' in corruptiōe, resurgit in incorruptibilitate. seminat' in ignominia, resurgit in gloria, seminat' in infirmitate, resurgit in potentia. Seminat' corp⁹ aiale, resurgit corpus spūale. Est corp⁹ aiale, & est corp⁹ spūale. quēadmodū & scriptū est: Factus est primus homo Adā in animā uiuentē, extremus Adā in spm̄ uiuificantē. At nō primum,

ἡλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα. ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν. Εἰ κατὰ ἄνθρωπον ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέσῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρησὰ ὁμιλίαι κακαί. ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέγω. ἀλλ' ἐρεῖ τις. πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον. σὺ ὃ σπείρεις οὐ ζωοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυμνὸν κόκκον, εἰ τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν. ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων, ἄλλη δόξα ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων. ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ. σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα ψυχικόν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ γέγραπται. Ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον

τον τὸ πνευματικόν, ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός. ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί. καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κληρονομῆσαι οὐ δύνανται. οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέγω. πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλλαγησόμεθα, ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γάρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγησόμεθα. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε γενήσεται ὁ λόγος ὁ γεγραμμένος. κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον; ποῦ σου ᾅδη τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἡ ἁμαρτία. ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες, ὅτι ὁ κόπος ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

§ 3 Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὥσπερ διέταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας, οὕτως καὶ ὑμεῖς ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων, ἕκαστος ὑμῶν παρ' ἑαυτῷ τιθέτω, θησαυρίζων ὅτι ἂν εὐοδῶται, ἵνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται. ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε διὰ ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑμῶν εἰς ἱερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ᾖ ἄξιον τοῦ κἀμὲ πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν διέλθω.

μακεδονίαν

mum, quod ſpirituale, ſed qđ animale, deinde qđ ſpirituale. Primus homo de terra terrenus. ſecundus homo, ipſe dñs de cœlo. Qualis terrenus ille, tales & hi qui terreni ſunt. Et qualis ille cœleſtis, tales & ij qui cœleſtes ſunt. Et quẽadmodũ geſtauim⁹ imaginẽ terreni, geſtabim⁹ & imaginẽ cœleſtis. Hoc autẽ dico fratres, qꝓ caro & ſanguis regni dei hæreditatem cõſequi non poſſunt. Neqꝫ corruptio incorruptibilitatis hæreditatẽ accipit. Ecce myſteriũ uobis dico: Non omnes quidẽ dormiemus, omnes tñ immutabimur, in puncto tẽporis, in momẽto oculi, per extremam tubam. Canet enim, & mortui reſurgẽt incorruptibiles, & nos immutabimur. Oportet em̃ corruptibile hoc induere incorruptibilitatẽ, & mortale hoc induere immortalitatẽ. Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptibilitatẽ: & mortale hoc induerit immortalitatẽ, tũc fiet ſermo qui ſcriptus eſt: Abſorpta eſt mors in uictoriã. Vbi tuus mors aculeꝰ? ubi tua inferne uictoria? Aculeꝰ aũt mortis, peccatũ: potentia uero peccati, lex. ſed deo gratia, qui dedit nobis uictoriã, per dñm noſtrũ Ieſum Chriſtum. Itaqꝫ fratres mei dilecti, ſtabiles ſitis, immobiles, abundantes in opere dñi ſemper, cũ ſciatis, qꝫ labor ueſter nõ eſt inanis in dño.

XVI

Cæterũ de collatione in ſanctos, quẽadmodũ ordinaui eccleſijs Galatiæ, ita & uos facite. In una ſabbatorum unuſquiſqꝫ ueſtrũ apud ſeſe ponat, recondens quicqd cõmodũ fuerit: ne cũ uenero, tũc collatiões fiant. Vbi uenero autẽ, quoſcunqꝫ ꝓbaueritis per epiſtolas, hos mittam ut perferant munificẽtiã ueſtrã Hieroſolymã. Qꝫ ſi fuerit operæpretiũ, ut & ipſe proficiſcar, mecũ proficiſcent. Veniã autẽ ad uos, cum Macedoniã tranſiero.

μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν παραμενῶ, ἢ καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με προπέμψητε, οὗ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τινὰ ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ. Ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς. θύρα γάς μοι ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ τιμόθεος, βλέπετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔργον κυρίου ἐργάζεται, ὡς κἀγὼ· μή τις οὖν αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με. ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλῶ τοῦ ἀδελφοῦ, πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀδελφῶν. καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ. ἐλεύσεται δὲ, ὅταν εὐκαιρήσῃ. γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, οἴδατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς Ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν ἑαυτούς, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιούτοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι. χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ, καὶ φουρτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, οὗτοι ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦμα, καὶ τὸ ὑμῶν. Ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους. Ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς Ἀσίας. Ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ. Ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἤτω ἀνάθεμα, μαραναθά. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

Πρὸς Κορινθίους πρώτη.

Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων διὰ στεφανᾶ καὶ φουρτουνάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, καὶ Τιμοθέου.

Ὑπόθεσις

Macedoniã em pertrãsitur⁹ sum. Apud uos autẽ forte permanebo, aut etiam hybernabo, ut uos me deducatis quocunq; ꝓficiscar. Nolo em uos nunc in trãscursu uidere, sed spero tẽpus aliquantũ mansurum me apud uos, si domin⁹ permiserit. Cõmorabor autẽ Ephesi, usq; ad diem quinquagesimũ. Nã hostiũ mihi apertũ est magnũ, & efficax, & aduersarij multi. Q; si uenerit Timothe⁹, uidete ut absq; metu sit apud uos. opus em dñi operat, quẽadmodũ & ego. Ne quis igitur eum spernat, sed ꝓsequamini eum cũ pace, ut ueniat ad me. Expecto em illũ cũ fratribus. Porrò de Apollo fratre: Multũ hortatus sum illũ, ut iret ad uos cũ fratrib⁹, & omnino non erat uoluntas nunc eundi. Venturus est autẽ, cũ opportunitatẽ erit nactus. Vigilate, state in fide, uiriliter agite, estote fortes. Omnia uobis cum charitate fiant. Obsecro autẽ uos fratres: Nostis familiam Stephanæ, esse primitias Achaiæ, & qd' in ministeriũ sanctis ordinarunt seipsos, ut & uos subditi sitis talibus, & omni adiuuanti & laborãti. Gaudeo uero de aduẽtu Stephanæ & Fortunati & Achaici: qm̃ id quod mihi deerat uestri, hi suppleuerũt. Refocillauerũt em spiritũ meum ac uestrũ. Agnoscite itaq; huiusmodi. Salutant uos ecclesiæ Asiæ. Salutant uos in dño multum Aquila & Priscilla, cum ea quæ in domo est ipsorũ ecclesia. Salutant uos fratres omes. Salutate inuicẽ osculo sancto. Salutatio mea manu Pauli. Si qs nõ diligit dñm Iesum Christũ, sit anathema maran atha. Gratia dñi Iesu Christi sit uobiscũ. Dilectio mea cũ oib⁹ uobis in Christo Iesu. Amẽ.

Ad Corinthios prior.

Missa fuit è Philippis, per Stephanam & Fortunatũ, & Achaicũ, & Timotheũ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

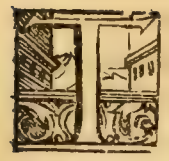

Ταύτην ἐπιστέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. δεξάμενοι κορίνθιοι τὴν προτέραν ἐπιστολὴν, κατενύγησαν ἐπὶ τῇ ἁμαρτίᾳ τοῦ λαβόντος τὴν μητρυιάν, καὶ ἐλυπήθησαν δὲ, ὡς πρῖδόντες τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα. εἶτα ὑφηρπάζοντο ὑπό τινων, τῶν καὶ τὰς προφάσεις τῶν σχισμάτων ποιούντων, ὥστε παρακαθέζεσθαι τῷ γράμματι τοῦ νόμου, καὶ ἀδιάφορον ἡγεῖσθαι τὴν πρὰ τοῦ χριστοῦ χάριν, καὶ μᾶλλον προσέχειν τοῖς ἐν προσώπῳ καυχωμένοις. ἦσαν δὲ καὶ περὶ τῆς λογίας, τῆς εἰς τοὺς ἁγίους φροντίζοντες καλῶς. πρὸς ταῦτα οὖν ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τοὺς ἐκβαλόντας τὸν παρανομήσαντα. ἔπειτα ἐξιώσασιν αὐτοῖς καθικετεύει, καὶ μετανοήσαντα ἐκεῖνον κελεύει δεχθῆναι. ἐν αὐτῇ δὲ διδάσκει περὶ τοῦ νόμου, διαιρῶν τὸ γράμμα τοῦ νόμου. καὶ δείκνυσιν, ὅτι οὐ δεῖ λαμβάνειν τὰ γράμματα μόνον τοῦ νόμου, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ γράμματι τὴν διάνοιαν ἐρευνᾶν. οὐ γὰρ μόνον ῥῆμά ἐστιν ὁ νόμος, ἀλλ' ἐν τοῖς ῥητοῖς ἐστι καὶ ὁ νοῦς τοῦ πνεύματος. ἔπειτα ὅτι τοῦ χριστοῦ ἐλθόντος, καινὴ κτίσις γέγονεν, καὶ οὐ δεῖ κατὰ τὸ παλαιὸν ζῆν, ἀλλ' ὡς ἐν καινῇ κτίσει, ἐν πᾶσιν ἀνανεοῦσθαι, καὶ ἀργὴν εἶναι λοιπὸν τὴν περιτομήν. ἀποδέχεται δὲ αὐτοὺς καὶ περὶ τῆς διακονίας, καὶ προτρέπει αὐτὴν μᾶλλον πλεονάζειν. αἰτιώμενος δὲ τοὺς ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καταλέγει πάντα, ἅπερ πέπονθε διὰ τὸν κύριον, καὶ τὰς ὀπτασίας δὲ διηγεῖται, ἅσπερ ἑώρακεν, εἴς τε τὸν παράδεισον, καὶ εἰς τὸν τρίτον οὐρανὸν ἁρπαγείς. εἶτα παραγγείλας μὴ ἁμαρτάνειν, ἀλλὰ μετανοεῖν τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐν εὐχαριστίᾳ, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν. ἐστὶ δὲ καὶ ταῦτα, ὁ πᾶς λόγος ἐστὶν ἐν τῇ ἐπιστολῇ περί τε ἑαυτοῦ, καὶ περὶ κορινθίων, καὶ τῶν ψευδαποστόλων. καὶ ἐκ ταύτης τῆς ὑποθέσεως, πρόεισιν εἴς τε τὰ τῆς χάριτος θεοῦ, καὶ περὶ ἀγαθῆς πολιτείας, κατὰ τὸ εὐσυνείδητον, καὶ τὸ ἐναγώνιον, καὶ τὸ ἀφιλοχρήματον; καὶ περὶ τῆς μεταδοτικῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς τῶν ψευδαποστόλων ἀλαζονείας καὶ πονηρίας.

IN SECVNDAM AD CORINTHIOS EPISTOLAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PRimum reddit causas Corinthijs, quare nō reuiserit illos, quemadmodum pollicitus est epistola superiore: prius quædā præfatus de suis afflictionibus, quas ob euangelium Christi perpetiebatur, ostendens in tantis malis deum sibi fuisse solatio. Mox reconciliat Corinthijs eum, quem superiori epistola iusserat tradi satanæ, ut amanter reciperēt castigatū, quem peccantē reiecerant. Hæc fermè cap. primo ac secundo. Deinde prædicat studium suum in euangelio prædicando, obiter taxans ac notans cæteros pseudapostolos, qui suo seruientes quæstui, suæ studentes gloriæ, nusquam non pelliciebant ad legem Mosaicam, quam Christo sic conabantur admiscere, quasi sine huius accessione non esset spes salutis. Itaque umbris legis Mosaicæ præfert euangelij lucem. subinde adhortans illos non ad ceremonias legis, sed ad conscientiam uitamque Christo dignam. testans interim qua synceritate prædicauerit euangelium Christi, quantumque malorum eius gratia perpessus sit spe præmij cœlestis.

Ad

Ad hæc indicat quibus in rebus sita sit potissimũ Christiana pietas. Hæc tractantur in calce cap. secundi, tertij, quarti, quinti, & principio sexti. Nam reliqua huius capitis parte, simulq; initio proximi hortatur illos, ut agnoscentes dignitatem & sanctitatem suæ professionis, modis omnibus abstineant ab inquinamentis ethnicorum, cum quibus nihil esset illis commune. Quarto loco lenit superioris reprehensionis acerbitatem, collaudans illorum obedientiam, quod epistolæ suæ, licet obiurgatrici, per omnia paruissent, gratulaturq; , quod is mœror tẽporarius summum gaudium utriusq; pepererit, uelut cum ex amaro pharmaco consequitur gratissima sanitas. Quinto loco tum exemplo Macedonum, tum uarijs argumentis ac scripturarum testimonijs prouocat, ut pro sua quisq; facultate, proq; animi propensione conferat aliquid in subsidium sanctorũ, qui Hierosolymis agebant, memor hoc sibi mandatum à Petro, ad hoc negocij missо Tito cum altero collega, ut pleriq; putant, Luca, quos commendat Corinthijs. Hæc agit capi. octauo & nono.

Sexto, quos ante taxauit oblique, palam insectatur pseudapostolos, qui fastu ac supercilio dignitatem ac maiestatẽ apostolicam præ se ferebant, Paulum in contemptum uocantes uelut humilem: ut qui cerdonicam exercuerit, uelut imperitum, & infantem, ad hæc toties cæsum, ac uexatum iniurijs. Aduersus hos autoritatem suam asserit apud Corinthios, testans nusquam sibi deesse autoritatem ac potestatem apostolicam, sed qua nolit uti, grauandis alijs, quemadmodum cæteri, sed tantum ad commodum suorũ & Christi gloriam. Deinde præfatus ueniam stulticiæ, quod de se gloriosius quædam dicere cogeretur: primum æquat se summis apostolis: deinde præfert etiam, idq; multis nominibus, uel quod latius sparserit euangelij doctrinam, uel quod unus gratuito eam tradiderit, neq; per se neq; per suos grauans Achaicos, uel quod plura perpessus sit euangelij causa, cq; illorum quisquam: ea sibi gloriæ uertens, ob quæ quibusdam uidebatur cõtemptior. Porrò sermonis imperitiam agnoscens modestiæ causa, rerum scientiam sibi uindicat, ne quid uel hic desyderent. Postremo, quoniam pseudapostoli fictis angelorum uisionibus sese uenditabant apud simplices, Paulus ueram & insignem adducit uisionem, se raptum in tertium usque cœlum, atque illic edoctum, quæ captum hominum excedant. Hæc ferè cap. decimo, undecimo, & duodecimo. Septimo, ne per pseudapostolos relaberentur in pristina uitia, testatur sibi in animo esse, inuisere illos: cum autoritate interminans, ne tales eos offendat, ut sui dissimilis esse cogatur, aut ne, sicut epistola sæuire coactus est, ita præsens quoque sæuire cogatur, quod ante hac non fecerit, cum suo iure potuisset. Hæc agit in calce capitis duodecimi, & cap. decimitertij. Græcorum inscriptiones testantur, hanc epistolam missam à Philippis per Titum & Lucam. Cæterum argumenta, quæ commoda breuitate habentur in Latinis codicibus, testantur, per eosdem missam è Troade. Nam huius loci meminit capite secundo.

FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD CORINTHIOS SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ, τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς ἁγίοις πᾶσι, τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς παρακαλεῖν, τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς ἡμᾶς, οὕτως διὰ χριστοῦ περισσεύει, καὶ ἡ παράκλησις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως, καὶ σωτηρίας, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων, ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρακαλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σωτηρίας, τῆς ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν, εἰδότες, ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθημάτων, οὕτως καὶ τῆς παρακλήσεως.

οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπὲρ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρήθημεν ὑπὲρ δύναμιν, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τοῦ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τοῦ θανάτου ἐσχήκαμεν, ἵνα μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ

PAulus apostolus Iesu Christi per uoluntatē dei, ac Timotheus frater, congregationi dei, quæ est Corinthi, unà cum sanctis omnibus, qui sunt in tota Achaia. Gratia uobis & pax à deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui est pater misericordiarum, & deus omnis consolationis, consolans nos in omni afflictione nostra, in hoc, ut possimus consolari, eos qui sunt in quauis afflictione, per consolationem, qua nosipsos consolatur deus. Quoniam sicut abundant afflictiones Christi in nobis, ita per Christum abundat & consolatio nostra. Siue autem affligimur pro uestri consolatione ac salute, quæ operatur in tolerantia earundem afflictionum, quas & nos patimur, siue consolationem accipimus pro uestri consolatione ac salute, spes etiam nostra firma est pro uobis, cum sciamus, quod quemadmodum participes estis afflictionum, sic futuri sitis & consolationis. Non enim uolumus uos ignorare fratres, de afflictione nostra, quæ nobis accidit in Asia, quoniā supra modum grauati fuimus supra uires, adeo ut desperauerimus etiam de uita. Quin ipsi in nobisipsis, sententiam mortis acceperamus, ne cōsideremus in nobisipsis, sed in deo qui

τῷ ἐγείραντι τοὺς νεκροὺς, ὃς ἐκ τηλικούτου θανάτου ἐῤῥύσατο ἡμᾶς, καὶ ῥύεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἔτι ῥύσεται, συνυπουργούντων καὶ ὑμῶν ὑπὲρ ἡμῶν τῇ δεήσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ἡμῶν. Ἡ γὰρ καύχησις ἡμῶν αὕτη ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς συνειδήσεως ἡμῶν, ὅτι ἐν ἁπλότητι καὶ εἰλικρινείᾳ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσοτέρως δὲ πρὸς ὑμᾶς.

Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἃ ἀναγινώσκετε, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγνώσεσθε. καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμεν, καθάπερ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα δευτέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι εἰς τὴν ἰουδαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μήτι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα βουλεύομαι; ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναί. καὶ τὸ οὒ, οὔ. πιστὸς δὲ ὁ θεὸς, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς ἰησοῦς χριστὸς, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀῤῥαβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἦλθον εἰς κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν

qui ad uitã ſuſcitat mortuos, qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in q̃ ſpem fixam habemus, qd' & iam poſthac erepturus ſit, ſimul adiuuantibus & uobis per deprecationẽ pro nobis, ut ex multis pſonis, p dono in nos collato, p multos gratiæ agant p nobis. Nã gloriatio noſtra hæc eſt, teſtimoniũ cõſciẽtiæ noſtræ, qd' cũ ſimplicitate & ſynceritate dei, non ſapiẽtia carnali, ſed per gratiã dei conuerſati fuerim⁹ in mũdo, abundantius autẽ erga uos. Nõ emi alia ſcribim⁹ uobis, q̃ quæ legitis, aut etiam agnoſcitis. Spero autẽ, qd' uſq; ad finẽ quoq; agnoſcetis, quẽadmodũ & agnouiſtis nos ex parte, qm̃ gloria ueſtra ſumus, quẽadmodũ & uos noſtra, in die dñi Ieſu. Et hac fiducia uolebam ad uos uenire prius, ut geminã apud uos inirem gratiã, & per uos pertranſire in Macedoniã, & rurſum à Macedonia uenire ad uos, ac à uobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cũ in animo uerſarem, nuncubi leuitate ſum uſus? aut num quæ cogito, ſecundũ carnẽ cogito? Vt ſit apud me, qd' eſt etiã, etiã: & quod eſt non, non. Imò fidelis deus, qd' ſermo noſter erga uos, nõ fuit etiã, & nõ. Nam dei filiꝰ Ieſus Chriſtus, qui inter uos per nos prædicatus eſt, per me & Syluanũ ac Timotheum, non fuit etiam & non, ſed etiam per ipſum fuit. Quotquot emi ſunt promiſſiones dei, per ipſum ſunt etiam, & per ipſum amen, deo ad gloriam per nos. Porrò qui confirmat nos unà uobiſcum in Chriſtum: & qui unxit nos, deus eſt: qui etiam obſignauit nos, deditq; arram ſpiritus in cordibus noſtris. Ego uero teſtem deum inuoco in animã meam, qd' parcens uobis, nondũ uenerim Corinthũ, nõ qd' dominemur uobis nomine fidei, ſed adiutores ſumus gaudij

φῆ χαρᾶς ὑμῶν. τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

ε Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς ἐν λύπῃ. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλθὼν, λύπην ἔχω, ἀφ' ὧν ἔδει με χαίρειν. πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χαρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην ἵνα γνῶτε, ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δέ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὲ λελύπηκεν, ἀλλὰ ἀπὸ μέρους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Ἱκανὸν τῷ τοιούτῳ ἡ ἐπιτιμία αὕτη, ἡ ὑπὸ τῶν πλειόνων· ὥστε τοὐναντίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσασθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῇ περισσοτέρᾳ λύπῃ καταποθῇ ὁ τοιοῦτος. Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ ἔγραψα, ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν, εἰ εἰς πάντα ὑπήκοοί ἐστε. ὯΙ δέ τι χαρίζεσθε, καὶ ἐγώ. καὶ γὰρ ἐγὼ εἴ τι κεχάρισμαι ᾧ κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προσώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλεονεκτηθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ. οὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν.

5 Ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν Τρωάδα, εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ θύρας μοι ἀνεῳγμένης ἐν κυρίῳ, οὐκ ἔσχηκα ἄνεσιν τῷ πνεύματί μου, τῷ μὴ εὑρεῖν με Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλλὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἐξῆλθον εἰς Μακεδονίαν. Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ πάντοτε θριαμβεύοντι ἡμᾶς ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φανεροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι Χριστοῦ εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σῳζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωήν. Καὶ πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς

ἐκ

gaudiũ uestri.nã fide ſtatis. Sed decreui II
apud memetipm hoc,nõ iterũ cũ dolore
ad uos uenire.Nã ſi ego mœrore uos af-
ficiã,& qs eſt q exhilaret me,niſi is q mœ
rore afficitur ex me? Et ſcripſi uobis hoc
ipm:ne ſi ueniſſem ad uos,dolorẽ caperẽ
ex his, ex qb9 oportebat me capere uolu
ptatẽ.fiduciã hanc habẽs erga uos oẽs,q
meũ gaudiũ oim ueſtrũ ſit.Nã ex multa
afflictione & anxietate cordis ſcripſi uo-
bis,per multas lachrymas,nõ ut mœro-
re afficeremini,ſed ut cognoſceretis chari
tatem,quã habeo abundanti9 erga uos.
Q; ſi quis dolore affecit,non me dolore
affecit, ſed ex parte, ne aggrauẽ omneis
uos.Sufficit iſtiuſmodi homini increpa-
tio hæc, quæ facta eſt à plurib9.adeo ut
ediuerſo magis cõdonare debeatis & cõ- Condonare, male
ſolari: ne q̃ modo fiat,ut imodico dolo- cõdonationes, ubi
re abſorbeatur huiuſmodi.Quapropter male Ar vema
obſecro uos,efficite ut ualeat in illũ chari
tas.Nã & in hoc ſcripſerã, ut cognoſcerẽ
pbationẽ ueſtri, an ad oĩa obediẽtes ſi-
tis.Cui uero cõdonatis aliq̃d,& ego con-
dono.Nã & ego ſi q̃d cõdonaui,cui con-
donaui, ppter uos cõdonaui in cõſpectu
Chriſti, ne occuparemur à ſatana. Non
eñ illi9 cogitatiões ignoram9.Cæterũ cũ
ueniſſem Troadẽ in euãgeliũ Chriſti,&
oſtiũ mihi eſſet apertũ p dñm,nõ habui
relaxationẽ ſpũ meo, eo q̃ nõ inueniſſẽ
Titũ fratrẽ meũ,ſed dimiſſis illis, abĩ in
Macedoniã.Deo aũt gr̃a, q ſemp trium
phat p nos in Chriſto, & odorẽ noticiæ
ſuæ manifeſtat p nos in omni loco.Q̃m
bona odor
Chriſti bona fragrãtia ſum9 deo,in his q
ſalui fiunt,& in his qui pereũt, his quidẽ
odor mortis ad mortem: illis uero odor
uitæ ad uitam. Et ad hæc quis idoneus?
Nõ eñ ſum9 ut pleri q̃ cauponantes uer
bũ dei, ſed uelut ex ſyncerĩtate,ſed uelut

K ex

ἐκ θεοῦ, κατέναντι τοῦ θεοῦ, ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

3 Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν. εἰ μὴ χρήζομέν ὥς τινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; η ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμεῖς ἐστέ, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, φανερούμενοι, ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ, διακονηθεῖσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη, οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλαξὶ καρδίαις σαρκίναις.

4 Πεποίθησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν, οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος. τὸ γὰρ γράμμα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐντετυπωμένη ἐν λίθοις ἐγενήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι ἐνατενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋσέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν καταργουμένην, πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, ἕνεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον, ἐν δόξῃ. ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησίᾳ χρώμεθα, καὶ οὐ καθάπερ μωϋσῆς ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργουμένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει, μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅτι ἐν χριστῷ καταργεῖται.

ἀλλ'

ex deo in cõſpectu dei, per Chriſtum loquimur. Incipim⁹ rurſus noſipſos com- III
mendare. Num egemus ut nõnulli, commendaticijs epiſtolis apud uos, aut à uobis commẽdaticijs? Epiſtola noſtra uos eſtis, inſcripta in cordib⁹ noſtris: quæ intelligitur & legitur ab omĩb⁹ hominib⁹, dum declaratis, q̃ eſtis epiſtola Chriſti, ſubminiſtrata, à nobis inſcripta, nõ atramento, ſed ſpiritu dei uiuẽtis, nõ in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carneis. Fiduciam autẽ huiuſmodi habemus per Chriſtum erga deum, non q̃d idonei ſimus, ex nobiſipſis cogitare quicq̃, tanq̃ ex nobiſipſis: ſed omĩs idoneitas noſtra ex deo eſt, qui & idoneos fecit nos miniſtros noui teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus. Nam litera occidit, ſpiritus autem uiuificat. Quod ſi adminiſtratio mortis in literis, deformata in ſaxis, fuit in gloria, adeo ut non poſſent oculos intendere filij Iſraël in faciem Moyſi, propter gloriã uultus eius, quæ aboletur. cur non potius adminiſtratio ſpiritus erit in gloria? Nam ſi adminiſtratio condemnationis gloria, multo magis excellit adminiſtratio iuſticiæ in gloria. Quandoquidem ne glorificatum quidem fuit, quod glorificatũ eſt in hac parte, propter eminentem gloriam. Etenim ſi quod aboletur, fuit in gloria, multo magis id quod manet, eſt in gloria. Itaque cum habeamus huiuſmodi ſpem, multa libertate utamur: & non, quemadmodum Moyſes ponebat uelamen in facie ſua, ne intenderent filij Iſraël in finem eius quod abolebatur. Sed obcæcati ſunt ſenſus illorum. Nam uſque ad diem hodiernum, idem uelamen in lectione ueteris teſtamenti manet, nec tollitur uelum, quod per Chriſtum aboletur. Sed

ad

ἀλλ᾽ἕως σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται μωσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ᾽ ἂν ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν. οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

ad hunc usq; diem, cum legitur Moses, uelamen cordibus illorum impositum est. At ubi conuersi fuerint ad dominũ, tolletur uelamen. Dominus autem spíritus est. Porrò ubi spiritus domini, ibi libertas. Nos autem omnes retecta facie, gloriam domini in speculo repræsentantes, ad eandem imaginem transformamur à gloria in gloriam, tanquam à domini spiritu.

Δ Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκκακοῦμεν, ἀλλ᾽ ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας, συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Propterea cũ ministerium hoc habeamus, ut nostri misertus est deus, haud degeneramus, sed reiecimus occultamenta dedecoris, non uersantes per astutiam, neque dolo tractantes uerbum dei, sed manifestatione ueritatis, commendantes nosipsos apud omnem conscientiam hominum, in conspectu dei. IIII

Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως, τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ᾽ οὐ στενοχωρούμενοι. ἀπορούμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐξαπορούμενοι. διωκόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλόμενοι, ἀλλ᾽ οὐκ ἀπολλύμενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.

Quod si adhuc uelatum est euangelium nostrum, in his qui pereunt, uelatum est: in quibus deus huius sæculi excæcauit sensus incredulorum, ne illucesceret illis lumen euangelij, gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosipsos prædicamus, sed Christum Iesum dominum: nos autem seruos uestros propter Iesum. Quoniam deus est, qui iussit è tenebris lucem illucescere, qui luxit in cordibus nostris, ad illuminationem cognitionis gloriæ dei, in facie Iesu Christi. Habemus autem thesaurum hunc in testaceis uasculis, ut uirtutis eminentia sit dei, & non ex nobis, dum in omnibus premimur, at non anxij reddimur. laboramus, at non destituimur. persecutionem patimur, at non in ea deserimur. dejcimur, at non perimus. semper mortificationem domini Iesu in corpore circumferentes, ut & uita Iesu in corpore nostro manifestetur.

ια Ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον παραδιδόμεθα

Semper enim nos qui uiuimus, in mortem tradimur

παρακαλοῦμεθα διὰ ιησοῦ, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ
του ιησοῦ φανερωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν.
ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ
δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦ-
μα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐ-
πίστευσα, διὸ ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πιστεύο-
μεν, διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες, ὅτι ὁ ἐγεί-
ρας τὸν κύριον ιησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ιησοῦ
ἐγερεῖ, καὶ παραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάν-
τα δι' ὑμᾶς, ἵνα ἡ χάρις πλεονάσασα, διὰ
τῶν πλειόνων τὴν εὐχαριστίαν περισσεύσῃ
εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ οὐκ ἐνκακοῦ-
μεν, ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος διὰ-
φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται ἡ-
μέρᾳ καὶ ἡμέρᾳ. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλα-
φρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν, εἰς
ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατερ-
γάζεται ἡμῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλε-
πόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ γὰρ
βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπό-
μενα, αἰώνια.

5 13 οἴδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡ-
μῶν οἰκία τοῦ σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδο-
μὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειροποίη-
τον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. καὶ γὰρ ἐν
τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ
οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. εἴ
γε καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμε-
θα. καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει, στενά-
ζομεν βαρούμενοι, ἐπεὶ οὐ θέλομεν ἐκ
δύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα κατα-
πoθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατερ-
γασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεὸς, ὁ
καὶ δοὺς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύμα-
τος. θαῤῥοῦντες οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες,
ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ σώματι, ἐκ-
δημοῦμεν ἀπὸ τοῦ κυρίου. διὰ πίστεως γὰρ πε-
ριπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους.

7 16 θαῤῥοῦμεν δὲ καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκ-
δημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι
πρὸς τὸν κύριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,

εἴτε

propter Iesum,ut & uita Iesu manifestetur in mortali carne nostra. Itaque mors quidem in nobis agit,uita uero in uobis. Cæterũ cum habeamus eundem spiritũ fidei,iuxta illud quod scriptum est: Credidi,& ideo locutus sum.& nos credim⁹, quapropter & loquimur,scientes,qđ qui suscitauit dominũ Iesum, nos quoq; per Iesum suscitabit,& constituet uobiscum. Nam omnia propter uos,ut beneficium quod exundauit,pluribus gratias agentibus,exuberet in gloriam dei. Propterea non defatigamur,sed q̃uis externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouaẽ in dies singulos. Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ mire, supra modum æternũ pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ uidentur,sed ea quæ nõ uidentur. Nam quæ uidentur, temporaria sunt: at quæ non uidentur, æterna. Scimus enim, V
qp si terrenũ nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit, ædificationem ex deo habemus,domiciliũ non manufactum,æternum in cœlis. Nam in hoc gemimus, domicilio nostro quod è cœlo est,superindui desyderantes. Si tamen induti, non nudi reperiemur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, gemimus onerati: propterea quod nolimus exui, sed superindui, ut absorbeatur mortalitas à uita. Porrò qui parauit nos in hoc ipsum,deus est: qui idem dedit nobis arrabonem spiritus. Itaque bono animo sumus semper, & scimus, quod cum domi sumus in corpore,peregrinamur à deo. Per fidem enim ambulamus non per speciem. Confidimus autem & probamus magis, peregre abesse à corpore, & præsentes adesse apud deum. Quapropter contendimus, siue

domi

εἴτε ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν, ὑμῖν. ὁ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας τοῦτο, ὅτι εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθανον· καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα· εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἔτι γινώσκομεν.

15 Ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ γέγονε καινά· τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆς, ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ, κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν, δεόμεθα ὑπὲρ Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γινώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

13 Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ δέξασθαι ὑμᾶς. λέγει γάρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπήκουσά σου, καὶ

domi præsentes, siue foris peregre agentes, ut illi placeamus. Omnes enim nos manifestari oportet corã tribunali Christi, ut reportet unusquisq; ea quæ fiunt per corpus, iuxta id quod fecit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur terrorẽ illum domini, suademus hominib⁹, deo uero manifesti sumus. Spero autem nos & in conscientijs uestris manifestos esse. Non enim iterũ nosipsos cõmendamus uobis, sed occasionem damus uobis gloriandi de nobis, ut aliquid habeatis aduersus eos, qui in facie gloriantur, & non in corde. Nam siue insanimus, deo insanimus: siue sani sumus, uobis sani sum⁹. Charitas enim Christi constringit nos, iudicantes illud, quod si unus pro omnibus mortuus fuit, ergo omnes mortui fuerunt: & pro omnibus mortuus est, ut qui uiuunt, posthac non sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Itaque nos posthac neminem nouimus secundum carnem. Porrò etiamsi cognouimus Christum secundum carnẽ, nunc tamen non amplius nouimus. Proinde si quis est in Christo, noua creatura est. Vetera præterierũt, ecce noua facta sunt omnia. Omnia autẽ ex deo, qui reconcilia uit nos sibi per Iesum Christum, deditq; nobis ministeriũ reconciliationis: quandoquidẽ deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non imputans eis peccata sua, & posuit in nobis sermonẽ reconciliationis. Itaq; noie Christi legatione fungimur: tanq; deo uos obsecrãte per nos, rogamus p Christo, reconciliemini deo: eum eñ qui non nouit peccatũ, p nobis peccatũ fecit, ut nos efficeremur iustitia dei p illũ. Quin & adiuuantes obsecramus, ne in uacuũ gratiam dei receperitis. Dicit eñ: In tpe accepto exaudiui te, & VI

ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις, ἐν πληγαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυπνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνάμει θεοῦ, διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας. ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν. ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι. ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ πάντα κατέχοντες.

ι κ Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς ὑμᾶς κορίνθιοι. ἡ καρδία ἡμῶν πεπλάτυνται, οὐ στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς σπλάγχνοις ὑμῶν. τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν ὡς τέκνοις λέγω. πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς, μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις. τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; τίς δὲ συμφώνησις χριστῷ πρὸς βελίαρ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγκατάθεσις ναῷ θεοῦ μετὰ εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς θεοῦ ἐσὲ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω, καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ αὐτοί ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορίσθητε, λέγει κύριος. καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἅπτεσθε, κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, καὶ ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

ι ϡ Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγαπητοὶ

in die ſalutis ſuccurri tibi. Ecce nunc tempus acceptum, ecce nunc dies ſalutis. Nequam uſquam demus offenſionē, ne reprehendatur miniſterium, ſed in omnibus cōmendemus noſipſos ut dei miniſtri, in tolerantia multa, in afflictionib⁹, in neceſſitatibus, in anxietatibus, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus, in uigiliis, in ieiuniis, in puritate, in ſcientia, in animi lenitate, in benignitate, in ſpiritu ſancto, in charitate nō ſimulata, in ſermone ueritatis, in potentia dei, per arma iuſticiæ dextra ac ſiniſtra, per gloriam & ignominiam, per conuicia & laudes, quaſi impoſtores, & tamen ueraces. quaſi ignoti, & tamē noti. quaſi morientes, & ecce uiuimus. quaſi correpti, & non occiſi. quaſi dolentes, ſemper tamen gaudentes. quaſi pauperes, multos tamē ditantes. ut nihil habētes, & tamē omnia poſſidentes. Os noſtrū apertū eſt ergā uos Corinthij. Cor noſtrū dilatatū eſt. Non eſtis anguſti in nobis, ſed anguſti eſtis in uiſceribus ueſtris. Eandē autē remunerationē, ut filiis polliceor. Dilatemini & uos, ne ducatis iugum cum incredulis. Quod em̄ cōſortium iuſticiæ cum iniuſticia? aut quæ cōmunio luci cum tenebris? aut quæ cōcordia Chriſto cum Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? aut quid conuenit tēplo dei cum ſimulacris? Nam uos templum eſtis dei uiuentis, quēadmodū dixit deus: Inhabitabo in illis, & inambulabo, & ero illorum deus: & ipſi erunt mihi populus. Quapropter exite de medio illorum, & ſeparemini ab illis: dicit dn̄s. & immundū ne tetigeritis, & ego ſuſcipiam uos, & ero uobis loco patris, & uos eritis mihi uice filiorū ac filiarum: dicit dominus om̄ipotēs. Has igitur promiſſiones cum habeam⁹ charisſimi, VII

γάπητοί, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδικήσαμεν, οὐδένα ἐφθείραμεν, οὐδένα ἐπλεονεκτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστὲ εἰς τὸ συναποθανεῖν καὶ συζῆν.

πολλή μοι παρρησία πρὸς ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν. πεπλήρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι. ἔξωθεν μάχαι, ἔσωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ παρακλήσει, ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑμῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι. ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ μεταμέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην. βλέπω γὰρ, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς. νῦν χαίρω, οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπήθητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργάζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλ' ἐκδίκησιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος, ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τοῦτο παρακεκλήμεθα

ἐπὶ

rissimi, mũdem⁹ nosipsos ab oĩ inquinameto carnis ac spũs, perficiẽtes sanctimoniã cũ timore dei. Capaces estote nostri. neminẽ læsimus, neminẽ corrupim⁹, neminẽ fraudauim⁹. Nõ hoc ad cõdẽnationẽ uestri dico. Siquidẽ iam ante dixi uobis, q̃ in cordib⁹ nostris estis ad commoriendũ & cõuiuendũ. Multa mihi fiducia erga uos, multa mihi gloriatio de uobis, impletus sum consolatione, uehemẽter exundo gaudio in oĩ afflictiõe nostra. Etẽ cũ ueniss̃em⁹ in Macedoniam, nullã habuit relaxationẽ caro nostra, sed in oĩb⁹ affligebamur. Foris pugnæ, intus terrores. Verũ qui cõsolaꝫ humiles, cõsolat⁹ est nos deus per aduentũ Titi. Nõ solũ aũt q̃ aduẽtũ illi⁹, uerũetiã per cõsolationẽ, quã ille accepit de uobis, cũ annunciaret nobis uestrũ desyderiũ, uestrũ fletum, uestrũ q̃ me studiũ, adeo ut magis gauisus fuerim. Nã etiãsi cõtristaui uos q̃ epl'am, nõ me pœnitet, q̃uis pœnituiss̃et. Video nãq; q̃ epistola illa, tametsi ad tẽp⁹, cõtristauit uos. nunc gaudeo, nõ q̃ cõtristati fueritis, sed q̃ contristati sitis ad pœnitẽtiã. Nã cõtristati estis scd'm deũ, sic ut nulla in re detrimẽto sitis affecti q̃ nos. Nã q scd'm deũ est dolor, is pœnitẽtiã ad salutẽ haud pœnitendam parit: cõtra mundi dolor mortẽ adfert. Ecce eñ istuc ip̃m, qd' scd'm deũ contristati fuistis, q̃ntã in uobis genuit sollicitudinẽ, imò satisfactionẽ, imò indignationem, imò timorẽ, imò desyderiũ, imò uindictã. Siquidẽ ubiq; cõmẽdastis uosipsos, q̃ puri sitis in eo negocio. Proinde tametsi scripsi uobis, nõ id feci ei⁹ causa qui læserat, nec eius causa qui læsus fuerat, sed ob id, ut palam fieret studium uestrum pro nobis apud uos in conspectu dei. Idcirco consolationẽ accepimus

ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαύχημαι, οὐ κατῃσχύνθην, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐλαλήσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ Τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαῤῥῶ ἐν ὑμῖν.

κ α Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσαμεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Ἀλλ' ὥσπερ ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς, καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων. γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν τούτῳ δίδωμι. τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μόνον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προενήρξασθε ἀπὸ

περυσι
fern

ex cõsolatione uestri: quin uberius insuper gauisi fuimus ob gaudium Titi, qđ refocillatus sit spiritus illius ab omnibus uobis: quod si quid apud illum de uobis gloriatus sum, non fuerim pudefactus, sed ut omnia cum ueritate locuti sumus uobis, ita & gloriatio nostra, qua usus eram apud Titum, ueritas facta est. Et uiscera illius maiorẽ in modum erga uos affecta sunt, dum recolit omniũ uestrũ obedientiam, quẽadmodũ cum timore ac tremore exceperitis ipsum. Gaudeo q̃ in omnibus cõfidam uobis. Certiores VIII autẽ uos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesijs Macedoniæ, quoniã per multam probationẽ afflictionis exuberauit gaudium illorum, & profunda paupertas illorũ exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum. Nam pro uiribus (testor) etiam supra uires prompti fuerunt, multa cum obtestatione rogantes nos, ut beneficium & societatẽ ministerij suscíperemus in sanctos. ac nõ quatenus sperabamus, quinetiam semetipsos dederunt primũ dño, deinde & nobis per uoluntatẽ dei, in hoc ut adhortaremur Titum, ut quẽadmodum ante cœpisset, ita & cõsummaret hanc quoq; erga uos beneficẽtiam. Imò quẽadmodum ubiq; abundatis fide, & sermone, & scientia, & omni diligentia, & in ea quæ ex uobis in nobis est charitate, facite ut in hac quoq; beneficentia abundetis. Nõ scd'm imperium loquor sed per sollicitudinem, ergæ alios etiã uestræ dilectionis synceritatẽ approbans. Nostis emi bñficẽtiã dñi nostri Iesu Christi, q̃ ppter uos pauper factus sit, cũ esset diues, ut uos illi⁹ paupertate ditescere tis. Et cõsiliũ in hoc do, nam hoc uobis cõducit: qui quidem nõ solum facere, uerũetiã uelle iam cœpistis anno superiore,

περύσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτως καὶ τὸ ἐπιτελέσαι ἐκ τοῦ ἔχειν. εἰ γὰρ ἡ προθυμία πρόκειται, καθὸ ἐὰν ἔχῃ τις εὐπροσδέκτως, οὐ καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλῖψις, ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέρημα, ὅπως γένηται ἰσότης, καθὼς γέγραπται. ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασεν· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, τῷ δόντι τὴν αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο, σπουδαιότερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς. συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, πρὸς τὴν αὐτοῦ τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελλόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁδρότητι ταύτῃ, τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν, προνοούμενοι καλὰ, οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολλοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπουδαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε ὑπὲρ τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς, καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός, εἴ τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδείξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

περὶ μὲν γὰρ τὴν διακονίαν τὴν εἰς τοὺς ἁγίους περισσόν μοί ἐστι τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μακεδόσιν. ὅτι ἀχαΐα παρεσκεύασται

ἀπὸ

superiore. Nunc autẽ & illud qd facere cœpistis, perficite: ut quẽadmodũ uoluntas prompta fuit, ita & perficiatis ex eo quod potestis. Etẽ si prius adsit animi prõptitudo, ea iuxta quicquid illud est, qd possidet aliquis, accepta est, nõ iuxta id qd nõ possidet. Nõ eñ, ut alijs relaxatio sit, uobis aũt angustia, sed ut ex æquabilitate in præsenti tempore uestra copia illorũ succurrat inopiæ: & illorum copia uestræ succurrat inopiæ: ut fiat æquabilitas, quẽadmodũ scriptũ est: Qui multũ habebat, huic nihil superfuit: & qui paulum habebat, is nihilo minꝰ habuit. Gratia aũt deo, qui dedit eandẽ sollicitudinẽ ꝓ uobis in corde Titi, qui exhortationẽ acceperit, quin potius cum esset diligentior, suapte sponte ad uos uenerit. Misimus autẽ unà cũ illo fratrẽ eum, cuiꝰ laus est in euãgelio ꝓ oẽs ecclesias: nec id solũ, uerũetiã delectus est ab ecclesijs, comes peregrinationis nostræ, cũ hac bñficẽtia quæ administratur à nobis ad eiusdẽ dñi gloriã, & animi uestri prõptitudinẽ. declinantes hoc, ne qs nos carpat in hac exuberantia, q̃ administratur à nobis, ꝓcurantes honesta, nõ tm̃ corã dño, sed etiã corã hoibꝰ. Misimꝰ autẽ unà cũ illis fratrẽ nostrũ, quẽ ꝓbauerimꝰ in multis sæpenumero diligentẽ, nũc aũt mlto diligẽtiorẽ, ob multã fiduciã, quã habeo erga uos, siue Titi noie, q socius meꝰ est, & erga uos adiutor, siue aliorũ, q frẽs nostri sunt, & legati ecclesiarũ, gloria Christi. Proinde documẽtũ charitatis uestræ, & nostræ de uobis gloriatiõis, in eos demõstretis etiã in cõspectu ecclesiarũ. Nã de submini- IX
stratione qdẽ q̃ fiat in sctõs, superuacuũ est mihi scribere uobis. Noui eñ prõptitudinẽ animi uestri, quã de uobis iacto apud Macedones. qm̃ Achaia parata est

ab

ἀπὸ πέρυσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμψα δὲ τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ἵνα καθὼς ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε. μήπως ἐὰν ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀπαρασκευάστους, καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυχήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην, παρακαλέσαι τοὺς ἀδελφοὺς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐλογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐλογίαν, καὶ μὴ ὥσπερ πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπείρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει. καὶ ὁ σπείρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περισσεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πᾶσαν αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται. ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν, ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρτον εἰς βρῶσιν χορηγήσει, καὶ πληθυνεῖ τὸν σπόρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσει τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι, εἰς πᾶσαν ἁπλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαριστίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολλῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ, διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς διακονίας ταύτης, δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπὲρ ὑμῶν ἐπιποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

Αὐτὸς

ab anno superiore, & uestrũ exemplum prouocauit complures. Misi tamen hos fratres, ne gloria nostra qua glorior de uobis, inanis fiat in hac parte. ut quẽadmodũ dicebam, parati sitis: ne q̃ pacto fiat, ut si mecum uenerint Macedones & offenderint uos imparatos, nos pudore suffundamur, ut ne dicã uos, in hoc argumẽto gloriationis. Proinde necessariũ arbitratus sum, adhortari fratres, ut pri9 accederẽt ad uos, & præpararẽt iã añ promissam bonã collationẽ uestrã, ut ea sit in promptu, sic tanq̃ bona collatio, & nõ tanq̃ fraudatio. Illud autẽ dico: Qui seminat parciter, parciter & messurus est: & qui seminat in benignis collationibus, in benignis collationib9 & messurus est: unusquisq; scd'm ꝓpositũ cordis, nõ ex molestia aut ex necessitate. Nã hilarẽ datorẽ diligit deus. Potẽs est aũt de9 efficere, ut totũ bñficiũ in uos exuberet: ut in omnib9 oẽm sufficiẽtiã habẽtes, exuberetis in omne opus bonũ, quẽadmodũ scriptum est: Dispersit, dedit pauperib9, iustitia ei9 manet in sæculũ. Porrò q̃ suppeditat semẽ seminanti, is & panẽ in cibum suppeditet, & multiplicet sementẽ uestrã, & augeat prouẽtus iustitiæ uestræ, ut in omnib9 locupletemini, in oẽm simplicitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agant deo. Nã functio hui9 ministerij nõ solũ supplet ea quæ desunt sanctis, uerũetiã exuberat in hoc, qd' per multos agantur gratiæ deo, qui per ꝓbationẽ ministerij huius, glorificant deũ sup obediẽtia consensus uestri in euãgelium Christi, & de simplicitate cõmunicationis in ipos, & in omneis, & in illorum oratione ꝓ uobis, qui desyderant uos propter eminentem gratiã dei in uobis. Gratia autẽ deo, sup inenarrabili suo munere.

Cæterum

Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς δϊὰ τῆς πρᾳότητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ χριστοῦ, ὃς κατὰ πρόσωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαῤῥῶ εἰς ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαῤῥῆσαι τῇ πεποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι, ἐπί τινας τοὺς λογιζομένους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρατευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικὰ, ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ χριστοῦ, καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ τις πέποιθεν ἑαυτῷ χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτως καὶ ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυχήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὑμῶν, οὐ καταισχυνθήσομαι, ἵνα μὴ δόξω ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς δϊὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρουσία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος ἐξουθενημένος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες τῷ ἔργῳ. οὐ γὰρ τολμῶμεν ἐγκρῖναι ἢ συγκρῖναι ἑαυτούς τισι τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων, ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρίνοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχὶ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτούς. ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ

Cæterũ ipse ego Paulus obsecro uos per lenitatẽ & mansuetudinẽ Christi, qui iuxta faciem quidem humilis sum inter uos, absens tamen audax sum erga uos. Rogo aũt uos, ne præsens audeam ea fiducia, qua existimor audax fuisse in q̃sdam, qui putant nos ueluti scd'm carnẽ ambulare: nam in carne ambulantes, nõ scd'm carnẽ militamus. Siquidem arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia deo, ad demolitionẽ munitionũ, quibus cõsilia demolimur, & omnẽ celsitudinem quæ extollit' aduersus cognitionem dei, & captiuam ducimus omnẽ cogitationẽ ad obediendum Christo, & in promptu habem⁹ uindictam aduersus omnẽ inobedientiã, cũ impleta fuerit uestra obediẽtia. Quæ in cõspectu sunt, uidetis? Si quis de seipso cõfidit, qd' Christi sit, illud rursum perpẽdat ex seipso: ꝙ quẽadmodum ipse Christi est, ita & nos Christi sum⁹. Nam si & ampli⁹ quippiã glorier de potestate nostra, quam dedit dñs nobis in ædificationẽ, & non in destructionẽ uestri, nõ pudefiam, ne uidear ceu perterrefacere uos ꝑ epistolas. Nam epistolæ quidẽ, inquit, graues sunt & robustæ, at præsentia corporis infirma, & sermo contẽptus. Hoc reputet, qui istiusmodi est, ꝙ q̃les sum⁹ sermone, ꝑ epistolas cũ absum⁹, tales sum⁹ & cũ adsum⁹, facto. Nõ em̃ sustinem⁹ inserere, aut conferre nosipsos cũ q̃busdã, q̃ seipsos cõmẽdant. Sed isti nõ intelligũt, qd' ipsi inter sese seipsos metiunt', & cõparãt semet sibi. At nos nõ in immẽsum gloriabimur, ueꝝ iuxta mẽsurã regulæ, q̃ partit⁹ est nobis de⁹, mẽsura pertingẽdi etiã usq; uos. Non em̃ q̃si nõ pertingam⁹ usq; ad uos, extẽdim⁹ nosipsos supra modũ. Nã usq; ad uos q̃q; ꝑuenim⁹ in euãgelio Christi, non

οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχώμενοι ἐν ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπίδα ἔχοντες, αὐξανομένης δὲ πίστεως ὑμῶν ἐν ὑμῖν, μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ἡμῶν, εἰς περισσείαν, εἰς τὰ ὑπερέκεινα, ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος ἐν κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν ἐκεῖνός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

κ δ Ὤφελον ἀνείχεσθέ μου μικρὸν τῇ ἀφροσύνῃ. ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλῳ, ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ Χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ, μήπως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτως φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν Χριστόν.

κ ε Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει, ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦμα ἕτερον λαμβάνετε, ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέλιον ἕτερον, ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε. Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων. εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει. ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν εἰς ὑμᾶς. Ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα ἐμαυτὸν ταπεινῶν, ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε; ὅτι δωρεὰν τὸ τοῦ θεοῦ εὐαγγέλιον εὐηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθεὶς, οὐ κατενάρκησα οὐδενός. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ, ἐλθόντες ἀπὸ μακεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ τηρήσω. Ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχησις αὕτη οὐ φραγήσεται εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμασι τῆς Ἀχαΐας. διὰ τί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν, τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι, καθὼς

καὶ

nō in immēſum gloriantes ſuper alienis laboribꝰ, ſperātes futurū: ut ſuboleſcēte fide ueſtra in uobis, magnificemur iuxta regulam noſtrā in exuberantiam: ut ꝭs quoq; regionibus, quæ ultra uos ſunt, euangelizem, non per alienā regulam ut de his quæ parata ſunt, gloriemur: ſed qui gloriat', in dño glorietʼ. Non em̄ qui ſeipſum cōmendat, ille ꝓbatus eſt, ſed is quē dñs cōmendat. Vtinā toleraſſetis me pauliſper in inſipientia mea. imò & ſuffertis me. nā zelotypus ſum erga uos, dei zelo. Adiunxi enim uos uni uiro, ut uirginē caſtam exhiberetis Chriſto: ſed metuo, ne qua fiat, ut quēadmodum ſerpens Euā decepit uerſutia ſua, ita corrūpantur ſenſus ueſtri à ſimplicitate, quæ erat erga Chriſtū. Nā ſi is, qui uenit, aliū Ieſum prædicat, quē nō p̄dicauimꝰ, aut ſi ſpm̄ aliū accipitis, quē non accepiſtis, aut euāgeliū aliud qd' nō accepiſtis, recte ſuſtinuiſſetis. Arbitror em̄ me nihilo inferiorē fuiſſe eximiꝭs apoſtolis. Cæterū licet imperitus ſim ſermone, nō tn̄ ſciētia. Verū ubiq; manifeſti fuimꝰ in oibꝰ erga uos. Nū illud peccaui, ꝙ meipſum humiliarim, ut uos exaltaremini? qd' gratuito euāgeliū dei p̄dicauerim uobis? Cæteras eccleſias dep̄datꝰ ſum, accepto ab illis ſtipēdio, q̄ uobis inſeruirē. Et cū apud uos eſſem, & egerem, nō oneroſus fui cuiq̄. Nā qd' mihi deerat, ſuppleuerūt fratres, q uenerant à Macedonia: & in oīmibꝰ ſic me ſeruabā, ne cui eſſem oneroſus, atq; ita ſeruabo. Eſt ueritas Chriſti in me, ꝙ hæc gloriatio nō interrūpetʼ cōtra me in regionibus Achaiæ. Quapropter? an ꝙ non diligam uos? Deus nouit. Verū qd' facio, idem & faciam, ut amputē occaſionem ꝭs, qui cupiunt occaſionem: ut in eo de quo glorianʼ, reperianʼ: quēadmodū

&

καὶ ἡμεῖς.

xs Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυμαστόν. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν, εἰ καὶ διάκονοι αὐτοῦ μετασχηματίζονται, ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι, εἰ δὲ μή γε, κἂν ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυχήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει καυχήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρκα, κἀγὼ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γάρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαίρεται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς ἠσθενήσαμεν· ἐν ᾧ δ' ἂν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ. ἰσραηλῖταί εἰσι, κἀγώ. σπέρμα Ἀβραάμ εἰσι, κἀγώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ, ὑπὲρ ἐγώ. ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρραβδίσθην. ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίαις πολλάκις, κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λῃστῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις, ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπισύστασίς μου ἡ καθ' ἡμέραν ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς

& nos. Siquidē iſtiuſmodi pſeudapoſtoli, operarij doloſi ſunt, ſumpta perſona apoſtolorū Chriſti: atque haud mirum, quandoquidē ipſe ſatanas tranſfiguratʒ in angelū lucis. Nō magnū eſt igitʒ, ſi & miniſtri illius, perſonā in ſe tranſferunt, quaſi ſint miniſtri iuſticiæ, quorum finis erit iuxta opera eorū. Iterū dico, ne quis me putet inſipiētem eſſe, alioquin & iam ut inſipientem accipite me, ut paululum quiddā & ego glorier. Qd' dico, nō dico ſcd'm dnm, ſed uelut per inſipientiam, in hoc argumēto gloriationis. Quādoquidem multi gloriantʒ ſcd'm carnē, & ego gloriabor. Libenter emī ſuffertis inſipientes, cū ſitis ſapientes. Suffertis emī, ſi quis uos in ſeruitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis uos in faciē cædit, iuxta cōtumeliam loquor. Perinde quaſi nos infirmi fuerimus, imō in quocūq; audet aliquis (per inſipientiā loquor) audeo & ego. Hebræi ſunt, ſum & ego. Iſraëlitæ ſunt, ſum & ego. Semen Abrahæ ſunt, ſum & ego. Miniſtri Chriſti ſunt (delirans loquor) excellētius ſum ego, in laboribꝰ copioſius, in uerberibus ſupra modū, in carceribus abundantius, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas una minus accepi. Ter uirgis cæſus fui. ſemel fui lapidatus. ter naufragium feci. noctem ac diem in profundo egi, in itineribꝰ ſæpe, in periculis fluminū, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deſerto, periculis in mari, periculis inter falſos fratres, in labore & moleſtia, in uigiliis ſæpe, in fame & ſiti, in ieiuniis ſæpe, in frigore & nuditate, ꝓter ea q̄ extrinſecꝰ accidūt, incūbēs mihi q̄tidiana cura oīm eccleſiarum. Quis infirmatʒ, & ego nō infirmor?

Israel. / milēs Iesū

Quer. Vbgēs. frito

Naufragiū facere

L Quis

τίς σκανδαλίζεται, κἀγὼ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; εἰ καυχᾶσθαι δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι.

Ο θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. Ἐν Δαμασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως ἐφρούρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων, καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ ἐχαλάσθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι, ἐλεύσομαι γὰρ εἰς ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρωπον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ θεὸς οἶδεν, ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι, ὑπὲρ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι ἄφρων, ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δέ, μήτις εἰς ἐμὲ λογίσηται, ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί, ἄγγελος σατᾶν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρεκάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι· ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ. Διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀσθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διώγμοις, ἐν στενοχωρίαις ὑπὲρ Χριστοῦ· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώμενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ' ὑμῶν συνίστασθαι. οὐδέν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν ἀποστόλων,

Quis offendit, & ego nō uror? Si gloriari oporteat, de his quæ infirmitatis meæ sunt, gloriabor. Deus & pater dñi nostri Iesu Christi, qui est laudandus in sæcula, nouit, q̄ nō mētiar. In Damasci ciuitate gentis præfectus nomine Aretæ regis excubias posuerat in Damascenorū urbe, cupiēs me cōprehēdere, ac per fenestram in sporta demissus fui per mœnia, effugiq̄ manū eius. Gloriari sanè nō expedit mihi, ueniā em̄ ad uisiones & reuelationes dñi. Noui hominē in Christo añ annos quatuordecim: an in corpore, nescio, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptum huiusmodi in tertiū usque cœlū. & scio huiusmodi hominē: an in corpore, an extra corpus, nescio, deus nouit: raptū fuisse in paradisum, & audisse arcana uerba, quæ fas non sit homini loqui. Super huiusmodi homie gloriabor, de meipso uero nō gloriabor, nisi sup infirmitatibus meis. Nam si uoluero gloriari, nō ero insipiens, ueritatē em̄ dicā: sed parco uobis, ne quis de me cogitet, supra id q̄d uidet esse me, aut q̄d audit ex me. Et ne excellentia reuelationū supra modū efferrer, datus fuit mihi stimulus per carnē, nuncius satanæ, ut me colaphis cæderet, ne supra modum efferrer. Super hoc ter dñm rogaui, ut discederet à me, & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea. nam uirtus mea per infirmitatē perficit. Libētissime igit̄ gloriabor potius sup infirmitatibus meis, ut inhabitet in me uirtus Christi. Quāobrem placeo mihi in infirmitatibus, in cōtumelijs, in necessitatibus, in persecutionibus, in anxietatibus p Christo. Cū em̄ infirmus sum, tunc robustus sum. Factus sum insipiēs gloriādo. Vos me coēgistis, nā ego debuerā à uobis cōmēdari. Nulla enim in re inferior fui summis apostolis,

εἰ καὶ

tametsi

εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν σημείοις καὶ τέρασι, καὶ δυνάμεσι. τί γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας; εἰμὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐκ κατενάρκησα ὑμῶν; χαρίσασθέ μοι τὴν ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρίτον ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ καταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλὰ ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδιστα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; παρεκάλεσα τίτον, καὶ συναπέσταλα τὸν ἀδελφόν. μή τι ἐπλεονέκτησεν ὑμᾶς τίτος; οὐ τῷ αὐτῷ πνεύματι περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατέναντι τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλθὼν, οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε, μήπως ἔρεις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, καταλαλιαί, φιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

13 Τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς παρὼν τὸ δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς προημαρτηκόσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλιν, οὐ φείσομαι. Ἐπεὶ δοκιμὴν ζητεῖτε, τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ ἀσθενεῖ, ἀλλὰ

tametsi nihil sum. Signa quidē apostoli peracta fuerūt inter uos cū omī patiētia, & signis & prodigijs, & potētibus factis. Nam qd est in q̄ fuistis inferiores cæteris ecclesijs? nisi q̄ ipse ego nō fuerim uobis onerosus? Cōdonate mihi hanc iniuriā. Ecce tertio, ꝑpensus animo sum, ut ueniā ad uos, nec ero uobis onerosus. Non em̄ quæro quæ uestra sunt, sed uos. Non em̄ debēt filij parētib⁹ recōdere, sed filijs parentes. Ego uero libētissime impēdam, & expēdar ꝓ animab⁹ uestris: licet uberius uos diligēs, minus diligar. Sed esto, ipse nō grauaui uos: uerū cū essem astut⁹, dolo uos cepi. Num ꝑ quen q̄ eorū q̄s misi ad uos, expilaui uos? Rogaui Titum, & unà cū illo misi fratrē. Num qd à uobis extorsit Titus? An nō eodē spū ambulauimus? an nō ijsdem uestigijs? Rursum arbitramini, q̄ nos uobis excusemus? In conspectu dei, in Christo loquimur, sed omīa charissimi pro uestri ædificatione. Nam metuo ne qua fiat, ut si uenero, nō quales uelim reperiā uos, & ego reperiar uobis qualē nolitis, ne q̄ modo sint contentiones, æmulationes, iræ, concertationes, obtrectationes, susurri, tumores, seditiones. Ne iterū ubi uenero humiliet me deus me⁹ apud uos, & lugeā multos eor̄ qui ante peccauerint, & nō pœnituerint super immundicia & libidine, & impudicicia quam patrarunt. Hic ter- XIII
tius erit aduentus meus ad uos: In ore duorum testium aut trium constituetur omne uerbum. Prædixi & prædico, ut præsens cum essem iterum, ita & absens nunc scribo ijs, qui ante peccauerunt, & reliquis omnib⁹: quod si uenero denuo, non parcam. Quandoquidem experimentum quæritis, in me loquentis Christi, qui erga uos non est infirmus,

ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζησόμεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει. ἑαυτοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, ὅτι Ιησοῦς Χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰμή τι ἀδόκιμοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὔχομαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν, μὴ ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν. οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνατοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν, ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν. λοιπὸν ἀδελφοὶ, χαίρετε, καταρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰρηνεύετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες. Η χάρις τοῦ κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

sed potẽs eſt in uobis. nã cũ quis crucifixus fuit ex infirmitate, uiuit tñ ex uirtute dei. Siquidẽ & nos infirmi ſumus in illo, ſed uiuem⁹ cum illo ex uirtute dei erga uos. Voſipſos tentate, num ſitis in fide. Voſipſos ꝓbate. An nõ cognoſcitis uoſmetipſos, ꝙ Ieſus Chriſtus in uobis eſt? Niſi ſicubi reprobi eſtis. At ſpero uos cognituros, ꝙ nos nõ ſim⁹ reprobi. Opto aũt apud deũ, ne quid mali faciatis, nõ quo nos ꝓbati appeream⁹, ſed ut uos, qd̃ honeſtum eſt, faciatis: nos ꝟo ueluti reprobi ſimus. Nõ em̃ poſſum⁹ quicq̃ aduerſus ueritatẽ, ſed pro ueritate. Gaudemus em̃, cũ nos infirmi fuerim⁹: uos autẽ ualidi fueritis. Hoc autẽ inſuper optamus, ueſtrã integritatẽ. Propterea hæc abſens ſcribo, ne cum præſens fuero, rigidus ſim iuxta poteſtatẽ, quam dedit mihi dominus in extructionẽ, & non in deſtructionem. Quod ſupereſt fratres, ualete, integri eſtote, conſolationem habete, unanimes ſitis, in pace agite, & deus charitatis ac pacis erit uobiſcum. Salutate uos mutuo ſancto oſculo. Salutant uos ſancti omnes. Gratia domini Ieſu Chriſti, & charitas dei, & cõmunicatio ſpiritus ſancti ſit cum omnibus uobis. Amen.

πρὸς κορινθίους δευτέρα.

Ad Corinthios ſecunda.

ἐγράφη ἀπὸ φιλίππων τῆς μακεδονίας διὰ τίτου καὶ λουκᾶ.

Miſſa fuit à Philippis Macedoniæ per Titum & Lucam.

ΤΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

ΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἤδη καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. διδαχθέντες καλῶς οἱ γαλάται παρὰ τοῦ ἀποστόλου, καὶ πιστεύσαντες γνησίως εἰς τὸν χριστὸν, ἀποδημήσαντος τοῦ ἀποστόλου, ὑφηρπάσθησαν παρά τινων, ὥστε περιτέμνεσθαι. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτούς. καὶ πρῶτον μὲν μαρτυρεῖ αὐτοῖς περὶ ἧς εἶχον πίστεως, καὶ γνησίας εἰς χριστὸν διαθέσεως. μέμφεται δὲ ὡς ἀνοήτους πράξαντας, καὶ μεταβαλλομένους αὐτούς, ἔπειτα διαλαμβάνει περὶ τοῦ νόμου καὶ ἡ κατὰ τὸν ἀβραὰμ πίστεως, καὶ ἀποδείκνυσιν ἔκτε τοῦ νόμου, καὶ τῶν γραικῶν τοῦ ἀβραὰμ, ἀλληγορήσας αὐτὰς, μέχρι καιροῦ διδόσθαι τὴν σκιὰν, καὶ τὴν περιτομὴν, καὶ ἀργεῖν αὐτὰ λοιπὸν τῆ τοῦ χριστοῦ παρουσία. καὶ οὕτως ἀποδείξας, παραγγέλλει λοιπὸν αὐτοῖς, μηκέτι προσέχειν τοῖς ἀπατήσασιν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχεσθαι ἡ ἐν χριστῷ πίστεως, καὶ γινώσκειν, ὅτι ἡ ἐν χριστῷ χάρις καταργεῖ τὴν σάρκα περιτομήν· καὶ οὕτως πάλιν εἰς τὰ ἤθη παινέσας καὶ διδάξας, τελεοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD GALATAS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GAlatæ Græci sunt, sed ex Gallis oriundi. Vnde iuxta diuum Hieronymum, originis ingenium ingenij tarditate referebant. Quandoquidem & Hilarius Gallus ipse in hymnorum carmine Gallos indociles uocat. Et Paulus illos obiurgans, ἀνοήτους appellat. Ad quorum ingenium suum attemperans, acerbius illos castigat, q̃z ullos in cæteris epistolis: & reprehendit magis q̃z docet: ut quibus ratio suadere non poterat, reuocaret autoritas. Agit in hac epistola, quod nusquam non agit, ut à legis Mosaicæ seruitute inuitet ad euangelij gratiam. Quod idem agit in epistola ad Rhomanos, nam utrisq; idem error acciderat, sed diuersa ratione. Nam Rhomani primum in Iudaismum inducti, postea resipuerũt: Galatæ recte ab apostolo instituti, pseudapostolorum opera in Iudaismum retracti fuerunt. Quod Rhomani perperam instituti sunt, simplicitatis erat: quod mox admoniti resipuerunt, prudentiæ. Contra, quod Galatæ Christum amplexi sunt, facilitatis erat: quod protinus in Iudaismũ relapsi, leuitatis atq; stulticiæ. Ad hos igitur subierant pseudapostoli, uelut à Petro & Iacobo summatibus apostolis missi: & Pauli autoritatem calumnijs eleuabant, negantes illi fidem habendam, qui sibi non constaret, nunc legis utens ceremonijs, susceptis uotis, rasoq; capite, & circumciso Timotheo, nunc cum ethnicis legem negligens ac damnans: potius audiendos, qui apud Petrum & Iacobum uersati fuissent, quiq; dominum Iesum uidissent: cum Paulus nec uidisset Christum, & discipulorum

pulorum duntaxat discipulus esset,non Christi. Proinde Paulus uehemẽti & acri oratione(neque enim est ulla epistola concitatior)salubriq; austeritate,& clementi sæuitia,simul & Galatarum errori medetur, & suam asserit autoritatem, & pseudapostolorum fraudulentiam aperit. In ipso statim epistolæ limine testatur,sese uel summis apostolis parem,aut etiam superiorem, in hoc quod euangelij prædicandi autoritatem à Christo deo iam immortali cœlitus accepisset:atq; hoc autore fretum,in Arabia & Damasci aliquandiu prædicasse Christum, priusquam cum quoquam apostolorum contulisset: deinde Hierosolymis uidisse quidem Petrum ac Iacobum diebus perpaucis,neque quicquam tamẽ ab illis adiutum esse:sub hæc in Syria & Cilicia quatuordecim annis Christi præconem egisse: donec admonitus diuinitus, Hierosolymam reuersus unà cum Barnaba ac Tito, cum primarijs apostolis contulit euangelium suum :nõ quod de tot annorum prædicatione iam uenisset in dubium, sed ut eorũ comprobatione, quorũ summa erat apud omnes autoritas,magis confirmarentur cæteri:sed ita contulisse cum Petro, ut ab illo nihil accesserit,quod ad euangelij rem attineret:& adeo nõ fuisse se compulsum à Petro, ut gentibus legis onus imponeret, ut Antiochiæ Petrum cibis cõmunibus uescentem(ubi se metu superuenientium Iudæorum,è conuiuio subduceret) palam in os reprehenderit,docens,ex fide contingere salutem euangelicam,non ex obseruatione legis iam antiquatæ. Id ueluti Petro dici cœptum,latius prosequitur, uersus ad Galatas: demonstrans, legem Mosaicam ad tempus modo fuisse datam, & ad unum Christum illa spectasse omnia: in illa fuisse carnem, in euangelio spiritum: in illa umbras,in euangelio lucem: in illa imagines, in euangelio ueritatem: in illa seruitutem,in euangelio libertatem:Dementiæ uero esse,gustatis potioribus,ultro recidere ad deteriora.Hæc agit capite primo,secundo,tertio,quarto. Deinde graui ter interminatus eis,ne circumcisione recepta,turpiter se dedant in seruitutem legis: ostendit, Christianam libertatem non esse peccandi licentiam, sed ultroneam functionem officiorum pietatis,quæ charitate dictante,non lege iubente,præstantur. Postremo hortatur ad Christianam concordiam,ad subleuandos infirmiores aut lapsos, ad benemerendum de ijs, qui nos fidem edocuerunt: Huiusmodi factis,quoniam spiritus sunt, æterna deberi præmia. cum ceremonijs temporarijs temporaria sit gloria: obiter in odium uocans pseudapostolos, qui non ob aliud studebant circumcidi Galatas, nisi ut super hoc gloriarentur, uelut autores huius facinoris.Cui morbo affines sunt, qui hodie nouos cultus, & prodigiose insignes reperiunt,ut dicatur:hoc hominum genus ille instituit. Hanc epistolam, ut appa ret, Paulus, quo singularem erga Galatas affectum testaretur, totam sua manu scripsit,cum in alijs soleat duntaxat subscribere.Nostra argumenta scriptam testan tur ab Epheso:Græcorum inscriptiones,è Rhoma.

ARGVMENTI FINIS.

ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος, οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ Ιησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς, τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλατίας. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰμή τινες εἰσὶν, οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Αλλὰ καὶ ἐὰν ἡμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν, παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνάθεμα ἔστω. ὡς προειρήκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν λέγω, εἴτις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται, παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην. Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοὶ, τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ

EPISTOLA PAVLI AD GALATAS.

PAulus apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, ac deum patrē, qui suscitauit illum ex mortuis, quiq; mecum sunt omnes fratres, ecclesijs Galatiæ. Gratia uobis & pax à deo patre, & domino nostro Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos ex præsenti sæculo malo, iuxta uoluntatem dei & patris nostri, cui gloria in sæcula sæculorū, Amē. Miror, q̄ à Christo, qui uocauit uos p̄ gratiā, adeo cito transferamini in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi quod quidam sunt, qui turbant uos, & uolunt inuertere euangelium Christi. Verum etiamsi nos, aut angelus è cœlo prædicauerit uobis euangelium, præter id quod prædicauimus uobis, anathema sit. Quemadmodum ante diximus, & nunc iterum dico: si quis uobis prædicauerit euangelium, præter id quod accepistis, anathema sit. Nunc enim utrum homines suadeo, an deum? aut quæro hominibus placere? Nam si hactenus hominibus placuissem, Christi seruus haud quaquam essem. Notum autem uobis facio fratres, euangelium quod prædicatum est à me, non esse secundum hominem. Neque enim

Euangelium Christi prædicandum, nihil aliud [illegible] ea quæ cū euangelio conuenient.

ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐπόρθουν αὐτήν, καὶ προέκοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γένει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πατρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ ηὐδόκησεν ὁ θεὸς, ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοὶ, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως, οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ αἵματι, οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς Ἀραβίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. ἔπειτα μετὰ ἔτη τρία ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστορῆσαι Πέτρον, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον, εἰμὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Ἃ δὲ γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ τῆς Κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προσώπῳ ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας, ταῖς ἐν Χριστῷ. μόνον δὲ ἀκούοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς ποτε, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν, ἣν ποτε ἐπόρθει, καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἔπειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσόλυμα μετὰ Βαρνάβα, συμπαραλαβὼν καὶ Τίτον, ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον, ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μήπως εἰς κενὸν τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ Τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, Ἕλλην ὤν, ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι, διὰ δὲ τοὺς παρεισάκτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλθον κατασκοπῆσαι τὴν

ego ab homine accepi illud, neq; didici, sed per reuelationē Iesu Christi. Audistis enim meam cōuersationē quondam in Iudaismo, quod supra modum persequebar ecclesiam dei, ac depopulabar illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos æquales in genere meo, cum uehementer essem studiosus à maioribus meis traditorum institutorum. Ast ubi deo, qui segregauerat me ab utero matris meæ, & uocauit per gratiam suam in hoc, ut reuelaret filiū suū per me, uisum est, ut prædicarē ipsum inter gentes, continuo, nō contuli cum carne & sanguine, neq; redij Hierosolymā, ad eos qui ante me fuerāt apostoli: sed abij in Arabiam, ac denuo reuersus sum Damascum. Deinde post annos treis redij Hierosolymam, ut uiderem Petrū, & mansi apud illum dies quindecim. Alium autem ex apostolis nō uidi quenq;, nisi Iacobum fratrē domini. Porrò quæ scribo uobis, ecce corā deo, nō mentior. Deinde ueni in regiones Syriæ Ciliciæq;. Eram autē ignotus iuxta faciē, ecclesijs Iudææ, quæ erant in Christo. Sed tantum hic rumor apud illos erat: qui persequebat' nos aliquando, nunc prædicat fidem, quam quondam expugnabat. & glorificabant in me deum. Deinde post annos quatuordecim rursum ascendi Hierosolymam unà cum Barnaba, assumpto simul & Tito. Ascendi autem iuxta reuelationem, & cōtuli cum illis euangelium, quod prædico inter gentes, sed priuatim cum ijs qui erant in pretio, ne quo modo in uanum currerem, aut cucurrissem. Sed neque Titus, qui mecum erat, cum esset Græcus, compulsus fuit circumcidi, propter obiter ingressos falsos fratres, qui subintroierant ad explorandū libertatem

τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται, οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι ὁποῖοί ποτε ἦσαν, οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ θεὸς οὐ λαμβάνει· ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδὲν προσανέθεντο, ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες, ὅτι πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς· ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη· καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, ἵνα ἡμεῖς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν· μόνον τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν· ὃ καὶ ἐσπούδασα αὐτὸ τοῦτο ποιῆσαι. Ὅτε δὲ ἦλθε Κηφᾶς εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινὰς ἀπὸ Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέστελλε καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς, καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι, ὥστε καὶ Βαρνάβας συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει. Ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Κηφᾷ ἔμπροσθεν πάντων· Εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς ζῇς, καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁμαρτωλοί, εἰδότες, ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ· καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου, διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σάρξ. Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρτίας

διάκονος

libertatē nostrā, quā habem⁹ in Christo Iesu, q̄ nos in seruitutē adigerēt. Quibus ne ad tēp⁹ quidē cessim⁹ p̄ subiectionē, ut ueritas euangelij permaneret apud uos. Ab ijs autem, qui uidebant aliquid esse (quales aliqñ fuerint, nihil mea refert. Personā hoīs deus nō accipit) Nā mihi qui uidebant esse in pretio, nihil contulerunt. Imò cōtra, cū uidissent, mihi concreditū fuisse euāgeliū præputij, quēadmodum Petro circūcisionis (Nā qui efficax fuit in Petro ad apostolatū circūcisionis, efficax fuit & in me erga gētes) cumq; cognouissent gratiā mihi datam Iacob⁹ & Cephas & Ioānes, qui uidebant esse columnæ, dextras dederūt mihi ac Barnabæ societatis, ut nos in gētes, ipsi uero in circūcisionē apostolatu fungeremur, tantum ut pauperū memores essemus. in q̄ & diligēs fui, ut hoc ipsum facerē. Cū aūt uenisset Petrus Antiochiā, palam illi restiti, eo q̄ reprehēsus esset. Nā anteq̄ uenissent quidā à Iacobo, unà cū gētib⁹ sumebat cibū. cū autē uenissent, subduxit ac separauit se ab illis, metuēs eos q̄ erāt ex circūcisione, ac simulabant unà cū illo cæteri quoq; Iudæi, adeo ut Barnabas simul abduceret in illo⁊ simulationē. uerū ubi uidissē, q̄ nō recto pede incederēt ad ueritatē euāgelij, dixi Petro cora omnib⁹: Si tu, cū sis Iudæus, gentiliter uiuis, ac nō iudaice, cur gentes cogis iudaissare? Nos natura Iudæi, & nō ex gētib⁹ peccatores: qm̄ scim⁹ nō iustificari hominē ex operibus legis, nisi per fidē Iesu Christi & nos in Christū Iesum credidim⁹, ut iustificaremur ex fide Christi, & nō ex operibus legis, ꝓpterea q̄ nō iustificabit ex operibus legis omnis caro. q̄ si dum quærim⁹ iustificari per Christū, reperimur & ipsi peccatores, num ergo Christus peccati

minister

διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δέ, οὐκ ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

Ω ἀνόητοι γαλάται, τίς ὑμᾶς ἐβάσκηνε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος; τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖσθε; τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ, εἴ γε καὶ εἰκῇ. ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καθὼς ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ ἀβραάμ. προϊδοῦσα δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προευηγγελίσατο τῷ ἀβραάμ. ὅτι ἐνευλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἀβραάμ. ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσίν, ὑπὸ κατάραν εἰσίν. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν νόμῳ οὐδεὶς δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον. ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς. χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς, ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ ἀβραὰμ

minister est? Absit. Nam si quæ destruxi ea rursum ædifico, trāsgressorē meipsum constituo. Ego em̄ per legē legi mortuus sui, ut Christo uiuerē, unà cū Christo crucifixus sum. Viuo tn̄, nō iam ego, sed uiuit in me Christus. Vitā autē, quā nunc uiuo in carne, per fidem uiuo filij dei, qui dilexit me, & tradidit semetipsum p̄ me. Nō aspernor gratiā dei. Nam si per legē est iusticia, igit̄ Christus frustra mortuꝰ est. O stulti Galatæ, quis uos fascinauit, ut nō crederetis ueritati? Quibꝰ præ oculis Iesus Christus ante fuit depictus, inter uos crucifixus? Hoc solū cupio discere à uobis, utrū ex operibus legis spm̄ accepistis, an ex prædicatiōe fidei? Adeo stulti estis? cū spū cœperitis, nunc carne consummamini? Tam multa passi estis frustra, si tn̄ & frustra. Qui igit̄ subministrat uobis spm̄, & operat̄ uirtutes in uobis, utrū ex operibꝰ legis, an ex prædicatione fidei id facit? Quēadmodū Abraham credidit deo, & imputatū est illi ad iusticiā. Scitis igitur, q̄ qui ex fide sunt, ij̄ sint filij Abrahæ. Præuidens autē scriptura, q̄ ex fide iustificet gentes deus, prius rem lætam nunciauit Abrahæ: Bn̄dicentur, inquiēs, in te oēs gentes. Itaq; qui ex fide sunt, bn̄dicunt̄ cū fideli Abraham. Nam quotq̄t ex operibꝰ legis sunt, execrationi sunt obnoxij̄. Scriptū est enim: Execrabilis omnis, qui non manserit in oīb̄us, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Q̄ autē in lege nullus iustificet̄ apud deum, palam est. Siquidem iustus ex fide uiuet, lex autē non est ex fide: sed qui fecerit ea homo, uiuet in ipsis. Christus nos redemit ab execratione legis, dum pro uobis factus est execratio. Scriptum est enim: Execrabilis omnis, qui pendet in ligno, ut in gentes benedictio

III

Abrahæ

ἀβραὰμ γένηται ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ, ἢ ἐπιδιατάσσεται. τῷ δὲ ἀβραὰμ ἐρρέθησαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει καὶ τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν, ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι χριστός. τοῦτο δὲ λέγω, διαθήκην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς χριστόν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς νόμος, οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι ἐξ ἐπαγγελίας. τῷ δὲ ἀβραὰμ διὰ ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός. τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα, ᾧ ἐπήγγελται, διατεταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὁ δὲ μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ θεὸς εἷς ἐστιν. ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος, ὁ δυνάμενος ζωοποιῆσαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ συνέκλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως ἰησοῦ χριστοῦ δοθῇ τοῖς πιστεύουσι. πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χριστὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους

Abrahæ ueniret per Christum Iesum, ut promissionē spiritus acciperemus per fidē. Fratres, secundum hominē dico: Hominis licet testamentū, tñ si sit cōprobatū, nemo reiicit, aut addit aliquid. Porrò Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius. Non dicit, & seminibꝰ, tanq̄ de multis, sed tanq̄ de uno, & in semine tuo, qui est Christus. Hoc autē dico, testamentū ante cōprobatū à deo erga Christū, lex quæ post annos quadringētos & trigīnta cœpit, nō facit irritū, ut abroget promissionem. Nam si ex lege est hæreditas, nō iam est ex promissione. Atqui Abrahæ p promissionē donauit deus. Quid igit̄ lex? Propter transgressiones addita fuit, donec ueniret semē, cui promissum fuerat, ordinata per angelos in manu interessoris. Interessor autē unius nō est, at deus unus est. Lex igit̄ num est aduersus promissiones dei? Absit. Etem̄ si data fuisset lex, quæ posset uiuificare, uere ex lege esset iustitia. Sed cōclusit scriptura omnia sub peccatum, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus. Cæterū anteqū uenisset fides, sub lege custodiebamur, cōclusi in eam fidem, quæ erat reuelanda. Itaque lex pædagogus noster fuit ad Christū, ut ex fide iustificaremur. At postq̄ uenit fides, nō amplius sub pædagogo sumus. Omnes em̄ filij dei estis, eo qd̄ credidistis Christo Iesu. Nam quicunq; baptizati estis, Christū induistis. Non est Iudæus, neq; Græcus. Non est seruus neque liber. Non est masculus ac fœmina. Omnes enim uos unus estis in Christo Iesu. Q; si uos estis Christi, igitur Abrahæ semē estis, & iuxta promissionem hæredes. Dico autē, q̄ diu hæres puer est, nihil differt à seruo, cum sit dominus omnium, sed sub tutoribus & IIII

actoribus

οἰκονόμους ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κράζον Ἀββᾶ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ Χριστοῦ. Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλετε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς, καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγώ, ὅτι κἀγὼ ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδικήσατε. οἴδατε δὲ, ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐηγγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμόν μου, τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξουθενήσατε, οὐδὲ ἐξεπτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν. τίς οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν; μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι εἰ δυνατὸν, τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν ἐξορύξαντες ἂν ἐδώκατέ μοι. ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέγονα, ἀληθεύων ὑμῖν; ζηλοῦσιν ὑμᾶς οὐ καλῶς, ἀλλὰ ἐκκλεῖσαι ὑμᾶς θέλουσιν, ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε. καλὸν δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν καλῷ πάντοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ παρεῖναί με πρὸς ὑμᾶς. τεκνία μου, οὓς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ παρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι ἀποροῦμαι ἐν ὑμῖν. λέγετέ μοι οἱ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι, τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; γέγραπται γὰρ, ὅτι Ἀβραὰμ δύο υἱοὺς εἶχεν, ἕνα ἐκ τῆς παιδίσκης, καὶ

actorib⁹ est usq; ad tẽpus, qđ pater præscripserit. Sic & nos, cũ essem⁹ pueri, sub elemẽtis mũdi eramus, in seruitutẽ adacti. At ubi uenit plenitudo tẽporis, emisit deus filiũ suũ, factũ ex muliere, factũ legi obnoxium: ut eos qui legi erant obnoxij, redimeret: ut adoptione ius filiorũ acciperemus. Q m̃ autem estis filij, emisit deus spiritum filij sui in corda nostra, damantem abba, pater. Itaque iam non es seruus, sed filius. qđ si filius, & hæres dei per Christũ. Sed tum quidẽ cũ ignorare tis deũ, seruiebatis ijs, qui natura nõ sunt dij. At nunc posteaq; cognouistis deũ, quin poti⁹ cogniti estis à deo, quõ cõuertimini denuo ad infirma & egena elemẽta, quib⁹ iterũ ab integro seruire uultis? Dies obseruatis, & mẽses, & tempora, & annos. Metuo de uobis, ne frustra laborauerim erga uos. Estote, ut ego sum: qñquidẽ & ego sum, ut uos: fratres, rogo uos. Nihil me læsistis. Nostis, q; per infirmitatem carnis euangelizauerim uobis prius: & experimentũ mei, qđ erat in carne, nõ estis aspernati, neq; respuistis, sed me uelut angelum dei suscepistis, uelut Christũ Iesum. Quæ est igit' beatitudo uestra? Testimoniũ em̃ reddo uobis, qđ si fieri potuisset, oculos uestros effossos dedissetis mihi. Igit' inimicus fact⁹ sum uobis, uera loquẽdo uobis? Ambiũt uos non bene, imò excludere uos uolunt, ut ipsos æmulemini. Bonũ aũt est æmulari in re bona semp, & nõ solum cũ præsens sum apud uos. Filioli mei, q̃s iterũ partu rio, donec formet' Christ⁹ in uobis. Vellem autẽ adesse apud uos nũc, & mutare uocẽ meã, qm̃ inopiam patior in uobis. Dicite mihi qui sub lege uultis esse, legẽ ipsam nõ auditis? Scriptũ ẽ em̃, q; Abraham duos filios habebat, unũ ex ancilla,

καὶ

καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἐλευθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς παιδίσκης, κατὰ σάρκα γεγέννηται, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἐλευθέρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας. ἅτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα. αὗται γάρ εἰσι δύο διαθῆκαι, μία μὲν ἀπὸ ὄρους σινᾶ, εἰς δουλείαν γεννεῶσα, ἥτις ἐστὶν ἄγαρ. τὸ γὰρ ἄγαρ, σινᾶ ὄρος ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, συστοιχεῖ δὲ τῇ νῦν ἱερουσαλήμ, δουλεύει δὲ μετὰ τῶν τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἄνω ἱερουσαλὴμ, ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. γέγραπται γὰρ, εὐφράνθητι στεῖρα ἡ οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόησον ἡ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Ημεῖς δὲ ἀδελφοὶ κατὰ ἰσαὰκ ἐπαγγελίας τέκνα ἐσμέν. ἀλλ' ὥσπερ τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς, ἐδίωκε τὸν κατὰ πνεῦμα, οὕτως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; ἔκβαλε τὴν παιδίσκην καὶ τὸν ὑὸν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ ὑὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ ὑοῦ τῆς ἐλευθέρας. ἄρα ἀδελφοὶ οὐκ ἐσμὲν παιδίσκης τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευθέρας. Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ᾗ χριστὸς ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε. Ιδὲ ἐγὼ παῦλος λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε, χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει. μαρτύρομαι δὲ πάλιν παντὶ ἀνθρώπῳ περιτεμνομένῳ, ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν, ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσετε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα. ἐν γὰρ χριστῷ ιησοῦ, οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη. ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς ἀνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς, βαστάσει τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. Εγὼ δὲ ἀδελφοὶ, εἰ περιτομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήργηται τὸ σκάνδαλον τοῦ

& unũ ex libera. Verũ is q ex ancilla natus ẽ, scd'm carnẽ nat⁹ est: q ꝟo ex libera, ꝑ repromissionẽ, q̃ per allegoriã dicunt. Nã hæc sunt duo testamẽta, unũ quidẽ à mõte Sina, in seruitutẽ generãs, qui est Agar. nã Agar, Sina mõs est in Arabia, cõfinis est aũt ei, q̃ nũc uocat Hierusalẽ: seruit aũt cũ filijs suis. At q̃ sursum ẽ Hierusalẽ, libera est, q̃ est mater oim nostrũ. Scriptũ est em̃: Lætare sterilis, q̃ non paris, erumpe & clama q̃ non parturis: qm̃ multi liberi desertæ, magis q̃ꝫ ei⁹ q̃ habet uirũ. Nos autẽ fratres scd'm Isaac promissionis filij sum⁹: sed quẽadmodũ tũc is q scd'm carnẽ natus erat, persequebat eũ, qui natus erat scd'm spm̃, ita & nunc. At qd dicit scriptura? Eijce ancillã & filiũ illi⁹: nõ em̃ hæres erit fili⁹ ancillæ cũ filio liberæ. Itaq; fratres, nõ sum⁹ ancillæ filij, sed liberæ. In libertate igitur qua Christus nos liberauit, state, & ne rursus iugo seruitutis implicemini. Ecce ego Paulus dico uobis: ꝙ si circũcidamini, Christus nihil uobis proderit. Cõtestor autẽ oẽm hominẽ q circũcidit, ꝙ debitor est toti⁹ legis seruãdæ. Christus uobis factus est ociosus. quicũq; per legẽ iustificamini, à gratia excidistis. Nos em̃ spiritu ex fide, spem iusticiæ expectam⁹. nã in Christo Iesu, neq; circumcisio quicq̃ꝫ ualet, neq; præputium, sed fides per dilectionẽ operans. Currebatis bene, quis uos impediuit, ut non crederetis ueritati? Nempe persuasio non ex eo profecta, qui uocat uos. paulũ fermẽti totã massam fermentat. Ego cõfido de uobis in dño, ꝙ nihil aliud sensuri sitis. Cæterum qui cõturbat uos, portabit iudicium, quisquis fuerit. Ego autem fratres, si circumcisionem adhuc prædico, quid adhuc persecutionem patior? Abolitũ est igitur offendiculum

M crucis.

του σαυτοῦ. ὄφελον καὶ ἀποκόπτονται οἱ ἀνα
στατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' ἐλευθερίᾳ ἐκλή
θητε ἀδελφοί, μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς
ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀγάπης δου
λεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ἑνὶ λό
γῳ πληροῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη
σίον σου ὡς ἑαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε
καὶ κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων
ἀναλωθῆτε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖ
τε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. Η
γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ
δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκός. ταῦτα δὲ ἀντί
κειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε, ταῦτα
ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε, οὐκ ἐστὲ ὑπὸ
νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς σαρκός,
ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία,
ἀσέλγεια, εἰδωλολατρία, φαρμακεία, ἔ
χθραι, ἔρις, ζῆλοι, θυμοί, ἐριθεῖαι, διχο
στασίαι, αἱρέσεις, φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶ
μοι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν,
καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσ
σοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν.
ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν, ἀγάπη,
χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγα
θωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ
τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ,
τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι,
καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. εἰ ζῶμεν πνεύματι,
πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενό
δοξοι, ἀλλήλους προκαλούμενοι, ἀλλήλους
φθονοῦντες. Ἀδελφοί, ἐὰν καὶ προληφθῇ
ἄνθρωπος ἔν τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ
πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν
πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτόν,
μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. ἀλλήλων τὰ βάρη βα
στάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νό
μον τοῦ Χριστοῦ. εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μη
δὲν ὤν, ἑαυτὸν φρεναπατᾷ. τὸ δὲ ἔργον ἑαυ
τοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν
μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτε
ρον. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φορτίον βασά

σει. κοινωνείτω

crucis. Vtinã & abſcindant᷑ qui uos labe/
factant. Vos em̃ in libertatẽ uocati fui/
ſtis fratres, tantũ ne libertatẽ in occaſionẽ
detis carni, ſed per charitatẽ ſeruite uobis
inuicẽ. Nam tota lex in uno ῥbo cõpleť,
nempe hoc: Diliges proximũ tuũ ut te/
ipſum. Q; ſi ali9 aliũ uiciſſim mordetis,
& deuoratis, uidete ne uiciſſim alius ab
alio cõſumamini. Dico autẽ, ſpũ ambu/
late, & cõcupiſcentiã carnis nõ perficietis.
Nam caro cõcupiſcit aduerſus ſpm̃, ſpũs
autẽ aduerſus carnem. Hæc autẽ inter ſe
mutuo aduerſant᷑, ut nõ quæcũq; uolue/
ritis, eadẽ faciatis. Q; ſi ſpũ ducimini, nõ
eſtis ſub lege. Porrò manifeſta ſunt ope/
ra carnis, quæ ſunt hæc, adulteriũ, ſcorta/
tio, immundicia, laſciuia, ſimulacrorũ cul/
tus, ueneficiũ, inimicitiæ, lis, æmulatiões,
iræ, cõcertationes, ſeditiones, ſectæ, inui/
diæ, cædes, ebrietates, comeſſationes, &
his ſimilia, de quib9 prædico uobis, quẽ/
admodũ & prædixi: qđ qui talia agunt,
regni dei hæredes nõ erunt. Contra, fru/
ctus ſpũs eſt, charitas, gaudiũ, pax, leni/
tas, benignitas, bonitas, fides, manſuetu/
do, tẽperantia. Aduerſus huiuſmodi nõ
eſt lex. Qui uero ſunt Chriſti, carnẽ cru/
cifixerũt cũ affectibus & cõcupiſcẽtiis. Si
uiuim9 ſpũ, ſpũ & incedam9. Ne efficia/
mur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ nos pro/
uocantes, inuicẽ inuidẽtes. Fratres, etiã VI
ſi occupatus fuerit homo in aliq̃ delicto,
uos qui ſpũales eſtis, inſtaurate huiuſ/
modi ſpũ manſuetudinis, cõſyderans te/
metipſum, ne & tu tenteris. Inuicem alíj
aliorũ onera portate, & ſic cõplete legem
Chriſti. Nã ſi quis ſibi uideť aliquid eſſe,
cum nihil ſit, ſuũ ipſe fallit animũ. Opus
aũt ſuũ ꝓbet unuſquiſq;, & tũc in ſemet/
ipſo tm̃ gloriationẽ habebit, & non in
alio. unuſquiſq; em̃ ꝓpriã ſarcinã baiula
bit. Cõmu

σθω. κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τῷ λόγῳ, τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς. μὴ πλανᾶσθε, θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθοράν. ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακῶμεν. καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκλυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέλουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν, ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται. ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. τοῦ λοιποῦ κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν ἀδελφοί. ἀμήν.

bit. Communicet autẽ qui catechizat̃ ſermone, ei q ſe catechizat in oĩb⁹ bonis. Ne erretis, deus nõ irridet̃. Quicquid eĩ ſeminauerit homo, hoc & metet. Nam qui ſeminat per carnẽ ſuã, de carne metet corruptionẽ: ſed qui ſeminat per ſpiritum, de ſpiritu metet uitã æternã. Bonũ autẽ faciendo ne defatigemur. Tempore enim ſuo metemus non defatigati. Itaq; dum tempus habem⁹, operemur bonũ, cum erga oĩes, tum uero maxime erga domeſticos fidei. Videtis quanta uobis epiſtola ſcripſerim mea manu. Quicũq; uolunt iuxta faciem placere in carne, ij cogunt uos circumcidi, tantũ ne ob crucem Chriſti perſecutionẽ patiant̃. Nam qui circumciduntur, ne ipſi quidem legem ſeruant: ſed uolunt uos circumcidi, ut in ueſtra carne glorientur. Ego uero, abſit, ut glorier, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mũdo. Nam in Chriſto Ieſu neq; circumciſio quicq; ualet, neq; præputium, ſed noua creatura. Et quicunq; iuxta regulam hanc incedunt, pax ſuper eos, & miſericordia, & ſuper Iſraël dei. De cætero ne quis mihi labores exhibeat. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu ueſtro fratres. Amen.

πρὸς γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης.

Ad Galatas miſſa fuit è Rhoma.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὕτω μὴν αὐτοὺς ἑωρακὼς, ἀκούσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. Εφέσιοι πιστεύσαντες εἰς τὸν κύριον ἡμῶν ιησοῦν χριστὸν, γνησίαν ἔχον εἰς αὐτὸν τὴν πίστιν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους τὴν ἀγάπην, καὶ ἠβούλοντο περὶ τοῦ παύλου βεβαιωθῆναι. μαθὼν τοίνυν ὁ ἀπόστολος, γράφει πρὸς αὐτοὺς ταύτην τὴν ἐπιστολὴν, ὥσπερ κατηχητικήν. καὶ πρῶτον μὲν δείκνυσι, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς καὶ πρὸ καταβολῆς κόσμου εἶναι ταύτην εὐδοκίαν τοῦ θεοῦ, ὥστε τὸν χριστὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθεῖν, καὶ ἡμᾶς σωθῆναι. ἔπειτα περὶ κλήσεως ἐθνῶν διαλέγεται, ἵνα δείξῃ ἀξίως αὐτοὺς πεπιστευκέναι. καὶ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ κλῆσις αὐτῶν γέγονεν, οὐ διὰ ἀνθρώπου, ἀλλὰ διὰ ιησοῦ χριστοῦ, ὃς ἐστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ἐκ τούτου μάθωσιν, ὅτι οὐκ ἀνθρωπολάτραι γεγόνασι, πιστεύσαντες τῷ χριστῷ, ἀλλ' ἀληθινοὶ θεοσεβεῖς. σημαίνει δὲ καὶ ἑαυτὸν διὰ τοῦτο ἀπεσάλθαι κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον, καὶ ὅτι περὶ αὐτῶν ἐφρόντισεν. ἔπειτα παραινετικοὺς λόγους ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ, πατράσι καὶ τέκνοις, κυρίοις καὶ δούλοις, τίθησιν ἐν τῇ ἐπιστολῇ. Καὶ καθόλου πάντας παρασκευάζει κατὰ τοῦ διαβόλου, καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, λέγων πρὸς ἐκείνους, ἡμῖν εἶναι τὸν πάλον. καὶ ὥσπερ ἀγαθὸς ἀλείπτης ἀλείφας τοῖς λόγοις πάντας κατὰ τῆς διαβολικῆς ἐνεργείας, οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD EPHESIOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

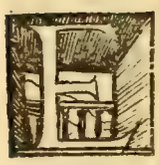

Ephesus metropolis quondam erat Asiæ minoris, ciuitas superstitiose dedita cultui dæmonum, & præcipue Dianæ, unde & in Actis, Dianæ νεωκόρος dicitur, nō illius uenatricis, cui Poëtæ sagittas & arma tribuunt, sed multimammiæ, quam Græci πολύμαζον appellant, quā uolebant omniū animantiū esse nutricē, ut indicauit Hieronym⁹. Nam de templo Ephesiæ Dianæ, toto orbe celebratissimo, passim etiam ethnici meminere scriptores. Hos curiosarum artium tenebat studium. Vnde legimus, ad prædicationem apostolorum magicos libros ab eis cōportatos, igni traditos fuisse, & supputato pretio, compertū fuisse quinquagies mille nummûm argenti, sicuti refertur in Actis capite decimonono. Vt igitur à tantis erroribus illos abduceret, triennium apud illos egit, nihil interim non faciens, quod ad illorū salutem faciebat, magno studio reclamantibus & obstrepentibus multis, sicut ipse testatur alicubi, ubi & bestijs obiectus est, quēadmodū ipse testatur in secunda ad Corinthios epistola. Ac discedens, Timotheum apud eos remanere iussit. Abundabat autē ea ciuitas, ut curiosis & magiæ deditis, ita doctissimis uiris, unde Paulus: ut ad omnium mores & ingenia sese attemperat: de dæmonibus ac spiritibus crebro meminit, bonorū ac malorū differentiam indicans. Ad hæc retrusa quædam aperit. Nec enim est ulla epistola, quæ tam abditos

abditos habeat ſenſus,ut ob hanc potiſſimũ Petrus ſcripſiſſe uideat: ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſcd'm datam ſibi ſapiẽtiã ſcripſit uobis, ſicut in omnibus epiſtolis loquẽs in eis de his, in quib⁹ ſunt quædã difficilia intellectu, quæ indocti & inſtabiles deprauant,ſicut & cæteras ſcripturas,ad ſuã ipſorũ perditionẽ.Hos igitur,qm̃ in fide perſtiterãt, hortat' ut pergant,& ad perfectionẽ proficiant,cõmonefaciens cuiuſmodi fuerint,cũ uitijs addicti ſeruirẽt impijs ſpiritibus, & quales nunc facti ſint,inſiti Chriſto,docẽs interim euangelij gratiam cõſilio diuino,licet Iudæis promiſſam:in gẽtes quoq; recte ꝓpagatã,& huius muneris ſe miniſtrũ à deo conſtitutũ.Qm̃ autẽ ſcripſit è carcere,hortat' ne deijciant' animo, ob ipſius afflictiões, uerũ eas potius ſibi gloriæ ducant.Hæc agit capite primo,& ſecundo.In cæteris tribus uitæ formã illis præſcribit,demõſtrans quid ſequendũ,quid fugiendũ,quæ officia maritorũ in uxores,uxorũ in maritos,quæ parentũ in liberos, liberorũ in parentes:quæ dn̄orũ in ſeruos,ſeruorũ in dominos.Scripta eſt epiſtola ab urbe Rhoma per Tychicũ diaconũ,cuius meminit in calce, fidelẽ miniſtrũ eum uocans.Ambroſius addit ſcriptã è carcere, cũ Hieroſolymis Rhomã deductus ſub fideiuſſore degeret extra caſtra in ſuo conducto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

AD EPHESIOS EPISTOLA.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ΙΗ σοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν χριστῷ ΙΗσοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ΙΗσοῦ χριστοῦ. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗσοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις χριστῷ. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς ὑοθεσίαν διὰ ΙΗσοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν,

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatẽ dei, ſanctis qui agunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro,& domino Ieſu Chriſto. Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus Chriſto. Quemadmodum elegit nos in ipſo, antequam iacerentur fundamenta mundi,ut eſſemus ſancti, & irreprehenſibiles coram illo per charitatem, qui prædeſtinauit nos, ut adoptaret in filios per Ieſum Chriſtum in ſeſe, iuxta

κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δόξης καὶ χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν παραπτωμάτων κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ χάριτος αὐτοῦ, ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει, γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, προέθετο ἐν αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καιρῶν, ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τά τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ καὶ γῆς ἐν αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθημεν, προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν, τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος, κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς εἰς ἔπαινον καὶ δόξης αὐτοῦ, τοὺς προηλπικότας ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες τὸν λόγον καὶ ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον καὶ σωτηρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι καὶ ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ, ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν καὶ κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν καὶ περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον καὶ δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ Ιησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, οὐ πάνομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἵνα ὁ θεὸς τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ καὶ δόξης δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ διανοίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς, τίς ἐστιν ἡ ἐλπὶς καὶ κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος καὶ δόξης καὶ κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις, καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος καὶ δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους καὶ ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις

beneplacitum uoluntatis suæ, ut laudetur gloria gratiæ suæ, qua charos reddidit nos per dilectum. per quem habemus redemptionē per sanguinem ipsius, remissionem peccatorum, iuxta diuitias gratiæ suæ, de qua ubertim nobis impartiuit, in omni sapientia & prudentia, patefacto nobis arcano uoluntatis suæ, iuxta beneplacitum suum, quod proposuerat in seipso, usq; ad dispensationem plenitudinis temporum, ut summatim instauraret om̄ia per Christum, & quæ in cœlis sunt & quæ in terra ꝑ eundē, ꝑ quē & in sortem asciti sumus, prædestinati secundum propositum ipsius, cuius ui fiunt uniuersa, iuxta decretum uoluntatis ipsius, ut simus nos in laudem gloriæ illius, qui priores sperauimus in Christo, in q̊ speramus & nos, audito uerbo ueritatis, euangelio salutis uestræ, in quo etiam posteaquam credidistis, obsignati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ, in redemptionem acquisitæ possessionis, in laudem gloriæ ipsius. Quapropter & ego, cum audissem eam quæ in uobis est fidem in domino Iesu, & charitatem in omnes sanctos, non desino gratias agere pro uobis, mentionem uestri faciens in precibus meis, ut deus domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis, per agnitionem sui, illuminatos oculos mentis uestræ, ut sciatis, quæ sit spes ad quam ille uocauit, & quā opulenta gloria hæreditatis illius in sanctis, & quæ sit excellens magnitudo potentiæ illius in nos, qui credimus secundum efficaciam roboris fortitudinis eius, quam exercuit in Christo, cum suscitaret eum ex mortuis, & sedere fecit ad dextram suam in cœlestibus,

ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος, τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς, καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ, ἣν ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἐνδείξηται ἐν τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι διὰ τῆς πίστεως, καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν. θεοῦ τὸ δῶρον, οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται. αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. Διὸ μνημονεύετε, ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία, ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου, ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

νυνὶ

stibus, supra omnem principatum ac potestatem, & uirtutem, & dominium, & omne nomen quod nominatur, non solum in sæculo hoc, uerumetiam in futuro. & omnia subiecit sub pedes illius, & eum dedit caput super omnia ipsi ecclesiæ, quæ est corpus illius, complemẽtum eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Et uos cum essetis mortui delictis ac 11
peccatis, in quibus aliquando ambulastis iuxta sæculum mundi huius, iuxta principem, cui potestas est aëris, qui est spiritus, nunc agens in filijs immorigeris, inter quos & nos omnes conuersabamur aliquando in concupiscentijs carnis nostræ, facientes quæ carni ac menti libebant, & eramus natura filij iræ, quemadmodum & cæteri. Sed deus qui diues est in misericordia, propter multam charitatem suam, qua dilexit nos, etiam cum essemus mortui per delicta, conuiuificauit nos unà cũ Christo (p gratiã estis seruati) simulq; cum eo resuscitauit, & simul cũ eo sedere fecit inter cœlestes, in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus eminentẽ opulentiam gratiæ suæ, benignitate erga nos per Christum Iesum. Gratia eñ estis seruati per fidem, idq; non ex uobis. Dei donum est, non ex operibus, ne quis glorietur: nam ipsius sumus figmẽtum, conditi in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit deus, ut in eis ambularemus. Qua propter memẽtote, quod uos quondam gentes in carne, uocabamini præputium, ab ea quæ uocatur circumcisio in carne, quæ circumcisio manibus fit, quod inquam eratis in tẽpore illo, sine Christo, abalienati à republica Israëlis, & extranei à testamentis promissionis, spem non habentes, deóque carentes in mundo.

νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν, ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ τοῖς ἐγγύς. ὅτι δι' αὐτοῦ ἔχομεν τὴν προσαγωγὴν οἱ ἀμφότεροι ἐν ἑνὶ πνεύματι πρὸς τὸν πατέρα. Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐστὲ ξένοι καὶ πάροικοι, ἀλλὰ συμπολῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκεῖοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συναρμολογουμένη, αὔξει εἰς ναὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν. εἴγε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώσκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ἑτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονόμα, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων ἁγίων

Nunc autem per Christum Iesum uos, qui quondam eratis longinqui, propinqui facti estis per sanguinē Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit ex utrisque unum, & interstitium maceriæ diruit, simultatem per carnem suam, legem mandatorum in decretis sitam abrogans, ut duos conderet in semetipso in unum nouum hominem, faciens pacem: & ut recōciliaret ambos in uno corpore deo per crucē, perempta inimicitia per eam, & ueniens euangelizauit pacem uobis, qui procul aberatis, & ijs qui prope. Quoniam autem per illum habemus aditum utriq; in uno spiritu ad patrem, Iam igitur non estis hospites & incolæ, sed conciues sanctorū ac domestici dei, superstructi super fundamentum apostolorum ac prophetarum, summo angulari lapide ipso Iesu Christo, in quo quæcunque structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in domino, in quo & uos coædificamini in habitaculum dei per spiritum. Huius rei gratia ego Paulus uinctus sum Christi Iesu pro uobis gentibus. siquidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in uos, quod secundū reuelationē notum mihi fecit mysterium, quemadmodum ante scripsi paucis, ex quib⁹ potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in alijs ætatibus non innotuit filijs hominum, quemadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes cohæredes, & eiusdē corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangeliū, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei, quod datum est mihi secundum efficaciam potētiæ illius. Mihi minimo omniū III

sanctorum

ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι τὸν ἀνεξιχνίασθον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ. καὶ φωτίσαι πάντας, τίς ἡ κοινωνία τοῦ μυστηρίου, τοῦ ἀποκεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτίσαντι διὰ Ιησοῦ χριστοῦ, ἵνα γνωρισθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν χριστῷ Ιησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑμῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, ἵνα δώῃ ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, δυνάμει κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι, ἵνα ἐξισχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆσαι ὑπὲρ ἐκ περισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ Ιησοῦ, εἰς πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως, ἧς ἐκλήθητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης.

ἓν

sanctorum data est gratia hæc, ut inter gentes euangelizem imperuestigabiles diuitias Christi, & in lucem proferam omnibus, quæ sit communio mysterij, quod erat absconditum à sæculis in deo, qui uniuersa condidit per Iesum Christum, ut notũ fiat nunc principatibus ac potestatib⁹ in cœlestibus per ecclesiam, uehementer uaria sapientia dei, secundũ præfinitionem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, per quem habemus audaciam & aditum cum fiducia, quæ est per fidem illius. Quapropter postulo, ne deficiatis ob afflictiones meas quas pro uobis tolero, quæ est gloria uestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis parentela in cœlis & in terra nominatur, ut det uobis iuxta diuitias gloriæ suæ, ut fortitudine corrobore mini per spiritum suum, in internum hominem, ut inhabitet Christus per fidem in cordibus uestris, fixis in charitate radicibus, & fundamento iacto, ut ualeatis assequi cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & profunditas, & sublimitas, cognoscereq́ præeminentem cognitioni dilectionẽ Christi, ut impleamini in omnem plenitudinẽ dei. Ei uero qui potest cumulate facere ultra omnia, quæ petimus, aut cogitamus, iuxta uim agentẽ in nobis, sit gloria in ecclesia per Christum Iesum, in omnes ætates sæculi sæculorum. Amen.

Hortor itaque uos ego uinctus in domino, ut ambuletis: ita ut dignum est uocatione, qua uocati estis, cum omni submissione, ac mansuetudine, cum animi lenitate, tolerantes uos inuicem per charitatem, studentes seruare unitatem spiritus, per uinculum pacis. IIII

Vnum

ἓν σῶμα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ εὐαγγελιστὰς, τοὺς δὲ ποιμένας καὶ διδασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὦμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης. ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστός, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ' ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ ἐν ἀγάπῃ. τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπατεῖ ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν, ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, οἵτινες ἀπηλγηκότες, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας

EPISTOLA

Vnũ corp⁹ & unus ſpũs, quẽadmodũ & uocati eſtis in una ſpe uocationis ueſtræ. Vnus dñs, una fides, unũ baptiſma. un⁹ deus & pater omniũ, qui eſt ſuper omĩa & per omĩa, & in omĩbus uobis. Verum unicuiq; noſtrũ data eſt gratia iuxta modum doni Chriſti. Quapropter dicit: Cũ aſcẽdiſſet in altũ, captiuã duxit captitatẽ, & dedit dona hominib⁹. Cæterũ illud aſcendit, quid eſt, niſi q̃ etiã deſcenderat prius in infimas partes terræ? Qui deſcẽdit, idẽ ille eſt, qui etiã aſcẽdit ſupra omnes cœlos, ut impleret omĩa. Et idem dedit, alios quidẽ apoſtolos, alios uero prophetas, alios autẽ euangeliſtas, alios autẽ paſtores ac doctores, ad inſtaurationem ſanctorũ in opus adminiſtrationis, in ædificationẽ corporis Chriſti, donec perueniamus omnes in unitatẽ fidei & agnitionis filij dei, in uirum perfectũ, in menſurã ætatis plene adultæ Chriſti, ut nõ amplius ſimus pueri, qui fluctuemus & circumferamur quouis uento doctrinæ, per ueſutiã hominũ, per aſtutiã, qua nos adoriunt, ut imponant nobis. ſed ueritatẽ ſectantes in charitate, adoleſcamus in illum per omĩa, qui eſt caput, nempe Chriſtus: in quo totum corpus, ſi coagmentet, & cõpingat per omnẽ commiſſurã ſubminiſtrationis, iuxta actum in mẽſura uniuſcuiuſq; partis, incrementum corporis facit, in ædificationem ſuiipſius per charitatẽ. Hoc itaq; dico, & teſtor per dominũ, ne poſthac ambuletis, quẽadmodum & reliquæ gentes ambulant in uanitate mentis ſui, dum mentẽ habent obtenebratam, abalienati à uita dei, propter ignorantiam quæ eſt in illis, & excæcationẽ cordis eorũ, qui poſteaq; peruenerũt eò ut dolere deſierint, ſemetipſos dediderunt laſciuiæ, ad patrandum immũditiam

ἀκαθαρσίας πάσης ἢ πλεονεξία. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν χριστόν, εἴγε αὐτὸν ἠκούσατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια ἐν τῷ ιησοῦ, ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τοῦ νοὸς ὑμῶν, καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ, καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴτις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν χριστῷ ἐχαρίσατο ὑμῖν.

γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. πορνεία δὲ καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις, καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ οὐκ ἀνήκοντα, ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο γάρ ἐστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος, ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κληρονομίαν ἐν τῇ

βασιλείᾳ

immũditiam omnẽ cum auiditate. Vos autẽ non ſic didiciſtis Chriſtum: ſiquidẽ illum audiſtis, & in eo docti fuiſtis, quẽadmodum eſt ueritas in Ieſu, deponere iuxta priorem conuerſationem ueterem hominẽ, qui corrumpit̃ iuxta cõcupiſcentias erroris: renouari uero ſpiritu mentis ueſtræ, & induere nouum hominem, qui iuxta deum conditus eſt per iuſticiam, & ſanctitatẽ ueritatis. Quapropter depoſito mendacio, loquamini ueritatẽ quiſq; proximo ſuo, quoniam ſumus inuicem membra. Iraſcimini, & nõ peccetis: ſol ne occidat ſuper iram ueſtram, neq; detis locum calumniatori. Qui furabat̃, nõ amplius furetur: magis autẽ laboret operando manibus quod bonũ eſt, ut poſſit impartiri ei qui opus habuerit. Omnis ſermo ſpurcus ex ore ueſtro ne ꝓcedat: ſed ſi quis eſt bonus ad ædificationẽ, quoties opus eſt, ut det gratiã audientibus. & ne cõtriſtetis ſpiritũ ſanctũ dei, per quẽ obſignati eſtis in diem redẽptionis. Omnis amarulentia, & tumor, & ira, & uociferatio, & maledicentia tollatur à uobis cum omni malicia. Sitis autẽ inuicem alius in alium comes, miſericordes, largientes uobis inuicẽ, quẽadmodũ & deus per Chriſtum largitus eſt uobis. Sitis igit̃ imitatores dei, tanq̃ filij dilecti, & ambulẽtis in dilectiõe, quẽadmodũ & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum ꝓ nobis oblationẽ ac uictimam deo in odorẽ bonæ fragrantiæ. Cæterum ſcortatio, & omnis immũdicia, aut auaricia ne nominetur qdẽ inter uos, ſicut decet ſanctos: aut obſcœnitas, aut ſtultiloquiũ, aut urbanitas, quæ nõ cõueniũt, ſed magis gratiarũactio. Nã hoc ſcitis q̃ omnis ſcortator, aut immũdus, aut auarus, qui eſt ſimulacroꝝ cultor, nõ habet hæreditatẽ in

regno

βασιλείας τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς
ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ
ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀ-
πειθείας. μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐ-
τῶν. ἦτε γάρ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν
κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ὁ γὰρ
καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ ἀγαθωσύ-
νῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ, δοκιμάζοντες,
τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ συγκοι-
νωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκό-
τους, μᾶλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυ-
φῇ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέ-
γειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τοῦ φω
τὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανερούμενον,
φῶς ἐστι. διὸ λέγει, ἔγειρε ὁ καθεύδων, καὶ
ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χρι-
στός. βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατῆ-
τε, μὴ ὡς ἄσοφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγορα-
ζόμενοι τὸν καιρόν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰ-
σι. διὰ τοῦτο μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συ-
νιέντες, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου. καὶ μὴ με-
θύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πλη
ροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ
μοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς,
ᾄδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν
τῷ κυρίῳ. εὐχαριστοῦντες πάντοτε ὑπὲρ
πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ
ΧΡΙΣΤΟΥ τῷ θεῷ καὶ πατρί. ὑποτασσόμενοι
ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ. Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰ-
δίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυ-
ρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικός, ὡς
καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐ-
τός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ἀλλ' ὥσπερ ἡ
ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ χριστῷ, οὕτως
καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί.
Οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν,
καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησί-
αν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ἵνα
αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕ-
δατος ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν ἑαυ
τῷ ἔνδοξον, τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν
σπίλον

regno Christi & dei. Ne quis uos decipiat inanibus sermonibus. Propter hæc enim uenire solet ira dei in filios inobedientes. Ne sitis igitur cōsortes illorum. Eratis enim quondā tenebræ, nunc autē lux in dño. ut filij lucis ambulate (nam fructus spiritus situs est in omni bonitate & iusticia & ueritate) probantes, quid sit acceptū dño: & ne cōmerciū habueritis cum operibus infrugiferis tenebrarū, quin ea potius etiam arguite. Nam quæ secreto fiunt ab istis, turpe est uel dicere. Sed omnia dum produnt' à luce manifesta fiunt. Nam quicquid manifestū redditur, lumē est. Quapropter dicit: Expergiscere qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus. Videte igitur, quomodo circumspecte ambuletis: non ut insipientes, sed ut sapientes, redimentes occasionē, q; dies mali sint. Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit uoluntas domini. Et ne inebriemini uino, in quo luxus est, sed impleamini spiritu, loquētes uobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cantiones spirituales, canētes ac psallentes in corde uestro domino, gratias agentes semper de omnibus, in nomine domini nostri Iesu Christi, deo & patri. Subditi uicissim alius alij cū timore dei. Vxores propriis uiris subditæ sitis, ueluti dño: quoniā uir est caput uxoris, quēadmodum & Christus est caput ecclesiæ: & idem est, qui salutem dat corpori. Itaq; quēadmodum ecclesia subdita est Christo, sic & uxores suis uiris subditæ sint in omnibus. Viri, diligite uxores uestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & semetipsum exposuit, pea, ut illam sanctificaret, mundatā lauacro aquæ per uerbum, ut adhiberet eam sibiipsi gloriosam, ecclesiam, nō habentē

maculam,

ωῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἤ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία, καὶ ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω, ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνὴ, ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυρίῳ, τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίᾳ, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς τῷ χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς, μετ' εὐνοίας, δουλεύοντες τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις. εἰδότες, ὅτι ὃ ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθὸν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ τοῦ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ κύριοι τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, ἀνιέντες τὴν ἀπειλήν, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἐνδύσασθε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς

στῆναι

maculam, aut rugam, aut quicq̃ eiusmodi, sed ut esset sancta, & irreprehensibilis. Sic debẽt uiri diligere suas uxores, ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorẽ, seipsum diligit. Nullus em̃ unq̃ suam ipsius carnẽ odio habuit, imò enutrit, ac fouet eam, sicut & dñs ecclesiam. Quoniã mẽbra sumus corporis eiusdẽ, ex carne eius, & ex ossib⁹ eius. Huius rei gratia, relinquet homo patrẽ ac matrẽ, & adiungetur uxori suæ, atq; è duobus fiet una caro. Mysterium hoc magnum est, uerum ego loquor de Christo, & de ecclesia. Quanq̃ & uos singulatim hoc præstate, ut suam quisq; uxorem diligat, tanquam seipsum: uxor autem ut reuereatur uirum. Filij, obedite parentibus VI
uestris in domino, nam id est iustum. Honora patrem tuum, & matrem, quod est præceptum primum in promissione, ut bene tibi sit, & sis longæuus in terra. Patres, ne prouocetis ad iram liberos uestros, sed educetis eos per eruditionẽ, & correptionem domini. Serui obedite ijs, qui domini sunt iuxta carnẽ, cum timore, ac tremore, cum simplicitate cordis uestri, tanquam̃ Christo, non ad oculum seruientes, uelut hominibus placere studentes, sed tanquam̃ serui Christi, facientes quæ uult deus, ex animo, cum beneuolentia, seruientes domino, & non hominibus: illud scientes, quod unusquisque quod fecerit boni, hoc reportabit à deo, siue seruus fuerit, siue liber. Et uos domini eadem facite erga illos, remittẽtes minas, scientes, quod & uester ipsorũ dominus est in cœlis, nec psonæ respectus est apud illũ. Quod superest fratres mei, sitis fortes per dominum, perq̃ potentiam roboris illius. Induite totam armaturam dei, ut possitis

N stare

σῶαι πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κατεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν, περιζωσάμενοι τὴν ὀσφῦν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης, ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε, καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχόμενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει, καὶ δέησιν περὶ πάντων τῶν ἁγίων, καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθείη λόγος ἐν ἀνοίξει τοῦ στόματός μου ἐν παῤῥησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον τοῦ εὐαγγελίου, ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω ἐν ἁλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶτε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν. Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπώντων τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς Ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

ὑπόθεσις

stare aduersus assultus diaboli. Quoniam non est nobis lucta aduersus sanguinem & carnem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi dominos rectores tenebrarum sæculi huius, aduersus spirituales astutias in cœlestibus. Quapropter assumite uniuersam armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & omnibus peractis stare. State igitur, lumbis circumcinctis baltheo per ueritatem, & induti thoracem iusticiæ, & calciati pedibus, ut parati sitis ad euangelium pacis, super omnia assumpto scuto fidei, quo possitis omnia iacula mali illius ignita extinguere. Galeamq; salutaris accipite, & gladiũ spiritus, qui est uerbum dei, in omni deprecatione & obsecratione orantes in omni tempore, in spiritu, & ad hoc ipsum uigilantes cum omni sedulitate, & deprecatione pro omnibus sanctis, & pro me, ut mihi detur sermo in apertione oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium euangelij mei, super quo legatione fungor in catena, ut in eo libere loquar, sicut oportet me loqui. Vt autem sciatis & uos quæ ad me pertinent, quid agam, de omnibus uos certiores reddet Tychicus dilectus frater & fidus minister in domino, quem misi ad uos in hoc ipsum, ut cognoscere tis de rebus nostris, & consolaretur corda uestra. Pax fratribus & charitas cum fide, à deo patre, & domino Iesu Christo. Gratia sit cum omnibus diligentibus dominum nostrum Iesum Christum cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Rhoma ad Ephesios per Tychicum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἑωρακὼς αὐτοὺς ἅμα καὶ διδάξας. ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. πεμψάντων φιλιππησίων δϊακονίαν τῷ παύλῳ, καί τινων περϊερχομένων, καὶ δϊαφθειρόντων τὰς ἀκοὰς τῶν ἀκεραίων προφάσει τῆς σκϊᾶς τοῦ νόμου καὶ τῆς περιτομῆς, καὶ λεγόντων, χωρὶς ταύτης μὴ δύνασθαι δικαιωθῆναι. μαθὼν ὁ ἀπόστολος γράφει φιλιππησίοις, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτῶν τὴν πίστιν, ὡς σημαίνει μνημονεύειν αὐτῶν. ἔπειτα δϊηγεῖται ὡς ἀπελογήσατο ἐν ῥώμῃ, καὶ ὅτι τινὲς αὐτῷ βαρεῖς γεγόνασιν, ἐν τοῖς δεσμοῖς φθόνον αὐτῷ κινοῦντες. ἔπειτα αὐτοὺς προτρέπεται ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐξηγούμενος τὴν τοῦ σωτῆρος φιλανθρωπίαν, ὅτι θεὸς ὢν, ἄνθρωπος γέγονε δι' ἡμᾶς. εἶτα περὶ τῆς περιτομῆς, καὶ τοῦ παλαιοῦ νόμου δϊαλαβὼν, ἀποδεικνύει λοιπὸν ἀργὴν γεγενῆσθαι τὴν περιτομήν, λαμβάνων ἐφ' ἑαυτοῦ τὸ παράδειγμα, καὶ λέγων, ὅτι ταῦτα πάντα ἥγημαι δϊὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. δϊὸ καὶ τοὺς μὲν διδάσκοντας ἐπὶ περιτομὴν, καὶ θέλοντας αὐτοὺς ἀπατῆσαι μεμψάμενος, καὶ εἰπὼν ἐχθροὺς αὐτοὺς εἶναι τοῦ χριστοῦ, ἀποδέχεται φιλιππησίους δϊὰ τὴν πρὸς αὐτὸν τῆς κοινωνίας δόσιν. καὶ προτρεψάμενος πάλιν εἰς τὰ ἤθη αὐτούς, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PHilippenses in prima Macedoniæ parte sunt, ut narrat' in Actis, cap. decimosexto, colonia oriunda ab urbe, Philippi dicta à Philippo conditore. Horũ metropolis est Thessalonice. Qui qm̃ in fide semel accepta perstiterant, nõ admissis pseudapostolis, quibus auscultarant Corinthij & Galatæ, merito ab apostolo collaudant'. Ad hos Paulus admonitu spiritus ꝓfectus, cõplures dies apud illos egit nõ sine negocio. Nam hic flagris cæsus est Paulus, & cũ Sila cõiectus est in carcerẽ. Quo tẽpore carceris custos cũ tota familia baptizatus est. Hic erat & Lydia purpuraria, quæ prima cõuersa, Paulũ excepit hospitio. hic & milites, cognito ꝙ Rhoman⁹ esset ciuis, ultro rogarũt, ut quò uellet, abiret. & Christi nomẽ satis felicibus auspicijs inclaruit. Quinetiã cũ Paulus Rhomæ ageret in uinculis, miserũt illi quæ ad uitæ necessitatẽ pertinebãt, per Epaphroditũ, qd' & ante fecerãt, cũ ageret Thessalonicæ, sicut in hac ip̃e testat' epistola. Collaudatos igit' eos adhortat', ut perseuerẽt ac ꝓficiant. ostendẽs gloriandũ etiã in afflictionib⁹, quæ ad illustrandũ Christi euãgeliũ facerẽt: se uero uel mortẽ adeo nõ horrere, ut optet etiã, si Christo uolente cõtingat. Deinde cũ primis hortat' ad mutuã cõcordiã, quæ inter elatos esse nõ põt, & q̃ æquiore sint animo, pollicet', Timotheũ atq; etiã ipsum breui ad illos rediturũ: interim misso Epaphrodito, qui ex periculosissima ægrotatione cõualuerat. Hæc agit duob⁹ primis cap. Nã in tertio confirmat animos illorũ aduersus pseudapostolos, ad Iudaismũ ubiq; sollicitantes, q̃s canes appellat, operarios iniquitatis, inimicos crucis Christi, & qui uentrẽ dei loco colerẽt, nusq̃ aperti⁹ in eos stomachatus. Quartũ cõmẽdationib⁹ & salutationib⁹ occupat, nisi ꝙ monita quædã obiter admiscet, & Philippẽsibus ꝓ sua in se munificentia gratias agit. Scripsit ex urbe Rhoma per Epaphroditũ, cũ iterũ esset in carcere. Nam post primã defensionẽ, rursus in carcerẽ ductus est, cui⁹ rei meminit ipse in epistola ad Timotheum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ τιμόθεος δοῦλοι ἰησοῦ χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, τοῖς οὖσιν ἐν φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας ἰησοῦ χριστοῦ, καθώς ἐστι δίκαιον ἐμοὶ, τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγελίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ὄντας. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεὸς, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις ἰησοῦ χριστοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσκοποι εἰς ἡμέραν χριστοῦ, πεπληρωμένοι καρπὸν δικαιοσύνης, τὸν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι ἀδελφοὶ, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ, μᾶλλον

AD PHILIPPENSES EPISTOLA:

PAulus ac Timotheus ſerui Ieſu Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis, unà cum epiſcopis ac diaconis: Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo in omni memoria ueſtri, ſemper in omni precatione mea pro omnibus uobis, cum gaudio precationem faciens, quod ueneritis in communionem euangelij, à primo die uſque ad hoc tempus. perſuaſum habens hoc ipſum, quod is qui cœpit in uobis opus bonum, perficiet uſque ad diem Ieſu Chriſti: ſicut iuſtum eſt mihi, ut hoc ſentiam de omnibus uobis, propterea quod habeam uos in corde, & in uinculis meis, & in defenſione, & confirmatione euangelij, cum ſitis omnes mihi conſortes gratiæ. Teſtis enim mihi eſt deus, quam deſyderem uos omnes in uiſceribus Ieſu Chriſti. Et illud oro, ut charitas ueſtra adhuc magis ac magis exuberet in agnitione omnique intelligentia, ut probetis quæ ſunt præſtantia, ut ſitis ſyncери, ac tales ut nemini ſitis offendiculo in diem Chriſti, impleti fructu iuſticiæ, qui contingit per Ieſum Chriſtum ad gloriam & laudem dei. Scire autem uos uolo fratres, quod quæ mihi acciderunt,

magis

μᾶλλον εἰς προκοπὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐλήλυθεν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, πεποιθότας τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως τὸν λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθόνον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέρειν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδότες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται, καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γάρ, ὅτι τοῦτό μοι ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν, διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παῤῥησίᾳ, ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστὸς, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκὶ, τοῦτό μοι καρπὸς ἔργου. καὶ τί αἱρήσομαι οὐ γνωρίζω, συνέχομαι γὰρ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι. καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον. τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. καὶ τοῦτο πεποιθὼς οἶδα, ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πᾶσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως, ἵνα τὸ καύχημα ὑμῶν περισσεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἐν ἐμοὶ, διὰ τῆς ἐμῆς παρουσίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς, μόνον ἀξίως τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα, εἴτε ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, εἴτε ἀπὼν, ἀκούσω τὰ περὶ ὑμῶν, ὅτι στήκετε ἐν ἑνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ, συναθλοῦντες τῇ πίστει τοῦ εὐαγγελίου, καὶ μὴ πτυρόμενοι ἐν μηδενὶ

magis ad profectũ euãgelij euenerũt: ita ut uincula mea manifesta facta sint in Christo in toto ptorio ac cæteris omĩb⁹, utq; plures ex fratrib⁹ in dño, freti uinculis meis, uberius auderent, impauide sermonẽ loqui. Nonnulli quidẽ per inuidiã & cõtentionẽ, nõnulli uero & propter bonam uoluntatẽ Christum prædicant, alij quidem ex cõtentione Christum annunciant nõ pure, existimantes sese afflictionem addere uinculis meis: alij rursus ex charitate, scientes quod in defensionem euangelij constitutus sim. Quid enim? Attamẽ quouis modo siue per occasionem, siue per ueritatem, Christus tamen annunciatur, & in hoc gaudeo, quinetiã gaudebo. Noui enim, quod hoc mihi cedet in salutem, per uestram deprecationem, & subministrationem spiritus Iesu Christi, secundum expectationẽ & spem meam, q; nulla in re pudefiam, sed cum omni libertate, ut semper, ita nunc quoq; magnificabit̃ Christus in corpore meo, siue per uitam, siue per mortem. Nam mihi uita Christus est, & mors lucrum. Quod si contingat uiuere in carne, ea res mihi fructus est operis, & quid eligam, ignoro. Coartor enim ex his duob⁹, desyderans dissolui. Et esse cum Christo, multo longeq; melius est. Cæterum manere in carne, magis necessarium propter uos: & hoc cert⁹ scio, q; mansurus sim, & cum omĩbus uobis permansurus sim, in uestrũ profectum, & gaudiũ fidei, ut gloriatio uestra exuberet p Christũ Iesum, in me, per meum ad uos reditũ, tm̃ ut dignum est euãgelio Christi, cõuersemini, ut siue cũ uenero, & uidero uos, siue absens sim, audiã de rebus uestris, q; stetis in uno spiritu, una anima, adiuuantes decertantem fidem euangelij, nec in ullo

μηδενὶ ὑπὸ τῶν ἀντικειμένων, ἥτις αὐτοῖς μέν ἐστιν ἔνδειξις ἀπωλείας, ὑμῖν δὲ σωτηρίας, καὶ τοῦτο ἀπὸ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν, τὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχοντες, οἷον εἴδετε ἐν ἐμοί, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί.

Εἴτις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴτι παραμύθιον ἀγάπης, εἴτις κοινωνία πνεύματος, εἴτινες σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί, πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες, μηδὲν κατὰ ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυτῶν, μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν, ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥσε ἀγαπητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε χωρὶς γογγυσμῶν, καὶ διαλογισμῶν, ἵνα γένησθε ἄμεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ ἀμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης

terreamini ab aduerſarijs, quæ illis quidē eſt cauſa perditionis, uobis autē ſalutis: & hoc à deo, quia uobis donatū eſt pro Chriſto, non ſolum ut in eum credatis, uerumetiā ut ꝓ illo patiamini, idem certamen habentes, quale uidiſtis in me, & nunc auditis in me. Si qua igit' cōſolatio in Chriſto, ſi qd' ſolatiū dilectionis, ſi qua communio ſpiritus, ſi qua uiſcera ac miſerationes, cōplete meum gaudiū, ut ſimiliter affecti ſitis, eandē charitatē habentes, unanimes, idē ſentientes, ne quid fiat per cōtentionē aut per inanē gloriā, ſed per humilitatē animi, alium quiſq; ſe præſtantiorē exiſtimet: ne ſua quiſq; ſpectetis, ſed unuſquiſq; quæ ſunt aliorū. Is enim affectus ſit in uobis, qui fuit & in Chriſto Ieſu: qui cum eſſet in forma dei, nō rapinā arbitratus eſt, ut eſſet æqualis deo, ſed ſemetipſum inaniuit, forma ſerui ſumpta, in ſimilitudine hominū conſtitutus, & figura repertus ut homo, humiliauit ſemetipſum, factus obediens uſq; ad mortē, mortē autē crucis. Quapropter & deus illum in ſummā extulit ſublimitatē, ac donauit illi nomē, qd' eſt ſupra omne nomen: ut in nomine Ieſu omne genu ſe flectat cœleſtiū, ac terreſtrium, & infernorū, oīſq; lingua confiteatur, q̄ dominꝰ ſit Ieſus Chriſtus ad gloriam dei patris. Proinde dilecti mei, quemadmodum ſemper obediſtis, non tanq̄ in præſentia mea ſolum, ſed nunc multo magis in abſentia mea, cū timore ac tremore ueſtrā ipſorū ſalutē operemini. Nam deus eſt is qui agit in uobis, & ut uelitis, & ut efficiatis pro bono animi ꝓpoſito. Oīa facite ſine murmuratiōibꝰ ac diſceptatiōibꝰ, tales ut nemo de uobis quæri poſſit ſyncericq;, filij dei irreprehēſibiles in medio nationis prauæ ac tor-

II

tuoſæ,

στραμμένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς ἐπέχοντες, εἰς καύχημα ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ, ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ, καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πᾶσιν ὑμῖν. τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συγχαίρετέ μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, τιμόθεον ταχέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅς τις γνησίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίδω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγκαῖον δὲ ἡγησάμην, ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφὸν, καὶ συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε, ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἐλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ, ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως οὖν ἔπεμψα αὐτὸν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν, πάλιν χαρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ, μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς τοιούτους ἐντίμους ἔχετε, ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θανάτου ἤγγισεν, παραβουλευσάμενος τῇ ψυχῇ, ἵνα πληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς πρός με λειτουργίας.

τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑμῖν δὲ τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν. ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομὴ

tuoſæ, inter q̃s lucete tanq̃ luminaria in mũdo, ſermonẽ uitæ ſuſtinẽtes, ut gloria ri poſſim in diem Chriſti, q̃ nõ in uanũ cucurrerim, nec in uanum laborauerim. Quinetiã ſi immolor ſup̃ hoſtia, ſacrificioq̃ fidei ueſtræ, gaudeo & congaudeo oĩbus uobis. Ob id ipſum autẽ & uos gaudetis, & cõgaudetis mihi. Spero autẽ in dño Ieſu, me Timotheũ breui miſſurum uobis, ut & ego læto ſim animo, cognito ſtatu ueſtro. Neminẽ enim habeo pari mecũ animo p̃ditũ, qui germane res ueſtras curaturus ſit. Nam oẽs q̃ ſua ipſorum ſunt quærunt, nõ quæ Chriſti Ieſu. Porrò probationẽ eius noſtis, q̃ ut filius mecũ ueluti cũ patre ſeruierit in euangelium. Hunc igit᷑ ſpero me miſſurũ, mox ubi uidero mea negotia. Confido aũt in dño, q̃d᷑ & ipſe breui uenturus ſim. Sed opæpretiũ arbitrat⁹ ſum, Epaphroditũ fratrẽ & collegã, & cõmilitonẽ meũ, ueſtrũ autẽ apoſtolũ, quiq̃ mihi ſubminiſtrat in neceſſitate mea, mittere ad uos. Q̃nquidẽ deſyderabat oẽs uos anxius animi, ꝓpterea q̃ audiſſetis eũ infirmatum fuiſſe. Et certe fuit infirmus, ita ut eſſet uicin⁹ morti, ſed deus miſert⁹ eſt illi⁹, at nõ illi⁹ tantũ, ſed & mei, ne dolorẽ haberem ſup̃ dolorẽ. Studioſius itaq̃ miſi illũ, ut cũ uideritis illũ, denuo gaudeatis, & ego magis uacẽ dolore. Excipite igitur illũ in dño, cũ oĩ gaudio, & qui huiuſmodi ſunt, eos in pretio habete: qm̃ propter op⁹ Chriſti eò acceſſit, ut morti proximus fuerit, non habita ratione uitæ, ut ſuppleret id q̃d᷑ in ueſtro erga me officio fuit diminutũ. Q̃d᷑ ſupereſt fratres, gaudete in dño. eadẽ ſcribere uobis, me quidẽ haud piget, uobis autẽ tutum eſt. Cauete canes, cauete malos operarios, cauete conciſionẽ. Nos enim ſumus III

περιτομή, οἱ πνεύματι θεῷ λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες, καίπερ ἐγὼ ἔχων πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. εἴτις δοκεῖ ἄλλος πεποιθέναι ἐν σαρκὶ, ἐγὼ μᾶλλον, περιτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γένους ἰσραὴλ, φυλῆς βενιαμίν, ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζῆλος διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν ἐν νόμῳ, γενόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινά μοι ἦν κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν χριστὸν ζημίαν. ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι σκύβαλα εἶναι, ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει, τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, εἴπως καταντήσω εἰς τὴν ἐξανάστασιν τὴν νεκρῶν, οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφῷ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἰησοῦ. ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὔπω λογίζομαι κατειληφέναι. ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος, κατὰ σκοπὸν διώκω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι τοῦτο φρονῶμεν, καὶ εἴτι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ

circũcisio,qui ſpũ deũ colimus,& gloriamur in Chriſto Ieſu, & nõ cõfidimus in carne, quanq̃ ego cõfidam etiã in carne. Si quiſq̃ alius uideť fiduciam habere in carne,ego magis habeo ,circũciſus octauo die, Iſraël ex genere,tribꝰ Beniamin, Hebræus ex Hebræis, iuxta legẽ phariſæus,iuxta ſtudiũ ꝓſequẽs eccleſiã, iuxta iuſticiã quæ eſt in lege,factus irreprehẽſibilis.Sed q̃ mihi erãt lucra, ea arbitratus ſum ꝓpter Chriſtũ dãnũ eſſe. Quinetiã arbitror oia dãnũ eſſe ꝓpter excellentiã cognitionis Chriſti Ieſu dñi mei, ꝓpter quẽ oia ꝓ dãnis duxi,habeoq̃ ꝓ ruderi bus,ut Chriſtum lucrifaciã,utq̃ reperiar in illo,nõ habẽs meã iuſticiã ex lege, ſed eã quæ ꝑ fidẽ eſt Chriſti, quæ eſt ex deo iuſticiã ſuꝑ fide,ut cognoſcã illum, & potentiã reſurrectionis illius,& cõmunionẽ afflictionũ illiꝰ, dum cõformis fio morti eius,ſi quo modo pertingam ad reſurrectionẽ mortuorũ, nõ q̃ apprehẽderim, aut iam perfectus ſim, ſed ſector, ſi etiã apprehendam, quatenꝰ & apprehenſus ſum à Chriſto Ieſu.Fratres, ego meipm nõdum arbitror aſſecutũ eſſe. Vnũ autẽ illud ago,ea quidẽ quæ à tergo ſunt obliuiſcens,ad ea uero quæ à fronte ſunt enitens, iuxta præfixum ſignũ inſequor ad palmã ſupernæ uocationis dei,per Chriſtum Ieſum. Quotq̃t ita q̃ ꝓfecti ſumꝰ, hoc ſentiamꝰ:& ſi quid aliter ſentitis,hoc quoq; uobis deus reuelabit. Attamẽ ad id qđ aſſecuti ſumꝰ,eadẽ ꝓcedamꝰ regula,ut ſimꝰ cõcordes. Pariter eſtote imitatores mei fratres,& cõſyderate eos qui ſic ambulant,quẽadmodũ habetis nos pro exẽplari.Nã cõplures ambulant,de quibus ſæpe dixi uobis,nũc autẽ & flens dico,inimici crucis Chriſti,quorũ finis perditio eſt, quorũ deus uenter,& gloria in

αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα, καὶ ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι καὶ δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τοῦ δύνασθαι αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι, χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτως στήκετε ἐν κυρίῳ ἀγαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ συντύχην παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. ναὶ ἐρωτῶ καί σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς, αἵτινες ἐν τῷ εὐαγγελίῳ συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ κλήμεντος καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ χαίρετε. τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμνᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοὶ, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴτις ἀρετὴ, καὶ εἴτις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, ἃ καὶ ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς καὶ εἰρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν. Ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ' ὑστέρησιν λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμὶ, αὐτάρκης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν, ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα ἰσχύω ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. πλὴν καλῶς ἐποιήσατε

dedecore ipsorum, qui terrestria curant. Nam nostra conuersatio in cœlis est, ex q̊ & seruatorē expectamus, dn̄m Iesum Christum, qui transfigurabit corpus nostrum humile, ut cōforme reddat corpori suo glorioso, secundū efficaciam, qua potest etiam subijcere sibi omnia.

Proinde fratres mei dilecti ac desyderati, gaudium & corona mea, sic state in dn̄o dilecti. Euodiam obsecro, & Syntychen obsecro, ut sint concordes in dn̄o. Sanè rogo & te cōpar germana, adiuua eas, quæ in euangelio decertarūt mecum unà cum Clemente quoq; & reliquis cooperarijs meis, quorū nomina sunt in libro uitæ. Gaudete in dn̄o semp̄, & iterū dico gaudete. Modestia uestra nota sit omnibus hominibus. Dominus prope est. De nulla re solliciti sitis, sed in omni, precatione & obsecratione cum gratiarū actione petitiones uestræ innotescant apud deū. Et pax dei quæ superat omnē intellectū, custodiet corda uestra, & sensus uestros p̄ Christū Iesum. Quod reliquū est fratres, quæcūq; sunt uera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcūq; pura, quæcūq; accōmoda, quæcūq; boni nominis, si qua uirtus, si qua laus: hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & uidistis in me: hæc facite, & deus pacis erit uobiscum. Gauisus sum autē in dn̄o magnopere, qd' iam tandē reuiguit uestra pro me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis, uerum deerat opportunitas. Nō q̄ iuxta penuriā loquar. Nam ego didici, in quibus sum, his contentus esse. Noui & humiliari, noui & excellere (ubique & in omnibus institutus sum) & saturari, & esurire, & abundare, & penuriā pati. Omnia possum per Christum, qui me corroborat. Attamē recte fecistis

IIII

ἐποιήσατε, συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλίψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λόγον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκῃ, ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑμῶν. ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω. πεπλήρωμαι, δεξάμενος παρὰ ἐπαφροδίτου, τὰ παρ' ὑμῶν, ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν εὐάρεστον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν, κατὰ τὸ πλοῦτος αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πατρὶ ἡμῶν. ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

Ασπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελφοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες ἅγιοι, μάλιστα δὲ οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

feciſtis, quod ſimul cõmunicaſtis meæ tribulationi. Noſtis autẽ & uos Philippenſes, qd' in principio euangelij, cum proficiſcerer à Macedonia, nulla mihi eccleſia cõmunicauerit in rationẽ dandi & accipiendi, niſi uos ſoli. Nam & in Theſſalonica cum eſſem, ſemel & iterũ, qd' opus erat, mihi miſiſtis, nõ q̃ requirã munus, ſed requiro fructum exuberantẽ in rationem ueſtrã. Recepi tamẽ omnia & abundo. expletus ſum, poſteaquam accepi ab Epaphrodito, quæ à uobis miſſa fuerãt, odorẽ bonæ fragrãtiæ, hoſtiam acceptã gratãq̃ deo. Deus autẽ meus ſupplebit quicquid opus fuerit uobis, ſcd'm diuitias ſuas cum gloria, per Chriſtũ Ieſum. Deo autẽ & patri noſtro gloria in ſæcula ſæculorũ. Amen. Salutate omnem ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant uos qui mecũ ſunt fratres. Salutãt uos oẽs ſancti, maxime uero qui ſunt ex Cæſaris familia. Gratia dñi noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus uobis. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης διὰ ἐπαφροδίτου.

Scripta eſt è Rhoma per Epaphroditum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, οὐχ ἑωρακὼς μὴν αὐτοὺς, ἀκόσας δὲ περὶ αὐτῶν. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. τοὺς κολοσσαεῖς ἠβούλοντό τινες ἀπατῆσαι σοφίσμασιν ἑλληνικοῖς, καὶ τὴν εἰς ιησοῦν πίστεως, καὶ περὶ τοῦ ἐν νόμῳ βρωμάτων, καὶ περιτομῆς. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τοῖς ἐπιστολὴν ὥσπερ κατηχητικὴν αὐτοῖς ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ, σημαίνει ἀπὸ τοῦ σκότους αὐτοὺς μεταβεβηκέναι εἰς τὸ φῶς καὶ ἀληθείας, καὶ ὅτι ὁ χριστὸς εἰς ὃν ἐπίστευσαν, εἰκὼν ὄντος τοῦ θεοῦ καὶ λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα γέγονε, καὶ ὅτι ἔπεμψεν αὐτὸν δημιουργὸν ὄντα, γενέσθαι αὐτὸν πρωτότοκον καὶ κτίσεως καὶ πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα τὰ ἀμφότερα σωάσῃ, καὶ ζωοποιήσῃ τὰ πάντα. προτρέπει δὲ αὐτοὺς ἐμμένειν τῇ πίστει, σημαίνων, ὅτι αὐτὸς παῦλος διάκονός ἐστι τοῦ εὐαγγελίου, ἐν ᾧ κατηχήθησαν. εἶτα καὶ περὶ τοῦ νόμου, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ βρωμάτων, καὶ περὶ ἡμερῶν, καὶ ἐνιαυτῶν διηγεῖται. καὶ ἀποδείκνυσι περιττὰ τὰ παλαιὰ, καὶ τὴν περιτομήν, συμβουλεύει τε αὐτοῖς μὴ πλανᾶσθαι ἀπὸ τῶν σοφιζομένων, καὶ πλανᾶν αὐτοὺς θελόντων. καὶ λοιπὸν παραινέσας, καὶ ὥστε γονεῦσι καὶ τέκνοις, ἀνδράσι καὶ γυναιξί, δούλοις καὶ κυρίοις, καὶ τὰ ἄλλα τὰ πρὸς τὰ ἤθη συμβουλεύσας, πλησοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD COLOSSENSES, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

COlossenſes in Aſia minore ſunt, finitimi Laodicenſibus. Hos non uiderat apoſtolus. Nam Archippi, ſiue, quod addit Ambroſius, Epaphræ, quibus hoc delegatum erat, prædicatione conuerſi ſunt ad Chriſtum. His uehemēter imminebant pſeudapoſtoli, conantes in dogma multo peruerſiſſimum inducere, docentes, non per filium dei, ſed per angelos uiam patere ad patrem. neq; enim ueniſſe filium dei in hunc mundum, neq; uenturum, cum in ueteri teſtamento per angelos adminiſtrata ſint omnia. Deinde Iudaiſmū & philoſophiæ ſuperſtitionē cum Chriſti doctrina miſcebant, obſeruantes quædam legis inſtituta, & ſuperſtitioſe obſeruantes ſolem, lunam, ac ſtellas, & elemēta huius mundi, quib⁹ docebant nos eſſe obnoxios. Hos igitur ſuæ profeſſionis commonefacit, oſtendens illos quicquid hactenus aſſecuti ſunt, nō angelis debere, ſed Chriſto angelorū conditori. hunc unum eſſe caput eccleſiæ, nec ab alio quoquam petendam ſalutem. Atq; interim autoritatem ſuam aſſerit. Diligenter autem monet, ne pſeudapoſtolorum magniloquētia, confictiſq; uiſionibus angelorum ſibi imponi paterentur, & uel in Iudaiſmum, uel in philoſophicam ſuperſtitionē prolaberentur. Atq; hæc agit duobus primis capitibus. In reliquis hortatur ad officia pietatis, nominatim præſcribens, qualis uxor erga maritum, qualis debeat eſſe maritus in uxorē, qualis parens erga liberos, liberi erga parentes, ſerui erga dominos, domini erga ſeruos. Extrema pars ſalutationibus occupat, niſi quod Archippum commonet officij ſui. Scripſit autem è carcere ab Epheſo per Tychicum, quod ipſe palam teſtatur in hac epiſtola. Noſtra argumēta addunt Tychico collegam Oneſimum, nec ſatis uideo quid ſecuta. Græcoꝝ inſcriptiones ex urbe Rhoma miſſam, teſtant. Hinc certe remiſit Oneſimū, quē illic in uinculis genuerat Chriſto. FINIS.

ΠΡΟΣ ΚΟΛΑΣΣΑΕΙΣ ΕΠΙ-
ΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

AD COLOSSENSES EPI
STOLA PAVLI.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελφός, τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις, καὶ πιστοῖς ἀδελφοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι, ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας τοῦ εὐαγγελίου τοῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρποφορούμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε, καὶ ἐγνωτε τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ. καθὼς καὶ ἐμάθετε ἀπὸ ἐπαφρᾶ τοῦ ἀγαπητοῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τοῦ χριστοῦ, ὁ καὶ δηλώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν, οὐ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι καὶ αἰτούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευματικῇ, περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρέσκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι, κατὰ τὸ κράτος τῆς δόξης αὐτοῦ

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti per uoluntatē dei, & Timotheus frater, iſs qui ſunt Coloſſis ſanctis ac fidelibus fratribus in Chriſto. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo & patri domini noſtri Ieſu Chriſti, ſemper de uobis, cum oramus: quoniam audiuimus fidem ueſtram in Chriſto Ieſu, & charitatem erga omnes ſanctos, propter ſpem repoſitam uobis in cœlis, de qua prius audieratis per ſermonem ueracem euangelij, quod peruenit ad uos, quemadmodum & in toto mundo etiam fructificat, ſicut & in uobis, ex eo die quo audiſtis & cognouiſtis gratiam dei per ueritatem. Quemadmodum & didiciſtis ex Epaphra dilecto conſeruo noſtro, qui eſt fidus pro uobis miniſter Chriſti, qui & expoſuit nobis ueſtram dilectionem in ſpiritu. Propterea & nos, ex quo die audiuimus, non deſiuimus pro uobis orare, & poſcere, ut impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni ſapientia & prudentia ſpirituali, ut ambuletis digne domino, ut per omnia placeatis, in omni opere bono fructificantes, & creſcentes in agnitionem dei, omni robore corroborati, iuxta potentiam gloriæ illius,

ἀυτῳ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν & μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς, εὐχαριστοῦντες τῷ πατρὶ, τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι. τὰ πάντα δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, & αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, & τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε, καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων, ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, & δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς ποτὲ ὄντας ἀπηλλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, & ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιωμένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ εὐαγγελίου, οὗ ἠκούσατε, τοῦ κηρυχθέντος ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διάκονος. Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπληρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκκλησία, ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυστήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, & ἀπὸ τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφανερώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς ἠθέλησεν

lius, ad omnẽ tolerantiã ac patiẽtiam cũ gaudio, gratias agẽtes patri, qui idoneos nos fecit ad participationẽ ſortis ſanctorum in lumine, qui eripuit nos à poteſtate tenebrarũ, ac tranſtulit in regnum filij ſibi dilecti, per quẽ habemus redẽptionẽ per ſanguinẽ ipſius, remiſſionẽ peccatorum, qui eſt imago dei inconſpicui, primogenitus uniuerſæ creaturæ, quod per illum creata ſint omĩa, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terra, uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates. Omnia per illum, & in illum creata ſunt, & ipſe eſt ante omĩa, & omĩa per illum cõſiſtunt, & ipſe eſt caput corporis eccleſiæ, qui eſt principium primogenitus ex mortuis, ut ſit in omnibus ipſe primas tenens: qm̃ in illo cõplacitum eſt patri uniuerſam plenitudinem inhabitare, & per eum recõciliare cuncta erga ſe, pacificatis p ſanguinẽ crucis eius per eundem, ſiue quæ in terra ſunt, ſiue quæ in cœlis. Et uos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis: nunc tamẽ recõciliauit in corpore carnis ſuæ per mortem, ut exhiberet uos ſanctos, & irreprehẽſibiles, & inculpatos in conſpectu ſuo. Siquidẽ permanetis in fide fundati ac ſtabiles, nec dimoueamini à ſpe euangelij, qd̃ audiſtis, qd̃ prædicatum eſt apud uniuerſam creaturã, quæ ſub cœlo eſt, cuiꝰ factus ſum ego Paulus miniſter. Nunc gaudeo ſuper afflictionibus meis p uobis, & ſuppleo qd̃ deerat afflictionibꝰ Chriſti in carne mea p corpore ipſius, qd̃ eſt eccleſia, cuius eccleſiæ factus ſum ego miniſter iuxta diſpenſationem dei, quæ data eſt mihi in uos implẽdi ſermonẽ dei, myſteriũ qd̃ recõditũ fuit à ſeculis, & à generatiõibꝰ. nunc autẽ patefactum eſt ſanctis illius, quibus uo-

λησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυστηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ὅς ἐστι Χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἡ ἐλπὶς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς καταγγέλλομεν, νουθετοῦντες πάντα ἄνθρωπον, καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσῃ σοφίᾳ, ἵνα παραστήσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλειον ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, εἰς ὃ καὶ κοπιῶ, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει. Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι, ἡλίκον ἀγῶνα ἔχω περὶ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ, καὶ ὅσοι οὐχ ἑωράκασι τὸ πρόσωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρακληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν, συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ, καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πληροφορίας τῆς συνέσεως, εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παραλογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρκὶ ἄπειμι, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστὸν Ιησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐῤῥιζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ. Βλέπετε, μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, καὶ ἔστε ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ ἀπεκδύσει τοῦ σώματος τῶν ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πίστεως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ, τοῦ ἐγείραντος

luit deus notum facere, quæ sint diuitiæ gloriæ mysterij huius inter gētes, qui est Christus in uobis, spes gloriæ, quem nos annunciamus, admonētes omnē hominem, & docentes omnē hominē in omni sapientia, ut exhibeamus omnē hominē perfectū in Christo Iesu, ad quod etiam enitor, decertans scd'm efficaciam eius, agentē in me per uirtutē. Nam uolo II
uos scire, quantam sollicitudinē habeam de uobis, & his qui sunt Laodiciæ, & quotquot nō uiderunt faciem meam in carne, ut cōsolationē accipiant corda illorum, cum fuerint cōpacti in charitate, & in omnē opulentiam certe persuasionis intelligētiæ, in agnitionē mysterij dei, & patris & Christi, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ ac scientiæ reconditi. Hoc autē dico, ne quis uobis imponat probabilitate sermonis. Etem̄ q̄uis carne sim absens, tamē spiritu uobiscum sum, gaudens ac uidens uestrū ordinē, & soliditatem uestræ in Christum fidei. Quemadmodum igitur accepistis Christū Iesum dn̄m: ita in eo ambulate, sic ut radices habeatis in illo fixas, & in illo superstruamini cōfirmeminiq̄ per fidem, sicut edocti estis, exuberantes in ea cum gratiarum actione. Videte, ne quis sit, qui uos depredetur per philosophiam & inanem deceptionē, iuxta cōstitutionē hominū, iuxta elementa mundi, & nō iuxta Christum. Quoniam in illo inhabitat omnis plenitudo deitatis corporaliter, & estis in illo cōpleti, qui est caput omnis principatus ac potestatis, per quē & circūcisi estis circumcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis corpus peccatorū carnis per circumcisionē Christi, cōsepulti simul cum illo ꝑ baptismū, in quo simul etiā cū illo resurrexistis per fidē operationis dei, qui excitauit

ἐγείραντ☞ αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν, συνεζωοποίησεν σὺν αὐτῷ, χαρισάμενο☞ ἡμῖν πάντα τὰ παραπτώματα, ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον, τοῖς δόγμασιν ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προσηλώσας αὐτὸ τῷ σταυρῷ, ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. Μὴ οὖν τίς ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων, ἅ ἐστι σκιὰ τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τοῦ χριστοῦ. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενο☞ ὑπὸ τοῦ νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφαλήν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσμων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν Χριστῷ ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μηδὲ γεύσῃ, μηδὲ θίγῃς, ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα, καὶ διδασκαλίας τῶν ἀνθρώπων, ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ & ταπεινοφροσύνῃ, & ἀφειδίᾳ σώματ☞, οὐκ ἐν τιμῇ τινι, πρὸς πλησμονὴν τῆς σαρκός.

Εἰ οὖν συνηγέρθητε Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενο☞. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπεθάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ Χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθ☞, ἐπιθυμίαν κακήν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλολατρία, δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς

excitauit illum ex mortuis. Et uos cum essetis mortui per delicta & per præputium carnis uestræ, simul cum illo uiuificauit, condonans nobis omnia delicta, deleto, quod aduersus nos erat, chirographo, quod erat cõtrarium nobis per decreta, & illud sustulit è medio, affixum cruci, expoliatosq; principatus ac potestates ostentauit palam, triumphans illos per semetipsum. Ne quis igitur uos iudicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilunij, aut sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futurarũ, corpus autẽ Christi. Ne quis uobis palmam interuertat data opera per humilitatẽ & superstitionem angelorum, in ijs quæ non uidit fastuosus incedens, frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinens caput, ex quo totum corpus per cõmissuras & compagines subministratum, & compactum, augescit augmẽto dei. Itaq; si mortui estis cũ Christo ab elementis mundi, quid quasi uiuentes in mundo, decretis teneminí? Ne tetigeris, ne gustaris, neq; cõtrectaris, quæ omnia ipso pereũt abusu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidẽ habent speciẽ sapientiæ per superstitionẽ, ac humilitatẽ animi, & læsionẽ corporis, nõ per honorẽ aliquẽ ad expletionẽ carnis. Itaq; si re- III
surrexistis unà cũ Christo, superna quærite, ubi Christus est ad dexteram dei sedens. Superna curate, nõ terrestria. Siquidem emortui estis, & uita uestra abscõdita est cũ Christo in deo. Qñcunq; Christus manifestatus fuerit, uita nostra, tunc & uos cũ illo manifestabimini in gloria. Mortificate igit' mẽbra uestra terrestria, stuprũ, immũdiciã, mollicie, cõcupiscẽtiã malam, & auaritiã, quæ est simulacrorũ cultus, ob quæ uenire solet ira dei in filios

φῆ ἀπειθείας, ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπατήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς, νυνὶ δὲ ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κακίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτὸν, ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος, περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρβαρος, σκύθης, δοῦλος, ἐλεύθερος, ἀλλὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χριστός. ἐνδύσασθε οὖν ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἅγιοι καὶ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμῶν, χρηστότητα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος τῆς τελειότητος, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέτω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ. διδάσκοντες καὶ νουθετοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὃ ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀνόματι κυρίου ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσι κατὰ πάντα. τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν. οἱ δοῦλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἁπλότητι καρδίας, φοβούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ

intractabiles, inter quos ambulabatis quondam, cū uiueretis in his. Nunc autē deponite & uos omnia, iram, indignationem, malitiā, maledicētiā, turpiloquētiā ab ore uestro. Ne mentiamini alius aduersus alium, posteaq; exuistis ueterem hominē cū factis suis, & induistis nouū, qui renouat' ad agnitionē & imaginem eius, qui cōdidit illū, ubi nō est Græcus & Iudæus, circūcisio & præputiū, barbarus, Scytha, seruus, liber, sed omnia in omnibus Christus. Sitis igitur induti tanq; electi dei, sancti ac dilecti, uiscera miserationū, comitatē, modestiā, mansuetudinē, lenitatem, sufferētes uos inuicē, & cōdonantes uobis mutuo, si quis aduersus aliquē habuerit querelam, quēadmodū & Christus condonauit uobis, ita & uos. Super omnia autē hæc, charitatē, quæ est uinculum perfectionis, & pax dei palmā ferat in cordibus uestris, in quā & uocati estis in uno corpore, & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in uobis opulente cū omni sapientia. Docetéq; & commonete uos inuicē, cantionib⁹ & laudib⁹ & cantilenis spiritualibus cū gratia canentes in corde uestro dño. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine dñi Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illum. Vxores, subditæ estote, pprijs uiris, sicuti conuenit, in dño. Viri, diligite uxores, & ne sitis amarulenti aduersus illas. Filij, obedite parētibus in omnibus. hoc enim bene placet dño. Patres, ne prouocetis liberos uestros, ne despōdeant animum. Serui, obedite per omnia ijs qui domini sunt secundum carnem, non obsequijs ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis, timētes deum. & quicquid feceritis, ex animo facite, tanquam

dño

κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις, εἰδότες, ὅτι ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας, τῷ γὰρ κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε. ὁ δὲ ἀδικῶν κομιεῖται ὃ ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ, προσευχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' ὃ καὶ δέδεμαι, ἵνα φανερώσω αὐτό, ὡς δεῖ με λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελφός, καὶ πιστὸς διάκονος καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν, πάντα ὑμῖν γνωριοῦσι τὰ ὧδε. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλωτός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς. ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐτόν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περιτομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν δοῦλος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευχαῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. Ἀσπάζεται ὑμᾶς Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητός, καὶ Δημᾶς. Ἀσπάσασθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφούς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ

domino, & non hominibus, ſcientes, q̃ à domino recipietis mercedem hæreditatis, nam domino Chriſto ſeruitis. Cæterum qui peccarit, reportabit peccatũ ſuũ, & non eſt perſonarũ reſpectus. Vos IIII domini, æquitatẽ & æquabilitatẽ ſeruis exhibete, ſcientes, q̃ & uos habeatis dominum in cœlis. Obſecrationi inſtate, uigilantes in ea cũ gratiarũ actione, orantes ſimul & p̃ nobis, ut deus aperiat nobis oſtium ſermonis, ut loquamur myſteriũ Chriſti, p̃pter qđ & uinctus ſum, ut manifeſtem illud, ſicut oportet me loqui. Sapiẽter ambulate erga extraneos, opportunitatẽ redimẽtes. Sermo ueſter ſemper cum gratia, ſit ſale cõditus, ut ſcia tis, quomodo oporteat uos unicuiq; reſpondere. De oĩbus rebus meis certiores uos faciet Tychicus dilectus frater, & fidus miniſter, & cõſeruus in dño, quem miſi ad uos in hoc ipſum, ut cognoſcat quid agatis, & cõſolet̃ corda ueſtra, unà cum Oneſimo fido & dilecto fratre, qui eſt ex uobis. de oĩbus, uobis exponẽt, quæ hic agant̃. Salutat uos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus cõſobrinus Barnabæ, de quo accepiſtis mandata. Si uenerit ad uos, excipite eum, & Ieſus qui uocatur Iuſtus, qui ſunt ex circũciſione. Hi ſoli cooperarĩ ſunt ad regnum dei, qui fuere mihi ſolatio. Salutat uos Epaphras, qui ex uobis eſt ſeruus Chriſti, ſemper enixe laborans p̃ uobis in precationibus, ut ſtetis perfecti & completi in omni uoluntate dei. Teſtimoniũ eĩ illi perhibeo, quod habeat multũ ſtudium p̃ uobis, & his qui ſunt Laodiceæ, & his qui Hierapoli. Salutat uos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui ſunt Laodiceæ, & Nympham, & quæ in domo illius eſt congregationem, &

καὶ ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῶν ἡ ἐπιστολή, ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. Καὶ εἴπατε Ἀρχίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. Ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. Μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

& cum recitata fuerit à uobis epistola, facite, ut & in Laodicensium ecclesia recitetur, & eam quæ scripta est ex Laodicea, ut uos quoq; legatis. & dicite Archippo: uide ministerium quod accepisti in domino, ut illud impleas. Salutatio mea manu Pauli. Memores sitis uinculorum meorum. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

Missa è Rhoma per Tychicum & Onesimum.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἀθηνῶν, ἑωρακὼς πρόπερον αὐτούς, καὶ διατρίψας παρ' αὐτοῖς. Ἡ δὲ πρόφασις ἦν ἐπιστολῆς ἄυτη. Ὁ ἀπόστολος πολλὰς θλίψεις παθὼν ἐν Βεροίᾳ, καὶ ἐν Φιλίπποις ἦν Μακεδονίας καὶ ἐν Κορίνθῳ, γινώσκων τε ὅσα πέπονθεν καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ, φοβούμενος μὴ ἀκόσαντες Θεσσαλονικεῖς ἃ πέπονθεν ἐν ταῖς προειρημέναις πόλεσι, πειρασθῶσιν ὑπὸ τοῦ πειράζοντος, καὶ σκανδαλισθῶσι, μαθὼν δὲ ὅτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι κατώδυνοι ἐγένοντο, ἀποστέλλει τιμόθεον πρὸς αὐτοὺς μετὰ ἦν ἐπιστολὴν ταύτην. καὶ πρῶτον μὲν ἐπισκέπτεται αὐτοὺς ἐν τῇ πίστει, ὥστε μὴ σαλεύεσθαι διὰ τὰς θλίψεις, καὶ μηδὲν ξένον αὐτοὺς πεπονθέναι ὑπὸ τῶν ἰδίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων. Χρισιανῶν γὰρ ἴδιον τὸ θλίβεσθαι ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ἔλεγεν. πολλὰ δὲ παραινέσας αὐτοῖς οὕτως, ὡς παρέλαβον παρ' αὐτου, ἀναγέφασθαι, γράφει περὶ τῶν τελευτόντων, παραμυθούμενος αὐτούς, καὶ διδάσκων· μὴ βαρέως φέρειν, οὐ γὰρ εἶναι τὸν θάνατον ἀπώλειαν, ἀλλ' ὁδὸν ἀνασάσεως. ἔπειτα, καὶ περὶ τῶν χρόνων αὐτοὺς διδάσκει, ἵνα ἄδηλον τὴν ἡμέραν γινώσκοντες, ἀεὶ ἕτοιμοι γίνωνται, καὶ μηδενὶ προσέχωσιν ἀπαγγέλλομένῳ περὶ αὐτῆς. ἔσεσθαι γάρ φησι τὴν παρουσίαν οὕτως, ὥστε τοὺς περιλειπομένους καὶ εὑρισκομένους ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μὴ φθάνειν τοὺς ἐκ νεκρῶν ἐγειρομένους. ἅμα γὰρ γίνεσθαι τὴν πάντων ἀλλαγὴν, διδάσκει. πρὸς τούτοις, προτρέπων αὐτοὺς βελτίους εἶναι ἐν τοῖς ἤθεσι, προτρέπει αὐτοὺς καὶ ἀεὶ χαίρειν τῇ ἐλπίδι, καὶ προσεύχεσθαι, καὶ εὐχαριστεῖν αὐτοὺς ἀεὶ τῷ κυρίῳ, ἐνορκίζων αὐτοὺς ἀναγνῶναι τὴν ἐπιστολὴν ταύτην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς.

In epistolam

ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

THeſſalonica Macedoniæ metropolis eſt, unde & regionis incolæ Theſſalonicenſes appellati. Hi in fide ſemel accepta, tanta cõſtantia perſtiterunt, ut & Pauli exẽplo, ciuiũ ſuorũ pſecutiones, infracto & alacri pertulerint animo, nec ullo pſeudapoſtolorũ ſuaſu quiuerint ab euãgelica inſtitutione deflecti. Q d'uerit⁹ Paulus, quẽ nõ latebat pſeudapoſtolorũ improbitas, cũ ipſi non liceret illos inuiſere, miſit Timotheũ, ex q̃ reuerſo cũ didiciſſet illorũ cõſtantiã, collaudat eos, gratias agẽs deo. Atq; id quidẽ agit cap. primo & ſecũdo. In cæteris duob⁹ inſtituit eos in uarijs pietatis officijs, ſubindicãs eſſe inter eos, qui nõdũ oñino puri eſſent ab oñi libidine, nec deeſſe, qui ocio diditi grauarẽt alios: itẽ qui inquieti ipſi, turbarẽt eccleſiæ tranquillitatẽ, q̃s corripi iubet: Præterea qui de reſurrectione nõdũ ſatis cõfirmata eſſent opinione (cũ defunctos ita lugerẽt, quaſi periſſent, ac nõ potius ad meliora demigraſſent) hos inſtituit atq; cõfirmat. rurſus alios diſputaſſe de die aduẽtus dñi, q̃ſi is p̃ſciri p̃dici q; poſſit, cũ incert⁹ ſit oñib⁹. Verũ cũ ait ſubitũ, & p̃ter oim expectationẽ adfuturũ, q̃ magis ſim⁹ ad oñe momentũ parati. Scripſit ab Athenis p Tychicũ miniſtrũ, iuxta Græcorũ inſcriptionem: cui collegam addunt Oneſimũ noſtra argumẽta, quæ incerto autore legunt in uulgatis exemplaribus. FINIS.

ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΑΥΛΟΣ ☉ σιλϐανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ· χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως ☉ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, εἰδότες ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ

AD THESSALONICENSES EPISTOLA PAVLI PRIMA.

PAulus & Siluanus & Timothe⁹ eccliæ Theſſalonicenſium, in deo patre & domino Ieſu Chriſto. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus deo ſemper de omnibus uobis, mentionem ueſtri facientes in precibus noſtris indeſinenter recolentes ueſtri propter opus fidei ac laborem charitatis, & quod permanſiſtis in ſpe domini noſtri Ieſu Chriſti, coram deo & patre noſtro, ſcientes fratres dilecti

ὑπὸ θεοῦ τῶν ἐκλογῶν ὑμῶν, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολλῇ, καθὼς οἴδατε, οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ μετὰ χαρᾶς πνεύματος ἁγίου. ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ Μακεδονίᾳ καὶ Ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν παντὶ τόπῳ, ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι. αὐτοὶ γὰρ περὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὁποίαν εἴσοδον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι, καὶ ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε ἀδελφοὶ τὴν εἴσοδον ἡμῶν τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προπαθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε ἐν Φιλίπποις ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὔτε ἐν δόλῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι, ὡς Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, οὕτως ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν

à deo, electionẽ uestrã: quoniã euãgeliũ noſtrũ fuit erga uos, nõ per ſermonẽ ſolum, uerumetiã per uirtutẽ, & per ſpiritũ ſanctũ, perꝙ certitudinẽ multã, quẽadmodũ noſtis, quales fuerimus inter uos, ueſtra cauſa. Et uos imitatores noſtri facti fuiſtis, & dñi, recipiẽtes ſermonẽ cum afflictione multa, cũ gaudio ſpiritus ſancti, adeo ut fueritis exẽplo omnibus credentib⁹ in Macedonia, & Achaia. A uobis enim pertonuit ſermo domini: non ſolum in Macedonia & Achaia, uerumetiam in omni loco fides ueſtra quæ eſt in deum, dimanauit, ut non ſit nobis neceſſe loqui quicq̃. Siquidẽ ipſi de uobis annunciant, qualem ingreſſum habuerimus ad uos, & quomõ cõuerſi fueritis ad deum à ſimulacris, ut ſeruiretis deo uiuenti & ueraci, & expectaretis filiũ eius de cœlis, quẽ excitauit à mortuis, Ieſum, qui liberat nos ab ira uẽtura. Nam ipſi noſtis fratres, introitũ noſtrũ ad uos, qꝛ nõ fuerit inanis, ſed qꝛ ante malis afflicti & contumeliꝭ affecti, quẽadmodũ ſcitis Philippis, audacter egerimus in dño noſtro ad loquẽdũ apud uos euãgeliũ dei, in multo certamine. Siquidẽ exhortatio noſtra nõ fuit ex impoſtura, neqꝫ ex immundicia, neqꝫ cũ dolo, ſed quẽadmodũ probati fueram⁹ à deo, ut nobis cõmitteretur euãgeliũ: ita loquimur, nõ ut hominibus placẽtes, ſed deo, qui probat corda noſtra. Neqꝫ eñ unq̃ per ſermonẽ adulationis uerſati ſumus, quẽadmodũ noſtis, nec ꝓ occaſionẽ auaritiæ, deus eſt teſtis, neqꝫ quærẽtes ex hominibus gloriã, nec à uobis nec ab aliꝭ, cũ poſſem⁹ in autoritate eſſe, tanq̃ apoſtoli Chriſti, ſed fuim⁹ placidi in medio ueſtri, perinde ac ſi nutrix foueat ſuos filios, ſic affectu propẽſi in uos, animo cupiebam⁹ impertire uobis,

ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γεγόνατε. μνημονεύετε γὰρ ἀδελφοὶ τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκηρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα ἑαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μαρτυρόμενοι εἰς τὸ περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ, τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παραλαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ, ἐδέξασθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε ἀδελφοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι ταὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτεινάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίων, κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δὲ ἀδελφοὶ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε ἡ δόξα

uobis, nō ſolum euāgelium dei, uerūetiā noſtras ipſorū animas, propterea quod chari nobis facti eſtis. Meminiſtis enim fratres laboris noſtri, ac ſudoris. Nocte enim ac die opus facientes ob id, ne cui ueſtrū eſſemus oneri, prædicauim⁹ apud uos euāgelium dei. Vos autē teſtes eſtis & deus, q̄ſ ſancte & iuſte & inculpate uobiſcum qui credebatis, uerſati fuerimus: quēadmodū noſtis, ut erga unumquēq; ueſtrū, tanq̄ pater erga filios ſuos, fuerimus affecti, obſecrantes uos & conſolantes & obteſtantes, ut ambularetis digne deo, qui uocaſſet uos in ſuum regnum ac gloriā. Quapropter & nos gratias agimus deo indeſinenter: quod cum accipe/retis ſermonē à nobis, quo deum diſcebatis, accepiſtis nō ſermonem hominū, ſed ſicut erat uere ſermonē dei, qui & agit in uobis credentibus. Vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarū dei, quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu, quod eadem paſſi ſitis & uos à propriis contribulibus, quēadmodum & ipſi nos à Iudæis, qui ut & dominum occiderunt Ieſum, & proprios prophetas, ita & nos perſecūti ſunt, & deo non placent, & omnibus hominibus aduerſantur, qui obſiſtunt nobis, ne loquamur gētib⁹, quo ſalui fiant, ut expleant ſua peccata ſemper. peruenit autē in illos ira in finem. Cæterum nos fratres, orbati uobis ad ſpacium temporis aſpectu, non corde, uehementius ſtuduimus uidere faciem ueſtram, cum multo deſyderio. Quapropter uoluimus uenire ad uos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum, & obſtitit nobis ſatanas. Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriationis, an non & uos, in conſpectu domini noſtri Ieſu Chriſti, in eius aduentu? Vos enim eſtis

gloria

ἡ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χαρά.

Διὸ μηκέτι στέγοντες εὐδοκήσαμεν κατελειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι, καὶ ἐπέμψαμεν Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο κείμεθα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἴδατε. Διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμψα εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μήπως ἐπείρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν. Ἄρτι δὲ ἐλθόντος τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν. καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦντες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τοῦτο παρεκλήθημεν ἀδελφοί ἐν ὑμῖν, ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνάμεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν ἐπὶ πάσῃ τῇ χαρᾷ, ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερεκπερισσοῦ δεόμενοι, εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρτίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἰησοῦς χριστὸς κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεονάσαι καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς, εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τὸ λοιπὸν οὖν ἀδελφοί, ἐρωτῶμεν ὑμᾶς

gloria noſtra & gaudiũ. Proinde cum non amplius ferremus, uiſum eſt nobis ut Athenis reſideremus ſoli, ac miſimus Timotheum fratrẽ noſtrũ, & miniſtrũ dei, & adiutorẽ operis noſtri in euãgelio Chriſti, ut confirmaret uos, & conſolaret uos de fide noſtra, ne quiſq; turbaret in afflictionib⁹ his. Nam ipſi noſtis, nos in hunc uſum poſitos eſſe. Etenim cũ apud uos eſſemus, prædicebam⁹ uobis fore, ut afflictionẽ pateremur, quẽadmodum & euenit, & noſtis. Quapropter & ego nõ amplius ferens, miſi ad hoc, ut cognoſcerem fidẽ ueſtrã, ne q̃ pacto tentaſſet uos ille qui tentat, & inanis factus eſſet labor noſter. Nuper autẽ cum ueniſſet Timotheus ad nos à uobis, & annunciaſſet nobis fidem ac dilectionẽ ueſtram, & quod habeatis memoriam noſtri bonam ſemper, deſyderantes nos uidere, quemadmodum nos quoq; uos. Idcirco conſolationem accepimus fratres per uos ſuper omni afflictione & neceſſitate noſtra, per ueſtrã fidem. Quoniam nunc uiuimus, ſi uos ſtatis in dño. Quã enim gratiarũ actionẽ poſſumus deo rependere de uobis ſuper omni gaudio, quod gaudem⁹ ꝓpter uos in conſpectu dei noſtri, nocte ac die ſupra modum orantes, ut uideamus ueſtram faciem, & ſuppleam⁹ quæ deſunt fidei ueſtræ. Ipſe uero deus & pater noſter & dñs noſter Ieſus Chriſtus dirigat uiam noſtrã ad uos: uos autẽ dominus abundantes & exuberãtes faciat mutua inter uos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in uos, ut confirmet ueſtra corda, irreprehenſibilia in ſanctimonia coram deo & patre noſtro, in aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti, cum omnibus ſanctis eius.

III

Qd' ſupereſt igit' fratres, rogamus uos

IIII

μὴ παρακαλῶμεν ἐν κυρίῳ ἰησοῦ, καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν, τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ, τίνας παραγγελίας ἔδωκα ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου ἰησοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεὸν, τὸ μὴ ὑπερβαίνειν καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος ὁ κύριος περὶ πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν, καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν, τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρείαν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάντας τοὺς ἀδελφοὺς, τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ, περισσεύειν μᾶλλον καὶ φιλοτιμεῖσθαι, ἡσυχάζειν καὶ πράσσειν τὰ ἴδια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς ὑμῖν παρηγγείλαμεν, ἵνα περιπατῆτε εὐσχημόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πιστεύομεν, ὅτι ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται

& adhortamur per dñm Ieſum, quẽadmodum accepiſtis à nobis, quomõ oporteat uos uerſari, & placere deo, ut abundetis magis. Noſtis enim, quæ præcepta dederim⁹ uobis per dñm noſtrũ Ieſum. Hæc enim eſt uoluntas dei, ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis à ſcortatiõe, & ſciat unuſquiſq; ueſtrũ ſuum uas poſſidere, cum ſanctificatione & honore, non cum affectu cõcupiſcẽtiæ, quẽadmodũ & gentes, quæ nõ nouerunt deum, ne quis opprimat ac fraudet in negocio fratrẽ ſuũ, propterea quod ultor eſt dñs de omnibus his, quẽadmodum & ante diximus uobis, ac teſtati ſumus. Non enim uocauit nos deus immunditiæ cauſa, ſed ad ſanctificationẽ. Proinde qui reñcit, non reñcit hominẽ, ſed deum, qui dedit ſpiritum ſuum ſanctum in uos. Cæterum de fraterna charitate non neceſſe habetis, ut ſcribam uobis. Ipſi namq; diuinitus docti eſtis, ut diligatis uos inuicem. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui ſunt in tota Macedonia. Obſecramus autem uos fratres, ut abundetis magis, & in hoc incumbatis, ut quieti ſitis, & agatis res ꝓprias, & operemini propriis manibus ueſtris, ſicuti uobis præcepim⁹, ut uos honeſte geratis erga extrarios, & nulla re uobis ſit opus. Cæterũ nolo uos ignorare fratres de iſs qui obdormierũt, ne doleatis, quẽadmodũ & cæteri nõ habẽtes ſpem. Nam ſi credim⁹, ꝙ Ieſus mortuus eſt & reſurrexit, ſic & deus eos qui obdormierũt per Ieſum, adducet cum illo. Hoc enim uobis dicimus in uerbo dñi, ꝙ nos qui uiuemus & reliqui erimus in aduentum domini, nequaq; præueniemus eos qui dormiunt. Quoniam ipſe dñs cum hortatu, & uoce archangeli, ac tuba dei deſcendet de cœlo, & mortui in Chriſto reſurgent

ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. Ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἴδατε, ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτί, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρήνη καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλεθρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, καὶ οὐ μὴ ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ ἔστε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ. πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας, οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν, ὡς καὶ οἱ λοιποί, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς καθεύδουσι, καὶ οἱ μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νήφωμεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλὰ εἰς περιποίησιν σωτηρίας διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ΙΗΣΟΥ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθανόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, καθὼς καὶ ποιεῖτε. Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηνεύετε ἐν αὐτοῖς. Παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθετεῖτε τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους, ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς πάντας. ὁρᾶτε, μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινὶ ἀποδῷ, ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε

χαίρετε

resurgent primum, deinde nos qui uiuemus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubib⁹ in occursum domini in aëra, & sic semper cum domino erimus. Proinde cõsolemini uos mutuo sermonibus his. Porrò de temporibus, V & articulis temporũ fratres, nõ est opus, ut uobis scribam. Ipsi enim planè scitis, quod dies ille domini, ut fur in nocte, ita uenturus sit. Cum enim dixerint, pax & tuta omnia, tunc repẽtinus eis imminet interitus, sicuti dolor partus mulieri prægnanti, nec effugient. At uos fratres, non estis in tenebris, ut dies ille uos tanq̃ fur opprimat. Omnes uos filij lucis estis, ac filij diei. non sumus noctis, neq; tenebrarum. Proinde ne dormiamus, sicut & cæteri, sed uigilemus & sobrij simus. Nam qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrij. At nos qui sumus diei, sobrij simus, induti thoracẽ fidei & charitatis, & pro galea spem salutis. Quoniam non cõstituit nos deus, ut iram nobis cõcitemus, sed ut salutẽ consequamur per dñm nostrum Iesum Christum, qui mortuus est pro nobis, ut siue uigilemus, siue dormiamus, simul cũ illo uiuamus. Quapropter adhortemini uos mutuo, & ædificetis singuli singulos, sicut & facitis. Rogamus autẽ uos fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter uos, & qui præsunt uobis in domino, & admonent uos, ut habeatis illos in summo pretio per charitatẽ propter opus illorũ. pacẽ habete cum illis. Obsecramus autẽ uos fratres, monete inordinatos, cõsolamini pusillanimes, subleuate infirmos, patientes estote erga omneis. Videte, ne quis malum ꝓ malo cuipiam reddat, sed semper qd̃ bonũ est, sectemini, tum erga uos inuicẽ, tum erga omneis. Semper

gaudete,

χαίρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε. τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ εἰς ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφητείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δὲ δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιάσαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς, καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ τηρηθείη. πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀναγνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελφοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ιησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

gaudete, indefinenter orate, in omnibus gratias agite. Hæc enim eſt uoluntas dei per Chriſtũ Ieſum erga uos. Spiritũ ne extinguatis: prophetias ne aſpernemini. Omnia probate, quod bonũ fuerit, tenete. Ab omni ſpecie mala abſtinete. Ipſe aũt deus pacis ſanctificet uos totos. & integer ueſter ſpiritus, & anima & corpus, ita ut in nullo poſſitis culpari, in aduẽtu domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Fidelis eſt qui uocauit uos, qui idem efficiet. Fratres, orate pro nobis. Salutate fratres omneis cum oſculo ſancto. Adiuro uos per dñm, ut recitetur hæc epiſtola omnibus ſanctis fratribus. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit uobiſcum. Amen.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

Ad Theſſalonicenſes prima Scripta fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτίκα ἐπισέλλει ἀπὸ ξώμης, ἡ δὲ πρόφασις ἦν ἐπιστολῆς ἄνωθεν. τινὲς ἀπὸ θεσσαλονίκης ἀργοὶ καὶ ἄτακτοι παρειχόμενοι, τοὺς ἀδελφοὺς ἀφήρπαζον, ὡς ἤδη τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἐνεστώσης, ἠπάτων δὲ τοὺς ἀκούοντας, ὡς τοῦ ἀποστόλου τοῦτο δηλοῦντος, καὶ ὑπὸ πνεύματος ἀκούσαντες. ταῦτα τοίνυν μαθὼν ὁ ἀπόστολος, γράφει τὴν ἐπιστολήν. Ὃ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὴν πίστιν αὐτῶν αὐξάνουσαν, καὶ ὅθεν ἐν αὐτοῖς ἐκαυχᾶτο, τὰς θλίψεις γενναίως ὑποφέρουσι διὰ τὴν χριστόν. καὶ παραμυθεῖται δὲ αὐτοὺς ὡς ἐσομένης ἐκδικίας παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ἐκδικοῦντος. ἔπειτα περὶ τῆς παρουσίας τοῦ σωτῆρος διδάσκει, μηδενὶ αὐτοὺς πείθεσθαι, μὴ ἢ θροεῖσθαι αὐτοὺς, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε ὡς αὐτοῦ γράφαντος, μηδ' ὅλως νομίζειν ἤδη παρεῖναι αὐτόν. μὴ γὰρ πρότερον ἔσεσθαι αὐτὸν, ἐὰν μὴ ἡ ἀποστασία πρῶτον ἔλθῃ, καὶ μετ' αὐτὸν ὁ ἀντίχριστος, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὃν τὸν παρουσίαν ἐν σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους κατενέργειαν τοῦ σατανᾶ ἔσεσθαι, σημαίνει. εἶτα παραινέσας αὐτοῖς στῆκειν γενναίως, καὶ κρατεῖν τὰς παραδόσεις, ἃς ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτοῦ, παραγγέλλει μηδὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν μετὰ τῶν ἀτάκτων, ἀλλὰ ἀποβάλλειν αὐτούς. εἶναι γὰρ καὶ πρίεργους καὶ πλάνους ἐδήλωσε τοὺς τοιούτους. καὶ καθόλου δὲ παραγγέλλει τὸν μὴ ὑπακούοντα τοῖς λόγοις αὐτοῦ, τοῦτον ἀποσωφρονίζειν. καὶ λοιπὸν ἐπευξάμενος αὐτοῖς εἰρήνην, τελειοῖ τὴν ἐπιστολὴν, τὸν ἀσπασμὸν τῇ ἰδίᾳ χειρὶ γράψας, ὅπερ σημεῖον εἶναι πάσης ἐπιστολῆς διεδήλωκεν.

P In ſecundã

IN EPISTOLAM AD THESSALONICENSES SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam non contigit Paulo facultas reuisendi Thessalonicenses, per epistolam cõfirmat illorũ animos, ut fortiter ferant illatas ob Christũ afflictiones, nec ipsis defuturũ præmium, nec aduersarijs uindictam. Rursum de die aduentus domini, de quo nõnihil attigerat in epistola superiori, monet, ne quid cõmouerent quorundam dictis, qui asseuerabant illum iam instare, tecte, sicuti putant, significans, prius abolendũ Rhomanũ imperiũ, ac deinde uenturũ Antichristũ. Attentius etiã inculcat, coërcendos esse, qui ocio & curiositate sua turbarẽt quietẽ & ordinẽ publicũ, & ad opus adigẽdos: cũ ipse Paulus apud eos manib⁹ suis laborarit. Scripsit Athenis per eosdem, ut nostra docent argumenta. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

AD THESSALONICENSES EPISTOLA SECVNDA.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν & κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί, καθὼς ἄξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλήλους, ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυχᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑπομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν πᾶσι τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε, ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ, ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς, θλῖψιν

PAulus & Siluanus ac Timotheus, ecclesiæ Thessalonicensium in deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratia sit uobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Gratias agere debemus deo semper de uobis fratres, ut par est, quod uehementer augescit fides uestra, & exuberat mutua uestra omnium charitas, cuiusque in alterum, adeo ut nosipsi de uobis gloriemur in ecclesijs dei, de tolerantia uestra & fide, super omnibus persecutionibus uestris, & afflictionibus, quas sustinetis, documentũ iusti iudicij dei, in hoc ut digni habeamini regno dei, pro quo & patimini. Siquidem iustum est apud deum, reddere ijs qui affligũt uos, afflictionẽ,

θλίψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, οἵτινες δίκην τίσουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπιστεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔργον πίστεως ἐν δυνάμει, ὅπως ἐνδοξασθῇ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν αὐτῷ κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ.

ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοὶ ὑπὲρ τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα τοῦ χριστοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν, ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν καθίσαι, ἀποδεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται, καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει

afflictionem, & uobis qui affligimini relaxationem nobiſcum, cum reuelabitur dominus Ieſus de cœlo, cum angelis potentiæ ſuæ, cum incendio flammæ, qui infligit ultionem iis, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnam luent, interitum æternũ, à facie domini, & à gloria fortitudinis illius, cum uenerit, ut glorificetur in ſanctis ſuis, & admirandus fiat in omnibus credentibus, quod fides habita ſit teſtimonio noſtro erga uos in die illo, ad quod etiam oramus ſemper pro uobis, ut uos dignos habeat iſta uocatione deus noſter, & compleat omne bonum propoſitum bonitatis, & opus fidei cum potentia, ut illuſtretur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti per uos, & uos per illum, iuxta gratiã dei noſtri & domini Ieſu Chriſti.

Rogamus autem uos fratres, per ad- 11
uentum domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtri aggregationem in illum, ne cito dimoueamini à mente, neq; turbemini, neq; per ſpiritum, neq; per ſermonem, neq; per epiſtolam, tanq; à nobis profectam, quaſi inſtet dies Chriſti, ne quis uos decipiat ullo modo, quoniam non aduenier dominus, niſi uenerit defectio prius, & reuelatus fuerit homo ille ſceleroſus, filius perditus, qui eſt aduerſarius, & effertur aduerſus omnem, qui dicitur deus aut numen, adeo ut in templo dei ſedeat, oſtentans ſeipſum eſſe deum. An non meminiſtis: quod cum adhuc eſſem apud uos, hæc dixerim uobis? Et nunc quid detineat ſcitis, nempe, ut ille reueleť in ſuo tempore. Nam myſterium nunc agit iniquitatis, tantum qui tenet, in præſentia teneat, donec è medio tollatur, & tunc patefiet iniquus ille, quem dominus

ἀναλώσει τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ, οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις, καὶ τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πάσῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ' ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, ἵνα κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ κυρίου, ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπαρχὴν εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ πίστει ἀληθείας, εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν ἀδελφοί, στήκετε καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδιδάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν ιησοῦς χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι, παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρδίας, καὶ στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγαθῷ.

Τὸ λοιπόν, προσεύχεσθε ἀδελφοὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς καὶ πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις, πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ ποιεῖτε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. παραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν ιησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ

conficiet ſpiritu oris ſui, & abolebit claritate aduentus ſui, cuius eſt aduentus ſecundum operationem ſatanæ, cum omni potentia, & ſignis, ac prodigijs mendacibus, & cum omni deceptione iniuſticiæ, in ijs qui pereunt, pro eo quod dilectionem ueritatis non receperunt in hoc, ut ſalui fierẽt. Et propterea mittet illis deus efficaciam illuſionis, ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui nõ crediderunt ueritati, ſed approbauerunt iniuſticiam. Nos autem debemus gratias agere deo ſemper de uobis fratres dilecti à domino, qđ elegerit uos deus ab initio in ſalutem, per ſanctificationẽ ſpiritus, ac fidem ueritatis, ad quod uocauit uos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate, & tenete inſtitutiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram: ipſe uero dominus noſter Ieſus Chriſtus, & deus ac pater noſter, qui dilexit nos, & dedit cõſolationẽ æternã, & ſpem bonam per gratiam, conſoletur ueſtra corda, & ſtabiliat uos in omni ſermone & opere bono.

III Quod ſupereſt, orate fratres pro nobis, ut ſermo domini currat & glorificetur, ſicut & apud uos, & ut eripiamur ab abſurdis ac peruerſis hominibus. Non enim omnium eſt fides, ſed fidelis eſt dominus, qui ſtabiliet uos, & cuſtodiet à malo. Confidimus autem per dominum de uobis, quod quæ præcipimus uobis, & faciatis, & facturi ſitis. Porrò dominus dirigat ueſtra corda in dilectionem dei, & in expectationem Chriſti. Præcipimus autem uobis fratres, per nomen domini noſtri Ieſu Chriſti, ut ſubducatis uos ab omni fratre, qui inordinate ſe gerit, & non

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβεν παρ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ μιμεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν, οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐλάβομεν παρά τινος, ἀλλ' ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. οὐχ, ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, μὴ ἐκκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ ὑπακούει τῷ λόγῳ ὑμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦτον σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθε αὐτῷ, ἵνα ἐντραπῇ, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος τῆς εἰρήνης δώῃ ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν. ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ παύλου, ὅ ἐστι σημεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτως γράφω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

iuxta inſtitutionē quam accepit à nobis. Nam ipſi ſcitis, quomō oporteat imitari nos: quoniā nō inordinate geſſimus nos inter uos, neq; gratis panē accepimus à quoq;, ſed cum labore & ſudore nocte dieq; faciētes opus, ad hoc, ne cui ueſtrū eſſemus oneri. Nō, q; id nobis nō liceat, ſed ut noſmetipſos formā exhiberemus uobis ad imitandū nos. Etem̄ cū eſſem⁹ apud uos, hoc præcipiebam⁹ uobis, ut ſi quis nollet operari, is nec ederet. Audimus em̄ quoſdā uerſantes inter uos inordinate, nihil operis facientes, ſed curioſe agentes. Iis autem qui ſunt iſtiuſmodi, præcipim⁹ & obſecram⁹ per dn̄m noſtrū Ieſum Chriſtū, ut cū quiete operantes, ſuū ipſorū panē edant. Vos autē fratres, ne defatigemini in benefaciendo. Q; ſi quis nō obedit ſermoni noſtro, hunc per epiſtolam indicate: & ne cōmercium habeatis cum illo, ut pudore ſuffundatur: neq; uelut inimicū habeatis, ſed admonete ut fratrē. Ipſe autem dominus pacis det uobis pacem ſemper omnibus modis. Dominus ſit cum omnibus uobis. Salutatio, mea manu Pauli, quod eſt ſignum in omni epiſtola. Ita ſcribo: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus uobis, Amen.

ἐγράφη ἀπὸ Ἀθηνῶν.

Miſſa fuit ex Athenis.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΠΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ μακεδονίας. ἡ δὲ πρόφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη. ἐν τῇ ἐφέσῳ τινὲς ἰουδαΐζοντες ἐπεχείρουν ἑτεροδιδασκαλεῖν, καὶ ἀπατᾶν τοὺς ἀκεραίους προφάσει τοῦ νόμου. τοῦτο δὲ μαθὼν ὁ ἀπόστολος, προτρέπει τὸν τιμόθεον ἐκεῖ προσμένειν πρὸς διόρθωσιν αὐτῶν. γράφει δὲ τῷ ἐπιστολῷ, ὑπομιμνήσκει τιμόθεον, εἰδότα τῷ ἐν χριστῷ πίστιν, διδάσκων αὐτὸν περὶ τοῦ νόμου κωλύειν τοὺς πρὸς τῷ ὀρθῷ διδασκαλίαν λαλοῦντας, ἐπιτιμᾶν τε αὐτούς. καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὑμέναιον καὶ ἀλέξανδρον ναυαγήσαντας διὰ τὴν πίστιν, παρέδωκε τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν. ταῦτα ὑπομνήσας, λοιπὸν διατάσσει αὐτῷ κανόνας ἐκκλησιαστικοὺς περὶ προσευχῆς, πῶς καὶ τοῦ, καὶ περί τινων δεῖ προσεύχεσθαι, περὶ τοῦ σιγᾶν ἐν ἐκκλησίᾳ τὰς γυναῖκας, καὶ μᾶλλον μανθάνειν, καὶ μὴ διδάσκειν αὐτάς. περὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων, καὶ διακόνων, πῶς καὶ ὁποίους εἶναι δεῖ τοὺς καθισταμένους. περὶ οὗ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ χρῶν, ἀπὸ πόσων ἐτῶν χὴ ταύτας κατελέγεσθαι, καὶ ὁποίας αὐτὰς εἶναι δεῖ, καὶ πῶς αὐταῖς δεῖ προσέχειν περὶ τοῦ σωφρονεῖν τοὺς νεωτέρους, καὶ γαμεῖν μᾶλλον, καὶ μὴ αἰσχρῶς ζῆν. περὶ τοῦ παραγγέλειν τοὺς πλουσίους, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἐλπίζειν ἐπὶ πλούτῳ. περὶ τόπων διαταξάμενος προτρέπεται αὐτὸν ταῦτα διδάσκειν, καὶ μηκέτι ὑδροποτεῖν, προσέχειν δὲ ἑαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, εἰδότα, ἔσεσθαι καιροὺς ἐν οἷς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως. διδάξας δὲ καθαρὰ εἶναι καὶ τὰ βρώματα, καὶ παραγγείλαντος αὐτῷ ἐκτρέπεσθαι τὰς ἐκ φιλονείκους ζητήσεις ὡς βεβήλους, ἐφ' ἃς τινες καυχώμενοι ἐξέβησαν τῆς πίστιν, οὕτως πλεοῖ τῆς ἐπιστολῆς.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Timotheum matre Iudæa sed Christiana, patre Græco, Paulus in ministerium adoptarat, probæ indolis iuuenẽ, & sacris literis eruditũ, quẽ tamen ob Iudæos coactus est circũcidere. Quoniã autẽ huic ecclesiarũ curam delegarat, sicut & Tito, quas ipse nõ poterat adire, instituit eum in functione episcopali & in disciplina ecclesiæ, nõ sic admonens ut discipulũ, sed ut filiũ, & collegam. Id quo cũ maiore faciat autoritate, subinde apostolicã autoritatẽ sibi uindicat. Admonet autẽ, ut reiectis, qui Iudaicas fabulas inueherẽt, ea doceret, quæ essent fidei & charitatis: Deinde principũ licet ethnicorũ, autoritatẽ (quoniam hinc pendebat ordo ciuitatis, & tranquillitas rei publicæ) adeo nõ spernẽdam Christianis, ut p his orari iubeat. Quid uiros deceat in cœtu ecclesiastico, quid mulieres, præscribit. Episcopũ depingit cum sua familia. Atq; hæc fermè tribus primis capitibus. Deinde admonet, ne recipiat Iudaicas fabulas, de ciborũ delectu, de uitando cõiugio. Mox docet, qualem se præstare debeat erga grandes natu uiros, erga iuuenes, erga anus, erga puellas, erga uiduas diuites ac pauperes & ecclesiæ stipe alendas, erga adolescentiores & suspectæ etiamnũ ætatis. Ad hæc præscribit, quid præcipere debeat dominis, quid seruis, quid diuitibus. admonẽs modis omnibus reiiciendas contentiosas quæstiones sophistarum, inani doctrinæ specie sese uenditantium. Scribit è Laodicea per Tychicum diaconum. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙ/
ΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΑΥΛΟΣ ἀπόσολος ἸΗΣΟΥ χρισοῦ κατ' ἐ/πιταγὴν θεοῦ σω/τῆρος ἡμῶν, καὶ κυ/ρίου ἸΗΣΟΥ χρισοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν, τιμοθέῳ γνησίῳ τέ/κνῳ ἐν πίσει. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου ἸΗΣΟΥ χρισοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν ἐφέ/σῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν, μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν θεοῦ τὴν ἐν πίσει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίσεως ἀνυποκρίτου. ὧν τινες ἀστοχήσαντες ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δέ, ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται, εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισαῖς, ψεύσαις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ

AD TIMOTHEVM EPI/
STOLA PRIMA.

PAulus apoſtolus Ieſu Chriſti iuxta delegationem dei ſeruatoris noſtri, & domini Ieſu Chriſti, qui eſt ſpes noſtra, Timotheo germano filio in fide. Gratia, miſericordia, pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto domino noſtro. Quemadmodum rogaui te, ut remaneres Epheſi, cũ proficiſcerer in Macedoniam: ita facito, ut denuncies quibuſdã, ne diuerſam ſequantur doctrinam, nec attendant fabulis & genealogijs nunc̃ finiendis, quæ quæſtiones præbent magis quam ædificationem dei, quæ eſt per fidem. Porrò finis præcepti, eſt charitas ex puro corde, & conſcientia bona, & fide non ſimulata: à quibus quod aberrarunt quidam, deflexerunt ad uaniloquium, uolentes eſſe legis doctores, non intelligentes quæ loquuntur, neque de quibus aſſeuerant. Scimus autem, quod bona ſit lex, ſi quis ea legitime utatur, ſciens illud, quod iuſto lex non ſit poſita, ſed iniuſtis & inobſequentibus, impijs & peccatoribus, irreuerentibus & prophanis, patricidis & matricidis, homicidis, ſcortatoribus, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, periuris, & ſi quid aliud eſt, quod ſanæ doctrinæ aduerſetur ſecundum euangelium gloriæ beati dei, quod concreditum eſt

ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν, τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλὰ καὶ ἠλεήθην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ταύτην τὴν παραγγελίαν παρατίθεμαί σοι τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προαγούσας ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν στρατείαν, ἔχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν τινες ἀπωσάμενοι περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλασφημεῖν.

Quos tradidi Satanæ, ut discant, nō ma; & dicere

Παρακαλῶ οὖν, πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν

Vnus n. deus, Vnus etiã mediator Dei et hoim. etc

mihi. Et gratiam habeo, qui me potentē reddidit Christo Iesu dño nostro, quia fidelem me iudicauit, ponēdo in ministerium, qui prius eram blasphem⁹, & persecutor, & uiolent⁹, sed & misericordiā adeptus sum, ꝙ ignorās fecerim per incredulitatē. Exuberauit autē supra modū gratia dñi nostri cū fide & dilectiōe, quæ est per Christū Iesum. Certus sermo & dignus, quē modis oīb⁹ amplectamur, ꝙ Christus Iesus uenit in mundū, ut peccatores saluos faceret, q̄rū prim⁹ sum ego, Verū ideo misericordiā sum adeptus, ut in me primo ostenderet Iesus Christus omnē clemētiā ad exprimēdum exēplarīs, qui credituri essent in ipso, in uitam æternā. Regi autē sæculorū immortali, inuisibili, soli sapienti deo honor, gloria, in sæcula sæculorū, amen. Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee, iuxta ꝓphetias quæ de te præcesserunt, ut milites in eis bonā militiam, habēs fidem & bonā cōsciētiā, qua repulsa nōnulli circa fidem naufragiū fecerūt, quorū de numero est Hymenæus & Alexander, quos tradidi satanæ, ut discant nō maledicere. Adhortor igitur, ut ante omnia fiant deprecationes, obsecrationes, interpellationes, gratiarū actiones ꝓ oīnibus hominib⁹, ꝓ regib⁹, & oīb⁹ in eminētia cōstitutis, ut placidā ac quietā uitam degamus cū omni pietate & honestate. Nam hoc bonum est & acceptū corā seruatore nostro deo, qui cunctos hoies uult saluos fieri, & ad agnitionē ueritatis uenire. Vn⁹ em deus, unus etiā cōciliator dei & hoim, hō Christus Iesus, q dedit semetipsum pretium redēptionis ꝓ oīnib⁹, ut esset testimoniū tēporib⁹ suis, in qd̄ positus sum ego præco & apostolus, ueritatē dico in Christo: non mentior, doctor gentium

cum

ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν, ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. Γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα, εὖα, καὶ ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πιστὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικὸν, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον, τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος. εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; Μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρῖμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. διακόνους ὡσαύτως σεμνοὺς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας ὡσαύτως σεμνὰς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς

cũ fide & ueritate. Volo igit' orare uiros in omni loco, sustollentes puras manus absq; ira & disceptatione: Cõsimiliter & mulieres in amictu modesto, cũ uerecundia & castitate ornare semetipsas, nõ tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut uestitu sumptuoso, sed qd' decet mulieres, profitentes pietatẽ per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni subiectione. Cæterũ mulieri docere nõ permitto, neq; autoritatẽ usurpare in uiros, sed esse in silentio. Adam em̃ prior format⁹ est, deinde Eua: & Adam non fuit deceptus, sed mulier seducta per præuaricationem fuit. salua tamen fiet per generationẽ liberorũ, si manserint in fide ac dilectione & sanctificatione cum castitate.

III Indubitatus sermo. Si quis episcopi munus appetit, honestum opus desyderat. Oportet igitur episcopũ irreprehensibilem esse, unius uxoris maritũ, uigilantem, sobriũ, modestũ, hospitalẽ, aptũ ad docendum, nõ uinolentũ, nõ percussorẽ, nõ turpiter lucri cupidũ, sed æquũ, alienũ à pugnis, alienũ ab auaricia, qui suæ domui bñ præsit, qui liberos habeat in subiectione cum omni reuerẽtia. Q; si quis propriæ domui præesse nõ nouit, quõ ecclesiam dei curabit? Nõ nouiciũ, ne inflatus in cõdemnationẽ incidat calumniatoris. Oportet autẽ illũ & bonũ habere testimoniũ ab extraneis, ne in probrũ incidat, & laqueũ calumniatoris: Ministros itidem compositos, non bilingues, non multo uino deditos, nõ turpiter lucri auidos, tenentes mysteriũ fidei cũ pura consciẽtia: atq; hi probent' prius, deinde ministrẽt sic, ut nemo possit illos criminari: Vxores similiter modestas, nõ calumniosas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis recte

λῶς προϊσάμενοι, ἡμῖν δὲ ἰδίων οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παῤῥησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ. ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων, ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν, εἰς μετάλημψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον. ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ιησοῦ Χριστοῦ, ἐντρεφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ᾗ παρηκολούθηκας. τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ, γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν. ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης. πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. εἰς τοῦτο γὰρ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδιζόμεθα, ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελλε ταῦτα καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν

ἐν

cte præſint,& ꝓpriꝭ familiꝭs. Nã qui bene miniſtrauerint,gradum ſibi bonũ acquirunt:& multam libertatẽ in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcribo,ſperans fore,ut ueniam ad te cito. qd̃ ſi tardius uenero,ut noris quõ oporteat in domo dei uerſari,quæ eſt eccleſia dei uiuentis,columna & baſis ueritatis. Et citra cõtrouerſiam magnũ eſt pietatis myſteriũ. Deus manifeſtat⁹ eſt in carne,iuſtificat⁹ eſt in ſpiritu,uiſus eſt angelis, prædicat⁹ eſt gentibus, fides illi habita eſt in mundo,receptus eſt in gloria.

Spiritus autẽ certo loquitur, quod in IIII
poſterioribus temporibus deſciſcẽt quidam à fide,attendentes ſpiritibus impoſtoribus, ac doctrinis dæmoniorum,per ſimulationẽ falſiloquorũ,cauterio notatam habentiũ cõſcientiã,prohibẽtiũ contrahere matrimoniũ,iubẽtiũ abſtinere à cibis, quos deus creauit ad ſumẽdum cũ gratiarũ actione fidelibus, & iꝭ qui cognouerũt ueritatẽ, qd̃ quicquid creauit deus,bonũ ſit: & nihil reiꝭciendũ, ſi cum gratiarũ actione ſumat̃. Sanctificat̃ em̃ per ſermonẽ dei,ac precationẽ. De his,ſi cõmonefeceris fratres,bon⁹ eris miniſter Ieſu Chriſti, enutrit⁹ in ſermonib⁹ fidei, bonæq; doctrinæ,quam uſq; ſecutus es. Cæterũ ꝓphanas & aniles fabulas reiꝭce,quin potius exerce temetipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio,paulum habet utilitatis: at pietas ad oĩa utilis eſt,ut quæ ꝓmiſſiones habeat uitæ præſentis ac futuræ. Indubitat⁹ ſermo dignuſq;,qui oĩb⁹ modis approbet̃. Nã in hoc & laboram⁹ & probris afficimur, q; ſpem fixã habemus in deo uiuẽte,qui eſt ſeruator omniũ hoĩm, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Nemo tuã iuuentutẽ deſpiciat, ſed eſto forma fideliũ

in

NB. post haec verba ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος ponendum et punctum! etenim quae sequuntur pertinent ad palet. q non est veritimile ut novus paragraphus à conjunctione καὶ incipiat. sic sensus planus et controversia non cum pontificiis soluta est.

ϕ λόγῳ, ϕ ἀναστροφῇ, ϕ ἀγάπῃ, ϕ πνεύματι, ϕ πίστει, ϕ ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ. μὴ ἀμέλει τοῦ ϕ σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ϕ τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ϕ πᾶσιν. ἔπεχε σεαυτῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίμενε αὐτοῖς. τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς ϕ πάσῃ ἁγνείᾳ. χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. τοῦτο γάρ ἐστι καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι, καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ὦσιν. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων. χήρα καταλεγέσθω, μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνή, ϕ ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησεν. νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ. ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ μανθάνουσιν περιερχόμεναι τὰς οἰκίας. οὐ μόνον δὲ ἀργαὶ, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περίεργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ, λοιδορίας χάριν.

ἤδη

in ſermone, in conuerſatione, in dilectione, in ſpiritu, in fide, in puritate. Donec uenero attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Ne neglexeris qd̄ in te eſt donū, qd̄ datū eſt tibi per ꝓphetiā cū impoſitione manuū, autoritate ſacerdotij. Hæc exerce, in his eſto, ut tuus ꝓfectus manifeſtus ſit in oīb⁹. Attende tibiꝑſi & doctrinæ. perſiſte in his. Nam id ſi feceris, teipſum ſeruabis, & eos qui te audierint.

Seniorē ne ſæuius obiurges, ſed adhor V
tare ut patrē, iuniores ut fratres, mulieres natu grandiores ut matres, iuniores ut ſorores cū omni caſtitate. Viduas honora, quæ uere uiduæ ſunt. Q; ſi qua uidua liberos aut nepotes habet, diſcant primū ꝓpriam domū pie tractare, & uicem rependere maiorib⁹. Hoc em̄ eſt honeſtū & acceptū corā deo. Porrò quæ uere uidua eſt ac deſolata, ſperat in deo, & perſeuerat in obſecrationibus ac precationibus noctu dieꝙ. Porrò quæ in delitijs uerſat', ea uiuēs mortua eſt. Et hæc præcipe, ut irreprehēſibiles ſint. Q; ſi qua ſuis & maxime familiarib⁹ nō ꝓuidet, fidem abnegauit, & eſt infideli deterior. Vidua allegat' non minor annis ſexaginta, quæ fuerit uni⁹ uiri uxor, in operib⁹ bonis hominū teſtimonio cōprobata, ſi filios educauit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſctōrū pedes lauit, ſi afflictis ſubminiſtrauit, ſi in oī opere bono fuit aſſidua. Porrò iuniores uiduas reiice. cū em̄ laſciuire cœperint aduerſus Chriſtū, nubere uolūt, habētes cōdemnationē, ꝙ primā fidē reiecerint. ſimul aūt & ocioſæ diſcūt circūire domos. Imò nō ſolū ocioſæ, uerūetiā garrulæ & curioſæ, loquētes q̄ nō oportet. Volo igitur iuniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullā occaſionē dare aduerſario, ut habeat maledicēdi cauſā.

Iam

ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν, ὀπίσω τοῦ σατανᾶ. εἴτις πιστὸς, ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ. λέγει γὰρ ἡ γραφὴ, βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις, καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις. σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ' οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύανται.

Ne portas bibas aquã

ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς ἀξίους ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται. οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ καταφρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι καὶ ἀγαπητοί, οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει. εἴτις ἑτεροδιδασκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ, τετύφωται, μηδὲν ἐπισάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονηραί. παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀλη-

θείας

Iam eẽ nõnullæ deflexerũt, secutæ satanam. Q; si quis fidelis, aut si qua fidelis habet uiduas, suppeditet illis, & nõ oneretur ecclesia: ut ijs quæ uere uiduæ sunt, suppetat. Qui bñ præsunt presbyteri, duplici honore digni habeant, maxime ij, qui laborant in sermone & doctrina. Dicit eẽ scriptura: Boui trituranti non obligabis os. &, Dignꝰ est operariꝰ mercede sua. Aduersus presbyterũ accusationẽ ne admiseris, nisi sub duobꝰ aut tribꝰ testibus. Eos qui peccant, corã oẽibꝰ argue: ut & cæteri timorẽ habeant. Obtestor in cõspectu dei & dñi Iesu Christi & electorum angelorũ, ut hæc serues sine præcipitatione iudicij, nihil faciẽs iuxta ꝓpensionem animi. Manus cito ne cui imponas, neq; cõmunices peccatis alienis. Temetipsum purum serua. Ne posthac bibas aquã, sed uino paululo utere ꝓpter stomachũ tuũ, & crebras tuas infirmitates. Quorũdã hoim peccata ante manifesta sunt, præcedẽtia ad iudiciũ, q̃sdã uero & subsequunt. Consimiliter & bona opera prius manifesta sunt, & ea quæ secus habent, occultari nõ possunt. Quicũq; sub VI iugo sunt serui, suos dños omni honore dignos ducant, ne nomẽ dei & doctrina male audiat. Qui ỹo fideles habẽt dños, ne cõtemnant, qđ fratres sint, sed magis inseruiant, qđ fideles sint ac dilecti, qui beneficẽtiæ participes sunt. Hæc doce & exhortare. Si quis diuersam sequit doctrinã, & nõ accedit sanis sermonibꝰ dñi nostri Iesu Christi, & ei quæ scd'm pietatem est doctrinæ, is inflatꝰ est, nihil sciẽs, sed insaniens circa quæstiones ac disputationũ pugnas, ex quibus nascit inuidia, cõtentio, maledicẽtia, suspiciones malæ, superuacaneæ cõflictationes hominum mẽte corruptorũ, & quibꝰ adẽpta est ueritas,

θείας, νομιζόντων πορισμόν εἶναι τὴν εὐσέβειαν. ἀφίσασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Εστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας. οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἐξενεγκεῖν τι δυνάμεθα, ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν. ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι, ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναις πολλαῖς. Σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ, ταῦτα φεύγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα, ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ ποντίου πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων, μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον, ἀμήν. τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε, μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ τῷ ζῶντι τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον

ritas, qui existimant quæstum esse pietatem. Seiungere ab ijs qui eiusmodi sunt. Est autem quæstus magnus, pietas cum animo sua sorte cõtento. Nihil em̃ intulimus in mundum, uidelicet nec efferre quicq̃ possumus: sed habentes alimẽta, & quibus tegamur, his contenti erimus. Cæterum qui uolunt ditescere, incidunt in tentationẽ, & laqueum, & cupiditates multas, stultas, ac noxias, quæ demergunt homines in exitium & interitum. Siquidem radix omnium malorum est studium pecuniæ, quam quidam dum appetunt, aberrauerunt à fide, & seipsos implicuerunt doloribus multis. Tu uero homo dei, ista fuge. sectare autem iustitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. certa bonum certamen fidei. apprehende uitam æternã, ad quã & uocatus es, & professus es bonam professionẽ coram multis testibus. Præcipio tibi in conspectu dei, qui uiuificat omnia, & Iesu Christi, qui testatam fecit sub Pontio Pilato bonã professionem, ut serues præceptum, immaculatus, irreprehensibilis, usq; ad apparitionem domini nostri Iesu Christi, quã temporibus suis ostensurus est ille beatus & solus princeps, rex regnantiũ, & dñs dominantium, qui solus habet immortalitatẽ, lucem habitans inaccessam, quem uidit nemo hominum, neq; uidere potest, cui honor & imperium sempiternũ, amen. His qui diuites sunt in præsenti sæculo præcipe, ne elato sint animo, neq; spem ponant in diuitijs incertis, sed in deo uiuente: qui præbet nobis omnia affatim ad fruendum, ut bene faciant, ut diuites sint operibus bonis, ut faciles sint ad impartiendũ, libenter cõmunicantes, recondentes sibijpsis fundamẽtum bonum in

Q posterum,

τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωντι καὶ αἰωνίου ζωῆς. ὦ τιμόθεε τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις καὶ ψευδωνύμου γνώσεως, ἥν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν ἠστόχησαν. Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν.

posterum, ut apprehendant æternam uitam. O Timothee depositum serua, deuitans prophanas uocum inanitates, & oppositiones falso nominatæ scientiæ, quã nõnulli profitẽtes, circa fidem aberrauerunt. Gratia sit tecum, Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις φρυγίας καὶ πακατϊανῆς.

Missa fuit ex Laodicea, quæ est Metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει πάλιν ἀπὸ ῥώμης. ἡ δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς ἄυτη. τῶν συναποδημούντων τοῦ παύλῳ κατελειψάντων αὐτὸν, βουλόμενος αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἐλθεῖν τιμόθεον πρὸς αὐτὸν, γράφει τὴν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν σημαίνει ἑαυτὸν μνημονεύειν αὐτοῦ τὸ καὶ εὐλαβείας, καὶ τῆς τῶν προγόνων αὐτοῦ πίστεως. ἔπειτα δηλῶν, ὅτι οἱ ἀπὸ ἀσίας, ὧν ἐστὶ φρύγελος καὶ ἑρμογένης, ἀπεστράφησαν αὐτὸν, ὁρῶντες αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις. μόνῳ δὲ ὀνησιφόρῳ μαρτυρεῖ σπουδὴν, καὶ τοῦτον ἀπεδέξατο, ἐλθόντα εἰς τὴν ῥώμην, καὶ προσμείναντα αὐτῷ. παραγγέλλει δὲ αὐτὸν παραιτεῖσθαι τὰς μωρὰς ζητήσεις, διὰ τὸ ἐξ αὐτῶν γεννᾶσθαι μάχας. καὶ γὰρ ὑμέναιος καὶ φιλητὸς οὕτως ἐκτραπέντες, πρέβησαν τὴν ἀλήθειαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καί τινας ἀνατρέπουσι. μᾶλλον οὖν παραινεῖ αὐτῷ προσέχειν ἑαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ, καὶ εἰδέναι μὲν, ὅτι ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἔσονται οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, καὶ φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι. προβλέποντα δὲ ταῦτα, ἀσφαλίζεσθαι τοὺς λαοὺς, μή τις ἐξ αὐτῶν ἀπατηθῇ, καὶ εἰς τὰ ἤθη, καὶ εἰς τὴν καὶ διδασκαλίας ἀκρίβειαν πολλὰ προτρεψάμενος αὐτὸν, καὶ σημάνας τὸν καιρὸν καὶ ἀναλύσεως αὐτοῦ ἐνστῆναι, καὶ μέλλειν σπένδεσθαι καὶ μαρτυρεῖν, ἐνετείλατο αὐτοῦ ἐλθεῖν πρὸς αὐτὸν ταχέως, κομίζοντα τὸν φαιλόνην καὶ τὰ βιβλία. παρῄνεσε δὲ αὐτῷ ἀλέξανδρον τὸν χαλκέα φυλάττεσθαι, ὡς πολλὰ κακὰ ἐνδειξάμενον αὐτῷ, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD TIMOTHEVM SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

QVoniam in superiori epistola spem sui reditꝰ fecerat Timotheo, apud Ephesios agenti, nec fuit eius præstandi facultas, quod Rhomæ in uinculis haberetur, literis eum confirmat, ne persecutionũ procellis deijciatur, sed suo exemplo animum ad martyrium præparet. Instare enim tempora periculosa ob quosdam, pietatis prætextu ueram pietatem subuertentes: itaq; sese iactantes, quasi in uerbis sit Christiana religio, ac non potius in animi puritate. Deinde testatus, imminere diem obitus sui, seq; iam à plerisq; destitutum: iubet, ut Timotheus unà cum Marco propere ad se Rhomã ueniat. Scripsit Rhomæ, cum iterum ad Neronis tribunal sisteretur. FINIS.

ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ. Χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. Χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χαρᾶς πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις ἐνῴκησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητέρι σου Εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σε, ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ ἔστιν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμεως, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ, τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν θεοῦ τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων, φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργή-

PAVLI APOSTOLI AD TIMOTHEVM EPISTOLA SECVNDA.

Paulus apostolus Iesu Christi, per uoluntatem dei, secũdum promissionem uitæ, quæ est in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio. Gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu domino nostro. Gratiam habeo deo, cui seruio à maioribus cum pura conscientia, quod citra ullam intermissionem faciam de te mentionem in precationibus meis noctu dieq; deprecans te uidere, memor tuarum lachrymarũ, ut gaudio replear, ubi cõmonefactus fuero eius, quæ est in te non simulatæ fidei, quæ habitauit primum in auia tua Loide, & matre tua Eunica. certum autẽ scio, qd' in te quoq;. Quam ob causam cõmonefacio te, ut suscites donũ dei, qd' est in te per impositionẽ manuũ mearũ. Nõ enim dedit nobis deus spiritũ timiditatis, sed potentiæ ac dilectionis & sobrietatis. Ne igit' te pudeat testimonij dñi nostri, neq; te pudeat mei, qui sum uinctus illius, sed esto particeps afflictionum euangelij iuxta potẽtiã dei, qui saluos fecit nos, & uocauit uocatiõe sancta, non scd'm opera nostra, sed scd'm suum propositũ & gratiã, quæ data quidẽ est nobis per Christũ Iesum ante tempora æterna, sed palam facta est nunc per apparitionẽ saluatoris nostri Iesu Christi,

καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν δῖὰ τοῦ εὐαγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν, δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι. οἶδα γὰρ, ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνατός ἐστι τὴν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ. τὴν καλὴν παρακαταθήκην φύλαξον δῖὰ πνεύματος ἁγίου, τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστράφησάν με πάντες οἱ ἐν τῇ ἀσίᾳ, ὧν ἐστι φύγελος καὶ ἑρμογένης. δώῃ ἔλεος ὁ κύριος τοῦ ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη, ἀλλὰ γενόμενος ἐν ῥώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε. δώῃ αὐτοῦ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν ἐφέσῳ δῖηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

Σὺ οὖν τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι, τῇ ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ δῖὰ πολλῶν μαρτύρων. ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, καὶ ἑτέρους διδάξαι. σὺ οὖν κακοπάθησον, ὡς καλὸς στρατιώτης Ιησοῦ Χριστοῦ. οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τοῦ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ. Εὰν δὲ καὶ ἀθλῇ τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω. δώῃ γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι. Μνημόνευε, Ιησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος. ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται. δῖὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω δῖὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι, τῆς ἐν Χριστῷ Ιησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. εἰ γὰρ συναπεθά-

qui mortē quidē aboleuit, uitam autē in lucē produxit, ac immortalitatē per euangelium, in qd' positus sum ego præco & apostolus, ac doctor gentiū, quā ob causam & hæc patior, attamē non erubesco. Noui em̄ certusq; sum, ꝙ is cui credidi, potens sit depositū meū custodire in illū diem. Formā habeto sanorū sermonū, q̄s à me audisti cū fide & charitate, quæ est in Christo Iesu. Egregium depositū seruato per spiritū sanctū, qui inhabitat in nobis. Nosti hoc, qd' auersati fuerint me omnes, qui sunt in Asia, quorum est Phygelus & Hermogenes. Det misericordiam dn̄s Onesiphori familiæ, qm̄ sæpe me refocillauit, & catenā meam nō erubuit: sed cū esset Rhomæ, studiosius quæsiuit me, & inuenit. Det ei dn̄s, ut inueniat misericordiā apud dn̄m in die illo. Et in q̄ multis Ephesi ministrauerit, meli⁹ tu nosti. Tu igit' fili mi, fortis esto II
in gratia, quæ est per Christū Iesum, & in his, quæ audisti à me ꝑ multos testes. Hæc cōmenda fidelibus hominibus, qui erunt idonei, ut alios quoq; doceant. Tu igitur feras afflictionem, ut bonus miles Iesu Christi. Nemo qui militat, implicat' uitæ negocijs, ut ei qui se in militiā delegit, placeat. Q; si certet etiam aliquis, nō coronatur, nisi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primū de fructibus percipere. Cogita quæ dico. Det enim tibi dn̄s in omnibus intellectum: Memento, Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine Dauid, secundum euangeliū meum, in quo malis affligor, quasi facinorosus usq; ad uincula. At sermo dei nō fuit uinctus. Propterea om̄ia suffero propter electos, ut & ipsi salutem cōsequant', quæ est in Christo Iesu, cum gloria æterna. Certus sermo. Nam si cōmortui

συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν. εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν. εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρνήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει, ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα ὑπομίμνησκε, διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυρίου, μὴ λογομαχεῖν, ἐπὶ οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυτὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περιΐστασο. ἐπὶ πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει. ὧν ἐστιν ὑμέναιος καὶ φιλητός, οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγῖδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινα, καὶ ἃ μὲν εἰς τιμήν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τιμὴν ἡγιασμένον, εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε. δίωκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μετὰ τῶν ἐπικαλουμένων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι, παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μή ποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. ἔσονται γὰρ

cõmortui sumus,& cõuiuemus.si sufferimus,& conregnabimus: si negamus, & ille negabit nos.si increduli sumus,ille fidelis manet,negare seipsum non potest. Hæc admone,contestans coram dño,ne uerborũ pugnas sequant̃,ad nullam utilitatem, ad subuersionẽ audiẽtiũ.Stude teipsum probatũ exhibere deo,operariũ nõ erubescẽdum, recte secantẽ sermonẽ ueritatis. Cæterũ ꝓphanas uocũ inanitates prætermittito.ad maiorẽ em̃ proficient impietatẽ:& sermo illorũ, ut cancer morbus,pastionẽ habebit.quorũ de numero est Hymenæus,& Philetus,q circa ueritatẽ aberrarũt, dicẽtes,resurrectionẽ iam esse factam, & subuertũt quorundã fidem.Solidum tamen fundamentũ dei stat,habẽs signaculum hoc: Nouit dñs, qui sint sui,& discedat ab iniquitate omnis,qui nominat nomẽ Christi. Cæterũ in magna domo non tantum sunt uasa aurea & argẽtea,uerumetiã lignea, ac testacea,& alia quidẽ in honorẽ, alia uero in cõtumeliam.Si quis igitur expurgarit seipsum ab his, erit uas in honorẽ sanctificatum,accõmodum usibus domini, ad omne opus bonũ præparatũ. Iuueniles autem cõcupiscentias fuge, sectare uero iusticiam,fidem,charitatẽ, pacem, cũ his qui inuocant dñm ex puro corde. Stultas autẽ & ineruditas quæstiones respue, sciens, eas parere pugnas.Porrò seruum domini non oportet pugnare,sed placidum esse erga omnes,propẽsum ad docendum,tolerantẽ malos cum mansuetudine,erudientẽ eos qui obsistunt,si quando det illis deus pœnitentiã ad agnoscendum ueritatẽ, & resipiscant è diaboli laqueo,capti ab eo ad ipsius uoluntatẽ.

Illud autẽ scito,quod in extremis diebus instabunt tẽpora periculosa. Erunt enim III

γαρ̀ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι, ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπετεῖς, τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι, καὶ τούτους ἀποτρέπου. ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἁμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσῇ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθίστανται τῇ ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν, ἀλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον. ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ, τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων με ἐρρύσατο ὁ κύριος· καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ, ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν

eñ homines ſui amantes, auari, faſtuoſi, ſuperbi, maledici, parẽtibus immorigeri, ingrati, impij, carentes affectu, neſcij fœderis, calumniatores, intemperantes, immites, negligentes bonorum, proditores præcipites, inflati, uoluptatũ amantes, potius q̃ amantes dei, habentes formam pietatis, ſed qui uim eius abnegarint. Et iſtos auerſare. ex his enim ſunt qui ſubeunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur concupiſcentijs uarijs, ſemper diſcentes, nec unq̃ ad cognitionem ueritatis uenire ualentes. Quẽadmodũ autẽ Iannes & Iambres reſiſtebant Moyſi, ita & hi reſiſtunt ueritati, homines mente corrupti, reprobi circa fidem, ſed nõ proficient amplius. Siquidẽ amentia iſtorũ euidens erit omnibus, quẽadmodum & illorũ fuit. Tu v̄o aſſectatus es doctrinã meam, inſtitutionẽ, ꝓpoſitũ, fidem, lenitatem, charitatẽ, patientiã, perſecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconij, Lyſtris, quas perſecutiones ſuſtinuerim. Et ex omnibus eripuit me dñs, ſed & omnes, qui uolunt pie uiuere in Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Porrò mali homines, & impoſtores proficient in peius, dum & in errorẽ adducunt & errant ipſi. At tu perſiſtito in his quæ didiciſti, & quæ tibi concredita ſunt, ſciens à quo didiceris, & q̄ à puero ſacras literas noueris, quæ te poſſunt erudítum reddere ad ſalutẽ per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionẽ, ad correctionẽ, ad inſtitutionem, quæ eſt in iuſticia, ut integer ſit dei homo, ad omne opus bonum apparatus. Obteſtor igitur ego coram deo, & domino Ieſu Chriſto, qui iudicaturus IIII

κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. κήρυξον τὸν λόγον. ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως. ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ. ἔσται γὰρ καιρός, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα. λοιπὸν ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ. σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δημᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην. Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν. Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ, ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον. τὸν φαιλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο, ἀποδώσει αὐτῷ ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέροις λόγοις. Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμπαρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον. μὴ αὐτοῖς λογισθείη, ὁ δὲ κύριός μοι παρέστη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐρρύσθην

turus est uiuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo. prædica sermonem, insta tempestiue, intempestiue. argue, increpa. exhortare cum omni lenitate & doctrina. Nam erit tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed iuxta concupiscentias suas coaceruabunt sibi doctores, ij quibus pruriunt aures, & à ueritate quidem aures auertent, ad fabulas uero conuertentur. At tu uigila in omnibus, obdura in afflictionibus, opus perage euangelistæ, ministerium tuum ad plenum probatum reddito. Nam ipse iam immolor, & tempus meæ resolutionis instat. Certamẽ bonum decertaui, cursum consumaui, fidem seruaui. Quod superest, reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi dominus in illo die, qui est iustus iudex, non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum ipsius. Da operam, ut uenias ad me cito. Nam Demas me reliquit, amplexus præsens sæculum, & profectus est Thessalonicam, Crescẽs in Galatiam, Titus in Dalmatiam. Lucas mecum est solus. Marcum assumptum adducito unà tecum, est enim mihi perutilis ad ministerium. Porrò Tychicum misi Ephesum. Penulam quam reliqui Troade apud Carpum, cum uenies apporta, & libros, maxime autem membranas. Alexander faber ærarius multis malis me affecit, reddat illi dominus iuxta facta sua, quem & tu caue. Vehementer enim restitit sermonibus nostris. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt. Ne illis imputetur, sed dominus mihi adfuit, & confortauit me, ut per me præconium expleretur, & audirent omnes gentes, &

ἐῤῥύσθην ἐκ στόματος λέοντος, καὶ ῥύσεται με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀσπάσαι Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ τὸν τοῦ Ὀνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ, Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπούδασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὔβουλος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύματός σου. ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

ereptus fui ex ore leonis, & eripiet me dominus ab omni facto malo, seruabitq; in regnum suum cœleste, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen. Saluta Priscam & Aquilam, & Onesiphori familiam. Erastus mansit Corinthi, Trophimum autem reliqui in Mileto languentem. Da operam, ut uenias ante hyemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Gratia uobiscum. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης ἡ πρὸς Τιμόθεον δευτέρα, ὅτε παρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέρωνι ἐκ δευτέρου πάλιν.

Scripta è Rhoma ad Timotheum secunda, cum Paulus iterum sisteret Cæsari Neroni.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΠΑΥΛΟΥ.

Ἄττην ἐπιστέλλει ἀπὸ Νικοπόλεως, ἐκεῖ γὰρ παρεχείμαζεν, ἡ δὲ πρόφασις αὐτῷ ἐπιστολῆς ἄυτη. εἰς μὲν τὴν κρήτην ἀπέλιπε τὸν Τίτον, ἵνα κατασήσῃ κατὰ πόλεις κληρικούς. πολλῶν δὲ ὄντων ἐκεῖ τὴν ἐπιχειροῦντων προφάσει τοῦ νόμου ἀπατᾶν τοὺς λαούς, μεθ' ὃ μαθὼν ὁ Παῦλος γράφει. καὶ πρῶτον μὲν εὐχαριστῶν τῷ θεῷ διὰ τὴν αὐτοῦ εὐλάβειαν, σημαίνει τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν μὴ νεωτέραν εἶναι, ἀλλ' ἐξ αἰῶνος ἡτοιμάσθαι καὶ ἐπηγγέλθαι παρὰ τοῦ θεοῦ ταύτην. ἔπειτα περὶ τῆς κατασάσεως τῶν κληρικῶν καὶ τούτων διδάσκει, πῶς, καὶ ὁποίους αὐτοὺς εἶναι δεῖ. καὶ ἐπιτιμᾷ δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ τοῖς ἀντιλέγουσι τῇ ὑγιαινούσῃ πίστει, μάλισα δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς. εἰδέναι τε τοὺς κρήτας, ὅτι ἀργοί εἰσι, καὶ χρήζουσιν ἐπιτιμίας. διδάξας δὲ πάντα τὰ βρώματα καθαρὰ εἶναι τοῖς καθαροῖς, καὶ ὁποίας εἶναι δεῖ τὰς πρεσβύτιδας τὰς ὀφειλούσας σωφρονίζειν τὰς νέας. παραινεῖ πῶς δεῖ καὶ τοὺς δούλους τοῖς ἰδίοις δεσπόταις ὑπηρετεῖν. καὶ τέλος ὑπομνήσας, ὅτι ἡ τοῦ σωτῆρος χάρις οὐκ ἐξ ἔργων ἡμᾶς ἐδικαίωσεν, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ φιλανθρωπίᾳ, καὶ παραγγείλας τὰς νομικὰς μάχας ἐκτρέπεσθαι ὡς ἀνεχωτάτους, δηλοῖ αὐτῷ, μετὰ τὸ πέμψαι πρὸς αὐτὸν Ἀρτεμᾶν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς αὐτόν. ὡνετείλατό τε αὐτῷ ὅσε διδάσκειν, καὶ τοὺς αὐτοῦ καλῶν ἔργων προΐσασθαι. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epistolam

IN EPISTOLAM AD TITVM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

TItum discipulum suũ ac filij loco habitũ, ob eximias dotes insulæ nobilissimæ Cretæ præfecerat apostolus, & illinc abiens, archiepiscopum consecrarat. Huic scribit ex urbe Nicopoli, quæ est in Actiaco littore, rebus, ut apparet, adhuc tranquillioribus. siquidem afflictionum aut persecutionum nulla mentio. Monet autem, ut quod ipse apud Cretenses cœperat, consummet absoluatq́, & per singulas ciuitates, quas centum habuisse memoratur ea insula, episcopos instituat, quos & presbyteros uocat, idonei episcopi formam præscribens. Et quoniã huc quoq; penetrarant pseudapostoli, qui Iudaismũ suum omnibus ingerebant, animat eum, ut eos fortiter reijciat ac refutet. Deinde personarum & ætatum præscribit officia, quemadmodum Timotheo præscribit: illud addens, ne quisquam Christianæ religionis prætextu principibus aut magistratibus resisteret, suo fungentibus officio, quamuis essent à Christi fide alieni, quin magis eos leniter ferendos, siquando forte, uolente deo, & illi resipiscant. Postremo iubet, Titum ad se uenire Nicopolim, sed non priusq́ Paulus Artemiam aut Tychicũ illuc misisset, ne Cretenses destituti uiderent episcopi solatio. FINIS.

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ ἰησοῦ χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας, τὴν κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων. ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν. χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ

EPISTOLA PAVLI AD TITVM.

PAulus seruus dei, apostolus autẽ Iesu Christi iuxta fidem electorum dei, & agnitionẽ ueritatis, quæ est secundum pietatem in spe uitæ æternæ, quam promisit is, qui mentiri nescit deus ante tempora æterna. Patefecit autem temporibus suis sermonem suum per prædicationem, quæ cõmissa est mihi secũdm delegationẽ seruatoris nostri dei, Tito germano filio iuxta cõmunẽ fidem. Gratia, misericordia, pax à deo

ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. εἴ τις ἔστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ, ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. εἰσὶ γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, καὶ ματαιολόγοι, καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ αἰσχροῦ κέρδους χάριν. εἶπέ τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης. κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, μὴ προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων, ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς. τοῖς δὲ μεμιαμμένοις, καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ μεμίανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

Σὺ δὲ λάλει, ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ. πρεσβύτας, νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως, ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους, ἵνα σωφρονίζωσι τὰς

νέας

à deo patre,& dño Iesu Christo seruatore nostro. Huius rei gratia reliqui te in Creta,ut quæ desunt,pergas corrigere,& constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinaram. Si quis est inculpatus unius uxoris uir,liberos habens fideles,non obnoxios crimini luxus, aut qui nõ sint intractabiles. Oportet em̃ episcopum inculpatũ esse, tanq̃ dei dispensatorem,nõ præfractũ, nõ iracundum, nõ uinosum,nõ percussorẽ,nõ turpiter lucro deditũ,sed hospitalem,bonarũ rerũ studiosum,sobriũ,iustum,pium,tẽperantẽ, tenacẽ eius qui secũm doctrinã est,fidelis sermonis,ut potens sit etiã exhortari per doctrinã sanam, & cõtradicẽtes conuincere. Sunt em̃ multi intractabiles,& uaniloqui,& mentiũ seductores:maxime ij qui sunt ex circumcisione, quib9 oportet obturare os,qui totas domos subuertũt, docẽtes,quæ nõ oportet,turpis lucri gratia. Dixit quidã ex istis, proprius ipsorũ propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, uentres pigri.testimonium hoc est uerum. Quam ob causam redarguito illos seueriter, ut sani sint in fide, nõ attẽdentes Iudaicis fabulis,& præceptis hominum, auersantium ueritatem. Omnia quidem pura puris. Porrò pollutis & infidelibus nihil est purum, sed polluta est illorum & mens & cõscientia. Deum profitentur se scire, cæterũ factis negant,cum sint abominabiles,& immorigeri,& ad omne opus bonum reprobi.

Tu uero loquere, quæ decent sanam doctrinam. Senes,ut sobrij sint, graues, modesti, sani fide, charitate, patientia. Anus itidem, ut in habitu sint, qui religionem deceat,non calumniatrices, non uino multo seruientes, ut honesta doceant, quo possint modestas reddere adolescentulas,

νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθάς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον. Δούλους ἰδίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. μηδείς σου περιφρονείτω.

Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς, ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἑτοίμους εἶναι, μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες ἀλλήλους. ὅτε δὲ ἡ χρηστότης, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς

adoleſcentulas, ut maritos ſuos díligant, ut líberos ament, ut ſobriæ ſint, puræ, domus cuſtodes, bonæ, ſubditæ ſuis uiris, ne ſermo dei male audiat. Adoleſcentes cõſimiliter adhortare, ut ſobrij ſint, ſuper omnia temetipſum præbẽs formam bonorum operũ in doctrina, integritatem, grauitatẽ, ſermonẽ ſanum, irreprehenſibilem: ut is qui repugnat rubore ſuffundatur, nihil habens, quod de uobis dicat mali. Seruos hortare, ut ſuis dominis pareant, in omnibus illis placeant, non reſponſatores, non ſuffurantes, ſed fidem omnẽ oſtendentes bonam, ut doctrinã ſeruatoris noſtri dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei, ſalutifera omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegata impietate & mundanis cõcupiſcentijs, ſobrie & iuſte & pie uiuamꝰ in præſenti ſæculo, expectantes beatã illam ſpem, & apparitionẽ gloriæ magni dei, & ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum ꝓ nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & puríficaret ſibi ipſi populũ peculiarem, ſectatorẽ bonorũ operum. Hæc loquere, & hortare, & argue cum omni præcipiendi ſtudio. Nemo te deſpiciat. Admoneto illos, ut principatibus ac poteſtatibus ſubditi ſint, ut magiſtratibus pareant, ut ad omne opus bonum ſint parati, ne de quoquam maledicant, ne ſint pugnaces ſed humani, omnem exhibentes manſuetudinẽ erga omnes homines. Nam eramus quondã & nos ſtulti, inobedientes, errantes, ſeruientes deſyderijs ac uoluptatibus uarijs, in malitia & inuidia degentes, odioſi, inuicem odio proſequentes. At poſtquam bonitas, & erga homines amor apparuit ſeruatoris noſtri dei, non ex operibus quæ ſunt in iuſtitia, quæ faciebamus nos,

Nemo te deſpi

III

ἡμᾶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενόμεθα, κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος. περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προΐστασθαι οἱ πεπιστευκότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς παραιτοῦ. εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. μανθανέτωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπάζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis, ac renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in nos opulente, per Ieſum Chriſtum ſeruatorē noſtrū, ut iuſtificati illius gratia, hæredes efficeremur iuxta ſpem uitæ æternæ. Indubitatus ſermo. De his uolo ut confirmes, quo ſolliciti ſint, ut bonis operibus præſint qui crediderunt deo. Hæc enim ſunt honeſta & utilia hominibus. Stultas autē quæſtiones, & genealogias, & cōtentiones, ac pugnas legales omitte. ſunt enim inutiles & ſuperuacaneæ. Sectarū autorē hominem poſt unam & alteram admonitionem fuge, ſciens, qd' euerſus ſit, qui eiuſmodi eſt, & peccet per ſe damnatus. Cum autem miſero Arteman ad te, aut Tychicum, da operam, ut uenias ad me Nicopolim, nam illic decreui hybernare. Zenam legiſperitū & Apollo ſtudioſe deducito, ne quid illis deſit. Diſcant autē & noſtri, bonis operibus præeſſe, ad neceſſarios uſus, ut non ſint infrugiferi. Saluta te, qui mecum ſunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

Ἐγράφη ἐκ Νικοπόλεως τῆς Μακεδονίας.

Scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

Αὐτὸν ἐπισέλλει ἀπὸ ῥώμης, ἡ δὲ πρόφασις τῆς ἐπιστολῆς αὕτη. Ὀνήσιμος ὁ οἰκέτης Φιλήμονος ἔφυγε, καὶ ἀπελθὼν πρὸς τὸν ἀπόστολον, κατηχήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ γέγονεν αὐτῷ χρήσιμος εἰς διακονίαν. περὶ τούτου τοίνυν γράφει Φιλήμονι, παρατιθέμενος αὐτῷ τὸν Ὀνήσιμον, ἵνα προσέχῃ αὐτῷ γνησίως, καὶ μηκέτι ἔχῃ αὐτὸν ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὡς ἀδελφόν. προετρέψατο δὲ αὐτὸν καὶ ξενίαν αὐτῷ ἑτοιμάσαι, ἵνα ἐὰν ἔλθῃ, εὕρῃ παρ' αὐτῷ μένειν. καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

In epiſtolam

IN EPISTOLAM AD PHILEMONEM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

GRæci tradunt, hunc Philemonē genere Phrygem fuiſſe: quam nationem intractabilem ac ſeruilem eſſe, uel Græco prouerbio iactatū eſt: Phryx plagis emendatur. Quem tamē Paulus ob pietatē & officia in ſanctos, inter præcipuos habuit amicos. Huius ſeruus Oneſimꝰ Rhomam profugerat nō ſine furto, quod ferè ſerui ſolent. Illic audito Paulo, qui tum in uinculis erat, euangelicam doctrinā amplexus eſt, ac Paulo ſeruiuit in carcere. Verum ne quid herus ob ſerui fugam animo cruciaret, remittit eum: ſed miro ſtudio miracꝫ ciuilitate ſeruum & fugitiuum & compilatorem domino reconcilians, ſe interim ſponſorem offerens, depenſurus, ſi quid ille ſuppilaſſet in fuga. Scribit enim è uinculis per dictum Oneſimum, quem & filium uocat. FINIS.

ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΑΥΛΟΥ.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος Χριστοῦ Ιησοῦ καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς Φιλήμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ συνεργῷ ἡμῶν, καὶ Ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, & κυρίου Ιησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀκούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ιησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ιησοῦν. χάριν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν καὶ παράκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπέπαυται διὰ σοῦ ἀδελφέ. διὸ πολλὴν

AD PHILEMONEM EPISTOLA PAVLI.

PAulus uinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater, Philemoni dilecto & collegæ noſtro, & Apphiæ dilectæ, & Archippo commilitoni noſtro, & quæ domi tuæ eſt, congregationi. Gratia uobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo, ſemper mentionem tui faciens in precibus meis, cum audiam tuam charitatē ac fidem, quam habes erga dominum Ieſum, & erga omnes ſanctos, ut communicatio fidei tuæ efficax fiat in agnitione omnis boni, quod eſt in uobis erga Chriſtum Ieſum. Gaudium enim habemus multum, & conſolationem in dilectione tua, quod uiſcera ſanctorum refocillata ſunt per te frater. Quapropter quamuis mul-

πολλὰ ἐν Χριστῷ παῤῥησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον, διὰ τὴν ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὤν, ὡς Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον, τόν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὔχρηστον, ὃν ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτόν, τοῦτ' ἔστι, τὰ ἐμὰ σπλάγχνα προσλαβοῦ, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπέρ σου μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τοῦτο ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχῃς, οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητόν, μάλιστα ἐμοί, πόσῳ δὲ μᾶλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; εἰ οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλόγα. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι προσοφείλεις. ναί ἀδελφέ. ἐγώ σου ὀναίμην ἐν κυρίῳ. ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι. εἰδὼς, ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν. ἐλπίζω γὰρ, ὅτι διὰ τῶν προσευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. Ἀσπάζονταί σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί μου. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

tam in Christo fiduciam habeam iniungendi tibi, id quod officij tui erat, tamen propter charitatē potius rogo, cum talis sim, nempe Paulus senex, nunc autē etiā uinctus Iesu Christi. Rogo autē p filio meo, quē genui in uinculis meis, Onesimo, quondā tibi inutili, nunc uero tibi & mihi perutili, quē remisi. Tu autē eum, hoc est, uiscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, ut p te mihi ministraret mihi in uinculis euāgelij, sed absq; tua sentētia nihil uolui facere, ne uelut ex necessitate bonū tuum esset, sed sponte neum. Nam ꝓpterea forsitan secessit ad tempus, ut æternū eum reciperes, nō iam ut seruū, sed supra seruum, nempe fratrē dilectū, maxime mihi, quanto autē magis tibi, & in carne, & in dño? Si igit̄ me habes cōsortē, suscipe illū tanq; me. Q; si quid læsit te, aut debet, hoc mihi imputato. Ego Paulus scripsi mea manu. Ego depēdam. ut ne dicam, qd̄ etiā teipsum mihi insuper debes. Etiam frater. Ego te fruar in dño. Refocilla mea uiscera in domino. Confisus de obedientia tua scripsi tibi. sciens, qd̄ etiā ultra q̄ dico, facturus sis. Simul autē etiā præpara mihi hospitium. Spero em̄, qd̄ auxilio precum uestrarū donabor uobis. Salutant te Epaphras cōcaptiuus meus in Christo Iesu, Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adiutores mei. Gratia domini nostri Iesu Christi sit cū spiritu uestro. Amen.

Ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Ὀνησίμου δικέτου.

Missa fuit è Rhoma per Onesimum seruum.

Ὑπόθεσις

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπισέλλει ἀπὸ Ἰταλίας, ἡ δὲ προφασις ἡ ἐπιστολῆς αὕτη, ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ζηλωταὶ ὄντες τοῦ νόμου καὶ τοῖς σκιαῖς, διὰ τοῦτο ὁ ἀπόστολος παῦλος διδάσκαλος ἐθνῶν γενόμενος, καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἀποσταλεὶς, κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον. γράψας πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, γράφει λοιπὸν καὶ τοῖς ἐκ περιτομῆς πιστεύσασιν ἑβραίοις ἀποστακτικὴν ταύτην ἐπιστολὴν, περὶ τοῦ χριστοῦ παρουσίας, καὶ τοῦ πεπαῦσθαι τὴν σκιὰν τοῦ νόμου. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδείκνυσι τοὺς προφήτας ἀπεστάλθαι, ἵνα περὶ τοῦ σωτῆρος ἀπαγγείλωσι, καὶ μεταὐτοὺς αὐτὸς ἔλθῃ, δοῦλος πεῖναι τοὺς προφήτας, καὶ μείωτὰς ἢ αὐτοῦ παρουσίας, αὐτὸν δὲ τὸν χριστὸν ὑὸν εἶναι θεοῦ, διὰ οὗ τὰ πάντα γέγονεν. καὶ ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ ἔδει ἄνθρωπον γενέσθαι, ἵνα διὰ τοῦ σώματος αὐτοῦ θυσίας καταργήσῃ τὸν θάνατον, οὐ γὰρ διὰ αἵματος μόσχου, ἢ τράγου, ἀλλὰ διὰ αἵματος χριστοῦ ἔσεσθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς ἀνθρώποις. ἀποδείκνυσι δὲ, ὅτι ὁ νόμος οὐδένα ἐτελείωσεν, ἀλλὰ σκιὰν εἶχεν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. καὶ οὐ κατέπαυσεν ὁλαὸς, ἀλλὰ κοινὴ πᾶσιν ἡμῖν ὑπολείπεται ἡ ἡμέρα ἡ καταπαύσεως. πάλιν δὲ ἀποδείκνυσιν, ὅτι ἡ ἱεραρχικὴ λειτουργία μετετέθη ἀπὸ Ααρὼν εἰς τὸν χριστὸν, οὗ τύπος ἦν ὁ μελχισεδέκ. οὐκοῦν ἐκ τοῦ λοιποῦ πίστει δεδικαιῶσθαι τοὺς πατέρας σημαίνει, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη προτρεψάμενος αὐτοὺς, καὶ ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὴν διὰ χριστὸν ὑπομονὴν, καὶ πείσας τιμᾶν τοὺς πρεσβυτέρους, πλεῖστον τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM AD HEBRAEOS, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

NVlla gens obſtinatioribus animis repugnabat euangelio Chriſti q̃ Iudæorũ, qui Paulo etiam peculiariter erant infenſi, quod ſe gentium apoſtolum profiteretur, quas Iudæi ut prophanas & impias abominabantur, quodq̃ legem Moſaicam, quam illi ſacroſanctam habebant, & euangeliꝰ uice per uniuerſum orbem ſpargi cupiebant, antiquare uideret. Adeo ut eſſent inter hos quoq; qui Chriſti doctrinam receperant, qui putarent legis obſeruationẽ cum euangelio miſcendam. Hieroſolymis igitur qui crediderant, uariꝭ calamitatibus afficiebantur ab ijs, qui reſiſtebant euangelio (nam penes hos erat publica autoritas) coniꝛciebantur in uincula, cædebantur, diripiebantur illorũ bona. Hos itaq; conſolatur Paulus partim exemplo ueterum ſanctorum, quorũ pleriq; ſimilibus, aut grauioribus calamitatibus exerciti ſunt, quo uirtus illorũ eſſet exploratior expectatioq;, ac præcipue exemplo Chriſti, partim ſpe præmiꝰ cœleſtis. Deinde declarat, coruſcante iam euangelio Chriſti, ceſſaſſe umbras legis Moſaicæ, multa repetens ex ueteri teſtamento, & ad Chriſtum accommodans. Docet non ex obſeruatione legis, ad tempus datæ & imperfectæ, ſperandam eſſe ſalutẽ, ſed ex fide, qua ueteres etiam illi probatæ ſanctimoniæ uiri, quorum memoria Iudæis erat ſacroſancta, deo potiſſimũ placuiſſent. In fine tradit præcepta quædam ad mores Chriſtianos facientia. FINIS.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ.

ΟΛΥΜΕΡΩΣ ηκὴ πολυτρόπως πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς, τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς κεκληρονόμηκεν ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέν ποτε τῶν ἀγγέλων. υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει. καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει. ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν, ὁ θρόνος σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ῥάβδος εὐθύτητος, ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου. ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν, διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ σὺ κατ' ἀρχὰς κύριε τὴν γῆν ἐθεμελίωσας

BEATI PAVLI APOSTOLI EPISTOLA AD HEBRAEOS.

DEVS OLIM multipharia, multisq; modis locut9 patribus p prophetas, extremis dieb9 hisce locut9 est nobis per filium, quem cõstituit hæredem omnium, per quem etiam sæcula cõdidit. qui cum sit splendor gloriæ, & expressa imago substantiæ illius, agatq; omnia uerbo potentiæ suæ, per semetipsum purgatione facta peccatorum nostrorum, consedit in dextra maiestatis in excelsis, tanto præstantior factus angelis, quanto excellentius præ illis sortitus est nomen. Nam cui dixit unquam angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum: Ego ero ei pater, & ille erit mihi filius. Rursum autem cum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent eum omnes angeli dei. Et ad angelos quidem dicit: Qui creat angelos suos spiritus, & ministros suos ignis flammam. Ad filium autẽ: Thronus tuus deus in sæculum sæculi, uirga rectitudinis, uirga regni tui. Dilexisti iusticiam & odisti iniquitatem, propterea unxit te deus, deus tuus, oleo exultationis ultra consortes tuos. Et tu in initio domine terræ fundamenta iecisti,

λίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί, αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ διαμένεις, καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον ἑλίξεις αὐτούς, καὶ ἀλλαγήσονται. σὺ δὲ αὐτὸς εἶ, καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκέν ποτε; κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα, διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν;

Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν τοῖς ἀκουσθεῖσιν, μή ποτε παραῤῥυῶμεν. εἰ γὰρ ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶσα παράβασις καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μισθαποδοσίαν, πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλικαύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐβεβαιώθη, συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυνάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν αὐτοῦ θέλησιν. οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰκουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ ἧς λαλοῦμεν. διεμαρτύρατο δέ που τις, λέγων, τί ἐστιν ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐτοῦ; ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέπτῃ αὐτόν; ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου. πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν γὰρ τῷ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον. νῦν δὲ οὔπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτεταγμένα, τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον βλέπομεν Ἰησοῦν διὰ τὸ πάθημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον, ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς γεύσηται θανάτου. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν

& opera manuum tuarum ſunt cœli, ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut ueſtimentū ueteraſcent, ac uelut amictum circumuolues eos, & mutabuntur. tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit unquám? Sede à dextris meis, donec poſuero inimicos tuos, ſcabellum pedum tuorum. Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, qui in miniſteriū emittuntur propter eos, qui hæredes erunt ſalutis? Propterea oportet nos uehementius attendere, iſs quæ dicta ſunt nobis, ne quando perfluamus. Etenim ſi is, qui per angelos dictus fuerat ſermo, fuit firmus, & omnis tranſgreſſio & inobedientia iuſtam præmij repenſationem accepit, quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutē, quæ cum primum enarrari cœperit per ipſum dominum, ab iſs qui audierant, in nos confirmata fuit, atteſtante deo, & ſignis, & prodigiſs ſimul, uariiſque uirtutibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus, iuxta ipſius uoluntatē. Non eī angelis ſubiecit orbem terræ futurum, de q̄ loquimur. Teſtatus eſt autē alicubi quidam, dicēs: Quid eſt homo, qd' memor es eius, aut filius hominis, qd' inuiſis illum? Feciſti eum paululo inferiorē angelis, gloria & honore coronaſti eum, & cōſtituiſti eum ſuper opera manuū tuarū. Oīa ſubieciſti ſub pedibus eius. In hoc eī, qd' ei ſubiecit omnia, nihil omiſit illi nō ſubiectum. At nondum uidemus illi omnia eſſe ſubiecta. Eum uero qui puſillum quiddam diminutus fuerat infra angelos, cernimus Ieſum, propter cruciatum mortis, gloria & honore coronatum, ut per gratiam dei pro omni guſtaret mortem. Decebat enim eum, 11

R 3 propter

δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων τελειῶσαι. ὅτι γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν. ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τουτέστι τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου διὰ παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι.

ὅθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῷ ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας, θεός. καὶ Μωϋσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαλησομένων. Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκός ἐσμεν ἡμεῖς, ἐάν περ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος

propter quem ſunt omnia, & per quem ſunt omnia, ut multis filijs in gloriã adductis, principem ſalutis illorum per afflictiones perfectum redderet. quando quidem & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quã ob cauſam non erubeſcit fratres illos uocare, dicens: Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio eccleſiæ laudabo te. Et rurſum: Ego ero fidens in illo. Et iterum: Ecce ego & pueri, quos mihi dedit deus. Poſteaq; igitur pueri cõmerciũ habent cũ carne & ſanguine, & ipſe ſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortẽ aboleret eum qui mortis habebat imperiũ, hoc eſt, diabolũ, & liberos redderet eos, quicunq; metu mortis per omnem uitam obnoxij erant ſeruituti. Non em̃ uidelicet angelos aſſumit, ſed ſemen Abrahæ aſſumit. Vnde debuit p̃ oĩa fratribus ſimilis reddi, ut miſericors eſſet & fidelis põtifex, in his quæ apud deum forent agenda, ad expiandũ peccata populi. Nam ex hoc qd' ipſi cõtigit tentatũ eſſe, poteſt & ijs qui tentant' ſuccurrere.

Vnde fratres ſancti, uocationis cœleſtis participes, conſyderate apoſtolum & pontificẽ confeſſionis noſtræ Chriſtum Ieſum, qd' fidelis ſit ei qui ipſum conſtituit, quẽadmodũ & Moyſes in tota domo ipſius. Tanto namq; maiore gloria, q̃ Moſes, hic dignus eſt habitus, quãto maiorem habet honorẽ is qui cõſtruxit domũ, q̃ ipſa domus. Oĩs em̃ domus conſtruit' ab aliquo. Porrò qui condidit omnia, deus eſt. Et Moyſes quidẽ fidelis fuit in tota domo illius, ueluti miniſter, in teſtimonium eorum, quæ poſt dicenda erant. At Chriſtus tanq̃ filius adminiſtrauit domum ipſius, cuius domus ſumus nos, ſi fiduciam, & gloriationem ſpei,

πίδος, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν. διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ πειρασμοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὗ ἐπείρασάν με οἱ πατέρες ὑμῶν, ἐδοκίμασάν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκείνῃ, καὶ εἶπον, ἀεὶ πλανῶνται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ ἔγνωσαν τὰς ὁδούς μου, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. βλέπετε ἀδελφοί, μή ποτε ἔσται ἔν τινι ὑμῶν καρδία πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος, ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας. μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, ἐὰν περ τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχῶμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ αἰγύπτου διὰ μωσέως. τίσι δὲ προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτήσασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ ὤμοσε, μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν, ὅτι οὐκ ἠδυνήθησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

φοβηθῶμεν οὖν, μήποτε καταλειπομένης ἐπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, δοκῇ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι. ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ συγκεκερασμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. εἰσερχόμεθα γὰρ εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρηκεν, ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, εἰ εἰσελεύ-

spei, ad finem usq; firmam tenuerimus: Quapropter sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione, in die tentationis in deserto, ubi tentauerunt me patres uestri, probauerunt me, & uiderunt opera mea quadraginta annis. Quapropter infensus eram generationi illi, & dicebam: Semper errant corde. ipsi uero non cognouerunt uias meas, sicut iurauí in ira mea, si ingressuri sunt in requiem meam: Videte fratres, ne quando sit in ullo uestrum cor prauum, obnoxium incredulitati, ut desciscat à deo uiuēte, sed exhortemini uos inuicem quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex uobis induret seductione peccati. Christi participes facti sumus, si sanè initiū substantiæ, usq; ad finem firmum tenuerimus: In hoc quod dicitur: hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra, sicut in exacerbatione. Nam quidam cum audissent, exacerbauerunt: At non omnes qui profecti fuerant ex Aegypto per Mosen. Quibus autē infensus fuit quadraginta annis? Nonne ijs qui peccauerant? quorum membra cōciderūt in deserto? Quibus autem iurauit, nō ingressuros in requiem suam? nisi ijs, qui nō obedierant. Et uidemus, quod nō potuerint ingredi propter incredulitatem. IIII Metuamus igitur, nequando derelicta promissione introeundi in requiem eius, uideatur aliquis ex uobis fuisse frustratus. Etenim nobis annunciatum est, quemadmodum & illis. At non profuit illis audisse sermonē, quod is non esset cum fide coniunctus, ijs qui audierant. Introimus em in requiem, nos qui credidimus, quemadmodum dixit: Sicut iurauí in ira mea,

εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων. εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτως. καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ. καὶ ἐν τούτῳ πάλιν. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου. ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεταί τινας εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες, οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν, πάλιν τινὰ ὁρίζει ἡμέραν σήμερον ἐν Δαβὶδ λέγων, μετὰ τοσοῦτον χρόνον καθὼς εἴρηται. σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ὑμῶν. εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ. ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν καὶ κριτικὸς ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ. πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν διεληλυθότα τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παῤῥησίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον καὶ χάριν εὕρωμεν εἰς εὔκαιρον βοήθειαν.

πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς

si ingressuri sint in requiem meam, licet operib⁹ à iactis fundamẽtis mundi perfectis. Dixit eñ quodam in loco de septimo die sic: Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis. Et in hoc rursum: Si introibunt in requiẽ meam. Posteaq̃ igitur illud reliquũ est, aliquos introire in eam, & quibus prius annunciatum fuit, nõ introierunt propter incredulitatem, rursum quendam præfinit diem, hodie, in Dauid dicens, post tantũ temporis, quẽadmodũ dictum est: Hodie si uocem eius audieritis, ne obduretis corda uestra. Nam si eis Iesus requiẽ præstitisset, nequaq̃ de alio posthac die locutus fuisset. Itaq̃ relinquitur sabbatismus populo dei. Nam qui ingressus est in requiem illius, & ipse requieuit ab operib⁹ suis, quẽadmodũ à suis deus. Studeam⁹ igit᷑ ingredi in illam requiẽ, ne quis eodẽ concidat incredulitatis exẽplo. Viuus est eñ sermo dei, & efficax, & penetrantior quouis gladio utrinq̃ incidente, ac pertingens usq̃ ad diuisionẽ animæ simul ac spiritus, cõpagumq̃ & medullarũ, & discretor cogitationũ & intentionũ cordis, nec est ulla creatura, quæ nõ manifesta sit in cõspectu illius. Sed oñia nuda, & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. Habentes igitur pontificẽ magnum qui penetrauit cœlos, Iesum filiũ dei, teneamus professionem. Non enim habemus pontificẽ, qui non possit affici sensu infirmitatum nostrarum, sed tentatum per omnia, iuxta similitudinem absq̃ peccato. Accedamus igitur cum fiducia ad thronum gratiæ, ut consequamur misericordiam, & gratiam inueniamus ad opportunum auxilium.

Nam omnis põtifex qui ex hominib⁹ assumit᷑, p hoibus constituit᷑, in his quæ

apud

πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τιμὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ Ἀαρών. οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζαι αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοὴν, καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ πᾶσιν, αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος καὶ δυσερμήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρόνον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τίνα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γεγόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπειρος λόγου δικαιοσύνης, νήπιος γάρ ἐστι. τελείων δὲ ἐστὶν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρισιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Διὸ ἀφέντες τὸν τῆς ἀρχῆς τοῦ χριστοῦ λόγον, ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέλιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν, βαπτισμῶν, διδαχῆς, ἐπιθέσεώς τε χειρῶν, ἀναστάσεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίματος

apud deum agunt, ut offerat donaria & uictimas pro peccatis, qui placabilis esse possit ignorantib⁹ & errantib⁹, qñquidē & ipse circūdatus est infirmitate. Et propter hanc debet, quēadmodū pro populo, ita & pro seipso immolare ꝓ peccatis. Nemo sibiꝑpsi usurpat honorem, sed qui uocatur etiam à deo, quemadmodum & Aaron. Ita & Christus non semetipsum glorificauit, ut fieret pontifex, sed is qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit: Tu es sacerdos in æternū secundum ordinē Melchisedec. Qui in dieb⁹ carnis suæ, cū & precationes & supplicationes apud illū, qui poterat ipsum à morte seruare, cum clamore ualido & lachrymis obtulisset, & exauditus esset ꝓ reuerētia, tametsi filius erat, tamen didicit ex his quæ passus est, obedientiā, ac perfectus redditus, oīb⁹ qui sibi obedierūt, fuit causa salutis æternæ, cognominatus à deo pontifex scd'm ordinationē Melchisedec: de quo nobis multa forent dicenda, eaq; difficilia explicatu, quādoquidem segnes facti estis auribus. Etenim cum debeatis ꝓ temporis ratione doctores esse, rursum opus habetis, ut doceam⁹ uos quæ sint elementa initij eloquiorū dei: factiq; estis ij, quibus lacte sit opus, & nō solido cibo. Nā quisquis lactis est particeps, is rudis est sermonis iusticiæ. infans em̄ est. Porrò pfectorū est solidus cibus, nempe horū, qui ꝓpter assuetudinē, sensus habēt exercitatos ad discretionē boni pariter ac mali. Quapropter omisso, q in Christo rudes inchoat, sermone, ad pfectionē feramur, nō rursum fundamentū iaciētes pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei in deū, baptismatū, doctrinæ, ac manuū im positionis, & resurrectionis mortuorū, & iudicij VI

κρίματος αἰωνίου. καὶ τοῦτο ποιήσομεν, ἐάπερ ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φωτισθέντας, γευσαμένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐπουρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, καὶ καλὸν γευσαμένους θεοῦ ῥῆμα, δυνάμεις τε μέλλοντος αἰῶνος, καὶ παραπεσόντας, πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας ἑαυτοῖς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, καὶ παραδειγματίζοντας. γῆ γὰρ, ἡ πιοῦσα τὸν ἐπ' αὐτῆς πολλάκις ἐρχόμενον ἐπ' αὐτὴν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκείνοις, δι' οὓς καὶ γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐλογίας ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας, καὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, καὶ κατάρας ἐγγύς, ἧς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγαπητοὶ, τὰ κρείττονα, καὶ ἐχόμενα σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδικος ὁ θεὸς ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἁγίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕκαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐνδείκνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ νωθροὶ γένησθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως καὶ μακροθυμίας κληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ Ἀβραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, ὤμοσε καθ' ἑαυτοῦ, λέγων, εἰ μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, καὶ πληθύνων πληθυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυμήσας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, καὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέρας, εἰς βεβαίωσιν ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ περισσότερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδείξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ, ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν

EPISTOLA

iudicij æterni. Atq; id faciemus, si quidē permiserit deus. Nam fieri nō potest, ut qui semel fuerint illuminati, gustauerintq; donum cœleste, & participes facti fuerint spiritus sancti, gustauerintq; bonum dei uerbū, ac uirtutes futuri sæculi, si prolabant, denuo renouent per pœnitentiam, ab integro crucifigētes sibimetipsis filium dei, & ludibrio exponētes. Siquidem terra, quæ hymbrem sæpius in se uenientem combiberit, & progenuerit herbam accōmodam eis, opera quorū & colitur, recipit bñdictionē à deo. At quæ produxerit spinas & tribolos, reproba est, & maledictioni confinis, cuius exitus huc tendit, ut exuratur. Cæterū persuasimus nobis de uobis dilecti, quæ his sint meliora, & cū salute cōiuncta, tametsi sic loquamur. Non em̄ iniustus est deus, ut obliuiscat operis uestri, & laboris ex charitate susceptī, quam exhibuistis erga nomen illius, qui ministrastis sanctis, & ministratis. Cupim⁹ autem, ut unusquisq; uestrū idem præstet studiū ad plenā spei certitudinē, usq; ad pfectionē, ne sitis imbecilles, sed imitatores eorū, qui per fidē ac patiētiam hæreditatē accipiūt promissionis. Deus em̄ pollicit⁹ Abrahæ, cū nō posset per quenq; maiorē iurare, iurauit per seipsum, dicens: nisi benedicens benedixero tibi, & multiplicans multiplicauero te: atq; ita cum patienter expectasset, consecutus est promissum. Nam homines quidem per eum iurant, qui sit maior, atq; ijsdem omnis controuersiæ finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Qua in re deus cū eximie uellet hæredibus promissionis ostendere firmitatē consilij sui, interposuit iusiurandum, uti per duas res immutabiles, in quibus fieri non posset, ut mentiretur deus, ualidam

cōsolationem

παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόντες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς, ἀσφαλῆ τε, καὶ βεβαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ, ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

οὗτος γὰρ ὁ Μελχισεδὲκ βασιλεὺς Σαλήμ, ἱερεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας Ἀβραὰμ, ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐλογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν Ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενος βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς Σαλήμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔχων, ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. θεωρεῖτε δὲ, πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην Ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης; καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν Λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν, καίπερ ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος Ἀβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, δεδεκάτωκε τὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας εὐλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται. καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρωποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ Ἀβραὰμ καὶ Λευὶ, ὁ δεκάτας λαμβάνων δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἦν, ὅτε συνῳκίωτο αὐτῷ ὁ Μελχισεδέκ. εἰ μὲν οὖν τελείωσις διὰ τῆς Λευιτικῆς ἱερωσύνης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηκτο, τίς ἔτι χρεία, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἕτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν

consolationē haberemus, qui huc confugimus, ut potiamur proposita spe, quam uelut ancoram tenemus animæ, tum tutam, tum firmam, & introëuntem usque ad ea, quæ sunt intra uelum, ubi præcursor pro nobis ingressus est iuxta ordinē Melchisedec, pontifex factus in æternū.

Nam hic erat Melchisedec, rex Salem, pontifex dei altissimi, qui occurrit Abrahæ, reuertenti à cæde regum, & benedixit illi, cui & decimas ex oīibus impertitus est Abraham, qui primum quidem ex interpretatione dicitur rex iustitiæ, deinde uero etiam rex Salem, quod est rex pacis, ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, nec initium dierum, neq; uitæ finem habens, sed assimilatus filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Consyderate uero, quantus hic fuerit, cui etiam decimas dederit Abraham patriarcha de spolijs? Atq; ij quidem, qui quod sint de numero filiorum Leui, sacerdotij functionē sumunt, præceptum habent, ut decimas accipiant à populo iuxta legem, hoc est, à fratribus suis, licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is cuius genus non recensetur ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habēti promissiones bñdixit. Porrò nemo negat, quin id qd minus est, ab eo qd maius est, bñdictionem accipiat. Atq; hic quidem homines, qui moriunt, decimas accipiūt. Illic autē is de quo testatū est, q uiuat, & ut ita loquar, in Abrahā decimatus est etiā ipse Leui, qui decimas solet accipere. Nam is adhuc in lumbis patris erat, cū occurreret Abrahā Melchisedec. Proinde si cōsummatio p Leuiticū sacerdotiū erat (siqdē per hoc populus legē acceperat) qd præterea fuit opus, aliū exoriri sacerdotē, qui scd'm ordinem Melchisedec, & nō scd'm ordinem VII

τὴν

τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; μετατιθεμένης γὰρ τῆς ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς οὐδεὶς προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδηλον γάρ, ὅτι ἐξ Ἰούδα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης Μωϋσῆς ἐλάλησε. καὶ περισσότερόν ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοιότητα Μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕτερος, ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν, ἀλλὰ κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρτυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται προαγούσης ἐντολῆς διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπεισαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ θεῷ, καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες, ὁ δὲ μετὰ ὁρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς αὐτόν. ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν ἔγγυος Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται, τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ, πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀσθένειαν

ordinẽ Aaron diceret? Qñquidẽ translato ſacerdotio, neceſſe eſt, ut legis quoq; tranſlatio fiat. Nam is de q̃ dicunt hæc, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus altari aſtitit. Palam eſt em̃, q̃ è tribu Iuda exortus ſit dñs noſter. At nihil locutus eſt de ſacerdotio Moſes, qđ ad hanc tribum pertineat. Idq; magis etiã liquet, ſi quidem ad ſimilitudinẽ Melchiſedec exoriť ſacerdos alius, qui non iuxta legẽ mandati carnalis factus ſit, ſed iuxta potẽtiam uitæ indiſſolubilis. Teſtificať em̃ ad hunc modũ: Tu ſacerdos in æternũ ſcd'm ordinẽ Melchiſedec. Abrogať em̃ qđ præceſſit præceptũ, ꝓpter imbecillitatem, & inutilitatem. Nam nihil ad perfectionẽ adduxit lex. uerum erat introductio ad ſpem potiorẽ, per quã appropinquamus deo, atq; hoc potiorem, q̃ non abſq; iureiurando res acta ſit. Nam illi quidẽ citra iuſiurandum ſacerdotes facti ſunt: hic uero cum iureiurando, per eum qui dixit ad illum: Iurauit dñs & nõ pœnitebit eum, tu ſacerdos in æternũ ſcd'm ordinationẽ Melchiſedec. Tanto potioris teſtamẽti ſponſor factus eſt Ieſus, & illi quidẽ plures facti fuerunt ſacerdotes, propterea, qđ per mortem non ſinerent permanere. at hic quod idem maneat in æternũ, perpetuum habet ſacerdotium, unde & ſaluos facere ad plenum poteſt, qui per ipſum adeunt deũ, ſemp uiuens, ad hoc ut interpellet ꝓ illis. Talis em̃ decebat ut eſſet nobis põtifex pius, innocẽs, impollut⁹, ſegregat⁹ à peccatorib⁹, & ſublimior cœlis factus, cui nõ ſit q̃tidie neceſſe, quẽadmodũ illis pontificib⁹, prius pro proprijs peccatis uictimas offerre, deinde pro peccatis populi. Nam id fecit ſemel, cũ ſemetipſum obtulit. Siquidem lex homines cõſtituit pontifices, habẽtes

infirmitatem.

ἀθένειαν. ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον, τὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τῶν ἁγίων λειτουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶρα καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον, ὃ προσενέγκῃ. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄντων τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ τὸν νόμον τὰ δῶρα. οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λατρεύουσι τῶν ἐπουρανίων, καθὼς κεχρημάτισται Μωϋσῆς, μέλλων ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν. ὅρα γάρ φησι, ποιήσῃς πάντα κατὰ τὸν τύπον τὸν δειχθέντα σοι ἐν τῷ ὄρει. νυνὶ δὲ διαφορωτέρας τέτυχε λειτουργίας, ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης, ἥτις ἐπὶ κρείττοσιν ἐπαγγελίαις νενομοθέτηται. εἰ γὰρ ἡ πρώτη ἐκείνη ἦν ἄμεμπτος, οὐκ ἂν δευτέρας ἐζητεῖτο τόπος. μεμφόμενος γὰρ αὐτοῖς λέγει. ἰδοὺ ἡμέραι ἔρχονται, λέγει κύριος, καὶ συντελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον ἰσραὴλ, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον ἰούδα, διαθήκην καινήν, οὐ κατὰ τὴν διαθήκην ἣν ἐποίησα τοῖς πατράσιν αὐτῶν ἐν ἡμέρᾳ ἐπιλαβομένου μου τῆς χειρὸς αὐτῶν, ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου, ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐνέμειναν ἐν τῇ διαθήκῃ μου, κἀγὼ ἠμέλησα αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι τῷ οἴκῳ ἰσραὴλ μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διάνοιαν αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίας αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ ἔσομαι αὐτῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσί με ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς

infirmitatẽ. Porrò ſermo iuriſiurãdi, qui ſupra legẽ fuit, filium cõſtituit in æternũ cõſummatũ. Cæterũ eorũ quæ dicim⁹ illud eſt caput, q̃ talem habem⁹ põtificẽ, qui conſedit ad dextrã throni maieſtatis in cœlis, ſanctorũ adminiſtrator, ac ueri tabernaculi, qd̃ fixit deus, & non homo. Omis em̃ põtifex ad offerẽdũ donaria & uictimas cõſtituit̃, unde neceſſe eſt, ut hic etiã habeat aliquid, qd̃ offerat. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidem eſſet, ubi ſunt ſacerdotes q̃ offerunt iuxta legẽ donaria (quæ quidẽ exẽplari & umbræ deſeruiũt cœleſtiũ: quẽadmodũ oraculo reſpõſum eſt Moſi, cũ eſſet abſoluturus tabernaculum, nam uide, inquit, ut facias omia ſcd̃m exẽplar, qd̃ oſtẽſum eſt tibi in monte) nunc uero hoc excellẽtius ſortitus eſt ſacerdotiũ, q̃ præſtantioris eſt teſtamẽti interceſſor, qd̃ in præſtantioribꝰ ꝓmiſſis ſancitũ eſt. Etem̃ ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet reprehẽdi, haudquaq̃ fuiſſet ſecũdo quæſitꝰ locus. Nam incuſans eos loquit̃ illis: Ecce dies uenient, dicit dñs, & conſummabo ſuper domũ Iſraël, & ſuper domũ Iuda, teſtamentũ nouum, nõ iuxta teſtamentũ qd̃ feci patribꝰ illorũ in die cũ apprehẽderẽ manũ illoꝝ, ut educerẽ eos ex Aegypto, qm̃ ipſi nõ perſtiterũt in teſtamẽto meo, & ego neglectui eos habui, dicit dñs. Nã hoc eſt teſtamentũ, qd̃ diſponã domui Iſraël poſt dies illos, dicit dñs, dans leges meas in mentem illorũ, & in corde illorũ inſcripſi illas, & ero illis deus, & ipſi erunt mihi populus. Et non docebunt quiſq̃ proximum ſuum, & unuſquiſq̃ fratrem ſuum, dicẽtes: Cognoſce dominum, qd̃ omnes cognituri ſint me, ab eo qui puſillus fuerit inter eos, uſq̃ ad eum qui magnus eſt inter illos, quoniã placatus ero

VIII

τῶν ἀδικιῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ὧν δὲ λέγει καινὴν, πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ.

Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη δικαιώματα λατρείας, τό,τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κατεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια. μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ, ἡ λεγομένη ἅγια ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης. ὑπεράνω δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος. τούτων δὲ οὕτως κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανερῶσθαι τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν, ἔτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐχούσης στάσιν, ἥτις παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ' ὃν δῶρά τε καὶ θυσίαι προσφέρονται, μὴ δυνάμενα κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι τὸν λατρεύοντα, μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιροῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐ δὲ διὰ αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν λύτρωσιν εὑρόμενος.

εἰ γὰρ

ſuper iniuſtitijs illorũ,& peccatis eorũ,& iniquitatũ illorũ nõ recordabor amplius. Per hoc q̃d dicit nouũ,antiquauit priuſ. Porrò quod antiquat ac ſeneſcit,in propinquo eſt,ut euaneſcat. Igitur habe- IX
bat quidẽ etiã priuſ illud,iuſtificationes, cultus,ac ſanctimoniam mũdanam. Siquidẽ tabernaculum factum fuit primũ, in quo erant lucernæ,& menſa,& propoſitio panum, quam uocant ,ſancta. Poſt ſecundum autem uelum erat tabernaculum,quod uocatur ſanctum ſanctorum, aureum habens thuribulum , & arcam teſtamẽti, undiq; circumtectam auro,in qua urna aurea habens manna, & uirga Aaron,quæ germinauerat,& tabulæ teſtamenti . Supra hanc autem cherubim gloriæ,obumbrantia propiciatorium.de quibus nõ eſt nunc dicendũ ſingulatim. His autẽ ad hunc ordinatis modum , in priuſ quidem tabernaculum ſemper ingrediuntur ſacerdotes , qui ſacrorũ ritus peragant: in ſecundum autẽ ſemel quotannis ſolus pontifex , nõ ſine ſanguine, quem offert p̃ ſeipſo,& pro populi ignorantijs : illud ſignificante ſpiritu ſancto, nondum manifeſtatam eſſe ſanctorum uiam,adhuc priore tabernaculo cõſiſtente,quæ erat ſimilitudo p̃ tẽpore tum præſente , in quo dona ſacrificiaq; offerunt, quæ nõ poſſint iuxta cõſcientiã perfectũ reddere cultorẽ,in cibis dũtaxat & potionibus, & diuerſis ablutionib9 ac iuſtificationibus carnis, uſq; ad tẽpus correctionis impoſita. At Chriſtus accedens pontifex futurorũ bonorũ,per maius & perfectius tabernaculum,nõ manu factum, hoc eſt,nõ huius ſtructuræ,neq; per ſanguinem hircorum ac uitulorum , ſed per proprium ſanguinẽ ingreſſus eſt ſemel in ſancta , æterna redemptione reperta.

Nam ſi

εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως, ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγκεν ἄμωμον τῷ Θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν Θεῷ ζῶντι. καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν, ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι τῆς αἰωνίου κληρονομίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία, ἐπεὶ μή ποτε ἰσχύει, ὅτε ζῇ ὁ διαθέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντολῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωϋσέως παντὶ τῷ λαῷ, λαβὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων, μετὰ ὕδατος καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων. τοῦτο τὸ αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς ὁ Θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάντα τὰ σκεύη τῆς λειτουργίας τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρράντισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας. οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα, ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστὸς, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν, ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ, ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁμαρτίας

Nam ſi ſanguis taurorum & hircorũ, & cinis iuuencæ, aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis purificationem, quanto magis ſanguis Chriſti, qui per ſpiritum æternum ſeipſum obtulit immaculatum deo, purgabit conſcientiam ueſtram à mortuarijs operibus, ad ſeruiẽdum deo uiuenti? Et ob id noui teſtamẽti concilia tor eſt, ut morte intercedente, ad redemptionem earũ præuaricationũ, quæ fuerant ſub priori teſtamento, ij qui uocati ſunt, promiſſionẽ accipiant æternæ hæreditatis. Siquidẽ ubi teſtamentũ eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris. Nam teſtamentũ in mortuis ratum eſt. qñquidem nõdũ ualet, cũ uiuit teſtator. Vnde ne prius quidẽ illud, abſq; ſanguine dedicatũ fuit. Cum eñ Moyſes oñe præceptũ iuxta legẽ expoſuiſſet oĩ populo, ſumpto ſanguine uitulorũ & hircorũ, cũ aqua & lana coccina & hyſopo, ſimul & ipſum librũ & totũ populũ aſperſit, dicens: Hic eſt ſanguis teſtamẽti, qd̃ mandauit uobis deus. Inſuper autẽ & tabernaculũ, & omnia uaſa miniſterij, ſanguine cõſimiliter aſpergebat. Et omnia ferè ſecundum legem ſanguine purificant̃, & abſq; ſanguinis effuſione, non fit remiſſio. Itaq; neceſſe eſt, ut exẽplaria quidẽ eorũ q̃ ſunt in cœlis, hiſce reb⁹ purificentur. Cæterũ ipſa cœleſtia potioribꝫ q̃ hæ ſint, uictimis mundent̃. Nõ eñ in manu facta ſancta ingreſſus eſt Chriſtus, exẽplaria uerorũ, ſed in ipſum cœlũ, ut appareat nunc in cõſpectu dei, p nobis, nõ ut ſæpius offerat ſemetipſum, quẽadmodũ pontifex ingredit̃ in ſancta ſingulis annis per ſanguinẽ alienũ. Alioqui oportuiſſet illum ſæpius paſſum fuiſſe à condito mundo. Nunc autẽ ſemel, ſub conſummationẽ ſæculorũ, ad profligationẽ

ἁμαρτίας, διὰ φλ θυσίας ἑαυτῶ πεφανέρωται. καὶ καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις, οὕτως καὶ ὁ χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν.

Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ' ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς τὸ διηνεκὲς οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομένους τελειῶσαι. ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερόμεναι; διὰ τὸ μηδὲ μίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρτιῶν τοὺς λατρεύοντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους. ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυτόν. ἀδύνατον γὰρ αἷμα ταύρων καὶ τράγων ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν κόσμον, λέγει. Θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι, ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας, τότε εἶπον, ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περὶ ἐμοῦ, τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον λέγων, ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι ὁ θεός τὸ θέλημά σου, ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον στήσῃ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν, διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ ιησοῦ χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύανται περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν

αὐτοῦ

peccati, per immolationem ſuiipſius apparuit. Et quatenus illud manet omnes homines, ut ſemel moriantur, poſt hoc autem iudicium, ita & Chriſtus ſemel oblatus, ut multorum peccata tolleret, rurſus abſq; peccato conſpicietur, iis qui illum expectant in ſalutem.

Nam lex umbram obtinens futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, his hoſtiis quas ſingulis annis eaſdem continenter offerunt, nunquam poteſt accedentes perfectos reddere. Alioqui nonne deſiiſſent offerri? propterea, quod nullam iam habuiſſent conſcientiam peccatorum, qui ſacrificaſſent, ac ſemel purgati eſſent. Atqui in iſtis commemoratio fit peccatorum quotannis: Non enim poteſt ſanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Quapropter cum ingreſſurus eſt mundum, dicit: Sacrificium & oblationem noluiſti. Corpus autem aptaſti mihi, holocautomata & pro peccato nō comprobaſti. Tunc dixi: Ecce adſum (in capite libri ſcriptum eſt de me) ut faciam deus uoluntatem tuam. Superius cum dicit, ſacrificium, & oblationem, & holocautomata, & pro peccato noluiſti, neq; comprobaſti, quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adſum, ut faciam deus uoluntatē tuam: tollit prius, ut poſterius ſtatuat: per quā uoluntatem ſanctificati ſumus per oblationē corporis Ieſu Chriſti ſemel peractam. Et omnis quidem ſacerdos aſſiſtit quotidie, ſacra peragens, & eaſdem ſæpius offerens hoſtias, quæ nunquam poſſint auferre peccata. Hic uero, una pro peccatis oblata uictima, perpetuo ſedet ad dexteram dei, id quod ſupereſt expectans, donec reddantur inimici ipſius, ſcabellum pedum eius.

Vnica

ἀυτω. μιᾷ γαρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς
τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ
δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γαρ
τὸ προειρηκέναι, αὕτη ἡ διαθήκη, ἣν διαθή-
σομαι πρὸς ἀυτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκεί
νας λέγει κύριος, διδοὺς νόμους μου ἐπὶ
καρδίας ἀυτῶν, καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἀυ-
τῶν ἐπιγράφω ἀυτούς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν,
καὶ τῶν ἀνομιῶν ἀυτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι.
ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφο-
ρὰ περὶ ἁμαρτίας. ἐχοντες οὖν ἀδελφοὶ
παῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν
τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν
πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπε-
τάσματος, τουτέστι, τῆς σαρκὸς ἀυτου. καὶ
ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ· προ
σερχώμεθα μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ἐν πλη
ροφορίᾳ πίστεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρ-
δίας ἀπὸ συνειδήσεως πονηρᾶς, καὶ λελου-
μένοι τὸ σῶμα, ὕδατι καθαρῷ, κατέχω-
μεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος, ἀκλι-
νῆ. πιστὸς γαρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κα-
τανοῶμεν ἀλλήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγά-
πης, καὶ καλῶν ἔργων, μὴ ἐγκαταλι-
πόντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, κα-
θὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες, καὶ
τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζου-
σαν τὴν ἡμέραν. ἑκουσίως γαρ ἁμαρτα-
νόντων ἡμῶν μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνω-
σιν τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔτι περὶ ἁμαρτιῶν
ἀπολείπεται θυσία, φοβερὰ δέ τις ἐκδο-
χὴ κρίσεως, καὶ πυρὸς ζῆλος ἐσθίειν μέλ-
λοντος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις
νόμον μωϋσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυ-
σὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. πόσῳ δο
κεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας, ὁ
τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα
τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιά
σθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρί-
σας. οἴδαμεν γαρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδί-
κησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος· καὶ
πάλιν

Vnica enim oblatione perfectos effecit in perpetuum, eos qui ſanctificant. Teſtificatur autē nobis & ipſe ſpiritus ſanctus, nimirū cum prædixerit, hoc eſt teſtamentū, quod condam erga illos, poſt dies illos, dicit dominꝰ, dans leges meas in corde illorū, & in mētibus illorū inſcribam eas, & peccatorū atq; iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porrò ubi horum eſt remiſſio, non eſt amplius oblatio pro peccato. Cum igitur fratres, habeamus libertatem adeundi in ſancta per ſanguinē Ieſu, ea uia quā dedicauit nobis recentē ac uiuentē, per uelamentū, hoc eſt, per carnem ſuam, cúmq; habeamus ſacerdotē magnū præfectū domui dei, accedamus cum uero corde, in certitudine fidei, aſperſi cordibus, ac depulſa conſcientia mala, & abluti corpore, aqua pura, teneamus confeſſionem ſpei, non uacillantem (fidelis enim qui promiſit) & conſyderemus nos inuicem, in hoc, ut prouocemus ad charitatē & bona opera, nō deſerentes aggregationem noſtri mutuam, ſicuti mos eſt nōnullis, ſed adhortantes inuicē. idq; hoc magis, quod uidetis appropinquantē diem. Nam ſi uolentes peccauerimus poſt acceptā cognitionē ueritatis, non ultra pro peccatis reliqua eſt hoſtia, ſed formidabilis quædam expectatio iudicij, & ignis uehementia, qui deuoraturus eſt aduerſarios. Qui aſpernatus fuerit Moyſi legē, abſq; miſericordia, ſub duobus aut tribus teſtibus moritur. Quanto putatis peioribus afficiet ſupplicijs, qui filium dei conculcarit, & ſanguinem teſtamēti, ceu rem prophanā habuerit, per quē fuerat ſanctificatus, & ſpiritum gratiæ contumelia affecerit. Nouimus enim eum qui dixit: Meū eſt ulciſci. ego repēdā, dicit dñs. Et

πάλιν, κύριος κρινεῖ τὸν λαὸν αὐτου. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας θεοῦ ζῶντος. Ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς πρότερον ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τουτο μὲν, ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τουτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου συνεπαθήσατε, καὶ τὴν ἁρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὕπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν. μὴ ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονῆς γὰρ ἔχετε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κομίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅσον ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, καὶ ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς περιποίησιν ψυχῆς.

Ἔστι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων, ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. Πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πίστει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρτυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτου τοῦ θεοῦ, καὶ δι' αὐτῆς ἀποθανὼν ἔτι λαλεῖ. πίστει Ἐνὼχ μετετέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ ηὑρίσκετο, διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτου μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύνατον εὐαρεστῆσαι. πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ θεῷ, ὅτι ἔστι, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται. πίστει χρηματισθεὶς Νῶε περὶ τῶν μηδέπω βλεπομένων, εὐλαβηθεὶς, κατεσκεύασε κιβωτὸν εἰς σωτηρίαν τοῦ οἴκου αὐτου

rursum: Dñs iudicabit populũ suũ. Horrẽdũ est incidere in manꝰ dei uiuẽtis. Redeãt aũt uobis i memoriã supiores dies, in qbꝰ illuminati, ingẽs certamẽ sustinuistis afflictionũ, partim qdẽ, dũ & ꝓbris & ꝑssuris affecti, spectaculo fuistis oibꝰ, partim dũ cõsortes ita cõuersantiũ facti estis. Siqdẽ & afflictionũ, q̃ ex uinculis meis cõtigerũt ꝓticipes fuistis, & direptionẽ facultatũ uestrarũ cũ gaudio accepistis, sciẽtes uos habere in uobis, potiorẽ substantiã in cœlis ac manẽtẽ. Ne abieceritis igit' fiduciã uestrã, q̃ magnã habet p̃mij retributionẽ. Nã patiẽtia uobis ẽ opꝰ, ut ubi uoluntatẽ dei peregeritis, reportetis ꝓmissionẽ. Adhuc em̃ perpusillũ tpis, & q uẽturꝰ ẽ ueniet, & nõ tardabit. Iustꝰ aũt ex fide uicturꝰ est. & si se subduxerit, nõ ꝓbabit' aio meo. At nos nõ sumꝰ q subducamꝰ nos i perditionẽ, sed ad fidẽ pertinemꝰ in acqsitionẽ aiæ. Est aũt fides, earũ rerũ q̃ sperant', substãtia, argumẽtũ eorũ, q̃ nõ uident'. per hanc em̃ testimonium meruerũt seniores. Per fidẽ intelligimus ꝓfecta fuisse sæcula ῥ̃bo dei, ut ex his q̃ nõ apparebant, ea q̃ uident', fierẽt. Per fidẽ uberiorẽ hostiam Abel obtulit deo, cũ Cain. per quam testimoniũ meruit, qꝺ esset iustus, testimoniũ perhibẽte de donarijs illiꝰ deo, & ꝑ hanc mortuus adhuc loquit'. Per fidẽ Enoch fuit translatus, ne uideret mortẽ, nec fuit inuẽtus, propterea quod transtulerat illum deus. priusq̃ enim transferret', testimonium meruerat, qꝺ placuisset deo. Atqui sine fide, fieri non potest, ut quis illi placeat. Nam qui accedit ad deum, hunc credere oportet, esse deum, & esse remuneratorẽ quærẽtibus se. Per fidẽ admonitus oraculo Noë, ea quæ nõdum uidebant', ueritus, apparauit arcam ad salutẽ domus

XI

suæ,

αὐτῷ, δι' ἧς κατέκρινε τὸν κόσμον, καὶ τῆς κατὰ πίστιν δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονόμος. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν ἐξελθεῖν εἰς τόπον, ὃν ἤμελλε λαμβάνειν εἰς κληρονομίαν, καὶ ἐξῆλθε, μὴ ἐπισάμενος ποῦ ἔρχεται. πίστει παρῴκησεν εἰς γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ὡς ἀλλοτρίαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγγελίας τῆς αὐτῆς. ἐξεδέχετο γὰρ τὴν τοὺς θεμελίους ἔχουσαν πόλιν, ἧς τεχνίτης καὶ δημιουργὸς ὁ θεός. πίστει καὶ αὐτὴ Σάρρα δύναμιν εἰς καταβολὴν σπέρματος ἔλαβε, καὶ παρὰ καιρὸν ἡλικίας ἔτεκεν, ἐπεὶ πιστὸν ἡγήσατο τὸν ἐπαγγειλάμενον. διὸ καὶ ἀφ' ἑνὸς ἐγεννήθησαν, καὶ ταῦτα νενεκρωμένου, καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει, καὶ ὡσεὶ ἄμμος ἡ παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης ἡ ἀναρίθμητος. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες, μὴ λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ πόρρωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πασθέντες, καὶ ἀσπασάμενοι καὶ ὁμολογήσαντες, ὅτι ξένοι καὶ παρεπίδημοί εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς. οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμφανίζουσιν, ὅτι πατρίδα ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκείνης ἐμνημόνευον ἀφ' ἧς ἐξῆλθον, εἶχον ἂν καιρὸν ἀνακάμψαι. νῦν δὲ κρείττονος ὀρέγονται, τουτέστιν ἐπουρανίου. διὸ οὐκ ἐπαισχύνεται αὐτοὺς ὁ θεός, θεὸς ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἡτοίμασε γὰρ αὐτοῖς πόλιν. πίστει προσενήνοχεν Ἀβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερεν, ὁ τὰς ἐπαγγελίας ἀναδεξάμενος, πρὸς ὃν ἐλαλήθη, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα, λογισάμενος, ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δυνατὸς ὁ θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. πίστει περὶ μελλόντων εὐλόγησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰακὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγησε, καὶ προσεκύνησεν

suæ, per quam arcam cõdemnauit mundum, & eius quæ secundum fidem est, iustitiæ factus est hæres. Per fidem, appellatus Abraham, obedijt, ut exiret in locũ quem accepturus erat in hæreditatem, & exiuit, nesciẽs quò esset uenturus. Per fidem cõmigrauit in terram promissionis, ueluti peregrinã, cum in tabernaculis habitasset cum Isaac & Iacob, cohæredibus eiusdem promissionis. Expectauerat emi habentẽ fundamenta ciuitatẽ, cuius opifex & cõditor est deus. Per fidem & ipsa Sarra uim ad cõcipiendũ ac retinendum semẽ accepit, ac præter ætatis rationẽ peperit, q fidelẽ iudicaret eum qui promiserat. Quapropter & ex uno prognati sunt posteri, eoq; iam annis effœto, tanto numero, quãto sunt stellæ cœli, & uelut arena, quæ est iuxta marginẽ maris innumerabilis. Iuxta fidẽ mortui sunt hi omnes, cum nõ accepissent promissiones, sed procul eas uidissent, & credidissent, salutassentq;, & cõfessi fuissent, se hospites atq; aduenas esse in terra. Nam hæc qui dicunt, declarant se patriam inquirere. Et si illius quidem memores fuissent, unde fuerant profecti, habebant opportunitatem reuertendi. Nunc autem meliorem expetunt, hoc est, cœlestem. Quapropter non erubescit ipse deus uocari deus illorũ. parauerat enim illis ciuitatem. Per fidem obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum obtulit, in quo promissiones acceperat, ad quẽ dictum fuerat: In Isaac uocabit tibi semen, cum illud secum perpendisset, deum uel à mortuis excitare posse semen, unde illum etiam resurrectionis typo reduxit. Per fidem de futuris benedixit Isaac filio Iacob, & Esau. Per fidem, Iacob moriens, singulis filijs Ioseph benedixit, &

προσεκώνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου αὐτοῦ. πίστει, ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ ἐνετείλατο. πίστει, μωϋσῆς γεννηθεὶς, ἐκρύβη τρίμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ. διότι εἶδον ἀστεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα τοῦ βασιλέως. πίστει, μωϋσῆς μέγας γενόμενος, ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραώ, μᾶλλον ἐλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν, μείζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν αἰγύπτῳ θησαυρῶν, τὸν ἀνταπόδοσιν γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν αἴγυπτον, μὴ φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως. τὸν γὰρ ἀόρατον ὡς ὁρῶν ἐκαρτέρησε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα καὶ τὴν πρόσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλοθρεύων τὰ πρωτότοκα, θίγῃ αὐτῶν. πίστει δὲ διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λαβόντες οἱ αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ τείχη ἰεριχὼ κατέπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας. πίστει ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ με διηγουμένου ὁ χρόνος περὶ γεδεών, βαράκ τε, καὶ σαμψών, καὶ ἰεφθάε, δαβίδ τε καὶ σαμουὴλ, καὶ τῶν προφητῶν, οἳ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀναστάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μάστιγων πεῖραν

ἔλαβον

adorauit fastigiũ uirgæ illi9. Per fidẽ, Ioseph moriens, de egressione filiorũ Israël meminit, deq; ossib9 suis mandauit. Per fidem, cũ natus esset Moyses, occultatus est mẽses treis, à parẽtibus suis: ꝓpterea quod uiderent elegantem puellum, nec ueriti sunt edictum regis. Per fidem, Moses iam grandis, renuit uocari filius filiæ Pharaonis, potius eligens simul malis affici cum populo dei, q̃ tẽporarijs peccati commodis frui, maiores arbitratus diuitias, probrũ Christi, q̃ Aegyptiorũ thesauros. Respectum enim habebat remunerationis. Per fidem reliquit Aegyptum, haud ueritus ferociam regis. Perinde enim quasi uidisset eum qui est inuisibilis, ita obdurauit. Per fidem fecit pascha, & effusionẽ sanguinis: ne is qui perimebat primogenita, tangeret ipsos. Per fidẽ trãsierũt rubrũ mare, ueluti per siccam terrã, qd' cũ tentassent Aegyptij, absorpti sunt. Per fidem mœnia Hiericho conciderunt, circũdata ad dies septẽ. Per fidem Raab meretrix nõ perijt unà cum ijs qui nõ obedierant, cũ excepisset hospitio exploratores pacifice. Et quid præterea loquor? Deficiet enim me tempus, cõmemorantẽ de Gedeone, de Barac, & Sampsone, & Hiephthaë, necnon Dauid & Samuele, ac prophetis, qui per fidem expugnauerũt regna, operati sunt iusticiam, assecuti sunt promissiones, occluserunt ora leonum, extinxerunt uim ignis, effugerunt acies gladij, ualidi facti sunt ex imbecillitate, effecti sunt robusti in bello, incursiones auerterunt exterorum. Mulieres acceperũt ex resurrectione mortuos suos. Alij uero distenti sunt, aspernati redemptionem, ut potiorem sortirentur resurrectionem. Alij rursus ludibrijs & flagris explorati sunt,

insuper

ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς, ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμασιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλανώμενοι, καὶ ὄρεσι καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πίστεως, οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τοῦ θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντα, καὶ τὴν εὐπερίσπαστον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ ἐκάθικεν. ἀναλογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτῶν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὔπω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλέλησθε τῆς παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται. υἱέ μου μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει. μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν, ὃν παραδέχεται. εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πατήρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὲ παιδείας, ἧς μέτοχοι γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ καὶ οὐχὶ υἱοί. εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, καθὰ ἐδόκουν αὐτοῖς, ἐπαίδευον, ὁ δὲ

insuper & uinculis & carcere, lapidati sunt, dissecti sunt, tentati sunt, occisione gladij occubuerũt, oberrarũt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus, in desertis errantes, & montibus, ac speluncis, & cauernis terræ. Atque omnes hi testimoniũ promeriti per fidem, non acceperant promissionem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis consummarentur.

Proinde nos quoque, cum tanta XII
septi simus nube testium, depositio onere omni, & tenaciter inhærente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem, & consummatorem Iesum, qui pro proposito sibi gaudio, pertulit crucem ignominia contempta, & ad dexteram throni dei consedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit à peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Nondum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. & oblíti estis exhortationis, quæ uobis tanquàm filijs loquitur: Fili mi, ne neglexeris correptionem domini, neque deficias cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit. Si castigationẽ sustinetis, ueluti filijs uobis offert se deus. Quis enim est filius, quem non castigat pater? Quod si alieni estis à castigatione, cuius participes sunt omnes: igitur spurij estis, non filij. Itaque cum carnis nostræ patres habuerimus castigatores, & reueriti simus illos, an non multò magis subijciemur patri spirituum, & uiuemus? Atque illi quidem ad paucos dies, pro arbitratu suo nos erudiebant: hic autem

ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτου. πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἰρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδίδωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν, οὗ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν κύριον, ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, μή τις ῥίζα πικρίας, ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ ταύτης μιανθῶσι πολλοί, μή τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἠσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτου. ἴστε γάρ, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, ἀπεδοκιμάσθη. μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελήλυθατε ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ σάλπιγγος ἤχῳ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες, παρητήσαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ ὄρους, λιθοβοληθήσεται, ἢ βολίδι κατατοξευθήσεται, καὶ οὕτως φοβερὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μωσῆς εἶπεν, ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσελήλυθατε σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, Ἰερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ, κρεῖττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα. εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν

hic autẽ ad cõmodũ noſtrũ in hoc ut im partiat nobis ſanctimoniã ſuam. Oĩnis aũt caſtigatio in præſens quidẽ, nõ uide tur eſſe gaudij, ſed moleſtiæ. At poſtea fructũ tranquillũ iuſticiæ reddit, ijs qui p illã fuerint exercitati. Quapropter manꝰ remiſſas, & genua ſoluta ſurrigite, & faci te, ut recti ſint greſſus pedibus ueſtris, ne claudicatio aberret à uia, imò ſanet' po tius. Pacẽ ſectemini cũ oĩbꝰ, & ſancti moniã, ſine qua nemo uidebit dn̄m, curã agentes, ne quis ſit q deficiat à gratia dei, ne qua radix amarulentiæ, ſuppullulans obturbet, & p hanc inquinent' multi: ne quis ſcortator aut ꝓphanus, uelut Eſau, qui unico edulio permutauit ius primo geniti. Scitis eñ, qd' & poſtea, cum uellet hæreditario iure bn̄dictionẽ aſſequi, re probatus ſit. Non eñ reperit pœnitẽtiæ locũ, tametſi cum lachrymis quæſiuiſſet eã. Nõ eñ acceſſiſtis ad cõtactũ montẽ, & incẽſum ignẽ ac turbinẽ, & caliginẽ, & procellã, tubæq; ſonitũ, & uocẽ uerborũ, quã qui audierant, deprecati ſunt, ne his adiungeret' oratio. Nõ eñ ferebant, qd' edicebat': Si beſtia tetigerit mõtẽ, lapida bitur, aut iaculo cõfiget'. & adeo terribile erat uiſum qd' apparebat. Moſes dixit: Expauefactus ſum, ac tremebundus, ſed acceſſiſtis ad montẽ Sion, & ad ciuitatẽ dei uiuẽtis, Hieruſalẽ cœleſtẽ, & ad innu merabiliũ angelorũ cœtũ, & ad cõcionẽ primogenitorũ, qui cõſcripti ſunt in cœ lis, & ad iudicẽ uniuerſorũ deũ, & ad ſpi ritus iuſtorũ perfectorũ, & ad noui teſta menti conciliatorẽ Ieſum, & ad ſanguinẽ aſperſionis, meliora loquentẽ, q̃ loque batur ſanguis Abel. Videte ne aſperne mini eum qui loquit': nam ſi illi nõ effu gerũt, qui auerſabant' eum qui loquebatur in terra, multo magis nos, ſi eum qui de cœlis

ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων. Ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω, οὐ μόνον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δὲ Ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων, ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. Διὸ βασιλείαν ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν, δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκον. ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες ξενίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσμίων, ὡς συνδεδεμένοι, τῶν κακουχουμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος, ἀρκούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλείπω, ὥστε θαῤῥοῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ φοβηθήσομαί τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνημονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκβασιν τῆς ἀναστροφῆς, μιμεῖσθε τὴν πίστιν. Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέναις μὴ παραφέρεσθε. καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιοῦσθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. Ἔχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας, εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα κατακαίεται ἔξω τῆς παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς, τὸν

de cœlis eſt, auerſemur: cuius uox tum cõcuſſit terrã, at nunc denunciauit, dicẽs: Adhuc ſemel ego cõcutio, nõ modo terram, uerũetiã cœlum. Porrò illud qd' dicit, adhuc ſemel, ſignificat eorũ quæ cõcutiuntur tranſlationem, utpote quæ facta ſint: ut maneant ea quæ nõ cõcutiuntur. Quapropter regnũ aſſumẽtes qd' cõcuti nõ poſſit, habeam⁹ gratiã, per quã ita colamus deũ, ut illi placeamus cũ reuerẽtia & religione. Etenim deus noſter ignis cõſumens eſt. Fraterna charitas maneat. Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Per hanc em̃ quidã inſciẽtes exceperũt angelos hoſpitio. Memores eſtote uinctorũ, tanq̃ unà cum illis uincti, eorũ qui affliguntur, uelut ipſi quoq; uerſantes in corpore. Honorabile eſt inter omnes coniugium, & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros iudicabit deus. Sint mores alieni ab auaritia, cõtenti iſs quæ adſunt. Siquidẽ ipſe dixit: Non te deſero, neq; derelinquo. ut fidentes dicamus: dñs mihi auxiliator, nec timebo, quid faciat mihi homo. Memores eſtote eorum qui præſunt uobis, qui locuti ſunt uobis ſermonem dei, quorũ imitemini fidem, cõſyderantes qui fuerit exitus cõuerſatio nis illorum. Ieſus Chriſtus heri & hodie, idem eſt etiã in ſæcula. Doctrinis uariis ac peregrinis ne circũferamini. Bonũ eſt enim, gratia cõſtabiliri cor, nõ eſcis, quæ non profuerũt iſs qui uerſati ſunt in illis. Habemus altare, de quo nõ eſt fas edere, iſs qui tabernaculo deſeruiunt. Animalium enim quorũ ſanguis infertur p peccato, in ſancta per pontificẽ, horum corpora cremant extra caſtra. Quapropter & Ieſus, ut ſanctificaret per propriũ ſanguinẽ populum, extra portam paſſus eſt. Exeamus igitur ad eum extra caſtra, XIII

opprobrium

τὸν ὀνειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν. δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρπὸν χειλέων, ὁμολογούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑπείκετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες, ἵνα μετὰ χαρᾶς τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες. ἀλυσιτελὲς γὰρ ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν, πεποίθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν ἐν πᾶσι καλῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ παρακαλῶ τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκατασταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν ἰησοῦν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ, ποιῶν ὑμῖν τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ ἰησοῦ χριστοῦ, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

opprobriū eius portantes. Non em̄ habemus hic manentē ciuitatē, ſed futuram inquirimus. Per ipſum igitur offerimus hoſtiam laudis ſemper deo, hoc eſt, fructum labiorū, cōfitentium nomini eius. Cæterū beneficentiæ, & cōmunicationis ne obliuiſcamini. Talibus enim uictimis placetur deo. Parete ijs qui præſunt uobis, & cōcedite, ſiquidem illi uigilant pro animabus ueſtris, tanq̄ rationem reddituri, ut cum gaudio hoc faciant, & nō gementes. nam id eſt inutile uobis. Orate pro nobis, confidimus enim, quod bonam habemus cōſcientiam inter omnes cupientes honeſte conuerſari. Magis autem obſecro uos, ut id faciatis, quo celerius reſtituar uobis. Deus autē pacis, qui reduxit à mortuis paſtorē ouium illum magnū per ſanguinē teſtamenti æterni, dominū noſtrum Ieſum, abſolutos uos reddat in omni opere bono, ad faciendum uoluntatē ipſius, efficiens, ut quod agitis, acceptum ſit in conſpectu ſuo per Ieſum Chriſtum, cui gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Obſecro uos fratres, ſufferte ſermonē exhortationis. Etenim paucis ſcripſi uobis. Scitis fratrem noſtrum Timotheum ſolutum eſſe. cum quo (ſi celerius uenerit) uiſam uos. Salutate omnes qui præſunt uobis, & omnes ſanctos. Salutant uos Itali. Gratia cum omnibus uobis. Amen.

ἐγράφη ἀπὸ ἰταλίας διὰ τιμοθέου.

Miſſa ab Italia per Timotheum.

πρόθεσις

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ἐπιστέλλει τοῖς ἀπὸ τῶν δώδεκα φυλῶν διασπορᾷ, καὶ πίστευσασιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει δὲ διδασκαλικὴν τὴν ἐπιστολὴν, διδάσκων περὶ διαφορᾶς πειρασμῶν, ποῖον μὲν ὄντα ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ποῖος δὲ ἀπὸ τῆς ἰδίας καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἐστί. καὶ ὅτι οὐ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ δεικνύναι τὴν πίστιν, καὶ οὐχ ὁ ἀκροατὴς τοῦ νόμου, ἀλλ' ὁ ποιητὴς δικαιοῦται. περί τε πλουσίων παραγγέλλει, ἵνα μὴ προκρίνωνται τῶν πτωχῶν οἱ πλούσιοι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐπιπλήττωνται ὡς ὑπερήφανοι. καὶ τέλος παραμυθησάμενος τοὺς ἀδικουμένους, καὶ προτρεψάμενος αὐτοὺς μακροθυμεῖν, ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κριτοῦ. καὶ διδάξας περὶ ὑπομονῆς ἐκ τοῦ Ἰακὼβ τὸ χρήσιμον τῆς ὑπομονῆς, παραγγέλλει προσκαλεῖσθαι τοὺς πρεσβυτέρους ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ σπουδάζειν ἐπιστρέφειν τοὺς πλανηθέντας ἐπὶ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι γὰρ τοῦτον μισθὸν παρὰ τοῦ κυρίου, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ οὕτως τελεῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IACOBI, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

IAcobus quoniam erat Hierosolymitarum episcopus, scribit & cæteris Iudæis, qui per omnes nationes sparsi habitabant, uarijs præceptis uitam illorum formans atque instituens.

ARGVMENTI FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ.

EPISTOLA BEATI IACOBI.

ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ δοῦλος ταῖς δώδεκα φυλαῖς, ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν ἡγήσασθε ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις. γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομονήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι. εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ μὴ ὀνειδίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινόμενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ καὶ ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ὅτι λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ. καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὕψει αὐτοῦ. ὁ δὲ πλούσιος, ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ. ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου παρελεύσεται. ἀνέτειλε γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ ἐξήρανε τὸν χόρτον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο

ACOBVS dei ac dñi Iesu Christi seruus, duodecim tribubus, q̃ sunt in dispersione, salutem. Pro summo gaudio ducite fratres mei, quoties in tentationes incideritis uarias, illud scientes, quod exploratio fidei uestræ parit patientiam. Cæterum patientia opus perfectum habeat, ut sitis perfecti, & integri, nullaq; in parte diminuti. Quod si cui uestrum deest sapientia, postulet ab eo qui dat, nempe deo, qui dat inquam omnibus simpliciter, nec improperat, ac dabit ei. Sed postulet cum fiducia, nihil hæsitans. Nam qui hæsitat, is similis est fluctui maris, qui uentis agitur & impetu rapitur. Neq; enim existimet homo ille, se quicq; accepturum à domino. Vir animo duplici, inc̃stans est in omnibus uijs suis. Glorietur autem frater qui est humilis, in sublimitate sua. contra qui diues est, in humiliatione sui: quoniam ueluti flos herbæ præteribit. Exortus est enim sol cum æstu, & exaruit herba, & flos illius decidit, & decor aspectus illius perijt.

ἀπώλετο. οὕτως ἡ πλοῦσιος ἐν ταῖς πορείαις αὐτου μαρανθήσεται. μακάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ πειράζομαι. ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον. μὴ πλανᾶσθε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. παρ᾽ ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτου κτισμάτων. ὥστε ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἔστω πᾶς ἄνθρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λαλῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς, δικαιοσύνην θεοῦ οὐ κατεργάζεται. διὸ ἀποθέμενοι πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσείαν κακίας, ἐν πραΰτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιηταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ παραλογιζόμενοι ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἐοικεν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτου ἐν ἐσόπτρῳ. κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν καὶ ἀπελήλυθε, καὶ εὐθέως ἐπελάθετο ὁποῖος ἦν. ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τὸν τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτου ἔσται. εἴ τις δοκεῖ θρῆσκος εἶναι ἐν ὑμῖν, μὴ χαλιναγωγῶν γλῶσσαν αὐτου, ἀλλὰ ἀπατῶν καρδίαν αὐτου, τούτου μάταιος ἡ θρησκεία. θρησκεία καθαρὰ καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, αὕτη ἐστὶν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ

perijt. Sic & diues in abundãtia ſua marceſcet. Beatus uir qui ſuffert tentationẽ: quoniã cum probatus erit, accipiet coronam uitæ: quã promiſit dñs ijs, à quibus fuerit dilectus. Ne quis cum tentatur, dicat ſe à deo tentari. Nam deus ut malis tentari nõ poteſt, ita nec ipſe quenq; tentat. Imò unuſquiſq; tentat, dum à propria cõcupiſcentia abſtrahitur & inescatur. Deinde cõcupiſcentia poſteaq; concepit, parit peccatum: peccatũ uero perfectum progignit mortem. Ne erretis fratres mei dilecti. Omnis donatio bona, & omne donũ perfectum, è ſupernis eſt deſcẽdens à patre luminũ, apud quẽ non eſt tranſmutatio aut cõuerſionis obumbratio. Is deſtinata uoluntate progenuit nos ſermone ueritatis, ut eſſemus primitiæ quædã ſuarũ creaturarũ. Itaq; fratres mei dilecti, ſit omnis homo uelox ad audiendũ, tardus ad loquendũ, tardus ad iram. Nam ira uiri iuſticiã dei nõ efficit. Quapropter depoſita omni immũdicia & ſuperfluitate maliciæ, cũ manſuetudine recipite inſitum ſermonẽ, qui poteſt ſaluas reddere animas ueſtras. Sitis aũt effectores ſermonis, & nõ auditores tantum, fallẽtes uoſmetipſos. Qm̃ ſi quis audiat ſermonẽ, nec eum factis exprimat, hic ſimilis eſt uiro cõſyderanti faciẽ natiuitatis ſuæ in ſpeculo. Conſyderauit em̃ ſeipſum, & abijt, & continuo oblitus eſt qualis eſſet. At qui proſpexerit in legem perfectã, quæ eſt libertatis & permanſerit, hic cum ſit nõ auditor obliuioſus, ſed effector operis, beatus facto ſuo erit. Si quis uidetur religioſus eſſe inter uos, qui non frenat linguam ſuam, ſed aberrare ſinit cor ſuum, huius uana eſt religio. Religio pura & immaculata apud deum & patrem hæc eſt, inuiſere orphanos &

καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν, ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ τοῦ κόσμου.

Ἀδελφοί μου μὴ ἐν προσωποληψίαις ἔχετε τὴν πίστιν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῆς δόξης. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, εἰσέλθῃ δὲ καὶ πτωχὸς ἐν ῥυπαρᾷ ἐσθῆτι, καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς, καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου. καὶ οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν. ἀκούσατε ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου, πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας, ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχὶ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς· εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν κατὰ τὴν γραφὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωποληπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου, ὡς παραβάται. ὅς τις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπὼν, μὴ μοιχεύσῃς, εἶπε καὶ, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς, φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτως λαλεῖτε, καὶ οὕτως ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος. κατακαυχᾶται ἔλεος κρίσεως. τί τὸ ὄφελος ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε

& uiduas in afflictione ſua, immaculatũ ſeipſum ſeruare à mũdo. Fratres mei ne cũ reſpectu perſonarũ habeatis fidẽ domini noſtri Ieſu Chriſti ex opinione. Nã ſi ingrediatur in cœtũ ueſtrũ uir aureum geſtans anulũ, ueſte indutus ſplendida, ingrediatur aũt & pauper in ſordida ueſte, & reſpexeritis ad illũ qui ueſtẽ geſtat ſplendidam, & dixeritis illi, tu ſede hic bene, & pauperi dicatis, tu ſta illic, aut ſede hic ſubter ſcabellũ meũ, & nõ diiudicati eſtis in uobiſipſis, & facti eſtis iudices cogitationum malarũ? Audite fratres mei dilecti, nõne deus elegit pauperes mundi huius, diuites in fide, & hæredes regni, quod promiſit ĩjs, à quibus dilectus fuerit? Vos aũt cõtemptui habuiſtis pauperẽ. Nõne diuites tyrãnidẽ exercent in uos, & ĩjdem trahunt uos ad tribunalia? Et ĩjdem male loquũtur de bono nomine quod inuocatũ eſt ſuper uos? Si legẽ quidem regiã perficitis iuxta ſcripturã, diliges proximũ tuũ ſicut teipſum, bene facitis: ſin uero perſonã reſpicitis, peccatũ cõmittitis, & redarguimini à lege ueluti trãſgreſſores. Quiſquis enim totam legem ſeruauerit, offenderit autẽ in uno, factus eſt omniũ reus. Nã qui dixit, ne mœcheris, dixit etiã, ne occidas. Quod ſi nõ fueris mœchatus, occideris tamen, factus es tranſgreſſor legis. Ita loquamini, & ita faciatis ueluti per legẽ libertatis iudicandi. Siquidẽ iudiciũ abſq; miſericordia erit ei, qui nõ præſtiterit miſericordiã. Et gloriatur miſericordia aduerſus iudiciũ. Quæ utilitas fratres mei, ſi fidẽ dicat aliquis habere ſe, facta uero nõ habeat? Num poteſt fides ſaluũ facere illũ? Q; ſi frater aut ſoror nudi fuerint, & egentes quotidiano uictu, dicat autẽ aliquis ueſtrũ illis, abite cũ pace, caleſcite & ſaturamini

II

ζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τ σώ
ματος, τί τ ὄφελος; οὕτως καὶ ἡ πίστις,
ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι καθ ἑαυτήν. ἀλλ
ἐρεῖ τίς, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ ἔργα ἔχω. δεῖ
ξόν μοι τὴν πίστιν σου ἐκ τῶν ἔργων σου, κἀ
γὼ δείξω σοι ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πίστιν μου.
σὺ πιστεύεις, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς ποιεῖς.
καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ φρίσσουσι.
θέλεις δὲ γνῶναι ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις
χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πα
τὴρ ἡμῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας
Ἰσαὰκ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέ
πεις, ὅτι ἡ πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ,
καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πίστις ἐτελειώθη; καὶ
ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα. ἐπίστευσε δὲ
Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δι
καιοσύνην. καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁρᾶτε
οὖν ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος
καὶ οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ
Ῥαὰβ ἡ πόρνη, οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑπο
δεξαμένη τοὺς ἀγγέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ
ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ τὸ σῶμα χωρὶς πνεύ
ματος νεκρόν ἐστιν, οὕτως καὶ ἡ πίστις χω
ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε ἀδελφοί
μου, εἰδότες, ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα.
πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λό
γῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνήρ, δυνατὸς
χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα. ἰδοὺ
τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ στόματα
βάλλομεν, πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν,
καὶ ὅλον τὸ σῶμα μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ
πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν
ἀνέμων ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλα
χίστου πηδαλίου, ὅπου ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύ
νοντος βούληται. οὕτως καὶ ἡ γλῶσσα μι
κρὸν μέλος ἐστί, καὶ μεγαλαυχεῖ. ἰδοὺ ὀλί
γον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσ
σα πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας, οὕτως ἡ
γλῶσσα καθίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν,
ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν

τροχὸν

mini: non tamen dederitis illis, quæ sunt
necessaria corpori, quæ erit utilitas? Sic
& fides si facta non habuerit, mortua est
per se. Sed dicet aliquis, tu fidem habes,
& ego facta habeo. Ostende mihi fidē
tuam ex factis tuis, & ego ostendam tibi
ex factis meis fidem meam. Tu credis q̄
deus unus est? Recte facis. Et dæmonia
credunt, ac cōtremiscunt. Vis uero scire ô
homo inanis, q̄ fides absq; factis mor-
tua sit? Abraham pater noster nónne ex
factis iustificatus est, cū obtulisset Isaac
filium suum super altare? Vides, quod
fides adiumento fuerit factis illius, & ex
factis fides perfecta fuerit? Et impleta
est scriptura quæ dicit: Credidit Abra-
ham deo, & imputatū est illi ad iusticiā,
& amicus dei uocatus est. Videtis igitur
q̄ ex factis iustificetur homo, & non ex
fide tantum? Similiter autem & Rhaab
meretrix, án non ex factis iustificata est
cum excepisset nuncios, & alia uia emi-
sisset? Nam quemadmodū corpus absq;
spiritu mortuum est, ita & fides absq; fa
ctis mortua est. Nolite plures magi- III
stri fieri fratres mei, scientes quod maius
iudicium sumpturi simus. In multis em̄
labimur omnes. Si quis in sermone non
labitur, hic perfectus est uir, qui possit
freno moderari totum etiā corpus. Ecce
equis frena in ora immittimus, ut obe-
diant nobis, & totum corpus circumagi-
mus. Ecce naues quoq; cum tantæ sint, &
à uentis sæuis agant̄, circumagunt̄ à mi-
nimo gubernaculo, quocū q; impetus di
rigentis uoluerit. Ita & lingua pusillum
membrum est, & magna iactat. Ecce exi-
guus ignis quantā materiam incēdit. Et
lingua ignis est, mundus iniquitatis, sic
lingua constituitur in membris nostris,
quæ maculat totū corpus, & inflammat

T 3 rotam

τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύσις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐναλίων δαμάζεται καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται ἀνθρώπων δαμάσαι, ἀκατάσχετον κακὸν, μεστὴ ἰοῦ θανατοφόρου. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία καὶ κατάρα. οὐ χρὴ ἀδελφοί μου ταῦτα οὕτως γίνεσθαι. Μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν; Μὴ δύναται ἀδελφοί μου συκῆ ἐλαίας ποιῆσαι; ἢ ἄμπελος σύκα; οὕτως οὐδὲ μία πηγὴ ἁλικὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. τίς σοφὸς καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν; δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ, ἐν πραΰτητι σοφίας. εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐρίθειαν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε, καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς ἀληθείας. οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν κατερχομένη, ἀλλ' ἐπίγειος, ψυχικὴ, δαιμονιώδης. ὅπου γὰρ ζῆλος καὶ ἐρίθεια, ἐκεῖ ἀκαταστασία, καὶ πᾶν φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶτον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνικὴ, ἐπιεικὴς, εὐπειθὴς, μεστὴ ἐλέους καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος καὶ ἀνυπόκριτος, καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν; οὐκ ἐντεῦθεν, ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν, τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε. φθονεῖτε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν. μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε. οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχαλίδες, οὐκ οἴδατε, ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου, ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστίν; ὃς ἂν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου

rotam natiuitatis, & inflammatur à gehenna. Omnis enim natura & ferarum & uolucrũ, serpentiũq́ꝫ, & marinorũ domatur, & domita est à natura humana. Linguã autẽ nullus hoim domare pōt, incoercibile malũ, plena ueneno mortifero. Per ipsam benedicim⁹ deũ & patrẽ, & ꝑ ipsã maledicim⁹ hoibus, q ad similitudinẽ dei cōditi sunt. Ex eodẽ ore ꝓcedit bñdictio & maledictio. Nō oportet fratres mei hæc ita fieri. Nunqd fons ex eodẽ foramine emanat dulcem & amarã aquã? Nũqd potest fratres mei, fic⁹ oleas gignere? aut uitis fic⁹? Sic nullus fons salsam ac dulcẽ pōt ædere aquã. Quis sapiens & sciẽtia præditus inter uos? Ostendat ex bona cōuersatione opera sua cum mansuetudine sapientiæ. Quod si æmulationem amaram habetis, & contentionem in corde uestro, nolite gloriari & mendaces esse aduersus ueritatem. Non est enim ista sapientia è supernis descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca. Vbi em̃ æmulatio & cōtẽtio, ibi incōstãtia & omne op⁹ prauũ. Quæ aũt è supnis est sapiẽtia: primũ quidẽ casta est, deinde pacifica, modesta, tractabilis, plena misericordia & fructibus bonis, absq́ꝫ di iudicatiõe, sine simulatiõe. Fruct⁹ aũt iusticiæ in pace seminat', facientibus pacẽ.

Vnde bella & lites in uobis? Nonne hinc? nimirum ex uoluptatibus uestris, quæ militant in membris uestris? Concupiscitis & nō habetis. inuidetis & æmulamini, & non potestis adipisci. pugnatis & bellatis. nō habetis, ꝓpterea quod nō postulatis. Petitis & non accipitis, eo qd' male petatis, ut in uoluptatibus uestris insumatis. Adulteri & adulteræ nescitis, quod amicitia mundi, inimicitia est cum deo? Quicũq́ꝫ ergo uoluerit amicus esse mundi IIII

κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε, ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει. πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα, ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν. μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ, ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ, καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ, καὶ ἐγγιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας ἁμαρτωλοί καὶ ἁγνίσατε καρδίας δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε, καὶ πενθήσατε, καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος μετασχαφήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπεινώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ καταλαλεῖτε ἀλλήλων ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀδελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νόμου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης, ὁ δυνάμενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ τίς εἶ, ὃς κρίνεις τὸν ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον πορευσώμεθα εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσωμεν ἐκεῖ ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσώμεθα. καὶ κερδήσωμεν. οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δὲ ἀφανιζομένη, ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς. ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο. νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν. πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος ὑμῶν σέσηπε, τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγονεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν, καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρκας ὑμῶν, ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν

mundi, inimicus dei cõstituit? An putatis quod inaniter scriptura dicat: ad inuidiam concupiscit spiritꝰ qui habitauit in nobis? Maiorem autẽ dat gratiã. Subditi ergo estote deo, resistite autẽ diabolo, & fugiet à uobis. Appropinquate deo, & appropinquabit uobis. Emundate manus ò peccatores, & purificate corda duplices animo. Affligimini & lugete & plorate. risus uester in luctum cõuertatur, & gaudium in mœrorem. Humiliamini in conspectu domini, & eriget uos. Nolite detrahere uobis inuicem fratres. Qui detrahit fratri, quique iudicat fratrem suum, detrahit legi & iudicat legem. Quod si iudicas legem, non es obseruator legis, sed iudex. Vnus est legislator, qui potest seruare & perdere. Tu quis es, qui iudicas alium? Age nunc qui dicitis: hodie & cras eamus in hanc ciuitatẽ, & faciamus ibi annum unum, & mercemur, & lucrum faciamus: qui ignoratis, quid futurum sit postero die. Quæ est enim uita uestra? Vapor enim erit, qui ad exiguum tempus apparet, & deinde euanescit: pro eo quod dicere debueritis, si dominus uoluerit, & si uixerimus, faciamus hoc aut illud. Nunc autem exultatis in superbijs uestris. Omnis exultatio talis mala est. Igitur qui nouerit recte facere, nec facit, hic peccato tenetur.

Agite nunc diuites, plorate, ululantes V
super miserijs uestris, quæ aduenient uobis. Diuitiæ uestræ putrefactæ sunt, uestimẽta uestra tineis obnoxia facta sunt. Aurum & argentum uestrum erugine uiciatum est, & erugo eorum in testimonium uobis erit, & exedit carnes uestras sicut ignis. Thesaurum congessistis in extremis diebus. Ecce merces operariorum

τῶν θερισάντων τὰς χώρας ὑμῶν, ὁ ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν κράζει· καὶ αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσελήλυθασιν. ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε. ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν ἡμέρᾳ σφαγῆς· κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον, οὐκ ἀντιτάσσεται ὑμῖν. Μακροθυμήσατε οὖν ἀδελφοὶ ἕως τῆς παρουσίας τοῦ κυρίου. ἰδοὺ ὁ γεωργὸς ἐκδέχεται τὸν τίμιον καρπὸν τῆς γῆς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ, ἕως λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακροθυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ κυρίου ἤγγικε. μὴ στενάζετε κατ' ἀλλήλων ἀδελφοί, ἵνα μὴ κατακριθῆτε. ἰδοὺ ὁ κριτὴς πρὸ τῶν θυρῶν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε τῆς κακοπαθείας ἀδελφοί μου, καὶ τῆς μακροθυμίας τοὺς προφήτας, οἱ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυρίου. ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τὴν ὑπομονὴν Ἰὼβ ἠκούσατε. καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πολύσπλαγχνός ἐστιν ὁ κύριος καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δὲ ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον. ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ, ναί, καὶ τὸ οὒ, οὔ, ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψαλλέτω. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος, κἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς, ἀφεθήσεται αὐτῷ. Ἐξομολογεῖσθε ἀλλήλοις τὰ παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη. Ηλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ προσηύξατο τοῦ μὴ βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν προσηύξατο

riorum qui messuerũt regiones uestras, quæ fraude non reddita est à uobis, clamat: & clamores eorum qui messuerant, in aures domini sabaoth introierunt. In delitijs uixistis super terrã, & lasciuistis. enutrijstis corda uestra, ut in die occisionis. Cõdemnastis, & occidistis iustum, & non resistit uobis. Patientes igitur estote fratres usq; ad aduentum domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructũ terræ, patienter expectans illum, donec accipiat pluuiam tempestiuam & serotinã. Patiẽtes igitur estote & uos, & cõfirmate corda uestra, quoniã aduentus domini appropinquat. Nolite ingemiscere alius aduersus alium fratres, ut ne condemnemini. Ecce iudex ante ianuam assistit. Exemplum accipite fratres mei, afflictionis ac patiẽtiæ prophetas, qui locuti sunt in nomine dñi. Ecce beatos ducimus eos qui sustinẽt. Sufferẽtiam Iob audistis, & finẽ dñi nouistis, qđ ualde misericors sit dñs ac cõmiserans. Ante omnia autẽ fratres mei, nolite iurare, neque per cœlum, neq; per terram, neq; aliud quodcunq; iusiurandũ. Sit autẽ uestrũ est, est: non, non, ut ne in simulationẽ incidatis. Affligitur autẽ aliquis inter uos? oret. Aequo animo est aliquis? psallat. Infirmatur quis inter uos? accersat presbyteros ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine domini. Et obsecratio fidei saluum reddet laborantẽ, & eriget eum dñs: & si in peccatis fuerit, remittentur ei. Confitemini inuicem alius alij delicta, & orate pro uobis inuicem, ut salui sitis. Multũ enim ualet deprecatio iusti efficax. Helias homo erat similiter obnoxius affectionibus ut nos, & precatione precatus est ne plueret: & nõ pluit supra terrã annos tres & menses sex. Et rursum

orauit,

προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ τις αὐτόν, γινωσκέτω, ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Τῆς τοῦ ἁγίου Ἰακώβου ἐπιστολῆς τέλος.

orauit, & cœlũ dedit pluuiã, & terra pduxit fructũ suũ. Fratres, si quis inter uos errauerit à ueritate, & conuerterit quis eũ, sciat, qđ qui cõuerti fecerit peccatorẽ ab errore uiæ suæ, saluã faciet animã à morte, & operiet multitudinẽ peccatorũ.

Beati Iacobi epistolæ finis.

ΠΡΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Αὐτίκα ἐπισείλας ὁ μακάριος πεῖρος τῆς ἐν τῇ διασπορᾷ ὄυσιν, Ἰουδαίοις καὶ γενομένοις χριστιανοῖς, γράφει ἡ τὴν ἐπιστολὴν διδασκαλικὴν, ἐπισκήπτων αὐτῇ. διότι καὶ ἀπὸ Ἰουδαίων ἐπίστευσαν, καὶ πρῶτον μὴ ἀγκαθῃ ὁ ἀπόδειξιν, ὅτι ἡ εἰς τὸν χριστὸν πίστις, ἀπὸ τῶν προφητῶν κατηγγέλθη, καὶ δι' αὐτῶν ἐμηνύθη, ἡ διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ λύτρωσις. καὶ ὅτι αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν εὐηγγελίσθη τὰ πάντα, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. εἶτα συμβουλεύσας ἀξίως τοῦ καλέσαντος ἀναστρέφεσθαι, προτρέπει καὶ βασιλέας τιμᾶν. γυναιξί τε δὲ καὶ ἀνδράσιν ὁμοφρονοῦντα καταγγέλλει. καὶ εἰς τὰ ἤθη παραινέσας ὀλίγα, σημαίνει, ὅτι καὶ εἰς τὸν ἅδην γέγονε πρὸ τοῦ κυρίου τὸ κήρυγμα τῆς σωτηρίας καὶ ἀναστάσεως· ἵνα καὶ οἱ προθανόντες ἀναστῶσι, καὶ κριθῶσι μὲν τῷ σώματι, τῇ δὲ χάριτι τῆς ἀναστάσεως δίαμείνωσι. καὶ ὅτι τὸ τέλος πάντων λοιπὸν ἤγγικε καὶ ὀφείλουσι πάντες ἕτοιμοι γίνεσθαι, ὡς λόγον ἀποδώσοντες τῷ κριτῇ. καὶ οὕτως πλεοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI PRIOREM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

PEtrus, quẽadmodũ & Iacobus, Iudæis scribit, sparsim incolentib⁹ gentium regiones, epistolam profecto dignã apostolorũ principe, plenã autoritatis ac maiestatis apostolicæ, uerbis parcam, sententijs differtã. Hortat autẽ ad tolerantiã malorũ, quæ ob euangelij inuidiam perpetiebant, spe præmiorũ. Ad hæc admonet, iuxta ꝓphetiarũ oracula ad tantã dignitatem uocati gratis, uitam præstent sua professione dignam: Christianismũ em̃ nõ in titulo aut baptismo tantũ, sed in morũ innocẽtia situm esse: alioqui qđ affligun tur malis, nõ cessurũ ad gloriam Christi, si ob malefacta pœnas dare uideant. Ad hæc admonet, ne freti Christianismo, detractent parere magistratib⁹ licet ethnicis, ne prouocati nec cõuertant ad Christũ, & acrius sæuiant: itẽ ne serui negent officiũ suũ heris, licet ethnicis: Christianæ bonitatis esse oñia perpeti: itẽ ne mulieres Christianæ uiros suos licet ethnicos cõtẽnant, sed morib⁹ suis ad meliora studeant prouocare. Maritos admonet, ut uxorib⁹ suis deferant, ut à coitu nõnunq̃ tẽperent, q̃ magis uacet orare. Deinde exẽplo Christi ꝓuocat ad tolerantiã malorũ, ne conent iniuriã iniuria pẽsare, sed mãsuetudine & bñfactis uincere studeant male meritos. Atq; hæc agit tribus primis capitib⁹, & initio quarti. Post hæc hortat ad nouitatẽ uitæ, dehortans à uitijs gentiũ. Inuitat ad sobrietatẽ, ad uigilantiam, ad preces assiduas, in primis ad mutuã charitatẽ, ad hospitalitatẽ, ad officia mutua, rursus ad patientiã persecutionũ ob Christi nomẽ illatarũ. Mox episcopos instituit, & his subditũ populũ. In calce testat sese & alterã epistolã ad eosdẽ scripsisse per Syluanũ, q̃ intercidit. Hãc scriptã apparet ex Babylone: nã hui⁹ ecclesiæ ỹbis iubet eos saluere.

FINIS.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΗ.

ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις, διασπορᾶς Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας καὶ Βιθυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔλεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κληρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραντον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς, εἰς ὑμᾶς τοὺς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς σωτηρίαν, ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε, ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον ἐστὶ, λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς, ἵνα τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως, πολὺ τιμιώτερον χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν, ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν, καὶ ἐξηραύνησαν προφῆται

EPISTOLA BEATI PETRI APOSTOLI PRIMA.

PETRVS apostolus Iesu Christi, aduenis sparsim incolentibus Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam, delectis iuxta præfinitionem dei patris, per sanctificationem spiritus, in obedientiam, & aspersionē sanguinis Iesu Christi. Gratia uobis & pax multiplicetur. Laudandus est deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui iuxta copiosam suam misericordiam regenuit nos in spem uiuam, per hoc quod resurrexit Iesus Christus ex mortuis, in hæreditatem immortalem, & incontaminabilem, atq; immarcessibilem, cōseruatam in cœlis erga uos, qui uirtute dei custodimini per fidem, ad salutem, quæ in hoc parata est, ut patefiat in tempore supremo, in quo exultatis, nunc ad breue tempus afflicti in uarijs experimentis, si opus sit, quo exploratio fidei uestræ, multo pretiosior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur: reperiatur in laudem & gloriam & honorem, tum cum reuelabitur Iesus Christus: quem cum non uideatis, diligitis: in quem in præsentia, cum non uideritis, credentes tamen: exultatis gaudio ineffabili, & glorificato, reportantes finem fidei uestræ, salutē animarum, de qua salute exquisierunt, & scrutati sunt prophetæ,

προφῆται, οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐραυνῶντες εἰς τίνα, ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου, τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη, ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ, ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν, διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας ὑμῶν, νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερομένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, διότι γέγραπται. ἅγιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ εἰ πατέρα ἐπικαλεῖσθε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ὑμῶν χρόνον ἀναστράφητε. εἰδότες, ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτου τῶν χρόνων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεόν, τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόντα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν. τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος, εἰς φιλαδελφίαν ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλήλους ἀγαπήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου ζῶντος θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα σὰρξ, ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα

prophetæ, qui de uētura in uos gratia uaticinati sunt, scrutātes ad quē, aut cuiusmodi tēporis articulū significaret, qui in illis erat spūs Christi, qui priusq; accideret, testabat uēturas in Christū afflictiones, & quæ essent cōsecuturæ glorias, quib9 & illud reuelatū est, q d' haud sibi ipsis, imò nobis ministrarēt, hæc quæ nunc annunciata sunt uobis, p eos qui uobis prædicauerūt euāgeliū, p spm̄ sanctū emissum è cœlo, in quæ desyderant angeli prospicere. Quapropter succincti lumbis mētis uestræ, sobrij, pfecte sperate in eam quæ ad uos defert gratiā, dum uobis patefit Iesus Christus, tāq; filij obediētes, ut nō accōmodetis uos pristinis cōcupiscētijs, quibus dum adhuc ignoraretis Christū, agebamini, sed quēadmodū is q uos uocauit, sctūs est: ita ipsi q̄q; sancti in oīi cōuersatione reddamini, ppterea q d' scriptū est: Scti estote, nā ego sctūs sum. Et si patrē inuocatis citra psonarū respectū iudicantē iuxta cuiusq; opus, uidete ut in timore cōuersantes, incolat9 uestri tēpus trāsigatis. Cū sciatis uos, nō caducis reb9 uelut argēto & auro fuisse redēptos à uana uestra cōuersatiōe, quā ex patrū acceperatis traditione, sed pretioso sanguine uelut agni immaculati, & incontaminati Christi, q præordinat9 qdē fuerat, anteq; cōditus esset mūdus, sed manifestat9 fuit extremis tēporib9 ppter uos, q p illū creditis in deū, q illū excitauit è mortuis, & gloriā ei dedit, ut uos fidē ac spē haberetis erga deū, qui aias uestras purificastis obediēdo ueritati, p spm̄ cū charitate fraterna, ab oīi simulatiōe aliena, ex puro corde uos inuicem diligite impēse, renati non ex semine mortali, sed ex imortali p sermonē uiuētis dei, & manētis i æternū. Propterea q omnis caro gramē sit, & omnis

gloria

δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος χόρτου. ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος ἐξέπεσε. τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δόλον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλαλιάς, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. εἰ ἐγεύσασθε, ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος, πρὸς ὃν προσερχόμενοι λίθον ζῶντα, ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ ἐκλεκτὸν, ἔντιμον, καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες οἰκοδομεῖσθε, οἶκος πνευματικός, ἱεράτευμα ἅγιον, ἀνενέγκαι πνευματικὰς θυσίας, εὐπροσδέκτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ καὶ περιέχει ἐν τῇ γραφῇ. ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ μὴ καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πιστεύουσιν. ἀπειθοῦσι δὲ λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδάλου, οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς. οἵ ποτε οὐ λαὸς, νῦν δὲ λαὸς θεοῦ. οἱ οὐκ ἠλεημένοι, νῦν δὲ ἐλεηθέντες. ἀγαπητοί, παρακαλῶ ὡς παροίκους καὶ παρεπιδήμους, ἀπέχεσθε τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς, τὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντες καλὴν ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν ὡς κακοποιῶν, ἐκ τῶν καλῶν ἔργων ἐποπτεύοντες, δοξάσωσι τὸν θεὸν ἐν ἡμέρᾳ ἐπισκοπῆς. ὑποτάγητε οὖν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει διὰ τὸν κύριον, εἴτε βασιλεῖ ὡς ὑπερέχοντι, εἴτε ἡγεμόσιν

gloria hois quasi flos graminis. Exaruit gramẽ, & flos decidit. at uerbũ dñi manet in æternũ. Hoc aũt est uerbũ, qd̃ per euangeliũ delatũ est ad uos. Proinde 11
deposita oĩmi malicia, & oĩmi dolo, & simulatiõib⁹, & inuidẽtijs, & oĩmib⁹ obtrectationib⁹, ut modo nati infantes, lac illud nõ corpis sed animi, qd̃ dolũ nescit, appetite, ut p̃ illud suboleſcatis. Siquidẽ gustastis, q̃ benign⁹ sit dñs. ad quẽ accedentes, q̃ lapis est uiuus, ab hoib⁹ quidẽ reprobat⁹, apud deũ ỹo electus ac pretiosus: ipsi q̃q̃ ueluti uiui lapides ædificemini, dom⁹ spũalis, sacerdotiũ sanctũ ad offerẽdũ spirituales hostias, acceptabiles deo p̃ Iesum Christũ. quapropter & continet scriptura: Ecce pono in Sion lapidẽ, in summo ponendũ angulo, electũ, pretiosum. Et qui crediderit in illo, nõ pudefiet. Vobis igit̃ pretiosus est, qui creditis. Cæterũ ijs qui nõ credũt, lapis quẽ reprobauerãt ædificantes, hic cœpit esse caput anguli: & lapis in quẽ impingit̃, & petra ad quẽ offendant, nẽpe ijs qui impingũt in sermonẽ, neq̃ credũt in id ad qd̃ & instituti fuerãt. Vos aũt gen⁹ electũ, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus qui in lucrũ accessit, ut uires prædicetis illi⁹, qui è tenebris uos uocauit in admirabilẽ suã lucẽ. Qui q̃ndã eratis nõ populus, nunc populus dei, qui q̃ndã nõ cõsecuti miseri cordiam, nunc estis misercordiã cõsecuti. Dilecti, obsecro tanq̃ aduenas ac peregrinos, abstinete à carnalib⁹ cõcupiscentijs, quæ militant aduersus animã, & conuersationẽ uestrã habete honestã inter gẽtes, ut in hoc qd̃ obtrectant uobis q̃si maleficis, ex bonis operibus æstimantes uos, glorificẽt deũ in die uisitatiõis. Proinde subditi estote cuiuis hũanæ creaturæ p̃pter dñm, siue regi tãq̃ p̃cellẽti, siue præsidibus,

ἡγεμόσιν, ὡς δι' αὐτοῦ πεμπομένοις, εἰς ἐκδίκησιν μὲν κακοποιῶν, ἔπαινον δὲ ἀγαθοποιῶν, ὅτι οὕτως ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, ἀγαθοποιοῦντας φιμοῦν τὴν τῶν ἀφρόνων ἀνθρώπων ἀγνωσίαν, ὡς ἐλεύθεροι, καὶ μὴ ὡς ἐπικάλυμμα ἔχοντες τῆς κακίας τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὡς δοῦλοι θεοῦ. πάντας τιμήσατε, τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε, τὸν θεὸν φοβεῖσθε, τὸν βασιλέα τιμᾶτε. οἱ οἰκέται ὑποτασσόμενοι ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ ὑποφέρει τις λύπας πάσχων ἀδίκως. ποῖον γὰρ κλέος εἰ ἁμαρτάνοντες καὶ κολαφιζόμενοι ὑπομενεῖτε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες καὶ πάσχοντες ὑπομενεῖτε. τοῦτο γὰρ χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ Χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων οὐκ ἠπείλει. παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν, οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα πλανώμενα, ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποιμένα, καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ὑμῶν.

Ομοίως αἱ γυναῖκες ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λόγῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου κερδηθήσονται, ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν, ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξωθεν ἐν πλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος, ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος ἐν τῷ ἀφθάρτῳ, τοῦ πραέως καὶ

præsidibus, ut qui per eum mittantur ad uindictam quidem nocentium, laudem uero recte agentium: quoniam sic est uoluntas dei, ut benefaciendo obturetis os hominibus ignorãtibus, tanq; liberi, & nõ ueluti prætextũ habẽtes maliciæ liberalẽ, sed tanq; serui dei. Omnes honorate, fraternitatẽ diligite, deum timete, regẽ honorate. Famuli subditi sint cum timore dominis, non solum bonis ac humanis, uerumetiã prauis. Nam hæc est gratia, si quis propter conscientiam dei suffert molestias, præter meritũ affectus malis. Quæ enim est laus, si cum peccantes alapis cædimini sufferetis? At si cum benefacitis, & tamẽ malis afficimini, sufferetis. Hæc enim est gratia apud deum. Siquidem in hoc uocati estis, quoniã & Christus afflictus est pro nobis, relinquens nobis exẽplum, ut insequeremini uestigia ipsius, qui peccatum nõ fecerat, nec inuentus est dolus in ore illius: qui cũ maledictis incesseret, nõ remaledixit: cũ malis afficeret, nõ minabat. Sed tradidit uindictã ei qui iudicat iuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, quo peccatis mortui iustitiæ uiueremus. Cuius eiusdem uibice sanati fuistis. Nam eratis uelut oues errantes, sed conuersi estis nunc ad pastorem, & curatorem animarũ uestrarũ.

Similiter uxores subditæ sitis uestris uiris, ut etiam qui non obtemperant sermoni, per uxorum conuersationẽ absq; sermone lucrifiant: dum cõsyderant cum reuerentia coniunctam castam conuersationem uestram, quarũ ornatus sit, non externus: qui situs est in plicatura capillorum, & additione auri, aut in palliorum amictu. uerum occultus, qui est in corde homo, si is careat omi corruptela:

III

καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πολυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἁγίαι γυναῖκες, αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ τὸν θεόν, ἐκόσμουν ἑαυτάς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς Σάρρα ὑπήκουσε τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν καλοῦσα, ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι, καὶ μὴ φοβούμεναι, μηδεμίαν πτόησιν. οἱ ἄνδρες ὁμοίως συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμήν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι, εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες, μὴ ἀποδιδόντες κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας, τοὐναντίον δὲ εὐλογοῦντες, εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλήθητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέλων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθάς, παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χείλη αὐτοῦ τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον, ἐκκλινάτω ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν, ζητησάτω εἰρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ κυρίου ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν, πρόσωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά. καί τις ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ἀλλ' εἰ καὶ πάσχοιτε διὰ δικαιοσύνην, μακάριοι. τὸν δὲ φόβον αὐτῶν μὴ φοβηθῆτε, μηδὲ ταραχθῆτε, κύριον δὲ τὸν θεὸν ἁγιάσατε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ ἐλπίδος ἐν ὑμῖν μετὰ πραΰτητος καὶ φόβου, συνείδησιν ἔχοντες ἀγαθήν, ἵνα ἐν ᾧ καταλαλοῦσιν ὑμῶν, ὡς κακοποιῶν, καταισχυνθῶσιν οἱ ἐπηρεάζοντες ὑμῶν τὴν ἀγαθὴν ἐν Χριστῷ ἀναστροφήν. κρεῖττον γὰρ ἀγαθοποιοῦντας, εἰ θέλοι τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, πάσχειν, ἢ κακοποιοῦντας. ὅτι καὶ Χριστὸς ἅπαξ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν ἔπαθεν, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων,

ἵνα

ita ut ſpūs placidus ſit ac quiet⁹, quī ſpūs in oculis dei magnifica ac ſumptuoſa res eſt. Nam ad eum modū olim & ſanctæ illæ mulieres ſperantes in deo, comebant ſeſe, & ſubditæ erant ſuis uiris, quēadmodum Sarra obediuit Abrahæ, dñm illū appellans. cui⁹ factæ eſtis filiæ, dū benefacitis, & nō terremini ullo pauore. Viri ſimiliter cohabitēt ſcd'm ſciētiā, uelut infirmiori uaſi muliebri impartiētes honorem, tanq; etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrūpant' preces ueſtræ. In ſumma, oīes ſitis unanimes, ſimiliter affecti, fraterna prædiți charitate, miſericordes, affabiles, nō retaliantes malū malo, aut cōuicium cōuicio, ſed cōtra, bñdicētes, ſciētes uos in hoc uocatos eſſe, ut benedictionē hæreditate poſſideatis. Nā qui uult uitā diligere, & uidere dies bonos: coerceat linguam ſuā à malo, & labia ſua ne loquantur dolū. Declinet à malo, & faciat bonū: quærat pacē, & perſequat' eam: qm̄ oculi dñi ſuper iuſtos, & aures eius ad depreca tionē illorū. Rurſus aſpectus dñi ſuper eos qui faciunt mala. Et quis eſt, qui ſit afflicturus uos, ſi bonitatis æmulatores fueritis? Imò ſi quid etiā acciderit incommodi ꝓpter iuſticiā, beati tñ eſtis. Cæterum terrore illorū ne terreamini, neq; turbemini: ſed dñm deū ſanctificate in cordibus ueſtris. Sitis aūt parati ſemper ad reſpōdendū cuilibet petētī, ut loquamini de ea quæ in uobis eſt ſpe, cū manſuetudine & reuerētia, cōſciētiā habētes bonā, ut in hoc qd' uobis detrahunt, tanq; ſceleroſis, pudefiant hi qui inceſſunt ueſtrā bonā in Chriſto conuerſationē. Præſtat em̄, ut bene agentes, ſi ita uelit dei uoluntas, malis afficiamini, q; male facientes. Quandoquidem & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, iuſtus pro iniuſtis,

ut

ἵνα ἡμᾶς προσαγάγῃ τῷ θεῷ, θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς, ἐκήρυξεν, ἀπειθήσασί ποτε. ὅτε ἅπαξ ἀπεξεδέχετο ἡ τοῦ θεοῦ μακροθυμία, ἐν ἡμέραις νῶε κατασκευαζομένης κιβωτοῦ, εἰς ἣν ὀλίγαι, τουτέστιν, ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος, ὃ ἀντίτυπον νῦν καὶ ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς θεὸν, δι' ἀναστάσεως ἰησοῦ χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, πορευθεὶς εἰς οὐρανόν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν καὶ δυνάμεων.

χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσασθε, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ, πέπαυται ἁμαρτίας, εἰς τὸ μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίαις, ἀλλὰ θελήματι θεοῦ, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιῶσαι χρόνον. ἀρκετὸς γὰρ ἡμῖν ὁ παρελήλυθὼς χρόνος τοῦ βίου, τὸ θέλημα τῶν ἐθνῶν κατεργάσασθαι, πεπορευμένους ἐν ἀσελγείαις, ἐπιθυμίαις, οἰνοφλυγίαις, κώμοις, πότοις, καὶ ἀθεμίτοις εἰδωλολατρίαις. ἐν ᾧ ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες, οἳ ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς. εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγγελίσθη, ἵνα κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρκὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν καὶ νήψατε εἰς τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες. ὅτι ἀγάπη καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια θεοῦ. εἴτις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ἧς χορηγεῖ

ὁ θεὸς

ut nos adduceret deo, mortificatꝰ quidē carne, ſed uiuificatꝰ ſpū, in q̄ etiā abiit, & ſpiritibꝰ qui erāt in carcere prædicauit, q̄ inobediētes fuerāt q̄ndā. Cū ſemel expectabat dei lenitas in diebꝰ Noë, cū apparabatur arca, in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ fuerūt p aquā: cuiꝰ figuræ nunc reſpōdens baptiſmꝰ, nos quoq; ſaluos reddit, q̄ nō carnis ſordes abiiciūtur, ſed q̄ fit, ut bona cōſciētia bñ reſpondeat apud deum, per reſurrectionē Ieſu Chriſti, qui eſt ad dextrā dei, ꝓfectus in cœlū, ſubiectis ſibi angelis, & ptātibus, ac uirtutibꝰ. Cū igit̄ Chriſtus paſſus ſit ꝓ nobis carne, uos q̄q; iuxta eandē cogitationē armemini, qd̄ qui patiebat̄ in carne, deſtitit à pctō, in hoc, ut iam nō cōcupiſcētijs hoim, ſed uolūtati dei, qd̄ ſuper eſt in carne tēpus uiuat. Sat em̄ eſt nobis qd̄ anteacto uitæ tēpore uolūtatē gētiū patrauerimus, cū uerſaremur in laſciuijs, cōcupiſcētijs, uinolentijs, comeſſatiōibꝰ, compotationibꝰ, & nefarijs ſimulacrorū cultibus. Atq; id abſurdū illis uideт̄, qd̄ nō accurratis unà cū ipſis in eandē luxus refuſionē, q de uobis male loquūt̄. Qui reddituri ſunt rationē ei, qui paratus eſt ad iudicandū uiuos & mortuos. Nam in hoc mortuis q̄q; p̄dicatū eſt euāgeliū, ut iudicarent̄ quidē ſcd'm homines carne: uiuant autē iuxta deum ſpū. Porrò rerū omniū finis imminet. Sitis igit̄ ſobrij, & uigilantes ad orandū. Ante oīa ꝧo charitatē inter uos uehemētē habētes. Nam charitas operiet multitudinē pctōrū. Hoſpitales eſtote erga uos inuicē, ſine murmurationibꝰ: ut quiſq; accepit donū, ita alius in aliū illud miniſtrātes, ut boni diſpēſatores uariæ gratiæ dei. Si qs loquit̄, loquat̄ ut eloquia dei: ſi qs miniſtrat, miniſtret tanq̄ ex uirtute, quā ſuppeditat

V 2 deus,

ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἐστιν ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Ἀγαπη-
τοί, μὴ ξενίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει, πρὸς
πειρασμὸν ὑμῖν γινομένῃ, ὡς ξένου ὑμῖν
συμβαίνοντος, ἀλλὰ καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς
Χριστοῦ παθήμασι, χαίρετε, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀ-
ποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆτε ἀγαλλιώ-
μενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, μα-
κάριοι, ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ πνεῦ-
μα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπαύεται. κατὰ μὲν αὐτοὺς
βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται.
μὴ γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέ-
πτης, ἢ κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκο-
πος. εἰ δὲ ὡς χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω,
δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν ἐν τῷ μέρει τούτῳ.
ὅτι καὶ ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι τὸ κρῖμα ἀπὸ
τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον ἀφ' ἡμῶν, τί
τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ θεοῦ εὐαγ-
γελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ
ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται; ὥστε
καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ θέλημα τοῦ θεοῦ,
ὡς πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
αὐτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ,
ὁ συμπρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ χρι-
στοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀπο-
καλύπτεσθαι δόξης κοινωνός, ποιμάνατε τὸ
ἐν ὑμῖν, ποίμνιον τοῦ χριστοῦ, ἐπισκοποῦν-
τες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, μὴ αἰ-
σχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως, μηδὲ ὡς κα-
τακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γι-
νόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος
τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράν-
τινον τῆς δόξης στέφανον. ὁμοίως νεώτεροι
ὑποτάγητε πρεσβυτέροις, πάντες δὲ ἀλλή-
λοις ὑποτασσόμενοι. τὴν ταπεινοφροσύνην
ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀν-
τιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. τα-
πεινώθητε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ
θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς ὑψώσῃ ἐν καιρῷ, πᾶσαν τὴν

μέριμναν

deus, ut in omib⁹ glorificet de⁹ p Iesum
Christū, cui est gloria & imperiū in sæcu
la sæculorū, Amē. Charissimi, ne miremi
ni, dum p ignē exploramini, q̄ res ad ex-
perimentū uestri fit, perinde quasi nouū
aliquid uobis obtingat, imò in hoc, qd'
cōsortes estis afflictionū Christi, gaude-
te, ut in reuelatiōe q̄q̄ gloriæ eiusdē gau
deatis exultantes. Si p̄bris afficimini in
noīe Christi, beati estis: qm̄ gloria & spi-
ritus dei sup uos requiescit. Iuxta ipsos
quidē maledictis afficit': iuxta uos autē
glorificat'. Ne quis em̄ uestrū affligat',ut
homicida, aut fur, aut facinorosus, aut cu
riosus alienarū rerū. Porrò si ut Christia
nus affligit' aliquis, ne pudeat, imò glo
rificet deū in parte hac. Q̄nquidē & tēp⁹
est, ut incipiat iudiciū à domo dei. qd' si
primū incipit à nobis, quis erit finis eorū
qui nō credunt dei euāgelio? Et si iustus
uix saluus efficit', impius & peccator ubi
cōparebit? Proinde qui affligunt' iuxta
uolūtatē dei, tanq̄ apud fidelē cōditorē
deponant animas suas bene faciendo.

Presbyteros qui inter uos sunt obsecro, V.
qui sum & ipse presbyter, ac testis afflī-
ctionū Christi, atq; idem cōsors gloriæ,
quæ reuelabit', pascite quātū in uobis est
gregē Christi, curā illi⁹ agētes nō coacte,
sed uolētes: nō turpiter affectātes lucrū,
sed propenso animo, neq; ceu dominiū
exercentes aduersus cleros, sed sic ut sitis
exēplaria gregis. Et cū apparuerit ille pa-
storū princeps, reportabitis immarcessi-
bilem gloriæ coronā. Similiter iuniores
subditi estote seniorib⁹, sic ut oēs ali⁹ alī
uicissim subiiciamini. Humilitatē animi
uobis infixam habete: ꝓpterea qd' deus
superbis resistit, humilib⁹ aūt dat gratiā.
Humiliemini igit' sub potēti manu dei,
ut uos extollat cū erit opportunū, omni

cura

μέριμναν ὑμῶν ἐπιῤῥίψαντες ἐπ' αὐτὸν, ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. νήψατε, γρηγορήσατε, ὅτι ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ, ζητῶν τίνα καταπίῃ, ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες, τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφότητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος, ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς καταρτίσαι ὑμᾶς, στηρίξαι, σθενώσαι, θεμελιώσαι, αὐτῷ ἡ δόξα, κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Διὰ Σιλουανοῦ ὑμῖν πιστοῦ ἀδελφοῦ, ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα. παρακαλῶν καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ, εἰς ἣν ἔστητε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. εἰρήνη ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

cura uestra cõiecta in illum. Nam illi cura eſt de uobis. Sobrij eſtote, uigilate, quoniã aduerſarius ueſter diabolus tanquàm leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret. Cui reſiſtite, ſolidi fide, ſcientes eaſdem afflictiones fraternitati ueſtræ, quæ in mundo eſt conſummari. Sed deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad æternã ſuam gloriam per Chriſtum Ieſum, parumper afflictos, idem inſtauret uos, fulciat, roboret, ſtabiliat. Ipſi gloria, imperium in ſæcula ſæculorũ, Amen. Per Syluanũ uobis fidelem fratrẽ, ut arbitror, paucis ſcripſi, adhortans ac teſtificans hanc eſſe ueram gratiam dei, in qua ſtatis. Salutat uos ea, quæ eſt in Babylone, ueſtræ conſors electionis eccleſia, & Marcus filius meus. Salutate uos mutuo charitatis oſculo. Pax uobis omnibus, qui eſtis in Chriſto Ieſu. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΕΤΡΟΥ.

Αὕτη πάλιν ὁ αὐτὸς πέτρος ἐπιστέλλει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἔστι δὲ ἡ ἐπιστολὴ, ὑπόμνησις τῆς πρώτης. εἰδὼς γὰρ ταχεῖαν ἑαυτῷ ἔσεσθαι τὴν ἀνάλυσιν τοῦ σώματος, ἐσπούδασε πάντας ὑπομνῆσαι περὶ ὧν κατηχήθησαν, τὴν διδασκαλίαν, καὶ πρῶτον δείκνυσιν ἀπὸ τῶν προφητῶν αὐτὴν εὐαγγελισθεῖσαν. καὶ ὅτι αἱ προφητίαι αἱ περὶ τοῦ σωτῆρος, οὐκ εἰσὶν ἀνθρώπιναι, ἀλλὰ περὶ θεοῦ ἐλαλήθησαν. ἔπειτα παραγγέλλει μὴ προσέχειν τοῖς ἀπατῶσι, λέγων ἔσεσθαι αὐτῶν ἀπώλειαν, ὥσπερ καὶ τῶν παραβάντων ἄγγελων γέγονε. προμηνύει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ἡμέρας ἔσεσθαι ἐν αἷς ἐμπαίκται παρεσονται, καὶ θελήσουσιν ἀπατᾶν τινὰς, λέγοντες, μάτην λέγεσθαι παρουσίαν τοῦ σωτῆρος, διὰ τὸ ἀεὶ λέγεσθαι, καὶ μήπω παραγενέσθαι. ἀπὸ τούτων οὖν καὶ μᾶλλον ἀπέχεσθαι παραγγέλλει, διδάσκων μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς χρόνοις, πάντα γὰρ τὸν χρόνον, μηδὲν εἶναι ἐνώπιον κυρίου, διὰ τὸ καὶ τὴν μίαν ἡμέραν ὡς χιλίαν ἔτη εἶναι, καὶ τὰ χίλια ἔτη, ὡς ἡμέραν μίαν. ἔσεσθαι δὲ ταχέως τὴν ἡμέραν κυρίου διαβεβαιοῦται καὶ ἀποδείκνυσι, καὶ ἐντέλλεται ἑτοίμους εἶναι πάντας εἰς αὐτὴν, ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, καὶ ἀγαπᾶν τὰ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων παύλου γραφέντα, καὶ μὴ προσέχειν τοῖς διαβάλλουσιν αὐτά. διὰ τὸ καὶ πάσας τὰς θείας γραφὰς, διαβάλλειν αὐτούς. ὑπομνήσας οὖν καὶ διδάξας πάντας προσδέναι τὰ πράγματα, παραινεῖ μὴ ἐκπίπτειν τοῦ σκοποῦ τῆς πίστεως, καὶ οὕτως τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM PETRI SECVNDAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc,ut apparet,ſcripſit admodum ſenex, & iam morti uicinus,quandoquidem de obitu ſuo meminit. Scribit autem promiſcue Chriſtianis omnibus, adhortans ad uitæ puritatem, & ueterum exemplis ac terrore iudicij extremi deterrens à turpibus, uehemẽter inſectans eos, qui ſimplicium animos peruerſa doctrina corrumperent, negantes aduenturum Chriſtum. FINIS.

ΠΕΤΡΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΣΥΜΕΩΝ ΠΕΤΡΟΣ δοῦλος καὶ ἀπόστολος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ σωτῆρος ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πληθυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ ΙΗΣΟΥ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυνάμεως αὐτοῦ, τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν δεδωρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς, δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς, καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ πᾶσαν σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγκαντες, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρετήν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν, ἐν δὲ τῇ γνώσει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπομονήν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν, ἐν δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ

PETRI APOSTOLI EPISTOLA SECVNDA.

SYmeon Petrus, ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti, ijs qui æque prætioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, per iuſticiam dei noſtri, & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Gratia uobis & pax multiplicetur per agnitionem dei, & Ieſu domini noſtri, ſic ut eius diuina uirtus omnia nobis largita eſt, quæ ad uitam ac pietatem pertinent, per agnitionem eius qui uocauit nos per gloriam & uirtutem, per quæ pretioſa nobis ac maxima promiſſa donata ſunt, ut per hæc efficeremini diuinæ conſortes naturæ, ſi refugeritis à corruptione quæ eſt in mundo per concupiſcentiam, ſed & in hoc ipſum omni adhibito ſtudio, ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute uero ſcientiam, in ſcientia uero temperantiam, in temperantia uero patientiam, rurſus in patientia pietatem, in pietate autem fraternam charitatem, in fraterna

θελφίᾳ, τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρχοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀπράκτους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. Διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ πταίσητέ ποτε, οὕτως γὰρ πλουσίως ἐπιχορηγηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασιλείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀμελήσω, ὑμᾶς ἀεὶ ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καίπερ εἰδότας, καὶ ἐστηριγμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀληθείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει. εἰδὼς, ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριός ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔχειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τὴν τούτων μνήμην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ σεσοφισμένοις μύθοις ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ' ἐπόπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος. λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν, φωνῆς ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγαλοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ἐξ οὐρανοῦ ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιότερον τὸν προφητικὸν λόγον. ᾧ καλῶς ποιεῖτε, προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελήματι ἀνθρώπου

terna uero charitate dilectionẽ. Hæc ẽm cum uobis adſint, & exuberẽt haud ocioſos, nec in irritũ laborantes efficiunt, ad dñi noſtri Ieſu Chriſti cognitionẽ. Nam cui non adſunt hæc, is cæcus eſt, & manu uiam tentans, oblitus ſeſe à ueteribꝰ peccatis ſuis fuiſſe purgatum. Quapropter fratres potius operam date, ut uocationẽ & electionem ueſtram firmam efficiatis. Hæc enim ſi feceritis, nõ labemini unq̃. Siquidẽ ad hunc modum, abunde ſubminiſtrabitur uobis introitus in æternũ regnum domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Quapropter haud negligam, uos ſemper commonere de his, tametſi ſciatis, & cõfirmati ſitis præſenti ueritate. Attamen iuſtum arbitror, q̃diu ſum in hoc tabernaculo, excitare uos per cõmonitionem, cum ſciam breui futurũ, ut deponam hoc tabernaculum meũ, quemadmodum & dñs noſter Ieſus Chriſtus ſignificauit mihi. Quin & dabo ſemper operã, ut uos poſt exitum meum, horũ mentionẽ facere poſſitis. Non enim arte compoſitas fabulas ſecuti, notam uobis fecimus dñi noſtri Ieſu Chriſti uirtutẽ, & aduentũ: ſed qui oculis noſtris aſpeximus illius maieſtatẽ. Acceperat enim à deo patre honorem, & gloriam, uoce ad illum delata huiuſmodi à magnifica gloria: Hic eſt ille filiꝰ meus dilectus, in quo mihi complacitũ eſt. Et hanc uocem nos audiuimus è cœlo delatam, cum eſſemus una cum illo in monte ſancto. Et habemus firmiorem ſermonẽ propheticum, cui dum attenditis, ceu lucernæ apparẽti in obſcuro loco, recte facitis, donec dies illuceſcat, & lucifer exoriatur in cordibus ueſtris. Si illud prius noueritis, qđ omnis prophetica ſcriptura non ſit priuatæ interpretationis. Non enim uoluntate

ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι, ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

Ἐγένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ, ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ ἐξακολουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας βλασφημηθήσεται, καὶ ἐν πλεονεξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, οἷς τὸ κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐτῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους, καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ ὄγδοον νῶε δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατακλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας, καὶ πόλεις σοδόμων καὶ γομόρρας τεφρώσας κατασκαφῇ κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τεθεικώς. καὶ δίκαιον λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγκατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμοῦ ῥύεσθαι, ἀδίκους δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν, μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυμίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος καταφρονοῦντας, τολμηταί, αὐθάδες, δόξας οὐ τρέμουσι βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες, οὐ φέρουσι κατ' αὐτῶν παρὰ κυρίῳ βλάσφημον κρίσιν. οὗτοι δὲ ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγενημένα, εἰς ἅλωσιν καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες ἐν τῇ φθορᾷ αὐτῶν καταφθαρήσονται, κομιούμενοι μισθὸν ἀδικίας

hominis allata eſt olim prophetia, ſed à ſpiritu ſancto impulſi, locuti ſunt ſancti dei homines. Fuerunt autẽ & pſeudo- II
prophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falſi doctores, qui clam inducent ſectas pernicioſas, etiam dominum qui illos mercatus eſt, abnegantes, accerſentes ſibiipſis celerem interitum, & plericꝫ ſequentur illorũ exitia, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auariciam factitijs ſermonibus de uobis negociabuntur, quibus iudiciũ iam olim non tardat, & perditio illorum non dormitat. Nam ſi deus angelis qui peccauerant, non pepercit, ſed catenis noctis in Tartarũ præcipitatos, tradidit ſeruatos in iudicium, & priſco mundo nõ pepercit, ſed octauum iuſticiæ preconem Noë ſeruauit, diluuio in mundum impiorum inducto, & ciuitates Sodomorũ ac Gomorræ in cinerem redactas, ſubuerſione condemnauit, eoſcꝫ fecit exemplum iis qui impie forent acturi: & iuſtum Lot, qui opprimebat̃ à nefarijs per libidinoſam conuerſationẽ, eripuit. Is enim oculis & auribus iuſtus, cum habitaret inter illos, cottidie animã iuſtam iniquis illorum factis excruciabat. Nouit dominus pios è tentatione eripere, iniuſtos autẽ in diem iudicij puniendos ſeruare, maxime uero illos, qui carnẽ ſequẽtes in concupiſcentia pollutionis ambulant, ac dominationẽ cõtemnunt, audaces, præfracti, qui gloria præcellẽtes nõ uerent̃ cõuicijs inceſſere. Cum ipſi angeli, qui ſunt robore ac uirtute maiores, nõ ferunt aduerſus ſeſe apud dominũ, maledicũ iudiciũ. At iſti ueluti bruta animantia, natura genita in capturã & in perniciem, in his quæ non intelligunt maledicẽtes in perditione ſua peribunt, reportantes mercedem

iniuſticiæ

ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶντες, ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν συνευωχούμενοι, ὑμῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος, καὶ ἀκατα-παύστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυχὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα, καταλιπόντες τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν, ἐξακολουθήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν ἀδικίας ἠγάπησεν, ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας παρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὴν τοῦ προφήτου παραφρονίαν. οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄνυδροι, νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπέρογκα γὰρ ματαιότητος φθεγξάμενοι, δελεάζουσιν ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγως ἀποφυγόντας, τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους, ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελλόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ὑπάρχοντες φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσματα τοῦ κόσμου, ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἥττῶνται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων. κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς, μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν, ἐπιστρέψαι ἐκ τῆς παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα, καὶ ὗς λουσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρου.

Ταύτην ἤδη ἀγαπητοὶ δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἡμῶν ἐντολῆς, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος

iniuſticiæ, pro uoluptate ducentes, ſi in diem delicijs fruantur, labes ac maculæ, qui conuiuantes in erroribus ſuis, inſultant uobis, oculos habentes plenos adulteræ, & qui à peccando ceſſare neſciant, ineſcantes animas inſtabiles, cor habentes exercitatum rapinis, execrabiles filij, qui relicta recta uia, aberrauerunt, ſecuti uiam Balaam filij Boſor, qui mercedem iniquitatis dilexit, ſed redargutus fuit de ſua iniquitate. Animal ſubiugale mutum, humana uoce loquens, prohibuit prophetæ dementiam. Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ quæ à procella feruntur, quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt. Siquidem ubi uehementer faſtuoſa uanitatis uerba ſonuerint, ineſcant homines per concupiſcentias carnis uoluptatib⁹, eos qui uere aufugerant, eos qui in errore conuerſantur, dum illis libertatem pollicentur, cum ipſi ſerui ſint corruptionis. Siquidem à quo quis ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus. Nam ſi poſteaq̄ refugerunt ab inquinamētis mundi, per agnitionem domini, & ſeruatoris Ieſu Chriſti: tamen his rurſum inuoluti ſuperantur, facta ſunt illis poſtrema peiora primis. Satius enim fuiſſet illis, non cognouiſſe uiam iuſticiæ, q̄ ubi cognouerunt, conuerti ab eo, quod illis traditum fuit, ſancto præcepto. Verum accidit illis id, qd̄ uero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius uomitū: &, ſus lota, reuerſa ad uolutabrum cœni.

Haſce iam alteras uobis chariſſimi, III
ſcribo literas, in quibus extimulo ueſtrā per cōmonitionem, ſynceram mentem, ut memores ſitis uerborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis prophetis, & mandati noſtri, qui ſumus apoſtoli domini & ſeruatoris.

σωτῆρος, τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ἐμπαῖκται ἐν ταῖς ἰδίαις αὐτῶν ἐπιθυμίαις πορευόμενοι, καὶ λέγοντες. Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτως διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. Λανθάνει γὰρ αὐτοὺς τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα τῷ τοῦ θεοῦ λόγῳ, δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ αὐτῷ λόγῳ τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων. Ἐν δὲ τοῦτο μὴ λανθανέτω ὑμᾶς ἀγαπητοί, ὅτι μία ἡμέρα παρὰ κυρίῳ ὡς χίλια ἔτη, καὶ χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία. οὐ βραδύνει ὁ κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ὥς τινες βραδύτητα ἡγοῦνται. ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι. ἥξει δὲ ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέπτης ἐν νυκτὶ, ἐν ᾗ οἱ οὐρανοὶ ῥοιζηδὸν παρελεύσονται, στοιχεῖα δὲ καυσούμενα λυθήσονται, καὶ γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα κατακαήσεται. τούτων οὖν πάντων λυομένων, ποταποὺς δεῖ ὑπάρχειν ὑμᾶς ἐν ἁγίαις ἀναστροφαῖς καὶ εὐσεβείαις, προσδοκῶντας καὶ σπεύδοντας τὴν παρουσίαν τῆς τοῦ θεοῦ ἡμέρας, δι' ἣν οὐρανοὶ πυρούμενοι λυθήσονται, καὶ στοιχεῖα καυσούμενα τήκεται. καινοὺς δὲ οὐρανοὺς καὶ γῆν καινὴν κατὰ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ προσδοκῶμεν, ἐν οἷς δικαιοσύνη κατοικεῖ. Διὸ ἀγαπητοὶ ταῦτα προσδοκῶντες, σπουδάσατε ἄσπιλοι, καὶ ἀμώμητοι αὐτῷ εὑρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ. καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐτῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς, περὶ τούτων, ἐν οἷς ἐστι δυσνόητά

EPISTOLA

ſeruatoris, illud primũ ſcientes, uenturos in extremis dieb⁹ illuſores, qui iuxta proprias cõcupiſcentias ambulent, & dicant: Vbi eſt pollicitatio aduẽtus eius? Siquidem ex q̃ die patres dormierũt, ſic oĩa permanẽt ab initio conditionis. Nam illud uolentes neſciunt, qđ cœli iam olim fuerint ac terra, ex aqua & per aquã conſtantes dei ſermone, per quæ is qui tum erat mundus, aqua inundatus perijt. At qui nunc ſunt cœli ac terra, eiuſdẽ ſermone repoſiti ſunt, & ſeruant̃ igni, in diem iudicij & perditionis impiorũ hominũ. Vnum autem hoc ne lateat uos dilecti, quod unus dies apud dñm perinde eſt, ut mille anni, & mille anni ut dies unus. Haud tardat dñs qui promiſit, quemadmodum nõnulli tarditatem exiſtimant. Verum patiens eſt erga nos, dum non uult ullos perdere, ſed omnes ad pœnitentiam recipere. Veniet autem dies domini ſicut fur in nocte, quo cœli, procellæ in morem tranſibunt: elementa uero æſtuantia ſoluentur, terraq; & quæ in ea ſunt opera, exurentur. Cum igitur hæc omnia ſoluantur, quales oportet eſſe uos in ſanctis conuerſationibus ac pietatibus, expectantes & accelerantes aduentum diei dei, per quem cœli incenſi ſoluentur, & elementa æſtuantia liqueſcent. Sed cœlos nouos ac terram nouam iuxta promiſſum illius expectamus, in quibus iuſticia inhabitat. Quapropter dilecti, hæc expectantes, date operam, ut immaculati & incontaminati, ab illo reperiamini in pace: dominicq; noſtri patientiam, ſalutem arbitremini: quemadmodum & dilectus frater noſter Paulus, iuxta ſibi datam ſapientiam ſcripſit uobis, etiam in oĩbus ferè epiſtolis loquens de his, inter quæ ſunt

nõnulla

δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν. ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ προγινώσκοντες, φυλάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ἀθέσμων πλάνῃ συναπαχθέντες, ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ, αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι, καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡμῶν καὶ σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς ἡμέραν αἰῶνος. Ἀμήν.

nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti parumq; firmi detorquent, ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perniciem. Vos igitur dilecti, poſteaq; prænoniti eſtis, cauete, ne ſimul cum alijs nefariorũ errore abducti, excidatis à propria ſtabilitate, ſed creſcite in gratia, & cognitione domini noſtri & ſeruatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Αὐτῷ αὐτὸς ὁ Ἰωάννης, ὁ τὸ εὐαγγέλιον γράψας, ἐπιστέλλει, ὑπομιμνήσκων τοὺς ἤδη πιστεύσαντας εἰς τὸν κύριον. καὶ πρῶτον μὲν ὥσπερ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, οὕτω καὶ ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ θεολογεῖ περὶ τοῦ λόγου, ἀποδεικνὺς αὐτὸν εἶναι ἀεὶ ἐν τῷ θεῷ, καὶ διδάσκων τὸν πατέρα φῶς εἶναι, ἵνα καὶ οὕτως γνῶμεν τὸν λόγον, ὡς ἀπαύγασμα ὄντα αὐτοῦ εἶναι. Θεολογῶν δέ, δείκνυται μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς μὲν καὶ ἀεὶ τυγχάνειν αὐτό, νῦν δὲ πεφανερῶσθαι ἐν τῷ κυρίῳ, ὅστις ὄντως ζωὴ αἰώνιός, καὶ θεὸς ἀληθινός. καὶ τὸ αἴτιον δὲ τοῦ τοιούτου πράγματος, καὶ ἐπιφανείας αὐτοῦ τίθησι, λέγων εἶναι τοῦτο, ἐπὶ τὸ λῦσαι τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου, καὶ ἡμᾶς ἐλευθερωθῆναι ἀπὸ τοῦ θανάτου, καὶ γινώσκειν ἡμᾶς τὸν πατέρα, καὶ αὐτὸν τὸν υἱὸν, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. γράφει οὖν πρὸς πᾶσαν ἡλικίαν, πρὸς παιδία, πρὸς νεανίσκους, πρὸς γέροντας, ὅτι ὁ μὲν θεὸς ἐγνώσθη, ἡ δὲ διαβολικὴ ἐνέργεια λοιπὸν νενίκηται καταργηθέντος τοῦ θανάτου. Εἶτα λοιπὸν διὰ ὅλης τῆς ἐπιστολῆς περὶ ἀγάπης διδάσκει, θέλων ἡμᾶς ἀλλήλους ἀγαπᾶν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε ἡμᾶς. δείκνυται οὖν πρὸ διαφορᾶς φόβου καὶ ἀγάπης, καὶ τέκνων θεοῦ καὶ τέκνων διαβόλου, καὶ πρὸ ἁμαρτίας θανατικῆς καὶ μὴ θανατικῆς, καὶ πρὸ διαφορᾶς πνευμάτων. καὶ λοιπὸν διαιρεῖ, ποῖον μὲν πνεῦμα ἐκ τοῦ θεοῦ ὄντα, ποῖον δὲ τῆς πλάνης, καὶ πότε μὲν γινωσκόμεθα τέκνα θεοῦ, πότε δὲ διαβόλου, καὶ περὶ ποίας ἁμαρτίας ὀφείλομεν εὔχεσθαι ὑπὲρ τῶν ἁμαρτανόντων, καὶ περὶ ποίας οὐ δεῖ εὔχεσθαι, καὶ ὅτι ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν πλησίον, οὐκ ἔστιν ἄξιος τῆς κλήσεως, οὐ δὲ δύναται λέγεσθαι τοῦ χριστοῦ. καὶ τὴν ἐνότητα δὲ τοῦ υἱοῦ πρὸς τὸν πατέρα δείκνυσι, καὶ ὅτι ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐ δὲ τὸν πατέρα ἔχει. διακρίνει δὲ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, λέγων, καὶ τὸ ἴδιον τοῦ ἀντιχρίστου, εἶναι δὲ τοῦτο τὸ λέγειν, μὴ εἶναι τὸν υἱὸν αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ἵνα δῆλον ὡς μὴ ὄντως ἐκείνου, ἑαυτὸν εἰπὴ εἶναι ὁ ψεύστης. παραινεῖ δὲ διὰ ὅλης ἐπιστολῆς, μὴ ἀδυμεῖν τοὺς πιστεύοντας εἰς κυρίῳ, εἰ μισοῦνται ἐν τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρειν, ὅτι διὰ τοῦτο τὸν κόσμον, δείκνυσι τοὺς πιστεύοντας μεταβεβηκέναι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου, καὶ εἶναι λοιπὸν ἐν οὐρανίου πολιτείας. καὶ ἐν τῷ τέλει δὲ τῆς ἐπιστολῆς πάλιν ὑπομιμνήσκει λέγων, ὅτι ὁ τοῦ θεοῦ υἱὸς, ζωὴ αἰώνιός ἐστι, καὶ φῶς ἀληθινόν, ἵνα τούτῳ διαλεύωμεν, καὶ φυλάττωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων.

In epiſtolam

IN EPISTOLAM IOANNIS PRIMAM, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

HAnc epistolam esse Ioannis apostoli qui scripsit euangelium, uel ipse sermonis character arguit: multus est in mentione lucis ac tenebrarũ, uitæ ac mortis, odij & charitatis, in iterandis uerbis, uelut exceptis ex sermone proximo. Quod genus est illud (ut exemplo quod dicimus, fiat dilucidius) Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo: quoniam omne quod in mundo est &c. Ac mox: Non est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit. Quantum hic est mundorum? Postremo, est in toto huius sermone quiddam, ut ita dicam, loquacius, quàm in sermone reliquorum apostolorum. Est autem dilucidior epistola, quàm ut egeat argumento: quemadmodum & duæ sequentes, quæ Ioanni cuidam presbytero non apostolo tribuuntur. FINIS.

ΙΟΑΝΝΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΗΝ ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη, καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ καταγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν, ὃ ἑωράκαμεν καὶ ἀκηκόαμεν, ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν, ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν. καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ιησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν

IOANNIS APOSTOLI EPISTOLA PRIMA.

VOd erat ab initio, quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de sermone uitæ, & uita manifestata est: & uidimus, etiam testamur: & annunciamus uobis uitam æternam, quæ erat apud patrem, & manifestata est nobis. Quod uidimus & audiuimus, annunciamus uobis, ut & uos societatem habeatis nobiscum, & societas nostra sit cum patre & filio eius Iesu Christo. Et hæc scribimus uobis, ut

γράφομεν ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ ἐπαγγελία, ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀναγγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι κοινωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπατῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν. ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν ἐν τῷ φωτὶ, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων, καὶ τὸ αἷμα Ιησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. Ἐὰν εἴπωμεν, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος, ἵνα ἀφῇ ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας. ἐὰν εἴπωμεν, ὅτι οὐχ ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην ποιοῦμεν αὐτὸν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. Τεκνία μου ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁμάρτητε, καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα, Ιησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, οὐ περὶ τῶν ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν, ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. Ὁ λέγων, ἔγνωκα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ ἐσμέν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει καθὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περιπατεῖν. Ἀδελφοὶ οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ἀλλὰ ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρχῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος, ὃν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία παράγεται, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ

ut gaudium uestrum ſit plenum. Et hæc eſt annunciatio, quã audiuimus ex ipſo, & annunciamus uobis, quod deus lux eſt, & tenebræ in eo non ſunt ullæ. Si dixerimus, quod ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, & ueritatem non facimus. Quod ſi in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in luce, ſocietatem habemus inter nos mutuam, & ſanguis Ieſu Chriſti filij eius emundat nos ab omni peccato. Si dixerimus: peccatum nõ habemus, noſipſos fallimus, & ueritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, ut remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. Si dixerimus: non peccauimus, mendacem facimus eum, & ſermo eius non eſt in nobis. Filioli mei, hæc ſcribo uobis, ne peccetis: & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrẽ, Ieſum Chriſtum iuſtum. Et ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris: non pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi. Et per hoc ſcimus, quod cognouimus eum, ſi iuſſa illius obſeruamus. Qui dicit: noui eum, & præcepta eius non ſeruat, mendax eſt, & in eo ueritas non eſt. Qui autem ſeruat ſermonem eius, uere in hoc charitas dei perfecta eſt. Per hoc ſcimus, quod in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in eo manere, debet ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare. Chariſſimi, non præceptum nouum ſcribo uobis, ſed præceptum uetus, quod habuiſtis ab initio. Præceptum uetus eſt ſermo, quem audiſtis ab initio. Rurſum præceptum nouum ſcribo uobis, quod uerum eſt in ipſo, idem uerum eſt & in uobis: quia tenebræ prætereunt, & uerum lumen iam lucet. Qui dicit ſe in luce eſſe, & fratrem

11

X ſuum

καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι. ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγῃ, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν τεκνία, ὅτι ἀφέωνται ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι νενικήκατε τὸν πονηρόν. γράφω ὑμῖν παιδία, ὅτι ἐγνώκατε τὸν πατέρα. ἔγραψα ὑμῖν πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς· ἔγραψα ὑμῖν νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε τὸν πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ. ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ πατρός, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος παράγεται, καὶ ἡ ἐπιθυμία αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, μένει εἰς τὸν αἰῶνα. παιδία ἐσχάτη ὥρα ἐστί, καὶ καθὼς ἠκούσατε, ὅτι ὁ ἀντίχριστος ἔρχεται, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν. ὅθεν γινώσκομεν, ὅτι ἐσχάτη ὥρα ἐστίν. ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. ἀλλ' ἵνα φανερωθῶσιν, ὅτι οὐκ εἰσὶ πάντες ἐξ ἡμῶν· καὶ ὑμεῖς χρίσμα ἔχετε ἀπὸ τοῦ ἁγίου, καὶ οἴδατε πάντα. οὐκ ἔγραψα ὑμῖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ὅτι οἴδατε αὐτήν· καὶ ὅτι πᾶν ψεῦδος ἐκ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστι. τίς ἐστιν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος, ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ χριστός; οὗτός ἐστιν ὁ ἀντίχριστος, ὁ ἀρνούμενος τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν, οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει. ὑμεῖς οὖν ὃ ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς,

ἐν

Scribo uobis, &c.

suum odit, in tenebris est usque adhuc. Qui diligit fratrem suum, in lumine manet, & offendiculum in eo non est. Qui autem odit fratrē suum, in tenebris est, & in tenebris ambulat: & nescit quò eat, quia tenebræ obcæcauerunt oculos eius. Scribo uobis filioli, qđ remittunt uobis peccata ꝓpter nomen eius. Scribo uobis patres, quoniā cognouistis eum qui ab initio est. Scribo uobis adolescētes, quoniam uicistis illum malum. Scribo uobis filioli, quoniam cognouistis patrem. Scripsi uobis patres, quoniam cognouistis eum, qui ab initio est. Scripsi uobis adolescētes, quoniam fortes estis: & uerbum dei manet in uobis, & uicistis illum malum. Ne diligatis mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniam omne qđ est in mundo, ueluti concupiscentia carnis, & concupiscentia oculorum, fastus uitæ, nō est ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transit & concupiscentia eius. Qui autē facit uoluntatē dei, manet in æternū. Filioli, nouissimū tempus est, & sicut audistis, qđ Antichristus uenturus sit, etiam nunc Antichristi multi cœperūt esse. Vnde scimus nouissimum tempus esse. È nobis ꝓfecti sunt, sed nō erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permānissent utiq; nobiscū. Sed ut manifesti fierent, qđ nō sint omēs ex nobis. Sed uos unctionē habetis à sancto, & nostis omnia. Non scripsi uobis, quasi ignorantibus ueritatē, sed tanq; scientibus eam. Et quoniā omne mendaciū ex ueritate non est. Quis est mendax, nisi is qui negat Iesum esse Christum? Hic est Antichristus, qui negat patrē & filium. Quisquis negat filium, is ne patrē quidē habet. Vos igit' quod audistis ab initio,

in uobis

ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνῃ ὃ ἀπ' ἀρχῆς ἠκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ ἔσεσθε, καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐπαγγελία, ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὸν αἰώνιον. ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανώντων ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ, ἐν ὑμῖν μένει. καὶ οὐ χρείαν ἔχετε, ἵνα τις διδάσκῃ ὑμᾶς. ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ πάντων, καὶ ἀληθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καὶ καθὼς ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν τεκνία μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ὅταν φανερωθῇ, ἔχωμεν παῤῥησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

ἰδετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πατὴρ, ἵνα τέκνα θεοῦ κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος οὐ γινώσκει ὑμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη, ὅτι ἐσόμεθα. οἴδαμεν δέ, ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα, ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυτὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ, καὶ ἡ ἁμαρτία ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε, ὅτι ἐκεῖνος ἐφανερώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων οὐχ ἁμαρτάνει, πᾶς ὁ ἁμαρτάνων οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν, οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία μηδεὶς πλανάτω ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστι, καθὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύσῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ, ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει, καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν

in uobis permaneat. Si in uobis permanserit quod audistis ab initio, & uos in filio & patre manebitis. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Hæc scripsi uobis de his qui seducunt uos. & unctio quam uos accepistis ab eo, manet in uobis. Et non necesse habetis, ut quisquam doceat uos, sed sicut ipsa unctio docet uos de omnibus, & uerax est, & non est mendacium. Et sicut docuit uos, manete in ea. Et nunc filioli manete in eo, ut cum apparuerit, habeamus fiduciam, & non pudefiamus ab eo in aduentu eius. Si scitis quod iustus est, scitote, quod omnis qui facit iusticiam, ex ipso natus est.

Videte qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij dei nominemur. Propter hoc mundus non nouit uos, quia non nouit eum. Charissimi, nunc filij dei sumus, & nondum apparuit quod futuri sumus. Scimus autem, quoniam si apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, purificat se, sicut & ille purus est. Omnis qui committit peccatum, idem & iniquitatem committit: & peccatum est iniquitas. Et scitis quod ille apparuit, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non est. Omnis qui in eo manet, non peccat: omnis qui peccat, non uidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo uos seducat. Qui exercet iusticiam, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui committit peccatum, ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus peccat. Ad hoc apparuit filius dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex deo, peccatum non committit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quod

III

τάναμ, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία, ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. οὐ καθὼς κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσφαξεν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφαξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε ἀδελφοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδαμεν, ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ οἴδατε, ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι. ὃς δ' ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει ἐν αὐτῷ; τεκνία μου μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ γλώσσῃ, ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμὲν, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν. ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάντα. Ἀγαπητοὶ ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγινώσκῃ ἡμῶν, παῤῥησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν, καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν παῤ αὐτοῦ, ὅτι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνώπιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν ἐντολήν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει

ex deo natus est. In hoc manifesti sunt filij dei, & filij diaboli. Omnis qui non facit iusticiam, non est ex deo, & qui non diligit fratrem suum. Quoniam hæc est annunciatio, quam audistis ab initio, ut diligatis uos inuicem. Non sicut Cain ex illo malo erat, & occidit fratrem suum. Et propter quid occidit eum? Quia opera eius mala erant, fratris autem eius iusta. Ne miremini fratres mei, si odit uos mundus. Nos scimus, quod translati sumus de morte ad uitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quod omnis homicida non habet uitam æternam in se manentem. Per hoc cognouimus charitatem, quoniam ille animam suam pro nobis posuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui uero habuerit substantiam mundi, & uiderit fratrem suum egentem, & clauserit uiscera sua ab eo, quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, ne diligamus uerbo, neque lingua, sed opere & ueritate. Per hoc cognoscimus, quod ex ueritate sumus, & in conspectu eius suadebimus cordibus nostris. Quoniam si condemnet nos cor nostrum, maior est deus corde nostro, & nouit omnia. Charissimi, si cor nostrum non condemnet nos, fiduciam habemus erga deum: & quicquid petierimus, accipimus ab eo: quoniam præcepta eius custodimus, & ea quæ sunt placita coram eo, facimus. Et hoc est præceptum eius, ut credamus nomini filij eius Iesu Christi, & diligamus nos mutuo, sicut dedit præceptum. Et qui seruat præcepta eius, in illo manet, & ipse

μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι μένει ἐν ἡμῖν ἐκ τοῦ πνεύματος, οὗ ἡμῖν ἔδωκεν.

Ἀγαπητοί, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε, ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. ἐν τούτῳ γινώσκετε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι. καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ τοῦ ἀντιχρίστου, ὃ ἀκηκόατε, ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς, ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμέν. ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν. ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. ἀγαπητοί, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν, ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν, ὅτι ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ μονογενῆ ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι' αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠγαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ἠγάπησεν ἡμᾶς ὁ θεός, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. ἐὰν ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀγάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν. καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα καὶ μαρτυροῦμεν, ὅτι ὁ πατὴρ ἀπέσταλκε

ipse in eo. Et per hoc scimus, quod manet in nobis è spiritu, quem nobis dedit.

Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus an ex deo sint, quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Per hoc cognoscite spiritum dei. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo est. Et omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex deo non est. Et hic est ille spiritus Antichristi, de quo audistis, quod uenturus sit, & nunc iam in mundo est. Vos ex deo estis filioli, & uicistis eos: quoniam maior est qui in uobis est, quàm qui in mundo. Ipsi è mundo sunt, ideo è mundo loquuntur, & mundus eos audit. Nos ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Per hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Charissimi, diligamus nos inuicem, quia charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo natus est, & cognoscit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas est. In hoc apparuit charitas dei, quod filium suum unigenitum misit deus in mundum, ut uiuamus per eum. In hoc est charitas, non quod nos dilexerimus deum, sed quod ipse dilexerit nos: & misit filium suum propiciationē pro peccatis nostris. Charissimi, si sic deus dilexit nos, & nos debemus nos mutuo diligere. Deum nemo uidit unquam. Si diligamus nos inuicē, deus in nobis manet, & charitas eius est perfecta in nobis. Ex hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis: quoniam de spiritu suo dedit nobis. Et nos uidimus, & testamur, quod pater

IIII

ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου. ὃς ἐὰν ὁμολογήσῃ, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ Θεῷ. καὶ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην, ἣν ἔχει ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν. ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστί. καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παῤῥησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστι, καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει. ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ. ἡμεῖς ἀγαπῶμεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς. ἐάν τις εἴπῃ, ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεόν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῇ, ψεύστης ἐστίν. ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ὃν ἑώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἑώρακε, πῶς δύναται ἀγαπᾶν. καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν, ἀγαπᾷ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ.

Πᾶς ὁ πιστεύων, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ Χριστὸς, ἐκ τοῦ Θεοῦ γεγέννηται. καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ γινώσκομεν, ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, ὅταν τὸν Θεὸν ἀγαπῶμεν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν, καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Θεοῦ, νικᾷ τὸν κόσμον, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη, ἡ νικήσασα τὸν κόσμον, ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ πιστεύων, ὅτι ΙΗΣΟΥΣ ἐστὶν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος ΙΗΣΟΥΣ Χριστός, οὐκ ἐν τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι. καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷμα

misit filium seruatorem mundi. Quisquis confessus fuerit, quod Iesus est filius dei, deus in eo manet, & ipse in deo. Et nos cognouimus, & credidimus charitatem, quam habet deus in nobis. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in eo. In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die iudicij, quod sicut ille est, & nos sumus in mundo hoc. Timor non est in charitate, sed perfecta charitas foras eijcit timorem, quoniam timor cruciatum habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate. Nos diligimus eum, quoniam ipse prior dilexit nos. Si quis dixerit: diligo deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem uidit: deum quem nō uidit, quomodo potest diligere. Et hoc præceptum habemus ab eo: ut qui diligit deum, diligat & fratrem suum.

Omnis qui credit Iesum esse V.
Christum, ex deo natus est. Et omnis qui diligit eum qui genuit: diligit & eum qui natus est ex eo. In hoc cognoscimus, quod diligamus filios dei: cum deum diligimus, & præcepta eius seruamus. Hæc est enim charitas dei, ut præcepta eius seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Quoniam omne quod natum est ex deo, uincit mundum: & hæc est uictoria quæ uicit mundum, fides uestra. Quis est q uincit mundum, nisi qui credit quod Iesus est filius dei? Hic est qui uenit per aquam & sanguinem Iesus Christus: non per aquam solum, sed per aquam & sanguinem. Et spiritus est qui testificatur, quoniam spiritus est ueritas. Quoniam tres sunt qui testimoniū dant, spiritus, & aqua, & sanguis,

Δ αἷμα, καὶ οἱ τρεῖς εἰς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ἣν μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῷ. ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύστην πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρτυρίαν, ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν. ὁ μὴ ἔχων τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰδῆτε, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παῤῥησία, ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἂν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν παῤ αὐτοῦ. Ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτάνοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ δώσει αὐτῷ ζωὴν τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρτία ἐστίν, καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδαμεν, ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἁμαρτάνει, ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτὸν, καὶ ὁ πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμὲν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται. οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινόν. καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ἡ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Ἀμήν.

πρόθεσις

sanguis, & hi tres unum sunt. Si testimonium hominum accipimus, testimonium dei maius est: quoniam hoc est testimonium dei, quo testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet testimonium in seipso. Qui non credit deo, mendacem fecit eum: quia non credidit in testimonium, quod testificatus est deus de filio suo. Et hoc est testimonium, quod uitam æternam dedit nobis deus, & hæc uita in filio eius est. Qui habet filium, habet uitam: qui non habet filium dei, uitam non habet. Hæc scripsi uobis, qui creditis in nomine filij dei, ut sciatis quod uitam habetis æternam, & ut credatis in nomine filij dei. Et hæc est fiducia quam habemus apud eum: quod si quid petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Et si scimus, quod audit nos, quicquid petierimus, scimus quod habemus petitiones quas postulauimus ab eo. Si quis uiderit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petet, & dabit ei uitam, peccantibus non ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roges. Omnis iniquitas peccatum est. Et est peccatum non ad mortem. Scimus, quod omnis qui natus est ex deo, non peccat: sed qui genitus est ex deo, seruat seipsum, & malus ille non tangit eum. Scimus quod ex deo sumus, & mundus totus in malo constitutus est. Scimus autem quod filius dei uenit, & dedit nobis mentem, ut cognoscamus illum qui uerus est: & sumus in uero, in filio eius Iesu Christo. Hic est uerus deus, & uita æterna. Filioli, cauete uobis à simulacris. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΤΑΥΤΗΝ ὁ πρεσβύτερος γράφει κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς. ἣν δὲ πρόφασις καὶ ἐπιστολῆς, αὐτὴ. ὁρῶν τὰ τέκνα αὐτῆς καλῶς ἀναστρεφόμενα ἐν τῇ πίστει, καὶ πολλοὺς πλάνους περιερχομένους, καὶ λέγοντας, μὴ εἶναι πίστιν παρουσίαν τοῦ χριστοῦ ἐν σαρκί, γράφει πίστιν ἐπιστολήν. καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται αὐτὴ τὰ τέκνα. εἶτα δὲ διδάσκων, μὴ νεώτερον εἶναι τὸ καθ' ἡμᾶς μυστήριον, παραινεῖ πάλιν περὶ ἀγάπης, καὶ ἵνα μείνωσιν ἐν τῇ διδαχῇ τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς. καὶ λοιπὸν διδάσκει αὐτίχριστον εἶναι, πολλοὺς λέγοντα, μὴ ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι τὸν χριστόν. παραγγέλλει δὲ, ὥστε τοὺς τοιούτους μὴ δέχεσθαι τινὰ εἰς οἰκίαν, μὴ δὲ λέγειν τοῖς τοιούτοις, χαίρειν. καὶ οὕτως τελειοῖ πίστιν ἐπιστολήν.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται καθ' ἡμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, παρὰ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ κυρίου Ιησοῦ χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ. ἐχάρην λίαν, ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός. καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία. οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφω σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν εἴχομεν

BEATI IOANNIS PRESBYTERI EPISTOLA SECVNDA.

SENIOR electæ dominæ & filijs eius, quos ego diligo in ueritate: & non ego solus, sed & omnes qui cognouerunt ueritatem, propter ueritatem, quæ permanet in nobis, & nobiscum erit in æternum. Erit nobiscum gratia, misericordia, pax, à deo patre, & à domino Iesu Christo filio patris in ueritate & charitate. Gauisus sum ualde, quod inueni de filijs tuis ambulantes in ueritate, sicut præceptū accepimus à patre. Et nunc rogo te domina. non tanq̃ mandatum nouum scribo tibi, sed quod habuimus

ἔχομεν ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ τὰς ἐντολὰς αὐτου. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε, ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσῆλθον εἰς τὸν κόσμον, οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ιησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέπετε ἑαυτούς, μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασάμεθα, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν. πᾶς ὁ παραβαίνων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδαχῇ του Χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει. ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ του Χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει. εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην διδαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν, καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτου τοῖς πονηροῖς. πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ ἠβουλήθην διὰ χάρτου καὶ μέλανος. ἀλλὰ ἐλπίζω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

habuimus ab initio, ut diligamus nos mutuo. Et hæc est charitas, ut ambulemus secundum præceptum eius. Hoc est præceptū, quemadmodum audistis ab initio, ut in eo ambuletis: quoniam multi seductores ingressi sunt in mundum, qui non confitentur Iesum Christum uenturum in carne. Hic est seductor & antichristus. Intuemini uosipsos, ne perdamus quæ operati sumus, sed ut mercedem plenam recipiamus. Omnis qui transgreditur & non manet in doctrina Christi, deum non habet. Qui manet in doctrina Christi, hic & patrem & filium habet. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non affert: ne recipiatis eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicit illi aue, communicat operibus eius malis. Cum multa haberem uobis scribenda, nolui per chartam & atramentum. Sed spero me uenturum ad uos, & præsentem præsentibus locuturum, ut gaudium nostrum sit completum. Salutant te filij sororis tuæ electæ. Amen.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΤΡΙΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

Ἔστιν ἡ ἐπιστολὴ περὶ φιλοξενίας, καὶ πρῶτον μὲν ἀποδέχεται τὸν γάϊον, μαρτυρούμενον παρὰ πάντων, ἐπὶ φιλοξενίᾳ. καὶ προτρέπει τῇ αὐτῇ προθέσει ἐμμένειν, καὶ προπέμπειν καὶ δεξιοῦσθαι τοὺς ἀδελφούς, πάλιν τε αὐτου μὲν τὴν προσφορὰν ἀποδέχεται. αὐτίκα δὲ διστρεφῆ, ὡς μήτε αὐτὸν παρέχοντα τοῖς πτωχοῖς, ἀλλὰ καὶ κωλύοντα τοὺς ἄλλους, καὶ πολλὰ φλυαροῦντα. τοὺς δὲ τοιούτους λέγει ἀλλοτρίους εἶναι φιλαληθείας, καὶ μηδὲ εἰδέναι τὸν θεόν. δημήτριον δὲ σωίσκοι μαρτυροῦν αὐτῷ τὰ κάλλιστα.

τοῦ ἁγίου

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΡΙΤΗ.

πρεσβύτερῳ γαΐῳ τῷ ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὔχομαί σε εὐοδοῦσθαι, καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, καὶ μαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀληθείᾳ περιπατεῖς. μειζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χαράν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπατοῦντα. ἀγαπητέ πιστὸν ποιεῖς, ὃ ἐὰν ἐργάσῃ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἰς τοὺς ξένους, οἳ ἐμαρτύρησάν σου τῇ ἀγάπῃ ἐνώπιον ἐκκλησίας, οὓς καλῶς ποιήσεις, προπέμψας ἀξίως τοῦ θεοῦ. ὑπὲρ γὰρ τοῦ ὀνόματος ἐξῆλθον, μηδὲν λαμβάνοντες ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. ἡμεῖς οὖν ὀφείλομεν ἀπολαμβάνειν τοὺς τοιούτους, ἵνα συνεργοὶ γινώμεθα τῇ ἀληθείᾳ. ἔγραψα τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ὁ φιλοπρωτεύων αὐτῶν Διοτρεφὴς οὐκ ἐπιδέχεται ἡμᾶς. διὰ τοῦτο ἐὰν ἔλθω, ὑπομνήσω αὐτοῦ τὰ ἔργα ἃ ποιεῖ, λόγοις πονηροῖς φλυαρῶν ἡμᾶς, καὶ μὴ ἀρκούμενος ἐπὶ τούτοις, οὔτε αὐτὸς ἐπιδέχεται τοὺς ἀδελφούς, καὶ τοὺς βουλομένους κωλύει, καὶ ἐκ τῆς ἐκκλησίας ἐκβάλλει. ἀγαπητέ μὴ μιμοῦ τὸ κακόν, ἀλλὰ τὸ ἀγαθόν. ὁ ἀγαθο-

BEATI IOANNIS THEOLOGI CATHOLICA EPISTOLA TERTIA.

Enior Gaio dilecto, quē ego diligo in ueritate. Dilecte, de omnibus opto, ut prosperè agant, & recte ualeant, sicut prospere agit anima tua. Gauisus sum enim ualde uenientibus fratribus, & testimonium addentibus ueritati tuæ, sicut tu in ueritate ambulas. Maius ijs non habeo gaudium, quàm ut audiam filios meos in ueritate ambulare. Charissime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & in hospites, qui testimonium reddiderunt charitati tuæ in conspectu ecclesiæ, quos, benefacies, si deduxeris digne deo. Pro nomine enim eius profecti sunt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus recipere huiusmodi, ut cooperatores simus ueritati. Scripsi ecclesiæ, sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes nō recipit nos. Propter hoc si uenero, indicabo facta illius quæ facit, uerbis maliciosis garriens in nos, & nec his contentus, non solum non recipit fratres, uerumetiam uolentes recipere, prohibet, & è congregatione ejicit. Dilecte, ne imiteris qd' malum est, sed qd' bonū est.

Qui bene-

ὁ ἀγαθοποιῶν ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν. ὁ δὲ κακοποιῶν οὐχ ἑώρακε τὸν θεόν. Δημητρίῳ μεμαρτύρηται ὑπὸ πάντων, καὶ ὑπ' αὐτῆς δὲ τῆς ἀληθείας, καὶ ἡμεῖς δὲ μαρτυροῦμεν, καὶ οἶδας, ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι. πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ εὐθέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

Qui benefacit, ex deo est: qui autē malefacit, nō uidet deum. Demetrio testimonium reddit ab omnibus, & ab ipsa ueritate, sed & nos testimoniū perhibemus, & nostis, qd testimoniū nostrū uerum est. Multa habebam quæ scriberem, sed nolo per atramentū & calamū scribere tibi. Spero autē protinus me uisurū te, & præsentes corā loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΙΟΥΔΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

Αὐτῷ ἐπιστολὴν γράφει τοῖς ἤδη πιστεύσασιν. ἡ δὲ πρόφασις αὐτῷ παρεισελθόντων τινῶν, καὶ διδασκόντων ἀδιάφορον εἶναι τὴν πίστιν, καὶ ἀγνοημόνων τὸν κύριον, ἀναγκαίως ἔσχε γράψαι, καὶ ἀσφαλίσασθαι τοὺς ἀδελφούς. καὶ πρῶτον μὲν παρακαλεῖ αὐτοὺς ἀγωνίσεσθαι, καὶ ἐμμένειν τῇ παραδοθείσῃ αὐτοῖς πίστει. ἔπειτα ἀποκρύπτει τοὺς τοιούτους, ὡς πλάνους. καὶ παραγγέλλει, μὴ δὲ μίαν κοινωνίαν ἔχειν πρὸς τοὺς τοιούτους, εἰδότας, ὅτι οὐκ ἀρκεῖ τὸ κληθῆναι μόνον, ἐὰν μὴ καὶ ἀξίως περιπατήσωμεν τῆς κλήσεως. καὶ γὰρ καὶ τὸν πρότερον λαὸν ἐξαγαγὼν ἐξ αἰγύπτου ὁ θεὸς, καὶ μὴ ἐμμείναντας τῇ πίστει, ἀπώλεσε. καὶ ἀγγέλων δὲ μὴ τηρησάντων τὴν ἰδίαν τάξιν, οὐκ ἐφείσατο, δεῖ οὖν ἀπὸ τῶν τοιούτων ἀναχωρεῖν. καὶ γὰρ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, οὐχ ὑπήνεγκε βλασφημίαν τοῦ διαβόλου, ἔσεσθαι γοῦν τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν ὡς σοδόμων διδάσκει. εἶτα πάλιν εἰς τὰ ἤθη. καὶ ἐπιξάμενος αὐτοῖς βεβαιότητα τῆς πίστεως πρὸς τὸν κύριον, τελειοῖ τὴν ἐπιστολήν.

IN EPISTOLAM IVDAE, ARGVMENTVM PER ERASMVM ROTERODAMVM.

Vltis uerbis destomachatur in eos, qui cupiditatibus suis excæcati, adUersabantur euangelio. Quod tamen nouum uideri non debeat, cum iam olim in hoc destinati sint, & ab apostolis prædictum sit, id genus homines irrepturos in gregem Christianorum. Aduersus hos sic armat eos, ut studeant & illos uel increpatione coercere, uel admonēdo seruare. Qd si non queant, certe ipsi sese parent in aduentum Christi.

FINIS ARGVMENTI.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ ΑΠΟ-
ΣΤΟΛΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΗ
ΚΑΘΟΛΙΚΗ.

ΟΥΔΑΣ ΙΗ-
σοῦ Χριστοῦ
δοῦλος, ἀ-
δελφὸς δὲ
Ἰακώβου,
τοῖς ἐν θεῷ
πατρὶ ἡγια-
σμένοις,
καὶ Ἰησοῦ
Χριστοῦ τετηρημένοις, κλητοῖς. Ἔλεος ὑ-
μῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πληθυνθείη.
Ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιούμενος
γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,
ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακα-
λῶν ἐπαγωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθεί-
σῃ τοῖς ἁγίοις πίστει. Παρεισέδυσαν γάρ
τινες ἄνθρωποι, οἱ πάλαι προγεγραμ-
μένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσεβεῖς, τὴν τοῦ
θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς ἀσέλ-
γειαν, καὶ τὸν μόνον δεσπότην θεὸν, καὶ
κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι.
Ὑπομνῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑ-
μᾶς ἅπαξ τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ
γῆς Αἰγύπτου σώσας, τὸ δεύτερον τοὺς
μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν. ἀγγέλους τε
τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν,
ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον, εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς
ἀϊδίοις ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς Σόδο-
μα καὶ Γόμορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πό-
λεις

BEATI IVDAE APOSTO-
LI EPISTOLA CA-
THOLICA.

VDAS Ieſu
Chriſti ſer-
uus, frater Ia
cobi, iſs qui
in deo patre
ſanctificati
ſunt, quiq; Ieſu Chriſto ſeruati ſunt,
uocatis. Miſcdia uobis, & pax, & chari-
tas multiplicet. Dilecti, tantū mihi ſtu-
dium fuit ſcribendi ad uos, de communi
ſalute, ut non potuerim non ſcribere uo-
bis, obſecrans, ut ueſtris laboribus ad-
iumento ſitis fidei, quæ ſemel data eſt
ſanctis. Obiter enim ſubierunt quidam
homines impij, qui prius deſcripti fue-
rant in hoc iudicium, qui dei noſtri gra-
tiam tranſferunt ad laſciuiam, ac deum,
qui ſolus eſt herus, ac dominum no-
ſtrum Ieſum Chriſtum negant. Volo
autem uos commonefacere, cum ſciatis
ſemel illud, quod dominus, poſteaquàm
populum ex Aegypto ſaluum eduxerat,
rurſus eos qui non credebant, perdidit:
quodq; angelos qui nō ſeruauerant ſuā
originem, ſed reliquerant ſuum domici-
lium, ad iudiciū magni illius diei, uincu-
lis æternis ſub caligine ſeruarit. Sicut So
doma & Gomorra, & his finitimæ ciui-
tates,

λεις τὸν ὅμοιον τούτοις τρόπον ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. ὁ δὲ μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγκεῖν βλασφημίας, ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμῆσαί σοι κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασφημοῦσιν, ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐτοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ βαλαὰμ μισθοῦ ἐξεχύθησαν, καὶ τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν, σπιλάδες, συνευωχούμενοι ἀφόβως, ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες, νεφέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων περιφερόμεναι, δένδρα φθινοπωρινὰ, ἄκαρπα, δὶς ἀποθανόντα, καὶ ἐκριζωθέντα, κύματα ἄγρια θαλάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέρες πλανῆται, οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους, εἰς αἰῶνα τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις ἕβδομος ἀπὸ ἀδὰμ ἐνὼχ, λέγων. ἰδοὺ ἦλθε κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐξελέγξαι πάντας τοὺς ἀσεβεῖς αὐτῶν περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας αὐτῶν, ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκληρῶν, ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ ἁμαρτωλοὶ ἀσεβεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσωπα, ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοὶ, μνήσθητε τῶν ῥημάτων τῶν προειρημένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐν ἐσχάτῳ χρόνῳ

tates, quæ ad consimilem modum cum illis stupris inquinatæ fuerant, ac secutæ fuerant carnem alienam, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes. Similiter sanè & hi delusi insomnijs, carnem quidē polluunt, dominos uero spernunt, in potestate præditos maledicta congerunt. At Michaël archangelus, cum aduersus diabolum certans disceptaret de corpore Moysi, non ausus est illi impingere notam maledicti, sed dixit: Increpet te dominus. At isti quæ non nouerunt, ea maledictis insectantur, quæ uero natura ceu animantia rationis expertia sciunt, in his corrumpunt. Væ illis, quoniā uiam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierūt. Hi sunt inter charitates uestras, maculæ inter se conuiuantes, absq; ullius timore, suopte ductu arbitrioq; uiuentes, nubes aquā nō habētes, quæ à uentis circumagunt, arbores autumno marcescentes, infrugiferæ, bis emortuæ, & eradicatæ, undæ efferæ maris, despumantes sua ipsorū dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarū in æternū seruata est. Prius aūt his uaticinatus est septim⁹ ab Adam Enoch, dicēs: Ecce uenit dn̄s in sanctis milibus suis, ut faciat iudiciū aduersus omneis, & redarguat om̄es ex eis qui sunt impij, de factis om̄ibus quæ impie patrarūt, deq; om̄ibus duris quæ locuti sunt aduersus eum, peccatores impij. Hi sunt murmuratores queruli, iuxta cōcupiscētias suas ambulantes, & os illorū loquitur tumida, admirantes personas, utilitatis gratia. Vos autem dilecti, memores estis uerborū, quæ antehac dicta fuerunt ab apostolis domini nostri Iesu Christi, quod dixerūt uobis in extremo

χρόνῳ ἔσονται ἐμπαῖκται, κατὰ τὰς ἑαυτῶν ἐπιθυμίας πορευόμενοι τῆς ἀσεβείας. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορίζοντες ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς δὲ ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικοδομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευχόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε, προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ οὓς μὲν ἐλεᾶτε διακρινόμενοι, οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ τὸν ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυλάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μόνῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, νῦν καὶ εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

tempore futuros illusores, qui iuxta suas impias cupiditates ambularent. Hi sunt qui segregant animales, spiritum nō habentes. Vos autem dilecti, sanctissimæ uestræ fidei superstruentes uosipsos, per spiritum sanctum orantes, uos inuicem in charitate dei seruate, expectantes misericordiam domini nostri Iesu Christi in uitam æternam. Et hos quidem commiseremini dum dijudicamini: illos autem per timorem saluos facite, ex incendio rapientes, odio prosequentes, & eam quæ ex carne est maculatam tunicam. Ei uero qui potest illos seruare à peccato immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ, incōtaminatos cum exultatione, soli sapienti deo seruatori nostro, gloria & magnificentia, & imperium, & potestas, nunc & in omnia sæcula. Amen.

ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ ΙΟΥΔΑ ΤΕΛΟΣ.

EPISTOLAE IVDAE FINIS.

ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ.

ΠΟΚΑΛΥ-
ψις ιησοῦ χρισ̃, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεός, δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει, καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ, τῷ δούλῳ αὐτοῦ ἰωάννῃ, ὃς ἐμαρτύρησε τὸν λόγον τοῦ θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν ιησοῦ χρισ̃, ὅσα τε εἶδε. μακάριος ὁ ἀναγινώσκων, καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα, ὁ γὰρ καιρὸς ἐγγύς. ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς ἐν τῇ ἀσίᾳ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων, ἃ ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ ιησοῦ χριστοῦ ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς, τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λύσαντι ἡμᾶς ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ αὐτοῦ, αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφελῶν, καὶ ὄψεται πᾶς ὀφθαλμὸς, καὶ οἵτινες αὐτὸν ἐξεκέντησαν. καὶ κόψονται πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς

APOCALYPSIS BEATI IOANNIS THEOLOGI.

EVELATIO Iesu Christi, quam dedit illi deus, ut palam faceret seruis suis quæ oporteat fieri cito, & significauit, cũ misisset mandatũ suum seruo suo Ioanni, qui testatus est sermonem dei, & testimonium Iesu Christi, & quæcunq; uidit. Beatus qui legit & audit uerba prophetiæ & seruat ea, quæ in eo scripta sunt. Tempus enim propè est. Ioannes septem ecclesijs quæ sunt in Asia. Gratia uobis & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui uenturus est, & à septem spiritibus, qui in conspectu throni eius sunt, & à Iesu Christo, qui est testis fidelis primogenitus mortuorum & princeps regum terræ. ei qui dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris per sanguinem ipsius, & fecit nos reges & sacerdotes deo & patri suo: ipsi gloria & imperium in sæcula sæculorum, Amen. Ecce uenit cum nubibus, & uidebit eum omnis oculus, & qui eum compunxerunt. Et plangent se omnes tribus terræ,

Y 2 etiam

γῆς, ναὶ, ἀμήν. Ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἀρχὴ καὶ τέλος, λέγει ὁ κύριος, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος ὁ παντοκράτωρ. Ἐγὼ Ἰωάννης ὁ καὶ ἀδελφὸς ὑμῶν καὶ συγκοινωνὸς ἐν τῇ θλίψει καὶ ἐν τῇ βασιλείᾳ καὶ ὑπομονῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐγενόμην ἐν τῇ νήσῳ τῇ καλουμένῃ Πάτμῳ διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐγενόμην ἐν πνεύματι ἐν τῇ κυριακῇ ἡμέρᾳ, καὶ ἤκουσα ὀπίσω μου φωνὴν μεγάλην ὡς σάλπιγγος, λεγούσης. Ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος. καὶ ὃ βλέπεις γράψον εἰς βιβλίον, καὶ πέμψον ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις, ταῖς οὔσαις, εἰς Ἔφεσον, καὶ εἰς Σμύρνην, καὶ εἰς Πέργαμον, καὶ εἰς Θυατείρα, καὶ εἰς Σάρδεις, καὶ εἰς Φιλαδελφίαν, καὶ εἰς Λαοδικείαν. Καὶ ἐπέστρεψα βλέπειν τὴν φωνὴν, ἥτις ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ. καὶ ἐπιστρέψας εἶδον ἑπτὰ λυχνίας χρυσᾶς, καὶ ἐν μέσῳ τῶν λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου, ἐνδεδυμένον ποδήρη, καὶ περιεζωσμένον πρὸς τοῖς μαστοῖς ζώνην χρυσῆν. Ἡ δὲ κεφαλὴ αὐτοῦ, καὶ αἱ τρίχες λευκαὶ, ὡσεὶ ἔριον λευκόν, ὡς χιών. καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός. Καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν καμίνῳ πεπυρωμένοι. καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ χειρὶ ἀστέρας ἑπτὰ, καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομφαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη. καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ, ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν δυνάμει αὐτοῦ. καὶ ὅτε εἶδον αὐτὸν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκεν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖρα ἐπ' ἐμὲ, λέγων μοι. Μὴ φοβοῦ, ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν, καὶ ἐγενόμην νεκρὸς, καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ ᾅδου, καὶ τοῦ θανάτου. γράψον ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσὶν, καὶ ἃ μέλλει γίνεσθαι μετὰ ταῦτα, τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀστέρων, οὓς εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ λυχνίας τὰς χρυσᾶς, οἱ ἑπτὰ ἀστέρες

etiam, Amen. Ego sum alpha & ω, principium & finis, dicit dominus, qui est, & qui erat, & qui uenturus est omnipotens. Ego Ioannes frater uester & particeps in afflictione, & regno, & patientia in Christo Iesu, fui in insula, quæ appellatur Patmos, propter sermonē dei & testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu in dominico die, & audiui post me uocem magnam tanquàm tubæ, dicentis: Ego sum alpha & ω, primus & nouissimus. Quod uides, scribe in libro: & mitte septē ecclesijs, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ. Et cōuersus sum, ut uiderem uocem quæ loquebatur mecum. Et conuersus, uidi septem candelabra aurea, & in medio candelabrorum aureorum similem filio hominis, uestitum ueste ad pedes usque demissa, & præcinctum ad mammillas zona aurea. Caput autem eius & capilli erant candidi, uelut lana alba, & tanquàm nix. Et oculi eius tanq; flamma ignis. & pedes eius similes chalcolibano, uelut in camino ardentes. Et uox illius tanquàm uox aquarum multarum, & habebat in dextera sua stellas septem. Et de ore eius gladius utraq; parte acutus exibat, & facies eius sicut sol lucet in uirtute sua. Et cum uidissem eū, cecidi ad pedes eius tanquàm mortuus. Et posuit dexterā suam super me, dicēs mihi: Noli timere, ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus: & ecce sum uiuens in sæcula sæculorum, & habeo claues inferorum & mortis. Scribe ergo quæ uidisti, & quæ sunt, & quæ oportet fieri post hæc: Sacramentum septem stellarum, quas uidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem

stellæ

ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσί· καὶ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐφεσίνης ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδά τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου, καὶ τὴν ὑπομονήν σου. καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπειράσω τοὺς φάσκοντας εἶναι ἀποστόλους καὶ οὐκ εἰσί. καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ἐβάπτισας. καὶ ὑπομονὴν ἔχεις, καὶ διὰ τὸ ὄνομά μου κεκοπίακας καὶ οὐ κέκμηκας. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ, ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας. μνημόνευε οὖν πόθεν ἐκπέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι τάχει, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου τοῦ θεοῦ. καὶ Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας Σμυρναίων γράψον· τάδε λέγει ὁ πρῶτος, καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς, καὶ ἔζησεν· οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν καὶ τὴν πτωχείαν, ἀλλὰ πλουσιος εἶ, καὶ τὴν βλασφημίαν τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις πάσχειν· ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὑμῶν ὁ διάβολος εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆτε, καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα· γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. καὶ Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Περγάμῳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· οἶδά τὰ ἔργα σου, καὶ

που

stellæ angeli sunt septẽ ecclesiarũ, & candelabra septẽ quæ uidisti, septẽ ecclesiæ sunt. Angelo Ephesinæ ecclesiæ scribe: 11
Hæc dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quod non potes sustinere malos, & tentasti eos qui se dicunt apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces, & baptizasti. Et patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memor esto itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin minus, ueniam tibi cito, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi resipueris. Sed hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi. Qui habet aurem, audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Vincenti dabo edere de ligno uitæ, quod est in medio paradisi dei. Et angelo Smyrnæorum ecclesiæ scribe: Hæc dicit primus & nouissimus, qui fuit mortuus & uiuit. Scio opera tua & afflictionem & paupertatem, sed diues es: & blasphemiam eorum qui se dicunt Iudæos esse, & non sunt, sed sunt synagoga Satanæ. Nihil horum timeas quæ passurus es. Ecce missurus est diabolus aliquos ex uobis in carcerem ut tentemini, & habebitis afflictionem dierum decem. Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam uitæ. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Qui uicerit, non lædetur à morte secunda. Et angelo Pergamensis ecclesiæ scribe: Hæc dicit, qui habet rhomphæam utraque parte acutam. Scio opera tua, &

που κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σατανᾶ. καὶ κρατεῖς τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐκ ἠρνήσω τὴν πίστιν μου. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, Ἀντίπας ὁ μάρτυς μου ὁ πιστός μου ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅπου ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. ἀλλ' ἔχω κατά σου ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκεν τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδωλόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν τῶν νικολαϊτῶν, ὁμοίως. μετανόησον, εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πολεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός μου. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐτῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω εἰ μὴ ὁ λαμβάνων. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ. Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν διακονίαν, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου, καὶ τὰ ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. Ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ ὀλίγα, ὅτι ἐᾷς τὴν γυναῖκα Ἰεζαβὲλ τὴν λέγουσαν ἑαυτὴν προφῆτιν, διδάσκειν, καὶ πλανᾶσθαι ἐμοὺς δούλους πορνεῦσαι, καὶ εἰδωλόθυτα φαγεῖν. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον, ἵνα μετανοήσῃ ἐκ τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ οὐ μετανόησεν. ἰδοὺ ἐγὼ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς, εἰς θλῖψιν μεγάλην, ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ. καὶ γνώσονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω καὶ λοιποῖς τοῖς ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσιν τὴν διδαχὴν ταύτην, καὶ οἵτινες

ubi habitas, ubi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam. Et in diebus meis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud uos, ubi ſatanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenentes doctrinā Balaam, qui docebat in Balac mittere ſcandalum corā filiis Iſrael, edere ex iis quæ ſimulacris immolant & fornicari: ita habes & tu tenētes doctrinā Nicolaitarū, quā odi. Reſipiſce, alioqui ueniam tibi cito, & pugnabo cū illis gladio oris mei. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſiis: Vincenti dabo edere ex manna abſcondito, & dabo illi calculum candidum, & in calculo nomen nouum ſcriptum: quod nemo ſcit, niſi qui accipit. Et angelo Thyatirenſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanquàm flammam ignis, & pedes eius ſimiles chalcolibano. Noui opera tua, & charitatem, & miniſterium, & fidem, & patientiam tuam, & opera tua, & nouiſſima plura prioribus. Sed habeo aduerſus te pauca: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, ſcortari & edere ex iis quæ ſimulacris immolantur. Et dedi illi tempus, ut reſipiſceret à ſcortatione ſua, nec reſipuit. Ecce ego mitto eam in lectum, & qui adulterio miſcentur cum ea, in afflictionem maximam, niſi pœnitentiam egerint ab operibus ſuis, & filios eius interficiam morte, & ſcient omnes eccleſiæ, quod ego ſim ille ſcrutans renes & corda, & dabo unicuique ueſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico, & cæteris qui Thyatiræ eſtis: quicunque non habent doctrinam hanc, & qui non cognouerunt

τινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθη̃ τοῦ σατανᾶ, ὡς λέγουσιν, οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος, πλὴν ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν ἥξω. Καὶ ὁ νικῶν καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν, καὶ ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμικὰ συντρίβεται. ὡς κἀγὼ εἴληφα παρὰ τοῦ πατρός μου, καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν πρωϊνόν. Ο ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σάρδεσιν ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας. Οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγορῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ, ἃ μέλλει ἀποθανεῖν. οὐ γὰρ εὕρηκά σου ἔργα πεπληρωμένα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ γρηγορήσῃς, ἥξω ἐπί σε ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. Ἔχεις ὀλίγα ὀνόματα καὶ ἐν Σάρδεσιν, οἳ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσιν μετ' ἐμοῦ ἐν λευκοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. Ο νικῶν, οὕτως περιβαλεῖται ἐν ἱματίοις λευκοῖς. καὶ οὐ μὴ ἐξαλείψω τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐξομολογήσομαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. Ο ἔχων οὖς, ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον. τάδε λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινός, ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δαβὶδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει. Οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰδοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου, θύραν ἀνεῳγμένην, καὶ οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν, ὅτι μικρὰν ἔχεις δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον. καὶ οὐκ ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδοὺ δίδωμι ἐκ τῆς συναγωγῆς τοῦ σατανᾶ τῶν λεγόντων αὐτοὺς Ἰουδαίους εἶναι

profunditates ſatanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper uos aliud pondus: tamen id quod habetis, tenete donec ueniam. Et qui uicerit & cuſtodierit uſque in finem opera mea, dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas uirga ferrea, & tanquàm uaſa figuli confringentur, ſicut & ego accepi à patre meo, & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs.

Et angelo eccleſiæ, quæ eſt Sardis, 111
ſcribe: Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, & ſeptem ſtellas. Scio opera tua: quia nomen habes, quod uiuas & mortuus es. Eſto uigilans, & confirma cætera quæ moritura erant. Non enim inueni opera tua plena coram deo. In mente ergo habe, qualiter acceperis & audieris, & ſerua, & reſipiſce. Si ergo non uigilaueris, ueniam ad te tanquàm fur, & neſcies qua hora ueniam ad te. Habes pauca nomina & Sardis, qui non inquinauerunt ueſtimenta ſua, & ambulabunt mecum in albis, quia digni ſunt. Qui uicerit, ſic ueſtietur ueſtimentis albis: & non delebo nomen eius de libro uitæ, & confitebor nomen eius coram patre meo, & coram angelis eius. Qui habet aurem audiat, quid ſpiritus dicat eccleſijs. Et angelo Philadelphienſis eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit ſanctus & uerax, qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit: Scio opera tua. Ecce dedi coram te oſtium apertum, & nemo poteſt claudere illud, quia modicam habes uirtutem. Et ſeruaſti ſermonem meum, & non negaſti nomen meum. Ecce do de ſynagoga Satanæ, qui dicunt ſe Iudæos

εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδοὺ ποιήσω αὐτοὺς, ἵνα ἥξουσιν καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἐγὼ ἠγάπησά σε, ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου, κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆς ὥρας τοῦ πειρασμοῦ τῆς μελλούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πειράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέφανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ ναῷ τοῦ θεοῦ μου. καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξελθῇ ἔτι. καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσαλήμ, ἡ καταβαίνουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας λαοδικέων γράψον. τάδε λέγει ὁ ἀμὴν ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ οὔτε ζεστός, ὄφελον ψυχρὸς εἶης ἢ ζεστός, οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ, καὶ οὔτε ψυχρὸς οὔτε ζεστός, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ στόματός μου, ὅτι λέγεις, ὅτι πλούσιός εἰμι, καὶ πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω, καὶ οὐκ οἶδας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος καὶ ἐλεεινὸς καὶ πτωχὸς καὶ τυφλὸς καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι παρ' ἐμοῦ χρυσίον πεπυρωμένον ἐκ πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς, καὶ ἱμάτια λευκὰ ἵνα περιβάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου, καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοὺς ὀφθαλμούς σου, ἵνα βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω, καὶ παιδεύω. ζήλωσον οὖν καὶ μετανόησον. ἰδοὺ ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, εἰσελεύσομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

esse, & non sunt, sed mentiuntur. Ecce adigam illos, ut ueniant, & adorent ante pedes tuos: & sciant quod ego dilexi te, quoniam seruasti sermonem patientiæ meæ: & ego seruabo te ab hora tentationis, quæ uentura est in orbem uniuersum, ut tentet habitantes in terra. Ecce uenio cito: tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Qui uicerit, faciam illum columnã in templo dei mei, & foras non egredietur amplius. Et scribam super eum nomen dei mei, & nomen ciuitatis dei mei nouæ Hierusalem, quæ descendit de cœlo à deo meo, & nomen meum nouum. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs: Et angelo Laodicensium ecclesiæ scribe: Hæc dicit: Amen testis fidelis & uerus, principium creaturæ dei: Scio opera tua, quia neque frigidus es, neq; feruidus, utinam frigidus esses aut feruidus: itaque quoniam tepidus es & nec frigidus nec feruidus, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues sum, & ditatus sum, & nullius egeo, & nescis quod tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, ac nudus. Suadeo tibi emere à me aurum ignitum ex igni, ut locuples fias, & uestimentis albis induaris, ut non appareat dedecus nuditatis tuæ, & collyrio inunge oculos tuos ut uideas. Ego quoscũq; amo, arguo & castigo. Aemulare ergo ac resipisce. ecce sto ad ostium & pulso. Si quis audierit uocem meam, & aperuerit ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum. Qui uicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo, sicut & ego uici, & consedi cum patre meo in throno eius. Qui habet aurem audiat, quid spiritus dicat ecclesijs.

Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἠνεῳγμένη ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη, ἣν ἤκουσα ὡς σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνάβα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα. Καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι, καὶ ἰδοὺ θρόνος ἔκειτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον καθήμενος, καὶ ὁ καθήμενος ἦν ὅμοιος ὁράσει λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ σαρδίνῳ, καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου, ὅμοιος ὁράσει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρόνοι. κδ. καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους. κδ. πρεσβυτέρους καθημένους, περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ ἔχον ἐπὶ τὰς κεφάλας αὐτῶν στεφάνους χρυσοῦς, καὶ ἐκ τοῦ θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι ἐνώπιον τοῦ θρόνου, αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου θάλασσα ὑαλίνη ὁμοία κρυστάλλῳ. καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα, γέμοντα ὀφθαλμῶν ἔμπροσθε, καὶ ὄπισθεν, καὶ τὸ ζῶον τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅμοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἑαυτὸ εἶχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν γέμουσα ὀφθαλμῶν. καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντες. ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ἦν καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσουσιν τὰ ζῶα δόξαν, καὶ τιμὴν, καὶ εὐχαριστίαν τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνου τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, πεσοῦνται οἱ. κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ προσκυνήσουσι τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ βάλλουσιν τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου, λέγοντες. ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ, καὶ ἐκτίσθησαν.

καὶ

Post hæc uidi, & ecce ostium apertum in cœlo: & uox prima quam audiui tanquàm tubæ loquentis mecum, dicens: Ascende huc & ostendam tibi quæ oportet fieri post hæc. Et statim fui in spiritu: Et ecce sedes posita erat in cœlo, & supra sedem sedens. Et qui sedebat, similis erat aspectu, lapidi iaspidi & sardio, & iris erat in circumitu sedis, similis aspectu smaragdino. Et in circumitu sedis sedilia uigintiquatuor, & super thronos uigintiquatuor seniores sedentes, circumamicti stolis albis, & habebant in capitibus suis coronas aureas. Et de throno procedebant fulgura, & tonitrua, & uoces & septem lampades ignis ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus dei. Et in conspectu sedis tanquàm mare uitreum simile crystallo, & in medio sedis & in circumitu sedis quatuor animalia, plena oculis ante & retro. Et animal primum simile leoni, & secundum animal simile uitulo, & tertium animal habens faciem uelut homo, & quartũ animal simile aquilæ uolanti. Et quatuor animalia singula eorũ habebant alas senas in circumitu, & intus plena erant oculis. Et requiem non habent die ac nocte, dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui est, & qui uenturus est. Et cum darent illa animalia gloriam & honorem & benedictionẽ sedenti super thronum, uiuenti in sæcula sæculorũ, procidunt uigintiquatuor seniores ante sedentem in throno, & adorant uiuentẽ in sæcula sæculorũ, & abiiciunt coronas suas ante thronum, dicentes: Dignus es domine accipere gloriam & honorem & uirtutẽ: quia tu creasti omnia, & propter uoluntatẽ tuam sunt, & creata sunt.

Et

καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ὄπισθεν, κατεσφραγισμένον σφραγῖσιν ἑπτά. καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν κηρύσσοντα φωνῇ μεγάλῃ, τίς ἄξιος ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ λύσαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ; καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἔκλαιον πολλὰ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη ἀνοῖξαι, καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ εἷς τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε. ἰδοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων ὁ ὢν ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥίζα Δαβὶδ ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον καὶ λύσαι τὰς ἑπτὰ σφραγῖδας αὐτοῦ, καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγμένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτά, οἵτινές εἰσι τὰ τοῦ θεοῦ πνεύματα τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν. καὶ ἦλθε καὶ εἴληφε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ κδ. πρεσβύτεροι ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, καὶ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν, λέγοντες, ἄξιος εἶ λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοῖξαι τὰς σφραγῖδας αὐτοῦ, ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρασας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἐν τῷ αἵματί σου ἐκ πάσης φυλῆς καὶ γλώσσης, καὶ λαοῦ, καὶ ἔθνους, καὶ ἐποίησας ἡμᾶς τῷ θεῷ ἡμῶν βασιλεῖς καὶ ἱερεῖς, καὶ βασιλεύσομεν ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα φωνὴν ἀγγέλων πολλῶν κυκλόθεν τοῦ θρόνου καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ χιλιάδες χιλιάδων, λέγοντες φωνῇ μεγάλῃ, ἄξιόν ἐστιν τὸ ἐσφαγμένον λαβεῖν τὴν δύναμιν, καὶ πλοῦτον καὶ σοφίαν καὶ ἰσχὺν, καὶ τιμὴν, καὶ δόξαν, καὶ εὐλογίαν. καὶ πᾶν κτίσμα ὃ ἐστιν ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐν τῇ γῇ, καὶ ὑποκάτω τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης ἅ ἐστι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς πάντα,

ἤκουσα

Et uidi in dextera ſedentis ſuper thro V
num librũ ſcriptũ intus & in tergo, ſigna
tum ſigillis ſeptem. Et uidi angelum for-
tem, prædicantem uoce magna: Quis eſt
dignus aperire librum & ſoluere ſigna-
cula eius? Et nemo poterat neque in cœ-
lo, neque in terra, neque ſubter terram
aperire librum, neque aſpicere illum. Et
ego flebam multũ, quod nemo dignus
inuentus eſſet aperire & legere librũ, nec
uidere eum. Et unus de ſenioribus dicit
mihi: Ne fleueris. Ecce uicit leo de tribu
Iuda, radix Dauid, ut aperiat librum, &
ſoluat ſeptem ſignacula eius. Et uidi, &
ecce in medio throni & quatuor anima-
lium, & in medio ſeniorum agnus ſtans
tanquàm occiſus, habens cornua ſeptem
& oculos ſeptẽ, qui ſunt ſeptem ſpiritus
dei, miſſi in omnem terram. Et uenit, &
accepit de dextera ſedentis in throno li-
brum. Et cum accepiſſet librũ, quatuor
animalia, & uigintiquatuor ſeniores ce-
ciderunt coram agno, habentes ſinguli
citharas & phialas aureas plenas odora-
mentorum, quæ ſunt precationes ſancto
rum, & canunt canticum nouum, dicen-
tes: Dignus es accipere librum & aperire
ſignacula eius, quoniam occiſus es, & re-
demiſti nos per ſanguinẽ tuum, ex omni
tribu & lingua & populo, & natione, &
feciſti nos deo noſtro rẽges & ſacerdo-
tes, & regnabimus ſuper terrã. Et uidi &
audiui uocem angelorũ multorũ in cir-
cumitu throni & animaliũ & ſeniorũ, &
milia miliũ, dicẽtia uoce magna: Dignus
eſt agnus qui occiſus eſt, accipere uirtu-
tem, & diuitias, & ſapientiam, & forti-
tudinem, & honorem, & gloriam, & be-
nedictionẽ. Et omnẽ creaturam quæ in
cœlo eſt, & quæ ſuper terram, & ſub ter-
ra & in mari, & quæ in eis ſunt omnia,

audiui

ἤκουσα λέγοντας, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ καὶ τῷ ἀρνίῳ ἡ εὐλογία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ τὰ τέσσαρα ζῶα ἔλεγον, ἀμήν. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσαν, καὶ προσεκύνησαν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

audiui dicẽtes: ſedenti in throno & agno benedictio, & honor, & gloria, & poteſtas in ſæcula ſæculorũ. Et quatuor animalia dicebant: Amen. Et uigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt uiuentẽ in ſæcula ſæculorũ.

VI

Καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὸ ἀρνίον ἓν ἐκ τῶν ἑπτὰ σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγοντος, ὡς φωνῆς βροντῆς, ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ ἔχων τόξον. καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλθε νικῶν, καὶ ἵνα νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν δευτέραν, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτῷ, ἐδόθη αὐτῷ, λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἵνα ἀλλήλους σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τρίτην σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ τρίτου ζώου, λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέπε. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτῷ, ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων, λέγουσαν, χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς δηναρίου, καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ ἀδικήσῃς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τετάρτην, ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου, λέγουσαν. ἔρχου καὶ βλέπε, καὶ εἶδον. καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπάνω, ὄνομα αὐτῷ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ᾅδης ἀκολουθεῖ μετ' αὐτοῦ. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἀποκτεῖναι ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς ἐν ῥομφαίᾳ, καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμπτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν εἶχον, καὶ ἔκραζον φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος, καὶ ὁ ἀληθινὸς οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν ἀπὸ τῶν

Et uidi, cum aperuiſſet agnus unum de ſigillis, & audiui unum de quatuor animalibus, dicens, tanquàm uocem tonitrui: Veni & uide. & uidi. Et ecce equus albus: & qui ſedebat ſuper eum, habebat arcum, & data eſt ei corona, & exiuit uincens & ut uinceret. Et cum aperuiſſet ſigillum ſecundum, audiui ſecundũ animal, dicens: Veni & uide. Et exiuit alius equus rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datum eſt ei, ut tolleret pacem de terra, & ut inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei gladius magnus. Et cum aperuiſſet ſigillum tertium, audiui tertium animal, dicens: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus niger: & qui ſedebat ſuper illum, habebat ſtatherã in manu ſua. Et audiui uocem in medio quatuor animalium, dicentem: Bilibris tritici denario uno, & tres bilibres hordei denario uno, & uinum & oleum ne læſeris. Et cum aperuiſſet ſigillum quartum, audiui uocem quarti animalis, dicentem: Veni & uide. Et uidi, & ecce equus uiridis: & qui ſedebat ſuper eum, nomen illi mors, & infernus ſequitur eum. Et data eſt illis poteſtas interficiendi ſuper quartam partem terræ, gladio, & fame, & morte, à beſtijs terræ. Et cum aperuiſſet ſigillum quintum, uidi ſubter altare animas interfectorum propter uerbum dei, & propter teſtimoniũ quod habebant. Et clamabant uoce magna, dicentes: Vſquequo domine, qui es ſanctus, & uerax, non iudicas ac uindicas ſanguinem noſtrum de his, qui habitant

κατοικοῦντων

κατοικόντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθησαν
ἑκάστοις στολαὶ λευκαί, καὶ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα
ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον μικρόν, ἕως οὗ πλη-
ρῶσονται καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀ-
δελφοὶ αὐτῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι
ὡς καὶ αὐτοί. καὶ εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφρα-
γῖδα τὴν ἕκτην, καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας
ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος ἐγένετο μέλας ὡς σάκ-
κος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς αἷ-
μα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσαν εἰς τὴν
γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ
μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ οὐρανὸς ἀπε-
χωρίσθη ὡς βιβλίον εἰλισσόμενον. καὶ πᾶν
ὄρος καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθη
σαν, καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες,
καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ χιλίαρχοι, καὶ οἱ δυ-
νατοί, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυ
ψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια, καὶ εἰς τὰς πέ-
τρας τῶν ὀρέων, καὶ λέγουσι τοῖς ὄρεσι καὶ τοῖς
πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύψατε ἡμᾶς
ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου,
καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ ἀρνίου, ὅτι ἦλθεν ἡ ἡ-
μέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτοῦ, καὶ τίς δύ-
ναται σταθῆναι;

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους
ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς,
κρατοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς,
ἵνα μὴ πνέῃ ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς
θαλάσσης, μήτε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον
ἄλλον ἄγγελον ἀναβάντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου,
ἔχοντα σφραγῖδα θεοῦ ζῶντος, καὶ ἔκραξε φω
νῇ μεγάλῃ τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδό
θη αὐτοῖς ἀδικῆσαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν,
λέγων, μὴ ἀδικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θά
λασσαν, μήτε τὰ δένδρα, ἄχρι σφραγίσωμεν
τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐ-
τῶν. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμέ-
νων. ρμδ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ πά
σης φυλῆς υἱῶν Ἰσραήλ, ἐκ φυλῆς Ἰούδα. ιβ.
χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Ῥουβήμ.
ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς Γάδ.
ιβ. χιλιά-

habitant in terra? Et datæ ſunt illis ſin-
gulæ ſtolæ albæ, & dictum eſt illis, ut re-
quieſcerent adhuc tempus modicum,
donec complerentur conſerui eorum, &
fratres eorum, qui interficiendi eſſent ſi-
cut & illi. Et uidi, cum aperuiſſet ſigillum
ſextum, & ecce terræ motus magnus fa-
ctus eſt. Et ſol factus eſt niger tanquàm
ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ſi-
cut ſanguis, & ſtellæ de cœlo ceciderunt
ſuper terram, ſicut ficus abiicit groſſos
ſuos, cum à uento magno mouetur. Et
cœlum receſſit ſicut liber, qui circumuol-
uitur, & omnis mons & inſulæ de locis
ſuis motæ ſunt, & reges terræ & prin-
cipes, & diuites, & tribuni, & fortes, &
omnis ſeruus & liber abſconderunt ſe in
ſpeluncis, & in petris montium. Et di-
cunt montibus & petris: Cadite ſuper
nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſu-
per thronum, & ab ira agni: quoniam
uenit dies magnus iræ illius. Et quis po-
terit ſtare?

Poſt hæc uidi quatuor angelos ſtan- VII
tes ſuper quatuor angulos terræ, te-
nentes quatuor uentos terræ, ne flaret
uentus ſuper terram, neque ſuper ma-
re, neque in ullam arborem. Et uidi al-
terum angelum aſcendentem ab ortu
ſolis, habentem ſigillum dei uiui, & cla-
mauit uoce magna quatuor angelis,
quibus datum eſt nocere terræ & ma-
ri, dicens: Nolite nocere terræ, neque
mari, neque arboribus, quoadu ſque
ſignemus ſeruos dei noſtri in fronti-
bus ſuis. Et audiui numerum ſignato-
rum, centum quadragintaquatuor mi-
lia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael.
Ex tribu Iuda, duodecim milia ſignati.
Ex tribu Ruben, duodecim milia ſigna-
ti. Ex tribu Gad, duodecim milia ſigna-
ti. Ex

ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἀσήρ. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς νεφθαλίμ δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς συμεὼν. ιβ. χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς λευΐ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰσαχάρ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ζαβουλὼν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς ἰωσὴφ, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. ἐκ φυλῆς βενιαμὶν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι. Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους & λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, περιβεβλημένοι στολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν, καὶ κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, ἡ σωτηρία τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, & τῷ ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι ἑστήκεσαν κύκλῳ τοῦ θρόνου, & τῶν πρεσβυτέρων, & τῶν τεσάρων ζώων, καὶ ἔπεσαν ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, & προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, ἀμήν. ἡ εὐλογία & ἡ δόξα & ἡ σοφία, & ἡ εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. & ἀποκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέγων μοι. οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς τὰς λευκὰς, τίνες; & πόθεν ἦλθον; καὶ εἴρηκα αὐτῷ. κύριέ σου οἶδας. & εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, & ἔπλάτυναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν στόλας αὐτῶν ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἀρνίου, διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ. & ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσουσιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν, οὐδὲ μὴ πέσῃ ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα. ὅτι τὸ ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτούς, & ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωὰς πηγὰς ὑδάτων, καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν

ti. Ex tribu Aſer, duodecim milia ſignati. Ex tribu Neptalim, duodecim milia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim milia ſignati. Ex tribu Symeon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim milia ſignati. Ex tribu Iſachar, duodecim milia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim milia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecim milia ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim milia ſignati. Poſt hæc uidi, & ecce turba multa, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus gentibus, & populis, & linguis, ſtantes ante thronum, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum, & clamabant uoce magna, dicentes: Salus ei qui ſedet ſuper thronum dei noſtri & agno. Et omnes angeli ſtabant in circumitu throni & ſeniorum, & quatuor animalium, & procubuerunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Amen. Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor & uirtus, & fortitudo deo noſtro in ſæcula ſæculorum, Amen. Et reſpondit unus de ſenioribus, & dixit mihi: Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt, & unde uenerunt? Et dixi illi: Domine, tu ſcis. Et dixit mihi: Hi ſunt qui uenerunt ex afflictione magna, & dilatauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerũt eas per ſanguinem agni. Ideo ſunt ante thronum dei, & ſeruiunt ei die ac nocte in templo eius, & qui ſedet in throno, habitabit ſuper illos. Non eſurient neque ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque ullus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad uiuos fontes aquarum, & abſterſurus eſt deus omnem lachry-

πᾶρ δάκρυον ἀπὸ πῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην
ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον, Καὶ
εἶδον ἀγγέλους, οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστήκα-
σι, καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. Καὶ
ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὸ θυ-
σιαστήριον, ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, Καὶ ἐδό
θη αὐτῷ θυμιάματα πολλὰ, ἵνα δώσῃ ταῖς
προσευχαῖς πῶν ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυ-
σιαστήριον τὸ χρυσοῦν τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου.
καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν θυμιαμάτων ταῖς
προσευχαῖς πῶν ἁγίων ἐκ χειρὸς τοῦ ἀγγέ-
λου ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ ἔλαβεν ὁ ἄγγε-
λος τὸ λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸ ἐκ
τοῦ πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, Καὶ ἔβαλεν εἰς τὴν
γῆν, καὶ ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστρα
παὶ, καὶ σεισμὸς, καὶ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχον-
τες τὰς ἑπτὰ σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυ-
τοὺς, ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ὁ πρῶτος ἄγγε-
λος ἐσάλπισε. Καὶ ἐγένετο χάλαζα καὶ πῦρ
μεμιγμένα αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν.
καὶ τὸ τρίτον πῶν δένδρων κατεκάη, Καὶ πᾶς
χόρτος χλωρὸς κατεκάη. καὶ ὁ δεύτερος ἄγ
γελος ἐσάλπισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα πυρὶ
καιόμενον, ἐβλήθη εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ
ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷμα, καὶ ἀπέ-
θανε τὸ τρίτον πῶν κτισμάτων, τὰ ἔχοντα
ψυχὰς. Καὶ τὸ τρίτον πῶν πλοίων διεφθάρη-
σαν. καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιόμε-
νος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον
πῶν ποταμῶν, Καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς ὑδάτων,
καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ἄψινθος. Καὶ γί
νεται τὸ τρίτον εἰς ἄψινθον. καὶ πολλοὶ ἀνθρώ-
πων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράνθη-
σαν. Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ
ἐπλήγη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σε-
λήνης, καὶ τὸ τρίτον πῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτίσθῃ
τὸ τρίτον αὐτῶν. Καὶ ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρί
τον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ὁμοίως. Καὶ εἶδον, καὶ
ἤκουσα ἑνὸς ἀγγέλου πετωμένου ἐν μεσουρα-

νίσματι

mam ab oculis eorum.

Et cum aperuisset sigillum se- VIII
ptimum, factum est silentium in cœ-
lo media fermè hora. Et uidi ange-
los stantes in conspectu dei, & datæ
sunt illis septem tubæ. Et alius angelus
uenit & stetit ante altare, habens thuri-
bulum aureum, & data sunt illi incensa
multa, ut daret deprecationibus sancto-
rum omniū super altare aureum, quod
est ante thronum. Et ascendit fumus in-
censorum de precibus sanctorū è manu
angeli corā deo. Et accepit angelus thuri
bulum, & impleuit illud de igne altaris,
& misit in terram: & facta sunt tonitrua
& uoces & fulgura, & terræmotus & se-
ptem angeli qui habebant septē tubas,
præparauerunt se, ut tuba canerent. Et
primus angelus tuba cecinit, & facta est
grando, & ignis mixta sanguine, & missa
sunt in terrā. & tertia pars arborū concre
mata est, & omne fœnū uiride cōbustum
est. Et secundus angelus tuba cecinit, &
tanq̃ mons magnus igne ardens proie-
ctus est in mare. Et facta est tertia pars
maris sanguis, & mortua est tertia pars
creaturarū quæ habebant animas, & ter-
tia pars nauiū interijt. Et tertius angelus
tuba cecinit, & cecidit è cœlo stella ma-
gna ardens tanquàm facula, & cecidit
in tertiam partem fluminum, & in fon-
tes aquarum, & nomē stellæ dicitur ab-
sinthium. Et uersa est tertia pars in ab-
sinthium, & multi homines mortui sunt
ex aquis, quia amaræ factæ sunt. Et quar
tus angelus tuba cecinit: & percussa est
tertia pars solis, & tertia pars lunæ, &
tertia pars stellarum: ita ut obscuraretur
tertia pars eorum, & diei nō luceret pars
tertia, & noctis similiter. Et uidi, & audi-
ui unum angelum uolantē per medium

cœli,

νίσματι, λέοντος φωνῇ μεγάλῃ, οὐαί, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων τῶν μελλόντων σαλπίζειν.

Καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου, καὶ ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος, καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέατος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν ἐξουσίαν οἱ σκορπίοι τῆς γῆς, καὶ ἐρρέθη αὐταῖς, ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλωρόν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους, οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα ἐπὶ τῶν μετώπων. καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἵνα μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανισθήσωνται μῆνας πέντε, καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν, ὡς βασανισμὸς σκορπίου ὅταν παίσῃ ἄνθρωπον. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρήσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύγει ὁ θάνατος ἀπ' αὐτῶν. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων, ὅμοια ἵπποις ἡτοιμασμένοις εἰς πόλεμον, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσῷ. καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων. καὶ εἶχον θρίχας ὡς θρίχας γυναικῶν, καὶ οἱ ὀδόντες αὐτῶν, ὡς λεόντων ἦσαν. καὶ εἶχον θώρακας, ὡς θώρακας σιδηροῦς. καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐτῶν, ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων εἰς πόλεμον. καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορπίοις. καὶ κέντρα ἦν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. καὶ ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε, καὶ ἔχουσιν ἐπ' αὐτῶν βασιλέα τὸν ἄγγελον τῆς ἀβύσσου, ὄνομα ἑαυτῷ ἑβραϊστὶ Ἀβαδδών, καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. Ἡ οὐαὶ ἡ μία ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχονται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα φωνὴν μίαν ἐκ τῶν

cœli, dicentem uoce magna: Væ, uæ habitantibus in terra, è cæteris uocibus tubæ trium angelorum, qui erant tuba canturi. Et quintus angelus tuba cecinit, & uidi ſtellam de cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus putei, ſicut fumus fornacis magnæ, & obſcuratus eſt ſol & aër à fumo putei. Et de fumo exierunt locuſtæ in terram, & data eſt illis poteſtas, ſicut habent poteſtatem ſcorpiones terræ. Et præceptum eſt illis ne læderent fœnum terræ, neque omne uiride, neque omnem arborem, niſi tantum homines, qui non habent ſignum in frontibus ſuis. Et datum eſt illis, ne occiderent eos, ſed ut cruciarentur menſibus quinque. Et cruciatus eorum, ut cruciatus ſcorpij, cum percuſſerit hominem. Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam, & deſyderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Et ſimilitudines locuſtarum ſimiles equis paratis in prælium, & ſuper capita earum tanquàm coronæ, ſimiles auro, & facies earum tanquàm facies hominum. Et habebant capillos ſicut capillos mulierum, & dentes earum quaſi leonum erant. Et habebant loricas ſicut loricas ferreas, & uox alarum earum ſicut uox curruum equis multis currẽtibus ad bellum. Et habent caudas ſimiles ſcorpionum & aculei erant in caudis earũ, & poteſtas earũ nocere hominibus menſibus quinque. Et habent ſuper ſe regem angelum abyſſi. cui nomẽ Hebraice abaddon, Græce autem ἀπολλύων, id eſt, perdens. Væ unum abijt, & ecce ueniunt adhuc duo uæ poſt hæc. Et ſextus angelus tuba cecinit, & audiui uocẽ unam ex

τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ ὃς εἶχε τὴν σάλπιγγα, λῦσον τοὺς τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ ποταμῷ τῷ μεγάλῳ εὐφράτῃ, καὶ ἐλύθησαν οἱ τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν καὶ μῆνα καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσιν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς στρατευμάτων τοῦ ἱππικοῦ δύο μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας θώρακας πυρινοὺς καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων, καὶ ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ καὶ καπνὸς καὶ θεῖον. ὑπὸ τῶν τριῶν τούτων ἀπεκτάνθησαν τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων ἐκ τοῦ πυρὸς καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ, καὶ ἐκ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στομάτων αὐτῶν. αἱ γὰρ ἐξουσίαι αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν εἰσιν. αἱ γὰρ οὐραὶ αὐτῶν ὅμοιοι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς καὶ ἐν αὐταῖς ἀδικοῦσιν. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις, οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν, ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια καὶ τὰ εἴδωλα τὰ χρυσᾶ καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ καὶ τὰ λιθινὰ, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύναται, οὔτε ἀκούειν, οὔτε περιπατεῖν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν οὔτε ἐκ τῶν φαρμακειῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιβεβλημένον νεφέλην. καὶ ἶρις ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. καὶ εἶχεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον ἠνεῳγμένον, καὶ ἔθηκε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, ὥσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐλάλησαν ἑπτὰ

quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt ante oculos dei, dicentem ſexto angelo, qui habebat tubam: Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor angeli qui parati erant in horam & diem, & menſem & annum, ut occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitus, uicies millies decem milia. Et audiui numerum eorum. Et ita uidi equos in uiſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant thoraces igneas & hyacinthinas & ſulphureas. Et capita equorum erant tanquam capita leonũ, & de ore ipſorũ procedebat ignis & fumus & ſulphur. Ab his tribus (plagis) occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum. Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, (& in caudis eorum.) Nam caudæ eorum ſimiles ſerpentibus, habentes capita, & per hæc nocent. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi his plagis, neque reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, ut non adorarent dæmonia & ſimulacra aurea & argentea, & ærea & lapidea & lignea, quæ neque uidere poſſunt, neque audire, neque ambulare, & non egerunt pœnitentiam ab homicidijs ſuis, neque à ueneficijs ſuis, neque à fornicatione ſua, neque à furtis ſuis.

Et uidi alium angelum fortem deſcendentem de cœlo, amictum nube & iris in capite eius. Et facies eius erat ut ſol, & pedes eius tanq̃ columnæ ignis. Et habebat in manu ſua libellum apertum, & poſuit pedem ſuum dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terram, & clamauit uoce magna, quẽadmodum cum leo rugit. Et cum damaſſet, locuta ſunt

ſeptem

ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς. καὶ ὅτε ἐλάλησαν ἑπτὰ βρονταὶ τὰς φωνὰς ἑαυτῶν, ἔμελλον γράφειν. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσάν μοι, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ, καὶ μὴ ταῦτα γράψῃς, καὶ ὁ ἄγγελος ὃν εἶδον ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, ὅτι χρόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλλῃ σαλπίζειν, καὶ τελεσθῇ τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡς εὐηγγέλισε τοῖς ἑαυτοῦ δούλοις τοῖς προφήταις. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πάλιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα. ὕπαγε, λαβὲ τὸ βιβλαρίδιον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ ἀγγέλου τοῦ ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλαρίδιον. καὶ λέγει μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό, καὶ πικρανεῖ σου τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυκὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλαρίδιον ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό, καὶ ἦν ἐν τῷ στόματί μου, ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον αὐτὸ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς καὶ ἔθνεσι καὶ γλώσσαις καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, λέγων, ἔγειραι καὶ μέτρησον τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ τοὺς προσκυνοῦντας ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔσωθεν τοῦ ναοῦ ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς. καὶ ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους, οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι καὶ αἱ δύο λυχνίαι

septem tonitrua uoces suas. Et cum locuta fuissent septē tonitrua uoces suas, ego scripturus eram. Et audiui uocem de cœlo dicentem mihi: Obsigna quæ locuta sunt septem tonitrua, & ne ea scribas. Et angelus quem uidi stantem super mare & super terram, leuauit manum suam ad cœlum, & iurauit per uiuentē in sæcula sæculorū: qui creauit cœlum, & ea quæ in illo sunt (& terrā, & ea quæ in ea sunt) & mare, & ea quæ in eo sunt: quia tempus nō erit amplius, sed in diebus uocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, cōsummabitur mysteriū dei, sicut euangelizauit per seruos suos prophetas. Et audiui uocem de cœlo iterum loquentem mecum, & dicentem: Vade & accipe libellum apertū in manu angeli, stantis super mare & super terram. Et abij ad angelum, dicens ei, ut daret mihi libellū. Et dixit mihi: Accipe (libellum) & deuora illum, & faciet amaricari uentrem tuum, sed in ore tuo erit dulcis tanquàm mel. Et accepi libellum de manu angeli & deuoraui illum, & erat in ore meo tanquam mel dulcis. Et cum deuorassem eum, amaricatus est uenter meus. Et dicit mihi: Oportet te iterum prophetare in gentibus, & linguis & (populis) & regibus multis.

Et datus est mihi calamus similis uirgæ, & dictum est mihi: Surge & metire templum dei & altare, & adorantes in eo. Et atrium quod intra templum est, eijce foras: & ne metiaris illud, quoniam datum est gentibus, & ciuitatē sanctam calcabunt mensibus quadraginta duobus, & dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ oliuæ & duo

XI

λυχνίαι αἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴτις αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴτις θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτως δεῖ αὐτὸν ἀποκτανθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρανόν, ἵνα μὴ βρέχῃ ὑετὸς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς προφητείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσιν. καὶ ὅταν τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαῖνον ἐκ τοῦ ἀβύσσου ποιήσει πόλεμον μετ' αὐτῶν, καὶ νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτανεῖ αὐτοὺς, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς μεγάλης ἥτις καλεῖται πνευματικῶς Σόδομα καὶ Αἴγυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος ἡμῶν ἐσταυρώθη. καὶ βλέψουσιν ἐκ τῶν λαῶν καὶ φυλῶν καὶ γλωσσῶν καὶ ἐθνῶν ἡμέρας τρεῖς καὶ ἥμισυ, καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφιοῦσι τεθῆναι εἰς μνήματα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς χαρήσονται ἐπ' αὐτοῖς καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶρα πέμψουσιν ἀλλήλοις, ὅτι οὗτοι οἱ δύο προφῆται ἐβασάνισαν τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ θεοῦ εἰσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς θεωροῦντας αὐτούς. καὶ ἤκουσαν φωνὴν μεγάλην ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγουσαν αὐτοῖς, ἀνάβητε ὧδε, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἐν τῇ νεφέλῃ. καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά. καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ. οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθε, ἰδοὺ ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαι, ἐγένοντο αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου ἡμῶν

candelabra in conſpectu dei terræ ſtantia. Et ſi quis uoluerit eis nocere, ignis exit de ore eorum, & deuorat inimicos eorum. Et ſi quis uoluerit eos lædere, ſic oportet eum occidi. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum, & poteſtatem habent ſuper aquas conuertendi eas in ſanguinem, & percutiendi terram omni plaga quotieſcunq; uoluerint. Et cum finierint teſtimonium ſuum, beſtia quæ aſcendit de abyſſo faciet aduerſus eos bellum, & uincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum iacebunt in plateis ciuitatis magnæ quæ uocatur ſpiritualiter Sodoma & Aegyptus, ubi & dominus noſter crucifixus eſt. Et uidebunt de tribubus, & populis, & linguis, & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium, & corpora eorum non ſinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram, gaudebunt ſuper illis & lætabuntur, & munera mittent inuicem: quoniam hi duo prophetæ cruciauerunt eos qui habitant ſuper terram. Et poſt dies tres & dimidium ſpiritus uitæ à deo intrauit in eos. Et ſteterunt ſuper pedes ſuos, & timor magnus cecidit ſuper eos qui uiderunt eos. Et audierunt uocem magnam de cœlo, dicentē ipſis: Aſcendite huc. Et aſcenderunt in cœlum in nube, & uiderunt illos inimici eorum. Et in illa hora factus eſt terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit. Et occiſa ſunt in terræmotu nomina hominum ſeptem milia, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam deo cœli. Væ ſecundum abiit, & ecce uæ tertium ueniet cito. Et ſeptimꝰ angelus tuba cecinit, & factæ ſunt uoces magnæ in cœlo, dicentes: Facta ſunt regna huius mundi domini

noſtri

ἡμῶν & τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. & οἱ .κδ. πρεσβύτεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρόνους αὐτῶν, ἔπεσαν ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, & προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, εὐχαριστοῦμέν σοι κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. & τὰ ἔθνη ὠργίσθησαν, & ἦλθεν ἡ ὀργή σου & ὁ καιρὸς τῶν νεκρῶν κριθῆναι καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δούλοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς & τοῖς μεγάλοις, & διαφθεῖραι τοὺς φθείροντας τὴν γῆν. καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὤφθη ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ καὶ φωναὶ καὶ βρονταὶ, καὶ σεισμὸς, & χάλαζα μεγάλη.

καὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ, γυνὴ περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ σελήνη ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφανος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα κράζει, ὠδίνουσα & βασανιζομένη τεκεῖν. καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἰδοὺ δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ διαδήματα. καὶ ἡ οὐρὰ σύρει τὸ τρίτον τῶν ἀστέρων, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν γῆν, καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον αὐτῆς, φάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρσεν ὃς μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ ἡρπάσθη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ τρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χιλίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος ἐν τῷ οὐρανῷ. ὁ μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐπολέμησαν κατὰ τοῦ δράκοντος. καὶ ὁ δράκων ἐπολέμησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἰσχυσαν, οὐδὲ τόπος εὑρέθη αὐτῶν ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ

noſtri & Chriſti eius, & regnabit in ſæcula ſæculorum (Amen) Et uiginti quatuor ſeniores qui in conſpectu dei ſedent in ſedibus ſuis, ceciderunt in facies ſuas, & adorauerunt deum, dicentes: Gratias agimus tibi domine deus omnipotens, qui es, & qui eras, & qui uenturus es, quia accepiſti uirtutē tuam magnam, & regnaſti. Et iratæ ſunt gentes, & aduenit ira tua & tempus mortuorū ut iudicentur: & reddas mercedem ſeruis tuis prophetis & ſanctis, & timentibus nomen tuum puſillis & magnis, & perdas eos qui perdunt terram. Et apertum eſt templum dei in cœlo, & uiſa eſt arca teſtamenti eius in templo eius, & facta ſunt fulgura & uoces & tonitrua & terræmotus, & grando magna. Et ſignum magnum apparuit in cœlo: Mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. Et in utero habens, clamat parturiens, & cruciatur ut pariat. Et uiſum eſt aliud ſignum in cœlo, & ecce draco magnus rufus, habens capita ſeptem & cornua decem, & in capitibus ſuis diademata, & cauda eius trahit tertiam partem ſtellarum (cœli) & miſit eas in terrā: & draco ſtetit ante mulierem quæ erat paritura: ut cum peperiſſet filium eius, deuoraret. Et peperit filium maſculum, qui recturus erat omnes gentes in uirga ferrea, & raptus eſt filius eius ad deum & ad thronum eius: & mulier fugit in ſolitudinem ubi habebat locum paratum à deo, ut ibi paſcant eam diebus mille ducentis ſexaginta. Et factum eſt prælium magnum in cœlo. Michael & angeli eius præliabantur cum dracone, & draco pugnabat & angeli eius, & nō ualuerūt, neq; locus inuentus eſt eorū amplius in cœlo. XII

καὶ ἐβλήθη ὁ δράκων ὁ μέγας ὄφις ὁ ἀρχαῖος ὁ καλούμενος διάβολος, καὶ ὁ σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν μεγάλην λέγουσαν, ἐν τῷ οὐρανῷ ἄρτι ἐγένετο ἡ σωτηρία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, ὅτι κατεβλήθη ὁ κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ὁ κατηγορῶν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου καὶ διὰ τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν. καὶ οὐκ ἠγάπησαν τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐφραίνεσθε οἱ οὐρανοὶ καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες. οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσι τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, ὅτι κατέβη ὁ διάβολος πρὸς ὑμᾶς, ὁ ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀλίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων, ὅτι ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔτεκε τὸν ἄρρενα, καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέταται εἰς τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπου τρέφεται ἐκεῖ καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἥμισυ καιροῦ ἀπὸ προσώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ὀπίσω τῆς γυναικὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ὕδωρ ὡς ποταμόν, ἵνα ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθησεν ἡ γῆ τῇ γυναικί, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα αὐτῆς καὶ κατέπιεν τὸν ποταμόν, ὃν ἔβαλεν ὁ δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ καὶ ἀπῆλθε ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐτῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ιησοῦ χριστοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Et proiectus eſt draco ille magnus ſerpens antiquus qui uocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit totum terrarum orbem, & proiectus eſt in terram, & angeli eius (cum illo) proiecti ſunt. Et audiui uocem magnam dicentem: In cœlo nunc facta eſt ſalus & uirtus, & regnum dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator (fratrum noſtrorum) qui accuſabat illos ante conſpectum dei (noſtri) die ac nocte, & ipſi uicerunt eum propter ſanguinem agni, & propter ſermonem teſtimonij ſui, & non dilexerunt animam ſuam uſque ad mortem. Propterea lætamini cœli & qui habitatis in eis. Væ habitatoribus terræ & maris: quia deſcendit diabolus ad uos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. Et poſtquàm uidit draco, quod proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierem quæ peperit maſculum. Et datæ ſunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut uolaret in deſertum in locum ſuum ubi alitur per tempus & tempora & dimidium temporis à facie ſerpentis. Et ℰiecit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem aquam tanquàm flumen, ut eam faceret rapi à flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra os ſuum, & abſorbuit flumen quod eiecerat draco ex ore ſuo. Et iratus eſt draco aduerſus mulierem, & abiit ut faceret prælium cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti. Et ſtetit ſuper arenam maris.

καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαῖνον ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα, καὶ ἐπὶ τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα. καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας καὶ τὸ θηρίον ὃ εἶδον, ὅμοιον παρδάλει καὶ οἱ πόδες

Et uidi de mari beſtiam aſcendentem, habentẽ capita ſeptẽ & cornua decem, & ſuper cornua eius decem diademata, & ſuper capita eius nomen blaſphemiæ. Et beſtia quam uidi, ſimilis erat pardo, & pedes XIII

πόδες αὐτοῦ ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον, καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη. καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη τῆ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου. καὶ προσεκύνησαν τὸν δράκοντα ὅς ἔδωκεν ἐξουσίαν τῷ θηρίῳ, καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες, τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ, τίς δύναται πολεμῆσαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λάλουν μεγάλα καὶ βλασφημίας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο, καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν πρὸς τὸν θεὸν βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦντας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πόλεμον ποιῆσαι μετὰ τῶν ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς, καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν καὶ γλῶσσαν καὶ ἔθνος, καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῷ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, οὗ οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐν τῷ βίβλῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου ἐσφαγισμένου ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Εἴτις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. Εἴτις αἰχμαλωσίαν συνάγει, εἰς αἰχμαλωσίαν ὑπάγει. Εἴτις ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτενεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀποκτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁγίων. Καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς γῆς καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίου, καὶ ἐλάλει ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θηρίου πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ καὶ ποιεῖ τὴν γῆν καὶ τοὺς κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ, ἵνα προσκυνήσωσι τὸ θηρίον τὸ πρῶτον, οὗ ἐθεραπεύθη ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, ἵνα καὶ πῦρ ποιῇ καταβαίνειν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ εἰς τὴν γῆν ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πλανᾷ τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τὰ σημεῖα, ἃ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ

pedes eius ſicut pedes urſi, & os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco uirtutē ſuam & ſedem ſuam & poteſtatem magnam. Et uidi unum de capitibus eius quaſi occiſum in mortem, & plaga mortis eius curata eſt. Et admiratio fuit in uniuerſa terra poſt beſtiam. Et adorauerunt draconem, qui dedit poteſtatem beſtiæ, & adorauerunt beſtiam, dicentes: Quis ſimilis beſtiæ, & quis poterit pugnare cum ea? Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias, & data eſt ei poteſtas faciendi menſes quadraginta duos. Et aperuit os ſuum in conuicia ad deum, ut conuicijs afficeret nomen eius & tabernaculum eius, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & uincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, (& populum) & linguam, gentem, & adorabunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro uitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Si quis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatem ducit, in captiuitatem uadit: qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic eſt patientia & fides ſanctorum. Et uidi aliam beſtiam aſcendentem de terra, & habebat cornua duo ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnem facit in conſpectu eius, & facit terram, & inhabitantes in ea, adorare beſtiam primam, cuius curata eſt plaga mortis. Et facit ſigna magna, ut etiam ignem faceret de cœlo deſcēdere in terram in conſpectu hominum. Et ſeducit habitantes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi ut faceret in conſpectu beſtiæ, dicens habitantibus in terra, ut faciant imaginem beſtiæ, quæ habet plagam gladij,

Ϲ ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ δοῦναι πνεῦμα τῇ εἰκόνι τ θηρίου, ἵνα Ϲ λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τ θηρίου, καὶ ποιήσῃ ὅσοι ἂν μὴ προσκυνήσωσι τῇ εἰκόνι τ θηρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς μικροὺς, καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ τοὺς πτωχοὺς, Ϲ τοὺς ἐλευθέρους, καὶ τοὺς δούλους, ἵνα δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τ χειρὸς αὐτ τ δεξιᾶς ἢ ἐπὶ τ μετώπων αὐτῶν, καὶ ἵνα μή τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι εἰ μὴ ὁ ἔχων τὸ χάραγμα ἢ τὸ ὄνομα τ θηρίου ἢ τὸν ἀριθμὸν τ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω ἀριθμὸν τοῦ θηρίου, ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ. χξϛ.

καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστὼς ἐπὶ τὸ ὄρος σιών, καὶ μετ' αὐτ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες ἔχουσαι τὸ ὄνομα τ πατρὸς αὐτοῦ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς μεγάλης. καὶ φωνὴν ἤκουσα κιθαρῳδῶν κιθαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν, καὶ ᾄδουσιν ὡς ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τ θρόνου, καὶ ἐνώπιον τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες, οἱ ἠγορασμένοι ἀπὸ τῆς γῆς, οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναικῶν οὐκ ἐμολύνθησαν, παρθένοι γάρ εἰσιν, οὗτοι οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ ὅπου ἂν ὑπάγῃ, οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ, καὶ ἐν τῷ στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη δόλος, ἄμωμοί γάρ εἰσιν ἐνώπιον τ θρόνου τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ἄγγελον πετώμενον ἐν μεσουρανήματι, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον εὐαγγελίσαι τοὺς καθημένους τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ πᾶν ἔθνος, καὶ φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, Ϲ λαὸν, λέγοντα ἐν φωνῇ μεγάλῃ. φοβήθητε τὸν θεὸν, καὶ δότε αὐτῷ δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ, καὶ προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν καὶ

& uixit. Et datum eſt illi ut daret ſpiritum imagini beſtiæ, & ut loquat imago beſtiæ, & faciet ut quicunq; non adorauerint imaginem beſtiæ, occidant. Et facit omnes puſillos, & magnos, & diuites, & pauperes, & liberos, & ſeruos accipere characterem in manu ſua dextera, aut in frontibus ſuis. Et ne quis poſſet emere aut uendere, niſi qui habeat characterem, aut nomen beſtiæ, aut numerum nominis eius. Hic ſapientia eſt. Qui habet intellectum, computet numerum beſtiæ. Numerus enim hominis eſt, & numerus eius ſexcenti ſexagintaſex.

Et uidi, & ecce agnus ſtans ſuper montem Sion, & cum eo centum quadragintaquatuor milia habentia nomen patris eius ſcriptum in frontibus ſuis. Et audiui uocem de cœlo tanquàm uocem aquarum multarum, & tanquàm uocem tonitrui magni, & uocem audiui citharœdorum citharizantium citharis ſuis. Et cantant quaſi canticum nouum ante ſedem & ante quatuor animalia, & ſeniores, & nemo poterat diſcere canticum, niſi illa centum quadragintaquatuor milia, qui empti ſunt de terra. Hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, uirgines enim ſunt. Hi ſequunt agnum quocunq; ierit. Hi empti ſunt ex hominibus primitiæ deo & agno, & in ore eorum non eſt inuentus dolos. Sine macula enim ſunt ante thronum dei. Et uidi alterum angelum uolantem per medium cœli, habentem euangelium æternum, ut euangelizaret habitantibus ſuper terram, & omni genti & tribui, & linguæ & populo, dicentem magna uoce: Timete deum, & date illi honorem, quia uenit hora iudicij eius: & adorate eum, qui fecit cœlum

XIIII

καὶ

&

καὶ τὴν γῆν & terram, mare & fontes aquarum. Et
καὶ θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἠκολούθησε, λέγων, alius angelus secutus est, dicens: Ce-
ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, cidit cecidit Babylon ciuitas illa ma-
ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ gna: quia à uino iræ fornicationis suæ
θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πεπότικεν πάντα ἔθνη. καὶ τρίτος ἄγγελος potauit omnes gentes. Et tertius an-
ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ μεγάλῃ, εἴτις gelus secutus est illos, dicens uoce ma-
προσκυνεῖ τὸ θηρίον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ gna: Si quis adorauerit bestiam & ima-
λαμβάνει χάραγμα ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, ginem eius, & acceperit characterem in
ἢ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ πίεται ἐκ fronte sua, aut in manu sua, & hic bibet
τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ κεκερασμένου de uino iræ dei, quod mixtum est me-
ἀκράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. ro in calice iræ ipsius. Et cruciabitur igne
καὶ βασανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ, ἐνώπιον & sulphure in conspectu angelorum
τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων, καὶ ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου. sanctorum, & ante conspectum agni.
καὶ ὁ καπνὸς τοῦ βασανισμοῦ αὐτῶν ἀναβαίνει εἰς αἰῶνα αἰώνων, καὶ Et fumus tormenti eorum ascendit in
οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ προσκυνοῦντες sæcula sæculorum. Nec habent requiem
τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ εἴτις die ac nocte, qui adorant bestiam &
λαμβάνει χάραγμα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. ὧδε imaginem eius, & si quis acceperit cha-
ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν, ὧδε οἱ τηροῦντες racterem nominis eius. Hic patien-
τὰς ἐντολὰς καὶ τὴν πίστιν Ἰησοῦ. καὶ tia sanctorum est. Hic qui custodiunt
ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης mandata & fidem Iesu. Et audiui uo-
μοι. γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ cem de cœlo, dicentem mihi: Scribe:
ἀποθνήσκοντες ἀπάρτι. ναὶ, λέγει τὸ πνεῦμα, Beati mortui, qui in domino moriun-
ἵνα ἀναπαύσονται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, τὰ δὲ ἔργα ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ tur amodo, etiam dicit spiritus: ut re-
εἶδον, καὶ ἰδοὺ νεφέλη λευκὴ, καὶ ἐπὶ τὴν quiescant à laboribus suis, sed opera
νεφέλην καθήμενον ὅμοιον υἱὸν ἀνθρώπου, illorum sequuntur illos. Et uidi, & ec-
ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στέφανον χρυσοῦν, ce nubem candidam, & super nubem
καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀξύ. sedentem similem filio hominis, ha-
καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, bentem in capite suo coronam aure-
κράζων ἐν μεγάλῃ τῇ φωνῇ τῷ καθημένῳ am, & in manu sua falcem acutam. Et
ἐπὶ τῆς νεφέλης. πέμψον τὸ δρέπανόν alius angelus exiuit de templo, cla-
σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἦλθέ σοι ἡ ὥρα θερίσαι, mans uoce magna ad sedentem su-
ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς τῆς γῆς. καὶ per nubem. Mitte falcem tuam & me-
ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὴν νεφέλην τὸ te: quia uenit tibi hora ut metas, quo-
δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἐθερίσθη niam aruit messis terræ. Et misit qui se-
ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν debat super nubem, falcem suam in ter-
τῷ οὐρανῷ ἄγγελος, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ. καὶ ram, & demessa est terra. Et alius an-
ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστηρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυ- gelus exiuit de templo, quod est in cœ-
ρός, καὶ ἐφώνησε κραυγῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ lo, habens & ipse falcem acutam. Et
δρέπανον alius angelus exiuit de altari, qui habe-
bat potestatem supra ignem, & cla-
mauit uoce magna ad eum qui habebat
falcem

δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων, πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς βότρυας τῆς γῆς, ὅτι ἤκμασαν αἱ σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέπανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἐτρύγησε τὴν ἄμπελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν λῆνὸν τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τὸν μέγαν, καὶ ἐπατήθη ἡ λῆνὸς ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τοῦ λῆνοῦ ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων χιλίων ἑξακοσίων.

falcem acutam, dicens: Mitte falcem tuam acutam, & uindemia botros terræ, quoniam maturæ sunt uuæ eius. Et misit angelus falcem suam acutam in terram, & uindemiauit uineam terræ: & misit in lacum iræ dei magnum, & calcatus est lacus extra ciuitatem, & exiuit sanguis de lacu, usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta.

Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ ἔχοντας πληγὰς ἑπτὰ τὰς ἐσχάτας, ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην μεμιγμένην πυρὶ, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ χαράγματος αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλίνην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠδὴν Μωσέως δούλου τοῦ θεοῦ καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, δίκαιαι καὶ ἀληθιναὶ αἱ ὁδοί σου ὁ βασιλεὺς τῶν ἁγίων. τίς οὐ μὴ φοβηθῇ κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος ὅσιος, ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφανερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον. Καὶ ἰδοὺ ἠνοίγη ὁ ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι ἔχοντες τὰς ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ ναοῦ, ἐνδεδυμένοι λίνον καθαρὸν λαμπρὸν, καὶ περιζωσμένοι τὰ στήθη ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. καὶ οὐδεὶς ἠδύνατο εἰσελθεῖν ἐν τῷ ναῷ, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων.

Et uidi aliud signum in cœlo magnum & mirabile, angelos septem, habentes plagas septem nouissimas, quoniam in illis consummata est ira dei. Et uidi tanquàm mare uitreum mixtum igni, & eos qui uictoriam reportarant de bestia & de imagine eius, & de numero nominis eius, stantes super mare uitreum, habentes citharas dei, & cantant canticum Mosi serui dei, & canticum agni, dicentes: Magna & mirabilia sunt opera tua domine deus omnipotens, iustæ, & ueræ sunt uiæ tuæ rex sanctorum. Quis non timebit domine, & magnificabit nomen tuum? Quia solus pius es, quoniam omnes gentes uenient & adorabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua manifestata sunt. Et post hæc uidi, & ecce apertum est templum tabernaculi testimonij in cœlo, & exierunt septem angeli habentes septem plagas, de templo, uestiti lino mundo & candido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et unũ ex quatuor animalibus dedit septem angelis septem phialas aureas, plenas iracundiæ dei uiuentis in sæcula sæculorũ. Et impletum est templum fumo à maiestate dei, & de uirtute eius, & nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plagæ septem angelorum.

καὶ

Et

Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τ̃ ναοῦ, λε-
γούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέετε
τὰς φιάλας τ̃ θυμοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ ἀπῆλθεν
πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτ̃ ἐπὶ τὴν
γῆν, καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς
τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τ̃
θηρίου, καὶ τοὺς τὴν εἰκόνα προσκυνοῦν-
τας αὐτοῦ. καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέ-
χεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὴν θάλασσαν,
καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶσα ψυ-
χὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἃ τῇ θαλάσσῃ. καὶ ὁ
τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐ-
τοῦ εἰς τοὺς ποταμοὺς καὶ εἰς τὰς πηγὰς
τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένετο αἷμα. καὶ ἤκου-
σα τοῦ ἀγγέλου λέγοντος, δίκαιος κύ-
ριε ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ὅσιος, ὅτι ταῦ-
τα ἔκρινας, ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφητῶν
ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πεῖν,
ἄξιοί γάρ εἰσιν. καὶ ἤκουσα ἄλλου ἐκ τοῦ θυ-
σιαστηρίου, λέγοντος. ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παν-
τοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δίκαιαι αἱ κρίσεις
σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον. καὶ ἐδόθη αὐ-
τῷ καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ
ἐκαυματίσθησαν οἱ ἄνθρωποι καῦμα μέγα,
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ, τοῦ
ἔχοντος ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύ-
τας. καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δό-
ξαν. καὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν
φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν θρόνον τοῦ θηρίου, καὶ
ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἐσκοτωμένη καὶ ἐ-
μασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν ἐκ τοῦ πόνου,
καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ
τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν,
καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν. καὶ
ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτ̃
ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν τὸν εὐφράτην.
καὶ ἐξηράνθη τὸ ὕδωρ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς
τῶν βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου.
καὶ εἶδον ἐκ τοῦ στόματος τ̃ δράκοντος, καὶ
ἐκ τοῦ στόματος τ̃ θηρίου, καὶ ἐκ τ̃ στόματος
τοῦ

Et audiui uocem magnam de tem- XVI
plo, dicentem ſeptem angelis: Ite, effun-
dite (ſeptem) phialas iræ (dei) in terrã. Et
abijt primus (angelus) & effudit phia-
lam ſuam in terrã, & factum eſt uulnus
malum ac noxium in homines, qui ha-
bebant characterem beſtiæ, & in eos
qui adorabant imaginem eius. Et ſe-
cundus angelus effudit phialam ſuam
in mare, & factus eſt ſanguis tanquam
mortui, & omnis anima uiuens, mortua
eſt in mari. Et tertius angelus effudit
phialam ſuam in flumina, & in fontes
aquarum, & factæ ſunt ſanguis. Et au-
diui angelum dicentem: Iuſtus es do-
mine, qui es, & qui eras, & ſanctus, quia
hæc iudicaſti, quia ſanguinem ſancto-
rum & prophetarum effuderunt, &
ſanguinem eis dediſti bibere: Digni
enim ſunt. Et audiui alterum dicen-
tem: Etiam domine deus omnipotens,
uera & iuſta iudicia tua. Et quartus an-
gelus effudit phialam ſuam in ſolem,
& datum eſt illi æſtu affligere homi-
nes per ignem. Et æſtuauerunt homi-
nes æſtu magno, & blaſphemauerunt
nomen dei habentis poteſtatem ſuper
has plagas, neque egerunt pœniten-
tiam ut darent illi gloriam. Et quintus
angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ, & factum eſt regnum
eius tenebroſum, & commanducaue-
runt línguas ſuas præ dolore, & conui-
cijs affecerunt deum cœli præ dolori-
bus ſuis & ulceribus ſuis, nec reſipue-
runt ab operibus ſuis. Et ſextus ange-
lus effudit phialam ſuam in flumen
illud magnum Euphraten, & ſiccata
eſt aqua ut præpararetur uia regum
ab ortu ſolis. Et uidi ex ore draconis,
& ex ore beſtiæ, & ex ore pſeudopro-
& phetæ

τῶ ψευδοπροφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὅμοια βατράχοις. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦντα σημεῖα ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς ὅλης τῆς οἰκουμένης συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ τοῦ παντοκράτορος. ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης. μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῆ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημοσύνην αὐτοῦ, καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν καλούμενον ἑβραϊστὶ ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος ἄγγελος ἐξέχεεν τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα. καὶ ἐξῆλθε φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο φωναὶ καὶ βρονταὶ καὶ ἀστραπαί, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέγας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτως μέγας. καὶ ἐγένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πόλεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον. καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐμνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. πᾶσα νῆσος ἔφυγε καὶ ὄρη οὐκ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα μεγάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης, ὅτι μεγάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων μοι. δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρῖμα τῆς πόρνης, τῆς μεγάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ ὑδάτων πολλῶν, μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ ἐμεθύσθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν πνεύματι. καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θηρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔχον κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν περιβεβλημένη πορφύρᾳ καὶ

phetæ (exire) ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna, ut procedant ad reges totius terræ ad congregandum illos in prælium diei illius magni dei omnipotentis. Ecce uenio ſicut fur. Beatus qui uigilat & cuſtodit ueſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & uideant turpitudinem eius. Et congregauit illos in locum qui uocatur Hebraice Armageddon. Et ſeptimus angelus effudit phialam ſuam in aërem, & exiuit uox (magna) de cœlo à throno, dicens: Factum eſt. Et facta ſunt fulgura & uoces, & tonitrua, & terræmotus factus eſt magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt ſuper terram, talis terræmotus adeo magnus. Et facta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciuitates gentium ceciderunt. Et Babylon magna uenit in memoriam ante deum, ut daret illi calicem uini indignationis iræ ſuæ. Omnis inſula fugit, & montes non ſunt inuenti. Et grando magna ſicut talentum deſcendit de cœlo in homines, & blaſphemauerunt deum homines propter plagam grandinis, quoniam magna facta eſt plaga eius uehementer.

Et uenit unus de ſeptem angelis, XVII
qui habebant ſeptem phialas, & locutus eſt mecum, dicens mihi: Veni oſtendam tibi damnationem meretricis magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas, cum qua fornicati ſunt reges terræ, & inebriati ſunt qui inhabitant terram de uino proſtitutionis eius. Et abſtulit me ſpiritu in deſertum. Et uidi mulierem ſedentem ſuper beſtiam coccinam plenam nominibus maledicentiæ, habentem (capita ſeptem, &) cornua decem. Et mulier erat circundata purpura

καὶ

&

καὶ κοκκίνῳ καὶ κεχρυσωμένῃ χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον βδελυγμάτων καὶ ἀκαθάρτητος πορνείας αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμμένον μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶδον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁγίων καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ. καὶ ἐθαύμασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι ὁ ἄγγελος· διὰ τί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυστήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος αὐτὴν, καὶ τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα κέρατα. Τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν καὶ οὐκ ἔστι, καὶ μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει, καὶ θαυμάσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόντων τὸ θηρίον, ὅτι ἦν καὶ οὐκ ἔστι (καίπερ ἔστιν) ὧδε ὁ νοῦς, ὁ ἔχων σοφίαν. Αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ, ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν ἑπτὰ, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν, καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσαν, καὶ ὁ εἷς ἐστι, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε, καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα, ἃ εἶδες, δέκα βασιλεῖς εἰσιν. οἵτινες βασιλείαν οὐκ ἔλαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἐξουσίαν ἑαυτῶν τῷ θηρίῳ διαδιδώσουσιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι, καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτοὺς, ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ, καὶ βασιλεὺς βασιλέων, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ, καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα ἃ εἶδες, οὗ ἡ πόρνη κάθηται

& coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, habens poculum aureum in manu ſua, plenum abominationibus & immundicia libidinis ſuæ. Et in fronte eius nomen ſcriptum, myſterium Babylon magna mater ſcortationum, & abominationum terræ. Et uidi mulierem ebriam de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine martyrum Ieſu. Et miratus ſum, cum uiderem illam, admiratione magna. Et dixit mihi angelus: Quare miraris? Ego dicam tibi ſacramentum mulieris, & beſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita ſeptem, & cornua decem. Beſtia quam uidiſti, fuit, & non eſt, & aſcenſura eſt de abyſſo, & in interitum ibit, & mirabuntur inhabitantes terram: quorum nomina ſcripta non ſunt in libro uitæ, à condito mundo, uidentes beſtiam, quæ erat & non eſt. Et hic eſt mens, quæ habet ſapientiam. Septem capita, ſeptem montes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & reges ſeptem ſunt. Quinque ceciderunt, unus eſt, & alius nondum uenit. Et cum uenerit, oportet illum breue tempus manere. Et beſtia quæ erat, & non eſt, & ipſe octauus eſt, & de ſeptem eſt, & in interitum uadit. Et decem cornua quæ uidiſti, decem reges ſunt: qui regnum nondum acceperunt, ſed poteſtatem tanquàm reges una hora accipient cum beſtia. Hi unum conſilium habent, & uirtutem & poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. Hi cum agno pugnabunt, & agnus uincet illos: quóniam dominus dominorum eſt, & rex regum: & qui cum illo ſunt uocati, & electi & fideles. Et dicit mihi: Aquæ quas uidiſti, ubi meretrix ſedet, populi

κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι, καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσιν τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί, ὁ γὰρ θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι μίαν γνώμην, καὶ δοῦναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ ἄχρι τελεσθῇ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶδες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη ἡ ἔχουσα βασιλείαν ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην, καὶ ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκραξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ μεγάλῃ, λέγων. ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμόνων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου, καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου καὶ μεμισημένου, ὅτι ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς πορνείας αὐτῆς πέπωκε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπόρνευσαν, καὶ οἱ ἔμποροι αὐτῆς, ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν. καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λέγουσαν, ἐξέλθετε ὁ λαός μου, ἵνα μὴ συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε ἐκ τῶν πληγῶν αὐτῆς, ὅτι ἠκολούθησαν αὐτῆς αἱ ἁμαρτίαι ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐμνημόνευσεν ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς. Ἀπόδοτε αὐτῇ, ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν. καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς, ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ ἐκέρασε, κεράσατε αὐτῇ διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν, καὶ ἐστρηνίασε, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος, ὅτι ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, κάθημαι βασίλισσα, καὶ χήρα οὐκ εἰμὶ, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω. διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ αὐτῆς, θάνατος,

καὶ

sunt & turbæ, & gentes, & linguæ. Et decem cornua quæ uidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desolatam facient illam & nudam, & carnes eius comedent, & ipsam igne concremabunt. Deus enim dedit in corda eorum, ut faciant quod placitum est illi, ut unam faciant uoluntatem, ut dent regnum suum bestiæ, donec consummentur uerba dei. Et mulier quam uidisti, est ciuitas magna, quæ habet regnum super reges terræ.

Et post hæc uidi alium angelum descendentem de cœlo, habentem potestatem magnam, & terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit per fortitudinem uoce magna, dicens: Cecidit cecidit Babylon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis uolucris immundæ, & inuisæ: quia de uino iræ fornicationis eius biberunt omnes gentes. Et reges terræ cum illa scortati sunt, & mercatores terræ de uirtute delitiarum eius diuites facti sunt. Et audiui aliam uocem de cœlo dicentem: Exite de illa populus meus, ne participes sitis delictorum eius, & de plagis eius ne accipiatis. Quoniam peruenerunt peccata eius usque ad cœlum, & recordatus est deus iniquitatum eius. Reddite illi sicut & ipsa reddidit uobis, & duplicate ei duplicia secundum opera eius. In poculo quo miscuit (uobis) miscete illi duplum. Quantum glorificauit se & in delitijs fuit, tantũ miscete illi tormentũ & luctum, quia in corde suo dicit: Sedeo regina & uidua non sum, & luctum non uidebo. Ideo in una die uenient plagæ eius, mors

XVIII

&

καὶ πένθος καὶ λιμός, καὶ ἐν πυρὶ κατα-
καυθήσεται, ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς ὁ κρι-
νῶν αὐτήν. καὶ κλαύσονται αὐτὴν, καὶ κό-
ψονται ἐπ' αὐτῇ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐ-
τῆς πορνεύσαντες, καὶ στρηνιάσαντες, ὅταν
βλέπωσι τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς,
ἀπὸ μακρόθεν ἑστηκότες διὰ φόβον τοῦ βα-
σανισμοῦ αὐτῆς, λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πό-
λις ἡ μεγάλη Βαβυλών, ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά,
ὅτι ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου. καὶ οἱ ἔμ-
ποροι τῆς γῆς κλαίουσι, καὶ πενθοῦσιν ἐν ἑαυ-
τοῖς, ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει οὐκέτι, γόμον χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ, καὶ
λίθου τιμίου, καὶ μαργαρίτου καὶ βύσσου,
καὶ πορφύρου, καὶ κοκκίνου, καὶ πᾶν ξύ-
λον θύϊνον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐλεφάντινον,
καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου τιμιωτάτου, καὶ
χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ κινάμωμον, καὶ
θυμίαμα, καὶ μύρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον,
καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, καὶ σῖτον, καὶ κτή-
νη, καὶ πρόβατα, καὶ ἵππων, καὶ ῥεδῶν,
καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων. καὶ
ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου ἀ-
πῆλθον ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ,
καὶ τὰ λαμπρὰ ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκ
ἔτι οὐ μὴ εὑρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τού-
των οἱ πλουτήσαντες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μα-
κρόθεν στήσονται, διὰ τὸν φόβον τοῦ βασα-
νισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πενθοῦντες,
καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγά-
λη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυ-
ροῦν, καὶ κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν
χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις,
ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη ὁ τοσοῦτος πλοῦ-
τος. καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ἐπὶ τὸν
τόπον πλοίων ὁ ὄμιλος καὶ ναῦται καὶ ὅσοι τὴν θάλασ-
σαν ἐργάζονται ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν, καὶ
ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώσε-
ως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ
μεγάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφα-
λὰς αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πεν-
θοῦντες

& luctus & fames, & igne comburetur: quia fortis eſt dñs deus qui iudicabit illam. Et flebunt illam & plangẽt ſe ſuper illa reges terræ, qui cum illa ſcortati ſunt, & in delicijs uixerunt, cum uiderint fumum incendij eius, longe ſtantes propter timorem tormenti eius, dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna Babylon, ciuitas illa fortis: quoniam in una hora uenit iudicium tuum. Et negociatores terræ flent & lugent ſuper illa: quoniam merces eorum nemo emit amplius, merces auri & argenti & lapidis pretioſi, neque margaritæ, & byſſi, & purpuræ, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne uas eburneum, & omne uas de ligno pretioſiſſimo & ære, & ferro (& marmore) & cinamomum, & odoramentum, & unguentum, & thus, & uinum, & oleum, & ſimilam, & triticum, & iumenta, & oues, & equorum, & rhedarum, & mancipiorum, & animas hominum. Et poma deſyderij animæ tuæ diſceſſerunt à te, & omnia pinguia & præclara perierunt à te, & amplius illa iam non inuenies. Mercatores horum qui diuites facti ſunt, ab ea longe ſtabunt propter timorem tormenti eius, flentes ac lugentes, & dicentes: Væ uæ ciuitas illa magna, quæ amicta erat byſſo, & purpura, & cocco, & deaurata erat auro & lapide pretioſo & margaritis: quoniam una hora deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ, & omnis gubernator, & omnis in nauibus uerſantium turba & nautæ, & qui in mari operantur, longe ſteterunt: & damauerunt, uidentes fumum incẽdij eius, dicentes: Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et miſerunt puluerem ſuper capita ſua, & damauerunt flentes & lu-

& 3 gentes,

θοντες, λέγοντες. οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ με
γάλη ἐν ᾗ ἐπλουτησαν πάντες οἱ ἔχοντες
πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐκ τῆς τιμιότητος
αὐτῆς, ὅτι μίᾳ ὥρᾳ ἠρημώθη. εὐφραίνου ἐ
π' αὐτῷ οὐρανε, καὶ οἱ ἅγιοι ἀπόστολοι, καὶ
οἱ προφῆται, ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ κρῖμα
ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγελος ἰσχυ
ρὸς λίθον ὡς μύλον μέγα, καὶ ἔβαλεν εἰς
τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι
βληθήσεται βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις,
καὶ οὐ μὴ εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν
καὶ μουσικῶν, καὶ αὐλητῶν καὶ σαλπι
στῶν, οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοι ἔτι. καὶ πᾶς τε
χνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑρεθῇ ἐν σοι
ἔτι. καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν σοι ἔτι.
καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκου
σθῇ ἐν σοι ἔτι. ὅτι οἱ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ με
γιστάνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου
ἐπλανήθησαν πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἐν αὐτῇ
αἷμα προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάν
των τῶν ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ
λοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων τὸ ἀλληλούϊα, ἡ σω
τηρία καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύνα
μις κυρίῳ τῷ θεῷ ἡμῶν, ὅτι ἀληθιναὶ καὶ
δίκαιαι αἱ κρίσεις αὐτου, ὅτι ἔκρινεν τὴν
πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις ἔφθειρε τὴν γῆν
ἐν τῇ πορνείᾳ αὐτῆς, καὶ ἐξεδίκησε τὸ αἷμα
τῶν δούλων αὐτου, ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ
δεύτερον εἰρηκαν, ἀλληλούϊα. καὶ ὁ κα
πνὸς ἀναβαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
καὶ ἔπεσαν οἱ πρεσβύτεροι οἱ. κδ'. καὶ τὰ τέσ
σαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ κα
θημένῳ ἐπὶ τῳ θρόνου λέγοντες ἀμὴν ἀλλη
λούϊα. καὶ φωνὴ ἐκ τῳ θρόνου ἐξῆλθεν, αἰνεῖ
τε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτου, καὶ
οἱ φοβούμενοι αὐτὸν, καὶ οἱ μικροὶ καὶ οἱ
μεγάλοι. καὶ ἤκουσα φωνὴν ὄχλου πολ
λοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς
φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λέγοντας ἀλλη
λούϊα, ὅτι ἐβασίλευσεν ὁ θεὸς ὁ παντοκρά
τωρ.

gentes, dicētes: Væ uæ ciuitas illa magna in qua diuites facti sunt omnes qui habebant naues in mari de precijs eius, quoniam una hora desolata est. Exulta super eam cœlum & sancti apostoli & prophetæ, quoniam iudicauit deus iudiciū uestrum de illa. Et sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnū & misit in mare, dicēs: Hoc impetu mittet Babylon ciuitas illa magna, & ultra iam nō inueniet. Et uox citharœdorū & musicorum, & tibia canentium & tuba, non audietur in te amplius, & omnis artifex, cuiuscunq; artis non inuenietur in te amplius. Et uox molæ nō audietur in te amplius. (& lux lucernæ nō lucebit in te amplius) & uox sponsi & sponsæ nō audiet posthac in te: quia mercatores tui erant principes terræ: quia in ueneficijs tuis errauerunt omnes gentes, & in ea sanguis prophetarū & sanctorū inuentus est, & omnium qui interfecti sunt in terra.

Post hæc audiui (quasi) uocē (magnā) turbæ multæ in cœlo dicētis, alleluia. Salus & honor, & gloria, & uirtus domino deo nostro est: quia uera & iusta iudicia eius, quia iudicauit de meretrice magna, quæ corrupit terram prostitutione sui, & uindicauit sanguinem seruorū suorū de eius manu. Et iterum dixerunt, alleluia. Et fumus ascendit in sæcula sæculorum. Et ceciderunt uigintiquatuor seniores, & quatuor animalia, & adorauerunt deum sedentē super thronum, dicentes: Amen alleluia. Et uox de throno exiuit (dicens) Laudem dicite deo nostro omnes sancti eius, & qui timetis eum pusilli & magni. Et audiui uocem turbæ multæ, & sicut uocem aquarū multarū, & sicut uocē tonitruorū magnorū, dicentiū, alleluia: qm̄ regnauit (dns) deus (noster) omnipotens. XIX

τως. χαίρωμεν καὶ ἀγαλλιῶμεθα, καὶ δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ ἀρνίου. καὶ ἡ γυνὴ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐδόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον καθαρὸν καὶ λαμπρόν. τὸ γὰρ βύσσινον τὰ δικαιώματά ἐστιν τῶν ἁγίων. καὶ λέγει μοι. μακάριοι οἱ εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσιν τοῦ θεοῦ. καὶ ἔπεσα ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ, προσκυνῆσαι αὐτῷ. καὶ λέγει μοι, ὅρα μή, σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ τῶν ἐχόντων τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. τῷ θεῷ προσκύνησον. ἡ γὰρ μαρτυρία ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας. καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον. καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκὸς, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν πιστὸς καὶ ἀληθινὸς, καὶ ἐν δικαιοσύνῃ κρίνει καὶ πολεμεῖ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλὰ, ἔχων ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱμάτιον βεβαμμένον αἵματι. καὶ κέκληται τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθουν αὐτῷ ἐφ' ἵπποις λευκοῖς, ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καὶ καθαρόν. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη. καὶ αὐτὸς ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ. καὶ αὐτὸς πατεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον, καὶ ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ, τὸ ὄνομα γεγραμμένον, βασιλεὺς βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα ἄγγελον ἑστῶτα ἐν ἡλίῳ. καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν μεσουρανήματι, δεῦτε καὶ συνάγεσθε εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ μεγάλου θεοῦ, ἵνα φάγητε σάρκας βασιλέων, καὶ χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν, καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ σάρκας πάντων ἐλευθέρων, καὶ δούλων

tens. Gaudeamus & exultemus & demus gloriam ei: quia uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se. Et datum est illi ut cooperiat se byssino puro & splendido. Byssinum enim iustificationes sunt sanctorum. Et dicit mihi: (Scribe) Beati qui ad cœnam (nuptiarum) agni uocati sunt. Et dicit mihi: Hæc uerba dei uera sunt. Et cecidi ante pedes eius, ut adorarem eum. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conseruus tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimonium Iesu. Deum adora. Testimonium enim Iesu, est spiritus prophetiæ. Et uidi cœlum apertum, & ecce equus albus: & qui sedebat super eum, (uocabatur) fidelis & uerax, & per iustitiam iudicat & pugnat. Oculi autem eius sicut flamma ignis, & in capite eius diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse. Et uestitus erat ueste tincta sanguine, & uocatur nomen eius, sermo dei. & exercitus qui sunt in cœlo, sequebantur eum in equis albis, uestiti byssino albo & mundo: & ex ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus, ut eo percutiat gentes. Et ipse reget eas uirga ferrea, & ipse calcat torcular uini furoris & iræ dei omnipotentis. Et habet in uestimento & in femore suo nomen scriptum: Rex regum & dominus dominantium. Et uidi unum angelum stantē in sole, & damauit uoce magna, dicens omnibus auibus quæ uolabant per medium cœli. Venite & congregamini ad cœnam magni dei, ut edatis carnes regum, & carnes tribunorum, & carnes fortium, & carnes equorum, & sedentium in ipsis, & carnes omnium liberorum ac seruorum;

λων

& 4 & pu-

λων, & μικρῶν καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, & τοὺς βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συνηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. & ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετὰ τούτου ὁ ψευδοπροφήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θηρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶντες βληθήσονται οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, & πάντα ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, & ἅλυσιν μεγάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν δράκοντα τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη, καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισεν αὐτὸν, & ἐσφράγισεν ἐπάνω αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανήσῃ τὰ ἔθνη ἔτι, ἄχρι τελεσθῇ χίλια ἔτη. καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι μικρὸν χρόνον. & εἶδον θρόνους καὶ ἐκάθισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρῖμα ἐδόθη αὐτοῖς, καὶ τὰς ψυχὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν Ιησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, οὔτε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν, & ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν, & ἔζησαν, & ἐβασίλευσαν μετὰ χριστοῦ χίλια ἔτη. οἱ δὲ λοιποὶ τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέζησαν ἕως τελεσθῇ τὰ χίλια ἔτη. ἄχρι αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος & ἅγιος ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ, ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν, ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, & τοῦ χριστοῦ, & βασιλεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅτε τελεσθήσεται τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται

& pusillorum ac magnorum. Et uidi bestiam & reges terræ, & exercitus eorum cõgregatos ad faciendum prælium cum illo qui sedebat in equo & cum exercitu eius. Et apprehensa est bestia, & cum illa pseudopropheta, qui fecit signa coram ipso, in quibus seduxit eos qui acceperunt characterem bestiæ, & qui adorauerunt imaginem eius. Viui coniecti sunt hi duo in stagnum ignis ardens sulphure: & cæteri occisi sunt gladio sedentis super equum, qui procedit ex ore ipsius, & omnes aues saturatæ sunt carnibus eorum.

Et uidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligauit eum per annos mille, & misit eum in abyssum, & clausit eum, & signauit super illum, ut non seducat amplius gentes, donec consummentur mille anni. Et post hoc oportet illum solui modico tempore. Et uidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis: & animas decollatorum propter testimonium Iesu, & propter sermonem dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, nec acceperunt characterem eius in frontibus suis, aut in manibus suis: & uixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. Cæteri uero mortuorum non reuixerunt, donec consummentur mille anni. Hæc est resurrectio prima. Beatus & sanctus qui habet partem in resurrectione prima. In his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes dei & Christi, & regnabunt cum illo mille annis. Et cum consummati fuerint mille anni, xx

soluetur

λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς φυλακῆς αὐτοῦ, καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη τὰ ἐν τέσσαρσιν γωνίαις τῆς γῆς τὸν Γὼγ καὶ Μαγὼγ συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς πόλεμον, ὧν ὁ ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέβησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν παρεμβολὴν τῶν ἁγίων καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγαπημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς, καὶ ὁ διάβολος ὁ πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς, καὶ θείου, ὅπου τό τε θηρίον, καὶ ὁ ψευδοπροφήτης, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον λευκὸν μέγαν καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτῷ, οὗ ἀπὸ τοῦ προσώπου ἔφυγεν ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανὸς, καὶ τόπος οὐκ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς μικροὺς καὶ μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ βιβλία ἠνοίχθησαν. καὶ βιβλίον ἄλλο ἠνοίχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς, καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὁ ἅδης ἔδωκαν τοὺς ἐν αὐτοῖς νεκροὺς, καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ἅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύτερος. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν καὶ γῆν καινήν, ὁ γὰρ πρῶτος οὐρανὸς καὶ ἡ πρώτη γῆ ἀπῆλθεν, καὶ ἡ θάλασσα οὐκ ἔστιν ἔτι. καὶ ἐγὼ Ἰωάννης εἶδον τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καινὴν καταβαίνουσαν, ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἡτοιμασμένην, ὡς νύμφην κεκοσμημένην τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λεγούσης. ἰδοὺ ἡ σκηνὴ τοῦ θεοῦ μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ σκηνώσει μετ' αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ λαοὶ αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς ἔσται μετ' αὐτῶν θεὸς αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ

soluetur satanas de carcere suo, & exibit ut seducat gentes quæ sunt super quatuor angulos terræ Gog & Magog, ut congreget eos in prælium, quorum numerus est sicut arena maris: & ascenderunt super latitudinem terræ, & circumierunt castra sanctorum & ciuitatem dilectam. Et descendit ignis à deo de cœlo & deuorauit eos: & diabolus qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetæ cruciabuntur die ac nocte in secula seculorum. Et uidi thronum magnum candidum & sedentẽ super eum, à cuius conspectu fugit terra & cœlum, & locus nõ est inuentus eis. Et uidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu dei, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est qui est uitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum, & dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt eos, qui in ipsis erant, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. Et infernus & mors coniecti sunt in stagnum ignis. Hæc est mors secunda. Et qui non inuentus est in libro uitæ scriptus, coniectus est in stagnum ignis.

Et uidi cœlum nouum, & terram XXI
nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abijt, & mare iam non est. Et ego Ioannes uidi sanctam ciuitatẽ Hierusalem nouam descendentem de cœlo, à deo paratam, sicut sponsam ornatam uiro suo. Et audiui uocem magnam de throno, dicentem: Ecce tabernaculum dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Et ipsi populi eius erunt, & ipse deus cum eis erit eorum deus. Et absterget deus omnẽ lachrymam

ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν· καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου. ἰδοὺ καινὰ πάντα ποιῶ. καὶ λέγει μοι. γράψον, ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοὶ καὶ πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι. γέγονε, ἐγώ εἰμι τὸ Α. καὶ τὸ Ω. ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς πηγῆς ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν κληρονομήσει πάντα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεός, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. δειλοῖς δὲ, καὶ ἀπίστοις καὶ ἐβδελυγμένοις καὶ φονεῦσι, καὶ πόρνοις, καὶ φαρμακεῦσι καὶ εἰδωλολάτραις, καὶ πᾶσι τοῖς ψεύδεσι τὸ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λίμνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστι δεύτερος θάνατος. καὶ ἦλθε πρός με εἷς τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας τὰς γεμούσας τῶν ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων. καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέγων. δεῦρο δείξω σοι τὴν νύμφην τὴν ἀρνίου τὴν γυναῖκα. καὶ ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύματι ἐπ' ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πόλιν τὴν μεγάλην, τὴν ἁγίαν Ἱερουσαλὴμ καταβαίνουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ, ἔχουσαν τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτάτῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι, ἔχουσά τε τεῖχος μέγα καὶ ὑψηλόν, ἔχουσα πυλῶνας. ιβ. καὶ ἐπὶ τοῖς πυλεῶσι ἀγγέλους δώδεκα, καὶ ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν υἱῶν Ἰσραήλ. ἀπὸ ἀνατολῆς πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ μεσημβρίας πυλῶνες τρεῖς, ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες τρεῖς. καὶ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχον θεμελίους δώδεκα, καὶ ἐν αὐτοῖς ὀνόματα τῶν δώδεκα ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ εἶχε κάλαμον χρυσοῦν ἵνα μετρήσῃ τὴν πόλιν, καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς, καὶ τὸ τεῖχος αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τετράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς τοσοῦτόν ἐστιν ὅσον τὸ πλάτος. καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν

ab oculis eorum. Et mors ultra non erit, neq; luctus, neq; clamor, neq; dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui sedebat in throno. Ecce noua facio omnia. Et dixit mihi: Scribe, quia hæc uerba fidelia sunt & uera. Et dixit mihi: Factum est. Ego sum alpha & ω, initium & finis. Ego sitienti dabo de fonte aquæ uiuæ gratis. Qui uicerit, possidebit omnia, & ero illi deus, & ipse erit mihi filius. Timidis autem & incredulis, & execratis, & homicidis, & scortatoribus, & ueneficis, & idololatris, & omnibus mēdacibus pars illorum erit in stagno ardenti igne & sulphure, quod est mors secunda. Et uenit ad me unus de septem angelis habentibus septē phialas plenas septem plagis nouissimis, & locutus est mecū, dicens: Veni & ostendam tibi sponsam uxorem agni. Et sustulit me spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi ciuitatem magnam, sanctam Hierusalem descendentem de cœlo à deo, habentem claritatem dei. Et lumen eius simile lapidi pretiosissimo (tanquam lapidi) iaspidi crystallizanti. & habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & in portis angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt (nomina) duodecim tribuum filiorum Israel. Ab oriente portæ tres, ab aquilone portæ tres, ab austro portæ tres, ab occasu portæ tres, & murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis (duodecim) nomina duodecim apostolorum agni. Et qui loquebatur mecum, habebat mēsuram arundineam auream, ut metiretur ciuitatem & portas eius, & murum eius. Et ciuitas in quadro posita est, & longitudo eius tanta est, quanta & latitudo, & mensus est

ciuitatem

πόλιν ἐν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίων δώδεκα χιλιάδων, καὶ τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλάτος, καὶ τὸ ὕψος ἴσα ἐστίν. καὶ ἐμέτρησε τὸ τεῖχος αὐτοῦ ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πηχῶν, μέτρον ἀνθρώπου ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ἡ ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτοῦ ἴασπις, καὶ ἡ πόλις χρυσίον καθαρὸν ὁμοία ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ κεκοσμημένοι. ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος ἴασπις, ὁ δεύτερος σάπφειρος. ὁ τρίτος καλκηδών, ὁ τέταρτος σμάραγδος, ὁ πέμπτος σαρδόνυξ, ὁ ἕκτος σάρδιος, ὁ ἕβδομος χρυσόλιθος, ὁ ὄγδοος βηρύλλιος, ὁ ἔνατος τοπάζιος, ὁ δέκατος χρυσόπρασος, ὁ ἑνδέκατος ὑάκινθος, ὁ δωδέκατος ἀμέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ ἑνὸς μαργαρίτου, καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυσίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαφανής. καὶ ναὸν οὐκ εἶδον ἐν αὐτῇ. ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ ναὸς αὐτῆς ἐστίν, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης ἵνα φαίνωσιν αὐτῇ. ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν. καὶ ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ τὰ ἔθνη τῶν σωζομένων ἐν τῷ φωτὶ αὐτῆς περιπατήσουσι. καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς φέρουσι τὴν δόξαν αὐτῶν εἰς αὐτήν, καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας, νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν καὶ ποιοῦν βδέλυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου.

Καὶ ἔδειξέ μοι καθαρὸν ποταμὸν ὕδατος ζωῆς λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς πλατείας αὐτῆς, καὶ τοῦ ποταμοῦ ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα, κατὰ μῆνα ἕνα ἕκαστον ἀποδιδόντα καρπὸν αὐτοῦ. καὶ τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν, καὶ πᾶν κατανάθεμα

ciuitatem de arundine (aurea) per ſtadia duodecim milia, & longitudo & altitudo & latitudo eius æqualia ſunt. Et menſus eſt murum eius centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis quæ eſt angeli. Et erat ſtructura muri eius ex iaſpide. Ipſa uero ciuitas aurum mundum, ſimilis uitro mundo, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum, iaſpis: ſecundum, ſaphirus: tertium, calcedonius: quartum, ſmaragdus: quintum, ſardonyx: ſextum, ſardius: ſeptimum, chryſolitus: octauum, berillus: nonum, topazius: decimum, chryſoprаſus: undecimum, hyacinthus: duodecimum, amethyſtus. Et duodecim portæ duodecim margaritæ ſunt, per ſingulas, & ſingulæ portæ ſingulis margaritis, & platea ciuitatis aurum mundum, tanquàm uitrum perlucidum. Et templum non uidi in ea. Dominus enim deus omnipotēs templum illius eſt & agnus. Et ciuitas non eget ſole neque luna, ut luceant in ea. Nam claritas dei illuminauit eam, & lucerna eius eſt agnus. Et ambulabunt gentes, quæ ſeruatæ fuerunt in lumine eius, & reges terræ afferent gloriam ſuam in illam. Et portæ eius non claudentur per diem. Nox enim nō erit illic. Non intrabit in eam aliquid quod inquinat, aut abominationem facit, & mendacium, niſi qui ſcripti ſunt in libro uitæ agni. XXII Et oſtendit mihi purum fluuium, aquæ uiuæ, ſplendidum tanq̄ cryſtallum, procedentem de ſede dei & agni. In medio plateæ eius, & ex utraque parte fluminis lignum uitæ afferens fructus duodecim, per menſes ſingulos reddens fructum ſuum, & folia ligni ad ſanitatem gentium. Et omne

maledictum

καταναθεμα οὐκ ἔσαι ἔτι. καὶ ὁ θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσαι. καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ, καὶ ὄψονται τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν, καὶ νὺξ οὐκ ἔσαι ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔχουσιν λύχνου, καὶ φωτὸς ἡλίου, ὅτι κύριος ὁ θεὸς φωτίζει αὐτούς, καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶπέ μοι, οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀληθινοί. καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν ἁγίων προφητῶν ἀπέσταλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ δεῖξαι τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ. μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. καὶ ἐγὼ ἰωάννης ὁ βλέπων ταῦτα, καὶ ἀκούων. καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλεψα, ἔπεσα προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα, καὶ λέγει μοι. ὅρα μή, σύνδουλός σου γάρ εἰμι καὶ τῶν ἀδελφῶν σου προφητῶν, καὶ τῶν τηρούντων τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου. τῷ θεῷ προσκύνησον. καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου. ὁ καιρὸς ἐγγύς ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι. καὶ ὁ ῥυπῶν, ῥυπωσάτω ἔτι. καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι. καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐστιν. ἐγώ εἰμι τὸ. α. καὶ τὸ. ω. ἀρχὴ, καὶ τέλος, ὁ πρῶτος, καὶ ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσαι ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλεῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν. ἔξω δὲ οἱ κύνες καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πόρνοι, καὶ οἱ φονεῖς. καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς ὁ φιλῶν, καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ ἰησοῦς ἔπεμψα τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ταῖς ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ῥίζα, καὶ τὸ γένος τοῦ δαβὶδ, ὁ ἀστὴρ λαμπρὸς καὶ ὀρθρινός. καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἐλθέ. καὶ ὁ ἀκούων

maledictum non erit amplius, ſed ſedes dei & agni in illa erunt, & ſerui eius ſeruient illi. Et uidebunt faciem eius, & nomen eius in frontibus ſuis. Et nox ultra non erit, & non egent lumine lucernæ, neque lumine ſolis, quoniam dominus deus illuminat illos, & regnabunt in ſæcula ſæculorum. Et dixit mihi: Hæc uerba fidelia ſunt, & uera. Et dominus deus ſanctorum prophetarum miſit angelum ſuum oſtendere ſeruis ſuis, quæ oportet fieri cito. Et ecce uenio uelociter. Beatus qui cuſtodit uerba prophetiæ libri huius. Et ego Ioannes qui audiui & uidi hæc. Et poſtquam audiſſem & uidiſſem, cecidi ut adorarem ante pedes angeli, qui mihi hæc oſtendebat. Et dicit mihi: Vide ne feceris. Conſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuorū prophetarum, & eorum qui ſeruant uerba (prophetiæ) libri huius. Deum adora. Et dicit mihi: Ne obſignaueris uerba prophetiæ libri huius. Tempus enim propè eſt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc: & ſanctus ſanctificetur adhuc, & ecce uenio cito, & merces mea mecum eſt, ut reddam unicuique ut opus illius erit. Ego ſum alpha & ω, primus & nouiſſimus, principium & finis. Beati qui ſeruant mandata illius, ut ſit poteſtas eorum in ligno uitæ, & per portas intrent in ciuitatem. Foris autem canes & uenefici, & impudici, & homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis qui amat & facit mendacium. Ego Ieſus miſi angelum meum ut teſtificaretur uobis hæc in eccleſijs. Ego ſum radix & genus Dauid, ſtella ſplendida & matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt, ueni. Et qui

audit

ἀκούων εἰπάτω, ἐλθέ. καὶ ὁ διψῶν ἐλθέτω. καὶ ὁ θέλων, λαμβανέτω τὸ ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. συμμαρτυροῦμαι γὰρ παντὶ ἀκούοντι τοὺς λόγους προφητείας βιβλίου τούτου. ἔιτις ἐπιτιθῆ πρὸς ταῦτα, ἐπιθήσει ὁ θεὸς ἐπ' αὐτὸν τὰς πληγὰς τὰς γεγραμμένας ἐν βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἔιτις ἀφαιρῆ ἀπὸ τῶν λόγων βίβλου τῆς προφητείας ταύτης, ἀφελεῖ ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου ζωῆς, καὶ πόλεως ἁγίας, καὶ τῶν γεγραμμένων ἐν βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρτυρῶν ταῦτα. ναί, ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν, ναί, ἔρχου κύριε ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

audit dicat, ueni. Et qui sitit, ueniat: & qui uult, accipiat aquam uitæ gratis. Contestor enim omni audienti uerba prophetiæ libri huius. Si quis apposuerit ad hæc, apponet deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de uerbis libri prophetiæ huius, auferet deus partem eius è libro uitæ, & à ciuitate sancta, & ex his quæ scripta sunt in libro isto. Dicit qui testimonium perhibet istorum. Etiam uenio cito. Amen, etiam: ueni domine Iesu. Gratia domini nostri Iesu Christi cum omnibus uobis. Amen.

FINIS NOVI TESTAMENTI TOTIVS, AD GRAECAM VERITATEM, VETVSTISSIMORVMQVE CODICVM LATINORVM FIDEM, ET AD PROBATISSIMORVM AVTHORVM CITATIONEM ET INTERPRETATIONEM RVRSVS ACCVRATE RECOGNITI, OPERA STVDIOQVE DES. ERASMI ROTERODAMI THEOLOGIAE PROFESSORIS. ANNO M. D. XVIII.

Τῷ Θεῷ Δόξα.

IO. FROBENIVS
LECTORI S.

Def. Eraſmus

QVEMADMODVM hanc poſteriorem æditionem accuratius multo recognouit & copioſius locupletauit Camillus ille rei literariæ tam ſacræ q̃ pphanæ, DES. ERASMVS ROTERODAMVS compater noſter, ita de bonis atq; adeo Chriſtianis oĩbus & omni poſteritate meritus, ut ille quondam de Rhomanis & ſuo ſæculo tantum: ſic & nos operam dedimus, ut caſtigatior & nitidior in lucem prodiret, ac quantum ad

Solus labo/rauit.

nos etiam attinet, priorem longe uinceret. Sed enim fuit illi ſoli quicquid laboris erat, exhauriendum: inſpiciendi ueterum interpretum codices, exemplaria Græca conferenda, annotanda multa, mutanda quædam, adĳcienda plurima, uidendum quid hic ſecutus, eccur ab alĳs ille diſſentiret: ad ſingulas denique ſyllabas ferè ſub-

Labor omniũ moleſtiſſimꝰ, odioſiſſi/muſque.

ſiſtendum, & in minutĳs hæſitandum. Qui labor tantum habet moleſtiæ, tantum tædĳ, ut nullum ſit ingenium quamlibet adamantinum quod non infringat: nullum tam uegetum, cui non laſſitudinem afferat, nullum denique tam acre quod non obtundat. Felicis ſanè eſt ingenĳ imò diuini, cum in tam multa diſtraharis, adhuc tamen tibi conſtare: & ſic in omnibus ſatiſfacere, quaſi in ſingulis tantum

Corpore labo rauit Hercu/les, nõ animo.

labores. Et adhuc Herculem miramur, qui lacertis & corporis robore cum monſtris depugnando, cœlum meruerit, & non potius ob cœleſtis animi cœleſteis labores ſummis Eraſmum laudibꝰ proſequimur? Melius nobiſcũ actum eſt, quibus licuit laborem noſtrum cum alĳs communicare. Siquidem

Bruno Amor/bacchius. Baſilius.

utrique Amorbacchĳ Bruno & Baſilius uiri doctiſſimi & noſtri amantiſſimi, bona fide nos adiuuerunt. id quod illis nouum non eſt. Præterea Iacobus Nepos utriuſque literaturæ nõ

Iacobus Nepos.

uulgariter peritus, memorabilem in hoc opere caſtigando diligentiam oſtendit. Quibus meis adiutoribus gloriam adeo non inuideo, ut hĳs omnẽ deberi ingenue fatear. neque enim placet quorundam uanitas, qui quod alienis partum eſt laboribus, ſuæ laudi falſo uendicant. Curauimus & nos quod noſtrum erat. Tu lector & autori & nobis gratus eſto. Bene uale, & memineris ex

Opus nouũ inſtrumenti.

alĳs quidem libris uel argutiam uel eloquentiam, uel rerum quarumlibet cognitionem, ex hoc ſolo felicitatem comparari poſſe. Baſileæ. Nonis Febr.

ANNO M. D. XIX.

ANNOTATIO EORVM QVAE OPERARVM INCVRIA SVNT COMMISSA.

Pag.6.uerſ.20.in Paracleſi,pro traſformet,lege tranſformet. pag.9.uerſ.6.à fine.in Paracleſi lege,ſi uere expectamus ab eo &c. pag.14.uerſu.1.in Compendio lege,quatuor libris. pag.36.uerſ.29.in Compendio lege,His fermè præſidijs Chriſtus (& poſt hunc apoſtoli) Iudaicæ gentis expugnauit &c. Pag.17. uerſ.11. ὅκομ lege ὅικομ. eadē. uerſ.22. id, ſuperuacuum eſt. pag.45.omiſſus eſt titulus græcus,κη περὶ τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ θεοῦ. Item pag.45. hic. μῆ περὶ τῶμ ἡῶμ ζεβεδαίου. Item pag. 49. hic. μᾱ περὶ τῶμ καλουμμώμ εἰς τὸμ γάμομ. Itē pag.103.μβ περὶ σωτηρίας. Itē pag. 135.ιᾱ περὶ τοῦ ὑοῦ τῆς χήρας. Item pag. 156. μζ περὶ τῶμ γαλιλαίωμ ηχλ τῶμ ἐμ τῷ σιλωάμ. Item pag. 224. ιᾱ περὶ τοῦ νιπτῆρος. pag. 157. lege in titulo,μ περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος εἰ &c. pag.66.uerſ.10. lege uenerūt. pag.74. uerſ.14. lege, Et ueniunt. pag.67.lege κατα ματθαιομ,ſecundum Matthæum. pag.81.in titulo græco lege ιᾱ περὶ φιλαιμοῤῥοούσης. pag.96.uerſ.18.eadem.uerſ.22. Item pag.98.uerſ.18.eadem.uerſ. 30. Item pag.111.uerſ.34. lege Hieroſolymā. pag.103.uerſ.9. lege cōſummanda. pag.104. uerſ.15.lege ædent.105.uerſ.penultimo lege,ut edas paſcha. pag.112.uerſ.31.lege, Cum ſurrexiſſet autem Ieſus,mane primo die ſabbati apparuit &c. pag.114.uerſ.1.lege βιος τοῦ λοκα κατα σωφρονῖομ. pag.119.lege,ſecundum Lucam. pag.139.143.145.149.& 159.lege in titulo, κατα λουκαμ,ſecundum Lucam. pag.144.uerſu 24.lege,Laniauit. pag.192.uerſu 22.lege, Dicit eis &c. pag.216.uerſ.3.lege, ita & ego. pag.220.uerſ.31. ita diſtingue.inter ſe, in templo. pag.413.lege in titulo,In epiſtolam ad Epheſios argumentū Eraſmi. pag.429.uerſ.6. lege γεννῶσα. pag.443.& 445. in titulo lege.ad Theſſalonicenſes prima. pag.455.lege in titulo,Ad Timotheum prima. pag.531. uerſ.21. ὁ ἦμ. aliud exemplar habet ὃς ἦμ. pag.532. uerſ.10.lege,εγώ εἰμι. pag.543.uerſ.1. Item pag.550.uerſ.à fine.7. Item 559.uerſ.37.lege, μεσουρανήσματι. pag.543.uerſ.22.lege,ἐυχήσουσῖμ.eadem.uerſ.23.lege,φεύξεται. 546.uerſ.20. lege,ἀφήσουσι. pag.547.uerſ.26.lege διαδήματα ἑπτά. pag.548.uerſ.27. lege ἵνα ταύτην ποταμοφόρητον. pag.549.uerſ.23.lege ἐσφαγμῶου. pag.552.uerſ.18.lege ἑστῶτα. pag.556.uerſ. 21.lege ὀγνέου.eadem.uerſ.28.lege ἐξέλθετε ἀπ᾽ ἀυτῆς ὁ. eadem.uerſ.37. κεράσατε. aliàs τοσοῦτον δότε. pag.557.uerſ.15.ποφυροῦ.aliàs ποφύρας.eadem.uerſ.18.lege χαλκοῦ. pag.562.uerſ. à fine.2. lege ἀυτῆς.eadem.uerſ. à fine.10.lege βοῤῥᾶ. pag.563.uerſ.14.lege τοπάζιομ.

INDEX TERNIONVM.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk. a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V x Y Z &.

Omnes ſunt terniones,præter &,qui eſt quaternio.
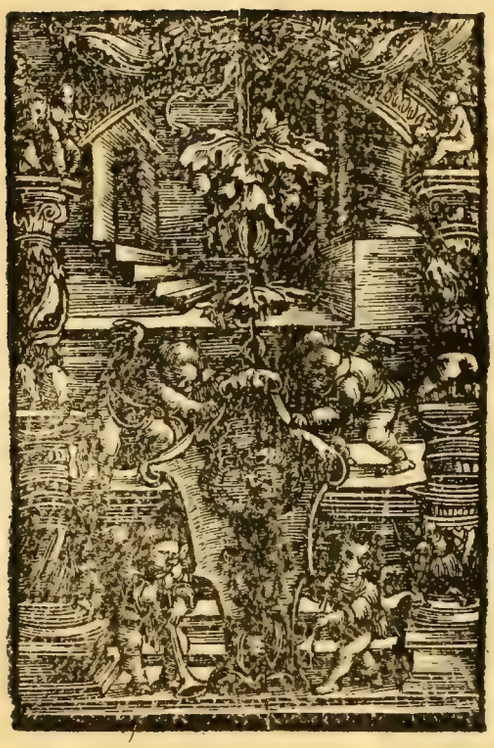
BASILEAE IN AEDIBVS IOANNIS FROBENII,
ANNO SALVTIS HVMANAE M. D. XIX.
MENSE MARTIO.